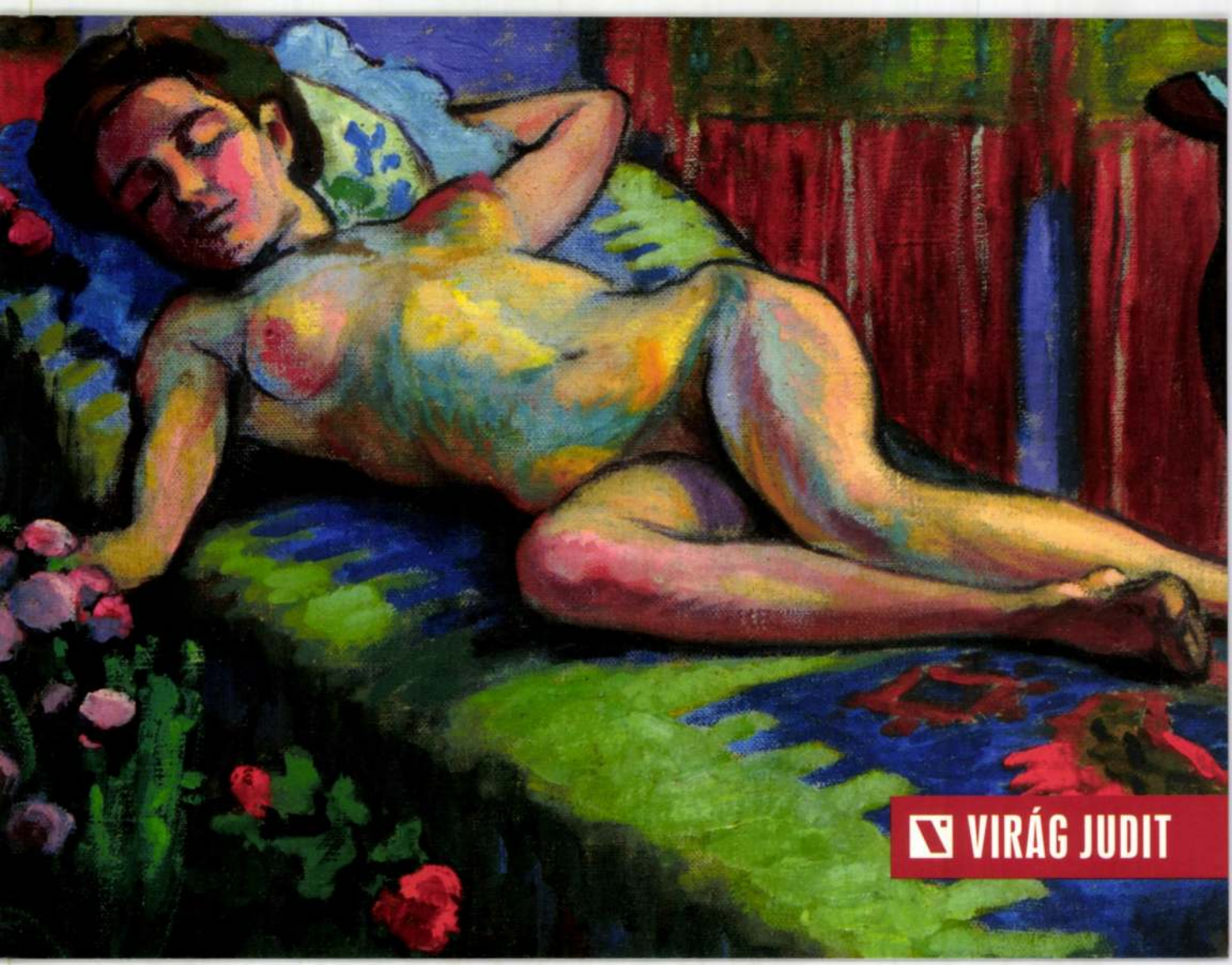
VIRÁG JUDIT

VIRÁG JUDIT

A VIRÁG JUDIT Galéria

őszi és téli aukciójára keressük a XIX. és XX. századi magyar festészet kiemelkedő alkotásait, valamit szecessziós Zsolnay-kerámiákat.

VIRÁG JUDIT Gallery

is seeking high quality 19th and 20th century Hungarian paintings and art-nouveau Zsolnay ceramics for its autumn and winter auctions.

Beadási határidő az őszi aukcióra: 2008. szeptember 10.

Consignment deadline for the autumn auction: 10 September, 2008

Információ / Information:

VIRÁG JUDIT GALÉRIA és AUKCIÓSHÁZ

H-1055 Budapest, Falk Miksa u. 30. • **Tel/Fax:** (36-1) 312-2071, (36-1) 269-4681
E-mail: info@viragjuditgaleria.hu • **http://** www.viragjuditgaleria.hu

Pechán József: Fekvő akt
Olaj, vászon, 49x73 cm
Jelezve jobbra lent: Pechán József

Taxe Perçue
Bp. 62. 1376

Díj Hitelezve
1376 Bp., 62.

Hornyik Sándor
Úr részére
MTA Művészettörténeti Intézet
Budapest
Úri u. 49.
1014

OLK 08.08.13

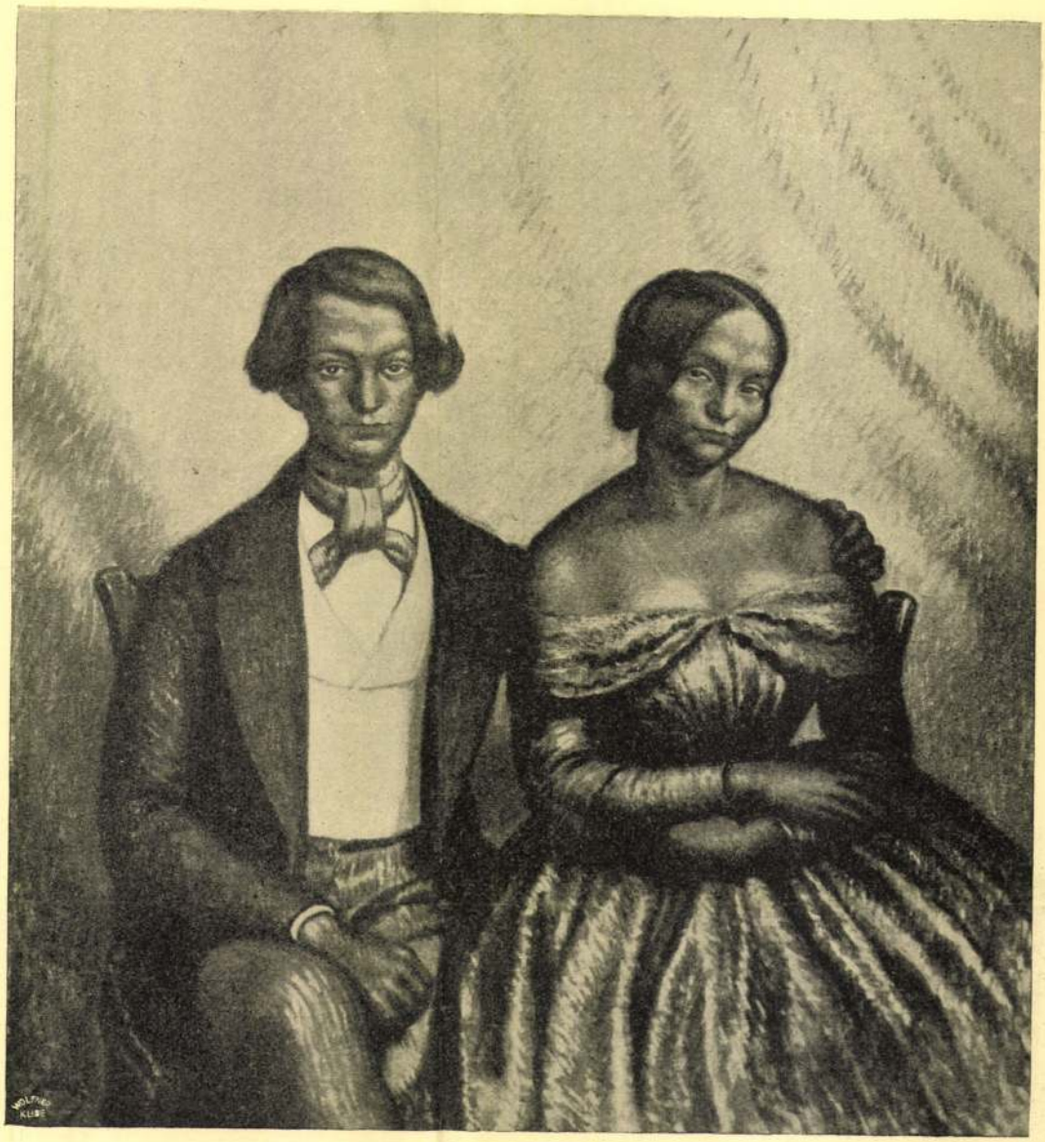

Pechán József

Arckép

A MŰVÉSZHÁZ FELAVATÓ KIÁLLITÁSÁBÓL.

Ropalotafela

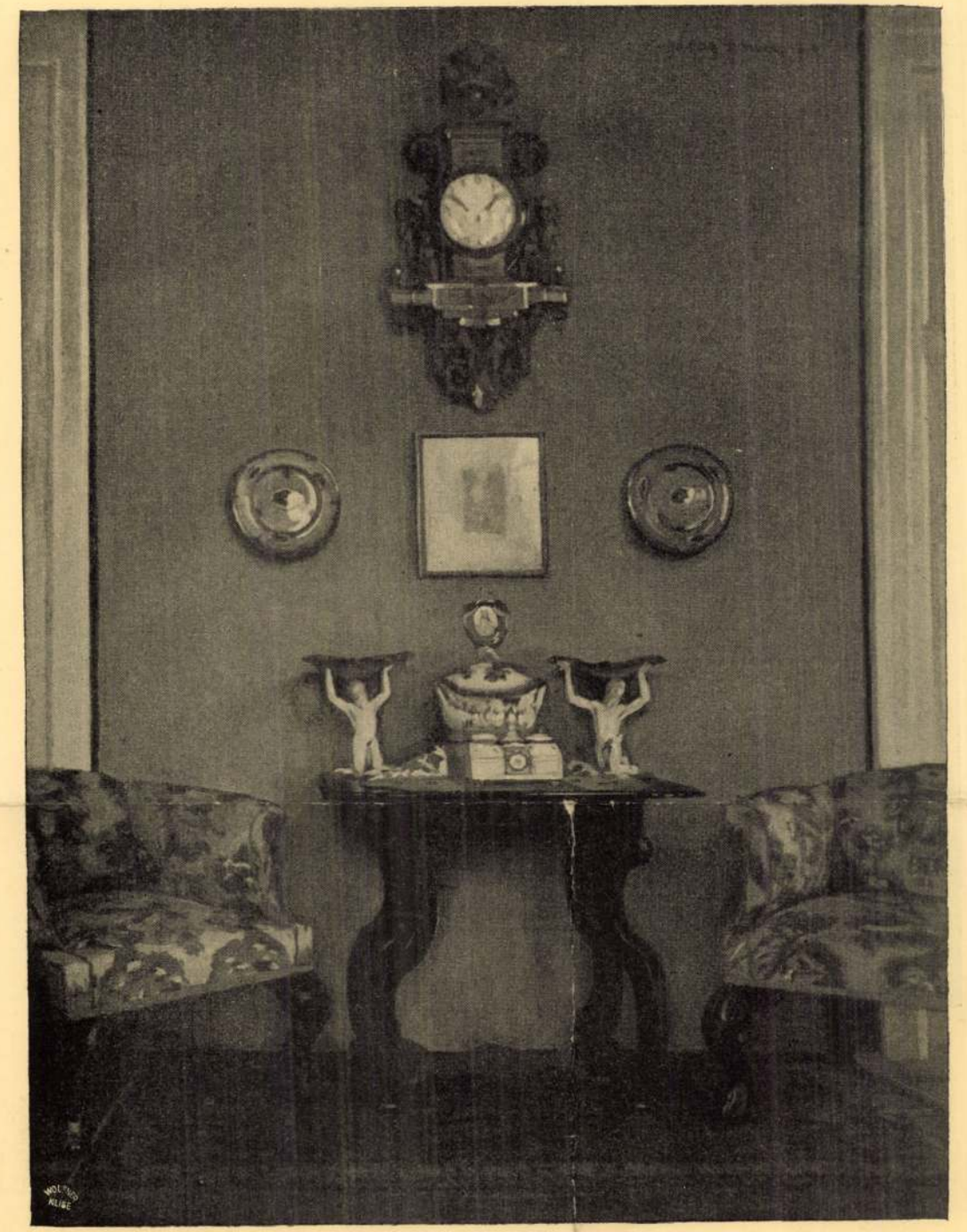

Zádor István — Interieur zöld fallal

Pécsváradi Sámuel

ötvös.

1720-ban Komáromban működik. nemes ember. Hária, szántó földje volt.

N. Illésy János: Magyarországi ötvösök 1732 ben. Arch Ért. 1904 évf. 393. l.

i nyomda Budapest.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

HÍD

1978 AUG

Pechan Béla

1029

emberek rotyognak
és forr a beton
a talpuk alatt.

Pechán Béla: *Erato*

Esik a hó
Esik

Vidám gy
Szánkázna
Lobogó k
Szomorúan figyelem örömüket
Mert szomorúbbak lesznek nálam
Ha felnőnek
Mert fekete hó hull majd
Mint most
Távol az ablaktól

A NAP FOLYAMÁN

A nap folyamán
Pontosabban öt és fél hat között
Verset írok
A reggelt olvasással kezdem
Majd bejárom a szerkesztőségeket
Telefonálok
Átlapozom a folyóiratokat
Megbeszéléseket folytatok

Pecher Jolán szül. Kassán 1891, meghalt 1916. Pecher Agoston
vámi adóhivatali főnök leánya. Tópasi jelenéseket,
vadászképeket festett. Bihari másolatokat készített s egyéb
más nagy mesterek képeit százával másolt. Kassán az
Orsolyáknál tanult.

Mihalik Sándor dr.
közlése

Az állatv

pillanati fényké

a művelt magyar közönség kezébe adn
nyelven és több más európai nyelven kö

Ezernyi példányokban

nincs az az iskola, a melyben örö

Élethű és természethű 200 áll
mátumban és ritka szép kivit

A berlini hires állatkert állománya
magyarázó szöve

MINDEN ÁLLAT BE

A legtekintélyesebb, a legkiválóbb
tek ki a képek. Technikailag és müv
a mit ebben a nemben eddig a sok

Kolozsvár Vilmos

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Pechán Béla

MAGYAR SZÓ

1971 NOV 20

1021

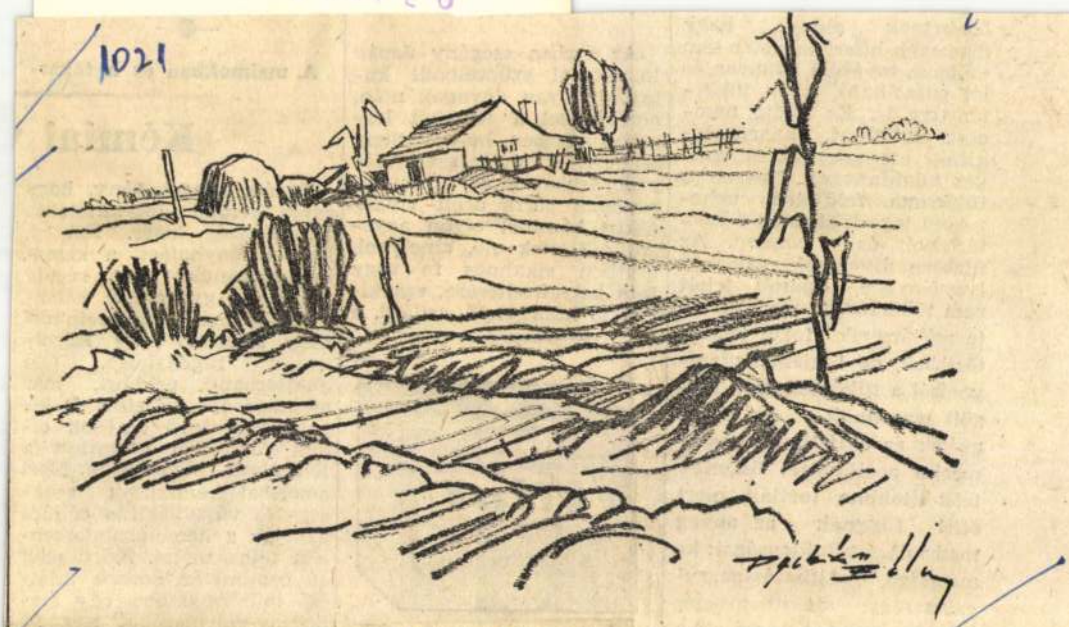

Pechán Béla rajza

ötvözetnek előnye, hogy magasabb hőmérsékleten sem változik, továbbá könnyen és jól csiszolható, akár tükörfényesre is. Ez pedig nemcsak esztétikai, hanem higiéniai szempontból is értékes tulajdonság, hiszen a tükörsima felületen nehezebben tapadnak meg a baktériumok és a szenny. Az újabban divatossá vált, selyemfényűre csiszolt, tehát nem tükörfényű rozsdamente acéltárgyak talán tetszetősebbek, de higiéniai szempontból a tükörfényesek mögött maradnak. Az egyes gyárak az előállított rozsdamentes acélötvözet összetételét titokban tartják, mert ettől függnek az anyag mechanikai tulajdonságai: keménysége, nyújthatósága, rugalmassága, alakíthatósága, mágneses tulajdonságai stb.

Az ér
kémikus
tatnak
amelyek
alább r
lehetne.
radozás
ronázta:
nikus k
got állí
esetben
fém hel
vül jó

nagy sikerrel. May Károly ismert regényhőse, Old Shatterhand, például, már csaknem 100 év előtt is kis palackban levő olajban oldott foszforral világított a föld alatti folyósókban. Most amerikai kémikusok szükség- és vészvilágítás céljára akarják a kemoluminiszcenciát felhasználni. Körülbelül 10 centiméter hosszú átlátszó műanyagcsőbe egy szalicilsav-származékot tesznek,

Pechán Béla, grafikusművész

1021

Írótábor Kanizsán

Hivatalos beszámoló helyett

2 A szép szó karaván ja

Jugoszláviában igen drágák a könyvek, ha a hazai könyvárakhoz viszonyítunk. A vajdasági magyar kiadónak, a Fórumnak kiadványai jóval olcsóbbak idehaza nálunk, mint ott ahol a kiadó dolgozik. Fehér Ferenc vagy Tolnai Ottó válogatott verseinek gyűjteménye például odakinn 200 dínár körül van, idehaza alig negyede.

Mégis: a magyar nyelvű irodalom, könyv népszerű a Vajdaságban, közönsége van, érdeklődnek iránta. Három irodalmi folyóirat — Híd, Új Symposion, Üzenet — szolgálja ezt az irodalmat, más fórumok mellett. S természetesen a Fórum Könyvkiadó, amelyet 1957-ben hoztak létre azzal a feladattal, hogy sokoldalúan, intézményesen ápolja a magyar nyelvű könyvkiadást Jugoszláviában, s gondoskodjon a könyvterjesztésről.

Az ottani irodalmi fórumoknak is igen nagy szerepe van abban, hogy a jugoszláviai magyar irodalomban jelentős alkotóegyéniségeket felmutató generációk élnek egymás mellett. Olyan alkotók dolgoznak itt, akiknek helyét, rangját műveik jelölték ki nemcsak Jugoszláviában, hanem az egész magyar nyelvű irodalomban. A jelentős alkotóegyéniségek közül elegendő talán Fehér Ferenc, Gion Nándor, Tolnai Ottó, Koncz István, Brasnyó István, Gobby Fehér Gyula, Deák Ferenc, Bori Imre, Herceg János nevét említeni.

Az irodalom népszerűségéről, a Fórum munkájáról és jelentőségéről nemcsak a már említett tanácskozás adott képet, bár az ottani előterjesztés néhány gondolatát is érdemes idézni: „elsőrendű feladatának tekinti a jugoszláviai magyar irodalom és művészet, a nemzetiségi kultúra szellemi javainak, társadalmi-politikai életünk értékeinek kritikai számbavételét és ennek magyar nyelvű publikálását. Ennek megfelelően szorgalmazza a jugoszláviai magyarság nemzeti kultúrájának sokrétű és folyamatos fejlődését, egybekapcsolódását az itt élő népek és nemzetiségek kultúrájával, ezek kölcsönhatásainak erősödését."

Ennek a feladatnak igyekszik eleget tenni a kiadó. Úgy is mondhatnám: a Fórum az elsőrendű biztosítéka annak, hogy a „szép szó karaván ja" haladjon. Ehhez a kifejezéshez azonban magyarázat tartozik. Valójában a „Szép szó karaván ja" rendezvénysorozat,

Pechán Béla: Fűzfák a Tiszán. Tusrajz

amelynek keretében írók és olvasók ünnepi együttléte ez. A kanizsai írótábor idején is járt erre ez a karaván, nemcsak a Fórum Kiadó könyveiben, nemcsak a kiadványaikat bemutató kiállításon, hanem valójában is.

Az oromi Kiss Ferenc általános iskolában járt ez a karaván a tábor első napján — s ez alkalom ünnep volt valóban. Az ünneplőbe öltözött gyerekek, a sok-sok jelenlevő felnőtt, az elhangzó művek, a környezet, a keret mellett ünneppé emelte a tény: a szép szó karaván ja Oromra a testvériséget hozta. A részt vevő költők saját anyanyelvükön olvasták műveiket, s egy órára valóban értette ott egymást író és olvasó — sőt író és író is! — még ha a vers tartalmát ésszel nem is foghattuk fel a nyelvi korlátok miatt. E korlátoknál volt erősebb összetartó: a szép szó, amelynek karaván ján egyaránt utasok voltunk.

lomha Tisza kínál nyugalmat, otthont [illegible] az élő irodalom is. A szép szó. Írók, népművelők, könyvtárosok, pedagógusok építgetik közösen ezt a közös otthont.

(Folytatjuk)

Bényei József

Aranyérmet
Mobitox Ciklomo

Az évről évre Plovdivban megrendezésre kerülő őszi nemzetközi vásár rangos eseménye Bulgáriának. Korabeli feljegyzések igazolják, hogy a XVI. század óta nemzetközi gazdasági és kereskedelmi szakemberek találkozóhelye a vásár, ahol négyszázezer négyzetméter terület áll a kiállítók rendelkezésére. A magyar népgazdaság is szívesen látott partner Plovdivban vevőként éppúgy, mint eladóként. A magyar termékek ezeken a bemutatókon figyelemre méltó sikereket érnek el.

A napokban zárult vásáron a Debreceni Mezőgazdasági Gépgyártó és Szolgáltató Vállalat által bemutatott Mobitox Ciklomatot a vásár aranyérmével tüntették ki.

A vállalat új terméke méltán nyerte el a kiállítás szakembereinek tetszését és elismerését. Ez a mobil csávázógép egyaránt alkalmas gabonamagvak, hüvelyesek és ipari növények vetőmagvainak kezelésére. A gép automatikus üzemű, magajáró, rendelkezik magfelszedő szerkezettel, mely a padlózaton garmadában tárolt magot előrehaladás közben felszedi, a választott és beállított módon kezeli, majd a csávázott magot a gép kihordószerkezete szállítójárműbe, vetőgépbe vagy ismét garmadába rakja. Többféle csávázási eljárásra alkalmas (nedves, poros, félszáraz, előnedvesített és kombinált kezelést tud adni).

A tervezés során a MEZŐGÉP Vállalat konstruktőr gárdája különös figyelmet fordított az energiatakarékosságra, és így a gép

ПРОМИШЛЕНА ПАЛАТА
МЕЖДУНАРОДЕН ПАНАИР-ПЛОВДИВ

ГРАМОТА

МЕЖДУНАРОДНИЯТ ПАНАИР УДОСТОВЕРЯВА, ЧЕ

Самодвижеща и самотеглеща, универсална машина за обеззаразяване на семена тип „Мобитоке-Цикломатик"

Е НАГРАДЕН С ОТЛИЧИЕТО

ЗЛАТЕН МЕДАЛ

Фирма МТВ-Дебрецен
УНР

óránkénti 25 tonnás teljesítményéhez mindössze 8,9 kW szükséges. A Mobitox Ciklomatnak nem ez az első sikere, ugyanis az idei AGROMASEXPO-n Budapesten ugyancsak aranyérmet kapott.

A gép sorozatgyártását a Debreceni MEZŐGÉP a jövő évben kezdi el. Folynak a tárgyalások a gép külföldi értékesítése érdekében is.

Mindössze két teherautó várakozott a gy

...nyírbátorban a Nö-
vényolaj-ipari és Mosószer-
...Vállalat növényolaj-

az átvevő hib
szűkös kapaci
kezménye.

Ifj. Péchváradi Sammel.

ötvös.

1732-ben Rév-Komáromban élt.
Ugyanott született, s atyjától,
szintén Sammeltől tanult.
Öregsége miatt már nem dolgoz-
hatik.

Dr. Illéssy János: Magyarországi
ötvösök 1732-ben. Arch. Ért. 1904 évf.
387. l.

Stromberkornel
35 Kor

Budapest VI. Váczi-körút 61

id. Péchvaradi Sámuel.

ötvös

† XVII. század végén Rimaszombatban élt.

Dr. Illésy János: Magyarországi ötvösök 1732-ben. Arch. Ért. 1904 évf. 387 l.

zségi nyomda Budapest.

MDK

Pécely Antal, festő

Almanedés, . of.-

Öregek. "

Alk. Művészhár, - XIX Kiáll. - 1943 okt. - Magy.

Mesterek - Jegyz.

Kastélyok és kúriák

Képzeletbeli országjárás a műemlékvédő Bugár-Mészáros Károllyal

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma február 25. és 28. között tucatnyi pályázatot ír ki részint a millennium jegyében, részint a kulturális törvényből fakadó kötelezettségek teljesítésére. Műemlékek rekonstrukciójára, hasznosítására – a kulturális célú hasznosítást előnyben részesítve – pályázattal összesen 1,8 milliárd forintot lehet elnyerni. Ebből egymilliárd jut kastélyokra, kúriákra – ezen belül százmillió a berendezésükre –, háromszázmillió egyéb műemlékekre, kétszázmillió történeti kertekre és emlékhelyekre, háromszázmillió szellemi örökségre – tudtuk meg *Vissy* Zsolttól, a tárca kulturális helyettes államtitkárától. Az Országos Műemlékvédelmi Hivatal 1,1 milliárdot költhet műemlékek már folyamatban lévő helyreállítására, és ebből a keretből biztosít a Műemlékek Állami Gondnokságának (MÁG) 327 milliót a gondnoksághoz tartozó nyolc igen nagy értékű épületre: a fehérvárcsurgói és füzérradványi Károlyi-, a nádasdladányi Nádasdy-, a péceli Ráday, a faji Fáy-, a tuzséri Lónyay-kastélyra, a komlódtótfalui Becsky-kúriára és a *de La Motte* mérnök alezredes budai várbéli barokk otthonára.

Ebben a Dísz téren álló kis épületben kapott helyet az 1992-ben megalakult MÁG *Bugár-Mészáros* Károly vezetésével. A történeti belső terek építészmérnök szakértője, az Esterházy-kastélyt újra régi fényében felragyogtató programterv elkészítője, a Műegyetem meghívott tanára az egyetlen az országban, aki a belső tereket mindig történeti funkciójukkal és a történeti bútorokkal összefüggésben vizsgálja. Őt kértük kalauzul kastélyjáró utunkon.

Az állami tulajdonban tartandó, különlegesen nagy értékű műemlékek jegyzékén mintegy 270 címszó szerepel. Közülük kilencven „minőségi országbemutatásra" tartalékolt kastély, városi palota vagy kúria. A kilencvenből negyven azonnali beavatkozást igényel, mert zömében üresen áll. És létezik szerte az országban jó néhány épület, amelynek ezen a listán volna a helye, mégsem került fel rá, mert a jegyzék összeállítói nem gondoltak arra, hogy ezeket az országrészeket ugyanolyan elvek alapján mutassák be, mint a többit. A „spontán privatizáció" egyik legelrettentőbb példájaként említhetjük a *Schossberger* család turai kastélyát, amelyet *Ybl* Miklós tervezett az Operaházzal egy időben. (Ezt a Hírlapkiadó vendégházzá kívánta átalakítani, majd miután csődeljárás indult ellene, a kastélyt eladták egy szingapúri vállalkozónak, aki „maharadzsaközpontot" akart létrehozni benne. Az illető azután eltűnt, nemzetközi keresés indult utána. Az önkormányzat kénytelen őriztetni a kastélyt, de annak állapota folyamatosan romlik.)

Az el nem adható műemlék épületek gazdája a Kincstári Vagyoni Igazgatóság. A többi az önkormányzatoké, cégeké vagy magánembereké. Az önkormányzatoknak ma már sok helyen teher a területükön omladozó-málladozó, hajdan jobb napokat megélt kastély vagy kúria. Felújításukra nincs pénzük, élettel telítésükre nincs igazán jó ötletük, eladni pedig nem tudták őket. Számos esetben persze az eladás sem jelent jó megoldást. Az új tulajdonosok között kevesen tudják és akarják méltóképpen helyreállítani, berendezni, hasznosítani ezeket az épületeket és környezetüket: a hozzájuk tartozó kertet, esetleg tavat. Nincs minden rendben azokkal a kastélyokkal sem, amelyek szállodává átalakítva látszólag megtalálták a nekik megfelelő funkciót. Jó néhányukat modern bútorokkal rendezték be, így csak az átlagos turizmust szolgálhatják, és reményük sem lehet arra, hogy nagy nemzetközi kastélyszálló-hálózatokhoz kapcsolódjanak. (A Budapesten akkreditált magyar származású amerikai nagykövet francia felesége a világ nagy idegenforgalmi lapjai szerkesztőinek budapesti találkozóján, már jóval a rendszerváltozás előtt, nekiszegezte a kérdést a hazai idegenforgalmi potentátoknak, miért nem tesznek erőfeszítéseket annak érdekében, hogy az országban meglévő pompás kastélyokból a Relais des châteaux-hoz hasonló láncot alakítsanak ki – épp a minőségi, kulturális turizmus fellendítése érdekében.) Legalább ilyen nagy baj, hogy ezek a szállodák a nyilvánosság szélesebb köre elől csaknem el vannak zárva. A seregélyesi kastélyszálló dísztermét és az amúgy nem éppen szerencsésen átalakított királyi és királynéi vendéglakosztályt is csak az a maroknyi ember láthatja, aki éppen ott száll meg. A műemlékvédő szakember szerint a legnagyobb óvatossággal kell kezelni minden olyan elképzelést, amely csak gazdaságközpontú, „nyereségre orientált" idegenforgalmi szemlélettel akarja megoldani a kastélyok, kúriák hasznosítását. A kérdés szakszerűtlen, ha úgy tesszük fel: melyek azok az épületek, amelyekben múzeum, és melyek azok, amelyekben szálloda, étterem működhet. A két funkció nem mond ellent egymásnak – ha kellő szakértelemmel társítják őket.

Ezt bizonyítják a Műemlékek Állami Gondnokságához tartozó kastélyok folyamatban lévő rekonstrukciói. Ezeket az épületeket kivétel nélkül úgy állítják helyre, hogy díszes központi részeiket múzeumként mutatják be, ehhez csatlakoznak a társfunkciók: különtermek a kurzusoknak, húsz–harminc vendégszoba, étterem, kávéház; és mindegyik kastélynak meglesz a saját különleges „profilja". Minden épület a művelődéstörténet egy-egy rendkívül érdekes fejezetét tárhatja a látogatók elé. A rekonstrukció célja az, hogy minden az eredeti funkcionális elrendezésnek feleljen meg. Az épületek helyreállításán kívül rendet kell teremteni az ingatlan-nyilvántartásban, épület- és kertrészeket kell egyesíteni, lakásokat kell kiváltani, futballpályákat kell kitelepíteni.

A *Széchenyi* István közeli barátja, *Károlyi* György által építtetett fehérvárcsurgói kastély, amelyet a Buckingham-palota ihletett, a múzeum mellett Európai Kulturális Találkozóközpontként működik majd. A közeli Nádasdy-kastély, amelyre 1994 és 1998 között mintegy 272,5 millió forintot költöttek állami forrásokból, a hazai romantika szentélye lesz, ahol a család leszármazottja környezetvédelmi és művészeti akadémia megnyitását is tervezi.

A péceli Ráday-kastély már fogadja a látogatókat KERTÉSZ GÁBOR FELVÉTELE

Ide kerülhetnek, a németek által elhurcolt bútorok helyébe, a történelem különös szeszélye folytán, Magyarország legpompásabb romantikus bútorai, amelyek valaha a *Zichy* Emmanuel által a windsori kastély mintájára kialakított oroszvári rezidencia lakóit szolgálták. Oroszvárt 1946-ban Szlovákiához csatolták, a kastély „elveszett", de a bútorai itthon maradtak. Igencsak romantikus úton-módon Pannonhalmára és Balatonfüredre kerültek, onnan egy gyönyörű garnitúra, amelynek párja egyedül Windsorban található, az Esterházy-kastélyba, ahova nem igazán illik. A firenzei kőfaragványairól híres Füzérradványban az európai reneszánsz iránti XIX. század végi érdeklődést bemutató múzeumot terveznek, és jut hely kastélyklubszállodának is. A tavaly megnyitott, *Mayerhoffer* János tervezte péceli Ráday-kastély is „öltözködik" már, kapott szép bútorokat. A felújítás megkezdődött, de a látogatókat fogadják. A reformkori „hangászati mulatságok" színhelyén, a Fáy-kastélyban, ahol a díszteremben szerencsére ma is megvannak *Casagrande* hatalmas domborművei, a kis kastélymúzeum mellett újabb zenei központot lehet majd kiépíteni. A komlódtótfalui Becsky-kúria 2000-re teljes szépségében fogadja a látogatókat, és otthona lesz a műemlékvédő kézműves mozgalom összejöveteleinek. Palotamúzeumként nyílik majd meg a Dísz téri de La Motte-ház (a Korona cukrászda melletti épület) gyönyörű barokk freskókkal díszített emeleti teremsora – a MÁG irodáit a kiváltott lakásokba, illetve a tetőtérbe költöztetik.

Az Esterházy-kastélyegyüttest – amely a szakemberek szerint, mint *Haydn* 25 éves működésének színhelye, a világörökség része is lehetne (lásd A magyar Versailles sorsa című, 1997. augusztus 2-i cikkünket) a jövőben több minisztérium által alapított közhasznú társaság kezeli éppúgy, mint a gödöllői Grassalkovich-kastélyt. (Hogy a szakmai felügyelet kérdése hogyan oldódik meg, az egyelőre nyitott kérdés.)

Vissy Zsolt helyettes államtitkártól megtudtuk: a tervek szerint a közeljövőben a Műemlékek Állami Gondnokságának vagyonkezelésébe kerül – ha elkészül az erre vonatkozó kormányrendelet – minden, jelenleg a Kincstári Vagyoni Igazgatóságnál lévő kastély és kúria (a tulajdonjog azonban továbbra is ott marad). A MÁG közvetlenül a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumához tartozik majd, tehát kikerül az Országos Műemlékvédelmi Hivatal felügyelete alól. A tárca a kastélyprogram részeként külön tervet dolgozott ki a berendezési tárgyak vásárlására – Bugár-Mészáros Károly örömére, aki nem győzi hangoztatni, hogy a bútor olyan „mozgó műemlék", amely mindig a vele egykorú épületben érzi magát a legjobban. A kastélyokat a stílusuknak megfelelő tárgyakkal tudják majd berendezni, és e tárgyak között lesznek olyanok, amelyekről biztosan tudni lehet, hogy eredetileg is ott voltak. Magyarországon ma egyetlen olyan, nagyközönség által látogatható kúria van, amelyet – miután átvészelte a háborút – az ott lakó család hagyatékával bútoroztak be: a tápiószelei Blaskovich-ház (a tulajdonosé volt a Kincsem nevű versenyló).

Európa-szerte a kilencvenes évek elején nyitották meg sorra a kastélyokat a nagyközönség előtt. Ebben tehát nem vagyunk veszedelmesen lemaradva. De nekünk nem csupán az idő romboló hatását kell kivédeni, hanem több évtizedes pusztítás nyomait is el kell tüntetni.

Ferch Magda

NAPLÓ

FORDÍTOTT VILÁG címmel hirdetett második alkalommal országos vers- és prózamondó versenyt a nagyatádi Talentum Irodalmi Stúdió. A versenyen három, eredetileg nem magyar nyelven írt, lefordított irodalmi művel nevezhetnek a résztvevők. Kizárólag amatőr és a 15. életévüket betöltött előadók jelentkezését várják, március 10-ig, a szervezők, akik a 06–82–352-666-os telefonszámon adnak felvilágosítást a versenyről.

ÚJ VEZETŐT neveztek ki Ausztria budapesti kulturális intézetének az élére: Elisabeth Mach helyét szeptembertől Barbara Lee-Störck foglalja el, aki korábban a New York-i és a londoni kulturális intézet helyettes vezetője volt.

VIZSGAFILMEK. A Színház- és Filmművészeti Főiskola Simó Sándor és Kende János osztályának növendékei Török Sándor novelláiból készítettek rövidfilmeket. Ezeket vetítik február 23-án este hat órakor a Műcsarnokban (Budapest XIV., Hősök tere).

ROMAN POLANSKI A lakó című filmjét láthatják az érdeklődők a Francia Intézet (Budapest I., Fő u. 17.) Idegen rendezők, francia filmek című sorozatában február 23-án este hét órakor. Ugyanitt 24-én Buñuel A nap szépe, 25-én Manuel de Oliveira Utazás a világ elejére című művét vetítik.

ANDRÁSKA JÓZSEF üvegművész kiállítását február 24-én délután ör órakor nyitják meg a Kortárs Galériában (Budapest VII., Madách u. 5.).

A GRAMMY DÍJ ÁTADÁSÁT az idén is élőben közvetíti az HBO február 25-én, hajnali két órakor, és a műsort megismétli ugyanezen a napon este nyolc órakor.

A '90-ES ÉVEK, új gyűjtemény a városi művészeti múzeumban című kiállítást mutatják be február 26-án délután öt órakor a győri Városi Képtárban (Esterházy-palota, Király u. 17.).

Felújították

Kodály Zoltán nyomában a Volga mentén

Berecz András népdalénekes és a rokonszeretet

Az Ötfokú zene negyedik füzetében száznegyven csuvas dalt tett le *Kodály* Zoltán a gyermekek asztalára. Magyarázatként az utószóban ezt írja: „... csuvas gyűjteményeket lapozgatva itt is, ott is rokon hangokra találunk... Biztosabban haladunk a világzene felé a csuvasföldön át, mint ha egyenesen nyugatra mennénk". Kodály Zoltán tanácsait megfontolva szegődött a csuvas népzene nyomába *Berecz* András mesemondó, népdalénekes.

A hazai tudományosság nehezen talált rá a csuvas népre – kezdi Berecz András. – Sok politikai huzavona után Kodály Zoltán bement a szovjet követségre, és rácsapott az asztalra: „Baráti ország-e a szovjet és a magyar?" – kérdezte. „Ha igen, akkor miért nem engedik ki a kutatóinkat a csuvasföldre gyűjteni?" Így kezdődhetett el a helyszíni vizsgálódás. Ötven év távlatából Kodály Zoltán csalogatott a Volga menti tájakra. Az első napon a moszkvai kényszerű tartózkodás sem telt hiába. A Kazányi pályaudvar csupa fejkendő jegyvásárlója a pénztáros hölgyet kislánynak szólítgatva tegezte – nem kis fennakadást okozva ezzel magának és környezetének. Nem akart ő senkinek bajt, csuvas volt. E nép szokásai szerint az idős nőknek társadalmi helyzetüktől függetlenül is igen nagy tisztelet jár, a fiatalabbakat viszont minden esetben tegezik. Ahonnan az asszony érkezett, a Volga partján (csuvasul Ádel, magyarul az ezzel rokon Etil néven említik a folyót) a honfoglalás előtt bolgár-török, csuvas népekkel évszázadokig együtt élt a magyar. Az Uraltól nyugatra földrajzilag még Európa ez a föld. A tengernyi mongol lovas pusztító látogatása előtt a „nagy gyalogos", *Julianus* barát még magyarul értekezett errefelé. A térképen a Modzsar, a Mozsar helységnév alakváltozatai is egykori jelenlétünk emlékét őrzik.

– Milyen út vezet a csuvas településekig?

– A Volga folyó partján rejtőzködő falvakat főút nem háborítja, így kátyús vidéken kell keresztülvergődnie annak, aki a terület rég elásott kincsei után kutat. Vagy még beljebb, a Volga folyó szigeteibe kell hatolnia, ahová veszély idején áldozati italuk alapanyagát, a komlót menekítették a csuvasok. Száraz időszakban a húsz kilométer széles folyó rejtekeibe ma is beevezünk az öregek, és anyagbálványok meg nemezsapkás fabábuk elé házi sört teszünk. Így kérnek esőt. A csuvasok rengeteg imát tudnak a sörről, áldozati italuk jelenléte önmagában ünnepnek számít. Söráldozattal tisztelegnek a maláta, a komló, a hab és a sör apja és anyja előtt. A megébresztett szellemek cserébe elfeledkeznek a viszályszításról. Évezredes szerződés ez a sör és a használója között. A csuvas ember nemcsak a házi sör „fölmenőiről", hanem saját őseiről is megemlékezik a hosszú téli időszakban. „Sördalaiban" kifogyhatatlan szeretettel a rokonokat dicséri. Azt, hogy az őket sújtó történelmi csapások ellenére talpon maradtak, és öregeiket híresen tisztelő, összetartó nép lehettek, ezeknek a téli éjszakákat betöltő, szertartásos daloknak köszönhetik.

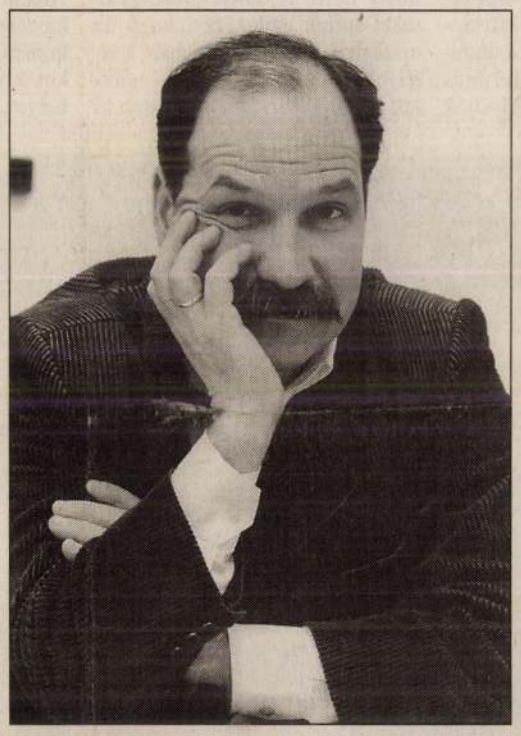

Berecz András: Öregeiket tisztelő, híresen összetartó nép a csuvas KERTÉSZ GÁBOR FELVÉTELE

– Mi jellemzei ezeket az énekeket?

– A mértéktartás. Szőtteseikhez hasonlítva a dalt igencsak vigyáznak a pontos arányokra, amin a fehér háttér és a veres minta osztozik. A csuvas nótafa az első két sorban létrehozott képpel a harmadik-negyedik sort is meghatározza. Azt a szót, hogy *mint*, soha nem mondja ki, csak ártatlan arccal egymás mellé tesz két egyforma gondolatot. Az egyik dalt így kezdi: „Ha sok jó barát fölszáll a szekérre, meghajlik a kocsirúd." A harmadik, negyedik sor egy kvinttel lejjebb azt feleli rá: „Ha sok jó baráttal találkozol, mosolyra húzódik az ajkad." Ezen a ponton, kocsirúd és az ajak ugyanazt jelenti, mert amikor a barátság már olyan nagy, hogy alig bírod a súlyát, elmozdul a száj. Az ilyen típusú párhuzamokra a zenekutatók is felfigyeltek. Ráadásul a régi stílusú magyar népdalok szerkesztésében ugyanez az eljárás, ezért juthatott Kodály Zoltán arra a megállapításra, hogy a csuvas népzene az önismeretet mélyíti el, hogy régi dalainkban az ősi gondolkodásmóddal találkozunk.

– Összehasonlíthatók-e a Kodály Zoltán által ismert csuvas gyűjtemények az út során felvett anyaggal?

– Rokondicsérő énekeket, katona- és lakodalmas dalokat, valamint táncdallamokat rögzítettem az úton. Ezt az anyagot átadtam a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének további kutatásra. A csuvas kultúrában Kodály óta végbement változásokról csak ezután szólhatunk. A többórányi énekszövegből *Agyagási* Klára turkológus, a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem docense készít nyersfordítást. A műfordítást *Buda* Ferenc és *Nagy* Gáspár biztatására magam végzem. A felgyűjtött csuvas kifejezéseket, népi zenei terminológiát a magyar zenei nyelvről és gondolkodásról írott könyvem második részében fogom felhasználni.

– Mi lesz a sorsa az út során gyűjtött tárgyi emlékeknek és a felvételeknek, amelyet a kiránduláshoz csatlakozott Duna televízió készített?

– A csuvasok által fából készített használati tárgyak mását *Galántfi* András vezetésével a nádudvari fafaragók és *Kő* Pál, a Képzőművészeti Főiskola szobrász tanszékének docense hallgatóival közösen kifaragta. A restaurátori hűség és a fafaragó fantázia számos példányban szülte újjá a tárgyi emlékeket. A csanakok között van olyan, ami a nálunk ismert Miska-korsóra hasonlít, az öreg fazekas üzenetet rótt rá hajdanában. A Néprajzi Múzeum dokumentumtárában egymás mellett föllelhető csuvas merőkanalak szinte folyamatábraként mutatják, hogyan bontakoznak ki a fából a lófigurák. A VIII., X. században az egész Volga menti vidék aranyból, ezüstből ontja azt a jellegzetes készséget, amelynek lúd, kacsa vagy liba a neve. Ez a mitikus állat *Agyagási* Klára csuvaskutató fordítása alapján egy lakodalmi köszöntőben így jelenik meg: „Hatvankilenc versztnyi hegyet bejártunk, kerek tavat láttunk. Kerek tó közepén aranytölgy, annak rengeteg ágán aranymadár, csőre arany, lába ezüst, szárnya aranyterítő. Fészkében negyven tojás, a negyvenegyediket örömmel várja. Amilyen szeretettel gyermekeit költögeti, olyan szeretettel jöttünk mi tihozzátok."

N. Tóth Ida

Tonnányi papír helyett

A tankönyvlista CD-n is elérhető

Negyven tonna papírba és mintegy harmincmillió forintba került az Oktatási Minisztériumnak, hogy az ország ötezerhatszáz közoktatási intézményébe eljuttatta a hivatalos tankönyv-

A CD keresőprogramja lehetővé teszi, hogy a könyvenként huszonöt információt tartalmazó közoktatási tankönyv és segédkönyv adatbázisból a szükséges adatokat csoportosít-

ZENEI JEGYZETEK

Szürke tarkaság zongorán

Pozsonyból érkezett hozzánk Marián *Lapsansky* zongoraművész, aki február 15-én adott koncertet a Zeneakadémia nagytermében. Műsorához apró tételekből álló sorozatokból válogatott. Egy maid

számára viszont Schumann alkotása nem jelenthet többet puszta ujjgyakorlatnál, erre gondoltunk, ha a hangulati változások ellen felvértezett játékát hallottuk. *Janáček* 1905-ben készült Szonátája és

Pechan

Boszniai táj

Szeged 1917

9790/1934. szám
III.

Értesitem
Országos Bizottságának a:
az ujonnan beterjesztett
tással hagyom jóvá:

1./ A zsá
tereprendezésére /:102/1

2./ A vise
állitására . . . . . .

3./ A béla
terci templom homlokzata
sére . . . . . .

4./ Az esz

PECHÁN JÓZSEF

Ének - Magyar c.

'96. X. 12.

Pechán
József:
Haditanács

PECHÁN JÓZSEF

Érsek - Magyarország

'96. X. 12

Pechán József: Udvar

PECHER VILMOS

szobrász

BUDAPEST, VIII., MÁRIA TERÉZIA-TÉR 15. SZ.

Bronz-modellek, fa-szobrászat, gypsz- és kőmunkák. Specialista: Stucco-menynyezetek készítésében.

Országos üvegfestészet

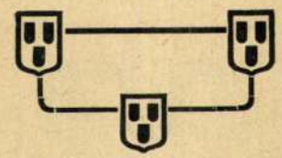

WALTHERR GIDA
BUDAPEST, VIII. KER.,
HORÁNSZKY-UTCA 13.

SZÁMOS KITÜNTETÉS
:: :: ÉS ELISMERÉS :: ::
MŰVÉSZI MUNKÁÉRT.

KISSLING RUDOLF ÉS FIA

CSILLÁR- ÉS BRONZÁRÚ-GYÁR

BUDAPEST. IRODA ÉS MINTARAKTÁR: VI. KERÜLET, PODMANICZKY-UTCA 31. SZÁM. GYÁR: VI. KERÜLET, JÁSZ-UTCA 5. SZÁM. TELEFON 28-16.

AJÁNLJA MŰVÉSZI KIVITELŰ CSILLÁR- ÉS BRONZ-DÍSZTÁRGYAIT DÚS VÁLASZTÉKBAN. SÜRGÖNYCÍM: „LUSTRUM" BUDAPEST.

CSUZY EMIL

mázoló és fényező

BUDAPEST, VI.,
RÓZSA-UTCA 62

Különlegesség fa- s márványutánzatokban.

ELVÁLLAL MINDEN E SZAKMÁBA VÁGÓ MUNKÁT, U. M.: ÉPÜLETEK, KÁVÉHÁZAK ÉS MINDENNEMŰ BÚTOROK FESTÉSÉT ÉS FÉNYEZÉSÉT

SCHNELLER ELEK

= FA-SZOBRÁSZ =

Budapest, VIII., Mária Terézia-tér 6.

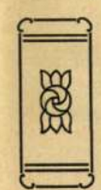

FARAG MINDENNEMŰ BÚTOR- ÉS ÉPÜLETDÍSZÍTMÉNYEKET. MEGRENDELÉSRE KÉSZÍT OLTÁROKAT ÉS TEMPLOMI SZOBROKAT, FARAGOTT DÍSZTÁRGYAKAT.

MŰ-

FOGAKAT

A MODERN FOGTECHNIKA LEGÚJABB :: :: VIVMÁNYAI SZERINT KÉSZÍT :: ::

KÖRMÖCZI GÁSPÁR

ROTTENBILLER-U. 5/A FÖLDSZ. :: SZÁJÁPOLÁS ÉVI BÉRLET RENDSZERBEN.

Magyar Iparművészet
1908. 7. szám

KEMPELEN BÉLA

családtörténeti (genealógiai) irodája és címerfestészeti műintézete

BUDAPEST, VI., Teréz-Körut 37.

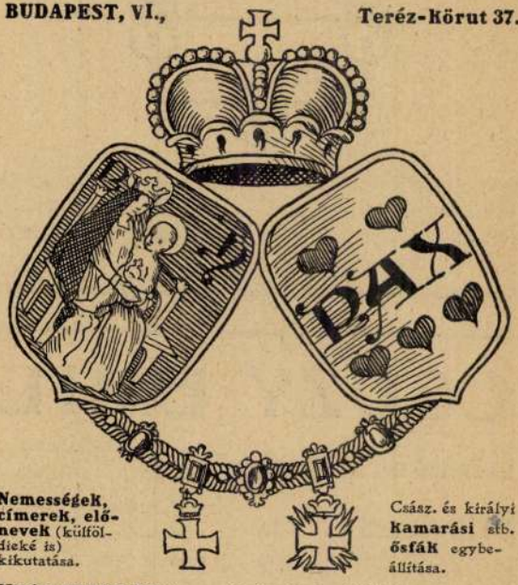

Nemességek, címerek, előnevek (külföldieké is) kikutatása.

Csász. és királyi **kamarási** stb. **ősfák** egybeállítása.

Minden **nemesi ügy** (nemesség átruházása, külföldi lovagrendekbe való felvétel stb.) elintézése. — **Címereknek** (művészi és heraldikailag szabályos) festése, vésetése, égetése, hímezése papirra, pergamentre, bőrre, fára, üvegre, csontra, bronzra, márványra stb. **Családfák, ősfák,** családi **Krónikák** megszerkesztése és megfestése. **Reklámlapokat, meghívók** stb. tervezése és elkészítése. — Mindennemű **dekoratív** munkálat teljesítése.

FISCHER FERENC

MŰSZAKI IRODA A TÉGLAIPAR RÉSZÉRE

BUDAPEST, I., TÁRNOK-UTCA 14.

TÉGLA-TETŐCSERÉPGYÁRAK ÉS KÖRKEMENCÉK TERVEZÉSE, ÉPÍTÉSE ÉS ÜZEMBEHELYEZÉSE. TEREP- ÉS ANYAGVIZSGÁLAT. PRÓBAÉGETÉSEK.

BOLTOZÁS NÉLKÜLI TÉGLAÉGETŐ

::: ÉS SZÁRÍTÓ KÖRKEMENCE :::

— (40839. számú magyar királyi szabadalom.) —

Legolcsóbb Körkemence. Két tűzzel dolgozik. Egyszerű építkezés.

Ára évi 2 millió téglára K **6500,**
3½—4 millió téglára K .. .. **8000.**

Teljes téglagyári berendezés, Körkemencével:

Évi 2 millió gyártásra: K **13.500.**
Évi 3½—4 millió gyártásra: korona .. **19.500.**

Költségvetések bérmentesen.

SZILY KÁROLY

SZOBRÁSZ-MŰTERME

BUDAPEST, VII., ARÉNA-ÚT 6.

GYARMATY SÁNDOR MŰASZTALOS, KISPEST, KLAPKA-UTCA 7. SZÁM.

Készít lakásberendezéseket minden kivitelben.

WINKLE NÁNDOR

≡ LEGNAGYOBB SPECIÁLIS ≡

KÉPKERET ÜZLETE

≡ ÓRIÁSI VÁLASZTÉKKAL. ≡

—•—

MODERN KERETEZÉSEK RAJZ UTÁN SAJÁT MŰHELYEMBEN KÉSZÜLNEK.

—•—

TÖRZSÜZLET:

IV., KIGYÓ-TÉR 5. SZÁM

PÁRISI HÁZ. • ALAPÍTÁSI ÉV 1862.

—•—

MŰKERESKEDÉS:

IV., VÁCI-UTCA 2. SZÁM

CALDERONIVAL SZEMBEN.

—•—

Mindennemű rézmetszetek, gravurok, fényképek legnagyobb raktára.

Prohászka

Lipót

MŰBÚTORASZTALOS

BUDAPEST

VIII., Práter-u. 12.

KÉSZÍT TELJES LAKBERENDEZÉSEKET.

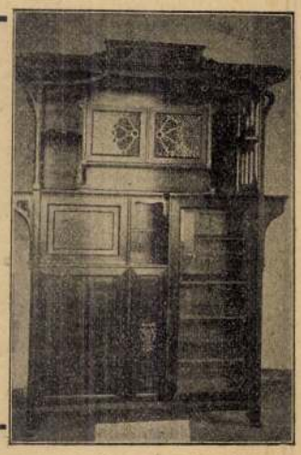

PECHÁN JÓZSEF

A fedőlapi képhez

A színek szerelmese

Pechán József (1875–1922)

Száz éve, hogy megalakult a nagybányai művésztelep. Erről az évfordulóról tájaink festőinek bemutatásával emlékezünk meg. E sorozat, a fedőlapon megjelentetett festmények reprodukcióival együtt, hasznos ismeretanyag lehet tanároknak, diákoknak...

Pechán egyéni hangú művészete a nagybányai neósok vonulatához tartozott. Tájképei, kompozíciós művei alapján a legjelentősebb koloristák közé sorolható. 1995-ben, Pechán születésének százhuszadik évfordulójának évében mintegy születésnapi „ajándékként" a feledés homályából felbukkant a Nagybányai táj című festménye. Létezéséről tudomásom volt már idestova húsz éve és azóta kutattam utána. Pechán a Művészház kiállításán 1910 elején mutatta be ezt a most előkerült művét. Ez a napsütésben tobzódó, nyári nagybányai tájat ábrázoló kép Pechán életművében határkőként értékelhető, amely jelentős fordulópont volt festészetében. 1909 nyár elején kellett festenie, mert 1910 telén állította ki Budapesten. Előbb sem festhette (habár már 1908-ban megfordult Nagybányán), mivel az 1908-ból ismeretes egyetlen képe, a Kora délután még csak átmenetet képez a neós irányvonalú kifejezésmódjába. Koloritja még tört és visszafogott, nem jelzi azt a későbbi heves színmámorát, amely a Nagybányai táj című festményére jellemző. Pechán 1908-ban még nem járhatott Párizsban, az első találkozása a francia festészettel csak 1909 elejére tehető, és ez év nyarán festhette meg a kolónián ezt a karakteres vásznát. E korai neós stílusú főműve bizonyítja, hogy a fauve-os hatást akár közvetlenül Párizsban, akár a neós Nagybányán szívta is magába: a szín valósággal „vérévé vált" és színtobzódását váltotta ki. Ezt látszanak igazolni neós korszakának későbbi alkotásai is.

A Nagybányai táj című festménye jellegzetes Zazar-parti motívum, a sötét színű kontúrokkal ütemezett széles ecsethúzással a vászonra felhordott foltokban a buja sárgák és árnyalatai, a tiszta pirosak, az üde zöldek, a mély kékek és lilák széles skálája harsan fel. Ez már a minden kétséget kizáróan jellegzetes „pechános" szikrázó színvilág, amelyből sajátos, egyéni megnyilatkozású neós stílusa bontakozott ki. Az eddig ismert festményei között itt vall először a „színlátó" Pechán heves színindulatáról és lázas koloritjáról.

Pechán József 1875-ben született Dunacsében (Čelarevo) és elhunyt 1922-ben Verbászon. Az 1889-ben Münchenben magániskolában megkezdett festészeti tanulmányait később a Képzőművészeti Akadémián folytatta. Hazatérve Újverbászon telepedett le. 1904-ben Hollósy Simon müncheni iskoláját látogatta, ahol közvetve és közvetlenül a modern festészeti irányzatok hatása alá került. Nagybányára először 1908-ban, majd 1909-ben ment festeni, párizsi tanulmányutakat is tett. Nagybányán barátja, Ziffer Sándor közvetítésével megismerkedett a neós törekvések többarcúságával és maga is ebben a stílusban kezdett festeni.

Művészetében a legjelentősebb változást Nagybánya és Párizs mellett az 1909-ben Budapesten megalakult Művészház hozta, amelynek alapító, majd művészeti tanácsának tagja lett. Ekkor Budapesten műtermet nyitott és a vidéki elzártság után a fővárosi művészeti élet pergőtüzébe került. Az 1909-től 1914-ig tartó időszak jelenti művészetének érett korszakát, az igazi kibontakozást. A Művészházban 1910-ben állított ki először, de jelentős művészeti sikere 1912-ben a Művészház Csoportos tárlatához fűződik. Már 1909-ben megváltoztatta formanyelvét, amely újdonságot hozott kompozíciós felfogásában, felületkezelésében és színkiválasztásában. Az alakok és a tárgyi motívumok vastag, sötét kontúrral történő körülhatárolása egyértelműen fauve-os hatást tükröznek. Ecsetkezelése is megváltozott, nagy, széles, lapos ecsettel a' la prima modorban széles foltokban vagy rajzosan az ecset élével hosszú húzásokkal rakta fel a vászonra ragyogó, élénk, tiszta színeit. 1912-ben állította ki a kék korszakának aktképeit, a Haditanácsot, a Szüret a Bácskában, a Falusi utca, az Udvarrészlet c. jelentős festményeit. Pechán az egyéni színezetű neós stílusában a különböző hatásokat – a fauve-os, a szecesszió, valamennyire a Gauguin és Cézanne elképzeléseit sajátos egyéni formanyelvvé tudta ötvözni. Stílusát ebben a korszakában elsősorban nagyszerű, sűrűvérű színlátása adta meg.

1913 januárjában a Művészház palotafelavató kiállításán a pesti kritika szerint országos sikert ért el, nem sokkal később pedig megrendezik gyűjteményes kiállítását Újverbászon, Palánkán és Zomborban.

Pechán 1911 körül a nagy aktos csoportképek megfestésével kilépett a neós keretek közül és piktúrája érintkezett a Nyolcak törekvéseivel. Munkásságát mindig is áthatotta az újat keresés pátosza, de ugyanúgy, mint Boromisza és Ziffer, ő sem csatlakozott a Nyolcakhoz. A Fürdőzők festményei a fauve-osokhoz, Cézannehoz, a szecessziós, szimbolista festésmódhoz közelednek, de színvilláguk megváltozott, visszafogottabb lett, az ecsetkezelése is rajzosabb, hosszabb pásztákból alkotja meg képelemeit. Aktos csoportképein a zenei világkép is megjelenik. Viszont a Győzelem (1913?) c. kompozíciója némileg rokon szellemű Kernstok: Lovasok a vízparton c. festményével, különösen ami az aktok testi felépítését és a lovak rajzát illeti.

Pechán a nagybányai festészet és a párizsi fauvizmus metszéspontjában keletkező neós mozgalom egyéni hangú képviselője volt. Kitört a hagyományos nagybányai szemléletből és főleg a francia stílusokat az itthoniakkal vegyítve, friss, szuggesztív, dekoratív, színekben tobzódó festményeket alkotott. Innen jutott el a kereső, a progresszív Nyolcak festészetéig és megtette a közeledést az aktivizmus felé is.

1914-ben Palicson művésztelepet szeretett volna létesíteni a nagybányai, a szolnoki, a kecskeméti és a gödöllői művésztelephez hasonlóan, amely a képzőművészeti törekvések mellett a helyi háziipar fejlesztését is célul tűzte ki. Ezt a tervét a háború keresztülhúzta. Az I. világháború kitörésekor hazaköltözik Verbászra, 1915-ben mozgósítják, de megbetegszik és leszerelik. A háború után a kisebbségi sorsban, a teljes elszigeteltségben, mielőtt még a kitörést, az Amerikába való kivándorlást megvalósíthatta volna, váratlanul szívbaja elviszi, örökre lezárva a még sokat ígérő művész pályafutását is. Síremlékét barátja, Medgyessy Ferenc készítette el tisztelete jeléül.

GULYÁS Gizella

Családi KÖR

CSALÁDI KÖR: Független hetilap – Alapító és kiadó: Forum – Dolgozók Kft. – Megbízott igazgató: Habram Mária – Szerkesztőség: Fazekas András (felelős szerkesztő), Fehér M. Mária, Habram Mária (megbízott főszerkesztő), Habram Károly, Prikidánovics Andrea, Torok Csaba. – Állandó munkatársak: Bada István, Bagi János, Bálint István, dr. Berényi János, Bozóki Antal, Éri Ilona, Faragó Jolán, Fehér István, Fábri Nándor, Gerlóczy Ferenc, Hatala Zoltán, Hegedűs Erika, Hegyi József, Juhász M. Erzsébet, Kántor Oszkár, Kovács József, Lazukics Anna, Miskolci Magdolna, Nagy Nándor, Németh István, Németh Ferenc, P. Berényi Ilona, Piszár József, Soltis Gyula, Szántó Zoltán, Umek Miklós, dr. Varga Sándor.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 21000 Novi Sad, Vojvode Mišića 1. Tel.: (021) 57-942. Telefax és üzenetrögzítő: (021) 57-359. Telex: 14199 yu forum – Előfizetési díj: negyed évre 52 dinár, külföldre egész évre 600 dinár. Az előfizetés összegét a következő folyószámlára kell befizetni: 45700-601-3-14861. Forum – Terjesztés Rt.

Kérjük előfizetőinket, juttassák el címünkre a befizetésről szóló bizonylatot. – Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. – Egyes szám ára 4,00 dinár. – Folyószámlaszám: 45700-603-8-8061 Családi Kör szerkesztősége – Szedés és tördelés: Scan Studio, Újvidék – Nyomás: Forum Nyomda, Újvidék.

A fedőlapon
Pechán József
Nagybányai táj
c. festménye

MŰHOLDAS ADÓK

DUNA TV

8.00 Képes Krónika – tájékoztató műsor
12.00 Déli harangszó; Lapozó
12.20 Gazdakör
13.00 Esti kérdés (ism.)
13.15 Csodakörhinta
13.30 **Út a jövőbe** – beszélgetés az ökológiáról
13.45 Nyelvőrző
14.10 Fejezetek a magyar film történetéből – 1945–1953
15.10 **Első fecskék** – magyar filmvígjáték
16.40 Kismamaklub
17.10 Mofli – A hipnózis
17.30 Gyerekeknek
17.55 Műsorismertetés
18.00 Híradó
18.15 **A 9-es kórterem** – magyar film
20.05 Régiók
20.45 Esti kérdés
21.00 Híradó
21.15 Sportpercek
21.25 In memoriam Krzysztof Kieslowski – **Három szín: Fehér** – lengyel–svájci játékfilm
23.55 Nomád nemzedék – magyar ismeretterjesztő film
24.30 Vers

RTL

5.30 RTL-hírek
5.35 Ismétlések
7.00 Reggeli magazin
7.35 Egymás közt (ism.)
8.05 A Springfield-sztori – sorozat
9.05 **Kalifornia klán** – sorozat
10.00 **Gazdag és szép** – sorozat
10.30 **Soledad, kicsim** – sorozat
11.00 Forró nyeremény – játék
11.30 **Családi párbaj** – játék
12.00 Déli magazin
12.30 Arany lányok – sorozat
13.00 **Gyilkosság a hobbija** – krimisorozat
14.00 Bärbel Schäfer
15.00 Ilona Christen
16.00 Hans Meiser
17.00 **Kockázat** – agytorna
17.30 **Egymás közt** – sorozat
18.00 Jó estét!
18.30 Sztármagazin
19.10 Robbanékony – magazin
19.40 **Jó idők, rossz idők** – sorozat
20.15 **A szépségkirálynő bosszúja** – amerikai pszichothriller
22.10 Stern TV
24.00 RTL – Éjféli hírek
24.30 **Cheers bár** – sorozat
1.00 **Sledge Hammer** – sorozat
1.30 Ismétlések
2.55 Éjszakai hírek

SAT 1

5.30 Németország ma reggel
9.00 **L. A. Law** – sorozat
10.00 Vannak szavaid? – villámgyors agytorna
10.30 Bubi, dáma, Hörig – pókerjáték
11.00 Délelőtti talkshow
12.00 Vera délben – talkshow
13.00 **Trapper John** – sorozat
14.00 Szívtől szívig – krimisorozat
15.00 Űrszekerek – A következő generáció – sci-fi sorozat
16.00 Baywatch – sorozat
17.00 XXO – Fritz és társa – játék
18.00 **Mindent vagy semmit**
18.30 Sporthírek
19.00 Szerencsekerék
20.00 **Hollandia–Németország** – labdarúgó-mérkőzés
23.00 Harald Schmidt-show
24.00 **Kibúvó** – angol–amerikai film
1.40 Ismétlések

VOX

7.25 Ismétlések
10.00 Colt minden esetre – sorozat
11.00 Ismétlések
12.55 **Jó idők, rossz idők** – sorozat
14.00 **Külvárosi körzet** – sorozat
15.00 Starsky és Hutch – sorozat
16.00 Colt minden esetre – krimisorozat
17.00 **Chips** – sorozat
18.20 Riportmagazin
19.00 **Törvény és rend** – sorozat
20.00 **Szupergyilkosság** – sorozat
21.00 **Back felügyelő** – sorozat
23.00 **Végső összecsapás** – amerikai film
24.50 Híradó

PRO 7

5.30 Ismétlések
7.20 Rajzfilmek
8.35 Ismétlések
10.15 **Uramisten** – amerikai vígjáték
12.05 **Madárijesztő és Mrs. King** – krimisorozat
13.00 Hangos otthon – sorozat
13.30 Déli magazin
14.00 Talkshow
15.05 **A mi kis farmunk** – sorozat
16.05 Rajzfilmsorozatok
17.25 **Egy fedél alatt** – sorozat
17.55 **Ki itt a főnök?** – sorozat
18.25 **Bill Cosby-show** – sorozat
19.00 **Taff** – napi magazin
20.00 **Only You** – amerikai vígjáték
21.40 Baldy Man – sorozat
22.05 **Édes bűn** – magazin
22.55 **A csavargó** – amerikai thriller
24.40 Fókusz TV
1.25 Ismétlések

EUROSPORT

8.30 Jégkorong VB
10.00 Kosárlabda magazin
10.30 Tenisz ATP Monte-Carlóból
14.00 Tenisz
17.30 Forma–1 magazin
18.00 Motoros magazin
19.00 Jégkorong VB (Németország–Kanada; Svédorsz.–Franciaország)
20.00 Norvégia–Csehország
22.30 Tenisz – összefoglaló
23.30 Teherautóverseny
24.00 Tenisz ATP magazin
24.30 Díjugrató világkupa

TNT

6.00 Rajzfilmek estig
20.00 **Moonfleet** (Fsz.: Stewart Granger, George Sanders)
22.00 **A vér keresztvívője** (Fsz.: Charlton Heston, Richard Johnson)
24.00 **Gazdag és híres** (Fsz.: Jacqueline Bisset, Candice Bergen)
2.00 **Magánélet** (Fsz.: Brigitte Bardot, Marcello Mastroianni)
4.35 **Moonfleet** (ism.)

RTL 2

5.40 Rajzfilmek és gyermekfilmek
9.30 Flipper (ism.)
10.00 **Tessék mosolyogni!**
10.30 Ismétlések
11.55 Rajzfilmek és gyermekfilmek
16.00 Flipper – sorozat
16.30 A hatmillió dolláros férfi – sorozat
17.30 Családi kötelék – sorozat
18.15 Quinn doktornő – sorozat
19.45 **Tessék mosolyogni!**
20.15 **A gyermekek érdekében** – amerikai film
22.10 **A halál dombja** – új-zélandi film
24.15 Hogyan lehet reklámmal sok pénzt keresni? (ism.)
1.00 Ismétlések
2.35 David Letterman-show
3.25 ABC-hírek

RÁDIÓMŰSOR

ÚJVIDÉKI RADIO

5.00 Reggeli műsor
7.00 Reggeli híradó
8.00 Komolyzenei ébresztő
8.30 Népdalok
9.15 Ismeretek tárháza
9.30 Középiskolások irodalmi műsora
10.05 Délelőtti mozaik
11.30 Matiné C-dúrban
12.00 Déli híradó
12.15 Elfújta a szél
12.30 Magyar nóták és csárdások
13.05 A zene szárnyán
13.30 Népdalok
14.03 Ismeretek tárháza
15.00 Hallottuk láttuk
15.30 Mozaik
16.30 Vajdasági napló
17.05 Chip
17.30 Dzsessz, dzsessz
18.30 Esti híradó
19.30 Híres előadóművészek felvételeiből
21.00 Estéről estére
21.30 Késő esti híradó
22.00 Évszázadok zenéje
23.05 Elmélet, vita, gyakorlat
23.35 Notturno ritmusban
24.05-5.00 Éjszakai műsor

SZABADKAI RADIO

(középhullám)

7.00–10.00 Hangvásár
7.30 Híradó
7.50 Piaci körséta
9.45 Főzzünk együtt
10.00 Szerb nyelvű zenés reklámműsor
13.00 Hírek
13.10 Adventista műsor
13.30 Apróhirdetések
13.40 Népzene
14.05-15.00 Művelődési magazin
15.00 Híradó
16.00 Szerb nyelvű műsor
(URH)
19.00 Popbazár (magyar)
21.30–24.00 Discorama

KOSSUTH RADIO

4.30 Reggeli Krónika
9.05 Napközben
11.05 Slágerfilmek – filmslágerek
11.34 Naplópályázat
12.00 Déli Krónika
12.30 Ki nyer ma?
13.05 Vendég a háznál
13.30 A református egyház félórája
14.05 Klasszikusok mindenkinek – Carmen
15.05 Beszéljük meg!
16.00 Délutáni Krónika
17.05 Magyarországról jövök
18.00 Esti Krónika
18.30 Ráadás
19.05 Sportvilág
19.30 Jó éjszakát, gyerekek!
20.05 Népdalkörök és citerazenekarok felvételeiből
21.05 Adriano Celentano énekel
21.25 Kossuth-klub
22.00 Késő esti Krónika
22.30 Pályám emlékezete
23.05 Emlékezetes rádióelőadások

PETŐFI RADIO

4.33 Hajnali dallamok
6.03 Reggeli csúcs
7.45 Sportreggel
8.00 Petőfi-délelőtt
12.00 Nóták
14.00 Pihenőidő
17.03 Petőfi-délután
19.03 Naplópályázat
20.00 Heavy metal híradó
20.30 Dzsessz
21.15 Kilátó
22.30 Blues
23.10 Ennyi...
24.15 Az én slágerlistám
2.04 Csak zene
4.04 Csárdásmuzsika

Szerda, április 24. Szerda, április 24. Szerda, április 24.

DDOR ·NOVI SAD·

CASCO

TARTÓS BIZTOSÍTÁS – DE MINDIG HOZ VALAMI ÚJAT IS

Személygépkocsi biztosítás mindössze havi 50 dinárért,
beleértve a lopás elleni kockázati biztosítást is!
Novi Sad Biztosítási- és Viszontbiztosítási RT új CASCO- biztosítást vezet be
Zastava, Yugo, P-126, Wartburg, Moszkvics, Lada, Dacia, Oltcit személygépkocsikra
A Novi Sad Biztosító kötvénye vagyonának őre!

SUBOTICA
ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI
INTÉZET RT.
SZABADKA,
Ivan Milutinović u. 123.

VETZAVBO - SUBOTICA

Háztartási fertőtlenítőszerek:

DESU D
DESU S
DESU S (illatosított)

Fertőtlenítőszerek:

AZACID
NOVOCID II
PAF
SUPITOX

Patkányirtó szerek:

SURATAN: szóradék, folyadék
SURADIOLON – szemcsék, törmelék, brikett

Telefon: (024)23-933
Telex: 15-136
Telefax: 024/26-736

A Fidelinka kop biztonságot nyújt a földműveseknek

A Fidelinka Rt. – a Vajdasági Bank Rt. sokévi ügyfele – a közelmúltban 85 százalékos tőkeberuházással megalapította a Fidelinka kop termelői kooperációs vállalatot. A fennmaradó 15 százalék tőkét a szabadkai régió összesen 1500 hektár termőfölddel rendelkező húsz tekintélyes mezőgazdasági termelője adja. A kooperáció alapvető feladata a növénytermesztés, elsősorban a merkantilis búza termesztésének megszervezése. A Fidelinka kop a nehezen kapható ásványi trágya és nitrogéntrágya olyan mennyiségű beszerzéséről gondoskodik, amennyi elegendő a község magánszektorának parcelláin elvetett búza fejtrágyázására. A műtrágyát nem pénzért adja, hanem természetbeni cserét végez idei termésű búzáért a következő arányok szerint: egy kilogramm 46 százalék nitrogént tartalmazó Ureáért az aratás idején 2,5 kilogramm merkantilis búzát kell adni; 33 százalék nitrogént tartalmazó egy kilogramm ammoniumnítrátért 2 kilogramm merkantilis búzát kell adni; egy kilogramm Kanért pedig 1,87 kilogramm búzát. Emellett a merkantilis napraforgó és kukorica termesztéséről is köt szerződést.

A termesztésről, illetve a fejtrágyázásról kötött szerződés megadja a Fidelinka termékeiért való naturális csere arányait is, amelyek kedvezőbbek a szokásos kereskedelmi arányoknál. Például 100 kilogramm búzát 25 kilogramm grízért, vagy 120 kilogramm takarmánylisztért, vagy 44 kilogramm 400-as lisztért, vagy 50 kilogramm 500-as lisztért, vagy pedig 68 kilogramm 850-es lisztért lehet cserélni.

A Fidelinka kop már most minden hektár búzára 400 dinár értékű célhitelt hagy jóvá, mégpedig alapanyagokat, s ezért aratás idején 600 kilogramm búzát kell beadni, ami azt jelenti, hogy valójában 0,66 dinárért veszi a búza kilogrammját, amikor még zöldell a vetés, és az első osztályú búza védőára éppen ennyit tesz ki.

A termelői kooperációnak ez a formája – amely a Vajdasági Bank Rt. nagy családja új tagjának, a Fidelinka kopnak a megalapításával jött létre – nagy biztonságot nyújt a földműveseknek.

Családi KÖR

Független hetilap, Újvidék, 1996. április 18.
VII. évfolyam, 16. szám, 4 dinár

MEDITERAN TRADE

KERESKEDELMI, TERMELŐ- ÉS SZOLGÁLTATÁSI VÁLLALAT

ÚJVIDÉK, BRANIMIR ĆOSIĆ U. 2.
TEL./FAX: 021/621-299, 624-463

ZELINKA JÁNOS ÉS FIA UTÓDA

ZELINKA RÓBERT

:: kardgyáros és fémcsiszoló ::

BUDAPEST, IX. KERÜLET,

ÜLLŐI-ÚT 59. SZÁM.

FÉMCSISZOLÁST, GALVANIZÁLÁST, NIKKELEZÉST SZAKSZERŰEN ÉS JUTÁNYOSAN KÉSZÍT. TELEFON 59—94.

Böhm Béla

Kárpitos és díszítő

BUDAPEST, IX. KER. ÜLLŐI-ÚT 29. SZÁM, a Klinikával szemben.

TELEFONSZÁM 67—34

Elvállal minden a kárpitos- és díszítőszakba vágó munkát. Specialista angol : bútorok Készítésében. :

TELJES LAKÁSBERENDEZÉSEK.

POLONYI JÁNOS

ÉPÜLET-, PORTÁL- ÉS BÚTORASZTALOS

BUDAPEST, VII., ALPÁR-UTCA 7.

Elvállal teljes lakberendezéseket, épület-munkákat, portál-, bolt- és kávéházi berendezéseket, famenyezeteket a legmodernebb kivitelben.

BEKE LAJOS

:: GÉP-, ÉPÜLET- ÉS MŰLAKATOS ::

BUDAPEST, FERENC JÓZSEF-RAKPART 19. SZ.

(Lyka-féle ház.)

ELVÁLLALOK MINDEN E SZAKMÁBA VÁGÓ MUNKÁKAT JUTÁNYOS ÁRON. RAKTÁRON TARTOK MINDENNEMŰ TAKARÉK- ÉS ASZTAL-TŰZHELYEKET. KÖLTSÉGVETÉSEK ÉS RAJZOK DÍJMENTESEN. HÁZAK ÉVI JÓKARBAN TARTÁSÁT JUTÁNYOSAN ESZKÖZLÖM.

ARANYOS JÓZSEF

FASZOBRÁSZ • BUDAPEST,

VIII., GÓLYA-UTCA 31. SZ.

Elvállal minden e szakba vágó munkákat ízléses kivitelben, úgyszintén (decoupir) kivágó munkát tisztán és jutányosan. Művészies kivitelű képkeretek, batique-utánzatok

PECHER VILMOS

szobrász

BUDAPEST, VIII., MÁRIA TERÉZIA-TÉR 15. SZ.

Bronz-modellek, fa-szobrászat, gypsz- és kőmunkák. Specialista: Stucco-menynyezetek készítésében.

DEUTSCH MÓR ÉS JENŐ

villanyerőre berendezett üveg-műcsiszoló vállalat

BUDAPEST, VI., SZERECSEN-UTCA 60/I, (Gyár-utca sarok.) Telefon 25-80.

Üvegipar. Tükörfoncsorozás. Készít: mindennemü üvegcsiszolásokat, tükröket, kocsiablakokat, ajtóvédlapokat, csiszolásokat technikai célokra. Réz-, nikkel- és alpacca-foglalatokat csiszolt cathedral és opálescent üvegből modern, művészi kivitelben.

REITER HERMANN

Telefon 97-77. MÁZOLÓ-MESTER Telefon 97-77.

Műhely: **BUDAPEST, VII., IZABELLA-UTCA 43. SZ.** (KEMNITZER-UTCA SAROK.)

Specialista fautánzatokban.

ELVÁLLALJA ÜZLETBERENDEZÉSEK, KÁVÉHÁZAK, ÉPÜLETEK ÉS BÚTOROK MÁZOLÁSÁT MODERN ÉS DÍSZES KIVITELBEN.

Magyar Iparművészet 1908. 2. szám

HAGENAUER FRIGYES KÁROLY : **BUDAPEST** :

ÜVEGEDZÉSI ÉS FESTÉSZETI MŰINTÉZETE **VIII., Rákóczi-tér 5.**

ZAMKOVSZKY ÉS PETERKA

KÁRPITOS ÉS DÍSZÍTŐK ✻ MODERN MŰIPARI LAKBERENDEZŐ ✻ MŰIPARI BÚTOR- ÉS DÍSZÍTŐ-MŰHELY

Alapíttatott 1898-ban. ✻ **BUDAPEST** ✻ Alapíttatott 1898-ban.

IV., SARKANTYÚS-UTCA 11. SZ.

PERLIK JÁNOS

BÚTOR-VASALÁS RAJZ SZERINT LEGSZEBB KIVITELBEN

ARANY- ÉS EZÜST-LEMEZELŐ-MESTER ÉS NIKKELEZŐ

Budapest, VIII. ker.

Óriás-utca 14. sz.

Kainráth Gusztáv

mű- és cimtábla-öntőde

BUDAPEST, VII., ALMÁSSY-UTCA 6. SZÁM (saját ház).

ELVÁLLAL EZÜST-, BRONZ- ÉS HORGANY-ÖNTÉSEKET, VALAMINT ÖNTVÉNYEKET MINDENNEMŰ CÉLRA ÉS MÉRETBEN, MINTA ✻✻✻✻✻ VAGY RAJZ SZERINT. ✻✻✻✻✻

NIKMOND IGNÁC

SZOBAFESTŐ, MÁZOLÓ- ÉS FÉNYEZŐ-M.

BUDAPEST, II., Erőd-utca 2. szám.

A nagyérdemű közönség becses figyelmébe ajánlom **festészeti** és **fényezési módomat.** Régiségeket a legnagyobb ügyességgel utánozok, modern festést művészien elkészítek. — Tetszés szerinti minták kivánatra rendelkezésre állanak. ::

✻ *Költségvetés díjmentesen.* ✻

KUGLER F. J. UTÓDAI
POLGÁR és MÜLLER

ÉPÜLET- ÉS MŰLAKATOSOK

BUDAPEST, II. KERÜLET, ZSIGMOND-UTCA 5. SZ.

KÉSZÍTÜNK mindennemü épület- és műlakatos munkákat, ú. m.: kovácsoltvas, folyosó-lépcső, erkély és sirkerítés-rácsokat, kovácsolt vaskapukat, üvegtetőket, ✻ díszmű domborműveket a legegyszerűbbtől a legdíszesebb ✻✻✻ kivitelig. ✻✻✻

KÖLTSÉGVETÉSEKET, RAJZOKAT DIJTALANUL KÜLDÜNK.

HÉJJA BÉLA

épület-, malom- és bútor-asztalos üzlete

Budapest, VII. kerület,

Klauzál-utca 14. szám.

Elvállal épület-munkálatokat, malmok teljes berendezését, portál-, bolt-, iroda-, előszoba- és konyhaberendezéseket, épületek, bútorok átalakitását és javitását mérsékelt árak mellett. ✻✻✻✻✻✻ Kényféle szab. féregmentes ágyvasalás ✻✻✻✻✻✻ képviselete. ✻✻✻✻✻✻

Tervek és költségvetések ingyen.

WALDMANN ALBERT

✻ FOTOCINKOGRÁFIAI MŰINTÉZET

BUDAPEST, VIII., NÉPSZINHÁZ-U. 45.

Készít: **clichéket művek, folyóiratok, árjegyzékek és hirdetések** részére. — **Fényképfelvételek házon kívül is eszközöltetnek.** — Felvilágositással és árajánlatokkal készséggel szolgálok.

A diadalív háza

Az együtt élő nagyvonalúság és kisszerűség

BÁNHALMI JÁNOS FELVÉTELE

Alig több mint egy éve foglalták el a dolgozók a spanyolosan burjánzó nevű épület, az Egészségbiztosítási Önkormányzat és az Országos Egészségbiztosító Pénztár új székházát. A Péchy György építész és Áts László belsőépítész vezette tervezőcsoport ritka nagyszabású feladathoz jutott a közel harmincezer négyzetméter összalapterületű épületre szóló megbízáskor. Talán ennek köszönhető, hogy a ház tömeg- és részletmegformálása is nagyvonalúságra törekvő szemléletről árulkodik.

A környező épületek szorított párkánymagassága, a meglehetősen kiterjedt – közel 5000 négyzetméteres – telekméret az újabban Budapesten elterjedt irodaházfajtákkal szemben eltérő megoldások keresésére sarkallta a tervezőket. Az országos hatáskörű intézmény jelentőségét itt egyedi reprezentációs elemek hangsúlyozzák, olykor azt a benyomást keltve, mintha azt az irodai és közszolgálati funkciók szükségleteinél bőkezűbb módon tennék.

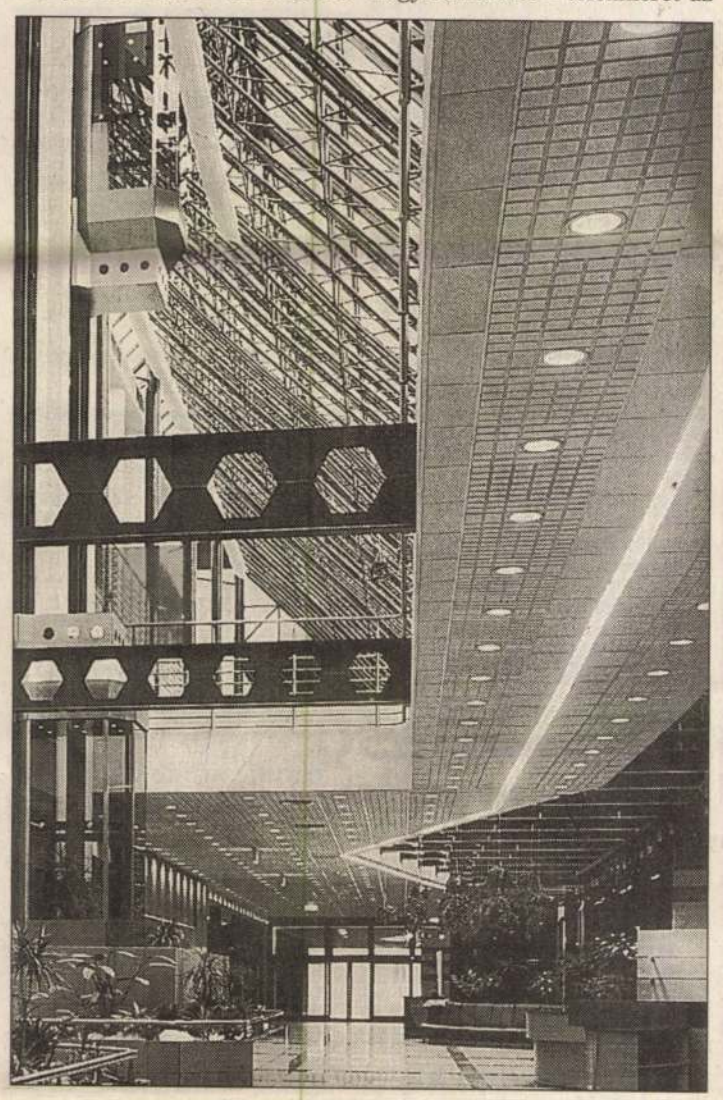

A szomszédban ott dübörög a dinoszaurusz

Az Árpád híd pesti hídfőjénél több évtizedet átfogóan kibontakozó középület-építési program nyilvánvalóan előhívja az építészek közötti rivalizálás, bizonyítani akarás kényszerét. Az új épület is egy korábbi – Dul Dezső tervezte – toronyház, a Nyugdíjfolyósító Intézet székházának lepényszerű alsó épülettagjához csatlakozik. Szemben vele Pázmándi Margit egykori alkotmánybírósági épülete, mellette a Szlovák Gimnázium tömbje, illetve az ezek által alkotott tér túlsó sarkán a jövő év végére elkészülő (Finta József tervei szerint épülő) az ORFK–BRFK és az Országos Tűzoltó-parancsnokság máris hatalmas tornya mered az égre. Péchy és tervezőtársai karakteres szólamra törekedtek hát ebben az összhangban. Ennek jellegzetes felütését pedig a bejáratot hangsúlyozó franciás (lásd a kanadai Ott által tervezett Bastille Opera kapuzatát) diadalív alkotja. A terek ünnepélyessé alakítását szolgáló hasonló építmények pátoszát rendszerint valamely sugárút tengelybe állításával érik el. A rávezető allé éppen általa határozza meg az irányát, hosszan sodró folyamatosságának célját, értelmét. Nos, ez a tengely itt hiányzik, a kapu az előtte elterülő épülettömeg oldalára bámul. Nyilván az ebből adódó feszültséget igyekeztek feloldani az ívbe helyezett hatalmas gerendaszerű tömeggel, amelynek átfogó síkja legalább a Váci útra néz. Ez a sík aztán, a ház teljes mélységébe behúzódva, az egyik oldalt fedve látványos belső utcát alkot. Szabadon hagyott acélszerkezete, a ráhelyezett üvegeken át bezuhanó fény gazdag belsőépítészi megoldásokat inspirált.

A diadalív házát a külső és belső kialakításának kettőssége uralja. A homlokzaton megjelenő nemes márványburkolat és az üvegezett részek kisszerű színezése, az ablakkeretek egykét évre szólóan „divatos" vöröse és az általa határolt zöld mezők soha divatba nem jövő tónusa ordítóan más nyelven beszél, mint a kapu örökkévalóságot sugalló építménye. Ez a kontraszt nem egy építészeti toposz komikus kiüresítése, csupán egy sajnálatos félreértés.

Nem mondható el ugyanez a belsőépítészeti megoldásokról, bár mintha ott is kísértene a kint és bent, valamint a különféle funkciójú belső terek látványvilágának tisztázatlansága. Egymáshoz nem kapcsolható jó megoldások sokasága bukkan fel az épület egyes tereiben. A fekete gránitburkolat színe és a matt tónusú fémkorlátok arányai tekintetében szépek a lépcsőházak. Nagyvonalú, kellemes hatású a könyvtár, s főként a büfé átriumba helyezett világos tere. A látványesemények – néha egymás hatásait kioltó – sokaságát kínálja a kétszintes, galériás térkapcsolatokkal játszó belső utca. És mívesek a különféle könyvesés büfépultok is. Megannyi önálló megoldás, mindig a kezdetekről induló formateremtő gondolat eredményei, amelyek a tervezés indulásánál nem tisztázott szín- és formavilág hiányában élménytöredékekre aprózzák a ház egységét. Olyan igényes filmzene ez, amelyben van bánatos és vidám melódia, egyes szakaszai ünnepélyes, mások drámai érzéseket hívnak elő. Koncertteremben megszólalva azonban elszomorító szétesettségnek tűnik. Egy ilyen léptékű épület – hogy az építészeti irodalom sok évszázados analógiájával éljek – szimfonikus mű, részegységek összhatása.

Nagyvonalúság és kisszerűség szélső értékeinek együttélése tapasztalható tehát a diadalív mögött. Az alaprajzi ésszerűséget a látvány sokszerűsége zilálja szét – magas színvonalon. A kis angyalföldi kormányzati negyed házainak küzdelme még nem dőlt el, valahonnét a távolból jön már, dübörög a hatalmas rendőrségi székház dinoszaurusza. Meglehet, majdani lábainál ez a mostani ház szerény, ám gondos részletkidolgozású alkotásnak hat majd.

Bojár Iván András

Több mint autó

MITSUBISHI

A MINŐSÉGNEK ÁRA VAN, DE NEM MINDEGY, HOGY MEKKORA!

Mitsubishi Lancer 1.6 GLXi

A japán autógyártás élvonalát képviselő Mitsubishi még mindig kedvező árakon!
Akár félmillió forintot is megtakaríthat.

Colt 1.3 ELi Mirage	2 019 000 helyett	1 706 000	Lancer 1.6 GLXi	3 050 000 helyett	2 579 000
L 200 Pick up 4WD TD	3 521 000 helyett	3 200 000	L 300 Transporter B	2 594 000 helyett	2 394 000

Ajánlatunk 12.35 Ft/ATS árfolyammal készült és a raktárkészlet erejéig érvényes!

Ez a **DENZEL**

MITSUBISHI MOTORS

DENZEL AUTÓ HUNGÁRIA MITSUBISHI-AUTÓSZALON *Budapest I., Alkotás utca 20. Telefon: 155-0402, 156-7401 Fax: 156-3485*

HANGVERSENYEK

BARTÓK BÉLA EMLÉKHÁZ (II., Csalán út 29.) 26-án 18 órakor Körmendi Klára (zongora) és Horváth László (klarinét) hangversenye.

ÓBUDAI TÁRSASKÖR (III., Kiskorona u. 7.) 27-én 19 órakor Hernádi Hilda (zongora), Zsoldos János (gordonka) és a Filharmónia Kamarazenekar koncertje. Koncertmester: Balogh Ferenc. Vezényel: Vajda Gergely. Műsoron: Haydn: C-dúr (Születésnapi) divertimento., C-dúr gordonkaverseny. Beethoven: B-dúr zongoraverseny. Mozart: G-dúr divertimento. K. 63.

TÁRLATOLGATÓ

ART–X GALÉRIA (II., Pasaréti út 65.) Novák Henrik grafikái, Szmetana Ágnes és Horváth Márton szecessziós és irizált üvegtárgyainak kiállítása.

AQUINCUMI MÚZEUM ÉS ROMKERT (III., Szentendrei út 139.) Istenek, katonák, polgárok Aquincumban.

BÁLINT ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI HÁZ (VI., Révay u. 16.) Gábor Marianne kiállítása.

BUDAPEST GALÉRIA (V., Szabad sajtó út. 5.) Tibeti napló – Paulius Normantas fotóművész kiállítása.

BUDAPEST GALÉRIA KIÁLLÍTÓHÁZA (III., Lajos u. 158.) Pátzay Pál állandó kiállítása. Érintők című kiállítás.

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM – VÁRMÚZEUM (I., Szent György tér 2.) Gótikus szobrok a budai királyi palotából. Buda középkori királyi várpalotája. Régészeti ásatások Budapesten. Budapest a középkorban. Gyarmati Tihamér kiállítása. Tapintható tárlatok 3. – Anyag és művészet.

CSILI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT (XX., Nagy Győri István u. 4–6.) Tavaszi saláta – a Csili Képzőművész Stúdió kiállítása.

CSÓK ISTVÁN GALÉRIA (V., Váci u. 25.) Finn design – finn iparművészek kollektív bemutatója.

CSONTVÁRY GALÉRIA (V., Vörösmarty tér 1.) Válogatás mai kortárs képzőművészek alkotásaiból.

DOROTTYA GALÉRIA (V., Dorottya u. 8.) Orbán Attila kiállítása.

DUNA GALÉRIA (XIII., Pannónia u. 95.) Rajmon Mária textilművész kiállítása.

FERENCVÁROSI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT (IX., Haller u. 27.) II. országos téma (Európa) karikatúrapályázat anyagából rendezett kiállítás. Zselencz (Zsöci) László hajó- és repülőgépmodell-kiállítása.

OTP BANK GALÉRIA
Budapest V., Nádor u. 15.
Nyitva: naponta 10–18 óráig.
Május 11.–május 31.
Varjassi Tamás bőrművészeti alkotásai
6755 JP

FORGÁCS MŰVÉSZETI ANTIKVÁRIUM (V., Stollár Béla u. 12/C) Bánhegyi László Vesta című kiállítása.

FORTUNA 11 GALÉRIA (I., Fortuna u. 11.) Képzőművészeti alkotások, a herendi majolika bemutatása.

FRANCIA INTÉZET (I., Fő u. 17.) Jean-Pierre Bruneaud francia festő kiállítása. A fiatal építészekből álló TAAT Építész Műterem kiállítása Játék a várossal címmel.

FÜRDŐ MÚZEUM (III., Flórián téri aluljáró) Előzetes bejelentés alapján látogatható (telefon: 180-4650).

GAÁL IMRE GALÉRIA (XX., Kossuth L. u. 39.) Az érzelmek üzenete című kiállítás.

HADTÖRTÉNETI MÚZEUM (I., Tóth Árpád sétány 40.) A kézifegyverek története. Tizenhárom nap... 1956. október 23.–november 4. Magyar Aero Múzeum, Oshawa, Ontario, Kanada. A Magyar Királyi Honvédség, 1922–1945. Katonák, várak, fegyverek (vármakett, XV. század). A hadak története Magyarországon, 896–1686. Díszudvar: a XII–XIII. századi városfal maradványai. Hiretek együtt él velünk – emlékkiállítás a Magyar Királyi Honvédség 125., a Hadilevéltár és a Hadimúzeum alapításának 75. évfordulójára. ...És Magyarország hadszíntér (1944–1945). Buda vára a miénk – emlékkiállítás Budavár 1849. május 21-i visszavételére. A hazáért mindhalálig – a Magyar Királyi Honvéd Ludovika története (1808–1944). Hagyományos indonéz fegyverek – R. M. Soelaeman Pringgodigdo nagykövet gyűjteménye. Amerikai katonák az európai hadszíntéren, 1944–1945 – Mesterházy Sándor magángyűjteménye. Vegyi harc, vegyi védelem. Szabadságharc és forradalom képekben – a Magyar Honvédség napja alkalmából gyermekpályázatok alkotásaiból rendezett kiállítás. Kiállítás a magyar űrhajózás 15. évfordulója alkalmából.

HARIS GALÉRIA (XII., Városmajor u. 48/B) Változatok a rendre című kiállítás.

IPSZILON GALÉRIA (III., Árpád fejedelem útja 94.) Korányi Gábor grafikusművész kiállítása.

JÁTÉKSZÍN (VI., Teréz krt. 48.) Várady Róbert festőművész kiállítása.

JÓKAI EMLÉKMÚZEUM (XII., Költő u. 21.) Jókai Mór-emlékszoba.

JÓZSEF ATTILA-EMLÉKSZOBA (IX., Gát u. 3.) József Attila-emlékkiállítás.

KAROLINA GALÉRIA (XI., Karolina út 17.) Marcali Kiss József és Marcali Kiss Melitta festőművészek kiállítása.

KASSÁK MÚZEUM (III., Fő tér 1.) Kassák Lajos irodalmi, képzőművészeti munkássága, 1919–1967. Vajda Júlia-emlékkiállítás.

KERENGŐ (Jáki kápolna, XIV., Városliget, Széchenyi-sziget, Vajdahunyad vára) A galériához tartozó képzőművészek alkotásai.

KISCELLI MÚZEUM, FŐVÁROSI KÉPTÁR (III., Kiscelli u. 108.) Emlékek Pest-Budáról, XVIII–XIX. század. Válogatás a Fővárosi Képtár XX. századi gyűjteményéből. Az Arany Oroszlán patika. Fővárosi nyomdák a XVIII–XIX. században. Forgách Péter kiállítása. Babház című kamarakiállítás.

KISPESTI VIGADÓ (XIX., Fő u. 22.) Szabó Árpád festőművész kiállítása.

KNOLL GALÉRIA (VI., Liszt F. tér 10.) Ingeborg Strobl (Ausztria) kiállítása.

KORINTHOSZI TEREM (Műjégpálya, XIV., Olof Palme sétány 5.) Kagyló-, csiga- és korallkiállítás.

KOSZTOLÁNYI KULTURÁLIS KÖZPONT (IX., Török P. u. 3.) Koszta Zsófia iparművész Magyar tarot kiállítása.

KÖZLEKEDÉSI MÚZEUM (XIV., Városligeti krt. 11.) Eredeti járművek. A közúti közlekedés története. A városi közlekedés fejlődése. Vasúttörténeti kiállítás. Repüléstörténeti és űrhajózási kiállítás (Petőfi Csarnok). 100 éves a magyar állami hajózás. Vásárhelyi Pál és a reformkori mérnökgeneráció. 25 éves a budapesti metró.

LENGYEL INTÉZET (VI., Nagymező u. 15.) A 90-es évek lengyel társadalomtudományi és szépirodalmi könyvei.

LORD MAJOR GALÉRIA (Városmajori Szabadtéri Színpad) Karsai Csaba festőművész kiállítása.

LUDWIG MÚZEUM (Budavári Palota, A épület). Nemzetközi kortárs művészet.

LUTTÁR GALÉRIA (XIII., Hegedüs Gyula u. 24.) Vasarely-grafikák. Koncz András és Végh András festményei.

MAGYAR HONVÉDSÉG MŰSZAKI-TECHNIKAI ELLÁTÓ KÖZPONT (Hunyadi laktanya, XXII., Háros u. 1–3.) Geiszler József festőművész kiállítása. Az 1994. évi vadászati kiállítás anyaga. Geiszler József afrikai gyűjteménye (bantu, maszáj, busman tárgyak).

MAGYAR NEMZETI BANK BANKJEGY- ÉS ÉRMEGYŰJTEMÉNYE (V., Szabadság tér 8.) A pénzkibocsátás Magyarországon.

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA (I., Dísz tér 17.) Középkori és reneszánsz kőtár. Gótikus faszobrok és táblaképek. Késő gótikus szárnyas oltárok. Késő reneszánsz és barokk művészet. XIX. századi festészet, szobrászat. XX. századi festészet, szobrászat és éremművészet. Munkácsy Mihály és Paál László művészete. Mai argentin művészek.

MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM (XIV., Városliget, Széchenyi-sziget, Vajdahunyad vára). A magyar mezőgazdaság és állattenyésztés története. Fénykép a változó paraszti társadalomban – Egy falusi fotográfus képei (1936–1970). Földosztás 1945.

MHB IMMO ART GALÉRIA (V., Deák F. u. 15.) Anna Margit festőművész kiállítása.

MTA ZENETÖRTÉNETI MÚZEUM (I., Táncsics M. u. 7.) A zeneélet és a hangszerkultúra emlékei Magyarországon. Jelírások modern zenére – Várnagy Ildikó kiállítása.

MŰCSARNOK (XIV., Hősök tere) George Peck (New York) kiállítása. Tóth Endre (Budapest–Köln) Semmi sem semmi című kiállítása.

NEMÉNYI LILI–HORVÁTH ÁRPÁD-EMLÉKSZOBA (Pesterzsébeti Múzeum, XX., Baross u. 53.) Emlékkiállítás.

NÉPRAJZI MÚZEUM (V., Kossuth tér 12.) A magyar nép hagyományos kultúrája. A Mongol-Altaj kazahjai – Kunkovács László fotókiállítása. Keserű gyökér – a munkácsi magyar zsidók hagyományos kultúrája. Kirgizisztáni arcok és hímzések.

NO. 5 GALÉRIA (V., Apáczai Csere János u. 5.) Állandó kiállítás a galéria művészeinek munkáiból. Szőnyi György Drops című kiállítása.

ÓBUDAI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY (III., Fő tér 1.) Kispolgári szecessziós enteriőr a Kőszegi-hagyatékból. Játéktörténeti „raktárkiállítás" kicsiknek és nagyoknak. Kinder Surprise játékkiállítás.

ÓBUDAI PINCEGALÉRIA (III., Fő tér 1.) Marie France Dublé (Franciaország): fényképek, tárgyak.

ÓBUDAI TÁRSASKÖR GALÉRIA (III., Kiskorona u. 7.) Kovács Tünde: papírművek, tárgyak.

ORSZÁGOS MŰEMLÉKVÉDELMI HIVATAL (I., Táncsics M. u. 1.) Magyar várkastélyok a XII–XIX. században. Svájc, Itália, Dalmácia, Görögország építészeti, történelmi értékeiről dr. Kovács Ferenc grafikai kiállítása.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR (Budavári Palota, E épület) De profundis – Halász Gábor-emlékkiállítás. Ivan Soll és Marta Gomez Texts and Contexts című művészkönyv-kiállítása.

ÖRMEZEI KÖZÖSSÉGI HÁZ (XI., Cirmos u. 8.) Rózsa Zsuzsa textilképei.

PÁNDORA GALÉRIA (VIII., Népszínház u. 42–44.) Karácsony Zsolt diplomakiállítása.

PESTERZSÉBETI MÚZEUM (XX., Baross u. 53.) Pesterzsébet és Soroksár történeti emlékei.

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM (V., Károlyi u. 16.) Petőfi és kora. A Hetedik (József Attila). Irodalmi évfordulók 1995: Nagy László-emlékkiállítás.

RÁDIÓ- ÉS TELEVÍZIÓMÚZEUM (Diósd, Rádióállomás, Kőbányai u.) A magyar rádiózás története.

RÁTH GYÖRGY MÚZEUM (VI., Városligeti fasor 12.) Kína művészete. Japán művészete. Koreai írószoba a XIX. század végén. Koreai esküvői viselet.

REICH KÁROLY-EMLÉKSZOBA (XII., Tusnádi u. 31.) Az emlékszoba telefonbejelentésre látogatható (156-1726).

RÉT GALÉRIA (XI., Törökugrató u. 9.) Pálos György operatőr fotókiállítása.

ROCZKOV GALÉRIA (VI., Andrássy út 1.) Duke Ellington – Portrék I. Christoph Steinbrener osztrák művész kiállítása.

SEMMELWEIS ORVOSTÖRTÉNETI MÚZEUM (I., Apród u. 1–3.) Képek a gyógyítás múltjából.

SZANTHOFFER IMRE MŰTERME (XII., Tamási Áron u. 42.) Olajfestmények, grafikák, szobrok. A műterem előzetes telefonbejelentésre látogatható [185-8297, (06-88) 381-648].

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM (XIV., Dózsa György út 41.) Egyiptomi kiállítás. Régi képtár. Barokk szoborgyűjtemény. XIX. századi gyűjtemény. XX. századi gyűjtemény. Román opalka. Bernard Schultze Nagy formátum című kiállítása.

SZOBORPARKMÚZEUM (XXII., Balatoni út – Szabadkai u. sarok) A többtonnás szocializmus.

TAM TAM GALÉRIA (XIII., Csanády u. 19.) Napnővér – Holdfivér – Szeivolt Kata és Tóth Árpád kiállítása.

TELEFÓNIAMÚZEUM (I., Úri u. 49.) Távközlés-történeti állandó kiállítás.

TM GALÉRIA (V., Fehér hajó u. 10.) Kortárs művészeti alkotások kiállítása. Szakács Imre festőművész kiállítása.

TŰZOLTÓMÚZEUM (X., Martinovics tér 12.) A tűzvédelem fejlődése az őskortól napjainkig.

ÚJPEST GALÉRIA (IV., Árpád út 66.) Nagy Imre Gyula festőművész kiállítása.

XI. KERÜLETI HELYTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁS (XI., Petzval J. u. 42.) A kerület régészeti, építészeti és repüléstörténeti emlékei.

VASARELY MÚZEUM (III., Szentlélek tér 6.) Paul Hargittai festőművész (USA) kiállítása.

VÁRFOK 14 GALÉRIA – VÁRFOK BOROZÓ (I., Várfok u. 10.) Börőcz András kiállítása.

VÁR GALÉRIA (I., Táncsics M. u. 17.) XX. századi magyar és külföldi, valamint kortárs festmények, grafikák, szobrok.

VÉGÁLLOMÁS GALÉRIA (II., Hűvösvölgy, 56-os villamos végállomása) Mérey Szilárd festőművész kiállítása.

VIGADÓ GALÉRIA (V., Vigadó tér 2.) Gaál Tamás szobrászművész kiállítása. Heritesz Gábor szobrászművész kiállítása.

VIRÁNYOSI KÖZÖSSÉGI HÁZ (XII., Szarvas Gábor u. 8.) Z. Szabó Zoltán festőművész pasztellkiállítása.

V. KERÜLETI POLGÁRMESTERI HIVATAL (V., Erzsébet tér 4.) Susanne Riegelnik festőasszony kiállítása.

ZVOLSZKY GALÉRIA (V., Szervita tér 2., III. e. 1.) Kortárs képzőművészeti lakásgalária. Látogatható előzetes telefonbejelentéssel [118-3880, (06-20) 347-160].

ZSIDÓ MÚZEUM (VII., Dohány u. 2.) A zsidó vallás kegytárgyai. A második világháború magyar zsidótörténete. Áldozatok és gyilkosok – Gedő Ilka gettórajzai és Román György portréi a háborús bűnösök népbírósági tárgyalásáról.

Budavári mosolynapok

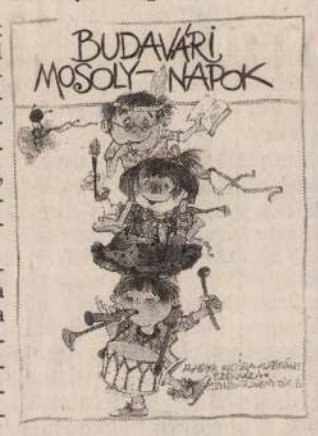

Három napra a gyerekek vehetik birtokukba a budai Várat, jelesül a Szentháromság teret és a Magyar Kultúra Alapítvány székházát. Május 26-án, pénteken kezdődik a második Budavári Mosolynapok rendezvénysorozata, ahová a gyermeknap apró és felnőtt ünneplőit várják a szervezők.

„Lesz ott minden látnivaló, legjobb, hogyha indulunk" máris a meseillusztráció-kiállításra, a rajzversenyre vagy a rajzfilmkészítők közé a Mosoly Filmstúdióba, ahol Dargay Attila, a Vuk alkotója várja a kicsiket és nagyokat. Szamos marcipánból szobrászkodhatnak az édességre éhes alkotópalánták, de szabhatnak, varrhatnak, agyagozhatnak kedvükre. A játszóházban játszani, a színielőadásokon színészkedni és a Műtárgykaptár Szellemi Salátatárának kiállított tárgyait fogdosni, taperolni, rázni és csörgetni szigorúan szabad.

D. G.

PÓDIUM

BÁLINT ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI HÁZ (VI., Révay u. 16.) 27-én 19 órakor Gordon István Szombat esti smúzpartyja az „úszópápával", Széchy Tamással és világhírű tanítványával, Rózsa Norberttel. 29-én 15 órától a Salom klub vendége Szántó Piroska festőművész.

MERLIN KLUB (V., Gerlóczy u. 4.) 28-án 22 órakor Royal Vocal koncert, Andrew's Sisters-dalok – a '40-es évek amerikai swingvilága. 29-én 22 órakor a Bloom együttes játszik.

BULI VAN

ALMÁSSY TÉRI SZABADIDŐ KÖZPONT (VII., Almássy tér 6.) 26-án Bihari sokk táncos klub, 27-én Cadillac rock and roll klub, 28-án Sirtos – görög táncház.

BUDAVÁRI LABIRINTUS (I., Úri u. 9.) 26-án Wei Wu Wei, 27-én Urizen.

E-KLUB (X., Népliget) 26-án kisterem: Yam és Bubik István, nagyterem: Marlboro Music – Rock in '95 Döntő, Pál Utcai Fiúk, 27-én disco and rockcirkusz.

FIATAL MŰVÉSZEK KLUBJA (VI., Andrássy út 112.) 26-án Szörp-, Barbaro-koncert, 27-én Korai Öröm-koncert, X-lab house party.

KOSZTOLÁNYI KULTURÁLIS KÖZPONT (IX., Török Pál u. 3.) 26-án Tara – irish-celtic club.

KÖZGÁZ D. C. (IX., Fővám tér 8.) 26-án Irigy hónaljmirigy, mozifilmek: I. Q. – A szerelem relatív, Halálugrás.

MADE INN MUSIC CLUB (VI., Andrássy út 112.) 26-án Géniusz, 27-én SNF party, 28-án „Görög tűz".

MÁJUSKERT ROKKKOCSMA (XXI., Táncsics M. u. 126.) 26-án Hobo és a Pávatoll.

MIX-ODU (XII., Hollós u. 5.) 26-án Tartós Elemek (alternatív rock), Mozaik (jazzfolk).

PIZZA PRONTO PIZZÉRIA (Park Hotel, VIII., Baross tér 10.) 1-jén 19 órakor Gerendás Péter szóloestje.

RINCON LATINO – LATIN KOCSMA (VIII., Kiss József u. 12.) Mindennap latin-amerikai ízek, koktélok, zene. Szerdán, pénteken és szombaton 21 órától tánczene.

SZFMH (XI., Fehérvári út 47.) 26-án Dél-amerikai népzenei klub – Los Gringos együttes, 28-án Nosztalgia-klub.

TILOS AZ Á (VIII., Mikszáth tér 2.) 26-án Palermo Boogie Gang, 27-án Ef. Zámbó H. D. B., 29-én Vákuum Tévé.

Megnyílt
Új BAUMAG Építőanyag telep nyílt Érden
a 70-es úton, a MOL benzinkút mellett
SOFA, VELUX ablakok
20-30% engedménnyel, amíg a készlet tart!
2030 Érd, Erika u. 4. Telefon: 06 (23) 369-050. Nyitva: hétfő–péntek 8-17, szombat: 8-12 óráig.

ih angol
Intenzív nyelvtanfolyamok
heti 5x4 óra • június 12 • július 3 • július 24
Nyelvi tábor
Csehország • június 24-július 7
Eger • július 8- július 21
International House
Budapest II. Bimbó út 7. Tel: 212 4010 ,212 4219
MINŐSÉGI NYELVOKTATÁS VILÁGSZERTE

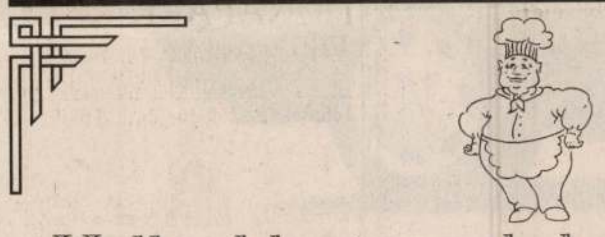
Holland hering és hal napok a budapesti
Astoria Szállodában
Május 24 - Június 11.
HOTEL ASTORIA
Étlapunkról:
Mátyás hering jégen tálalva vöröshagymával citrommal és pirítóssal
Gőzölt nyelvhalszeletek zöldspárgával narancsos mártással
Fokhagymás rákbrosett rostonsütve cézársalátán tálalva
A gasztronómiai élmények mellett szalonzene szól.
Asztalfoglalás a 117-3411-es telefonszámon.
HungarHotels
DDB Needham

BAUMAG
KAMATOZÓ BEFEKTETÉS
A BAUMAG Általános Befektetési Szövetkezet ajánlata tagjainak
Csak májusban! 38% (1 000 000 Ft felett)
37% (500 000–990 000 Ft)
36% (10 000–490 000 Ft)
nettó kamat az első perctől. Futamidő: egy év
LÉPJEN BE ÖN IS, MEGÉRI!
Belépés és információ:
1075 BUDAPEST, KIRÁLY UTCA 5. TEL.: 322-6048. NYITVA: H-P 9-17.
2040 Budaörs, Kamaraerdei út 11. Tel.: 181-3335. Ny.: h-p 8-17, szo 8-13.
2011 Budakalász, József A. utca 73. Tel.: 188-4306. Ny.: 8-17, szo 8-12.
1151 Budapest, Régi Fóti út 2/a. Tel.: 169-3097. Ny.: 8-17 szo 8-12.
1035 Bp., Szentendrei út 4. Tel.: 188-6715. Ny.: h 12-18, k-sz-cs 9-18, p 9-16, szo 9-12.
2030 Érd, Erika u. 4. (a MOL benzinkút mellett) Tel.: 06 (23) 369-050. Ny.: h-p 8-17, szo 8-12.
Reklrt

SAMSUNG
SF-40 a legolcsóbb fax!

SQ 1000 írógép, a mindenttudó kicsi.

SF-2500 üzenetrögzítős fax, papírvágóval.
SEH-912 CORDLESS telefon, a legjobb minőség-ár arány.
Az SF- 40-es fax megvásárlása esetén a hirdetés felmutatója
5 tekercs faxpapírt kap ajándékba!
HAMEX Irodatechnika
1131 Rokolya u. 1-13.
Tel.:149-1170, 149-0748, Fax: 149-0720

SZÓ ÉS CSELEKEDET

A hétfőn reggel megjelenő *Nemzetőr* című lapban hosszabb fejtegetés volt olvasható az összeférhetetlenség kérdéséről. Az alkalmat és a cikk alapjait három, a közelmultban elhangzott politikai beszéd adta meg. Az első Imrédy Béla beszéde volt a költségvetési vita során, a második Teleki Pál gróf miniszterelnök beszéde, amelyben több más szónokkal együtt vitéz Imrédy Bélának is válaszolt, a harmadik Hitler vezér és kancellár legutóbbi beszéde, amelyben egy-két mondat erejéig a közéleti és politikai összeférhetetlenség kérdését is érintette. A hétfői lap arra a következtetésre jut, hogy a törvényhozás tagjait el kell tiltani igazgatósági tagságok vállalásától.

A magunk részéről a legnagyobb készséggel segíthetünk a Nemzetőrnek abban, hogy ezt a szépen megfogalmazott alapelvet érvényesítse olyan területen, amely — hozzá közel esik. Itt van például Kunder Antal volt miniszter esete az összeférhetetlenséggel. Amikor Kunder Antal megtudta, hogy nem maradhat meg a miniszteri székben, ismételten eljárt a miniszterelnökségen és Fabinyi Tihamérnél, a Hitelban elnökénél azért, hogy a közgazdasági életben megfelelően elhelyezkedhessék, — legalább így tudják benfentes politikai és közgazdasági körökben. Ennek a szorgalmazásnak meg is volt az eredménye: Kunder Antal nagyon jó pozícióba került, kitűnő szerződéssel, amely még előnyös végkielégítést is biztosít a számára. Annakidején ő maga hangoztatta, hogy most már gondtalan élet áll előtte, a megoldás nagyon megnyugtatta. Jelenleg a helyzet az, hogy Kunder Antal naponta legfeljebb egy órát tölt hivatalában és ezalatt minden reánehezedő teendőket el tud intézni. Nos, Kunder Antal jelenleg Imrédy Béla munkatársa, sőt belső munkatársa. A Nemzetőr lobogó lelkesedéssel alkalmazhatja vele szemben összeférhetetlenségi elveit.

Egy lépéssel tovább haladva a megkezdett úton, még azt is mondhatnánk, hogy leghelyesebb lett volna az egész összeférhetetlenségi akciót ezzel a lépéssel kezdeni. Enélkül ugyanis túlságosan szembetűnő az ellentét, amely a szó és a cselekedet, a hangulatkeltő politikai szóvirág és a valóság között fennáll. Ez az ellentét pedig halála a legszebb szónak is, hiszen egészen világosan és félreérthetetlenül mutatja meg annak értékét . . .

— Teleki Mihály földmívelésügyi miniszter szerdán veszi át a Kiskunhalasi Gazdasági Egyesület díszelnöki okiratát. A Kiskunhalasi Gazdasági Eygesület Teleki Mihály gróf földmívelésügyi minisztert díszelnökévé választotta. Az erről szóló díszes okiratot a földmívelésügyi miniszter szerdán veszi át a Kiskunhalasi Gazdasági Egyesület székházában. A földmívelésügyi minisztert útjára vitéz Endre László pestvármegyei alispán is elkíséri.

— Dr. Rohringer Sándor müegyetemi tanár előadása Bécsben. A Német—Magyar Társaság meghívására Bécsben tartott előadást Rohringer Sándor müegyetemi tanár „A németországi hajózható csatornák hatása a magyar gazdasági életre" címmel. A nagyszabású előadás a német mérnökök házában folyt le gróf Dubsky, a német mérnökszövetség elnöke és Rohan herceg, valamint a német hajózási és közlekedési élet egyéb előkelőségeinek jelenlétében. Az előadás a német belvízi hajózás új lehetőségeinek hatását ismertette, különös tekintettel annak magyarországi kihatásaira és kapcsolataira.

— A „Ferenc József" keserűvíz régóta kitűnően bevált háziszer megrögzött székrekedésnél és annak mindenféle káros következményeinél; biztos, enyhe és gyorsan ható természetes hashajtó, mely számos betegségnél az emésztést javítja és az étvágyat fokozza. Kérdezze meg orvosát!

Boldog lesz
aki fényképezőgépet kap karácsonyra. Kérje „F" árjegyzéket.
CHMURA
IV., Ferenciek-tere 3.

AZ ESTI UJSÁG HÍREI

Képes hadijelentés

December hó 15. és 16-án lángokban állanak Scheeffield, London és a délangliai ipartelepek

— ÉLETE ÁRÁN MENTETT MEG KÉ MUNKÁST EGY HALASI VEGYÉSZMÉNÖK. Megrendítő tragédia történt Kiskunhalason az egyik baromfikiviteli cég telepén. A cég néhány évvel ezelőtt vegyészeti üzemet rendezett be, ahol tollból enyvet gyártanak. A feldolgozásra kerülő baromfitollat nagy tartályba hányják és a tartály vizébe mérges gázokat préselnek. Kovács Imre és Szondi József munkások, akik a tartály körül dolgoztak, a kiáramló gáztól elkábultak és belezuhantak a tartályba. Klein Lajos mérnök látva, hogy a két munkás élete veszélyben forog, gondolkozás nélkül ugrott be a tartályba és az utolsó pillanatban húzta ki a két eszméletlen munkást a vaskerekek alól, ő maga azonban eszméletlenül esett vissza a gázzal teli tartályba. Pillanatok alatt kimentették az önfeláldozó mérnököt is, azonban olyan súlyos mérgezést szenvedett, hogy néhány percen belül meghalt. Az életmentő vegyészmérnök holttestét Budapestre szállítják el.

— MEGNYILT A NAGYBÁNYAI SZENTENDREI FESTŐMŰVÉSZEK ÁLLITÁSA. A Trianon után menekült nagybányai festők új otthonukban, Szentendrén az elmúlt huszonkét esztendő alatt minden évben karácsony előtt rendezni meg kiállításukat. Most, hogy az erdélyi részek felszabadultak és vele együtt Nagybánya is újból visszatért az anyaországhoz, a festőművészek idei karácsonyi kiállítása fokozottabb jelentőségre tett szert. A pompás anyagú kiállítás most nyílt meg Szentendrén, a városháza dísztermében, hivatalos tényezők jelenlétében. A kiállítást Petheő János dr. polgármester nyitotta meg ünnepélyes keretek között. A kiállító művészek közül kiemelkednek Pécsy Henrikné, Rónay Kynga, Bánó Sverák József és Onódy Béla alkotásai. Minden művük friss, a szív, lélek és tudat virágai. A kiállítás január 2-ig lesz nyitva.

— Négyen betegedtek meg a szénga mérgezés miatt. Kedden délelőtt az Üllői utca 4. számú házban tömeges szénga mérgezés történt. Az egyik lakásban szakára befűtöttek a kályhába és a fűtőduló széngáztól *négyen* mérgezést szenvedtek. *Keerszles Nagy* Sándor 11 éves tanulót, nővérét a 29 éves Erzsébetet, a gyárimunkásnő, azonkívül *Kozma* György 27 éves munkást és *Schweiger* Lászlóné 3 éves munkásnőt eszméletlen állapotban találták reggel. A széngázmérgezés négy áldozatát a mentők részesítették első segélyben.

— Egy ismeretlen nő halálugrása. Kedden délelőtt féltíz óra tájban az Üllői-út 12 számú ház negyedik emeletéről a világítóudvarba vetette magát egy 40—45 év körüli nő. A ház lakói közül senki sem ismerte az öngyilkos nőt, aki, mire a mentők a helyszínre érkeztek, sérüléseibe belehalt. A rendőrség nyomozást indított az öngyilkos nő kilétének megállapítására.

— Ezüst tollat kapott a jubiláló Geszteli Nagy László. A Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara dr. *Máriássy* Mihály elnöklésével közgyűlést tartott, amelyen dr. *Gesztelyi Nagy* László kamarai igazgató harmincéves közírói és huszonötéves agrár közéleti munkásságát ünnepelték. A közgyűlés 15.000 pengős alapítványt létesített az Alföld fejlesztési céljait szolgáló pályamunkák jutalmazására, a kamarai tagok pedig díszes ezüst tollat ajándékoztak *Gesztelyi Nagy* Lászlónak, aki meghatottan köszönte meg az ünneplést.

— Kisbírók nagygyűlése. A csillaghegyi községi kisbírók kezdeményezésére a budapesti Turul Várban megalakult a pestmegyei kisbírók egyesülete. Erre az alkalomra, a vármegye 41 községéből összegyültek a kisbírók, kézbesítők és községi rendőrök. A kisbírók egyesületének első elnöke, Farkas Imre békásmegyer-csillaghegyi kisbíró lett.

— A budapesti református rendőrök karácsonyelőtti Urvacsorája. A budapesti államrendőrség református vallású tagjai a Vilma királynő-úti templomban kedden délelőtt járultak karácsony alkalmából Urvacsorához. *Török* János dr. főparancsnok, továbbá *Hegyi* Sándor főtanácsos, *Bartkos* Lajos tanácsos, *Práter* Kálmán, *Papp* Béla, *Fülei-Szánthó* László, *Issák* Elemér, *Kovács* Lajos kapitányok és *Szücs* Elemér, *Repkes* Rezső főfelügyelők vezették s mintegy ötszáz rendőrt, akiknek Szabó Miklós rákospalota-újvárosi lelkipásztor osztotta ki a Szent Vacsora jegyeit.

— Karácsonyi sütés-főzés. Az Elektromos Művek Eskü-úti villamosfőzőelőadásain szerdán délután 5 órakor, továbbá hétfőn, csütörtökön és pénteken délelőtt 10 órakor karácsonyi sütemények készítését mutatják be. Részvétel, ruhatár díjtalan.

— ÚJITÁS A PESTI VÁRMEGYEHÁZÁN: GYORS- ÉS GÉPIRÓVERSENY ÉRTÉKES DIJAKKAL. A MOVE Pestvármegyei Testedző Egyesület az alispán hozzájárulásával érdekes újítást vezetett be. A vármegye tisztviselői és női munkaerői részére a munkateljesítmény fokozása érdekében minden évben gyors- és gépíróversenyt rendeznek és a verseny helyezettjei értékes díjakat kapnak. Az első ilyen verseny 20-án, délután hat órakor lesz, utána pedig a vármegye tavaszi árvízkatasztrófájáról felvett keskenyfilmet mutatják be a megjelenteknek. A délutánt karácsonyfaünnepség fejezi be.

— Az Országos Műszaki Egyesület ülése. Az Országos Műszaki Egyesület fennállásának negyvenedik évfordulója alkalmával gyűlést rendezett Gordon András elnöklésével. A gyülésen több felszólalás hangzott el és a felszólalók hangoztatták, hogy a magyar technikus kar részére kellő megbecsülést kérnek, kérték továbbá, hogy állítsák fel a műszaki kamarát és adjanak munkaszabadságot a technikusok részére.

BUNDÁK
olcsón SZEMERE szűcsnél, Erzsébet-krt 26. sz
második emeleten

Kellemesen; olcsón tölthető
karácsonyi ünnepeit **Parádon**
Otthon-pensióban Telefonszám:

Jó tudni,

hogy a dohányszagot könnyen eltávolíthatjuk a szobából, ha rövid időre ecettel kevert klórmeszet állítunk a füstös levegőjű helyiségbe. Ennek a párolgása teljesen felemészti a kihült dohányfüst szagát és megóvja a függönyöket és terítőket a beléjük szivódó kellemetlen illattól. Utána szellőztessük ki alaposan a szobát.

BURGONYAPURE ZÖLDSÉGESEN. Félkiló burgonyát megfőzünk héjában kissóval, meghámozzuk, forrón áttörjük, sózzuk és eldolgozunk benne 5 deka vajat. Már előbb elkészítettünk mindenféle leveszöldségből, melyet megfőztünk és leszűrve megdaráltunk, pürét, ezt most apránként a burgonyához keverjük, de csak lazán. A léből is keverhetünk hozzá valamit, de azért elég sűrű maradjon. Kis merőkanállal merítve belőle, tálra félgömböket borítunk és téli főzelékhez adjuk hús helyett. Meghintheljük reszelt sajttal is. (Z. Tábori Piroska: Húspótló ételek.)

— Rejtélyes lövöldözés egy súlyos sebesülttel Pestszenterzsébeten. Iszkeitz Ferenc 29 éves alkalmi munkás, hétfőn este nyolc óra tájban hazafelé tartott pestszenterzsébeti lakására. Amikor a pestszenterzsébeti Nefelejts-utcában járt, ismeretlen tettes rálőtt a munkásra. Iszkeitzet a mentők súlyos haslövéssel életveszélyes állapotban a Szent István-kórházba vitték. Amikor rövid időre magához tért, kihallgatták, de nem tudott felvilágosítást adni revolveres merénylőjéről és nem is sejti, miért történhetett a merénylet. A rendőrség a rejtélyes lövöldözés ügyében megindította a nyomozást.

— NAGYSZABÁSÚ SZEGÉNYAKCIÓ INDULT MEG A FELSZABADULT NAGYVÁRADON. A felszabadult Nagyváradon megindult a menekültek és szegények téli felsegélyezésének munkája. December 20-tól kezdve 1000 elesett és menekült részére osztanak ki ebédet és a többgyermekes családok tüzifasegélyt is kapnak. Január 1-én megindul a gyermekétkeztetés is és a karácsonyi ünnepekre való tekintettel a menekültek és a szűkölködők között pénzsegélyt osztanak ki.

— Magyar nótaest volt vasárnap a Zeneakadémia nagytermében kiváló magyar művészek közreműködésével. Többek között nagy sikere volt Gerlein Reindl Lujza ismert új magyar nóneszerzőnek az „Emlékezetemben maradsz" című dalával, melyet Borszéki B. Ferenc énekelt kiváló énektudással.

— Hómunkást gázolt a 16-os villamos. Kollmann István 50 éves hómunkást a Személynök-utca és Markó-utca sarkán a 16-os villamos elgázolta. Koponyaalapi töréssel a Rókus-kórházba vitték a mentők.

— Kirakatba rohant az autó. Kedden reggel 4 óra tájban a Kinizsi-utca és a Ráday-utca kereszteződésénél az IK 422 rendszámú autó, amelyet *Jeszencsár* József, 46 éves gépkocsivezető vezetett, nekiment az útéptést jelző lámpának. Az autó felborította a lámpát, majd felrohant a járdára és *Lészt* István papírkereskedő kirakatát bezúzta. Sérülés nem történt.

— *ÉRTÉKTÁRGYAKAT NEM TALÁLTAK — AZ EGÉSZ HÁZAT ELLOPTÁK A TOLVAJOK KOLOZSVÁROTT.* *Feltűnést keltő lopási ügy foglalkoztatja a kolozsvári rendőrséget. Berényi György Házsongárd-szőlő 25. szám alatti lakos bejelentette, hogy ismeretlen egyének a Petean-telep alatti telken épült faházába behatoltak és miután ott semmit sem találtak, lebontották a házat és elvitték. Az ellopott ház értéke hat-hétezer pengő. A rendőrség a nyomozást megindította.*

— Az átkelési hajójáratok beszüntetése. A MFTR igazgatósága közli, hogy az átkelési hajójáratokat Budapest Hungária-út és Óbuda, valamint Nagymaros és Visegrád között jégzajlás miatt a további intézkedésig megszünteti.

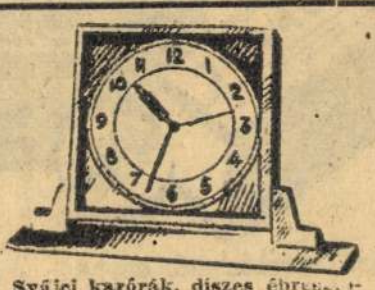
Svájci karórák, diszes ébresztő-órák, harangjáték — lakásórák,
ÓRAGYÁR
Kossuth Lajos-utca 5

Az új rendszerű fagázas autó

óránként 58 kilométeres sebességgel

tette meg a kolozsvári útat

Hétezer kilométert futott néhány hét alatt a kérleti kocsi — Egész Európa áttér a gazdaságos fagázüzemű teherautókra

Évek óta folynak a kísérletek a fagázüzemű motorokkal, melyek a benzint hivatottak leszállítani uralkodó trónusáról. *1933-ban Svájcban már nemzetközi versenyt is rendeztek fagázas autókkal.* Magyarországon is több irányban kísérleteznek évek óta. A Technológiai Intézetben *Vér* Tibor miniszteri tanácsos, az intézet igazgatója irányításával *Ordódy* János ny. miniszteri tanácsos, az intézet volt igazgatója és *Prohászka* László főmérnök találmánya alapján

újrendszerű, vegyes üzemű fagázas Diesel-teherautó készült.

A kísérleti kocsi a közelmultban *néhány hét alatt 7000 kilométert tett meg a legkisebb zavar nélkül.*

A kocsi a napokban

a legnagyobb erőpróbájára, a 830 kilométeres Budapest—Kolozsvár, Kolozsvár—Budapest útra indult.

Az intézet igazgatósága lehetővé tette, hogy az utat a fával fűtött autón tegyük meg.

Könnyű start

Reggel 7 óra... A Technológiai Intézet géptermében hatalmas, csukott teherautó mellett szorgoskodnak a szerelők. A kocsi *külsőleg annyiban tér el más nagy tonnatartalmú teherautótól, hogy a sofőrülés és a rakodótér közé*

fürdőkályha nagyságú és formájú generátor és kis faraktár van beékelve.

Két munkás a kocsi oldalánál álló vaslétrán felmászik a kocsi tetejére, kinyitja a generátor fedelét és *beletölt egy zsák vövidre daraboit, közönséges kemény tüzelőfát.* Az oldalsó kisraktárba is bekerül néhány zsák benzinpótló tüzelőanyag.

Közben *Prohászka* főmérnök elmagyarázza az új megoldás lényegét. A Diesel-motor átalakítás nélkül, *levegő helyett levegő és fagázkeverékét szív be, amelyet azután egy csepp nyersolaj meggyujt.* Ennek a generátoros problémának megoldásával 1930 óta kísérleteztek a laboratóriumban. 1935-ben megépítették az első kísérleti kocsit.

Az újnak lényegesen nagyobb a motor teljesítménye és gazdaságosabb is.

Használhatósága, a főmérnök szerint teljesen egyenrangú a Diesel-motoros teherautókéval.

Indulunk.... Elektromos úton bekapcsolják a generátor venetilátorát és a szerelő égő papirdarabot tart a generátor begyujtó nyilásához. *A lángot a ventilátor beszívja* s

akkor Prohászka főmérnök beindítja a motort.

Ez a művelet már semmiben sem különbözik egy közönséges Diesel-motornál követett eljárástól.

A volán mellett Prohászka László egész úton. Rögtön az indulás után állítja a levegőszabályozót és *ettől kezd a kocsi több mint száz kilométeren keresztül biztos tempóban rója a sima aszfaltutat.*

Átlagsebességünk 60 kilométeren felül van.

Szolnok után az országúton néhány percre megállunk. *„Meg kell rakni a kályhát",* jegyzi meg egyik szerelő. A kocsi oldalán kihúzzák a létrát és az indulásnál látott módon *a generátorba töltenek másfél zsák apró tüzelőfát.*

Ez a 70. kg. fa megint elég lesz több mint száz kilométerre.

ra begyujtani nem kell, mert a kocsi -három órai vesztegelés után begyujnélkül folytathatja útját. *Az olajjal isz úton semmi dolgunk sincs.*

Fürgén kapaszkodunk fel a Királyhágóra

Az első rövid pihenő után

egyenletes gyorsasággal robogunk

át Törökszentmiklós, Kenderes, Kisújszállás, Karcag, Püspökladány és Berettyóújfalu községeken. *Berettyóújfaluban megint megetetik a generátort.*

A falvak filmszerűen futnak el kocsink mellett. Elhagyjuk Biharkeresztest.

Ártánd és Bors közt átlépjük a régi magyar—román határt.

Nemsokára befutunk Nagyváradra s hála Istennek még semmi baj sem történt. Bár az előző fatöltés még nem égett le, újra megrakják a generátort, mert nem akarnak esetleg a Királyhágón bajlódni vele.

Most jön a főerőpróba.

Az út helyenkint egész jó, másutt rettenetes állapotban van, sok az emelkedő, egyes útszakaszok egészen fel vannak szaggatva.

avítómunkások most dolgoznak rajta. selünk rá se hederit e nehézségekre, te észre sem vesszük,

rőlködés nélkül a maratóni futók gyenletes, szívós tempójával fut fel a Királyhágóra.

elé hosszú lejtőn ereszkedünk le, majd bb akadályok, emelkedők következnek.

Hegyre fürgén kapaszkodunk.

lettünk könnyű, benzinhajtású teher- ó köpködve küzködik a magassággal. úzunk mellette, pedig kocsink roskadámeg van rakva az erdélyi fűtéstechnikiállítás anyagával.

az út legnehezebb részén megerőltetés elkül jutottunk át. Csucsa után megegyes utolsó faadagját és evvel befutunk Kolozsra.

Üzemanyag 100 kilométerre 6 kiló nyersolaj, 70 kó fa

Prohászka főmérnök, aki a kocsit egészvár teherautót akarnak záros határ- ión belül átépíteni.

— A 416 kilométeres távolság teljes menetideje 8 óra volt, tehát

óránkint 58 kilométeres átlagsebességgel haladtunk.

Egyetlen 8000 kg súlyú autó sem teszi meg gyorsabban ezt az utat. Egyébként

a kocsi maximális sebessége 76 kilométerre van regulátorral korlátozva.

Az Opel-Blitz teherautókon kívül *egy kocsi sem gyorsabb ennél.* Ezt az utat pedig, amely sokhelyütt nagyon rossz állapotban van, még személykocsi sem teszi meg sokkal gyorsabban.

— Az átlagos fogyasztás száz kilométerre hat kilogramm nyersolaj és 70 kilogramm fa volt.

Az elhasznált fa értéke 3.50 pengő, a gázolajé 4.30, tehát összesen 8.30 pengő. Ugyanilyen méretű nyersolajfogyasztású kocsi száz kilométeren elhasznált volna 28 kg gázolajat, 22.40 pengő értékben.

A fagázüzemű Diesel-motor fogyasztása a 416 kilométeres úton 33.75 pengőt reprezentált, míg a másik típusnál 93.18 pengő értékű üzemanyagfogyasztás történt volna.

A megtakarítás tehát a budapest—kolozsvári távolságon *57.45 pengő volt.*

— A generátor berendezések gyártását már megkezdték Magyarországon.

10—15 hasonló rendszerű teherkocsi üzemben is van. *A szükséges berendezés darabja egy öttonnás kocsinál két—kétezerfélezer pengő.*

— Németországban legutóbb rendelettel tették kötelezővé az összes Diesel-motorok fagázüzemű rendszerre való átépítését. Svédországban több gyár alakult hasonló berendezések gyártására. A svédek is

Franciaországban pedig a rettenetes benzin-inség miatt még a személyautókat is fagázüzemüre alakítják át.

vájcban hasonló törekvések észlelhetők. *személykocsiknál ez a megoldás egyelőre még nem előnyös, mert*

a legkisebb fagázgenerátor és a szükséges üzemanyag eléri a 200 kilogrammot

s így egyéb megterhelésre alig marad letőség. Mindenesetre a Technológiai Intézet a kísérleteket minden irányban folyatja, annál is inkább, mert vizsgálatainkat arga József iparügyi miniszter élénk érdeklődéssel kíséri és tapasztalataink alapán javaslatokat vár. Az iparügyi miniszter szorgalmazta annakidején kísérleteinket és *örül a magyar mérnökök eredményeinek, amellyekkel e téren is bebizonyították, hogy egy nívón állnak az elsőrendű német mérnökökkel.*

HÓRY LÁSZLÓ

Üvegruhában táncolt a két főszereplő az „Üvegfuvók" című új berlini operában

SZLOVÁKIÁBAN megkezdték a népszámlálást

Pozsony, dec. 17. (NST)

Hétfőn Szlovákiában megkezdték a népszámlálást. Előreláthatóan december 21-éig befejezik.

Nagy szénhiány Egyiptomban

Beirut, dec. 17. (NST)

Egyiptomban egyre nagyobb nyersanyag- és élelmiszerhiány mutatkozik. Az egyiptomi sajtó — nyilván a lakosság megnyugtatására — szt a hirt közölte, hogy rövidesen „nagymennyiségü élelmiszer érkezik egy közelebbről meg nem határozható kikötőbe". Különösen a szénhiány érezhető erősen Egyiptomban. A mozdonyokat már részben szénporral kevert gyapotmagpogácsával fűtik. Az alexandriai pékek is már bejelentették a sajtóban, hogy a szénhiány következtében nem tudnak sütni. Petróleumot és benzint sem lehet már kapni, mivel — az egyiptomi lapok bejelentése szerint — ezeket az üzemanyagokat kénytelnek voltak az angol katonai hatóságok rendelkezésére bocsátani. Az El Mokkatan című kairói lap szerint csaknem az összes fontos gyógyszerek is hiányoznak.

Aláírták a jugoszláv-román kereskedelmi egyezményt

Bukarest, dec. 17. (TP)

Tegnap este irták alá a román gazdasági ügyi miniszter, Cacicov és Alexander Avacumovic jugoszláv követ, az új jugoszláv-román kereskedelmi egyezményt. Az egyezmény jugoszláv fémércek behozatalára és kőolaj kivitelére vonatkozik. A fizetés szabad devizával történik éspedig svájci frankkal. Az egyezmény gondoskodik a jugoszláviai román követelések likvidálásáról is, azonnal érvénybe lép és 1941 március 31-ig marad érvényben.

Halálra ítélték, mert betört a légvédelmi gyakorlat alatt

Berlin, dec. 17. (NST)

A berlini rendkívüli törvényszék Franz Thiel huszonkétszeresen büntetett előéletü neustadti származású lakost halálra ítélte, mert ismételten betöréseket követett el a légvédelmi elsötétítés alatt. Thiel ez év szeptemberében Neustadtban egy légiriadó folyamán két bárányulat lopott és a lakosság csak nagy hajsza után tudta elfogni és rendőrkézre juttatni.

Jóizü. megbizható, enyhe.
Egy pasztilla ára 12 fillér.
Kilenc pasztilla ára dobozban P 1.—

OSTENDE
ESTÉNKENT
HALMOS ISTVÁN
A VILÁGHÍRŰ
RAJKÓKKAL ZENÉJÉVEL

Péchy Imre építész

YBL-díj 1978

Magyar Építőművészet
1978/5

Péchy Imre
(Mélyépítési Tervező Vállalat)

A dunaújvárosi fedett uszoda tervezéséért

5

Megfelel a város egész lakosságának és kielégíti minden rétegének igényét. Példázza egyúttal azt a széles körű társadalmi összefogást, amelynek eredményeképpen megvalósult.

A Városi Tanács már az 50-es évek végén elhatározta a fedett uszoda építését. Erre azonban pénzügyi nehézségek miatt nem kerülhetett sor.

A Mélyépítési Tervező Vállalat csak 1974-ben kapta meg a megbízást a tervezésre.

A megvalósulás helyének a Béke térhez kapcsolódó strandfürdő kívánkozott.

Ezzel a megformálással egy télen-nyáron üzemelő fürdőkombinát jött létre. Nyáron pedig gazdaságosan közös üzemeltetéssel működhet a nyitott strandfürdő és a fedett uszoda vízmedencéinek vízkezelése, vízvisszaforgatása. Ezen túlmenően a fürdőzők részére a közös használat is lehetővé vált.

Az előzőekben ismertetettek alapján, a fedett uszoda a meglevő nyitott medence lelátójához kapcsolódik. A belső és külső medence közös lelátója szerves kapcsolatot teremt a külső strandterület és a belső medencecsarnok között.

A telepítésnél a tervező a végleges rendezési tervet figyelembe vette. Ennek a zöldterületnek a létrejöttekor érvényesül majd igazán az épület külső megjelenése.

A fürdőközönség az északi oldalon levő főbejáraton keresztül érkezik az előcsarnokba. Innen pénztár, értékmegőrző, fürdőruhakölcsönző érintésével közelíthető meg a női és a férfi öltöző, melynek egy része a meglevő lelátók alatti terület felhasználásával került kialakításra.

Az öltözők szekrényes rendszerűek, nemenként 300 szekrény biztosításával. Zárt csoportok, iskolák, sportolók részére ezen felül egy-egy csoportos öltöző is rendelkezésre áll.

Az öltözőkből párafogó előtéren át lehet a zuhanyozón keresztül az uszodatérbe jutni.

Az uszodatérben egy 50×21 m-es versenymedence és egy 8×12,5 méteres 70—120 cm vízmélységű gyermekmedence kapott helyet.

A medencében elhelyezett berendezés lehetővé teszi a víztér egy részének átalakítását. A mozgatható fenékszerkezet lesüllyesztett helyzetében az 50 méteres medence nemzetközi versenyek megrendezésére alkalmas. Felemelt állapotban a medencetér egy mélyvízű és egy sekély vízű részre tagolódik. Így ezt a részt a tömegesen látogató, nem sportolni, csak fürdeni akarók használhatják.

Felvetődhet a kérdés: a változtatható fenékszint alkalmazása nem költségnövelő tényező-e?

Ezt a kérdést a tervező szintén feldolgozta. A költségeket ugyanis összehasonlította egy olyan építészeti megoldással, hogy a versenymedence mellett, egy további fedett fürdőmedence létesülne. Az összehasonlítás eredménye az volt, hogy ez a megoldás 40%-kal több költséget eredményezett volna.

A tribün befogadóképessége 400 ülőhely. A tribün mögötti terület kapcsolatban van a külső stranddal. Itt szóláriumot alakított ki a tervező. Ennek megvalósítása azonban reméljük csak egyelőre maradt el. A padozatban kialakított sakktáblán, nagyméretű műanyag figurákkal sakkozni lehet. Ez az elképzelés igen hangulatos, kifejezi azt az emberi igényt, hogy a fürdőzés nemcsak testi, hanem szellemi felüdülést és szórakozást is jelent. A fürdőzés, pihenés közben az emberek kicserélhetik gondolataikat, a fürdő a klasszikus

1

2

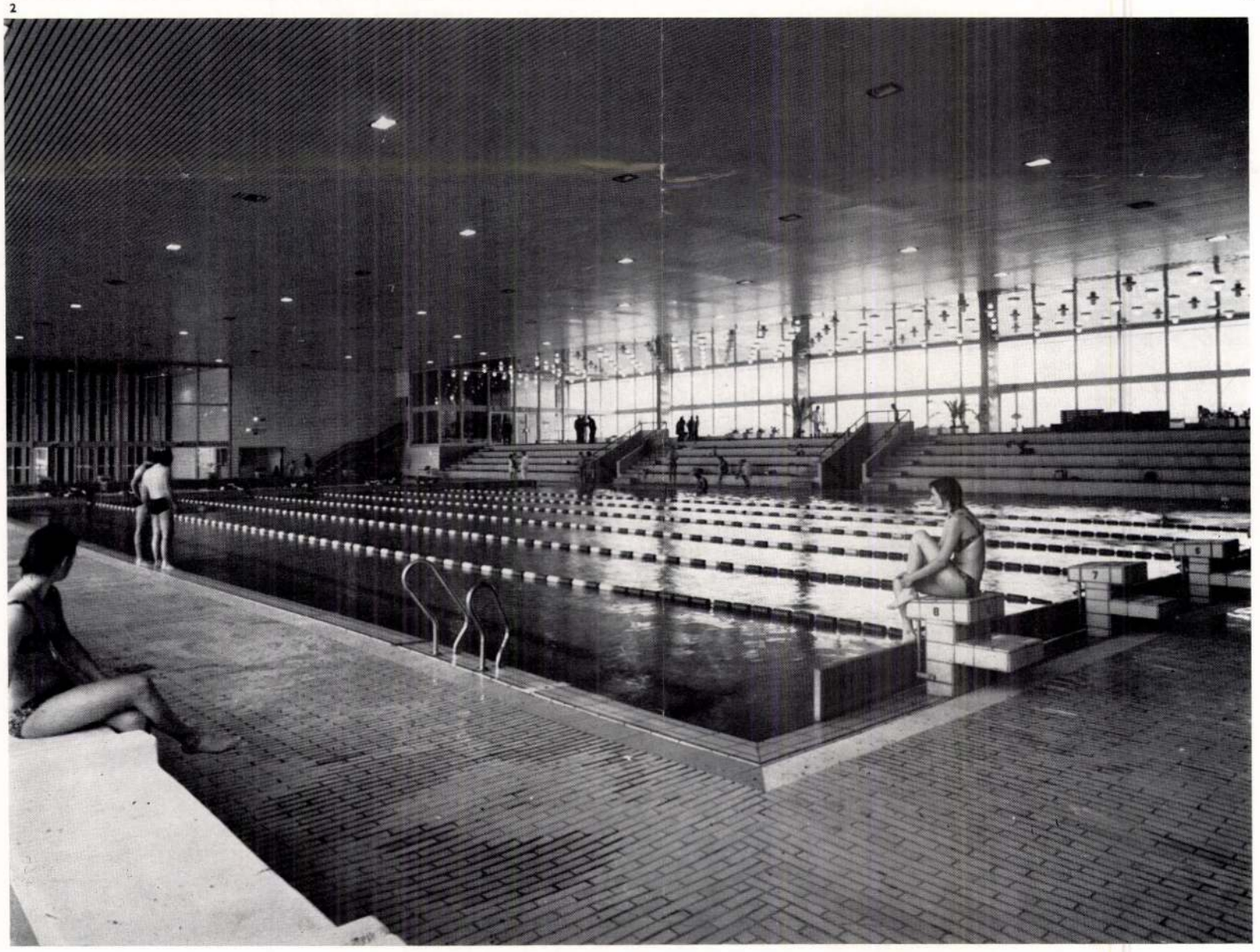

PÉCHY IMRE

Fedett uszoda, Dunaújváros

Építész: Péchy Imre (MÉLYÉPTERV)

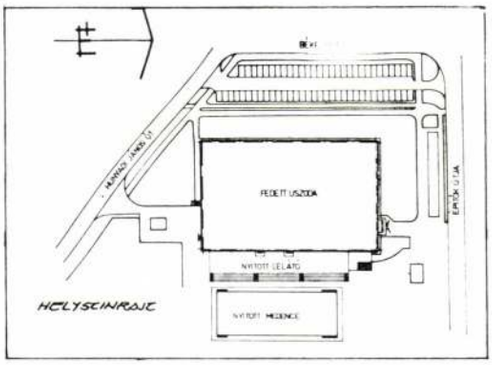

1

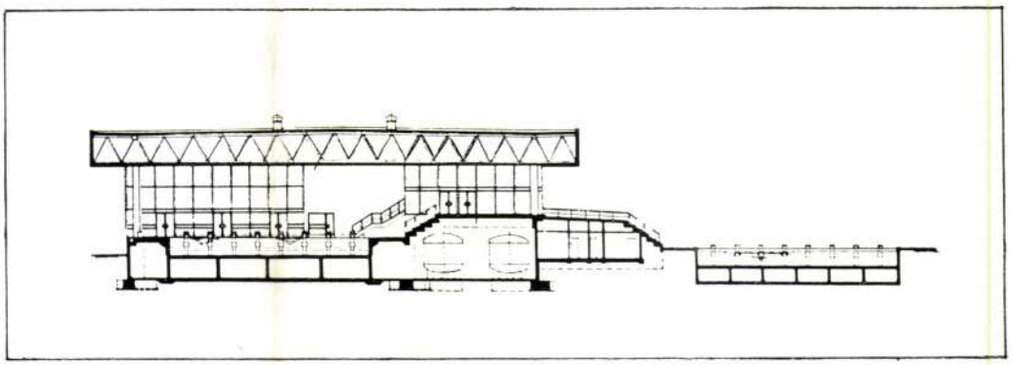

3

2

Statikusok:	Kovács Antal Vassné Szücs Rita
Villamos tervező:	Urhegyi Károly
Technológiai gépész tervező:	Horváth János
Külső csatornázás:	Róta György
Külső vízellátás:	Veliczky Katalin
Koordinátor:	Koperniczky József
Belsőépítész:	Pintér Katalin (KERTI)
Víz-csatorna:	Gerley Miklós (ÁÉTV)
Fűtés:	Bihari Tamás
Szellőzés:	Márton Tamás
Acélszerkezet:	Biró József (DVTI)
Elektroakusztika:	Macskásy Attila (EAG)
Tervezés éve:	1974—1975
Kivitelezés éve:	1975—1977
Beruházó:	Dunai Vasmű Beruházási Főosztály
Üzemeltető:	Dunaújvárosi Víz- és Csatornamű Vállalat

1. Helyszínrajz, M=1 : 2000
2. Metszet a fedett csarnokon és a nyitott medencén keresztül, M=1 : 700
3. Földszinti alaprajz, M=1 : 700
4. Emeleti alaprajz, M=1 : 700
5. Homlokzat a Béke tér felől

1. Plan de situation
2. Coupe de la halle couverte et de la piscine ouverte
3. Plan du rez-de-chaussée
4. Plan de l'étage
5. Façade du côté de la Place Béke

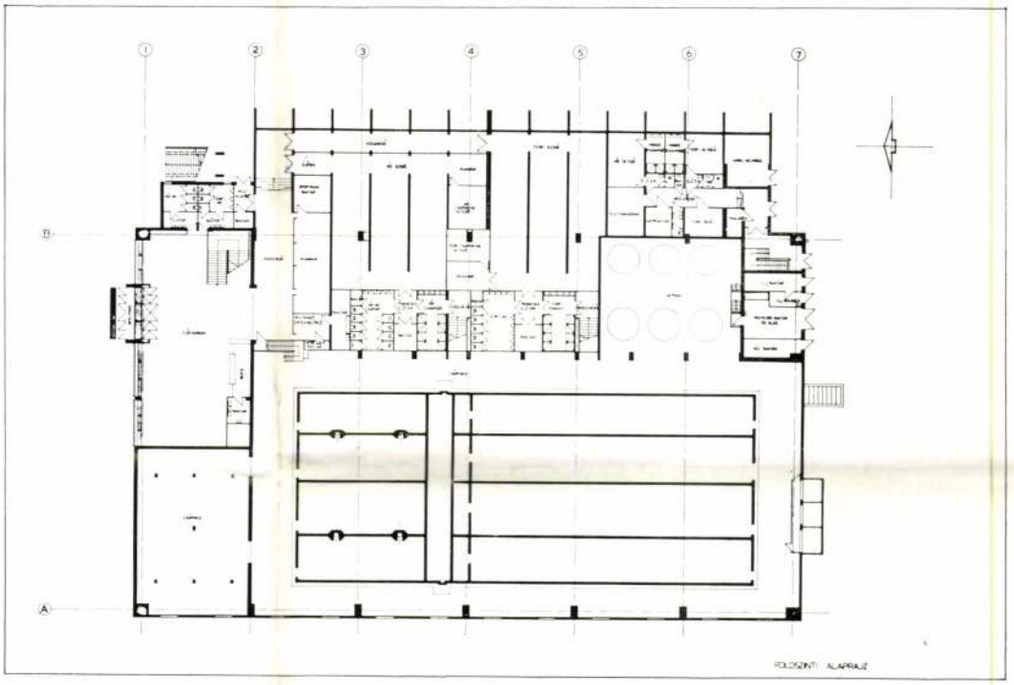

4

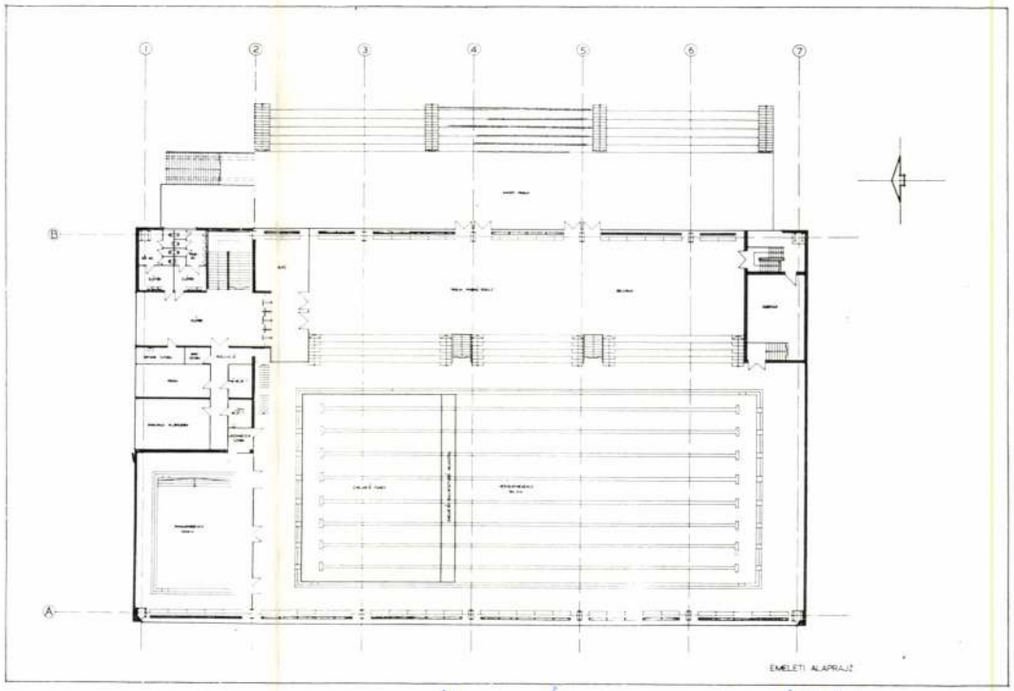

A felépült dunaújvárosi fedett uszoda hazánk harmadik elkészült 50 m-es fedett uszodája. Ezek között is jelenleg a legkorszerűbbnek mondható. Az első olyan úszómedence itt készült el az országban, mely változtatható fenékszinttel és emelkedő, süllyeszthető elválasztófalakkal működik.

Ez a megoldás a változó igényekhez idomuló funkcionális használatot biztosít az uszodának. Többcélú alkalmazhatóságával tehát egymással ellentétes igényeket is kielégít. Szolgálja a sportolás, az úszóoktatás, de a munka utáni pihenés, szórakozás igényeit is.

Magyar Építőművészet 1978/3

Az épület szerkezeteinek kiválasztásánál — az előregyártás egyébként is szükségszerű előtérbe helyezésén túlmenően — olyan megoldások készültek, melyek a szűk felvonulási terület miatt még fokozottabb előregyártást biztosítottak, bár az épület különleges funkciói ezt nagymértékben nehezítették. A réseléssel készült alapozásra monolit vasbeton rács, majd arra merev acélvázas vasbeton szerkezet épült, melynek acélváza üzemben előregyártott volt. Ezen a vázon támaszkodik a 40 m fesztávolságú alumínium tetőszerkezet, melynek harmad ív elemeit üzemi előregyártás után a helyszínen kapcsolták össze teljes ívvé és emelték be a vasbeton vázra.

A tetőszerkezet olyan megoldású, hogy a középső negyedek a szélső negyedek fölé tolhatók és ilyen módon nyári időszakban a létesítmény nyitott uszodaként is üzemeltethető.

Az építészeti és szakipari anyagoknál általában hazai anyagok kerültek felhasználásra. Ezek közül ki kell emelni a Fémmunkás Vállalat által gyártott üvegfalakat, nyílászárókat, burkolatokat, álmennyezeteket és korlátokat, melyek a korróziós légkör miatt mind felületkezelt alumíniumból készültek.

A homlokzati kőburkolat, valamint a nem mezitlábas forgalmú előcsarnokok, napozók stb. padlóburkolatai a Kőfaragó Vállalat termékei.

A belső helyiségek oldalfalai cseh importból, az ORSZAK által felhordott üvegmozaikból készültek. Különleges problémát jelentett a verseny- és tanmedence, valamint a mezitlábas forgalmú padlók burkolatai. Ezek a Villeroy és Boch (NSZK) cég termékeiből készültek az ORSZAK munkájával.

A belső színezés az épület egészére vonatkozó koordináló tényező.

A sárga és viola közötti színskálában a zöld (az összes függőleges falfelület mozaikburkolatának színe), a kék (nagyszerkezetek alumínium burkolóelemeinek színe) és a sötétviola (a beépített, butorjellegű berendezések külső felületének színe) dominál.

Sárga színűek a mobiliák és a beépített berendezések belső, használat közben jelentkező felületei (pl.: öltözőszekrények).

A padló és mennyezetek színe egységesen fehér.

Közreműködő társművészek:

Nyílászáró tolópajzsok: Stefániay Edit és Kiss Éva

Feliratok: Zelenák Kressencia és Kovács Károly

Mozaik falkép (tervezés alatt): Csik István, Pólya József

A beépített berendezéseket a HALADÁS Faipari Szövetkezet készítette, a műanyag mobiliák az AGROPLAST Szövetkezet termékei.

K. Z.

1—2. A medencetér részletei a startkövekkel
3. Előtér
4. Sajtószoba
5. A büfé kiszolgáló pultja
6. Ruhatár
7. Öltöző
8. Büférészlet

1—2. Détails de l'espace du bassin avec les blocs de départ
3. Le vestibule
4. Salle de presse
5. Comptoir du buffet
6. Vestiaire
7. Cabinet de toilette
8. Détail du buffet

3

4

5

6

7

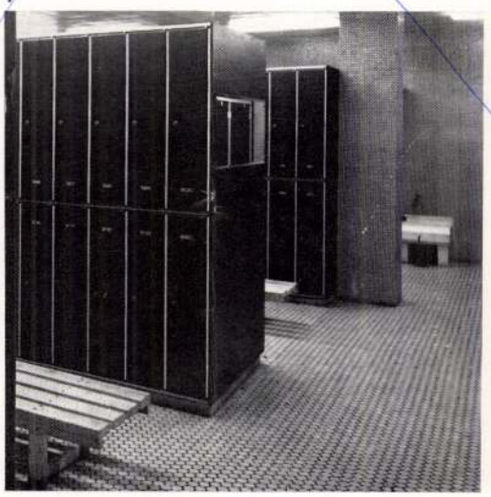

8

völgyi vasut Galgó állomásáig vezetendő szabványos nyomtávu, gőzüzemü h. é. vasutvonalra,

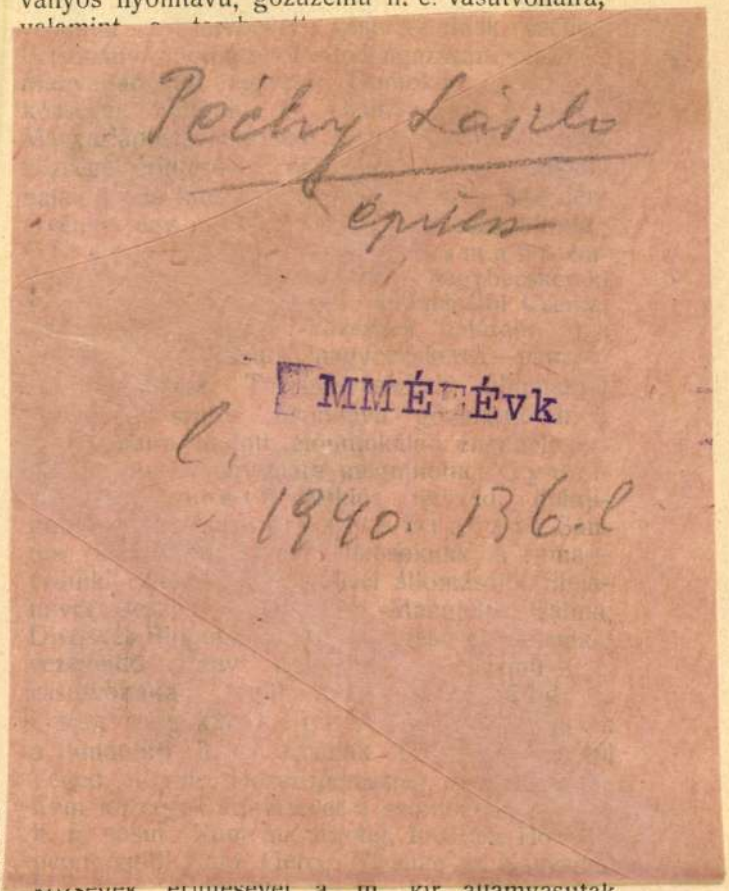

községek érintésével a m. kir. államvasutak Sárvár állomásáig s folytatólag Rábasömjén, Rábabogyoszló, Alsópaty, Felsőpaty, Rábaközvesd és Zsedény községek érintésével a dunántuli h. é. vasutak Hegyfalu állomásáig, továbbá Keményegerszeg, Porládony, Mesterháza és Bő községek határain át a cs. kir. szab. déli vaspálya Bük állomásáig s innen folytatva Csepreg és Locsmánd községek érintésével a sopron—kőszegi h. é. vasut Felsőpulya állomásáig vezetendő szabv. nyomtávu gőzüzemü h. é. vas-

Kelemen.)

—

2024. alapsz. Lux János mérnök Wienben, — Eljárás izzótestek előállitására wolframfémből elektromos lámpák számára. (Képv.: Kelemen.)

—

2413. alapsz. Lotz Friedrich kereskedő és dr. Roth Maximilian gyakorlóorvos Bécsben. — Eljárás mükőmassza előállitására. (Képv.: dr. Szilasi.)

—

2555. alapsz. Pfister József erdőmester, Homolacs Stanislav Honorat földbirtokos és Kularsky Stanislav földbirtokos Varanóban. — Hamar korhadó és könnyen repedő fanemekből készült vasuti talpfa és eljárás ennek ellőállitására. (Képv.: Török.)

—

2559. alapsz. Pollák István géplakatos Rákosszentmihályon. — Szivattyus kut.

—

2566. alapsz. J. Pexider cég Prag—Kgl. Weinbergben. — Eljárás homlokzat mázolófestékek előállitására. (Képv.: dr. Szilasi.)

—

2569. alapsz. Panek Rudolf kereskedő Dresdenben. — Eljárás és berendezés gáz előállitására levegőnek és gőznek a gázfejlesztő közepébe való vezetése mellett. (Képv.: Neufeld és Fenyő.)

—

2140. alapsz. Reusch Franz Josef gyáros Wiesbadenben. — Füthető öblitőkészülek. (Képv.: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

4113. alapsz. Magyar Siemens-Schuckert-Művek Villamossági Részvénytársaság cég Budapesten. — Hengersorok hajtása.

—

4148. alapsz. Seemen Erich mérnök Párisban. — Eljárás tüzálló keramiai vagy fenőanyagok előállitására. (Képv.: Takács.)

—

Péchy László
péchujfalusi
építész

l.

MMÉEÉvk
1937, 235. l

KÖZPONTI FÜTÉSEK } minden fendszer
SZELLŐZTETÉSEK } szerint
Épület és disz-
Telefon 22–25. CROSS CHARLES E.

korona költséggel vizcsöveket fektet.

Kuthelyreállitás. A tanács a Svábhegyen és a Sashegyen levő 7 db. szivattyus kut helyreállitását határozta el és e célra 1554 k. 81 fillért irányzott elő.

Gerendák kiváltása. A II. ker. elöljárósági épület egyes helyiségeiben a menyezet csapos-gerendáinak vasgerendákkal leendő kicserélését határozta el a tanács. E célra 3000 korona van előirányzatba véve.

Az Artézi-fürdő épitése. A városligeti uj artézi fürdő épitésére és berendezésére a főváros 3,835.000 koronát szavazott meg és a belügyminister a fővárosnak ezen határozatát jóváhagyta. A főváros magánépitési bizottsága a végleges tervek alapján kiadta az épitési engedélyt és a tanács most a munkálatok biztositása céljából nyilvános árlejtést fog hirdetni.

Uj telefon-központ. Budapesten az előfizetők száma évenként átlag 1400—1600-zal emelkedik s jelenleg már a 10.000 et meghaladja. E körülmény szükségessé teszi, hogy az előfizetők vezetékei, melyek most még részben egyes gócpontokból kiágazólag a tetők felett vezetnek, egészben a föld alá helyeztessenek, szükséges ez

Ármin kir. udvari műkertész és faiskola tulajdonos
BUDAPEST, VIII., Kálvária tér 8 sz.

csengők, távszólók és villámháritók berendezései a készittetnek. — Ivlámpák, motorok, távszólók és átalakitása és csiszolása. — Villamos készülékek n lámpák kaphatók ; 70% áram megtakaritás.

Tizennegyedik évfolyam.

A mészhomoktégla gyártásáról

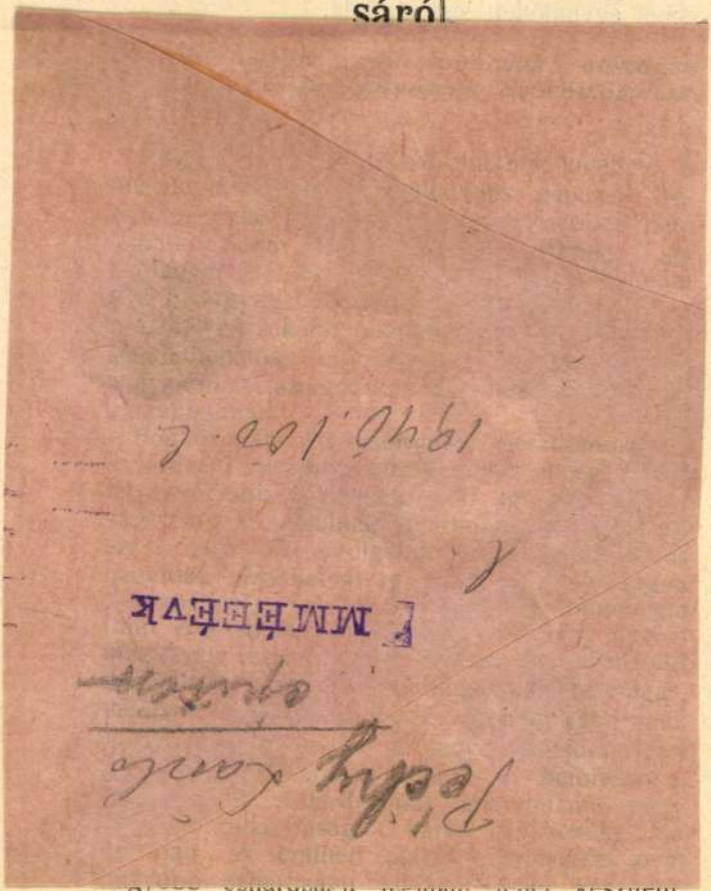

gyobb szilárdságú téglákat lehet készíteni. Nem cél azonban a szilárdságnak mindenáron

ajánljuk
tgyár r.-t.
3. sz. Telefon 79—43.

kétszeresen kerül, a szélekre egyszeresen s ismét egyenlőtlen lesz a tégla.

A harmadik módszer a lapát forgási középpontját a forma közepére helyezi, ezzel azt éri el, hogy az anyag lehető egyenletesen osztatik el, ámbár az éleknek és sarkoknak ez sem képes oly egyenletesen juttatni az anyagot, mint a középső részeknek.

Bármelyik módszer szerint is legyen töltve a forma, a sajtolás egyformán történik, a kb. 100 mm. magasságra töltött anyag 65 mm.-re összenyomatik s a sajtolás után a formából valamelyes módon kiemeltetik. A tégla szerkezete a következő: középütt egy tömör mag, az élek és a sarkokon egy meglehetősen gyengén összetartó réteg. Hozzájárul még az is, hogy a formába erősen besajtolt tégla élei és sarkai szenvednek a legjobban a kinyomás alatt s ezek annál gyengébbek lesznek. Még kitünő minőségü mészhomoktéglánál is rendesen 50% a különbség az élek és a mag szilárdsága között. Értem ezt ugy, hogy a test közepéből kivágott kocka szilárdsága kb. 50%-kal nagyobb a tégla közönséges módon meghatározott nyomószilárdságánál, ahol tudvalevőleg az éleken mutatkozó leválások jelentkezésének időpontjában mért nyomás adja a tégla szilárdságának mértékét.

Tekintve a tégla szerkezetének ilyetén alakulását, könnyen érthető lesz előttünk a mészhomloktéglák bizonytalan fagyállósága. Az egyenlőtlen sürüségü szerkezet különböző hajszálcsövességet, különböző vizfelszivóképességet mutat egyes részeiben. A szélek és sarkok

Péchy László

főmérnök

a magasépítési ügyosztály közigazgatási épületek ügyeit intéző alosztály ban 1941-ben.

Halász közép. 1941

159. l.

~~fölmentvény 97/1910. sz.-a.~~

Ideigleges

500.- azaz ötszáz ko
a sztrecsényi várron
ügyében utolagos
Műemlékek Orszá
nap hiány nélkü

Budapest 1909. p

Péchi István

Kolozsvári ötvös mester, a szászok barátja

1573 – 1578.

Deák Farkas. A kolozsvári ötvös legények stríkéja

31–34. l.

24090 Község

PÉCHY IMRE

40 000 Ft-os díjazásban részesült a 4. bírálati számú pályamű

Szerzői: **Péchy Imre**
Köteles József
Kovács Antal
Vassné Szűcs Rita
Horváth János
Tamásy Andrásné

„A pályázók 18×48 m alapterületű medencecsarnokhoz a hosszoldalon 3×6 méter mélységű, a rövidebb oldalon 2×6 m mélységű egyszintes kiszolgáló épületrészt csatlakoztattak L alakban. Az előcsarnok sarokra került és a helyzete következtében jól teljesíti a közönségforgalom lebonyolítását.

Jól oldották meg a kiírásnak megfelelően a férfi és női váltókabinos rendszert. Az öltözőket jól csoportosítják, mivel egy ellenőrzési pont elhelyezése elégséges. Az úszómesteri és orvosi szoba elhelyezése és kapcsolata a medencetérrel és előcsarnokkal jó.

A kondícionáló terek a kiírásnak megfelelően kerültek elhelyezésre és kialakításra.

A homlokzatok mértéktartóak.

A 31. sz. ÁÉV vázszerkezetét alkalmazzák a tervezők, T panelos lefedéssel, nagy fesztávolságú részen egyedi UNIVÁZ szerkezetet javasolnak. A monolitikus medencefenék az előregyártott oldalfalakkal összefeszített, így vízzáróság biztosítható.

A szűrő méretezése és a gépház elrendezése helyes. A medence hidraulikailag jól kialakított. A vegyszerelőkészítés és vegyszeradagoló rendszer helyes.

A terv az energiagazdálkodási szempontok maximális figyelembevételét tükrözi."

1. Földszinti alaprajz
2. Metszetek

LAKÓTELEPI USZODÁK tervpályázata, 1976

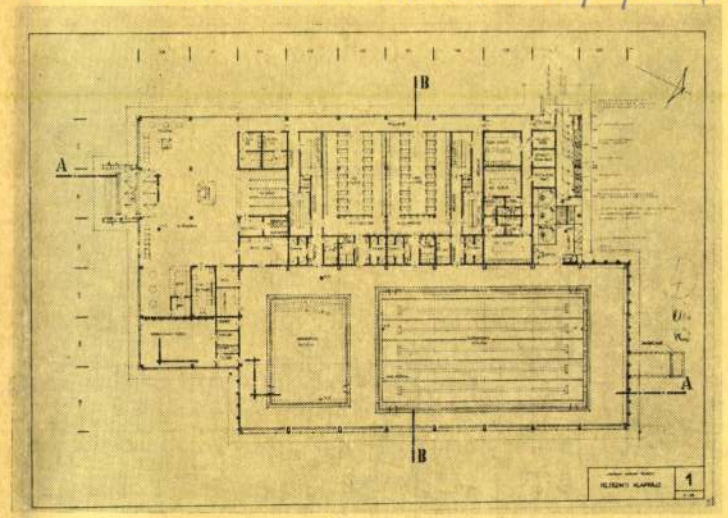

2

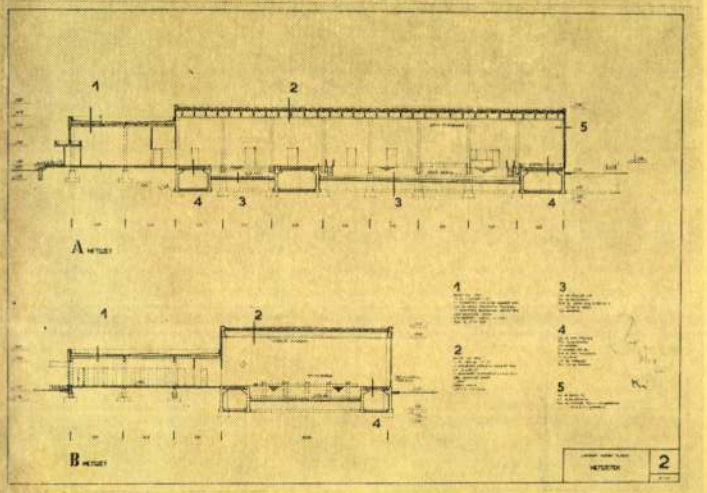

1. Magyar Építőművészet 1977/4

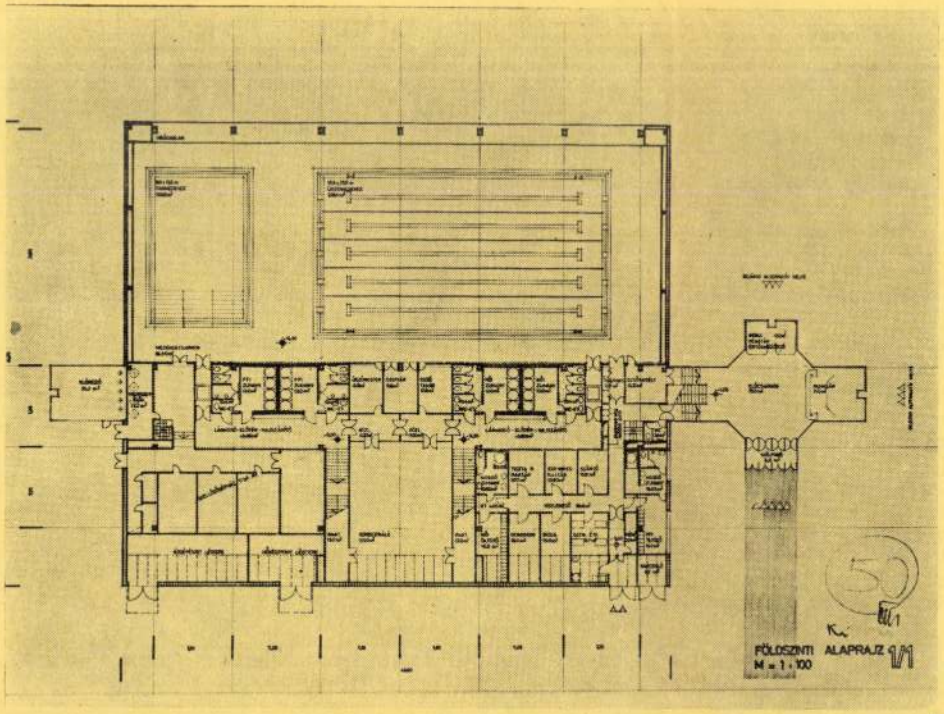

1

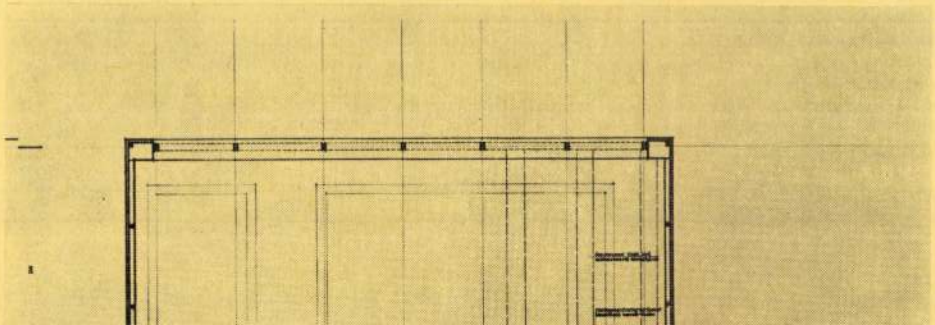

65 000 Ft-os díjban részesült rangsorolás nélkül az 50. bírálati számú pályamű.

Szerzői: **Mészáros Endre**
Surányi György
Csanád Bálint

„A pályázók az épület lakótelepi környezetéből kiindulva az egyéb közintézményekhez történő kapcsolatot a fedett uszoda főtömegéből kihúzott előcsarnokkal kívánják megteremteni, amely az épületen belül úgy folytatódik széles közlekedőben, hogy arról a vendég a medencetérrel vizuális kapcsolatba kerül.

Az öltözőket, az előcsarnokot is, jó letekintéssel a medencetérre, az emeleti szinten helyezik el.

A férfi és női öltözőknél váltókabint alkalmaznak a kiírásnak megfelelően. A tanuló öltözőknél nem oldották meg a cipős és mezítlábas út szétválasztását.

A WC-t és a zuhanyozókat a földszinten helyezik el. A kondícionáló teremhez nincs külön zuhanyozó. Az elsősegélyhely jól kapcsolódik a medencetérhez és az előtérhez.

A 31. ÉÁV vázszerkezetét alkalmazzák a tervezők T panelokkal, álmennyezettel, azon párazáró fóliával. A T panelokat korrózióvédelmi okokból, helyesen, nagyobb betonfedéssel javasolják kivitelezni. A medence monolit, repedéskorlátozással gondosan méretezett."

1. Földszinti alaprajz
2. Emeleti alaprajz
3. Metszetek

korszak egész haladó kultúrájához és ezzel a magyar hazafiságunkhoz.

A magyar klasszicizmusnak és vele kapcsolatos stilisztikai kérdéseknek vizsgálata — beleágyazva a magyar építészeti és formai fejlődésbe — rendezi azokat a bonyolult, kevéssé bizonyított, különleges alakító módszereknek vizsgálatát, amelyek a magyar szellemiségből folyó hozzáállás és formáló erő művészi módszereit kívánják tartalmában realista, formájában nemzeti építészetünk a priori szabályaivá tenni.

A magyar klasszicista építészet jelentősége nemcsak a stílus európaihoz viszonyított különleges ízében van. Jelentőségét inkább abban nyeri szocialista realista építészetünk kialakulásánál, hogy a magyar haladó építészeti kultúrának utolsó egységes építészeti megjelenése, mely gazdag stilisztikai hagyományokra támaszkodik; ezzel közérthető és a magyar építészeti táj döntően leggazdagabb alakítója.

A XIX. század klasszicizmusa építészi nyelvévé vált a magyar nemzeti öntudat kiapadhatatlan történelmi forrásának, a magyar reformkorszaknak. A XIX. század szellemi revolúciójában jelentkező latinitás igénye nem független a magyar társadalom reform-korszakbeli társadalmi és politikai viszonyaitól. A magyar klasszicizmushoz való viszonyunkban ma ezek a feltételek nem szükségesek. A klasszicizmus jelentette a forradalom építészetének formai megjelenését; forradalmisága haladó és ezért élő hagyomány számunkra. Alkatában — fejlődésében vizsgálva — magyar, ezzel van jelentősége szocialista építészetünk nemzeti jellegű kialakításában.

Építéstörténetünk gazdag korszakának tanulmányozása nemcsak öncél; építőművészetünk magas színvonaláért folytatott munkánk szolgálata. Hozzávetőleges stilisztikai vizsgálat eredménye is bizonyítja, hogy felvirágzásának és a magyar építéstörténetben való jelentőségének széles és kimunkálható alapja van és a kimunkálása teszi csak lehetővé az abban jelentkező magyar formálás módszerének megállapítását, melynek dialektikus felfedése a kor építészeti stílusának csak további jelentőségét fogja megadni.

Váchartyán. Rotikusz
Вацхартьян, Ротикус
Váchartyán: Roticus

Ha nincsenek termékeny viták, nincs bírálat és önbírálat — ez azt jelenti, hogy haladás sincs. A termékeny vita és a tárgyilagos, független bírálat — a művészi fejlődés legfontosabb feltétele. *Zsdánov*

Péchy Mihály munkássága

Szentkirályi Zoltán

Péchy Mihály mérnökkari őrnagynak, a magyar klasszicizmus vidéki mesterei közül messze kimagasló munkássága nem ismeretlen. Egyes alkotásairól jelentek meg különálló, részletes tanulmányok s neve csaknem valamennyi klasszicista építészetünkkel foglalkozó munkában szerepel. Mégis most, amikor építészetünk fejlődése a szocialista-realista stílus kialakításának kapcsán haladó hagyományaink teljes megismerését, helyes kiértékelését és a belőle leszűrt tapasztalatok cselekvésre ösztönző tudatosítását követeli meg, Péchy Mihály munkásságával a jelenlegi anyag birtokában, az eddigi eredményeket összevetve ismét foglalkoznunk kell.

Életéről, főként pedig művészi pályafutásáról szóló adataink még mindig meglehetősen hiányosak. A bécsi Hadtörténeti Levéltár közlése szerint a biharmegyei Ashurd (Álmosd?) községben született 1755-ben. A bécsi katonai mérnökakadémia növendéke volt és emellett 1776-tól kezdve még a bécsi Képzőművészeti Akadémiát is látogatta, 1779-ben hadapród lett; további adatunk róla, hogy 1788-ban, mint műszaki főhadnagy részt vesz II. József törökök elleni hadjáratában. Ezt, valamint katonai pályafutásának egyes későbbi eseményeit öccséhez, Péchy László Kővár vidékének vicekapitányához írt leveleiből ismerjük. E levelek szerint Péchy 1799-ben a napóleoni hadjáratok során Braunaban tartózkodik. Ezután 1809-ig — rövid károlyvári megszakítással — Nagyszeben az állomáshelye. 1809-ben már műszaki ezredes s a franciák által ostromlott Győr várának a parancsnoka. Tíznapi ostrom után a nem valami dicsőségesen harcoló nemesi sereggel együtt ő is önként francia fogságba vonul, ahonnan rövid idő múlva szabadon engedik. Ezután egy darabig Pesten tartózkodik, 1813-ban pedig már Komáromból keltezi Péchy Lászlóhoz írt levelét. 1815-ben Lembergből ír az „Elba szigetéről kiszökött s Franciaországba bement Napóleon üldözésére" sietö seregek mozgolódásáról. Még ebben az évben, mint tábornok nyugdíjba megy, 1819-ben hal meg Fejérszéken.

Péchy Mihály munkássága egybeesik a nemzeti függetlenségért és a polgári átalakulásért vívott nagy politikai küzdelmek időszakával. Ez az időszak már az 1790-es években, II. József halálával megkezdődött s tartott egészen a 48-as forradalomig. Az osztrák és magyar uralkodó osztályok közötti ellentét, a földesurak és jobbágyok osztályellentéte s az ország magyar és nem magyar népeinek uralkodó osztályai között fennálló ellentét határozza meg ennek az időnek politikai mozgalmait. Ezek az ellentétek olyan erősek s általában olyan jellegűek voltak, hogy megoldani őket az akkori feudális viszonyok és gyarmati függőség keretei között már nem volt lehetséges.

Az európai politikai helyzet erősen reakciós alakulása azonban ezt a nemzeti függetlenségi mozgalmat 1790-ben leszerelte. A nemesség, főleg a köznemesség már sok helyen fegyverkezni kezdett, elkergette II. József tisztviselőit s II. Lipót megkoronázása előtt a pragmatica sanctio megsértése ellen tiltakozva különböző nemzeti jelszavakkal lépett fel; az ősi alkotmány biztosítására a megkoronázás előtt álló királlyal új szerződést akart kötni. A török béke, a reichenbachi megegyezés s nem utolsó sorban a szabolcsi, zempléni, bihari, borsodi és abauji parasztok mozgolódása a nemességet visszavonulásra kényszerítette. Ez a visszavonulás a napóleoni hadjárat következtében előállt gazdasági fellendülés idején még szövetséget is hozott létre köztük: 1809-ig a nemesi felkelés négyszer gyűlt össze. Ez a látszólag erős szövetség, amit még Napóleonnak a magyarokhoz intézett felhívása sem tudott megbontani, tartós mégsem lehetett, mert a gazdaság ideiglenes fellendülésében gyökerezett s egyik lényeges összekötő kapcsa a félelem volt, nehogy az osztrák udvar a lázongó parasztokat a követelődző nemesség ellen uszítsa. A szövetségnek ez az ideiglenes jellege különösen az 1811-es többszörös devalváció s az ennek következményeként keletkezett nehéz gazdasági helyzet idején tűnt ki.

Kora politikai megmozdulásainak hatása alól nem vonhatta ki magát Péchy Mihály sem. Az osztrák s a magyar uralkodó osztálynak ez a háttérben lappangó, ellentétekkel teli szövetsége magyarázhatja csak Péchynek, az uralkodóházhoz hű, hivatásos katonának az állásfoglalását. Mikor a debreceni konzisztórium 24 aranyat küld neki addigi munkája ellenértékeként, Péchy azt válaszolja: „Nekem elég jutalom, ha látom hazámban a mesterségeknek előmenetelét és a kultúrának bevitelét". A kétféle álláspont összeegyeztetése pedig, az osztrák udvar eredményes szolgálata s ugyanakkor törekvés az ország polgárosítására és kultúrájának fejlesztésére, csak ennek az ideiglenes szövetségnek az alapján volt lehetséges. Valószínűleg ez az aktív bekapcsolódása kora nemzeti törekvéseibe, volt az indítéka annak, hogy — sokszor harcolva a debreceni építtetők kívánsága ellen, néha azok segítségével — a nyugati tudatos klasszicizáló törekvésektől távolálló, de a korstílus szellemének megfelelő, az alföldi építészeti tájba annyira beleilleszkedő monumentális hatású műveket alkosson. S éppen ez a kora nemzeti törekvéseihez való aktív viszonya tette lehetővé számára, hogy súlyos, tömör tömbökből álló, erőteljes plasztikájú tagoló elemekkel gazdagított, felépítésében és belső térkialakításában egyszerű kompozíciót olyanná és azzá alakítsa, amit ma annyira sajátosan magyar jellegűnek érzünk.

Péchy munkáinak részletesebb elemzése előtt le kell írnunk röviden az építtetőnek, Debrecen városának, s a debreceni református egyháznak a helyzetét is. A ref. egyház anyagi helyzete majdnem teljes mértékben a város anyagi helyzetétől függött; gazdagsága, illetőleg szegénysége együtt változott a városéval. Debrecen lakosságának túlnyomó többsége református volt, s a debreceni egyház főként a városi lakosság anyagi támogatására volt utalva. A Berzeviczy Pál-féle Királyi Bizottság jelentéséből kitűnik, hogy 1805-ben 175 róm. kat. család lakott a városban, s ezek közül is csak 59-nek volt háza. Figyelembe véve, hogy egy telken több ház állott s 3459 telekszám volt, láthatjuk, milyen elenyészően kis hányadát tette ki a lakosságnak a róm. kat. réteg. Az egyház gazdagsága már csak azért is egyezett a városéval mert a XVIII. század közepe óta — védelemül Mária Terézia politikája ellen — a városi tanács képviselete alkotta az egyházi kormányzó testületnek, a konzisztóriumnak (mai presbiterium) tekintélyes részét (sőt a konzisztórium elnöke maga a főbíró volt).

A századforduló előtti napóleoni háború következtében előállott gazdasági fellendülés erősen éreztette hatását Debrecenben is. Debrecen lakosságának főfoglalkozása ugyanis — mint a XIX. század eleji magyar városoknak általában — a csekély kézművességen kívül a mezőgazdaság és állattenyésztés volt. Az állattenyésztés mértékére jellemző például, hogy még az 1836. évi legelőbérrendezéskor is a bér első kategóriáját 240 szarvasmarháig s 1200 juh, illetve sertésig állapítják meg. A város mezőgazdasági jellegére pedig igen jellemző, hogy bár az 1802-es nagy tűzvész után a városra a francia háború terhéből nagymennyiségű gabona, állat és egyéb beszolgáltatás esett, azok teljesítése után nemcsak hogy arra volt módjuk, hogy felépítsék a leégett részeket, de megkezdték a kollégiumnak, továbbá a Nagytemplomnak építését, sőt készültek az új városháza építésére is. Az 1811-es tűzvész esztendejében ellenben a devalválást követő gazdasági visszaesés idején a város évi költségvetése több, mint 25 ezer forint deficittel zárult. A nagyméretű építkezéseket tehát az az ideiglenes konjunktúra tette lehetővé, ami a magyar nemességnek 1811-ig tartó osztrák szövetsége révén keletkezett.

Tisztázatlan mindezideig Péchy Mihály debreceni munkáival — de általában egész munkásságával kapcsolatban, hogy vajjon csak a nagyszebeni tartózkodás pár éve teszi-e ki alkotásának idejét, vagy pedig tervezett-e már 1802 előtt, illetőleg 1809 után is; továbbá, hogy nagyszabású megbízásait tervezői hírnevének, vagy pedig főkurátor nagybátyja, Péchy Imre biharmegyei földbirtokos közbenjárásának köszönhette.

Ez az utóbbi feltevés valószínűbbnek látszik. Ezt bizonyítják azok a levelek is, amelyekben pl. a főkurátor több ízben felszólítja a városi tanácsot, hogy a városháza tervezése érdekében lépjenek érintkezésbe — akkor már a kollégiumot tervező — Péchy Mihállyal. Az, hogy munkaközben többször elismert pesti mesterekhez, Thalherrhez és Hild Jánoshoz fordul a konzisztórium, ismét azt

Debreceni kollégium, Péchy I. terve
Коллегия в Дебрецене, первый проект Печи
Collège à Debrecen. Premier projet de M. Péchy

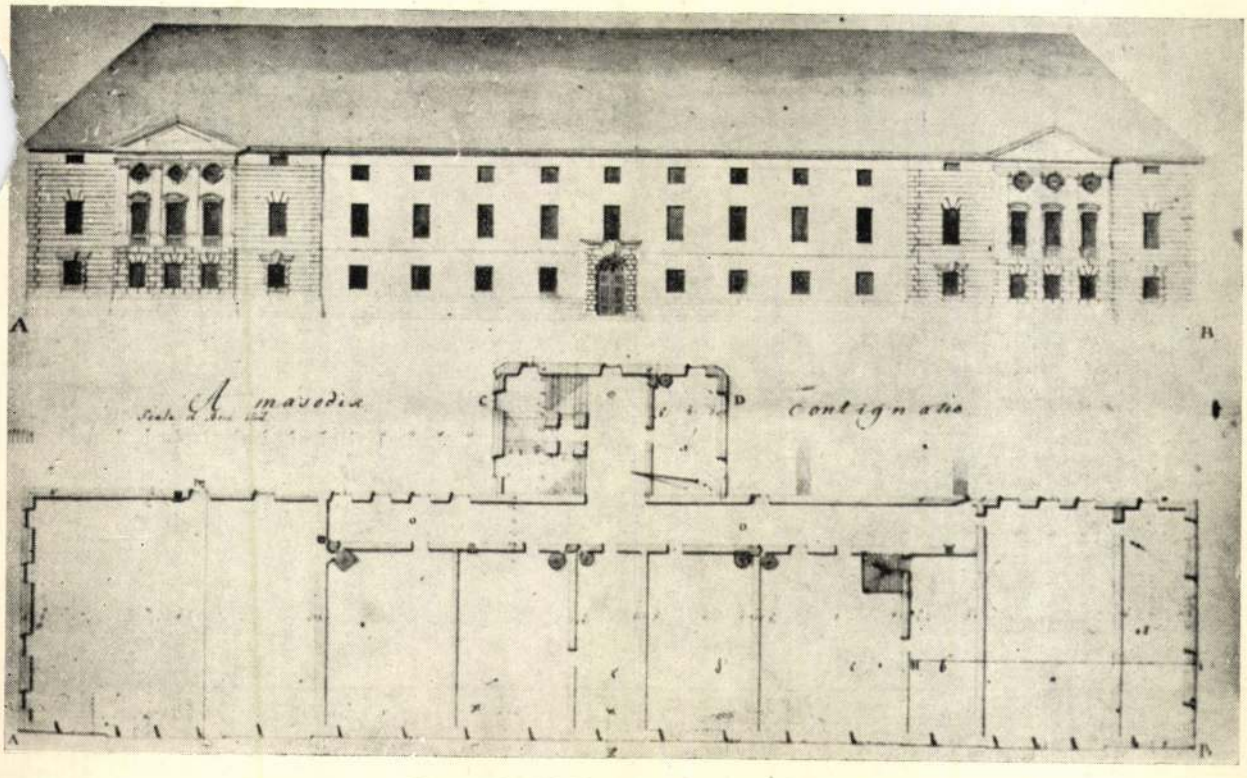

Debreceni kollégium, Péchy II. terve
Коллегия в Дебрецене, второй проект Печи
Collége à Debrecen. Second projet de M. Péchy

bizonyítja, hogy Péchy nem tervezői hírnevének, hanem Péchy Imre közbenjárásának köszönheti a megbízásokat. A kollégiumra s a templomra benyujtott tervek időrendi sorrendjében tapasztalható igen erős minőségi változás is ennek a feltevésnek bizonyságául szolgál. Ha végignézzük pl. a Nagytemplom terveit — az első köralaprajzú terv klasszicizáló későbarokk megoldásától a kupolás, kéttornyos terv kiforrott klasszicista architektúrájáig — a változást nehezen magyarázhatjuk csak a konzisztórium kitartó akadékoskodásával. Péchynek a körtemplom érdekében folytatott hosszú vitájából mindenesetre kitűnik, hogy az a korai klaszszicizmus templomépítészetének milyen kedvelt megoldása volt. Még jobban látszik ez a fejlődés a kollégium tervein. Itt az első és a megvalósult utolsó terv között igen nagy különbség mutatkozik a homlokzat művészi megoldásában, ami gyakor

Debreceni kollégium, Huzl Konrád terve, Péchy III. tervének módosítása
Коллегия в Дебрецене, проект Хузл Конрада с изменениями третьего проекта Печи
Collége à Debrecen. Projet de M. Konrád Huzl. Modification du troisième projet de M. Péchy

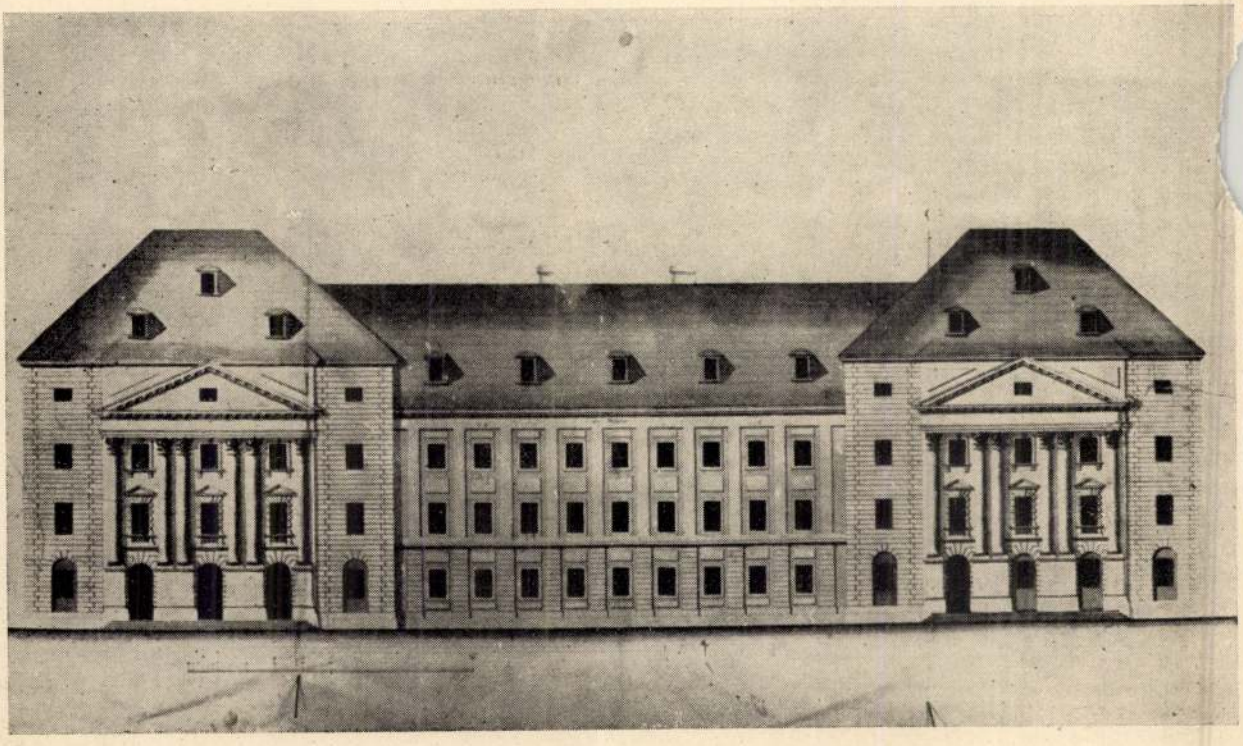

lott építésznél alig feltételezhető. Mindkét esetben sokkal inkább egy még kiforratlan nagyon tehetséges építész gyors fejlődése lehet az oka az erős változásnak, nem pedig a már érett mester engedékenysége a tudatlan konzisztórium kényszerével szemben.

Az sem látszik valószínűnek, hogy 1809 után Péchy még dolgozott volna. Ezt nemcsak a Komáromból s Lembergből írt levelei bizonyítják, hanem az is, hogy a debreceni építkezésekkel a kapcsolatot egészen 1818-ig fenntartotta. 1817-ben még személyesen is járt Debrecenben, 1818-ban pedig a kollégium építkezéséhez kérik újabb tanácsait. A munkát 1809-ben, nem a tervein történő állandó és sokszor tudatlan változtatgatások miatti elkeseredésében hagyta abba, hanem valószínűleg katonai elfoglaltsága miatt. S ha már a debreceni építkezésekkel nem volt ideje törődni — amelyekbe pedig annyi energiát és munkát fektetett — nehezen képzelhető el, hogy más munkához is foghatott volna.

Péchy Mihály első debreceni munkája a kollégium volt. Építésének gondolata már az 1802-es nagy tűzvészt megelőzően felvetődik. Péchy Imre főkurátor javaslatára az 1801 augusztusi szuperintendenciális gyűlés elhatározza, hogy mivel a „kollégiumnak déli oldala különben is dűlőfélben" van, azt le kell bontani s helyébe „egy három contignátiós" épületet építtetni. A gyűlés határozatát támogatja a városi magisztrátus s a város egész lakossága is, amiről az 5681 forintnyi begyüjtött összeg tanúskodik. Az új építkezés kezdettől fogva Péchy Mihály nevével kapcsolódik össze. Már 1801 decemberében a „Főkurátor úr a konzisztórium eleibe terjesztette a kollégium ócska és elkorhadt déli része helyett létesítendő új épületnek rajzolatát, melyet Szebenben kvártéjozó fő strázsamestere az Ingenieur Corps-nak, méltóságos Péchy Mihály küldött". Ez az első terv két végén öt-öt tengelyes rizalittal lezárt kilenctengelyes középső részű épületet mutat. Az oldalrizalitok három középtengelyét négy jón fejezetű lizénára helyezett háromszögű timpánon zárja le. Az épület középső részét csak a főtengelyben elhelyezett kváderes keretű bejárati ajtó díszíti. Ez a terv az igen kevés horizontális tagoló elem s a rizalitok két emeletet átfogó lizénái ellenére is eléggé nyomottnak hat. A második terv, amit szintén 1801-ben küldött Péchy — mert 1802-ben már a két terv ellen emelt kifogásokra válaszol — lényegében azonos az elsővel, csak jóval gazdagabb megoldású. A rizalitok jón lizénáit dórral cseréli fel s az épületet erőteljes főpárkánnyal koronázza. Gazdagabb kiállítású a még szintén főtengelybe eső bejárati kapu is. A két terv közül egyik sem elég kiforrott s különösen az elsőben még nyomai is alig fedezhetők fel a Péchy művészetére annyira jellemző erőteljes, monumentális hatást keltő, biztos érzékkel komponált finomvonalú tagolásnak.

Ezt a két tervet a kollégium nem fogadja el, mert csak kétemeletes s nincs benne elég hely lakószobák számára. Ezért Péchy új terveket készít, mégpedig — mint ahogy Péchy Imre Domonkos szenátorhoz írt leveleiből tudjuk — egyszerre ötöt s ezeket azzal küldi el a kollégium vezetőségének, hogy ezek közül válassza ki valamelyiket s annál maradjon is meg. Bár ezekből a tervekből csak részletrajzok maradtak fenn, a homlokzat ezekből összerakható úgy, hogy általános képet kaphatunk róla. Változik az épület alaprajzi elrendezése: az eddig egységes épületet alaprajzilag két önálló, egymástól teljesen elválasztott részre bontja, a

A kollégium déli homlokzata — Южный фасад коллегии — Façade meridionale du collège

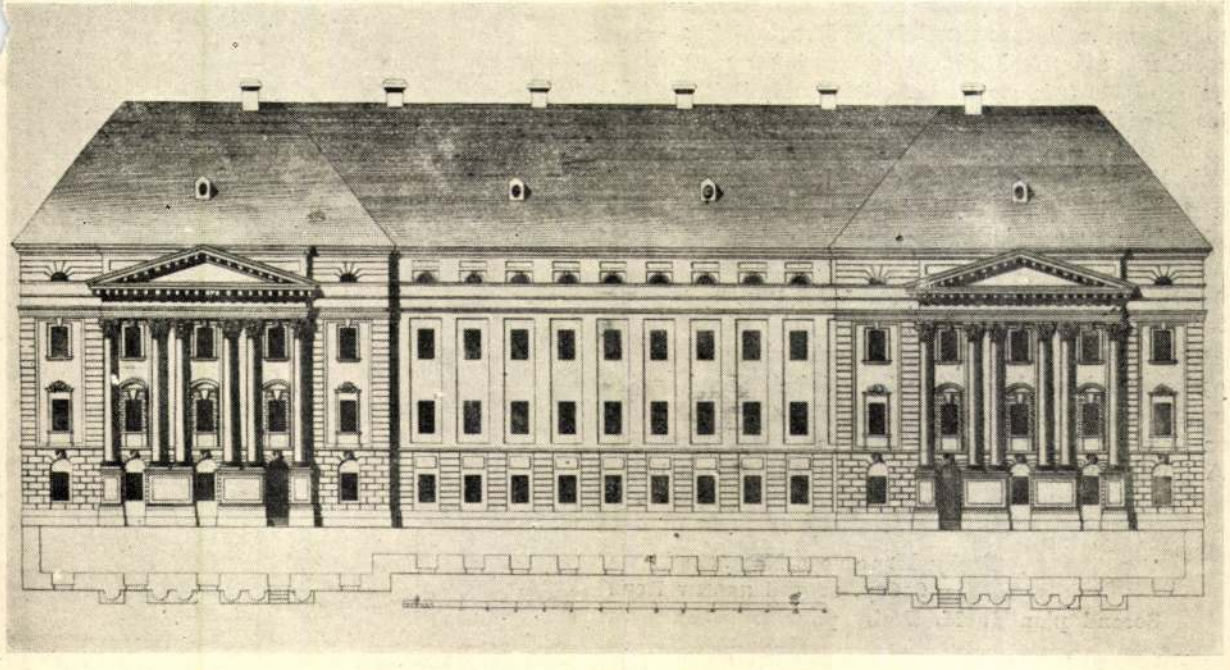

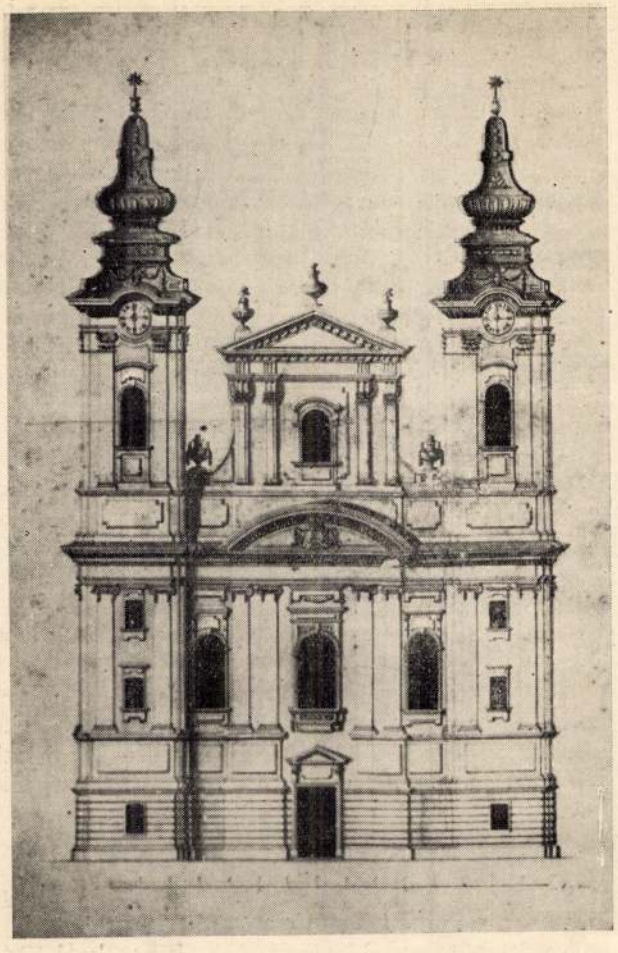

Debreceni Nagytemplom, Johannes Veis terve
Собор в Дебрецене, проект Иоанneca Вейса
Temple protestant à Debrecen. Plan de M. Johannes Veis

lépcsőházakat pedig a rizalitban helyezi el; ennek következtében a rizalitok a középrész rovására szélesednek. A rizalitok szélesedése következtében előállott tengelytávnövekedés tette lehetővé a rizalit gazdagabb kiképzését; Péchy az előző tervek jón, illetve dór lizénái helyett földszintről induló kettős korintuszi féloszlopokat helyezett el, melyek most már mind a három emeletsort összefogják s — a csökkent méretű középrésszel együtt — enyhítik az előző tervek nyomottságát. A rizalitok erőteljes főpárkánya felett attika húzódik. A szintén attikás középrész alacsonyabb a rizalitnál s az ablakok közeit domborművek díszítik. Péchynek erről a tervéről Sárvári Pál feljegyzése szerint Huzl Konrád, nagyváradi kőművesnek tulajdonított terve ad megközelítő képet, aki akkor Édererrel együtt a kollégium építkezését vezette. Ez ugyanis Péchy tervének csak részletekben való módosítása. Huzl ezen a terven a rizalitok koszorúpárkányát a féloszlopok feletti timpanon végződésénél abbahagyja, ezáltal a rizalitok egységét megbontja s arányát az oszlopszék magasításával is megváltoztatja. A középrészen az attikát teljesen elhagyja s megszünteti az ablakok közötti domborműveket. A középrész részben Huzl elgondolása szerint valósult meg.

Végleges, a megvalósult tervre vonatkozó rajz nem maradt, csak Péchynek egy ezzel kapcsolatos, 1806-ból származó részletes utasítása, melyben az előbbiekkel szemben lényeges módosítást a középrésznek a rizalit magasságával egyvonalba való felemelése jelent. Ez szerkezeti szempontból is könnyedséget jelentett, s lehetővé tette a homlokzat összefogott, egységes kialakítását.

A kollégium déli szárnya végleges formájában is megtartotta Péchy legelső terveinek alaprendezését. Egyenletes ritmus vonul végig az egész homlokzaton, kevés változatossággal. A középső rész díszítés nélküli, csak mélyített tükrökben elhelyezett ablaksorral tagozott felületét kétoldalt kiskiülésű gazdagon képzett rizalit zárja le. Az emeletektől egyszerű övpárkánnyal elválasztott, vízszintes sávozású földszint az emeletek talpazatául szolgál. Az egész épületet a középrészen geizonból és frizből, a rizalitokon pedig ezenkívül még hármas tagozású architrávból álló, gazdag konzolos főpárkány zárja le, melyet a rizalitok pillérei felett még egy-egy oromzat is koronáz.

Péchy II. terve a Nagytemplomra
Собор, второй проект Печи
Second plan de M. Péchy pour le bâtimet du temple protestant

Az oromzat magasságában, a főpárkány felett, az egész épületen végighúzódó harmadik emeletsor van, amit felülről egyszerű kiképzésű párkány zár le. A rizalitokat vízszintes sávozású lizénák határolják. Ugyanilyen lizénák vannak a simatörzsű korintusi oszlopok mellett is, miáltal a rizalitok, ezeken belül pedig a rizalitok középső oszlopos része még jobban kihangsúlyozódik.

A kollégiumot méltóságteljes, célszerű, s minden hatásossága mellett is egyszerű, könnyen áttekinthető architektúrája Pollack Ludovika Akadémiája, s a Hildnek tulajdonított kecskeméti Kollégium mellett klasszicista iskolaépítészetünk kiemelkedő emlékévé avatja.

Péchy másik debreceni megbizatása a városháza. Az első tervet valószínűleg még 1802-ben készíti, mert 1803-ban már a módosított tervet és a hozzávaló leírást adja be. Ezt a tervet a városi tanács elfogadja, de kisebb változtatásokra szólítja fel Péchyt, amit az meg is tesz. S mint 1804. május 2-án Károlyvárról írt leveléből tudjuk, ebben az évben már az újonnan módosított tervet is elküldte. Péchynek a városházára vonatkozó tervei közül semmi sem maradt meg. Az építés idejéből csak Hűjne Ferenc kamarai építész alaprajzai maradtak fenn s 1837-ből Povolny Ferencnek egy homlokzati rajza. Povolny valószínűleg az országos építészeti hivatal terveit módosította.

Péchy harmadik nagy építkezése a Nagytemplom. A századforduló első éveinek jelentéktelen, sokszor csupán ideiglenes jellegű templomépítészete után — mint amilyen a püspökladányi, nyíregyházai, csengeri, stb. — ez az első valóban kimagasló egyházi építkezés az Alföldön.

Az új templom építése akkor vált szükségessé, amikor az 1802-es tűzvész után a régi gótikus templom leégett. Először Johanes Veis, nagyváradi „Graphudisz professzor" készít tervet Rhédey Lajos konzisztóriumi tag megbízásából. Ugyanekkor kaphat megbízást Péchy Mihály is, mert egy hónap- Johanes Veis terve után, 1803. júliusban az ő terve is megérkezik Debrecenbe. Erről csak egy alaprajz maradt fenn, úgyhogy csak a későbbi tervek alapján alkothatunk magunknak valamelyes képet erről az első körtemplomról. Érdekes rajta — és ez az alaprajzból is megállapítható — hogy a keleti és nyugati oldalra helyezett torony — amely egyébként a körtemplomhoz csatlakozó toronymegoldásnak érdekes példája — az északi és déli oldalra helyezett portikusszal, a templom két, teljesen egyenértékű homlokzatot biztosít.

A konzisztórium kívánságára készült második terv szintén köralaprajzú. Az elsőhöz képest változás benne, hogy a két tornyot a keleti és nyugati oldalról Péchy a déli oldalra, a piac felé helyezi — közel egymáshoz, hogy a piacra vezető utcának hangsúlyos lezárást adhasson. Ezt a gondolatot aztán minden változáson keresztül megőrzi az egész tervezés folyamán; ennek érdekében még attól sem riad vissza, hogy a kupolás tervnél a homlokzatot a szokástól eltérően a hosszoldalra helyezze. A vízszintes sávozású lizénákkal tagolt hengeralakú templomtest bizonyos rokonságot mutat a kollégium első és második tervével. A hengertestet a lizénák felett a frizen füzérsorral díszített erőteljes párkány zárja le; a felette lévő attikaszerű felmagasításra fekszik fel a Panteonhoz hasonlóan kissé nyomott, hajlított vonalozású kupola, amelyet felül volutákkal díszített lámpás koronáz. A templom déli oldalán — a templomtesthez csak bolthajtással kapcsolva — helyezi el egymáshoz közel a két tornyot, köztük négyoszlopos portikussal, felette balluszrádos galériával. A négyemeletes, földszinten dór, fölötte jón és korintuszi pillaszterekkel, a legfelső emeleten pedig korinthuszi féloszlopokkal tagolt tornyot füzérdíszes barokksisak zárja le.

Ezzel a rajzzal egyidőben küldött Péchy egy másik változatot is. Erről csak a hozzá mellékelt leírásból tudunk annyit, hogy a hengertest felett — a toronyból megközelíthetően — galéria vonult körbe. Péchynek ez a terve ennek a problémának érdekes és egyedülálló, bár nem túl szerencsés megoldása abban az időben, mikor a szilvásváradi ref. templom és a balatonfüredi kerektemplom tornyok nélkül készül s Páckh, az esztergomi Szent Anna-

Péchy I., hosszúhajós templomterve
Длинное крыло собора, первый проект Печи
Premier projet du temple de M. Péchy avec une nef longue

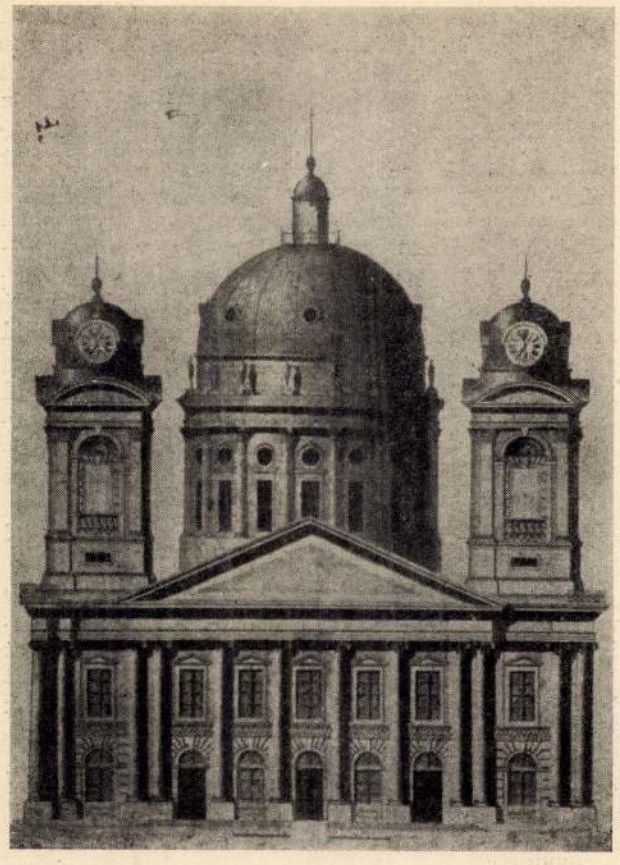

Péchy tervének főhomlokzata
Главный фасад собора, проект Печи
Façade du projet de M. Péchy

templomnál a Pantheon Bernini-féle tornyaival kísérletezik.

Új tervét a konzisztórium nem fogadja el s ragaszkodik a „szegletes" templomhoz. Pestről kérnek tervet; egyelőre Litsman kőművesmesterrel készíttetnek egyet a debreceni Szent Anna-templom mintájára. Péchy is kénytelen engedni a konzisztórium látszólag indokolatlan makacsságának, s miután sokáig védi kerek templomtervét s bizonygatja annak előnyös voltát, 1804. augusztusban megküldi ő is új templomtervét. Ezen még a kerektemplom tornyai vannak, ahhoz hasonló elrendezésben. A konzisztórium elfogadja, csupán — elég helyes érzékkel — azt javasolja, hogy „a front a toronnyal egyszintbe jöjjön, a két torony pedig egymástól távolabb legyen, hogy a front növekedjék." A torony és a templom közt lévő portikus helyébe is a két torony közt létesítendő portikust javasolja. Péchy a változtatást végrehajtja, csak a tornyokat magasítja meg, hogy közük kisebbnek tűnjék. Közben az eddigi tervektől függetlenül a régi alapfalakon megindul az építkezés s most már olyan tervet kérnek Péchytől is, amely megfelel az új követelményeknek.

1807-ben érkezik meg az új kupolás templomterv, ami Péchy előzetes ígéretéhez képest mind neki, mind a városnak becsületére válhat. Az új terven abból a kényszerből, hogy ragaszkodni kellett a régi alapfalakhoz és abból a már előző tervekben is meglévő gondolatból, hogy a homlokzat déli oldaláról biztosítson az utcának kedvező lezárást, született meg az a horizontális irányban elnyújtott homlokzati megoldás, amelyik — mint ahogy az esztergomi, ceglédi, újpalotai és lipótvárosi templomokra készült tervekből látjuk — a magyar klaszszicista templom-építészetnek később is kedvelt megoldása lett. A templom alaprajza a centrális és a hosszhajós elrendezés összeegyeztetésének igen jó példája. Péchy a kereszthajót még egy — a nyolcszög három oldalával bezárt — résszel bővíti, a tulajdonképpen görögkereszt-alakú alaprajz bejárati tengelyre eső részét pedig megrövidíti s így a templom belső térhatásában a középső boltozott részt juttatja uralkodó szerephez. Az előző terv aránylag kicsi, dóroszlopos, fent galériával zárt porticusa helyébe most a homlokzat timpanonos kiképzése lép. Az oromfal, melyet nyolc nagy simatörzsű, jón ¾ oszlop hord, az oldaltornyok testébe vág bele s a valóságnál szélesebb hajót sejttet. A templomon a főhomlokzat tagolási rendszere vonul körbe, miáltal az épület kerek egész benyomását kelti. A homlokzatot kétoldalt a négyzetes alaprajzú, kupolás végződésű, oromfal síkjában tartott tornyok zárják le. A hossz és kereszthajó négyszöge felett magas dobon emelkedő, 18 méter

Debreceni Református Nagytemplom
Реформатский собор в Дебрецене
Temle principal protestant à Debrecen

átmérőjű, félköríves kupola, a templomkép uralkodó eleme. A 16 korintuszi féloszloppal tagolt falmezőben alul szögletes, felül kerek ablakok vannak. A dobot még a sima architráv felett erősen kiugró párkányra helyezett empire kővázák is díszítik.

Péchynek még ezen a tervén is megtalálhatók az átmeneti korra általában jellemző, klasszicista architektúrába beleolvadt barokk elemek.

Péchy kupolás elgondolása a konzisztórium állhatatossága és Rabl Károly gyöngyösi kőművesmester húzódozása miatt, aki ebben az időben a kollégium és templom építkezését vezette, nem valósult meg. Igaz ugyan, hogy az eredeti nagyszabású elgondolásnak ez bizonyos mértékben kárára vált, mégis úgy érezzük, hogy a Nagytemplom mai formájában, szélesen elterülő homlokzatával illeszkedik legjobban az alföldi tájba.

A kupola elhagyása folytán keletkezett két torony közötti űrt a timpanon felmagasításával s a timpanon mögötti frontgaléria létesítésével küszöbölték ki. A galériát ballusztersorral és ráhelyezett kővázákkal díszítették. Mindkét elemet Péchy terveiről vették. A ballusztersort a toronyablakok mellvédjéről, a vázákat pedig a kupola főpárkányáról.

Az eddig tárgyalt három emlék, a Nagytemplom s a kollégium épületei, valamint a közeli városháza Debrecent a magyar klasszicizmus egyik legfontosabb színhelyévé avatják. Péchy alkotóképességének ereje még ilyen kedvezőtlen körülmények között keletkezett műveknél is diadalt aratott.

Péchy Mihálynak több tervéről nem tudunk. Bár neki tulajdonítják a nagybányai templom homlokzattervét, de erre biztos adatunk nincsen. A koronkai Toldalaghi-könyvtárban találtak még két kisebb Péchy-tervet; az egyik a gyékényesi kriptához, a másik pedig egy mulatóházhoz készült.

Péchy művészetének hatása sok emlékünkön érzik. A már fentebb említett esztergomi, ceglédi, lipótvárosi s újpalotai terveken kívül meg kell említenünk még a kolozsvári Külmagyar-utcai ref. templomot is; ez alaprajzi elrendezésében és felépítésében majdnem teljes hasonmása a debreceni Nagytemplomnak.

Vannak esetek, amikor egy egész építészeti táj egy objektumban konkretizálódik. Ilyen ma már a Nagyttemplom is. Az ilyen épületek elválaszthatatlanul hozzátartoznak környezetünkhöz, azt saját formanyelvünkön maradéktalanul kifejezik s ugyanakkor, mint a táj építészeti kultúrájának kiemelkedő részei, annak sajátos jellegét döntő módon meghatározzák. S mintahogy a vidék, ahol élünk, s amelyet ismerünk, hazaszeretetünk egyik forrása, ezek az épületek is lényeges szerepet játszanak hazafiságunk kialakulásában, mert bennük a táj meghatározhatatlan jellege sűrűsödik művészetté. Ez a képesség adja meg Péchy Mihály művészetének is azt az értéket, ami alkotásait haladó hagyományaink sorába emeli.

Budapesti Történeti Múzeum
Aquincumi Múzeum

Mi a szocializmust építjük, az új magyar kultúra szocialista kultúra lesz, meríteni tehát elsősorban és döntően annak az országnak kultúrájából meríthetünk, amelyben a szocializmus már győzelmesen felépül és amely a kommunizmusba való átmenetnél tart. (Révai)

Városok műemléki és városképi vizsgálata

Dr. Gerő László

A Szovjetunióban járt műtörténészeinktől tudjuk, hogy milyen gazdag várostörténeti és városfejlesztési múzeumot volt alkalmuk megtekinteni. A 80 esztendejével is friss Igor Grabar a szovjet műemlékvédelem legfőbb irányítója. A műemlékeket szoborként kezelik, különös tekintettel vannak azok környezetére.

A baráti Csehszlovák népi demokrácia harminc városát nyilvánította 1950-ben műemlékileg védetté. Egyúttal megkezdte ezek tudományos feltárását és feldolgozását. Közülük nekünk is megküldte Prahatice, Tabor, Jihlava városokról készített kis kiadványait, melyekben a városok térképét, műemléki legjelentősebb épületei megjelölésével és ezek fényképeivel illusztrált várostörténetét feldolgozták.

Az Építésügyi Minisztérium város- és falurendezési osztálya nálunk múlt év őszén kezdeményezett hasonló munkát, a városrendezési terv előmunkálatait, egyidejűen a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja műemléki területek kijelölését indította meg. Az Építésügyi Minisztérium kezdeményezése a mi munkánk elvégzésére a legjobb időpontban jött, ugyanis hivatalunk szerény költségvetési kerete a vizsgálatra szükséges anyagi fedezetet nem adta meg és egyedül, kellőszámú szakképzett építész segítsége nélkül erre a munkára nem vállalkozhattunk. Legalábbis olyan ütemben nem, ahogy ezt a népi demokráciában fejlődő városaink építőlendülete megkívánná.

A városrendezési terv elkészítésére kötelezett városok és községek É. M. város- és falurendezési osztálya által előírt előkészítő vizsgálatai között szerepel a 12. sz. „városképi és műemléki vizsgálat", amelyet a műemlékvédelem hatósága végez a város- és falurendezési osztály által kiadott tájékoztató és előírások figyelembevételével, a városok és községek megbízása alapján.

A megindított vizsgálatokból készen vannak: Pápa, Szeghalom, Vác, Gödöllő, Hódmezővásárhely, Kaposvár, Pécs, Debrecen, Miskolc, Győr, Székesfehérvár, Szentendre, Eger, Szolnok, Veszprém, Szombathely. Munkaközben alakultak ki azok a szempontok, melyek az egész ország területére egységesen felhasználhatók lesznek és melyekben a témakör újdonsága és a feladatok sokrétűsége miatt sok nehézséggel igyekeztünk megküzdeni. Ilyen nehézség volt mindjárt az épületek

A várostörténet állomásait illusztráló metszet (Pápa, Hufnagel, 1617)
Старинная гравюра, иллюстрирующая исторические городские периоды (Папа, Хуфнагель, 1617)
Gravure illustrant les differentes étapes de l'histoire de la ville (Pápa Hufnagel, 1617)

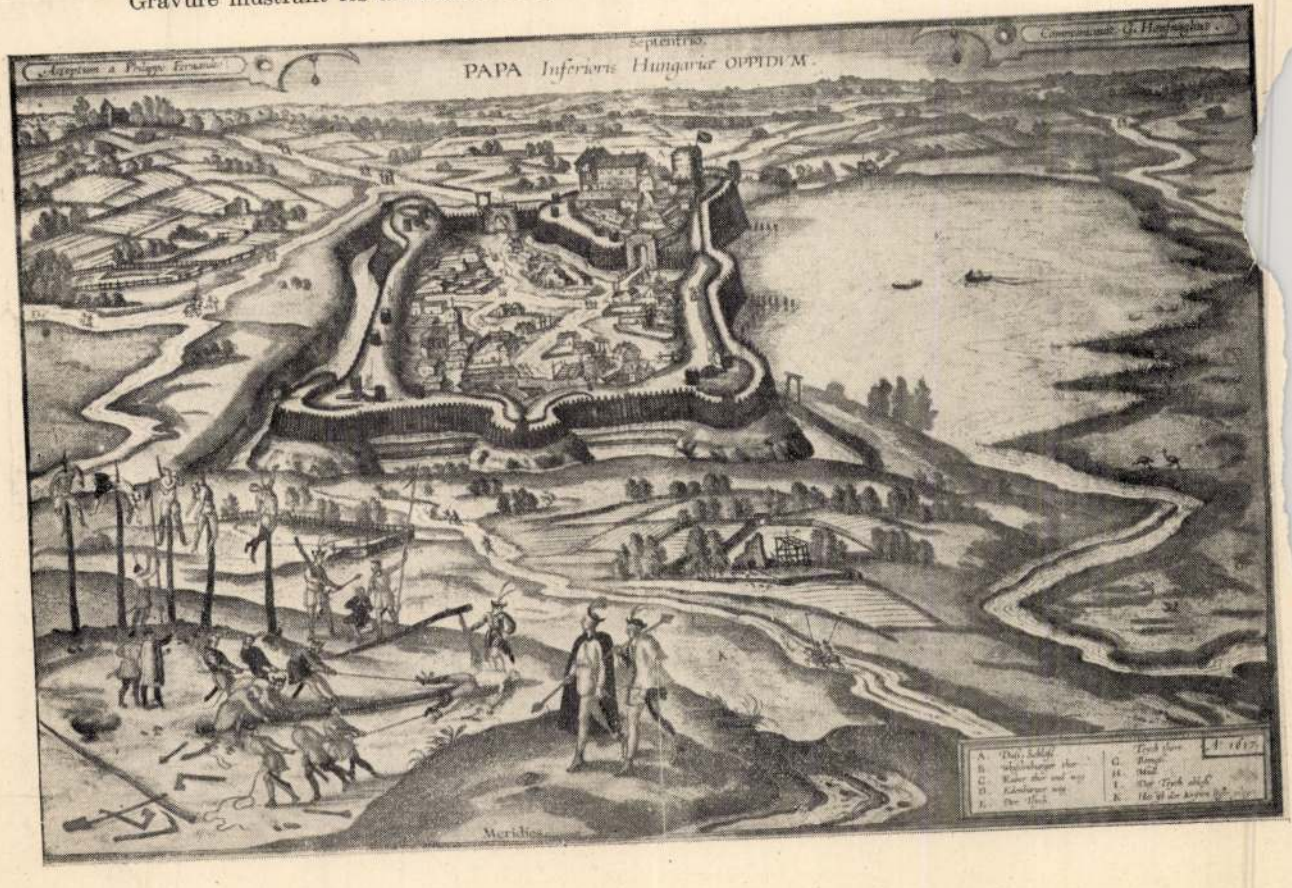

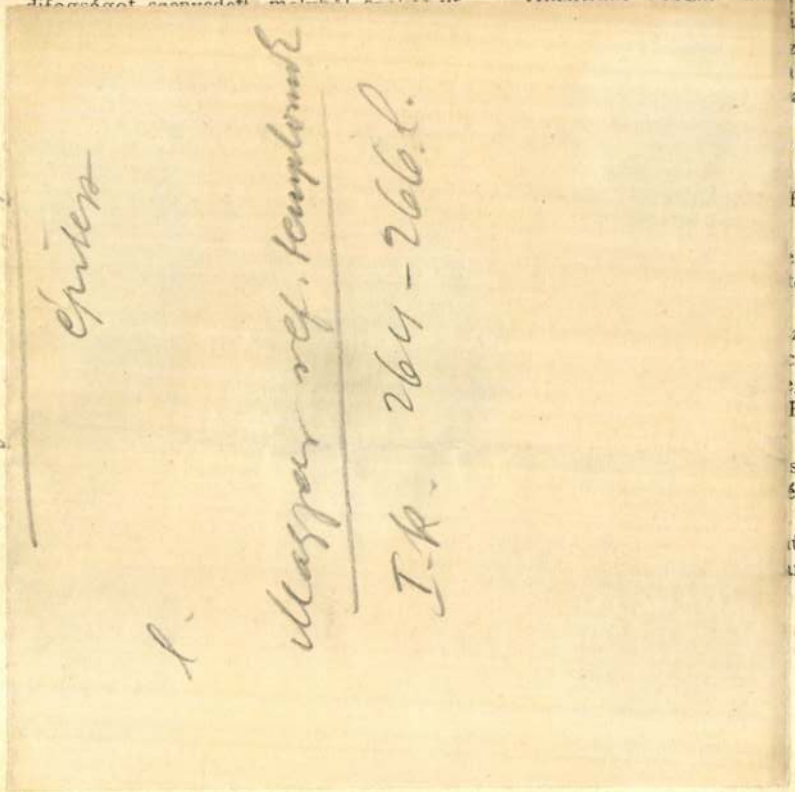

Hochwald Ferenc sütőmester, Siklós
igi Premislavec-
z ipará't. Először
ester 1912-ben.
az orosz fron-
Kcsk tulajdo-
volt, 1921-ben
megalapította
Felesége: Odor

reskedő, Gor-
tonai szolgálata
1914-ben had-
z fronton har-
csk kitüntetést
geltetési társu-
Honig Erzsé-

sz, Bisse. 1889-
épiskolát Kecs-
1914-ben. Két-
működését, mint
rszentkirályon,

menekülnie Zágrábból és Pécsen nyert beosztást. 1933-ban 23 évi szolgálat után teljes elismerés mellett nyugalomba vonult. 1937-ben elhunyt. Özvegye: Podró Anna, gyermekei: Péter asztalos m., Erzsébet férj. Molnár Imréné és Rozália férj. Czerk Károlyné. Unokái: Kaiser János és Czerk Tibor.

Kaiser Péter asztalos m., Pécs. Itt szül. 1908-ban. Mint épület és műbutorasztalos 1925-ben szabadult fel. 1934-ben önállósitotta magát. Felesége: Wermer Anna, fia: János.

Kásádi Antal birtokos, Old. 1881-ben Drávapalkonyán szül. Tényleges katonaidejét a 8. huszároknál Pécsett szolgálta le s mint tizedes szerelt le. 1914-ben ismét bevonult, az orosz fronton harcolt, ahol 1915-ben megsebesült, majd 1916-ban fogságba került, ahonnan 1918-ban megszökött. 1933-ban kezdte meg az önálló gazdálkodást 44 holdon. Községi képviselő, ref. presbiter. Első neje: Csönálló gazda 14 holdon. Községi esküdt. Felesége: Csoport Julianna, gyermekei: Lenke, Lajos és Irma.

Kiss Csordás István birtokos, Gerenyés, Itt szül. 1874-ben. Iskolázása után a szülejtől tanulta el a gazdálkodást. 1895—96-ban katona volt. 1886-ban 11 holdon kezdte el az önálló gazdálkodást. és az évek során egyre gyarapította birtokát. Résztvett a világháboruban, 9 hónapig az orosz fronton haurcolt, egyszer megsebesült. 1916-ban felmentést kapott mint mezőgazda és községi biró. 1897 óta vesz részt a község életében. Először elöljáró volt, 1900-ban pedig egyhangulag bíróvá választották. Huszonhat évig ült a birói székben, ami példátlan Csonka-magyarországon. Érdemeiért V. o. polgári érdemkeresztet kapott. Az ő birói működéséhez számos középitkezés füződik s a község fejlődése neki köszönhető. A Stefánia volt elnöke, mezőgazd. kamarai tag, virilis községi képviselő, megyebizott-

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pechy Mihály,
péchrij falusi

Thieme Becker
XXVI. 336. l.

Lyka

A HERCEGPRIMÁS SEGÉDPÜSPÖKE HIVATALÁBAN. Dr. Meszlényi Z. Lajos esztergomi segédpüspök nyári pihenőjéről visszaérkezett Esztergomba és elfoglalta hivatalát.

AZ ESZTERGOMI PAPSÁG LELKIGYAKORLATÁNAK BEFEJEZÉSE. Pénteken **zárultak azok a lelkigyakorlatok, amelyeket az érseki szemináriumban az esztergomi főegyházmegye papsága számára Németh Károly vezetett és amelyeken a biboros hercegprimás is résztvett. A pénteki közös szentáldozás után délelőtt 10 órakor a biboros hercegprimás elnökletével tartotta meg a főegyházmegyei papság Nyugdíjintézetének VII. közgyülését.**

A győri püspök az osli bucsun. Osli, Sopronmegye legrégibb kegyelemhelye, az idén is nagyszabásu egyházi ünnepség keretében üli meg szeptember 8-án a templom bucsuját. Az ünnepségen való megjelenését megigérte báró dr. Apor Vilmos megyéspüspök is.

Katolikus hölgyek számára

Zugligetben, Budakeszi-ut 46. parkos villában október 1-én megnyilik a Szent Erzsébet női otthon, fütés, világitás, élelmezéssel, közös szobában. Jelentkezés: Fő-u. 41.

Személyi hirek az esztergomi főegyházmegyéből. A hercegprimás dr. Haiczl Kálmán magyarszőgyéni plebánost szeptember 1-i hatállyal plebánosi hivatalától felmentette és helyette adminisztrátorként *Szabó* Lajos káplánt bizta meg a plebánia vezetésével. Ugyanakkor *Ritter* Lőrincet Galántára rendelte hitoktatónak, *Lakatos* Imrét pedig Gutára diszponálta káplánnak a biboros főpásztor.

A SURÁNYI NYARALÓK TEMPLOMA. A szentendrei nagy szigeten, Horánytól északra van a Surány nyaralótelep, melyen mintegy 150 budapesti polgár: tisztviselők, hivatalnokok, iparosok stb. évek óta nyaralnak. Három évvel ezelőtt a nyaralók elhatározták, hogy templomot épittetnek maguknak. Dr. Ivándy Kálmán ny. kultuszminiszteri tanácsos elnökletével dr. Surányi Miklós telektulajdonostól ingyen telket kaptak, gyüjtést inditottak, mely sikeresnek mutatkozott. Már a mult évben hozzáfogtak az épitkezéshez. Péchy László fővárosi mérnök, tervező épitész dijtalanul elkészitette a terveket és az alapon már a mult évben felemelték a falakat. Ez évben aztán elkészült a surányi nyaralók temploma részint gyüjtésből, részint segélyből és adományokból. Az épitkezési munkálatokat is Péchy László vezette, a diszes mennyezetet Szücs Pál festőművész készitette, a kapuzat fölé kivül egy nagy feszületet Farkas Sándor szobrászművész és a nagy, diszes kaput ifj. Sorg Antal mérnök adományozta. Az utolsó héten egy kis harang is érkezett Erdélyből. Ilyen jelentékeny hozzájárulásokkal és Horváth Mihály nyug. tábornok és neje állandó propagálásával jött létre a nyaralók temploma, melyet a mult vasárnap Puszta Sándor leányfalusi plebános, a papköltő püspöki megbizással, nagy közönség buzgó imája közben fényes segédlettel felavatott és felszentelt.

A betlehemi barlang méretben és külsőben teljesen tökéletes mása készült el a Magyar Szentföldön, amelyet több mint hét esztendővel ezelőtt a Hüvösvölgy egyik kies részén, a Heinrich István-ut 5. szám alatt kezdett megvalósitani P. *Majsay* Mór, a Szentföld magyarországi ferences biztosa. A szentföldi biztosi hivatal műépitésze, *Molnár* Farkas a helyszinén tanulmányozta mindazokat a szent helyeket, amelyek tekintetbe jöhetnek. Husz ilyen eredeti kápolna van, amelyeket az épitészeti elgondolás szerint egy közös nagy kupola alá vonnak és ez mintegy 8000 hivőnek nyujt befogadást. A husz szent hely közül most nyert befejezést az eredeti, teljes hüséggel másoló betlehemi barlang, amely legnagyobb részben magyar anyagból készült el és amelyet *Uzdóczi Zadravecz* István püspök mutatott be a sajtó képviselőinek, rámutatva arra, hogy mindig a Golgota gondolataiból, a Krisztus igazságaiból kell kiindulni és azzal végezni az élet minden területén.

A nm. püspöki kar által kötelezően előirt egységes „SZENT VAGY URAM" énekekkel
Ima és Enekkönyvek
Magyar Kórusnál, Budapest XII., Fery Oszkár-u. 55
Kivánatra dijtalan tájékoztató.

A balatonakarattyai vikendkápolnában *szept. 4., 5. és 6-án* és 6 órai kezdettel P. *Wimmer* Anzelm szervita atya, iró és hitszónok *triduumot* tart, melyre szeretettel hivja és várja az érdeklődőket az akarattyai lelkészség.

300 P—1200 P-ős Ösztöndijra pályázhatnak

fiatal, diplomás, hivatást és állást kereső leányok a Katolikus Női Szociális Képző szeptember 9-én kezdődő évfolyamára, melynek elvégzése után 30—40 állami állás pályázható meg.

A felvételi vizsga szeptember 9-én lesz és akik sikeresen kiállották, felvételt nyernek a 12-én kezdődő másfél éves évfolyamra. Ez az alkalom az utolsó, mikor másfél év alatt szerzett diplomával bejuthatnak ugyanazon állami állásokba, melyekbe később már csak hosszabb képzés után lehetséges.

Katolikus leányok jelentkezzenek minél nagyobb számban, hogy megszerezzék a szaktudást és mint Krisztus katonái, lelkiséget vigyenek arra a munkatérre, mely megadja a megfelelő megélhetést és apostoli tevékenységre is ad alkalmat.
Cim: Budapest XIV., Ajtósi Dürer-sor 31., II. em.
Telefon: 42—62—24.

NEMZETI GAZDASÁG

A gyümölcsfa mintavédekezés tanulságai

Gyümölcsfavédelmünk még mindig messze van attól a kivánatos fejlettségi foktól, amelyet ez az elsőrendü fontosságu termesztési águnk intenzitás szempontjából feltétlenül megkövetel. A gyümölcsfák betegségei és kártevői elleni védekezés ma még nem olyan általános és eredményes, mint aminőt ma a tudományos eredmények már lehetővé tesznek. A növényegészségüggyel foglalkozó hivatalos tényezők már régóta látják az e téren mutatkozó hiányokat és egy alkalmat sem mulasztottak el, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel a gyümölcsfavédelem elhanyagolt ügyét a kellő fejlettségi fokra kiséreljék felemelni, nemcsak a termelő réteg jobb boldogulása, de az ország több és jobb termesztése érdekében is. Ezekkel a kérdésekkel foglalkozik dr. *Csorba* Zoltán m. kir. kisérletügyi adjunktus, a kecskeméti Növényegészségügyi Körzet vezetője most megjelent figyelemreméltó tanulmányában, amelyben mindenekelőtt kifejti, hogy sok esztendős multra tekintenek vissza azok az akciók, amelyeket a földmivelésügyi minisztérium megfelelő szervei és a helyi hatóságok a gyümölcsfavédelem terén eddig végrehajtottak. A hivatalos tényezők ilyen irányu erőfeszitései kétségkivül jelentős lépésekkel vitték előre, főleg egyes termesztési gócpontokban a gyümölcsfavédelem ügyét, és az ut azonban *mégse tekinthető a legegyenesebben célravezetőnek.* A védekezés általánossá válásának elsősorban *az érdekelt gyümölcstermesztők saját erejü tevékenységéből kell kiindulnia.*

Az elmult termesztési évben a kecskeméti Növényegészségügyi Körzet ugynevezett *mintavédekezés* végrehajtásának tervezetét dolgozta ki. A védekezés elsősorban a *kaliforniai pajzstetü* ellen irányult. Ennek a kártevőnek eredményes irtása ugyanis ezidőszerint *ennek a vidéknek egyik legégetőbb problémája.* A tervezetet a földmivelésügyi miniszter jóváhagyta, a téli és a nyári védekezéshez megfelelő költséget utalt ki, ezenkivül Kecskemét város is hozzájárult a védekezési költségek fedezéséhez. A mintavédekezés legfőbb célja az volt, hogy megállapitsák az engedélyezett, forgalomban levő permetezőszerek hatásfokát, a pajzstetü irtás költségeit az értékesitési viszonyokhoz mérten, tehát azt, hogy meddig kifizető a védekezés.

A tanulmány behatóan ismerteti a mintavédekezés téli és nyári munkálatait, a téli védekezés végrehajtásának tanulságait és kisérleteit. A kapott kisérleti eredmények alapján költségszámitásokat is végez arra vonatkozóan, hogy mibe kerül a pajzstetü elleni védekezés egy évi munkája, beleértve a télvégi fatisztogatást és permetezést, valamint a nyári hatszoros nikotinos permetezést. Eszerint *száz fa egész évi pajzstetü elleni védekezési költsége 191.22 pengő.* A *hozadék* a mult évben fizetett termelői árak alapulvételével száz vegyes gyümölcsfánál átlagosan 1904 pengő. A pajzstetü elleni védekezés kétségkivül a gyümölcstermesztéssel kapcsolatban felmerülő kiadásoknak csupán egyik tétele, mert a telepités, talajápolás, talajerőfenntartással, valamint az egyéb kártevő és betegségek elleni védekezéssel járó kiadások, nemkülönben a termés leszedésével, értékesitésével kapcsolatos költségek, hozzáadva az adót, amortizációt, igen nagy kiadási tételeket jelentenek. A várható jövedelem azonban, összehasonlitva a permetezési költségekkel, arra a megállapitásra vezet, hogy a belterjesen és szakszerüen kezelt gyümölcsösben a pajzstetü irtásával kapcsolatos költségek *a bevételből nemcsak hogy könnyen fedezhetők, hanem ezek elvégzése ugy szakszempontból, mint értékesitési szempontból el nem mulasztható.* Külterjesen, szakértelem nélkül kezelt gyümölcsösökben, ahol a termés gyenge és ennek folytán a jövedelmezőség is jelentéktelenné, vagy egyáltalában semmivé válik, a pajzstetü elleni védekezés sulyos áldozatnak tünik fel a termelő részére. Sajnos, éppen ezek a szakszerütlenül kezelt, elhanyagolt és jövedelmet nem hozó gyümölcsösökben fertőzöttek az alma, körte, szilva és kajszibarack fák leginkább a pajzstetütől és nemcsak hogy a gazdának nincsenek hasznára, hanem a környék gyümölcsös kertjeinek is fertőzési gócául szolgálnak. A tanulmány azzal a megállapitással zárul, hogy a jövedelmező általános gyümölcstermesztésnek és ezzel kapcsolatban a pajzstetü elleni rendszeres védekezésnek alapja a *kistermesztők kezében levő gyümölcsösök kezelésének belterjesebbé és szakszerübbé való tétele,* ami a kistermesztők szakismereteinek emelése, szociális megerősitése és ha kell, kényszervédekezés utján oldható meg.

Nevelni, irányitani és ellenőrizni

Amily nagy jelentőségü a gazdasági kenyértörvények alkotása, szinte nagyobb, a törvény életképességére is kiható fontosságu az *olyan szervek közreműködése,* amelyek egybefogva az üzleti tisztesség alapján álló közgazdasági érdekeltséget, a *maguk erkölcsi erejével,* a rendelkezésükre bocsátott törvényes eszközökkel, a törvényes kellékek betartása és az *üzletkezelés tisztasága felett közvetlen ellenőrzést gyakorolnak.* Ezeknek a szervezeteknek oly erkölcsi testületeknek kell lenniök, amelyek határozataik és ténykedéseik számára a *maguk abszolut erkölcsi megbizhatóságuk* jegyében az egész vonalon érvényt is tudnak szerezni.

Ezen a gondolaton épült fel a kamarai *jury és döntőbiróságok intézménye* és ez a gondolat egyszersmind a keresztény gazdasági élet *egészséges fundamentuma.* Ez a fundamentum két alappilléren nyugszik és pedig a *nemzet szellemi és erkölcsi erején,* a vezetőség erkölcsi irányitásán és a pártatlanságot szem előtt tartó *végrehajtó szervén,* a kamarák munkáján. A vezetőségtől várjuk az *iratlan törvények* világos és tárgyilagos meglátását, a munka megszervezését, az egyéni érdekeknek a közérdek szempontjából való birálatát, mérlegelését.

A *Laky* Dezső közellátási miniszter elnöklésével tartott kamarai napon általános helyesléssel találkozott, hogy az ujjáalakitott keresztény kamarák a jövőben nemzetnevelő munkájukat *fokozottabb felelősséggel* és még *szigorubb szankciókkal* folytassák, mivel *minél nehezebbek a gazdasági viszonyok, annál nagyobb szigorral* kell az üzleti élet kinövései ellen fellépni, másfelől azonban őrködnünk kell afölött is, hogy a gazdasági életbe belépő keresztény ifjuság megfelelő vezetés, irányitás, ellenőrzés, anyagi- és erkölcsi támogatás mellett, feltétlenül betöltse azt a *nemzeti hivatását,* amelynek célja a gazdasági életnek keresztény és nemzeti alapokra való helyezése.

Az uj generációnak az irányitása és a közösséget sértő sulyos visszaélések, eltévelyedések, vagyis szükség esetében a fegyelmi bizottságok utján történő megtorlása is *betetőzése volna annak a törekvésnek,* amelynek célja a keresztény kereskedelem védelme az őt kifejlődésében gátló támadások ellen.

Közérdekü kamarai feladat az egyes gazdasági ágak munkájának közvetlen megfigyelése és irányitása és annak végső eredményeképpen az *üzleti tisztesség alapján álló kereskedő- és iparos társadalom* tekintélyének emelése és ezzel a kereskedő és iparos pályának kedvelt és keresett foglalkozási ággá való felemelése. Magyarországnak sok tisztességes, képzett kereskedőre és iparosra van szüksége.

—*sz.*

Fejlett a magyar cukorrépatermelés

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület növénynemesitő bizottsága és a Magyar Növénynemesitők Országos Szövetsége együttes gyülést tartott, amelyen dr. Friedrich *Schneider,* a Rabbethge és Giesecke kleinwanzlebeni cég közismert növénynemesitő telepe kiváló vezetője előadást tartott, amelyen beszámolt a magyarországi utja során szerzett tapasztalatairól és megfigyeléseiről, valamint a németországi cukorrépanemesités helyzetéről. Megállapitotta, hogy a *magyar- és németországi cukorrépatermelés szinvonala egyformán fejlett,* olyannyira, hogy azt *a vetési, valamint az ápolási munkák tekintetében a világ egyetlen répatermelő állama sem mulja felül.* Foglalkozott a répa kiszedés problémájával s hangoztatta, hogy Németországban a répa aratására gépi szedési módszereket dolgoztak ki. Legjelentékenyebb a romnitzi répaszedési módszer, amely abból áll, hogy a földben álló répát fejelik, még pedig vagy kéziszerszámmal, vagy igával, vagy traktorral vontatott géppel. Részletesen foglalkozott a Cercospora kártételével. Sikerült *olyan fajtákat előállitani, amelyek e betegséggel szemben ellenállók.* Ezután a répatermelés egyéb kérdéseit taglalta, majd végül vetitett képekkel is szemléltette az elmondottakat. Az előadáshoz többen szóltak hozzá. Az előadó részletes felvilágositó válasza után vitéz báró *Rosner* István elnök mondott köszönetet az értékes előadásért.

Olvassuk a Képes Krónikát

Gabona és termény

A terménytőzsdén a magvak iránt élénk volt az érdeklődés. Hüvelyesfélékből az idei bő termés ellenére is csak kisebb tételek kerülnek eladásra. A tőzsdeidő folyamán elkelt több kisebb tétel csillagfürt, mustármag és borsó is.

A terménypiac kötései: csillagfürtmag 450 q, 150 q és 150 q keserü 28, Viktóriaborsó 150 q 53, expresszborsó 40 q 45, lóheremag 100 q 90 százalékos 230 hajóparitás Budapest, mustármag 70 q minta szerint 135, angol perje 18 q 90 százalékos 240 pengő 100 kg-ként.

Hivatalos árfolyamok

Buza: Az ország bármely feladóállomásán 78 kg. sulyu szokványminőségü 30 pengő. Rozs: Az ország bármely feladóállomásán 71 kg. sulyu szokványminőségü 28.— pengő. Takarmányárpa: Ia, legalább 65 kg. sulyu, az alább felsorolt állomásokon, mint paritásos csomópontokon: Budapest 24.50, Dés 24.50, Győr 24.—, Kaposvár 24.—, Marosvásárhely 24.50, Nagyvárad 24.20, Nyiregyháza 24.—, Sopron 24.50, Szeged 24.30, IIa 100 kg-ként 1 pengővel olcsóbb, mint az Ia. Kopaszárpa: Az ország bármely feladóállomásán 32.— pengő. Zab: 41 kg. sulyu, az alább felsorolt állomásokon, mint paritásos csomópontokon: Budapest 26.50, Debrecen 26.—, Kassa 25.50, Kolozsvár 26.50, Komárom 26.—, Marosvásárhely 26.50, Miskolc 25.50, Pécs 25.50, Szeged 26.50, Székesfehérvár 25.90, Szombathely 26.20 pengő.

Érték és pénz

Az értéktőzsdén szünetelt a hivatalos forgalom. A jövő hét szombatján azonban már ujból rendes forgalmat bonyolitanak le, mert a tőzsdetanács határozata értelmében ekkor már véget ér a nyári hétvégi tőzsdeszünet.

A Mezőgazdaság augusztusi száma a zölden kaszált szudáni fü mint kiváló tejelőtakarmány, látogatás egy mintaközépbirtokon, kormosgomba és torsgomba a buzán, a fátyolvirág gyökere mint szappanpótló anyag stb. cimeken ir igen érdekes cikkeket. Kérdés-Felelet rovata, valamint hiranyaga teszik változatossá a nivós mezőgazdasági szaklapot, melyből egy izben, lapunkra való hivatkozással, szivesen küld mutatványszámot a „Mezőgazdaság" kiadóhivatala: Budapest, VIII., Baross-utca 77.

A vagyonváltság buza ára. A pénzügyminiszter a mezőgazdasági ingatlanok vagyonváltsága fejében fizetendő buza árát — a földmivelésügyi miniszterrel egyetértőleg — szeptember hónapra szóló érvénnyel métermázsánként harminc pengőben állapitotta meg.

Az OMGE emlékirata a mezőgazdaság fejlesztéséről szóló törvényjavaslatról. A földmivelésügyi miniszter véleményezés céljából megküldte az OMGE elnökségének a mezőgazdaság fejlesztéséről szóló törvényjavaslatának tervezetét. Az OMGE törvényelőkészitő és agrárpolitikai bizottsága behatóan foglalkozott e nagy horderejü és a mezőgazdaság szempontjából korszakos fontosságu törvényjavaslattal és a tanácskozások eredményeként az OMGE egy részletesen kidolgozott, közel ötven oldalas emlékiratban foglalta össze észrevételeit és terjesztette a földmivelésügyi miniszter elé.

A magpiacon a Magyar Magtenyésztési Rt. Budapest—Monor hetijelentése szerint biborheremagból a kinálat az utolsó héten némileg megcsappant annak következtében, hogy a termés tekintélyes része már értékesitésre került. Fehérheremag az eddigi keretek közt került piacra. Lassanként a többi magféleségből is megindul a kinálat. A borsópiacon azonban a helyzet változatlan, amennyiben kinálata távolról sem kielégitő. Lencséből felajánlásra került néhány tétel, a megállapitott árkeretek közt. A mák-üzlet nehezen indul. — Hivatalos nyersáruárak 100 kg-ként ab feladóállomás: köles fehér, vörös, szürke, japán (Budapest) 32, Hajdina 36, kendermag szokványszerü 80, kendermag magasnövésü belf. vetőmag 120, kék mák 150, mák 1941. évi 175—180, mustármag fehér 160, mustármag fekete 100, köménymag 360, koriandermag 80, Viktóriaborsó sterilizált 53, expresszborsó steril. 45, lencse kisszemü steril. 50, lencse közepes steril. 60, lencse nagyszemü steril. 70, bab fehér szokvány gyöngy 55, lóheremag nyers arankás 90 százalékos (Budapest) 230, lucernamag nyers arankás 90 százalékos (Budapest) 385, baltacinmag hámozatlan 90 százalékos (Budapest) 60, biborheremag 96 százalékos 150, fehérheremag 90 százalékos 320, komlós lucernamag 95 százalékos 200, korcs (svéd) heremag 300, nyulszapukamag 88 százalékos 200, somkórómag fehér 95 százalékos 150, szarvaskerepmag 92 százalékos 250, muharmag 95 százalékos 40, szudáni fümag 95 százalékos 70, szöszösbükköny 96 százalékos 115, pannonbükköny 96 százalékos 50, tavaszi bükköny 96 százalékos (Budapest) 40, csillagfürt 96 százalékos édes 35, csillagfürt 96 százalékos keserü 28, tavaszi borsó (homoki) 94 százalékos 60, őszi borsó 94 százalékos 60, szegesborsó 95 százalékos 40, cirokmag 95 százalékos, seprőcirok 28, cirokmag 95 százalékos, cukorcirok 40, csibehurmag óriási 96 százalékos 55, csibehurmag aprószemü 93 százalékos 50, gomborkamag 96 százalékos 65, csomósebir 200, franciaperje 240, olaszperje 200, réticsenkesz 200, réti komócsin 220, angolperje 240, juhcsenkesz 300, réti perje 400, tarackos tippan 330, ligeti perje 600, taréjos cincor 410, réti ecsetpázsit 400, sóványperje 420, aranyzab 700, magyar rozsnok 200, tarackos vöröscsenkesz 270, csicseri borsó 53, csikórépamag 160, tarlórépamag 200 pengő.

ORSZÁGOS VÁSÁROK. Szeptember 2-án, kedden: Balassagyarmat, Barcs, Beled, Dédes, Eger, Hatvan, Hőgyész, Köröstarcsa, Miskolc, Nagyberezna, Nagyfüged, Nagykanizsa, Sásd, Sátoraljaujhely, Szirák, Szikszó, Szombathely, Szentgál, Szolnok, Ungvár. — Szeptember 3-án, szerdán: Bükk, Beregszász, Csata, Hercegszántó, Heves, Jánosháza, Kálló, Kéménd, Kaposvár, Léva, Miskolc, Mány, Nagykapos, Rudabánya, Sátoraljaujhely, Szombathely, Tiszakarád. — Szeptember 4-én, csütörtökön: Alsópáty, Csaroda, Cserszegtomaj, Dunaszekcső, Encs, Gyula, Ibrány, Kálló, Kiskomárom, Lesencetomaj, Marcali, Miskolc, Onod, Pacsa, Pápateszér, Putnok, Szentlőrinc, Tiszafüred. — Szeptember 5-én, pénteken: Eger, Gyula, Ipolyhidvég, Veszprém, Vizvár. — Szeptember 6-án, szombaton: Apátfalva, Bánréve, Görgeteg, Győr, Gyula, Hutas, Szeged. — Szeptember 7-én, vasárnap: Fegyvernek, Győr, Magyarmecske. — Szeptember 8-án, hétfőn: Akasztó, Cegléd, Diósjenő, Dunapentele, Felsőlreg, Fegyvernek, Győr, Hosszuhetény, Kőszeg, Kismarja, Lajosmizse, Máriagyüd, Magyarszögyén, Munkács, Nagyatád, Nagysurány, Pécel, Recsk, Szenc, Szikszó, Tiszatarján, Tiszavárkony, Tompa, Turbég, Zsámbok. — Gyakran előfordul, hogy valamelyik vásárt különböző okok miatt nem tarthatják meg. Célszerű ezért a községi előljárósághoz választólagos kérdést intézni, hogy a hirdetett vásárt megtartják-e.

A színészek gázsija drágítja a magyar filmeket

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara most megjelent évi jelentésében bőven foglalkozik a *magyar filmipar* elmult évi helyzetével, amely nagy fellendülést mutat. Nemcsak több magyar film készült, mint az előző évben, de *a filmipar a kiviteli statisztikában is előkelő helyre* küzdötte fel magát. Nagymértékben segitették elő a filmipar helyzetének javulását az évközben kiadott kormányrendelkezések, amelyek lehetetlenné tették, hogy egyes filmszinházak csak a nyári szezonban mutassanak be magyar filmet. *Tavaly 36 magyar film készült.* A magyar film jövedelmezőségére az amétarendszeren kivül kedvező hatással volt a visszacsatolt országrészeken való bemutatás lehetősége és a megnövekedett kiviteli lehetőség. Ezzel szemben a jövedelmezőséget kedvezőtlenül érintik a megdrágult gyártási költségek és az a körülmény, hogy a kevés számu magyar filmszinész a nagy keresletre való tekintettel csak *lényegesen növekedő tiszteletdijért vállalkozik* a szerepek eljátszására. Fellendült a magyar kulturfilmgyártás is, ugyszintén az oktatófilmek készitése. Amig a mult évben *147* külföldi filmet hoztunk be, ugyanakkor *239* magyar filmet vittünk ki külföldre. Ez az utóbbi szám nem jelenti azt, hogy ennyi különböző magyar film került kivitelre, hanem a sikeresebb filmek több példányban jutottak külföldre. Jugoszláviába például 143, Bulgáriába 48, az USA-ba 21, Görögországba 8, Svédországba 7, Olaszországba 6 filmet exportáltunk, de eljutott a magyar film Norvégiába és Törökországba is.

Említésre méltó, hogy a külföldi filmbehozatal — Németországot kivéve — egyre komolyabb akadályokba ütközik. Az Egyesült Államokból egyre kevesebb film jön és a Magyarországon fiókkal rendelkező amerikai vállalatok elsősorban a meglévő készleteik elhelyezésével foglalkoznak. Kedvezően alakult a filmmásolóipar helyzete is nemcsak a magyar filmgyártás fellendülése folytán, hanem azért is, mert egyre több külföldi filmet Budapesten másolnak Középeurópa számára. Például Amerikából ma már rendszerint csak egy példányban érkeznek a filmek és egész Középeurópa szükségletét erről az eredeti példányról itt Budapesten másolják. Magyarországon *tavaly 177 film került bemutatásra, a legkevesebb az elmult hat esztendő alatt,* amikor volt idő, hogy egy évben 241 film került pergetésre. A bemutatott filmek közül 66 amerikai, 47 német, 30 magyar, 27 francia és 3 angol volt. *Különösen az angol és amerikai filmek száma csökkent nálunk* erős mértékben. Pár évvel ezelőtt még 123 amerikai és 27 angol kép került nálunk bemutatásra. Emelkedett ellenben a francia filmek vetitése. Erősen növekedtek számbelileg a filmkölcsönző vállalatok. Tavaly 11 uj filmkölcsönző kezdte meg működését, de a kiadott iparjogositványok száma még ennél is sokkal több. Ez a folyamat nem tekinthető egészségesnek, mert mint előbb is emlitettük, ugyanekkor az előadott filmek száma nagymértékben csökkent. *Tavaly 100 százalékkal szaporodtak a keskenyfilm-szinházak,* de növekedett a rendes mozik száma is. Tavaly összesen 737 mozi működött az országban, ezek közül 108 Budapesten, a többi vidéken. Fejlődött a filmvetitő és hangleadó berendezések Magyarországon való gyártása is. A keskenyfilm-készülékeket teljesen az országban készitik.

Uj filmek

Az URÁNIÁ-ban: *Svéd csalogány.* Kedves multszázadbeli történet elevenedik meg a nézőközönség előtt, melynek főszereplői egytől-egyig régi jó ismerősök, főleg *Andersen*, a kedves meseköltő és *Thorwaldsen*, a markáns szobrász fejedelem. A cselekmény Jenny *Lind*, a legnagyobb északi énekesnő körül bonyolódik. A dániai környezet valamifajta álmodozó hangulatot von a meseköltő, a riválisa államminiszter és a világhirü énekesnő szerelme köré. Már-már ugy tünik, hogy nem lelünk kiutra a szigoru erkölcsi törvények közül, amikor az örök művészet érdekében hozott áldozat egyszerre megold minden problémát. A hangulat kétségkivül a multé s ezt tudatosan mélyiti ki a rendező *Bolváry* Géza. Szereplői mintaszerüen teljesitik kötelességüket, igy a széphangu Ilse *Werner* s a férfiak közül Karl Ludwig *Diehl*, Joachim *Gottschalk*, Hans *Leibelt* és Aribert *Waschel*.

— **Dr. Dienes Valéria** Orkesztikai Intézetében az összes mozdulat-tanfolyamokon a beiratás szeptember 1-én kezdődik. Jelentkezhetnek gyermekek és felnőttek vagy szakszerü vagy amatőr tanulmányokra. A szakszerü képzésnek két ága van: az iskola előkészit a mozdulatpedagógiai és a mozdulatművészeti életpályára. Az amatőr képzés keretében a gyermekek, serdülők és felnőttek testkulturájával foglalkozik az iskola. Az intézet tanerői *Geguss* Kornélia és K. *Kisházy Kárnik* Vilma okleveles mozdulatművészek, az elméleti tárgyakban *Dienes* Gedeon középiskolai tanár, dr. A. *Haspel* Lujza orvos, kik a tanerő-előkészitő tanfolyamon adnak elő. Az iskola tanéve tiz hónapból áll és a tanitás szeptember 4-én, csütörtökön kezdődik. Az intézet helyisége Krisztina-körut 59., telefon 155—291.

— **Beiratások a Fodor-zeneiskolában** szeptember 1., 2. és 3-án délután 4—5-ig lesznek Andrássy-ut 40. szám alatt. Tájékoztatót dijtalanul küld az igazgatóság.

— **A Nemzeti Zenedében** az uj tanévi beirások szeptember 1—9-ig tartanak mindenkor 9—1 és 4—6-ig. Részletes tájékoztatás falragaszokon és az irodában: Semmelweis-utca 12.

Wallenstein: Kiss Ferenc

Hans Meissner frankfurti főintendáns másfélnapos budapesti tartózkodása alatt müszaki megbeszéléseket folytatott a Nemzeti Szinház szinpadán és a két estéré tagozódó drámai költemény bonyolult diszletezésére nézve müszaki rendelkező próbát tartott Horváth Jánossal, a diszletek és jelmezek tervezőjének bevonásával. Meissner főintendáns Németh Antal igazgatóval megállapodott Schiller „Wallenstein" c. műve főszerepeinek kiosztására nézve. A „Wallenstein" szinlapja: Wallenstein — Kiss Ferenc, Piccolomini Octavio — Abonyi Géza, Piccolomini Max — Ungváry László, Terzky gróf — Kürthy György, Illo — Kovács Károly, Isolani — Hosszu Zoltán, Buttler — Lehotay Árpád, Wrangel ezredes — Nagy Adorján, Friedland hercegnője — Mátray Erzsi, Thekla — Szörényi Éva, Terzky grófnő — Tőkés Anna.

A szinészekkel történő rendelkező próba október 20-án délelőtt kezdődik és előreláthatólag három napot vesz majd igénybe. Ezután kezdődnek az ugynevezett emlékpróbák. A darab bemutatója november 29-én lesz.

Zenei gimnázium Magyarországon

Bartha Dénes magas művészi és tudományos szinvonalon álló kitünő folyóirata: a *„Magyar Zenei Szemle"* nyomán a napi sajtóban is világot látott egy rövidke hiradás arról, hogy a frankfurti zenei gimnázium mintájára nálunk is felmerült egy hasonló intézmény terve.

Ezt az érdekes gondolatot *Kresz* Géza, a Zeneművészeti Főiskola tanára vetette fel, aki több mint két évtizedes külföldi — legnagyobbrészt németországi és amerikai — működés után csak néhány évvel ezelőtt tért vissza az országba. Azóta zeneakadémiai tanári működésén kivül a Nemzeti Muzeumi Matinék megszervezésével gazdagitotta a főváros zenei életét. Az elmult tanév végén a százéves *Nemzeti Zenede* megürült főigazgatói tisztségét vele töltötte be.

Felkerestük a neves hegedümüvészt kápolnásnyéki nyaralójában, az irodalomtörténeti nevezetességü Vörösmarty-házban, hova erdélyi körutjáról éppen mostanában érkezett vissza s megkérdeztük, mi inditotta a terv felvetésére.

— A pályaválasztás szempontjából — felelte Kresz professzor — az ifjuság két csoportra osztható. Nagyon sokan vannak, akik határozott életterv nélkül járják végig a középiskolát s csak az érettségi vizsgálat idején jutnak tudatára annak, hogy melyik pálya lesz számukra a legmegfelelőbb. Ezzel szemben vannak olyanok is, akiknek valamely irányban már gyermekkorukban megnyilvánuló határozott hajlamuk és tehetségük korai szakképzést kiván. Egész különösen igy van ez a zenei pályán. Hisz az ugynevezett csodagyermekeken kivül is sok az olyan kimondott tehetséggel megáldott fiu és leány, kinek rátermettségét egyéni és szociális szempontból egyaránt kár volna kifejlődésében meggátolni. Ma már nem fordul elő az, ami sok hires énekes és hangszeres virtuózzal megtörtént, különösen a XIX. század folyamán, hogy az általános müveltség elhanyagolásával tisztán egyoldalu zenei kiképzésben, sőt ennél még korlátoltabb ének-, illetve hangszer-dresszurában részesültek; aminek szomoru következménye azután az alacsonyfoku szellemiség, a jó művészi izlésnek ellentmondó léleknélküli virtuózkodás lett, amelynek sajnálatos tulkapásai ellen a zeneművészet igaz apostolainak annyit kellett küzdeni. E virtuózok közül a jobbak és nagyobbak később maguk is rájöttek neveltetésük elhibázott voltára és nehéz munkával autodidaxis utján küzdötték fel magukat igazi művészethez méltó szinvonalra. Ma éppen az ellenkező végletbe estünk: a fiatal zenenövendék az előtt a nehézség előtt áll, hogy délelőtt a gimnáziumban, délután a zeneiskolában kell egy sereg tantárgyat végighallgatnia s igy nem marad ideje a naponkénti minimális három-négy órai hangszeres gyakorlásra. Az ismeretek egyre fokozódó differenciálódása a sokáig egyedül üdvözitőnek tartott egységes középiskola mellett kitenyésztette a kereskedelmi, mezőgazdasági, ipari (pl. textilipari) s egyéb iskolatipusokat. A németeké az érdem, hogy megtalálva a két véglet közt a középutat, *Frankfurtban megteremtették az első zenei gimnáziumot,* amely nagyszerüen bevált.

— Gondolja Professzor ur — kérdeztük ekkor —, „hogy a zenei gimnázium nálunk is megvalósulhat hamarosan?"

— „A dolog nem olyan egyszerü, mint Németországban" — hangzott a felelet. — Az ujkori zenetörténelem nagy alkotásainak oroszlánrésze a németeké s nincs a világnak olyan nemzete, mely a zenei kultura terén náluk magasabb szinvonalon állana. Érthető tehát, hogy a hatalmas német birodalomban nem volt nehéz annyi tehetséges zenenövendéket összegyüjteni, hogy számukra külön tanterv alapján müködő gimnázium létesülhessen. E tanterv lehetőleg mellőzi a zenei pályától teljesen távol álló ismereteket s az egyes tantárgyak ismeretkörét (pl. történelem, irodalom, fizika stb.) elsősorban a zenei pálya szükségleteinek szempontja szerint állitja össze. Természetesen a tanterv s az annak alapján szerkesztett tankönyvek elkészitésére idő is kell.

Nálunk egyelőre meg kell elégedni szerényebb célkitüzésekkel. A Nemzeti Zenede, melynek főigazgatói tisztségét zeneművészeti főiskolai tanszékem megtartása mellett a kultuszminiszter ur engedélye alapján elvállaltam, százéves müködése alatt a Zeneművészeti Főiskola palotájának felavatásáig a hazai zenepedagógia terén vezető intézmény volt. Én magam is a Nemzeti Zenedében voltam tanitványa Hubay Jenőnek. A Nemzeti Zenede most kezdődő második évszázadának elején azt tartom a legszebb célkitüzésnek, hogy intézetünk délelőtt rendelkezésre álló tantermeiben a zenei pályára készülő növendékek számára gimnáziumi tanfolyamot nyissunk, hogy egy helyen végezhessék iskolai és zenei tanulmányaikat. Osztályaink nem lesznek olyan népesek, mint a nyilvános gimnáziumok ötven-hatvan tanulós osztályai, de éppen a növendékek csekély létszáma — osztályonként tiz-tizenöt növendékre számitok — fogja lehetővé tenni a gimnáziumi órák számának csökkentését, ugy hogy a heti harminc órás tanulmányi idő helyett heti körülbelül husz órában lehet majd a tananyagot feldolgozni. Ezáltal a tanulóknak több idejük marad a házi készületre s hangszerükön való gyakorlásra, anélkül, hogy a középiskolai tanulmányok szinvonala ezáltal csorbát szenvedne. Ha azután ez a gimnáziumi tanfolyam beválik, akkor bizvást meglehet próbálni fokozatosan kiépiteni a tulajdonképpeni zenei gimnáziumot saját külön tanterve alapján.

Arra a kérdésre, hogy a felsőbb tanügyi hatóságoknak mi a véleménye e tervekről, Kresz professzor, aki mindvégig lelkesedéstől csillogó szemekkel fejtegette tervezetét, azt válaszolta, hogy dr. K. Kováts Gyula, a kultuszminisztérium középiskolai osztályának osztályfőnöke s vitéz Fraknóy József, a budapesti tankerület kir. főigazgatója máris megigérték elvi hozzájárulásukat s kilátásba helyezték támogatásukat, tehát minden remény megvan arra, hogy az uj tanfolyam ha nem is a most következő, de már a jövő esztendei tanév elején megnyilik.

W. J.

Évadnyitás a Vigszinházban

NYÁRI ZÁPOR

Hunyady Sándor uj vigjátéka

Bemutató: szombaton, szeptember 6-án

A *Vigszinház* szezonnyitó ujdonságát a szokottnál is nagyobb érdeklődés előzi meg. Szombaton, szeptember 6-án kerül először szinre Hunyady Sándor uj vigjátéka, a

NYÁRI ZÁPOR.

A kitünő iró uj darabjában nem mindennapi érdekességü problémát visz szinpadra, derüs formában, de mélyen emberi mondanivalóval és kibékitő bölcsességgel. A vidám fordulatokban és feszült helyzetekben egyaránt gazdag cselekmény középpontjában két generáció szerelmi története áll. E két generáció képviselőinek művészi és hálás szerepeit

Mezey Mária és Ajtay Andor,

továbbá

Zsilley Margit és Puskás Tibor

játsszák. A darab főszerepeiben

Ladomerszky Margit, Kiszely Ilona, Balogh Klári, Bihary, Dénes, Gonda és Lontay

lépnek fel.

Rendező: *Hegedüs* Tibor.

Diszlettervező: *Neógrády* Miklós.

Az első előadások jegyeit már árusitják.

SARRASANI

IX., HALLER-TÉR TELEFON: 134-903

Megnyitó előadás

kedden, szeptember 2-án este 8 órakor

felülmulhatatlan

20 világszenzáció

többek között

3 TURUL

a világhirü magyar légtornászok és a többi kiváló artista és idomitott állat

szerda, szeptember 3-tól naponta 2 előadás

d. u. ½4 és este 8 órakor

Jegyelővétel: d. e. 9 órától egész napon át: VIII., Muzeum-krt. 2. Tel.: 134-902. Szinház Propaganda jegyiroda VI., Teréz-körut 50. Tel.: 111-222 és a Cirkusz pénztárainál. Tel.: 134-903. Sarrasani a következő **villamosvonalakkal** érhető el: 5, 20, 21, 22, 23, 25, 42, 43, 45. 51, 52, 61.

Az állatok megtekintése d. e. 10 órától.

KERESZTÉLY

hirneves zongoraterme

Budapest, V., Vilmos császár-ut 66.

Legjobb zongorák legolcsóbban, részletre is.

Csalódás sohasem érheti!

„Egymásért . . ."

A cim mögött két valóban egymásért, egymás szerelméért és boldogságáért élő és harcoló ifju emberkét fedeztünk fel. Két kispolgárt, akik a newyorki bábelben ki akarják küzdeni maguknak azt, ami mindenkit megillet ezen a világon, a *kenyeret*. Ameddig célhoz érnek, azt a küzdelmet, azt a fájdalmas álmodozásokkal teli utat mutatja be az *„Egymásért"*. James *Stewart* és Carole *Lombard* játsszák a fiatal házaspárt.

Budapesten egyedül!

ÁRVIZ INDIÁBAN

JÓZSEFVÁROSI

Előadások: szombaton ½4, ½8, ½8, ½10, vasárnap ½2, ½4, ½6, ½8, ½10.

KEDDEN CSAJKOVSZKIJ-EST

fél 7. **Károlyi kert.** Vez.: **Csilléry.**
Müsoron: VI., **Pathetikus** és V. szimfónia.

SCHUBERT—MOZART-EST

Csütörtök fél 7. **Károlyi kert.**

•

A FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

bérleteit szept. 1—14-ig az **Operaház alsó ruhatárában** d. e. 10—1-ig és d. u. 5—7-ig árusitja. A régi bérlők helyeit **14-ig** fenntartjuk.

•

TROYANOFF BALETTAKADÉMIA

tanitás megkezdődött, **beiratkozás** 11—1, **3—6-ig Hajós-utca 15. Telefon: 123—755.**

(Németh) A DEBRECENI NAGYTEMPLOM

Europa 1943. 3. 14.

A MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK DEBRECENI SZÉKHÁZA *(Németh)*

127 **Darkó J.**: Népességi mozgalmak Erdélyben és környékén a középkorban. Debrecen, 1938. 71 l. 4.–

128 **Dauthendey, M.**: Der Venusinenreim. Eine schalkhaft-heroische Liebesmär in 12 Reimer. Leipzig: Rowohlt, 1911. 12.–
Erschien in einer Subskriptionsaufl. von 600 numer. Exempl.

129 **Debreceni református kollégium** (A). Irta Nagy S. I. köt. 31 képpel és 5 grafikonnal. Hajdúnadház, 1933. 424 l. 12.–
A kiadó 2 kötetet jelez, de csak az I. jelent meg.

130 – **Ref. kollégium története** (A). Irta Debreczeni I. Képekkel. Evsz. nélk. 148 l. 3.–

131 **Deér J.**: Pogány magyarság, keresztény magyarság. 8 képmellékkel. Bpest, é. n. Félvász. 271 l. Uj példány. 6.–

132 **Dékány I.**: A mai társadalom. Bevezetés a társadalomtudományokba. n. 8°. Bpest, 1943. 388 l. **Uj megjelenés, bolti ár.** 24.–

133 **Dékány, Et.**: Communautés et organisations. Essai sur la classification des groupements sociaux. Paris, 1940. 96 p. 3.50

134 **Dekorative Kunst.** Illustrierte Zeitschrift für angewandte Kunst. Hgb. v. H. Bruckmann (München) u. Meier-raefe (Paris). München, 1898. 2 Bde. Mit mehreren hundert Illustrationen u. zahlreichen farb. Kunstbeilagen. gr. 4°. Orig. Leinenbde. 30.–

135 **Delattre, P.**: La vie catholique en Allemagne. Études et récits. Paris, 1932. 176 p. 3.50

136 **Delteil, J.**: Jeanne d'Arc. Paris, 1926. 252 p. 4.–

137 **Déri M.**: Das Bildwerk. Anleitung zum Erleben v. Werken der Baukunst, Bildhauerei u. Malerei. Mit 30 Bildbeispielen. Berlin, 1926. 234 S. Hleder. 8.–

138 **Deutsche Kunst und Dekoration.** Illustrierte Monatshefte zur Förderung deutscher Kunst u. Formsprache in neuzeitl. Auffassung, aus Deutschland, Schweiz, den Deutsch sprechenden Kronländern Ost.-Ungarns, den Niederlanden u. Skandinavischen Ländern. Darmstadt: Koch, 1897–98. 2 orig. Leinenbde, reich illustriert, mit farb. Kunstbeilag. gr. 4°. 30.–

139 **Dévai Janka**: Keleti szeánszok. Levelek Indiából. Bpest, 1913. 125 lap. 3.–

140 **Diniz, A.**: Le Goupilon. (O Hyssope) Poème héroi-comique. Trad. du portugais. Paris, 1876. Tiré sur papier de luxe. 12.–
Ant. Diniz da Cruz e Siloz: híres portugál költő, 1731–1799.

141 **Divald K.**: A magyar iparművészet története. 41 szövegközti képpel és XVI melléklettel. Bpest, 1929. 268 l. 6.–

143 **Dombi B.**: A drámaírás kísérletei Magyarországon a XVI–XVII. században. Pécs, 1932. 196 l. 4.50

145 **Donath, A.**: Psychologie des Kunstsammels. Mit 65 Abbildungen im Text. Berlin, 1920. Lein. 214 S. 12.–

146 **Doré. – Taine H.**: Rejse i Pyrenaeerne. Met 350 Illustrationer af Gust. Doré. Oversat af S. Schandorph. gr. 8°. Kjobenhavn, 1876. Orig. Umschlag, 599 S. 30.–

147 **Dostojewski** der Dichter. Von Meier-Graefe. Berlin, 1926. Orig. Lein. 526 S. 12.–

148 **Dudek J.**: Autonomiák. A szervező kongresszus ált. 1897 nov. 13-án kiküld. 27-es bizottság javaslatainak méltatása. Nyitra, 1899. 301 l. 5.–

149 **Edwards, Lyford P.**: The natural history of revolution. Chicago: The University Press, 1927. Cloth, 229 p. 12.–

150 **Elekes L.**: Nagy István moldvai vajda politikája és Mátyás király. Epest, 1937. 81 l. 4.–

151 **Ellis, H.**: Mann und Weib. Eine Darstellung der sekundären Geschlechtsmerkmale beim Menschen. Übers. v. H. Kurella. Mit 2 Tafeln, 22 Abbild. u. 13 Kurven. Würzburg, 1909. 556 S. 7.–

152 – Die Gattenwahl beim Menschen, mit Rücks. auf Sinnesphysiologie u. allgem. Biologie. Hgb. v. H. Kurella. Leipzig, 1919. 338 S. 5.–

153 **Emerson, R. W.:** Természet, ember, társadalom. Ford. Wildner O. Budapest, 1921. 3.–

154 **Eötvös József** beszédei. 1840–1870. 2 kötet. 2. kiadás. Bpest: Ráth, 1886. Fvász. 12.–

155 – Emlék- és ünnepi beszédek. 2. kiad. Bpest: Ráth, 1886. Félvász. 393 l. 7.–

156 – Költemények. Elbeszélések. Éljen az Egyenlőség! Vigjáték. 2. kiad. Bpest: Ráth, 1885. Fvász. 544 l. 10.–

157 – A nővérek. Regény. 3. kiadás. Bpest: Ráth, 1885. Félvász. 10.–

158 – Gondolatok. Bőv. 3. kiadás. Bpest: Ráth, 1884. Fvász. 10.–

159 – Magyarország 1514-ben. Regény. 2 kötet. 2. kiad. Bpest: Ráth, félvász. 18.–

160 **Erasmus. – Bagdat, E. C.:** La „Querela Pacis" d'Erasme. Paris, 1924. 218 p. 7.50

161 **Erdélyi K.:** Calasanzi Szt. József, a Kegyes Tanítórend alapítója. Temesvár, 1893. 141 l. 3.–

162 **Erdélyi római catholikus statusnak** gyülési jegyzőkönyvei. 1866, 1873, 1874, 1876, 1877, 1879, 1882–1902. (Nagy részt Kolozsvárott,, részben Gyulafehérvárott tartott gyülések) 4°. Egybekötve, félvászon. 25.–

163 **Estoc, Martial d':** Les tueurs de Dieu. Roman de l'abominable, d'aprés Shakespeare. Paris, 1898. Toile. 3.60

164 **Észtország. – Chambon, H. de:** La république d'Estonie. Avec 8 planches hors-texte, comprenant 16 gravures et 1 carte. Annexes. Paris, 1936. 241 p. 6.–

165 – **Kruus, H.:** Grundriss der Geschichte des estnischen Volkes. Tartu, 1932. 247 S. 6.–

166 – **Pullerits, A.:** Estland. Volk, Kultur, Wirtschaft. Illustriert. Tallin, 1931. Orig. Lein. 356 S. 7.–

167 – **Seth, R.:** Baltic corner. Travel in Estonia. With 16 engraving plates and endpaper map. London: Methuen, 1939. Cloth, 234 p. 12.–

168 **Eucharistischer Kongress,** – Internationaler XXIII. 1912. Bericht. Hgb. v. K. Kammel. Wien, 1913. Mit Bildnissen u. vielen Bildern. 844 S. 10.–

169 **Eucken, R.:** Beiträge zur Einführung in die Geschichte der Philosophie. Leipzig, 1906. Hlein. 195 S. 6.–

170 **Ex libris.** – Az Iparmüv. Muz. ex libris-kiállításának katalógusa. Készítette Czakó E. Képekkel. Budapest, 1903. 117 l. 4.–

171 **Ezredtörténet. – Kun A.:** 61 in Waffen. Kriegsalbum des k. u. k. Infanterieregiments Nr. 61. 1914–1917. Reich illustriert. Mit Portrait u. Facsimile v. Kaiser-König Karl IV. u. Bildnissen d. Regiments. gr. 4°. Temesvár, 1917. 528 S. 7.50

172 **Fall, A.:** Hungary's right to Transylvania. Bpest, 1941. 79 u. + 5 maps. 3.–

173 **Fehér G.:** A bolgár-törökök szerepe és műveltsége. A bolgár-törökök és a honfogl. magyarok hatása a keleteurópai művelődés kialakulásában. 32 műmelléklettel. Epest, 1940. 120 l. 5.–

174 **Fekete Nagy A.:** Trencsén vármegye. (Magyarorsz. tört. földrajza a Hunyadiak korában, IV. kötete.) Bpest, 1941. 415 l. + szines térkép. 10.–

175 **Felicis, R. P. F.:** Potestatis Panormitani examen ecclesiasticum, in quo universae. Materiae morales... resolvuntur, cum denunciationibus ad Monitoria atque edicta. Opus confessariis, ac poenitentibus... utile. 4°. Typogr. Bassanensi, 1768. Korabeli bőrkötés. 35.–

176 **Ferdinándy M. és Gogolák L.:** Magyarok és délszlávok. 32 képpel. Bpest, 1940. Er. pap. kötés. 43 l. 3.–

Nép- és tájrajzok.

A római sánczok vidéke. *)

Rég feltett szándékom vala, a hazát minden irányban megismerni. Tehát ismeret, vagy inkább tapasztalás szerzése, de egy a távolban lakó gyermekkori barátom meglátogatása végett is, — kocsira ültem.

Miután Szegeden túl értem, azon sajátságos érzés fogta el keblemet, melly bécsi utamban meglepett, midőn Dévényt, az országszélén álló végvárat, a gőzössel elhagytam.

A haza déli határának tartván, Szabadkára értem. Mindamellett, hogy Szabadka nem egészen magyar ajkú város, mégis magyar szinháza van! voltam benne. Örömmel mondhatom, hogy ezen megbecsülhetlen intézet ott hazánk nyelvét megőrzendi.

Tovább a Telecskán, felső Bácsnak magasabban fekvő dombos földjén keresztül a Ferencz-csatornához értem, melly már a nagy rónaságon épült, itt egykoron (a hagyomány szerint) a „mare dulce“ — édes tenger, volt.

A csatorna vidékén lakó svábok gazdasága szépen lábra kapott, mert náluk a szorgalom mellett nem ritkák a vasekék, vastengelyek, cséplőgépek, vizerővel hajtott olajsajtók és selyem-fonodák.

S mig nálunk ujságszerte dicsérettel emlittetnek azok, kik szederfa-iskolákat (fájdalom! még csak most) plántálnak, — addig itt a házak előtt már évtizedek óta állnak szederfasorok, — a szorgalmas háziasszonynak a selyemszoknya árát évenkint kiadják, ezenkivül nyárban szép árnyékot vetnek, édes egészséges gyümölcsöt teremnek, a falut ékesítik, és tüzveszélyben a túlsó sorokat is védik.

Milly kicsiny ága ez ártatlan fácska a mezei-gazdászatnak, és mégis mint a példa mutatja, hány oldalú annak szükségessége, haszonvehetősége!

De nem időztem e tájon, hogy mielébb feltalálhassam azokat, kiket keresek, s látni, leirni akarok. — És már amott a távolban, a telecskai-dombok végleteitől nem messze villogott azon torony, melly szerencsétlen emléke a mult éveknek, de most már békés szemlélője a két harczias fajnak. Szent-Tamásra értünk. Az itteni nők feltünő csinosságát lehetetlen vala azonnal észre nem vennem s a mellékelt rajzban ezennel bemutatok egy példányt. — Innen alább a vidéken terülnek el a *római nagy sánczok*, mellyekről Tacitus, a történet-irók öseinek egyike, azt mondja: hogy a rómaiak nagy hatalomra vergődvén, birodalmukat sánczokkal keritették el.

Szent-Tamási magyar menyecske.

Ezen sánczok közelében lakott gyermekkori barátom, kinek társaságában utaztam be a közel fekvő vidéket.

A falunak két tornya van, egyike bádoggal befedve. Alig vártam hogy a nagy faluhoz közelebb érjek, mert mintha a falu végén a földből füst emelkednék? S csakugyan ugy volt, a dadé a földputriban kovácsolta vasát, — mig a rongyos purdék hátukon hordták a fát, — s fogaik közt énekelték:

Mámár dévlá mládévláró. Hej pelemiró, hej seroró!

(Folytatása következik.)

Egy nap Péczelen.

Ne vegye senki ugy, ki e czimet olvassa, mintha elég volna Péczelen egy nap arra, hogy annak minden nevezetességét megtekintsük, és mindennel megismerkedhessünk, mi az ott való mulatást kellemessé, hasznossá és ránk nézve a történészetet illetőleg nagy becsüvé teszi; — hanem ugy, hogy számunkra mind ezekre fájdalom, csak egy nap jutott az életből, de e nap is örök emlékü. és nagy becsü marad előttünk.

Péczel a nagy világ kicsinyben.

Mi kincset ide századok ota az ész és tudomány felhalmazott, arról tudomása van a hazának, a nemzetnek. Ott volt a hires ***Ráday Pál***, ki a mult században II-ik Rákóczy Ferencz erdélyi fejedelem kanczellárja volt, a nagy diplomata, ki a fejedelemnek annyira birta bizodalmát, hogy 1704 öt küldötte Selmeczre I Leopold császárral békét kötni; öt évvel később pedig Károly svéd királyhoz Benderbe, mivel a franczia udvar Rákóczyt tette a XII Károly és Nagy-Péter közt kötendő béke közbirájává. Az 1711 szathmári békekötésre is nagy befolyása volt, és III Károly király öt a kir tábla közbirájává nevezte, később pedig az 1715 pozsonyi országgyülésen kirendelt országos biztosság tagjává választaték, s mint illyen a helvét vallásu ügyet hathatósan előmozditani igyekezett, mivel maga is e vallás követője volt. A magyar irodalomnak is — ámbár diákul — nagy szolgálatot tett — akkor divat levén a diák nyelv — mert Benderi utját leirta. Azonban egyházi énekeit „Lelki hódolat“ czim alatt nyomatta ki magyarul Debreczenben. *)

Ott született és élt ***Ráday Gedeon***, a fentebb emlitett fia, ki a honban jeles és tudományos neveltetést nyervén, azt a frankfurti s más külföldi egyetemekben igyekezett még inkább növelni. Ő egészen a tudományoknak élt. Ő volt az, ki Zrinyinek feledékenységbe jött lelkes munkáira figyelmeztette a nemzetet, és a jelesebb német költőkből leforditott versekben a szótagok mértékét a rimekkel első kötötte össze; honnan az illynemü versek Ráday-verseknek is neveztetnek. József császár bárói, II Leopold pedig grófi méltóságra emelte öt és maradékait 1790.

A „Magyar Muzeum, Orpheus és Muzárionban“ elszórva jöttek ki versei, és idegen nyelvekből magyaritott költői darabjai. Munkáinak legnagyobb és nevezetesebb része pedig még kiadatlan hever. Ez volt nagyatyja a most élő derék gróf ***Ráday Gedeonnak***, kinek érdemei már csak a n. szinház körül is örök becsüek maradnak a nemzet előtt.

Ezen jeles család méltó ivadékai Ráday Gedeon gróf testvérei s fiai lakják most Péczelt egyesülten több olly családokkal, mellyekre büszke lehet a nemzet, hogy magáénak vallhatja. Ott él egyszerü elvonultságban egyedül a tudomány és müvészetnek szentelve e rövid élet perczeit a jeles ***Prónay István*** báró, kinek mütermeiben a tudományt és müvészetet becsülő a legnagyobb élveket feltalálhatja. Egyszerüséghez szokott uri családja nem az európai világ fájdalomban találja üdvét, hanem megfogva a munka és szorgalom bőségszaruját a valódi patriarchalis élet boldogságát élvezi. Ott él gróf ***Crouy-Chanell***, s egyszerü háza, épen ugy mint a többieké, az erény és kegyelet háza, ott él ***Kovács Illés*** az ifju, kinek elfelejthetetlen megboldogult atyja mindig kész volt ugy mint ö, bármilly áldozatot hozni a hazáért. És ha még többet névszerint el kellene sorolni azon meleg keblü emberbarátok és jó hazafiak közül, kik Péczel szinét javát teszik, és a társadalomban mint a születésre előnyösek, szerepet játszanak, e nivellirozó kor iránya után indulva; roppant sok nevet kellene itt emlitenünk, mellyek talán jövendőben e haza történeti évkönyveiben dicsérete-

*) A mellékelt csinos és becses rajzok többnyire *Sterio* festész hazánkfia mesteri felfogása után metszvék. Szerk.

*) Lásd „Magyar irók életrajz-gyüjteménye“ kiadta Sz. István társulat Pest, 1856.

Vas. Ujs. 1857.

hullámai fölött rengeti. Alatta nyirfa-pad van s a pad előtt partra ültetett virágok himes szőnyege.

— Ide ide, ez az én kedves helyem — mondja Mária olly hangon, melly vidor akarna lenni.

— Az enyim is Máriskám; tudod, én épen azt szeretem, a mit te. . . Mond csak — folytatá testvérét megölelve — miért nem hagy atyánk minket illy boldogoknak, mint most vagyunk? .

— Mert nagyon szeret és azt akarja, hogy igen gazdagok legyünk.

— De hát nem vagyunk mi eléggé gazdagok? . . Kapivár is a miénk, meg Aranyi is. Lásd én e helyen örömest élnék utolsó órámig.

— Én is, — de atyánknak ez nem elég. Arra a sok jószágra vágyik, a mit most Balassától haszonbérben tart.

— De ha szépen kérnök, talán elállana töle. Ha megmondanók, hogy mi meg vagyunk ezzel a sorssal elégedve és soha sem vágyunk másra.

— Emlékezel-e még arra a szerencsétlen napra, mikor a tutajos székelyekre, azért, hogy velünk gunyolódtak, tüzes vaspatkókat veretett? *) Mennyit esdekeltünk akkor, de csak elkergetett. Azt mondta, hogy ez a ház becsülete és hogy mi ahhoz nem értünk. . . Pedig akkor bánná meg, hogyha bánatunkban meghalnánk. . .

— És ha tudná, hogy ez erőszak halálunkat okozza, nem tenné? . . Mondjuk meg neki, hogy, ha Balassához erőtet, meghalunk.

— Mert hiszi is. . .

— Már miért ne hinné; én azért a kit szeretek, meg tudnék halni.

— Én is; de ő csak akkor hinné azt, ha látná.

A párbeszéd elhallgatott.

Mindketten merengve néztek a Maros csillogó habjaira, mellyből örvendve ugrott föl egy-egy fénylő halacska, talán, hogy megizlelje az illatos léget, mellyet a kertekből rabolt a szél.

És a mint igy néztek, mind homályosabbak lettek szemeik előtt a Maros habjai és fátyol borult a világos vidékre. Egy-egy nehéz köny-csepp pergett le az üdearczokon.

E köny-cseppet mellyet saját fölindulása miatt egyik sem vett észre a másikon, ugyanazon gondolat fakasztá föl.

Meg akartak halni egymás boldogságáért. Hisz a kemény atyai szív meglágyul, ha egyik leányát keménysége a sirba vitte.

— Menjünk föl — mondja Mária, e hideg szellőn könnyen megbetegedheted magad.

Pedig csak föl akarta csalni növérét, hogy maga aztán vissza szökhessék.

— Nem tudom, de valóban olly különösen érzem magamat . . talán épen ez a hüvös éjszaka. . . Talán jót is fogsz rajtam nevetni, mert valami különösre kérlek. . . De kinevetsz és nem fogod megigérni nekem.

— Dehogy nem igérem, de meg is teszem, ha tőlem függ.

Csakhogy aztán te is igérj meg egyet nekem.

— No halljuk hát elébb a tiedet, te vagy az első.

— Halld hát. . . Én ha Balassához erőtetnek is meghalok, ha reád tukmálnák is meghalok bánatomban. Én ezt érzem.

De te igérd meg, hogy élni fogsz és hogy. . . .

Itt egy darabig elhallgatott.

— No mit és hogy? — kérdé Anna.

— Hogy — de ne nevess ki — *néki* elmondod, hogy utolsó perczben is ő reá gondoltam.

— Megteszem, de hátha én halnék meg elébb.

— Arról szó sem lehet.

— De lehet s én épen arra gondoltam. . . Ha ez történnék édes kis Máriskám, itt ez aranysziv, mellyet kedves anyámtól örököltem, add át *neki*.

— Kinek? . .

— Miért kérded, hisz tudod. Kit ma estve emlegettél.

— Hiszen akkor te Macskásy Boldit szereted.

Anna az áruló ajkakra tapasztá kezeit.

— És te Gyulayt — mondá boszus daczczal Anna.

— Igy mindketten boldogtalanok leszünk. Atyánk soha sem fog bele egyezni szerelmünkbe. Gyulay atyjával örökös haragban él a maros-németi határpör végett, Macskásyt meg szegénynek tartja hozzánk.

— Soha. Jobb volna nekünk meghalni. Lásd édes Máriskám, mikor az elébb ezekre a szépen csillogó habokra néztem, én épen arra gondoltam.

— Én is. De akkor meg azt hittem, hogy halálommal boldoggá tennélek téged. De lám, az sem használna.

— Millyen jó vagy te kedves Máriskám; mennyire szeretsz engem. Igazán meghaltál volna értem?

— Nem hiszed? . . Miért szeretném én az életet? . .

És a szegény leányka e kérdésénél megszünt a szóváltás a két testvér között.

Ez élet-unottság nem költött s kevésbé szerencsétlen körülmények között is köznapi jelenség.

A gátokkal küzdő szerelem sajátja, mielőtt kölcsönös nyilatkozat bátorságot, — az első csók életvágyat és reményt öntene a kebelbe.

(Folytatása követk.)

*) Történeti valóság. P. Sz. K.

Babonaságok.

Nem szólhatunk elég gyakran a babonaságok ellen, mellyeknek — ki hinné? — még felvilágosodott XIX századunkban is csaknem naponkint merülnek fel népünk között gyakran szomorú következményű, de mindenkor nevetséges és sajnálatra méltó példái. Irtsuk ki e kártékony dudvát és értelmiségünk e szégyenfoltját tövestől gyökerestől, melly ott is megterem, a hol keresni már eszünk ágába sem jutna.

„Pirulva kell megvallanom — igy ir egyik vidéki érdemes tudósitónk — hogy nem csak a városunk körülötti falukban; de még városunkban is felütötte, vagy legalább még eddig szét nem szedte sátorát a babonaság. Néhányat röviden elmondok itt, nem azért, hogy valaki kövesse őket; hanem mert akad talán olvasóm, a ki kissé elszégyenli magát, ha bele néz ebbe a tükörbe. Kezdem tehát eleitől :

1. Szent András napja, különösen a leányok előtt valóban szent, mert az nap egész 24 óráig böjtölnek, és estve midőn lefeküsznek, férfi nadrágot tesznek fejök alá, hogy álmukban megláthassák azt, kivel megosztják majd jövendő éltüket, azaz : a ki férjök lesz.

2. Lucza napján a nők s leányok, varrást, fonást, lugzást, kenyérsütést pénzért sem tennének, mivel, ugymondják, a nő a ki boldog, boldogságát rontaná el, a boldogtalan pedig még nagyobb boldogtalanságot szerezne magának, a leány a férjhezmeneteli szerencséjét rontaná el, mit egy fehérbe öltözött nő, kinek kezében guzsaly, orsó, meszelő stb. van, s ki a kürtőn szállana alá, rögtön teljesitene szóval és tettel.

3. Lucza napján a férfiak közül egy kis tehén-fejő székecskének készitéséhez fognak, mellyen naponkint kell valamit faragni egész karácsony estéig, melly napon bevégzik, hogy azon a széken azután az éjféli misén ülve meglássák az azon helységben létező boszorkányokat. (Illy eset adta magát elő mult karácsonkor Tatán, mint azt e lapok közlék.)

4. Karácson előestéjén van még sok más babona, különösen a leányok részéről, p. o.

a) Ki ne evett volna mézesmákos gubát, vagy legalább ne ismerné? Azon gubát forró vizzel szokás leönteni, hogy megpuhuljon, melly viz azután a gubáról külön edénybe leszüretik, mellyet a házbeli leány félre tesz, és éjféli mise után megmosdik vele, mit letörölni nem szabad, hanem, ugy vizesen lefekszik, mert álmában a jövendőbeli férje fehér kendővel letörli.

b) Éjféli mise alatt ólmot olvaszt a leány, és egy tele tál vizbe kiönti' azután azon kiöntött ólomból magyarázza jövendőbeli férjét, azaz : ha mustra forma látszik az ólomban, tehát csizmadia; ha kalapács, kovács vagy lakatos; ha pedig gyalú, asztalos stb. lesz a férje. Nálunk egy kisasszony hegedűt és vonót magyarázott ki az ólomból. Örült-e a czigánynak? nem tudom.

c) Karácson előtti nap vacsorája után, a szemetet, mellyet a ház leánya a szobában összesöpört, kivetni nem szabad, hanem rakáson marad egész éjféli mise alatt, a mise után a leány felszedi kötényébe, és kimegy vele az utcza közepére, és ott lassanként hányja ki kötényéből, mind addig; mig kutyaugatást nem hall, azon ugatásra jól kell neki figyelnie, mert a honnan a hang jön, arra fogja őt vőlegénye elvinni.

d) Éjféli mise előtt tele pohár vizbe egész tojást összetörnek, és az asztal alá teszik, a mise után megnézik, millyen figurává vált a tojásból, s abból magyarázzák a jövendő hitest a leányok . . . .

e) Ismét éjféli mise alatt elmennek a leányok, olly háznak fészerét rázni, melly szalmával van tödve. A szalmafödelét kötényökbe (vagyis előkötőjökbe) rázzák meg háromszor, azután megnézik a hulladékot; ha buza szemet találnak, legényhez, ha pedig rozsot, akkor özvegyhez mennek férjhez.

f) Sok házban mielőtt éjféli misére elmennek, annyi hasábfát, a mennyi személy van a háznál, felállitnak. Mindenik hasábnak neve van a házban lakó személyek közől. Midőn pedig visszajönnek, mindenik először a kulcslyukon bekukkant, azután nyitják fel az ajtót, a melly hasábot földre dölve találnak, azon házi személynek egy év alatt meg kell halnia.

g) Éjféli misére sokan visszajárul öltött ruhában mennek; hogy meglássák a boszorkányokat. — — Kell-e ennél még több ostobaság?

Pedig még többet is irhatnék a babonáskodásról; de ugy hiszem, ezuttal ez is elég, hogy a józan gondolkozót sajnálatra gerjeszszék azok irányában, kik még illy vakságban tengődnek.“ *U . . . . . Pál.*

*

Péczeli kastély

teszi öt minden igénynek megfelelni, mit tőle a világ müveltség kivánhat. Itt mulatnak ők derült vidor kedvvel, s fürdenek a Rákos kis fürdőjében, ha a rekkenő meleg az enyhe árnyék alá sietteti az eltikkadó vándort, ki körükbe szivesen felvétetik. És valóban Varsányi ur megérdemli a részökröli pártolást, sőt a közlekedési eszközök könnyüsége lehetővé tenné, hogy a megnézésre érdemes kis paradicsomot a pestiek is meglátogatnák, mert bizonyára olly derék körben mindig találhatnának élvezetet, és merjük állitani a helyiség tekintetéből is ajánlhatóbbat, mint bárhol is Pest és Buda környékén!

Hát ha még a kis paradicsom ugrókutai este kivilágítva vannak, — mint voltak augustus hóban Sámuel napján, midőn a házi ur nevenapját ama diszes körben mi is szerencsések voltunk megülni — le nem irható a gyönyörü hatás, mellyet e látvány okoz.

Akkor jelen volt az ifjú Ráday grófoknál látogatóban levő derék *Szentpéterynk* is, a nemzeti szinház egyik veteránja, a többi vendégek között, s a derült kedvet nem szoritá a kényszer járma közé semmi fesz s a szép hajadonokat czigány zene mellett kivilágos virradtig forgatá az ifjúság, mig az öregek kedvtelve nézték a vidámság felfelbuzgó árját.

De ime már befejeztem a mit mondani akartam; még csak szives üdvözletemet küldöm Péczel uri családjaihoz, az igyekvő Varsányi pártfogóihoz, mit, úgy hiszszük, jövőre sem fognak tőle megvonni, és őszinte kézszoritásunkat a derék molnár mesterhez, ki a Rákos mellé illy paradicsomot varázsolt. *M.* . . .

TÁRHÁZ.

Kakas Márton imitt-amott.

XL. levél. Szerkesztő ur! A mióta az én tisztelt X. barátom megdicsérte Sz. Ernesztinát ollyan szezepben, a mellyben az fel sem lépett; a mióta az én még inkább tisztelt Y barátom megrótta Ellingernét ollyan nótáért, a mit az el sem énekelt; a mióta az én leginkább tisztelt Q barátom birálatot irt ollyan darabról, a mit egy nappal később adtak, mint az ő birálata megjelent; azóta nem merek a szinházba menni, attól félve, hogy rajtam is valami emberi dolog talál megtörténni; hanem csak ugy őgyelgek alá s fel a városban, mint az éhes oroszlán, keresve, hogy kit egyek meg?

Láttam az *amerikai mumiákat*. Gyöngébbek kedveért megmagyarázom, hogy ezek ollyan becsületes emberek, a kiket ez előtt két ezer esztendővel ugy be találtak páczolni, hogy mind e mai napig sem sikerült őket szétfejtegetni sem az időnek, sem az időjárásnak; megmaradtak épen világcsodájára; az egyik egy indus fejedelem, a másik egy indus fejedelem-asszony; öltözet nélkül vannak, de nem fáznak, a fejedelem arczáján karikák és kacskaringók vannak metélve, s befestve kékre és pirosra, azok a megölt ellenségek számát jelentik, kiket elejtett a harczban; mentül tarkább a pofa, annál nagyobb a vitézség; a nemesi diploma itt az acquisitor saját kutyabőrére van festve. Még a haj is megmaradt rajtuk épen, sőt, ha valaki elhiszi, még az is igaz, hogy minden hónapban le kell belőle nyirni, mert egyre nő, a mióta dr. Hartung Mihály pomádéjával kenik; vannak azonkivül még több rendbeli őskoponyák és diribdarab emberek a régi jó időkből ugyanott, a mik tudósokra nézve nagyon tanulságosak, azonkivül érdekes, vademberekbe való fegyverek, fogas dárdák, kalapácsok (nem tudom, hogy lehet valakinek gusztusa illyennel üttetni magát), s sok más egyéb furcsa eszköz, a miről a mutogató maga sem tudja, hogy levesmerő kanál-e, vagy papucs? A tárgyak érdekesek volnának muzeumba téve, hanem igy ponyva alatt, kintorna szó mellett mutogatva, van valami borzasztó gondolat benne, hogy egy mai világbeli speculans kiszedjen egy pár kétezer esztendős óvilági fejedelmet a koporsójából s körül hordozza őket széles e világban, s mutogassa a bámész népnek. A gondolattól is borsózik a hátam. A mennyi páczon én keresztül mentem, könnyen megeshetik rajtam, hogy belőlem is mumia lesz egyszer, s valami későkori komédiás megindul velem városról városra. A midőn már nem lesznek sem szinészek, sem poéták, sem kritikusok, hanem minden ember lesz tudós és gépész, s akkor elmondja rólam: „ime egy fennmaradott példánya a többi nem létező kritikus fajnak! a képére festett karikák azon drámákat és vigjátékokat jelzik, miket a harczban elejtett.“ Gondolatnak is iszonyu!

Menjünk odább: itt a *meztelen ló*. Csodálatos állat, ollyan csupasz, mint egy ember; eddig csak azt hittük, hogy az ember bőre ollyan terméketlen, hogy az öltözet nem nő ki belőle, most ez a ló másra tanit meg bennünket. Tehát az állatok között is vannak boldogtalan fiai a természetnek. Azt mondják, köves Arábiában termett. Akárhol termett, nemes tett volna tőlünk valami jótékony albumot adni ki, felsegélésére, bogy vehessen magának egy pár inget, ne járjon ollyan puczéron. Még csak az a kigyó kellene mellé, a ki a mult januáriusban megszopta a kunsági paraszt-delnőt, s volna, miről értekezni a természet-tudósoknak.

Többet ér ennél az a két franczia, a ki a váczi-utczában körtéket és almákat mutogat, s virághagymákat és facsemetéket árul: a mutogatott gyümölcsök között van egy nyolcz fontos körte is; azt nem szeretném, ha az orromra esett volna; s nem foghatom meg, mivel erősitették meg a fán, hogy le nem szakadt róla? Ha a mellékelt festmények nem csalatkoznak, ugy az árult gyümölcsök közt vannak ribiszkék akkorák, mint egy cseresnye; cseresnyék akkorák, mint egy baraczk, s baraczkok akkorák, mint a fejem (jókora fejem van); hanem a csemeték ára is meglehetős borsos; egy-egy törpefácska 2—3 pengő, egy virághagyma 2 pengő, és igy tovább; s mindezekfelett nem bizonyos az ember felőle, hogy mit vett? s végtére a sorjegyzékben foglalt csemeték nagyobb részét itt Encznél is meg lehet kapni 24—30 krajczárért, a ki felel is róluk.

Még valamiről irok, a mit ugyan nem láttam, de olvastam. Hazánknak egy ifju müvésze *Lacinna Osszkár*, ki nehány év előtt itt is adott zongorahangversenyeket, de annyira sem tudott jutni, hogy a szinpadon bemutathassa magát, most *Spanyolországban* dicsőséget és csengő tallérokat arat. Spanyol és portugal lapok tele vannak az ifju magyar müvész magasztalásával, ki a büszke spanyol királyi udvar előtt is két izben játszott s szerencsés volt a királynővel beszélhetni s magyar zeneszerzeményeit neki ajánlhatni: *a portugal király* ő felsége minden előadására elment s vele több izben beszélt *magyarul*. Mint tudjuk, ő felsége most is élő atyja Koburg-Kohárу herczeg, egyszersmind gömöri táblabiró is, s mint magyar birtokos nemcsak maga beszél magyarul, hanem gyermekeinek is magyar dajkát tartott s őket nyelvünkre tanittatta; hogy mint hazai nagy birtokosaink nyelvünket jól beszéljék. Miután ifju müvész hazánkfia (kit én is közelről ismerek, valaha egy házban laktunk), illy magas kitüntetésekben részesült; Londonba fog átmenni s ugy jön ismét Magyarországra vissza. Akkor természetesen, mint hires embert, mi is örömmel fogadjuk. Hiába minden hazai tehetségre nézve üdvös dolog külföldre menni, ugy jönni vissza — kivéve a poetát és a kritikust, mert az előbbi azután még kisebbnek fogja magát találni, az utóbbi pedig még nagyobbnak, mint az előtt; azért jobb mind a kettőre nézve, ha itthon marad.

Most pillantsunk be a *tudós társaságba*. A mióta a „cz“ miatti nagy hadjárat be van fejezve, nagyobb nevezetesség nem történt, minthogy mult József napján a *Teleki jutalmat* mind a vigjátéknál, mind a drámánál *Szigligeti* nyerte el, amott a „*Mama*“ itt a „*Béldi Pál*“ czimü darabokkal. A birálók véleménye szerint ugyan mind valamennyi pályázott szinmű olly minden kritikán alul lévő rosz, hogy lehetetlen közülök választani; hanem hát ezek a legkevésbé roszak. Ezt a kérdést ugyan *majd a közönség* fogja megoldani s meglehet, hogy az apellatorium forumnál megint ugy járhatnak a tisztelt birálók, *mint a Ráday jutalomnál*, a mellyre egy közülök *(ki a mostani birák közt is ott ült)*, az „*apró félreértéseket*“ tartá legméltóbbnak (tehát absolut becsü, legjobb darabnak); a szinpadon pedig a „*Becsületszó*“ vitta ki a becsületet s mellette *még három más* szinmű állt meg becsülettel; a mig az „apró félreértés“ megbukott tisztelettel. Most is azt hiszem, hogy illyen *apró félreértés* lesz a dologban; s meg vagyok győződve felőle, hogy *egy pár* epés férfiu tollvonása a hogy nem tud javitani, ugy rontani sem tud az irodalmon. Egyébiránt a tisztelt hazafiak érzeni látszanak előre az illatot, mert a P. N. *-a *előre fenyegeti a dráma biráló választmányt*, nehogy szinpadra engedje kerülni azokat a jutalmazott müveket, hogy a közönségnek ne legyen alkalma felölük itélhetni. Még csak az van hátra, hogy a censurát is figyelmessé tegye rájok. Ez nem igen rendszerü eljárás: a *os vitéz vagy ismeri a jutalmazott szinműveket s akkor ő maga egyike a birálóknak s ez esetben nem illendő neki a saját véleménye mellett hirlapi jegy alatt votumot adni s előre terrorizálni a szabad vélemény kimondást, vagy pedig nem egy a birák közül s akkor nem ismeri a darabokat, s igy ismét nem szabad neki előleges véleményt mondani felölük. Egyszóval, ha azért imádkoznak a biráló urak, hogy a *jutalommal meggyalázott* darabok megbukjanak a szinpadon, azt logice cselekszik; de azért, hogy azok szinpadra ne is kerüljenek, nem kell imádkozniok *).

Szigligetitől épen most adnak egy nagy sikerü népszinművet *Bécsben a Carl szinházban*: ez az *ő Liliomfia;* németül „*Umsonst.*“ (Ingyen vagy hiába.) A bécsi kritikusok hiába törték a fejüket rajta, hogy miért hiják ezt a darabot „ingyennek“ mig Szigligeti véletlenül Bécsbe vetődvén megfejté a talányt. Óráértették azt, hogy „ingyen“, ráfogván Liliomfira, hogy az *francziából van forditva*. Szigligeti mingyárt kérdőre vonta az igazgatót s ez felvilágositá, hogy azt neki bizonyos *K. magyar tánczos* adta át, *mint franczia forditmányt*. Miután azonban az igazgató az igazságról meggyőződött, Szigligetivel barátságosan kiegyezett s őt szerzői jogaiba tényleg visszahelyezé; Szigligeti azonban még azon felül a maga igazolására egyikét *ama panaszos száz aranyoknak* kitüzi jutalmul azon derék ember számára, a ki előállitja azt a franczia darabot, a mellyből az ő Liliomfia forditva van. Illyen veszedelmek történnek a jámbor magyar irókkal Pesten és Bécsben; no de nem kell félni; él még —

Kakas Márton.

Irodalom és müvészet.

— Az elmult pesti országos vásár a könyvpiaczra is több érdekes elmeterméket hozott.

Mindenek előtt meg kell emlitenünk *Heckenast Gusztáv* ujabb nevezetesebb kiadásait, mellyek között különösen magára vonja a figyelmet érdemdus statistikusunk *Fényes Elek* legujabb nagyobbszerü munkája: „*Az ausztriai*

*) Igaza van, Márton bácsi. Nincs más mód, mint bevárni az időt, melly „el lészen jövendő, itélni eleveneket és holtakat.“ — Boldog, a ki ettől nem tart. Szerk.

sen fognak emlittetni. Azonban mi nem akarunk panegyrikont irni Péczelről, mi csak egyszerüen „egy napi éleményünket“ akarjuk leirni, ugy levén meggyözödve, hogy az olvasó közönség kedvesen veendi, ha helylyel közzel, illy megismertetést közlendünk a haza több városáról és falvairól.

Hogy pedig képletesen is némürészben bemutathassuk a derék Péczelt a nagy magyar hazának, legérdekesebbnek véltük annak legrégibb és eredetibb kastélyát, a mostani Ráday grófok lakhelyét bemutatni. A képet ismert jeles rajzolónk Varsányi János mérnök urtól birjuk. Nem azért mintha kérkedésképen épen csak azért is illy valóban minden ország diszére váló épitménnyel akarnók megnyerni az olvasó közönség kegyét, hanem hogy régi ösi családaink izlését, s egyszersmind müveltségi fokozatát bemutassuk akkor, midön némelly könnyeni telő ember a régi aristokratiát azzal vádolja, hogy az a müvészet és tudomány érdekében nem tett volna valamit hajdanában.

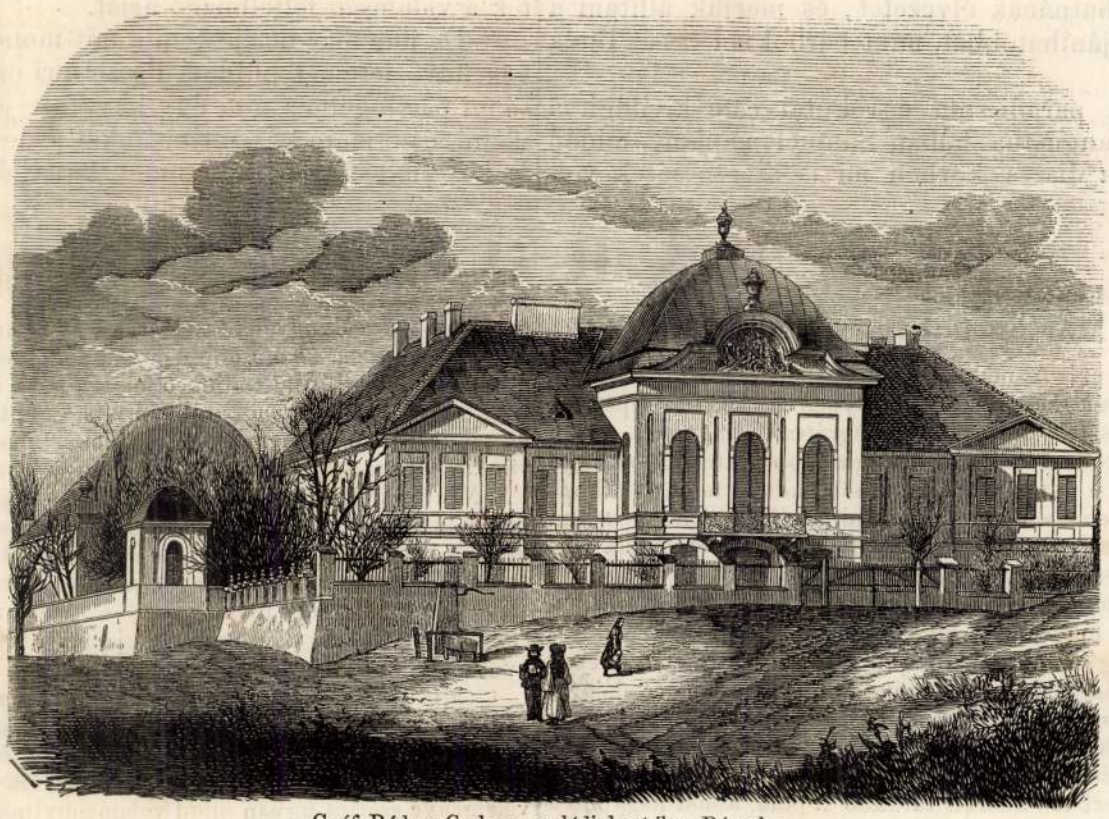

Gróf Ráday Gedeon családi kastélya Péczelen.

Fájdalom, hogy kevesen voltak, kik felfogták, hajdanában mi volt az aristokratia; de azt méltán lehet követelni, hogy azokat becsben tartsuk, kik születésükkel egyszersmind összekötötték az ész aristokratiát, s kik most inkább szerény elvonultságban, idilli örömökben és hasznos, az államra minden tekintetben gyakorlati eszmék kivitelében töltik idejöket, mint renyhe szeretetlenségben, és inkább a hon határain belül laknak, mint külföldön. Nem emlitve azt, milly nagy becsü könyvtár létezik a Ráday kastélyban, el nem mulaszthatjuk a fiui kegyelet egyik legszebb példáját felmutatni. — Ugyanott a könyvtárban, hol a derék tudós Ráday dolgozott, áll ama zsellye szék, mellyben munkáséletének 79-dik évében, épen munkaközben meghalt, — az asztalon van felütve a könyv, mellyből olvasott, s a papir, mellyre jegyzett. De a szék üres, s legfeljebb nagy szelleme lengi át e muzsáknak szentelt templomot.

Szeretettel s kegyelettel viselik gondját fiai és unokái a nevezetes könyvek, képek és régiségek gyüjteményeinek, mellyeket az öreg gróf hosszas munkás élete alatt gyütögetett.

De milly gazdag Péczel derék urainak könyv és ritkaság gyüjteményében, mit Crouy gróf, Prónay báró, Kovács Illés stb. urak kastélyai felmutathatnak, olly gazdag szép angol kertekben, melyek között a Crouy gróf és Kovács Illés urakéi legszebbek, és ritka növények s gyümölcsökkel bövelkednek.

Azonban ha a gazdagság és születés ezekre méltán feljogosítja az embert, annál többre becsülendö ha a szegény ember saját szorgalma és ipara által annyira viszi, hogy csodálkozásra inditó müveket készit. Ez e szerény férfiú a péczeli molnár mester *Varsányi* Sámuel ur, ki a Rákos patak partjai mellett levő kopár pusztaságon egy kis paradicsomot teremtett, olly vizi müvekkel mikép e képen melly a kert egyik részét ábrázolja, látható, millyek talán csak a magas állásu föurak diszkertjeit ékesiték hajdan XIV. Lajos fényüzö korában, ott óriási mérvben, itt kicsinyben. E képet is Varsányi János mérnök urtól birjuk, ki a nevezett ur testvér bátyja.

Varsányi Sámuel kerti vizmüvei Péczelen.

A mesterséggel összerakott szirtecske tetején, ha a többfelöl felfortyanó vizsugarak játszani elkezdenek, egy gyönyörü virág bokréta forog folytonosan, mig a középen kibugyogó viz hólyag formában siet alá a kis tavacskába, míg annak közepéből hosszu vizoszlap csergedez felfelé, s minde titkos szavakban suttogó sistergö, locssanó, a nap ragyogó sugárában ezer szinü szikrákat szóró vizcsövecskék a müvész kezének egy nyomására megszünnek lenni; s egy másik nyomás mint varázsütésre ujra életre s víg pezsgésre kelti a szirtecske kebelét. A kert közepén nagyobb tóból hat sugár szökik fel, míg közepén a kigyó szökellésü vizsugár felül szikrázó kört formál, mellynek millió gyémánt cseppjei sziporkázva nedvesitik meg a kigyózó vizsugár tövében ellenkező irányban forgó virág koszorút. Fent a dombtetöre fel emelt Rákos folydogál a malom felé, szép fák és virágok által árnyazva, s a kert felöli oldalon épült hideg fürdöbe kölcsönözve vizét, melly fürdöt szinte Varsányi ur maga terve szerint épitteté, s melly folytonosan fris vizet kap a Rákosból, mellyen keresztül kis fahidacska vezett rejtett sürü bokor sorokba, föléjök lehajló, szomorú füzek, som és mogyoró, s más fák képezvén kellemes árnyas tetöt.

E kis paradicsomban szokott idözni nyáron át, elhagyva saját nagyszerü kertjeik kellemes sürüjét Péczel uri társasága a jó lelkészszel, s a Rádai grófi ifjak nevelöjének fiával, kinek elhunyt atyja szép vagyont hagyott hátra és olly nevelést, melly képessé

Generalis Pechujfalusi Péchy Mihály

festö (?)

Kis Samuel (Később a debreceni Kollegiumban a rajzolás tanára) a rajzolás tanulását elkezdette azután bellyebb vivödött és ortetödött méltóságos Generalis Péchujfalusi Pechy Mihály Ö Nagysága által.

A Debreczeni Reformatum Collegiumról. Tud Gyüjt. 1817. VI. K. 56 l.

Universitäts Bibliothek
Erk. 1904 DEC. 23

8888
1904

Ell

vissza

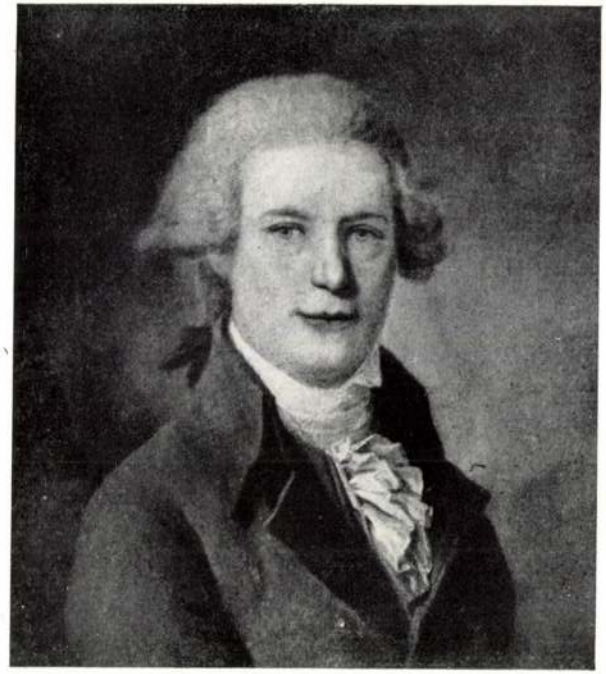

PÉCHÚJFALUSI PÉCHY MIHÁLY

1755—1819.

Nem hoztuk magunkkal Ázsiából nyereg alatt puhítva építészetünket — halljuk ezt gyakran, amikor magyar építészetet keresünk Magyarországon. Eljöttünk azonban mi magunk, magyarok s erősen hisszük, hogy a magyar módon való építéshez — egyebek közt — ez is szükséges. Ne feledkezzünk meg azokról, akik munkásságukkal építészeti műveltségünkhöz a multban hozzájárultak.

Az itt közölt egykorú kép *Péchújfalusi Péchy Mihályt* (1755—1819), a magyar vidék egyik legismertebb építészeti művének, a debreceni nagytemplomnak tervezőjét ábrázolja.* 1788-ban főhadnagy a törökök elleni háborúban, 1809-ben ezredesként Győr várát védi Napoleon ellen. Elvégezte a bécsi Genie-Akadémiát s mint katonai mérnök, készítette első kerekalaprajzú templomtervét Debrecenbe, kb. 45 méter átmérővel. Tervét utóbb — a debreceniek ellenállása miatt? — megváltoztatja, de ez sem kerül úgy megépítésre, amint elgondolta, mert bizalmatlankodtak vele szemben s hol helybeli kőművesmestereket — már akkor is? — hol meg más építészeket (Hild, Rabl, Köhler, Bétsi, Pavolini) kérdeznek meg. A nagytemplom jellegzetes, tornyai közt foghíjjasnak tűnő alakja a megkérdezett *sok bábá*-nak köszönhető. *Szentpéteri Kún Ágota* igen érdekes tanulmányban *(A debreceni református nagytemplom,* Debrecen, 1930) mutatja be az eredeti terveket és ismerteti *Péchy* életét és működését. Egyik kezében kard, másikban cirkalom: jellegzetesen magyar sors. Meghalt s eltemették a szilágyvármegyei Fehérszéken 1819-ben.

* A képet *Péchujfalusi Péchy László* kartársunk szivességéből közölhetjük.

Építés 1941. 14. é.

Péchy Mihály épitész

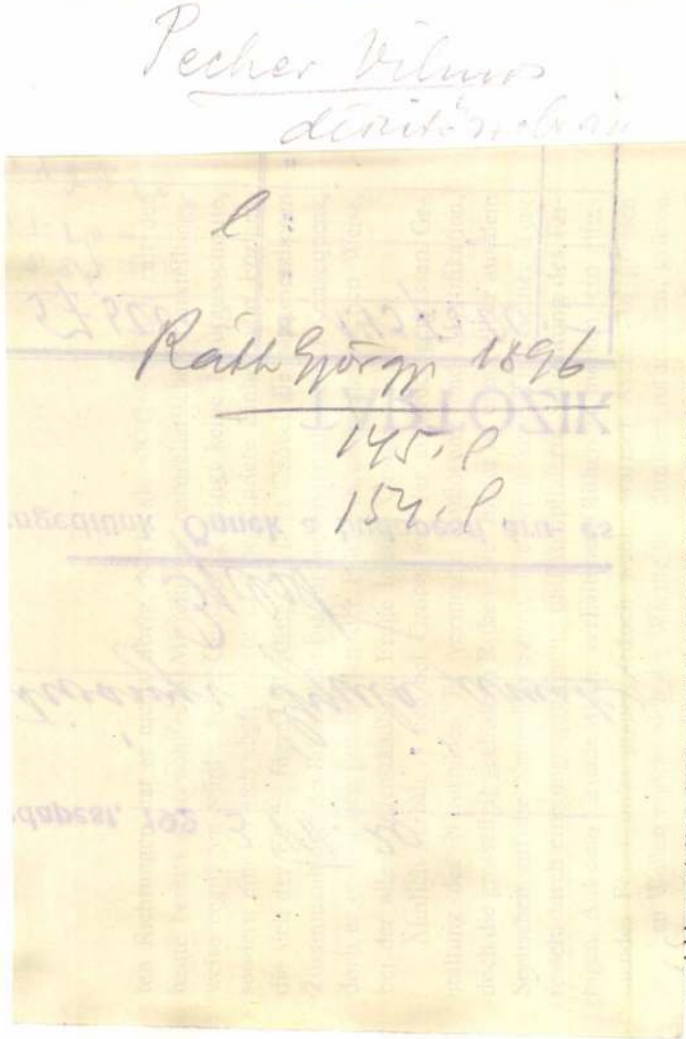

und blauvioletten Töne. Ab und zu ergänzt ein Schimmer von Perlmutt

Pecher Vilmos
zobrázt

l. Művészi Ipar

1891. II. l

zives kiegyenlítését.

Vastagh Gyula

művészi szalonjában

IV., Váci-utca 2.

jeles magyar művészeknek

eredeti olajfestményei

Részlet a modern Debrecenből, a Kossuth-szoborral és az Arany Bikával. Balogh Rudolf fényképe.

tömb, melyből a művészi bájnak még a sejtelme is hiányzik. De itt se azt nézzük, ami hiányzik belőle, hanem vegyük annak, *ami: lélegző testnek,* amely századok óta szolgálja dicsőségesen a magyarság és a tudomány javát. Akik itt tanítottak: Hatvani István, Méliusz Péter, Budai Ezsajás és akik itt tanultak: Csokonai, Kölcsey, Arany János és Ady Endre — ezeknek a szuggesztiv emlékétől, nem pedig a művészi cicomától, szépek és megkapók a kollégium falai.

Élő emlékek levegője járja át azt az egész negyedet a kollégium körül, amelyet Debrecen Quartier Latin-jének lehet nevezni és amelyhez újabban az előkelő, zárt Déri-tér finom palotája, az új múzeum is hozzátartozik.

Erről külön kell szólnunk. A múzeum az alapító nevét viseli ugyan, de két okból is Debrecen saját alkotásának tekinthetjük. Először is, mert a nagylelkü Déri-adomány inflációs összezsugorodása folytán a város saját zsebéből teremtette elő a kétmilliós építési költséget. Másodszor meg azért, mert az anyagnak hasonlíthatatlanul gazdagabb és eredetibb része a különleges debreceni gyűjtemény.

Nehéz meghatározni, miben áll tulajdonképpen *a debreceni géniusz,* de hogy van ilyen, az senki előtt sem lehet kétséges, aki végigjárta egyszer a debreceni osztály 16 gyönyörűséges termét. Az ember szemeszája eláll ennyi eredeti, lokális tehetség láttán. Mintha a magyar népmese világát járnók: színes népművészetével elénk tárul az egész Hortobágy. Aztán a céhvilág jön, megelevenednek a régi lakások, viseletek, szerszámok, szokások. Itt a barokk Egyszarvú-patika, — szomszédságában pedig egy kis kuruzslószer-gyűjtemény köti le figyelmünket: ijedtség ellen csikólép, fülfájás ellen rókacsök, daganat ellen békaváll. Majd az egyházak és iskolák érdekességeihez érünk és büszke tömegben felvonúlnak a régi debreceni irodalom nagy alakjai: a bibliafordító Komáromi Csipkés György, Földi János, a „debreceni iskola" feje, Fazekas Mihály, a Ludas Matyi költője. Egy külön teremben van összegyűjtve mindaz, ami Csokonaira vonatkozik. Teljes díszében áll előttünk a nagymúltu debreceni könyvnyomtatás — a városi nyomda 370 év óta működik! — a színészet, a muzsika . . . Fel sem lehet sorolni azt a rengeteg kincset, amit itt a legfejlettebb múzeumi módszerekkel tálaltak fel és aminek megtekintéséért már magában is érdemes Debrecenbe rándulni.

Az eleven hatóerőt érzi az ember, bárhol is jár Debrecenben. És mindenütt ugyanaz a helyzet: *nem az útikalauz megcsillagozott nevezetességei a fontosak, hanem a belső lényeg, a lélek, az energia, ami a dolgok mögül kiütközik.*

A Belvárosban a lendületes és ellenállóképes gazdasági és társadalmi élet ritmusa lüktet. A Szent Anna-utcán a katolikus intézmények dolgoznak szívós akarattal. A Kálvin-tér környéke a tiszántúli reformátusság szellemi akkumulátora. Az egyetem előkelő munkássága az egész városra rányomja bélyegét. Kint, a strandfürdős, örökifjú Nagyerdőn hatalmas egészséggyárak: a klinika-telep és a tüdőszanatórium küzdenek a magyarság életerejéért. És köröskörül, egyetlen egységben, apró polgárházak és büszke gyárépületek hirdetik a bizakodó munka igéjét.

És ha a világ járása itt is alaposan megnehezült, azért a színháznak, moziknak, éttermeknek és kávéházaknak mégis megvan a közönsége, az egyesületekben, könyvtárakban, hangversenytermekben és laboratóriumokban mégis eleven élet folyik. A város él és produkál, — amit bizony manapság kevés városról lehet elmondani.

Amióta a gyakorlatias érzékü, fiatalos szellemü Városházán erősen nekiláttak az idegenforgalmi toborzásnak, Debrecennek népes idegenforgalma van. A külföldről is gyakran érkeznek tudakozó levelek, amelyekben az iránt érdeklődnek, mikor is van „nyitva" tulajdonképpen a Hortobágy? Úgy kérdezik ezt, mintha a Hortobágy valami Angol park-féle lenne, ahol pásztorok és csikósok szenzációs előadásokat tartanak és bemutatják a délibábot. Pedig hát a Hortobágy nem cirkusz, hanem egy darab magyar élet, amelyet csak akkor ismerhetünk meg, ha természetes egésznek vesszük és nem néprajzi különlegességnek.

Valahogyan így vagyunk Debrecennel is.

Benne se a muzeális látnivalót keresse az, aki közel akar férkőzni hozzá, hanem élvezze a magyar életnek azt az erőteljes zamatát, amely itt megnyilvánul. Ebben az optimista városban, amelynek múltjánál talán csak a jövője nagyobb.

A káplár-generális

— Elbeszélés —

Írta: **Pekár Gyula**

Vidéki kis francia város . . . szinte szégyenlősen búvik el az auvergnei hegyek vadregényes zöldjébe, pédig igazában nagyon is büszke lehetne, mert hisz ódon falain belül született az a bizonyos nagytudományú, mágus-hírű Gerbert barát, aki később, mint II. Szilveszter pápa, az 1000-ik évben a magyar szent koronát küldötte volt nekünk. Magyar vonatkozások klasszikus földje ez s én cseppet se csudálkozom, hogy kilenc századdal később itt született és itt élt az a jeles és igen előkelő nembeli francia író: Jean de Bonnefon is, aki mint fanatikus magyarbarát és Petőfi-apostol, 1923-ban elsőként hívta fel hazája rokonszenvét a félreösmert magyar nemzetre. Isten áldja őt haló porában, a jó öreg Bonnefon nemcsak Petőfit fordította le franciára, hanem utóbb már a maga ősnemes Bonnefon nevét is magyarra fordította le s hovatovább egyre gyakrabban „Jókúthy Jánosnak" írta magát . . . Együtt rendeztük a földkörüli Petőfi-centenárium nagysikerű, sőt politikai jelentőségű francia részét s az ünnepélyek végével örömmel tettem eleget baráti meghívásának: felkerestem a literary gentleman öreg urat vidéki magányában.

Százados park a városka szélén, a lomb alól az ódon kastély napkirályi stílű derűs frontja mosolyog elő. Jókúthy János igazi magyar vendégszeretettel fogad a nyírott bokrok márványistennői, kőparókás antik hősei közt s aztán felvezet a bizony már kissé kopottas, de azért még mindig drága szelenceként bájoló palotácskába. Levendulaszag a lábujjhegyen álló rokokó- és empirebútorok közt . . . itt még a szépségflastromos század ildomosabb világa él s a kabineteken, aranyos szalonokon át — akár csak valami versaillesi fogadásra — előkelő sorban vonulnak fel a fekete- és fehérparókás, pirossarkas brokát urak, meg a csipkébe fúló dámák arcképei. Szinte lejtenek ezek a szellemesen mosolygó alakok, bók az ajkukon s az ó-arany rámák hajlásában szinte benne lüktet még a rég elnémult gavotte dallama. Megmegállok e tovatáncoló nemzedékek előtt, — egyszerre csak eltűnik a paróka a fejekről, el a csipke, a színes selyem az alakokról, s el a mosoly az arcokról: a gavallérok a forradalom jakobinus viseletébe komorodnak s a dámák szemében ijedtség villan fel. Ah, a guillotine! Megragadom a Bonnefon karját:

— Mondja csak, János bácsi, mi az a vékonyka vérvörös vonal, amit nyilván utólag festettek oda az urak és hölgyek nyaka köré?

A háziúr ajkára teszi ujját:

— Csitt, ez a nyaktiló vágásának a szimbóluma, ezek a szegény ősök, bácsik és nénik tudniillik mind a guillotine alatt véreztek el. Hagyja . . . vessen keresztet előttük s menjünk tovább, lépjünk át a napoleoni dicsőség új századába. Lássa, ez a szomszéd terem már anyai nagyszüleim hálószobája!

Belépünk. Ez már csakugyan más világ. A falakon méh váltja fel a Bourbon-liliomot s a merev empirebútorok etruszk-római díszei felett feszes egyenruhájú napoleoni hősök és marsallok arcképei sorakoznak. A pompázatos kettős ágy baldakhinja alatt három hatalmas portrait ékeskedik. Középen egy vállas, epaulettes és göndörfürtös szép fiatal tábornok áll a csatavihar közepette vont görbe karddal, balra

A debreceni Nagytemplom, Péchy Mihály műve. Balogh Rudolf fényképe

Amit mindenkinek tudnia kell

Debrecenről

Irta **Nyilas Jenő**

Tudatunkban majdnem minden város egy bizonyos jelzőcédulával van ellátva. London: köd. Bécs: keringő. Velence: gondolák.

Debrecen neve is azonnal kivált belőlünk egy csomó gépies képzettársítást. „Kálvinista Róma", „vastagnyakú civisek", „hortobágyi csárda" — effélék jutnak az eszünkbe.

Ha azonban egy várost igazán meg akarunk ismerni, mindenekelőtt az ilyen frázisoktól kell megszabadulnunk. Ezt kell tennünk Debrecen esetében is. Ha elfogulatlanul hámozzuk ki a rárakódott üres szólamok és tévhitek alól, akkor egy kevéssé ismert, izgatóan érdekes organizmusra bukkanunk, egy sokban meglepő és talán éppen ezért rokonszenves új képre, amellyel élvezetes és tanulságos megismerkednünk.

Vegyük sorba azokat a jellemvonásokat, amelyek a kép alaphangulatát adják meg.

Az első: Debrecennek ma közel 120.000 lakosa van. Akkora tehát, mint Lübeck, Reims, vagy Padova, — jóval nagyobb, mint Jena, Grenoble vagy Pozsony. Ha azonban ezekkel összehasonlítjuk, kiderül, hogy ez a tekintélyes, nagyforgalmú város valahogy mégsem tisztán városi tipusu. Van benne valami egy monumentálisra nagyított, de minden modern komforttal ellátott, gazdag faluból. Ami persze a világért se legyen leszólás, hanem ellenkezőleg: egy tősgyökeres helyi vonás dícsérete, amelyre büszkék lehetnek a debreceniek, olyan jellegzetes és olyan szép.

Ez a vonás külsőleg úgy jut kifejezésre, hogy a többé-kevésbbé egyforma, földszintes civisház, utcára néző keskeny falával, szekér-befogadó tágas kapujával ott látható a legújszerűbb paloták szomszédságában is. Amint aztán a város magvát elhagyja az ember, ez a ház-fajta véges-végig uralkodóvá válik. Szélesen tovanyúló utcák, óriási vásárterek, sok szekér, taliga és mindenütt lassújárásu emberek: ez itt a főbenyomás. Belülről pedig úgy áll a dolog, hogy az emberek életmódján, tempóján, beszédjén, viselkedésén sokkal jobban megérződik az őstalajjal való összeforrtság, mint más városokban. Zamatos okosság, egészséges optimizmus, jóétvágyú életkedv jellemzi Debrecent, ilyen a légkör, melyben a manapság bizony itt sem könnyű élet lejátszódik. Nem előkelően álmatag, mint a műemlékszerű, történelmi kisvárosoké és nem gyökértelenül kapkodó, mint az új nagyvárosok legtöbbjéé. És, bár nem hiányzik belőle a mai világ egyetlen vívmánya sem, mégis érezzük, hogy itt két elem forrt össze harmonikus egységgé: *a lüktető város és az óvatos falu.* És ez az egység csak annál pompásabb, hogy a gazdaház előtt motorkerékpár áll, a fényreklámos divatkirakatot hamisítatlan hortobágyi pásztor szemlélgeti, miközben a korzón, alföldi vise-

Uj Idők 1932 jan. 24 (4. 7.)

letek mellett, olyan úri eleganciával találkozunk, mely a fővárosnak is dícséretére válnék.

És most vegyünk szemügyre egy más színfoltot.

A köztudatban Debrecen úgy él, mint egy nagy, nyugodt őstermelő város, melyre bélyegét ősidők óta rányomta a közeli Hortobágy. Alapos tévedés! *Az agráriusnak hitt Debrecen nem földmívelésből, hanem iparból és kereskedelemből lett naggyá.* A mai törzsökös családok vagyonszerző ősei javarészt az ipar és kereskedelem tisztes köreiben működtek. Az iparosok és kereskedők száma mindig meghaladta az őstermeléssel foglalkozókét. A Déri-muzeumban ámulva állunk a régi debreceni mesterségek remekei előtt. Nem csoda, hogy a gubacsapók, fazekasok, csutorakészítők, csizmadiák, szíjjártók, pipások termékeit az egész ország ismerte.

És nagy szerepet játszottak a kereskedők is. A legmagyarabb város kereskedői közt sok nemes ember volt. A Nemes Kalmár Társaság 1695-ben alakult és tagjai a Mikék, Vígkedvüek, Simonffyak nem egyszer a főbírói székben is ültek.

Ennek a hallatlanul fejlett, ízig-vérig magyaros formáju üzletességnek hasonlóan dús vásári élet felelt meg. A gazdag tőzsérek, a Ságváriak, Vitálisok hízott marháikat Németországba szállították, a híres kupecek nemesvérü paripáikat a távoli orosz piacokra is eljuttatták, sőt volt idő, mikor a debreceni kereskedőknek Konstantinápolyban saját házuk volt — mai nyelven: külkereskedelmi képviseletük — és a debreceni vásárok híresek voltak messze földön, töméntelen népet vonzottak. Hét vásárt is tartottak valaha egy esztendőben és mindegyik 14 napig tartotta lázban a várost és vidékét. Ezek az országra szóló „sokadalmak" — ma is így hívják még Debrecenben a vásárt — persze eltüntek már. De azért egy hortobágyi „hídi" vásár még mindig olyan, szinte ázsiai tarkaságu látnivaló, melynek az országban sehol sincsen párja. Van is nézője elég, még külföldi filmfotografusok is felkeresik gyakran.

A Tiszántúl e földszagu metropolisában a tisztán földmívelésből élő réteg csak a kiegyezés után kezdett kialakulni. Érdekes, hogy Debrecen lakossága egészen az ötvenes évekig földközösségben élt. Egyetlen igazi földesura volt csak: a város, amelytől minden okleveles polgár annyi földet kaphatott bérbe, amennyit házanépével meg tudott művelni és amilyen arányban hozzájárult a közterhek viseléséhez. Ennek nagy jelentősége volt a civisjellem kialakulásában. Többé-kevésbbé mindenki egyforma volt, mindenki egyformán a háta mögött érezte a dúsgazdag város hatalmát, ami által az összetartozásnak és az egészséges demokráciának egész különleges válfaja fejlődött ki. És ha a régi jó idők el is múltak, gerincességben, önérzetben a debreceni polgár ma sem szűkölködik. Számára az, hogy a neve elé odatehette a „polgár" szót, mindig felért egy nemesi oklevéllel.

Egy ilyen régi polgárcím körülbelül így hangzott: civis és szántóvető uram Bikfalvi János, — vagy: polgár és szűrszabó mester uram Csóka Péter. A polgárjog adása egyébként 1901-ben megszűnt.

Debrecen portréjának vizsgálatánál a legmeglepőbb eredményre talán akkor jutunk, ha ennek a városnak sokat emlegetett konzervativizmusát vesszük szemügyre.

Kazinczy Ferenc, akinek elvi kifogásai voltak Debrecen ellen, azt írja egyik levelében, hogy „aki Debreczenben szívta a levegőeget, az impestálva van", azt megfertőzi „a debreczenizmus: az a puritán makacsság, mely nem akar semmit változtatni, bővíteni".

Ez igaz lehetett a nyelvújítás korában és a nyelvújítás tekintetében, de *távolról sem illik a mai Debrecenre* és különösen annak külső képére. Ez a „maradi" város építészetileg teljesen modern. A „maradandóság városában" alig van régi részlet. Történelmi Debrecenről városépítészeti szempontból nem is lehet beszélni. A legrégib épület, a Kistemplom, össze-vissza 200 esztendős, de a támaszfalai és a tornyai újak. Az „ódon" kollégium a múlt század első évtizedeiben épült, a Nagytemplom építési éve 1802, a városháza pedig, — mely egy debreceni kalauz szerint „ősi épület", — a történelmi alapon mérve újsütetű 1828-as évszámot viseli. A régi épületeket lebontották, sok le is égett, a nevezetes lakóházakat pedig, — amelyekben egy Csokonay, Fazekas Mihály vagy Petőfi Sándor lakott („Hej, Debrecen, ha rád emlékezem . . .") — új korszerű építményekkel helyettesítették. A vaskalaposság hírében álló Debrecen, amint látjuk, nemigen ismerte a kulturtörténeti érzelmességet elavult épületekkel szemben.

Van azonban ennek a jelenségnek egy másik magyarázata is. Debrecen sosem volt várszerűen megerősítve és így szabadon dúlhatta, égethette, akinek kedve és fegyvere volt hozzá. 1561 és 1580 közt, rövid húsz éven belül *ötször* dúlták végig hol Bebek György, Balassa Menyhért martalócai, hol meg a császári Schwendi tábornok vad zsoldosai; ezenkívül pedig ugyanakkor még három kiadós tűzvészben is része volt. Hogy ilyenkor mi pusztúlhatott el, annak jellemzésére elég annyi, hogy Székely Antal 1565-ben egy ilyen kiruccanása alkalmával 250.000 forintnyi értéket tudott összeharácsolni.

A konzervativnek kikiáltott Debrecen tehát építészetileg ugyancsak nem a maradandóság városa. Sőt ellenkezőleg: *kevés magyar városban látni annyi újszerű, nagyvárosias épületet, mint éppen itten.* A vármegyeháza például a háborúelőtti új, magyaros építőművészetnek egyik jellemző alkotása, az Alföldi Takarékpénztár épülete pedig még ma is merésznek számíthat, bár szintén a háború előtt épült. Így van ez Debrecenben mindenütt. Az egyetemi épületek, a remek klinikaváros, az új postapalota, a múzeum, a sok tekintélyes városi magán-bérház, a modern szállodákról és üzletekről nem is szólva, mind hozzájárulnak ahhoz a benyomáshoz, hogy Debrecen egyike a leghaladóbb külsejű és ennek megfelelően a legfürgébb közszellemű magyar városoknak.

Debrecenre a legjellemzőbb talán az, hogy nem látványos építészeti remekművekkel ragad meg minket, hanem azzal az ékesenszóló *szellemiséggel,* amelyet középületei, intézményei lehelnek és a magyar életnek azzal a duzzadó teljességével, amely utcáiból és embereiből kisugárzik

Itt van mindjárt a híres Nagytemplom. Bizonyinkább tekintélytparancsoló, mintsem esztétikai benyomást kelt, belseje meg először szinte megdöbbent kopárra meszelt falainak rideg dísztelenségével. De mennyire megelevenedik ez az épület, mennyi színes melegség áramlik át rajta, ha megértjük jelképes beszédjét, mely csupa történelem és olyan alakokat idéz, mint a nagy erdélyi fejedelmek, vagy Kossuth Lajos. És mennyi erő, jellem és áhitat árad belőle, amikor megszólal a legendás Rákóczi-harang és a templom megtelik azzal a néppel, amelynek ősei alkottak itt mindent és amely innen merített erőt évszázadok zord megpróbáltatásaihoz.

A kollégium, amelyet a régi iratok gyengéd büszkeséggel „a mi iskolánk"-nak neveztek, a kálvinizmusnak ez a fellegvára, nem tartozik a legszebb épületek közé. Hatalmas méretű, tömör, szigorú épület-

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre 6 »
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre 4 »
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre 3 »
Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó

36-ik szám 1882. BUDAPEST, SZEPTEMBER 3. XXIX. évfolyam.

A DEBRECZENI KOLLÉGIUM ÉS NAGY TEMPLOM.

Madártávlatból fölvett képen kevés ember az, a ki ne látta volna a világ egyik-másik fővárosát. A kicsiny fényképen vagy fametszeten össze-vissza van tömörülve a nagy város minden nevezetessége, de azért a monumentalis épületek kimagaslanak s a szem önkénytelenül is azokra téved. Ilyenforma helyzetben vagyunk mindannyiszor, valahányszor egy-egy nagyobb várost kell ismertetnünk. Annyi minden összetorlódik előttünk. A város multja, jelene lebeg lelkünk előtt. Szeretnők mintegy felölelni az egészet, hogy annak minden nevezetességét bemutassuk olvasóink előtt, csakhogy a tér hiánya miatt kénytelenek vagyunk kicsiny madártávlatban rajzolni a képet s ezuttal Debreczen ismertetésében is inkább csak a monumentalis épületekre hivni föl a figyelmet. Kilenczszáz lapot meghaladó vaskos kötet fekszik előttünk, részletesen ismertetve Bethlen Gábor és a Rákócziak kedvelt városát. Ha e város már eddig is tekintélyt vivott ki magának, most e tekintély többszörösen fokozódott, mert ez egyetemes leirásból hitelesen kitünik a közügyek érdekében tett óriási áldozata. Láthatjuk, hogy az a város, mely a mult századokban a közmivelődés előharczosa volt, szép multját a jelenben sem tagadta meg, sőt hovatovább azon törekszik, hogy régi hirnevéhez méltó legyen. Tudomány, művészet, ipar és hit bajnokait tárt karokkal fogadja kebelébe.

A magyar alföld eme városa önszorgalma, áldozatkészsége által lett nagygyá. S ez áldozatkészség, mint ősi hagyomány szállott át a jelenre. Tanusitja ezt a város minden intézkedése. Ott a nagyszerü kollégium, a muzsák pompás palotája. 1550-ben már ismert tanár, Dézsi András működött az ifjuság nevelése körül benne. Kétségtelen, hogy a kollégium épittetésének első érdeme a várost s egyházat illeti, a mi onnan is meglátszik, hogy a régibb városi jegyzőkönyvekben «városunk iskolája, mi iskolánk» néven áll. Egyszerü épület lehetett az, de a gyakori tüzvészek után mindannyiszor szebben épült föl hamvaiból. Kevés város szenvedett többet a tüzvészek miatt, mint Debreczen, de a tüzvész pusztitása után mind ékesebbé s erősebbé vált ugy a város, mint a kollégium. Érdekes törté-

A DEBRECZENI KOLLÉGIUM.

Gondy és *Egey* fényképe után rajzolta *Dörre* Tivadar.

nelmi tény az is, hogy a főtanodának ugy elnevezése, mint belszervezete nem a németektől, mint inkább az angoloktól volt kölcsönözve. «Nagyon valószinü — emliti Szücs István — hogy az oxfordi egyetemen huzamosb ideig tartózkodó Csipkés Komáromi György, Nógrádi Mátyás, Mártonfalvi György s több jeles férfiak, onnan visszatérvén, az angol iskoláknak nemcsak belszervezetét, hanem azoknak neve iránti előszeretetet is elhozták magukkal s a kollégium név használatát annál inkább elfogadták, mert a kollégium alatt oly házak értendők, melyekben a tanulók szabad szállást és élelmet találnak és felügyelő alatt csaknem zárdai életet élnek.»

S mily atyailag gondoskodott a város a bennlakó tanuló ifjuságról már kezdettől fogva, kitünik az 1592-ik év január 2-ról kelt jegyzőkönyvi végzésből, mely szerint a malmok hasznai, jövedelmei, bujdosó, eltévelyedett marhák és magvaszakadt jószágok harmadrésze, épen és igazságosan a tanuló diákok hasznára és táplálására rendeltettek. A czéhek évenként meghatározott könyöradománynyal járultak a tanuló deákok föntartásához. A kitünő tehetségü ifjak városi költségen mentek külföldi egyetemekre, például Megyesi Pál részére 1628-ban 200 arany és 100 birodalmi tallér utalványoztatott, Tornai István részére pedig 200 birodalmi tallér és 100 forint. Azonban egyesek is segélyezték az alföldi város eme hires kollégiumát s tanuló ifjuságát, igy a többek közül Bocskay István a debreczeni harminczadból kétszáz forintot rendelt a tanuló ifjuság részére. Báthory Gábor fejedelem a szepesi termények tizedét, s ezt Bethlen Gábor is megerősiti, meghagyván, hogy a boldogfalvai jobbágyok a szepesi dézsmát a kollégiumban tanuló ifjak fentartására fizessék, sőt a nagylelkü fejedelem a tokaji hegyen levő szőlőiből is adományozott e czélra. I. Rákóczy György 1635-ik évben ugy intézkedett, hogy egy tanárt folyvást az erdélyi fejedelmek fizessenek. I. Apaffy Mihály a debreczeni iskola szükségleteinek fedezésére évenként kétezer kősót rendelt adatni, ezenkivül hegyköz-szentimrei birtokának mindenféle tizedét a debreczeni kollégiumnak adományozta.

Ily nagyszerü pártfogás mellett emelkedett napról-napra hirben s tekintélyben a debreczeni kollégium s mikor a pápai és sárospataki főiskola elpusztult, seregestől tódult oda az ifjuság, annyival is inkább, mert nagynevü tudósok, mint pl. Maróthi György, Mártonfalvi tartottak ez iskolában előadást. Géresy Kálmán a kollégium történetének ismertetésében emliti, hogy az alapitók szakadatlan sorban nőnek. 1760-tól 1835-ig több mint 74 alapitó gazdagitá a tanintézet pénzerejét s ily nagy mérvben halad ez azóta is. A pénztőke 1745-ben alig tizezer rhénes forintot tett, 1788-ban százezer forintra nőtt, azóta tizszer annyivá lett, nem is emlitve a kollégiumnak ingatlanait.

Az épület századok folyamán egyre ifjult, egyre szépült. Az első épület 1564-ben teljesen leégvén, 1662-től 1668-ig négyszegletüvé épittetett föl. 1802-ben, midőn a homlokoldalt ismét tűz pusztitotta el, a magyarországi helvét hitvallásuak adakozásából egy pompás, magas épület emeltetett helyébe, mely 1816-ban lett befejezve. Ez a homlokoldal áll fenn maiglan is. A kétszáz évesnél is régibb kollégium, északi, nyugati és keleti része diszes négyszögre a hetvenes években egészittetett ki, ugy, hogy most a homlokoldallal teljesen egyarányos és igazi monumentális épület. Az épitkezés 160,000 frtnál jóval többe került. S ez nagyobbára az egyes egyházmegyék, magánosok áldozatkészségéből gyült be, maga a város egy millió ötszázezer téglát ajándékozott az épitkezéshez. A mult tanévben bennlakást nyert 273 tanuló; jó és olcsó élelmezésben pedig többen részesültek. Meglepően szép a kollégium s nagy templom közötti szabad tér, mióta az csinos kertté van átalakitva.

Kár, igazán nagy kár, hogy Debreczennek eme gyöngyét a «*nagy templom*» egészen elfedezi, s a főtérről nem látható; meg kell kerülni a templomot, hogy a kollégium épületét láthassuk. A templom szebb helyen nem feküdhetnék. Mintegy kétfelé választja a várost, s egyszerüen méltóságos homlokzatával néz végig a piacz-utczán. E templom nem valami régi épület. Az öreg templom 1802-ben égett le s a helyébe épitették Péchy Mihály mérnökkari őrnagy terve szerint. Az eredeti tervtől azonban nagy eltérés történt, mert a két torony közé tervezett kupola elmaradt. Az eredetileg palakővel fedett tető csak később nyert rézfedelet. Érdekesek történelmileg a templom alapjába s a torony két gombjába helyeztetett emlékiratok. Ezekből tudjuk, hogy a mostani nagy templom helyén a reformáczió előtt szintén állott egy templom, mely sz. András templomának nevezteteti. Hogy az mikor épült? nem tudni, de az már bizonyos, hogy a XII. században egyszer leégett. 1562-ben lett ez a reformátusok tulajdonává. 1564-ben ujra leégett s hatvan éven keresztül csak puszta fala állott, mignem Bethlen Gábor erdélyi fejedelem két év alatt ujra fölépittette. 1802-ben csaknem a fél város leégvén, a templom s a kollégium is hamuvá lett.

Meg kell emlékeznünk a hires Rákóczy-harangról is. I. Rákóczy György a rakamazi hadjárat alkalmával elfoglalt ágyukból önteté 1636-ban azon ötven mázsás harangot, mely 1637. julius 3-án a fejedelem költségén Gyula-Fehérvárról elhozatván, egy ujonan épült czinterembe helyeztetett el. 1642-ben e harangnak állandó helyiségeül a «Vörös torony» épittetett. E meszeletlen téglából rakott s különálló toronyban függött a Rákóczy-harang 1802-ig. Azután mintegy 15 évig a templom előtti zömök deszkaépületben; mostan az uj «nagy templom» nyugati tornyában hirdeti bús, mély hangjával Rákóczy dicsőségét.

A nagy templom falainak magassága tiz öl, a két torony kőrakásának magassága husz öl. A toronygomb magassága egy öl, szélessége 4 láb, 9 hüvelyk, bősége hetven köbláb. A gomb fölött felnyuló őrvas a csillag sugarával együtt két öl és két láb.

E templomban hirdettetett ki 1849. április 14-én a «függetlenségi nyilatkozat»; mig a nemzetgyülés a kollégium imatermében tartotta gyüléseit, egyéb épületei pedig bankjegyek nyomdahelyiségei gyanánt szolgáltak.

Nem lesz érdektelen fölemlitenünk, hogy 1849. aug. 3-án az orosz főhadi parancsnokság kiküldöttei a templom minden zegét-zugát felkutatták, hogy vajjon nincsenek-e valahol a karok deszkázata vagy a padlózat alá fegyverek elrejtve. Követelték a templom sirboltjának kulcsát is; mire Márton József agg lelkész méltóságos nyugalommal válaszolta: «a hol kripta nincs, ott kriptakulcs sincsen.»

E nagy templomnak csak azon egy hátránya van, hogy még egy oly hatalmasan dörgő szónoknak hangja is, mint a minő a megboldogult Révész Imre volt, egy kissé távolabbról alig hallható.

Nem zárhatjuk be ismertetésünket a nélkül, hogy a város egyik legszebb és legnemesebb alapitványáról emlitést ne tegyünk. Az ingyen iskoláztatás nagyszerü elvét Debreczen is valósitá. E czélra egy ezer hold első osztályu legjobb minőségü földet adományozott. Aztán 1876-ban ehhez még 140,000 frtnyi alapitványt toldott, hogy az ezután felállitandó iskolák — felekezeti különbség nélkül — ennek kamataiból épittessenek föl. De még ez az áldozat sem volt elég. A jótéteményben nem restült meg, mert legujabban az összes hitfelekezetek iskolái szükségleteinek fedezésére évenként 15,000 forintot adományoz, mely összeg 250,000 frt tőkét képvisel. Budapesten kivül nincs egy város sem országunkban, mely a közoktatás oltárára többel járulna. Kiss József tanfelügyelő szépen jellemzi Debreczent, mikor évi jelentésében ezt irja: «A magyarországi kálvinizmus főfészkében a különböző hitfelekezetek valóságos testvérekül tekintik és segitik is egymást s ez által fényes és követésreméltó példát ád e város a haza többi testvérvárosainak s a hitfelekezeteknek is... Debreczen a haza boldogságát mozditja elő, hasznos és fontos szolgálatokat tesz a jelenlegi és jövő Magyarország számára.» A ki mindezekről bővebb felvilágositást akar nyerni, olvassa el Debreczen város most megjelent egyetemes leirását s meggyőződik a felől, hogy e város hü maradt multjához s a czimerében ragyogó nap most is fényesen árasztja szét jótékony sugarait.

Könyves Tóth Kálmán.

HARMATCSEPPEK.

I.

Még sincs vége, és nem is lesz,
Foly a szemkötősdi egyre
Lány mosolya, nap sugára
Uj vidulást hoz szivemre.

Pedig én már rég letéptem
Fátyolát a valóságnak;
De mikor a nap oly fényes!
S szép szeme van a leánynak!

II.

És a dal! — bár a valónak
Ez is csak egy kijátszása —
Varázsával elcsitit még
S bajaimat sirba ássa.

S bár a remény elhagyott rég,
Ujjaim a húrba kapnak,
S zengek a föltámadásról,
S fenségéről a viharnak! —

III.

Tudom is én, isten tudja,
E léthez mi köt ugy engem;
Szerepemet rég lejátsztam:
Hittem, láttam és szerettem.

Álmaim rég füstbe mentek,
A vágyak magamra hagytak,
S örülök egy kis virágnak,
Örülök a virradatnak.

IV.

Igen, oly jól esik élnem,
S talán nem is halok én meg;
Fentartnak — mint napsugárt a
Drágakövek — az emlékek.

Másként úgyis rég meghaltam,
Nem vagyok ki voltam régen,
S mégis élek s fogok élni
A daloknak emlékében.

***

POLITIKAI KÉMEK.

Korrajz a közelmult időkből.

(Folytatás.)

Mig Lombard-Velenczét birta, Ausztriának volt Európában a legtevékenyebb politikai rendőrsége, nagy szüksége is volt rá a ravasz és ármányos olaszok miatt; de ma már ebben is

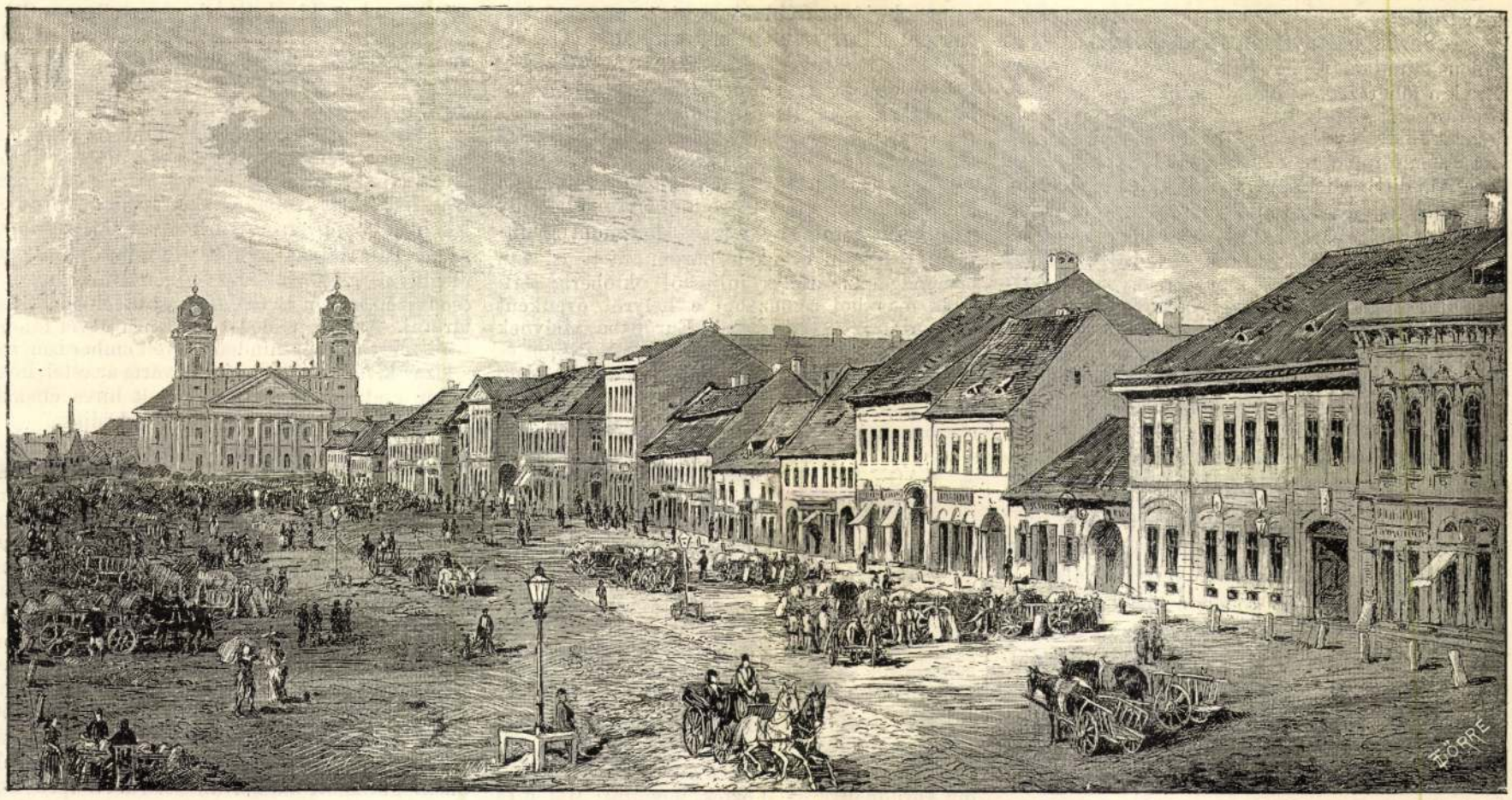

Gordy és *Egey* fényképe után rajzolta *Dörre* Tivadar.

A DEBRECZENI NAGY TEMPLOM ÉS A PIACZSOR EGY RÉSZE.

karittatott ki, lépten-nyomon egy-egy paradicsomi képet varázsolnak szemeink elé.

Egy pillanatra megállapodunk; csinosan faragott mellszobrot pillantunk meg, talapzatán *Blanca Capello* név olvasható. Élettelen alakjában is van valami megnyerő.

A szoborral szemben keskeny lépcsőzet vezet a kertészlak felé, melyen a két oldalfalazatot diszitő márványtáblák kötik le figyelmünket. Az egyik művészi becsü relief-véset s töredékessége daczára sem szenved kétséget, hogy Diana vadászatát ábrázoló műnek részlete. Az emberi és állati alakok tökéletessége művész vésőjére vallanak. A szomszéd szigetekről került ide, alkalmasint Osseróból, mely oly gazdag lelhelye a római műkincseknek. A szemben álló falazatba illesztett véset sokkal tökéletesebb alkotás, s az alakok körül, és ezek domborodásain észrevehető vésőnyomok azonban inkább egy befejezetlen szobrászati munkára vallanak. A tábla hasonlóképp töredékes vadászati képet tüntet föl. Az egyik lépcsőfalazat előrészébe kőtábla van illesztve, kétségkivül kisebb római sarkophag maradványa. Nem kevésbbé érdekes a falazat felső részére helyezett öt darab római cserépedény. Füllel ellátott tölcsér-alaku nyilásukat a kidudorodó hengerded rész

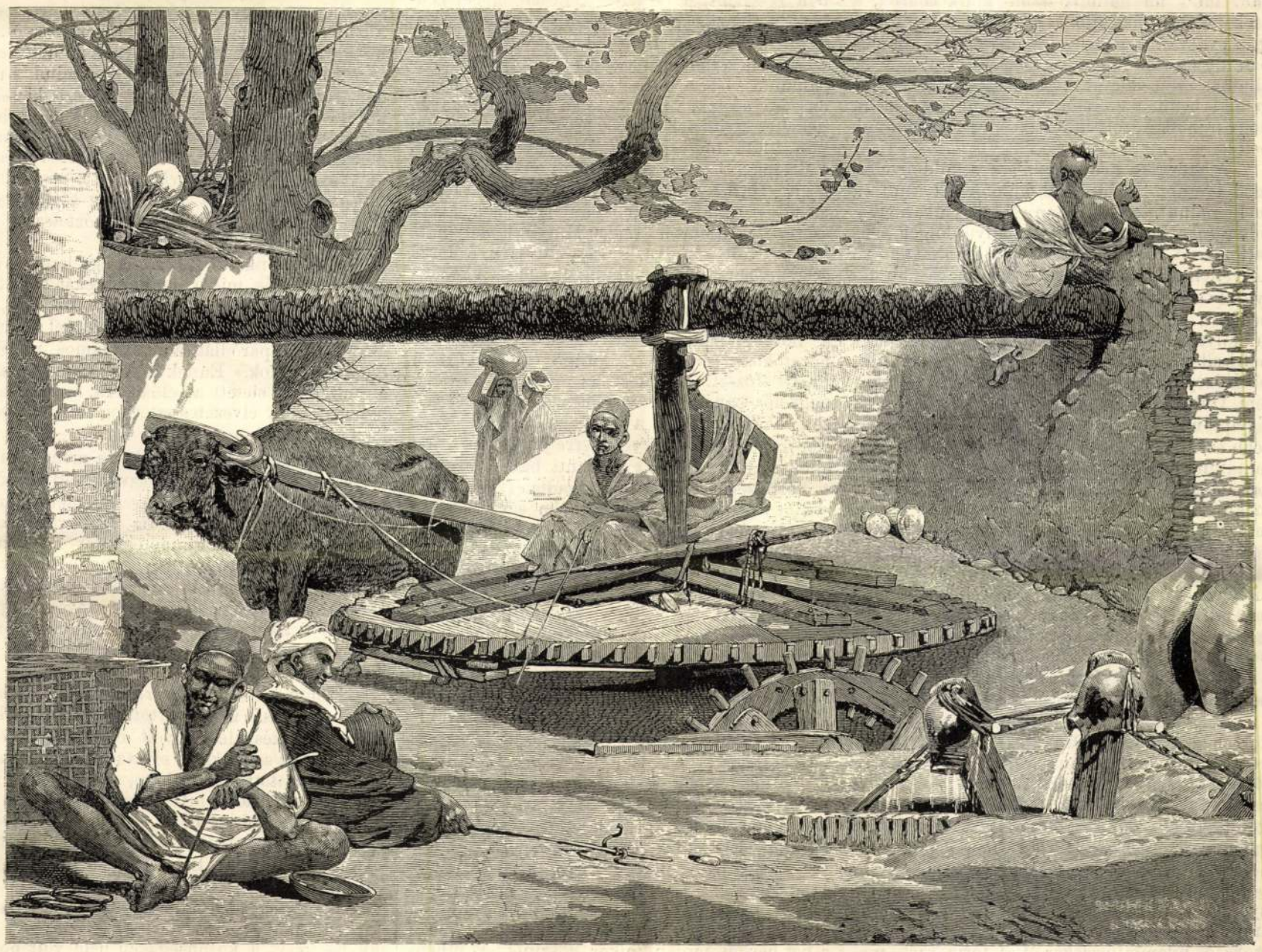

EGYIPTOMI KÉPEK. — ÖNTÖZŐGÉP (SÂKIJE) KÖZÉP-EGYIPTOMBAN.

követi, mely végén keskeny zárt csücsökbe végződik.

Sürűn beárnyékolt s Passiflora cerulea és ficus stipulata repkényeivel átszött utak vezetnek a főherczegi épület homlokzata elé. A bejáratot két oldalt kaktuszok diszitik, mig a bejárat fölött oszlopzatos erkély dől ki, honnét a Tersattóra, a martinschizzai hegyek felé, s a canale di S. Giorgiora nyilik a legfölségesebb kilátás. Az egyszerü ajtó a csinosan kitakaritott lépcsőházba vezet, balról a kiváló izléssel berendezett étterembe jutunk, faragványos nehéz butorzata az asztalos ipar remeke, a parkettpadlót drága szőnyegekkel boritott mozaik helyettesiti; az ebédlő függönyei pedig a magyar szövészeti ipar remekei, s valahonnét a Bánságból kerültek ide. — Az emeletes épületet a kocsiszinektől és istáló helyiségektől lombos ligetek választják el.

Itt, e kies tuszkulumban töltötte a főherczeg az elmult telet, élve virágainak és gyermekeinek. A kis főherczegek és főherczegnők itt folytatták tanulmányaikat részben a tengerészeti akadémia jeles tanárainak vezetése alatt. A rajzban, a főherczegi család e kedvencz művészetében, Horaczek százados volt az oktató, mig a hittan és a nyelvek tanitását ezuttal is Holdházy apát, a főherczeg fiainak nevelője, vezette. A parkot és virágültetvényeit, valamint a gazdag üvegházat is Trummer Kajetán vezette, a legjelesebb műker észek egyike.

A FÖLDMIVELÉS EGYIPTOMBAN.

Egyiptom földjének már az ősidőkben nagy hire volt rendkivüli termékenységéről s e hirét ma sem vesztette el. A Nilus áradásai által rendkivül gazdag iszappal bevont részek a különben egyéb vidékein egészen kopár országban rendkivül buja termést nyujtanak; a télizöld lóhere, melyet itt igen nagy mennyiségben termesztenek, továbbá a sok hüvelyes vetemény, czukornád és gyapot a Nilus iszapja által boritott vidéknek igen kellemes képet kölcsönöz. De a szántóföldnek egészen más jellege van, mint mi nálunk. Szine szürkésbarna, a csokoládéhoz hasonló s felületét a forró nap igen gyakran meghasogatja, mig nedves állapotban oly lágy és ruganyos, hogy az emberek és állatok, mint valami mocsári degetben, megragadnak benne s e mellett oly finom szerkezetü, hogy ujjaink között lisztalaku port alkothatunk belőle.

A szántás-vetés s átalában a földmivelési mód is több tekintetben különbözik attól, a mely nálunk van divatban. Ne higyjük, hogy a földmunka Egyiptomban a könnyü dolgok közé tartozik. A Nilus iszapja még a hatalmas folyó közvetlen szomszédságában levő magasabb helyekre sem ér föl; az ár leülepedése után pedig a különben megáztatott szántóföldeket is folytonosan kell öntözni, csatornák által felfrissiteni, mivel eső egész nyáron át nem esik, sőt Közép- és Felső-Egyiptomban még tél időn sem. Öntöző gépeket és csatornákat tehát egész Egyiptomban széltére találunk. Legnevezetesebb ezek közt a *sâkije*, melyet képünkben bemutatunk s mely lényegileg a magyar főváros közelében levő bulgár vizemelő kerekes malmokhoz hasonlit. Egy vizszintesen fekvő kerék, melyet körben taposó állat forgat, föl s alá járó korsókat mozgat. A kerék nyikorgása messze elhallatszik s az egyszerü földmivelési készülék, mely rendesen széles lombozatu fügefák vagy más akáczfák árnyékában van elhelyezve, az egyiptomi tájképek kiegészitő részét képezi. Sok helyütt azonban már gőzszivattyu is van, mely a fölhuzott vizet egyforma szabályos mozgatással osztja szét az apró csatornákba és árkokba.

Maga az eke, a földmives fősegédeszköze, kevésbbé tökéletes. Mondják, hogy a fáraók korából rajzokban fönmaradt ekék csaknem mindenben ugyanazok voltak, mint a jelenleg használtak. Bivaly, teve, ló és szamár felváltva fordulnak elő, mint szántó állatok. A megérett gabonát nem kaszával vagy épen géppel, hanem sarlóval vágják le, tehát igen fáradságosan és folytonosan meghajolva, a mi a forró napfényen igen nehéz munka. Evenként többször is aratnak s a levágott buzát a keleten átalában szokásos nyomtató szekér által törik szét, melyet a rajta levő kocsissal különböző állatok folytonosan körben forgatnak, mig a gabna szárai pozdorjává zúzódnak. A kinyomtatott buzát a szalmától egyszerüen ugy különitik el, hogy fölvetik a levegőbe, s a szél a szalmatörmeléket messze elfujja. Az eljárás hasonló a mi lapátolásunkhoz, szellőztetésünkhöz.

A legtermékenyebb vidék tudvalevőleg az ugynevezett Delta, ama háromszög, mely Kairótól a tengerpartig terjed s mintegy 160 angol mérföld hosszu mind három oldalán, tehát oly nagy terület, mint Belgium és Hollandia együttvéve. E helyen évenként három aratás is van, bár maga az áradás juliustól októberig tart. Csak magából a buzából e helyről évenként egy mil ió mérőt visznek ki Európába, melynek értéke közel 20 millió forint. Czukor, gyapot és más terméuyek szintén nagy mennyiségben fordulnak elő.

A MAGYAR SZINÉSZET VISZONYAI EZELŐTT FÉLSZÁZADDAL.

HORVÁTH GYÖRGY agg szinész elbeszélése után közli EGERVÁRI P. ÖDÖN.

VI.

Benza vidéki szereplése. Czelesztin. Bács Károly vándortársulata Erdélyben. Feleki Miklós mint szinigazgató. Telepi vendégszereplése Nagy-Enyeden.

Az 1839. évi marosvásárhelyi szini évszak befejeztével a társulat előkelőbb tagjai Veres-Kovács József igazgatása alatt Zalatnára, onnan pedig Abrudbányára költöztek, ugymint: Mátéfi és neje, Horváth és neje, Szőke, Földvári és neje, Bohári András, stb. Gyula-Fehérvárról érkezett hozzájuk *Benza* (később a nemzeti szinház tagja, a szép hangu, kitünő buffo), a ki oly szándékkal indult, hogy nagy körutat tegyen, hangját s szép tehetségét több városban megismertesse s egyszersmind pénzt szerezzen. Eleinte csak fölvonások között lépett föl, egy-egy dalt énekelve, de igy is annyira elbüvölte a közönséget erőteljes szep csengő hangjával, hogy mindannyiszor nagy jövedelmet csinált, valahányszor a neve csak a szinlapon állott; minek folytán felhagyott a körutazási szándékkal, és a társulatnál maradt, annál is inkább, mert oly nagy fizetésben részesült, a melylyel teljesen megelégedhetett. Benza, mint a társulat rendes tagja, többé nem csak felvonások között dalolt, hanem szerepet is vállalt, melyek közül «Lumpácziusz Vagabundusz»-ban a susztert oly remekül játszta, daczára annak, vagy tán épen azért, hogy igen németes kiejtéssel beszélt, hogy a közönség azt sem tudta már, miként nyilvánitsa tetszését. Volt még Benzának ezenkivül más jó szerepe is, a «Harisnyakötő és takács» és a «Ligeti kastély» czimü darabokban igen sok alaku szerepe, valamint a «Ludas Matyi», a mely nála jól be volt tanulva, s valahányszor e force szerepeiben föllépett, mindig elragadta a közönséget.

Abrudbányáról Szászvárosra mentek, a a hol az akkor közkedvességben álló, bohózatokban éneklő s kitünő szép külsejü *Szákfi* József, valamint az országos hirnevü nagy hős-szinész, *Czelesztin* is a társulathoz érkezett, a ki egy este a «Haramiák»-ban Moor Károlyt és Ferenczet egyszerre játszta, s e két ellentétes szerepben mindenütt babért aratott, a közönséget bámulatra ragadta. (Ehhez hasonlót Egressy Gábor is tett nem egyszer.)

A müvelt szászvárosi közönség nagyon is tudta méltányolni az ott összpontosult művészi erőket; olyan szintársulat mindaddig, de talán azóta sem vetődött oda; hévvel karolta föl a jeles társulat ügyét, mert azonfelül, hogy az előadásokat tömegesen látogatta, gondoskodott arról, hogy a szinészeket kényelemmel ellássa, s az előkelő tagok a legnagyobb uri házaknál voltak elhelyezve, ugymint báró Barcsainál Veres-Kovács és neje, Czelesztin és Szákfi, báró Jósikánál pedig Horváth és neje kapott teljes ellátást.

Midőn már a társulat ugyszólván beleunt a tulságos vendégszeretetbe Szászvároson, vagy is igazabban mondva: tovább is igénybe venni szerénytelenségnek tartotta, Dévára ment.

Benza bájos énekének hire, a merre a társulat járt, az egész vidéken elszárnyalt, ezt ő saját előnyére föl tudta használni, s különben is nyugtalan vérü s tevékeny lelkü férfiu lévén, a hét három napján, mikor a szinészek pihentek s előadást nem tartottak, a környéken fekvő falvakra rándult ki, rendesen P.latkai nevü fiatal szinészszel, a ki elválhatlan szatellese volt, s szintén értett egy kicsit az énekléshez, miután őt Benza egyre oktatta és tanitotta, ugy hogy mellette a másodhangot meglehetősen tudta dalolni.

Midőn már a legközelebbi faluba érkeztek, a legelső teendő volt, hogy a fogadóban külön szobát vettek ki, hogy ha volt; ha pedig nem volt, leültek az ivóba, nehány szinlapot hirte'en lekaptak, hangversenyt hirdetvén; a szinlapot aztán Palatkainak kellett elhordani, s szóval meghivni a közönséget, elmondván, hogy a csodaszép hangu Benza mai estén előadást fog tartani. Azonban elég volt Benza nevét fölemlitni, mert azt már minden müvelt ember ismerte, s lázas kiváncsisággal vágyva várta az estét, hogy a hir csattogó szárnyaira emelt hires énekest lássa és bájos hangjában gyönyörködjék.

E hangversenyeket Benza a fogadóban, kaszinóban vagy pedig valamely előkelő uri ház termében tartotta meg, a melyre csak ugy özönlött a közönség, s a nagy dalszinész, kezébe véve a gitárt, kiállott Palatkaival, kettős magán dalt énekelt, bohóskodott, mimelt, s a közönség el volt ragadtatva, szép hangja s művészete által. Mily örömmel tartóztatták őt mindenütt, hogy még másodszor s harmadszor is gyönyörködjenek elbüvölő hangjában és jeles játékában, de ő Veres-Kovács szintársulatának tagja volt, s a világért sem maradt volna el a kitüzött előadásról, másnap reggel már ott termett a játékpróbán, este kedélyesen játszott, zsufolt házat varázsolt hangjával, s harmadnapra korán reggel ismét más faluba gyalogolt Palatkaival, s mindannyiszor tömött erszénynyel tért vissza; hű kisérőjének Palatkainak is szép részt juttatván a falvakban adott hangversenyek jövedelmeiből.

Benza leleményes ész volt, valamint a szinpadon alakitni, ép ugy a közönség kedélyére hatni is tudott, és senki sem értett hozzá jobban mint ő, hogyan kell annak a gyöngéjére tapintani s tetszését megnyerni; szóval őt a természet művészszé alkotta, még pedig olyannak, a ki bele tudja magát élni a korba és környezetbe, s sziveket megnyerő szép hangján felül rendkivüli izléssel s tapintattal volt megáldva a természettől, oly annyira, hogy neki minden mozdulata megnyerte a közönséget s arra ösztönözte, hogy ismét s minél többször lássa őt. Elbüvölő hangjához járult még ritka mimelő tehetsége; ha énekelt, játszott is egyszersmind s minden arczizma a szerep jellemét fejezte ki; egyik kitünő mimelő sajátságához járult az is, hogy fejbőrét tetszése szerint hol egészen szemöldökeire huzta le, hol pedig hátrafelé vonta, ép ugy, mint mikor a pulyka vagy a páva diszes tollazatát összevonja vagy pedig szétt-rjeszti; a mi mindig nagy kaczagást, köztetszést idézett elő.

Volt azonkivül Benzának egy hatásos szokása, tudniillik mikor jutalomjátékát hirdette a közönségnek, azt rendesen versbe foglalva, dalolva adta elő, pl. a következő szöveggel: «Ludas Matyi szép paródiát adok, Számos nézőkért szépen instálok.» Ennek hatása nem is maradt el, mindenki sietett az előadásra, annak reményében, hogy élvezetes estét fog tölteni a szinházban.

Dévától ismét Szászvárosra ment a társulat, a hol egy bérletet lejátszván, kétfelé vált, a nagyobb része Veres-Kovácsesal ment Maros-Vásárhelyre, a másik pedig Szákfival maradt Szászvároson, a ki minden erejét kifejtette s tevékenységét odairányozta, hogy bebizonyitsa, miszerint megfogyva is elég erős a társulat és érdemes arra, hogy a közönség tovább is pártfogolja, s nagy buzgalmának sikerült fényes bérletet eszközölni, s a szinészek jóllétét előmozditani.

Midőn már a nagy bérlet lefolyt, a társulat utolsó előadását is megtartotta, s a következő napon utra készüléssel volt elfoglalva, Benza még e napot sem akarta elveszitni, Palatkaival szinlapot iratott s kihirdette, hogy ez lesz neki Szászvároson utolsó jutalomjátéka. A darab czime volt: «A hol kezdődik, ott végződik, a hol végződik, ott kezdődik». Ebben Benza eljátszta «A gyolcsos tót»-ot. Ezt a darabot azelőtt már két héttel iratta le Horváthtal, s fizetett érte tizenöt ezüst huszast. Azután egy pár dallamot énekeltek Palatkaival, s nagy jövedelmet vettek be, mert a közönség igen bele volt bolondulva.

1021

1974.II.19. 7,00 N. /11/

Reggeli Krónika III.

- Karsai Elek Naptár cimü rovatának témája ma részben szintén Debrecen városhoz kapcsolódik.

- 1819 február 19-én 150 esztendővel ezelőtt halt meg az erdélyi Fehérszéken Pécsi Mihály épitész. A magyar klasszicista épitészet kiváló képviselője. Az 1802-es tüzvész után az ő tervei alapján készült a debreceni Református Kollégium épülete. Pécsi életének főműve az 1805 és 1821 között épült debreceni Nagytemplom, melya arányainak lendületével és monumentalitásával mindmáig Debrecen jelképe. Pécsi Mihály nevét a debreceni ~~ép-ipe~~ Pécsi Mihály Épitőipari Technikum és Szakközépiskola viseli.

102

Pécsi Mihály építész

1974.II.19. 7,00 N. /11/

Regeli Krónika III.

- Karsai Blek Naptár cimü rovatának tömája ma részben azintén Debrecen városhoz kapcsolódik.

- 1819 február 19-én 150 esztendővel ezelőtt halt meg az erdélyi Fehérszéken Pécsi Mihály építész. A magyar klasszicista építészet kiváló képviselője. Az 1802-es tüzvész után az ő tervei alapján készült a debreceni Református Kollégium épülete. Pécsi életének főműve az 1805 és 1821 között épült debreceni Nagytemplom, melya arányainak lendülettével és monumentalitásával mindmáig Debrecen jelképe. Pécsi Mihály nevét a debreceni ~~Sp-Sp~~ Pécsi Mihály Építőipari Technikum és Szakkőképiskola viseli.

5. ábra. A debreceni Nagytemplom. Péchy Mihály tervének csonkított megtestesítése.

épitész

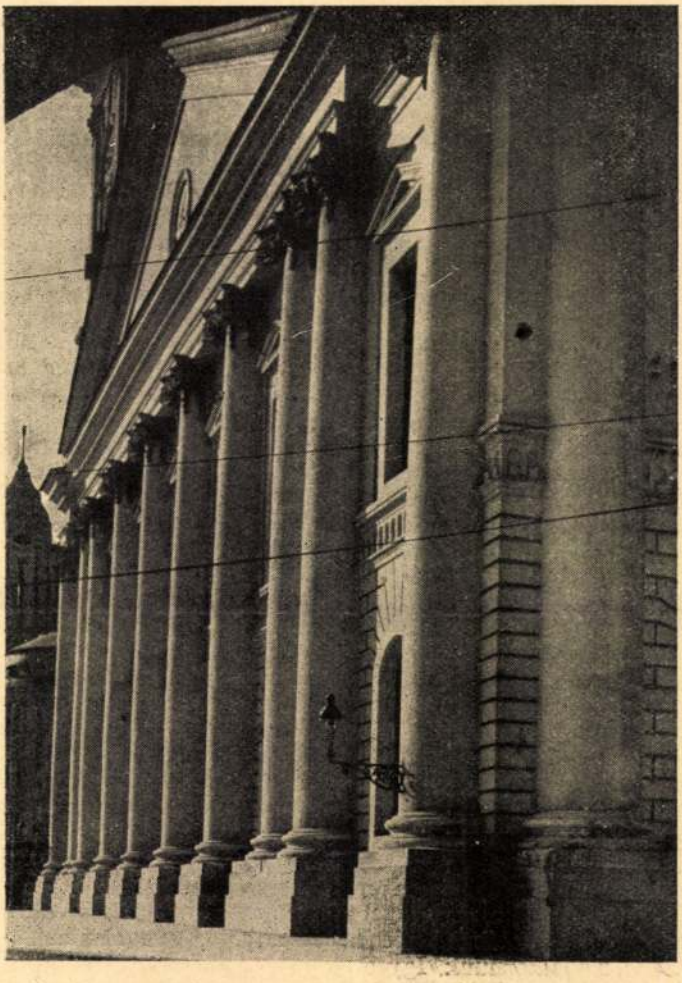

9. ábra. A debreceni Nagytemplom főhomlokzatának részlete.

nek hatása alatt született meg ez a terv, hanem abból a súlyos kényszerhelyzetből, mely a debreceni kálvinisták nyakassága és a városkép érdekeinek összhangolásából adódott. De ahhoz, hogy ez az első pillanatra szinte megoldhatatlannak látszó követelmény ily monumentális alakot öltsön, oly

koncepcióra volt szükség, amilyen Péchy Mihályé volt. Nem hiszem, hogy sokat mondanék, ha ezt a nagyszerű magyar katona-építészt a mi szűkös lehetőségeink közt felcsillant tehetségével a németek nagy katona-építésze és hallhatatlan mestere, Balthazar Neumann mellé állítanám. Annál sajnálatosabb, hogy a terv a maga egészében nem valósult meg bár annak megépítését Hild János is, kihez bírálatra küldték — néhány kisebb változtatás árán igaz lelkesedéssel javasolta. Kicsinyes szempontok akadályozták meg a kupola megépülését és Péchy — aki közben 1809-ben Győr várát védte Napoleon seregei ellen és akkor már generális — teljesen elkedvetlenedve vonul vissza a munkától. A homlokzat alsó része nagyjában még az ő tervei szerint készült, a kupola elmaradását, azonban már a tornyok felmagasításával és a közbeikatott attikafallal igyekeztek pótolni. (8. ábra.) Sovány pótlék ez ha az eredeti terv monumentális elképzelésére gondolunk, vagy annak megvalósult alsó részével hasonlítjuk össze (9. ábra), és szomorú, hogy annak a sokat ígérő kölcsönhatásnak, — mely a nagy alföldi város és a Nagyszebenben élő magyar katonatiszt közt fennállott — csak ily elcsenevészedett gyümölcse maradt az utókorra. Talán ezzel magyarázható, ha nem is menthető az a műtörténeti közöny és mellőztetés, melyben ennek a monumentális architekturának (10. ábra), az első neoklasszikus, igazán magyar származású épületnek Kazinczytól napjainkig része volt. Pedig ez a templom több egyszerű műemléknél. Fordulópont a barokk és neoklasszikus építészetünk közt, határköve annak a kornak, melyben idegenből irányították kulturánkat és pirkadása annak az időnek, melyben magyar tehetségek jutnak szóhoz.

Péchy tervében a barokk reminiszcenciák sajátos módon olvadnak bele a neoklasszicizmus lehiggadtabb felfogásába, s ha nem vezetne túl messzire, érdekes volna e különös alkotásnak részletesebb tektonikus elemezésével is foglalkoznunk. Igy csak arra szeretnék rámutatni, hogy ez az erőteljes architektura nemcsak önmagáért szól, hanem a városképnek is évszázados jelvényévé vált és alkotója igazán megérdemelné, hogy a feledésből kiássuk és a magyar építészettörténet igaz nagyjai közé emeljük.

*

Eredeti grandiózus elgondolásának csonka torzója, de még így is országunk legnagyobb temploma koronázza

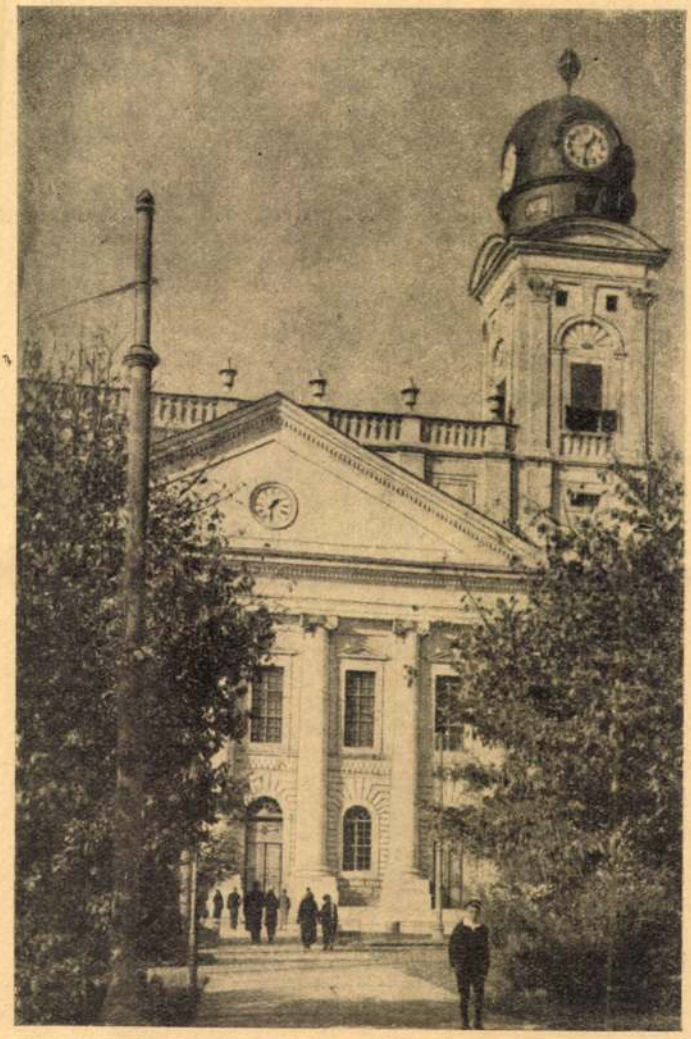

8. ábra. A debreceni Nagytemplom főhomlokzatának részlete.

levelezéséből kitünik — emberfeletti türelemmel veszi tudomásul.

Noha továbbra is minden felhozható érvvel bizonyítani igyekszik, hogy a centrális alaprajz a református istentisztelet igényeinek jobban megfelel, a hangulat mindinkább terve ellen fordul és az a felfogás kerekedik felül, hogy hosszhajós — amint a jegyzőkönyvekben olvasható *szegletes*-templomot kell építeni. Alátámasztja ezt az álláspontot a bontások eredménye, mely igazolta, hogy a régi hosszhajós templom alapfalai még használható állapotban vannak. Éderer Jakab váradi architektus készített is ilyen tervet, s ez döntötte meg Péchy eddigi makacs ellenállását, mert a következő levelében már azt olvassuk: *hogy ha már a kerek Templom nem kell, küld szegleteset is.* Csakhamar el is készíti e tervet, előbb függetlenül a régi alapfalaktól, majd ezek felhasználásával.

Kevés építész tervezett több megkötöttséggel és makacsabb kívánságok terrorja alatt, mint ez a geniális magyar építészkatona. Egy pillantást vetve az alaprajzra (6. ábra) látjuk, hogy egész szokatlan megoldással állunk szemben. Az egyházközség kívánságára kénytelen volt ugyan a régi hosszhajós templom meglévő alapjait felhasználni, az új templom főhomlokzatát azonban merész elhatározással a déli hosszoldalra helyezte, oda, ahol a város ma is legfőbb útvonalának ezzel jellegzetes pompás lezárást tudott adni. Már ez az alaprajz is magyarázatot ad ahhoz a szokatlannul elnyujtott homlokzati alakulathoz, mely a nyugati emlékeken iskolázott szemet eleinte talán idegenszerűen érinti. Péchyt tehát már az eddig elmondottak is mentesítenék a tervezési munkája ellen felhozható szemrehányásoktól. De szótlan bámulattal kell meghajtani elismerésünk zászlóját a nagy magyar tehetség előtt, ha egy pillantást vetünk a terv homlokzati lapjára (7. ábra). Álljunk meg áhitattal e terv előtt, hogy felfoghassuk értékét és jelentőségét. Péchy első elhatározása és kész rajzainak Debrecenbe való érkezése közt alig néhány hét áll, tehát inkább odavetett első gondolat, — mint kiforrott és lehiggadt alkotás gyanánt bírálandó. A terv Nagyszebenben készült — ahol Péchy már évek óta állomásozott — tehát oly helyen, ahol építészeti segédeszközök alig álltak a rendelkezésére. A Theresianumban nevelkedett magyar tiszt előtt ugyan bizonyára ott lebegett Fischer v. Erlach Karlskirche-je; metszetekről, vagy utazásairól talán a müncheni Theatinerkirche, a londoni Szt. Pál-templom, vagy a genuai Maria di Carignano is emlékei közt rejtőzött, de milyen messze vannak ezek Nagyszebentől. Nem is ezek-

melyek nálunk általában csak a századforduló után váltak érvényessé.

*

Szombathely székesegyháza, (2. ábra) a tiroli származású Hefele Menyhért 1791—97. közt testet öltött alkotása egész valójában a barokk felfogásban gyökerezik, festészeti kiképzése is odautalandó, mégis azt kell mondanunk, hogy a terek kapcsolása, a tektonikus elemek tiszta alkalmazása és főkép a falmenti oszloprendek szabatos beállítása már sokat éreztet abból, ami később oly mindenre kiterjedő egyöntetűséggel bekövetkezik. És még inkább érezzük a lehiggadásra, a tiszta építészeti elemek alkalmazására irányuló törekvést a székesegyház homlokzatán (3. ábra), melynek két egyenlő magasságú, négy-négy oszloppal tagolt emelete, a lezáró egyszerű timpanon és a gulasisakkal ellátott tornya már tisztán a klasszicizmus szellemét mutatja.

Mindezt még fokozott mérvben találjuk meg a sokkal korábban 1760—77. közt épült *váci székesegyházon* (4. ábra), a francia származású Canevale alkotásán, melyen úgyszólván csak a mellvédkorlátok formai alakítása, az apostolszobrok, s az oszlopállások változó közei figyelmeztetnek arra, hogy barokk-kori emlék előtt állunk.

*

És most lássuk neoklasszikus templomépítészetünk első nagy alkotását, (5. ábra) mely hosszas vajudásában szinte szimbóluma az akkori építési viszonyoknak és akkori építészsorsnak, lássuk az alföldi magyar város civiseinek büszkeségét: a *debreceni Nagytemplomot.* (5. ábra) Mindenekelőtt néhány szót a történetéről.[1]

1802. év júniusában ég le a régi *Nagytemplom.* A hívők és az egész ország megdöbbenésének, de egyszersmind áldozatkészségének hatása alatt a következő év áprilisában elhatározzák a megmaradt falak lebontását és új hatalmas templom építését. Két hónappal később a consistorium előtt fekszenek Pécsujfalusi Péchy Mihály Nagyszebenben szolgáló Ingenieur-Major tervei, egy közel 50 m átmérőjű körtemplom építésére. Bár kevéssel előbb már érkezett az ecclesiához egy kéttornyú barokk templomterv, Péchy tervét fogadják el, csak méreteinek kisebbítését kívánják. Péchy a kívánságnak szívesen tesz eleget és kisebb tervet küld. A laikusokból álló consistorium azonban újabb és újabb változtatásokat kíván előbb a tornyok elhelyezését, majd a kör alakú centrális alaprajzot illetően, s ezeket Péchy — mint fennmaradt

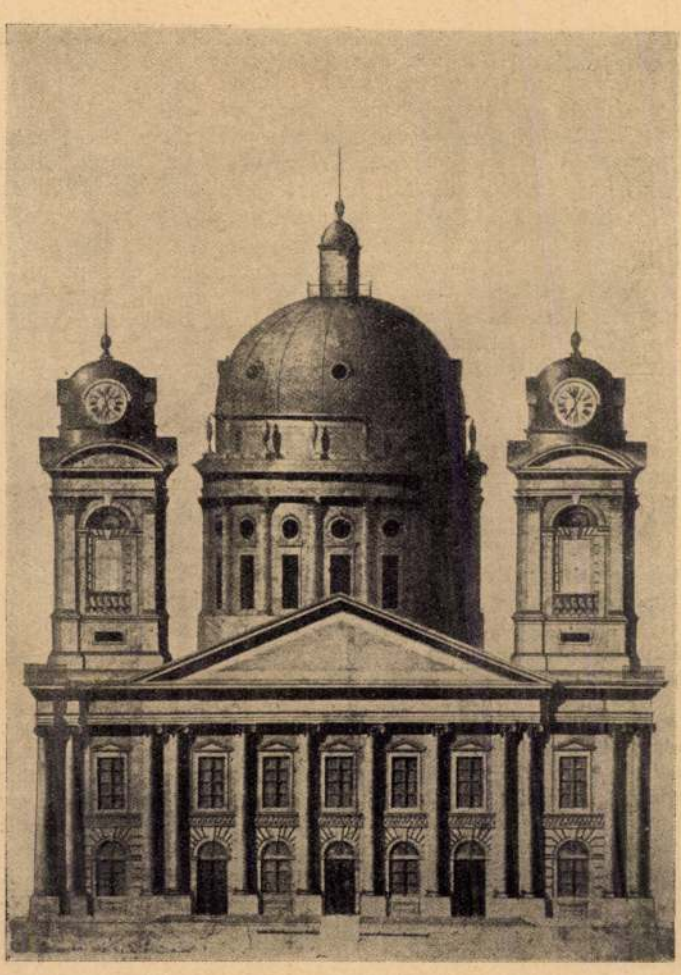

7. ábra. Péchy tervének főhomlokzata. Van der Werth rajza. 1807.[7]

görög és római formák tisztán logikai alapon való száraz beállítása, vagy az olyan templom, mint a párisi Madeleine.

Klasszicizáló templomainknak két előfutárja a szombathelyi és váci püspöki templom már a XVIII. sz. végén hirdeti azokat a lehiggadt architektonikus elveket,

Vas. Ujs. 1863.

A debreczeni nagytemplom.

Debreczen város egyik főékessége, az u. n. nagy templom azon térségen áll, hol a Piacz-Hatvan-Füvészkert-Nagypéterfia- s más kisebb utczák összetalálkoznak. — E szabálytalan téren áll e nyilvános épület, kortársával, a főiskola épületével szomszédságban. S bár fekvése szabad és ön-

azt mondjuk, hogy ilyen nagy gyülekezethez, nagy városhoz — mint a milyen itt a ref. egyházközönség — ilyen nagy épület illik. Hogy azonban a külső formát illetőleg, a nagyobb s kisebb részek elrendezésében mily izlésre — épitészeti tekintetben mily arányos viszonyra találunk itt, s átalában a templom a szépség mértékét mennyiben üti meg, annak megitélését a rajz után inkább a t. közönségre bizzuk, — elég legyen itt pár szóval megemliteni s számokkal kifejezni, az épités vezetésében résztvett, s még most is élő Beregszászi Pál nyug. rajztanár ur felvett alaprajza után, az egész épület s részeinek minőségét.

A két sorban folyó 2 öl magas, 36 ablakkal s 3 öl m. 8 szárnyas ajtóval ellátott nagy templom épülete, a kör-járdán kivül 600 □ öl területen fekszik, az 1802-ki nagy tűzvészkor leégett régi Veres templom alaphelyén, még pedig Péchy tábornok tervrajza szerint azon főmódositással, hogy a torony, — vagy most már a kettős torony, nem a régi helyére, a templom végére, hanem 22 lábnyi távolságban összekötőfalakkal dereka elé épittetett. E kettős tornyot összekötő féldombormivű jóniai oszlopsor, mint hatalmas homlokzat hossza 24 öl, magassága, a szintén jón-fejezetü oszlopokkal diszelgő templom falával együtt, a körül folyó párkány-koszoruig 10, — innét a torony fala 10, — a torony kup-tető 6, s végre a csaknem 1 öl átmérőjü gömb, vitorla, s csillaggal felszerelt vasrud 4 öl magas; — s igy e torony gazdagon aranyzott csillaga a földszintől 30 öl magasságban árasztja szét a messze távolban elható fényes sugarait.

A debreczeni nagy templom.

Miután a templom külsejéről a rajz után némi fogalmat ugy is szerezhetünk, térjünk belsejébe s kisértsük meg annak szerkezetét pár szóval leirni.

A képünkön látható három főajtó közől ha a középsőn — mely csak nagy ünnep alkalmával nyittatik meg — lépünk az egyházba, a magas oszlopokon nyugvó orgonakar alatt találjuk magunkat, honnét előre tekintve a templom átellenes oldalán művészileg alkotott, aranytól fénylő, korinth-fejezetű oszlopokon nyugvó szónokszék a két felől kapcsolatban álló papi székek, s a négyszögbe futó oszlopsorok közé zárt Ur asztala méltóságteljes formáinak látása, emelik magasabbra sziveinket. — A világosságot két soros 21 ablakon át nyerő egyház belseje, kereszt alakkal birván, hogy ennek minden részét felvehessük, arra nézve e — mintegy az orgonának előcsarnokul szolgáló részt, egészen hátra kell hagynunk. — A tulajdonképeni, négyszögben tagolt egyház belsejének hossza 28, szélessége — valamint a keresztben található ágak szélességei is 9 öl hosszuk; a keresztágak végpontjának egymáshozi távola 20 öl.

Az igen diszes korinth-fejü oszlopokon nyugvó kupboltozatok között legmerészebbnek látszik a központi, mely négy kolossális 14 láb vastag, 42 láb magas sark-oszlopokon nyugvó ivekről néz alá 60 láb magasról, a földszinti kövezetre.

S most még egy pár megjegyzésre kérünk engedelmet.

Sajnos, hogy itt az arányosság és nagyszerűség, a czélszerűséggel — különösen hallási szempontból — nem áll párhuzamban. — Már ha ilyen nagy egyházba megyünk, az isten igéjét, ha távol esünk is a szószéktől, szeretjük tisztán hallani és megérteni, — de itt fájdalom keveset értünk és tanulunk; mert részint a szerte nyuló ágazatok, részint s főleg a távol falakról visszaverődő többes viszhangok, szétosztják s elnyomják a szónok bár erőteljes hangját is, sőt a négy rendbeli karzatok között olyan is van — a szószék feletti — melyre nézve az ige tökéletesen elveszett, — s ez épen a tanulóknak jutott osztályrészül. — Az ezen karral szemben álló magasztos külsejü orgonára nézve, mely oda elől a torony alatti ág végére van illesztve — ugyanez mondható, sőt ha ünnepi alkalommal a zsufolásig megtelik, a buzgó éneklés a 30 változatu orgona legerőteljesebb hanghullámait is teljesen elnyomja, és ez mind az orgonának — mint annak jeles műkezelője szakértőleg állitja — czélszerütlen elhelyezéséből magyarázható ki; a honnan azon eszme létesülésén, hogy az orgona majdan a szószék feletti karba, mint nyiltabb s korlátlanabb helyre tétetik át, és a változatok száma még 14-el szaporittatik meg, — mint általános és szükséges kivánat teljesültén, melynek mielőbbi létesitése szivén fekszik az egyháztanácsnak is — előre örvendhetünk.

Az épitkezés menetét illető adatok birtokába nem juthatván, csak annyit szólhatunk még a nagy templomról, hogy épitéséhez a nagy tüzvészután 1803-ban mindjárt hozzá fogtak, s mint az a nyugati torony vitorláján lévő szám s betükből látszik, 1818-ban Simonffy Sámuel birósága alatt épült fel, a másik keleti torony vitorláján levő számok pedig azt mutatják, hogy a toronynak teljes elkészitése 1821-ben fejeztetett be. — Az 1834-ki földrenges e templom falait is megrázkodtatá, s nyomát annak délnyugati oldalán egy meglehetős repedésben hagyta fenn, de a mely baj nemsokára helyrehozatott. Az eredeti czélszerűtlen palakó fedezet — mint emlékszem reá — 1845—6-ban rézzel cseréltetett fel. — A nyugati toronyban magánosan álló, s Rákóczy György fejedelemtől ajándékozott nagy „Rákóczy harang"-ot — mely a nagy tűzvészkor valószinüleg a magasróli lezuhanás következtében repedt meg — a mult évben pesti nagyszer-kovács Poszdeck művészi vésője gyógyitá ki tompa rezgő hangjából; — s most tiszta átható hangja még szebben kihallatszik a Hortobágyi pusztára.

Hogy a nagy templom az 1849-ki évben gyülések helye volt, tudvalevő dolog. *K. K.*

A himlő és története.

Midőn több községben s vidéken ez idő szerint a *himlőjárvány*, nemcsak a beoltatlan — hanem a beoltott gyermekek — sőt felnőttek között is szomoruan dühöng, sűrűen söpörvén áldozatait: nem tartjuk időkivülinek, a *himlőről és annak történetéről*, némi ismertetést közölni.

Mindazon nyavalyák között, melyek az emberi életet megkeseritik, a *himlő* kétségtelenül a legborzasztóbb. Ezen utálatos nyavalya eredetileg tisztán kül- s messzehoni méreg volt, mely a többi szerencsétlenséggel együtt, távolból jött be honunkba is.

E járványt a régi görögök, rómaiak, nemkülönben Magyarhon őslakói: a hunok, avarok s magyarok épen nem ismerték. Sőt a XII-ik századig, egész Európa átalában mentve volt ez undok ragálytól.

A barbarismusnak eme sötét, merev s eredménytelen napjaiban települt meg a *himlőjárvány* Európában. E ragály, minden népet azonnal gyorsan meglepett. S a hova eljutott, ott rettentően dühöngött, annyira, hogy akkoriban az emberiségnek fele részét gyorsan elsöpörte. Kiket pedig a halál karjába nem taszitott, azoknak legnagyobb részét borzasztóan elékteleníté. Ha a kellemetlen ragyát nem érintjük is, ezenkivül számosan lőnek vakká, siketté, némává, sokan tébolyodottá, legtöbben pedig nehéz-kóros, aszkóros s szélütött nyomorékká, több éven keresztül huzván vonván kinteljes életöknek terheit.

Az emberiség érezte a *himlőnek* dühöngését, látta annak határtalan terjedését s rémitő áldozatait, és megnyugovék abban, mint a haragos ég által reá bocsátott iszonyu csapásban. Szóval, fatalista lett; — nem is gondolt arra, hogy ezen pusztitó zsarnoknak ellen- vagy óvszere lehessen.

Miután azonban a sötétség ezen félelmes köde ritkulni kezdett, s elmosódott szürkületén az ész hajnala kiderengve, a tudományok csirázására fölmosolygott: az emberiség is bátrabban lépett föl, s az ősei tudatlansága által meghonosult roszak, — azok között a *himlő ragálya* ellen is, irtó háborut inditott.

S lassankint — miközben e járványnak eredetéről vizsgálódott — belátá: hogy ezen nyavalya, nem önállólag benn az életszervekben, de külről ható fogékonyság, azaz *ragály* által származik; s hogy az egyszer himlőssé lettek — bármint dühöngjön is a járvány — e nyavalyát többé soha meg nem kapják.

S miután ezt a szemlélődő tudomány belátta, egy *elvet* állitott föl: hogy tudniillik a *himlősödés* két oknak, nevezetesen a *ragálynak* és az *aziránti fogékonyságnak* közreműködéséből származik. S ezen elvre alapitá a himlőtőli megszabadulhatásnak *mentő-szerét is*, mely vagy a *ragálynak teljes megakadályozásában*, vagy a *himlőbeli fogékonyságnak eltávolitásában* álljon.

A ragály megakadályozásának munkája,

óriási nehézségekbe ütközött s elvégre is kivihetlen levén, föl kelle vele hagynia.

Most tehát a gondolkozó főknek nem maradt föl más segédeszköz : mint a *himlőbeli fogékonyság eltávolitásának munkája*, a mennyiben tudniillik ez kivihető leend. És a tapasztalat csakhamar bizonyitá, hogy ezen mentőszer, a kisded gyermekek *himlőbeoltása* által, teljes érvényre jutott. S e bizonylat hitelességét, már csaknem egy század nyilvánosan is megpecsételte.

Azonban ezen *beoltás* is, szintén sok akadályra talált. Elsőben mindjárt előitéletekkel, babonákkal kellett küzdenie. A tudatlan nép sehogy sem foghatá föl : hogy a nyavalyát miért oltassa be, a nélkül is nyavalyás gyermekébe? — Majd maga a *beoltás* is, nem ritkán veszélyes kóresetekkel lőn összeköttetve : a másokból vett s beoltott *anyag* gonosz következményeket vonván maga után, hogy a himlőtőli rettegés még iszonyubb legyen. Végre az egész *mütétel* és annak *stadiumai*, az orvosok folytonos, szakadatlan, kiváló gondját s e miatt temérdek költséget igényelvén, az emberiség utoljára e *mentőszertől* is elhidegült.

Szerencsére, 1798. *Jenner Eduard* angol orvos megismertette a világgal a *tehénhimlőt*. Ezen fölfedezés — a vég lefolyásához sietö s komoly találmányokban dus — XVIII-ik századot, jótékonyságával megkoronázta. Az elhunyni készülő századnak ezen *ujszülötte*, az emberi ész diadalának megdicsőittetése volt : többet nyervén ezen *szelid lumen* által az emberiség, mint a mennyit a *háboru romboló haragja* miatt, egy egész évszázadon keresztül veszitett. — Ezen fölfedezés által ugyanis az ádáz himlő táborának minden fegyvere megtompult. A gyöngéd anya nem remeg többé e kiméletlen ragálynak hallatára ; s forrón szeretett gyermeke miatt nem hull a kétségbeesés karjaiba.

A tehénhimlönek, Jenner Eduard által megismertetett előnyei következők :

1. *a tehénhimlönek beoltása*, külről ható, egy kevés bágyadtságot okoz, menten minden komolyabb betegségi bajoktól.

2. a beoltott anyag, csak az oltás helyén tör ki, a testen másutt sehol sem mutatkozik.

3. a beoltott anyag illetése, semmi ragályt nem eszközöl.

4. a beoltás, minden életkorban s az évnek mindenik szakában történhetik.

5. semmi kórnyomot nem hagy maga után.

6. megszünteti *a himlőbeli fogékonyságot.*

S *Jenner Eduard* a tehénhimlőnek ezen nevezett előnyeit, nem saját műszobájának csendes falai között gondolta ki : hanem a természetnek hosszas szemlélése és kitartó buvárlata által nyeré meg. Ő ugyanis oly emberekről vőn példát, a kik már ezelőtt 25, 27, 31, sőt 53 évvel átmentek *a rájok ragadott tehénhimlön ;* s a kikben aztán a *himlőragálynak* többé semmi hatása, s a mondott anyagi méregből származhatandó bajnak *semmi utókövetkezménye* nem mutatkozott.

Jenner — tapasztalaton alapult *mentöszerének* ezen közleménye aztán több tájakon megkisérltetvén, mindenhol ugyanazon eredményt szülte. S igy lőn, hogy e szerencsés siker miatt, a *tehénhimlőnek beoltása*, egész Angolhonban, majd Német-, Frank-, Dán-, Svéd-, Spanyol-, Olaszhonban, sőt Ázsia-, Afrika- és Amerikában is elterjedett. S oly gyorsan terjedt, hogy — a mivel még eddig a leggyakorlatibb találmányok sem dicsekedhetének — a *tehénhimlönek beoltása*, rövid *két év alatt*, a földnek csaknem minden müveltebb részén ismeretessé lőn. S fölkarolt hirnevéhez, hatása is oly nagy mérvü leve. Csupán Londonban, egy év alatt 60,000-et oltottak be, s közölök 10,000-et szándékosan kitettek a legjárványosabb himlőragálynak .... egy sem kapta el többé a himlősödést.

Magyar hazánkban a *himlö-beoltás* 1801-ben kezdett gyakorlatba vétetni. — Dr. *Bene* bizonylata szerint — Pesten, 1801. aug. 27-től 1802. febr. végeig, különböző életkoru, mintegy 200 egyénbe oltatott be a *tehénhimlö*. Közölök 6-ban nem fogamzott meg ; 10-nél tökéletlen himlőzés mutatkozott ; a többi 184-nél pedig a legtökélyesebb s valódi *tehénhimlö* fejlődött ki.

A beoltott *tökélyes tehénhimlö* stadiumainak lefolyása, következő :

A *beoltás utáni harmad napon,* az oltás helyén, egy kis emelkedettebb vörös pont látható.

Ötöd napon, a vörös pont, már csaknem borsónyi nagyságuvá lesz, közepén átlátszó folyadékkal telt hólyagcsával. Ezen napon némelyeknél — bizonyos, forróságg al és nyugtalansággal együtt járó — láz is mutatkozik.

Heted napon, a vörös pont már krajczár nagytágu folttá terjeszkedik ; s a középen átlátszó fehér hólyag, tisztán kivehető.

Kilenczed vagy *tized napon*, az emlitett vörös folt fél, sőt, egész tallérnyi tüzes körré képződik ; s a fehér hólyag kiül — közepében némi mélyedéssel, mintegy gyanittatván a bekövetkezendő válságot. A minthogy ezen napon a hólyag föl is nyilik, s kristálytiszta *átlátszó nedvet* bocsát, mint — többek részére béoltásul használhatandó anyagot. Ezen napon, átalában *minden béoltott egyénnél*, láz vehető észre.

Tized napon, igen sok beoltott, fájdalmat érez hónaljában ; némelyeknél épen hónalj-mirigyek mutatkoznak. Ezen keményedések azonban, nehány nap alatt, minden gyógyszer nélkül szétoszlanak.

Tizenketted — s következő napokon, a vörös s kemény folt lohad, s környeskörül lassankint beljebb huzódik. A hólyag pedig — középen mindinkább terjedő barnás pontot nyer ; mignem nehány nap mulva *varrá* szárad s önmagától lehull. S igy — kellő gonddal tartva — legfeljebb 20. nap alatt, lejár a *himlőbéoltási stadium.*

A beoltottakon — a leirt tüneményeken kivül — béoltásból eredő más betegségi eset, még soha nem történt. A honnan *dr. Jenner* s utána más jóravaló orvosok is, az egész lefolyás alatt — melegben tartáson kivül semmi gyógyszert nem használnak.

Filep Mihály.

Történelmi kalászatok.

Irta *Lehoczky Tivadar.*

(Folytatás.)

XXV.

Nehány boszorkány- és más per.

A XVII. század gyakori háborui, melyeknek hazánk volt szinhelye, az itt megtelepedett törökök — és gyakran portyázott tatárseregek zaklatásai a véres, s hosszantartó kurucz hadjáratok, s egyéb calamitások okozták, hogy honunkban a 17. század végén s a 18. elején a müveltség igen alászállott fokon állott, a tudomány, ipar, vallásgyakorlat elhanyagoltatott ; a naponkint terjedt babonák és balitéletek a sötét tudatlanság, a törvények önkényes és helytelen kiszolgáltatása, a birák együgyüsége, oly szomoru helyzetbe hozták az országot, hogy ma nem csodáljuk, ha levértárainkat az akkori idők jellemző maradványaival, bús emlékeivel, — nevetséges perekkel, ostoba itéletekkel, szóval az igazság-kiszolgáltatás szánandó nyomaival tömve találjuk ..... Hogy ez időben *a boszorkányok* ugy feltünedeztek, mint esős időben a gombák, nem csodálhatni ; valamint azt sem, hogy találkoztak tudatlan birák, kik azokat halállal büntették.

Közlök itt egynehány boszorkány- pert ; hadd mosolyogjon fájdalmasan felettük a mostani , hála Istennek, felvilágosodottabb nemzedék.

1689. mart. 31. Salánkon tartatott ugocsai törvényszék előtt, Barkóczy György főispánsága, Ignéczi István tiszti ügyészsége és Pap István szolgabirósága alatt következő ügy döntetett el. — *Vádirat :* „Mivel Szerenyei Anna incatta többire majd gyermekségétől fogván, az Isten és az ország törvényével ellenkező dolgokk elkövetésében foglalkozván, sokakk becstelenségét, sokakk boszorkánysági cselekedeti által veszekedést cselekedvén, maga is minden ördögi és boszorkánysagi cselekedetekkel lévén, sőt ami nagyobb az Isten könyvének a szt. bibliának igéjét és Isten szavait meghamisitván ellene mondott : kiványa az Dnus A. et M., hogy az praefata juxta Art. 31 et 32 Sti Stephani *elsöben nyelve töből vonattassék, annak utána borso szalmával s asszu fával égettesék meg. Deliberatum*: Boszorkánysága minthogy nem világosittatott; azért meg nem sententiaztatik. De hogy az Istent megtagadta, káromkodott, a népet elcsábitotta, elhitette s nagy vétekben *ejtette, megölettessék; elsöbben nyelve töből kivonattassék, azután kövel verettessék agyon.*

II. 1689. julius 13. ezen per tárgyaltatott hasonlóképen Salánkon az ott összegyült ugocsai törvényszék előtt :

Vádirat : Mivel Szennyes György özvegye Kovács Erzsébet hetenii lakosné, nem tudatik micsoda ördögi lélektül viseltetvén, megvetvén mind az Ns org törvényeit, magát boszorkányi mesterségekben, emberek vesztésében, étetésében, és egy szóval minden boszorkánysági dolgokban gyakorolta : kiványa az Dnus A. et M. juxta Art. 32. Sti Steph. etc. ezen cselekedetiért az vádlottat tüzzel megégettetni, praemissa tortura, több complices társainak mondására. Deliberatum : *praemissa tortura comburatur.*

E törvényszék által, hasonló büntényért előleges kinzás után, tüz általi halálra itéltettek : Lőrincz Pál özvegye, született *Surion Anna* kökönyösdi, Mindszenti István neje *Varga Ilona* fertős almási és Ugocsában elfogatott *Szabó Ferencz* viski marmarosmegyei lakos.

Még több ily szomoru tszéki jelenet is fordult elő ; de minthogy ebből ennyi is sok — pontot teszek e czikkemre és — porzót hintek rá.

XXVI.

Valaha a büntetések szigorubbak voltak.

Azt mondják az elménczkedők, hogy a törvény pókháló, melyen az erős dongó könnyen áttör, mig a gyenge légy benne megakad s elvész. ... Valaha ugylátszik igaz volt ez élcz : mert nehány század előtt a szegény embert, ha bármily igénytelen tolvajságra, csalásra, szerelmi kalandra vetemedett — kérlehetlenül kivégezték, mig a hatalmas urak kényük szerint és büntetlenül zsarnokoskodhattak, sőt oly kéjélvezetes jogokat szabadon gyakorolhattak, melyeket ide irni restellek....

Lássunk egynehány bünpert a 17. századból :

1692. nov. 4. az ugocsai törvényszék *Nyiri Anna* fancsikai lakosnő ellen, mivel a német vitézekkel ide-oda járni nem átallotta, ily itéletet hozott : *Deliberatum est* : Noha már más izben is gonosz életeért megbüntettetett s kicsapattatott, mind az által ujabban ezen Vgjében való bejövetelével s gonosz czégéres vétkének cselekedetivel sokakat megbotránkoztatott azért, ujabban *hóhér által verettessék meg s kergettessék ki a Vgyébül*, Tovább pedig harmadszor is hogyha bejönne, a vgyében, és ilyen gonosz cselekedete compareáltatik, feje vétettessék.

1691. april 3-án Batári János ellen agyonütésért és káromkodásért a törvényszék ily itéletet hozott : *Deliberatum.* Minthogy efféle gonosz cselekedete, nemcsak egyszeri hanem szokásos a tanu vallások szerint, — maga nyelve vallása szerint pedig szállása s koporsója is kész — azért *akasztassékfel.* (Breviter et confuse itéltek ő kglmék!)

1693. febr. 10-kén az Ugocsamegyei törvényszék Fóris János velétei lakost kerékbeni töretésre s előre bocsátott *torturára* itélte, mivel a nevetlen falusi templom czimterméből csekély ingóságot ellopott.

Néha pedig az elitélttel kegyelmesen is bántak, megváltoztatván büntetését, mint e következő 1693. sept. 1-én kelt itéletből kitetszik. *Deliberatum* est : „Noha Haraszti Tamás veréczi lakos mind paráznaságaért a fővételt, mind a lopásért az akasztófát megérdemlené; mindazonáltal az Ur Isten ellen való szörnyü káromkodásaért, mások példájára és Istennek eö felsége nagy haragjának csendesitésére, *kövelverettessék agyon* praemissa *tamen* tortura, hogy ha kik kivált lopásában complexi volnának, mondja ki."

Egyveleg.

A betegágyas madár. Egy betegágyas madarat a nevezetes utazó Livingstone Afrikában látott. Egy bennszülött mutatá neki egy korvé (Tockus erythrothynchus) fészkét egy fa üregében. A fa középnagyságu üregében nem volt látható egyéb, mint egy félhüvelyk széles és 3—4 hüvelyk hosszu hasadék; a fa természetes ürege ezen hasadékig, kemény agyaggal be volt tapasztva. A mint nevezett utazó az odatapasztott agyagot letörte, csak akkor vevé észre, hogy a nőstény madár tojásain ül a fészekben. Erre a bennszülött azon felvilágositást adá, hogy ezen madárnak azóta, hogy ezen fészekben megtelepedett, minden költés alkalmával ilyen betegágyat kell tartania; minthogy a him az üreg széleit a mostérintett módra mindig be szokta tapasztani, s csak akkora nyilást hagy, melyen párjának az élelmet beadhassa. De másrészről oly hűségesen táplálja betegágyas párját és kisdedeit, hogy ő maga a sok koplalásban egészen elgyengül és elsoványodik, néha annyira, hogy a rögtön előforduló hőmérsék változásakor, erőtlenségében az esővel együtt leesik a fáról. Párja ellenben a nyugalom és gazdag táplálék következtében nagyon meghizik, s a bennszülöttek által, izletes husa végett, szorgalmasan felkerestetik. Livingstone több ily madárfészket szemlélt meg, melyek részint egészen el valának készitve ; és mind ezek, mind a bennszülöttektől nyert felvilágositások, igazolák a fennebbi elbeszélést. — *Dr. B. L.*

jelentést Ő Felségének a dologról, én majd aláirom és nyomban vigye egy futár.

Ezzel nyugodtan megfordult és tovább irt.

Inkey pedig, a milyen gyorsan csak lehetett, megirta a jelentést, az egész historikumot apróra, lovaslegény száguldva vitte Bécsbe, egyben a Bibók Zsigmond alázatos folyamodását, melyhez csatolván a Görgey alispántól vett irásos elfogatási parancsot, annak bizonyságául, hogy nem költött meséről vagyon szó, aziránt könyörög ő szent felsége lábaihoz borulva, hogy miután ennek a birodalomra fontos hirnek haladéktalan megjelentése végett éjeken és nappalokon való lovaglással saját épségét nem kimélve, elhagyta szolgálatát, őt a hadseregbe megillető rangba fölvenni, vagy bármiképen kártéríteni kegyeskedjék.

A jelentésre gyorsan megjött a válasz, udvari kurir hozta lóhalálban. Mikor leszállott a várudvaron, a ló összeesett.

A nádort haladéktalanul Bécsbe szólitotta az uralkodó, egyszersmind azzal bizza meg, hogy a följelentőnek a kurir által küldött zacskó aranyat adja át s a mennyiben még ezenkívül is érdemelne valamit, járjon el méltányosan s esetleg helyezze el valamely állásba, a melyre alkalmasnak mutatkoznék.

A herczeg boszús volt, hogy Bécsbe kell mennie, unalmas értekezleteken, haditanácskozásokban részt vennie (a mely folytonos ülésezés az epevezetékekre ártalmas), mindamellett kiadta a parancsot az utazásra s legott nagy sürgés-forgás kerekedett a várban. Ugyancsak nem felejtette el a Bibók ügyét. Elolvasta a Bibók visszaszármaztatott folyamodványát és mellékletét, a Görgey Pál által irt elfogatási parancsot, aztán felhivatta Bibókot, ki ott Fraknón tartózkodott és a részletek után tudakozódott, hogyha — úgymond — ő felsége kérdezni találná.

Bibók elmondott mindent, felfedezését, hogy a társzekerek ládáiban puskapor és puskák vannak. Hogyan bújt a kályhalyukba és végig hallgatta Eszéék manipulácziját és a vállalkozóktól kivett esküt. Majd az alispánnal közölte a meglepő titkot, ki egy csapat élén testvérbátyja elfogatására küldte őt ki.

A LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLY.

— No és miért nem fogta el Görgey Jánost, ha parancsolva volt?

— Mert eszembe jutott, hogy talán többet használok ő felségének, ha időt nem veszítve sietek a hirrel.

— Canis mater! Hogy jutott eszébe ő felsége? — kérdé a herczeg.

Valami különös gúny játszadozott a bajusztalan ajka körül, a mi sehogyse tetszett Bibóknak.

— Mert én nagyon szeretem ő felségét, — felelte, szemeit a szép freskókkal ellátott menyezetre vetve föl.

— Úgy? Hm. No, ugyis jól van. Hát nézze csak, ő felsége itt küldi magának a följelentésért ezt a zacskó aranyat és itt vannak az iratai is.

Az iratokon kívül egy zöld selyem zacskót emelt fel az iróasztaláról és intett az egyik alabárdosnak, hogy adja át, mert mindég két alabárdos állt az ajtónál, ha úgynevezett kis embereket fogadott s azokkal mindig nagy távolságból beszélgetett; nem bátorsághiányból, de a nádori méltóság kedvéért.

Bibók átvette a zacskót, meghajtotta magát s a közben latolgatta, méregette a zacskót és nagyon könnyűnek találta.

— Kegyelmes herczeg, — mondá vakmerőn előrelépve, — én egyebet kértem ő felségétől. Én most az állásomat is elvesztettem, hogy neki szolgálatot tehessek.

— Igen, van itt szó ő felsége legmagasabb parancsában egyébről is, és én azt most kiszolgáltatom.

Bibók arcza kigömbölyödött, apró szemei szikráztak az örömtől.

— Ezennel kinevezem a kanczelláriához kályhafűtőnek, — szólt a nádorispán, — s ezt azzal indokolom, hogy a kend legújabb pályafutása egy kályhalyukból veszi kiindulását.

Bibók mosolyra görbítette a száját

— A kegyelmes úr tréfálni méltóztatik velem, szegény szolgájával.

— Canis mater! — én sohase szoktam tréfálni olyan emberekkel, mint te. És még nem is végeztem, mivel hogy még tizenkét botot is fogsz kapni s ezt azzal indokolom, mert a parancs szerint el kellett volna fogni Görgey Jánost, de ezt elmulasztotta kend. Mondtam.

Bibók fölszisszent, mint a kigyó, ha rálépnek.

— Protestálok, kegyelmes uram! Én nemes ember vagyok.

— Ha protestál, akkor még megtoldatik a büntetés hat bottal. A nemes ember nem szokott ládákat fölfeszíteni és kályhalyukakban spionkodni. Küldjétek be az udvarbirót.

— Elmegyek magához a királyhoz.

— Ez is hat pálcza. Félek, nagyon sokra találod vinni, atyámfia. Azért most már eredj ki.

Nem volt itt semmi mentség. A fraknói várudvar kellős közepén ráverték a huszonnégy kemény pálczákat s rettenetesen dühöngve, átkozódva fölfogadta, hogy mindezért boszút áll a hatalmas nádoron (nevettek a lakájok, hogy minek köhög a bolha, mikor nincsen tüdeje), s térdig koptassa bár a lábát, de bejut a császár elé és számon kéri a violenciát, a mit egy nemes emberen a helyettese elkövetett.

KOSSUTH FERENCZ ÉS KISÉRETE AZ ÜNNEPÉLYEN.

A PÉCZELI KOSSUTH-SZOBOR LELEPLEZÉSE.

BÁRCZY ISTVÁN, A SZOBORBIZOTTSÁG ELNÖKE BESZÉDET MOND.

A PÉCZELI BIRÓ ÁTVESZI A SZOBROT.

A PÉCZELI KOSSUTH-SZOBOR LELEPLEZÉSE.

Persze hiába ment Bécsbe, be nem juthatott Lipót elé. Rosz, durva, bizalmatlanságot keltő arcza volt s az Arany Bullának ama bizonyos záradékán rég átszaladt az idő. Azaz hogy mégse ment hiába Bécsbe, mert megismerkedett ott Ljubomirsky lengyel starosztával, ki a császárvárosban időzött. Egy kocsmai mulatozásnál verekedés támadt a staroszta és a szomszéd asztalnál iddogáló három morva úr közt. Bibók, ki csak annyit tudott, hogy a starosta a lengyel Szepességről, Béláról való, az ő csodálatos szimatjával melléje állott s fölragadván egy széket, elverte és kiverte vele a morvákat. A starosta hálás volt, szolgálatába fogadta Bibókot és mindenben segítette; a királynál audienciát kieszközölni nem volt ugyan elég ereje, de a mindenható kanczellárnál kivitte, hogy fogadná és meghallgatná Bibókot.

A finom modorú államférfi megértvén a czirkumstancziákat, sajnálkozó arczot vágott.

— Bizony nem segíthetek, édes lelkem. A mit kapott, azt le nem vehetem önről, de még ő felsége se veheti le. A nádorispán nagy úr, annak mi nem tehetünk semmit. Azonfelül jól megitélve a dolgot, neki némi igaza is van és nem lehetetlen, hogy ő felsége ehhez a nézethez hajolna, ha neki előhoznám, mert önnek csakugyan el kellett volna fognia azt a bizonyos Görgey Jánost.

— De hiszen akkor nem jelenthettem volna oly gyorsan ő felségének a betörés veszedelmét.

— Nem lett volna baj, ha nem jelenti, — jegyzé meg a kanczellár bágyadt mosollyal. — Rákóczi a nélkül épen úgy bejött volna, a hogy most bejön. Mirevaló tudni, hogy útban van, ha úgyse akadályozhatjuk meg? De ha ön a helyett elfogja Görgey Jánost, akkor Rákóczi nem jöhetett volna be Görgey Jánossal, csak Görgey János nélkül.

Ez annyira egyszerű és igaz volt, hogy megzavarta a kalandort.

— Hát igen, belátom, el kellett volna fogni, — motyogta inkább önmagának, — de nemes embert megbotoztatni, ez borzasztó . . . Vagy van nemesi jog, vagy nincs, de ez így nem maradhat.

A kanczellár a vállát vonogatta és idegesen kezdett babrálni az allonge parókáján (mely minden hosszúkás arczot a XIV. Lajoséhoz tett hasonlatossá), az pedig meg volt mondva Bibóknak az előszobában, hogy a parókababrálás az audienczia végét jelenti.

— A mi pedig Görgey Jánost illeti, — folytatta, szokott henczegésébe esve, — akkor fogom el, a mikor nekem tetszik.

— No, ez már beszéd, — kiáltott fel a kanczellár élénken. — Ezt szivesen hallom. Hát fogja el azt a Görgey Jánost és akkor én kezeskedem fényes elégtételről a megtörtént sérelemért.

Ezzel a sovány eredménynyel hagyta el Bibók Bécset új gazdájával, a starosztával, kinek bélai udvarában megragadt, a hogy ma mondanák: «lengyelnek». Egyszer pajtása volt az úrnak, a kivel együtt devernált, máskor szolgája, a kit lepocskondiázott a többi cselédek előtt; körülirt fizetése nem volt. Egyszer hopp, máskor kopp. Se körülirt foglalkozása; a lovait trenirozta, megverekedett érte, ha a körülmények úgy hozták magukkal, menyecskéket kerített neki, ha a staroszta szeme megbotlott az ilyesmin, tisztitotta a puskáit, pipaszárait, leitta és mulattatta a vendégeit s mindezek fejében a rendes fizetés helyett szólithatta a starosztát «per tu» is, ha látta, hogy jó hangulatban van. Csakis ezzel a csábító kedvezménynyel volt eltűrhető az állás a szeszélyes Ljubomirsky mellett.

Hanem azért tűkön ült Bibók mégis. Az áthangzó csatazaj nem hagyta nyugodni. A hirek, hogy Rákóczi miként nyomul előre, itt is, ott is megverte a németet, ez is, az is hozzája csatlakozott, már Erdély is az övé, már a Dunántúl is fordul, lázas izgatottságban tartották. A háborúskodás akkoriban még élvezetszámba ment, akár a vadászat, halászat, vagy másféle sport. Öreg magyar urak, a kik a csizmájukat se birták már felhúzni, nem hogy verekedni tudtak volna, odacsatlakoztak a táborokhoz és megosztották a nélkülözéseket és kalandokat. Ezek a hadi «kibiczek» nem nagyon használtak az ügynek, inkább alkalmatlanok, mert láb alatt vannak, sok podgyászszal járnak, sokat fecsegnek, okoskodnak s ezzel megrontják a többit is, lazítván a fegyelmet s nehezítvén sok retyerutyájukkal a csapatok gyorsabb mozgását. De hasztalan, nem lehet tőlük szabadulni. Voltaképen egy kis «kaszinózás» az nekik. A tábortüzeknél elfogyasztott birkatokányok, a kombinácziók, tervek, aspektusok, csintalan anekdották, egy kis akvirált borocskával leöntve, a nemesi élet legfölségesebb fűszerét képezték.

Csoda-e, ha Bibók a maga kalandor természetével, nyugtalan, forró vérével, elolthatatlan szenvedélylyel vágyott oda, hol pöffeszkedni, zsákmányolni és erőszakoskodni lehetett? De hogy menjen? A császáriak, a hol *igazi* katonai rangot vélt kapni a följelentésért, czudarul bántak vele. Most is a fogát csikorgatta, ha a palatinus eljárása jutott eszébe, különösen a kályhafűtőség. Azt annyira szégyenlette, hogy Ljubomirskynak se panaszolta el. A császáriakhoz tehát nem mehet. A kuruczokhoz még kevésbbé. A labanczokkal legalább leszámolt. De a kuruczok még vele nem számoltak le. Ha Görgőre megy, ott Görgey Pál fogja fülön, ha a katonák közé áll, ott mindenütt akadhat valaki, a ki leleplezheti, hogy az Esze Tamás ládáiba bekukkantott, hogy a kályhalyukból kihallgatta a terveket, elárulta az alispánnak s ez még nem elég, elhagyta a csapatot s ment a hirrel a palatinushoz.

Szóval Bibók nem mozdulhatott sehova és a Tantalus kínjait érezte Bélán. Ha legalább nem hallott volna a csatákról. De itt mindenki azokról beszélt. Hiszen ez még a közös anya teste, azért, hogy érzéketlen. (Voltaképen nem is a testrészt ütötte volt meg annak idején a guta, hanem csak a Zsigmond király erszényét.) Kereskedők folyton átjártak, menekülők is jöttek, kiket a labanczok vagy a kuruczok fölperzseltek. Ez biztonságos területnek látszott. Csinytevő katonák ide szöktek a lengyel részbe a büntetés elől. Minden hir megérkezett. Különösen a nagyjelentőségű hirt nem kellett kocsira ültetni; átrepült valahogy. De az apró semmiségek is átszivárogtak. Minden hónapban egyszer itt hált meg «A holdvilágra ugató kutyánál» a lőcsei Molitorisz-kocsi s annak az utasai vagy a kocsisa, ellenőre (félévenként maga Klebe apó) a szűkebb Pátria nevezetesebb eseményeit is elbeszélték. Bibók ilyenkor velök töltötte az estét és mindent kikérdezett, különösen ha Klebét megkaphatta: Mi ujság Lőcsén? Ki halt meg? Ki ment férjhez? Kivel tart a város? Klebe nagy koponya volt, mindenről birt tájékozással, a tanács belső dolgairól, a vármegye praktikáiról.

— Fekete posztóban járnak-e még?

— Bizony még mindég ott tartunk.

— Ki mostan a biró Lőcsén?

— Még mindég Gosznovitzer uram.

— Úgy látszik, léha ember, semmit se akar csinálni.

— Csinálna az, de nem tud.

— Görgeynek persze egy haja szála se görbült még meg?

— Kutya baja.

— Tehát még mindig nem volt azóta Lőcsén?

— De volt, — nevetett Klebe, — mint ki-

Pecher Vilmos
Hobrán
l.
Művészi Ipar
II. 256 l.

vászon, az nem tesz semmit, de mindenesetre legyen rajta kék hegy, erdő, patak, völgy, szikla, pázsit; s ezzel megelégedhetel, mert u. n. ideális tájképet festettél, melyen a természet jellemző képeit bizonyos terv szerint, — legyen az négyszög vagy klasszikus háromszög — csoportosítottad és ha mindez kész van, akkor vedd elő az ó-kori görög-római mythologiát, gondolj ki valami idilikus jelenetet, melyben ott szerepeljen Ámor, Venus, meg a szép Adonis s rajzold oda; vigyáz, hogy a ruha mindenkor olyan ráncokat öltsön, melyek a klasszikus nyugalomnak megfelelnek, ha akarod és van rá helyed, úgy odarajzolhatsz

A természet nyáron telisteli van ilyen tüneményekkel, melyekben az éles szem, a mely a színekben és formákban gyönyörködni tud, végtelen élvezetet talál. A hol más félszemmel figyel, ott a művész tágra nyilt szemekkel gyönyörködik. Amidőn valaki nyaranta az Alföldön nem lát egyebet egy végtelen perspektíváju rónánál, hol az egyes képek folytonosan ismétlődnek: itt egy gémes kút, útszéli csárda, amott egy kéttornyu falu, majd ismét nagy mezőség, legelő, nyáj stb., azon hamar erőt vehet az egyhangúsággal járó unalom; annál nagyobb élvezetet talál az, ki észreveszi a különbségeket, érdekes árnyalatokat s ami első tekintetre egyhangúságot suggerálhat, ott megtalálja a váltakozó képeket, az életet. Akinek pedig e mellett művészi érzéke van, aki maga is telve érzésekkel, hangulatokkal, annak egy erdő, egy madárcsoport, egy nádas, egy tanya, egy patak — az érzelmek, gondolatok, ábrándok, emlékek egész birodalmát idézik fel. A képek pedig folytonosan változnak, reggeltől estig, sohasem ismétlődve. Változik a fényforrás — a nap — változik a levegő, változik a színhatás s ennek következtében változik a néző érzelme is. S ha egy festő nem tenne egyebet, mint a nap egyes szakaiban, mondjuk, — hajnalban, reggel, délben, szürkületkor vagy

76. — PÉCEL: Egykor gróf Ráday-kastély — Vorm. Schloss der Grafen Ráday — Autrefois Château des Comtes Ráday
Former Castle of the Counts Ráday
(1744.)

77. — PÉCEL: Erkélyrészlet — Erkerdetail — Détail du balcon — Detail of the balcony

Pecel

Ráday - Eastéj

76. — PÉCEL: Egykor gróf Ráday-kastély — Vorm. Schloss der Grafen Ráday — Autrefois Château des Comtes Ráday Former Castle of the Counts Ráday
(1744.)

77. — PÉCEL: Erkélyrészlet — Erkerdetail — Détail du balcon — Detail of the balcony

Pièce

PÉCEL (Pest megye)

kastélyát az 1782-ben grófi rangra emelt Ráday Gedeon építteti. Jelenleg meglehetősen elhanyagolt állapotban a Kelecsényiek tulajdona.

Ellenőrizhetetlen adatok szerint Gödöllővel egy évben, 1744-ben épült. Stílus- és felfogásbeli, alaprajzi és felépítési rokonvonások, sőt egyezések, nemkülönben a helyi közelség is elképzelhetővé teszi a közös, vagy egymáshoz igen közelálló építészt. (3. ábra) Mindkét kastély sokat vesztett eredetiségéből, mégis úgy tetszik, hogy a péceli, mely 1825-ben történt részleges leégése után épült ki újra, közelebb áll eredetijéhez, mint a gödöllői. U-alakú alaprajza a gödöllőinek szerényebb igényekhez mért redukciója. Talán éppen ezért hat első pillanatra udvara kissé szűknek, a nagyterem kiemelkedő középrizalitja pedig egyébként rendkívül finom tagozásaival is túlságosan tömegesnek (76. ábra). Alkotója mindkettőnek tudatában lehetett, mert az épületszárnyak sarkához kapcsolódó templom, illetve gazdasági épülettől közrefogott előkert térhatása ellensúlyozni igyekszik a belső udvar némileg nyomasztó méreteit, a nagyterem előtti bájos erkély játszi könnyedsége (77. ábra) pedig rokokó élénkségével szorítja háttérbe a középrész kissé túlzott méreteit.

Belsejének fénypontja a középső nagyterem fehér és szürke tónusú mitológiai tárgyú falfestményeivel, melyeknek magyarnyelvű feliratai Ráday Gedeon nyugodt, lemondó életfelfogásáról tesznek tanuságot. E teremhez gazdag kőkorlátú, négykarú lépcső vezet, mely a földszinti

főakszisban elhelyezett kissé szűk áthajtóból nyílik. Az emeleten reprezentatív és díszesebb hármas traktusban elhelyezett lakószobákat, földszinten javarészt alárendeltebb helyiségeket találunk. Kertje jelenlegi elhanyagolt alakjában igénytelen képet nyujt.

és amelyek hagyomány szerint Mátyás király vadászkastélyához tartoztak, alakjára nézve pedig megemlíti, hogy „quadrangula undique conclavibus" tehát alaprajza nem volt azonos a maival, illetve a később Rudnyánszky által hozzáépített résszel. A „Notitia" III. kötete, melyben ez adatok szerepelnek, 1738-ban jelent meg, de ismerve Bél alaposságát, fel kell tennünk, hogy 1731—32-ben járhatott Tétényben, mert a tulajdonost báró Száraz György személyében jelöli meg, aki pedig 1733-ban meghalt. Száraz György leánya, Julianna 13 éves korában lett „Istennek akarattya . . . és Gróf Grassalkovich munkálkodása által" Rudnyánszky József felesége. Az ő feljegyzéseiből olvassuk, hogy 1743-ban a pestis miatt sokáig elhagyott kastélyt, melyben „az a sok Patkány az egész épületet elfoglalta", alaposan kitisztították és felemlíti, hogy „Második fáradságunk volt ezen Kastélyt szijel hányattni és ujonnan minden haszonra való házakat építteni, Kertekkel együtt, minthogy az előt nem volt semmi kert, aztat nagy költséggel fel ékesitettünk . . . mindenféle Bécsben vett drága fákkal."

A kastély e feljegyzések szerint 1746-ban vált újra lakhatóvá és így építkezésének kora egybeesik a gödöllői kastélyéval. Feltünő a részletek, különösen a plasztikai kiképzés rendkívüli hasonlósága. Ha figyelembe vesszük Grassalkovichnak, — aki „házasságának oka volt" — a fiatal asszonnyal szemben tanúsított „minden kitelhető szíves akarattyát és segítségét", akkor természetesnek látszik, hogy az építkezésnél is tanácsokkal és mesterekkel látta el.

129. — PÉCEL

191. — PÉCEL: Korányi-kúria — Herrensitz Korányi
Résidence seigneuriale Korányi — Manor-house Korányi

belső nézetek
de l'intérieur — Views of the courtyard and interior

pályafutása során két évig hadifogoly volt Konstantinápolyban. 1809-ben Győr védelmében vett részt. Építészeti tevékenységéről keveset tudunk. Fő müvei a debreceni református Nagytemplom (1805--1821) és a kollégium (1804--1818), a m. klasszicizmus kiemelkedő alkotásai, nemzeti építészetünk elindítói. Péchy munkássága a klasszicizmusba hajló késő barokkból indul. Müveinek monumentalitása, imponáló nyugalma és magabiztos arányai sajátosan egyéni izt adnak az egyetemes müvészet korabeli tendenciáihoz. -- Irod. Szentpéteri Kun Ágota: A debreceni református Nagytemplom (Debrecen, 1931); Szentkirályi Zoltán: P.M. munkássága (Épités-Építészet, 1951); Balogh István) P.M. és a debreceni Nagytemplom épitése (Müvészettört. Ért. VII. 1958); Major Máté: Nagy magyar épitészek. P.M. (Építésügyi Szle, 1959. 1. sz.); Balogh István: A debreceni Nagytemplom (Bp., 1962).

pályafutása során két évig hadifogoly volt Konstantinápoly-ban. 1809-ben Győr védelmében vett részt. Építészeti tevékenységéről keveset tudunk. Fő művei a debreceni református Nagytemplom (1805—1821) és a pollógium (1804—1818), a m. klasszicizmus kiemelkedő alkotásai, nemzeti építészetünk elindítói. Péchy munkássága a klasszicizmusba hajló késő barokkból indul. Műveinek monumentalitása, imponáló nyugalma és magabiztos arányai sajátosan egyéni ízt adnak az egyetemes művészet korábeli tendenciáihoz. — Irod: Szentpéteri Kun Ágota: A debreceni református Nagytemplom (Debrecen, 1931); Szentkirályi Zoltán: P.M. munkássága (Építés-Építészet, 1951); Balogh István) P.M. és a debreceni Nagytemplom építése (Művészettört. Ért. VII. 1958); Major Máté: Nagy magyar építészek. P.M. (Építésügyi Szle, 1959. 1. sz.); Balogh István: A debreceni Nagytemplom (Bp., 1962).

Péchy Mihály (Álmosd, 1755. ? — Fejérszék, 1819. febr. 19.): építész, mérnökkari tábornok. A bécsi mérnökak. elvégzése után különböző hadmérnöki beosztásokban szolgált. Katonai

KSné

Peter Murphy (Almoes, 1752, ? — Rijderseek, 1819, &c.

Gedenkboek der Gemeente Rijderseek, 1819, &c.

Kerkhof.

— 99 —

A bedői Kossuth utca Fotó: Rácz Zoltán

Műemlék-katalógus: Bedő

Bedő (Bedeu, Bödő) középkori eredetű falu, eredetileg „sziget" település. Később az egyutcás településmag a vízjárásnak megfelelően patkószerűen megnyúlik, s majd ebből indul meg a tömbösödés.

1686-ban a középkori falu teljesen elnéptelenedik, s a XVIII. század elején csak néhány család tér haza. Ekkor a váradi prépostság Dél-Biharból görögkeleti románokat telepít be, akik 1779-ben áttérnek a görög katolikus hitre. A prépostság állít fel román nyelvű iskolát és segíti templomuk felépítését. A mai templomuk 1847-ben épül.

Közben a magyar lakosság száma is szaporodott. Így 1930-ban 147 házban 537 román és 132 magyar (660 fő) él.

Határuk 1772 katasztrális hold. Ebből 696 hold a prépostságé, a többi a falué, illetve a parasztok kezén van.

A bedői románok általában jó gazdák. Földjeiket már a XIX. században is trágyázták. Kitűnő kendert termesztettek, s ebből igen szép vásznat szőttek. Szőttestechnikájukban megőrizték ősi földjükről hozott hagyományaikat, többek közt az úgynevezett göbös szövést, valamint a szálkihagyásos technikával kialakított motívumalkotást.

Építészetükben a XX. század elejére már teljesen a szomszédos magyar falvak stílusához igazodtak. Így megtaláljuk az utcára épített magtárakat, kőlábas górékat, a nagyon szép kőkerítéseket. A lakóházak stílusában is a szomszédos Nagykereki és Bojt volt rá nagy hatással.

Uradalmi tagbirtok csupán egy, az úgynevezett Bedőtanya volt a határban, de itt 1930-ban 67 fő lakott. Ezek 1945 után a faluba költöztek.

A faluban több néprajzi gyűjtés történt. Gyűjtött Ferenczi Imre az 1960-as években (gyűjtött anyaga a Déri Múzeumban van), gyűjtött Vincze Lajos Amerikában élő professzor az 1970-es évek végén s több román ifjúsági honismereti tábor Békéscsabáról.

„ZENGŐ DUNA-TÁJ"

Állandó rovatunk elnevezése Győry Dezső, Szlovákiában élt magyar író 1937-ben megjelent verseskötetének címe. A kötetben az író – miként egész munkásságában – a Duna menti kis népekért perelt. Rovatunkat a jószomszédság ápolásának szenteljük.

Győry Dezső:

A Dunatáj lelke

1.
Tej- s vérfolyam, népek dadája, mossad
a nagy tett ágyát szép tisztára át,
fiú lesz, meglásd s jöttével feloldja
a rokon sorsok vad neurózisát,

mely gyilkos-öngyilkosmód kavarog még.
Csak zord szeretők áldozzák maguk –
ily törvénytépő, falánk szerelemmel,
hogy annál szebb legyen majd magzatuk.

2.
Nem az egynyelvű ánglius, frank, német
a hordozója annak, ami jön,
s nem az ész. De ez a vemhes kavargás:
ez a sok-fajta, nyers életöröm.

Mert azon-vágy itt minden zeneszerszám,
hegedű, népszáj, havaskürt, duda,
s már otthon vagyunk kávéházaidban
Kolozsvár, Zágráb, Bécs, Pozsony, Buda.

3.
„Civis europaeensis sum", sziporkáz
a magyar tejút üstökös-pora:
új Európáért, mint egy új zsidósors,
világ kovásza, népek doktora.

Kelet s Nyugat mentsvárának e tájon
míg vérből-sárból sűrűl vályoga:
magzatmozgását kezdi már e lélek,
gyűlölségünk s szerelmünk záloga.

(1937)

Egy építész tábornok élete és műalkotásai

Részletek a szerzőnek a X. műemléki világnapon elmondott előadásából

ZILAHI JÁNOS

Pécsújfalusi Péchy Mihály 1775-ben született Fejérszéken. Szülei érmelléki birtokos nemesek, akiknek Fejérszéken volt a birtoka. Kővár-vidéke ez, alig 20 kilométerrel Nagybányától délre. Gyermekkorát Nagyszebenben tölti, majd 1770-től a debreceni Kollégiumban mint bejáró diák végezte tanulmányait. Szülei katonai pályára szánták, ezért kollégiumi tanulmányainak befejezése után 1776. április 2-től 1770. január 22-ig Bécsben végzi hadtudományi, mérnöki és építészeti tanulmányait.

Ezt befejezve hadapród, majd 1788-ban mérnökkari főhadnagyként részt vesz a török elleni harcokban. Az első francia fogságból szabadulva mérnökkari őrnagyként Nagyszebenbe küldik csapattestével együtt. 1809 nyarán Győr várába rendelik császári paranccsal, ahol a vár védelmét irányítja a franciák ellen.

A róla ekkor írott megállapítás szerint „kevés szavú és kevés főhajtású férfi volt, oly férfiú, aki magát a komolyságba zárta és hajthatatlan vasérzékű volt!"

A várőrséggel együtt francia fogságba került immár másodszor – de rövid idő múlva – becsületszóra fogolycserével szabadul. A következő évben már ezredes, majd 1813-ban tábornoknak léptették elő. 1815. június 2-án nyugdíjas lett, és visszavonult birtokára, Fejérszékre. 1819-ben a Tudományos Gyűjtemény című folyóiratban a „Kihalt tudósok és írók" rovatban emlékeztek meg haláláról, február 12-i megjelöléssel. A megemlékezés építészeti tevékenységét meg sem említi.

Péchy Mihály műalkotásai Debrecenben

A Debreceni Református Kollégium vezetőségének kérésére 1801-ben kész tervet küldött egy új kollégium építésére, 1802 tavaszára 5 újabb tervet készített, amiből a konzisztórium kiválasztotta azt, aminek alapján a kivitelezést megindították. A kivitelező nagyváradi Éderer Jakab. A két belső udvaros, kétmeletes épület Péchy-féle déli szárnyának főhomlokzatán egyenletes ritmusú architektúra vonul végig. A középső részt mélyített tükrökben elhelyezett lizénák tagolják, két végét kiülésű, gazdagon képzett rizalitok zárják le. A lábazatszerű, vízszintesen sávozott földszintet egyszerű övpárkány választja el az emeletektől. A rizalitok szélső axisait sávozott lizénák keretezik, három középső axisukat magas lábazatra állított korintuszi oszlopok emelik ki, és oromzatok zárják le. A főpárkány felett az épületen végighúzódó attikaszerű emeletsor emelkedik.

Másik örökbecsű műve a református Nagytemplom, amelynek elődje – a Szent András-templom – az 1802-es évi tűzvészben elpusztult.

A falak is álltak már, amikor az egyház befolyásos vezetői Thalher József budai építészt bízták meg azzal, hogy olyan tervet készítsen, ami az eddigi munkákat is figyelembe veszi. Ezt a tervet megküldték Péchynek, hogy vizsgálja felül. Kisebb változtatásokat javasolt a terven.

A Nagytemplom alaprajza lényegében görög kereszt alakú. Péchy a kereszthajót két – a 8 szög 3 oldalával záródó – térrésszel bővítette, a görög kereszt főtengelybe eső szárait pedig megrövidítette.

Ezzel a templom belső térhatásában a hosszirányú elrendezés ellenére a középső, boltozott tér jutott uralkodó szerephez. Széles főhomlokzatát hatalmas, sima törzsű ión háromnegyed oszlopok tagolják. A főpárkányon a középrész szélességében háromszögű oromzat emelkedik. A homlokzatot az oromfal síkjában álló, két kupolás sisakú torony határolja.

A templom uralkodó elemének a tervező a négyezet fölött emelkedő, magas tamburra állított kupolát szánta. Ez azonban a megbízó és a kivitelezők miatt nem valósult meg.

Ennek hiányát a timpanon felmagasításával és a mögötte emelt, ballusztráddal lezárt, vázakkal díszített attikával igyekezték pótolni.

A Nagytemplom az Alföld első nagyszabású klasszicista temploma.

Nyugodt tömege, erőteljes, tömör formái és a részletek barokkos lágysága a magyar klasszicizmus legsajátosabb és egyik legkiemelkedőbb emlékévé teszik.

Látlelet egy „halott", debreceni temetőről

Vagy ötven betonoszlop mered az égnek, a ridegség megannyi felkiáltójeleként

NAGY LÁSZLÓ JÁNOS

Debrecen (HBN) – Alaposan helybenhagyták. Több mint felét buldózerrel „tereprendezték". A maradék területen „elesett" fejfák, sírkövek dülöngőznek. Talán egy sincs közöttük ép. Nyolc napon túl gyógyuló (gyógyíthatatlan) sebesülést szenvedtek. Barbár emberek által, halottgyalázók által, magukat gyalázók által, „balhék" által...

A Szent Anna utcai temetőről van szó. Legfrissebb látleletének rövid leírása:

A temetődomb ékessége a barokk kápolna. „Elkerítve." Vagy ötven betonoszlop mered az égnek, a ridegség és értelmetlenség felkiáltójelei. Ugyanis egyetlen méter drótkerítést sem hagytak rajtuk a „gondos" kezek. Jó pár kiskertet öveznek azok már valahol. Itt csak a vaskapu maradt hatalmas lakattal lezárva. Közben az egész terület tárva-nyitva.

Egyébként ez a beton piszkafa összevisszaság még ha ép lenne, akkor sem illene ide, barokk remekművet övezni. Jobb gyorsan kiszedni, amíg ezeket is el nem viszik a „gondos" kezek.

A temető gondnoka mondja, hogy az általános emberi magatartás bajain túl az is gond, hogy más a kápolna és más a temető gazdája. Két bába között pedig... a többit tudják.

Az eddig látottakhoz fűzzük még hozzá: a kápolna tetőzetét a legutóbbi vihar megtépázta, cserepeiből jó néhányat elfújt a szél. A villámhárító megrongálódott. A kápolna szimpla záras ajtaján feszegetési nyomok. Az ablakok jól irányzott kövekkel bezúzva, felül, alul. A vakolat, főleg a feljáróknál, bomlik.

Sírkőtörmelék-kupac éktelenkedik a bejárat mellett szalonnasütési maradványokkal, söröskupakokkal. Az i fölé a pontot – vagy valami mást – az, vagy azok tették fel, akik a kápolna lépcsőfeljárójának mellvédjét WC-nek gondolták. Nesze neked műemlék, kegyelet, tisztesség, viselkedés!

Menjünk a másik territóriumba! A lekaszált térséget egy szépen felújított gondnoki épület vigyázza. Vigyázná, ha tudná. Átjáró hely ez, naponta százával zúdulnak át rajta a szakmunkástanulók s más emberfajták. „Pajkosságuk" legfrissebb bizonyítéka a Reviczky-sírbolt „átrendezése". Úgy vélték, hogy a két vörösmárvány-oszlopon nyugvó összekötő „nem illik" oda. „Stílustalan". Nosza, piszkáljuk ki onnan. „Sikerült!" Négy méter magasból lezuhanva darabokra tört. Mára már Írmagja se maradt. „Mellesleg" erre volt rávésve a családi sírbolt neve. De az egész műemlékre ráférne egy alapos felújítás.

Van hát mit újra pótolni a műemlékügynek. Csak nagyon egyoldalú ez a játék. Egyesek rombolnak, mások helyreállítanak.

Rossz munkamegosztás. Jó és kevésbé jó emberek: béküljetek meg magatokkal s a környezetetekkel! Köszönjük. Jelent ez valamit nektek? A halottak is kérdezik.

Közös emlékünk: Zólyom – Zvolen – Altsohl

A Szlovák-érchegység, a Korponai-, a Selmeci- és a Körmöcbányai-hegység találkozásánál épült Zólyom vára köré Zólyom városa. A várat Nagy Lajos király építtette 1350 táján gótikus stílusban. Négyszögletű. A XV. század közepén 20 évig a Jiskra által vezetett huszita hadak központja. Jiskra maga zólyomi főispán. A vár reneszász pártázatát a XVI. században kapta. Zólyom várában született 1554. október 20-án Balassi Bálint. A Bocskait segítő török és tatár seregek nem tudták bevenni a várat. 1620-ban Bethlen Gábor királylyá választása után egy ideig itt őrizték a királyi koronát. A kuruc háborúk idején többször hadakoztak itt labancok és kurucok, különösen Vak Bottyán jeleskedett. A vár lassan pusztulásnak indult. A szlovák műemlékvédelem 1966-ban fejezte be a teljes restaurációt. Ma képzőművészeti, erdészeti és néprajzi múzeum működik benne. 1825-ben Zólyomban született Mikulas Stefan Feriencik, a kiváló publicista, aki 1861-ben a Pestbudinske vedomosti (Pestbudai tudnivalók) című lapot szerkesztette. Itt született Jozef Ciger-Hronsky (1896–1961) regényíró, a Matica Slovenska kulturális mozgalom egyik irányítója. A városban ügyvédeskedett a kiváló költő, Jan Rob Ponican is. 1847-ben a pozsonyi országgyűlés egyedüli szlovák követét, Ludovit Sturt Zólyom küldte a diétára.

Zólyom vára

Štur az önálló szlovák nyelv megteremtője. Ellentmondásos személyiség. Mint nyelvész sokat tett a szlovák nemzet megteremtéséért. Mint politikus hadakozik az osztrákokkal, a csehekkel és a magyarokkal szemben is.

Mindegyikben a szlovákok elnyomóit látja. Kossuthtal szemben Jelasicshoz ír levelet, támadásra kérve őt a magyarok ellen. Stur kisebb nacionalista csoporttal két alkalommal is fegyverrel támadtat szabadságharcunkra. Ugyanakkor a szlovák nép többsége helyesen ismeri fel a polgári átalakulás lehetőségét, és tízezernél több szlovák fegyveressel támogatja a forradalmas magyar nép ügyét.

Zólyom-Zvolen a magyar turisták kedvelt tranzit városa Besztercebánya, Poprád, a Magas-Tátra vagy Zsolna, Luhacovice, Prága irányába.

A Himnusz, elejétől végig

Álmosd (HBN – N. L. J.) – Izgalmas, egyben példamutató kiránduláson vettek részt a debreceni Ady Endre Gimnázium II. D osztályos tanulói: Álmosd–Kölcsey-kúria–Szép-halom–Kazinczy-mauzóleum – s így tovább a Zempléni-hegységben. Már az útvonal is jelzi a tudatos, az egymásra épülő, a dolgokat összefüggéseiben láttató tanári munkát.

Álmosdon történt. A műemlék s a múzeum megtekintése után a diákok a kúria kertjében rögtönzött műsort adtak egymásnak Kölcsey műveiből, melynek végén hat fiú „szavalókórusban" elmondta nemzeti énekünket elejétől végig. Megismétlem, elejétől végig. Nem hiszem, hogy nagyon sok helyen történik ez meg az iskolákban. Adysok! Példás, jeles, kitűnő! Méltó a névadóhoz, méltó Kölcsey-hez, méltó önmagatokhoz!

A kirándulás vezető tanárai: Fehér Zsuzsa és Rózsavölgyi Gábor.

Péchy Mihály ajánlja

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

HÉTVÉGE

23. hét | A HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ MELLÉKLETE | 1993. június 5., szombat

Látlelet egy „halott" temetőről

Alaposan helybenhagyták. Több mint felét buldózerrel „tereprendezték". A maradék területen „elesett" fejfák, sírkövek dülöngőznek. Talán egy sincs közöttük ép. Nyolc napon túl gyógyuló (gyógyíthatatlan) sebesülést szenvedtek. Barbár emberek által, halottgyalázók által, magukat gyalázók által, „balhék" által...

A Szent Anna utcai temetőről van szó... Vagy ötven betonoszlop mered az égnek: a ridegség és értelmetlenség felkiáltójelei. Ugyanis egyetlen méter drótkerítést sem hagytak rajtuk a „gondos" kezek.

(16. oldal)

Visszanyerte fényét a osíksomlyói hagyomány

Május 29-én – szombaton – már a kora reggeli órákban tarkállott a tömeg a híres Szék útján, amely Csíkszeredából Somlyóra vezet. (El kell ismerni, hogy a román hivatalosság is mindent megtett azért, hogy a nagyszabású ünnep zavartalanul, akadálymentesen bonyolódjék le.) A kegytemplom környékén tűt sem lehetett leejteni, olyan tömeg zsúfolódott. Rendre érkeztek a zarándokok. Zászlók alatt, énekelve jöttek Gyergyóból, Gyimesekből, Felcsíkról és Alcsíkról.

(17. oldal)

A Déri Múzeum kincsei

A lószőrfonás a keleti nomád népek egyik sajátos művészete. A lószőr fonadéka elszakíthatatlan, ezért a közelmúltban is készült belőle kötélféle, fék, ló lábára való nyűg, madártőr, hurok, kalapra való álladzó. Hazánkban a művészkedő pásztoremberek, csikósok, gulyások készítettek belőlük finom művű tárgyakat és ékszereket: óraláncot, nyakláncot, tűtartót, gombot. Befonták vele a borotvaecsetet, sőt még a pipaszárat is. Nagy türelmet igénylő, aprólékos munka ez.

(18. oldal)

Solymász voltam a Hortobágyon

Választásom egy erős termetű, négyéves arab félvérre esett. Pali elég okos tekintetű és mutatós termetű paripa volt. Ámint hazavittem, rögtön ültem rá a sólyommal. Könnyű dolgom volt vele. Rövid vágtában mozgott, régi solymász szokás szerint. S a magasban köröző sólymok mutatós parabolával csaptak a solymászkesztyűre. A tanyaközpontból sokan kijöttek, hogy az idomítás jeleneteit megláthassák. Ám amikor a leendő gémpedzésekről kezdtem beszélni, hitetlenkedve ingatták a fejüket, s mindannyian tamásokká váltak.

(20. oldal)

Egy bizalmatlansági indítvány tanulságai

Választók millióit rázta át az NDMF, amikor kész kormányprogramról szónokolt

NEMES BALÁZS

Bukarest (HBN) – Nem sok értelme van a különböző parlamentek munkastílusát összevetni, egy emlék most mégis arra késztet, hogy párhuzamot vonjunk a magyar és a román törvényhozás között – az állami költségvetés törvényének elfogadása kapcsán.

Amíg ugyanis a magyar honatyák (ugye sokan emlékeznek még erre?) akár az órát is képesek lettek volna megállítani, és december 31-én későbe nyúlóan dolgoztak, nehogy költségvetés híján kezdődjön el az új év, román kollégáik ennél jóval kényelmesebbek. Vagyis: kevéssel ennek előtte, április utolsó napjaiban a román parlament két házának együttes ülésén ugyancsak elfogadtatott a folyó évi állami költségvetés.

De nem ám minden vihar nélkül. A Demokratikus Konvencióba tömörülő ellenzék, illetve a Petre Roman-féle front testületileg vetette el a költségvetési törvénytervezetet; a kormánypárt, a Nemzeti Demokratikus Megmentési Front és csatlósai viszont megszavazták, minek utána a „kényelmes többség" döntött megint. Konkrétan: 224 honatya szavazott igennel, 150 nemmel és 3 tartózkodott. Politikai megfigyelők szerint ez a tény felért egy, a Vacaroiu-kormánnyal szembeni újabb bizalmatlansági szavazással.

Vacaroiu elnézést kért

Mindezt nem véletlenül mondottuk el most, több mint két hónappal a Vacaroiu-kormánnyal szemben a parlamentben benyújtott bizalmatlansági indítványt követően. Az eltelt időszak ugyanis kellő távlatot nyújt a márciusban történtek higgadt értékeléséhez. Meggyőződésünk szerint: az, ami történt és ahogyan történt (vagyis a bizalmatlansági indítvány, majd az azt követő vita és szavazás) hű tükörképe volt a mai romániai belpolitikának, és sokat elárul arról, hogy meddig jutott előre az ország a demokratikus politizálás útján. A „filmtekercset" azonban a jobb megértés érdekében, kissé visszább kell forgatni.

Az elmúlt év novemberében, beiktatásakor Nicolae Vacaroiu elnézést kért a parlamenttől, mert nincsen kormányzási programja, és arra kérte a honatyákat, hogy csupán a csapatára vonatkozóan nyilvánítsanak véleményt; a programot aztán nyomban előterjeszti, mihelyt kidolgozzák azt. Ez a bizony szánalmasra sikeredett őszinteség már akkor válaszút elé állította az ellenzéket. Mert mindez elismerése volt annak, hogy a kevéssel korábban lezajlott választási kampányban a diadalmas NDMF választók millióit rázta át, amikor kidolgozott, határozott kormányzási programról szónokolt.

Az ellenzék tehát nyugodt lelkiismerettel hivatkozhatott volna az alkotmány vonatkozó cikkelyére, és elutasítja a program nélkül felálló kormánycsapatot. Hogy az obstrukció vádját elkerülje, nem ezt tette, és igen mondott az új kabinetre.

Ezt követően magától értetődőnek tűnt, hogy a kormány, ha komolyan veszi önmagát, a program kidolgozása után nyomban a törvényhozás elé terjeszti azt, és kéri a parlament jóváhagyását. De nem ez történt...

Két hónappal ezelőtt ugyan Vacaroiu miniszterelnök (zsebre dugott kézzel) előterjesztette a honatyáknak a kormányprogram „stratégiáját" (akkor erről bővebben szóltunk), de mint kiderült, esze ágában sem volt megszavaztatni erről a parlamentet; csupán „tájékoztatásul" tette. Vajon miért? Ezt az utasítást kapta a Cotroceni-palotából? Vagy ő maga így értelmezi az alkotmány vonatkozó cikkelyét?

Nehéz megmondani, s végső soron nem is annyira fontos. Mert a lényeg nagyon hamar kiderült; a kormány csupán egy valamire hajlandó: elhárítani magáról azt a felelősséget, amely terhelni fogja a bemutatott „stratégia" alkalmazásáért.

Nem volt sok lehetőség

A kialakult helyzetben az ellenzéknek nem volt sok választási lehetősége: vagy lenyeli újra a békát, vagy benyújtja a bizalmatlansági indítványt.

Az első esetben nyilvánvalóan cinkosa lett volna annak a „dörzsölt" hatalomnak, amely egyrészt a szó szoros értelmében kisajátította, gyarmatosította az egész közigazgatást, másrészt viszont irtózik a felelősségtől, mint ördög a tömjénfüsttől, bár minden megnyilvánulásában, kenetteljesen a „nemzeti megbékélést" hirdeti. Ha az ellenzék lenyeli a békát, nem tesz mást, csupán igazolja azt az egyre szélesebb teret nyerő nézetet, miszerint apatikusan, megfélemlítve szemléli a visszarendeződést, kényszerű belenyugvással hallgatja az ország katasztrófájáért felelősök demagóg szónoklatait. Túl azonban saját hitelének féltésén, az ellenzék nem tehette meg, hogy ne figyelmezzen egy nyilvánvaló tényre: nem ő, hanem a Vacaroiu-kormány az, amely a hátsó lépcsőn szándékozik belopni egy programot a miniszterelnöki palotába, kijátszva magát a törvényhozást. Valójában ez a helyzet vezetett el a bizalmatlansági indítvány megfogalmazásához, illetve benyújtásához.

Kompromittált értékek

A román belpolitikai életben ez volt az első bizalmatlansági indítvány évtizedek óta. Olyan évtizedek voltak ezek, amelyek bizony elfeledtették a szereplőkkel az igazi demokráciákra jellemző politikai küzdelem játékszabályait, és ez a tény rányomta bélyegét mindarra, ami az indítvány beterjesztése után következett. És ez kormánypártra és ellenzékre egyaránt rámondható.

A parlamentáris demokráciákban ugyanis egy, a kormánnyal szemben beterjesztett bizalmatlansági indítvány nem emelkedik az antik tragédiák rangjára.

A politikai válság fokmérője és semmi egyéb. Romániában viszont akadt olyan politikus, aki nem átallotta kijelenteni: az ellenzék ez által „az Egyetem teret hozta be a parlament kupolája alá" – konkrétan utalva ezzel az 1990 áprilisi–júniusi nagy diákmegmozdulásra. Tovább menve: a nyugati demokráciákban a bizalmatlansági indítvány nem jelenti automatikusan azt, hogy a kormánynak nyomban csomagolnia kell, hiszen tízből, ha egy átmegy, már egészen jó arány.

Éppen ezért senki sem tekinti „kudarcnak" az elutasítást, ha sikerül olyan (parlamenti) vitába kényszeríteni a kormányt, amelyet az mindenáron el akart kerülni. Most mégis voltak a román parlamentben olyan ellenzéki politikusok, akik valóságos traumaként élték meg az indítvány 260:192 arányú elvetését... („Saját magunk tervezzük meg, készítjük elő saját vereségünket...")

Mindez a kívülálló számára érzékletesen szemlélteti: a demokráciát (alapfokon) nemcsak a neokommunista kormánypárton belül kellene tanítani.

Az az okfejtés ugyanis, amely szerint az indítvánnyal várni kellett volna „egy kedvezőbb pillanatra", a jelenlegi román belpolitikai viszonyok ismeretében, legalábbis nem szerencsés; de az is lehet, hogy nem is erkölcsös, sőt: csapdát is rejthet.

A „kedvezőbb pillanat" itt és most csakis a jelenlegi „rossz" helyzet helyett egy „még rosszabb" helyzet lehet. És egyáltalán nem biztos az, hogy a „még rosszabb" a „jónak" fog kedvezni és nem a „még a rosszabbnál is roszszabbnak".

Mire gondolunk? A hatalom jelenlegi birtokosai egyetlen dolgot valósítottak meg, de az maradéktalanul: kompromittálták a „demokrácia", a „piacgazdálkodás" és a „privatizálás" fogalmakat, vagyis éppen azokat, amelyek meghatározóak a régi rendszertől való megszabadulás útján.

És igencsak félő, hogy mindannak láttán, ami most történik az országban, ahol régi és új szélhámosok érdekszövetségekbe tömörülve sanyargatják a társadalmat, nagyon sok (egyszerű) román polgár felteszi magának a kérdést: ez a „demokrácia", ez a „piacgazdálkodás"? És legyünk őszinték: az általános elszegényedés nem kedvez a demokráciának.

Az általános szegénység elkeseredést szül, az pedig a kommunizmus vagy a fasizmus útját egyengeti. Vagy a kommunizmusét és a fasizmusét egy időben, azoknak valamiféle mocskos szintézisét teremtve meg, amire példát szinte mindennap szolgáltat a román belpolitika.

Felelősséggel

A román demokratikus ellenzék éppen ezért nem merülhet(ett) valamiféle köldöknéző meditációba afelől, hogy a „rossz" és a „még rosszabb" végül is a „jó" felé vezet. És azt sem vállalhatta, hogy társul szegődik a Vacaroiu-kormány programja által sugallt „a felelősség mindenkié, tehát senkié" szemlélet hitelesítésében; hogy közönye révén beáll az NDMF és a szélsőségesek szekerét tolni.

A kormányzás felelősségének kérdését egyszer s mindenkorra tisztázni kellett.

Erre szolgált az a bizalmatlansági indítvány, majd annak parlamenti vitája, amellyel az ellenzék (s e szövetségben csatasorba állt a Romániai Magyar Demokrata Szövetség is) bebizonyította, hogy se nem apatikus, se nem bűnpártoló. És sikerült demonstrálnia, hogy képes valódi alternatívát felkínálni a román társadalomnak, képes vállalni a válságból kivezető úton az irányítást.

Kutyapofák

Fotók: Iklódy János

Péchy Mihály épitész

Magyar Életrajzi Lexikon

101 • PECHÁN JÓZSEF (1875–1922)

Kikötő, 1906–1910 között

69 × 87 cm
Olaj, vászon
J. n.
Szerepelt Orbán Dezső Gyűjteményes Kiállításán
a Magyar Nemzeti Galériában, 1984-ben
Kikiáltási ár: 800 000 Ft

IRODALOM

Bela Duranci – Győző Bordás: A két Pechán. Novi Sad, 1982
Gulyás Gizella: Pechán József. In: Nagybánya művészete. Magyar Nemzeti Galéria, kiállítási katalógus, 1996.

A Magyar Nemzeti Galériában rendezett, 1984-es Orbán Dezső gyűjteményes kiállításon szerepelt festmény (kat. 2. Uszály), bár a kép korábban Orbán Dezsőként volt védve – ami jelzi kimagasló kvalitásait – nem köthető Orbán életművéhez. A legújabb kutatások és az időközben felbukkant további Pechán képek megerősítik, hogy a Magyarországon kevéssé ismert művész alkotása. Pechán József művészetét alkotó láncszemek között leglényegesebbek a Hollósy-iskola, a neós Nagybánya és a budapesti Művészház voltak, melyet még színezett Párizs és München. Az 1908–1914-ig tartó időszakban az önálló stílus kialakítását tűzte ki célul. Először barátja, Ziffer Sándor révén, 1908 nyarán került Nagybányára, s általa ismerkedett meg a nagybányai neós törekvések többarcúságával. Egy városképet ábrázoló festményt is festettek közösen. Nagybányára másodszor 1909 nyarán látogatott, amikor a *Nagybányai táj* (mgt.) című művét festette. A képen a sötét kontúrok közé fogott széles ecsethúzásokkal felhordott foltokban az intenzív, meleg sárgák, tiszta pirosok, üde zöldek, mély kékek és lilák széles skálája harsan fel. Ez már a minden kétséget kizáróan jellegzetesen „pechános" szikrázó színvilág, melyből a sajátos, egyéni megnyilatkozású neós stílusa bontakozott ki. Itt vall először a „színlátó" Pechán heves színindulatáról és lázas koloritjáról. Pechán a Művészházban először 1910 januárjában a II. Csoportos Tárlaton állított ki. Képeire felfigyelt a korabeli kritika (Revue de Hongrie. L'inauguration de la Maison des Artistes »Művészház« 1910. márc., 242). Komoly elismerést azonban a Művészház IV. csoportos kiállításán aratott 1912-ben. *„Pechán a kísérletező keresőből egyszerre arrivé-vé avanzsált előttünk."* (Művészház új Tárlata. In: Egyetértés, 1912. febr. 2., 13.) *„Lent él a délvidéken, ahol a napsugaraknak vakító fényáradatában a tárgyak színesebbeknek, melegebbeknek látszanak, s ahol az izzó színpompa olyan hatásokat tud kiváltani, amelyekhez a mi szemünk szokva nincsen. Pechánnak sikerült több vásznán a fénynek ezt az erejét minékünk is érzékelhetővé tenni: színei tisztán és ragyogók."* (Irodalom és művészet. In. Budapesti Hírlap, 1912. febr. 2., 14.) Pechán ettől kezdve Budapesten is elismert, megbecsült festővé vált. *„Pechán József évek óta egyik legnagyobb művésze kiállításainknak."* (Nyolc fiatal festőművészről. In.: Interieur, 1912. febr. 10., 27.) *„Nagyszerűen komponál, kitűnően mozgatja a tömeget, koloritja tüzes, buja... maga az élet lüktet festményeiben."* (Csoportos kiállítás a Művészházban. In.: Magyarország, 1912. febr. 2., 12.)

Az itt bemutatott műve szintén az 1909–1914-ig tartó pesti évek új stílust alakító neós korszakának egyik figyelemre méltó darabja, mely nagy valószínűséggel 1912–1913-ban készült. A képet e korszakának sajátos technikájával festette. Ez az általa kifejlesztett, a színek ragyogó tisztaságát biztosító stílusa nem volt tisztán optikai, pointillista festésmód, sem pedig Rippl-Rónai „kukoricás" stílusának változata. Fehér alapra közepesen vékony festékrétegben alla prima módon hordta fel napsütötte színeit széles ecsettel kisebb-nagyobb festékfoltokban, melyek majdnem egymásba olvadnak a vastag, szálkás sötétebb kékes vonallal keretezett formákon belül. A foltok között elő-elővillan a vászon fehér alapozása.

A kép tematikusan is kapcsolódik Pechán e korszakának darabjaihoz: a középtérben az ívelő vonalú öböl tükröződő kék vize, a napfényes uszály és csónak, a háttérben a vízszintes tagolású tájábrázolás szögletes, geometrikus sík formákká merevedő házak és a duzzadó lombkoronás fák és bokrok kompozíciójával. Az előtér is jellegzetes, széles – majdnem a képtér felét kitöltő: a meleg sárgaszínű, alapra rávetülő lilás háromszög alakú, vibráló árnyékkal a bal sarokban egy zöld bokorral. Az árnyék csúcsával a kép középterében levő központi motívumra, az uszályra irányítja a figyelmet. A festmény színvilága is e korszakára jellemzően a sárgák és zöldek, a vibráló lilák és kék színek ragyogását idézik – akárcsak a *Kikötő* (1910 k.), a *Nagybányai táj* (1910), a *Falusi utca* (1910 k.), a *Kikötőrészlet* (1913) és más festményei.

Pechán vásznán egyenértékűvé válik a vonal és a szín. Színhasználatában a fauve-os forrásokból merített, az ívelő és dekoratív vonalaiban pedig a szecesszióra is emlékeztet. A különböző tanulságokat a harsány színvilágot, a szecessziós vonalvezetést és a Cézanne-hatást sajátos formanyelvvé ötvözte össze. Stílusát elsősorban a nagyszerű színlátása és a felszabadult, lendületes ecsetkezelése határozta meg. Pechán a nagybányai festészet és a párizsi fauvizmus metszéspontjában keletkező neós mozgalom egyik egyéni színű képviselője volt, kinek művészete végül érintkezett a Nyolcak stílusával is.

G. G.

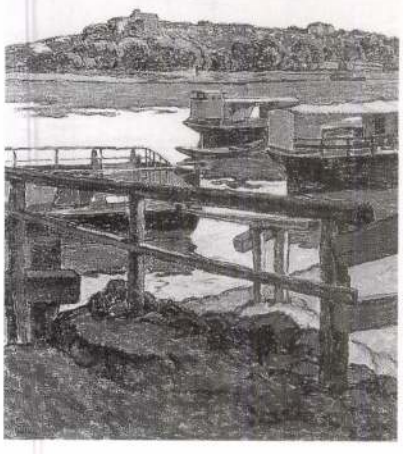

Pechán József: Kikötő, 1911 körül 116 × 105 cm Olaj, vászon J. b. l.: Pechán József Magántulajdon

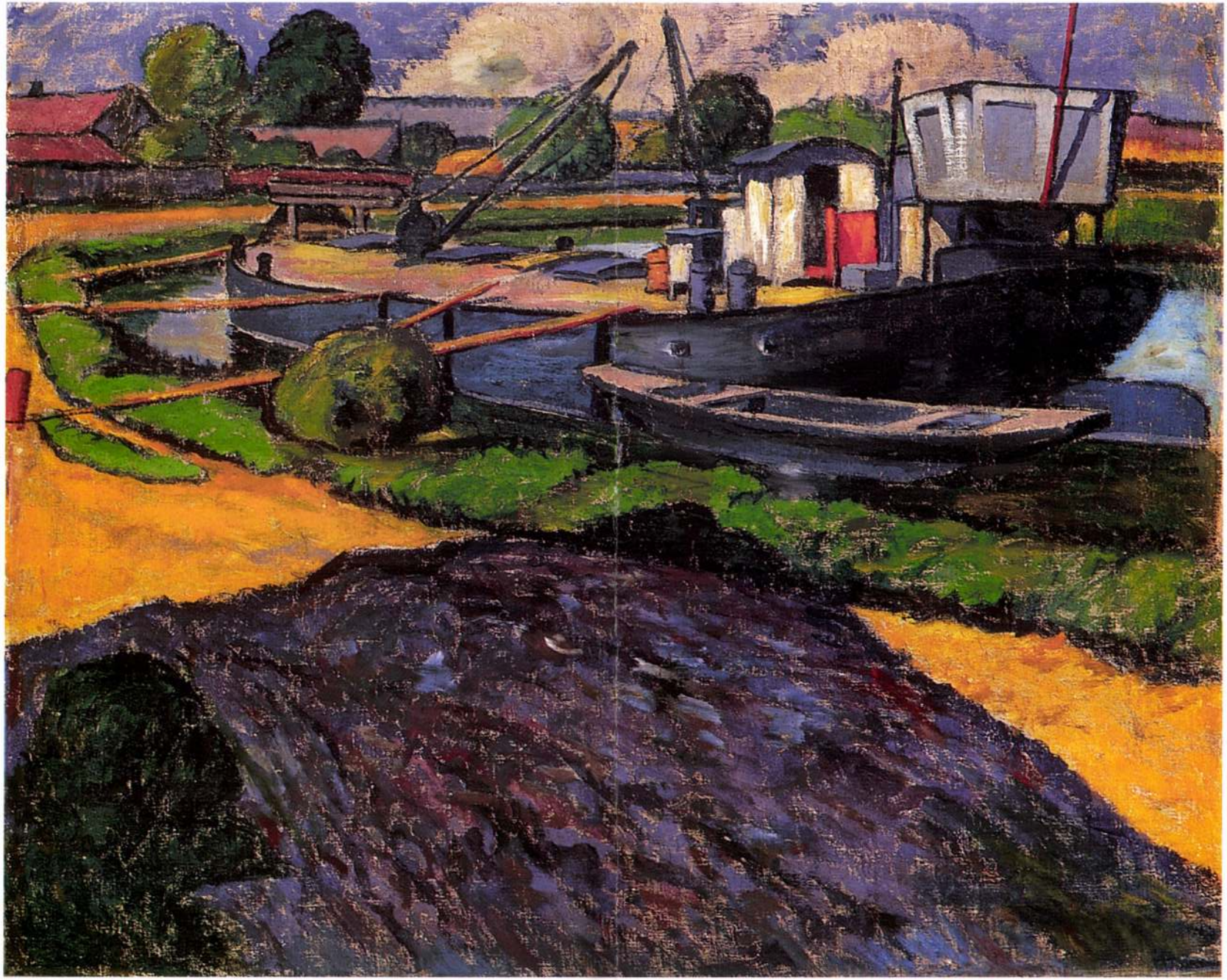

102

103

102 • NYILASY SÁNDOR
(1873–1934)

Vásárban

56,5 × 59 cm
Olaj, vászon
J. b. l.: Nyilasy
Kikiáltási ár: 280 000 Ft

103 • NAGY OSZKÁR
(1883–1965)

Testvérek

55 × 45 cm
Olaj, vászon
J. j. l.: Nagy Oszkár
Kikiáltási ár: 180 000 Ft

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Peák Pöre

PETŐFI NÉPE

1021

1964. október 30, péntek

OTTHONT KAP-E *Peák Pöre néninél A NÉPMŰVÉSZET?*

— ISMERJÜK bizony és szeretjük is nagyon. A Petőfi utca 42. szám alatt lakik — mondták a kedves, bőszoknyás homokmégyi asszonyok, amikor a nemzetközi hírnevet szerzett Gábor Józsefné — de a mindenki által csak Peák Pöre néninek ismert — híres pingálóasszony után érdeklődtem.

Kicsit izgatottan indultam a Petőfi Sándor utcába. Nyomban felengedett azonban szorongásom, amint a kis, fehérre meszelt végű házikót megpillantottam. A két kicsiny ablak felett ott mosolygott bársonyos színeivel a derűs, életkedvet sugárzó jellegzetes hullámos virágcsík.

A KISKAPUT kinyitni nem kell, mindig vendéget vár az, és fiatalos fürgeséggel köszönti a belépőt a ház asszonya. Egyszerre int — hogy foglaljak helyet — a mosolygós szemével, amely köré százágú szarkalábat rajzolt a 80 esztendő és kezével, amit kislányos szégyenlősséggel kék kötényébe takar.

Munkája után érdeklődöm. Felcsillan a szeme és lassan kibontakozik a kötény öleléséből munkában elfáradt két keze is. Körülmutat.

— DOLGOZOM. Azóta még többet, mióta a népművészet mestere lettem és az állam gondoskodik rólam. Havonta kis pénzecskét kapok, 600 forintot. Azóta megszűnt a létbizonytalanságom. Mert tudja kedvesem, én, mint a mezőgazdasági munkások, napszámbérért festettem a házakat hosszú évtizedeken át. Ma már azonban kiállítások megnyitójára is hívnak. De jó lenne csak egy-kettőre is elmenni. De hát, a vasútijegy ára másra is nagyon kell... Ha egyszer azt is kaphatnék a meghívó mellé... de szívesen, de nagyon szívesen elmennék...

AZ IDÉN 80. életévét betöltő idős asszony mindjobban felenged. Kedves emlékeket mutat, pár nappal ezelőtt papírosra festett remekművekkel vegyesen. A múzeumba illő bútorokkal berendezett szoba légköre meghitté melegül. Peák Pöre néni fiatalokat is zavarba hozó, munkakedvtől duzzadó és határtalan alkotókedvtől meleggé váló hangja teszi azzá. Csak, akkor komorul el, amikor családja után érdeklődöm. Lehajtja rojtoskendőbe bugyolált fejét és elhalványuló hangon mondja, hogy már minden gyermeke örök nyugovóra tért, és férje is már csaknem egy évtizede pihen a temetőben. Azóta teljesen egyedül él.

MÁR ÉPPEN távozni készülök, amikor egy mély sóhajtás után ismét a munkára tereli a beszélgetést.

— Tudja, én vasárnap sem a pihenéssel foglalkozom. Éppen a legutóbbin írtam össze emlékezetből harminc régi nótát, van köztük olyan is, amit a nagyapámtól hallottam utoljára. De szépen is tudta énekelni szegény. Ezt még szeretném tíz év múlva elénekelni magának... És tudja még mit szeretnék nagyon? — Ismét szégyenlősen, kissé restellkedően kötényébe bugyolálja a kezét. — Azt, ha ebben a házban népművészeti házat rendeznének be az illetékesek. Odaadnám ingyen, szívesen erre a célra a házamat, hiszen senkim sincs, aki számítana rá. Még ki is festeném. A szívemet adnám bele...

MOST ÉN hajtom le kicsit restellkedően a fejemet. Azon gondolkozom, miért neki jutott eszébe először, Homokmégy Markovics Máriájának?

Távozóban azt ígértem, hogy megkérdezem az illetékesektől. Lehet-e a kérését teljesíteni...

Czakó Ferenc

Apróhi

)7-ES Moszkvics eladó. Kecskemét Máriahegy 78. 11741

ELADÓ családi ház sürgősen. Vétel esetén azonnal elfoglalható. Érdeklődni Kecskemét, Borz u. 12. 11755

TÉL hold föld tanyával együtt Talújában eladó. Érdeklődni Kecskemét, Cédulaház u. 17. Máriaváros. 11759

KETSZOBÁS, konyhás, speizos ház eladó. Kecskemét, Dárdai-telep, IV. u. 22. 11761

MODERN dió hálószobabútor eladó. Kecskemét, Matkói út 35. 11762

CSEPITKEZÉSBŐL kimaradt ajtó eladó. Kecskemét, Czollner köz 81/c. Nagyállomás mögött. Végh. 11764

ÚJ állapotban levő fekete Pannónia eladó, 3600 km-t futott. Kecskemét, II. ker, Cserép u. 18/b. Göbölyöék. 11765

SEJÁRÓNŐT felveszünk. Érdeklődni 7 órától 18-ig. Fekete, Kecskemét, Klapka u. 2. sz. 11766

HASZNÁLT bútorok eladók. Érdeklődni 14—15 óráig. Fekete, Kecskemét, Klapka u. 2. 11767

0 DB melegágyi ablak alig használt állapotban eladó. Kovács Árpádnál, Kecskemét, Szolnoki út, Rezelőgyár utáni zöld kapu. 11768

ELVÁLLALOK takarítást, gyermekgondozást vagy betegápolást üres lakásért. Lehet Lajosmizsén is. Leveleket „Városban" jeligére a kiadóhivatalba kérek. 11769

ÜRES szobát költségmegtérítéssel vagy albérletit keresek. Egy évre előre fizetek. Feketéné, Kecskemét, Csáki u. 9. 11771

ÜRES szobát albérletbe keresek, sürgősen. Beráné, Kecskemét, Nagykőrösi u. 36. 11772

ELADÓ Kecskemét, Zöldfa u. 76. sz. alatti ház. Vétel esetén elfoglalható. 11774

ELADÓ egy db tiszta, kisebb javításra szoruló 600 literes hordó. Kecskemét, Széchenyiváros 18. sz. 11775

ELADÓ vagy kiadó 2 hold 1130 négyszögöl jó karban levő szőlő. Két részben is. Ugyanott eladó 3 db nyárfa, mely építkezéshez is megfelel. Érdeklődni lehet Kecskemét, Megyei Kórház portásánál. 11776

KOMBINÁLT szobabútor eladó. Világos cseresznyefa, neobarokk, új állapotban. Kecskemét, Zöldfa u. 10. sz. 11777

10 000 KM-T futott 250-es Jawa, kiskerekű eladó. Kecskemét, Sztahanov u. 2/a. 11778

TÁTRAPLÁN generál után jó állapotban eladó. Kecskemét, Szabadság tér 7. (Újkollégium.) 11779

ÚJ dohányzó- és tv-asztal eladó. Kecskemét, Batthyány u. 9. Szabó. 11780

BORPUMPA gumi nélkül eladó. Kecskemét, Klapka u. 9. 11781

CSERÉLNÉM kétszobás, kertes lakásomat központi nagy szobás, összkomfortra, földszint vagy első

re a kecskeméti Magyar Hirdetőbe. 5099

RUHÁZATI Kiskereskedelmi Vállalat kecskeméti kirendeltsége nyugdíjas ponyvakezelőt keres. Jelentkezés: Kecskemét, Széchenyi tér 19. szám. 5113

SOLTI Állami Mezőgazdasági Gépjavító Állomás villamos részlege felvételre keres villamos szerelésben jártas villanyszerelőket és villanyszerelő segédmunkásokat állandó külszolgálati munkákra Bács-Kiskun megye területére. Jelentkezés írásban vagy személyesen a részlegvezetőnél. 5122

KISKUNHALASON eladó város központjában két családnak is alkalmas beköltözhető lakóház. Bővebbet Petőfi utca 17. 5125

KISKUNHALASI Járási Tanács azonnali belépéssel 2 fő fűtői alkalmazottat felvesz. Fizetés kollektív szerződés szerint. Jelentkezni lehet a járási tanács gondnokánál. 5126

VESZEK 403-as Moszkvicsot, 0 kilométer előnyben. Ajánlatot: Dudás Géza, Tázlár, Petőfi út 6. 5127

ÚJ ítpusú 250-es Jawa igényesnek eladó. „Motorkerékpár" jeligére a kiskunhalasi Hirdetőbe. 5128

TRABANT eladó. Érdeklődni szombat, vasárnap 2 óra után. Kecskemét, Batthyány u. 37. 5131

KÜLÖN bejáratú albérleti szoba kiadó. Kecskemét, Malom köz 6/a. 5132

BOKOR- és futórózsa árusítását megkezdtük. Boldogulás Tsz, Kecskemét, Hunyadiváros 26. 5133

1—2 HOLD tanyás szőlőt felesbérbe kiveszek. Kecskemét, Szolnokihegy 10. sz. 5134

FIATAL gépészmérnök albérleti szobát keres. Felsőfokú Gépipari Technikum, Kecskemét, Izsáki út 10. 5135

SKODA Octavia Super eladó. Kecskemét, Füzes u. 17. sz. 5137

BÚTOROZOTT szoba kiadó két rendes fiú részére, elsejével. Kecskemét, Sarkantyú u. 21. 5139

HETÉNYEGYHÁZÁN, állomás mellett 1¼ hold szőlő sürgősen eladó. Érdeklődni: Kecskemét, Ady Endre út 12. 5140

ELADÓ szalma, kukoricaszár, két fekete télikabát. Kecskemét, Táncsics Mihály u. 9. 5141

ÉRTESÍTJÜK a vállalatokat, hogy a kecskeméti 112-es háztartási boltunk bélyegzője elveszett. Kérjük, hogy árut csak a bolt vezetőjének szíveskedjenek kiadni. Bács-Kiskun megyei Iparcikk-kiskereskedelmi Vállalat. 5142

FAJTISZTA pulikölykök eladók. Kecskemét, Zöldfa u. 30. 5143

KÜLÖN bejáratú üres szoba munkásszállásnak kiadó. Kecskemét, Csáktornyai u. 61. 5145

MOSÓSZAPPANT készít hozott zsíradékból [illegible]

„KONTYOS KUNYHÓ", „ILLATOS UTCA", „BUJÓS ÁGY" a Mezőgazdasági Kiállításon

A Zöldmező Szövetség kiállítási területén a „Kontyos kunyhó" előtt *Kádár* Gyuri bácsi, Dévaványa híres gulyásszámadója, köszönt ránk. Már hetven felé jár az öreg, de mint mondja, *meg se kottyan neki.* Pirospozsgás arca csupa élet. Amint pipaszárával megigazítja sátoros szemöldökét, majd mutatóujjával hegyesre pödri nagy bajuszát, megkérdjük, mire a nagy igyekezet?

— *Semmi különös — mondja, — de hát sok fehérnép jár erre!*

Zsiga fia faragással bibelődik. Kaszából készített késével olyan művészi szobrokat farag ki fából, hogy megnézheti minden emberfia. Kis asztalkán sorakoznak a remekművek. Vágtató csikós és haragos bikaszobra bizonyára rövidesen vevőt talál. Nagyon szépek csontszarúból kifaragott ivókupái, sótartók és cukortartók, valamint díszített ostorai. Nyáron a jószág mellett farigcsál Kádár Zsiga, télen a kemence mellett ez a szórakozása. Hála Istennek, némi pénzt is hoz a házhoz a faragás az öttagú családnak. Tavaly kétszáz pengőcskét vitt haza a vásárról.

Az északi szél „illatos" pörköltszagot hajt felénk. Az ember kezdetben csettintget a nyelvével, végül is elindul az „Illatos utca" irányába. Kecskemét fiai ezek az illatművészek, a jó Bugac pusztáról csöppentek ide néhány mázsa húsocskával és *17 zsák valódi Ella burgonyával.* Két cserényben ütöttek tanyát és hat hatalmas bográcsban főzik a pörköltet. Egész tömeg állja körül a bugaci konyhát. Kicsit hűvös szél fúj, egy fázós hölgy közel húzódik a füstölgő bográcshoz. Dobos József gulyásszámadó kedvesen invitálja:

— *Tessék közelebb jönni a subám alá, ez aztán jó meleg hely. Jobban fűt, mint a pesti kályha!...*

A szomszédságban Turkevelek keverik a bürgepaprikást. Ott is nagy a tolongás.

Az „Illatos út" mellett sorakoznak a vásár magyar házai. Matyóék „Kontyos" házában a „Jézus Szive Népleányok Társaság" állította ki a matyó föld értékes kézimunkáit és ruháit. Az úgynevezett „Szív matyó műhelyben" Mezőkövesden készültek az itt kiállított darabok. Van egy különleges bútordarabjuk, az úgynevezett *„Bujós ágy"*, amelynek nincs párja az egész világon. Az ágyon magán ráma áll bizonyos magasságban, ezen két sor párna és dunna. Függöny takarja el a szalmazsákot, illetve az ágy belsejét, melyet félrebillenthet az ágyba kívánkozó. A „Bujós ágyba" tehát, ha a függöny le van eresztve, nem egykönnyen lehet megállapítani a létszámot.

Pest vármegye kiskunsági házában Boldog- és Kalocsavidék nyert elhelyezést. Piroscsizmás boldogi lányok varrogatnak az egyik felében, míg a másikban *Pedk* Pőre néni, a híres-nevezetes homokmégyi „pingáló" asszony művészkedik. Minden minta és előrajzolás nélkül festi a falra a mezők gyönyörű, csodaszínű virágait. Keze nyomán virágba borul az egész szoba. Segítőtársa, az ugyancsak tehetséges Szőnyi Marcsa. Pőre néni legutóbb Ókécskén művészkedett. *A városháza tanácstermét festette tele virágokkal.* De nagy baleset történt. Leszakadt a háromméteres állvány és ő társával együtt lezuhant.

Két hétig nyomták az ágyat, azután se tudott felkelni, így hát egy asztalra fektették és két rendőr huzigálta ide-oda a tanácsteremben, hogy a festést befejezhesse. — Nehéz festés vót, — mondja. — De nem nekem, hanem a „rendőröknek"!

Különben énekkísérettel festeget, most egy régi nótát dudol:

Házunk előtt a kanális,
Abba fürdik a babám is,
Én is elmék megfürödök benne,
Ragaggyon rám a szerelme...

De, hogy tévedés ne essék, ne a pesti kanálist tessék gondolni, Kalocsavidéken ugyanis a kispatakot hívják kanálisnak.

Csanád vármegye kiállítását *Endes* Dánielné hozta Budapestre, a két szoba minden darabja ritka érték. Ősi bútorok, tulipános ládák, üvegfestésű képek, butyellák várják a szemlélőket. A szomszédos házban pedig Halas csipkeverő leányai hangoskodnak. A tulsó félen Göcsej, Buják, Sióagárd menyecskéi várják szépséges holmikkal a vásárlókat.

Már éppen távozni akarok a vásár magyar falujából, amikor egy ismerős hang köszönt felém eképpen:

— Hogy a jóegészség verje meg magát, hát mán meges találkozunk.

— Meges — mondom...

Eö. Gy.

Hatalmas sikere van a Mezőgazdasági Kiállításnak

Az *Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Tenyészállatvásár* első vasárnapja a legteljesebb siker jegyében zajlott le. A napsütéses időben vasárnap már a kora reggeli óráktól kezdve autók, autóbuszok és villamosok ontották a közönséget,

a délelőtti órákban pedig az ország minden részéből megérkeztek a kiállítás alkalmából indított filléres gyorsvonatok, amelyek szintén az érdeklődők tízezreit hozták az ország különböző vidékeiről.

A déli órákban a rendezőbizottságnak nagy munkát adott az egyes, különösen favorizált pavillonok körül jelentkező zsúfoltság, úgy hogy néhol a rendőrség segítségét kellett igénybevenni a forgalom irányítására.

Elsősorban a halászati pavillon örvendett nagy látogatottságnak, amit fokozott még a pavillon mellett működő halászcsárda is. A baromfikiállítás csarnokánál szintén nagy tömeg zsúfolódott össze, de

nincs a kiállításnak egyetlen olyan csoportja sem, ahol bármiféle panaszra lehetne ok a látogatottságot és az érdeklődést illetően.

A pásztorkiállítás már a mult esztendőben is nagy sikert ért el, az idén pedig kibővített formában is alig tudott eleget tenni kötelességének, mert minden érdeklődő marhagulyást és birkapaprikást akart fogyasztani. Ez az üzem kora reggeltől késő estig állandóan munkában volt.

A tenyészállatok csoportjában vasárnap estig a kiállított anyag több, mint 80 százaléka elkelt. Az érdeklődés a belföldi, a visszakerült felvidéki és kárpátaljai részekről egyaránt olyan hatalmas méreteket öltött, hogy

a rendezőbizottság hétfőn már a megvásárolt tenyészállatok egy kisebb részének elszállítását is megkezdte és gondoskodott arról, hogy a gazdák új tenyészállatokat küldjenek fel.

Általános sikere volt a különböző lovasmutatványoknak, fogat-előhajtásoknak és a tribünt egész nap zsúfolásig megtöltötte az érdeklődő közönség. Hétfőn délelőtt ugyancsak kedvező volt az időjárás és a látogatottság is minden várakozást felülmult.

Ünnepi külsőségek közt felavatták vasárnap a hármashatárhegyi cserkész-repülőotthont

Tavaszi napsütés és élénk szél: ez a vitorlázó repülő minden vágya. És ez a vágy teljesedett be vasárnap délelőtt, amikor a Hármashatárhegyen a Horthy Miklós Nemzeti Repülő Alap adományaiból felépített pilótaotthont átadták rendeltetésének

Valóságos karavánok indultak el a városból, hogy megtekintsék az új vitorlázó-paradicsomot,

amely, ha ma még nem is elég a sokszáz vitorlázórepülő befogadására, mégis *jelentős állomása a szép sport fejlődésének.*

Előkelő közönség gyülekezett a cserkész-kezek által tervezett és épített pilótaotthon s a hangárok közötti térségen. *Varga* József iparügyi miniszter, *Karafiáth* Jenő főpolgármester, vitéz *Barabás* Emil altábornagy, a honvédelmi miniszter képviseletében, *Kánya* Kálmán, *Mikecz* Ödön, *Bornemisza* Géza, vitéz *Bonczos* Miklós, *Antal* István, *Fáy* István, *Halla* Aurél, *Lukács* Béla és *Wlassics* Gyula államtitkárok, vitéz *Csenkey* Geyza tábornok, a légierők képviseletében, vitéz *Farkass* Ferenc vezérkari ezredes, a Ludovika Akadémia parancsnoka, *Tárczay* Felicides Román miniszteri osztályfőnök, vitéz *Kiss* Lajos országos tűzoltófőparancsnok és *Papp* Antal, az Országos Cserkészszövetség elnöke.

Lelkesarcu, mosolygó cserkészek álltak sorfalat a hegytetőre igyekvő előkelőségeknek és igazi cserkész okossággal, udvariassággal igazítottak útba mindenkit. Minden kis cserkész látható büszkeséggel nézett a háromszínű lobogót ormán viselő épület felé: *ez a mi otthonunk!* S mikor a Himnusz hangjaira megkezdődött az ünnepség, ezer kis torokból szállott fel az ima. *Ulbrich* Hugó, a cserkészrepülők vezetője ismertette a hármashatárhegyi vitrolázótelep keletkezésének történetét, majd a cserkészrepülők nevében köszönetet mondott a Horthy Miklós Nemzeti Repülő Alap vezetőségének.

Nagybányai vitéz *Horthy* István miniszteri tanácsos, a Nemzeti Repülő Alap és a Magyar Aero Szövetség elnöke mondott ezután avatóbeszédet, hangsúlyozva a Hármashatárhegynek a fiatal magyar repülőnémzedék képzése céljából való óriási jelentőségét. Végül figyelmeztette repülőbajtársait, hogy *becsülje meg ezt az otthont, mert a nemzet áldozatkészségéből épült,* azzal a rendeltetéssel, hogy előbbrejusson mindnyájunk szent ügye, a magyar repülés.

Hosszantartó lelkes taps fogadta vitéz *Horthy* István beszédét, majd *Kemény* Sándor pilótanövendék mondott köszönetet a szép otthonért. Igéretet tett, hogy országépítő kormányzónk intésére az útnak indult fiatalság meg fogja hódítani a levegőt is és minden erejével igyekszik a magyar repülést odáig fejleszteni, hogy a világ népei közötti versenyben megbecsülést és tiszteletet szerezzen a magyar névnek.

Vitéz *Horthy* István miniszteri tanácsos ezután bemutatta a megjelent közéleti előkelőségeknek és a közönségnek a modernül berendezett pilótaotthont, majd motornélküli repülőbemutató következett. A karcsú, zajtalanul suhanó gépek mutatványait visszafojtott lélekzettel figyelte a közönség, de különösen *Pettendi* András műegyetemi sportrepülő bravuros műrepülése az N. 24-gyel, a Műegyetemi Egyesület büszkeségével aratott nagy sikert. Bemutatták az olimpiai vitorlázórepülőgépet is, amellyel most már módjában lesz a magyar ifjúságnak az olimpiai edzést megkezdeni.

Kellemesen szórakozhat fillérekért,

ha igénybe veszi a márciusban megnyílt Barczaság kölcsönkönyvtárát, ahol úgy a magyar, mint a külföldi írók munkáit egyformán megtalálja. Ha egy könyv megtetszik, nem kell azt feltétlenül megvenni, elolvasásra megkaphatja azt a Barczaság

kölcsönkönytárban.

Levélben is készséggel nyujt részletes felvilágosítást válaszbélyeg ellenében a

BARCZASÁG

könyv-, papirps-, irószer- és játékkereskedés.
Budapest, XIV., Egressy-út 168. sz., fszt. 3.

Universal-film.

KIS CSITRI

Ragyogó PASTERNAK-rigjátéka!

PREMIER HOLNAP! **SCALA**

AZ ESTI UJSÁG SPORTJA

Desperadó három hosszal, könnyen nyerte a Tavaszi-díjat

Az Esti Ujság által jelölt Futóbolond és Pók II. fizették a vasárnapi versenyek nagy osztalékát

Kellemes időben, tizenkétezer főnyi közönség jelenlétében futották a vasárnapi lóversenyeket.

A főszám az ezerötszáz pengővel jutalmazott Tavaszi-díj volt, amelyben nyolc kitünő sprinter vett részt. A könyveseknél ok nélkül *Pattogó* lett favorit, — ezzel szemben a versenyt *az általunk első helyre jelölt és külön is kiemelt Desperadó nyerte Pattogó és Virtus II. ellen.* A győztes nyergében *Remete* hadnagy brillirozott.

A *Czárán János emlékverseny* volt a müsor második vonzó száma, amelyben hét jobbosztályú ugró-ló vett részt. Itt *Regulust és Ravaszt* favorizálták, azonban nagy tábora volt *Nepitának* is. A hagyományos emlékversenyt *Nepita* nyerte változatos küzdelem után biztosan háromnegyed hosszal Regulus és Ravasz ellen. Ez a verseny beigazolta, hogy a Csernovits-lovat a Rákosi díjban ellovagolták.

A programot hadseregi sikverseny vezette be, amelyben esélyének megfelelően MÁV. nyert Désakna ellen. — A *Nugomorv-akadályversenyben* a kimagasló esélyü *Fék* sétált be *Gyöngyvér* előtt. *Irus* nem indult, mert roppant nehéz feladat előtt állott, nagy terhével.

Hat indulója volt a *Kreutzbruck Zdenko-emlékversenynek* s a hatos mezönyből *Baka* került ki győztesen *Pandora* előtt. Itt a befutó meglepően nagy osztalékot fizetett.

Kisebb meglepetésre *Futóbolond* nyerte a *Pagony hendikepet Ringató és Fruska* ellen. A győztes 10:1-hez indult és mindössze 93 pengőt fizetett tiz pengőre.

Olvasóinknak nem volt meglepetés Futóbolond győzelme, mert jelöltük.

Ugyancsak meglepetést okozott Pók II. győzelme a Fóthi-hendikepben. *Ékszerdoboz* és *Blaas* foglalták el a helyeket.

Pók II-t ugyancsak jelöltük, — tehát a Katona-ló győzelme sem volt meglepetés olvasóink részére

A győztes szólóban 10:102 pengőt fizetett, míg a befutók Ékszerdobozzal 270, Blaassal 685 pengőt fizettek.

Az Esti Ujság vasárnapi jelöltjei közül Máv., Fék, Nepita, Desperado, Fütóbolond és Pók II. nyertek.

Legközelebbi versenynap: Április 2. (kedd) ügető.

KITÜNŐEN SIKERÜLTEK AZ URLOVASOK CSÜTÖRTÖKI NEVEZÉSEI

E héten minden második napon lesznek versenyek, Kedden, szombaton az ügetön, csütörtökön és vasárnap pedig Megyeren. A csütörtöki megyeri versenyekre tegnap voltak a nevezések s a hét futamra 51 nevezés érkezett, ezért a siker biztositottnak látszik.

A nevezések a következők:

I. Kvassay Károly-emlékverseny. Gátverseny. 2800 m.

Désakna, Lécfalva, Gyöngyvér, Csirkefogó, Diva, Fék, Dános.

II. Hadseregi sikverseny hendikep. 1600 m.

Dévény, Décse, Bakter, Limanova, Baka, Szives, Dános, Máv.

III. Gróf Esterházy Károly-emlékverseny. Gátverseny. 2400 m.

Nincs több, Ravasz, Sydney, Royales.

IV. Krause Károly-emlékverseny. Sikv. 1400 m.

Líbia, Hamupipőke, Dugó Dani.

V. Gróf Batthyány Gábor-emlékverseny. 1100 m.

Film, Dráva, Desperado, Riadó, Blaas, Cuba, Szépvirág.

VI. Welter-hendikep. 1600 m.

Nicolette, Teri, Tekergő, Siber, Mester, Sajome, Riadó, Ringató, Tónika, Furmint, Királyleány, Tarzan.

VII. Április-hendikep. 1000 m.

Senorita, Troubadur, Aratás, Baka, Blaas, Bennekom, Csallóköz, Vásárfia, Szépvirág, Ékszerdoboz.

DISZKVALIFIKÁLJÁK AZ ÜGETŐN A JOGTALAN ELŐNYT SZERZŐ LOVAKAT

Szombaton Móric S. nyert a harmadik futamban, a versenyintézőség azonban diszkvalifikálta a Zwillinger-lovat startnál történt jogtalan előnyszerzés, startszalagszakitás és erőszakos hajtás miatt. Az itélet a közönség körében nagy meglepetést keltett, mert évek óta nem volt rá példa. Mint az Esti Ujság értesül, a jövőben ez az elgondolás fog érvényesülni s a jogtalan előnyt szerző lovakat diszkvalifikálják.

Nem várt nagy fölénnyel győztünk a svájciak ellen

Beváltak a fiatalok — Mivel magyarázzák a svájciak a vereséget?

Eicher: „A sportra különösen ma van szükség!"

SÜTŐ GOLJA BEREPÜL A HALÓBA

(M. F. I. — Kellner Jenő felv.

Nagy sikert hozott a tavaszi labdarúgóévad első válogatott mérkőzése. Ezen a gyönyörü tavaszi vasárnapon felébredt a sokak által már elsiratott magyar labdarúgás. A nézőtéren 32,000 (pontosan 31,720) szurkoló állt és ült, olyan nagy tömeg, amilyet már régen látott magyar sportpálya. A pályán pedig láthattuk a megfiatalított, szellemében is megváltozott válogatott csapatot, amely az első perctől az utolsóig szivvel-lélekkel küzdött.

„Magyarország—Svájc 3:0 (2:0)", — ez az eredmény és kivívásának körülményei valóban a magyar labdarúgás diadalát jelentik.

JÓ ELŐMÉRKŐZÉS

Vasárnap délután özönlött a nép az FTC-pálya felé. A bejáratnál fél 2-kor egyesek még azt jósolták, hogy csak 10—15,000 néző lesz, de a számlálógépek rohamosan „ugrottak". A lelátó előtt valóságos tavaszi divatrevüt rendeztek a hölgyek; az állóhely oldalán pedig, talán szintén divatból, sokan már kiskabátban álltak a kellemes napsütésben.

— *Hajrá, Fradika!* — hangzott fel az első biztatás.

A „Fradika", az FTC csapata a WMFC-vel játszott. De hiába biztatták, a küzdelem később egyoldalúvá vált. A WMFC elsőrangú csapat, az NB nagy nyeresége lesz! Ezen a mérkőzésen különben megállapithattuk, hogy bevált az MLSz számitása: sokkal inkább érdekli a közönséget valamilyen díjmérkőzés, mint „A" és „B" csapatok, vagy piros- és fehéringesek bemutatója.

ITT VANNAK A KATONÁK!

Felvonult a folyamőrség zenekara. A szünetben pattogó indulókkal szórakoztatta a közönséget, amely meleg szeretettel fogadta a katonazenekart. *Különösen a kisdobosnak volt óriási sikere.* Olyan kedvesen, elegánsan forgatta a dobverőket, hogy külön tapsot is kapott...

A VÁLOGATOTT MÉRKŐZÉS

Pontosan fél 4 órakor szaladt ki a magyar—svájci mérkőzés játékvezetője, partjelzője és utána párosával egy-egy magyar és svájci játékos. Baráti kép volt ez és a mérkőzés alatt sem romlott el a barátság. A közönség tapsorkánja közben üdvözölték a pálya két oldalát, aztán felhangzott a svájciak nemzeti dala, majd a magyar Himnusz. A 32.000 néző a zenekarral együtt énekelte nemzeti imádságunkat és a szárnyaló ének felejthetetlen marad mindazoknak, akik tanui voltak.

Még néhány fényképezés, aztán felállnak a csapatok:

Magyarország: Csikós—Pákozdi, Biró—Király, Sárosi III., Balog—Kincses, Sütő, Sárosi dr., Dudás, Kalocsay.

Svájc: Ballabio—Minelli, Lehmann—Springer, Andreoli, Bichsel—Bickel, Abbeglen III., Monnard, Amado, Aebi Gy.

Podubski (jugoszláv) sípjelére indul a játék és a magyar szurkolók szive a torkokban dobog. De nincs erre ok. Hamarosan kiderül, hogy a svájci csapat nem jelent komoly veszélyt a magyarok számára. Meg-megújulnak a magyar rohamok. A 2. percben *Kincses* a kapu elé emeli a labdát, *Sárosi* ott van, gólhelyzet, de a labda leperdül a lábáról. A 32.000 ember felhördül:

— *Gyurka!...*

A svájciak nem jönnek át a félvonalon. A magyar fedezetsor, élén *Sárosi* III-mal, egymásután dobja támadásba a magyarokat. A 25. percben *Sárosi dr. ragyogó fejese hozza az első gólt,* a 32-ikben pedig *Sütő régen látott nagy lövéssel, 22 méterről lövi a másodikat. 2:0.*

A szünet után folytatódik az ostrom. Csikós nem kap labdát! Ha csatáraink jobbak, tizet kap a svájciak teljesen összeroppant csapata! De mindössze egy gól esik még: ezt *Sárosi* dr. lövi kapu előtti kavarodásban. 3:0.

EGY KIS BIRALAT

Nagy ünneplés közben vonult le a két csapat. A magyarokat a győzelemért, a svájciakat a fair játékért ünneplik. Nem volt izgalmas, kitünő játékot hozó mérkőzés, dehát már annyiszor volt részünk abban, hogy jó játékkal kikaptunk, hogy most örüljünk ennek a sikernek.

Turay, a Hungária középfedezete a mérkőzés után össze is szólalkozott egy nézővel, aki lekicsinyelte a magyar csapat teljesítményét:

— *Örüljünk csak a 3:0-nak!* — mondta *Turay.* — *Nagyon jól játszott a csapatunk!*

A magyar csapatban a védelem megfelelt, a fedezetsor egészen jó volt: *Király* bevált. A csatársor gyengélkedett és bizony alapos változtatásra lesz szükség Berlinben.

A svájciak csalódást keltettek. Csak *Ballabio, Minelli, Lehmann, Springer, Bichsel* és *Bickel* mutatott valamit. Mintha ólomlábakon mozgott volna a svájci csatársor.

KÉT VÉLEMÉNY

Edwin *Kleiner,* a zürichi „Sport" szerkesztője ezt mondta nekünk:

— **Teljesen megérdemelték a magyarok a győzelmet. A mieinket megviselte a katonáskodás, mind a tizenegy játékos szolgálatot teljesit. A torinoi olasz svájci mérkőzés előtt két hét szabadságot kaptak, úgy készültek a mérkőzésre, most azonban ebben nem volt részük.**

Vitéz *Ginzery* Dénes szövetségi kapitány boldog:

— *Annak örülök elsősorban, hogy a fiatalok beváltak. A németek ellen újabb „fiatalitásra" kerül a sor. Valószinüleg Serfőző áll be Dudás helyére.*

A LAKOMA

A mérkőzés után lakomát adott az MLSz. Az OTT nevében dr. vitéz *Moldoványi* István alelnök mondott üdvözlő szavakat, majd *Gidófalvy* Pál dr., az MLSz miniszteri biztosa emelkedett szólásra. Üdvözölte a svájci vezetőket, a szövetség horvát vendégeit és a két csapatot.

— *Ujra bebizonyosodott, hogy a sport legnépszerübb ága a labdarúgás. Az eredmény nem vakit el minket, látjuk a hibáinkat és azon vagyunk, hogy ezeket kiküszöböljük, tudásunkat csiszoljuk. Berlinben még jobban kell mennie a játéknak!*

Ezután átnyujtotta a szövetség ajándéktárgyait a vendégeknek.

Eicher elnök, a svájciak vezetője nagyhatású beszédet mondott német nyelven.

— **Ma nem kellett a magyar csapatnak teljes erőkifejtéssel kivivnia a győzelmet, de biztos vagyok abban, hogy a mai magyar csapat még nagyobb teljesítményre is alkalmas... Nem keserit el minket az eredmény. A mérkőzés alatt semmi sem zavarta a magyar-svájci sportbarátságot és ez a meccs nagy eredmény. Reméljük, hogy — amint már megegyeztünk a magyar szövetség vezetőjével — minden évben megrendezhetjük a magyar-svájci mérkőzést. Sokan felvetik a kérdést, vajjon való-e ilyen zivataros időkben labdarugómérkőzést rendezni. Igen, nem téves dolog ez! A sportot ezekben a kritikus időkben is folytatnunk kell, sőt éppen ezekben az időkben van a sportnak különös jelentősége. Mégpedig az, hogy az ifjúságot előkészitsük, erősitsük, hogy felkészülten állhasson rendelkezésre, ha hazájának szüksége van rá!**

Eicher üdvözölte *Minellit,* aki hetvenedszert és *Abbeglent,* aki ötvenedszer játszott a svájci válogatottban.

Igy értek véget a svájci napok. A vendégek siettek haza a szállóba, hiszen hétfőn reggel már tovább is utaztak Zágrábba. A magyar játékosok pedig hétfőn reggel munkába áltak...

Keretet állitottak össze a németek

Berlin, március 31.

Az április 7-én az Olympia-stadionban sorra kerülő német—magyar labdarúgómérkőzésre a következő válogatott játékoskeretet állitották össze:

Kapus: Klodt (Schalka 04) és Jahn (Berliner SV 92).

Hátvéd: Janos (Fortuna Düsseldorf) és Billmann (1 FC Nürnberg)

Fedezet: Kupfer, Kitzinger (05 Schweinfurt), Sold (1 FC Nürnberg) és Röhne (Einzbüttel).

Csatár: Lehner (Schwaben Augsburg), Hahnemann, Binder, Pesser (Rapid, Wien), Conen (Stuttgarter Kitckers), Urban (Schalke 04) és Arlt (Rioaser SV).

*

A magyar—svájci mérkőzésen megfigyelőként Budapesten tartózkodott Ernst *Werner* ismert német sportujságiró. Vele beszéltünk a német csapat várható összeállításáról.

— *Azért állitottak össze csak keretet, mert még bizonytalan, hogy a katonák szabadságot kapnak-e?*

— Mi a valószinü csapat?

— *A közvélemény csapata az, amely az olaszokat legyőzte: Klodt — Janes, Billmann Kupfer, Rode, Kitzinger — Lehner, Hahnemann, Conen, Binder, Pesser. Ezek közül Klodt, Rode és Conen katona, Pesser pedig állitólag sérült.*

— Milyen az érdeklődés Berlinben?

— *Óriási! És bár különvonatok nem mehetnek majd a háború miatt, mégis 60.000 nézőt várunk!*

Péchyné Rónay Kynga

Magyarság képes mell.
1938. okt. 23

Péchyné-Rónay Kynga: „Piroska"

AZ EST KÖN

BUDAPEST, VII. ER
Telefo

E heti olcs

A Rudolf trónörökös szerkesztéseb
OSZTRÁK-MAGYAR MONAR
az alábbi 14 kötete gyönyörű piro
nagy album (20 x 27) alakban ritk

1. Bevezető kötet: Tartalmaz
vízrajzi leirását, éghajl
a Monarchia megalakulásán
2. Magyarország története és
2386 oldal
3. Csehország története és le
kb. 400 képpel
4. Morvaország története és
5. Tirol története és leirása
6. Karinthia története és lei
7. Stiria története és leirás

Péchyné Rónay Kynga

143	Kora tavasz, április	pasztell	100.—
144	Kora tavasz, március	pasztell	100.—

Nemzeti Szalon
[Akv past kiáll. 1932 máj-jun]

V

1908.

sima karimájú, de ezoldalú érem előlapján

ordultan, ~~és~~, arczélben van ábrázol-
rövid, barkója és bajusza kicsiny,
ló, gallérú, nyakkendője ~~és~~ kettős
~~eju~~ Kar. Körirata:

NER ~~4~~.

K. GERL. ~~4~~.

L 60 Kán

i 8:8 cm.--
27-én (83-908).-- Elszámoltatott

1908 T. 22 (1830-907)

275

1764

Péchyné Rónay Kyngа
Magyarság Képes mell. 1937 febr 7.

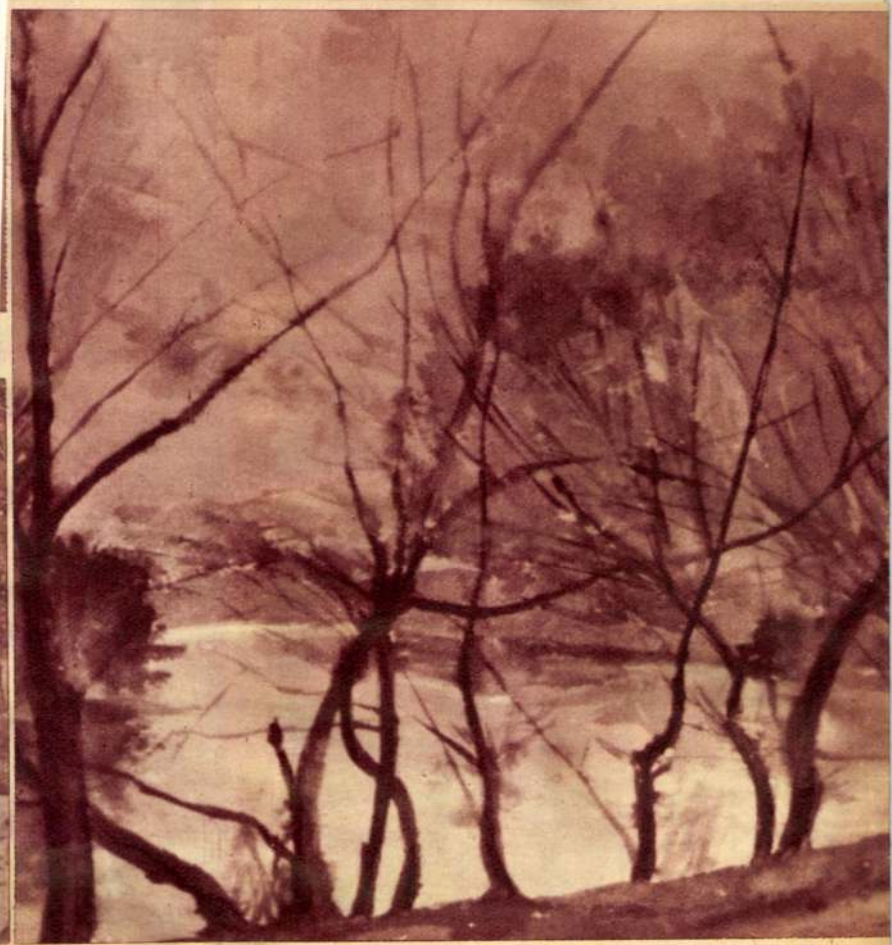

Péchyné — Rónay Kyngа: „Dunapart"

oszönetem azon rajzok ismeretét,
Múzeumban találkoztam, amikor
léltető anyaggal rajzokat is hozott
yék községek gyermekeinek első
etiség azonnal meggyőzött, hogy
mint a szokásos gyermekrajzoké,
feltettem magamban, hogy minél
, a jó szándéktól még sok mér-
tervemet valóra tudtam váltani.
meghívott Öcsénybe, ahol éppen
lesz" írta nekem és én sietve

, mely ünnepe volt testnek és
, bár úgyszólván megnyilatkozás
hallottam sok mende-mondát,
n szerzett benyomások a valóság
g ragyogó pompájával. Gondol-
a nép közé és megfigyelni szoká-
a saját országunkban, nem értjük
nk le hozzá, ha nem fogjuk meg
mozgásba hozza. Nem ösmerem
lelerándulok a tengerpartra vagy
t sem, ha Pesten tartózkodom,
zek én mindaddig ezen a földön,
érteni a gondolkodása menetét,

Péchyné Ronay Kinga

Uj Magyarság Egyet. Lemb. 1938 ápr. 23

és Péchyné

...nnyit ringattam a ter-

(Koralle)

— Szeretnem tudni, miért alszik azért, hogy ne kelljen felajánlanio

Katalógus

O'Hana Gallery, 13 Carlos place London W. 1

Paintings By Clarisse Loxton Peacock [Fehér Klára] 1966

okt. 12-29.

Cloj 37 db. Műsarmeki dekorátor

~~Sir~~ Tanult:

Chelsea school of art

St. Martin's school of art London

Central school of art in London

csop. 2 áll. 1959-63 London

1959-66 Párizs és London.

1962 Londons és Párs grand palais

~~1965-66~~

Kéjsei: Usa - anglia - nyáregyit.

PEACOCK LOCKTON

Péchyné Rónay Kynga: „Dr Miskovits Gyula"

Feszty Masa: „Beata Delphina"

Péchyné Rónay Kynga

— **Kiállitás a „Müteremben".** A *Műterem* Kossuth Lajos-utcai helyiségeiben *Péchyné Rónay* Kynga, *Rezes Molnár* Lajos és *Kőrössy* János festőművészek állitanak ki. *Péchyné Rónay* Kynga művészetét nem szükséges a közönségnek bemutatni, eddigi sikerei után most ismét szép gyüjteménnyel szerepel. Hihetetlen virtuózitással megfestett akvarelljei nagy technikai tudásról, biztos, fölényes szinkulturáról és remek kompozicióképességről tesznek tanuságot. Ugy szentendrei tájai, mint a norvég partokról és az Alpok sziklavilágáról készült művei egy komoly és elismert tehetség kézjegyeit viselik magukon. *Rezes Molnár* Lajos portréi és figurális kompoziciói pontos rajzokkal tünnek ki, amelyet finom liraiság füt át. *Kőrössy* János naturalista festő, akinek különösen hangulatos tájképei érdemelnek dicséretet.

Nemzeti Ujság

1938. ápr. 3

akik ezideig meg nem jelentkeztek, foglalkozásuk
kosztályok megalakitására meghivni folyó hó 21-én

való tekintettel január havában a 100-as bizottságok
Ehelyett tagjainkat a közgyülésünkön való megje-
közgyülési jelentések alapján átfogó képet nyer-
gi végzett és a jövőben végzendő munkánkról.

---

zi Bizottság munkája december hónapban eredmé-
Az egyesületközi együttmüködés részleteinek meg-
egyesületek alapszabályai céljából és lehetőségeiből
ületek meghatározására albizottságok alakultak.
zi Bizottság a Honszeretet kezdeményezéséből ala-
lünk azonos elvi alapokon álló, hasonló célkitüzésü
tmüködése a magyarság szolgálatában. A Bizottság-
sület képviselői foglalnak helyet.
hogy f. hó 15.-én. szombaton este 8 órai kezdettel
elképes község egyesületünk helyiségében ünnepélyt
en való megjelenésre felhivjuk tagjaink figyelmét.

---

megtartott választmányi ülésünk határozata alap-
megtartjuk évi közgyülésünket és ennek napjául
fél 8 órát jelölte meg. Mivel azonban az alapsza-
tag valószinüleg nem jelenik meg úgy határozott
második *közgyülésünket*, amely a jelenlévők szá-
nélkül határozatképes, *január hó 29-én szombaton*
össze. A közgyülés előkészitésével az Elnökséget, a
jelölések összeállitásával a Jelölő Bizottságot bizta
Az Elnökség és a Jelölő Bizottság végzett mun-
megelőző választmányi ülésen fog beszámolni.
vidéki szervezeteink és a társegyesületek is képvi-
kat.
liszvacsora követi
választmányi ülés a felvételre ajánlott tagok közül

F. k.; dr. Jancsó Sándor

Dányi hallgatott.

Az asszony szeme most megakadt a gyereken.

— Hát te? Mért nem eszel?

— Nem köll.

— Nem köll? hajnye, ne kényeskedj!

A vörösnyelvű tűzkutyák csaholva fogyasztották a kukoricaszárat és a fellobbanó fakó fénynél az asszony ijedten meredt a gyerek lázas, kipirult arcára.

Felugrott a padkáról.

— Misi mi van veled?

Végigszántotta csontos kezével a gyerek forró homlokát.

— Jaj te! Ezt a gyereket felszijta a hideg. Hol fáj bogaram? A melled? Igen? Uristen, csak ne kapjon hektikát, aki a Janikánkat is elvitte.

— Ej no! Mer a gyerkőcökkel a hóban maználkodik naphosszat. Most aztán rajta van a nyüg!

— Hát mit ennél egyetlenem?

— Semmitse idsanyám.

— De nem addig van az! Aki beteg, annak enni köll. Csak vóna itthon oldalas, tudom megkívánnád. Ugy-e? Vöröskáposztával?

A gyerek az elérhetetlen kedves ételre gondolt, összefutott a nyál is a szájában, még a hideglelés is bennszorult egy pillanatra, mikor biccentett a fejével.

— Jaj fijam, oldalas, oldalas meg vöröskáposzta. Hunnan a csudából, mikor ilyen inséges télidő szakadt ránk. Se napszám, se semmi.

Az ember kibámult a ködös, téli szunnyadásba. Fenn a kopasz ágakon nehéz, sulyos testü varjak fészkeltek, röptük nyomán szikrázva szóródtak az ágakról a vakító zuzmara csillagok.

A kis pipát kilökte most a szájából.

— Hun a sárga nagy tajt, asszony?

— A nagy tajt? Minek a?

— Aszondtam hun van?

Az asszony meglepetten nézett az emberére.

— Nono, csak le ne nyeljen! Adom már.

Az ember marokra fogta az öblös tajtékpipát, a szögről lekanyarította a rövid bekecset és kurtán odanézett a gyerekre, aki a gerendákat látszott számolni szüntelenül.

Az asszony kissé neheztelve félhalkan szólt.

— Hát aztán hová?

— Hát aztán az orrom után.

Az intéző lakása felé vette az útját. Vagy hét-nyolc cigány lebzselt az iroda körül, ilyenkor télidőn ők a gróf napszámosai. A pöcegödröket kitisztítani, a szemétdombot kihordani a nagy udvarra, erre más nem vállalkozott.

Dányi akárhogy is lassitotta a lábait, egyszerre csak ott állt a cigányok között.

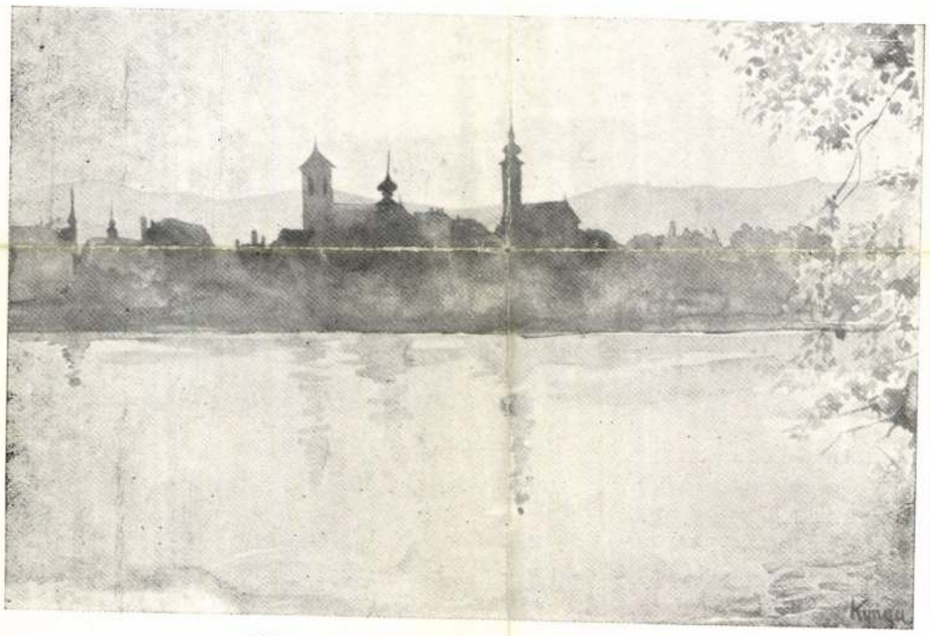

Péchyné Rónay Kynga: „Szentendrei rész"

— Aztathát igen. Aztat megenném.

... Másnap már nem akaródzott felkelnie. A szalmazsák, mint poklok lángos küszöbe égett alatta és tágranyiló szemei úgy látták, mintha a hulló hópehely a földről szállna az égbolt felé. Nem nyúlt az semmihez, az anyja pedig valami teahabarcsot is kevert, a szomszédasszony a Csomborné még kis marok fekete borsot is dobott a forró vízbe. De a gyerek makacsul tolta el a kékvirágos bögrét:

— Nem köll. Halljake, nem köll, vigye innen!

— Hát mit adjak? Mire volna kívánságod?

A gyerek lázas égő szemével a hófellegeket nézte, melyeket hideg, csipős szél kergetett tépdesve, türelmetlenül.

Rekedten, zihálva ismételte megint:

— Oldalas ha volna vöröskáposztával.

Pedig talán ránézni se tudna, ha eléjetennék.

Az intéző frissen, vidáman állott a görnyedthátú cigányok előtt és csodálkozva nézett Dányira, mikor az odasomfordált a kis csapathoz.

— Hát kend?

— Beállnék én is.

Az intéző szélesen mosolygott, mikor foghegyről rácsodálkozott az ember szavaira.

— No csak nem esett a fejére? Nem magyar embernek való munka ez.

— Tudom én azt kérem. Hanem beteg a gyerek, felszijta a hideg. Nincs sehun napszám, hát ide lökődtem.

— Beteg a gyerek? Mer a tojóstyukra inkább vigyáznak, mint a gyerekükre. Osztán mégis hat sivalkodik minden gunyhóba. Lássa, az én gazdámnak, a méltóságos gróf urnak egy gyereke van. Maguknál meg annyi, mint az adósság.

— A pap bezzeg máskép beszél.

— A pap? hát az beszélhet, mer' neki nincsen.

Nevettek...

Az intéző megrándította a vállát.

— Én nem bánom ha kend is beáll. Ha keresni akar, keressen. De két hatost lehúzok, mert kend mégse érti ezt a munkát úgy, mint ezek a derék emberek.

Mutató ujjával a cigányok felé bökött.

Egyik ráncos képű cigány hátrafordult a nagy dícséretre.

— Hallod, te?

Dányi ott dolgozott az urasági házak között.

A fényesre kopott vasvilla szorgalmasan böködött a pöcegödör mélyébe. Nehéz, fanyar gőzök párosodtak körötte és nekivörösödve szívta az öblös, keményre tömködött tajtékpipát. A dohány mérge érdesre csípte nyelvét, az émelygő szagok gyomrát kavarták és mint szélütöttnek, erőtlenül, akaratlanul tolakodott a szájából az undortól összefutott nyála.

Ebédet nem is kívánt és csodálkozva nézte a cigányokat, hogy milyen jó étvággyal falatozzák a pörzsölt szalonnát.

— Valódi?

— Hát! Csak olyan. Nézze meg kend — forgott nehezen a nyelve. Valódi, mint a maga bora!

— Nono, — nevetett az zavartan.

Megforgatta, a lámpa felé tartotta, beleszagolt nagy, áhitatos lélekzettel.

Dányi örömteli kurjantással fogadta az utolsó nagyáztatást. Még mindig szikkadtnak érzett torkán nagy kortyokkal botorkált a mélybe kedvelt pipájának az ára.

A tarlókon már fázósan megbujtak éjszakai pihenőre a barázdát tépő varjak, mikor Dányi bizonytalan lábakkal hazafelé szedelőzködött. A nehéz borszag messziről előzte lépéseit és az asszony csodálkozva nézett az ember piros, boros arcába.

— Mi lelte ezt, hisz nem szokott inni?

— Kend borozott?

Kevélyen feleselt vissza az ember.

— És igen!

— No, kenddel is ki vagyok bélelve ám nagyon. A gyerek itt senyved, maga meg italozik. Hunnan van rá péze?

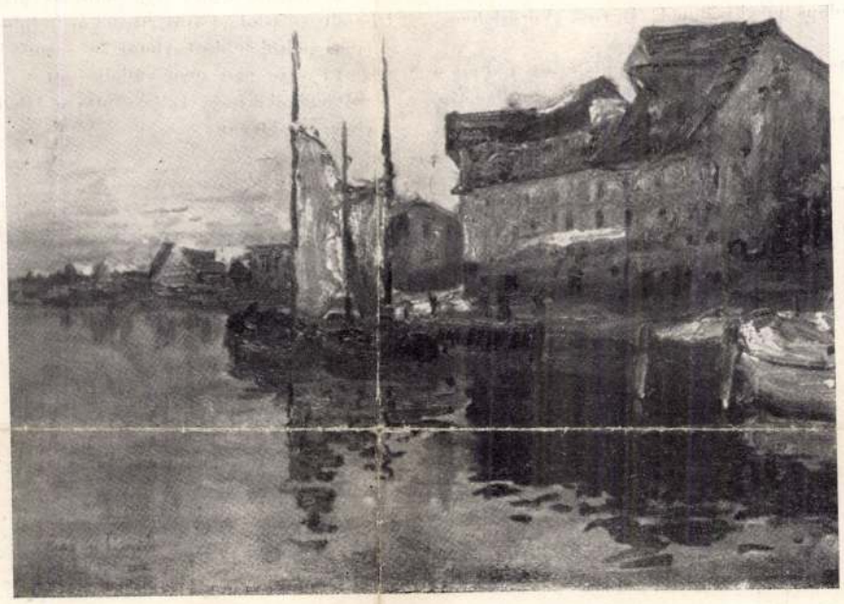

Csapó Jenő: „Északnémetországi kikötő"

Már erősen szürkült, mikor kijött az intéző úr, ezüstnyelű lovaglópálcájával a csizmáját ütögetve.

— No jól van. Egészen jól belejött kend. Hát, hogy ne legyen rám panasza, megadom azt, amit a többiek kapnak: a teljes napszámot. Oszt, ha akar, eljöhet máskor is.

Dányi morgott valamit a bajusza alatt, de azért a visszafojtott dühe ellopódzott lassan, amikor a zsebében megcsörrentek a huszasok.

— Nem rossz munka, csak pocsék. Hanem ezt, amit nem vont le, a két hatost, istókugyse leiszom. Ez tanált pénz!

— .... Bort? — kérdezte a ravaszképű kocsmáros.

— Nocsak!

Dányi iváshoz nem igen szokott torka szilajon nyelte a venyige vérét. Orrából lassan kiszorította a szemétdombok hervadt, bomló szagát a bor édeskés, fanyar illata.

— No még — kiáltotta nekivörösödve, mikor az utolsó huszfilléresét odahajította a kocsmáros elé. Nem köll hitel, itt a tajtékpipám, ezért adjon italt, de szaporán.

A kocsmáros odament az asztalhoz.

— Hun az a pipa?

— Ehun-e!

A nagy, sárga égett tajték azon melegen átvándorolt a kocsmáros kezébe.

— Hunnan van? hunnan! Van hunnan.

Az asszony idegenül hordozta tekintetét a megviselt bekecsről a piszkos-szürke csizmára, onnan megint az emberének rozsdavörös, izzadt képére.

— Hát a sárga pipája?

— Öngyilkos lett, — mondta részeg-cinikusan nevetve. Kiugrott a számból.

A gyerek felpiszmogott a feleselgetésre.

— Édsanyám, adjon ke enni. Éhes vagyok.

— Jaj a lelkem, — felejtett el minden szívére évődött keserűséget. Éhes vagy? Hászen akkor nincs baj! Csak vóna itthon valami, egy kis pörzsölt szalonna, vagy száraz kolbász.

Lopva, riadt nézéssel az emberire pillantott, annak a borhályogos szeme közé. De ott mélyen, sötéten pihent a venyigék mámoros, nehéz gőzében a lelkiismeret...

— Adj neki krumplis málét.

Az asszonyból felszakadt a keserűség.

— Ugy-e? Krumplis málét? Maga meg elissza a pénzét a kocsmában!

Az ember sulyosan dobta magát a kurta ágyra.

— Ne papolj! Alunni akarok!

A gyerek a szubeszédes csendben rágcsálni kezdte a keményre fagyott krumplislepényt...

Művész-Élet 1932. nov. 18. é. lap

Szilveszter kiskarácsony böjtje volt – Férfiváró, disznóhúsevő

Reggel pénzzel dörzsölték a kezüket

Évugrós szokások az Ipoly mentén, Rimócon, Őrhalomban, Mátraszőlősön

Újévnek a paraszti hagyományvilágban Nógrádban sem volt olyan jelentősége, mint a karácsonynak.

– Mégis milyen szokások éltek ilyenkor?

- Egyrészt olyanok, amelyek az ország más vidékein is ismertek – mondja **dr. Kapros Márta** néprajzos muzeológus, a *balassagyarmati Palóc Múzeum* igazgatója. – Például újév napján az első vendégnek a háznál férfinak kellett lennie, mert az asszonylátogató nem hoz szerencsét. Ha asszony vagy lány vetődött volna arra, el is zavarták. Mintegy ennek megelőzésére a fiúgyerekek legtöbbször csoportokba verődve sorra bekopogtattak a házakhoz szerencsét kívánva. Az *Ipoly mentén* saját gyűjtésem: ha várandós menyecske volt a háznál, különösen ügyeltek arra, hogy férfi látogató jöjjön először, mert úgy tartották, ez fiúgyerek születését jelenti.

– Voltak-e más hiedelmek is?

– *Manga János* gyűjtése szerint *Ipolyvecén* újév reggelén szappan helyett a család tagjai pénzzel dörzsölték meg a kezüket, hogy egész esztendőben bőviben legyenek a pénznek. Elterjedt hiedelem volt, hogy újévkor disznóhúst kell főzni ebédre, mert a disznó „betúrja" a szerencsét, míg a baromfi „elkaparja" onnan.

Sok helyen, például *Rimócon, Őrhalomban, Mátraszőlősön* és másutt szemes főzeléket is tálaltak, kukoricát, lencsét, babot, hogy minél több pénzük legyen az új évben. Az a szokás is járta, hogy újév napján nem adtak ki semmit a házból, mert elviszi a szerencsét. A *Palócok* című monográfia negyedik kötetében *Szabó László* és *Gulyás Éva* írja le, hogy Mátraszőlősön *„éjfélkor ugrottak egyet az újév felé"*.

– Ha már szóba került, hogyan telt hajdanában a szilveszter?

– Szilveszter napját régen nem ünnepelte meg a parasztság, ez újabban városi eredetű szokás. Sok helyen Szilveszter- napja kiskarácsony böjtjének számított, újévet pedig *kiskarácsonynak* nevezték. Egyházi vonatkozású része a napnak, hogy szilveszter este óévi hálaadást tartottak a templomban. Aztán a házaknál éjfélig kártyázgattak, beszélgettek, de nem volt túl hangos mulatság.

– th

Gyarmatiak – a festő fényképein

Pénzes Géza fotókiállítása

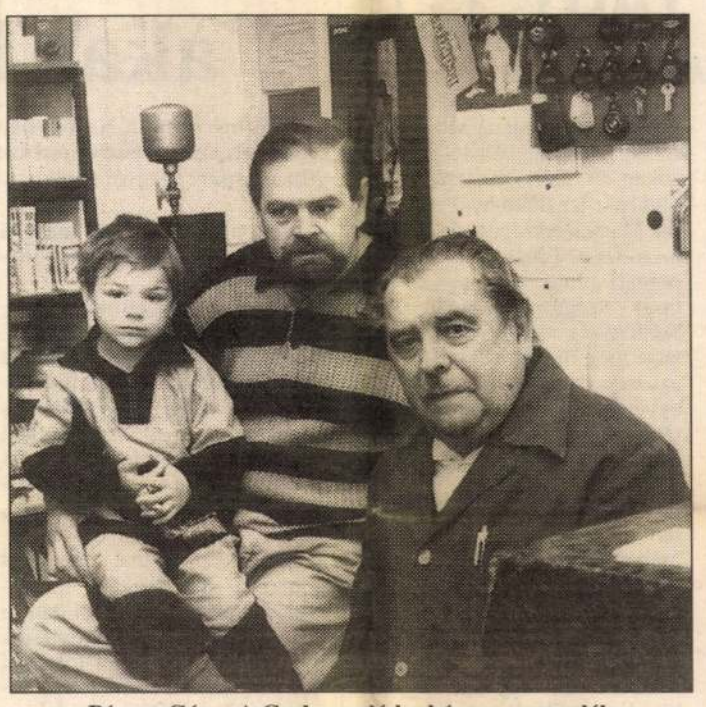

Pénzes Géza: A Csaba család – három nemzedék

Pénzes Géza hugyagi születésű, Balassagyarmaton élő festőművész az ünnepi napokra „hétköznapi" kiállítással ajándékozta meg a balassagyarmatiakat. *Gyarmatiak* címmel a *Madách Imre Városi Könyvtárban* rendezett fotókiállítása arról szól, ami minden ünneplésnél fontosabb, vagyis a húszezres város mindennapi valóságáról. Pontosabban a valóságot formáló emberekről. Akik természetesen nem különböznek a nem gyarmatiaktól, és „csak" annyiban mások, amennyiben a helyzetük eltérő.

Üdítő, hogy nem a dicső múlt van terítéken: mai kamerával a máról kell beszámolót adni. Így nem fenyeget az a veszély, hogy örökösen a múltba nézve – Lót feleségéhez hasonlóan – esetleg sóbálvánnyá változunk.

A 22-es hívása

Pénzes Géza ezúttal *huszonkét* fotográfiát állított ki. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy mindössze ennyi jellegzetes ember él ma a városban, az ő fényképanyaga is jóval gazdagabb ennél. Annyira az, hogy ha mind kirakná, több tárlat helye sem lenne elegendő hozzá.

A kiállítás tehát e szempontból nem teljes, de így is érzékletes és igazán friss. Látunk itt portrékat, de a fényképek többsége mégis inkább életkép, beállításnak nyoma sincs rajtuk.

Minden idők

Például itt van *Meszjár János* virágkereskedő, *Molnár János*, a művelődési központ és a könyvtár épületének gondnoka, a „20 képviselő", aki mindig fölszólal a köz dolgaiért, *Csaba Tamás* kulcsmásoló és öngyújtótöltő, *Gál László*, a Mazda Szalon tulajdonosa, *Magdi és Kati* szemüvegkészítő, *Huszár István*, vagyis „Jegenye", minden idők legjobb gyarmati kapusa, most üveges és képkeretező, *Filip János* és *Gábor* autószerelő, *Nagy Imre* középiskolai tanár, *Balgáné Suba Katalin* fényképész, *Merczel Miklós* ékszerész és órásmester, *Réti Zoltán* festőművész, *Lengyel Ottó* aranyozómester és restaurátor, *Kamarás József*, a város nagy öregje, múltjának kutatója, *Sághy Ferenc* kanonok, apátplébános, *Nyéki Lajos*, Párizsban élő professzor, *dr. Kren Károly* sebészfőorvos, *Ember Csaba* karnagy, *Ádám Tamás* főszerkesztő és kiadóigazgató, *Jagyutt Péter* cukrászmester, *Fogarasi Béla* gitárművész, *Asztalos Csaba* biztosítási ügynök, számítógépes szakember, *Kovács János* postás és madarász.

A jelen tárlaton most ők a gyarmatiak, ahogyan a festőművész fényképein látszanak.

Ilyen – ilyenek

Ilyenek a valóságban is, munkálkodók, szolgáltatók, mesterségüket, szakmájukat, hivatásukat szeretők, akik nélkül más lenne a város. De a város ilyen, mert ők ilyenek. Tevékenykedésük meghatározza helyzetüket.

Kár, hogy Pénzes Géza fényképe ezúttal nincs a falon, hiszen már ő is nyilvánvalóan gyarmati.

(te)

Pénzes Géza: Nagy Imre, a Balassi Bálint Gimnázium tanára

Százötven éve született Benczúr Gyula

A „boldog békeidők" festője Salgótarjánban

Peák Ildikó a januári kiállításra készül

Az új esztendő első nagy kiállítása január 28-án nyílik Salgótarjánban, a Nógrádi Történeti Múzeumban, Benczúr Gyula (1844-1920) születésének 150. évfordulója alkalmából. A tárlatot, amelyen a mester 20-25 olajképét, grafikáját mutatják be, a Magyar Nemzeti Galéria rendezi a nyíregyházi Jósa András Múzeum és a salgótarjáni múzeum közreműködésével. Peák Ildikóval, az intézmény művészettörténészével az előkészületekről váltunk szót.

Peák Ildikó szerint a januári Benczúr-kiállítás az új év első nagy művészeti eseménye lesz Kép: R. Tóth Sándor

– Ma közigazgatásilag Szécsényhez tartozik Benczúrfalva, vagyis a „boldog békeidők" hivatalos festőjének nógrádi kapcsolata közismert. Ejtsünk szót arról is, mit jelentett ez a hely a művésznek?

- Nagyon sokat. Az idős mester 1910-ben vásárolta meg a dolányi kúriát, ahol műtermet is kialakított magának. Ezt a helyet, amelyet halála után róla neveztek el, második otthonának tartotta, szívesen tartózkodott itt. Többen leírták, köztük *dr. Szinyei Merse Anna* is, úgy járt dolányba fölfrissülést keresni, mint ahogyan müncheni akadémiai tanársága idején a starnbergi tó partján fekvő Ambachba. Halálakor a kormány a budapesti Kerepesi úti temetőben díszsírhelyet ajánlott föl számára, de a mester akarata szerint Dolányban temették el. *Janszky Béla* építész tervezte síremlékét, amelyet *Kisfaludy Stróbl Zsigmond* műve díszít. Itt nyugszik még hat hozzátartozója, három gyermeke, valamint az Ürmössy-család három tagja, köztük második felesége, Ürmössy-Boldizsár Piroska is. Éppen ezért január 28-ára nemcsak kiállítást készítünk elő Salgótarjánban, hanem tervezzük a művész sírjának megkoszorúzását is Benczúrfalván. A tárlat megnyitása után pedig *Bellák Gábor* művészettörténész előadása hangzik el Benczúr Gyula életéről és munkásságáról.

– Milyen lesz a januári Benczúr-kiállítás?

– Föltétlenül izgalmas, annak ellenére, hogy a mester művei közül a legismertebbek, például a *Vajk megkeresztelése*, a *Budavár visszavétele*, a *Hunyadi László búcsúja* és a többi híres festmény természetesen nem lesznek itt. Viszont olyan gazdag a munkássága, hogy az érdeklődőknek a legkisebb rajz is sok örömöt és élményt, esetleg újdonságot jelenthet.

– Kedveli-e a mester által reprezentált korszakot?

– Elsősorban a legújabbkori művészet foglalkoztat. Persze ez nem jelenti azt, hogy a megye művészeti hagyományait, a Nógrádhoz is kapcsolódó nagy alkotók és életművek kutatását mellőzhetném. Ezt a munkakört sem tenné lehetővé. Közéjük tartozik Benczúr Gyula, korának legünnepeltebb művésze is, akit a helyi nógrádi társadalom is így becsült. **– mér**

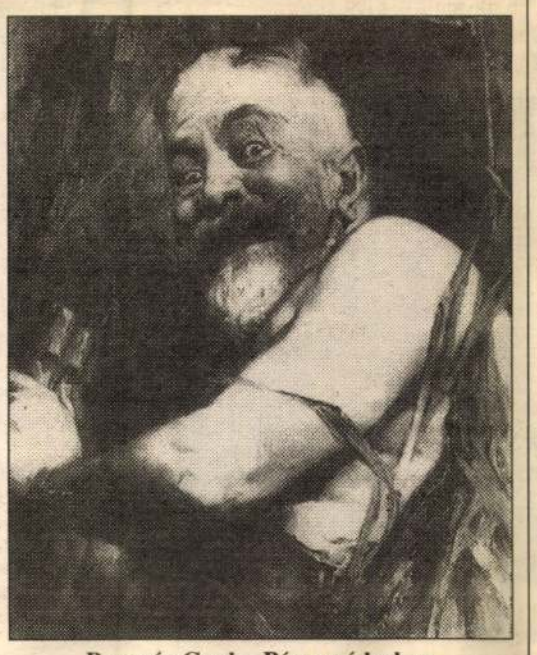

Benczúr Gyula: Pán a nádasban (Önarckép), 1910

Csak annak nehéz, aki él . . .

A bandita és a halál

Holdosi József „cigány" meséi

A Pipás lány a képen cigánylány. Ránk néz, avagy az eljövendőbe, csaknem mindegy. A pipasfüstöt nem látni a festményen, mégis szinte érezni. Jót tesz-e a mellette álló anya karjában pihenő újszülöttnek, kétséges. Valószínűleg nem tesz jót. A világos szőrű négylábú kicsit távolabb van, a kép sarkában kuporgó alak mögött. Cigány mese hangulatát árasztja ez a kép is, Oláh Jolán salgótarjáni cigány naív festő műve. Valóságos, mégis kicsit a valóság fölött lebeg, mint minden valódi mese. Mint a korábban elhíresült cigány író, a Vas megyei vépi illetőségű, jelenleg Szombathelyen élő Holdosi József meséi.

A földrajzi távolság ellenére azonos az élményilág, mert azonos a sors. Holdosi József egycsapásra vált ismert és elismert íróvá *Kányák* című nagy port fölvert regényével nemcsak Magyarországon, de külföldön is, hiszen kötetét németül és lengyelül is kiadták. Új volt az a látomásos meseszövés, ami a nagy „cigány családregény" lapjairól áradt, és szivárványosan színes volt a nyelv. Ugyanakkor olyan feneketlen mélységekbe világított a történet és olyan őszintén, hogy az író családja még nyomasztó perre is vitte az írót. Holdosi József ennek ellenére írta tovább regényeit. Megjelent a *Glóriás*, a *Dac*, a *Cigánymózes*. Mindezek a nógrádi olvasóközönség számára is ismertek. Aztán hosszú időre megsűrűsödött a csönd az író körül, akit betegség is meggyötört.

Alapítványoké, önkormányzatoké, s mindenekelőtt egy ugyancsak Szombathelyen élő író, újságíró, *Pósfai Jánosé* az érdem, hogy most sikerült feltörni a csönd burkát. Napvilágot látott Holdosi József: *A bandita és a halál* című könyve az író meséivel. Pósfai János nagy érzékenységgel megírt elemzéssel is szolgál az olvasónak, amelyben nemcsak a művek, hanem az író személyes sorsáról is szó esik.

Ebből tudjuk, hogy Holdosi, aki huszonöt évesen robbant be az irodalomba a Kányákkal, mindig is írt felnőtteknek szóló meséket. Amelyek a cigánysorsról adnak hírt, de ugyanakkor nemcsak a cigányságnak szólnak, hiszen mondandójuk általános érvényű. Találóan jegyzi meg Pósfai János: *„Ahogy a latin-amerikai témákat feldolgozó Marquez sem csak egy szűk körnek szánja írásait, úgy Holdosi is a tágabb közösséghez akar szólni: neked, nekem, a huszadik századvég emberének."*

Oláh Jolán: Pipás lány

A *Kamper Lajos* grafikusművész által illusztrált „mesés-könyv" történetei az életről és az elmúlásról szólnak, a *Párviadal* mese arról, hogy mire gondolhatott Dávid és Góliát. Van a könyvben tanmese és mesekrimi. Abszurd mesét olvashatunk arról, hogy *Csak annak nehéz, aki él . . .* A bibliai történetek között pedig ott van a *József a kútban* című is az alkotó emberről.

Holdosi József azt a sorsot írja az ország nyugati szélén, amit Oláh Jolán fest az észak-keleti szélen, Nógrádban. **– mér**

„A magyarországi választók kétharmada konzervatív”(?)

Beszélgetés a pártelnökkel

Hol vannak ma Magyarországon a polgárok? Nem képviselik-e túl sokan a gazdákat? – Ezekre is válaszolt dr. Csizmadia László, a 3900 tagú Konzervatív Párt – Gazdák és Polgárok Szövetsége – budapesti elnöke salgótarjáni látogatásán.

Dr. Csizmadia László a Konzervatív Párt budapesti elnöke

– Mennyiben tér el a Konzervatív Párt felfogása a magát konzervatívnak nevező Magyar Demokrata Fórumtól és Kereszténydemokrata Néppárttól?

– Nem voltak 1989-ben tiszta pártok. Az MDF-ben nem alakult ki az egyértelmű konzervativizmus, a választók nagy részét is elveszítették, pedig meggyőződésem, hogy Magyarországon a választók kétharmada konzervatív. Nincs olyan unoka, aki nem szeretne a nagypapája térdén lovagolva mesét hallgatni és tapasztalatokat gyűjteni. Vannak igazi konzervatívok az MDF-ben, de nem ez domborodott ki. A KDNP nehezebb kérdés. Végig kis pártként viselkedett, és megőrizte a szürkeségét, nem találta meg a helyét. Szerintünk az egyházakra a hitvallásban, kultúrában és oktatásban szükség van, de az egyházak ne politizáljanak.

– Szimpatikus gondolat a nagyapa térdén lovagló unoka. Ehhez azonban olyan közérzet kell, amiben a nagyapák sem a nyugdíj összegével és a tej árának emelkedésével foglalkoznak. Ezt hogyan érné el a Konzervatív Párt?

– Tény, hogy az árak emelkednek. Ahhoz, hogy gazdasági stabilitás mellett öt-tíz százalékos legyen az infláció, keserves dolgokat is el kell intézni az országban. Meg kell oldani az államháztartás átalakítását. Az állam kezében összpontosulnak jelentős szociális feltételek, de az állam tudja legrosszabbul kezelni ezeket. Mi az önkormányzatoknak ebben is nagyobb szerepet szánunk.

– Pártja a gazdák és polgárok szövetsége nevet is viseli. Ön szerint hol vannak ma Magyarországon a polgárok?

– „Lappangó polgárok” voltak a szocializmusban, akik másodállásukkal megteremtették a polgári lét alapjait. Most ezt a fekete gazdaságban teszik meg sokan. A mért gazdaságon kívüli rész legalább húsz százalék ma Magyarországon, ez elkerüli az adózást. Tehát igenis van egy polgári réteg. Az más kérdés, hogy szégyenli magát ilyen szegénység mellett, és nem mutatja meg magát, csak ha leveti azt az önzést, ami jellemző egyébként a mai magyar polgári rétegre. A másik oldalról pedig a szegény réteg leveti azt az irigységet, ami jellemző őrá. Ha ez a kettő háttérbe szorul, akkor járunk jól. Csak erős polgárság mellett lehet erős nemzet. Polgárok alatt mi az agrárpolgárságot is értjük.

– Nem képviselik túl sokan a gazdákat?

– Az a baj, hogy nem képviselik. A mai FKgP – a még mérhető kisgazdapárt – szélsőséges. Az összes többi pedig magának alapított pártot. Csak az volt a cél, hogy megőrizzék a parlamenti vezető helyüket, de nem is találkoznak kisgazdákkal. Nincsenek ellenőrizhető megyei szervezeteik, és szó sincs arról, hogy ők bármiféle kisgazdát képviselnének. Ezeket olyan emberek vezetik, akik a politikából valamiféle hasznot szeretnének kovácsolni. Abban a szerencsétlen helyzetben vannak a kisgazdák, hogy kétfelől butítják és vezetik félre őket. Szerintünk a mezőgazdaságnak nagy szerepe van még az országban. Az a feladatunk, hogy visszanyerjük a keleti piacokat. **Dudellai Ildikó**

Szigetvári János, a Központi Bizottság tagja:

A Munkáspárt nem akar bérrabszolgákat

„Ha belépünk a NATO-ba, az rejtett fenyegetés közvetlen és közvetett szomszédainkkal szemben.” – Véli Szigetvári János, a Munkáspárt megyei elnöke, a Központi Bizottság tagja.

– Mennyiben akar mást a Munkáspárt, mint más pártok?

– Talán a magyarországi pártok közös jellemzője, hogy valamennyien a tőkés társadalmat akarják. Van, amely szinte a királyság szintjéig visszatérve, és van amelyik a modern európai kapitalizmust akarja utánozni. A Munkáspárt az egyetlen jelentősebb Parlamenten kívüli párt, amelyik azt mondja: a tőkés társadalom nem hozhat megoldást a magyar lét jobbítása érdekében. Nem lehet visszaállítani a királyságot, az osztrák-magyar monarchiát, nem lehet folytatni a Horthy-rendszert. A másik törekvés: olyan jóléti társadalom, mint Nyugat-Európa számos országában van. Számomra az a kérdés: hogyan lehet ezt megcsinálni? Nyugat-Európa legfejlettebb országai valamikor hatalmas birodalommal rendelkeztek, ezek ma is ezer szállal kötődnek az anyaországhoz – akár ásványok, akár piac tekintetében. A tőkés társadalom magában rejti, hogy van egy nagyon szűk, nagyon gazdag réteg, egy viszonylag kisebb középréteg, de az emberek milliói bérrabszolgaként élnek. Ezt viszont már kipróbálta a magyar társadalom.

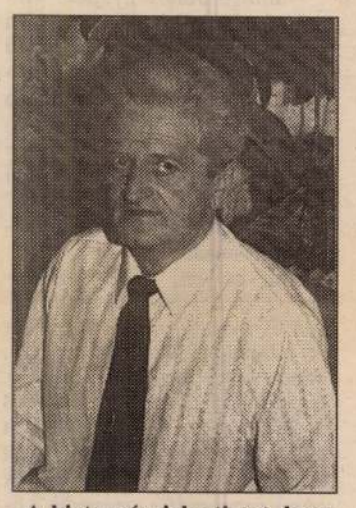

„A biztonság jelenti azt, hogy amit meg akarok szerezni, azt meg is tudom”

– Milyen Magyarországot akar a Munkáspárt?

– Olyat akar, ahol mindenkinek nemcsak joga, de lehetősége is, hogy munkája legyen. Ahol mindenkinek biztos a megélhetése, előre tud gondolkodni évekre is. Ahol szabadság, biztonság van, és olyan Magyarországot akarunk, amely független.

– Hogyan teremtené meg például a feltételeket?

– Olyan állami (elsősorban lakás-) építkezéseket kellene beindítani, ahol a sok-sok munkanélküli munkalehetőséget kapna. Ezzel meg tudnánk oldani a szakmunkásképzést és a fiatalok lakáshelyzetét is. Ehhez az infrastruktúrát is fejleszteni kell. A könnyűipar fejlesztése felszívhatná a női munkaerőt. Néhány év alatt minimálisra lehetne csökkenteni a munkanélküliséget. A biztonság jelenti azt, hogy amit meg akarok szerezni, azt meg is tudom – saját munkámon keresztül.

– Mit ért független Magyarországon?

– Feloszlott a Varsói Szerződés. Kell-e, hogy mi egy másik katonai szövetség tagja legyünk? Egy katonai szervezet valami ellen van. Ha belépünk a NATO-ba, az rejtett fenyegetés közvetlen és közvetett szomszédainkkal szemben. Ha a NATO semmi ellen nem irányul, miért van rá szükség? Talán azért, hogy bevessék belső elégedetlenség ellen?

– Nógrád megyében országos viszonylatban erős a Munkáspárt. Milyennek látja egy munkáspárti azt a megyét, amely parlamenti képviselői színeit tekintve kormánykoalíciósnak látszik?

– Akinek a rendszerváltás jobbat hozott, biztosabb, jobb a megélhetése, szilárd a jövőképe – az szívvel-lélekkel támogassa ezt a rendszert! Aki viszont csalódott a rendszerváltásban, az gondolja meg, hogy 1990-ben kire szavazott, és vajon most is arra fog-e? Vagy ha nem ment el szavazni, attól neki jobb lett-e? Hogy ki milyennek minősíti Nógrád megyét – lelke rajta.

D. I.

Rajk László Salgótarján építészetéről

Amit ma csúnyának tartanak, azt tíz év múlva szerethetik

A képviselő az építész szakmát sem hagyta abba

Az építészet időszerű kérdéseiről és a megyeszékhely városrekonstrukciójáról tartott előadást a salgótarjáni Technika Házában Tamássy István építészt, salgótarjáni önkormányzati képviselőt (SZDSZ) követően Rajk László építész, országgyűlési képviselő (SZDSZ). Vele beszélgettünk.

– Tamássy István úr meghívásának eleget téve veszek részt ezen a szimpóziumon, ahol saját tapasztalataimról is beszámolok – mondta a vendég. – A szakmát szerencsére még nem hagytam abba teljes egészében. Úgy érzem, hogy a törvényalkotásban is elég komoly szerepet kell, hogy játsszon a jövőben ez a terület, melyről főleg szakmai közönség előtt beszélek örömmel.

Nógrádi szálak

– Jól tudom megyénkhez is fűzik bizonyos szálak?

– Ez elsősorban másodhegedűsként értékelhető tevékenység volt, mivel *Rejnolc Péter* irodájában dolgoztam, egészen 1986-ig. Az ott készült terveket önállóan, vagy kevésbé önállóan készítettem. Ezek közé tartozik a nézsai művelődési ház, a balassagyarmati gimnázium. Utóbbi később meg is épült. Az elmúlt évben pedig a hollókői Unesco világörökség pályázatán is részt vettem.

– A napi politikai életből ismerjük, de szeretnénk önről többet is megtudni.

– A hetvenes évek elején végeztem Pesten, ezt követően sikerült kijutnom Kanadába. A montreáli időszak alatt szereztem meg építészeti doktorátusomat, és ezt követően 1972-től itthon folyamatosan dolgoztam tervező intézetben, közel tíz évig. Olyan épületet nem tudok mondani, amelyet teljes erőmmel és az utolsó szögig én terveztem, mivel munkáim elsősorban díszletek formájában születtek meg. 1979-től a filmgyárban dolgozom, mint díszlettervező. A legismertebb munkám 1989-ben *Nagy Imre* és mártírtársai újratemetésére készült, melyre a vizuális képet terveztem *Bachman Gáborral*. Ezt én mindig vállalom.

Változó ízlés

– Ön hogyan vélekedik a nógrádi megyeszékhely építészetéről?

– A hatvanas években nagyon kevés olyan épület készült, mint itt, mely képviseli ezen időszak stílusát és maradandó. Az azonos pártban lévő *Ráday Mihály* barátommal szoktam azon vitatkozni, hogy már ideje lenne védeni a hatvanas évek építészetét, mely esetleg hamarosan el fog tűnni, s melyért igen nagy kár lenne. Az építészeti ízlés nagyon könnyen változik, nemcsak a politikai diktatúrának köszönhető, hanem annak is, hogy a szecesszsziós építészeti értékeket sokan nem fogadják el. Azonban nem szabad olyan büszkének és öntudatosnak lennünk, hogy azt gondoljuk, amit ma csúnyának tartunk, az tíz év múlva is csúnya lesz. Lehet, hogy ugyanazok az emberek nagyon fogják szeretni, és érdemesnek fogják tartani arra, hogy megóvják Salgótarjánban is.

Ketyegő panelek

– Sokak félelme, hogy a panellakások úgynevezett „szavatossága” fél évszázad után lejár. Mi erről önnek, mint szakembernek a véleménye?

– Magyarországon sokat vitatott témává vált ez a kérdés, de ha ezt az ötven-hetven évet komolyan vesszük, akkor a Kelenföldi-lakótelep fele már „leketyegett”. Nem valószínű, hogy ezt a lakótelepet harminc év múlva lebontják.

– Reméljük, hogy az akkori kollégák addigra kitalálják a megmentés módját, és azt is, hogy miként lehetne ezeket emberibbé tenni. Azt tudom viszont, hogy így nem jó, s már a hetvenes években foglalkoztak a felrobbantásukkal. Abban az esetben persze el kellene valahová szállítani a paneldarabokat, és gondoskodni kellene arról, hogy használható építési hulladék legyen belőlük. A kérdés véleményem szerint hamarosan nemcsak hazai, hanem azonos időben európai méretű problémává is válik.

Szöveg és fotó: Gyurkó Péter

Az elmúlt évtizedekben épült panelházak sorsa hamarosan európai méretű problémává válik

Ahová oly’ sokan törekednek

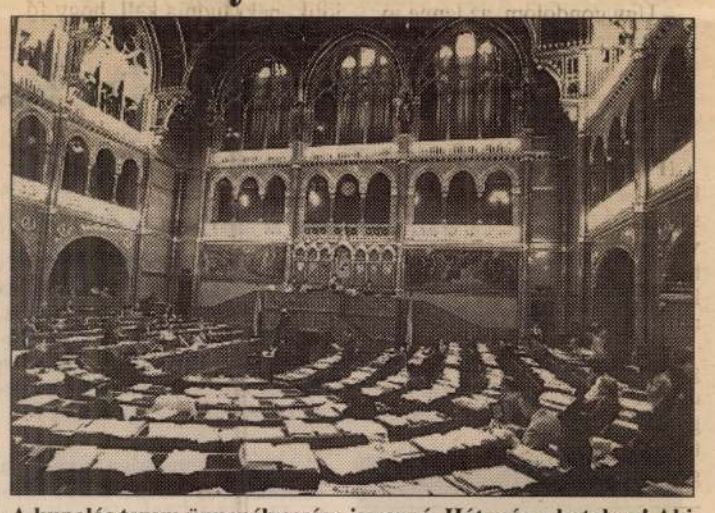

A kupolás terem ünnepélyessége is vonzó. Hát még a hatalom! Aki ide veszi az irányt akár jobbról, akár balról, jól tudja: 1994-ben nem a padsorokat cserélik ki a magyar törvényhozás épületében.

Gazdasági előhang

(FEB) Átalakulás és válság egy időben. A kedvezőtlen folyamatok folytatódását jósolják a gazdasági élet jövő évi irányait illetően a GKI Gazdaságkutató Rt. szakemberei.

A romló gazdasági helyzet hátterében – az objektív, külgazdasági problémák mellett – elhibázott belső, gazdaságpolitikai lépések állnak, hangsúlyozzák a kutatók. Az átalakulási folyamat lelassult, miközben a válság egyre mélyül Magyarországon. A nemzeti össztermék (GDP) 1993–ban mintegy 2 százalékkal csökken. Az ipari termelés ugyan kis mértékben (kb. 2 százalékkal) bővül, s az építőipar produktuma is meghaladja a tavalyit, ám más területeken –a mezőgazdaságban, a szállítás és a szolgáltatások terén– nagy mértékű (10 százalékos) visszaesés várható.

Az utóbbi években nagy méreteket öltött a belföldi felhasználás. Ez nem a lakosság nagyobb fogyasztására és nem is a beruházások számának növekedésére vezethető vissza, hanem az eladatlan készletek felhalmozódására. Várhatóan tovább csökken – 2–3 százalékkal – a lakosság reáljövedelme, és mérséklődnek a megtakarítások.

Az előrejelzések szerint fokozódik az ország külső eladósodása. A külkereskedelmi mérleg mintegy 2,5 milliárd dollárral romlik, az áruforgalmi deficit feltehetően eléri a 3 milliárd forintot. Ennek legfőbb oka az export 15 százalékos visszaesése, miközben az importnál 8 százalékos növekedés várható. A tavalyinál kedvezőtlenebbül alakul az idegenforgalmunk. Az államháztartás deficitje növekszik, várhatóan eléri a 300 milliárd forintot. Az infláció 23 százalék körül várható, a kormányzat 14-17 százalékos előzetes prognózisával szemben.

1994-ben a válság elmélyülése – a gazdasági kutatók szerint – fékezhető lenne, ha gyors intézkedések születnének egyebek között az amortizációs rendszer megváltoztatására, a beruházások adókedvezményben részesítésére, az exportbővítés feltételeinek javítására, a többszörös, ésszerűtlen adóterhek megszüntetésére.

1021

Clarisse Loxton-Peacock
magyar származású festőművész

KOMPOZÍCIÓ

VIRÁGOS EMLÉK

„MAGYAR VI
FESTŐMŰ
ANGLI

Clarisse *Loxton-Peacock.* Ki gondolná, hogy e kissé romantikusan és túlontúl angolosan hangzó név mögött magyar származású s magát büszkén magyarnak valló festőművésznő rejtőzik. Harminc éve él Angliában, férje angol mérnök, felnőtt gyermekei — ha akadozva is — de beszélnek magyarul, s festészetében ott ragyognak a hazai természet káprázatos színei s néhány képén, magyar népi motívumok is.

Vajon mi a titka, hoggy három évtizednyi távollét után is, művészetét nem második hazájának hűvös, tompított fényei, hanem az otthoni színpompásabb növényvilág, a dúsabban termő föld ihleti meg. A laikus is megállapíthatja: nem általános érvényű, törvényszerű jelenség ez, hanem a festőművésznő egyéni karakterében, művészi alkatában rejlő sajátosság. Clarisse határozott, keményen dolgozó ember és művész. Azt mondják képeiről az angolok, hogy teli vannak magyar vitalitással. Önnön vallomása szerint főleg a formák és színek ragadják meg fantáziáját, eszményképe a francia Braque. Tucatnyi angol, francia és amerikai tárlaton szerepeltek festményei, s Londonban kétévenként rendeznek alkotásaiból önálló kiállítást.

— Művészi pályafutásom borzasztóan egyszerű volt — vallja be, művészembereknél ritka őszinteséggel. — Nem kellett megküzdenem a pályatársaimnál szokásos nehézségekkel, míg végül elismerték képességeimet. Legfeljebb a gyermeknevelés gondjait, a családi életformát volt nehéz összeegyeztetni a festeni akarással. A siker viszonylag könnyen jött. Érettségi után, 1939-ben érkeztem Bristolba egy ismerőshöz, hogy az ottani egyetemen nyelvészetet és művészettörténetet tanuljak. Három hónapra rá kitört a háború... Ott rekedtem és férjhez mentem. Jó néhány évvel később, három festményem alapján felvettek — ösztöndíjjal — a rangos chelsea-i művészeti iskolába. Addig sohasem tanultam festeni, bár öt éves korom óta — még az iskolapadban — azzal szórakoztam, hogy karikatúrákban figuráztam ki iskolatársaimat, de főleg tanáraimat. A tanárok büntetésként rendszerint a sarokba állítottak, a rajzokat azonban megőrizték. A chelsea-i tanulóévek fordulópontot jelentettek. Attól kezdve képeim szinte minden akadémiai kiállításon ott vannak s eljutottak New Yorkba és San Franciscóba is.

Budapestre azonban még nem — bár a festő és családja már többször járt idehaza, legutóbb két évvel ezelőtt. Azóta is fűti a remény, hogy hamarosan nemcsak családjával, hanem ugyancsak édesgyermekeivel: kedvenc festményeivel együtt látogathat ismét haza.

Bebrits Anna

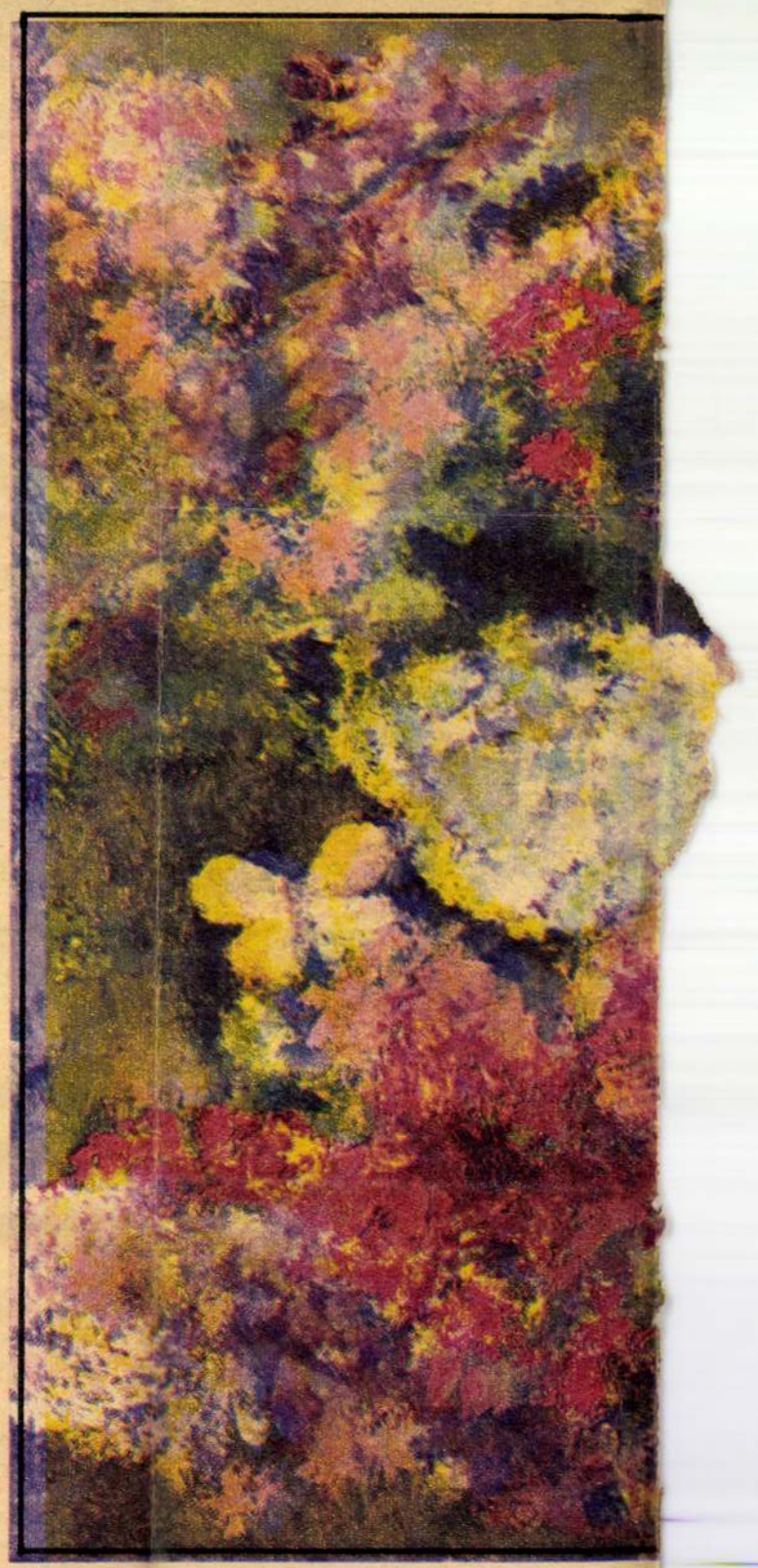

Az eszterga lányokra vár

A pályakövetelmény: értelem és képzelőerő

— Tizennégyen tanulunk itt a tanműhelyben és én vagyok az egyetlen lány... ez kicsit rossz, különben szeretem ezt a munkát. Úgy érzem, jól tettem, hogy ide jöttem. A bátyám marós, tőle hallottam erről a szakmáról.

— Gyárlátogatáson voltunk az általános iskolával, akkor láttam először, hogyan esztergálnak. Megtetszett a szakma... Közepessel végeztem a nyolcadik osztályt, de itt nem okoz problémát a tanulás.

— Elég jól tanultam az általános iskolában, négyes rendű voltam... Ide jelentkeztem először, szakmát akartam tanulni... Ismerősöktől hallottam erről a munkáról... Könnyű munka, csak jól oda kell figyelni...

— A pénzverdébe jelentkeztem előbb ötvösnek, oda nem vettek föl, de örülök, hogy ide kerültem.

— Az általános iskolai szakkörben ismerkedtem meg a munka alapjaival. Műhelyben akartam dolgozni... most az első évben úgy látom, hogy jól választottam szakmát.

— A szüleim nem akarták, hogy esztergályos legyek, azt mondták, az nem lánynak való szakma, de én megmakacsoltam magam, pedig én sem tudtam sokat arról, milyen is ez a munka... Most már a szüleim sem bánják...

Az oktatás

A Munkaügyi Minisztérium 28-as számú szakmunkásképző intézetében beszélgettem az I—II. éves tanulókkal. A MOM szomszédságában működő iskola marós, esztergályos, köszörűs szakmunkásokat is képez, a műszerészek és optikusok mellett. A *forgácsolószakmákra mindenütt szükség van* az iparban — a finommechanikai eszközök gyártásánál is.

14—15 éveseket vesznek fel tanulónak az általános iskola elvégzése után. Az oktatási idő 3 év, érettségizettnek csak 2 év. A *hagyományos oktatás* keretében az I. és a II. évesek heti 4 nap gyakorlati, 2 nap elméleti képzést kapnak, a III. évesek 5 napot dolgoznak — már nem a tanműhelyben, hanem az üzemben, és 1 napot tanulnak. Emellett működik *az emelt szintű oktatás*, itt nagyobb az elméleti órák száma: az I—II. évben 3 nap elmélet, 3 nap gyakorlat, a III. évben 2 nap elmélet, 4 nap gyakorlat — szintén az üzemben. Az emelt szintű oktatás lehetővé teszi, hogy a szakmunkásvizsga után két év alatt érettségi bizonyítványt szerezzenek a tanulók.

— Az általános iskolai bizonyítvány alapján javasoljuk a gyerekeknek, hogy a hagyományos vagy az emelt szintű oktatást válasszák — mondja *Hoffmann* István, az iskola igazgatója —, de előfordul, hogy a tanulóidő alatt áthelyezzük őket.

— Gyakran a rossz tanulóknak is megjön itt a kedvük — teszi hozzá *Sárosi* Rezső igazgatóhelyettes —, nem szabad előítélettel fogadni az általános iskolából idekerülőket... itt tiszta lappal indulnak.

„Itt a köszörűs!"

6700 tanulót keres a forgácsolószakma évente, ebből legalább 2220 a lányok számára biztosított hely.

Miért jelentkeznek minden évben kevesebben? Miért maradnak betöltetlenül a tanulói helyek?

— Műszerésznek és optikusnak mindig többen jelentkeznek — mondják az iskola vezetői —, a forgácsolószakmákkal szemben már régóta tapasztaljuk az idegenkedést. A legfőbb ok a tájékozatlanság. Az 1967—68-as tanévre a mi iskolánk például 25 esztergályos lányt tudott volna felvenni, de csak 14-en jelentkeztek, köszörűsnek 12 helyett 6, marósnak 19 helyett 14. A fiúk körében sem keresettek ezek a szakmák, de a lányokat sokszor tiltják, eltanácsolják a szülők. Nem tudják, mert nem ismerik eléggé a munkát, hogy *a forgácsolószakmák éppúgy megfelelnek a lányoknak, mint a fiúknak.*

A tájékozatlanságra jellemző történeteket hallok. Egy mama így indokolta ellenkezését: azért nem akarom, hogy köszörűs legyen a gyerekem, mert nincs jó hangja — nem tudna kiabálni az utcán, hogy *„itt a köszörűs"*. A marósszakmától a neve rettent sokakat: attól félnek a szülők, s aztán az ő példájukra a pályaválasztó gyerekek is, hogy veszélyes maró anyagokkal kell dolgozniuk. A lényegi különbség az esztergályos- és a marósszakma között pedig az, hogy az esztergán a munkadarab végez forgó mozgást, a marógépen a sokélű szerszám. — A marós munkája — mondja az igazgató — sokszor nagyobb intelligenciát kíván, mint a többi forgácsoló szakma.

Minden forgácsolószakma nagy pontosságot igényel, s képzelőerőt — hiszen tervrajz alapján kell elkészíteni a munkadarabot. A fő tantárgy az ok

— A kezdő fize... forgácsolószakmákban gyorsabban és jobban emelkedik a kereset, mint például az optikusoknál, műszerészeknél. Előfordul, hogy a műszerészek esti, rövidített tanfolyamon leteszik a forgácsolószakmák egyikében a szakmunkásvizsgát, s jönnek erre a pályára.

A munkafolyamat

Forgácsolómunka végzésére minden egészséges ember alkalmas. A munkások a gép mellett állnak, de a munka maga nem nehéz. Jó reflexek szükségesek, jó látás — és állandó figyelem. A gépek zajához hamar hozzászoknak, a jó szakmunkás a forgácsológép hangjából is meg tudja állapítani, hogy jól működik-e a gép, hogy az esetleges hiba honnan származik.

A pályaalkalmassági vizsgálaton a lányok is kiválóan megfelelnek.

Nécsey Gyöngyi, I. éves marós tanuló. Egy évet veszített betegsége miatt, s most is állandó ellenőrzés alatt áll. Ő bizonygatja, hogy nem nehéz ez a munka; reméli, hogy helyt tud állni.

*

A forgácsolószakmák állandóan fejlődnek, a szakmunkásoknak is tág lehetőségük van az újításokra, az egyszerűsítő eljárásokra.

A szakmunkások továbbképzésével az üzemek foglalkoznak, a tanulók gyakran folytatják tanulmányaikat — legtöbbször technikumban. A 28-as számú intézet növendékeit — mint hallottam — szívesen fogadják pl. a Bánki Donát, és a József Attila technikumban.

Aki érdeklődik a forgácsolószakmák iránt, akit csábítanak ezek a munkák, jól teszi, ha elolvassa a Pályaválasztási tanácsadó-füzetek sorozatában megjelent tájékoztató könyvecskét.

Az ország 80 helyén képeznek forgácsoló szakmunkásokat, és mindenütt szívesen várják a jelentkezőket. Aki a hároméves oktatás után sikeresen leteszi a szakmunkásvizsgát, az ipar bármely ágában munkát talál.

Levendel Júlia

A tervrajz alapján készül a munkadarab

CHOCHOL KÁROLY FELVÉTELEI

Az I. évesek között én vagyok az egyetlen lány – mondja Nécsey Gyöngyi

TALITÁSÚ" VÉSZNŐ ÁBAN

NŐ VIRÁGOKKAL

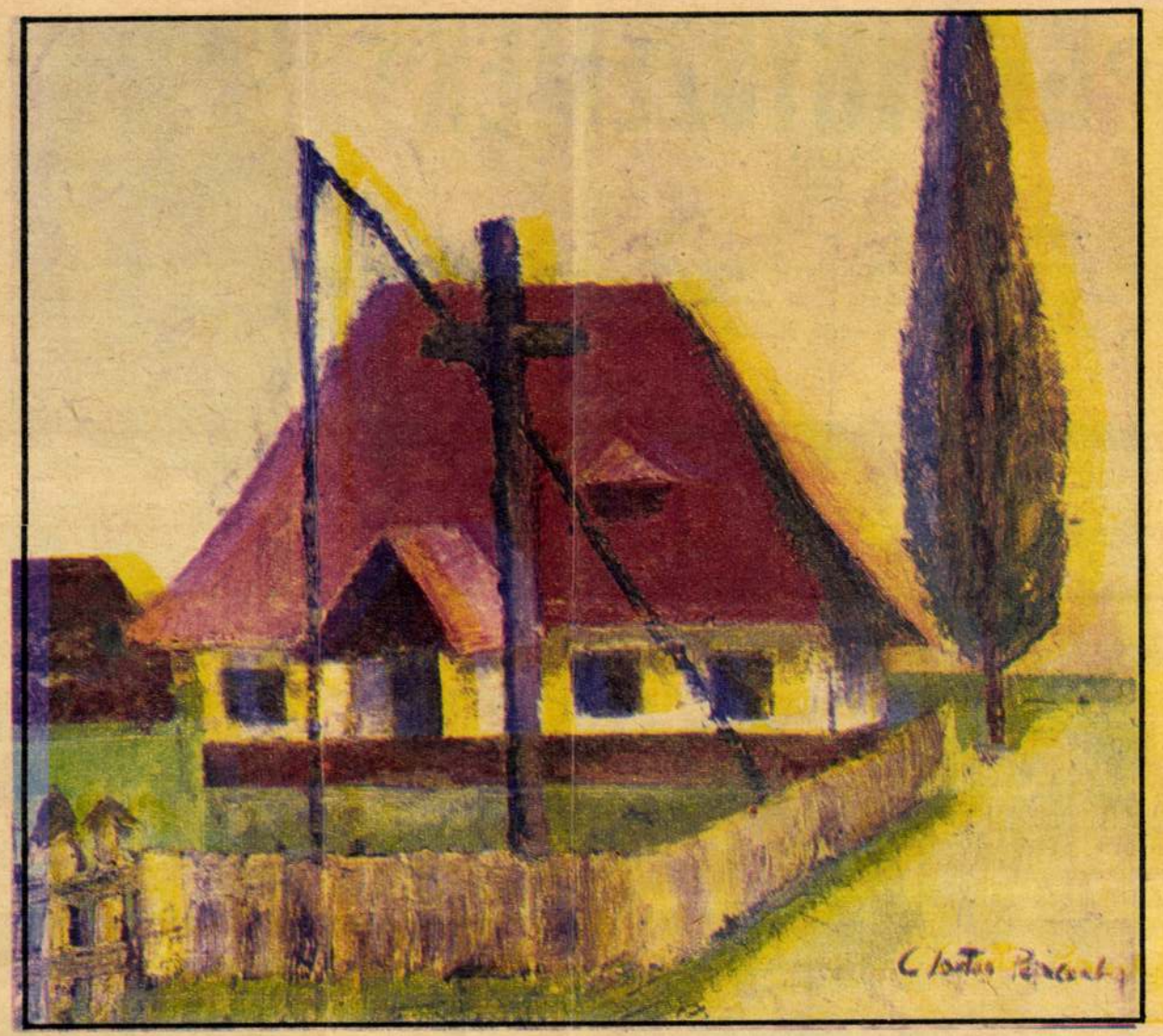

FALUSI TÁJ

KÉK ÁBRÁND

CSENDÉLET

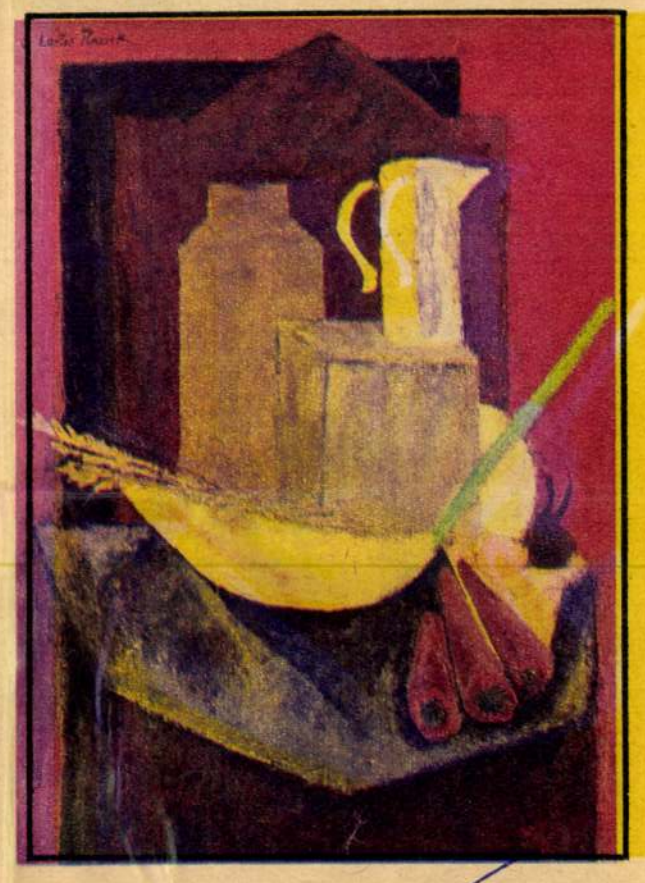

°GYÖNGYSZEMEK°

Az 1969-es évben a gyöngy meghódította a magyar divatot is. Alkalmi és délutáni ruhák díszítése apró kerek, vagy hosszúkás, esetleg borsónagyságú üveggyöngy. A kézelő, vagy a nyak díszítésére a legalkalmasabb. Aprólékos, sok időt igénylő munka, de egyszerű eszközökkel otthon is elkészíthető.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

b.a.: A Müterem csoportkiállitása. Magyarság 1938. ápr. 3.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Imádság, of.

Gyász, of.

Füzek, vf.

A Szentendrei Festők Társ. 10 éves jub. kiáll. kat. N.Szal.1939.okt.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Antalék kertje télen, vf.

Japán Duna, vf.

Zuzmara, vf.

A Szentendrei Festők Társ. 1o éves jub. kiáll. kat. N.Szal.1939.okt.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Papsziget télen, vf.

Patak partján, vf.

A Szentendrei Festők Társ. 10 éves jub. kiáll. kat. N.Szal.1939.okt.

MDK

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Vörös háztetők, vf.

Papsziget márciusban, paszt.

A Szentendrei Festők Társ. 10 éves jub. kiáll. kat. N. Szal. 1939. okt.

MDK

Péchyné Rónay Kinga, festőm.

Szentendre. Vizf.

Dunapart. "

Nemz. Szal.- Tavaszi kiáll. 1941. jun. 15-29.
Kat.

MNK

Péchyné Rómay Kinga, festőm.

Jégzajlás a Dunán. Vizf.

Nemz. Szal. - A Munkácsy Cé VIII. repr.kiáll.-a.
1935. MNK márc.30.- ápr.14. kat.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festő

Vizfestményei a Műteremben rend.gyüjtm.kiallitáson.

Cikk: Három kiallitás.

Pesti Napló, 1938.apr.3.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Megyünk sielni, vf.

Hahnenkamm, vf.

Nordcap, vf.

Péchyné, Rezes Molnár és Körössy gyüjt. kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr. .

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Merok, vf.

Gudvangen fjord, vf.

Kitzbühel, vf.

Péchyné, Rezes Mplnár és Kőrössy gyüjt, kiáll. kat. "Műterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Befagyott patak, vf.

Téli vihar a Dunán, vf.

Kertkapum télen, vf.

Péchyné, Rezes Mplnár és Kőrössy gyüjt, kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

Péchyné Rónai Kinga

Kiállit a magyar képzőművésznők egyesületének karácsonyi vásárán.

Uj m. 1942.XII.1.

Péchyné Rónay Kynga

MDK

Jegenyesor

Mücsarnok 1938 Őszi tárlat

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Kiscelli/ részlet, vf.

Havas háztetők, vf.

Téli fenyő, vf.

Péchyné, Rezes Mplnár és Kőrössy gyüjt, kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Téli táj, vf.

Japán hid a Duna partján, vf.

Dunapart nyáron, vf.

Péchyné, Rezes Mplnár és Kőrössy gyüjt, kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

Péchyné Rónay Kinga

festőművész

— **Képkiállitás Szentendrén.** Szentendre városházának diszermében ünnepélyes külsőségek között nyitották meg négy művész kiállitását. A megnyitón *Anna* főhercegnő, *Hóman* Bálint kultuszminiszter, ifj. báró *Wlassics* Gyula államtitkár és *Csánky* Dénes, a Szépművészeti Muzeum főigazgatója is megjelent. A kiállitók ismert nevü művészek, *Péchyné Rónay* Kynga hangulatos tájképeket, finom akvarelleket és néhány karakteres portrét állitott ki. *Bánáti-Sverák* József neoklasszikus stilusban festett érdekes kompozicióikkal, *Onody* Béla finoman lirikus tájképekkel szerepel. *Szamossy-Soós* Vilmos, a kiállitás szobrásza, élethü márványportréival szerzett elismerést. A kiállitás január 1-ig marad nyitva.

Uemzeti Ujság

1935 XII.6

Péchyné Rónay Kynga
Festőművész

— A szentendrei művészek kiállitást rendeznek, amely a Városháza nagytermében december 1-én délelőtt fél 12 órakor ünnepélyes külsőségek között nyilik meg. A kiállító művészek: *Péchyné Rónay* Kynga, *Bánáti Sverák* József, *Onódi* Béla festőművészek és *Szamossy Sós* Vilmos szobrászművész.

Nemzeti Ujság
1935 XI. 26.

Péchyné Rónay Kinga

festőművész

* **(Hóman Bálint kultuszminiszter a szentendrei festők kiállításán.)** A szentendrei festőművészek, *Anna* királyi hercegnő védnökségével, a városháza dísztermében kiállítást rendeztek. A kiállítást vasárnap délelőtt nyitotta meg *Petheő* János polgármester. A kiállítást *Hóman* Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter is megtekintette. A kiállításon *Péchyné Rónay* Kinga, *Bánáti-Sverák* József, *Onodi* Béla és *Szamossy-Soós* Vilmos szerepelnek festményekkel és szobrokkal.

Budapesti Hírlap

1935 XII. 3.

Péchyné-Rónay Kinga
festőművész

SZENTENDRE A szentendrei festőművészek Anna főhercegnő védnökségével a városháza dísztermében kiállítást rendeztek. A kiállítást nagy és előkelő közönség jelenlétében vasárnap délelőtt nyitotta meg Petheő János polgármester. A kiállításon, amelyet Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter is megtekintett, Péchyné Rónay Kinga, Bánáti-Sverák József, Onodi Béla és Szamossy-Soós Vilmos szerepel festményekkel és szobrokkal.

Új Magyarság
1935 XII. 3.

Péchyné Rónay Kinga
festőművész

— **Megnyitották a szentendrei képkiállítást.** A szentendrei festőművészek Anna királyi hercegnő védnökségével a városháza dísztermében kiállítást rendeztek. A kiállítást nagy és előkelő közönség jelenlétében vasárnap délelőtt nyitotta meg *Petheő János* polgármester. A kiállítást *Hóman Bálint* vallás- és közoktatásügyi miniszter is megtekintette. A kiállításon *Péchyné Rónay Kinga, Bánáti-Sverák József, Onodi Béla* és *Szamossy-Soós Vilmos* szerepel festményekkel és szobrokkal.

Pesti Hirlap
1935 XII. 3.

Péchyné Rónay Kinga

Szerepelt a „1939-es Szalon" kiállításon.

M. u. 1939. VI. 11.

Péchyné Rónay Kynga

Tájrészlete, a Munkácsy-céh kiáll.-án.

P.H.935.III.31.

Péchyné Rónay Kyuga

Szerepelt a neutendrei festők kiállításán

Füpetlenség 1939. X. 17.

Péchyné Rónay Kyuga

Szerepelt a neutendrei festők kiállításán

N.U. 1939. X.15.

Pécsyné Rónay Kinga

Szerepelt a nemzetközi festők jubileumi kiállításán

N. U. 1939. X. 13.

Péchyné Rónay Kyuga

Szerepelt a neinkendszi festők jubiláris kiállításán

Est. 1935. X. 14.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Patak partja, vf.

Hid, vf.

Zuzmara, vf.

Péchyné, Rezes Molnár és Kőrössy gyüjt. kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Téli Dunapart, vf.

Téli hangulat, vf.

Papsziget, vf.

Péchyné, Rezes Molnár és Kőrössy gyüjt. kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Kiscelli parkból, vf.

Zugspitze, vf.

Norvég part, vf.

Péchyné, Rezes Molnár és Kőrössy gyüjt. kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Norvég gleccserek, vf.

Vihar a Lofotoknál, vf.

Balholmi öböl, vf.

Péchyné, Rezes Molnár és Körössy gyüjt. kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Lofoták vihar után, vf.

Hajóállomás, vf.

Török udvarr Szentendrén, vf.

Péchyné, Rezes Molnár és Kőrössy gyüjt. kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Görög templom Szentendrén, vf.

Görög utca Szentendrén, vf.

Hősi lovas emlék, vf.

Péchyné, Rezes Molnár és Kőrössy gyüjt. kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Magányos csónak, vf.

Szigeti strand, vf.

Öreg füz, vf.

Péchyné, Rezes Molnár és Kőrössy gyüjt. kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kyngs

Naplemente, vf.

Napozás, vf.

Lofoták, vf.

Péchyné, Rezes Molnár és Kőrössy gyüjt. kiáll. kat. "Müterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Alkony, vf.

Partrészlet, vf.

Péchyné, Rezes Mplnár és Kőrössy gyüjt, kiáll. kat. "Műterem". 1938. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festőművész

Kiállitása a Kossuth Lajos utcai műteremben.

/pö/ :Három festő a Műteremben.

Az Est, 1938.ápr.3.

PÉCHYNÉ RÓNAY KYNGA

Dunapart.

Téli kiállitás képes tárgymutatója. Műcsarnok 1937.

MDK

Péchyné Rónay Kinga, festöm.

jó volt látni 114. sz. vizfestményét.

/Vigil/: A szentendrei festök jubiláris kiállitása
Nemzeti Szalon.
Magyarság. 1939.okt.15. 11.1.

MDK

Péchyné Rónay Kynga, festöm.

legérettebb munkái a lirai hangulatokat ügyesen visszatükrözö festményei.

Nemzeti Szalon.
B.?.L.: A szentendrei festök kiállitása./10 éves jubileumi
Nemzeti Ujs. 1939.okt.05.

MDK

Péchyné Róna Kinga

/I-s/.: Kiállitás. Nemzeti Ujság 1943. jun. 3.

MDK

Péchyné Rónay Kinga

B.I.: A magyar képzőművésznők egyesületének kiáll. a N.Szalonban. Uj Magyarság 1943.jun.8. 13.l.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Képzőművészet 1934. VIII. 74.sz. 144.l.

Pécheyné Rónay Kinga, festőm.

tájképei lélekkel teliek.

B.A. Képzőművészeink a Szalonban. -
M.Képzőm.-műk Egyes. 1908.- Jub.retrosp.kiáll.
Magyarság. 1938. jun.4. 1c.1.

Péchyné Ronay Kinga.

A Szentendrei Festők Társaságának tagja 1928-ben.

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

MDK

Péchyné Rónay Kinga, festöm.

az ujonnan megválasztott tagok közé tartozik.

Weller István: Tizéves a szentendrei müvésztelep.
Nemz.Ujs. 1937. aug.29. 14.1.

Péchyné Rónay Kynga MDK

Jégzajlás, vizf.

Műcsarnok 1936. máj-jun. Jub. kiáll.

Péchyné Rónay Kinga

Képekkel nagyon a magyar Képzőművészmők Egesülete 30 éves jubiláris kiállításán a Nemzeti Szalonban

Nemzeti lyság 1938 VI. 5

Péchyné Rónay Kynga

N.U.936.XII.1.

— **Kiállítás Szentendrén.** Vasárnap nyilt meg ünnepélyes keretek között a szentendrei városháza nagytermében négy szentendrei művész, *Péchyné Rónay* Kynga, *Ónodi* Béla és *Bánáti Sverák* József festők és *Szamossy Soós* Vilmos szobrász kiállitása. *Péchyné Rónay* Kyngának művészete leginkább akvarelljeiben domborodik ki. E műfaj minden követelményének teljes mértékben eleget tesz: minden lapja csupa elevenség, ötlet és frissesség. Komoly festői kulturáról tanuskodnak stilusosan komponált aktképei is. *Ónodi* Béla a természet, a lágyvonalu, idillikus szentendrei táj ihletett festője. Művei levegősek, vérbeli kolorista munkái, *Bánáti Sverák* József egyéni izü művészetét leginkább figurális kompoziókban juttatja kifejezésre. Az ujklasszicizmusnak hive, mély áhitattól áthatott egyházi vonatkozásu darabjai komoly dicséretet érdemelnek. *Szamossy Sóós* Vilmos szobrászművész biztos formameglátásával és kitünő karakterizáló erejével arat sikert. Torzója és Szabó Dezső-portréja különösen erős. Nem szabad megfeledkeznünk a rendezés kitünőségéről sem, amely *Péchyné Rónay* Kynga érdeme.

Péchyné Rónai Kinga

Virágcsendéletekkel szerepel a
„Műterem" őszi kiállításán

Nemzeti Újság 1937 X. 12

Péchyné Rónay Kynga

„Dunapart" c. mivel szerepel a hűcsarnok téli tárlatán

(emlitve)

Magyarság 1937 I. 31

Péczyné Rónay Kynga

„Dunapart" c. műve szerepel a műszaznok téli tárlatán

Nemzeti Újság 1937 I. 23

Péchyné Rónay Kinga

kezepel a „Műterem" Ü.
csoportriállításán

Magyarság 1937 VII. 11

Péchyné Rónai Kynga

Akvarelekkel és rajzokkal nekrepel a Kossuth lajos utcai „Mütekem" nevű kiállítóhelységben

Magyar Hirlap 1938 IV. 10

DISZITŐ
MŰVÉSZET

Pechyne Rónay Kyngа

Portré, repr.

Művész-Élet

1933. II. 2. sz.

ikötőrészlet Capriban"

Igy szezónnyitáskor minden színház öles plakátokon, színes ujságcikkekben hirdeti az eljövendő szezón újdonságait. Az avatatlan néző azt hihetné, hogy programmot adnak, pedig csak egymástól, mindenben teljesen elszigetelt darabokat kommünikéznek.

Ahhoz, hogy egy színház programmot adjon, ahhoz az kell, hogy a színház művészileg lekösse magát egy irány mellé, amellé az irány mellé, amit szépnek, jónak, helyesnek ismer. Ameddig ez nem történik meg, addig a színház, legfeljebb előadásokat produkál, — lehet ezeknek az előadásoknak erkölcsi és anyagi sikerük, — de közönséget nem nevelnek és így soha se lesz a színháznak szilárd alapja a tömegekben, melyre minden időben építeni lehet.

A csodálatos íróasztal ezt tudja, csak azok nem akarják tudni, akik invita Minerva, mellette ülnek.

Roche d'or.

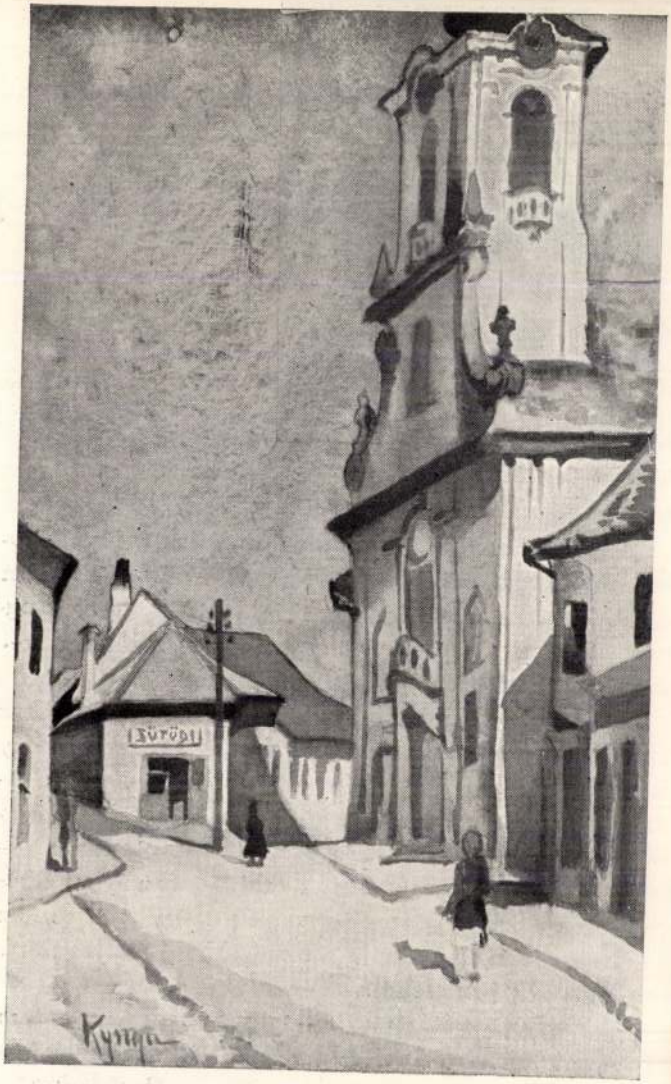

Péchyné Rónay Kynga: „Szentendrei görög templom"

Péchyné Rónay Kyrga

Jégzajlás a Dunán vízf.

Nemzeti Szalon

Munkácsy Céh VIII. repr.
kiáll. kat. 1935. márc. 30 -
ápr. 14.

PÉCHYNÉ-RÓNAY KYNGA

101 Dunci siel vizf. 50.—

Nemzeti Szalon

[Sport-mű v kiáll. 1934 máj

Péchyné Rónay

Kynga

festő

U. Szóbájnokok, olaj

Nemzeti Szalon

1939-es Szalon

Péchyné Roňay
Kynga

Napoláš, Vivf –

Nemzeti Szalon

Ossi kiáll. 1939. szept.

PÉCHYNÉ, RÓNAY KYNGA

93. Esztergom, vízf.

94. Szentendre, olajf.

Nemzeti Szalon

Magyar városok

1940. jan.

Péchyné Rónay

Kyunga.

Szovátai Medve-tó,

vers

Nemzeti Szalon

őszi tárl. 1942-ből.

Ráday Pál V. 1.

Péchyné Rónay
Kyngá
Olajfestmény 500 P

Nemzeti Szalon
téli kiáll. 1932 jan

1950 Ujváry Ignác:

Zsellér udvar.

A zsellér udvarban job
bekötött fejű asszony ül a
az innenső ajtóhoz te
egy erőteljes férfi a pinc
a pincze lejárat feletti ab
férfi öltözete: kalap, m
rült égbolton a növekv
Jelzése jobbra: „Ujvarij

Vászon, méretei

Vétett az 1901: I. 3
nán. (1/901.) Elszámoltatott

Az elszámolást elfogad
(554/901.)

Péchyné Rónay Kyrnga

Özv. Csia Ignácné
arcképe, olaj.

Nemzeti Szalon
tav. kiáll. 1932 jun

MEGHÍVÓ

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULATNAK a Műemlékek Országos Bizottsága (IX. ker., Hőgyes Endre-u. 10.) tanácstermében június hó 10-én délután 6 órakor tartandó

RENDES ÉVI KÖZGYŰLÉSÉRE.

TÁRGYSOROZAT:

1. Elnöki megnyitó.
2. Titkári jelentés.
3. Pénztárosi jelentés és a költségvetés előterjesztése.
4. A számvizsgáló-bizottság jelentése.
5. A tisztikar és a választmány megválasztása.
6. Esetleges indítványok.

Budapest, 1937. május hó 26-án.

Gerevich Tibor
elnök

ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS
MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT

NYOMTATVÁNY

Budapest

Pechyné Rónay Zsuzsa
festő-
kott. kiáll. kat
Múzeum 28. sz
1938. ápr.
Könyvtáramban

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

31 nap **DECEMBER** 51. hét

13 Vasárnap	Luca *Luca*
14 Hétfő	Nikáz *Szilárdka*
15 Kedd	Valér *Johanna*
16 Szerda	Etelka *Albina*
17 Csütörtök	Lázár *Lázár*
18 Péntek	Grácián *Auguszta*
19 Szombat	Pelágia *Viola*

Péchyné Rónay Kinga

festő böelet

Lárd okv

Turchányi Erzsébet dr =

A szentendrei művész-
telep tíz évl. Szentendre.
1939. 22,23. l.

Péti

mineral

Pećhyné Rónay Kynga

festő, Szentendre

Képzőművésznők Egyes

KMTÁRS müvesoptok

1931- feb-márc kiáll.

IV. 48, 56

1931. tav. tárl. 409

1932. febr.-márc. kiáll-

237

kiváló tisztelettel

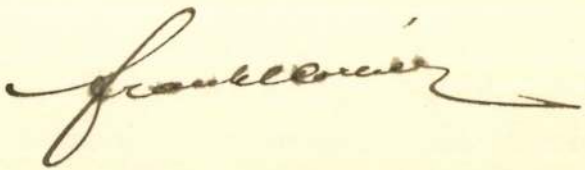

Péchiné Rónay Kynga

Dr Rónay Károly és

Dr Rónay Károly-
né archépei

Repr

Karikás

1932. aug. nám
8-l.

PÉCHYNÉ RÓNAY KYNGA

117. Kálvária, vizfestmény 300.—

Nemzeti Szalon

1944 jan. — febr.

téli tárl.

1885., 769. l. — Körösy László: Esztergom. Esztergom, 1887., 239. l. — Maszlaghy II., 210. szám. — Esztergom vármegye ... Bp. é. n. 176. l. — Lepold—Homor 97. l. — Gerevich: PA, 248. l. — Décsei: Könyvismertetés. MM, V., 1929., 173. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 8. l.

Hintázó olasz társaság Albanoban

Vászon, olaj, 70×85 cm.
Jelezve balra Carl v. Blaas 1878.
Maszlaghy II., 454. szám.

BRAND, CHRISTIAN HILFGOTT (német festő, 1695—1756)

Tájkép

Vászon, olaj, 48×65 cm.
Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 773. l. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 20, 4. l.

Tájkép

Vászon, olaj, 48×65 cm.
Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 773. l. — Maszlaghy II., 273. szám. — Gerevich: Az Újság, 1916. júl. 20, 4. l.

Tájkép

Fadog, olaj, 11·5×15 cm.

Péchyné Rónay Kynga
festő

irod
-

Erdélyi Árpád: A Műterem
kiállításai. Művészet.
1938. 63. l.

Mai könyv a mai ifjúságnak!

A világhírű író legszellemesebb és legérdekesebb könyve ez, amelyben VAN LOON egyéni, közvetlen hangján mondja el a földi élet legnagyobb csodáját: hogyan lett a barlangkutató ősemberből a XX. század civilizált embere. A tudásra szomjazó serdülő ifjuságnak keresve sem lehetne alkalmasabb ajándékkönyvet adni a kezébe.

A könyvet a szerző száznál több rajza illusztrálja.

Ára kötve P 5.—

Péchyné Rónay Kinga

festő

Műcs. kiáll. 1931 tól

Pipics 118. l.

kár ur cca 20 P-t emlitett ezért a munkáért. Remélem nem fog többe kerülni.

A keret maradjon Wollanscheknél, a képet oda fogom leszállittatni és becsomagoltatni.

Kiváló tisztelettel:

Stirnagantal

Pécsy Henrikné
Rónay Kinga
festő
tiszteletilag
l.

Turcsányi Erzsébet dr

A szentendrei mű-
vésztelep tíz éve -
Bp. 1939. 12. l.

pező leltári tárgyak felügy
rem, hogy ezek átadásáról
val a visegrádi m.kir. erdő
veskedjék.-

Gödöllő 1914 évi ápri

Pécsine Rónay

Kyrnga

festő

Ferfi arckép

és Női arckép

repr.

Ungrie-Magyarország

Préface. Paris –

Budapest. Bp. é n.

28. l.

Lásd Rónay

Kyrnga alatt

is.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Vizbehajló galy, vf.

Öreg fa, vf.

Uj Szalon...karácsonyi kiáll. 1934. dec.

7. l.

Péchyné Rónay Kynga

Piri, paszt.

Szentendre, of.

M.képzőm.nők 24. kiöll. N.Szal. 1953.

6. 1.

MDK

Péchyné Rónay Kyngs

Vadevezősök, of.

Téli fa, vf.

Magyar Képzőm.nők Egyesulete jub. kiáll. katalógusa 1935 jun.3-18.

13.1.

MDK

Pécsyné Rónay Kinga, festő
Szentendre.

244. Téli kálvária. Vizf.

Bp.Műcs.- "A Magyar Művészetért". Képzőm.Kiáll.1942.
jun.6.-22. Kat.12.1

MDF

MDK

Pécsiné Rónai Kinga

Templom szószéke, vf.

Lofotáki csucs

Lengyel és Magyar Képzőm.nők Egy. kiáll.katalógusa
1936 okt.

7.1.

Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 8. l. —
Lepold—Lippay 56. l.

HEIM (német festő, 1800 körül)

ldélet

olaj, 15×21 cm.
Maszlaghy II., 280. szám.

TRICH, CHRISTIAN WILHELM ERNST
(német festő, 1712—1774)

kép

olaj, 17×24 cm.
Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár.
Új Magyar Sion, VII., 1876., 112. l. —
Maszlaghy II., 248—249. szám. — Gerevich:
Az Újság, 1916., júl. 20., 4. l. — Gerevich
PA, 248. l.

zonyok Krisztus sírjánál

olaj, 63×50 cm.
Maszlaghy II., 356. szám. — Gerevich: Az
Újság, 1916., júl. 20., 4. l. — Gerevich PA,
248. l.

DBYASCHOFSKY, FRANZ JOSEPH
(osztrák festő, 1818—1867)

adonna szentekkel

szon, olaj, 150×114 cm.
ezve lent balra: Dobyaschofsky Franz, 1838.
nor primás vette a művész hagyatékából.
Dankó József: Dobyaschofsky Xav. Ferenc.
Esztergom, 1872., 15. l. — -ó: Az eszter-

Péchyné Rónay Kynga

Napozás. vizf.

Őszi kiállitás. Nemzeti Szalon, 1939.szept. 1o 1.

Péchyné Rónay Kynga

Tanulmány

AME I.kiáll. N.Szal. 1931. jun. 10 1.

MDK

Péchyné Rónay Kyngs

Magyar művészek olasztárgyu képei a M.Szalonban.
Uj Magyarság, 1943. ápr. 22. 8 l.

Péchyné Rónay Kynga

Vadevezősök, olaj
Téli fa, vizf.

Magy. Képzőművésznők Egyesülete jub. kiáll. N.Szal.
1938. jun. 13 1.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Papsziget télen, vizf.
Patak partján, "
Vörös háztetők, "
Papsziget márciusban. paszt.

Szentendrei festők Társ. 1o é. jub. kiáll.
N.Szal. 1939. okt. 7 1.

MDK

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Imádság, olaj
Gyász, "
Füzek, vizf.
Antalék kertje télen, vizf.
Japán Duna, vizf.
Zuzmara, vizf.

Szentendrei festők Társ. 1o é. jub. kiáll.
N.Szal. 1939. okt. 7 1.

MDK

Péchyné, Rónay Kynga

Lago Maggiore, vizf.
Milánó, Palazzo Silvestri, vizf.

Emit-díj, N. Szal. 1943. ápr.

aranyszálakkal, Mária fején a lepel gyöngyökkel díszítve.
Mag. 20·7 cm.
Magyar munka, 1500 körül.
Először az 1609. évi leltárban.
Henszlmann: A bécsi 1873. évi világtárlatnak magyarországi kedvelőinek régészeti osztálya. Bp. 1875—1876., 189. l. — Árvízkárosultak, 1876., 45. l. 1509. szám. — Dankó 105—106. lap. (Képe XLVII. táblán.) — Pulszky Károly: Az esztergomi főegyház kincstára. AÉ., XIV., 1880., 290. l. (Képe 303. l.) —

Péchyné Rónay Kinga festőművész

Ősz pastell

A Budai Szépművészeti Társulat Karácsonyi Kiállitása. 1936.XII.13.

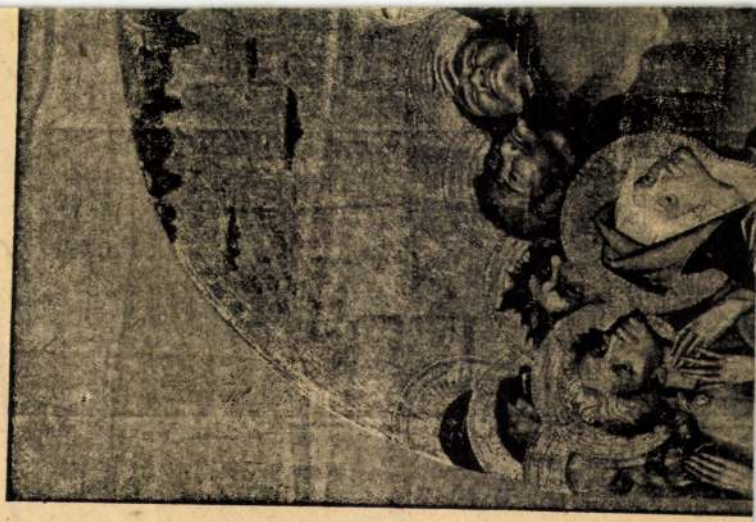

Pechyné, Rónay Kynga
Esztergom; vizf.
Szentendre, vizf.

Magyarország a képzőművészetben. II. kiáll. Nemzeti Szalon, 1940, január, lo l.

Péchyné Rónay Kynga
Szentendre, vizf.
Dunapart, vizf.

Tavaszi kiállítás. Szeszeti Szalon, 1941.
junius, 1o 1.

[illegible]

Péchyné Rónay Kynga

Lauranai piactér, vizf.
Villa al mare, vizf.

Uj Szalon tav. kiáll. 1934. máj.

Pécsyné Rónay Kinga

122 Antal Lászlóné arcképe, olaj

Uj Szalon Őszi Kiállitása, 1934. szeptember
Budapest, katalogusa

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Papsziget télen, vizf.
Patak partján, vizf.
Vörös háztetők, vizf.
Papsziget márciusban, paszt.

Szentendrei festő Társ. 10 éves jub.kiáll.
N.Szal, 1939, okt. 7 l.

MDK

Péchyné Rónay Kyngga

Imádság, olaj
Gyász, olaj
Füzek, vizf.
Antalék kertje télen, vizf.
Japán Duna, vizf.
Zuzmara, vizf.

Szentendrei Festők Társ. 10.éves jub.kiáll.
N.Szal, 1939, okt. 7 l.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Vadevezősök, of.

Téli fa, vf.

M. Képzőm.nők Egy. jub. kiáll. 1938.jun.

17.1.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Kora tavasz, április, paszt.
" " március, "

Akv. és Pazst. kiáll. N.Szal. 1932. máj. 11 1.

MDK

Pécsyné Rónay Kinga, festö.

Szent Pál.	Of.
Számadó juhász.	Akv.
Nyár.	Pasztell.
Duna i áradás.	Pasztell.

Az Uj Szalon Szent István-i kiállitása. 1934. aug.

katalog.

MDK

Péchyné Rónay ~~Magda~~ Kinga, festő.

Dr. Muskovits Gyula arcképe, of.

Nemz. Szalon. - A Független Műv. Társ. - IV. kiáll.
1931 XI. - Kat.

MDK

Péchyné-Rónay Kyngа

Dunai áradás, paszt.

Tav.tárlat, N.Szal. 1934. jun. 7 l.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Akt tanulmány, rajz.

Akt tanulmány, "

Akt kiáll. Uj Szal. 1934. nov. 6 l.

Budapest székesfő

249630 szám

193 7

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

A Műemlékek Orsz

R Ajánlott | Budapest 4
Bp. 4 | 3004 /b

Hivatalból
Közszolgálati ügyben
DÍJ ÁTALÁNYOZVA

Központi borítékok

Péchy Pál

Ötvös Kolozsvár

1573

Nokolötvek 26.1.

B/ Az életforma keretei

I. Kastélyok udverházak, s

Illusztrációk:

1./ A Párizsi Hotel de

dekorációja. R. de

/közölve: Propyläen

2./ A gácsi kastély dis

3./ A muraszombati kast

/mindxke

Műtárgyak:

Egy-egy jellegzetes bút

egy-egy kisebb jelzett

PÉCHY Mihály épitész

Nagytemplom

MÓDY György: Debrecen egyházi épités-
története. = Műemlékvédelem, XXXV.évf. 2.sz. 1991
115-117.p. ill.

PÉCHY Mihály meiratl

Sz.KÜRTI Katalin: A Református Kiollégium és a képző-
művészetek (1790-1848). = A Debreceni Déri Muzeum Évkönyve,
1988 (1990) 255.p.
256.p.

Péchy Mihály

angliai utjáról levelezéséből tudunk

Müvészet és felvilágosodás Akadémia Kiadó 1978

Zádor: A felvilágosodáskori müvészet kutatásának kérdései 18 old.

Péchy Mihály

és a debreceni Nagytemplom épitése cimmel irt cikket Balogh I./MÉ VII.1958.4.p.231-242/

Müvészet és felvilágosodás Akadémia Kiadó 1979

Zádor: A felvilágosodáskori müvészet kutatásán kérdései 18 old.

Péchy Mihály

mérnökkari tisztként jár 1802 előtt Angliában, talán föld és vizmérnöki ismereteinek bővitésére.

MŰVÉSZET ÉS FELVILÁGOSODÁS AKADÉMIA KIADÓ 1978

Zádor: A felvilágosodáskori művészet kutatásának kérdései 18 old.

sei, a két államférfi al
vetően eltérő tartalom
kívánja megtölteni
di és szerdai négyszemk
ti találkozót.

Izrael a csúcs előesté
alig burkolt formában
tésre adta: *a két ors*
kapcsolatainak normali
lását az eddiginél jó
mélyebbnek kívánja l
ahhoz, hogy a Sínai-fél
get utolsó egyharmadá
kiürítése az Egyiptom s
mára megnyugtató üte
ben, a jövő április vég
kitűzött határidőig megt
ténjék. A zsarolássz
„árukapcsolásban" a Sí
teljes átadását Begin ö
szefüggésbe akarja n
hozni a *palesztin auto*
miáról folytatandó tárg
lások gyors újrakezdése
és a számára megfel
megállapodás elérésével.

Szadat ezzel szem
Reagannek tett javasla
nak helyességéről, az a
rikai—palesztin párbes
fontosságáról igyeks
majd meggyőzni tárgy

Pécsy Miklós, építés

—: Debrecen dísze

Esti Hírlap Br. 1981 aug. 25

Péchy Mihály, építén

Álmosdon született

Masits László: Az álmosdi Kolisay-kúria 11

Népszabadság. Bp. 1981. júl. 26

Péchy Mihály

debreceni Nagytemplomhoz tervezett első magyar kupolához nem talál kivitelezőt.

Mojzer Miklós:Torony,kupola,kollonád
Akadémiai Kiadó 1971 34.o.

Péchy Mihály

Református kollégium (vegyes)

A Kegyönnüvénetet Debrecenben, 1961

26 kép

Péchy Mihály

Nagy templom

" belseje (ún. asztal és nőnél)

" "

(3 repró)

A képzőművészetek Debrecenben, 1961

28, 29 30 kép

Péchy Mihály

A rej. Kollégium oratoriuma
(repró)

A képzőművészeti Debrecenben, 1961

27 kép

Péchy MIhály építész , katonai mérnök M. . .

1755-1819

Debrecen, Nagytemplom /1805/ repr.

Kampis Antal:A képzőművészetek története 681 .l.
A Kutnra Világa Ep. 1963.

M.D.K.

Péchy Mihály, épitész/1755-1819/

A debreceni ref, nagytemplom épitője. Kép9293.o.

M.P Kiss PÁL: Müvészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

M.D.K.

Péchy Mihály,épitész

Református Nagytemplom,Debrecen.Kiegyensúlyozott arányok,erőteljes kompozició jellemzi.alkotását. Fekete repr.293.o.9.kép. 1805 - 1824

M.Kiss Pál: Müvészetről mindenkinek,Corvina,Budapest,1966

M.D.K.

Péchy Mihály, építész

A debreceni nagytemplom. Fekete repr. 471.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa, III, köt. A Képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Bpest, Minerva, 1960

M.D.K.

Péchy Mihály, katonai mérnök
(1755-1819)

Készítette az 1802-ben tűzvész éldozatául esett debreceni református Nagytemplom újjáépítési terveit melynek széles homlokzata, aránylag alacsony, kettős tornya a magyar vidéki városokban számos utánzatra talált.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

217. old.
+1 k. 215. "

M.D.K.

Péchy Mihály, épitész, 1755-1819

Hadimérnök volt. 1802-ben a debreceni nagytemplomot ter
vezte. 1805-ben. E lső klasszicista épitkezés az ország-
ban. Kolozsvár: Magyar utcai ref. templom; Szatmár: Székese
egyház, stb. 470.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A kultúra világa. III. köt. A képzőművészetek a zene,
a színház és a film. Minerva. 1960. Budapest

Péchy Mihály

Korszakának legérdekesebb építésze. Késő-barokk és korai-klasszicista elemeket egyesített Erdélyi tradicionális és népies formákkal.

Borsos László: „Pollack Mihály" (könyvszemle)
THE NEW HUNGARIAN QUARTERLY, Vol. II. No. 2. 1961
161 l.

Péchy Mihály

A Nagy Református Templom Debrecen és a Debreceni Kollégium épitésze.

Gerő László: „Magyar Építészet"
THE NEW HUNGARIAN QUARTERLY, Vol IV. No. 10. 1963
165 l.

Péchy Mihály építész.

Mérnöktari ornagy. 1801 ben kérték fel a Kollégium tervezésére Debrecenben, mely a hazai klasszicizmus első emlékei közé tartozott.

A Nagytemplomot is ő tervezte.

A képzőművészetek Debrecenben. 1961.

27 oldal

Péchy Mihály M.P.K.

Debrecen ,Nagytemplom.

A megbizást sz épitésre rekonság révén kapja, de forra dalmasan uj tervét nem fogadják el ,félnek,hogy a körtemplom összeomlik.

A kollégium ujjáépitése.

Városi Tanácsház épitésével is őt bizták meg,de más valósitja meg.

Magyar Epitőművészet 1963/2. 41.1.

Péchy Mihály épületei

MDK

A debreceni kollégium és a
Nagytemplom tervezője.

Rózsa Gyula: A klasszicista Debrecen

8-9

NÉPSZABADSÁG 1954. 1965. aug. 14.

1 2. M. D. K.

PÉCHY Mihály építész

Kiss Samuel mellette dolgozott, azért tanítatta Bécsben, hogy az utóda legyen

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945
Bp. 1962. 20.

-1- M.O.K.

PÉCHY Mihály építész
(1755-1819)

Alapos felkészültségű mérnök

A debreceni városháza kivitelre
nem került terve

Debrecen, Kollégium (1804-1818) (repr.

" Nagytemplom (1805-1821)
repr. /.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945
Bp. 1962. 18-20, 21, 51, 60.

Péchy Mihály, mérnök, építész M.D.K.

5-10. á

debreceni Nagtemplomának több fényrépfelvételét és eredeti elgondolásának alaprajzi- és főhomlokzati tervét közli:

V: Rados Jenő: A neoklassricizmus nag magyar templomai.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1936. 70. köt. Havi Füzetek, IX. évf. 7-12. sz.,
26. old. 5-10. á

PÉCHY MIHÁLY

Tört.Képcs. 1922. 38.1.

Dombi József: Művészetté

M. P. K.

PECHY Mihály emlék

Debrecen, nagytemplom, kollégium

Dobi József: Müvészettörténet Bp. 1960. 278. c.

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227—651, 221—285

Péchy Mihály

1956 APR 10

SZABAD NÉP

— **Péchy Mihály,** a neves építész, a debreceni nagytemplom és a kollégium tervezője nevét vette fel a debreceni Építőipari Technikum.

Jókai-ny. 5159

-3-

le.D.K

PECHY Miklós építész

Debrecen, Nagytemplom u. (1805-25)
(rest.)

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945.
Bp. 1958. 19. 20.

- 2 -

M. D. K.

PÉCHY Mihály építész

A debreceni városháza építésére kérték tel 1802-ben., nem került kivitelre tervéről nem tudunk semmit

Debrecen, kollégium (1804-18) repr.

/.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar müvészet 1800-1945

Bp. 18-19. l. 21. l.

M. D. U

PECHY Mihály építész

(1755-1819)

Nagyszebenben állomásozó mérnök-kári őrnagy, debreceni rokoni kapcsolatokkal.

A bécsi mérnökakadémia neveltje

./.

Genthon-Németh-Végvári-Zádor: Magyar művészet 1800-1945

Bp. 1958. 18-20, 21, 52, 61.

ll. D. K.

PÉCHY Mihály építész

(1755 – 1812)

1805 – 18. Debrecen ref. Nagytemp-

lom

Művészettörténeti Á B C Bp. 1961. 261, 513, 557. l.

KÖNYVBARÁT

Péchy Mihály, [építész] MDK

Tervei szerint építették a debreceni Kollégium mai főépületét. (1802 után)

Koroknay István: Apu, mi ez? 23. l

Család és iskola, Bp. 1961. január

Péchujfalusi Péchy Mihály generális,
a debreceni ref. templom alkotója.

Tud. gyűjt.
1817. VI. köt., 56.
5. Statistikai Esmértetisek.

M.D.K.

PÉCHY Mihály épitész

mérnökkari őrnagy

(1755 - 1819)

Debrecen, városháza terve (kivitlezve nincs)

" nagytemplom (1805-21) repr.

" ref kollégium (1803-16) repr.

Rados Jenő: Magyar épitészettörténet Bp. 1961.

241, 243, 245, 265.

külföldi tekintetben egyaránt gazdag Szépművészeti Múzeumig, Városi Múzeumig és Városi Képtárig, ki nem felejtve például a Mezőgazdasági Múzeumot, amely a maga nemében Európa leghibátlanabb alkotása.

Enélkül ugyancsak tökéletlen volna képünk a városról! Hangulatunk olyan volna, mint a tollforgó vagy az árvalányhaj — kalap s az alája tartozó fej nélkül. Budapest fekvése nem szabad, hogy elhomályosítsa azt az érzésünket, hogy a foglalathoz méltó a drágakő is. A múzeumlátogatások önmagukban is meggyőznének arról, hogy a nemzet nagysága nem hősi pózokban van, hanem alkotásaiban. S ezek szépen elrendeződnek hosszú századokra, sokoldalúságot és egyéniséget hirdetnek. A között az ötvös között, aki Árpád kardját faragta s a közt a művész közt, akit az egyiptomi kormány meghívott, hogy a budapesti mintájára berendezendő egyiptomi mezőgazdasági múzeumban az »élethű« gyümölcsöket mintázza, szoros a kapcsolat. Amintahogy nincs törés a Corvina-könyvtárat ihlető Mátyás király és a Nemzeti Múzeum Apponyi-gyüjteménye közt sem, amely a magyar vonatkozású idegen műveket tartalmazza. És nem nehéz

Hankiss 260. l

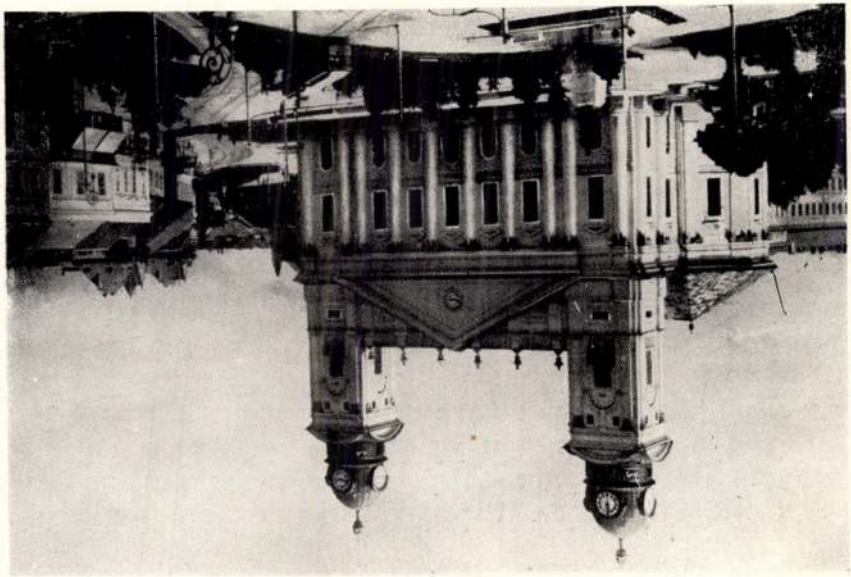

Pécsy

DEBRECEN

Pechy

1782

l.

Epergény 1929

43. l.

CAT

Péchy

1872

1.

Eperjessy 1929

48. l.

Péchy

a debreceni nagy-
templom
képe repr.

Magyarecke
III. 227. l.

kisse jobbra néz. Rövid haja, szem-
körszakálla ősz, szeme barna. Atillá-
nentéjé zöld. Az előbbin hét s az utóbbin
száma. Felirata alól:

hil aliud

Pethő de Hetes Varod. Anno 1522.

18·4: 14·9 cm.

dére 1824.

Péchy

1868

l. Eparjesy 1929

123. l.

18.5

90 ооф

26

64 гоогего

60

Péchy

mérnökari főhadnagy

1786

l.

Eperjesy 1929

94 l.

többször

Péchy

fametsző

XVI. sz.

1.

Rapkert

39. l. képpel

3.

4.

Pěchy

l.

LykaMagymůI800-50

158, 181, 299-301

Pěchy

Láb II. 19, 44.

III. 41

PéchyMihály

A XVIII. században mérnöki képzéssel lett alkotó épitész.

64.o.

ZÁDOR ANNA: POLLACK MIHÁLY. Bp. 1960.

MDK

Péchy Mihály épitész

néhány barok arckép örökiti meg

Zádor A:A magyar klasszicizmus épitészeinek társadalmi helyzete.Bp.1953 68

M. D. K.

PÉCHY Mihály mérnök

1755 - 1819

A debreceni Kollégium terverése 1801 (kép

" városháza "

" Nagytemplom " (képek)
(1803-1805)

Balogh István: Debrecen. 26-28. l. 30. l
41., 42., 53, 54-60
63.,

M.D.K.

PÉCHY Mihály mérnök építész

Művészet. 1955. 1. sz.

Zádor Anna: A Pollack-kutatás néhány problémája 6./19. l.

19.
8.

K-D. K

PECHY Mihály

erdélyi szulelésű

Kathy Zure: „Debrecen város" 600 éves

gyar Épitőmüvészet 1961. 6.sz. 55.e

PÉCHY Mihály, debreceni építész

M. von Péchy, Ingenieur-Major in Klausenburg, a mineralogia nagy ismerője, a gyergyói hegyekben tisztavízű földpátot (Feld-Spat) talált. (1802, 1054 l)

Preuburger Zeitung
(Genthon)

M. D. K

PÉCHY Mihály

Debrecen, Nagytemplom (1805-19)

Repr

Tervek a Templomhoz, 6 változat

Kollégium

Kathy Imre: „Debrecen város" 600 éves

yar Épitőművészet 1961. 6.sz. 53-55.

Péchy Mihály
1755 - 1819.

Építész. Tanittatta Kiss Sámuel? Bécsben, hogy kellő felkészültséggel tudjon Debrecenben működni.

A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecen 51. l.
/szerk. Bőgel József/

Péchy Mihály 2.

A consistorium kívánságára a nagytempl. 4. terén a régi alapokra tervezte a keresztházat.
A tervezett kupolát az anyagi és a szaktudás hiánya miatt nem építették fel. Gömbsüveg boltozattal fedték.
A Péchy tervezte campanile-szerű tornyokat is kicsit közelebb építették.

A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecen 30

Péchy Mihály

1.

Debreceni Nagytemplom.

~~[illegible]~~ Szt. András templom leégett, Péchyt kérték fel az új megtervezésére, díjtalanul vállalta.

1803. első tervjavaslata - kör alapraje mellett a 3. változatnál is kitartott.

1805-ben kezdték, még elfogadott terv-nélkül, a régi alapfalakon az építést.

A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecen 50. l

Péchy Mihály

A Nagytemplomot kiemelt teraszra tervezte, kivitelezésben lugyszerűsítették.
Péchy a végén a templom befejezésével, részletterek addsával nem foglalkozott.

31.C

Péchy Mihály

1801-ben a debreceniek felkérték
új iskola tervezésére.
Péchy Imre, a ref. egyhdz akkori gond-
nokának volt unokaöccse, Nagy-
szebenben szolgált mérnökkari őrnagy-
ként.
A kollegiumhoz 6 tervet készített.
A építők átformálták, belsőt nem ő.
1817-ben járt utoljára Debrecenben.
A képzőművészetek Debrecenben 1961 D. 28.l.

Péchy Mihály

19. n. elején új stílust honosított
meg Debrecenben

Sápi Lajos: A debreceni Csokonai
Múzeum története, 1968/2. 87. o.

Péchy Mihály, mérnök MDK

Az 1804-ben Debrecenben előbenjesztett javaslata a csatornázást illetőleg, nem valósult meg anyagi fedezet ~~[illegible]~~ ~~miatt, 275 old~~ hiányában 275. old

Sápi ~~Kaj~~ Lajos: Debrecen első csatornázása. 269.o.

Déri Múz. Évkönyve. IX. 1968. Debrecen, 1968
Alföldi Nyomda, Debrecen

Pécsy Mihály

Debrecen, Nagytemplom (1803-1821).
alaprajz (repr.)
Debrecen, Nagytemplom, homlokzat.
(fényk.).

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Müszaki k., 589 l., 388 kép.

67-68. ábra, 112-113. l.

4.

Péchy Mihály

Debreceni Nagytemplom: a timpanon felett balluszteres-rázás attika hőti öme az egymástól távolesö homlokzati tornyokat. A közép fölé tervezett kupola a megvalósitásnál elmaradt.

Major Máté: Épitészettörténet. Tőkés és szocializmust épitő társadalmak épitészete. Bp. 1960. Müszeki k., 589 l., 388 kép.

112. l.

3.

Péchy Mihály

Debreceni Nagytemplom: 1803-1821 között épült. Alaprajz: centrális, mely a főtengelyre merőleges bővül. Bejárat: hosszoldalon (hatalmas timpanonnal zárt, két nintet összefogó ión nagyonlaprend divite).

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak ééitészete. Bp. 1960. 589 l., 388 kép, Müszeki k.

112. l.

Péchy Mihály /1755-1812/

a klasszicizmus egyetlen magyar mestere Magyarországon. Bizonyos vonások műveiben Hefelhez és Fellnerhez fűzik. A debreceni kollégiumot 1801-1817 között épitette

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak ééitészete. Bp. 1960. 589 l.,388 kép, Müszeki k.

112.1.

Péchy Mihály

Elő tervének alaprajza a debreceni nagytemplomhoz, 1803 (Debrecen, Állami Levéltár).

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap. K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink/

15.l.

4.

Péchy Mihály

Rhédey Lajos, az egyházi életben jelentős bihari főúr volt az új tervek pártfogója s ellenzője Péchy elvő, újrenű elgondolásának. A hatalás elodázta az építés megkezdését annyiza, hogy az egyházhöség tagjai elvesztették hedvüket.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962.

Képzőmüv. Alap. K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink/

14. l.

PÉTER MESTER

öntötte 1485-ben a debreceni Sz. András templom harangját Vetési Albert veszprémi püspök megrendelésére. /Bunyitai Vince tud erről, közli a harang feliratát is azzal a megjegyzéssel, hogy az 1787-ben még megvolt de később nyoma veszett./ /Bunyitai: A váradi püspökség története. III. k. Nagyvárad. 1884./

Balogh István: A debreceni nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap kiadóvál. - 36 l. /Müemlékeink sorozat./ - 7. l.

20 kép.

Péchy Mihály

A debreceni Nagytemplom déli főhajója (fénykép).

A déli főhajó vége. (fénykép)

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőműv. Alap. K., 36 l., 20 kép. /Műemlékeink./

26-28. l.

Pécsy Mihály
emléke

Vö. Balogh István: Pécsy Mihály
és a debreceni Nagytemplom emlékére.

A magyarországi műv. fört. I. 379.
Corvina 1970.

MDK

Pécsy Mihály, építész

A kollégium épületének tervezője.

(Az épület jellemzése: B.)

—: Debrecen az irodalomban 349–353.

KÖNYVTÁROS, 1967. június XVII/6.

Pécsy Mihály

debreceni kollégium-tervét, és annak kivitelezését említi

Sápi Lajos: Népi emlékek Debrecenben. - Műemlékvédelem, 1970.4.sz.234-236.l.

235.l.

Pécky Mihály
építén

~ (máve:) debreceni kollégium

Rados: Magyar építésuttört. 252.
Műszaki kiadó 1971.

Pečky Mihály
építés

~~[illegible]~~ Debreceni Nagytemplom
/1805-21/
Repr.

A Nagytemplom alaprajza.
Repr.

Rados: Magyar építészettörténet ~~19~~ 255.
Műszaki Kiadó 1971.

2) Péchy Mihály
építén

Nagyobb művei: debreceni Nagytemplom /1805-21/; református kollégium, Debrecen; debreceni Városháza-nem kivitelezték.

Rados Jenő: Magyar építészettört. 256.
Műszaki Kiadó 1971.

1)

Péchy Mihály
építén

Református kollégium. /1803-16/
Debrecen. Repr.

1755-1819 műszaki őrnagy, majd
tábornok.
Rados: Magyar építészettört. 256.
Műszaki kiadó 1971.

Péchy Mihály
építén /1755-1819/

Tervezte a debreceni kollégiumi é-
pületét. Repr.

Magyar művtört. 6. 11.
MRT - Minerva 1971

Pécky Mihály
építén

Debreceni Református Nagytemplom
1807 - 1827.

Magyar művtört. 6. 21.
MRT - Minerva 1971.

31.

Péchy Mihály

tervéből megtartották a nőnék kör-
pontí elhelyezését (a keresztbajó
énaki végén).

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962.
Képzőmüv. Alap. k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

27. l.

Péchy Mihály

30.

Péchynek tulajdoníthatók a belső teret boltozó íveket alátámasztó hatalmas félpillérek, azok párhány-zatának és oszlopfejeinek kiképzése is.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap. k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

25.1.

29

Péchy Mihály

(A homlokzat nélesebb, teljesen takarja a templomtestet, tornyok vaskosabbak, a toronykupolát tartó dob és a toronykupola alacsonyabb.) Oszloprend és oszlopfejek arcnosak tervével. ~~Elm~~ Elmaradt a kupola (dobra állított), amiz az arányok indokláss volt.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap. k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

25.1.

Péchy Mihály

Lervezte a tornyok és főhajó közötti térbe a karzatokba járó lépcőházakat. Tőle való a fő- és hereutbajók végeibe épített karzatok mostani megoldása, Hetedik tervének templomhomlokzata (1800–7.) ömbépében és részleteiben azonos a mostanival, eltérés csak az arányokban.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

25.1

Péchy Mihály

27

1805-ig bizalaprajzú terveket hízített
A homlokzatnak a főutcu tengelyébe
való állítása tőle násmasik.
Ő módosította Thallherr alaprajzán a
tornyok egymáshoz való távolságát
és méreteit.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962.
Képzőmüv. Alapx k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

25. l.

Péchy Mihály

A Nagytemplom főhomlokzata (fénykép)
Timpanon és mellvédfal (fénykép)
Ny-i torony részlete (fénykép)
A templom ny-i oldala (fénykép.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alapx k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

21 – 24 l.

25.

Péchy Mihály

A debreceni Nagytemplom Thallherr féle alapvajzi ekzenderésben, Péchy Mihály homlokzati terves nesint folyt, de Rahl és Köhler elég sokat változtatott. Mogy ezek mennyire változtatták vag a Péchy féle részletterveket, nem lehet megállapítani.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alapx k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

20. l.

Péchy Mihály

24.

mintán nagyszabáni terve nem valósult meg, többé nem vált belle az építésbe. A kép művet nem ismerte el magáénak (1817-ben Debrecenben járt – a templom tornyok kiján majdnem ben volt – de egy nóval sem emlékezett meg róla).

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap k., 36 l., 20 kép. /Műemlékeink./

20-l.

Péchy Mihály

Péchy Mihály utolsó, 1808. december 21-én kelt levelében nyugodott bele, hogy kupola-terve nem valósul meg („ha a kőműves mester nem azzal való, hogy ehhez kedvesen, ahogy kell építeni, ahogy lehet").

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőműv. Alap k., 36 l., 20 kép. /Műemlékeink./

20. (

Péchy Mihály

Rabl Károly a Péchy-féle kupola megépítését nem merte vállalni. A terv elutasításában nagy szerepe volt, bár Hild József is támogatta a tervet, ugy a falak erősségére ellen voltak kifogásai.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap k., 36 l., 20 kép. /Müemlékeink./

20. l.

71.

Péchy Mihály

Rabl Károly 1820-ig (haláláig) dolgozott a debreceni Nagytemplom építésénél, bár a munkát témplegesen öccse, Kornél és pallérja, Köhler György vezette.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

20. l.

Péchy Mihály

A templom építéset 1803-1806 között a debreceni Litsman József vezette. ~~Péchy~~ Péchyvel való viszálykodása és technikai kénségének hiánya miatt az egyház bizalmát elvesztette és 1807-ben a rózsgyösi Rabl Károlyt bízták meg.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. 36 l., 2o kép. Képzőmüv. Alap K., /Müemlékeink/

20. l.

19.

Péchy Mihály

1806-ban azt jelentette, hogy az építési alap kimerült /napóleoni háborúk költségeinek emelkedtek a munkabérek és az építőanyag-árak/.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. 36 l., 2o kép. Képzőműv. Alap K., /Műemlékeink/

19. l.

18.

Péchy Mihály

Hetedik (megmonadt negyedik) terve a debreceni Nagytemplomhoz /kupolával/. 1806-1807. (repr.)

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. 36 l., 2o kép. Képzőmüv. Alap K., /Müemlékeink/

18. l.

17.

Péchy Mihály

Az egyszerű alaprajzi elrendezés fellobbantotta Péchy fantáziáját és 1806 elő hónapjaiban elkészítette monumentális kupolás tervét. Nem valósult meg, akadálya: egyház pénztelensége, félelem az építkezés elhúzódásától, mesterek és építőanyag hiánya.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. 36 l., 2o kép. Képzőmüv. Alap K., /Müemlékeink/

18. l.

Péchy Mihály

16.

A hanzati feljárás építését Péchy érvei ellenében Thallherr tervei szerint fogadták el, de építés közben rájöttek, hogy rom és héröbb lebontottak. A fozmyok alapjai lerakásánál figyelembe vettek Péchy javaslatát.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv Alap k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

18. l.

Péchy Mihály

15.

Thallherr terre figyelembe vette a más elvégzett munkát. Ezt felülbírálatra küldték Péchynek, aki némi változtatásokat javasolt (karzatokba való feljárás elhelyezését, tornyok bővítését, szentkajók ömehőtését).

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv Alap k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

18. l.

Péchy Mihály

14.

Az illetéhezeket az alapraj hőkkenfette meg (meg tend-e állni?). Péchy bizába érvelt, hogy a liturgiának is megfelelőbb forma, a költség is kevesebb. Formai előtéri nélkül indult meg a falzokás mihor Thallherr József építén jelentkezett tervével (1805).

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv Alap k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

17-18.1.

13.

Péchy Mihály

1805. április 8-án fogtak a Nagytemplom alapjának lerakásához - de még nem volt elfogadott terv (Péchy ötödik tervét utasították már el). Ehő, 1804-ben kénitett tervei még nerények (kőzalaprajz - ettől évekig nem tudott elmakadni).

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv Alap k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

17. l.

12.

Péchy Mihály

a csupán építészeti elemekkel ható klasszicista terv megnyerte az egyházi vezetők tetszését, bár a kollégium belső térkialakításában sokat változtattak. A homlokzat megmaradt eredeti formájában. Ez egyetlen kiteles alkotása.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmův. Alap K., 36 l., 2o kép. /Műemlékeink./

16-17. l.

Péchy Mihály

nagybátyja Péchy Imre a 19. n. első évtizedében a tinántúli református ~~terület~~ egyházkerület világi gondnoka. Nyilván az ő révén kértek fel 1801-ben az akkor más dülederőben lévő kollégium helyett épitendő új épület tervezésére

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

16. l.

Péchy Mihály

ebben a beosztásában vezette az erdélyi erődítési munkálatokat és Erdély térképezési felvételét. 1809-ben Győr várát védelmezte a francia sereg ellen. Ezután hamar nyugalomba vonult a katonai szolgálattól, 1819-ben Fehérnémeten (Szatmár m.) halt meg.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

16. l.

Péchy Mihály

naládja Bihar megyében birtokos, az országos politikában is szerepet vitt a század végén. Péchy Mihály is itt vihetett, talán Álmosdon, 1755-ben. A 18. század utolsó éveiben katona, mérnökkari őrnagy, a nebeni haditestparancsnokság melle beosztva.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

16. l.

8.

Pécsy Mihály

Második levele a debreceni Nagytemplomban, 1803. / Debrecen, Ref. egyház levéltára / (repr.)

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőműv. Alap K., 36 l., 20 kép. /Műemlékeink./

16. l.

Péchy Mihály

végrehajtotta a sornosi tervváltoztatásokat.
1807 elején nagy tervét úgy ejtette el az egyház vezetősége, hogy nem merték tudomására hozni. Péchy már előbb is látta, hogy közel 4 évi munkájának eredménye veszélyben forog.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

16-l.

6.

Péchy Mihály

egy alkalommal, a terverés folyamán küldött neki az egyház vezetősége 24 nagyat írő papirost. Válasza „Nekem elég jutalom, ha látom hazámban a mesterségek előmenetelét és cultúrának bévitelét".

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

15. l.

5.

Péchy Mihály

a Nagytemplom tervezését és a kolligátumét is minden díjazás nélkül végezte. Az iratokban, levelezésében, jegyzőkönyvekben nincs nyoma, hogy bármilyen honorárriumot kapott volna.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

N.-l.

Péchy Mihály

Debreceni Kollégium: háromszintes, zárt tömegű épület, sarkokon rizalit zárja le (néhöl szimpla, közbül kettős korinthuszi-oszlopos-timpanonos), – a kettő közti felületet lizénák tagolják.

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak ééitészete. Bp. 1960. 589 l.,388 kép, Műszeki k.

112. l.

Péchy Mihály

megbízatását a debreceni nagytemplom
építésénél ucládi kapcsolat döntötte el.
Az egyház vezetői – miután más eljuttat-
ta elő, kőzalapzajú tervét, sőt homo-
lyabban tárgyaltak vele – mégis inkább
bajoltak egy nezúnyabb kivitelű temp-
lom gondolatához.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962.
Képzőmüv. Alap. K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink/

13-14. l.

Péchy Mihály

1804-ben az a határozat nőbtett, hogy az templom „nem kerek, hanem a nyolott formájú szegeletes legyen... hozzá kellene fogatni és delineáltatni kellene valami tsinos együgyű 12öl szélességű és 24öl hosszúságú templomot, melynek egyik oldalán és végén kar legyen, a frontján két torony."

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962.

Képzőmüv. Alap. K., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink/

14-l.

Péchy Mihály, építész

M 1) 1

1802 ben a leégett debreceni Kollégiumot
építette és a városhára építési terveit is elké-
szítette: Csatorna terve a Tisza hor. 274 sd.

Sápi ~~xxj~~ Lajos: Debrecen első csatornázása. 269.o.

Déri Múz. Évkönyve. IX. 1968. Debrecen, 1968
Alföldi Nyomda, Debrecen

Péchy Mihály

Debreceni Nagytemplom. 1805-1821.
(tímpánkép)

Artner Tivadar: Évezredek művészete. Bp. 1965.
Gondolat k., 605 l., ill.

354.l.

H.D.K.

Péchy Mihály

A debreceni Nagytemplomhoz készitett első tervének alaprajza, 1803: 7.repr.
Második terve u.ahhoz, 1803: 8.repr.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp.1962.
15-16.l. /Műemlékeink/

M.D.K.

Péchy Mihály

1805-ben a debreceni Nagytemplom épitését végleges terv nélkül kezdik meg; Péchy 5. tervét is visszautasitják. Centrális elgondolásával szemben a középkori templom alapjain kezd az egyház uj templomot emelni. 1805-ben Thalherr József budai épitész az egyházi felkérésre készitett tervét Pécsy felülbirálja, kisebb módositó javaslatainak egyrészét nem fogadják el. Thalherr tervét 1806 elején kupolával fejleszti tovább /=hetedik terv; lo. repr./ A kupolát nem kivitelezik.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp.1962.
17 - 18.l. /Müemlékeink/

M.D.K.

Péchy Mihály

A debreceni Nagytemplom épitésébe nem szól bele attól kezdve, hogy 1807-ben elvetik kupolás tervét. A kész müvet nem ismeri el magáénak.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp.1962.
2o.l. /Műemlékeink/

M.D.K.

Péchy Mihály

A debreceni uj Nagytemplom tervei elkészitésére megbizást részben családi kapcsolatok révén kapja. Az első tervet 1803-ban adja le /6.repr./ Az épitékezés megkezdése az egyház tanácstalansága miatt elhuzódik. Péchy a tervezást dijazás nélkül végzi, a terveket többször átalakitja. 1807 elején tervét elejtik.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp.1962. 15-16.l. /Műemlékeink/

M.D.K.

Péchy Mihály, a debreceni Nagytemplom épitője

Családja Bihar megyében birtokos. Talán Álmosdon születik 1755. A XVIII.sz.végén katona, mérnökkari őrnagy. Erdélyben erődítési és térképezési munkálatokat végez. 1809. Győr várát védi a franciák ellen. Ezután nemsokára visszavonul a katonai szolgálattól és Fehérszéken /Szatmár m./ hal meg 1819.
1801-ben valószinüleg nagybátyja, Péchy Imre ref. egyházi gondnok révén felkérik a debreceni kollégium tervei elkészitésére. Klasszicista tervét belülről részben átalakitották - homlokzat változtatás nélkül készült el.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp.1962.
16-17.l. /Müemlékeink/

Péchy Mihály M.D.K.

/1755-1819/

A ref. Kollégium és a Nagytemplom tervezője.

Bihar megyei birtokos családból származik, / Érmellék/
Talán Almosdon született.
az 1800-as évek elején már mérnökkari őrnagy Nagyszebenben.
ide küldik mellé architektúrát tanulni Kiss Sámuelt is.
A család a református életben nagy szerpet játszik.

Balogh István: Debrecen, Bp. 1958,

27.1.

M.D.K.

Péchy Mihály

XXXaggyXáXIXXaaXaXXaXXX

M.D.K.

Péchy Mihály

második

terve a Nagytemplomhoz, 1803, repr.

Balogh István: Debrecen, Bp. 195?. 45.1.

Péchy Mihály M.D.K.

A Kollégium homlokzata, 1801 / második terv /

Balogh István: Debrecen, Bp. 1932. 55.l.

M.D.K.

Péchy Mihály

harmadik terve a Nagytemplomhoz. 1805, repr.

Balogh István: Debrecen, Bp. 1952. 45.1.

M.D.K.

Péchy Mihály

negyedik terve a Nagytemplomhoz, 18o7, repr.

Balogh István: Debrecen, Bp. 1952. 47.1.

Pécky Mihály

műve a debreceni Nagytemplom kettőtornyos épülete.

Artner Tivadar: Évezredek művészete. Bp. 1965. Gondolat k., 605 l., ill.

355. l.

Péchy Mihály, hadmérnök M.D.K.
(1755-1819)

terverte a debreceni Kollegiumot (1804-14) és a Nagytemplomot (1805-19). Tanulmányait a bécsi Tecknikai Akadémián végezte, cleinte Fischer von Erlach művészetéből indult - debreceni műveiben a magyar klasszicizmus értékes emlékeit hozta létre.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadméiai Kiadó, 1968. 910. old.

Nagytemplom képe 908. "

Péchy Mihály

Ref.Kollégium /repr./

Debreceni Nagytemplom /repr./

Képjegyzék 26.28.

A képzőművészetek Debrecenben /szerk.Bőgel József/

1961.Debrecen.

Péchy Mihály
építén

1802-ben felkérik a ~~vár~~ ~~deb~~ debreceni vár oskoza, mind a Nagytemplom és a kollégium terveinek elkészítésére.

Mérnökkari őrnagy.

A magyarországi műv. tört. I. 321.
~~[illegible]~~ Corvina 1970.

2) Péchy Mihály
épitén

Egyéb munkái: kolozsvári Magyar utcai templom /1829-1851/, szatmárnémeti székesegyház /1830-1837/.

A magyarországi műv. tört. I. 323.
Corvina 1970.

1) Péchy Mihály
Építész

1755-1819. Mérnök és építész, a bécsi mérnökakadémián végzett. A debreceni városháza + nem került kivitelre, de elkészült a debreceni kollégium épülete és /1805-1821/ köst a Nagytemplom.

A magyarországi műv. tört. I. 323.
Corvino 1970.

Péchy Mihály
építész

A debreceni Nagytemplom. 1805–1821

~~Repr~~. A debreceni Reformatus Kollégium. 1804–1818
Repr.

A magyarországi mív. Lőtt. II. Kép sz. 495, 496.
Corvina 1970

A NEOKLASSZICIZMUS NAGY MAGYAR TEMPLOMAI

IRTA:

DR. RADOS JENŐ

Budapest 1937.

Péchy táborník

wód. cetlej laid

K.K.

A debreczeni nagy templom

Var. Ujs 1863. 5.3.1. Egyjel.

Péchy Mihály

A debreceni nagy templom 1802-be égett le, s a helyébe épitettek Péchy Mihály mérnökkari ős nagy terve szerint a mostanit. Az eredeti tervtől azonban nagy eltérés tartinta, mert a két torony közé tervezett kupola elmaradt.

Könyves Tóth Kálmán, A debreceni kollegium és nagy templom. Vasnyi 1882 évf 566 l. (Eppel)

Péchy Mihály

Fábián Gáspár dr.

Egy ismeretlen nagy magyar építőművész: Pécsujfalusi Péchy Mihály, a debrecem református nagytemplom alkotója. (1735–1819.)

MME E Közl. 1936.

270, 271. l.

Felhasználandó.

Péchy Mihály

wód

Rados Jenő dr: A neoklasszicizmus nagy magyar templomai: MMÉE Közlöny-ének Havi Füzetei. 1936. 7-12. n

(Képekkel)

Péchy Mihály

cród
2

Bierbauer V. dr.: Szentpéteri
Kun Ágota könyvének ism.
Tér és Forma 1931. IV. évf.
3. sz. 97. l.

Péchy Mihály

Katonai mérnök,
Arverte a debreceni
nagytemplomot

Lvod

Ecs Debreceni képesk 91. l.

Ötvös Mihály IX. 179.

6226

T. 6390. –

ORBIS Tom II. 665-ik lapján látha-
egész alakban és jobbra fordulva
vid nyelü bárdot tart, balját pedig

5.3 cm.

Péchy Mihály

a debreceni nagytemplom és kollegium tervezője. 1802-ben, a nagy tűz után a debreceni városi tanács vele tárgyalt az új városháza tervének elkészítése ügyében. Péchy vállalta a tervezést, ez azonban az akkori tufos viszonyok között költség hiányában nem valósult meg. A terv. itt részletesen leírva –

irod

Zoltai Lajos dr. A debreceni városháza négyszázéves tört. Debrecen 1931. 12. l.

ny

Hatszáz pengőről, amely összeget a Nagy és
a mai napon január havi fizetésem fejében

24 február 1.

Benedek Zsigmond

Péchy Mihály

Péchy Mihály, Álmosdról (Bihar m.), 1776 febr. 26-án iratkozott be.

Fleischer Bécs 74. l

398. Jandé Daguerre
Sz. Cormeillesben 1789 november 18-án

~~398.~~ Mészáros Lázár.

Lábrázolva

~~Egy~~ Fekete lepellel bevont
ország volt hadügyminisztere, akinek gy
és bajusza őszbe vegyült.

Daguerreotypia, méretei 12.
Grof Széchényi Béla ajándéka

Sperlig

PÉCHY *Mihály, péchújfalusi*, építész. * Almosd 1755, † Fejérszék 1819 febr. 19. Mérnökkari tábornok volt. Az 1802. leégett debreceni nagytemplom helyére 1805-től P. terve szerint épült a mostani templom, mely Magyarország első monumentális empire építménye volt. — Irodalom: *Kun* A., A debreceni ref. nagytemplom. Debrecen, 1930.

É. Sz. II. 277 l

8

9

Péchy Mihály

a Nagytemplom tervezője

irod

Dr Ecsedi István: A rézmetszés mü-
vészete a debreceni református kollé-
giumban. A rézmetsző deákok. Debrecen,
1931; 47. l -

3.

4.

Péchy Mihály

a debreceni nagytemplom és kollégium tervezőjének az 1790-es évekből való arcképét, mely Sárközynaszon (Szatmár megye) Péchy Margit tulajdonában van megőrzésre ajánlotta fel a Déri Múzeumnak Péchy László budapesti építész. Ez utóbbi tulajdonában van Péchy Mihálynak Fügertől festett arcképe.×

Erdélyi Déri 1935. 46. l.

× Ezt az arcképet én restauráltam Szentiványi Gyula

2.

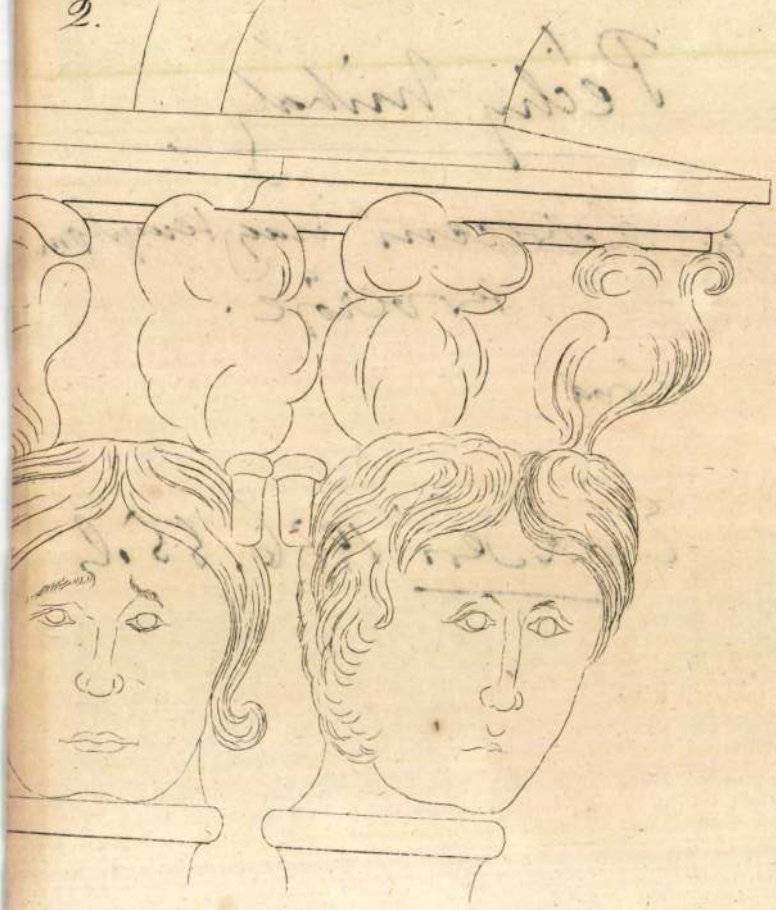

Péchy Mihály

a debreceni nagytemplom
terveröje.

Évkönyv

Évk Déri 1936. 55. l.

Péchy Mihály

a debreceni Nagytemplom
tervezője

Sörbezető. 179. l.

sz. Birottsága

Péchy Mihály

építész

l.

Zádor – Rados

277. l.

Péchy Lukáts

l.

Zádor – Rados

30, 35, 96, 211, 212–13, 220, 216, 223, 229, 233, 234, 236, 310, 317, 321, l.

Képek 2, 3, 33 99–104

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Péchy Mihály

archépe vlpr.

Zádor – Rados

1. tábla

Ezt a képet, mely erősen hullott, én restauráltam kb 12 év előtt Péchy László főmérnök tulajdona volt

Péchy Mihály

Fábián Gáspár: Egy ismeretlen magyar építőművész Pécsujfalusi Péchy ~~[illegible]~~ Mihály.
MMÉE Közl. 1936.

"HANGYA" SZÖVETKEZETI IRKA

_____

_____

Pechy Mihály

építész

debreceni nagy templom emlékére

Balogh Kolozsvár

40. l.

		Kikiáltási ár pengőben
1110.	EMLÉKÉREM, német. Ezüst. 75 gr, 4 drb	20
1111.	EMLÉKÉREM, 7 különböző darab. Ezüst. Köztük vitézségi érem, 1797-ből (ritka !) és Luther-emlék, 1717. 183 gr	35
1112.	IV. KÁROLY KORONÁZÁSI EMLÉKPLAKETT. Fehérfém. — Olasz autó-plakett. Bronz. 2 drb	6
1113.	KÜLÖNBÖZŐ ÉRMEK, bronz és vas. 5 drb	2
1114.	RÓMAI EZÜSTDÉNÁR. 6 drb és egy bronz	10
1115.	EMLÉKÉREM, ezüst. Wiener Regattaverein, 1902. . .	6
1116.	FRANCIA EMLÉKÉREM ÉS PLAKETT, Dupuis és Mouchon-tól, Ezüst, 2 drb.	10
1117.	MIKSA-JÓZSEF BAJOR KIRÁLY EZÜSTTALLÉRJA 1815-ből	5
1118.	SPORTEMLÉKÉREM, ezüst, 155 gr, 5 drb	20
1119.	GÖRÖG DRACHMA ÉS EGY RÓMAI CONSULARIS DÉNAR. Ezüst, 2 drb	5
1120.	EMLÉKÉREM FERENC JÓZSEF KORONÁZÁSÁRA, 1867. A Kleebergtől. Ón	5
1121.	EMLÉKÉREM, ezüst. 3 drb	8
1122.	RÓMAI EZÜSTDÉNÁROK, 5 drb	5
1123.	RÓMAI EZÜSTDÉNÁROK, 5 drb	5
1124.	MAGYAR EMLÉKÉRMEK, különféle fémekből, 6 drb. (Köztük : Kazinczy Ferenc, 1859. — Honvédemlék, 1867 és Országház megnyitása, 1865)	10
1125.	FERENC JÓZSEF EMLÉKÉRMEK, különféle fémekből, 4 drb	5
1126.	ESZTERGOMI GYŐZELEM A TÖRÖK FÖLÖTT, bronz-	

Péchy Dukály

épitesz

Ivód

Bierbauer V. dr:

Szentpéteri Kun Ágota:

A debreceni ref. nagy-

templom (1807-1827) c.

~~[illegible]~~

konzvénez ismertetése

Tér és Forma 1931. 97. l.

bazilika kincseivel a templom
közbelépése megmenti a baziliká
csehynek a templom kincseivel sz
egy keresztet tart vissza a császá
ismerni.[1] Miksa meglátogatja a b
sírját is, melyből az alig kihűlt tet
lándzsával akarták kihurcolni.[2]

Miksa hadai alig egy évig bírj
rongálásait hamarosan kijavítják
díszítéséről, vagy építéséről nen
királlyá koronázásakor az ünnepi
a templom szépségét, felemlíti a k
keket, de Mohács után a török v
bazilikára. A mohácsi csatavesztés
a belső harcok hamarosan éretté
mind többet és többet foglaljon el
Székesfehérvár ellen indul és a v
hősi védekezése ellenére, hosszú

Péchy dúhály

építész

Kriad XVIII–XIX. sz.

Balogh Jolán:

Erdély karatérő műem-lékei

Pásztortúz

1940. 573. l.

Péchy Mihály

debreceni nagy templom.

vród
z

Borbklassz

22. C. Keppel.

Péchy Mihály

lásd

s

Nagy Sándor

A debreceni Ref. Kollégium. Hajdu-hadház, 1933.

Draskóczy Pista
reven lásd

s

vatalunkkal közölni s egyben tudatni
ágos Bizottsága használatba vette-e
járást.

Hivatalos tisztelettel

ius hó 16 -án

z. főfelügyelő távollétében :

Kremer József

orsz.felügyelő.

Péchy Mihály

építész

1.

Bérbeépítők

235. l.

236. l.

247. l.

Makó. Ev. ref. tem

Harangok.

Forster-Gerecze: II. 263-64. kv.

Péchy Mihály

javaslatára állítottak
fel 1805-ben a
debreceni rajziskolát

ivód

Szücs: Debrecen tört.
III. k. 981. l.

30 120
20293.65

6314
6294.

20.293.65
2.414.70
850.—
20.—
116.—
28.—
30.60

752.95

Péchy Mihály

épitést

vród
z debreceni nagy
templom

Szücs István:

Szabad kir. Debrecen
város történelme.
III. k. Debrecen 1871.

835. l.
893. l.
894. l.
895. l.
896, 897. l.
898-899. l.

MUEMLEKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
BUDAPEST, IX., HŐGYES ENDRE-U. 10.

184/1947. szám

KÖZELLÁTÁSÜGYI MINISZTÉRIUMNAK,

BUDAPEST.
V., Széchenyi rkpt. 6.szám

264

Dohány-u. 40

Péchy dukály

mérnök

l.

Csobán Hajduvm.

166, 167. l.

Magyarország czimere III. 115.

Péchy Mihály építész M.D.K.

Az 1811 es debreceni nagy tűzvész után két monumentalis épületet emelt: a Nagy templomot és az uj Nagy kollegiumot.
P. nagyszebeni normaszám tképen hadmérnök volt. Tér a városházához.

Borbíró Virgil: Debrecen. Bp. 1954 33. 34, 36,

Péchy Anhalt

miernökkari Ornagy

debreceni nagy-
templom és a
vef. kollegium
ivód déli vesse

Debreceni Kalauz

Debr. 1927

60. l. 62. l.
(keppel

Az országgyülés üléseit
1849-ben a kollegium ora-
toriumában tartotta, a de-
tronizálást a nagytemplomban
mondtak ki-

az Orvosi Hetilapban fognak megjelenni. „Selektiveugenische Bestrebungen in Ungarn“ című ismertetését az „Erbarzt“ fogja közölni. Berlini tartózkodását ösztöndíjas idején túl két hónappal meghosszabbította. Megtekintette a rostocki, lipcsei, majnafrankfurti, müncheni, kölni és düsseldorfi nőgyógyászati klinikákat.

Dr. Takáts Tibor (1905, Tóváros, róm. kat.), kémia-fizika szakos okleveles középiskolai tanár, bölcsészdoktor, Budapestről, ásványtani intézeti tanársegéd (prof. Vendl), ösztöndíjas mindkét félévben. A Kaiser Wilhelm Institut für Silikatforschungban dolgozott Eitel professzor mellett. Modern módszerek és eszközök megismerése után a szilikátok és a kéndioxidgáz közti kémiai egyensúlynak tudományos és üvegtechnológiai szempontból egyformán fontos körülményeit vizsgálta. Eredményeit a Glastechnische Berichte fogja közölni. Ezután a bárium, stroncium és alkáli titánszilikátásványok előállítására, illetőleg kristályosítására vonatkozólag végzett kísérleteket, melyeket otthon fog befejezni. Hallgatta Eitel professzor egyetemi előadásait, a professzor vezetése mellett megtekintette az Osram izzólámpagyár üvegosztályát és a rüdersdorfi cementgyárat. Megnézte Lipcsét és Hamburgot.

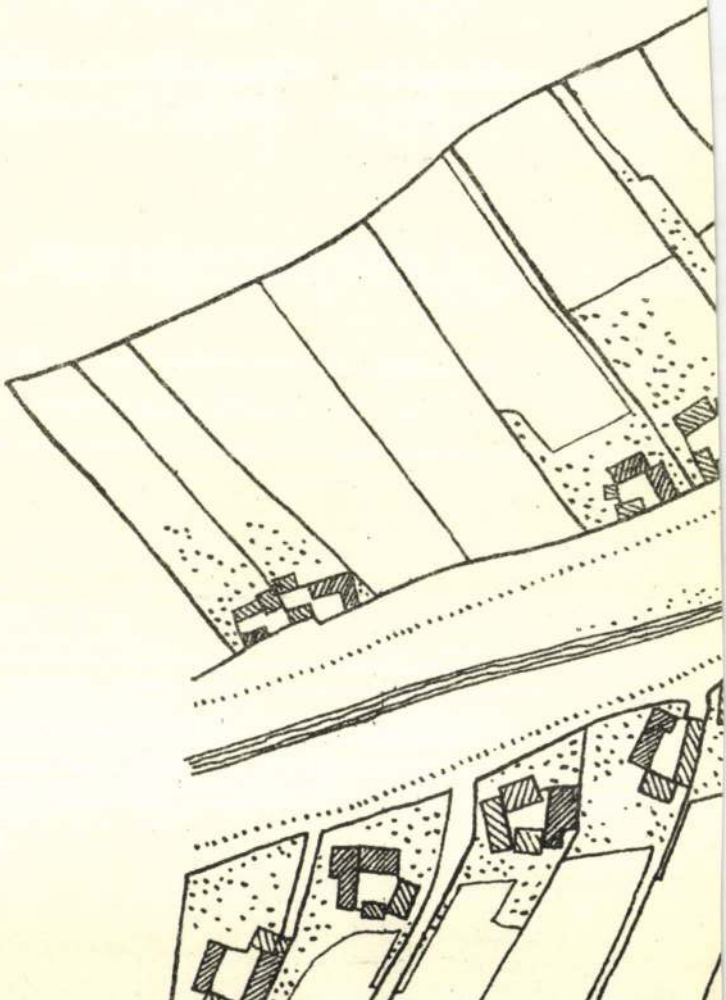

Péchy Mihály

épitész

l.

Edvi Eszt

31, 32. l.

MDK

Péchy Mihály épitész

Debrecen, kollegium / repr.17-18 l./
Debrecen, nagytemplom. 18o2-4 .Repr:38-39 l.

Rados J: A magyar klasszicista épitészet hagyományai.Bp. 1953 14,

MDK

Péchy Mihály épitész

A debreceni nagytemplom épitője.

Hivatásos katona az udvar szolgálatában.

Kardos Gy:A magyar klasszicista épitészet társadalmi,gazdasági és politikai alapjai.Bp.1952 2o.

H. D. U.

PÉCHY Mihály ébítész

Debrecen, Városháza terve 1802.

Balogh István: Debrecen. 68. l.

M.D.U.

PÉCHY Mihály festő

Művért. 1955. 1. sz.

Balogh István: Addtok Debrecen képzőművészetéhez a XIX. sz. elején 56, 57, 18. l.

56
57
58.

Péchy Mihály építész M.D.K.

A debreceni Nagytemplom és kollegium építője

Zádor A: Some problems of the development of classicism in architecture. Acta Historiae Artium. 1959 VI. 159, 160

Péchy Mihály

MDK

Debreceni Nagytemplom és a Kollegium.

46.o.

48.o

ZÁDOR ANNA: POLLACK MIHÁLY. Bp. 1960.

Péchy Mihály

MTK

Repr:

A debreceni Nagytemplom 1805-1821

ZÁDOR ANNA : A magyar reformkor művészete.
Bp. 1961.

9.o. 2. kép.

Péchy Mihály

1755- 1819

A bécsi mérnökakadémia neveltje és a vezérkarnál dolgozott.

1802-ben Nagyszebenben állomásozott, mikor megbizást kap a debreceni városháza majd a tüzvész által elpusztitott Nagytamplom és kollégium ujjáépitésére.

Épitészi müködését Debrecenen kivül nem ismerjük.

ZÁDOR ANNA: A MAGYAR REFORMKOR MŰVÉSZETE.

Bp. 1961.

10.1.

Péchy Mihály [építész :] 67 ok

A debreceni kollégium jöépületét az 1802. évi tűzvész után kezdték építeni Péchy Mihály tervei szerint.

Korokmay István: Apu, mi ez? 23.l

Család s iskola, bp. 1961. január. XII/1

M. D. K.

PÉCHY Mihály

Debrecen Ref. Nagytemplom (1807-27)

" Ref. Kollégium (1817-25)

Gerő László: Magyar építészet kala-
dó kagyományai Bp. 1951. 54. l.

M.D.K

PECHY M. építész

Debrecen Kálvin tér Református Kollegium (1817 - 1825)

Debrecen. Református Nagy Templom (1807 - 1827)

Ujvő László: Építészeti stílusok

Bp. 1957 - 108. l.

MDK

Pécky Mihály (építész)

tervezte a debreceni Nagytemplomot.

A Fazekas-kultusz története Debrecenben.
Alföld, Debrecen, 1959. 2. sz. 134. l.

Péchy Mihály építési M.D.K.

a debreceni nagytemplom építéséhez
1803-1808 körött volt köze.

Balogh J.: Péchy Mihály és a debreceni nagytemplom építése. Művt. Lört. Ért. 1958 4 sz. 281

Péchy Mihály építész M. D. K.

két levele közölve a debreceni nagytemplom építésével kapcsolatban:

Balogh J. P. M. és a debreceni nagytemplom építése. hüvlört. Ért: 1958 4 sz. 285

Péchy Mihály építész M. D. K.

1803. ba első terve a debreceni templom hoz. Korálakú. (repr.: 283.)

A második terv ugyanez évből (repr.: 284.

Balogh J.: P. M. és a debreceni nagytemplom építése. Művtört. Ért. 1958 4 sz. 282.

Péchy Mihály épitése M. D. K.

1805 ben a debreceni nagytemplomhoz készitett ötödik tervét is elutasitottak

Balogh J.: P.M. és a debreceni nagytemplom épitése. Művtört. Ért. 1958 4 sz. 283

Péchy Mihály építész M.D.K.

hatodik terve a debreceni nagytemp-lomhoz (repr.: 288 o.)

1806 ban elfogadták egy meg nem maradt tervrajzát a homlokzatra vonatkozóan.

Balogh J.: P.M. és a debreceni nagytemplom építése. Művtört. Ért. 1958 4 sz. 285

Péchy Mihály építész M.D.K.

1806 nyarán keletkezhetett a debreceni nagytemplom kupolás terve.

Balogh J.: P.M.-é a debreceni nagytemplom építése. Művtört. Ért. 1958 4 sz. 286

Pécsy Mihály építész M. D. K.

levele a debreceni nagytemplom átalakításával kapcsolatban:

Balogh J.: P. M. és a debreceni nagytemplom építése. Művtört. Ért. 1958 4 sz. 288

Péchy Mihály építész M. D. K.

Két levele a debreceni nagytemplom ügyében.

Balogh J.: P. M. és a debreceni nagytemplom-építése. Műtört. Ért. 1958 4 sz. 286-87

Péchy Mihály építész M.D.K.

Szabadik (1806 aug. - 1807 jan.)
terve a debreceni nagytemplomhoz,
(repr: 289 o.)

Balogh J: P.M. és a debreceni nagytemplom
építése. hüvtört. Ért. 1958 4 sz. 288

Péchy Mihály építész M.D.K.

levele a debreceni nagytemplom kupolájával kapcsolatban:

Balogh J. P. M. és a debreceni nagytemplom építése. Művtört. Ért. 1958 4 sz. 290

M. D. K.

PÉCHY ~~[illegible]~~ Mihály

Debrecen ~~[illegible]~~ Ref. Kollegium, 1817-25

" Ref. Nagytemplom, 1807-27

(Repr. 168., 169., 171.)

Magyar építészet. Bp. 1954. 97-l.

253., 254. l.

MDK

Péchy Mihály [építész]

építette 1813–1816 közt a debreceni Kollégium déli frontját.

Kádár Zoltán: Megjegyzések a legújabb debreceni épületekről. Építünk, Debrecen, 1952 febr.; III. évf. 4. sz. 33. l.

le. D. K.

PÉCHY Mihály építész

Debrecen Kollégium

u ref. nagytemplom

magyar építészet. Bp. 1954. 26. l.

Péchy Mihály

MDK

debreceni nagytemplom.

250.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Péchy Mihály építész M.O.K.

1755 - 1819

1802 debreceni Nagytemplom

vers.: 471 o.

Kampis, Hagy. műv. Bp. 1960 470

Péchy Mihály

az alábbi nagy-
templom 1944.
Debrecen ostroma al-
kalmával rommá
lett. Helyreállitották
1946–49-ben.

Borb-Fabr

42–43. l. (A
debreceni Nagy-
templom így pusz-
tult el és így épült
újjá.)

Péchy Mihály

épitéz

Gentmüeul

261, 262. l

38

…zék

…sága Hivatala altal hivatalos utaknál
…megtérétésről!

		a megtett utaknak szükségét igazolom
…90 sz iratok vétele	8.500	
…12 sz " "	8.500	
…ára jegyek vétele	8.500	
…átalbo consign vétele	8.500	
…9 sz iratok vétele	8.500	
…számú " "	8.500	
…számú " "	8.500	
…vétele " "	8.500	

Más

Muzeumok és Könyv

Budapest. VIII. Szen

387 szám. Tekintetes

vármegyei főlevél

A „Magyarország cime

lálat tömeges megren

évi március hó 15-én

szolva értesitem Te

Tanácsunk egyes kö

számban való megsze

dalmi tétellel nem s

relmét legnagyobb s

sem állna módunkb

műről volna szó, a

[illegible] a nép kö

Péchy Mihály

Debreceni ref-
kollégium
Ejült 1803-1816.
Kepe repr.

Borbklassz
41, 42. l.

MÜEMLEKEK ORSZ. B. ZOTTSÁGA
473/904.

Péchy Mihály

épitész

a debreceni ref

templom tervezője

ivód

z

Biró Erdkast

187. l.

Pyrker János László:

Mellig van ábrázolva
láncon keresztjét s a vaskor
lagja mellét díszíti e körirat
lapraton: „Pyrker L." s hát
Fehér márvány, maga
A 22841/90 n. rend.

98/90. L. 22841/90 n. rend.

Péchy Mihály
épitész

vsd

B. Révész Ágnes:*

A debreceni református kollégium. Bp. 1945. (Kézirat.)

* Gerevichnél doktorált.

Tombor 1947
boritekon

Péchy Mihály

l

Radoskolorovmenel

7. l

BUDAPEST
42 IV. 21-8
112

PÉCHY Mihály

Debrecen, ref. tpl. 1803

– alapvajzi rendszerénül

AH 1996 127, 128

teljes le
1956 - ban u
visszólatot -
hotéto nyvot

Skandináv
kétrehozási
↓
tudományos
tára.

b) Amerika →

FARMINGTON

a Library
szerződés fu
illető ars
elfüldi a
fontos pl.

Péchy Mihály

debreceni ref.
templom

Irod
2

Bund Gra

34.1.

Pechy Mihály

lásd okv.

Hadtört. Közl.

1941. 149, 150, 151. l.

életrajz

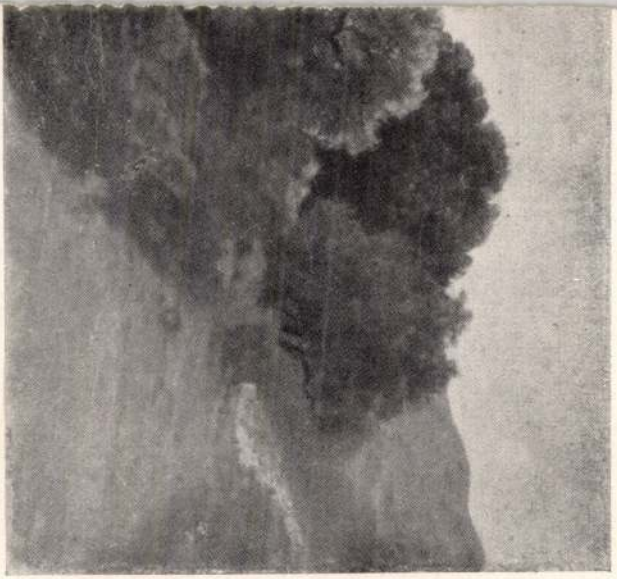

Péchy Mihály

épitész 1801.

a debreceni kollégium új épületének terve.

Erdő

Értesítője, A debreceni ev. ref. fő-gymnasium — az 1894-95. iskolai évről. Debrecen, 1895.

371. l.

SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR 1902 XII 10-2

XIX. elsőtelében még fennálló

A régi épület csoportot 1869-ban bontottár le s a jelenlegi épületet 1870-73-ban építeck

Ezt Vasél Alajos pesti épitész tervezte.

Illöskormen

BUDAPEST
41 XII. 10-2
Nr 62 Ta

Pécby Miklós

építész

a debreceni nagytemplom hatása a Kolozsvári Magyar-utcai ref. templomra.

Rados Jenő: Kolozsvári műemlékek. A m. kir. állami felső építőipariskola 1941–42. évi évkönyvei [Bp. 1943] 7. l. (képpel)

Péchy Mihály

laisd okv

Kun Ágota: A debrecen ref. nagytemplom (1805 – 1827) Debrecen 1930.

MOB Kotár 881. z.

Laisd fotog a 25. oldalból.

javára.

Szivesked jék/jenek a fenti egyen jegyzéknek helyességét a hátlapo mielőbb való visszaküldésével ig

A túloldalon közöljük általa bankunkkal fenálló üzleti össze vagyunk

Elővitel ..... terhére

..... Va. .....

..... " .....

..... " .....

Elővitel ..... javára

..... Va. .....

..... " .....

..... " .....

E. E. (Folyószámla-oszt. 4) 1923 VII. 10.000 — Aurora Bpest. 1120.

Péchy Mihály

serverte a debre-
ceni kollegium
épületét és kü-
lönböző későbbi
változtatásokkal
a debreceni nagy
templomot

Kundebr

25-35 l.

Teljes életrajza a 39.
lapon

Abs. Kvaplett

EST.

TÁRSULAT

ET ÉS KÖNYVNYOMDA.

4. szám.)

M.D,K.

Péchy Mihály, katonai építész

nevét említi a könyv "Szépmüvészet" c. fejezetének szerzője /Németh Lajos/, mint a debreceni református Nagytemplom tervezőjét, s a klasszicista felfogás úttörőjét Magyarországon.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Gárdos, Miklós

Ed.: Pannónia 189. old.

Pécsy M

A XIX. század elején Magyarországon elterjedt klasszicista építészeti irányzat képviselője.

Szigeti József stb.: Esztétikai kislexikon, Budapest, 1969.

1741.

M.D.K.

PÉCHY MIHÁLY

mérnökkari őrnagyot Debrecen város tanácia a tűzvész után felkéri, hogy szerződtessen szerépégetőket.
Péczi (aki akkor Szebenben állomásozott) 1803. ápr. 28. és máj 3.-i leveli szerint ezt meg is tette.

a tervszerű építkezés biztosítására a tanács Kiss Sámuelt Péchy-hez küldi gyakorlat céljából

a Debreceni Déri-húzeum Évkönyve 1948-56

Debrecen, 1957. Sápi Lajos, a városrendezés kezdete Debrecenben a XIX. szol. elején.
125. és 130. o.

M. D. K.

PÉCHY Mihály érítés

Delvecení Nagytemplom

Ybl Ervin: Ybl Miklós 13.,

MDK

Péchy Mihály mérnökkari ezredes

(mint városparancsnok 1809. jún. 24-én feladta Győrt, és seregével elvonult.)

Borbíró-Vallló: Győr, Bp. 1956. 230. l.

1906

Péchy Mihály mérnökkari ezredes

tervezte a debreceni református

Nagytemplomot

Borbíró - Vallá: Győr, Bp. 1956. 230. l.

Péchy Mihály építész

Magyar Nemzet VII. 1951 okt. 20.

K. D. K.

PÉCHY Mihály építész

Debrecen Nagytemplom

1805–

Z. S. Vagel 182., 184,

M.D.K.

Péchy Mihály építési

debreceni nagytemplom mintájára
készült a kolozsvári ref. templ.

Balogh J: Ungarische Kunstdenkmäler
im Reimgebehrten Siebenbürgen · 1941.
12.

Pécky

Debreceni Kollégiuma (1801–17) és Nagytemplo-
ma (1803–21) emlitoe.

Fraigy Gyula: Magyar design; Iparmüvészet 1969. III. 5. l.

Péchy Mihály

Épitészetikológiai frázisaink Péchy Mihály
és Erdélyben talán Ugrai László felléptéig a katoli
kusok formáiból valók.

Mojzer Miklós:Tornny,kulopa,kollonád
Akadémiai Kiadó 1971, 19.o.

Péchy Lukács, nyomdái.

- Telegdi utóda, Nagyszombatban
8 munkáját nyomatta, többnyire
fordításait.

Fitz József:A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás
és könyvkereskedelem története II.k. Bp.1967.

80.l.

A fenti illetményeknek egy havi

zlete . . . . . K . . f

zt a következő havi

onások terhelik:

oszt.kereseti adó . . . K . . f

z.betegápolási pótadó . . . K . . f

lgálati dij . . . K . . f

etési előleg téritmény. . . K . . f

gdijjárulék . . . K . . f

ói letiltás . . . K . . f

igazgatási letiltás . . . K . . f

kölcsön . . . K . . f

Összesen: . . . K . . f

A fentiek alapján bejelantő részé-

legfeljebb . . . K . . f beszerzési

leg engedélyezhető

. . . . . 1915.évi . . . . hó .. n.

P.H.

. . . . . .

Péchy Lukács

ivod

Alföldi Flatt K.:

Péchy Lukács

botanikai műve.

Természetud. Közl

1900

tett olyan alkalmazott, akinek re-
ibérnek vagy napibérnek egy havi
előleg engedélyeztetett, ezt az
i.
yáltalán nem szabad kifizetni ab-
etét az alkalmazott legkésőbb 1915.
e.
z alkalmazottnak illetményei, vagy
segélyének/ az összege, az irás-
lópontban emelkedtek, nem szolgál-
előlegnek összege pótlólag szintén

kevesebb beszerzési előleget vett
ntok szerint kaphatna, nem igényel-
nek összege később felemeltessék.
az alkalmazottak - tekintet nél-
l - 1916. évi január hó elsejétől
án következő havi, illetőleg azok
ket félhavi részletekben kapják,
itandó husz egyenlő és egymásután
lesek visszafizetni.
kinél a korábban kapott fizetési
evonása, az 1915. évi március hó 12-
at alapján további rendelkezésig
leg még törlesztetlen részletei-
beszerzési előlegnek teljes visz-
ber hó elseje előtt nem kötelezhe-
tnál, aki a jelen körrendelet kiadá-
len körrendelet alapján beszerzési
si előlegből származó téritménynek
ságára - függőben tartandó az 1916.
ber hó végéig terjedő, vagyis arra

.

Péchy Lukács

Cvod

Rapaics Raymund.

Péchy L. Koszorujá-
nak forrásunive.
Botanikai Közlemé-
nyek. 1931

V.M. számú körrendelethez.

Ő L E G B E J E L E N T É S.

M. számú körrendeletben említett
gyobb mennyiségben való beszerez-
részemre . . . . K beszerzési e-

. . . . . .

ámfejti.

i . . . . . hó . . n.

Péchy Lukács

lásd

Rapaics Raymundi

A magyarság virágai. Bp 1932

125, 126. l. - 127

128. l.

Fenti könyvének cime.

Az keresztyén mürek-
nek tisztességes ko-
ronja. 1591.

MDK

Kauser József és Péchy László,müépitészek.
Budapest.

hyerték el az I.dijat.

Elbirálták a soproni Károlyi-vár tervpályázatát
ÉPIP-ÉPMÜV.1929.máj.1. 68.1.

M.D.K.

Péchy László, építész

terve dicséretben
és 200 p. jutalomban
részesült a jánberéneyi
uti iskola pályázatán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.

jan. 1. sz. 7. old.

Pechy László

Péchy László műépítész, szőv. főmérnök, XII. Csőrsz-u. 5.
158-256

Bptávb 1940 szept.

Tilli J. gróf.

Mellig, jobbra, réteges ker
szegletes keretbe helyezett to

6.
ILLVSTRISSIMVS ET
simus Dominu

alól: IOANNES THERCLA
CATHOLICI FA
in Germania praef

Rm., mér. a rl. 10.2: 7.4
Ad. Bracheli: Historia nost

pécsujfalusi Pécsy László
építész.

Szül. Magyarkeresz 1897.
Oklevelet nyert 1922.

Műegyetem 15. l.

Péchy László,épitész MDK

titkár lett.

a Végrehajtó Bizottság tisztikarának kialakitása.
1929 ápr.22.

Nemzetközi épitész kongresszus Budapesten. MMÉE.

Közl.1929 máj.26.

135m 136.l.

M.D.K.

Péchy László, építész

a Kiállitási- és a Szervező bizottság tagja

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp.1931. 20.old.

M.D.K.

Péchy László, épitész

a III.sz. kongresszusi téma /Az épitész müvészi tulajdonjogának védelme, nemzetközi viszonylatban/ albizottságának titkára

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp.1931. 19.old.

Pécsy László, építész M.D.K.

a Kongresszus Végrehajtóbizottságának titkára

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp. 1931. 18.old.

PÉCHY K.

1890 körül

K. Pechy: Hühnerhof.
Öl auf Leinw., 26,5x20,5 cm. - Sign.

Aukción: WIEN, DOROTHEUM
443. Kunstversteigerung
15. bis 18. Mai 1979.
Katalogus sz. 100., 25.old.

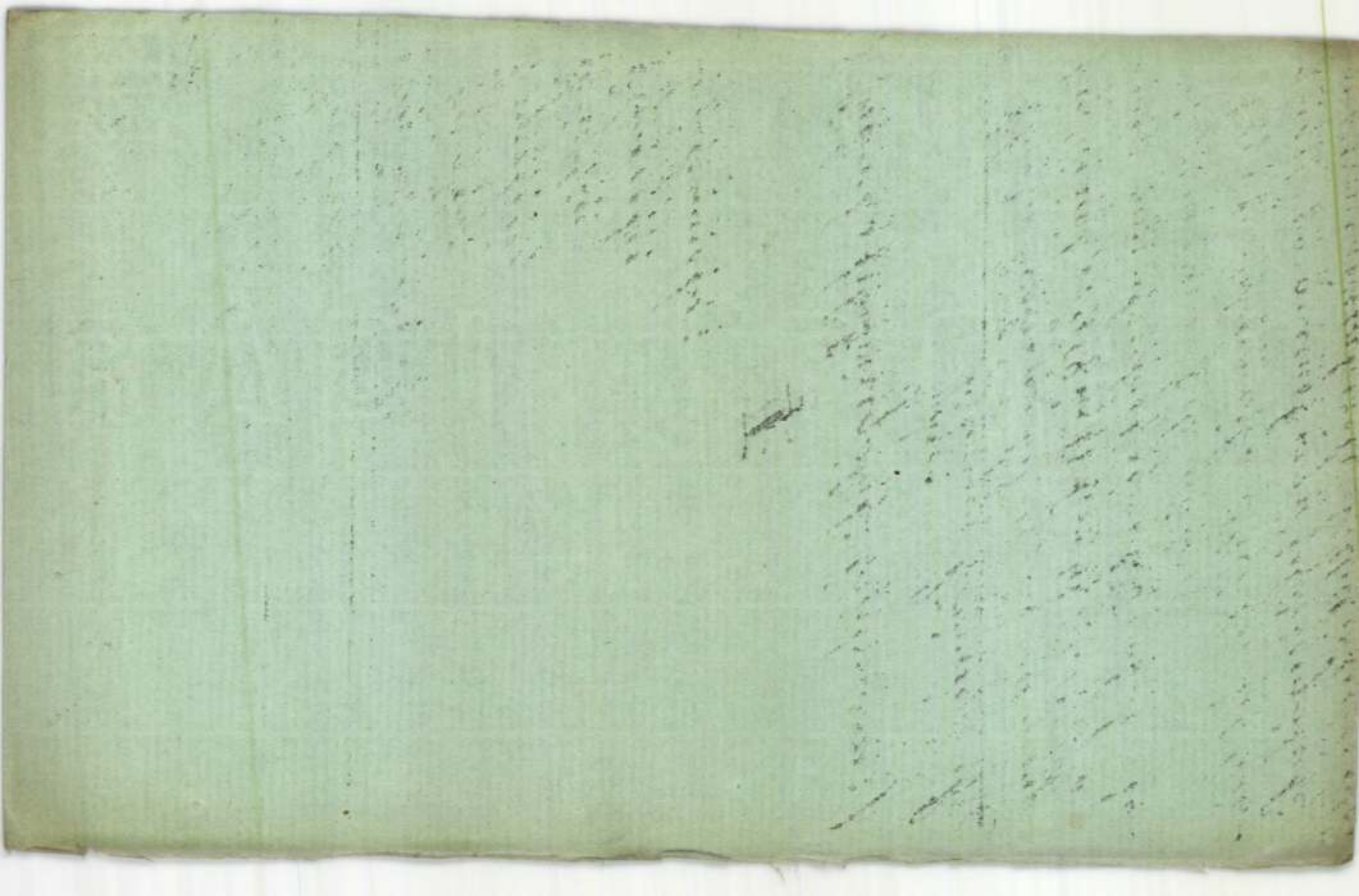

Péchy István
ötvös
~~F8~~ 1566. Kolozsvár.

Jakab Elek. Kolozsvár tör-
ténete. Bp. 1888. II. 154 l.
jegyzet.

Stephanus Pechij

Otvos.

Kolozsvárt a XVI. század
közepén lett mesterré.

Zakab Elek. Kolozsvár tör-
ténete. Bpest. 1888. II K

313. l

Péchi István

oton

1580. 1581. 1582. Kolozsvár cehmester.

Zakab Elek. Kolozsvár története. Bpest. 1888 II k.

314. d.

Péchy Istvánt

ötvös Kolozsvár 1577.

Nokolötvcék 48. l.

Péchy Imre

1978-ban Ybl Miklós dijat kapott

Magyar Hirlap 1978-76-9

Péchy Imre

Regionális Vizmü mütárgyainak épitészeti és szerkezeti kialakitása, Nógrád. /Kiss Gábor, Péchy Imre, Zsámboki Lajos épitészek./ - Müszaki Tervezés, 1968.9.29-32.1. -Magyar Epitőipar, 1968.1.sz.60.1.

Az 1968.évi magyar művészettörténeti ordalom bibliográfiája - Művtört Írt. 1971.2.st. 149-182. 1.

155. 1.

Péchy Imre, épitész

L: Hofer Miklós

–: Átadtók az idei Ybl-díjakot 6.

Nepszabadság, Bp. 1978 márc. 31.

Péchy Imre

Ybl Miklós-dijjal jutalmazta a Miniszterta-
nács az alant felsorolt müvészeket, az ország
felszabadulásának 33. évfordulója alkalmából,
elért eredményeikért: Hofer Miklós a Bp.-i
Müszaki Egyetem tanszékvezető docense, Pintér
Béla a Középülettervező Vállalat főépitésze,
Kerekes István az Általános Épülettervező Vál
lalat épitésze, Kiss András a Könnyüipari Ter-
vező Vállalat épitésze, Koppány Tibor az Or-
szágos Müemléki Felügyelőség müteremvezetője,
Kovách István a Szövetkezeti Tervező Kivitele
ző és Uzemszervezési Vállalat épitésze, Láng
János a Győri Tervező Vállalat épitésze, H.
Mueller Éva a Középülettervező Vállalat épité-
sze, Péchy Imre a Mélyépitési Tervező Válla-
lat épitésze, Szabó István ny. épitész.
Élet és Irodalom, Bp. 1978. ápr. 8. XXII. évf.
14. sz. 8. lap.

M.D.K.

Péchy Imre,

1810-ben a gyöngyös halászi templom jobboldali falára Szt. Imre képét festi.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 378. old.

Kirépsi

Telepy

Visegrád Pastell.

Steindl

" Mária felvi templom dele kulkat.

" " nyugati " (régi)

" " ~~[illegible]~~ "

" " alapraja.

Péchy Imre

pécsujfalusi

a m. kir. államnyomda igazgatója az 1880-as években.

A 300-nál több munkást foglalkoztató, 113 különféle géppel dolgozó, és számos, különféle módon reprodukáló intézet igazgatójának gyakorlatilag is képzett szakembernek kellett lennie, tehát életrajzi adataira már azért is gond fordítandó, mert valószínűleg unokája a híres mérnökkari tabornok-nak. Az államnyomda az 1880-as években az ország legmagyobb nyomdai és graf. műintézete.

Lásd Kel 1885 432
III. 3. f. 433. l.

Péchy Imre

mérnok, tétképrajzoli

irod

Műcsarnok 1868.

168 l.

Csehország III. 226.

Péchy Imre

Kartograph, Direktor der königl. ungar. Staatsdruckerei, geb. 25 Sept. 1832 in Nagykőrked, gest 19. Febr. 1898. machte den Freiheitskampf mit, nach dessen Niederringung er sich als Privatingenieur mit Kommassierung und kartograph. Aufnahmen beschäftigte. 1870 trat P. in den Staatsdienst. Seine kartograph. Arbeiten und geograph. Plastiken erweckten selbst im Auslande Aufsehen. P. hob die Staatsdruckerei auf ein hohes Niveau, die galvanoplast., photomechan. Reproduktionen und Kupferstiche derselben erwarben die ungeteilte Anerkennung aller Fachkreise.

Krücks II. 360. l.

Péchy György, építész

a Stadion nálló terveője

-: Épül a főváros új nálladája, a Stadion 9.

Nepszabadság Bp. 1979 máj. 10.

Péchy György, építész

h: Tolnai Lajos

-: (-fényképi- szöveg-)

Esti Hírlap, Bp. 1981. jan. 14.

8

Péchy György

Csikai Márta celldömölki „Szerelmespár"-jának az mediacetervét Péchy György tervezte.

------:Köztéri munkák.

Müvészet,1976. szeptember - 48.oldal.

MDK

Péchy
nyomda igazgató

a Tátra és a Balaton és környéke c. domborművü térképei szép és fáradságos munkák" a mil. Kiállításon (Állami nyomda)

Tichy Ákos: A sokszorosító iparágak kiállítási pavillonja
Grafikai Szemle 1896 évf. 7. 110 l.

Pechán József

Götz B. Ernő, Réthy Károly, Réthy Károlyné és Szigeti Jenő müvészek szerepelnek a MÜVÉSZ-HÁZ uj kiállitásán, akiket a kritika a nagybányaiakként emlit meg.
Pechán Józsefről annyit mond, hogy "ragyogó [illegible] palettáju kolorista."
Müvészet c. rovat közleménye.

A HÉT. Bp. 1910: Jan. 16:
XXI. évf. 3. sz. 48. lap.

Pechán József

"A MŰVÉSZHÁZ második kiállitása" cimmel M. sign.-val /Margitay Ernő/ három művész munkáját emliti meg:
Honti Nándor /neve a kritikában kétféleképpen szerepel, egyszer Andor, másszor Nándor/

Pechán József és Körmendi Frimm Jenő.

Pechán József: mint rajzoló is kitünő, s mint kolorista elsőrangu tehetség.- mondja a kritika. "Bádeni utca" és a "Majális" c. müve a legjobb munkák /!/ között is megállná a helyét."

ÉLET , Bp. 1910. jan. 16. II. évf. 3. sz. 90-91 lapokon.

ssék, ha lehetséges, a munka I. és

könyvtár részére ajándékul meg-

nemet a nagytekintélyü Elnökség

k

hó 6. án.

mély tisztelettel

igazgató.

(Pechan József
festő cikke
11. 1223

( ) Művészlelep
Palicson. Bácskai
Hírlap. 1914. febr. 1.

sbadi czipőraktár. A legkitünőbb Karlsbadi czipők egyetlen budapesti raktára
ÁRI DEZSŐ-nél Dorottya-utcza 8. sz. Tavaszi, Promenade- és czipők, világos és fekete bőrbe, urak, nők és gyermekek részére.

Pechán József
antico
Kvercsi Csornok kat.
31. n. 1926. febr.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Pechán József

l.

Szent György Céh

XII. aukc. 52-7.

Visegrów

Pechan József

festő

Újverbász

Sárd

Szeged 1944 -

Délvidéki tulálk

Pechán József

ujverbászi festő

1913 ban (baró helyen) Ujverbá-
szon, szülővárosában
Palánkán és Zombor-
ban rendezett koll-
kiállitást.

vod
z

Budapesti Hirlap.
1913. febr. 15. (Képző-
művészet.)

661. sz.

Etrusk-római:

Diszedény:

A rövid nyakú, kerek
thologiai jelenetek ~~xxxxxx~~
czát ver és a ~~pak~~ bætot
karimája gyöngyfűzér

~~Terrakotta~~ Márvány, 29 cm

~~Etrusk-római~~ cz

Ltpa 1/2

453
150
2265
453
6795

142

199.

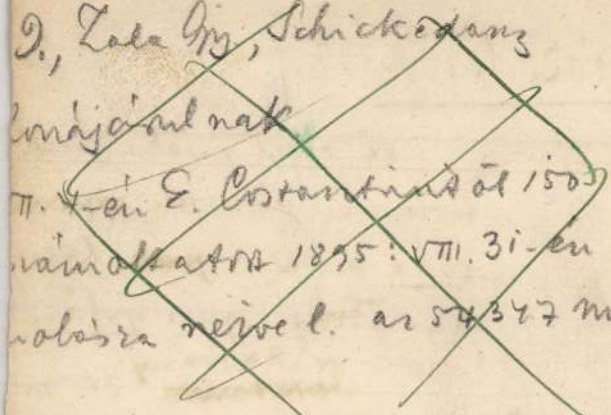

Iparmvüszeti Muzeumban helyeztetett el. (480

Pechán Josef

Thieme Becker

XXVI. 333. f.

Lyka

Pechán József

testő

vad

Ser Délvidéki 283. l.

509

1908.

ruár 6-án.

a melynek mentén

ek egy ~~részen~~ e reggeli hangulat-
lőter~~ében~~rel, a hol a sik területet
szikladarab élénkiti és a hol
halad, különféle lombos fák ké-
ozsdásodó levelekkel. A hegyeket
ák közül jobbról kopasz sziklafa-
ürű köd ereszkedik lefelé és a
hótól boritott Hoher Göll bonta-
„K. Haider 1902.“.

s 20-iki 6~~9~~7184 sz. leirat alapján
-ért (1106-908).

Ut-sonvw!

Pechán József
festő

l.

Kuerfélevős

101. l.

Kályhacsempe VI. 175.

Pechan József

Mucsarnok Ujverbász

1899. tav. kiáll.

1906. tav. kiáll. 243, 253, 273, 313

1906-7. téli kiáll. 405, 421

Szépművészeti Múzeum III. 197

Pechán József

Műcsarnok Ujverbász

1913–14. sélikiáll 675

Csehország III. 209.

Pechán József

festő szül. 1875 Dunacséb.

Bő életrajz

Krück. II. 360. l.

~~Andriska Antal~~ ← IV. 257.

Pechán József

1910. jan. koll-kiáll. a
Művészházban

Katalogus.

..... *műhely.*

főnökség!

v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Pechan József

Jerkő

mül Dunacséb

1875.

leid

B. Bács B

II. kot. 535 l.

398. L. J. M

Sz. Cormeillesben 1789 nove
1851 júl

Mészáros Lázár.

Fekete lepellel bevont
fekve van Magyarország v
zolva, a kinek gyér haja és
és bajusza pedig őszbevegy

Daguerreotypia, méretei
— Értéke 30 K. — Gróf Széc

Ajánd. 1888

PECHÁN *József*, festő. * Dunacséb 1875 febr. 21. Münchenben tanult, azután Bécsben, majd Újvidéken élt. 1897. Újverbászon telepedett le. 1899. Az utolsó gyufa c. genreképével szerepelt először a bpesti Műcsarnokban. 1910. kollektív kiállítása volt a Művészházban.

11757.

ázása.

illanatban van ábrázolva, mi-
dora a koronát teszi fejére. Körü-
, balról a pénzszórás és az arany-
jobbról pedig a kardvágás és az ö-

i 32·3 : 39·1 cm.

Kº 15.

Pechán József:

131. Az ének, olajf. --- --- --- 1000 kor.
132. Arckép, olajf. --- --- --- 1000 „

Ropalotafela. 29. l.

PECHAN JOZSEF

758. Pihenés Olajf. 116x105.

Árverési Közlöny 1936.2.sz. 48.oldal

Pechán József festő

Népszava XXXVIII.évf.1910 jan.6
4 sz. 6 lap.

Grafikusok tárlata.

Pechán József

Tanulmány, olf.

Műcsarnok 1906/7. téli nemzetk. kiáll.

Pechán (József 3)

festő

Revue de Hongrie

1910. III. a. V. f. 242. l.

a Művészház felavatása.

Pechán József MDK

Csavargó, olf.

Műcsarnok 1906/7. téli nemzetk. kiáll.

Pechán József festő

Népszava XXXVIII.évf.1910.jan.4.
2 sz. 5 lap.

Uj kiállitás a Müvészházban.

Pechán József festő

Népszava XXXVIII.1910 jan.6.
4 sz. 6 lap.
Grafikusok tárlata

Pechán József festő

Népszava XXXVIII.1910 jan.6.
4 sz. 6 lap.
Grafikusok tárlata

MDK

Pecher Vilmos szobrász

1896-ban jó munkáért elismerő oklevelet kapott.

Cikk: A magyar iparművészek törzskönyve.

Magyar Iparművészet, 1903. 153.1.

MDK

Pecher Vilmos, szobrász
1896. Elism. okl.

Az Iparm. Társ. kiállításainak kitüntetettjei.
M.I. 1903. 154.l.

fordult
ra. Jobb felől elválasztott haja és leberet-
alla barna, szeme kék, szemöldöke és ba-
ék nyakkendőjén ~~fehér-fehete~~ czikázó csikok
ágott, kabátja fehete, ~~s~~ köntöse zöldesszürke.

k János. 96."

: „90"
olvasható.

rosra, méretei 26.5 : 18.3 cm.

1835

107/95 № 230.

Pecher Simon jud.

ötvös

1828 Verbó

Magyaroronötvösök 42 l.

Pecher Károly
fasorbrász

l.

Ráth György 1896

411. l.

~~Pecsétnyomó, czímecs VII. 67~~

Pechhart Józef

nobrán

1754

l.

Schoen Óbuda

56. l.

J e gy z

Felvétetett Esztergomban, a her

Jelen vannak; dr. Gerevich Tibo

Országos Bizottságának helyett

dr. Meszlényi Zoltán, prelátus-

Pechart József

váci nobrais

1775

d.

Szarka Gyula:

Váci domokos

konvent története

Bp 1912. 88. l.

MDK

Pechan József, festöm.

Pihenés. Olf.

Árv.Közl.1940.1.rk.sz. 32.l.

MDK

Pechan József, festöm.

Píhenés. Olf. Jelz.

Árv. Közl. 1936.márc. 76.sz.2.rk.sz. 48.l.

MDA

Pechan József

Pihenés.Olajf. 116x105./Jelz./

Árverési közlöny, 1938.dec.8.sz. 88.aukció. 28.1.

MDK

Pechan József

Pihenés, of.

Árv.Közl. 1940. dec. 7.rk.sz. 96.aukc.

30 l.

MDK

Pechán József, sz. 1875

Táj tovakkal

Ernst Muz. aukc. 49.sz. 1.rész. 7 l.

7

67

— kurcsi villa

—1

/. Drégely és Palánk, egykor két
dkorban fennállott. Palánk csak
kezett. Drégely nevét 1274-ben Dra-
agoly és Drágoly néven emlitik az
odik felében a Kacsics-nembeli Szé-
ászló birtokától megfosztja és azt
ternek adta. A század elején még
n már falu és ekkor Dobák-nembeli
ásárolt birtoka. 1285-ben pereskedés
oka, ekkor már vára is fennállott.
ja elfoglalva és az elpusztult Hont
zékhelye. A XV. század elején Zsig-
sitja el, 1438-ban azonban kiváltja
Pálóczy György érseknek adományoz-

Pechán József

Pihenés, olaj

Árverési csarnok. 1939. 19 1.

Pechán József

Pihenés, olaj

Árverési Közlöny, 1936. márc. 2.rendk.sz.

48 1.

Pechán József

"Erős szinhatásu, merész kontrasztokra épitett képeit" magasra értékeli Jean Preux: „Müvészház" c. kritikájában, mely a fiatal magyar piktorok VI. csoportos kiállitásáról számol be, megállapitva, hogy „egy nagyon erős, kiforrott, kész tudásu harcost nyert a müvészben a modern piktura." Kicsit nyersnek, de impozánsan biztos/és határozottnak/nak/ tartja a fiatal müvészt.
A HÉT, Bp. 1912. febr. 4. XXIII. évf. 5. sz. 77-78. lap.

Pechan György, szabómester

1872-ben a soproni naptárban szerepel a sztrájk idején. 34.old

László Ernő: A soproni szabólegények sztrájkja 1872-ben. 29.old

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XIII. 1959. Sopron

Pechán Béla, grafikusművész

Jugoszláviában, a Tisza-parti Kanizsában, - mint minden évben, - idén is megrendezik a Kanizsai Irótábort. - Ezzel egyidejűleg az Amatörszínház előcsarnokában tekinthetők meg Pechán Béla tusrajzai és Andruskó Károly linometszetei.

Pechán Béla tusrajza a „Fűzfák" c. sorozatból. /repr./

Vass Imre: Kanizsai Irótábor. - 1980.

Petőfi Népe, 1980. szept. 7.

Pechán Béla, festőművész

Újvidéken Pechán Bélát Fórum-
díjjal jutalmazták alkotásai-
ért.

Világ

Utunk, 1979. máj. 4.

Pechán Béla festő.

Vásárhelyen nyílt meg a szentai képző-
művészek tárlata, melyen művei szere-
pelnek.

Szabó Endre: Kulturális krónika.
Csongrád Megyei Hírlap, 1969. márc. 19.

M.D.C.

Fondation Hugot

du Collège de France

Paris

M.D.K

Pechán Béla
festő

Nagy István készülő
portréját.

Dömötör János: Nagy István kiállítása Vásárhelyen
Művészet, 1966. November - 29 lap

Pechán Béla MDK

Bácskai tanya

Mücsarnok 1943.nov-dec.
Téli kiállitás

Pechán Béla MDK

Bácskai tanya

Mücsarnok 1943 Téli kiállitás

VIII.kerület
Területi felügyelõ: Bende Csaba

Kerepesi temetõ, Ganz Mauzóleum: teljes f
Kossuth Mauzóleum: teljes felújitás
Ludovika v. lovarda (Természettudományi M
Nagytemplom u. 3., Bölcsõde, Zeneiskola:
Nemzeti Múzeum: II. emeleti kiállitó terek te
Orczy-kert: kertészeti rendezés

IX.kerület
Területi felügyelõ: Bohaček Zsuzsa

Bakáts téri templom: altemplom teljes felúji
Iparmûvészeti Múzeum: §
Kálvin tér, Ref. templom: portikuszfelújitás

PECHÁN Béla (1906–1986) festő

Nagybánya és a Vajdaságból.
Újvidék, 1996

Pechán Béla
festő

M.D.Y

Verbászon elő festő, ahi Nagy
István felesége vett rokoni
kapcsolatba.

Bela Durana: Nagy István jugoszláviában.
Művészet, 1967. december - 20 kap.

Pechan Béla
festő

M.D.Y.

Nagy István festőművésszel 1935-
ben találkozott Verbászon utoljára.
A nagybetegművész még akkor
is dolgozott, ezek a képek még
nem készültek elő.

Béla Duranci: Nagy István Jugoszláviában.
Művészet, 1967. december – 20 lap

Pechváradi Sámuel ifj

1732 v ötvös

Komáromi

U. ott atyjánál id P Sámuelnél

tanult.

Magyarországi ötvösök 26 l.

Canis vulpes T. 46.

Pecsváradi (Pechváradi)
Sámuel id. ötvös
1720, 1732 előtt Komáromban
Fia P. Sámuel nála tanult;
1732-ben már nem él.

Kapmaggaromötvösök 26 l.

Canis lupus X. 46.

Pechwill Charles

verin

l.

Mollekopf

XXXII. l.

Hirlap elsámanialási Nyomtatvány

3 f

MAGYAR KIR. POSTA

Tek. Európa. könyv. lap terjesztő

Budapest

V Rathermere u. 12-

III. 2-

M.D.K.

Pechwill Charles rézmetsző

Rézbe metszette Pompejo Battoni II.József és fivére találkozása Rómában c. festményét.

Tört.Képes.graf.kiáll.1907. 79.l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pechán Béla

festő

Nyverbán

laid

3

Szeged 1944

Délvidéki tartat

Pechán Béla

festő ~~[illegible]~~

Pechán József fia

irod Ujverbászi ak.

Szer Délvidéki

283. h

MTA

Kaczóny: Grimm Rezső. Művészet, 1912. 211-15 l

MDK

Pech Severinus, asztalos

Grandpierre Edit: A kolozsvári Szent Mihály templom. Bp. 1936. 4o l.

M. D. K.

PECH (PECK) Severinus szobrász
tiroli származású

1742 és 1750 között Kolozsvárott szerepel az anyakönyvben

1743 - 1747. Kolozsvár, Szt. Mihály-kapu, ajtajai

Kolozsvár, Szt. Mihály-Templomban a Háromkirály, Szt. András- és Nep. János oltárokon dolgozott Schuchbauerrel

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I. 253. II. 144. l.

Pech Severinus

asztalos Kolozsvárt 1742-50.
Az alábbi templom szószékének
s oltáraimak asztalos munkáit
vegezte. A szobrász munkák
Nachtigallról és Schuchbauer-
től valók.

Biró Kolozsvári szellihály

30. l.

SCHILLER

BUDAPEST

VII., Erzsébet-körút 42.

Telefon: 45-3-51.

Női vagy **férfi kézzel** vagy **géppel varrott**

BŐRKEZTYŰK 4.90

az összes különleges divat fazonokban.

Minden pár keztyűért teljes szavatosságot vállalunk.

Pech Severinus

tiroli ostalos

Schuchbauer Antal kolozsvári nobrásszal együtt készítette a kolozsvári szent Mihály templom Három Királyok (ma szent József) és szent András oltárát 1747-1750 közök, a szentháromság oltárt 1756-57, Nepomuki szent János oltárt 1756-58.

Biró kolozsvári cz. lihály

53, 56. l. 58. l.

Pech Severinus

miniaturalos

lásd

Grandpierre Edit

A kolozsvári hent

Mihály templom

Bvert 1936. 401

Pecher Vilmos
fassobrász Bp.

l.

Ezredéves kiáll

XII. csop. 42. l.

Pecher Vilmos

ifiobrász

l.

Ráth György 1896

410-1.

a záróöv telepitésére.

t a vázlat szerinti három szakasz-

a Fő-Dunaág melletti első tüzelőállá-
ával történjék.
ösztás.
raj.
szak.
szak.
gp.raj.
gp.raj.
s:
nál 8h-tól kezdve 3oI-es időközökben
ndjében.
rb.láncfürész.
rb.láncfürész.

b.rombolo csörlő.
yagon kivüli szükségletet indokolt
ényeljék.
adalmazáshoz tartozó anyagmennyiség:

drb.zároharv kocsi.
si anyaga:

drb.
o drb.
drb.
"

Pechk Antal
könyvkötő
Kassa 1770.

l.

Romhányi
86. l.

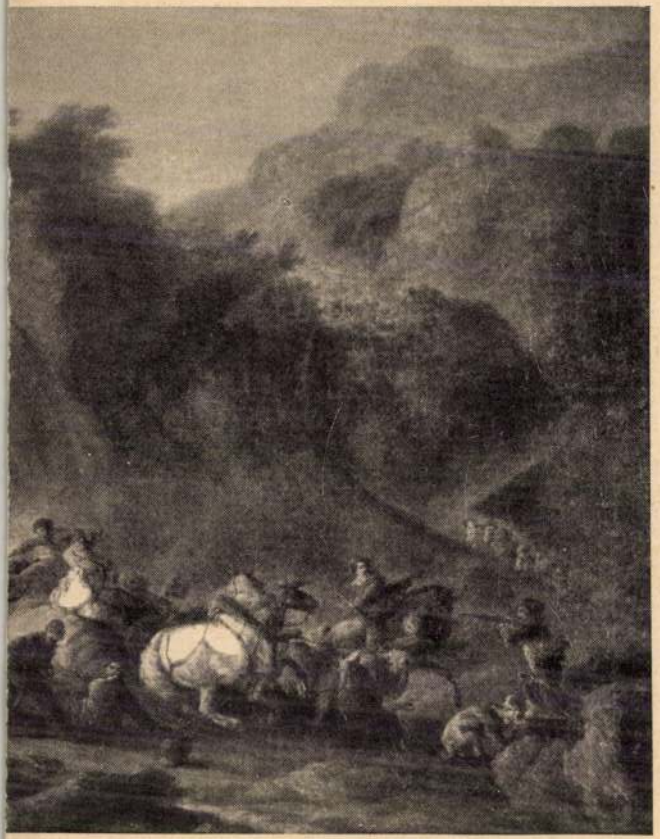

1.

PECHL, Karl, pozsonyi asztalossegéd

K.P.,Tischlergesell,
8 éves fia megh. [1806, 771 l.]

Pr.Z.

PECHL, Karl, pozsonyi asztalonegért

K. P., Tischlergesell, 8 éves fia meghalt. (1806, 771 l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

Pechler György

Kőnnivesen

1774-ben az aradi

zsellérek kört em-

lítve -

Lakatos Arad

II. k. 234. l.

MDK

Pechler Tamás kőmives

résztvett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold:Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I.Kik épitették ujjá Budát az 1686.évi romokból? Müvért 1957.VI.évf.4.sz.299.l.

P e c h m a n n

festő

ifj.gróf Pálffy Lipót: Magyar emlékek külföldön.II. Fővárosi Lapok.1867.nov.27.

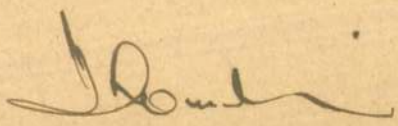

Pechmann festőművész. MDK.

"Visszatérés a keresztelésről"

Vas. Ujs. 1858. 2oo. l.

Peter Pechmann, szobrászművész

A vásszi tanács műv.-i osztálya és a Magyar Képző-Iparművészek Szövetség a közelmúltban értekelték a sóstói nemzetközi érem-művészeti alkotótelep ez évi munkáját és kijelölte a jövő útját. – 1983-ban az öntést Gyárfi Sándor, Gebestyén Sándor és Varga Tamás végezte a művésztelep alkotó résztvevőjeként. Peter Pechmann készített kisplasztikát sóstón 1983-ban.

Tóth Sándor: Érem, vagy plasztika.
Kelet-Magyarország. 1984. aug. 25.

PECHT, Joseph, hangszerkészítő Pozsonyban

J. P. bürgerl. Instrumentmacher, zongoráit a-
jánlja, melyeket ő maga készített. (Hirdetés.
(1807, 1015, 1026, 1039.1)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

PECHT, Joseph, pozsonyi asztalosmester

J.P., bürgerl.Tischlermeister

4 gyermeke megh. [1812, 291 l.
1815, 773 "
1819, 193 "
1820,II.köt. 178 "]

U.az, † 73 évesen, Pozsony, 1846 febr.11.
[1846, 167 l.]

Pr.Z.

PECHT, Joseph, pozsonyi ártalomtevő

P., bürgerl. Tischlermeister, 8 hónapos fia meghalt. (1812, 291 l)

—

J. P., stb, 2 heten fia meghalt. (1815, 773 l)

—

U. az, 2 éves lánya meghalt. (1819, 793 l)

—

U. az, 3 heten fia meghalt. (1820, II. kötet, 778 l)

—

U. az, + 73 éves korában, ~~1846~~ Pozsony, 1846 február 11. (1846, 767 l)

—

Preßburger Zeitung
[Gentilis]

Pechthold

rézöntő"

Der Ungar 1842. sept. 6.

(G...: Die erste ungarische Gewerbsausstellung)

Kalmár

MDK

Péchujfalusi Péchy László,okl.ép.m.

sz. 1897. VII.Erzsébet krt. 19.

a Kamara tagjai sorába felvette.

A Bp.-i Mérnöki Kamara közleményei.
MMÉE Közlönye. 1927.III.27. 74.l.

MDK

Péchujfalusi Péchy László, sz. 1897 építész

Hird.tagfelvételről. MMÉKözl 1927. 11-12.sz. 74 l.

Péchujfalusi Péchy László építészmérnök
Uj tag
A Budapesti Mérnöki Kamara közleményei
MMÉEK LXI 15-16 szám

6 1927

[illegible]

ó tisztelettel

05, IX/23.

Gyulai Rudolf
Körp. könyvtárőr

lt. 1552 óta az erdélyi két vajda
étezer lovast és ezer gyalogost

török betörése esetén kötelezve
lek által föllármázni. A törökség
, egyrészt az adriai tengertől a
Dráváig, másrészt pedig
a Drávától Belgrádig.
E részben jelentékeny
lépést tett I. Ferdinánd
1559-ben «Haramia» név
alatt egy határőrezredet
állítván föl s annak ön-
álló ezredesévé Lenko-
vich Jánost nevezvén ki.
Érdekes, hogy a hadra-
a régi módon, véres kardnak
is véres ruhába volt öltözve.
ak bandériumaikat tárogatókkal

két kisebb ágyú és harmincz em
havonkint 2674 forintba került.
Látjuk ezeken, hogy a naszádos
dött ki a csajkások intézménye,
Fejérvári Lászlónak, a csajkások
főleg costümtani szempontból.

A tüzérséget illetőleg bá
alig volt nemzet, mely a török
később a franczia tűzmesterek m

A tábori tüzérség mindai
hogy egy tábori ágyú öt óra lef

Báthory István már nagy
Békés Gáspárral szemben. Ugyar
méltányolt tüzes golyókat is.

A ruházatot illetőleg tula
nagyjából a ruházat is, de az
ábrázolások, melyek fogalmat ny
féle metszet-gyűjteményben, Ern
HANSEN HANGEN-nak 1534-ben
fametszetek vannak, melyeken a

28. Zoller, Orden u. Ehrenzeichen

29. Petöfi Sándor nobra

30. Schulze, Gerona

31. Barison, Chrysographischer

32. Hübsch, Bau-Werke

33. Hager, Mittelalterl. Bauten Reg

34. Zannoni, Scavi di Bologna

35. Ulfsparre, Svenska Fornsak

Péch - Ujvár
vagy Henigh vár
(Sáros om)

l.

Potemkin 38. l.
39. l.

3

Pech Severinus (Seyfrid Pöch)

1756-58. Kolozsvár: Szent Mihály templom: a Nepomuki. Szent János oltár asztalosmunkája. 1757: uo. tabernaculumot képzit.

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970.

320 l.

Pech Severinus (Seyfrid Pöch)

1745: Kolozsvár: uo. a particus ajtajai; 1747-50. uo. a Három királyok-oltár asztalosmunkája. 1748-49: uo. a Szent András (ma Szent Kereszt-) oltár asztalosmunkája. 1751-56. uo.: a Szentháromság-oltár asztalosmunkája.

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970. 3191.

Pech Severinus (Seyfrid Pöch)

Asztalos: 1730 februárjában költözött a városba Tirolból: 1740 és 1770-ben történik említés róla. 1740-50: Kolozsvár, a Szent Mihály templom szószékének munkái.

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukaresl, 1970.

3191.

PÉCH Fülöp egri ácslegény. Egerben 1752-ben mint --+ Wildinger egri ácsmester segédjét ~~kárt~~ irják össze.

A VHevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Péch Fülöp, ácsmester

Egerben 1752-ben mint Wildmüller ácsmester segédjét írják össze.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 378. o.

PECH József

Gál 1989 No.45. - 1850

Péceli Antal
festő
III. Zsigmond u. 68.

MKSz 1947

tere.Come data dell'invio de

A Sua Eccellenza

F.T. Marinet

Accademico D

Péceli Antal

festő

Traumburg c.

képe repr.

Művészet

1940. 31. sz. 12. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Pécely - Ráday -

Mastely

(Pest vm)

l. Ép 1744

Bar Bpestbalp

68. l.

Szabadalomlevél, mohácsi takarócsréhé

IX. 85.

Péceli Ráday-Eastég

l.

Hekler. MMTöH

160-l

Pécel

(Pest vm.)

Kúria kaje 200.-ft

Zádor-Rados

20f
MAGYAR KIR. POSTA
BUDAPEST
11 XI-1-6
K 112 K

Petr Samu

talán Henrik!!

önarcképe

l.

Petr E M magyarországi

arcképei

4. l.

Pécel

129. — PÉCEL

191. — PÉCEL: Korányi-kúria — Herrensitz Korányi
Résidence seigneuriale Korányi — Manor-house Korányi

ri és belső nézetek
et de l'intérieur — Views of the courtyard and interior

Pécel

Rados Jenő dr.
Magyar Építészet 201 l.

Pécel.

Kastély

Épült 1744.

Rados Jenő dr.
Magyar Kastélyok
12, 13 l.

Péceli rk. templom

(Pest vm.)

A régi templom 1777 ben romokban hevert.

1874-ben a váci püspök Szent Istvan tiszteletére kápolnát épitetett.

Ennek helyén 1900-ban épitették a jelenlegi templomot a magyarok Nagyasszonya tiszteletére.

Chobotvac.

227, 228. l.

Holland festő, XVIII század: Nő ékszerekkel. Vászon, olaj; 78 × 98 cm.

Maszlagy II. 484. — Báró Baldácy Antal gyűjteményéből.

Pécelí ref. templom

(Pest vm)

Emlitve: Chobotrác

228. l.

Pécel

Szabó A

Péczel és Pestkiskun megye leírása.

Petrik 1886–1900

MDK

Pechán József
Az utolsó gyufa

Magy.művészet - lev.lapokon. Műcsarnok, 1899. 31. sz. 472 l.

M.D.K.

Pechán József
festő

376) Táj
(Somogym. tus.)

Egyéb körtulajdonból elveszett műtárgyak jegyzéke.
Budapest, 1952.

24e.

M.D.K.

Pechán József /1875-

376. Táj. Olajf. 70x56

Elveszett. /Somogymegyei Muzeum/

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. V. füzet.
24. l.
MUMOK. Bp. 1952.

Pechán József festő,
(Új-Verbász.)

K. V. 407/1899.
1899. jun. 9.

MDK

Pechan József, Uj-Verbász

Magyar kiállitó müvészek névsora. Mücsarnok, 1899. 22.sz. 346-348 l.

Festészet.

„Az utolsó pünkösd" c. kép.

(Pechán József-től).

Fr. V. 407/1899.

1899. jún. 9.

MDK

Pechán József

"Arckép" repr.
A Művészház felavató kiállitásából.

Ropatotafela

MDK

Pechan József

Irod.:

Lauser, Dr Wilhelm: Die Kunst in Oesterreich-Ungarn II.Jahrg. Wien i n. 19.1.

MDK

Pechán József /:szül.1875./

Táj lovakkal.Jelezve.Vászon.116x106 cm.

Ernst Múzeum aukciói. 49.sz.l.r. 7.l.
Nemes Marcell magyar képgyüjteménye.

Pechan József

Pihenés.Olajf. 116x105.

Árverési Közlöny.93.aukció. 32.1.

PECHÁN József

Nagybánya : Nagybányai festészet a naiósok fellépésétől 1944-ig. Miskolc : Mission Art Galéria, 1992

61,179 + ill Vo 122,123.

MDK

Pěchán József, festöm.

a Müvészház müv. egyesület fiatal tehetségek bemutatkozását segiti elö. Idén is több talentumos fiatal müvész alkotásai kerültek a magyar közönség elé.

Nevére szivesen emlékezünk.

Müvészház.
Müvészeti Krónika.1912.ápr.1. I.évf.1.sz. 9.l.

MDK

Pechan József

Az utolsó gyufa, of.

Képzőm. Társ. 1899. tav. nemzetk. kiáll. kat.
43.l.

Pechán József MDK

Bocskorjavitó Sarajevóban, olf.

Mücsarnok 1913-14. téli kiállitás

MDK

Pechan József

Az utolsó gyufa. Olajf.

Képzm.Társ.1899.tav.nemzetk.kiáll. 43.l.

PECHÁN JÓZSEF

Nagybánya művészete (katalógus)
Magyar Nemzeti Galéria, 1996

525
Szöveg : 307-315,
Kép : 307, 308, 310, 311, 312, 313, *424*,

PECHÁN József

Pechán-témák. ls. Kalapis 1990 151 - 18o. ill.

57-58., ill.

Makó Judit ⟶ 1739

2118. **Makovecz Imre**

JÓZSEF Dénes: Bán és Makovecz. = Kritika, 1984, 2. 11-12., ill.

MAKOVECZ Imre: Tetők. = Magyar Építőipar, 33, 1984, 5. 257-260., ill.

NÁDOR Tamás: Az épület: élőlény : 10 kérdés Makovecz Imréhez. = Magyar Ifjúság, 1984. február 24. 40-42., ill.

2119. **Márffy Ödön**

MÁRFFY Ödön festőművész kiállítása a művész hagyatékából, Bp., Vigadó Galéria, 1984. február 9. - március 8. A kiállítást rend. a katalógust szerk. Kratochwill Mimi. Bev. Frank János. Bp. : Vigadó Galéria, 1984 [20]p., ill. (A Vigadó Galéria katalógusa ; 38.) **ism.** FRANK, János: Around the galleries. = New Hungarian Quarterly, 25, No 96, 1984 179-184., ill.; HARANGOZÓ Márta: Márffy Ödön képei a Vigadó Galériában. = Esti Hírlap, 1984. február 17. 2.; KENESSEI András: Ismerjük-e Márffy Ödönt? = Magyar Hírlap, 1984. március 23. 6.; NEMES, János: Ödön Márffy. = Budapester Rundschau, 1984. február 27. 9.; PAPP Júlia: Márffy Ödön kiállítása a Vigadó Galériában. = Művészet, 25, 1984, 6. 64., ill.; SZABÓ György: Márffy Ödön kiállítása a Vigadó Galériában. = Magyar Nemzet, 1984. március 6. 7.; SZ.A. [SZÉKELY András]: Márffy ödön képei. = Új Tükör, 1984. március 4. 24-25., ill.; TASNÁDI Attila: A Márffy-hagyaték a Vigadó Galériában. = Népszava, 1984. február 24. 6., ill.; VADAS József: Édes a szőlő. = Élet és Irodalom, 1984. február 24. 8.

2120. **Markó Béla**

kiáll. Bp., Óbudai Pincegaléria, 1984 **ism.** P. SZABÓ Ernő: Markó Béla grafikái. = Új Tükör, 1984. március 11. 4.

2121. **Markó Erzsébet**

Pechan Josef

U.661

Pechan József

U. 1223

Pecháu József
festő

„Az udvarom" (repro)

Bela Duranci: Modern magyar képtár Szabadkán.
MŰVÉSZET, 1973.január - 38.oldal

Pechiau József
festő

Méltatás

Sz.Karnyó Leona: Hustéth Lajos művészete.
Művészet, 1972.január - 12.oldal

Pechán József
festő

Pechánnak Nagy István is bánálja volt, sokszor hónapokon át használta, műlerőnt vajdasági barangolása idejen

Bela Duranci: Modern magyar képtár Szabadkán.
MŰVÉSZET, 1973. január - 38.oldal

Pechán József
festő

Pechán József, Eisenhut Ferenc festő segítségével jutott el Münchenbe, majd Hollósynál és Nagy-Váriyán folytatta tanulmányait.

Bela Duranci: Modern magyar képtár Szabadkán.
MŰVÉSZET, 1973.január - 38.oldal

Pechán József
festő

Pechán József, a fiatal vajdasági festő csatlakozik az avantgardistákhoz.

Béla Duranci Meselnek a falak...
Művészet, 1971 február - 11 oldal

Pechán József

1875 - 1922

verbányi festő

1910-ben nyitottamag műtermét

Pesten

Kritika 1974/12

11. old.

Pechán József
festő

Pechán József barátságba volt
Kerzstokkal, Egrivel és Med-
gyessyvel. Tőle alkalommal
együtt állítottak ki

Bela Duranci: Modern magyar képtár Szabadkán.
MŰVÉSZET, 1973.január - 38.oldal

del Pecchia Jeromos

festő.

mitólag Magyar

Szármarási (vagy itt

dögozott?)

K.Ö. A festészet fejlő-

déséről Magyarországban

Bpest 1898. 6. 1.

conservò la sua individualità anche Béla Iványi-Grünwald. Il ricco cromatismo, gli effetti atmosferici, e la ~~[illegible]~~ chiara, ma mai convenzionale idea compositiva gli assicurano un posto eccezionale nella nuova pittura ungherese.

Pécs János

mozaikművész

l.

Sz épművészet

1941. 274. l.

MDK

Peák Pöre

Homokmégyi "pingáló" asszony. A Mezőgazd.Kiáll
on előrajzolás nélkül festi a virágokat.
Okécskén a városháza tanácstermét festette
tele virágokkal.

Cikk a Mezőgazdasági Kiállitásról./Eö.Gy./

Esti Ujság 1940.ápr.1. 9.1.

MDK

Peakovits Gyula

Alpár Ignác mesteriskolája. Épitő Ipar-Épitő Müvészet. 1924. márc. 1.

Peák Pöre

A kalocsai Népművészeti és Háziipari Szövetkezetben dolgoztak :Király Ilus,Peák Pöre,Kovács Panna,Török Géza,Pirisi Julis, nevük országosan ismert, valmint Szőnyi Marcsa a legszinvonalasabb külföldi bemutatókon kelt feltünést.

Magyar Hirlap 1976/174/4
Sárközi Mária:Kalocsai virágok

Pätzl és társai, iparosok

A soproni számadáskönyvek szerint Lackner Kristóf temetésére dolgoztak. 1672. jan. 4. 168. old

Kovács József: A Lackner Kristóf felett tartott gyászbeszéd és temetésének számadása 167. old

Soproni Szemle, Helytört. folyóirat. XIX. évf. 1965 Sopron

PÄRY Mathias, ötvös Pozsonyban

M.P. Goldschmidt, 8 éves fia meghalt (1770, 76. szám, 4l)

(Mihalik J. Muz és Kt. Ért. 1911, nem ismeri)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

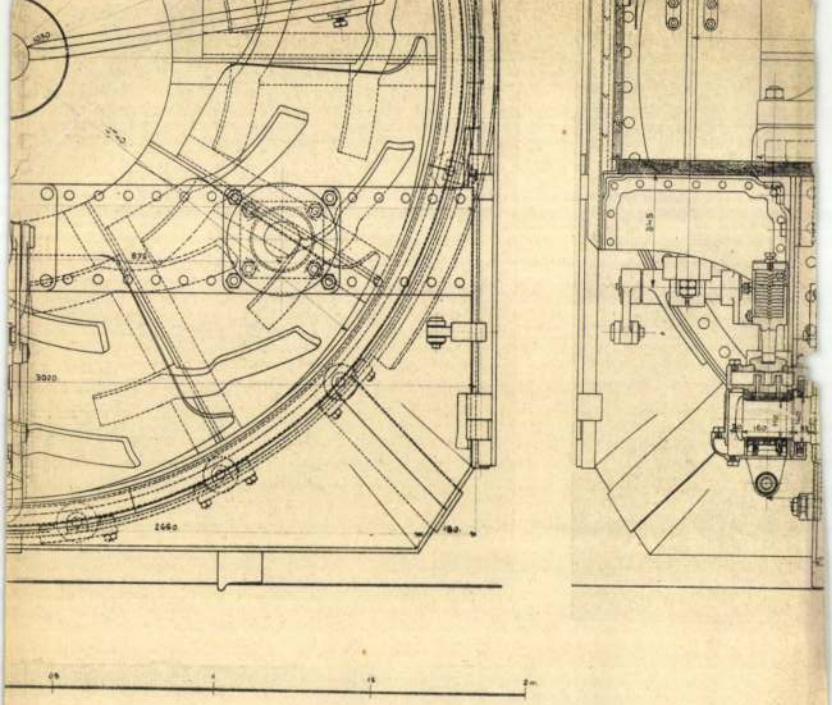

tulnézete és keresztmetszetei.

sutak gépgyára Budapesten.

Pär Simon

ács

Sopron

1697. okt. 7.

polgárcskü

Házé

Péczeli Erzsébet, textiles, 1941. végbizonyitványt nyert

Iparművészeti Isk. évk. 1880-1941. Bp. 1942.
33 l.

Pecz Samu –
Pentelei Molnár János

AZ 1925-IK ÉVI

TAVASZI KIÁLLITÁS

ÉS
LÁSZLÓ FÜLÖP, MUNKÁCSY MIHÁLY,
PENTELEI MOLNÁR JÁNOS, VALAMINT
PECZ SAMU ÉS HÜVÖS LÁSZLÓ
ÖSSZEGYÜJTÖTT MÜVEINEK

4

TÁRGYMUTATÓJA

itt marad

MÁJUS, JUNIUS

ORSZÁGOS MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT
BUDAPEST, VÁROSLIGET, MŰCSARNOK

G. — Grafikai díj.
M. — A „Művészet" díja.
KT. — Károlyi Tibor-díj.
MBK. — Műbarátok Körének díja.
SZF. — Székesfőváros díja.
BK. — Benkő Kálmán díja.
L. — Lotz-díj.
HL. — Horovitz Lipót-díj.
HK. — Horváth Károly díja.
HN. — Horváth Nándor díja.
HA. — Halmi Arthur díja.
SZ. — Szinyei Merse Pál-díj.
KE. — Kitüntető elismerés.
KMSZ. — Képzőművészek és Műbarátok Szövetségének díja.
SB. — Somsich Béla gróf díja.

AZ 1925-IK ÉVI

TAVASZI KIÁLLITÁS

ÉS

LÁSZLÓ FÜLÖP, MUNKÁCSY MIHÁLY,
PENTELEI MOLNÁR JÁNOS, VALAMINT
PECZ SAMU ÉS HÜVÖS LÁSZLÓ
ÖSSZEGYÜJTÖTT MŰVEINEK

TÁRGYMUTATÓJA

MÁJUS, JUNIUS

ORSZÁGOS MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT
BUDAPEST, VÁROSLIGET, MŰCSARNOK

Budapesti Hirlap nyomdája

A MŰVÉSZEK NÉVSORÁBAN KÖZÖLT DIJAK ÉS KITÜNTETÉSEK RÖVIDITÉSI JELEI.

PB. — Pállik Béla-díj.
J. — Jendrassik Jenő díja.
BD. — Bardócz Dezső díja.
BM. — Bruck Miksa díja.
NA. — Nagy aranyérem.
KA. — Kis aranyérem.
T. — Társulati díj.
R. — Ráth-díj.
I. — Ipolyi-díj.
RSz. — Rökk Szilárd-díj.
E. — Esterházy-díj.
Rd. — Rudics-díj.
FV. — Forster-féle Vaszary-díj.
W. — Wahrmann-díj.
H. — Harkányi-díj.
LK. — Lipótvárosi Kaszinó-díj.
EK. — Erzsébetvárosi Kaszinó-díj.
JK. — Jubileumi Király-díj.
HI. — Halmos Izor díja.
F. — Fészek-díj.
W. Gy. — Wolfner Gyula díja.
KA. D. — Kohner Adolf díja.
TS. — Tolnai Simon díja.
HV. — Herbert Viktor díja.
ÁV. — Állami vízfestmény-díj.

Schmidmann László sz., Erzsébet királyné-út 68. (505.)
Senyei József f., Baross-utca 75. (329, 356.)
Spányik Kornél f., Vilma királyné-út 32. (242, 251.) **KE.**
Spolarich Thoma László f., Budafok, Budaörsi-út 11. (477.)
Steinhauser Ágoston f., Páfrány-út 13. (186.)
Stetka Gyula f., Bajza-utca 23. (315, 319.) **T.**
Stringovics Ferry sz., Hajós-utca 30. (179.)
Szabó Dezső f., Zsolt-utca 11. (192.)
Szánthó Gergely sz., Szerb-utca 19. (502.)
Szánthó Lajos f., Bérkocsis-utca 3. (302, 326.)
Szegedi Kovács Ágoston f., Fehérvári-út 56/c. (312.)
Szende Andor é., Nagykorona-utca 15. (140, 141, 142, 143.)
† *Szirt Oszkár* f., (188, 464.)
Szlányi Lajos f., Pozsonyi-út 4/c. (280, 305.) **E. KA. T. RSZ. LK.**
Dr. Szokol Villibald f., Sárkány-utca 1. (195.)
Szőcy Szilárd sz., Mária Terézia-tér 8. (150, 151.)
Szőllősy János f., Gát-utca 25. (189.)
Tamássy Miklós f., Damjanich-utca 52. (472, 480.)
Tury Gyula f., Veres Pálné-utca 19. (67, 266, 267.) **HV. I.**
Udvary Pál f., Kelenhegyi-út 12. (73, 74, 75.) **BM. KE.**
Unghváry Sándor f., Fő-utca 42. (152, 153, 154, 155.) **HK.**
B. Vajda Klára f., Tigris-utca 10. (208.)
Vass Ferencné f., Döbrentei-utca 8. (202.) **KE.**
Vámossyné Eleöd Carola f., Mányoki-ut 8. (467.)

ELŐSZO.

Május 1-én volt 25 esztendeje annak, hogy a magyar művészet örök büszkeségét, Munkácsy Mihályt e helyről örök pihenőjére kisértük. A Képzőművészeti Társulat kiállításán kezdte meg dicsőséges pályafutását és itt is fejezte be utolsó alkotásával, melyet néhány más művével együtt kegyeletünk és örök hálánk jeléül e szomoru évfordulón bemutatunk. Fenkölt lelke, soha el nem múló művészi nagysága keltse új életre nemzeti művészetünket és neve örök fáklya gyanánt világítson jövő törekvéseink útjain.

Művészi programmunkhoz híven folytatjuk a magyar képzőművészet kiválóinak bemutatását László Fülöp gyűjteményes kiállításával, egybegyűjtvén válogatott műveit melyekben művészi fejlődésének minden korszaka képviselve van. A tisztelet és elismerés adóját óhajtjuk leróni ezúttal személyisége és művészete iránt, melylyel a magyar képzőművészetnek fényes pályafutásán dicsőséget szerzett.

Pentelei Molnár János egybegyűjtött művészi alkotásaival siratjuk egy eredeti magyar tehetség korai elmúltát, aki rövid művészi pályafutása alatt is eltörölhetlen dicsőséget szerzett a magyar névnek.

Pecz Samu művészi dicsőségét örökemlékoszlop gyanánt őrzik azon alkotásai, melyekkel fejlődő fővárosunkat és hazánkat gazdagította.

Merítsen mindnyájuk eredményes művészi törekvéseiből buzdítást és követendő példát az utókor, amely neveiket örök időkig szeretni és tisztelni hivatva van.

Az igazgatóság.

A kiállítás festészeti anyagát rendezték: *Komáromi Kacz Endre* és *Kukán Géza;* a szobrászati anyagát: *Bory Jenő.*

Néhai Pecz Samu építész műveit összegyűjtötték és rendezték: *dr. Nagy Károly* műegyetemi r. tanár és *Rerrich Béla építész.* Életrajzát írta: *dr. Nagy Károly.*

ELADÁSI FELTÉTELEK.

Az *eladó művek* árai, a kiállítási termek ajtói mellett, vagy a termek sarkában vannak kifüggesztve. *A vásárlások közvetítését kizárólag a főtitkár végzi.* Azok a művek, melyeknek eladási ára nincsen kiírva, *nem eladók.* A vétel megkötésekor a vevő egy vásárlási nyilatkozatot köteles aláírni, amely föltétlen fizetésre kötelezi az aláírót, megállapított határidőn belül. A vételár egynegyedrésze a vásárlási nyilatkozat aláírásakor azonnal lefizetendő, a maradvány legkésőbb *négy nap alatt* a Társulat pénztárába készpénzben szolgáltatandó be, a törvényes forgalmi adóval együtt.

A kiállított és megvásárolt művek biztosításáról azok tulajdonosai tartoznak gondoskodni.

A megvásárolt műveket a Társulat a Műcsarnok helyiségeiben köteles átadni a kiállítás bezárása után, a befizetést igazoló nyugta és aláírott átvételi elismervény ellenében. Elszállításukról a tulajdonosok tartoznak gondoskodni.

Az 1925 július 10-én túl visszahagyott művekért a Társulat semminemű felelőséget nem vállal.

Az Igazgatóság.

Nádler Róbert f., Logody-utca 9. (52, 54, 268, 323.) **R. E. HI.**

Neogrády László f., Andrássy-út 94. (327.) **HK.**

Neuschloss Kornél é., Attila-körut 21. (136, 137, 144, 149.)

Paál Ákos f., Verpeléti-út 5. (184.)

Pádly Aladár f., Váci-utca 7. (244, 248, 265.) **HK.**

Pádua Kálmán f., József-utca 2. (201.)

Páldy Zoltán f., István-út 40. (344, 463.)

Pállya Celesztin f., Ujpest, Zichy M.-utca 2. (257, 258.) **W. CV.**

† *Pentelei Molnár János.* (92 — 104, 116 — 126, 210 — 241, 416 — 453.)

† *Petz Samu* é. (359 — 415.)

Poll Hugó f., Damjanich-utca 32. (62, 64, 81, 86.) **LK. T. KE. TS.**

Báró Pongrácz Sarolta f., Üllői-út 1. (243, 483.)

Pörge Gergely f., Ujpest, Vasút-utca 77. (350, 351, 357, 308.) **TS.**

Rabocskay Béla f., Százados-út. Művésztelep. (304.)

Ifj. Radnay Rezső f., Mészáros-utca 10. (339.)

Rainerné Istvánffy Gabriella f., Ujpest, Kossuth-utca 35. (313, 468.)

Rakssányi Dezső f., Lövölde-tér 4. (83, 253, 255.) **KE.**

Rauscher Juliska f., Horthy Miklós-ut 10/12. (481.)

Reck Lajos f., Telepy-utca 7. (491.)

Rerrich Béla é., Képiró-utca 5. (132.)

Romek Árpád f., Szűz-utca 5—7. (71, 77, 79.) **F. SZF. KE. J.**

Rottmann Mozart f., Nagy János-utca 33. (331, 335, 337.)

Say Géza f., Székesfehérvár, Vörösmarty-tér 8. (469, 473.) **H.**

Sárdy Brutus f., Keve-utca 48. Római fürdőtelep. (207, 263, 273, 286.)

Sárkány Gyula f., Garas-utca 7. (317.) **F. KE. EK.**

Kristsori Szebeni Jenő f., Rákospalota, Mária-utca 7. (197.)
Kukán Géza f., Bajza-utca 23. (51, 53, 57, 80.) **KAD. KE. SZF. R. RD. HA.**
Kümmerle Pál f., Horthy Miklós-út 40. (484, 485, 486.)
Laszgallner Oszkár f., Verpeléti-út 8. (470.)
László Fülöp f., London. **MBK. KA. NA.**
Lechner Jenő dr. é., Mészöly-utca 4. (134, 146, 147, 148.)
Lingauer István f., Pécel, Kossuth-utca 7. (187.)
Lukácsy Lajos sz., Sánc-utca 5. (178.)
Lux Kálmán dr., Szabóky-utca 40. (139.) **KE.**
Maróthy Major Jenő f., Csillaghegy, Kertsor 3. (203, 284, 290, 292.) **H. KE. R.**
Makoldy József f., Horthy Miklós-út 35. (338, 457.) **E.**
Markup Béla sz., Várkertbazár. (180.) **HI. W. CV.**
Márk Lajos f., Nagy János-utca 7. (70.) **T. LK. KA.**
Márton Ferenc f., Damjanich-utca 52. **(249, 250.) KE. KA. FV.**
Merényi Rudolf f., Ranolder-utca 13. (489.)
Merész Gyula f., Fő-utca 52. (69, 87, 91.) **EK. KAD. FV.**
Merész Gyuláné sz. *Coreth Erzsébet grófnő* f., Fő-utca 52. (204, 271.)
Mihalovics Miklós f., Bajza-utca 23. (90, 274, 296, 314.) **KE. KE. KAD. SB.**
Mihältz Pál f., Bajza-utca 23. (465.)
Miklósi Mutschenbacher Ödön f., Szekszárd., Munkácsy-utca 14. (454, 461.)
Moldovai Krajna János f., Horthy Miklós-út 10/12. (300.)
Sch. Müller Ágost f., Vilmos császár-út 21. (352.)
† *Munkácsy Mihály* f., (127, 128, 129, 130.)
M. Nagy Endre f., Eötvös-utca 29. (200, 311, 333.)
Nagy Vilmos f., Budafoki-út 20. (66, 299, 309.) **HI. F.**

I. TEREM.

LÁSZLÓ FÜLÖP ELEK művei.

Olajfestmények, nem eladók.

1. Bárcziházi Bárczy Istvánné. Magántulajdon.
2. Gyermek arckép. Özv. Ábrányi Kornélné tulajdona.
3. Gyermekfej. László Marcell tulajdona.
4. Női fej. Dr. Rudnyánszky Béla tulajdona.
5. Esti harangszó. Az állam tulajdona.
6. Gyermekfej. László Marcell tulajdona.
7. A kis művész. Kraemer Gyula tulajdona.

7/a. Erlanger bárónő. Zlinszky István tulajdona.

8. Hulló falevelek. Mándy Samu tulajdona.
9. Női arckép. Dr. Seemann Dezső tulajdona.
10. Interior Littleworth Corner. A művész tulajd.
11. Gróf Apponyi Albert. Magántulajdon.
12. Női arckép. Quittner Ervin tulajdona.
13. Gróf Csekonics Jánosné. Gróf Károlyi Istvánné tulajdona.
14. Férfi arckép. Quittner Ervin tulajdona.
15. Bárcziházi Bárczy Istvánné. Magántulajdon.
16. Dr. Berzeviczy Albert. Magántulajdon.
17. Gróf Széchenyi Dénesné. Magántulajdon.
18. Szabó Miklós. Nárai Szabó Sándorné tulajdona.
19. Lukács Mici. Lukács József tulajdona.
20. Szilágyi Dezső. Az Igazságügyminisztérium tulajd.
21. Gróf Bethlen István. Magántulajdon.
22. Gróf Wenkheim Józsefné és gyermeke. Magántulajdon.
23. Báró Harkányi Frigyes. Báró Harkányi János tulajdona.
24. Gróf Szapáry Gyula. A miniszterelnökség tulajdona.

25. Gróf Mensdorf Pouly arcképe. Magántulajdon.
26. Gróf Wenckheim Dénesné gyermekeivel. Magántulajdon.
27. A művész fiai a rádió mellett. A művész tulajd.
28. Férfi arckép. Dr. Egerer Gedeon tulajdona.
29. Báró Forster Gyula. Magántulajdon.
30. Judge Turner. Magántulajdon.
31. Hubay Jenőné Cebrián Mária grófnő. Magántulajdon.
32. A művész felesége. Magántulajdon.
33. Thoman István. Magántulajdon.
34. Dr. báró Wlassics Gyula. Magántulajdon.
35. Thoman Istvánné. Magántulajdon.
36. Falk Miksa. A Pesti Lloyd-Társulat tulajdona.
37. Polakovics Mátyásné. Magántulajdon.
38. Dr. Wekerle Sándor. Az Otthon Írók és Hirlapírók Köre tulajdona.
39. A művész édesanyja unokájával. László Marcell tulajdona.
40. A művész felesége. Magántulajdon.
41. Gyermekarckép. Sándor Árminné tulajdona.
42. Visontai Kovács Zoltánné. Magántulajdon.
43. Görgey Arthur. László Marcell tulajdona.
44. Náray Szabó Sándor. Magántulajdon.
45. Öreg török. László Marcell tulajdona.
46. Gyermek arckép. Sándor Árminné tulajdona.
47. Gróf Bethlen András. A Földművelésügyi Minisztérium tulajdona.
48. Lemberger Gáborné. Magántulajdon.
49. Mesélő asszony. Sándor Pál tulajdona.
50. Fraknói Vilmos. Az állam tulajdona.
50/a. Női arckép. Sándor Árminné tulajdona.
50/b. A kis Lidi. Az állam tulajdona.
50/c. A művész önarcképe. Budapest székesfőváros tulajdona.

Heyer Artur f., Rákospalota, Villasor 5. (308.)
L. Hilberth Irén f., Budafoki-út 41. (478.)
Holló Alajos f., Bimbó-utca 15. (458.)
Horváth Béla sz., f., Zsigmond-utca 68. (275, 295, 325, 347.)
Halasi Horváth István f., Tégla-utca 16. (488.)
Sz. Horváth Kálmán f., Szondy-utca 97/a. (259.)
Hosszú Márton f., Deák Ferenc-utca 6. (72, 348.) **KE.**
Hüvös László sz., Izsó-utca 7. (156—177.)
Józsa Károly f., Népszinház-utca 35. (466.)
Kacziány Aladár f., Alkotás-utca 31. (59.)
Kacziány Ödön f., Kelenhegyi-út 12. (276, 282.) **W. T.**
Karlovszky Bertalan f., Vilma királynő-út 23. (55, 262.) **KT. T. NA. R. JK. HL.**
Kassai Nándor f., Dembinszky-utca 33. (474.)
gaádi Kayzer Lajos sz., Verseny-utca 14. (131.)
Kazacsay Gerőné f., Rákóczi-út, Pannónia-szálló. (198.)
Károly Andor f., Bajza-utca 5/b. (471.)
Kárpáthy Jenő f., Kelenhegyi-ut 12. (261, 297, 341.)
Kemény Nándor f., Thököly-út 35. (182, 206.) **LK.**
Királyfalvi Kraft Károly f., Nagykőrös. (328, 334.)
Kiss Kálmán f., Orlay-utca 2/b. (183, 353, 355.)
Klammer Mariska f., Mészáros-utca 12. (209.)
Kobor Henrik f., Ráday-utca 15. (316, 349, 462.)
Báró Kohner Ida f., Damjanich-utca 20. (65, 76.)
Komáromi Kacz Endre f., Horthy Miklós-út 52. (283, 285, 287, 291.) **KE. HI. KE.**
Komáromi Kacz Endréné f., Horthy Miklós-út 52. (288, 289, 293, 294.) **E. KE.**
Koszkol Jenő f., Üllői-út 55. (298, 455.) **E.**
Kövesdy Géza f., Népszinház-utca 8. (63, 68, 193, 301.) **KAD. PB. KE.**
Kövér Gyula f., Visegrádi-utca 23. (340, 346, 460.) **EK. EK.**

Csillag István sz., Mária-utca 11. (503, 504.)
Csulak Elemér f., Aggteleki-utca 2. (497.)
Czeczei Szüts Sándor f., Zsolt-utca 11. (181, 199.)
Damkó József sz., Várkertbazár. (105, 106, 109, 115.) **KA. I. I. LK. TS. KE. SZF.**
Dietrich Adolf f., Orlay-utca 2/b. (205.)
Dolányi Benczur Ida f., Lendvay-utca 15. (194, 196.)
Edvi Illés Aladár f., Fürj-utca 32. (270.) **E. E. E. E. ÁV. T. KA.**
Egyed Erna f., Lövőház-utca 22. (487, 490, 493, 494.)
Englert Emil f., Andrássy-út 129. (342.)
Eölvedi Gachal József f., Mészáros-utca 10. (61, 190, 330.) **RSZ. KMSZ.**
Esső Erzsébet sz., München, Theresienstrasse 54.
Éder Gyula f., Szilágyi Dezső-tér 2. (324.) **EK.**
Falb Endre f., Ludovika Akadémia. (191.)
Fanta István f., Fürj-utca 6., (459.)
Farkas Zoltán dr. sz., Bajza-utca 23. (110, 111.) **KE.**
Fábián Gyula f., Szombathely, Kálvária. (498.)
Fábián Gáspár é., Horthy Miklós-út 15/c. (135, 138.)
Friedrich Lóránd é., Rákóczi-út 10. (145.)
Gaál Ferenc f., Andrássy-út 83. (245, 254, 256, 264.)
Gábor Mátyás sz., Bethlen-tér 2. (133.)
Geiger Richárd f., Eötvös-utca 29. (456.)
Gimes Lajos f., Csengery-utca 72. (84, 343, 482.) **KE.**
Glatter Gyula f., Budafoki-út 9—11. (78, 82.) **H. KA.**
Gregersen Hugó f., Bajza-utca 32. (246, 496.)
Gulyás Sándor f., István-út 69. (318, 320.)
Ifj. Gyenes Lajos é., Dalnok-utca 5. (136, 137, 144, 149.)
Z. Hadzsy Olga f., Kelenhegyi-út 12. (269, 272, 476, 479.)
Haranghy Jenő f., Kinizsy-utca 31. (336, 495.) **HI.**
Haupt Stummer Leó f., Egry-utca 8. (108.)
Háry Gyula f., Horthy Miklós-út 88. (307, 354.) **E. EK.**

II. TEREM

Olajfestmények, eladók; a magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

51. KUKÁN GÉZA: Goll Aladárné arcképe. Magántul.
52. NÁDLER RÓBERT: Parkrészlet.
53. KUKÁN GÉZA: Magurányi Jenőné arcképe. Magántulajdon.
54. NÁDLER RÓBERT: Bicskei országút.
55. KARLOVSZKY BERTALAN: Nagybányai Horthy Miklós arcképe. Magántulajdon.
56. ÁLDOR JÁNOS LÁSZLÓ: Gödrös szolnoki utca.
57. KUKÁN GÉZA: Sacy v. Blondel arcképe. Magánt.
58. ÁLDOR JÁNOS LÁSZLÓ: Nyári nap Szolnokon.
59. KACZIÁNY ALADÁR: Flóra. Magántulajdon.
60. BARKÁSZ LAJOS: Virágzó fa.
61 Eölvedi GACHAL JÓZSEF: Anyám elgondolkozik.
62. POLL HUGÓ: A dömösi főutca. Pasztel
63. KÖVESDY GÉZA: Jelmezben.
64. POLL HUGÓ: Harmatos reggel. Pasztel.
65. Báró KOHNER IDA: Női arckép. Magántulajdon.
66. NAGY VILMOS: Varró leány.
67. TURY GYULA: Krisztus. Magántulajdon.
68. KÖVESDY GÉZA: Kútnál.
69. MERÉSZ GYULA: Pihenő akt.
70. MÁRK LAJOS: Kosztolányi Imréné arcképe. Magántulajdon.
71. ROMEK ÁRPÁD: Fogoly.
72. HOSSZU MÁRTON: M. I. J.-né arcképe. Magánt.
73. UDVARY PÁL: Önarckép.
74. UDVARY PÁL: Sárgaruhás leány.

75. UDVARY PÁL: Kuruc előőrsök.
76. Báró KOHNER IDA: Női arckép. Magántulajdon.
77. ROMEK ÁRPÁD: Zöldség.
78. GLATTER GYULA: Gróf Mikes János szombathelyi püspök arcképe. Magántulajdon.
79. ROMEK ÁRPÁD: Almák.
80. KUKÁN GÉZA: Számadó juhász. Magántulajdon.
81. POLL HUGÓ: Délutáni napsugár. Pasztel.
82. GLATTER GYULA: Tanulmány.
83. RAKSSÁNYI DEZSŐ: A kastély váróterme.
84. GIMES LAJOS: Március végén.
85. BRÜLL ALADÁR: Arckép. Magántulajdon.
86. POLL HUGÓ: Malompatak. Pasztel.
87. MERÉSZ GYULA: Vénusz, Ámor és Jupiter.
88. BOSZNAY ISTVÁN: Ősz.
89. BRÜLL ALADÁR: Arckép. Magántulajdon.
90. MIHALOVITS MIKLÓS: Colleoni szobra Velencében.
91. MERÉSZ GYULA: A park télen.

A KIÁLLITÁSON RÉSZTVEVŐ MŰVÉSZEK NÉVSORA

(A zárójelben levő számok a művek katalógus számait; a betük a nyert dijakat és kitüntetéseket jelzik.)

Aczél Henrik f., Aradi-utca 22. (281.)
Aradi Edvi Illés Jenő f., Tavaszmező-utca 1. (278, 306.)
Áldor János László f., Horthy Miklós-út 36. (56, 58, 252, 303.)
Bacsa András f., Ábel Jenő-utca 13. (310.)
Barkász Lajos f., Pasaréti-út 123. (60, 321, 345.) **HI.**
Bednár János f., Aréna-út 58. (322.) **F. KE.**
Benczur Béla f., Üllői-út 105. (475.)
Berán Lajos sz., Ybl Miklós-tér 4. (132, 500, 501, 506.) **HV.**
Berkes Antal f., József-utca 12. (247, 332.)
Biczó András f., Ipar-utca 11. (260.)
Bory Jenő sz., Andrássy-út 71. (107, 112, 113, 114.) **RSZ. KE.**
Bosznay István f., Andrássy-út 71. (88.) **KA. WGY. HN. NA.**
Brenner Nándor f., Üllői-út 55. (279.)
Bruck Hermina f., Döbrentei-utca 10. (185.)
Brüll Aladár f., Zoltán-utca 9. (85, 89, 492.) **HK. KE. HA.**
Cserhalmi Jenő sz., Erkel-utca 13/a. (499.)
Dr. Csépayné Hindi Szabó Katalin f., Ludoviceum-utca 2/b. (277.)

480. TAMÁSSY MIKLÓS: Paprikák.
481. RAUSCHER JULISKA: Vadászarckép. Magántulajdon.
482. GIMES LAJOS: A város este.
483. Báró PONGRÁCZ SAROLTA: Férfiarckép. Magántulajdon.
484. KÜMMERLE PÁL: Rabszolganővásár.
485. KÜMMERLE PÁL: Rossz hangulatban
486. KÜMMERLE PÁL: Leány félakt.

Grafikai művek.

487. EGYED ERNA: Az enyészet.
488. Halasi HORVÁTH ISTVÁN: Ligeti részlet.
489. MERÉNYI RUDOLF: A modell.
490. EGYED ERNA: Ut a temető mellett.
491. RECK LAJOS: Önarckép. Magántulajdon.
492. BRÜLL ALADÁR: Nyolc vázlat „Szent Margithoz".
493. EGYED ERNA: Láz-álomban.
494. EGYED ERNA: A sors fonala.
495. HARANGHY JENŐ: Kakasviadal.
496. GREGERSEN HUGÓ: Asztagrakás.
497. CSULAK ELEMÉR: Patakpartja.
498. FÁBIÁN GYULA: Magános fűzfa.

Szobrászati művek.

499. CSERHALMI JENŐ: Viharban.
500. BERÁN LAJOS: dr. Elischer Ernő és neje
501. BERÁN LAJOS: dr. Csernoch János.
502. SZÁNTHÓ GERGELY: Gvadányi, Berzsenyi és Semmelweis-érmek.
503. CSILLAG ISTVÁN: Nágel Sándor.
504. CSILLAG ISTVÁN: Szerka.
505. SCHMIDMANN LÁSZLÓ: Amazon.
506. BERÁN LAJOS: Érmek.
507. ESSŐ ERZSÉBET: Érmek és plakettek.

† PENTELEI MOLNÁR JÁNOS

1878—1924.

Született Dunapentelén. Szülei egyszerü polgáremberek voltak, akik büszkén nézték, miként bontakozik ki fiukból a rajzolótehetség. E miatt mérnöknek szánták. Középiskolai tanulmányai befejezése után be is iratkozott a József-műegyetemre, ahonnan Mezőhegyesre került, azonban leküzdhetetlen vágya a művészethez vonzotta. Művészi tanulmányait a budapesti Képzőművészeti Főiskolán kezdte. Mesterének művészi befolyása szorgalmas munkára serkentette. 1903-ban Párisba ment művészi tudását tökéletesíteni, az itt szerzett benyomások döntő hatással voltak további művészi munkásságára. Ez évben állította ki „Feleségem" és „Csirkecsendélet" című első műveit a Műcsarnokban. Ezeket követték „Árvák" és „Szüleim" című művei.

Benczúr Gyula tanítványai közé csak 1905. évben került. Itt festette 1905-ben „A falu szegényei" című nagyobb méretű festményét. 1908-ban nyerte első díját, a Wahrmann-dijat *„Finis"* című művével a Műcsarnok tavaszi kiállításán, majd ugyanez év őszi kiállításán *„Csendélet"* című művével az Erzsébetvárosi Casino díját vitte el. Egy önzetlen műbarát, néhai *Breitner Imre* szeretettel karolta fel tehetségét és itt kezdődik *a magyar csendéletfestő* dicsőséges pályafutása. Az 1909. évi műcsarnoki tárlaton „Harminc ezüstpénz" című nagyméretű művével elnyeri a báró *Rudics*-féle ösztöndijat, mely művét az állam is megszerzi. (Elhelyezve a Soproni Múzeumban.) Ugyanez évben állítja ki a Műcsarnokban legnagyobb

méretű vallásos tárgyú művét, „Krisztus levétele a keresztről", melyet ugyancsak az állam vásárol meg. (Elhelyezve a Szent Imre Collegiumban.) 1910-ben fejezi be „Ego eimi" című vallásos kompozícióját, amelyre az állam kis aranyérmét kapja és amelyet a Képzőművészeti Társulat vásárol meg. (Jelenleg Horváth Nándor tulajdona.) Az 1911-ik évben már egészen áttér a csendéletfestésre, búcsút véve a nagyszabású kompozícióktól. Ez alkotásait a magyar műbarátok igyekeznek megszerezni, akik között előljár *beczkói Biró Henrik* páratlan gyűjteményével; több ilyen tárgyú képe még Amerikába, Kanadába és Belgiumba kerül. A gyümölcsöket, virágokat, porcellánokat és más dísztárgyakat feldolgozó csendéletei rendkívül népszerűvé és keresett művésszé teszik, ugyancsak nagy elismerést aratnak tájképei is. 1912. évben a bécsi Künstlerhaus kiállításán, majd 1913. évben a müncheni Glaspalast kiállításán nyeri el csendéleteivel az *osztrák* és *bajor állami nagy aranyérmeket*, amelyeket eddig csendéletképekre soha ki nem adtak. Az 1915. évi téli kiállításon itthon nyeri el a legnagyobb kitüntetést, a *nagy állami aranyérmet „Paprika"* című művével, melyet hasontárgyú műveinek egész sorozata követ minden műcsarnoki kiállításon, melyeknek rendezését is nagy buzgalommal, éveken át maga végzi. Összegyűjtött művei, művészi fejlődésének minden korszakából, igazolják példás szorgalmát, nagy tehetségét és finom művészi érzését.

Eredeti magyar tehetségénél csak szorgalma és akaratereje volt nagyobb. Imádta a szabad természetet, ez minden tájképtanulmányán kidomborodik, az arcképfestészettel még kenyérkeresetből sem szeretett foglalkozni. Nagy technikai tudásával nagyobb művészi feladatok megoldására is hivatott lett volna, ha a háború utáni szomorú idők meg nem bénítják művészi ambicióját. Fiatalon, 46 éves korában ragadta

XIII. TEREM.

Olajfestmények, vizfestmények, rajzok és grafikai művek. Szobrászati művek. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

454. MIKLÓSI MUTSCHENBACHER ÖDÖN: Koldusok. Pastel.
455. KOSZKOL JENŐ: Tabáni részlet. Vizf.
456. GEIGER RICHÁRD: Női arckép. Magántulajdon.
457. MAKOLDY JÓZSEF: Feltrei tetőjáték. Vizf.
458. HOLLÓ ALAJOS: Ősz. Vizf.
459. FANTA ISTVÁN: Téli táj.
460. KÖVÉR GYULA: Léda.
461. MIKLÓSI MUTSCHENBACHER ÖDÖN: Búsulás. Pastel.
462. KOBOR HENRIK: Holdvilágos utca.
463. PÁLDY ZOLTÁN: Merengés. Pastel.
464. † SZIRT OSZKÁR: Belvárosi templom.
465. MIHÁLTZ PÁL: Szegény ördög.
466. JÓZSA KÁROLY: Leány tükörrel.
467. VÁMOSSYNÉ ELEÖD CAROLA: A nap letünt . . . Szénrajz. Magántulajdon.
468. RAINERNÉ ISTVÁNFFY GABRIELLA: Angora macskák. Színes krétarajz.
469. SAY GÉZA: Sárréti füzek.
470. LASZGALLNER OSZKÁR: Romantika.
471 KÁROLY ANDOR: Kilátás a Gellérthegyről.
472. TAMÁSSY MIKLÓS: Tükör előtt.
473. SAY GÉZA: Patience.
474. KASSAI NÁNDOR: Drága kis levélke.
475. BENCZUR BÉLA: Fenyves.
476. Z. HADZSY OLGA: Gyermektanulmányfej.
477. SPOLARICH THOMA LÁSZLÓ: Tanulmány.
478. LÁMNÉ HILBERTH IRÉN: Önarckép.
479. Z. HADZSY OLGA: Nena arcképe.

437. A művész önarcképe.
438. Szőllők.
439. Zöld papagály. Horváth Nándor tulajdona.
440. Tájképtanulmány.
441. Fürdőköpeny a Balatonon. Szász István tulajdona.
442. Csónak szárazon.
443. Szőllő és dinnye. Schatz Tivadar tulajdona.
444. Öt pohár viz.
445. Nagyapó.
446. Krisztus (vázlat).
447. Csendélet. Magurányi Jenő tulajdona.
448. Krisztus a kereszten (vázlat).
449. Arcképtanulmány.
450. Pohártanulmányok. Karvaly Gyula tulajdona.
451. Dísztárgyak. Kónyi Hugó tulajdona.
452. Fürdőházak a Balatonon.
453. Bánfihunyadi részlet. Beczkói Biró Henrik tulajdona.

el körünkből az irgalmatlan halál a békésgyulai József főherceg szanatóriumban, ahol mint lázas beteg is, utolsó leheletéig dolgozott. nemzeti művészetünk örök dicsőségére.

III TEREM

PENTELEI MOLNÁR JÁNOS művei.

Olajfestmények. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

92. Alma, körte és szőllő. Klein Lipót tulajdona.
93. Sárguló fák. Eladó.
94. Női arckép. Magántulajdon.
95. A Vilma királynő-útról. Eladó.
96. Paprika. Eladó.
97. Etage. Eladó.
98. Fiúarckép (Pityu.) Magántulajdon.
99. Azálea. Eladó.
100. A falu szegényei. Beczkói Biró Henrik tulajdona.
101. Régi szent tárgyak. Eladó.
102. Anya gyermekével. Eladó.
103. Üvegek mozsárral. Eladó.
104. Uborkásüvegek. Karvaly Gyula tulajdona.

Szoborművek.

105. DAMKÓ JÓZSEF: Magyar asszony. Terracotta. Eladó.
106. DAMKÓ JÓZSEF: Pihenő munkás. Terracotta. Eladó.
107. BORY JENŐ: Petőfi. Pirobazalt. Eladó.
108. HAUPT STUMMER LEÓ: Férfiarckép. Bronz. Magántulajdon.
109. DAMKÓ JÓZSEF dr. Csernoch János herceg-prímás képmása. Márvány. Magántulajdon.
110. Dr. FARKAS ZOLTÁN: Báró Gerliczy Félix. Márvány. Magántulajdon.

111. Dr. FARKAS ZOLTÁN: Egy spanyol inkvizitor. Gipsz. Eladó.
112. BORY JENŐ: Szégyenlős. Pirobazalt. Eladó.
113. BORY JENŐ: Cézár. Pirobazalt szobor. Eladó.
114. BORY JENŐ: Mária királynő, II. Lajos özvegye. Pirobazalt szobor. Eladó.
115. DAMKÓ JÓZSEF: Parasztasszony. Terracotta. Eladó.

PENTELEI MOLNÁR JÁNOS művei.

116. Részlet a Városligetből. Koch László tulajdona.
117. Orosházi út. Eladó.
118. Árvák. Beczkói Biró Henrik tulajdona.
119. „Ego eimi." Horváth Nándor tulajdona.
120. Női arckép. Magántulajdon.
121. Gerbeaud-pavillon. Eladó.
122. Őszibarack, körte kancsóval. Neruda Kálmán tulajdona.
123. Csészék arany háttérrel. Beczkói Biró Henrik tul.
124. Lili és Ila, a művész leányai. Magántulajdon.
125. Őszi csendélet. Klein Lipót tulajdona.
126. Pityu arcképe. Magántulajdon.

XII. TEREM.

PENTELEI MOLNÁR JÁNOS művei.

Olajfestmények. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

416. Lecke a Koránból. Beczkói Biró Henrik tulajdona.
417. Poharak citrommal. Beczkói Biró Henrik tulajdona.
418. Nyers hus káposztával. Beczkói Biró Henrik tulajdona.
419. Női tanulmány sárga violával.
420. Görögdinnye. Beczkói Biró Henrik tulajdona.
421. Őszibarackok.
422. Tanulmányfej.
423. Három üveg. Beczkói Biró Henrik tulajdona.
424. Borjuk a réten.
425. Hintaszék.
426. Mozsár üveggel.
427. Napraforgó-tanulmány. Klein Lipót tulajdona.
428. Néhai Breitner Imre arcképe. Magántulajdon.
429. Napraforgó-tanulmány II. A VII. ker. Casino tulajdona.
430. Interieur.
431. Babák.
432. Csónakok a Balatonon.
433. Ibolya. Vázsonyi Vilmos tulajdona.
434. Bánfihunyadi táj.
435. Virágágyak a Városligetben.
436. Kertrészlet.

396. Magyar királyi József-műegyetem. Könyvtárépület.
397. Rákóczi-úti evangélikus egyház, bérház és templom.
398. Pesti zsinagóga. Tervpályázat.
399. Magyar királyi József-műegyetem. Könyvtár.
400. Pesti zsinagóga. Tervpályázat.
401. Pesti zsinagóga. Tervpályázat.
402. Pesti zsinagóga. Tervpályázat.
403. Pesti zsinagóga. Tervpályázat.
404/a. Királyi palota.
404/b. Budapesti New-York palota. Pályaterv.
405. Herkulesfürdő. Fürdőépület.
406. Budapest Székesfőváros Központi Vásárcsarnoka.
407. Királyi palota. Pályaterv.
408/a. Királyi palota. Pályaterv.
408/b. Vázlatok.
409/a. Haller-utcai bérház.
409/b. Tengerészeti akadémia.
409/c. Dévaványai református templom.
409/d. Jégcsarnok.
410. Királyi palota. Pályaterv.
411. Szépművészeti Múzeum. Pályaterv.
412. Szépművészeti Múzeum. Pályaterv.
413. Szépművészeti Múzeum. Pályaterv.
414. Szépművészeti Múzeum. Pályaterv.
415. Szépművészeti Múzeum. Pályaterv.

IV. TEREM

Olajfestmények, szoborművek, építészeti rajzok. Eladók; a magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

127. MUNKÁCSY MIHÁLY: Tépéscsinálás. Gróf Károlyi László tulajdona.
128. MUNKÁCSY MIHÁLY: „Ecce homo!" Déry Frigyes hagyománya Debrecen városának.
129. MUNKÁCSY MIHÁLY: A falu hőse. Ledofsky Géza tulajdona.
130. MUNKÁCSY MIHÁLY: Zálogházban. Fónagy Aladár tulajdona. Szoborművek.

Szoborművek.

131. Gaádi KAYSER LAJOS: Apám. Magántulajdon.
132. RERRICH BÉLA és BERÁN LAJOS: A Pecz Samu-emlékkút terve. Magántulajdon.
133. GÁBOR MÁTYÁS: Gyermekfej. Magántulajdon.

Építészeti rajzok.

134. Dr. LECHNER JENŐ: A Néprajzi Múzeum pályaterve. (I. díj.) Magántulajdon.
135. Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR: Templom. Tanulmány. Magántulajdon.
136. Ifj. GYENES LAJOS és Dr. NEUSCHLOSS KNÜSLI KORNÉL: Atilla-körúti bérház terve. Magántulajdon.
137. Ifj. GYENES LAJOS és NEUSCHLOSS KNÜSLI KORNÉL: Református templom Clevelandban. Magántulajdon.
138. Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR: Templom-tanulmány. Magántulajdon.
139. Dr. LUX KÁLMÁN: Gara nádor palotája. Rekonstrukció. Eladó.

140. SZENDE ANDOR: A mohácsi fogadalmi templom terve.
141. SZENDE ANDOR: A mohácsi fogadalmi templom terve II.
142. SZENDE ANDOR: A Mezőgazdasági Hitelintézet átépítési terve I.
143. SZENDE ANDOR: A szolnokmegyei uradalmi kastély terve.
144. Dr. NEUSCHLOSS KNÜSLI KORNÉL és Ifj. GYENES LAJOS: Villa az Alvinci úton. Magántulajdon.
145. FRIEDRICH LÓRÁND: Palota-terv. Magántul.
146. Dr. LECHNER JENŐ: Regnum Marianum-templom tanulmányterv. Magántulajdon.
147. Dr. LECHNER JENŐ: Az Erzsébet királyné-emlékmű pályaterve. (II. díj.) Magántulajdon.
148. Dr. LECHNER JENŐ: A pasaréti templom terve. Magántulajdon.
149. Dr. NEUSCHLOSS KNÜSLI KORNÉL és Ifj. GYENES LAJOS: Budai villa terve. Magántul.

Szobrászati művek.

150. SZŐDY SZILÁRD: Karácsony Endre plakettje. Magántulajdon.
151. SZŐDY SZILÁRD: Agorasztó Tivadar plakettje. Magántulajdon.

Vízfestmények.

152. UNGHVÁRY SÁNDOR: Éva bünhődése. Magántulajdon.
153. UNGHVÁRY SÁNDOR: Hám püspök. Magántul.
154. UNGHVÁRY SÁNDOR: Rákóczi Gyöngyösön. Magántulajdon.
155. UNGHVÁRY SÁNDOR: Szent Erzsébet. Magántulajdon.

365. Budapesti unitárius templom.
366. Vázlatok.
367. Dévaványai református templom.
368. Budai református templom. Szószék.
369. Vázlatok.
370. Erzsébetvárosi katholikus templom.
371. Budai református templom. Urasztala és szószék.
372/a. Budapesti ágostai evangélikus templom. Keresztelőmedence, mellvéd.
372/b. Budai református templom. Oltár.
373. Budai református templom.
374. Budai református templom.
375. Fasori ágostai evangélikus templom.
376. Budai református templom.
377. Fasori ágostai evangélikus templom.
378. Budai református templom.
379. Budai református templom.
380. Erzsébetvárosi katholikus templom.
381. Erzsébetvárosi katholikus templom.
382. Budapesti erzsébetvárosi templom.
383. Erzsébetvárosi katholikus templom.
384. Petz Samu arcképe Balló Edétől.
385. Budapesti „New-York“ palota.
386. Budapesti „New-York“ palota.
387. Budapesti „New-York“ palota.
388/a. Budapesti „New-York“ palota.
388/b. Kaposvári törvényház.
389. Magyar Királyi Országos Levéltár.
390/a. Pozsonyi Posta és Távirda.
390/b. Budapesti Vásárcsarnok.
391. Magyar királyi Országos Levéltár.
392. Magyar királyi Országos Levéltár. Gipszmodell.
393. Magyar királyi Országos Levéltár.
394. Magyar királyi Országos Levéltár.
395. Magyar királyi Országos Levéltár.

Pecz Samu már 1898-ban kapott megbízást a kir. Országos Levéltár új épületének különböző telkeken való megtervezésére, amely azonban sok viszontagság után csak 1913. évben került a budai Várban felépítésre s a közbejött világháború folytán teljesen még most sem fejeződhetett be. A kir. József Műegyetem új épületének megnyitása alkalmával Pecz Samut a magyar királyi udvari tanácsosi címmel tüntették ki. Az 1911. évben a székesfőváros részéről megbízatott az Üllői-út és gróf Haller-utca sarkán egy ötemeletes tiszviselőbérház tervezésével, amely közel egy év alatt fel is épült. A hazai szakegyesületekben, különösen fiatalabb, egészségesebb korában, igen tevékenyen közreműködött, építészeti tervpályázatoknál, mint nagyon igazságos bíráló gyakran szerepelt és úgy a magán, mint a hivatalos érintkezésnél nagyon csendes, szerény modora miatt is, amelynél csak tehetsége és tudása volt nagyobb, mindenki nagyon tisztelte és szerette. Művészi alkotásai örök nevet és eltörölhetetlen érdemeket biztosítottak nevének, hazai építészetünk történetében.

XI. TEREM.

Néhai PETZ SAMU művei.

Építészeti tervrajzok, látképek és fényképek. Nem eladók.

359. Vázlatok.
360. Sárosfürdő. Pályaterv.
361/a. Rákóczi-úti evangélikus egyház.
361/b. Sárosfürdő. Pályaterv.
362. Vázlatok.
363. Vázlatok.
364. Budapesti ágostai evangélikus templom és főgimnázium.

Botfai HŰVÖS LÁSZLÓ művei:

156. Fekvő női akt. Eladó.
157. Férfifej. Magántulajdon.
158. Tanulmányfej. Eladó.
159. Fiúarckép. Magántulajdon.
160. Férfifej. Magántulajdon.
161. Táncosnő. Eladó.
162. Tanulmány. Eladó.
163. Leányfej. Magántulajdon.
164. Gyermekfej. Magántulajdon.
165. Férfifej. Magántulajdon.
166. Tanulmány. Eladó.
167. Fragment. Eladó.
168. Tanulmány. Eladó.
169. Arckép. Magántulajdon.
170. Kút-terv. Eladó.
171. Birkózó. Magántulajdon.
172. Leányfej. Eladó.
173. Férfiarckép. Magántulajdon.
174. Álom. Eladó.
175. Férfifej. Magántulajdon.
176. Női akt golyóval. Eladó.
177. Fekvő női akt. Eladó.

178. LUKÁCSY LAJOS: Éva. Eladó.
179. STRINGOVITS FERRY: Pekár Gyuláné. Magántulajdon.
180. MARKUP BÉLA: Síremlék. Eladó.

V. TEREM.

Olajfestmények. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

181. Czeczei SZÜTS SÁNDOR: Balaton.
182. KEMÉNY NÁNDOR: Az öreg aranyozó.
183. KISS KÁLMÁN: Délelőtti hangulat.
184. PAÁL ÁKOS: Ősember.
185. BRUCK HERMINA: Kora tavasz. Pastel.
186. STEINHAUSER ÁGOSTON: Irma. Magántulajdon.
187. LINGAUER ISTVÁN: Öreg udvar.
188. Néhai SZIRT OSZKÁR: Traviata. Magántulajd.
189. SZŐLLŐSI JÁNOS: Hegyoldal.
190. Eölvedi GACHAL JÓZSEF: Vak harmónikás.
191. FALB ENDRE: Tél.
192. SZABÓ DEZSŐ: Nagymamánál.
193. KÖVESDY GÉZA: Hegyi legelőn.
194. DOLÁNYI BENCZUR IDA: Sárga crisantemum.
195. Dr. SZOKOL VILLIBALD: Gróf Mailáth Gusztáv püspök. Magántulajdon.
196. DOLÁNYI BENCZUR IDA: Tavaszi virágok.
197. Kristsori SZEBENI JENŐ: Tavaszi napsugár.
198. KAZACSAY GERŐNÉ: O. G. dr. arcképe. Magántulajdon.
199. Czeczei SZÜTS SÁNDOR: Vihar előtt. Magántulajdon.
200. MUZSINSZKI NAGY ENDRE: Báró Hauer Lipót arcképe. Magántulajdon.
201. PÁDUA KÁLMÁN: Tavaszi virágzás.
202. VASS FERENCNÉ: Hodossy Sándorné arcképe. Pastel. Magántulajdon.

egyetemi tanár lett a ketté választott egyik középítéstani tanszéken. Már ezidőben is több nagyobbszabású építészeti pályázaton vett részt s többször I. díjjal tüntették ki. Pályadíjnyertes terveiből a debreceni (Kossuth Lajos-utcai) református templomot, a dévaványai református templomot, a budapesti unitárius templom és bérházat, a budapesti erzsébetvárosi katolikus plébániatemplomot, a budai (Szilágyi Dezsőtéri) református templomot fel is építették.

Terveivel több nagyobbszabású tervpályázaton vett részt, mint: a budapesti központi vásárcsarnok nemzetközi tervpályázatán, amelyen szintén I. díjat nyert. Időrendi sorrendben azután a régi műegyetem kertjében lévő 600 ülőhelyes nagyteremépületet (az ú. n. Gólyavárat) építette. Ugyanez időtájt (1898—99.) a Városligetben építendő Szépművészeti Múzeum tervpályázatán vett részt s bár első díjjal tüntették ki nagyon világos, szép külső és belső térhatású tervét, a kivitelre megbízást még sem kapott. Folytatólag részint megbízatás, részint tervpályázatok alapján felépítette 1900-ban a beregszászi főgimnáziumot, 1901-ben a fiúmei tengerészeti akadémiát, 1902-ben az ungvári állami alreáliskolát. 1903-ban a budapesti evangélikus főgimnáziumot és templomot, közben több tervpályázaton vett részt, mint pl. a pozsonyi postapalota, a kaposvári törvényszék és fogház, a pesti új zsinagóga, illetve két ízben a budai Gellért-fürdő nyilvános és szűkebbkörü tervpályázatain. A két utóbbinál egy-egy első díjat nyert.

Czigler Győző műegyetemi tanár halála után Hauszmann Alajos műegyetemi tanárral együtt a műegyetem budai (lágymányosi) új épületcsoport hátralévő épületeinek tervezésével, felépítésével bizatott meg s Pecz Samu tervei szerint épült fel a könyvtár, a műszaki mechanika, a mechanikai technológia, a géplaboratórium és a kazánház épülete.

† PECZ SAMU

1854—1922.

Jelenkori építőművészeink egyik legkiválóbbja volt Pecz Samu. Született Budapesten 1854-ben, középiskolai tanulmányait a budapesti evangélikus gimnáziumban és a belvárosi főreáliskolában végezte. Műegyetemi tanulmányait a budapesti kir. József Műegyetemen kezdte és Stuttgartban végezte; azután a bécsi képzőművészeti akadémián a hires Hansen Theofil tanítványa volt; itt 1878-ban egy királyi palota tervezetével a „Preis-stipendium"-ot nyerte. Bécsben 1878-ban alkult a „Verein der Architekten an der Akademie der Bildenden Künste", amelynek Pecz Samu volt az első elnöke, aki tanulmányainak befejezése után mintegy másfél évig Schulek Frigyes vezetése mellett a budai Mátyás (koronázó) templom helyreállítási munkálataiban segédkezett, azután közel négy hónapig tartó tanulmányutat tett Olaszországban, melynek befejezte után a budapesti Kir. József Műegyetemen az akkor életbe léptetett építészi szigorlatokon részt vett s egyike lett a legelső magyar okleveles építészeknek. Az 1880—82. évben Hauszmann Alajos műegyetemi tanár irodájában működött. 1882. évtől kezdve a műegyetem múzeum-körúti új palotájában a középítéstani tanszéken Schnédár János tanár, illetve egyidejűleg a középkori tanszéken is Steindl Imre tanár mellett, mint tanársegéd működött. Ezen időszakban több építészeti tanulmányt írt, amelyek alapján az ókori építészetből magántanárrá habilitálták; az 1887. évben alig 33 éves korában mű-

203. MAROTHY-MAJOR JENŐ: Fehér felhők.
204. MERÉSZNÉ CORETH ERZSÉBET grófnő: Álarcos nő.
205. DIETRICH ADOLF: Nyári nap az Adrián.
206. KEMÉNY NÁNDOR: Öreg asszony.
207. SÁRDY BRUTUS: Nyári reggel.
208. B. VAJDA KLÁRA: Tükör előtt.
209. KLAMMER MARISKA: Pergola a Gellérthegy-utcában.

VI. TEREM.

PENTELEI MOLNÁR JÁNOS művei.

Olajfestmények. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

210. Kehely.
211. Két pohár. Sivó Jusztin tulajdona.
212. Körték.
213. Napraforgók. Simon Béla tulajdona.
214. A Gerbaud-pavillon télen.
215. Paprikák, üvegek. Dr. Biró Gyula tulajdona.
216. Fehér porcellán. Reimann Gyula tulajdona.
217. Arosa vidéke.
218. Tehenek. Beczkói Biró Henrik tulajdona.
219. Magyar csendélet. Ágoston Manó tulajdona.
220. Hat darab körte.
221. Poharak kék háttérrel. Dr. Biró Gyula tulajdona.
222. A művész szülei. Szávozd Gyula tulajdona.
223. Jácintok. Szüsz István tulajdona.
224. Almák. Simon Béla tulajdona.
225. Csésze és ibolya. Karvaly Gyula tulajdona.
226. Sárga rózsa. Vázsonyi Vilmos tulajdona.
227. A Balatonon.

228. Férfi arckép. A VII. ker. Casino tulajdona.
229. Fehér porcellánok kék háttérrel. Engelmann Ignác tulajdona.
230. Paprikás üvegek. Schatz Tivadar tulajdona.
231. Üvegek. Stenzer József tulajdona.
232. Öreg paraszt. Lányi Dezső tulajdona.
233. Ugorkák és paprikák. Nagy Mór tulajdona.
234. Paradicsom. Wolauschek György tulajdona.
235. Porcellán-kutya.
236. Teáscsésze citromokkal. Stenzer József tulajd.
237. Diszedények. Dr. Wágner Ödönné tulajdona.
238. Csirkecsendélet.
239. Pihenő. Beczkói Biró Henrik tulajdona.
240. Nyers hus és káposzta. Schatz Tivadar tulajdona.
241. Almák és rézedény. Kiss Menyhért tulajdona.

VII. TEREM.

Olajfestmények. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

242. SPÁNYIK KORNÉL: A művész álma.
243. Báró PONGRÁCZ SAROLTA: Kankalin.
244. PÁDLY ALADÁR: Virágos udvar.
245. GAÁL FERENC: Őszi napsugár.
246. GREGERSEN HUGÓ: Női arckép. Magántulajdon.
247. BERKES ANTAL: Festők a szabadban.
248. PÁDLY ALADÁR: Szérűskert.
249. MÁRTON FERENC: Női arckép. Ceruzarajz.
250. MÁRTON FERENC: Fekvő női akt. Ceruzarajz.
251. SPÁNYIK KORNÉL: Műterem.
252. ÁLDOR JÁNOS LÁSZLÓ: Vén cigány.
253. RAKSSÁNYI DEZSŐ: Templom.
254. GAÁL FERENC: Nyitrai leány.

340. KÖVÉR GYULA: Krisztus.
341. KÁRPÁTHY JENŐ: Téli alkony.
342. ENGLERTH EMIL: Női arckép. Magántulajdon.
343. GIMES LAJOS: Falusi udvar.
344. PÁLDY ZOLTÁN: Hiuság. Pastel.
345. BARKÁSZ LAJOS: Cseresznyeszüret.
346. KÖVÉR GYULA: Fürdés után.
347. HORVÁTH BÉLA: Tavasz.
348. HOSSZU MÁRTON: dr. Cs. Forgó Istvánné arcképe. Magántulajdon.
349. KÓBOR HENRIK: Önarckép.
350. PÖRGE GERGELY: Télen a csárda előtt.
351. PÖRGE GERGELY: Szalmabehordás.
352. Sch. MÜLLER ÁGOSTA: Tittel Bernát arcképe. Magántulajdon.
353. KISS KÁLMÁN: Késő ősz a budai hegyekben.
354. HÁRY GYULA: Női akttanulmány.
355. KISS KÁLMÁN: Csendes délután a faluvégen.
356. SENYEI JÓZSEF: báró Prónay Dezső arcképe. Magántulajdon.
357. PÖRGE GERGELY: Künn a mezőn.
358. PÖRGE GERGELY: Kilátás az aquincumi Dunapartról.

319. STETKA GYULA: Brezovay Lászlóné arcképe. Magántulajdon.
320. GULYÁS SÁNDOR: Monna Vanna.
321. BARKÁSZ LAJOS: Virágfakadás.
322. BEDNÁR JÁNOS: Anyám. Magántulajdon.
323. NÁDLER RÓBERT: Az országút mellett.
324. ÉDER GYULA: Gróf Széchenyi Dénes arcképe. Magántulajdon.
325. HORVÁTH BÉLA: Tájkép.
326. SZÁNTHÓ LAJOS: Női arckép. Magántulajdon.

X. TEREM.

Olajfestmények. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

327. NEOGRÁDY LÁSZLÓ: Kondor Abigél arcképe. Magántulajdon.
328. KIRÁLYFALVI KRAFT KÁROLY: Nagykőrösi hetipiac ősszel. Magántulajdon.
329. SENYEI JÓZSEF: özvegy Perczel Józsefné arcképe. Magántulajdon.
330. Eölvedi GACHAL JÓZSEF: Tabáni udvar.
331. ROTTMANN MOZART: Eltörött a váza.
332. BERKES ANTAL: Ködös reggel az Angyalföldön.
333. MUZSINSZKY NAGY ENDRE: Báró Hauer Lipótné arcképe. Magántulajdon.
334. KIRÁLYFALVI KRAFT KÁROLY: Nagykőrösi városháza. Magántulajdon.
335. ROTTMANN MOZART: Szalbert Lajosné arcképe. Magántulajdon.
336. HARANGHY JENŐ: Öreg bácsi.
337. ROTTMANN MOZART: Harc a zsákmányért.
338. MAKOLDY JÓZSEF: Duna.
339. Ifj. RADNAI REZSŐ: Nyári zivatar.

255. RAKSSÁNYI DEZSŐ: Operai impresszió.
256. GAÁL FERENC: Siesta.
257. PÁLLYA CELESZTIN: Hetivásár.
258. PÁLLYA CELESZTIN: Vége a vásárnak.
259. SZ. HORVÁTH KÁLMÁN: Tavasz.
260. BICZÓ ANDRÁS: Decameron. Vizf.
261. KÁRPÁTHY JENŐ: A Tihanyi rakpart.
262. KARLOVSZKY BERTALAN: Gróf Wenkheim Dénes arcképe. Magántulajdon.
263. SÁRDY BRUTUS: A Duna a Római-fürdőnél.
264. GAÁL FERENC: Krisztus levétele a keresztről.
265. PÁDLY ALADÁR: Tabáni részlet.
266. TURY GYULA: Balatongyöröki parasztkonyha.
267. TURY GYULA: Falu vége.
268. NÁDLER RÓBERT: Sziklás part Cornwallban.
269. Z. HADZSY OLGA: Tanulmányfej.
270. EDVI ILLÉS ALADÁR: Delelő ökrök.
271. MERÉSZNÉ CORETH ERZSÉBET grófnő: Cowboy.
272. Z. HADZSY OLGA: Budai hegyvidék.

VIII. TEREM.

Olajfestmények és vizfestmények. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

273. SÁRDY BRUTUS: Erdőrészlet.
274. MIHALOVICH MIKLÓS: A modell.
275. HORVÁTH BÉLA: Napsütötte táj.
276. KACZIÁNY ÖDÖN: Magnitudo Mortis.
277. Dr. CSÉPAYNÉ HINDI SZABÓ KATALIN: Katona Nándor arcképe. Magántulajdon.
278. ARADI EDVI ILLÉS JENŐ: Tájkép.
279. BRENNER NÁNDOR: Beteljesedett.
280. SZLÁNYI LAJOS: Kepék.
281. ACZÉL HENRIK: Hazatérés.
282. KACZIÁNY ÖDÖN: Arckép. Magántulajdon.
283. KOMÁROMI-KACZ ENDRE: Reggeli hangulat.
284. MARÓTHY MAJOR JENŐ: Falurészlet. Pastel.
285. KOMÁROMI-KACZ ENDRE: Anyuka nincs otthon.
286. SÁRDY BRUTUS: Csöndes víz.
287. KOMÁROMI-KACZ ENDRE: Vörösek és feketék.
288. KOMÁROMI-KACZ ENDRÉNÉ: Gradus ad Parnassum. Vízf.
289. KOMÁROMI-KACZ ENDRÉNÉ: In memoriam. (Crisantemumok.) Vízf.
290. MARÓTHY-MAJOR JENŐ: Alkonyat. Pastel.
291. KOMÁROMI-KACZ ENDRE: Mult és jövő.
292. MARÓTHY-MAJOR JENŐ: Őszi erdő. Pastel.
293. KOMÁROMI-KACZ ENDRÉNÉ: Harangzúgás. (Rózsák.) Vízf.
294. KOMÁROMI-KACZ ENDRÉNÉ: Tavasz. Vízf.
295. HORVÁTH BÉLA: Budai téli táj.
296. MIHALOVICS MIKLÓS: Tükör előtt.
297. KÁRPÁTHY JENŐ: Udvar Uszódon.

IX. TEREM.

Olajfestmények. Eladók. A magántulajdonnak jelzett művek nem eladók.

298. KOSZKOL JENŐ: Zöld szoba a Fészek-klubban. Pastel.
299. NAGY VILMOS: Zsuzsanna és az öregek.
300. MOLDVAI-KRAJNA JÁNOS: Férfiarckép. Magántulajdon.
301. KÖVESDY GÉZA: Hegyek között.
302. SZÁNTHÓ LAJOS: Női arckép. Magántulajdon.
303. ÁLDOR JÁNOS LÁSZLÓ: Füzfák a holt Tiszánál.
304. RABOCSKAY BÉLA: Férfiarckép. Magántulajdon.
305. SZLÁNYI LAJOS: Eső után a parkban.
306. ARADI-EDVI ILLÉS JENŐ: Interieur.
307. HÁRY GYULA: A Villa D'Este Tivoliban.
308. HEYER ARTHUR: Angora-macskák.
309. NAGY VILMOS: A parkban.
310. BACSA ANDRÁS: Fridrich Vilmos dr. arcképe. Magántulajdon.
311. MUZSINSZKY NAGY ENDRE: Munkaközben.
312. SZEGEDI KOVÁCS ÁGOSTON: Merengés.
313. REINERNÉ ISTVÁNFFY GABRIELLA: Borjuk a vízen.
314. MIHALOVICS MIKLÓS: Árva vára.
315. STETKA GYULA: Brezovay László arcképe. Magántulajdon.
316. KOBOR HENRIK: Holdas este.
317. SÁRKÁNY GYULA: T. Mátray Erzsi arcképe. Magántulajdon.
318. GULYÁS SÁNDOR: A csodaszarvas.

Magyar Hírlap 2004. március 2. kedd

Pecz Samu építész emlékkiállítása

A Műegyetemi Napok keretében Pecz Samu születésének 150. évfordulója alkalmából ma délelőtt 11 órakor Pecz Samu emlékezete címmel kiállítás nyílik a BME könyvtárépületében (XI. Bp., Műegyetem rkp. 3.). Pecz Samu Budapest városképének jellegzetes elemeit alkotta meg puritán téglaburkolatú épületeivel. Többek között a Vámház körúti Vásárcsarnokot és a Fasori evangélikus gimnáziumot. *(mh)*

azaz .....Ft

.....
témafelelös*

öl hitelesített számla másolatok egyidejü csatolása

ni.

Melléklet az „építő ipar“ 1909. évfolyamához. 49.22

AZ ÚJ MŰEGYETEM.

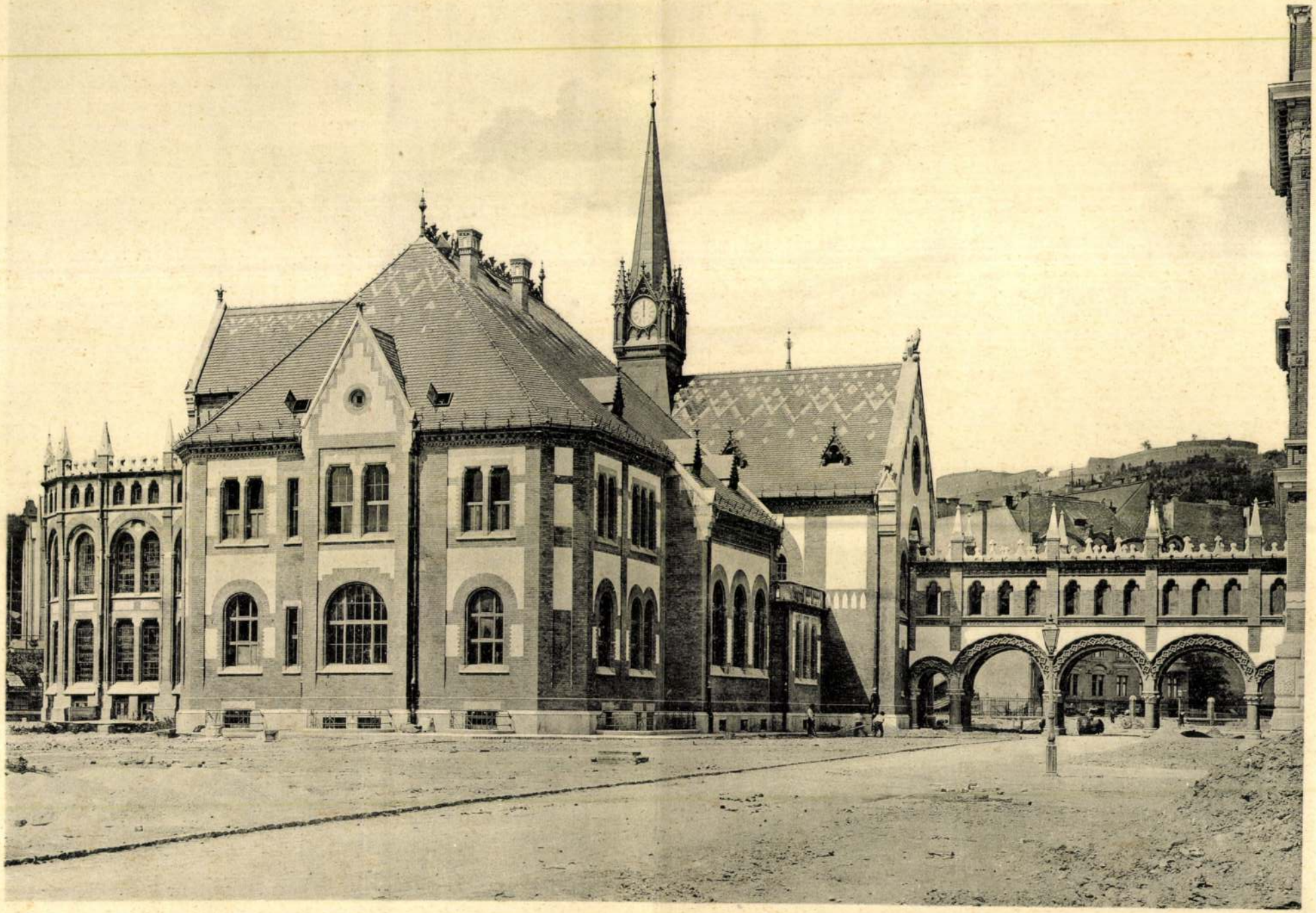

Tervezte: Pecz Samu.

A könyvtárépület.

Magyar Sokszorosító Műipar R.-T.

Petz Samm

ai festmények

ló emlékére ad koncertet

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

lozófia, egyszer éles skor elmosódó kontú- tűnő színekkel, tiszta „Festményeit a tárgyi jellemzi, (...) emiatt n pillantással fölfogni anivalóját" – írja Saly vájáról *Szij Rezső* mű-

A másik kiállító *Németh Gilda* festőművész, az elhunyt mester lánya. Ő a nonfiguratív festészet eszközeivel törekszik az őstermészet, azaz egyfajta misztikus-filozófiai világ kifejezésére. Zene és képzőművészet, energikus dzsesszmuzsika és lírai festészet egyszerre lesz jelen a Páva utca 10–12.-ben holnap este.

Rados Virág

PALETTA

BÉKÉS PÁL Az író színháza című estjével a Katona József Kamrában (V. kerület, Ferenciek tere 4.) lép színpadra ma este hét órától.

A SZABAD ÖTLETEK SZÍNHÁZA a múlt év őszén alakult, profi színészekből. A társulat ma este hétkor a Mezei Mária Szeretetszínházban (XXII., Promontor utca 32.) lép színpadra Örkény István- és Karinthy Frigyes-művekkel.

ART CUP 2020 címmel francia–magyar összművészeti világbajnoki döntő lesz pénteken, szombaton és vasárnap este nyolc órától a Trafó Kortárs Művészetek Házában (IX., Liliom utca 41.). A magyar csapatban Lovasi András énekes-költő, Deák Sándor költő és Konkoly Gyula festőművész, a francia válogatottban Valérie Cartier, Noel Ravaud képzőművészek és Bernard Plasse galériás szerepelnek.

SZÍNHÁZI NAPOKAT rendeznek pénteken és szombaton Csillaghegyen, a Banán Klubban (III. kerület, Mátyás király út 13-15.). Pénteken délután három, öt és hét órától a Rátkai Márton Zenés Műhely előadásai láthatók. Szombaton négytől a Grotowski című tréningfilet vetítik, hattól az Alternatív Közgazdasági Gimnázium francia nyelvű előadását, fél nyolctól a Szárnyak Színházát láthatja a közönség. A fesztivált a fél kilenckor kezdődő Táltos énekek című előadás zárja.

A sapkától az estélyi ruháig

Fiatal textilesek az Operában

Gondolt egy merészet az Iparművészeti Egyetem textil tanszékének két végzős hallgatója: kipróbálják, hogyan mutatnak ruháik az Opera páholyában. Fóris Barbara és Jurcsik Julcsi előtt könnyen megnyílt a kivételesen szép épület kapuja. Még alkalmi közönségük is akadt, hiszen a külföldi látogatók csoportokban érkeznek az Operába, ahol a jobb kettes páholy néhány órára különleges látvánnyal szolgált.

A nagyestélyi egyszerre volt elegáns és vidám. A szoknya úszott, akár egy nemes mélytengeri hal. Az eredetileg nyakéknek készült hajpánt egyként sugallt ókori és avantgárd hangulatot. A karon meglibbenő tollkoszorúval akár bálban, akár mókás házibulin sikert lehet aratni.

Hol lassan, megfontoltan formálódott a toalett, hol egy hirtelen ötlet nyomán alakult át.

A két fiatal úgy játszott az anyagokkal, formákkal, apró ékszerekkel és legyezővel, mint aki már ki tudja hányadik bemutatójára készült. Közben meditáltak, csapongtak. Felidézték a hellenisztikus kultúra előtti idők formáit, majd pedig a meghökkentő divatbemutatók elemeit utánozták. Előkerült egy kötött sapka is, ami az afrikai öltözködés vonalait idézte vissza, de szóba került az a maradékokból varrt póló is, amellyel egy lyoni bemutatón arattak sikert.

Mindez vidáman, egyszerűen és kellemesen zajlott, ám nem titkolták elégedetlenségüket sem. Slampos, ízléstelen kollekciókról, fáradt, önmagukkal szinte semmit nem törődő emberekről is beszéltek. Nem a drága, márkacímkékkel teletűzdelt ruhákat, hanem a személyiséghez illő öltözködést hiányolták.

– Ciki, amikor a plazákban egyenfeketében korzóznak a lányok, akiknek köldökén csillog az egyengyöngy, és talpuk alatt cuppog az emeletes zsiráfcsizma – minősítette korosztályát Fóris Barbara. – Mi szeretnénk szép, mindennapos használatra alkalmas és különleges ruhákat is tervezni, készíteni. Hogy milyen esélyünk van rá, nehéz megmondani. Sajnos ma még hiányzik az emberek többségéből az a szabadság, amellyel valóban felismerik önmaguk személyiségét.

– Úgy is mondhatnánk – tette hozzá Jurcsik Julcsi –: sokan még mindig azt hiszik, hogy a ruha teszi az embert, holott a személyiségünk nem rejthető semmilyen köntösbe.

Ja, egyébként a fiatal lányokon többségében maguk varrta, kényelmes ruha volt.

Sz. J. L.

Maguk varrta, kényelmes öltözetek FOTÓ: KOVÁCS BENCE

SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka Stúdió: Előhívás (7 – nyilv. főpróba). **Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban:** Az öreg hölgy látogatása (7). **Budapest Bábszínház:** Egy bolond százat csinál (7 – Budapesti Operettszínház ea.). **Budapest Bábszínház Játszó-tér:** A varázsfuvola (3). **Buda Stage:** G.Ö.R.CS. 2000 (fél 8). **Budaörsi Játékszín:** Kökény király lakodalma (10). **Fővárosi Nagycirkusz:** Állati show (3, 7). **Játékszín:** A Manderley ház asszonya (7). **József Attila Színház:** A Pál utcai fiúk (4). **József Attila Színház Gaál Erzsébet Stúdió:** Vízkereszt (fél 8 – III. bérl., 3. ea.). **Katona József Színház:** Az óra, amikor semmit nem tudtunk egymásról (8). **Kamra:** Az író színháza (7 – Békés Pál estje). **Kolibri Színház:** Csimpi szülinapja (10, 3). **Komédium Színház:** Azt meséld el, Pista (7). **Lézerszínház:** Apocalyptica 3D (fél 8). **Madách Színház:** Macskák (7). **Madách Stúdió:** Szeretlek, Faust (fél 8). **Madách Kamara Színház:** Páratlan páros (7). Élelem bére (22.30). **Magyar Színház:** István, a király (7). **Várszínház:** Nächstes Jahr – gleiche Zeit (7 – a Deutsches Theater ea.). **Magyar Állami Operaház:** Madame Butterfly (7 – Svéd/5. bérl.). **Erkel Színház:** Aida (6 – Fodor/6. bérl.). **Merlin Színház:** Szarvasok háza (7). **Merlin Kamaraterem:** Sóska, sült krumpli (fél 8). **Mikroszkóp Színpad:** Sastaps (fél 8). **MU Színház:** Bemutató (8). **Radnóti Színház:** Anconai szerelmesek (7). **Thália Színház:** Az Alsóerdősor Utcai Általános Iskola ünnepi gálája (5). **Thália Színház Új Stúdió:** De mi lett a nővel? (fél 8). **Szkéné Színház:** Kórház Bakony (8). **Térszínház:** Tartuffe (7). **Vidám Színpad:** Paprikás csirke (7). **Vígszínház:** Nóra (7 – Latinovits-bérl., 3. ea.). **Pesti Színház:** Képzelt beteg (7).

ÍR AZ OLVASÓ

Eszi, nem eszi...

A *Századok tévé nélkül maradhatnak* címmel (május 12.) megjelent információ késztetett arra, hogy megírjam történetemet. Évek óta igénybe vesszük a kábeltévé-szolgáltatást. Soha semmi gond nem volt. Tavaly decemberben az UPC megkeresett bennünket ajánlatával: az eddigi helyett bevezeti a „csillagpontos" rendszert, amelyben – megfelelő térítési díj mellett – az általunk kiválasztott csatornák vételére lesz lehetőségünk. A hónap elején meg is jelentek szerelőik. Nálunk azt mondták, hogy majd ha lesz internethozzáférhetőség, ki fogják cserélni az ahhoz szükséges kábelt. Elmenetelük után megdöbbenve tapasztaltuk, hogy alaposan megromlott a vételi lehetőség, a kép tele van „zavarjellel". Reklamációnk nyomán megígérték, hogy még az év vége előtt rendbe hozzák a dolgot, ám nem történt semmi.

Január első napjaiban úgy gondoltam, jobb, ha személyesen intézem az ügyet. A cég Moszkva téri kirendeltségén megegyeztünk egy időpontban. Nem jöttek! Ismét reklamáltam, új időpontot kaptam. Kijött egy munkatársuk, aki megállapította: a szerelőknek ki kellett volna cserélniük a régi kábelezést, mert így nem lesz „csillag a ponton". Megállapította azt is, hogy feltehetőleg a hibás szerelések miatt nagyon kicsi a vételi jelszint, ezért rossz a vétel. Újabb reklamáló levelemre udvarias válaszban ismét időpontegyeztetésre kértek. Egyeztettünk, de fogalmam sincs, miért, hiszen megint nem jött senki. Belefáradtam a dologba, és mivel a vételi lehetőség nem javult, elővettem parabolaantennámat. Április közepén felkeresett az UPC megbízottja és közölte, hogy véglegesítik a hálózatot, s arra kért, válasszuk ki, melyik csomagot kívánjuk megrendelni. Megadta az ügyintéző nevét és mobilszámát, akivel rögzítettem a belső kábelezés időpontját. A szerelők azonban – hűen eddigi gyakorlatukhoz – csak nem jöttek. Újabb telefon, újabb időpont. Most végre megérkeztek és megállapították, hogy az új hálózat még nem él, addig viszont a belső szerelési módosításokat sem végzik el.

Az Antenna Hungária lekódolta az adások döntő részét, így az UPC „egyeduralkodóvá" vált. Hogyan engedhető meg az, hogy hónapokon keresztül rossz legyen a vétel, és a sokszori telefonígéretek ellenére sem javítják ki a hibát?

Szakács Gyula

Régi szépségében látható a Nagy Ignác utcai unitáriusház

Elkészült a Nagy Ignác utcai unitárius templom főhomlokzatának felújítása. A több évtizedes kormot és koszt az elmúlt hónapokban lemosták az épületről. A néhány hónapja még fekete épület most tiszta sárga tégláival illeszkedik az Alkotmány utca többi, már helyreállított épületéhez.

Az Újlipótváros közepén található az unitárius egyház magyarországi központja. A neogótikus sarokház mellett köröskörül fontos épületek, szemben a Parlament, a szomszédban ügyészség, bíróság, minisztériumok. Ebben a környezetben egy kis Erdély, egy kis történelem. És most az épület két oldala újra régi szépségében látszik.

A Petz Samu műegyetemi tanár tervezte sarokház 1888–1890-ben készült. Az épület többfunkciós: templomot, paplakot, bérházat is magában foglal. Maga a templom a második emeleten található. Erdélyi, kis unitárius templomokhoz hasonlóan: szószék, előtte az úrasztala, a fehér falakban pedig öt, gótikus ívelésű színes ablak. Mérete szerény, mindössze 200 személy befogadására alkalmas.

A második világháborúban megsérült az épület, benne a templom is. Helyreállítását a háború után adományokkal segítették a hívek. Többek között az Amerikában élő Bartók Péter, Bartók Béla fia adományából sikerült a szószék körüli fehér ablakszemeket a régiekhez hasonló stílusú színesekre kicserélni. (A zeneszerző másik fia, ifjabb Bartók Béla hosszú ideig az egyház főgondnoka volt.)

Az épületen persze maradt még felújítanivaló. A sajtolt téglából készült, az idők folyamán befeketedett falburkolat letisztítása, a homlokzat helyreállítása állami támogatással, a millenniumi keretből történhetett meg. A helyreállítási munkálatok 1999-ben kezdődtek, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 27 millió forinttal járult hozzá a költségekhez. A felújítás – remélhetőleg hamarosan – a kevésbé frekventált utcaszakaszokkal és az udvari függőfolyosókkal folytatódik.

J. B. M.

Az orgonakarzat, mögötte üvegfal FORRÁS: MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ

Bizto

A térfigyelő rendsz

Az előkelő tizenkile vissza Józsefváros a a gépkocsilopások statisztikájában. A ménynek számító r lentős a javulás: a k tő, majd a másodi lyen álló városrész hetedik helyen szer leti változásokról P őrkapitány tájékoz selő-testületet.

Józsefváros rend idei első negyedévl szerepel mind a felc emelési mutatók sz alezredes a képvisel ülésén elhangzott hangsúlyozta: az e előrelépésnek tartja letben jelentősen cs vált bűncselekmény nyosan visszaszorul titúció. A múlt év VIII. kerület a laká kocsilopási statiszti zenkilencedik helye három fővárosi ker tendencia, hogy a ménynek minősülő kintve is már a hete sza a városrész, an régen még az első h

Tavaly Józsefvár lekményre derült fé

És megvan az a gye Ülnek a krízisautób Hajléktalantól hajl teát, a gyötört arcú hét múlva újra láth közeledtével ritkább

A lány a hajlék most mégsem a tize gi néni, a kiserdei f pesti metróvégállor érdekli. Ül az autól

Csak a Kismam nincs az asztalán. Barák Zolitól kapo krumplit, mostak fe edényt meg kavarg lő gulyást. Kavar Jovina nővér utasít napra szóló intelm

Teréz anya magy gítettek akkor egé Magyarországra e itt segítsen. Így mo

Öt év telt el, azó ban, épp itt, ahol n nézni lehet a semm mozni a krumplit, l

Hűsítő
várjuk a

Egyes ASTRA és VE
AJÁNDÉK LÉGKO

Az új gépkocsi vételárába
és a fennmaradó részt rendk

*Az ajánlat a 2001.06.30-ig forga

sok reményt fűznek, bár igen sokan ma sem tudják elképzelni, hogy milyen az a kábelvasút. A kocsik vontatására szolgálandó drótkötél sokakat megijeszt, mert azt hiszik, hogy az utcza közepén apró hengereken szalad a lármás kötél s kocsi, ló, ember, mind megbotlik benne. Pedig nem. Az egész vasútnak nagyon egyszerű, de elmés és nagyon czélszerű a szerkezete. A végnélküli drótkötél a föld alatt van elhelyezve olyanforma vascsatornákban, mint a villamos vasút földalatti csatornája. A csatorna-szerkezet fölött a földszinnel egyirányban három sínvonal húzódik; két szélső a kocsikerekek vezetésére szolgál; a középső sín ketté van szelve, s keskeny nyílása arra szolgál, hogy a kocsihoz erősített fogó-készülék elérhesse és megfoghassa a csatornában futó kötelet. A fogó-készüléket a kocsivezető szabályozza szinte hihetetlen gyorsasággal. A kezében levő kis hajtókerék forgatásával a forgó-készüléket ki vagy beakaszthatja a kötélbe, de ugyanakkor nyolcz kocsiféket is mozgásba hozhat állító vagy ellenkező működésbe.

A kábelt egy központi erőtelepről hajtják olyan sebességgel, mint a villamos kocsiké. A rendkivül erős drótkötél (a mely tiz-tizenkétszeres biztosságú) egy óriás nagy keréken kezdi meg a pályáját, de már a gépteremben nagy kanyarulatokat tesz azokon az apróbb-nagyobb kerekeken, a melyek elvezetik rendeltetése helyére: a kábelcsatornába.

A milyen otrombának gondoljuk azt a nagy vas óriást, a mely végignyulva a csatornában, szélsebesen szalad, olyan könnyű az irányítása. Akármilyen elhajlásokat lehet vele tétetni, sőt a legújabb szerkezetű önműködő kábelváltó segítségével rendes kitérőket is lehet felállítani.

Egy angol mérnök, *Colam* W. N., a ki jelenleg az edinburghi összes lóvasutakat, körülbelül nyolczvan kilométer hossaságban kábelrendszerre építi át, tervezője a budapesti kábelvasútnak is, a melynek eszméjét az engedélyesek, *Mössmer* József és *Weszely* István minden erejükkel megvalósítani igyekeznek.

A budapesti kábelvasút teljesen az itt bemutatott angol minták szerint fog épűlni. A kocsi kényelmes, nagy formáju, negyvenöten férnek bele. Kitünő fékszerkezetével biztosan megy hegynek-völgynek. Mert, hogy el ne feledjük megjegyezni: *a kábelvasútnak az a főelőnye, hogy bármilyen alakú földterületen egyenlő sebességgel haladhat.* A leg hepe-hupásabb vidéken úgy gördül át minden zaj nélkül, mint a síkságon. Járása gyors és zajtalan: *mert a vezetékek zajfogóval vannak ellátva.*

Ép a miatt az előnye miatt, hogy bármilyen változatos fölszinen egyenlő a sebessége (az üzemerő fokozása nélkül), legelőször a hegyes-völgyes amerikai városokban kezdték alkalmazni. *New-York, Philadelphia, Los Angelos, Cansas-Citi, Baltimore, St-Louis, Cleveland, Vakland, Chicago,* stb. már tiz-tizenöt éve használják a kábelvasútat. Az amerikaiak után az angolok vették át az új rendszert s azt a legnagyobb mértékben tökéletesitették. *Birmingham, Mathloh, Belfort, London, Edinburgh* részben már átalakitották, részben most alakitják át a vasútaikat kábelrendszerüvé. *Glasgowban* pedig az egész várost földalatti kábelrendszerű vasúttal hálózzák be.

A kábelvasút elterjedését annak már említett előnyén kivül az üzem olcsósága biztosítja. Olcsóbb az üzeme a villamos vasuténál is s ép erre való tekintettel hiszik a budapesti engedélyesek, hogy az általuk tervezett vonalnak jó sikere lesz. Sokan le akarták az engedélyeseket beszélni, azt mondván, hogy rövid a vonal, s nem számithatnak arra, hogy a vállalatot financzirozni tudják. A két tervező erre meg is ijedt s hogy a valóságról meggyőződjenek, csináltak egy kis próbafinanczirozást — csak úgy, reklám nélkül a távolabbi ismerősök között. A kisérlet öt nap alatt kilenczszázezer forintnál több biztos aláirást eredményezett. Pedig nem szólt a nagy dob; bankok és bankárok sem csapkodták keserű sóhajjal a Wertheimjaikat, az aláirók egyszerű polgáremberek, a kik a főváros közúti közlekedésének egyik igen fontos tényezőjét látják és akarják megvalósitani a kábelvasútban.

A nagy közönség még csak ezután fog hallani a kábelvasútról, melynek építéséhez előreláthatólag a kora tavaszon hozzá fognak. Fölvilágositásokkal azonban ma is készséggel szolgál a Budapesten IV. Királyi Pál-utcza 14. szám alatt levő vállalati iroda.

EMLÉKEZÉS A NÁDOR-CSALÁDRA.

Kerek száz éve telik be a napokban annak, hogy a II. József önkényuralma alatt fölfüggesztett nádori méltóság helyreállításával, miután az uralkodóházból választott első nádor, Sándor Lipót főherczeg, egy elsült rakéta felrobbanásának áldozatul esett, utódjául az országgyülés József főherczeget nádorrá kiáltotta ki a nélkül, hogy a kijelölő czédulát csak fel is bontották volna.

Sándor Lipót főherczeget a nádori méltóságra a magyar nemzet iránti ismert hajlama ajánlotta, melyet ő abban is nyilvánított, hogy már Florenczben nevelkedése alatt magyar ruhában járt s azt az öltözetet azontúl is különösen kedvelte és soha sem tette le. Egy 1791-ben Pozsonyban *Weber Simon* betüivel nyomatott névtelen latin röpirat, a «Hungariæ desinteressatus», midőn az uralkodóházból való nádorválasztás előnyeiről elmélkedik, következő érvekkel kiséri e lépés czélszerűségét, fentartva azonban jövőre a szabad választás jogát.

Első pillanatra, úgymond, azt hihetnék, hogy a dolog ellenkezik az ország törvényes alkotmányával és biztonságával, de hogy ez az aggodalom alaptalan, arra nézve épen Sándor Lipót személye a biztositék, a ki az ország szabadságainak és jogainak már csak azért is őre és részese, mivel esetleg a trónnak örököse is. De, folytatja az irat, Sándor Lipót megválasztása díszt is hoz a nádori állásra a királyi vérnél fogva is, melyből ered.

Viszont kivánja a röpirat, hogy mivel a királyi herczeg kétségkivül kevéssé lesz ismerős a magyarországi ügyekkel, tehát a megkoronázandó királyi atya adja beleegyezését ahhoz, hogy a fiatal nádor mellé nehány hű, képzett és tiszta jellemű magyar tanácsos is adassék, a mit a megyék különben már régen sürgettek.

De világos hasznára szolgálna a nemzetnek, — folytatja fejtegetéseit az iró, — már az is, hogy igy a magyar tóhadi vezénylet a királyi herczeg nádor kezeibe tétetvén le, az jövőre is át fog öröklődni utódaira. Továbbá, hogy a királyi herczeg még ifjan az országba jövén lakni: itt a nemzet erkölcseit, szokásait elsajátitja, megismeri annak nemes gondolkodásmódját, hűségét, ragaszkodását törvényes királyához, az ország helyzetét, állapotát és sérelmeit saját szemeivel láthatja s hiven fedheti föl a trónnak, s ezzel a magyar nemzetet megkedveltetheti, kiirtva köztök a százados bizalmatlanság és viszály magvait, s megvetve igy a törhetlen egygyéforrás biztos alapjait.

Ki van emelve még az iratban, hogy ily módon megelőzhető volna mindazoktól a veszélyektől való félelem is, mely a nemzetet már I. Ferdinánd alatt arra birta, hogy az 1547: 5. tcz.-ben biztositékot keressen magának, s a császártól Miksa főherczeg Magyarországba küldését és állandó ott tartózkodását kérelmezze. Ezzel meg lenne könnyítve az ország lakosai sérelmeinek orvoslása is, habár ezek törvény szerint a felség jogkörébe tartoznának, mert «mit tagadhatna meg az atya fiától akár a törvénykezés, akár a kegyelmezés gyakorlatában?»

Igen érdekes a számitás, melyet a «Hungariæ desinteressatus» a királyi herczeg Magyarországon tartózkodásából várható pénzforgalomra nézve tesz. Ezt évi 600,000 rénes forintra becsüli, nem számítva az előkelő külföldi vendégek látogatásai útján az országba befolyandó összegeket.

Akadtak azonban, a kik komoly aggodalmakat tápláltak a nádori méltóságnak az uralkodóház egyik tagjára ruházása ellen elvi és alkotmányos szempontból. Igen sokan egyenesen összeegyeztethetlennek tartották a nádori méltóság rendeltetésével, czéljával és természetével, hogy a mikor az atya az uralkodó, akkor a fiu alkirály legyen. Két veszélytől tartottak Sándor Lipót megválasztása esetében: először, hogy a fejedelem a nádor személyéhez való vérségi viszonyát az ország törvényei és szabadsága elnyomására használja fel; másodszor, hogy a nádori méltóság jövőre is az osztrák háznál maradjon öröklővé.

Látjuk ezekből a nádori méltóság Sándor Lipót és József királyi herczegekre való ruházásának a nemzet által fentartott és kifejezett azon föltételét, hogy 1. a nádor mellé hű és megbizható magyar tanácsosok adassanak; 2. a szabad választás joga a nemzet részére továbbra is fentartassék. És csakugyan a második nádor, a feledhetetlen emlékű József nádor halála után egy perczig sem habozott a nemzet újra birtokába venni a nádorválasztás jogát s azok között, kiket a nemzet bizalma e fontos méltóságra kiszemelt, a Telekiek, Pálffyak, Wesselényiek és Batthyányak között oszlottak meg a vélemények. De tényleg István főherczeg jelölése szintén kielégithette a legtúlzóbb nemzeti kivánalmakat is. A főherczegnek gyönyörű kalligráfiával irt s itt-ott még lappangó magyar nyelvű levelei, igy többek közt Toldy Ferenczhez intézett levele, mely a nagy tudós még élő egyetlen fia, Toldy László fővárosi levéltárnok birtokában van, nemcsak a magyar nyelv tökéletes birását mutatják, de hazafias, igaz magyar érzéstől is át vannak hatva.

Az öreg József nádor még erősen ragaszkodott ezen egy tekintetben a merev spanyol etikettheż, bár máskülönben kedélyes pátriárkhális volt az az életmód, melyet a nádori udvar folytatott. A budai várkertben gyakran látták őt ócska ruhában kertészkedni s ürömi szőlőjében is maga szüretelt; ma is mutogatják ott azt a szép két puttonyt, melyet ő és fia használtak.

Fény és pompa azonban nem hiányzott ott, a hol a nádornak az általa képviselt nemzet hódolatát kellett bemutatnia a bécsi udvar világában elkényeztetett idegen urak előtt. Azon a hadgyakorlaton, melyen a felkelő nemességet először mutatta be a fejedelmi párnak 1797-ben a szombathelyi táborban, a nádor első izben mutatta be a magyar pompát és vendégszeretetet is az udvarnak, s ha hihetünk az akkori szanyi plébános és nemes Sopron vármegye assessora, Nagy János leirásának, melyet a nádor diszebédjéről adott: akkor valóban

«Volt itt szorgos dolga Ganymedeseknek,
Kik nektárt töltöttek magyar vitézeknek,
Volt dísze ételnek s különb pecsenyéknek,
Meleg étel után jeges tsemegéknek.

Volt dísze a nevelt bajúsz-törülésnek,
Magyarnál szokásba vett pödörítésnek,
Felségek élteért jó bor köszöntésnek,
Mozsarakat gyújtó sok sütögetésnek».

Még fényesebben rendezte be azonban udvarát utóda, István nádor. Hetenként egyszer adott estélyt, melyre a magyar úri osztály hivatalos volt. Főudvarmestere nagy fáradsággal olyan vadász- és huszárpárokat szedett össze, kik nemcsak nagyságra, de arczra is annyira hasonlitottak, hogy a legmulatságosabb félreértésekre adtak okot. És bár a nemeslelkű nádor jelentékeny összegeket fordított jótékony czélokra s a pesti árvíz alkalmával mindaddig eltiltotta asztaláról a csemegét, s árát a szükölködőknek adta, mig csak az inség nem enyhült, de azért hintói ragyogtak az aranytól és selyemtől, lovai a legszebbek voltak, s cselédsége pompás liberiában díszelgett.

István nádor, mint tudjuk, nem sokáig viselhette méltóságát. Az 1848-diki események zivatara kisodorta az országból, a hova nem is került többé vissza. Az önkényuralom idejében senki sem gondolt a nádori szék betöltésére. Az új alkotmányos korszakot megnyitó kiegyezési törvény nyilt kérdésül hagyta a nádori intézményt, de nem szüntette meg Magyarországnak azt a jogát, hogy a nádori méltóságot az alkotmány újabb kereteibe beilleszthesse, ha ezt szükségesnek, vagy tanácsosnak tartaná valamikor.

—r.

A KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK.

A vásárcsarnokok intézményének a közélelmezési viszonyok javitására való rendkivüli fontosságát felismerve, Budapest székes főváros tanácsa majd egy évtizeden át foglalkozott a vásárcsarnokok létesitésének eszméjével, mig végre a hosszas tárgyalások végeredményeképen, 1892 nyarán nemzetközi tervpályázatot hirdetett egy a régi sóház telkén emelendő központi vásárcsarnok épületére. A pályaművek közül a birálóbizottság három egyenlő díjjal *Pecz* Samu müegyetemi tanár, *Escante* és

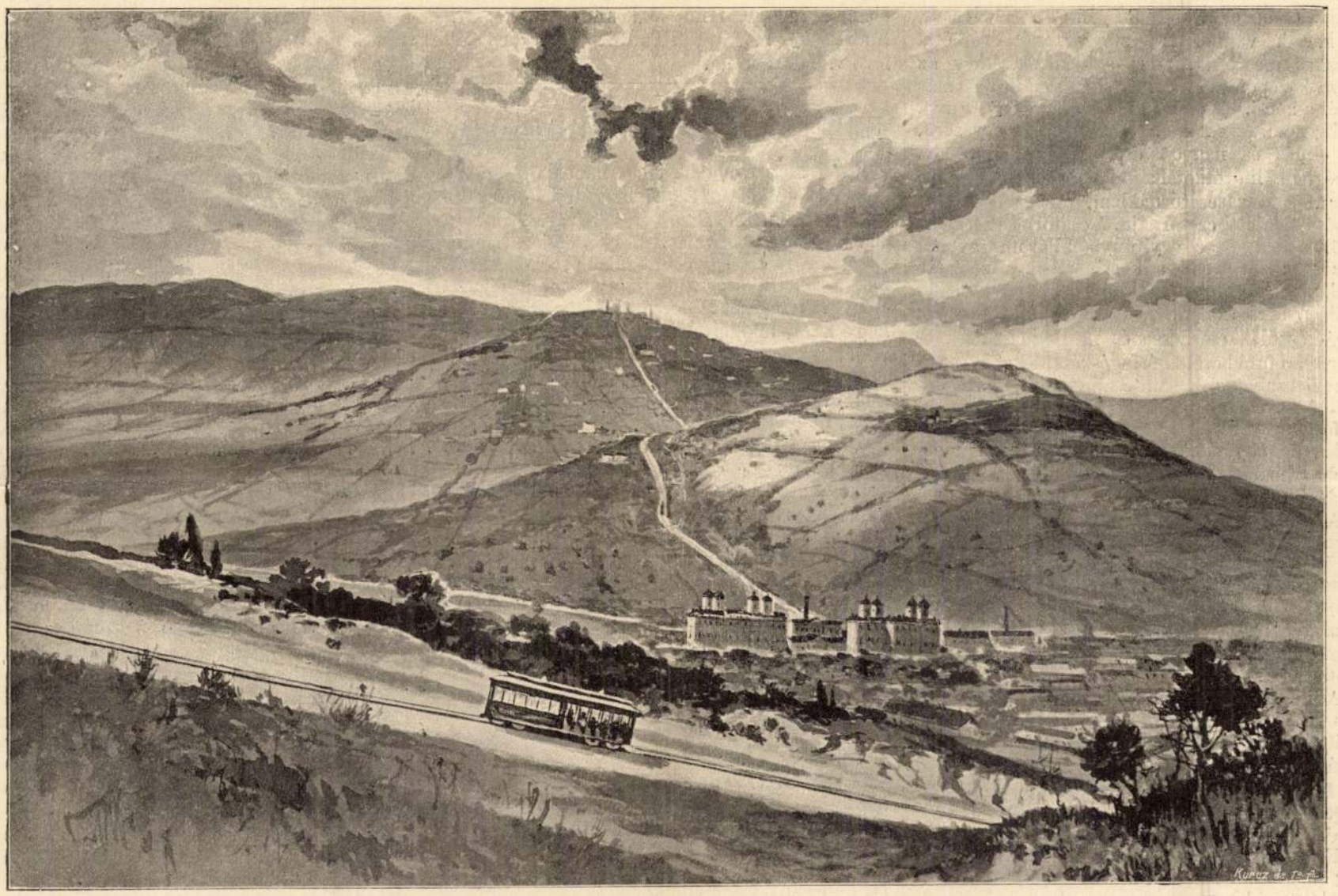

LEERESZKEDÉS A NAPHEGYRŐL. Paur Géza rajza.

egyik életföltétele a keletkező házcsoportoknak.

Óhaitom, hogy mindez minél előbb megvalósuljon.

*

Nem tartom fölöslegesnek — a mai korrupcziós bűzzel megillatosított légkörben — részemről kijelenteni, hogy nekem ebben az egész vállalatban semmi érdekem: részvényese nem vagyok, eladó telkem nincsen, házat nem épitek a kábelvasút közelében, még csak közel sem fog a házamhoz járni, hogy egy esetleges szabadjegygyel való lekenyeretetés kilátása kecsegtessen. Egyedül a főváros közönségének a hálaját óhajtom kiérdemelni. — Azt pedig már megkaptam régen.

Dr. Jókai Mór.

*

A kábelvasút, a mely a tabáni Egyház-térről a Svábhegyre fog épülni, óriás változást tehet a budai hegyvidéken és szóval ki nem fejezhető szolgálatot a fővárosi lakosságnak. Gyors és biztos összeköttetést teremt Pest és Buda között, főkép az esküténi híd megépítése után. Gyors egymásutánban induló kocsijaival megszünteti az eddig fennállott távolságot s Budának legszebb részeit egyszerre beolvasztja a főváros lakható területébe.

Azzal a tervvel, a melynek alapján meg akarják építeni, nemcsak közlekedő eszköz lesz, hanem első rangú tényezője a városrendezésnek. A budai részeken az I. kerület teljesen átalakúl. A mai szűk, meredek utczák eltünnek s tágas, rendezett útak lesznek a helyükön.

Az Árok-utcza, Fehérsas-tér, Aranykakas-, Czipő-utcza, Hadnagy-utcza és az egész Naphegyen minden utcza, a merre a vasút elvonúl, tíz ölre szélesíttetik ki, úgy a Koronaőr-utcza is a déli vasútig. Az Isten-hegyi úttól fel a Svábhegyre maga a mostani úttest érintetlen marad, mert a vasút az út jobb oldalán mindenütt a vállalat területén fog végig haladni. A kettős sínpár részére 4.7 kilométer hosszaságban négy ölet kell kihasítani a vonalába eső mai útakból, illetőleg a házsorokból.

Az új vasút létesítéséhez természetesen nagyon

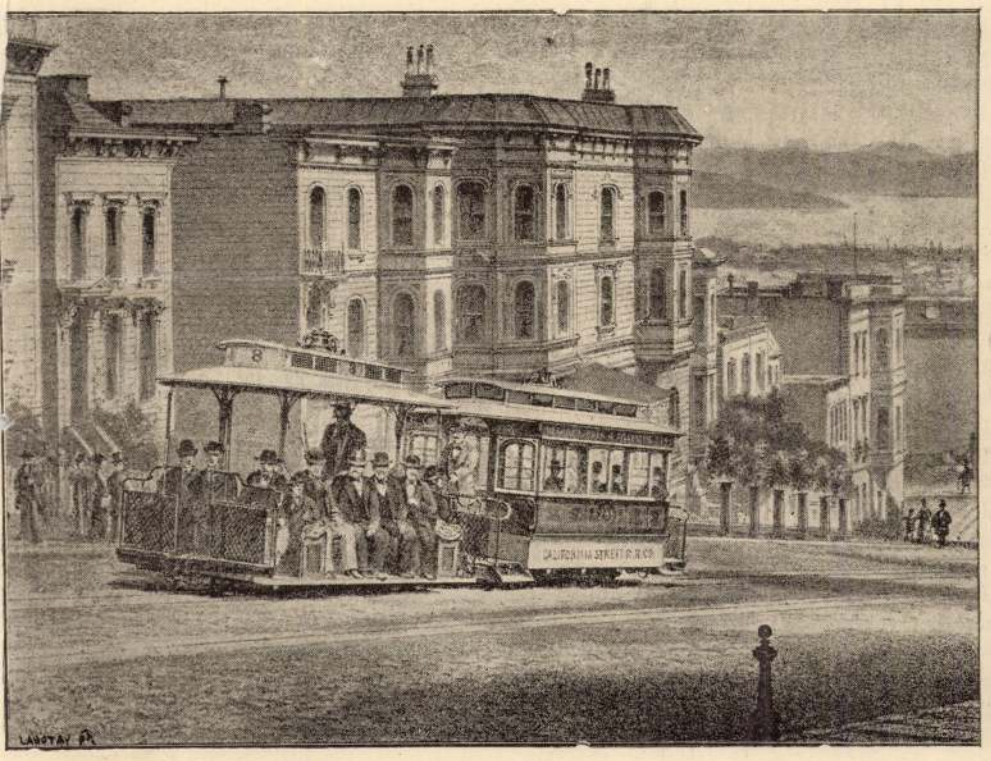

A KOCSI ÚTJA HEGYNEK FÖL.

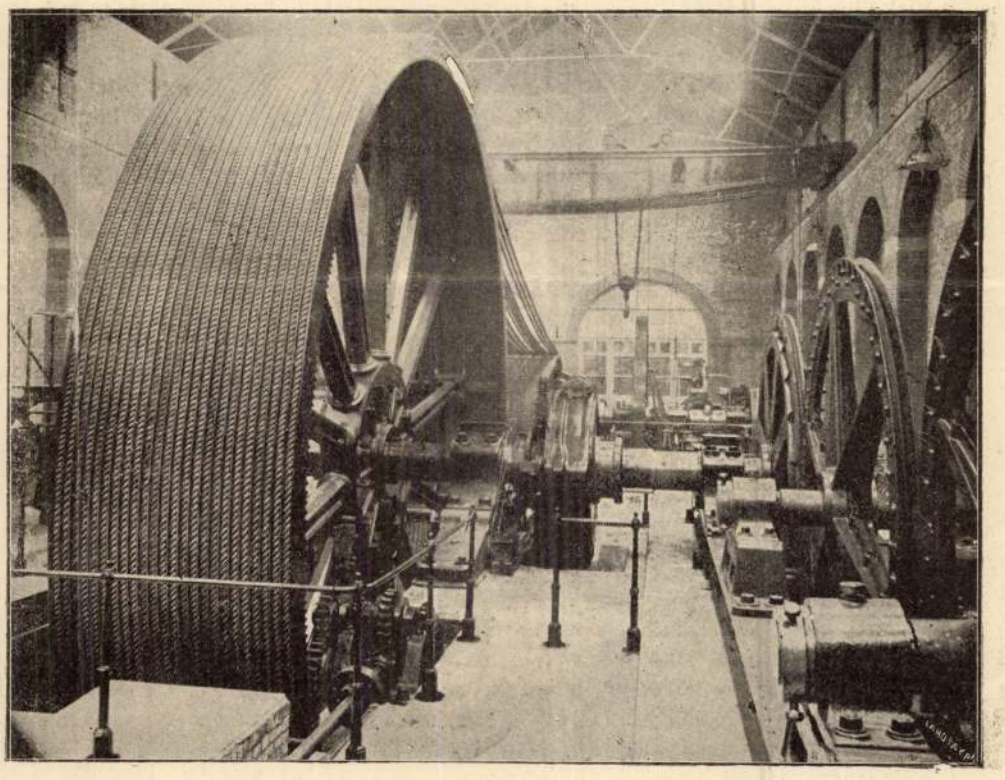

A GÉPTEREM.

ÁBHEGYI KÁBELVASUT.

Gourmez párisi építészek, valamint *Auger és Preil* lipcsei czég terveit tüntette ki. A részletes tervek és költségvetés elkészítésével Pecz Samu tanár bizatott meg, ki hosszabb külföldi tanulmány után készült el e munkájával s a főváros közgyülése 1894 február 24-én a központi vásárcsarnok építési összegét 1.800,000 forintnyi előirányzattal megszavazta. Erre a munkálatok nagy gyorsasággal megindultak s ime most már teljesen készen ll az óriás nagyságú gyönyörű épület.

A központi vásárcsarnok épülete kettős földadatra szolgál, a mennyiben a nagyban való elárusítás mellett egyszersmind a főváros közel fekvő részeinek részleges vásárcsarnoka is. A csarnokba a Csepel-rakpartról vasút fogja az árúkat szállitani, az alsó rakpartról pedig az alagúton át fogják a központi vásárcsarnok pinczéjébe a parti kikötőbe érkező árúkat kézi kocsik segélyével behordani. A vámház-körúti főbejáránál továbbá széles kocsiút megy belé, mely az egész csarnokon áthaladva, a csillag-utczai kapunál végződik, határt képezve a nagyban árusitásra szolgáló és a kicsinyben adás-vevésre szánt területek között.

Elrendezését illetőleg a központi vásárcsarnok két főrészre oszlik: a főcsarnokra és az ú. n. baromfi-csarnokra. A főcsarnok magában foglalja a tulajdonképeni adás-vevésre szánt területeken, a vámház-körúti épületekben elhelyezett kezelési helyiségeken és egy vendéglőn kivül, a csarnok végén, a vasúti bejárathoz közelebb eső részen elhelyezett vasúti és fogyasztási-adóhivatalokat. A baromfi-csarnok földszintes épületében, a főcsarnoktól lehetőleg elkülönitve, a baromfi- és tojás-kereskedést helyezték el, tért hagyva a vasút mentén az érkező árúk lerakodására. A tér lehető legjobb fölhasználása végett 10,344 □ méternyi beépitett terület vasszerkezetű pinczével van ellátva. A pincze egyrészt raktározási czélokra szolgál s e végből úgy a nagyban, mint a kicsinyben való árusitás czéljaira elzárható vasvázra erősitett sodrony hálófalakból készitett pinczerekeszek készültek, melyekben az árusitók készleteiket tarthatják. A hosszabb raktározásra szánt, vagy könnyen romló élelmi czikkek biztos eltartására szolgál az ugyancsak a pinczében elhelyezett hűtőkamra, mely, minthogy az egyes élelmi szerek más-más hőfokra hűtendők, ennek megfelelőleg alosztályokra oszlik. A hütő-gépek hajtására, a 8 villamos felhúzógép működtetésére, villamos világitásra, a főváros a csarnok pinczéjében külön géptelepet és kazánházat rendeztek be. A pinczéből a földszintre magában a csarnokban kényelmes széles kőlépcsők vezetnek. A főbejáraton át, a Vámház-körút felől a csarnokba érkezve, a főcsarnok könnyü vasszerkezete világosan áttekinthető. A 20 méter szélességű főhajóba két oldalt mellékhajók nyilnak. A csarnok két oldalról van világitva, s a nap bármely szakában egyenletes, kellő világitást nyer. A magas oldalvilágitás következetes keresztülvitele, illetőleg felülvilágító üvegtetőnek elkerülése azon megfontolásból eredt, mert felső világitás mellett a helyiségeket télen a tetőre eső hó elhomályosithatta volna, nyáron pedig a napsugarak melegének nagyon ki lett volna téve. De nem csupán a világitás tette czélszerűvé a csarnoktetők ezen egymás fölé való rendelését, hanem a czélszerű szellőztetés is. Azonkivül oldalt szellőztető ablaksorok készültek, melyek emelő vasszerkezettel szabályozhatók és igy a csarnok lehető tökéletes szellőztetését biztositják. Ugyanily szerkezetüek a pincze széles nagy aknái mögé helyezett vasablakok, melyek a tetőket tartó összes rácsoszlopok belsejébe helyezett, a pinczéből a tetőrészek felé vezető vascső-kürtők szellőztetéséhez járulnak. Ezen kivül a földszint padlózatában is vannak világitó és szellőztető nyilások.

A vámház-körúti épületnek a főkaputól balra eső részében van elhelyezve a vásárfelügyelőség. E hivatal ajtóiból a kicsinyben eladásra szánt terület s annak élelmi szerek szerint való beosztása teljesen áttekinthető. A falak mentén a hús-árúlóhelyek vannak, melyek a tisztán tarthatás végett átlag 2 méter magasságig fehér fayence burkolattal vannak ellátva. Ezek, valamint a szabadon álló hús-árúlóhelyek átlag $4^1/_2$—5 □ méter területüek, erős sodronyháló falakkal készitett rekeszekből állanak és tolóajtóval elzárhatók. Felszerelésükhöz tartozik egy márványlappal födött tölgyfa asztal

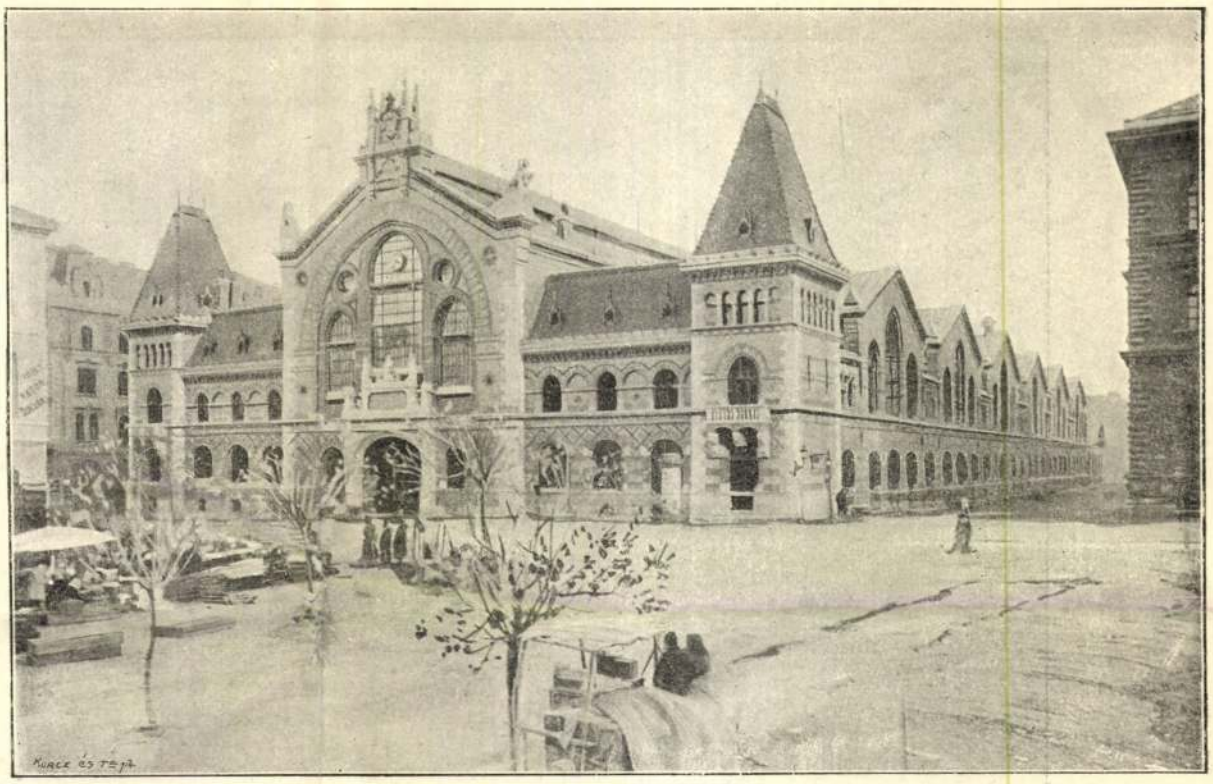

A KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK BUDAPESTEN. Erdélyi fényképe után.

polczokkal és fiókkal, egy mérleg és egy vastartókeret a rekesz mennyezetén a hús felakasztására. Az innen a középső kocsiútig terjedő területen zöldség, gyümölcs, sajt, vaj, stb. élelmi szereknek vasból és tölgyfából készült nyilt rekeszei három-három polczczal foglalnak helyet. A főcsarnok végén vannak a halárúlóhelyek, melyeknek medenczéiben állandóan friss viz kereng. Minden árúrekeszhely számmal van ellátva s kellőleg gondoskodva van arról, hogy azon minden árusító neve czimtáblára irható legyen. Ideiglenes, egy-egy napra szolgáló részleges árúhelyekre van a 9 méter széles kocsiút felhasználva, melynek 4 cm. vastag aszfaltburkolatából, rézgombok és rézszámok segélyével négyszögméter beosztás készithető, olyan formán, hogy a közlekedésre 3·5 méter széles út marad. A vásárcsarnokba az árúk ugyanis csupán éjjel szállittatnak, hogy a szabad közlekedés semmi által meg ne zavartassék. A sóház-utczai határfal mentén a csarnokba vezető vasúti vágánytól a középső kocsiútig terül el a nagyban való árusitásnak szánt csarnokrész. E területen a csarnok elején és végén egy-egy vásárközvetitő-rekesz van elhelyezve, irodával együtt, dróthálóval befont vasvázas falakból, húsfogasokkal, halmedenczékkel és polczokkal berendezve; a vásárközvetitő rekesz előtt hagyott 7 méter széles szabad tér árverésre szánt terület.

A főcsarnok négy határfala mentén átlag 6 méternyi magasságban a földszint felett 6 méter széles karzat készült. Az épület e részei a vidékről érkező élelmi szereken kivül háztartási czikkek, rövidárúk eladására vannak rendeltetve, a Vámház-körút felé eső részre pedig virágvásár van tervezve.

A karzatra a pinczéből, illetőleg a földszintről négy nagyobb és három kisebb villamos felhúzógép szállitja az árúkat, kis kézi kocsikon az azokat toló munkásokkal együtt. A földszintről a karzatra a pincze kőlépcsőinek folytatásaképen széles vaslépcső vezet kényelmes emelkedéssel tölgyfa-fokokkal.

A főcsarnok hátsó oromfalán át, fedett kocsiáthajtón keresztül a kocsiút a baromfi-csarnokba vezet. Szabálytalan négyszögalakú kis udvart zár ez körül, melynek fedélszerkezete két támaszú rácsos ablakokból áll, hol a szellőztető is el van helyezve.

A központi vásárcsarnokot, mint műépitészeti jelességet, méltán megcsodálták az ezredévi kiállitást megtekintő külföldi tekhnikusok is. Ez épület tervezőjének, Pecz müegyetemi tanárnak már több sikerült alkotást köszönhet a főváros; ilyenek a budai fazekastéri református templom, a hold-utczai unitárius templom és bérház, ezenkivül számos köz- és magánépület.

A vásárcsarnokok létesitésénél első sorban nagy érdemei vannak Matuska Alajos fővárosi tanácsnoknak, a közélelmezési osztály vezetőjének, továbbá Kamermayer, Gerlóczy és Márkus polgármestereknek és Ziegler Nándor közvágóhidi és marhavásári igazgatónak, ki kiváló szakismereteinek gyarapitása végett a vásárcsarnokokat gyakorlatilag is tanulmányozta, nyolcz teljes hónapig látogatvá helyről-helyre Európa nagyobb városainak árúcsarnokait. A még fiatal és nagy képzettségű igazgató még sok szolgálatot tehet fővárosunk közélelmezésének tökéletesitésében. A fővárosi bizottsági tagok közül Schiller György, Máttyus Arisztid, dr. Melly Béla tanácsjegyző és több fővárosi tisztviselő önköltségen a drezdai, lipcsei, hamburgi és berlini vásárcsarnokokat tanulmányozták. A fővárosi tanács az élelmiszerek beszerzését és eladását a «magyar gazdák vásárcsarnok ellátó szövetkezetére» bizta s igy a fogyasztók és termelők között közvetlen kapcsolatot teremtett, minélfogva a vásárcsarnok hasznaiban nemcsak a fővárosi fogyasztó, hanem a vidéki termelő közönség is részesülni fog.

Markó Miklós.

EGYVELEG.

* **Az európai egyetemek könyvtárairól** külön kimutatást adott ki az amerikai kormány. Legelől áll e tekintetben Németország, melynek 20 egyetemén 5.850,000 könyv van, a második helyet Olaszország foglalja el 3 millió könyvvel, a legkevesebb (726.000) könyv a spanyol egyetemeken van. Legtöbb könyv van a következő egyetemeken: Marburgban 704.076, Lipcsében 504.683, Oxfordban 530.000 s Cambridgeben 506.500. Ezenkivül még 6 egyetem könyvtárában van 400.000-nél több munka.

* **Expediczió a déli sarkvidékre.** Most, hogy se *Nansen* hajója, se *Andrée* léggömbje nem tudott az északi kilenczvenedik fok titokzatosságába behatolni, *de Gerlache* nevü belga kapitány a déli sarkvidéket akarja a geografia számára meghóditani. Egyelőre megelégszik a sarktenger behajózásával. De Gerlache jövő juliusban szándékszik utjára indulni. Hajója a «Belgica», mely körülbelül akkora lesz mint Nansené, a «Fram», a legtökéletesebben lesz felszerelve. Az expedicióban résztvesz három belga természettudós, egy belga tüzértiszt, ki delejességi és meteorologiai felméréseket végez, továbbá husz matróz. A belga közönség és sajtó nagy lelkesedéssel kiséri de Gerlache vállalkozását. Az «Independence Belge», Belgium legelőkelőbb lapja 130.000 frankot gyüjtött az expedicziő czéljaira, az állam pedig 5000 frankot adott a vállalkozó kapitánynak. A «Belgica» julius 15-én fog elindulni Antverpenből s először a Graham-föld környékét hajózza be, innen télire Melbournebe megy s jövő tavaszszal a Csendes-tenger sarkvidékeit kutatja át.

* **Hatalmas konyha** van Párisban az *Au bon marché* («Az olcsósághoz») nevü világhirű üzletben. Mintegy 4000 ember kap az üzletben foglalkozást és ellátást. A legkisebbik üst 100, a legnagyobb 500 literes. Van 50 serpenyő, melyek mindegyikében egyszerre 300 cotelettet lehet készíteni. A burgonyafőzéshez szükséges edények mindegyikébe 200 font-nyi burgonya önthető be egyszerre. Omelettehez egyszerre 7800 tojást használnak. A szakácsok száma állandóan legalább 60.

GYÜMÖLCS- ÉS ZÖLDSÉG-ELÁRUSITÓ REKESZEK.

A VÁSÁRCSARNOK BELSEJE A VÁMHÁZKÖRÚTI FŐKAPUTÓL NÉZVE.

A KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK BUDAPESTEN. — Erdélyi fényképei.

Kisondechn 100 – 103. l. egyet

A XIX.század második felében már felmerül az anyagszerüség gondolata és formálisan testet ~~is~~ öltött többek között a nyerstéglahomlokzatok épitésében. A hidraulikus uton sajtolt téglaburkolat kedvelt falburkolási technikája lett e kor épitőmüvészetének, de kemény, rideg, sárga és vörös szinével, ~~egyaránt~~ élettelen anyagával alkalmatlan volt müvészi hatásokra. Pedig főleg templomok, közhatósági épületek, iskolák épitésekor alkalmazták, nyilván praktikus okokból, mert a szilárd és fagyálló burkolás tartósabb volt, mint a vakolás. Ezek az épületek vajmi kevés figyelmet érdemelnek, holott oly tehetséges egyének kedvelt épitésmódja volt, mint a Hoffhausereknek, mégis ~~egyetlen nevet kell csak kiemelnünk~~ ki kell emelnünk egy nevet ebből a gárdából, akinek kezében müvészivé formálódott a terrakottával, vagy kőanyaggal vegyesen alkalmazott nyerstéglafalazás. Ez a mester P e c z S a m u (1854-1922) a József müegyetemen az épületszerkezetek kiváló professora, aki már pedagógiai hivatástudatában előszeretettel hódolt az épitőmüvészi kialakitások konstruktiv szellemének. Elvetett minden olyan eljárást, mely ellentétben állott volna az anyagszerüség gondolatával és hamis eszközökkel szándékolt volna ámitó hatásokat felidézni. Mint ilyen voltaképpen egyik előharcosa a századforduló modern törekvéseinek, melyek végeredményben az eklekticizmussal való szakitásra vezettek. De Petz Samu stilisztikailag még szigoruan a mult századvégi eklektikusokhoz tartozik.

Rám bizott kéziratában, melyben életrajzát adja és a legapróbb részletekig tárgyalja épitkezéseit, sehol nincsen utalás müvészi szempontokra. Minden izében konstruktőr volt, csak veleszületett ~~finom~~ izlése és ~~alapos épitőmüvészeti~~ épitészi felkészültsé-

ge öltöztette müveit müvészi formákba, melyek a rideg célszerüségen áttörve nemes arányokban érvényesülnek. Igazi épitőmester volt, akinek csak egy cél lebegett szeme előtt: becsületesen megoldani rendeltetésének megfelelően és legcélszerübben feladatát a felhasznált anyagok természetének megfelelő szerkezetekkel. Nem törekedett tetszetős külső hatásokra, melyekhez aztán a belsőségeket igazitotta volna, mint azt nem egy kortársa tette. ~~A müvészi eredmény formai felkészültségének és veleszületett izlésének tudat alatti sikere.~~

Bécsben Hansen Theofil tanitványa volt. Ennek az iskolának formailag sohasem hódolt, de szemlátomást felszivta annak levegőjét, előkelő ~~esztétikai~~ szellemét. ~~Bár~~ Korábban nyugaton irodalmilag és pedagógiai területen is az ókori épitéssel foglalkozott, épitési gyakorlatában kizárólag a középkor szellemének hódolt. Korai gótikában épiti az unitáriusok Koháry-utcai székházát és templomát, nagyszerü csillagboltozatos téralakitással, ahol mellőzve a divatossá vált rabic és vasbeton szerkezetü boltozási gyakorlatot, szigoru szerkezethüséggel ragaszkodik az eredeti téglaboltozás technikájához ~~rendszeréhez~~. Kéziratában is kiemeli ennek értelmét és jelentőségét az anyag szempontjából is. Nem is tér le erről az utról ~~egyéb~~ más ~~hasonló~~ müveinél sem, mint az evangelikus egyház Vilma királyné uti templománál, a Batthyány-téri és a debreceni református egyház templomainál. ~~Épitőanyaga kivétel nélkül a szárazon saitolt tégla, mint falburkolat, szervesen beépitett faragott kőtagozásokkal, melyeknek mintázása, formálása egyéni izlésének egyöntetü kifejezői.~~

Épületei külső tömegalakitásaikban is eredetiek és

érdekesek. Igy az egykori müegyetemi u.n. gólyavár a Muzeum-körüti egyetemi kertben, melynek hatalmas előadótermét azóta ~~sajnos~~ más célra átépitették. Pompás megoldások gazdagsága bilincseli le a nézőt a központi vásárcsarnok hatalmas épületének homlokzatain, továbbá a müegyetem mechanikai és könyvtár pavillonjain. Ez utóbbi játszi formái különös bájt kölcsönöznek a szigoru konstruktivitással és a rideg téglaanyaggal tervezett épületnek. Nem kevesebb gonddal épült az Országos Levéltár hatalmas épülete ~~is a Várban, szépen konstruált viztornyával, melybe szellemesen rejtette el a központi fütés hatalmas kéményét~~. Talán nem az ő rovására kell irnunk, hogy ez az épület nem a megfelelő helyen épült és ugy a Vár történelmi utcaképeivel, mint az egész városképbe való illeszkedéssel nemcsak hogy nélkülözi az esztétikai összhangot, ~~ugy hogy~~ de lehetetlenné teszi a Vár környékének és belterületének rendezését.

Bár a vásárcsarnok lipcsei tanulmányairól tanuskodik, levéltári tornya pedig egy antwerpeni viztorony előképére emlékeztet, mégis Petz architekturáját az egyéniség erőteljes érvényesülése jellemzi. A téglaépitészet müvelői között müvészi kvalitásaival messze kimagaslik hazai és külföldi kortársai fölött, ~~beleértve a német Otzoni is.~~

K

Pecz Samu

Kim Lechn

DR. KISMARTY-LECHNER ERNŐ
ÉPITÉSZ-TANÁR
BUDAPEST XI. MÉSZÁLY U. SZ.

P e c z S a m u

/saját leirása szerint/

Születtem Budapesten 1854-ben,középiskolai tanulmányaimat a budapesti evangelikus gymnasiumban és a fővárosi IV.kerületi /belvárosi/ főreáliskolában végeztem.Főiskolai tanulmányaimat 1871-ben a Kir.József Müegyetemen kezdtem,amelynek két évig voltam hallgatója.Az épitészi szakosztály akkor még kezdetleges állapotban lévén 1873-ban a stuttgarti müegyetemet kerestem fel, melynek szintén két évig voltam hallagatója.A kötelező katonai egyéves önkéntesi év letelte után a tüzértiszti vizsgát letévén, még két évet a bécsi Képzőművészeti Akademián töltöttem,ahol Hansen Teofil tanitványa voltam,akinél alkalmam volt antik stilusban baható tanulmányokat tenni és nagyobb szabásu épitészi tervezésekben részt venni.Az itt töltött második évben,1878-ban egy királyi palota tervezetemmel a "Preis"stipendium"-ot nyertem el,mely abban az évben a legnagyobb épitész-hallgatói kitüntetés volt.Ugyanebben az évben alakult a "Verein der Architekten an der Bildenden Künste",amelynek első elnöke voltam.Ezen egyesület,melynek protektora Hansen Teofil volt,még most is Hansen-Club név alatt fennáll és müködik.

Főiskolai tanulmányaimnak befejezése után mintegy másfél évig Schulek Frigyes vezetése alatt a budai Mátyástemplom/Koronázótemplom/ helyreállitási munkálataiban vettem részt,ahol alkalmam volt a középkori épitészet szerkezeteivel és stilusával alaposan megismerkedni.A koronázótemplom épitő irodájából kilépve egy négy hónapig tartó tanulmányutat tettem Olaszországban,melynek befejezte után a Kir,József Müegyetemen az akkor életbe léptetett épitészi szigorlatokban részt vevén,egyike lettem a legelső magyar okleveles épitészeknek.Az 1880-82.évben mintegy másfél évig Hauszmann Alajos müegyetemi tanár irodájában müködtem,ahol több épület tervezésében vehettem részt. Az 1882.évben,midőn a Kir.József Müegyetem a Muzeum köruti uj hajlékába költözött,a középitéstani tanszéken/akkor csak egy volt/Schnedár János tanár mellett és egyidejüleg a középko-

ri tanszéken Steindl Imre tanár mellett tanársegéd lettem.

Ebben a minőségben 1887.-ig müködtem és időközben az ókori épitészet köréből a következő két tanulmányt irtam:

A görög kőszerkezetek ismertetése különös tekintettel a görög-dór szentély szerkezetére./1886/

Az ó-keresztény templom-épitészet fejlődése./1886/

Ezen két tanulmány,valamint az előzőleg Bécsben tett speciális tanulmányaim alapján az ókori-épitészetből magántanárrá habilitáltattam. Ugyanezen évben időben készitettem a dévabányai ev.ref.templom pályatervét,mellyel első dijat nyertem,valamint a budapesti unitárius egyházközség részére készitett templom és bérházi tervét,továbbá a debreceni ev. ref.egyházközség Kossuth Lajos utcai templom tervét is. A dévabányai ev. ref.templomtervem nem jutott kivitelre,mert egy más épitész terve szerint épitették fel.A budapesti unitárius egyház temploma és bérháza felépült, azonban sajnos,nem az eredeti tervem szerint,eredetileg ugyanis a templomot az Alkotmány utcai oldalra terveztem,mely sokkal szebb megoldás volt,de pénzügyi szempontból nem volt keresztülvihető.A templom most a Koháry utcai részben van és pedig a második emeleten,amely emeleti elrendezés azért volt szükséges,mert az aránylag kis templom nem lehetett egy háromemeletes háznak megfelelő magassággal készitenie,sem pedig nem volt lehetséges az esetleg földszinten elhelyezett templom fölé bérhelyiségeket helyezni.A budapesti unitárius templom egyhajós templom poligonális befejezéssel,a templomhajót nyers téglabordákkal ellátott gótkeresztboltozatok tüzbiztosan fedik be.Az épület korai gót stilusban terveztem,kivül teljesen nyerstéglával és kőanyaggal burkolva; az épitőköltség körülbelül 600,000 korona volt./Lásd "Épitő Ipar"1898.évf.9.számában./ A debreceni Kossuth Lajos utcai ev.ref. templom szintén felépült.Az alaprajzi megoldás itt már azon elvek alapján történt,melyeket "A protestáns templomok épitéséről,kapcsolatban a debreceni kálvinista uj templom részletes ismertetésével,/1888./ cimü értekezésemben részletesebben kifejtettem s amelyet a Magyar Mérnök és Épitész Egyletben is felolvasván az Egylet Közlönyében való megjelenés után,ezen értekezésem alapján - Hollán-féle első dijjal tüntettek ki. A debreceni kálvinista templom centrális elrendezésü,amelynek alapelrendezése a négyzetből indul ki,s ahol az urasztalát a négyzet középpontjába helyeztem.A templom minden részében boltozva 1200 ülőhelynek megfelelő befogadóképességgel bir.

Az 58 m. magas templomtorony mintegy 25 m.magas süvege teljesen téglából épült; a templomépitőköltsége belső felszerelés nélkül csak 71,000 forint volt.

Az 1887.év elején müegyetemi nyilvános rendkivüli tanárnak,1888.évben pedig nyilvános rendes tanárnak neveztettem ki a középitéstanból.Ettől kezdve a Ki.József Müegyetemen a Középitéstan I.folyamot épitész és mérnök-hallgatók számára,a Középitéstan II.folyamot mérnökök részére,valamint az Épitési encyklopediát gépész és vegyészmérnök hallgatók számára adtam elő s ezen előadások előkészitése foglalta le időm nagy részét tanári müködésem első éveiben.

Az 1890.évben a székesfőváros által kiirt VII.kerületi /Erzsébetvárosi/ plébániatemplom tervpályázatán részt vettem s ennél a három első dij közül az egyiket elnyertem,a három egyenértékü első dijat Aigner Sándor,Pecz Samu, Steindl Imre nyerte el./A tervek birálata Schulek Frigyes javaslata alapján az "Épitő Ipar" 1891.évf.7.-10.számában./ A székesfőváros közgyülése szavazás utján a Steindl-féle terv mellet döntött s e szerint épült fel. Az én tervem szerint a templom centrális elrendezésü lett volna és pedig a szabályos hatszögből fejlesztve.A korai gót stilusban tervezett templomépületnél minden törekvésem odirányult,hogy annak minden része lehetőleg következetesen legyen az alaphatszögből fejlesztve és pedig mind alaprajzilag,mind pedig a felépitést illetőleg,hogy mind belül,mind kivül a szabályos hatszög sajátosságainak bélyegét mindenütt magán hordja.Nézetem ugyanis az,hogy a hatszöges rendszer sajátossága folytán,a négyszögből fejlesztett ortogonális épületekkel szemben,-amilyen ugyszólván minden profán épület-itt/t.i.a hatszögesnél/ egy egész uj formavilággal állunk szemben.Az erzsébetvárosi templom pályatervéhez mellékelt nagyobb távlati kép jelenleg a székesfőváros muzeumában látható.-Az 1891.évben részt vettem a budai ev.ref. egyházközség által kiirt templomépület tervpályázatán s ennél első dijat nyertem./A tervek birálata az "Épitő Ipar" 1892.évf.27-29.számában./ A szóban levő terv az egyházközség által kivitelre elfogadtatott és a templomot 1892-5 években müvezetésem mellett fel is épitették.A templom a Duna mellett fekvő Szilágyi Dezső téren abból a szempontból igen alkalmas helyen épült fel,hogy a templom minden részét kellőleg kifejezésre tudtam juttatni és megfelelő összhatást lehetett elérni.E templom tervezésénél, illetve felépitésénél alkalmam nyilt a Hollán-dijjal kitüntetett értekezésemben a

kálvinista templomok épitkezésénél kifejtett legmegfelelőbb alaprajzi megoldást kivitelre juttatni és pedig különösen azáltal,hogy alaprajzilag a szabályos ötszögből fejlesztettem.A templom főbejárata az öt szög egyik oldalán van és ezzel szemben levő sarokra helyeztem a szószéket, az urasztalát pedig kettő között a szabályos ötszög középpontjába.Az alapötszög fölött egy tizszögletes kupola van,amely korai gót stilusban bordákkal épült,s az alatta levő átmenetet az ötszögből a tizszögbe hengerfelületü csegelyek közvetitik.Ezen elrendezés folytán a liturgia középpont összeesik a temploépület középpontjával,s miután a hivők számára elrendezett padok az alapötszög oldalaihoz csatlakozó tizszögletes fülkékben vannak,mind a szószék,mind pedig az urazstala a templom összes ülőhelyéről látható.lesz.Nagy nehézséget okozott az épület alapozása,miután a dunapart ezen részén mindenütt feltöltött talaj van,mely a Duna nullpontjáig terjed le.A templom pillérei között azok talpsikja alatt téglából falazott ellenivek vétettek fel,melyek alatt egy másfél méter vastag s az egész templomépület alá terjedő románcement kavicsbetonréteg van.A betonréteg és a hordképes kavicsréteg között levő feltöltött laza földréteg összenyomása folytán a templomépületnél nagyobb ülepedés mutatkozott.A harangtorony alapzata közvetlen a hordképes kavicsrétegre lévén épitve,enek következtében itt ülepedés nem mutatkozott,s miután a templom falazata nincs a torony falazátába bekötve,a két rész csatlakozásánál a templomfalazat ülepedésének mértéke látható,ami körülbelül egy téglarétegnek felel meg.A templom épület ülepedése egész terjedelmében egyenletes s igy a falazatra legalább eddig káros befolyással nem volt.Az ez épitkezésre vonatkozó részletes költségvetésben vállalkozó részére előirtam volt,hogy az alapzatok a hordképes talajrétegig vezettessenek le,azonban vállalkozó,miután az alapzatoknak mélyebbre való levitelével járó nehezebb vizmeritás sok anyagi áldozattal járt volna,épités közben ellenezte.Miután vállalkozó ellenkezését nem helyeseltem s nem tudtunk megegyezésre jutni,az épitkezés körülbelül három hónapig szünetelt.Az épittető egyházközség akkor egy kivülálló szakértőt kért fel, akinek véleménye alapján az egész,templomépület alá egy másfél méter vastag betonréteg került.-Ezen időszakba esik a budapesti központi vásárcsarnok tervpályázata,amely nemzetközi volt,melyben több külföldi szakértő is részt vett és három egyenértékü első dijat osztottak ki,melyek egyikét én nyertem

el,illetve az épület felépitésével is én bizattam meg.A központi vásárcsarnok részletes terveinek és költségvetésének elkészültével a költségek jóval nagyobbaknak mutatkoztak,mint ahogy eredetileg előirányoztattak, minek következtében többrendbeli tárgyalás alapján és fővárosi közgyülési szavazások után lehetett egy végleges tervben megállapodni.A tervezett és felépitett központi vásárcsarnok épületénél,amilyen egyszerünek sé világosnak látszik ennek rendszere,ami a szerkezeteket és kivitelt illeti,mint az alábbiakból kitünik,meglehetősen konplikáltnak mondható.Egy vásárcsarnok földszintjének,hogy ez az elárusitó és vásárló közönség igényeinek minél jobban megfeleljen,a bejáratoknál mindenütt egyenlő magasságban kell lennie az épületet környező járdákkal.Ezen egyik lényeges követelmény helyes kielégitésének következtében,a központi vásárcsarnok földszinti talaját csak is egy torzfelületnek tervezhettem,mert a legkisebb és legnagyobb magasságok közötti különbség két méter;aminek természetes következménye,hogy a vasszerkezetü pincefölötti födém is csak torzfelületü alakkal birhat.A hosszukás négyszöget képező kéthajós főcsarnok hoszoldalai nem párhuzamosak egymással.Ezen két előbb ismertetett- emlitett kedvezütlen körülmény folytán az épület összes pincebeli és földszinti vasoszlopai különféle magasságnak,illetve az oszlopok fölötti szögecselt gerendák a pince fölötti födémben mind különböző hajlásuak és egymástól eltérő hosszuak,a földszinten pedig a mellékhajókban levő oszlopok feletti vasivek szintén különféle alakuak és nagyságuak.A vasszerkezetek alakitását és méretezését nehezitette még az a körülmény is,hogy a csarnokba a vasutat is be kellett vezetni,még pedig oly módon,hogy a sinpár okvetlen vizszintes helyzetü legyen.Nehézséggel jártnaz alagutnak alapzatnak oly módon való készitése,hogy a talajviznek a raktárul,stb gyanánt használt pincékbe való behatolása minden körülmény között meggátoltassék.Különös gondot,illetve a kivitelnél nehézséget okozott ez azért,mert a közeli Duna vizállása gyakran több méterrel magasabb,mint a pincetalaj magassága.A viz behatolása ellen az egész épület alá egyméter vastag románcementes kavicsbetonból készitett réteg helyeztetett olyképen,hogy középen tehát félméter magasságban egy elszigetelő 2 cm. vastag sürü portlandcementből való habarcsréteg alkalmaztatott.Az oldalfalak mentén a viz behatolása ellenmpedig egy 40 cm.vastag csömöszölt agyagréteg helyeztetett el.A központi vásárcsarnok egyik további különlegessége az is-ami tudtommal az addig épült európai vásárcsarnokoknál még nem fordult elő,-hogy a

pincében levő raktárak,illetve a rakodóhelyiség egy tágas alagut közbeépitése folytán közvetlen összeköttetésben van a Dunával,amely elrendezés az áruknak a hajókról való beszállitását nagyon megkönnyiti,illetve a szállitási költségeket lehetőleg csökkenti.Az épikezés 1894-ben kezdő dött sé 1896-ban fejeződött be,s minden felszereléssel,a Dunához vezető alaguttal, dunai pontonokkal stb-vel együtt körülbelül 1,900.000 forintba került;az eredeti költségelőirányzattal szemben körülbelül 180.000 forint megtakaritást értem el.A központi vásárcsarnok nagy csarnoképületét a kellő épitőművészi és szerkesztő szakértői szemmel megtekintve s végiggondolva a felmerült legkülönfélébb nehézségeket és különleges kivánalmakat,illetve az ezeket kielégitő szerkezeti,alaki,világitási stb.megoldásokat,az épületet eléggé sikerültnek mondják.Minden igyekezetem odairányult,hogy épitőművészeti képzettségemet párositva meglehetős bő szerkezeti tudásommal,egy minden részében kellő összhangban levő oly csarnoképületet létesitsek,amely véleményem szerint ugy elrendezés,mint takarékosság szempontjából teljesen kielégitőnek mondható;mertaz esztétikai kiképzés az igen konplikált belső vasszerkezeteket,melyek legtöbbnyire többszörösen statikailag határozatlan reakcióju rácsos vasszerkezetek erőjátékának megfelelően oldottam meg,amit nem lehet minden külföldön épitett hasonló épületről elmondani./ Bővebbet lásd a Magyar Mérnök és Épitész Egylet Közlönyének 1898.évf. számaiban./

A központi vásárcsarnok befejezése előtt,néhány bérházépületet is terveztem és épitettem; nevezetesen Budapesten a József-körúton a Wirnhardt-féle két bérházat/66 és 68 sz./Az egyiket gót modorban faragott kőhomlokzattal,a mákat firenzei reneszánsz stilusban vakolt homlokzattal,továbbá Kolosváron aSzáky-féle házat gót stilusban szintén faragott kőhomlokzattal.

A vásárcsarnok befejezése után terveztem és épitettem a Pecz Ármin-féle három romemeletes bérházat/Bp.VIII.Kálvária tér 8 sz./ a vásárcsarnokhoz hasonló kiképzéssel a Zsolnay-féle majolikának felhasználásával.Ugyanezen időszakba esik a régi müegyetem Muzeum-köruti telkén felépült nagy előadóterem /az u.n.Gólyavár/ épikezése.A Müegyetem hallgatósága ugyanis oly rohamosan megnövekedett,hogy a rendelkezésre álló helyiségek,dacára az épitészek számára épitett uj épületnek,továbbá a Fiume,Otthao,és Balaton nevü kávéházak felett kibérelt emeletsoroknak,szükeknek bizonyultak.Különösen hiányzott egy nagy terem 5-600 hallgató részére,ahova sz elsőéves hallgatók voltak elhelyezendők.A közoktatásügyi miniszterium ekkor a müegyetemi tanács javaslatára tavasszal megbizott engem,hogy a nyári vakáció alatt egy oly barak-

szerüen épitett tantermet épitsek,amely legfeljebb 50.000 forintba kerülhet,s körülbelül 600 ülőhely befogadására alkalmas nagy előadói termet és a szükséges mellékhelyiségeketm foglalja magába s amely elegendő,ha addig tart,amig a tervbe vett uj müegyetem felépül.Az összes törekvésem odairányult,hogy az előirt csekély költséget lehetőleg betartva,nem csak egy mulő értékü,rövid életü.esetleg favázas épületet tervezzek,hanem egy olyant mely a célszerüségi és higienikus követelményeknek megfelelve,kellő tartósság és tüzmentesség mellett amennyire lehetséges a környezetbe megfelelően beleillő legyen.A fenn jelzett célt a helyes szerkezetek alkalmazásával s az épitőanyagokban rejlő erők,illetve az anyagok szilárdságának kellő kihasználásával,azt hiszem el is értem,sőt talán valamennyi általam épitett épület között a legnagyobb mértékben.Az előadóterm,melyet az ülések célszerü elhelyezése kedvéért szabálytalanalku,de szimmetrikus nyolcszögüre terveztem,21 m.hosszu,21 m. széles és kb.10 m.magas s dacára ennek csak másfél téla/48 cm./ vastagságu falakkal köritettem körül.A terem falainak ily kis méretekkel való készitése csak ugy volt lehetséges,hogy a 21 m. széles termet 21 m. támközü rácsos vastartókkal három részre osztottam,melyek közé,mint mestergerendák közé,a szélső mezőkben fagerendákat helyeztem.Az egy méter távolságban elhelyezett fagerndák a köz ben levő bélésdeszkákkal boritott gerendafödémet képeznek,amelyen van a szükséges feltöltés felett,egy facementfedés,minek folytán az épület minden padlás nélkül záródik.A nagy rácsos tartók ágyazására,illetőleg kellő alátámasztására,valamint az épület falainak kimerevitésére erősebb pillérekre volt szükség,azért a nagy rácsos tartók melső végén lépcsőtornyokat, a hátsó végén a központi fütéshez szükséges kéményeket terveztem,a másik négy sarokra pedig támpilléreket,melyek a termet környező,ki sebb magasságu mellékhelyiségek fölé nyulnak.A két kerek tornyot nem ötletszerüen terveztem,hanem egyrészt ezekbe helyeztem el a tetőre vezető lépcsőket, másrészt különösen szerkezeti okokból kellett alkalmazni,ugyanis szükségesek voltak az aránylag igen vékony falakkal épitett teremépület kimerevitésére,erős szélvész,földrengés stb.káros befolyása ellen.A tornyok süvegét 30 cm. vastagságban téglából készitettem,de a süveg kupalakja miatt rendes alaku tégla nem volt alkalmazható,mert a rendes téglakötés esetén a mindig kisebbedő körgyürük miatt,az álló hézagoknak egymásfölé esése nem lett volna elkerülhető.Azért a süveg felépitéséhez az egyik végén lekere-

kitett téglákat alkalmaztam,melyek a falazatban a körgyürü érintőjéhez ferdén nyertek elhelyezést és pedig az egyik rétegben egy irányban,a felette levő rétegben az előbbire ellenkző fekvésü álló hézagokkal,minek folytán a külső felülete érdekes fonetszerü kiképzést nyert.és szerkezeti szempontból is kielégitő.Ennek a nagy teremépületnek,mely mind külső,mind belső alakját,illetőleg minden eddigi tradicióval szakit,hátránya,hogy csupa ortogonális rendszerüen épitett jóval magasabb épületek között meglehetősen szük helyen kellet elhelyezni s azok nagy sikfelületeivel állandóan ütközésben van.

Ugyanerre az időszakra /1898-99/ esik a Városligetben épitendő Szépmüvészeti Muzeum uj épületének a tervpályázata,melyen bár az első dijat nyertem,sajnos,nem sikerült a tervemnek kivitelére való megbizást megkapnom.Az 1900.évben Beregszászon egy állami főgymnasiumot és 1902.évben Ungváron egy állami alreáliskolát épitettem.Időközben,azaz az 1901.évben a magyar királyi kereskedelmi miniszterium a fiumei magyar királyi tengerészeti akademia épületének felépitéséhez tervpályázatott hirdetett,melyen résztvettem és az első dijat nyertem.Ennek alapján a fiumei tengerészeti akademia kiviteli terveinek elkészitéséven és az épitkezés vezetésével megbizattam.Az épület,mely a hegy oldalán a város feletti részen épült tantermeken,gyüjtemények és taneszközök elhelyezésére szükséges helyiségeken kivül,a legfelső emeleten még egy internátus helyiségeit is tartalmazza.Az épület stilusa nem középkori,hanem antikizáló,illetőleg olasz reneszánsz.Költségek kimélése szempontjából a homlokzatot kőburkolat nélkül,csak vakolva készitettem.Az épületet egész terjedelmében facement tetővel láttam el,minek folytán az épület tetején nagy terrasz van, mit a tengerészeti akademia vezetőség kivánt azon célból,hogy a tengerészeti növendékekkel e terraszon éjjel csillagászati tanulmányokat és gyakorlatokat végeztethessen.Nehézségeket okozott az alapozásnál az üreges sziklatalaj, mely sok helyen dinamittal való repesztést tett szükségessé,más helyen pedig az üregek áthidalását.Az 1903-ban a budapesti ágostai hitvallásu evangelikus egyházközség részéről kaptam megbizást a Városligeti fasorban épitendő főgimnázium és templom tervezésére,illetve ezek épités vezetésére. Az iskola épülete egy teljes nyolcosztályu főgimnázium részére szükséges összes helyiséget több párhuzamos-osztály tantermet,továbbá minden szükséges segédeszközzel felszerelt gyüjteményteremeket,igazgatói lakást,több

szolgalakást tartalmaz.A főgymnasium épületéhez csatlekozó templom részben pedig a környéken lakó hivők részére tartandó istantiszteletek és egyébb vallásos összejövetelek megtartására,épült.Az épitőprogramm szeint a templom olykép volt tervezendő,hogy abba legalább 400 ülőhely férjen el s az ülőhelyek egy része az ifjuság részére a karzaton nyerjen elhelyezést.A telek alakja s a helyi viszonyok tekintetbevétele mellett a templom részére oly alaprajzi elrendezést tartottam helyesnek,amelynél a templomfőhajójának csak egyik oldalán van oldalhajó,felette karzattal. A főhajó kelet felőli vége poligonális lezárásu az oltás részére.A szószéknek a templomhajó egyik oldalára való elhelyezésével lehetővé válik, hogy a szemben levő mellékhajó minden egyes ülőhelyéről a szónakló lelkész jól látható és hallható legyen.A templommal kapcsolatosan a főhajó mellett,illetve a mellékhajó melső részén egy kb.64 m. magas harangtornyot terveztem,melynek alsó részében az orgonakarzathoz és az oldalhajóban levő karzathoz vezető egyik lépcsőt helyeztem el.A harangház felett nagyhajlásu,téglából falazott toronysüveget terveztem.Az épület külsejét a középkori épitészet formáinak felhazsnálásával terveztem.A homlokzati tagozatok.keretek,párkányok,támasztópillérek s az időjárásnak jobban kitett részek szárazon sajtolt téglából,a nagyon kitett részeeken , mint pillérfedők,ablaktalpak,oromzati fedőkövek,végződések,lábazat,stb. kemény süttői faragott kőből,a sima falfelületek kőpor vakolattal készültek.A templomban levő oltár,szószék és keresztelőmedence részben oláhnádasi finom szemcséjü homokkőből,részben girolámoi márványból készült, a szószék feletti handfogó,orgonaház és padok pedig tölgyfából.A több hold területü telek északi és nyugati részén teljesen sabadon állóan elhelyezett L alaku iskolaépület mellett egy délnek fekvő nagy udvar van, mely szabadban való testgyakorlatokra igen alkalmas.A tantermek,szertárak legnagyobb része és a tornaterem ezen nagy udvarról nyerik nappali megvilágitásukat,mig a hivatalos helyiségek,rajztermek,igazgatói lakás és diszterem a Városligeti-fasor felé nyugatra néző részben foglalnak helyet.A főgymnasium épitőköltsége volt 414,000 korona,a templomé 143,000 korona,a gimnazium felszerelése 55,000 K.,a templom felszerelése pedig 68,000K.,összesen 680,000 korona.

Ezen utóbbi épitkezések alatt,illetve közben több tervpályázaton vettem

részt,mint pl.a pozsonyi magyar királyi postapalota,a kaposvári királyi törvényszék és fogház,a pesti uj zsinagóga tervpályázatai,illetve két izben a székesfővárosi Gellértfürdő nyilvános és szükebbkörü tervpályázatain is,amelyeknél a három egyenlő értékü első dijak egyikét nyertem.

Czigler Győző müegyetemi tanár a József Müegyetem összes uj budai épületeinek tervezésével és vezetésével volt megbizva,de közbejöttthalála miatt csak a kémiai és fizikai épületeket tudta elkésziteni.Czigler halála után 1905-ben Hauszmann Alajos müegyetemi tanár a központi épület én pedig a könyvtár,a müszaki ~~technika~~-- mechanika,a mechanika technologia,a géplaboratorium és a központi gépház épületeinek tervezését, illetve a sürgősen végrehajtandó épitkezések müvezetését vettem át.Miután ezen épületek felépitését aránylag nagyon rövid idő alatt kellett végrehajtani,továbbá mindegyik épület teljesen természetü és rendkivül különleges rendeltetésü lévén,különkülön sok tanulmányt igényelt s miután elveim szerint mindenütt egy belülről kifelé épitő rendszert kivántam ezeknél is keresztül vezetni,szerfelett sok és egymástól teljesen eltérő alaku homlokzatra volt szükség.Ezen többszörös és sürgős természetü feladat megoldása majdnem emberfeletti munkát kivánt meg,s ez csak oly kiváló segéderők segitségével.mint Nagy Károly,Lipták Pál,Takács László,Rerrich Béla volt lehetséges.A müegyetemi könyvtár épületének tervezésénél és felépitésénél meglehetős könnyitést okozott az a körülmény,hogy már 1898-ban megbizattam az Országos Levéltár uj épületének tervezésével,mely azonban csak sok viszontagság után 1913,évben került kivitelre,s a közbejött világháboru folytán még most sem fejeződött be teljesen.Az Országos Levéltár épitkezés érdekében több tanulmányutat tettem 1898-1905.évek közötti időközben,nevezetesen:Bécsben,Lipcsében,Weimarban,Karlsruheban,Strassburgban,Baselben,Bernben,Párisban.Ezen tanulmányutakon,melyekben felváltva részt vett Thallóczy Lajos,Károlyi Árpád,Csánky Dezső stb.levéltári szakértők,- tett tapasztalatokról egy részletes jelentésben a belügyminiszteriumnak beszámoltam. A müegyetemi könyvtárnak és az Országos Levéltár épitkezésénél fő képen a raktár/magasin/ miképen való alakitása és szerkezete volt befolyással az épületek alaprajzi elrendezésére. Tanulmányutaimon,különösen Párisban, ahol akkor épült egy uj levéltár/Cour de Comptes/ tett tapasztalataim alapján azon meggyőződésre jutottam,hogy könyv- és levéltárak könyv-,illetve iratraktárainál,melyek rendesen az épület jeletékenyebb részét képezik,a

kellő áttekinthetőség,világitás és tüzbiztonség elérése céljából,legcélszerübb ezen épületrészeket,lehetőleg szabadoállóan épiteni.Továbbá,hogy ezen raktárakat igen alkalmas alacsony,legfeljebb 2.50 m.magas emeletsorokkal tervezni,hogy a könyvek,illetve iratcsomák létra nélkül legyenek elérhezők,de uyg,hogy a modern szerkezetek felhasználásával a tér minél jobban kihasználtassék és két-két emeletsort összefoglalva. A müegyetemünk könyvtáránál is a raktárakban minden második emelet egy teljesen tüzbiztos födémmel van befödve,a közben eső födémek pedig sodronyhálós üvegből készitve,mely utóbbiak a vasszerkezetü könyvpolcok állványaival összekapcsoltattak s vasbeton pillérekre támaszkodnak. Kivánatos még,hogy a vasbeton födémeket s a vele kapcsolatos vasszerkezetü állványokat ugyancsak vasbetétes betonoszlopok támasszák alá,melyek az épület belsejében szabadon állanak,a köritőfalaknál pedig jobb hőszigetelés végett téglafallal vannak körülpalástolva.Ezen rendszernél a legjobb világitást,a legnagyobb áttekinthetőség mellett és amitalán a legfontosabb teljes tüzbiztonságot nyerünk.A tüzbiztonság teljes lesz,mert az alkalmazott épitőanyagok:falazat,vas,vasbeton,drótüveg s továbbá,mert két-két félemelet összefoglalva tüzbiztos vasbeton-födém zárja el a következő kettős emeletsortól,amelyek alsó emeletsorára csak egy kivül elhelyezett tüzbiztos lépcsőn keresztül lehet bejutni.Vannak oly rendszerü könyvtárak,melyek sok emeleten keresztül csak vasszerkezetüek,s nincsenek közbeeső födémmel elzárva,ezek esetleges belső tüznél veszélyesek és azonkivül állandó baj,hogy a központi fütés melege a felső részekbe emelkedik, ami sem az ott dolgozókra,még kevésbbé a könyvekre nemselőnyös. Vannak továbbá oly rendszerü könyvtárak,melyekben minden emeleten boltozott vagy más rendszerü tüzbiztos födém van,miután ezeknél az emeletek aránylag igen alacsonyak,az ily elrendezésü könyvraktárak sötétek és nem elég szellősek. A Kir.József Müegyetem könyvtáránál tehát két-két emelet van összefoglalva,melyek együttvéve 5.0m. magasak; csakis a legalsó,félig a pincében és a legfelső a födél alatt levő emeletsorok 2.5 m. magasak,külön-külön szintén tüzmentesen elválasztva.Könyvtárak és irattáraknál azt tapasztalhatjuk, hogy az időnként eszközölt selejtezések dacára a könyvtári anyag folytan szaporodik,ugy,hogy aránylag rövid idő alatt még előrelátással épitett nagyobb terjedelmü könyvtáraknál is a raktár befogadóképessége nem lesz elegendő.Ezt a tapasztalatot szem előtt tartava a Kir.József Müegyetem

könyvtárának vasbetétes betonszerkezetü pillérei ugy méreteztettek,hogy ezek fölé öt emeletet,egyenként 2.50 m. magasságut,lehet szükség esetén bármikor ráépiteni.Tehát a jelenleg meglevő vasbetonpillérek még öt emeletsornak a sulyát-beleszámitva a födémszerkezetek és az egész elhelyezendő könyvanyag sulyát- képesek elbirni s ennek folytán a Müegyetem könyvtárának a raktára bármikor még ráépithető öt emeletsorral kibővithető,amely kibővitő munkálatok alkalmával a mostani legfelsőbb emeletfödém felletti mellvédet kell eltávolitani s ez után az épitést eszközölni.A könyvtárnak igy függőleges irányba való kiterjesztése azzal az előnnyel jár,hogy minden emelet bejáróját ól a távolságok sokkal kisebbek.A függőleges irányban való mozgás,miután a felvonóval történik,még többemeletes raktárnál is aránylag nem sokkal több időt vesz igénybe.A mondottakat előre bocsátva és ezeket tekintetbe véve,a Kir.József Müegyetem könyvtára tehát egy külön épületbe helyeztetett el,mely egy keresztalaku,tágas,nagy előcsarnok körül csoportositott három főrészből áll,t.i.az épület főtengelyébe eső középső részből,mely a már fent ismertetett könyvtárraktárnak felel meg és két oldalszárnyból.A jobboldali épületszárny a müegyetemi hallgatóság számára épült nagy olvasótermet,a baloldali pedig a tanári termeket,a könyvtári igazgatóság irodahelyiségeit foglalja magában.Mind a három épületrész három oldalról szabad s igy minden részében a legjobb nappali megvilágitást nyeri. A hallgatók olvasóterme körülbelül 400 m² alapterületü és 230 kényelmes ülőhelyet foglal magában.Ennek az olvasóteremnek hosszukás négyszögnek megfelelő alakja van,mely a bejárattal szemben levő oldalban egy szabályos tizszögnek a felével van befejezve.A terem jobb kihasználhatását szem előtt tartva tulajdonképen itt is,valamint a könyvraktáraknál is,mely 14 zsög felének megfelelő záródással bir,célszerübb lett volna poligonális záródás helyett egyszerü négyszögletes záródást alkalmazni;célszerübb lett volna azért,mert igy a belső tér gazdaságosabban lett volna kihasználható és valamivel kevesebbe is került volna.Az oka,hohy miért fejeztettek be ezek az épületrészek mégis poligonálisan,az,hogy a könyvtárépület a müegyetem-telek határához képest ferdeszög alatt áll,s a poligonálisan befejezett részek a térben jobban simulnak a telek ferde irányu határához.Az ifjusági olvasóterem valódi hálóboltozattal van befödve,amelynek ivköre 16.50 m. és szabályszerüen közönséges téglából falazva,még a bordák is téglából épültek. Tud-

tommal ez a legnagyobb ivközü hálóboltozat,mely létezik,miután az eddig épitettek közül a prágai Wladislav-terem volt a legnagyobb ivközü,de ez is csak 16 m. szééles.Hogy miért nem terveztem e boltozatot vasbetonból és miért épitettem téglából falazva,arra igen egyszerü felelnem.Egyszerüen azért,mert ilyen alaku boltozatoknak vasbetonból való készitése sokkal többe kerül,különösen a szferikus alaku boltsüvegek konplikált aláállványozása miatt.Az olvasóterem boltozatának,mint azt egy nagy vasbetoncégtől kapott költségajánlat is igazolta,vasbetonból való elkészitése,atéglaboltozat költségvetésével szemben,több mint a háromszorosába került volna.Közbevetőleg megemlitem,hogy az általam épotett Városligeti-fasori evangelikus templomnál pontos számotások alapján megállapitható volt,hogy a gótikus keresztboltozatok vasbetonból készitve hatszor annyiba kerültek volna,mint téglából falazva.Ebből is látható a középkori boltozat-rendszer zseniális volta,mely rendszernél az aránylag vékony,csak 15 cm.vastag boltsüvegek és a kis keresztmetszetü emelkedő boltivek folytán,magához a boltozathoz,ugyszintén a megfelelő gyámrendszer felépitéséhez is igen kevés anyagra van szükség.Gazdaságos a vasbeton szerkezet is,talán még gazdaságosabb,azonban csakis a szerkezet minőségének és előállitási módjának megfeleő alakban.A nagy olvasóterem boltozatának,valamint gyámrendszerének minden részét grafosztatikai módon számitottam és határoztam meg.Ez a körülmény adta meg tervezőnek azt az öntudatos bátorságot,melynek következtében vállalkozó épitőmesterrel szemben-aki az épitőnaplóban kijelentette volt,hogy a boltozat állékonyságáért nem vállal felelőséget,-tervező határozottan kivánta és elrendelte a boltozatnak szigoruan a tervek szerint téglából való felépitését.Nagy kár,hogy az olvasóterem diszkrét világos szinekben tartott festése,valamint a nagy gonddal,sok tanulmánnyal,tudással és szorgalommal készitett nagy falikép,melyet Rakssányi Dezső festőmüvész a legnagyobb önzetlenséggel készitett,valamint a külön rajzok szerint készitett krémszinü függönyök,a terem központi légfütése által már eddig is nagyon szenvedtek és különösen fognak még ezután szenvedni,ha a fütési rendszeren minél előbb valami megfelelő módon változtatás nem történik.A könyvtárépületet a központi épülettel egy szabadon álló folyosó köti össze,mely alul a földszinten nyilt,felül pedig az emeleten teljesen zárt.

Messze vezetne az általam tervezett többi müegyetemi épülettel részletesen vagy csak hozzávetőlegesen is foglalkozni,miután mindegyik épület

rendkivül különleges rendeltetésénél fogva,egy-egy külön tanulmánny tárgya volt,s igy sok időt venne igénybe ezeknek az ismeretetése.Mégis kivételesen felemliteni kivánom,hogy a müszaki mechanikai épülettel kapcsolatos mezőgazdasági gépkisérleti laboratoriumhoz hasonló berendésü külföldi intézet akkor még nem volt.Ennél az épületnél egy nagy gépkisérletező terem mellett egy 23 m. magas viztorony épült,amely fölött elrendezett terraszon lehorgonyzott nagy vasállványzaton szélmotorok hatásfoka próbálható ki,amelyek segitségével egyszersmind viz szivattyuzható fel az alsó viztartóból a felsőbe.A Kir.József Müegyetem céljaira általam tervezett öt épületet,a könyvtári téglaboltozatokat kivéve,tüzbiztos vasbeton födémekkel terveztem. A homlokzatoknak szárazon sajtolt téglák és édesvizi kemény mészkő megfelelő helyen való alkalmazása által állandó tartós jelleg köcsönöztetett.A Kir. József Müegyetem uj épületeinek megnyitása alkalmával a magyar királyi udvari tanácsosi cimmel tüntettek ki.

Az 1905.évben a székesfővárosi Gellért-fürdő pályázatában vettem részt és az első dijak egyikét elnyertem,kivitelre azonban nem az én tervem került,mert hoz závetőleges költségvetésemben a pályázati kiirásban előirányzott három millió korona helyett,ugy emlékszem,az épitési költségeket körülbelül ött millióra irányoztam elő,ami pedig ugy látszik még kevés is lett volna,mert mint hallottam,a három millióért igért felépités végleg közel ötszörösébe került.Az 1911.évben a székesfőváros részéről megbizást kaptam a IX.ker.Üllői-ut és gróf Haller-utca sarkán levő szabadon álló telekre fővárosi tisztviselők részére egy ötemeletes lakóházat tervezni és a felépitést ugy vezetni,hogy tekintettel a tisztviselői lakáshiányra, ezen épület-bár Budapest legnagyobb bérházainak egyike- körülbelül egy év alatt kész legyen.A feladat az volt,hogy egy háztömbben körülbelül 120 két-négyszobás lakást elhelyezni,melyek mindegyike a szükséges mellékhelyiségekkel legyen ellátva.Miután az épülettömb minden oldalról szabadonálló,a helyzet oly kedvező volt,hogy az összes lakások lakószobái kizárólag az utca felé voltak helyezhetők,mig az udvar felől csak mellékhelyiségek vannak,melyek a nagy udvarok,valamint az itt is alkalmazott,nálunk divó nyilt függőfolyosók folytán világosak és szellősek.A földszinten az üllőiut-i oldalon üzlethelyiségek a többi utcákban lakások vannak.Az alagsorban az üzletek alatt,illetve az udvari mellékhelyiségek alatt is a lakásokhoz tartozó pincerekeszek,a lakások utcai szobái alatt pedig kisebb-

nagyobb mühelyek,illetve világos raktárak helyeztettek el.A két udvaros óriási épülettömbben van három kapu,három főlépcső,két melléklépcső,két személyszállitó felvonó,egy teherfelvonó. A mosókonyhák,mángorlók,ruhaszáritók,vasalókonyhák és cselédfürdők egy külön udvari traktusban helyeztettek el olyképen,hogy minden emeleten levő lakásokhoz tartozók ugyanazon az emeleten vannak,amely elrendezés ugy a lakókra,mint az alkalmazott személyzetre nézve nagyon kényelmes és időt megtakaritó.Felemlitendőnek vélem még,hogy az épületben egy önmüködő villamoshajtásu szivattyu berendezés helyeztetett el az alsó sorban.Ennek az önmüködő szivónyomu szivattyuberendezésnek feladata a 4. és 5. emelet lakásait vizzal ellátni akkor,amikor a városi vizvezetéknek nincs elegendő nyomása.Előfordult nyáron már többször,hogy a 4. és 5. emeleti lakóknak volt vizük,mig a 2. és 3. emeletieknek nem.Az épület külsején a tagozások és szerkezetileg fontos részek szárazon sajtolt téglából és kemény faragott kőből állanak,mint a müegyetemi épületeknél,ornamentális diszitések gyanánt pedig majolikát alkalmaztam. A közel két millió koronával előirányzott épitési költségből többmint százezer koronát sikerült megtakaritani.

A legutolsó épitkezésem a Magyar Királyi Országos Levéltár épülete,mely sajnos,még most sincs befejezve.Még báró Bánffy miniszterelnöksége alatt 1898-ban megbizattam az Orsz.Levéltár elhelyezése céljából alkalmas épület részére szükséges vázlattervek készitésével és pedig a budai várban levő gróf Zichy Jenő-féle palota helyére.A programmot néhai Pauler Gyula országos főlevéltárnok állitotta össze,mely a jelenlegi levéltár épület programmjával szemben szerényebb igényü volt.A Bánffy kormány eltávozása után, mely a munkálkodásom megkezdése után körülbelül két hónapra történt,a következő Széll kormány nem látta szükségesnek a levéltár épitése ügyével többet foglalkozni s igy egyelőre napirendről lekerült.Dacára annak,hogy az utána következő kormányoknak az érdeklődését nem tudta a levéltár ügye felkelteni,a főlevéltárnok,valamint az épitész lelkes buzgósága folytán az országos fontosságu ügy nem aludt el.A tevékenység azonban csak a levéltár különféle helyen való elhelyeztetése lehezőségének megvizsgálására terjeszkedett ki.Ez a tájékozódás,illetve helykeresés szükséges volt,mivel a budai Várban levő gróf Zichy Jenő-féle telek ebben az időben már nem állott rendelkezésre.Vázletterveket készitettem egymásután több telekre,ugymint:a II.ker.Csalogány utca egy nagy üres telkére,a Margit körúton levő Lucenbacher-féle telekre,a régi Szent Jánoskórház helyére,a Vérmező

és Déli vasut között a gróf Karácsonyi palota melletti telekre,a Naphegyre,stb,stb. A Levéltár ügyét gróf Tisza István első miniszterségé alkalmával ismét felkarolta;közben Pauler Gyula elhunyta után Óváry Lipót nevezteteti ki főlevéltárnoknak.Gróf Tisza István egy hivatalos tanácskozó ülést hivott egybe a jelenlegi levéltár helyiségének nagy tüzveszélyessége miatt, amely már nagyon is alkalomszerüvé tette az ügynek sürgős elintézését,illetőleg az uj levéltár épület mielőbbi felépitését.Ebben a szaktanácskozásban a hazai levéltár szakértőin kivül részt vettek még Thallóczy Lajos a bécsi közös pénzügyminiszteri levéltár igazgatója és Károlyi Árpád a bécsi udvari levéltár igazgatója is.Ezen a hivatalos szaktanácskozások alkalmával a jelenlevők abban állapodtak meg,hogy mindenek előtt egy szakbizottság küldessék ki külföldi tanulmányutra,amely bizottság a legfontosabb európai levéltár épületeket megtekintve és tanulmányozva,javaslatot tegyen a saját levéltárunk mi módon való épitésére vonatkozólag.Megtekintve a bécsi,weimari, baseli,karlsruhei,frankfurti,strassburgi és párisi levéltárakat,én-mint a bizottság épitész-szakértője- egy nagyobb terjedelmü irott jelentésben számoltam be az utazás eredményéről,melyet a bizottság tagjai áttanulmányoztak s szintén magukévá tettek.Időközben szóba került a Koronázó templommal szemben levő,előbb a pézügyminiszterium által elfoglalt teleknek felhasználása az Orsz.Levéltári épület elhelyezésére.Ebből kifolyólag egy vázlattervet készitettem és pedig a szaktanácskozáson megállapitott és a régivel szemben bővitett ujabb programm alapján.Ezen vázlettervek alapján sem került az épület felépitésre,mert közben az ujabb kormányok nem voltak már hajlandók az orsz.levéltár épületét arra a helyre épiteni.Nézetem szerint a kijelölt hely nem is lett volna különösen alkalmes a levéltárépület elhelyezésére,mert a Mátyás templomot a tervbevett levéltár tervezett nagy magasságánál és nagy tömegénél fogva,hatásában nagyon kedvezőtlenül befolyásolta volna.Az épitkezés ügye igy egy időre lekerült a napirendről,mig Khuen-Héderváry miniszter ismét elővette és mint végleges épitőhelyet a Bécsikapu-téren levő 1.3.5. számu telektömböt,a régi bosnyák kaszárnyát jelölte ki,ahová előzetesen a legfőbb állami számvevőszék épületét akarták elhelyezni. A telek megválasztása nézetem szerint,nemcsak szerencs és volt, de dacára a telek igen szabálytalan alakjának,különösen előnyös a reáhelyezendő épület céljainak megfelelő berendezhetősége miatt,továbbá azért is,mert az épület nagy tömegénél és magasságánál fogva a Várhegy északi oldalán levő épületeknek megfelelő müvészi befejezért adhat.A Várhegy déli oldalán

a királyi palota,közepén a koronázó Mátyás templom,az északi oldalán pedig az Országos Levéltár emelkedik ki,amelyek a többi kisebb magasságu épületekkel együtt a Várnak festői körvonalat kölcsönöz.

Az ezen helyre tényleg felépült Országos Levéltár uj épületében középen nyert elhelyezést a hivatalos helyiségek befogadására szükséges rész s a kutatóterem,két oldalt pedig egy-egy irattár.A hivatalos helyiségeket tartalmazó épületrész a fentebbi elrendezés mellett délfelé került s igy az ezen a helyen igen erősen tomboló észak-nyugati széltől teljesen védett. A két iratraktár pedig a szükségnek megfelelőleg minden oldalról szabadonálléan volt tervezhető és csakis a középrészhez való csatlakozásnál érintkezik,de itt is egy három téglavastag fal választja el a középrésztől.A legnagyobb sulyt az épület lehető legnagyobb tüzbiztonságára fektettem,valamint arra,hogy az irattárak minden részükben lehetőleg jó nappali világitást és megfelelő szellőzést nyerjenek.Az épület belső elrendezését illetőleg megemlitem,hogy a főbejáratot a Bécsikapu-tér felől az épület közepén rendeztem el,ahol egy előtéren át előcsarnokba jutunk.A főbejárattal szemben van a főlépcső,az előcsarnok két végén az iratraktárba vezető ajtónyilások,melyek azbeszt betétü tüzbiztos vasajtókkal zárattak el.Az előcsarnokból,amely mind a négy emeleten és pincében ismétlődik,juthatunk az összes helyiségekbe.Az iratraktár tizenkét,egyenként 2.40 m. magas emeletből áll,amelyekből kettő jut az alagsorra,mindig két-két emelet van összefoglalva s együtt véve egy 4.80 m. magas emeletet képezve,a középső épületrész emelet magasságának felel meg.Két-két alacsony raktári emeletsor mindig egy tüzbiztos vasbeton födémmel van elzárva,a két félemelet közti födém csak sodronybetétes üvegből készült s raktári vasállványok /repositoriumok/ vasszerkezetével van megfelelően összeépitve.Ezen elrendezés egyrészt azért történt,hogy a kismagasságu emeletsorok alkalmazása folytán minden iratcsomag létranélkül,közvetlen a padlózatról legyen elérhető,másrészt tüzbiztonság szempontjából.Az iratraktárakhoz tartozó két lépcső,valamint a két felvonó a raktárhelyiségeken kivül,azoktól teljesen elszigetelve épült,hogy az esetleg mégis támadó tüz ezeken át felsőbb emeletekre át ne terjedhessen.Nem tartom szerencsésnek azt az elrendezést,mely a legtöbb külföldi levéltáraknál alkalmaztatott,ahol az elválasztó vasbeton födémek nincsenek,hanem valamennyi födém csakis hézagos üveg,illetve vasrácsos szerkezetü,mert ily elrendezés mellett a tüz is,de meg a fütés melege

is gyorsan a raktárak legfelsőbb részébe terjedhet.Hasonlóképen nem szerencsés azon megoldás sem,melynél a tüzbiztonság szempontjából tulzásba esve,minden félemeleten,tehát egymás felett minden 2.50 méter magasságban van,egy-egy teljesen elzáró vasfödém,mint pl. legujabban Párisban a Cour de Comptes-nél,mert ezáltal a raktár tulságosan sötét lesz és szellőztetés szempontjából sem oly kielégitő.Az Országos Levéltárnál szintén csak tüzbiztonsági okokból készültek a fedélszéket alátámasztó oszlopok,valamint a fedélszék is vasbetonból,ugy,hogy az iratraktárakban csakis az elhelyezendő iratok képezik az egyedüli gyulékony anyagot.Miután az iratok szorosan egymásmellé helyezett,összeszoritott iratcsomókban helyeztetnek el,ezek is csak nagyon nehezen meggyuló,illetve még nehezebben tovább égő anyagot képeznek.Ugyancsak tüzbiztonsági okokból épült a jobboldali hosszabb raktár-bástya felső oldalán egy 76 m. magas torony,melyben körülbelül 45 m. magasságban egy 60 m³ vizet tartalmazó viztartó nyer elhelyezést.A fedelek feletti,nagy magasságban tervezett vizgyüjtőmedencéből csövek vezetnek a raktárhelyiségek bejáratai mellett alkalmazott tüzcsapokhoz.Az épület első emeletém a főlépcső mögötti különálló épületrészben nyert elhelyezést a kutatóterem;ez egy 18.80 m. hosszu,8 m. széles 6 m. magas terem,a két végén fülkével,nemcsak oldalablakokon,hanem felülvilágitón keresztül kellőleg megvilágitva,az itt dolgozó kutató tudósoknak megfelelő kellemes munkahelyül szolgálhat.A kutatóteremnek az elhelyezése igy centrális,a két iratraktártól egyenlő távol van,az igazgató és egyébb hivatalos helyiségtől is könnyen hozzáférhető.A raktározott iratokat egyrészt a hivatalos helyiségekben,másrészt a kutatóteremben tanulmányozzák s amennyiben ha nagyobb mennyiségben van rájuk szükség,kézi kocsikon szállitják a raktárból.Ez okból a raktár melletti felvonók ugy készültek,hogy az előbb emlitett iratszállitó kézikocsik a felvonószékben kényelmesen elhelyezhetők legyenek.Mellesleg megemlitem,hogy a felsorolt helyiségeken kivül még a központi fütéshez szükséges kazánház,a mellékudvar alatt a szén-és salakraktár,a középső épületrészben nyomda,könyvkötő mühely,fotografáló,pecsétkészitő laboratorium,egy nagy iratrendező terem stb.,helyiség is van. Fontosnak tartom azt,hogy a fütőkazánok füstjének elvezetésére az előbb emlitett tornyot felhasználva az egy méter belső átmérőjü kéményt ennek közepébe helyeztem.A kényénybe felszálló égéstermékek a leváltár épülete felett mintegy 76 m. magasságban jutnak a szabadba,miáltal az iraokra ártalmas korom közeli lehullása elkerültetett.A toronyban még egy az irat-

debreceni ref.egyházközség e munkák teljesitésére,ajánlásom folytán, adjunktusomat,a müegyetemen,valamint az épitkezéseimnél szereplő helyettesemet,Nagy Károly épitészt bizta meg.Nagy Károly a további munkákat teljesen önállóan,nagy szaktudással és körültekintéssel,az egyházközség legnagyobb elismerésére végezte,amiért én is neki legnagyobb köszönettel tartozom.

Végül felemlitem,hogy mindezen épitkezések tervezésénél és müvezetésénél volt assistenseim és más tanitványaim is hathatósan segédkeztek,amiért is mindig nagy hálával tartozom nekik.Igy közremüködtek irodámban Gaál Adorján,Vig Albert,Sándy Gyula,Bloch Leo,Nagy Károly,Rátkovics Mihály,dr.Lipták Pál,Rerrich Béla,Takács László,Tosnallyay Zoltán,Árvé Károly,Kiss László,Nagy Márton és mások.

A müegyetemi tanári teendőkkel kapcsolatosan az 1898-99.évben és 1900. évben a mérnöki és épitészi szakosztály dékánja voltam.

A hazai szakegyesületek munkálkodásában különösen fiatal koromban,tevékenyen résztvettem,tervpályázatoknál gyakran mint pályabiró szerepeltem, s több izben vitás szakkérdésekben szakvéleményt adtam.

PECZ SAMU

XII.

Vásárcsarnok, Országos levéltár és ık: Pecz Samu (1854—1922.)

egemlékezvén a ma-

őző, hanem a kor

ők héroszi alkotásai
álatos életerejének
Bámulatos erőfeszí-
alkottunk. Nagy
étlen, miként az
r arra szükség mu-
gy királynő lárva.

szagondolok azokra
gy időben, csaknem
egyszerre a magyar Műegyetem építész tanári karát alkották. Egy *Hauszmann* Alajos, egy *Steindl* Imre, egy *Schulek* Frigyes, egy *Czigler* Győző, egy *Pecz* Samu, mindegyik nagy alkotó, nagy tanár, nagy ember!

Ily nagy férfiak légkörében élni, nevelkedni adatott meg nekünk, mely kegy évszázadok alatt is ritkaság egy nemzet történetében.

Most *Pecz* Samuról óhajtok itt megemlékezni, erről a hatalmas, robusztus, szálfaemberről, kinek darabos, ridegnek látszó modora és viselkedése egy nagy, érző, meleg szívű ember külső megnyilvánulása volt csupán. Szeretett tanárunk lelke szép és jó volt, őszinte és igazságos, vonzó és finom veretű, talán összes tanáraink közül hozzá vonzódtunk legjobban, pedig tárgya a legnehezebb és legnagyobb erőfeszítést igénylő volt, sőt azt sem bántuk, hogy már reggel hét órakor megkezdte előadásait, melyet mindenkor zsúfolásig megtelt terem várt.

Fiától tudom, ki osztálytársam volt a Műegyetemen, hogy édesapja legkedvesebb percei azok voltak, melyeket harmónium mellett töltött és legnagyobb élvezetét a Filharmonikusok operaházi előadásai képezték, melyeknek látogatását soha el nem mulasztotta volna.

Sokat beszélnek manapság az új stílusról, mely az épület hasznosságát, sőt szépségét abban látja, mennyiben felel az meg gyakorlati céljainak, mint gyár, pályaudvar, üzlet vagy otthon. Mert az építészet cél — művészet, mely gyakorlati szükségletek kielégítésére szolgál. Ám ez a célszerűség hajhászás nem teheti művészetté az építészetet. Mert a szép épületnek hasznosnak és anyagszerűnek is kell lennie. Ámbár ezt megcáfolja *Palladio* két vicenzai csodája, a városháza és színháza, melyeket soha semmire nem tudtak felhasználni.

Ha pedig a technikai kiválóság és célszerűségi szempont észszerűségi harmóniája adja meg a modern építészet jellegét, mint azt ma hirdetik, (l. Kat. Szemle 1935. 140. old.) akkor bátran merem állítani, hogy az első és legmodernebb építész *Pecz* Samu volt, mert mindaz, ami a modern építészet kritériuma, az ő műveiben megtalálható és művészeti felfogásának alapját képezi.

Mert *Pecz* Samu, nagy építészünk, amit alkotott, az úgy van megcsinálva, hogy előtte más azt még így nem kíszíthette el. Mert ő mindent kispekulált és mindent, minden utánzás kizárásával létesített, a célszerűség szabályai és diktandója alapján.

Hogy például itt mindjárt hivatkozzam egy ilyen tipikus *Pecz* megoldásra, ott van az Országos Levéltár kéménye, melyet oly sokan kifogásoltak és gúnyoltak. Ez egy tipikus *Pecz* gondolat, melynek alapja a célszerűség. Levéltárról lévén szó, ott bizony a tűz helyrehozhatatlan károkat tenne, tehát kézenfekvő egy víztároló elhelyezése, mely a toronyban levő kémény melege által a befagyástól is védett. Fontos egy teljesen különálló tűzbiztos lépcső is, ezt mind elhelyezte a toronyban. Hogy pedig a központi fűtés kéménye szikrát, hamut ne okádjon a drága és értékes levéltári anyag közé, oly magasra vitte fel épp e torony segítségével a kéményt, még pedig 76 m. magasra, hogy ott már bátran okádhatja a füstöt, nem veszélyeztet az ott már semmit a légürben. De oly szép kilátás is van onnét a budai hegyekre, hogy ezt is megoldja az erkélyekkel ellátott magas torony. Vagyis Pecz mindenre gondolt, amikor alkotott.

Ki ne emlékezneк a régi, Múzeum-köruti Műegyetem kertjében a híres „Gólyavárra", ahol 600 gólya, vagyis I. éves hallgató, az analizist hallgatta valamikor, mert ma már az egyetemi nyomda van benne. Ez is egy tipikus *Pecz*-féle modern alkotás, melyre oly csekély költség volt előirányozva, hogy más, *Pecz* helyében, legföllebb fabarakot csinált volna.

De *Pecz* ismerte az anyagokat és a bennük rejlő erőket, így az anyagok szilárdságának kellő kihasználásával sikerült ott neki egy nagyon olcsó és a célnak teljesen megfelelő épületet emelni, szűk helyen, egy vakáció alatt — mert megbizatása így parancsolta —. Egy szabálytalan alakú terem volt ez, 21 m. hosszú, 21 m. széles és 10 m. magas és mind-

— kinek porait a fejedelmi szarkofág foglalja magában — Istentől küldött őrangyalok dicsőítik, őrzik. Mellette a két világigazság szimboluma: a törvény és a jog megszemélyesített alakjai hirdetik az örök igazságot... (Ép. Ip. 1907. 413. old.)

A Kossuth-mauzoleum alkotója már régen ott pihen a Kerepesi temetőben, melynek legmonumentálisabb emlékműveit hozta létre.

Csendes, fínomlelkű, szerető szívű, áldott jó ember volt életében. Nem vett részt a tülekedésekben, pártviszályokban, ezért hamar el is feledték. Mi azonban nem feledkezhetünk meg *Gerster* Kálmánról akkor, mikor nagy építőművészeink alakjait varázsoljuk olvasóink elé. Kell, hogy épen e művünk alapján, ezeket a nagy férfiakat ne csak megismerjék, de épúgy, mint a nagy írók és államférfiak működését és életét, az iskolákban nevüket és alkotásaikat tanítsák.

Fábnaggmagyep

össze 1 és fél téglányi vastag falakkal. Ablaka nem volt a teremnek, hanem felülvilágítása a középső részen, ami nagyszerűen bevált. A sarok tornyok itt mind merevítő szerkezeti elemek, de amellett gyakorlati céljuk is van, részben lépcsők, részben fütőkémények célját szolgálják. Még a tornyok kupakjai is kifli alakú tégláival speciális és okos szerkezetet nyujtanak. Ez a „Gólyavár" mind külső, mind belső alakjában minden tradicióval szakított, tehát abszolút modern épület a múlt századból, mikor még e szó jelentőségének híre hamvát sem ismerték.

Mégis *Pecz* Samunak két oly alkotása van Budapesten, melyeknek párját az egész világon hiába keresnénk: Az egyik a Központi Vásárcsarnok, a másik az Országos Levéltár épülete.

A Központi Vásárcsarnokot nemzetközi tervpályázaton első díjat nyert terve alapján készítette el, mely épület kivitele nem volt oly egyszerű. Világos, hogy egy vásárcsarnoknak minden bejárója kell, hogy lépcső nélkül az utcára nyíljon. De az óriási területen levő csarnoknak egész sereg utcáról van bejárata, úgy hogy a földszinti padló egy 0-tól 2.00 méterig hullámzó felület, melyet persze senki sem vesz észre. Tessék elképzelni azt is, hogy az egész alatt pince van. No már most ennek a pincének a menynyezete épp úgy hullámzik, mint felette a földszinti padló burkolata, melyen nehéz szekerek, sőt maguk a megterhelt vonatok is járnak, ezeket tehát speciálisan erősre kellett méretezni, de úgy, hogy a vonat, ahol megy, ott a sín vízszintes legyen. Azután itt van a Duna közelsége. Ez a rakoncátlan folyam kiszámíthatatlan vízmagasságával állandóan veszéllyel fenyegette a Központi Vásárcsarnokot. *Pecz* úgy zárta ki a vizet, hogy az egész épület alá 1 méter vastag román cementes kavics-beton réteget adott közbül egy 2 cm. vastag sűrű portland cementes réteggel, míg az oldalfalak mentén a víz behatolása ellen egy cca 40 cm. vastag csömöszölt agyag réteget helyezett el, melyen az öreg Duna betörni képtelen. 1894-től 1896-ig épült ez a nagy mű és 1,900.000 forintba került.

Pecz Samu vásárcsarnoka, mind építőművészetileg, mind szerkezetileg világhírű alkotás, mely oly sok fajta nehézség leküzdésével, oly speciális kívánalmaknak kielégítésével, illetve szerkezeti, alaki, világítási problémák megvalósításával létesült, hogy azokhoz hasonlót hiába keresünk.

Pecz Samu félelmetes bajvívója volt az építészeti tervpályázatoknak. 1898—99. évben volt a Szépművészeti Múzeum tervpályázata, hol az első díjat ő kapta, de a kivitelt nem sikerült elnyernie. A fiumei m. kir. Tengerészeti Akadémia tervpályázatán első díjat nyert és a kivitelt is ő kapta meg. Olasz-renaissance lapos tetejű épületet emelt. A Gellért fürdő pályázatán is első díjat nyert terve, de a kivitelt *Sterk* Izidorra, *Sebestyén* Arturra és *Hegedüs* Arminra bízták.

Az új Műegyetem építkezésénél is részt vett, ahol főként könyvtár épülete pompás és művészi.

Az Üllői-út végén az óriási, vörös téglás, két tornyos, gótikus bérház az ő művészetét dícséri, mellyel 1911-ben bízta meg a Székesfőváros.

Legutolsó, de egyszersmind legkiválóbb művészi alkotása az *Országos Levéltár* palotája, a budai Várban, melyre már 1898-ban nyert megbízást, de csak jóval később 1913-ban kezdték el építeni és csak halála után nyert befejezést.

Pecz itt ismét olyant alkotott, amihez fogható az egész világon sincsen. 1898-tól 1905-ig beutazta Európát és tanulmányozta Bécsben, Lipcsében, Weimarban, Karlsruheban, Strassburgban, Baselben, Bernben és Párizsban a legújabb levéltárakat, hogy azoknál ő, a magyar zseni, különbet alkosson. Alkotott is. Szerinte a levéltár óriási anyagánál a főszempont a könnyű áttekinthetőségre, a világosságra és tűzbiztonságra fektetendő. Tehát ezért lehetőleg szabadon álljon, viszont a levéltárbani raktárhelyiségeknél létrát ne kelljen alkalmazni, ezért 2.50 m.-nél magasabbak ne legyenek ezek. Tehát ő egy emeletet sorba tulajdonképen két ilyen alacsonyabb emeletet iktatott be üvegbeton-födémmel, melyet már a Műegyetem könyvtáránál is megcsinált. Sőt ez utóbbit bölcs előrelátással úgy méretezte, hogy a lapos tető fölé még öt emelet építhető, ha évtizedek folyamán az összegyülemlő anyag ezt megkívánja.

Pecz Samu itt is, mint mindig, az épület rendeltetésének lényegére való tekintettel a legnagyobb sulyt az épület lehető legnagyobb tűzbiztonságára fektette, valamint arra, hogy az irattárak, minden részükben, lehetőleg jó nappali világítást és kellő szellőztetést nyerjenek. Az irattár tizenkét, egyenként 2.40 m. magas emeletből áll, melyekből kettő a teljesen száraz és jól megvilágított alagsorban van. Itt minden iratcsomag létra nélkül elérhető, viszont a közlekedést szolgáló lépcső az emeletek között teljesen el van különítve az irattár helyiségektől, úgyhogy esetleges tűznél, ez, a lépcsőházon át nem terjedhet el.

Az Országos Levéltárnál a fa mellőzve van. Még a tető is vasbeton. A 76 m. magas torony 45 m. magasságban 60 m^3 vizet befogadó tartállyal van ellátva, úgyhogy innen bármely helyen tűz támadna, azt azonnal vízzel lehet elárasztani.

Az épület külseje a középkori építészet remeke, és Pecz Samu műegyetemi tanárnak e nemben is legszebb, legsikerültebb alkotása.

Szenteljünk néhány sort e nagyszabású magyar építőművész életrajzának is!

Pecz Samu

Pesten született 1854-ben. Két évig a pesti, két évig a stuttgarti Műegyetemnek volt növendéke, majd két évet a bécsi Művészeti Akadémián töltött, hol a híres *Hansen* Theofil tanítványa volt. Itt megnyerte az úgynevezett Preisstipendiumot, mely akkor a legnagyobb építész-hallgatói díj volt. Utána *Schulek* a budai Mátyás-templomnál alkalmazta, majd 1880—82-ig *Hauszmann* Alajos irodájában működött. 1882-ben került a Műegyetemre *Schnedár* János és *Steindl* Imre assziszténseként. 1887-ben az ókori építészetből magántanárrá habilitálták és ugyanebben az évben nyilvános rendes tanár lett a Műegyetemen, mint a középítéstani tanszék tanára.

Közben tervezett és pályázott. Budapesten a Koháry-utcában elkészítette az unitáriusok templomát, Debrecenben pedig a református templomot. 1892-től, 95-ig épült terve szerint a Szilágyi Dezső-téri református templom, melynek pályázatán első díjat nyert. Ő építette a Vilma Királyné-uton levő református templomot és gimnáziumot 1903-ban. Részt vett a pesti zsinagóga pályázatán is.

Rendkívül szorgalmas, nagy munkakedvű, magastermetű férfiú volt, aki aránylag korán, 68 éves korában a hazai építész társadalom óriási veszteségére, *1922 szeptember 1-én halt meg.*

Pecz Samu jellemzésekor elmondhatjuk, hogy azok közé az emberek közé tartozott, kik egész életükön át a hivatásuknak élnek. A világ zajával nem törődve, az elismerést mint célt nem ismerve, a közéleti ünneplés után nem vágyva, szinte elvonulva dolgozott ő műhelyében, néhány ragaszkodó tanítványtól körülvéve, mint a régi világ nagy építőművészei tették. Ő művészetét nem foglalkozásnak, hanem hivatásnak tekintette. Nem pénzszerzés miatt, hanem lelki szükségből dolgozott. Magába vonuló, csupán a munkában elmerülő egyénisége, nagy tudása s önmagához való következetessége, erős egyéni meggyőződése, a feladatoknak teljesen újszerű megoldása műveiben egy tagadhatatlan egyéni stílust eredményezett.

Ő a régi történelmi stílust a modern építészeti feladatokhoz és szükségletekhez teljesen egyéni felfogásban alkalmazta és így — mert magyar művész volt — nemzeti irányban fejlesztette. Aki *Pecz* műveit alaposan és szeretettel tanulmányozza, kell hogy elismerje, hogy ez a törekvése valóban sikerrel is járt.

Pecz Samu műveiben a történelmi stílus alaphangjába kellemesen vegyíti bele a modern törekvések akkordjait, a nemzeti irány nem tüntető hivalkodása, de mély szeretete. Eme törekvésén kívül műveit az igazi becsületes munka jellemzi. Ő nem ismerte az üzletszerű sietést és munka halmozást, hanem egész műve főkoncepciójának legalaposabb megalkotása mellett minden legkisebb részletében kidolgozta azt, nála minden szerkezet a leggazdaságosabb, mely kifelé is mindenben megnyilvánul.

Ezért örökbecsű, értékes alkotások *Pecz* Samu művei, határozott jellegzetes művek, az építőművészet és építőmesterség szempontjából tökéletes alkotások, melyeken az egységes, kiforrott ízlés uralkodik: A belső szükségletnek a szerkezetekben művészileg és egyénileg való külső kifejezése. (l. Ép. Ipar 1922. 150. old.)

Pecz Samut, a nagy magyar építészt, életében nem sok kitüntetés érte. Annál meglepőbb, hogy halála után emléket állítottak neki. Nem a főváros, melyet széppé tett, nem az állam, melynek sok hatalmas alkotást adott, hanem egyszerű művészek, tanítványai és tisztelői. Adtak annyit, amennyi szegénységéből telett. Elég szomorú, hogy ilyen országos, állami nagy feladatot magánegyéneknek kellett elvállalniok, természetes a legszerényebb eszközökkel, szinte azt kell mondanunk, a nagy férfiúhoz nem is méltóképen. Tanítványának, a megboldogult *Rerrich* Bélának, eszméje az volt, hogy főművének, a Központi Vásárcsarnok előtti ligetben, mely előtt virágokat árultak, álljon egy *Pecz*-kút, ahol a hervadó virágokat locsolnák a kútból kifolyó vízsugárral. Ám ez a szép és praktikus gondolat nem valósulhatott meg, hiszen ott ma már nincs virágárusítás. De az emlékmű eszméje megmaradt. Igy valamiképen idegenül hat a Szilágyi Dezső téren felállított miniatür díszkút és valahogy maga a szobormű is kicsinyes. Hiába az állam és társadalom kötelességét magánegyének ki nem sajátíthatják, bármily lelkesedéssel is óhajtanák azt végbe vinni.

A díszkutat 1929 jún. 29-én avatták fel és a főváros vette gondozásába a szerény meghitt hangulatú templom-parkban. Bizonyos, hogy kevés tanárnak állítottak még emlékművet kizárólag tanítványai, mint épen *Pecz*nek, ennek a nagy és jó tanárnak s embernek.

De a Kir. József Műegyetem sem feledkezett el egykori nagy professzoráról. 1930 október hó 5-én a Műegyetem emlékünnepélyt tartott *Pecz* Samu tiszteletére, melyen a szép és jellemző erejű beszédet a nagy professzor volt kiváló adjunktusa és a Műegyetemi tanszéken utódja, *Nagy* Károly műegyetemi tanár mondotta.

Ez a megemlékezés pedig arra szolgál, hogy nagyérdemű kiváló képességű és jóságú volt tanárunk neve és emléke a mai nemzedék előtt is ismert és megbecsült legyen.

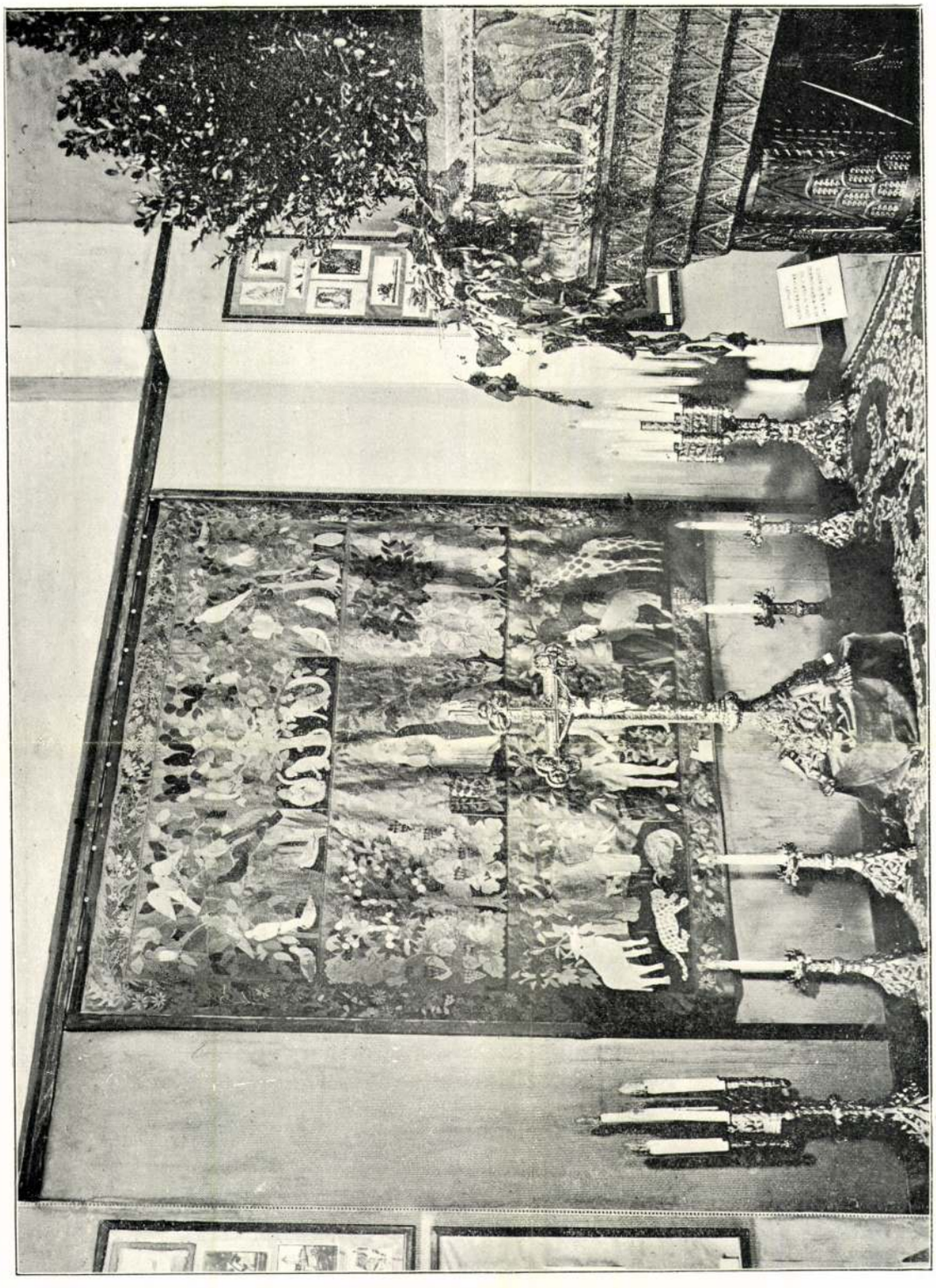

122

122. A szófiai iparművészeti kiállítás magyar csoportja. Oltári készlet bronzból. Tervezte: Pecz Samu. Készítette: Kulcsár Endre. Faliszőnyeg Ferenczy Noémitől.

122. Aus der ungarischen Abteilung der Sofioter Kunstgewerbeausstellung. Altarleuchter und Kruzifix. Entwurf von Prof. S. Pecz. Ausführung A. Kulcsár.

4*

Magyar Iparművészet

1918.

123

124

123—124. Részletek a szófiai iparművészeti kiállítás iparművészeti csoportjából.

123—124. Aus der ungarischen Abteilung der Sofioter Kunstgewerbeausstellung.

Pecz Samu 25, 41, 70 - 71, 73, 75
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

Petz Samu

Fővarosi ház

3. *IX. ker., Üllői-ut 121. sz. ház.*

Az Üllői-ut és gróf Haller-u. és Mihalkovics-utca sarkán 161 lakással. Építési költsége 1,998.000 K. Tervezte: *Petz* Samu műegyetemi tanár. Beköltöztek a lakók 1912 nov. 1-én.

Guthi J. Fův. almanach 1913–15

154 l.

A nagy olvasóteremnek a háborúban megsemmisült freskója

azonban esetlegesek, nem számottevők.

A tájékoztatási rendszerben országos feladatokat is ellát a könyvtár. Itt szerkesztik és adják ki a külföldi és a hazai műszaki felsőoktatás irodalmát folyamatosan feltáró referáló lapot, továbbá a magyar műszaki egyetemeken elfogadott doktori disszertációk jegyzékét. Kiadványsorozataink is fontos, hézagpótló információkat tartalmaznak. A *Műszaki Tudománytörténeti Kiadványok* című sorozatnak eddig huszonhat, a *Tudományos Műszaki Bibliográfiák* címűnek tizenöt kötete jelent meg.

A szakirodalmi kiadványok mennyiségi növekedése és szerteágazó jellege, továbbá az az igény, hogy a mérnök tartson lépést a tudománnyal, szükségessé tette a műegyetemi képzésben egy új tantárgy, a szakirodalmi ismeretek oktatásának a bevezetését. Az első évfolyamon a könyvtárhasználattal ismerkednek meg a hallgatók. A felső évfolyamokon folyik a szakirodalom kutatásának az oktatása. Ezt a könyvtár mérnök tájékoztatói végzik. Munkájuk nem öncélú, hanem kapcsolódik a hallgatók valamilyen tanulmányi kötelezettségéhez (évközi feladat, tudományos diákköri téma, szakdolgozat, diplomaterv). Az egyetemi oktatást segítik a *Szakirodalom-kutatás segédkönyvei* című sorozat kötetei. A hét kötetben tízezer szakirodalmi forrásanyag adatai találhatók. Folyamatosan gyűjtjük és kiegészítéseinkben ki is adjuk az újabb enciklopédiák, lexikonok stb. adatait. A könyvtárban ugyan nem folynak számítógépes szolgáltatások, de az olvasókkal ismertetik minden korszerű megoldás lehetőségeit, feltételeit.

A könyvtár feladatai közé tartozik az egyetem politikai, esztétikai és kulturális nevelőmunkájának a támogatása is. Ennek keretében többek között kiállításokat rendeznek a könyvtár dolgozói. Ezeken nagy alkotókra, érdekes, az emberiség értékeit gyarapító könyvekre hívják fel a figyelmet.

A Műegyetemi Könyvtár beiratkozott olvasóinak a száma meghaladja a tizenegyezer főt. Ez örvendetesen nagy szám, összefügg a fiatalok érdeklődésével, tudásvágyával, de szerénytelenség nélkül megállapíthatjuk, a könyvtár kedvező feltételeivel is. Igen sokan veszik igénybe a legegyszerűbb szolgáltatásokat, sokan ülnek be az olvasótermekbe, sokan rendszeresen kölcsönöznek ki könyveket. A kölcsönzés este hat óráig, az olvasótermek este nyolc óráig tartanak nyitva. Sajnos, kevés az olvasótermi férőhely. A nappali hallgatóknak csak a 4,67% tudja igénybe venni egy időben.

A kutatómunka támogatása

A Budapesti Műszaki Egyetem nagy múltú, hatalmas kapacitású kutatási bázis. Az oktatók és kutatók információigényének a kielégítése bonyolult és nehéz feladat. Az értékes könyvtári állomány segít ugyan ennek a feladatnak a megoldásában, de önmagában nem adhat az érdekeltek számára teljes támogatást. Ezért került előtérbe a könyvtárak együttműködése. Ezt a Műegyetemi Könyvtár és az Országos Műszaki Könyvtár között szerződés szabályozza.

A könyvtár szakbibliográfiák összeállításával is támogatja az egyetemi oktató és kutató munkát. Ez meglehetősen népszerű szolgáltatás. Jól működik a szóbeli szaktájékoztatás is, ez a gyakorlott, idegen nyelvet jól ismerő mérnöktájékoztatóknak köszönhető.

Az egyetem tudományos publikációinak a regisztrálását is a könyvtár munkatársai végzik. Az egyetem évkönyveiben szerzői és tárgymutatóval jelenik meg a publikációk bibliográfiája. A Műegyetemi Könyvtárban készültek és készülnek egyes szakfolyóiratok összefoglaló (kumulatív) indexei. A hosszabb időszakot felölelő mutatók nagyon megkönnyítik a szakirodalom használatát. A könyvtár dolgozói közül többen maguk is végeznek kutatómunkát az informatika témakörében. Számottevő és hasznosítható eredmények születtek a szakirodalom szóródásának, a publikációk hivatkozásainak, az állomány összetételének a vizsgálata terén. A könyvtár munkatársai dolgozták fel az egyetem történetét a kétszáz éves jubileum alkalmából.

Nem kétséges, hogy a társadalom fejlődése és a könyvtárak, a könyvtári szolgáltatások fejlettsége és fejlődése között igen szoros a kapcsolat. Az információk átvétele és hasznosítása, a külföldi tapasztalatok és eredmények adaptálása mai helyzetünkben különösen fontos az egész ország számára. Ezért növekszik egyre inkább a könyvtárak, köztük a szakkönyvtárak szerepe.

A könyvtár raktári szárnya jelenleg

DR. HÉBERGER KÁROLY

A Műegyetemi Könyvtár

Az 1848. május 9-én alapított Műegyetemi Könyvtár mai épülete 1909-ben készült el Pecz Samu tervei alapján, aki korának építészeti felfogása szerint elkülönítette a raktári, az olvasói és a feldolgozói munkatereket. Ma már a megváltozott igények másfajta elosztást, arányt követelnek meg egy korszerű könyvtártól. Hatalmas, szabadpolcos terek adnak ízelítőt a könyvtár gazdagságából, és segítenek a tájékozódásban, választásban. A Műegyetemi Könyvtár fejlesztése során ezt a szempontot tartották szem előtt a szakemberek, az állomány gyarapításával együtt járt az a törekvés, hogy a könyvek, folyóiratok minél könnyebben hozzáférhetők legyenek. Ehhez, persze, hely kellett.

Belső átalakításokkal sikerült elérni, hogy a nagy olvasóteremben 1500 kötet lexikont és szótárt, a tájékoztató helyiségekben 12 000 kötet szakmai, tájékoztatási anyagot helyezhettünk el. A kölcsönző mellett 8 000 kötet szépirodalmi és 600 kötet társadalomtudományi mű található. Az épület adottságai miatt így is csak a teljes állomány 4,8 százaléka található szabadpolcon. Előnyös viszont, hogy a folyóirat-olvasó-teremben a folyóirat-állomány kurrens füzetei állandóan az érdeklődők rendelkezésére állnak. A beérkező új könyvekről természetesen értesítjük az érdekelt tanszékeket, és az új műveket folyamatosan bemutatjuk.

Majd minden könyvtár előbb-utóbb kinövi „ruháját", saját, eredeti épületét. Szerencsére a tervező gondolt a fejlesztésre is. Az épület raktári szárnyának tartóoszlopait úgy tervezte, hogy azokra további hat szintet lehessen még ráépíteni. Az eredetileg tervbe vett tizenkét szintes raktári szárnyat ugyanis 1909-ben nem tudták felépíteni. Az ok nagyon kézenfekvő és nagyon prózai: nem volt elég pénz a megvalósításra, ez a terv a „beruházási keretek elégtelensége miatt" csak terv maradt. Több mint egy fél évszázad eltelte után, 1967-ben azonban több variánsban is elkészültek a raktári szárny emeletráépítésének építészeti tervei. Volt egy hat-, egy háromszintes ráépítési variáció, ezek alkalmazkodtak az épület eredeti stílusához, valamint volt egy, a modern

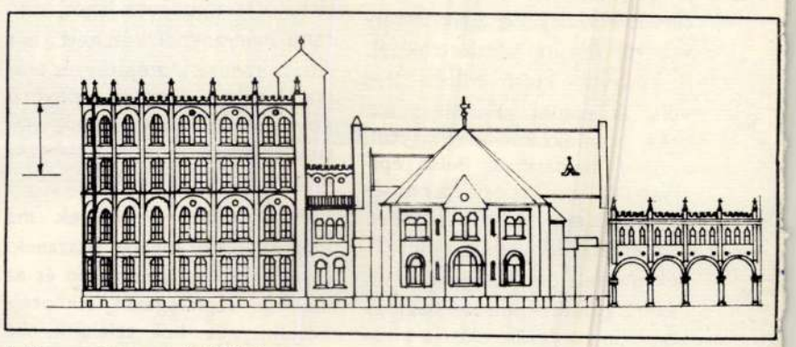

A háromszintes emeletráépítés terve

stílusiskola jegyében fogant négyszintes terv is. Az elkészült terveket élesen bírálták, végül egyiket sem fogadták el. A hatszintes ráépítés tömeghatását városképi szempontból kifogásolták, a háromszintest gyakorlati szempontból, ugyanis a három szint csak rövid időre segítene a raktározási gondokon, a modern változatot pedig esztétikai megfontolásból vetették el.

Érdekes, hogy ezután is számos terv készült a gondok enyhítésére. Az egyik a raktári szárny patkó alakú körülépítésével és csupán egy szint ráépítésével szándékozta a raktárbővítés kérdését megoldani. Ez ellen is esztétikai kifogások merültek föl. A könyvtári munkahelyek bővítése és kutatótermek létesítése is szerepelt a tervekben. Készült terv például az eredeti könyvtárépülethez csatlakozó toldalék épületek emelésére, és külön toronyraktári terv is készült. Ezek azonban már az egyetem területének sűrű beépítettsége miatt sem voltak megvalósíthatók. Az említett fejlesztési tervek elvetése miatt más megoldásokat kellett keresni.

A szakirodalomból szereztünk tudomást a mozgatható polcos, ún. tömör raktárakról. Ezeknél a raktári kapacitás a hagyományos polcozat többszöröse. Először csak egy tömör

Szoborcsoport a könyvtár előterében a két háború között

Az újjáalakított kölcsönzőtér

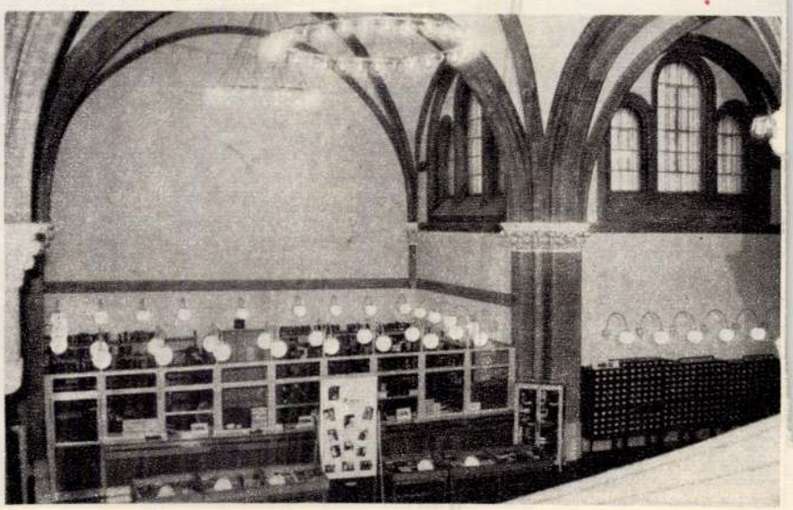

Pecz Samu Budapest 1854-1919.

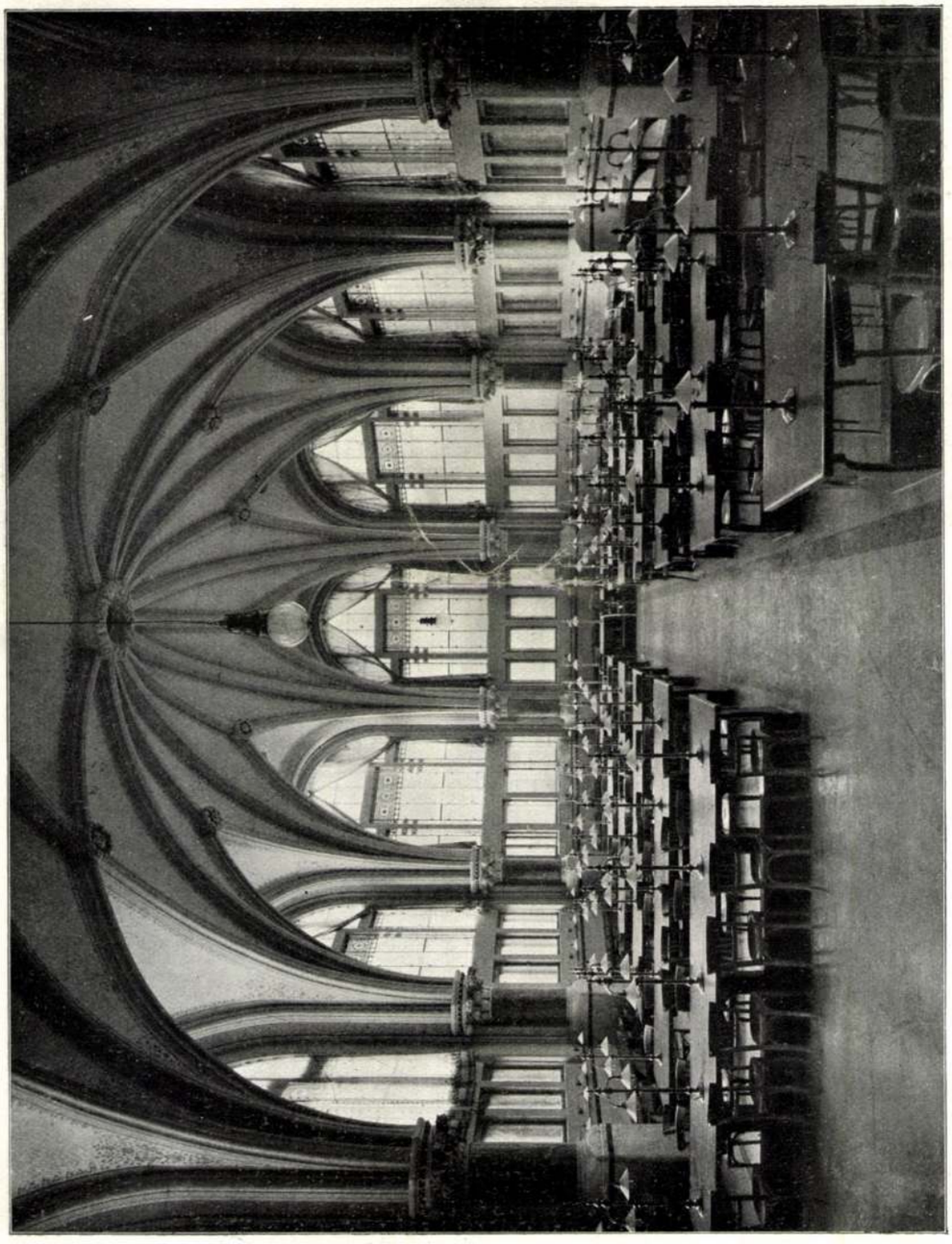

Hallgatók olvasóterme a könyvtárban.

Elektrotechnikai és fizikai intézet.

Rajzterem.

Tanácsterem.

A királyi József-műegyetem új otthona.

Hauszmann Alajos-tól.

Ha egy pillantást vetünk a kir. József-műegyetem történetére, azt látjuk, hogy e főtanintézet fejlődése lépést tartott hazánk műszaki és gazdasági életének haladásával. Az a kis geodéziai intézet, mely 1846-ig a budapesti tudományegyetemmel volt kapcsolatos, fél évszázad alatt a műszaki tudományok egyetemévé vált és rohamos fejlődése folytán immár negyedszer volt kénytelen otthonát felcserélni és mindinkább nagyobb és célszerűbb helyiségeket elfoglalni avagy megalkotni!

1850-től kezdve mint *„József-ipartanoda"* a budai várban, az egyetemi nyomdai épületben volt elhelyezve, — 1867-ben emelkedett *polytechnikummá*, amikor 15 rendes tanár működése mellett 236 hallgatója volt.

1872-ben ideiglenesen a főváros pesti oldalára egy nagyobb bérházba költözött és ugyanakkor kapta meg autonómiáját egyetemi szervezettel.

A bérházban elfoglalt helyiségek célszerűtlensége, különösen nagy tantermeknek a hiánya, valamint az 500-at meghaladó hallgatóságnak száma mindinkább sürgőssé tette egy megfelelő műegyetemi épületnek emelését. Ez az épület 1879-ben a XLVII. t.-c. alapján, a Múzeum-körúton, *Steindl* Imre tanár tervei szerint épült föl és azt 1882-ben a műegyetem elfoglalta.

A korlátolt építési költség (mert csak a bérházáért fizetett évi bérösszeg megfelelő tőkéjét lehetett felhasználni) csak igen szerény határok közötti építkezést és csak 800 hallgatónak megfelelő épület emelését engedte meg, aminek az volt az eredménye, hogy már kezdettől fogva az új épületben is helyszűkséggel kellett küszködni.

A hallgatóság mindinkább növekedett, a tanszékek a tudomány haladásához képest egyre szaporodtak és így ismét újabb helyiségekről kellett gondoskodni.

A telek korlátjai a nagyobb terjeszkedést és ezzel a kérdésnek e helyen való alapos és végleges megoldását nem engedték meg.

A helyiség hiányának némi enyhítésére és a legégetőbb szükségnek kielégítésére az Esterházy-utcában *Hauszmann* Alajos tanár tervei szerint kétemeletes pavillon épült, amelyben az építészi szakosztály és a természetrajzi tanszékek nyertek elhelyezést, és mivel a mathematika és geometria előadások nagy látogatottságának megfelelő terem sem volt 540 hallgató befogadására képes, új auditórium épült *Pecz* Samu tanár tervei alapján a műegyetem kertjében. De mind e kiegészítő építkezések sem elégítették ki a folyton növekedő hallgatóság helyiség szükségletét, amiért is a szomszédságban négy bérháznak több emeletsorát kellett közel 100.000 K évi összegért bérbevenni, hogy ott rajztermeket lehessen elhelyezni, mert időközben a hallgatók száma 1600-ra emelkedett.

Hogy e szétszórt és részben bérlakásokból átalakított iskolatermek nem felelhettek meg céljuknak és, hogy a számos parallel előadások tartásával sem lehetett az oktatás követelményeit kielégíteni, valamint hogy a tanárok tudományos működése — laboratóriumok és gyakorló helyiségek hiányában szintén meg volt bénítva — az könnyen megérthető.

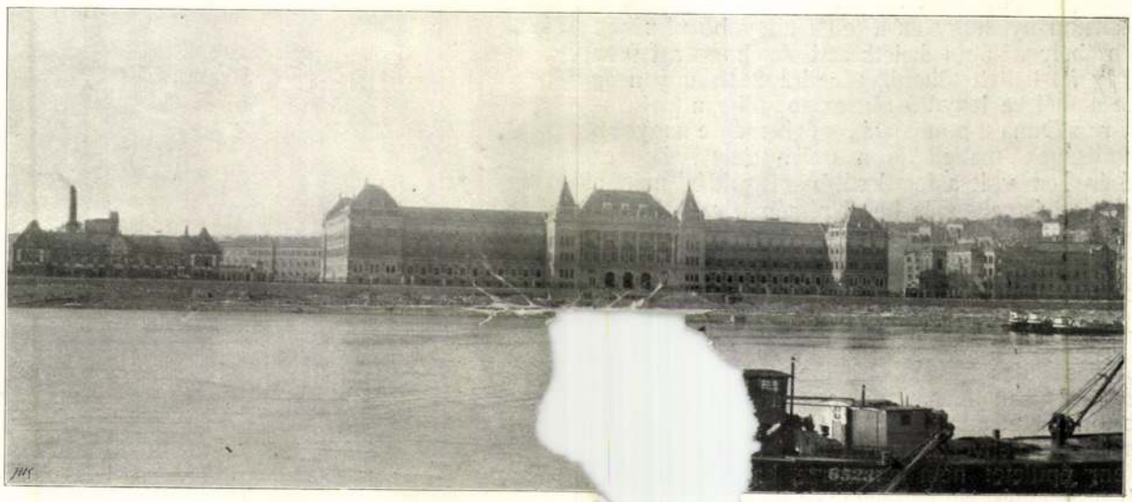

A kir. József-műegyetem képe a [illegible]partjáról.

A tanári kar, áthatva hivatásának fontosságától, felelősségének tudatában, nem szűnt meg a műegyetemen uralkodó tarthatatlan helyiségviszonyokat a kormány előtt feltárni és egy új, a tudomány mai állásához méltó és a modern pedagógiai követelményeknek megfelelő műegyetem építését sürgetni.

Noha a kormány mindenkor jóindulattal fogadta a műegyetemi tanács ezirányú fölterjesztéseit, az új műegyetem építési ügye a számos tárgyalás dacára még sem haladt előre, minthogy az ország pénzügyi helyzete, részben pedig a váltakozó politikai viszonyok nem voltak kedvezők.

Végre dr. *Wlassits* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter erélyes felkarolásának sikerült az építés ügyét a megvalósulás felé terelni. Először is a telekszerzés kérdését kellett megoldani. Számos elhelyezési terv mellőzésével azt a területet választották ki és szerezték meg a műegyetem építésére, mely a székesfőváros I. kerületében, a Duna jobb partján, az ú. n. Lágymányoson, a Ferenc-József-hídtól délfelé fekszik és a Dunapart és a Budafoki-út által határolva 32.728 □-öl = körülbelül 117.800 m^2.

A tervezésre megbízást néhai *Czigler* Győző műegyetemi tanár kapott, egyúttal pedig a kormány törvényjavaslatot terjesztett az országgyűlés elé, mely-

ben 10,000.000 korona építési költség megszavazását kérelmezte az új műegyetem építésére. Az országgyűlés megszavazta a kért összeget és Ő felsége a király 1902 július 22-én legkegyelmesebben szentesítette a műegyetem építésére vonatkozó 1902. évi XVII. törvénycikket.

Az új műegyetem építésére megszerzett telek választása mind fekvése, mind kiterjedése szempontjából szerencsésnek mondható.

Wartha Vince dr. és *Czigler* Győző tanároknak érdeme, hogy e területre a közoktatásügyi kormányt figyelmeztették és annak megvételét sürgették. A telek közel fekszik a város szivéhez, jó közlekedése van és 400 *m*-nél hosszabb dunai frontja szabad kilátást enged a hatalmas folyóra, ami kedvező alkalmat nyujtott az épületeknek a Duna mentén való emlékszerű kiképzésére.

A telek terjedelme pedig akkora, hogy nemcsak a most emelt épületeket lehetett célszerűen elhelyezni, hanem a Bertalan-utcán túl levő, körülbelül 32.400 m^2 terület még a jövőben fölmerülő szükségletek kielégítésére, beépítetlenül volt fentartható.

Az a körülmény, hogy ez a telek nagyobb részében a Duna szabályozásából keletkezett és hogy azt 9 *m* magasságig fel kellett tölteni, megdrágította ugyan az építkezést a mélyre lenyúló alapozások folytán (helyenkint 2 *m*-re a Duna 0 pontja alá), mégis még e nagyobb építési költségek mellett is a műegyetem végleges elhelyezésére ez volt a legolcsóbb megoldás, mert a székesfőváros bármely más belső részében csak kisajátítás és óriási költségek árán lehetett volna hasonló nagyságú telekhez jutni.

További előnynek tekinthető az a körülmény is, hogy a műegyetemnek e területre való építésével a
nyoson megindult a magánépítkezés is.
alatt itt egész új városrész keletkezett
nagyobb arányokat ölt és a székesfővá
hatalmas lendületet adott.

Az említett törvénycikk szerint azt t
műegyetem épületei nem egyszerre, h
sorrendben, egymásután épüljenek és be
idejéül az 1911. év volt megállapítva. E
indult meg az új műegyetem építése 190
a kémiai intézettel, mely a telek északi sark
hoz legközelebb eső részén *Czigler* Győző é
tervei szerint épült és 1904. szeptemberben
Ezen időtől fogva a kémiai előadások és a laboratóriumi gyakorlatok ott voltak megtarthatók.

A kémia után az elektrotechnika és fizikai intézetnek építése került sorra. Ez az épület, melyet szintén *Czigler* tanár tervezett, a telek délnyugati részét foglalja el és 1906. évben volt rendeltetésének átadható.

Már ennek az épületnek a tervezése idejében *Czigler* tanár súlyos betegségbe esett, amelynek 1905 március hó 28-án áldozata lett. Férfi korának delén, művészi pályájának tetőpontján ragadta ki őt a halál körünkből, befejezetlenül hagyva egyik legnagyobb alkotását, amelyre évek során át készült.

Noha a sors úgy akarta, hogy csak a kémiai és fizika-elektrotechnikai intézeteknek tervezése fűződjék nevéhez, — a boldogult tanár érdeme az új műegyetem körül sokkal nagyobb, semhogy azt e helyen hallgatással mellőzni lehetne. Ő volt egyik munkás tényezője, mozgató ereje az építési ügynek, aki fáradhatatlan buzgósággal dolgozta ki a műegyetem végleges elhelyezésére felmerült számos eszmét; aki céltudatosan foglalt állást a műegyetemnek a Lágymányosra való telepítése mellett s ennek a teleknek a megszerzése körül eredményesen közreműködött. Emlékét mindenkor kegyelettel fogjuk megőrizni.

*

A műegyetemi építkezés folytatólagos tervezésével és művezetésével az 1905. évi 29.001. sz. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet e közlemény szerzőjét bízta meg.

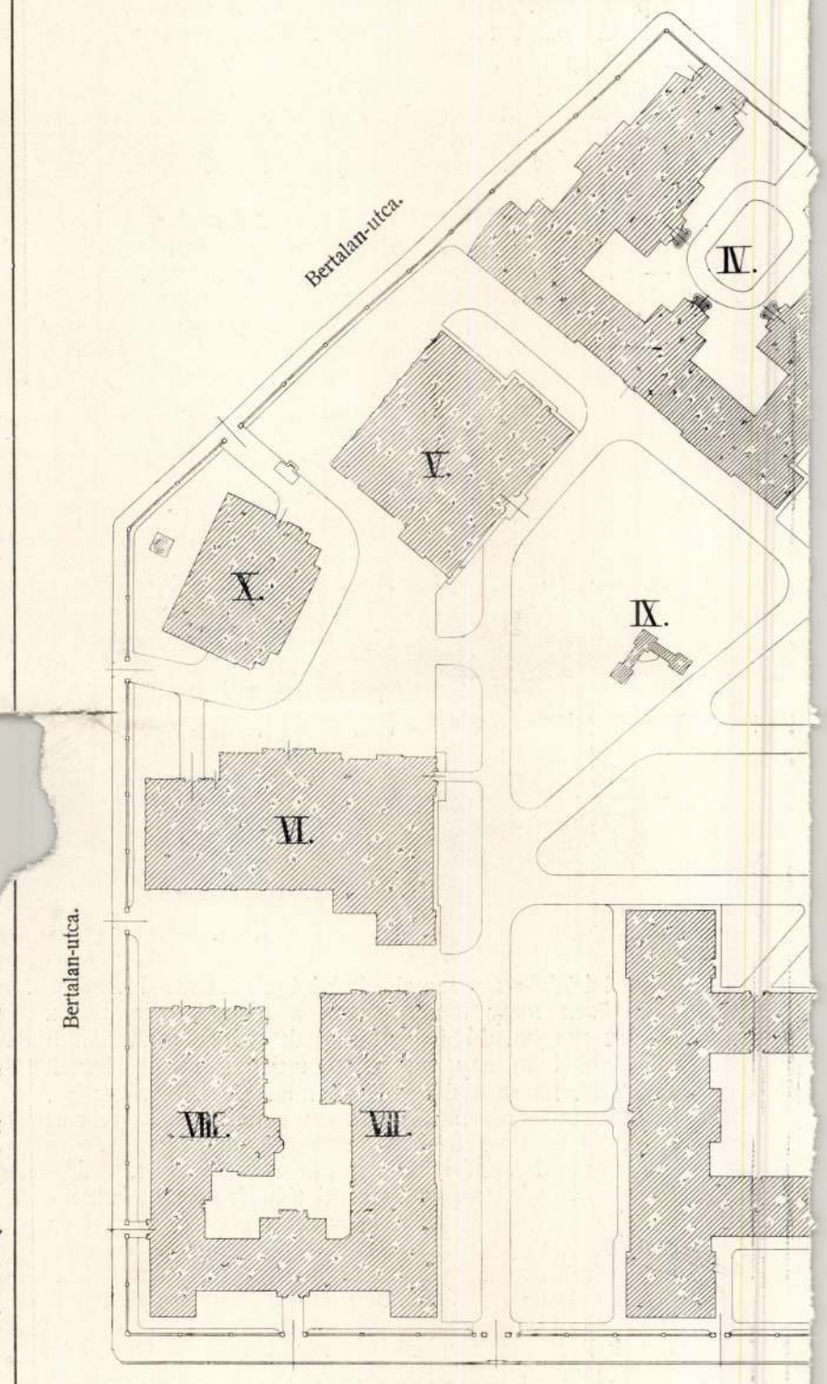

Műegyetemi rakpart.

Az időközben szervezett újabb tanszékek szükségessé tették az építési programm revizióját. Ennek eredménye az volt, hogy a felmerült további térbeli szükségletek kielégítésén kívül még egy géplaboratórium létesítését határozták el.

A központi épület dunai homlokzata.

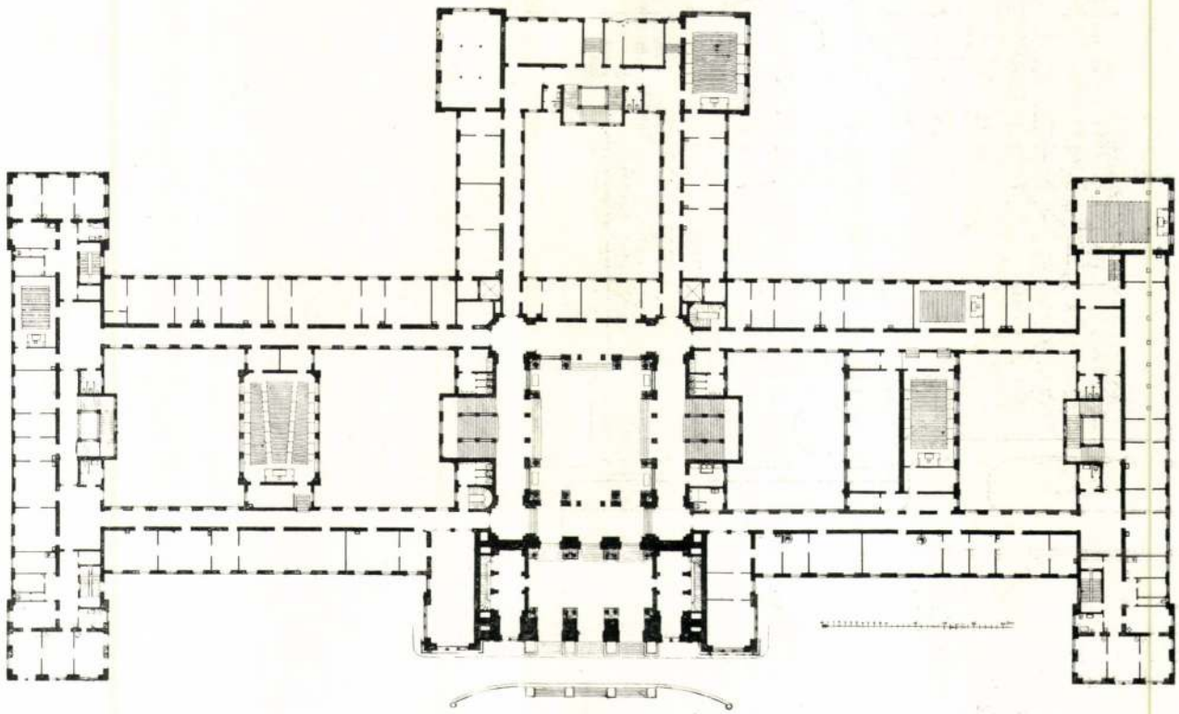

A központi épület alaprajza.

Czigler tanár műszaki hagyatékában a műegyetem egyéb épületeire vonatkozó kész és felhasználható terv vagy előmunkálat nem volt, ez okból a középponti épület és a gépészmérnöki intézeteknek tervezése képezte a legsürgősebb feladatot.

Tekintettel a munka terjedelmére, a feladat sokoldalúságára, valamint a rendelkezésre álló idő rövidségére, felkértem *Pecz* Samu építésztanár kollégámat, hogy vállalja a munka egy részét magára, jelesen a könyvtár és gépészi szakok épületeinek tervezését. Saját részemre pedig fentartottam a középponti épületnek és a külső építményeknek tervezését és művezetését.

A részletes tervek, előméretek és a költségvetés 1906. év elején készültek el, — a tényleges építés azonban csak ez év őszén indulhatott meg, mert részben kormányválság, részben pedig a törvényben megállapított építési költségnek előrelátható nagyobb összegű túllépése miatt a munkát azonnal nem kezdhettük meg.

A budapesti magy kir. József-műegyetem új épületeinek helyszinrajza.

I. Középponti épület.
II. Kémiai intézet.
III. Könyvtárépület.
IV. Elektrotechnikai és fizikai intézet.
V. Géplaboratorium.
VI. Mechanikai technológia.
VII. Műszaki mechanika.
VIII. Mezőgazdasági géplaboratorium.
IX. Geodéziai observatorium.
X. Kazánház.

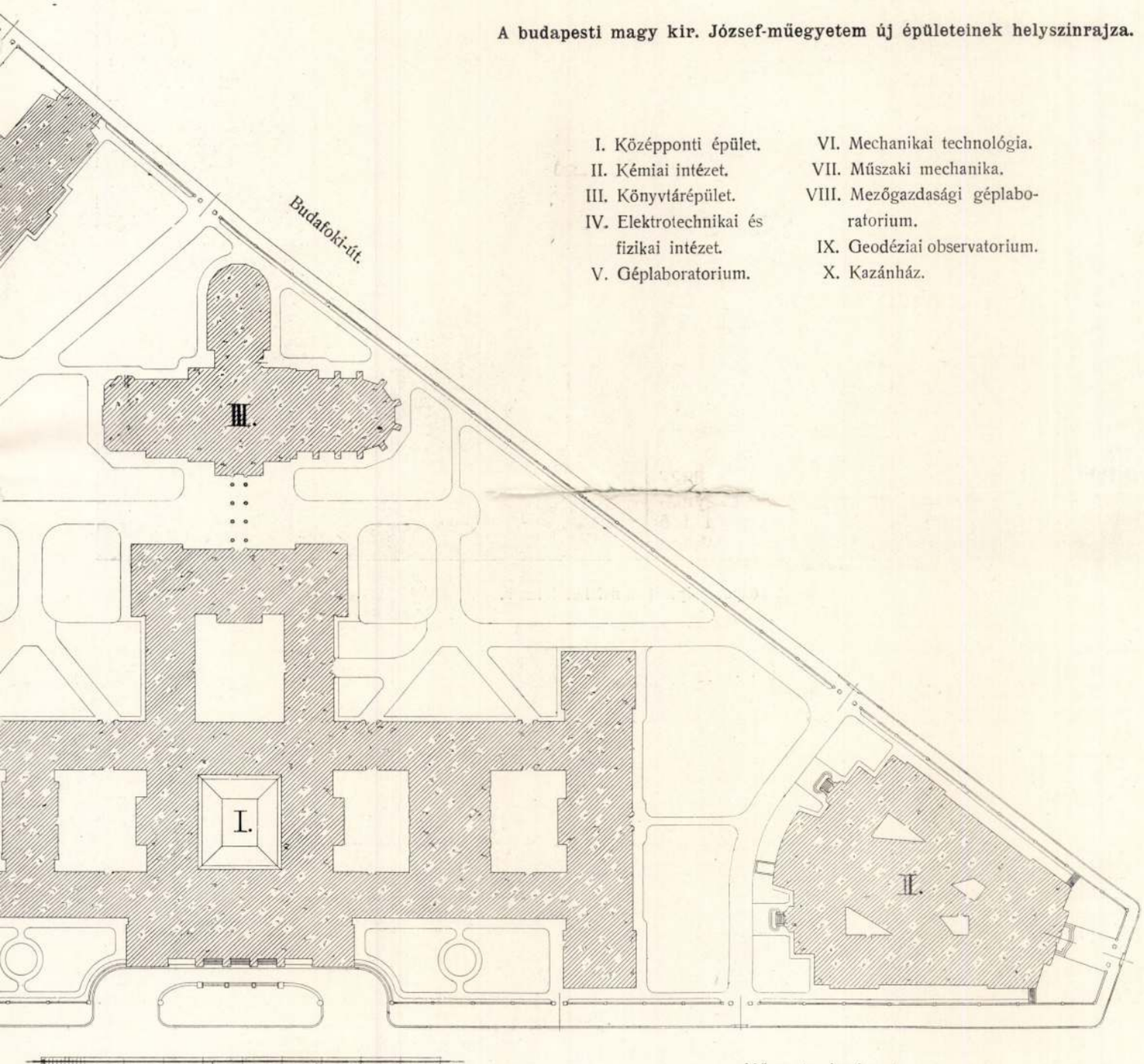

Műegyetemi rakpart.

A törvényben engedélyezett 10,000.000 K építési költség már nem nyujthatott fedezetet a műegyetemi épületek teljes befejezésére, mert időközben az anyagárak és munkabérek közel 25%-kal emelkedtek, valamint a kibővített programm folytán az építés is nagyobb arányokat öltött, amiért is az építőbizottság az építési hitelnek 12,000.000 K-ra való felemelését kérelmezte,

A központi épület üvegudvara.

Díszterem.

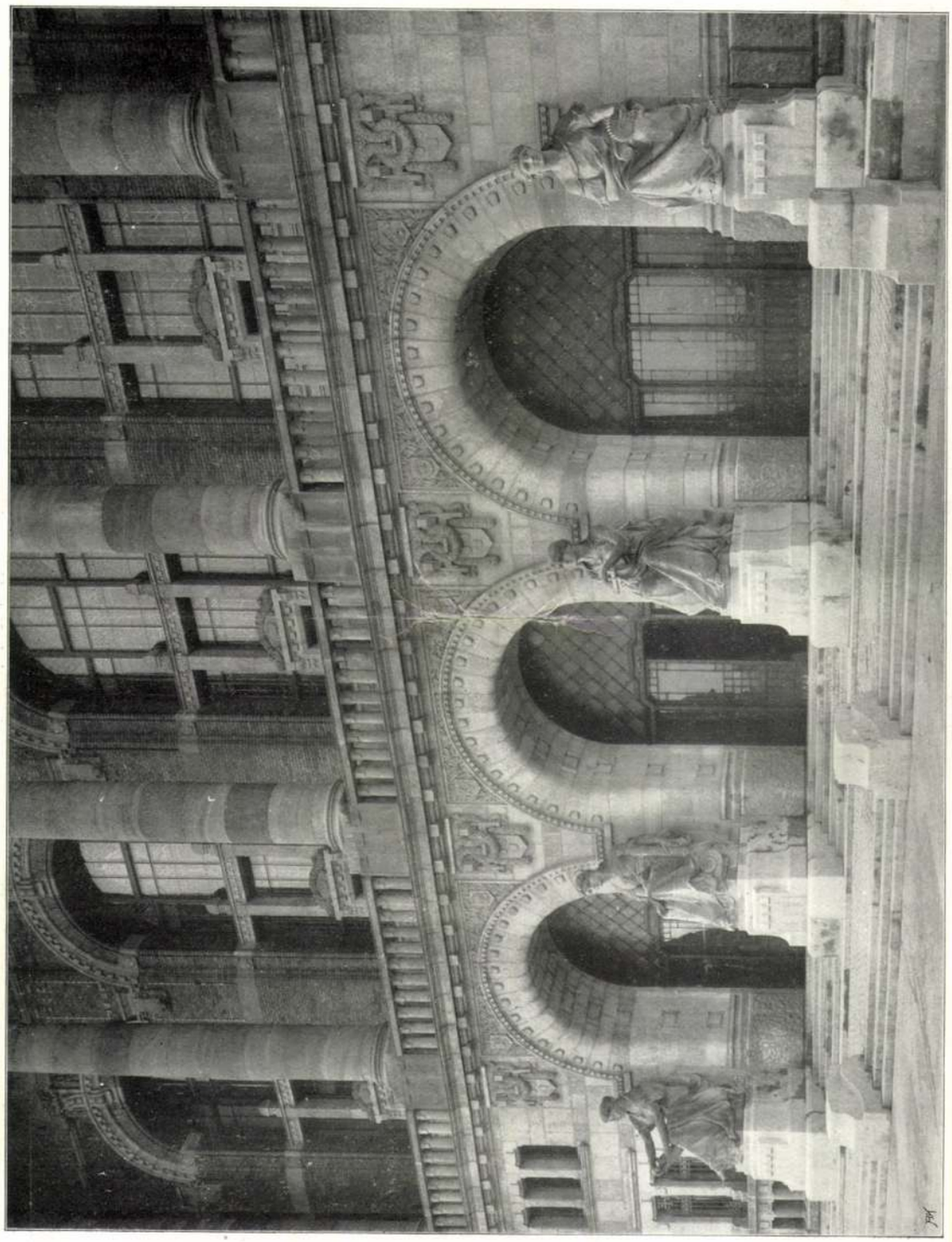

A központi épület főkapuja.

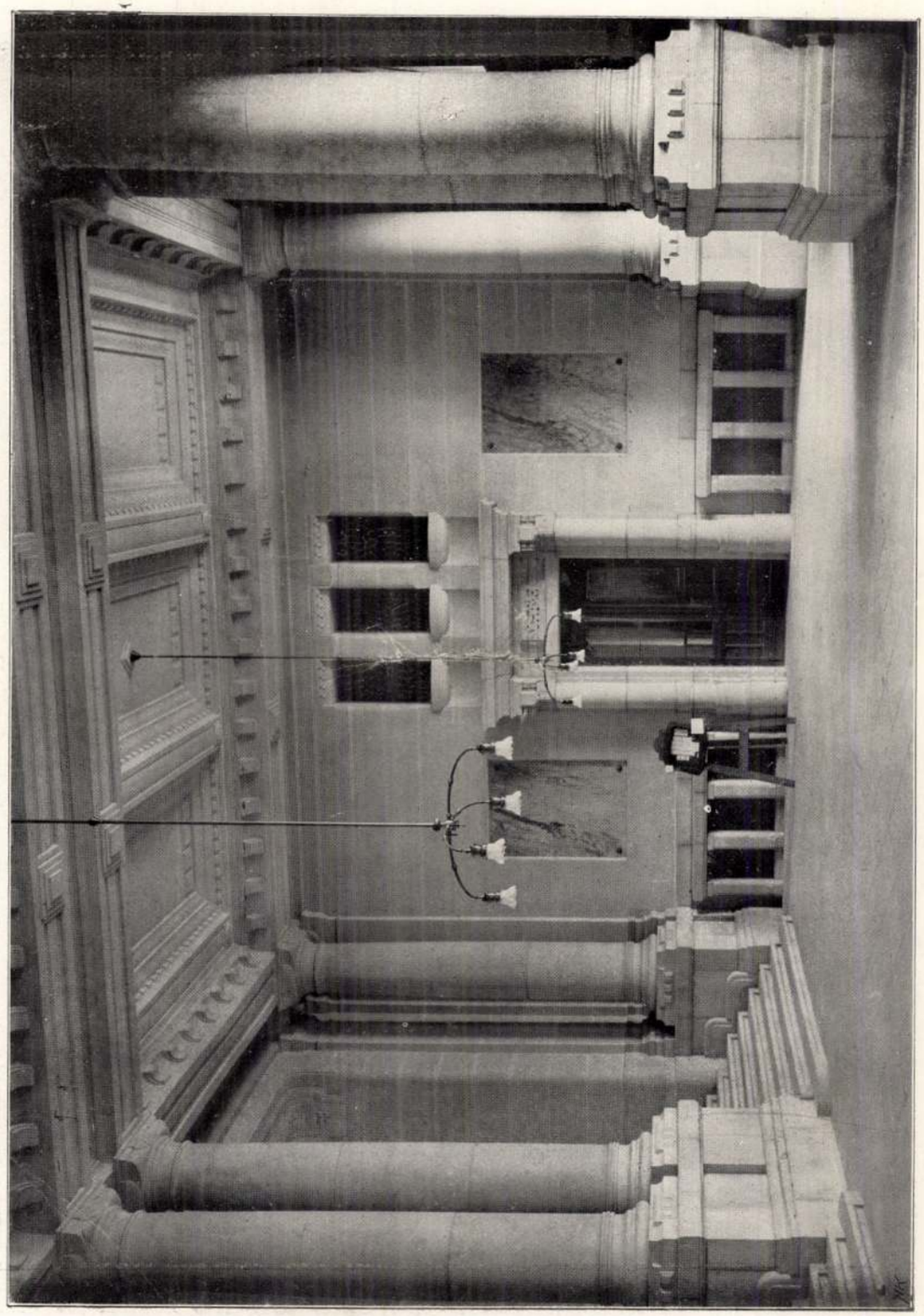

A központi épület előcsarnoka.

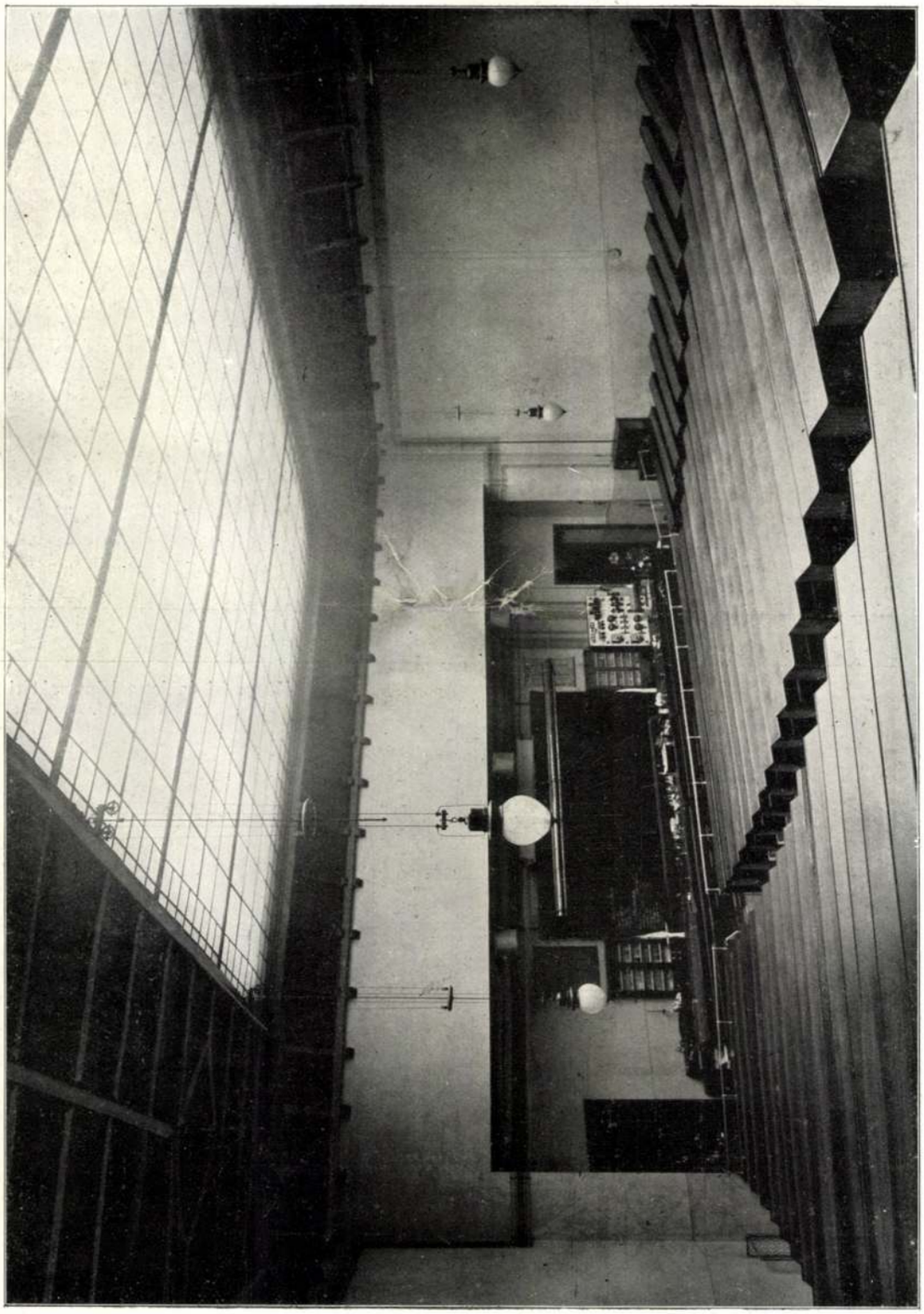

Kémiai előadóterem.

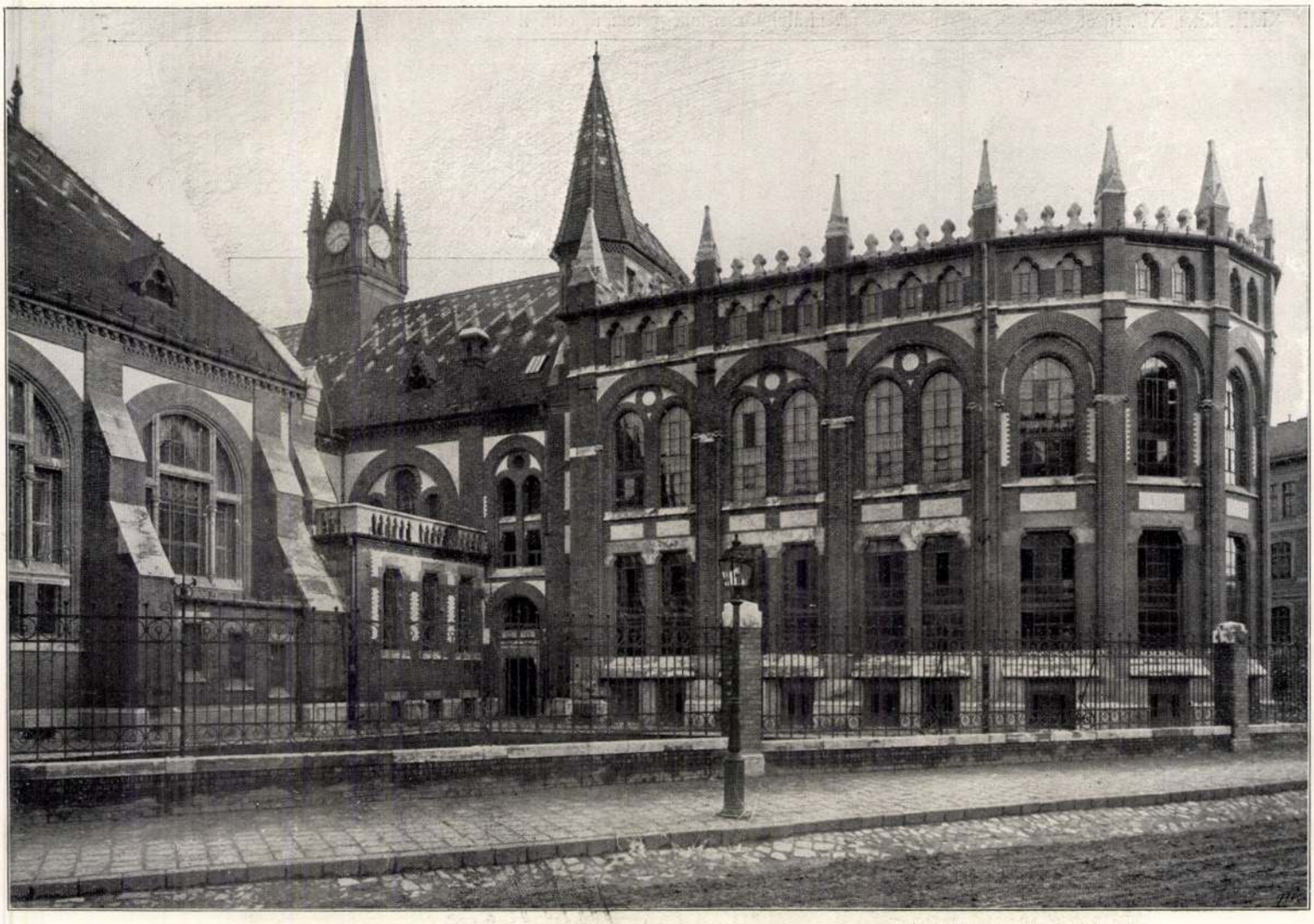

Könyvtári épület a könyvraktári homlokzattal.

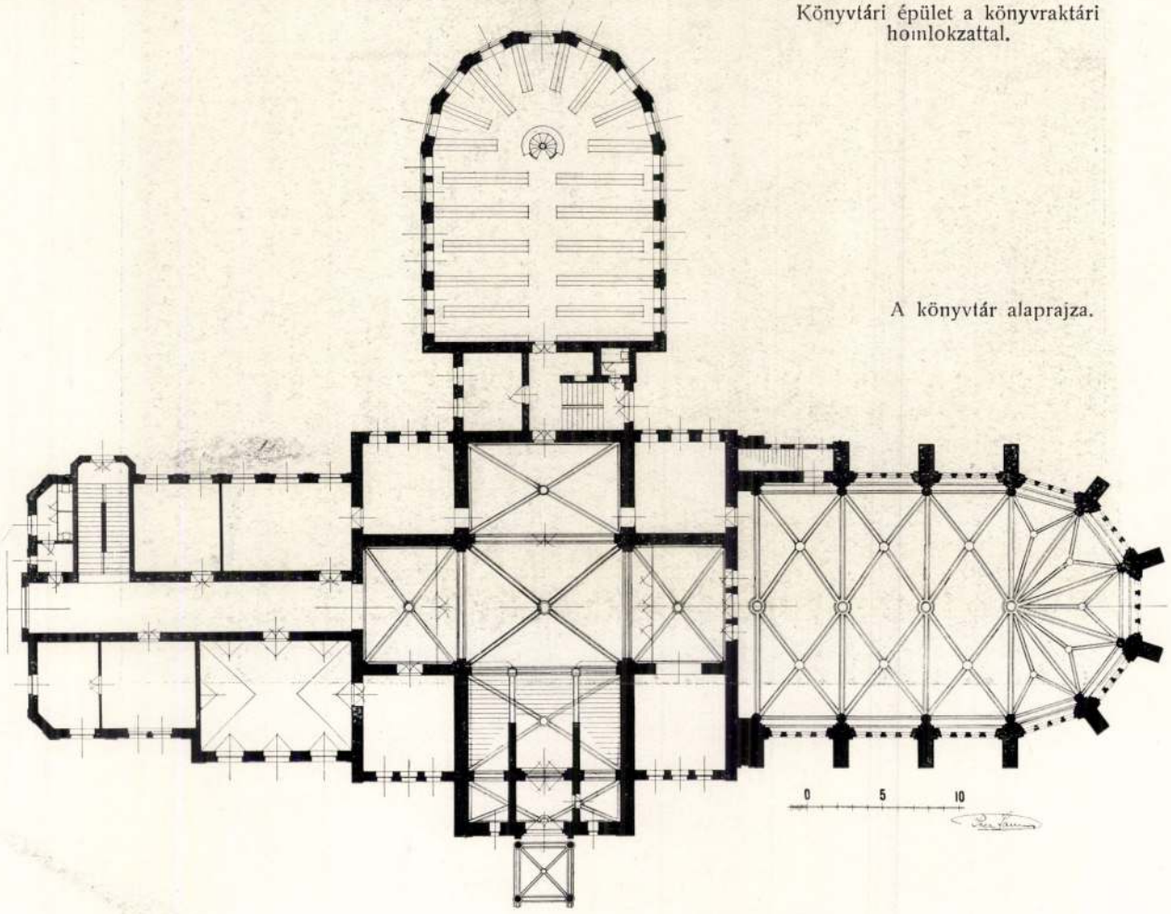

A könyvtár alaprajza.

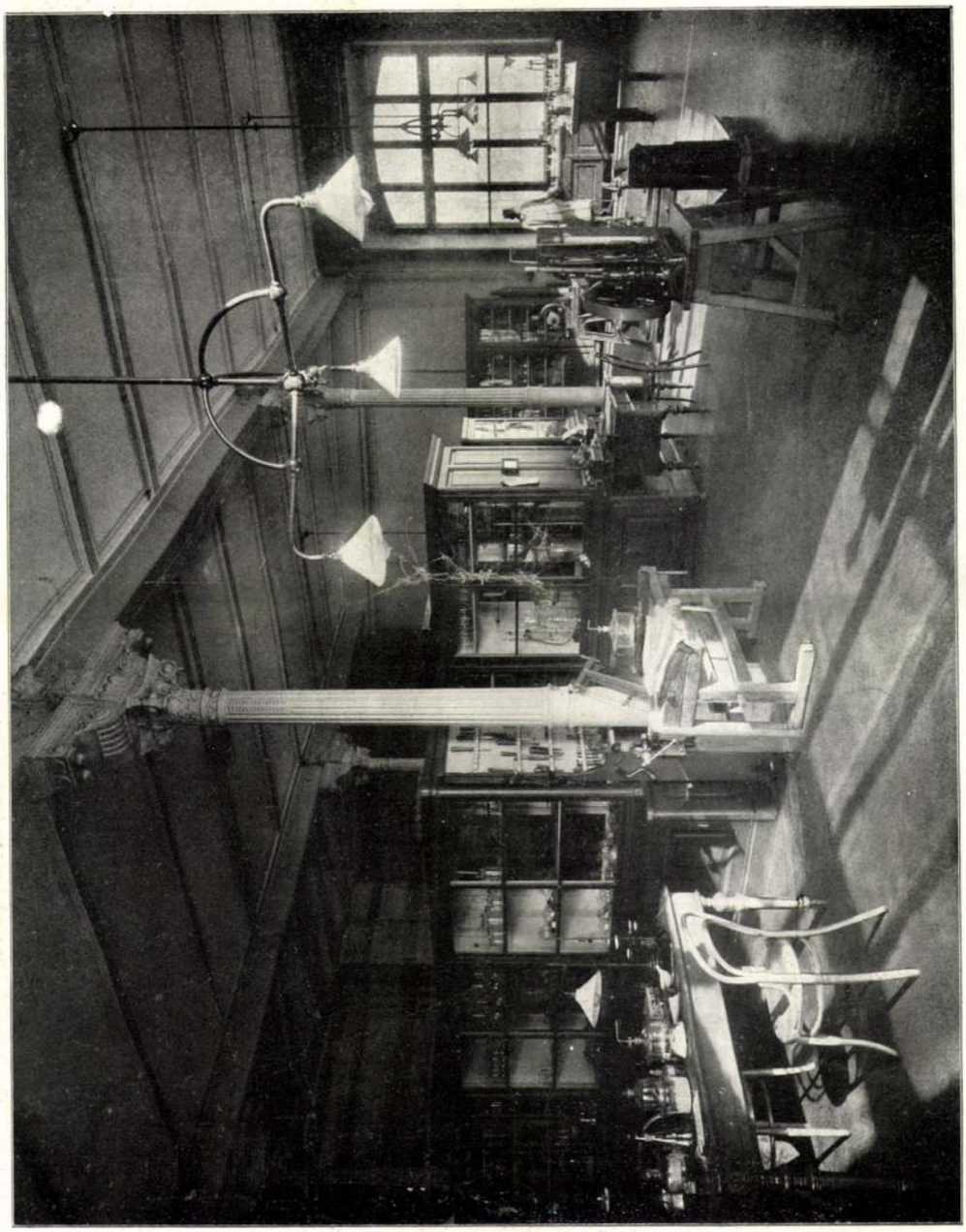

Kémiai laboratórium.

A kémiai intézet főhomlokzata.

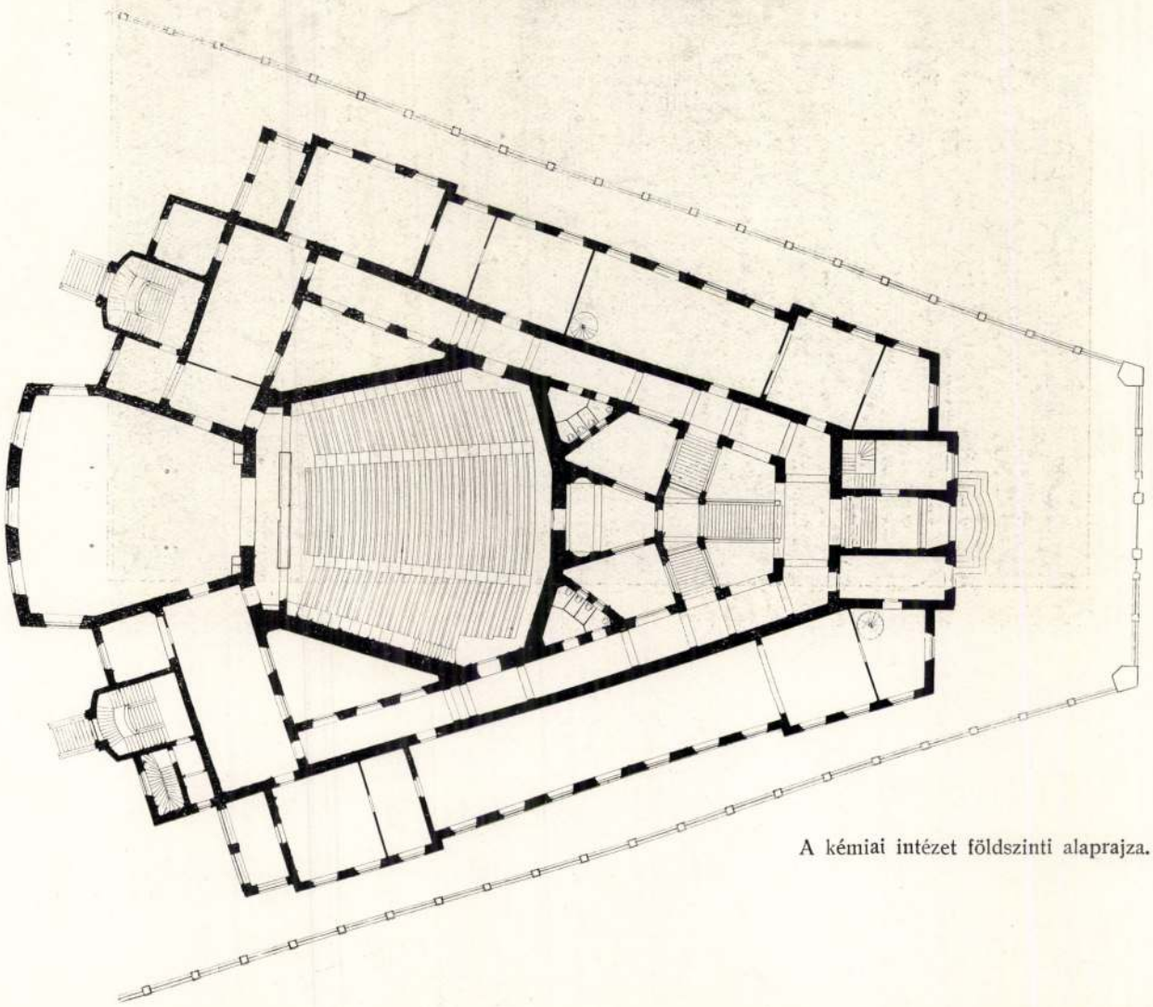

A kémiai intézet földszinti alaprajza.

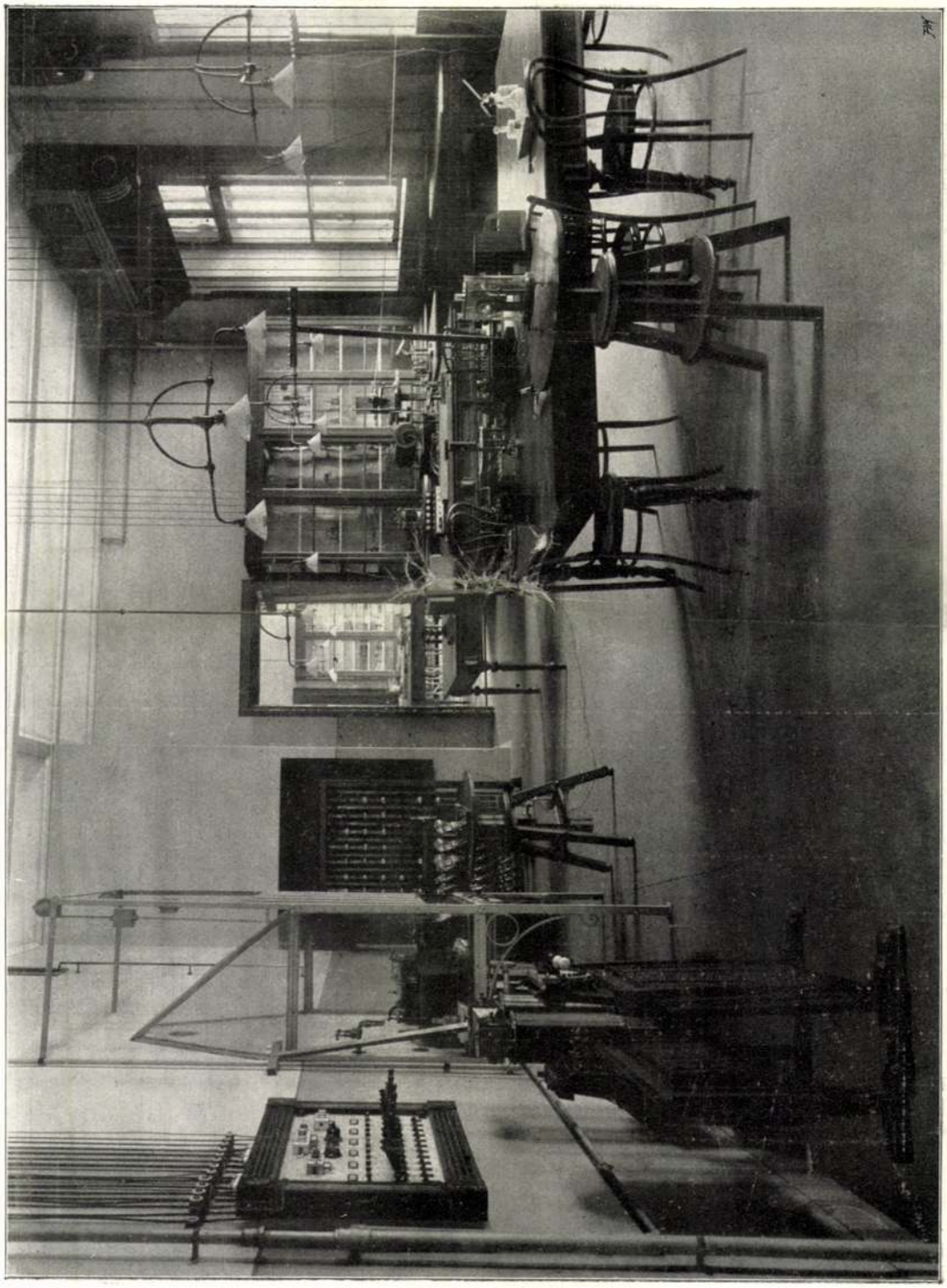

A fizikai laboratórium.

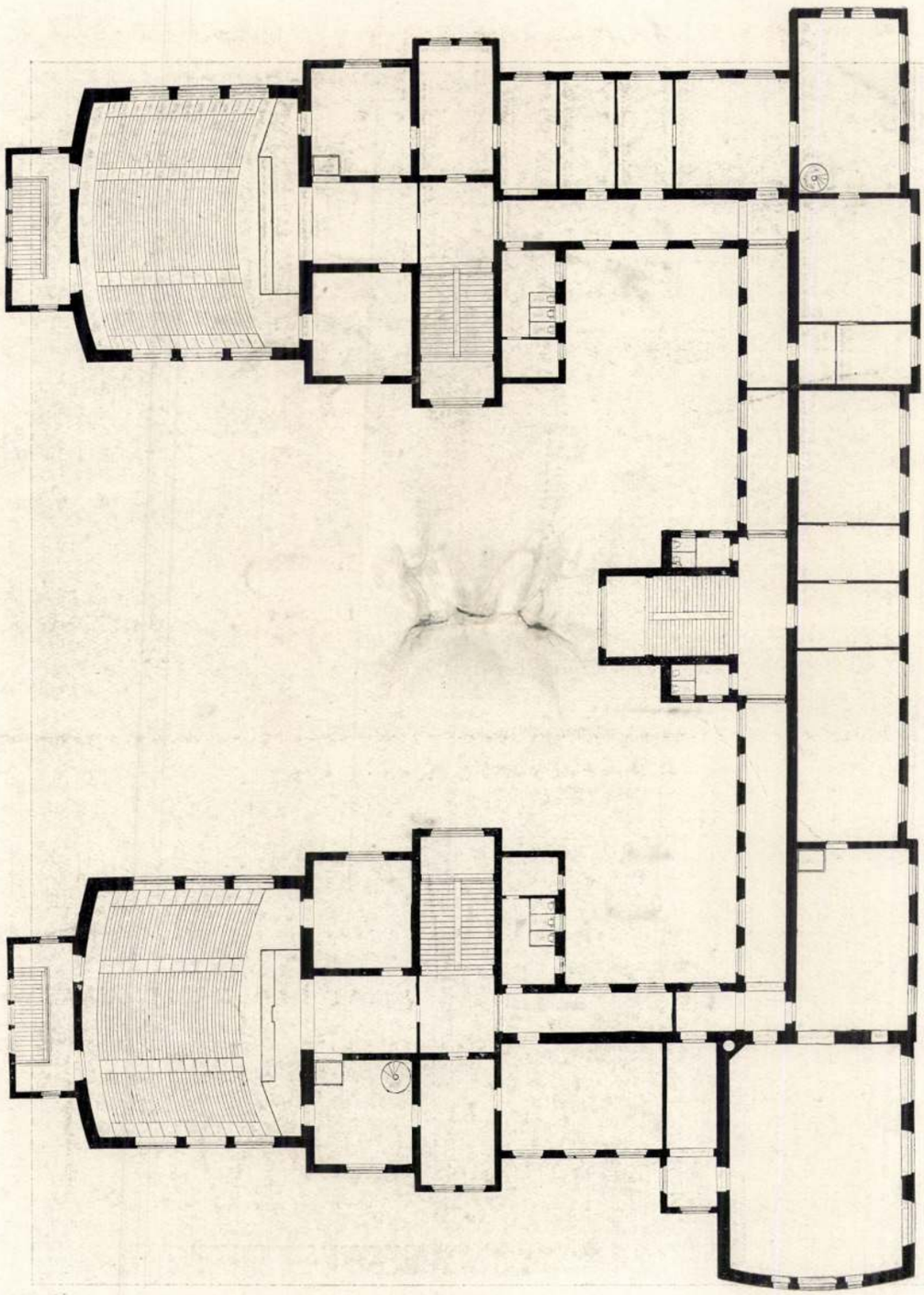

Az elektrotechnikai és fizikai intézet elsőemeleti alaprajza.

tet különösen a nagy termek, gépcsarnokok és a padlásürben létesített atelier-rajztermeknél alkalmaztuk.

A padlóburkolatoknál szintén kerültük a faanyag felhasználását és csak a tanári szobák és a gyűléstermek padolatát készítettük tölgyfából.

A tan- és rajztermek, gyüjtemények stb. hézagmentes doloment-padlóburkolatot nyertek.

A folyosók, csarnokok és egyéb mellékhelyiségek padlói mozaiklapokkal vannak burkolva.

A lépcsők fehér és vörös hazai márványkőből készültek, mindannyi a közlekedésnek megfelelő méretben és pilléríves alátámasztással.

A külső és belső építészi kiképzés tervezésénél figyelemmel kellett lenni arra, hogy a tanintézet főiskolai jellege kellőképen kifejezésre jusson. Kívánatos lett volna, hogy a királyi József-műegyetem, mint az ország egyedüli főiskolája, mely alkalmat nyujt az építőművészetben való magasabb kiképzésre, legalább annak középponti épületében, a térbeli követelmények kielégítése mellett, olyan emlékszerű alkotás legyen, mely hazánk jelenkori építőművészetének fejlettségét is méltóan dokumentálja. Azonban ennek a feltételnek csak részben lehetett megfelelni, mert a szűk keretben engedélyezett költségek az emlékszerű építésnek határt szabtak és nemesebb anyagoknak alkalmazását csak igen korlátolt mértékben engedték meg.

Az épületek homlokzatainak képzéséhez a vakolt felületek lehető kikerülésével faragott követ és szárazon sajtolt téglát, részben színes zománcozott betéteket használtunk föl.

A helyiségek alakítása egyszerű; a felhasznált anyagok választásánál pedig a fentartási költségeknek lehető legkisebb mértékre való apasztása volt irányadó, pl. a folyosók falainak egy méter magasságu csempeburkolata stb.

Szorosabb értelemben vett építészi díszítése a központi épületben csak az előcsarnoknak, a fedett udvarnak, valamint az aulának és tanácsteremnek van.

Előbbieknek architekturája — beleértve a főlépcsőket is — faragott kőből és műkőből készült. Az aula falait csiszolt műmárvány, a tanácstermet tölgyfatáblázat borítja. A könyvtár előcsarnoka és nagy olvasóterme szintén részesült gazdagabb kiképzésben. Különösen az utóbbinak csillagboltozata, csúcsíves színes ablakai és csempelapokkal burkolt falai nagymértékben hozzájárulnak a terem térhatásának emeléséhez.

Felette sajnos, hogy a testvér-képzőművészetek köréből csak a szobrászat van képviselve, ez is a legszűkebb határok között. A középponti épület bejárataihoz a technikai tudományokat ábrázoló négy ülő női szobor van elhelyezve, mely kétszeres életnagyságban faragott kőből készült *Senyei* Károly szobrászművész mintái szerint.

Noha e szobordísz hozzájárul a homlokzat művészi becsének emeléséhez, ez még korántsem elegendő arra, hogy kielégítse azokat a követelményeket, amelyeket a jelenkor és a hazai képzőművészet egy nagyobb szabású épülettől méltán elvárhat.

Az emlékszerű festőművészet egyátalában nincsen képviselve, mert az a néhány arckép, melylyel a műegyetem rendelkezik, nem pótolhatja e hiányt.

A művezetőség kötelességének tartotta gondoskodni arról, hogy az aulában és a könyvtár olvasótermében, mint a műegyetem legelőkelőbb termeiben kellő falterületek álljanak rendelkezésre, hogy azokon al-freskó festmények keletkezhessenek, mert szükségesnek tartotta, hogy mind a hazai művészetnek istápolása, mind pedig a műegyetemi hallgatóság művészi érzékének fejlesztése szempontjából e termeket művészileg megfestett képek díszítsék, amelyek tárgya a technikai tudományokból, illetőleg azoknak történeti fejlődéséből volna merítendő.

Sajnos, e festmények — fedezet hiányában — egyelőre még nem készülhettek el, de a helyek ki vannak jelölve, azok nem maradhatnak üresen és remélhető, hogy a vall. és közokt. miniszter, aki a magyar képzőművészeteknek legfőbb őre, meg fogja találni az anyagi eszközöket arra, hogy e termek mihamarabb megkapják a hiányzó művészi díszt is.

A műegyetemi épületek nem egyenlő stilusban készültek, hanem egymástól eltérő építési kiképzésben részesültek és különbözők a koncepcióban és a tormák kezelésében. Ez a körülmény abban találja magyarázatát, hogy a tervezésben három építész önállóan vett részt, akiknek művészi egyénisége az épületek kiképzésében is megnyilatkozik.

Ezt a változatosságot egyébként az épületek speciális rendeltetése is némileg megokolja, de építőművészi szempontból is elfogadható és érdekes csoportosításra nyujtott alkalmat, amit az uniformis egyhangúsággal nem lehetett volna elérni. Azt hiszem, hogy a különböző rangú és változatos stilű kiképzés nem hibája, hanem lényeges előnye az új műegyetemi épületeknek.

Nem szándékozom a kir. József-műegyetem új épületeiben készített berendezéseket, építési és tudományos felszereléseit e helyen részletesen tárgyalni, de szükségesnek tartom mégis néhány oly természetű berendezést ismertetni, mely mind közegészségi, mind oktatási szempontból fontossággal bír és általános érdekű.

Az összes épületek fűtésére, a kémiai intézet kivételével, amelynek külön fűtése van, teljesen központosított alacsony nyomású gőzfűtés szolgál. A berendezés méreteire és terjedelmére nézve szolgáljanak a következő adatok.

A távvezetékekben előforduló melegveszteségek tekintetbe vételével a maximális melegszükséglet 5,000.000 *cal* óránként, melylyel közel 250.000 m^3 térfogatú helyiség fűtendő.

A gőzt 4 darab egyenként 205 m^2 fűtőfelületű Tischbein-féle kazánban termelik 6 *atm* gőznyomással. A tüzelés füstemésztéssel, magyar kőszén felhasználására van berendezve.

A termelt gőz, melynek nyomása a legtávolabbi ponton 2 *atm*, földalatti folyosókban elhelyezett kettős távvezeték útján kerül az épületekhez, melyek secundär középpontjaiban a gőznyomás 0·1 *atm*-ra száll.

Az összes csővezetékek biztosító- és tartalékszelepekkel vannak ellátva, úgy hogy esetleges csőtöréseknél egy-egy csoport kizárásával az üzem fentartható.

A secundär középpontokból az alacsony nyomású gőz a helyiségekbe van vezetve, melyekben (a nagytermek, könyvtár, aula, laboratóriumok és műhelyek kivételével) radiátorok adják le a meleget. Ugyancsak fűtve vannak a folyosók, lépcsők és toilettek.

A tantermek és nagy térfogatú egyéb helyiségek, minők az aula, a könyvtár, a géplaboratórium, a műhelyek stb. fűtésére gőzlégfűtés van alkalmazásban távjelzővel és thermostattal, valamint szellőző készülékkel bőven ellátva.

A mesterséges világítást a helyiségekben villamos váltakozó és egyenáram szolgáltatja, — a rajz- és tantermekben egyenáramú ívlámpásokat alkalmaztunk. A közlekedésnek szolgáló helyiségeket, valamint a külső területet és az utakat gázzal világítjuk, a szertárakba és laboratóriumokba szükség szerint szintén világítógáz van bevezetve.

Az épületeknek vízzel való ellátását a városi vízművek szolgáltatják, kisérleti célokra azonban még egy külön vízvezeték is készült, mely a vizet közvetetlenül a Dunából szivàttyúzza.

A bútorral való felszerelésre vonatkozólag megemlítendő, hogy a szertári helyiségekben, valamint a rajztermekben kellő kiegészítéssel és javítással a régi bútorokat használtuk fel. A tantermek azonban egészen új bútorzatot kaptak. A padok, eltérőleg a régi iskolapadok rendszerétől, vasállványra szerelt külön-külön ülésekből állanak. Új bútorzat készült még a tanári dolgozószobákba, a tanácsterembe, az aulába és a rektori fogadóhelyiségekbe.

Műszaki egyetem eredményes működéséhez azonban még feltétlenül szükséges, hogy a kellő számú és célszerűen méretezett helyiségek mellett még mindazokkal a segédeszközökkel is rendelkezzék, amelyek az oktatásnak és a tudományos buvárlatnak mintegy előfeltételét képezik. Értem ez alatt a *tudományos* felszerelést, tehát a könyvtárt, gyüjteményeket, a műszereket, a gépeket stb., melyek nélkül modern polytechnikum nem töltheti be hivatását.

A kir. József-műegyetem tanári testülete számolva a meglévő tudományos felszereléssel, annak kiegészítésére 2,200.000 K költséget kérelmezett.

Ezen aránylag magasnak látszó összeg szükségességének megokolására fel kell említeni, hogy a műegyetem régi épületében uralkodott helyszűke miatt már évek hosszú sora óta nem egészíthette ki tudományos felszerelését oly mértékben, mint azt a jelenkor és az oktatás érdeke megkívánta volna és kénytelen volt az újabbi beszerzéseket arra az időre halasztani, amikor már megfelelő helyiséggel rendelkezhetik.

Ez az idő az új műegyetem építésével bekövetkezett, a mulasztásokat most kell pótolni és bizton reméljük, hogy a törvényhozás a kérelmezett és feltétlenül szükséges összeget, esetleg 3—4 évi részletekre felosztva, meg fogja adni az egyedüli magyar műszaki főiskolának, hogy az kulturális feladatát minden irányban teljesíthesse.

*

Az építés be van fejezve! Megalkottuk a kir. József-műegyetem végleges otthonát, legjobb tudásunk szerint és átadtuk azt rendeltetésének abban a reményben, hogy az a nagy anyagi áldozat, melyet az ország a technikai oktatás érdekében hozott, busásan meg fogja hozni kamatját és hiszszük, hogy azok az ifjú nemzedékek, melyek műszaki kiképzésüket jövőben majdan itt nyerik, tudásukkal fel fogják virágoztatni hazánk anyagi kulturáját, melynek megizmosodása létkérdés jelentőségű, önálló műszaki alkotásaikkal pedig nemcsak a műszaki kar tudásának, hanem a kir. József-műegyetemnek is — mint tudásuk forrásának, ország-világ előtt becsületet fognak szerezni.

*

Nem zárhatom le a kir. József-műegyetem új építésének rövid ismertetését anélkül, hogy meg ne emlékezném azokról a férfiakról, akik ez ügyet lelkesen istápolva, a műegyetemi tanári kart igaz hálára és köszönetre kötelezték.

Wlassits Gyula dr., *Berzeviczy* Albert dr. és *Apponyi* Albert gróf dr. vallás- és közoktatásügyi minisztereket, akiknek különös gondoskodása alatt épült az új műegyetem, illeti meg elsősorban köszönetünk.

Annak a fontos hivatásnak tudatában, melyet a kir. József-műegyetem hazánk közgazdaságában, műszaki és ipari életében betölt, mind a törvényhozás útján, mind a saját hatáskörükben minden lehetőt megtettek, hogy a műegyetem, jelentőségéhez méltó otthonban és a tudomány mai magas szinvonalán álló felszereléssel, teljesíthesse kulturális misszióját.

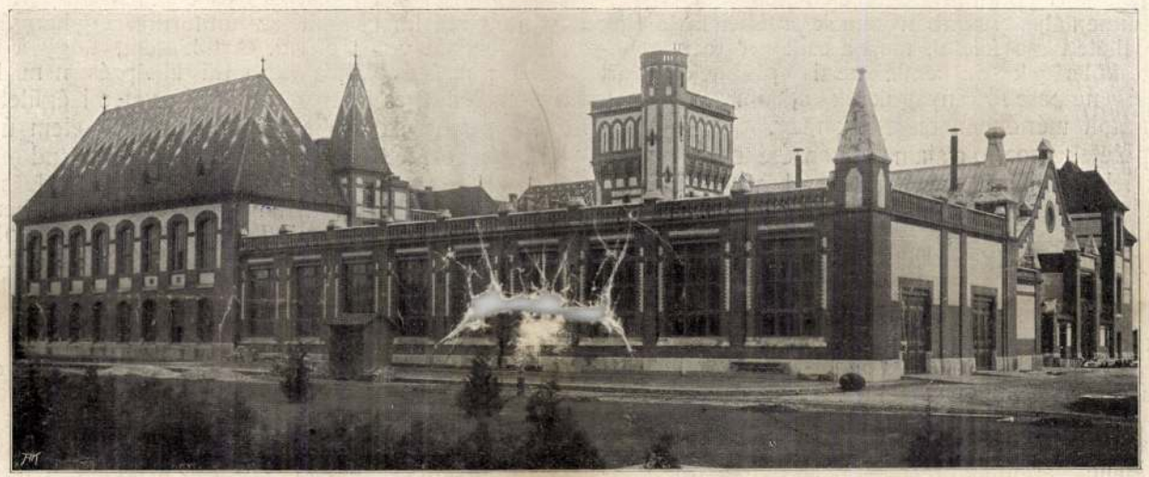

A műszaki mechanikai épület homlokzata.

A miniszterek oldala mellett működött *Tóth* Lajos dr. vall. és közokt. miniszteri tanácsos, mint az építésre felügyelő bizottság elnöke. Mint a műegyetemi ügyek előadója alaposan ismerte azokat a mostoha és tarthatatlan állapotokat, melyekkel a műegyetemnek a régi épületben meg kellett küzdenie, nemcsak lelkes híve, hanem jóakaró intézője is volt az építésnek és az ő szíves közbenjárásának tulajdonítható, hogy a tanári karnak számos kívánsága és óhaja teljesedésbe ment.

De nem lehet hallgatással mellőzni azt a beható tevékenységet sem, melyet időközi rektoraink a műegyetem újjáépítése körül kifejtettek. *Ilosvay* Lajos dr., akinek rektorsága idejében az építés megindult, később K. *Jónás* Ödön és *Wartha* Vince dr. jelenlegi rektorunk lankadatlan buzgósággal dolgoztak az építés ügyében és önérzettel és büszkeséggel tekinthetnek vissza eredményes munkásságukra, amelylyel hozzájárultak, hogy az ige testté vált, hogy van a magyar műegyetemnek méltó otthona, mely bátran versenyezhet a világ legkiválóbb polytechnikumainak hajlékával.

A mechanikai technológiai épület homlokzata.

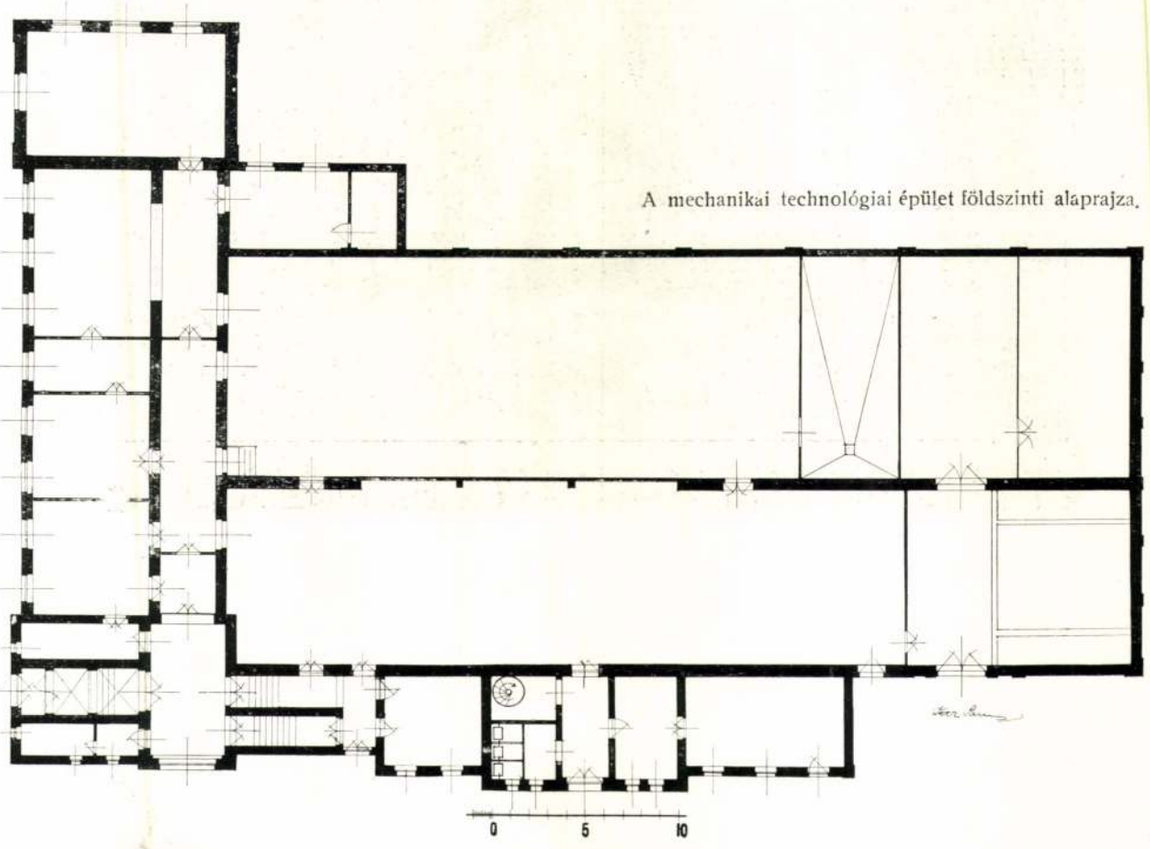

A mechanikai technológiai épület földszinti alaprajza.

Az elektrotechnikai intézet laboratóriuma hallgatók részére.

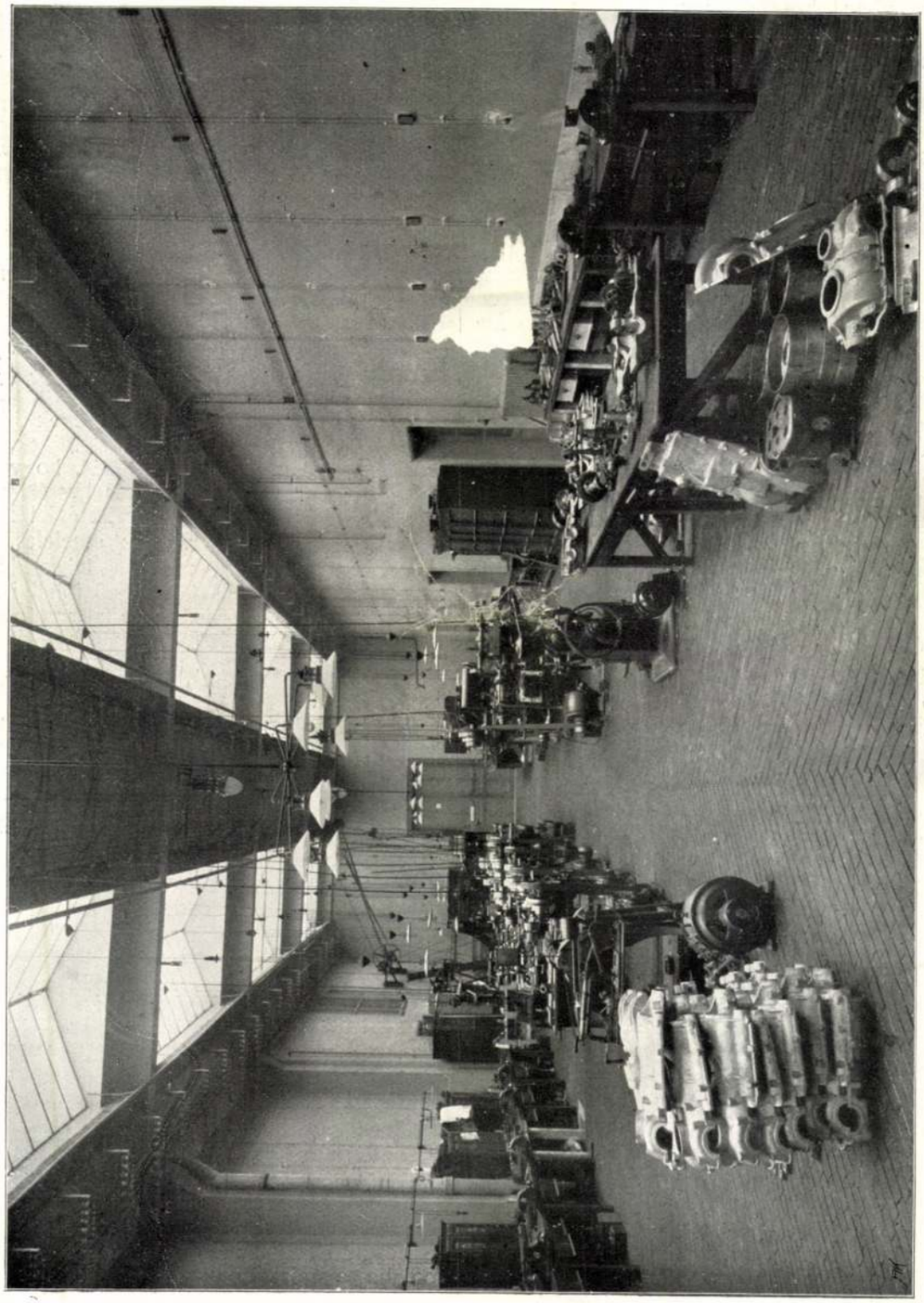

A mechanikai technológiai gépműhely.

egyúttal pedig elhatározta, hogy az építkezést 1909. év szeptemberig be kell fejezni.

A már kész *kémia* és *elektrotechnika-fizikai* intézetekkel meg volt kötve a tervező keze a többi, még emelendő épületeknek elhelyezése tekintetében. *A középponti épületet* természetszerűen főhomlokzatával a telek dunaparti vonalára kellett helyezni. Erre az épületre merőleges irányban, homlokzatával a Budafoki-útra került *a könyvtár. A műszaki mechanika- és gazdasági géptan*, nemkülönben a *mechanikai, technológiai intézet*, a *géplaboratórium* és a *kazánház* a telek déli részét foglalják el.

Az épületek között fenmaradt terület *kertnek* maradt, melyben kocsiutak és gyalogjárók szolgálják a közlekedést. A telket vasrácskerítés választja el a város utcáitól.

A *középponti* épület, mint a műegyetemi épületek zöme, méret és kiképzés szempontjából a telep legkiemelkedőbb alkotása. A Dunapartra néző homlokzat hossza 200 *m*, beépített területe 11.670 m^2, melyen emeletenként a falak és közlekedési helyiségek levonása után 5820 m^2, tehát a négy emeletsorban 23.280 m^2 használható terület áll rendelkezésre. Ehhez járul még körülbelül 1000 m^2 felülről világított rajzterem, mely a padlásürben a természet utáni rajzgyakorlatokra szolgál.

Az épületben hat tágas udvar van; ezek egyike a főtengely irányában, az előcsarnok folytatásában díszudvarnak van kiképezve és üveggel van födve.

A belső közlekedést tágas és világos folyosók közvetítik, az emeletsorokat pedig öt fő- és két mellék-lépcső, valamint személyszállító lift kötik össze egymással. Az emeletmagasság 6 *m*, a helyiségek rendes mélységi mérete 7 *m*-t tesz ki.

Ebben az épületben vannak elhelyezve az építészi, mérnöki és a gépészmérnöki szakosztályok tantermei és rajztermei, a gyüjtemények, szertárak és tanári szobák; továbbá a geodézia, a mintázás, a mathematikai, természetrajzi, nemzetgazdasági és jogi szakok, a rektor, a dékánok és az adminisztráció helyiségei, az aula és a tanácstermek, a szigorlati és múzeumi, valamint az ifjusági egyleteknek szánt helyiségek, magában foglalva a műegyetemi étkezőt is, végül a tisztviselők és szolgák lakásai.

Az épületben van 14 tanterem különböző nagyságban, egyenként 60—540 ülőhelylyel. A rajztermekben, szakosztályok és évfolyamok szerint elkülönítve, összesen mintegy 2000 rajzolónak van helye.

Az eredeti programm a *könyvtár helyiségeit* a középponti épületbe helyezte. Ez az elrendezés azonban sem használhatóság és tűzbiztosság, sem pedig a továbbfejlesztés szempontjából nem mutatkozott célszerűnek, mert a repozitórium- és az olvasótermek más méretet és beosztást kívánnak, mint aminőt egy nagy és más célt szolgáló épület keretében létesíteni lehetne, amiért is a könyvtárt különálló épületben helyeztük el, melyet zárt folyosó köt össze a középponti épülettel, de kívülről is közvetlenül hozzáférhető.

A könyvtárépület helyiségei három csoportra oszlanak. A repozitórium-terem hatemeletes középszárnyban van elhelyezve teljesen tűzbiztos szerkezettel. A vasállványok 200.000, az olvasóterem tőszomszédságában lévő kézi könyvtár pedig mintegy 30.000 kötet könyvnek elhelyezésére nyujtanak teret. Még megemlítjük, hogy a könyvraktár összes falai oly méretekben készültek, hogy 12 emeletesre kiegészíthető, azaz férője mintegy félmillió kötet befogadására kibővíthető.

A hallgatóság olvasóterme 400 m^2 alapterülettel a földszinti jobb szárnyat foglalja el, míg a balszárnyban a tanári olvasó- és a kezelőhelyiségek vannak beosztva. Ezenfelül még raktárakról és szolgalakásokról kellett gondoskodni.

A *kémiai intézet* két emeletsorral, magas földszinttel és souterrainnel épült és alapterülete 2380 m^2. Itt vannak elhelyezve az általános kémiai, a kémiai-technológiai és a mezőgazdasági kémiai-technológiai tanszékek.

Minden tanszaknak megfelelő méretű tanterme van, továbbá több tágas, világos laboratóriuma, gyüjteménytermei, tanári dolgozószobái, műhelye stb. Az épület magvát képezi az általános kémia felülvilágított tanterme 500 ülőhelylyel.

Az *elektrotechnika és fizikai tanszékeknek* közös kéteméletes pavillon épült, melynek udvara a Budafoki-útra nyílik.

Ebben az épületben vannak a kísérleti fizika, a technikai fizika, az elektrotechnika és az elektrokémia tanszékeinek helyiségei, a szükséges tantermekkel, kísérleti és munkahelyiségekkel, gyüjteményekkel stb. A beépített alapterület 2530 m^2.

A *műszaki mechanika, mezőgazdasági géptan* és a *mechanikai technológia* tanszékének elhelyezésére eredetileg csak egy közös épület volt tervbe véve. A gépészmérnöki gyakorlati oktatás sikerének biztosítása és a különböző céloknak szolgáló helyiségek elrendezése és mérete azonban kívánatossá tették, hogy közös épület helyett több kisebb épület emeltessék, melynek mindenike az illető szak térbeli szükségletét kielégítse.

Így keletkezett az a részben emeletes, részben földszintes épületcsoport, mely a telek dél'oldali részét foglalja el és amely a következő főhelyiségeket tartalmazza: a gyakorlótermeket és laboratóriumokat a hallgatóságnak, műhelytermeket, mérleg- és munkaszobákat, Werder-géptermet, cementvizsgáló- és fagyasztóhelyiségeket, alkalmazott szilárdságtani és mezőgazdasági gépcsarnokot, gyüjteménytermeket, a malom-, szövő-, fém- és faipari gépcsarnokot, tanári szobákat stb.

Ehhez az épületcsoporthoz csatlakozik a *géplaboratórium*, mely épület eredetileg az építési programmba nem volt felvéve, de amelynek felépítéséről feltétlenül gondoskodni kellett, mert ez ma már a modern műegyetemnek egyik nélkülözhetetlen kelléke és a gépészmérnöki gyakorlati kiképzésnek egyik fontos tényezője. Ez az épület 1300 m^2 alapterületet foglal el, felülvilágított gépcsarnokkal, amelyhez még néhány mellékhelyiség csatlakozik.

Még azt a kis *csillagászati observatóriumot* kell felemlíteni. mely épület, mint a geodéziai tanszék kiegészítő intézete, a kert egyik szabad kilátást engedő részére épült. E kis földszintes épület áll két obszerválóhelyiségből, eltolható vasszerkezetű födélszékkel és egy melegedő szobából, amely az obszerválóhelyiségekkel zárt folyosóval áll összeköttetésben.

Végül annak a rendeltetésnek megfelelően, hogy az összes műegyetemi épületek központi fűtéséhez és a munkagépek hajtásához szükséges gőzmennyiség itt termelendő, kellett a *kazánházat* megtervezni. Magában foglalja a gőzkazánok csarnokát, kőszén- és salakberakodóhelyiséget és a gépész és fűtő lakását.

A felsorolt épületek szerkezeteit és az azoknál felhasznált anyagokat illetőleg, általában felemlítendő, hogy azok mind a tűzbiztosság követelményeinek, mind az épületek céljainak megfelelően vannak választva.

Faanyagot kizárólag csak a födélszékeknél használtunk fel; az összes födémek vastartók közti téglaboltozatból avagy vasbétonból készültek, utóbbi szerkeze-

A budapesti központi vásárcsarnok kereszt- és középhajójának belseje.

Divald.

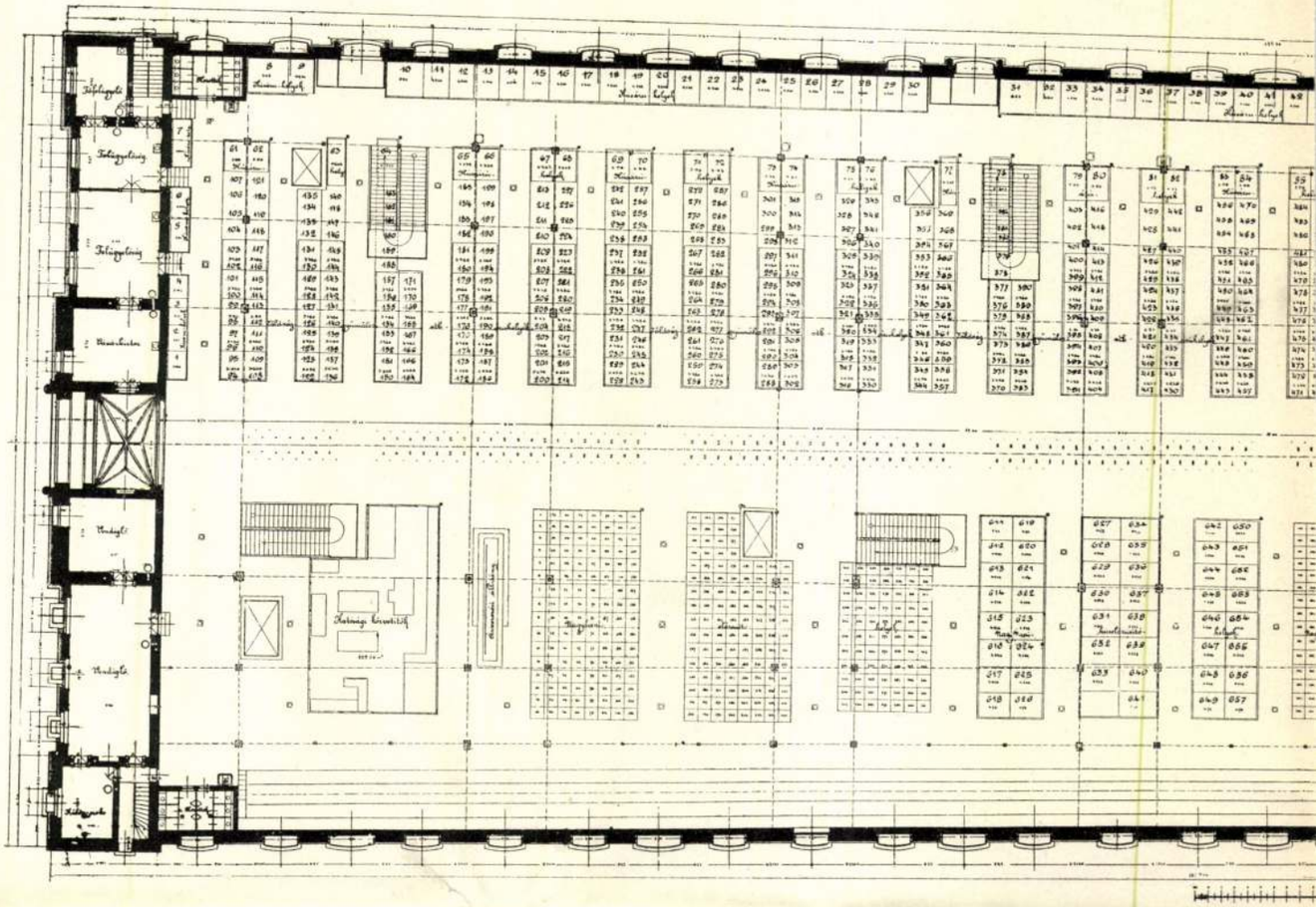

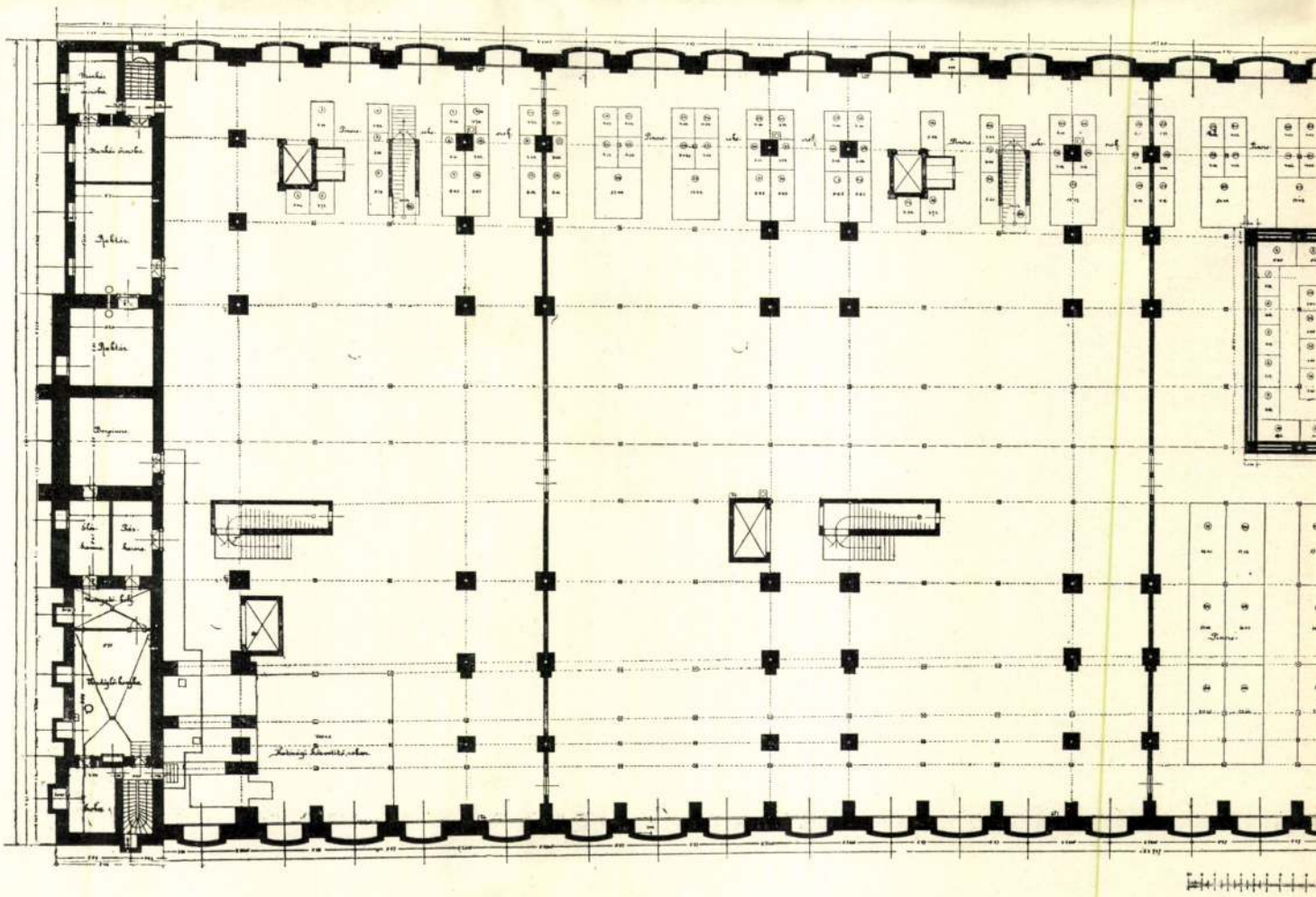

A budapesti központi vásárcsarnok a

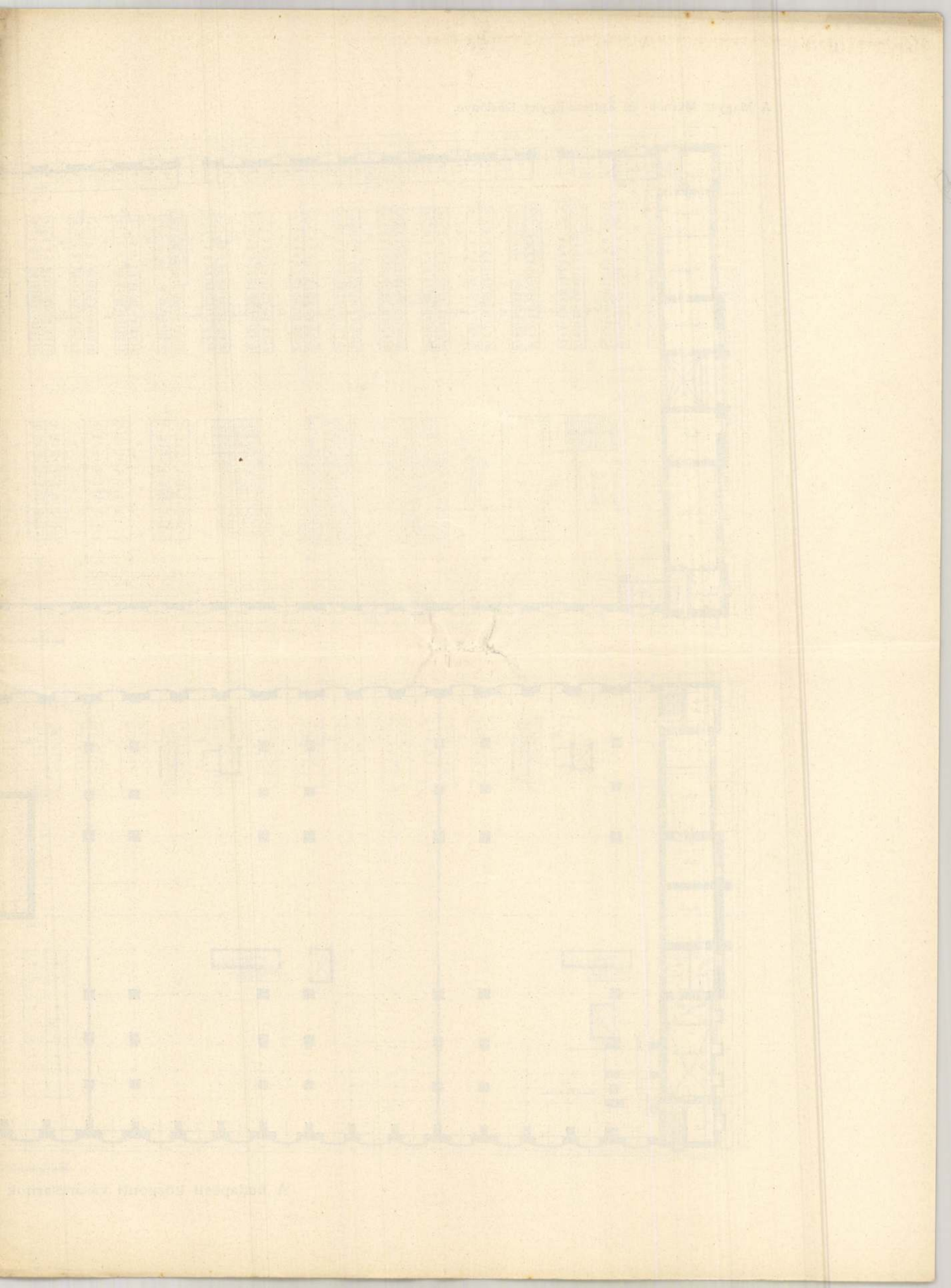

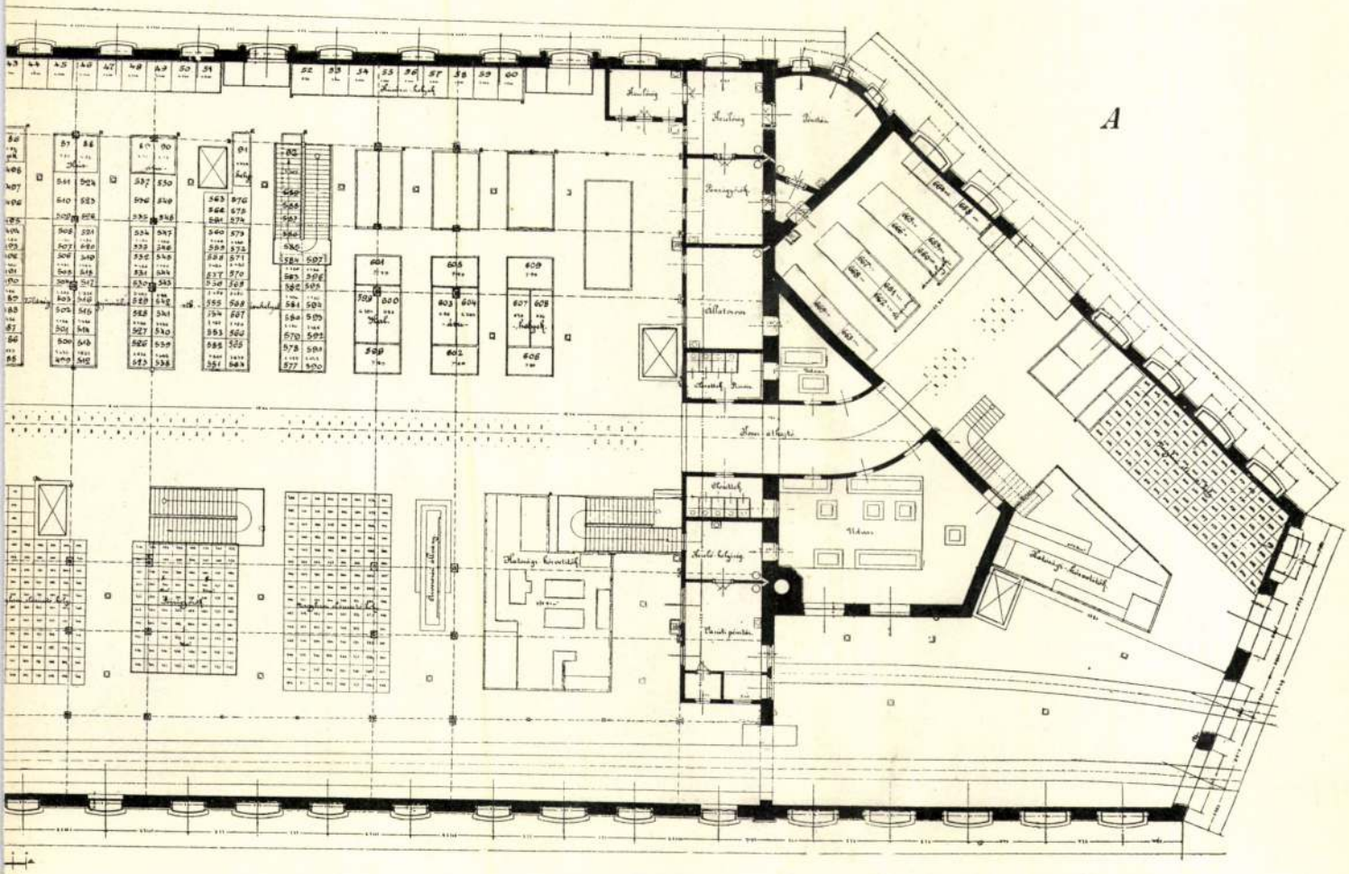

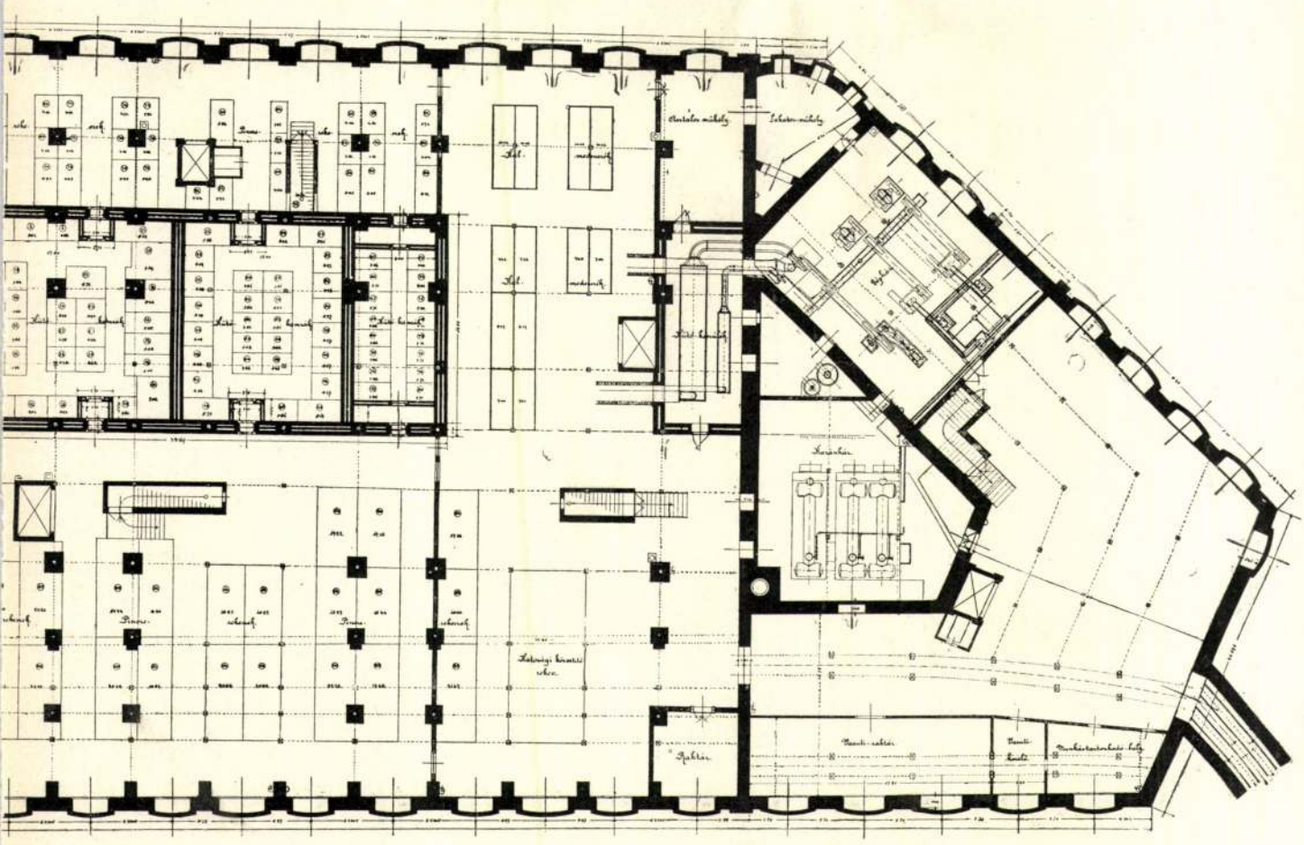

lagsorának és földszintjének alaprajza.

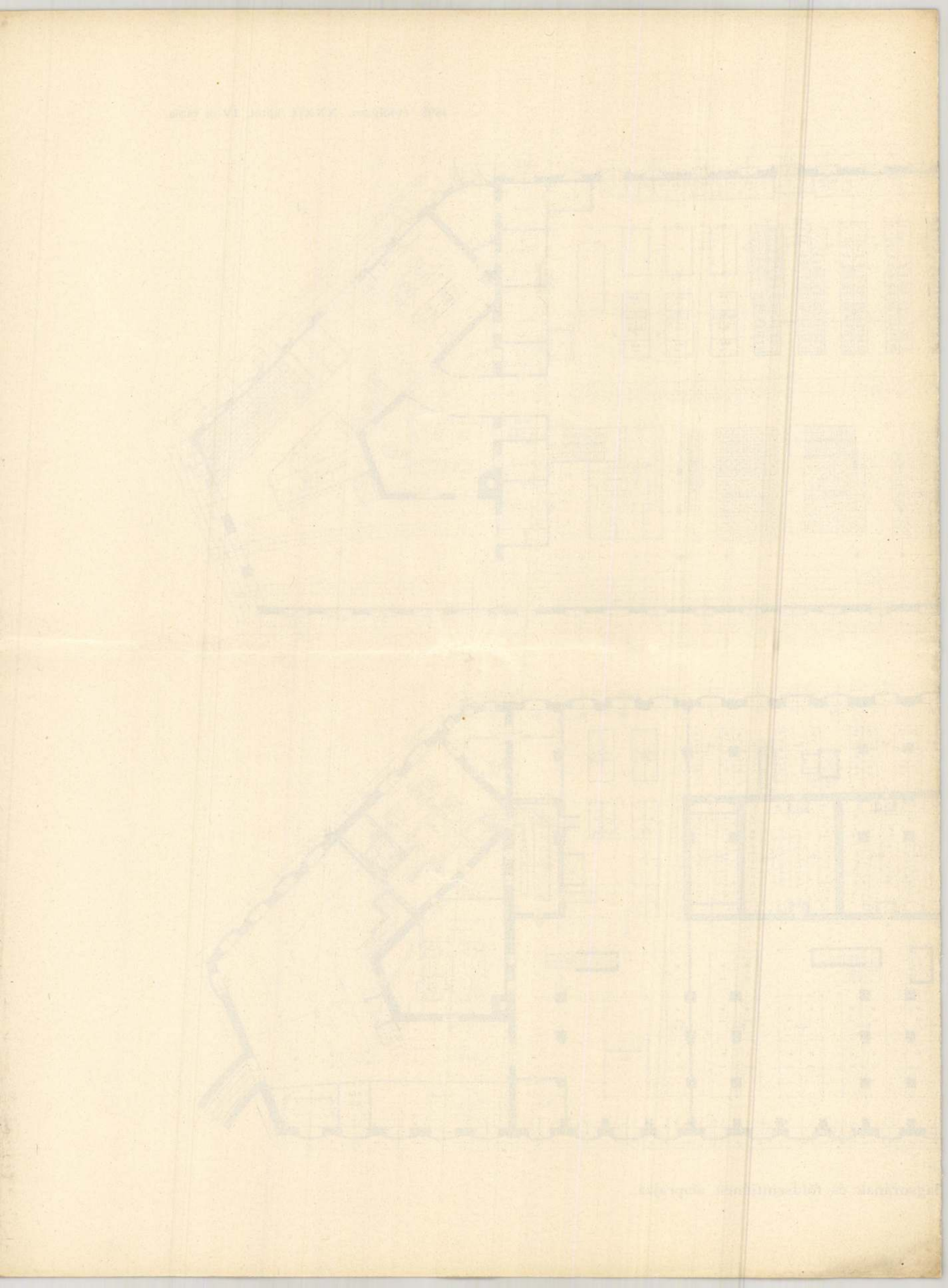

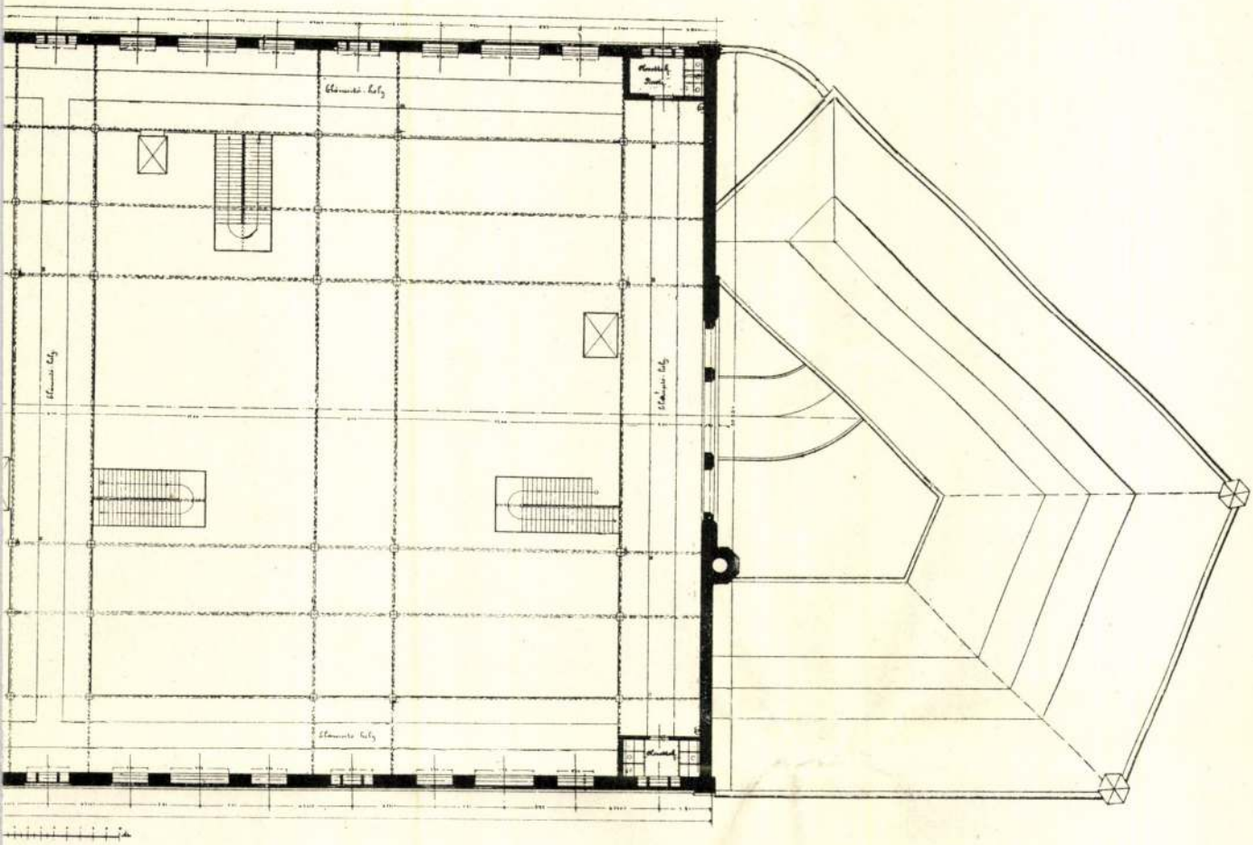

ok első emeletének alaprajza.

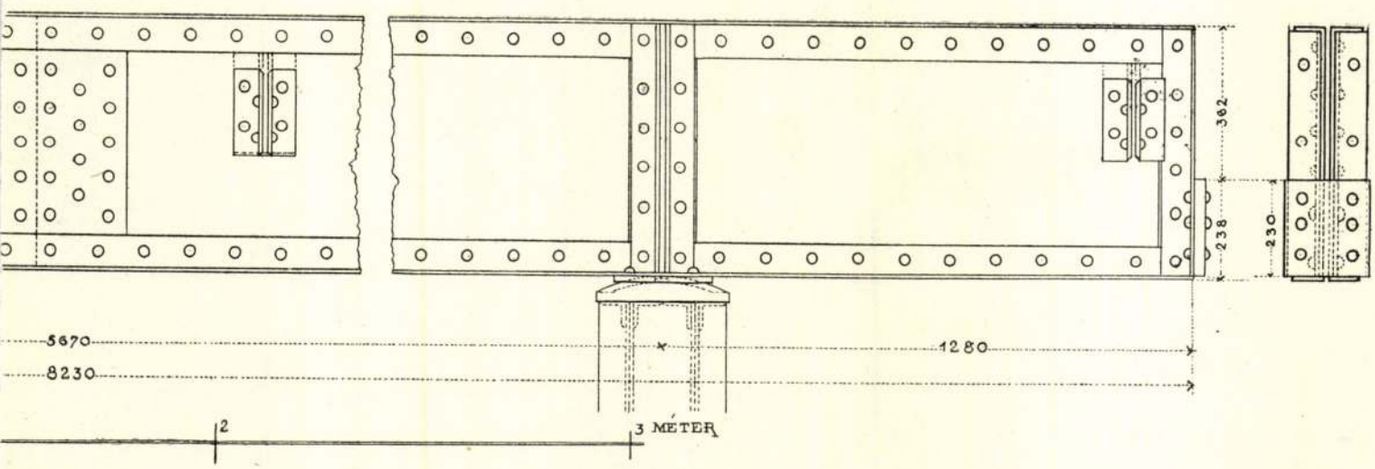

pince-födémjének hossztartója.

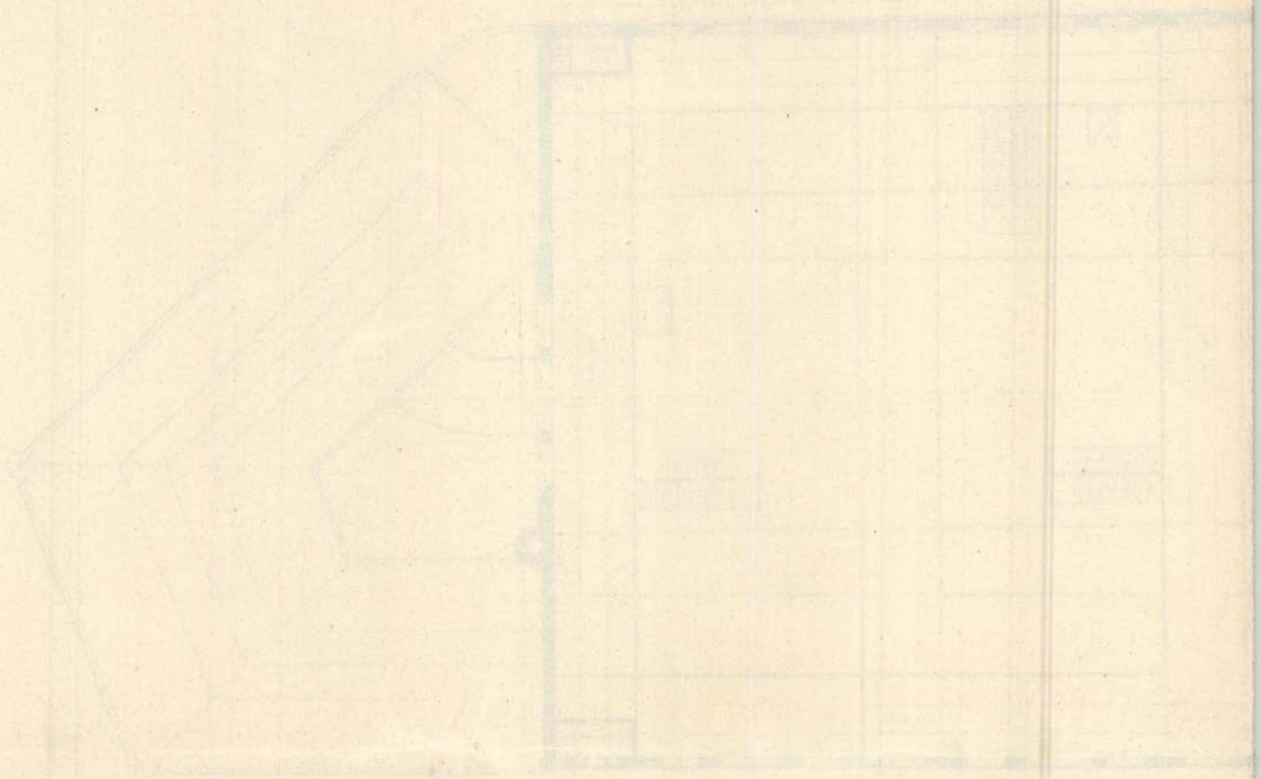

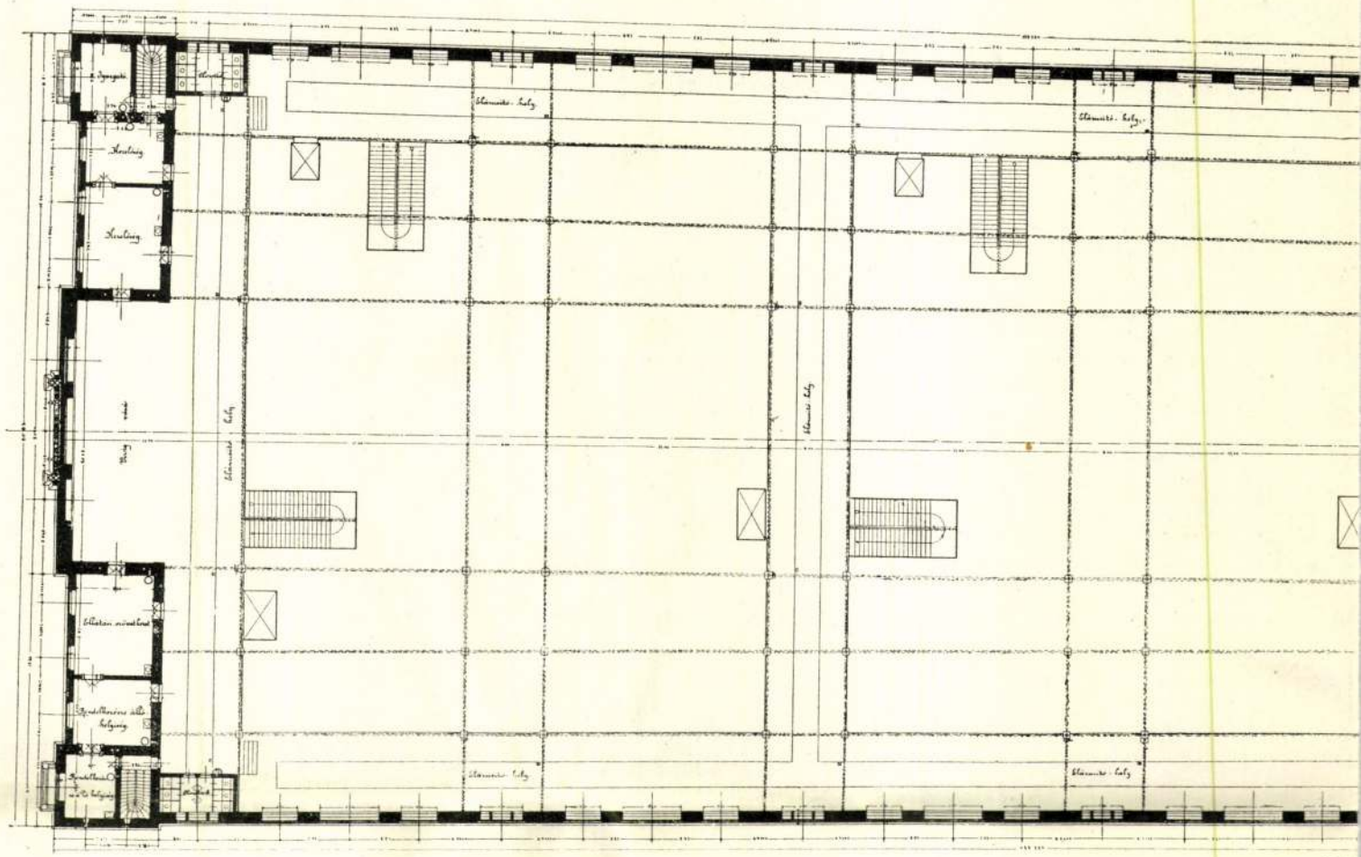

A budapesti központi vásárcsarn

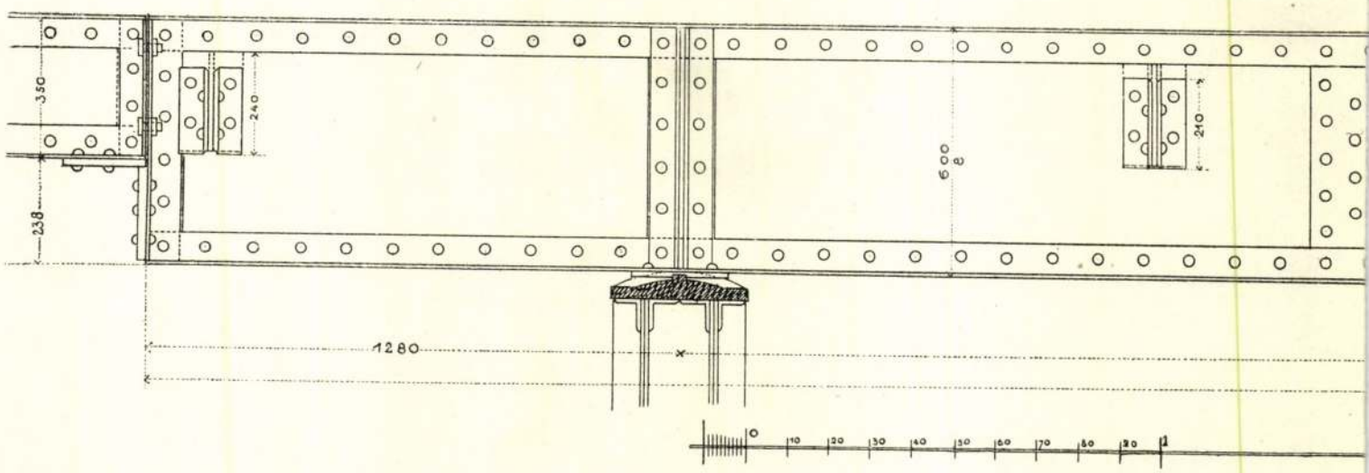

A budapesti központi vásárcsarnok

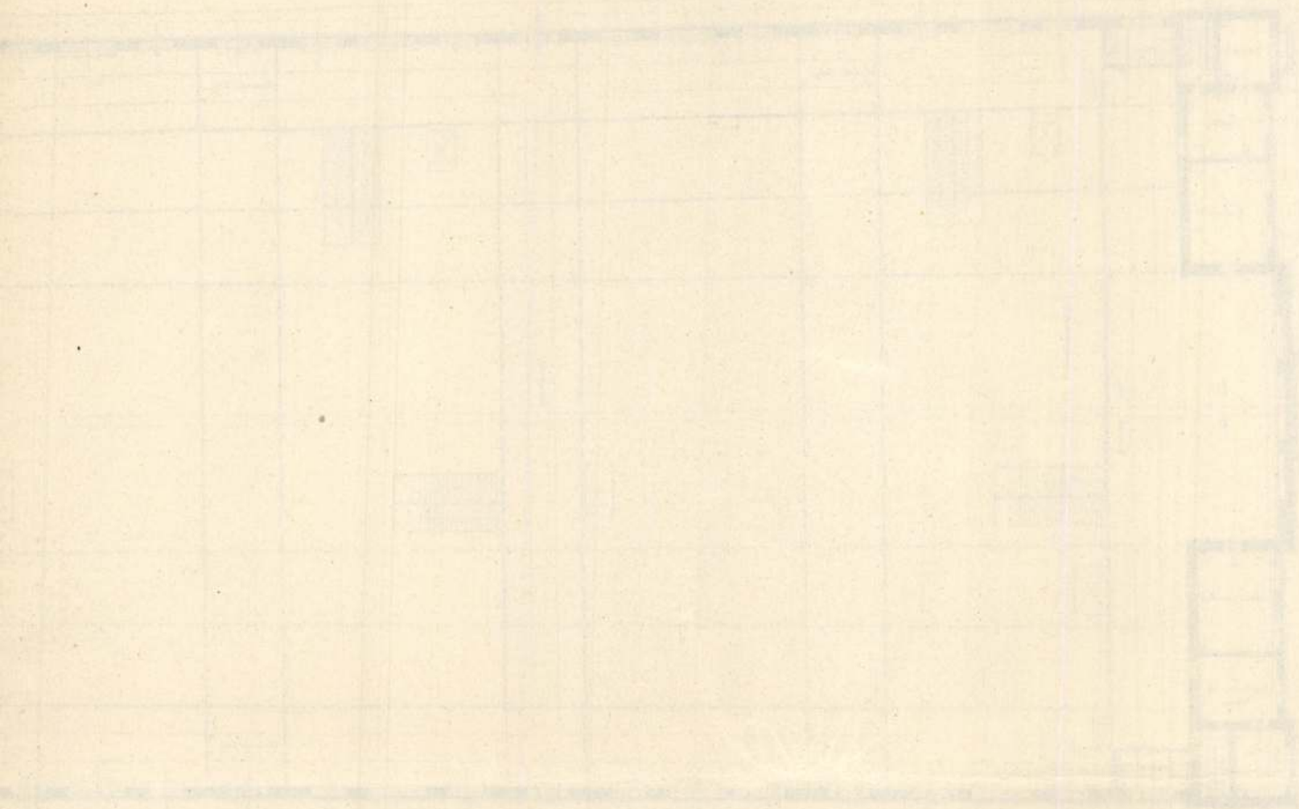

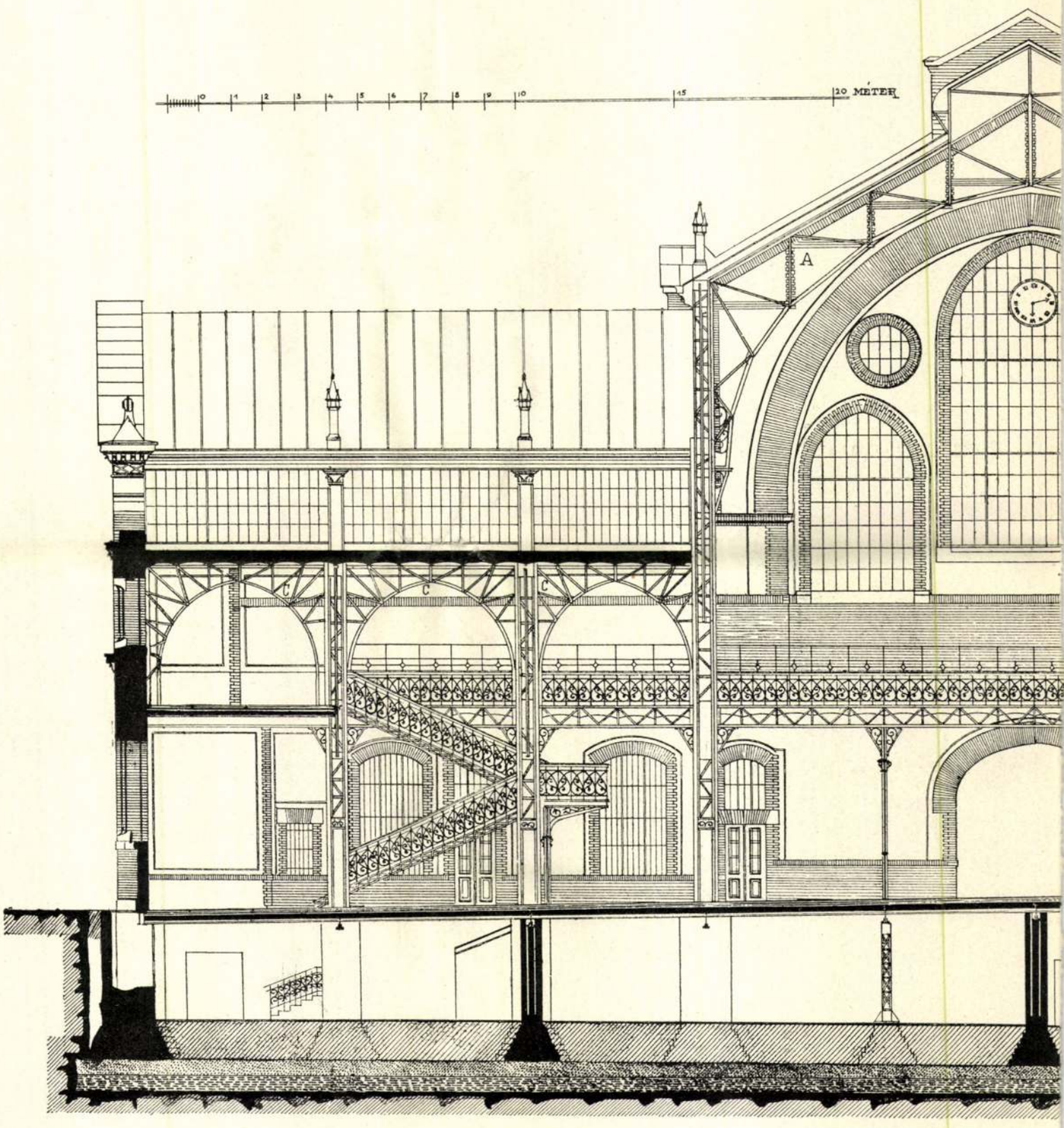

A budapesti központi vásárc

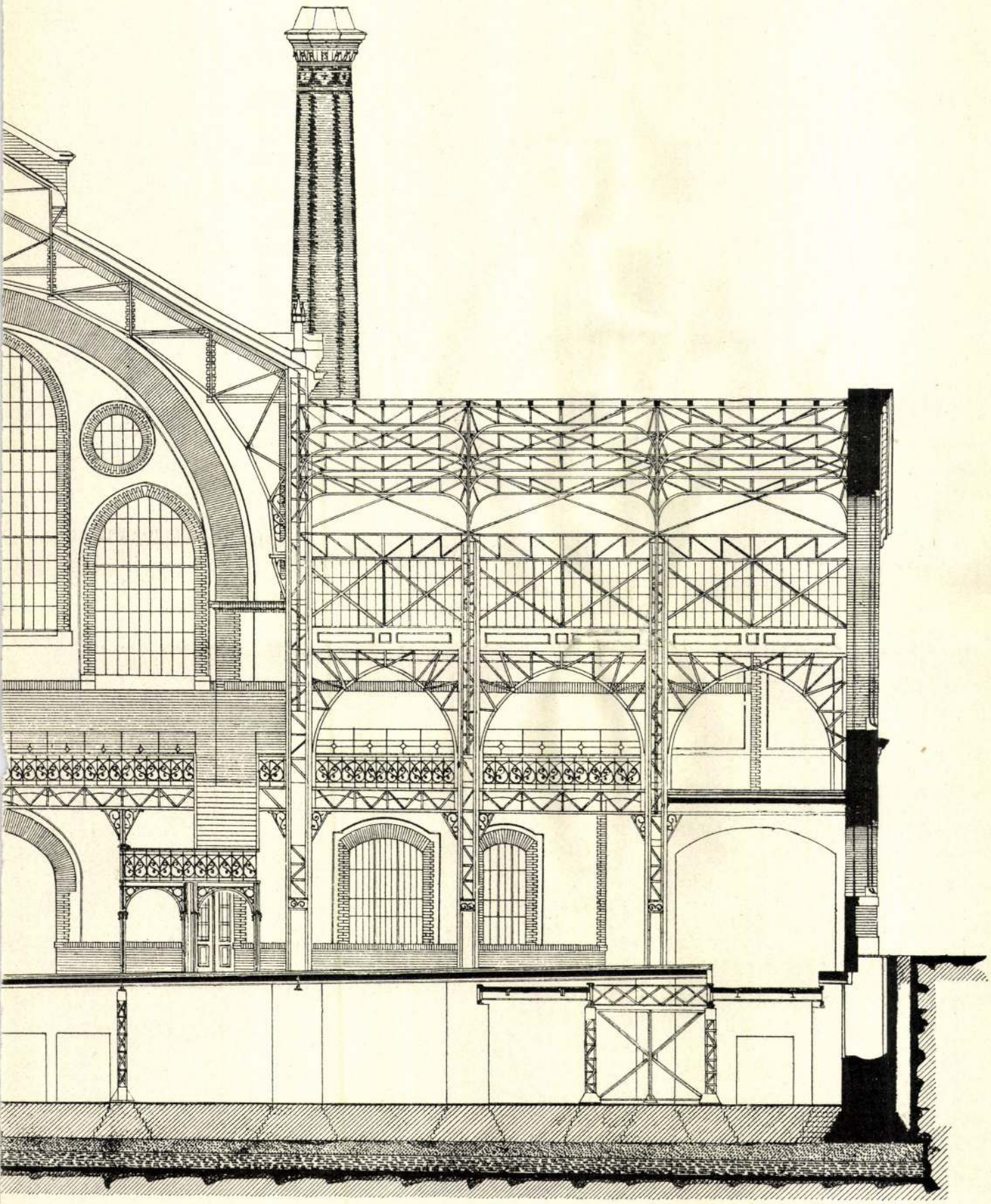

sarnok keresztmetszete.

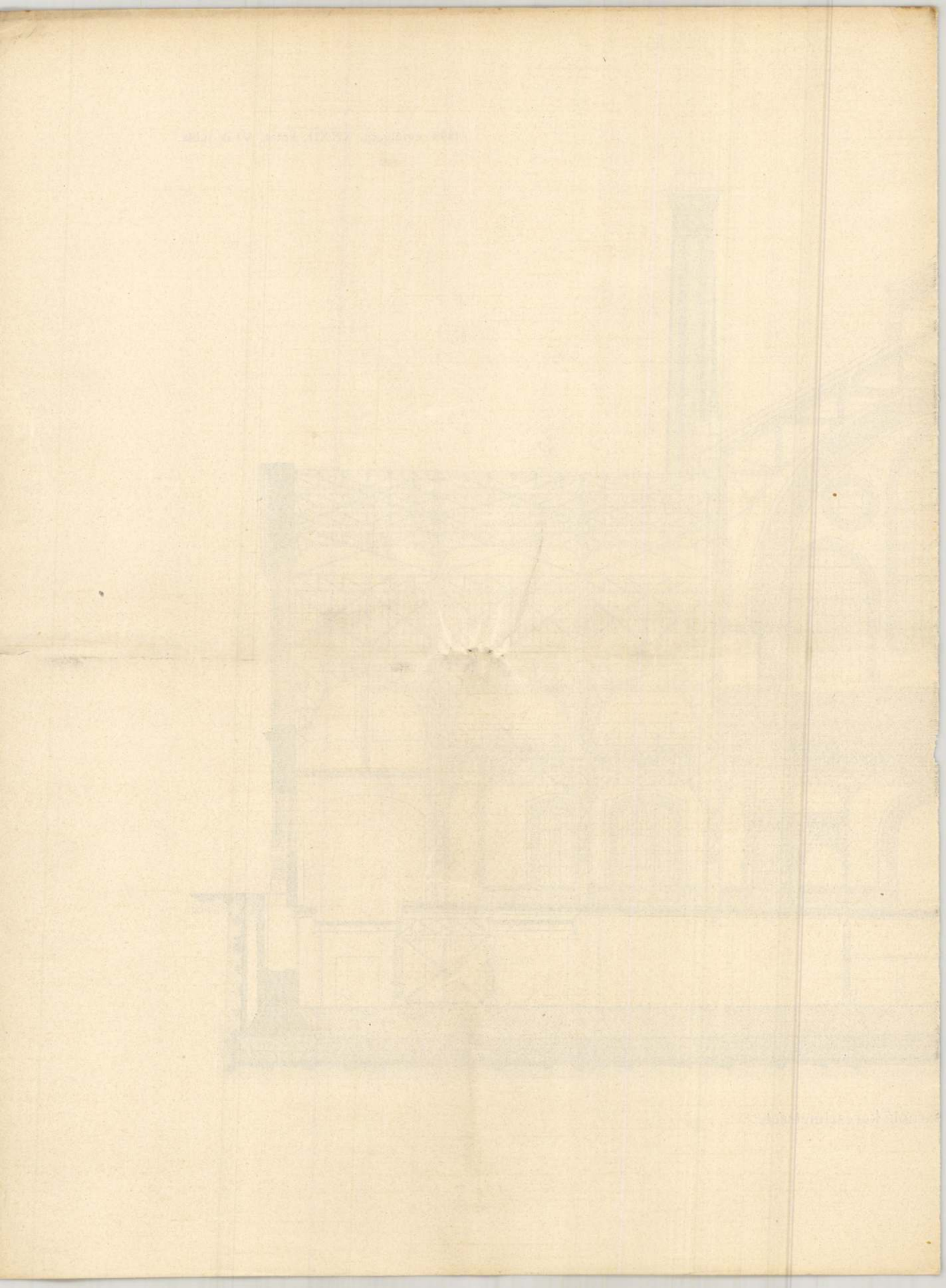

Pecz

Petz Samu

Körsegi mérnök Békesen.

A körseg legtöbb köze-
pületet s több nagy magán
házat épitett. Legkiválóbb
munkái közül való a 10
méter szabadnyitási vas-
betonhid. A hősök szobra
körüli teret modern elvek
alapján rendezte. Harvin
asztéri kút felépítményét ter-
vezte és kivitelezte. A
város nagyrészt neki köszön-
heti nagyvárosi külsejét

Márkus György: Békés
vármegye. Bp. 1936.
709. l

vened v.
ál ford.
vened v.

FŐ
6
lik pk.
Vanda
Xenofon

Holdtölte

Izr. Fák ünnepe

DD
7
sz. János
Lothár
osztóm ev.

RDA
8
y Károly
Károly
Efrém

RTÖK
9
ezi sz. Fer.
Adél
nác er.

TEK
0
artina sz.
Mártonka
rom püsp.

MBAT
31
co sz. Ján.
Virgilia
us és János

Izr. S. Jithro

III. *dr. Láng Nándor**
IV. *dr. Tiefenthaler József*

g) egyetemi és főiskolai tanárok:

I. *dr. Heller Farkas**
II. *dr. Johan Béla*
III. *dr. Melich János*
IV. *dr. Huszti József*
V. *dr. Schütz Antal*
VI. *dr. Szentpétery Imre*
VII. *dr. Navratil Ákos*
VIII. *dr. Orsós Ferenc*
IX. *dr. Pröhle Károly**
X. *dr. Szent-Györgyi Albert*
XI. *dr. Yolland Artúr*
XII. *dr. Bakay Lajos**
XIII. *dr. Eckhardt Sándor*
XIV. *dr. Szabó Zoltán*
XV. *dr. Zambra Alajos*

Megjegyzés: 1936 január 16-ától az Országos Ösztöndíjtanács *elnöke: dr. Bakay Lajos, alelnöke: dr. Heller Farkas* eddigi tanácstagok.

Az 1934. évi VIII. t.-c. 9. §-ában nyert felhatalmazás alapján kiadott és ugyanakkor megjelent 17.100/1936. IV. sz. a. január 13-án kelt vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet szerint *hivatalból* tagok: *a)* a Magyar Nemzeti Múzeum önkormányzati szervezetébe tartozó öt közgyűjtemény első

Petz Samu

a debreceni ref.
főgimnázium két
emeletes épülete
fenti tervei szerint
1913-ban épült

Debreceni Kalauz
Debr. 1927.
68-l.

Pecz Samu, építém

L. Timon Kálmán

Timon K.: A Bp-i Rúnaliu Gyekre 200 éve.. 59-60

Magyar Építőművészet Bp. 1983

83/6

Petz Samu
építész
Nagy Károly műegyetemi
tanár emlékbeszéde Petz
Samu felett. Műegyetemi
emlékbeszédek.
1932. s. 1933. jelent meg.

Dr Lux Géza közlése -

700/10
700/12
700/6

Petz Samu

orv. levéltár

1.

M. Könyvtár

1924. 133. l.

Petz Samu

wód
z

Edvi Bp.

122, 123. l. (A budai
Szilágyi Dezső-téri
ref. templom Kepe
és alaprajza)

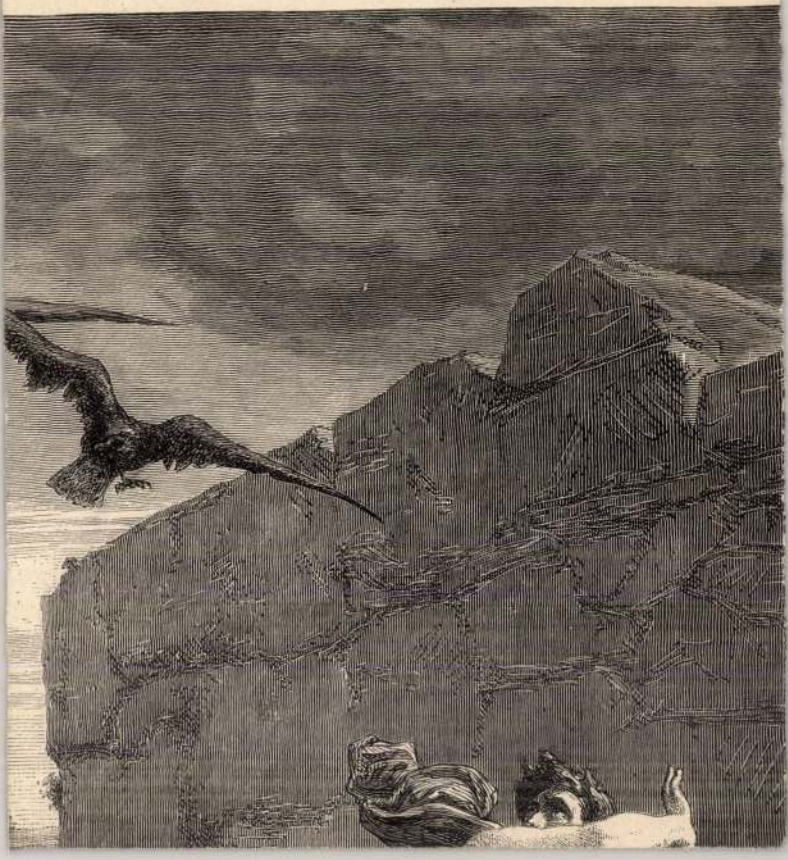

Petr Sauer

l.

Edvi Bp.

197. l.
203. l.
204. l.
291. l.

292. l.

Petz Sámuel
építész-

Lőd
=

Csikesz Sándor dr.:
Debreceni Kossuth-
utcai templom leíró
ismertetése.
Debrecen, 1937.

Jenki tervezte a
templomot.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"**

címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

MDK

Pecz Samu müegy.tanár, épitőmüvész

Rákóczi-siremlék pályázat... Vállalkozók Közl.
1909. okt. 20, 4 l.

MDK

Pecz,ép.

a belvárosi reáliskola kiváló növendékeinek munkáiból összeállitott kiállitáson ö is szerepel. /Nemz. Szal./

A belvárosi reáliskola kiváló növendékeinek munkáiból. Ép.Ip.-ÉP.Müv. 1932. 86.l.

M. D. K

PEC2 Sarnu építész

A devaványai ref. templom oldalkomlokzata, alapraj, főkomlokzat, hosszmetszet.

Brák. Tárgymut. Bp. 1885. 55. l

~~55.~~

MDK

Pecz Samu

különböző épitkezések tervpályázatának zsüritagja

Magy. Épitőművész Szöv. közgyülése

Vállalkozók Közl. 1908. jun. 3. 23.sz.

4 l.

MDK

Pecz Samu, mint alelnök

VIII. bécsi épitészeti kongresszuson részt vett.

Magy. Épitőművész Szöv. közgyülése.

Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3. 4 l.

MDK

Pecz Samu

loo koronát adományozott

Magy. Épitőművészek Szöv. közgyülése.

Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3. 4 l.

MDK

Pecz Samu

ügyvezető mesterré választva

Magy. Épitőművészek Szöv. közgyülése.
Vállalkozók Közl. 23.sz. 1908. jun. 3. 4 l.

MDK

Pecz Samu müegy.tanár

Goll:

A pozsonyi egyetem elhelyezése. M. Mérnök és Épitész Egylet Közl. 1916. nov. 26. 48.sz. 2o4-2o5 l.

M. D. K.

PEC2 Sámuel építen

Debrecen, Kossuth u ref. t. (neogotikus) 1887.

Balogh István: Debrecen. 90. l

MDK

Pecz Samu

Magyar pályázatok 1904/5. Magy. Mérnök és Épitész Egylet. I. évf. 8.sz. 21.

<Pecz Samu>

építész

könyve

<) A protestáns templomok építéséről, kapcsolatban a debreceni kálvinista uj templom részletes ismertetésével. Kny MMÉE Közl. 8-r, 13 kép 23 l. Bp 1888.

Gent (1754)

A tulkiadás

rányzott 2.000 P. terhére s

Felkérem a t

szaki tanácsost a fentiekr

kedjék.

Budapest, 19

A

mi

A Müemlékek Országos Bizott

Pecz Samu

Kabdebó Bzo.

4. f. 8 l. 118. l.

119. f.

421/1933.

A Müemlékek

költségvetési te

1./ A Zsámbéki premontrei

2./ Gerevich Tibor, Magyar
készitésére .....

3./ "Magyar várak" kiadván

4./ A könyvtár gyarapitásá

5./ A gyüjteményanyag elhe

6./ Müemlékek felvételére

7./ A fényképgyüjtemény ki

8./ A visegrádi vár biztos

9./ "A szákesfehérvári

Pecz Samu

1905.a kulturminisztérium palotájának terv-pályázatán az első III. díj.

Magy Alp
72. l -

maj. 24. 1910

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSAGA
432/1910.
érk. V. 28.

A vallás és közoktatásügyi m. kir.

1900 évi 10129 sz.

VI. ü. o.

Méltóságos

br. Forster Gyu

a műemlékek orsz. biz

Folyó évi máju

b. átiratára való hivatkozá

Pecz Samu

a klasszikus Hansen tanítványa volt a bécsi Polytechnikán

Magy Alp I.
115 l.

nem kell citálni

Pecz Samu

épitéz

1.

Gentmüeml

23, 81. 262. l

Jegyzék

7.000 K.röl azaz Hétezer K

1 drb jutavászon felmosó,

a M.O.B. pénztárabol a

Budapest 1925

Peer Sarum

Läsd ökv

Hittevanggimn

55. l.

57. l.

(Keppel)

60. l.

62. l.

~~Árkay Aladár~~

vigyárz. 1903-ban a budapesti fasori luteránus templom és gimnázium építésére nem ő, hanem Pécz Samu nyert megbízást. L. ott.

Pécz Samu

ef x Isoz i.m.

e-

adt,

Jó-

gen

em

/x/Isoz,i.m.

zle-

ét

o-

vol-

Pecz Samu

vrdl.

Magyar Pályázatok

III. 7. 2. (A kultuszminiszteri palota pályoszervei, ábrákkal.)

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
460/1917.
ert: 17.2.

DR. HORN KÁROLY
ÜGYVÉD.

TELEFON 93—85.

BUDAPEST, 1910. VI/2.
VI. ANDRÁSSY-UT 6.

A

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
Tekintetes Elnökségének,
B u d a p e s t e n

Hivatkozással 1907. évi november hó-
ban kelt Önökhöz intézett levelemre van sze-

Pecz Samu, Bp. MDK

Kiállítási alap-díja 1878

Bécsi képzőm. akadémia Magyar Osztőnd. növs.
Fleischer Béce. 103. l.

MDK

Pecz Samu, épitömüvész

1./ 1854-1922

Ep.-en szül. Epest.i kir.József müegy. és Stuttgart. Bécsi képzömüv. akad. Hansen Teofil tanitványa. 1878-ban itt "Preis-stipendiumo"-ot nyert egy kir.palota terv.-vel. Unyanez évben alakult a "Verein der Architekten an der Akad. der Bildenden Künste, ö volt ennek az elsö elnöke.
1880 körül Schulek Frigyes vezetése mellett a budai Mátyás templom restaurálásában segédkezett.
Olaszo.-ban négy hónapi tanulmányutat tett, utána az akkor életbeléptetett épitészi szigorlatot

OMKT-Mücs. Tavaszi kiáll. és Gyüjt.kiáll. 1925 máj.-jún. Kat. 24-25.l.

MDK

2./ Pecz Samu, ép. müvész
1854-1922

egyike lett a legelsö magyar okleveles épitészeknek. 1880-82 évben Hauszmann Al. müegy. tanár mellett müködött, majd a közép. tani tanszéken Schnédár János tanár, majd ill. egyidejüleg a középkori tanszéken Steindl Imre tanár mellett mint tanársegéd. Több ép. tanulmányt irt, melyek alapján az ókori épitészetből magántanárrá habilitálták. 1887 -ben 33 éves korában müegy. tanár lett. Több I. dijjal tüntették ki:
Debreceni Ref. templ./Kossuth Lajos utca./
Dévaványai ref. templom.
Bp. unit. bérház és templom. ./.

OMKT-Mücs. Tavaszi kiáll. és Gyüjt. kiáll. 1925 máj. jun.
Kat. 24-25. l.

3./ Pecz Samu, ép.művész
1854-1922 MDK

Bp.erzsébetvárosi kath.templ.
Budai /Szilágyi Dezső-tér/ ref. templ. kat épitette.
Tervpályázatai:
Bp.központi vásárcsarnok. /Nemzetközi./ I.dij.
Gólyavár./ 600 ülőhelyes nagyteremépület.
1898-99.a Városligetbenépitendö Szépmüv.Muz.I.dij
6kivitelre megbizást nem kapott.
Részint megbizatás, részint tervpályázatok:
1900-ban beregszászi fögyimn. Felépitette./
1901 fiumei tengerészeti akadémia. "
1902 ungvári áll. reáliskola.
1903 bp.-i ev. fögyimn.és templom. ./.

OMKT-Mücs. Tavaszi kiáll. és Gyüjt.kiáll. 1925 máj.jun.
Kat. 24-25.l.

4./

Pecz Samu, ép. müvész
1854-1922

Tervpályázatai:
Pozsonyi postapalota.
Kaposvári törvényszék és fogház.
Pesti uj zsinagóga.
Két izben a budai Gellért-fürdö. I.-I. dij.
Czigler Győzö müegy. tanár halála után Hauszmann Al. -al, együtt ö tervezi a müegy. /lágymányosi/ uj épületcsoport hátralévö épületeit és [illegible] felépitézokat. Az ö tervei szerint épült fel a könyvtár, a müszaki mechanika, a mechanikai technológia, a géplaboratorium és a kazánház épülete.

[illegible]-mücs. Tavaszi Tárl. és Gyüjt. kiáll. 1926 máj. jun. Kat. 24-25.l.

MDK

Pecz Samu, ép. művész
1854-1922

5./

1898-ban megbizást kapott a kir. Orsz. Levéltár uj épületének megtervezésére. /Csak 1913-ban került a budai Várban felépitésre./

1911-ben egy ötemeletes tisztv. bérház tervezésére kapott megbizatást. /Egy év alatt fel is épült./ Mint igazságos biráló gyakran szerepelt.

OMKT-Műcs. Tavaszi kiáll. és Gyüjt. kiáll. 1926 máj. Jun.
Kat. [illegible] 26. l.

MDK

6./

Pecz Samu, ép.művész

Vázlatok. Sárosfürdö-pályaterv. Rákóczi-uti ev. egyház. -Bp.-i ág.ev. templom és fögyimnázium. Bp.-i unit.templom.- Dévaványai ref.templom.- Budai ref.templom, Urasztala és szószék. Bp.ág.ev.templom keresztelö medence, mellvéd. Budai ref.templ.oltár. -Erzsébet-városi kath.templom. Bp.-i New-York palota.- Kaposvári törvényház. Pozsonyi Posta és Távirda.- Bp.-i Vásárcsarnok. M.kir.Orsz.Levéltár-gipszmodell. -Pesti zsinagóga.- Tervpályázat. Királyi palota.- Haller-utcai bérház. Herkulesfürdö-Fürdöépület.- Tengerészeti akadémia.- Jégcsarnok.
OMKT-Mücs. Tavaszi kiáll. és Gyüjt. kiáll. 1925 máj.-jun.

Kat.26-27.l.

MD K

7./ Pecz Sámu, ép. művész
1854-1922

Szépmüvészeti Muzeum. Pályaterv.

MKT-Műcs. Tavaszi kiáll. és Gyüjt. kiáll. 1925 máj.-jun.

Kat. [illegible] l.

Pecz Samu épitész, 1854-1922

Haller-utcai bérház
Tengerészeti akadémia
Dévaványai ref. templom
Jégcsarnok
Királyi palota. Pályaterv.
411-415. Szépmüvészeti Muzeum. Pályaterv

O.M.K.T. 1925. május. 24-28 l.

Pecz Samu épitész, 1854-1922

Magyar királyi József-müegyetem. Könyvtár

400-403. Pesti zsinagóga. Tervpályázat

Királyi palota

Budapesti New-York palota. Pályaterv

Herkulesfürdő, fürdőépület

Budapest Székesfőváros Központi Vásárcsarnoka

407-408. Királyi palota. Pályaterv

Vázlatok

O.M.K.T. 1925. május. 24-28 l.

Pecz Samu, épitész, 1854-1922

Budapesti Vásárcsarnok
Magyar Királyi Országos Levéltár
Magyar Királyi Országos Levéltár. Gipszmodell
393-395. Magyar Királyi Országos Levéltár
Magyar királyi József-müegyetem. Könyvtár-épület
Rákóczi-uti evang. egyház, bérház és templom
Pesti zsinagóga, Tervpályázat

O.M.K.T. 1925. május. 24-28 l.

Pecz Samu épitész, 1854-1922

Budapesti "New-York" palota
Budapesti "New-York" palota
Budapesti "New-York" palota
Budapesti "New-York" palota
Kaposvári törvényház
Magyar Királyi Országos Levéltár
Pozsonyi Posta ls Távirda

O.M.K.T. 1925. május. 24-28 l.

Pecz Samu épitész, 1854-1922.

Budai ref. templom

Budai ref. templom

Erzsébetvárosi kath. templom

Erzsébetvárosi kath. templom

Budapesti erzsébetvárosi templom

Erzsébetvárosi kath. templom

Petz Samu arcképe Balló Edétól

O.M.K.T. 1925. május. 24-28 l.

Pecz Samu épitész, 1854-1922.

Budai ref. templom. Urasztala és szószék
Budapesti ág. evang. templom. Keresztelő-
medence, mellvéd
Budai ref. templom. Oltár
Budai ref. templom
Budai ref. templom
Fasori ágostai evang. templom

O.M.K.T. 1925. május. 24-28 l.

Pecz Samu épitész, 1954-1922.

Budapesti ágostai evangélikus templom és főgimnázium

Budapesti unitárius templom

Vázlatok

Dévaványai református templom

Budai ref. templom. Szószék

Vázlatok

Erzsébetvárosi kath. templom

O.M.K.T. 1925. május. 24-28 l.

Pecz Samu , Bpest 1854-1922. épitész.

Vázlatok

Sárosfürdő, pályaterv

Rákóczi-uti evangélikus ~~xxxxxx~~ egyház

Sárosfürdő, pályaterv

Vázlatok

Vázlatok

O.M.K.T. 1925. május. 24-28 l.

Petz Sanin

épitest

d

Csobán Hajduvm

168.1

M. Nemzeti Muzeum III. 134.

Pecz Samu, építész

Vadas Ferenc: A Központi Városrészek Bp-n 46–49

Magyar
Építőművészet Bp. 1983 83/6

Petz Samu

(1854–1922) a Műegyetem tanára, számos nagyobb – főleg gótikus stílusban tervezett – budapesti épület alkotója volt. Kiválóan ismerte a középkori építészetet.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 251.

észitett közcsó és összekötőcső

től:

szekötőcső	összesen
8.126.63	171.833.84
4.736.18	2o2.214.o5
1.918.78	3o1.4o5.51
8.292.84	3o3.o18.88
9.599.31	264.324.64

Előirányzat	Zárószámadás szerint
8o.ooo.- P	3o9.o18.o3 P

Petz Samu

epitéz

l.

Liber Baptizatorum

367. l.

P e t z S a m u
építész

Kertész K. Róbert: A magyar művészet közelgő eseményei. Pesti Napló. 1926.jan.12. /Képpel./

Petz Samu
műépítést-tanár

Fővárosi Lapok 1896. júl. 31. 3-4. o.
(A körponti vásárcsarnok égése.)

Kalmán

P e t z S a m u

müépitész

Pesti Napló.1927.ápr.17. (Uj művészi kutat állitanak fel a közel jövőben Budapest egyik közterén.)(Képpel.)

Petz Samu

~~31.~~

terverte a debreceni ref. uj templomot

[illegible]

Rez László:

Vallás és művészet. Rimaszombat, 1909. 142. C.

KÉPEK
SZÁZAD

és Könyvtári Értesítő, V., 1911., 163. l. — Gerevich: Az Újság, 1916. július 14, 3. lap. — Gerevich: Régi és újabb magyar festők a prímási képtárban. Vasárnapi Újság, 1916. 553. l. — Hekler Antal: A magyar művészettörténelem föladatai. Századok, LV—LVI., 1921—1922., 164. l. — Gerevich: A régi magyar művészet európai helyzete. Bp. 1924., (1. és 2. kép, I. tábla.) — Lepold—Homor

Pecz Samu

épitesz

l.

Érödi – Bodnar

193. l

Pecz Samu

épitész

cód

Jánossy Dénes = Budapest ostroma és az Országos Levéltár.

Levéltári Közlemények. 1946.

31 Szilveszter

1933 **DECEMBER** 31 nap

Holdtölte 21 óra 54 pk.

Melánia

Izraelita: Tebeth 13

53 ik hét. Nap kelte 7 ó. 47 pk. — Nyugta 16 ó. 17 pk

Pecz (Petz) Samu

épitész

U. 4070

cvód

Magyarország

1925. máj. 16. (T-th.: Tavasi tárlat a Műcsarnokban.)

Nagyob. kollekció

serveiből

Pecz Samu/ 1854-1922/ MDK

építész

Szilágyi Dezső téri ref. templom 1893-96 között.
Az unitáriusok Koháry utcai székháza és temploma.
Az evangélikusok Gorkij fasori temploma.
A MÁ régi Müegyetem kertjében lévő "Gólyavár"
A Tolbuchin köruti II. sz. Vásárcsarnok.

Bécsben Hansen Theofil tanitványa volt.

288.o.

Borsos-Sódor-Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Pecz Samu MDK

építész

A Müegyetem könyvtárépülete és a mechanikai pavilon.

286.o.

Borsos-Sódor- Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Pecz Samu

"Országos Levéltár" /1913-17/ tervezője.

ZB/ 209.Ø o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1950.

MDK

Pecz Samu, Budapest.

1878. Kiállitási-alap dija.

Bécsi Képzőm. Akad. magyar ösztöndijasainak névs.
Fleischer, Bécs. 103.1.

MDK

Pecz Samu müép.-t

a keresk.ügyi m.kir.min. az "Orsz.Középitési Tanács tagjául öt évi időtartamra kinevezte.

Az Orsz.Középitési Tanács.
VK. 1906 máj.16. 9.l.

Pecz Samu

alkotásai: a bp-i Dimitrov téri kőz-
ponti vásárcsarnok, az Alkotmány utcai
unitárius egyház bérháza, a Kilágyi
Dezső téri református templom.

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

331

Pecz Samu

További épithezései: a bp-i Műegyetem Könyvtára, az Üllői úti és a Nagyvárad téri saroképület és az Országos Levéltár.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

331

Pecz Somu

tervei szerint épült fel 1898-ban a Múzeum krt. és Puskin u. közöttálló „Gólyavár."

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973. 13351

3881

Pecz Samu

műve az I. Bécsi kapu tér 4. p. a. Országos Levéltár. (1913-1920).

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc ptb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13357

8991

Pecz Samu

Hauszmann Alajos tanítványa.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

4271

Pecz Samu építész

„A protestáns templomok építéséről, Zaporolatban a debreceni kálvinista új tpl. részletes ismertetésével." c. cikk

A Magyar Mérnök- és Építész-egylet Közlönye
Bp. 1888 193, 241. old.

Pecz Soma

építész, Schulek Frigyes és Hauszmann Alajos mellett dolgozott, számos kiemelkedő mű alkotója.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

9270

Pecz Samu

1854. március 1-én született.

Népszava, 1974. márc. 1. 102 elf. 50 n. Gr.

Pecz Samu

életének és munkásságának rövid összefoglaló méltatása:

Major Máté: A százéves Építész Kar tanárai és a magyar építészet. - Magy.Ép.műv.1972.4.sz. 58-61.l.

Pecz Samu

A már korábban kinevezett építész-tanársegédek /Pfaff Ferenc és Tandor Ottó/ mellé 1882-ben Alpár Ignác, 1883-ban Pecz Samu, 1884-ben Nagy Virgil került be a Műegyetemre. - 1887-től Pecz S. az újonnan nervezett II. középítéstani tanszék tanára.

Szentkirályi Zoltán: Adatok a magyar építészképzés történetéhez. - Építud, 1971 /III/. 4.sz. 439-465.l.

449.l. 450 l.

Pecz Samu, épikész

Andersen
Diagon

6.

-: Pest-Budai vásárok.
Esti Hirlap, Bp. 1977, febr. 16

Pecz Samu, szobrány

L.: Holló Barna

Szikla J.: Vén utca ..... 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. júl. 5.

PECZ SAMU, épitész

Schulek Frigyes a szegedi Fogadalmi Templom épitésétől elállt. Sok név kerül forgalomba., de kiderült, hogy élő épitész tervének kivitelezését közülük senki sem vállalja. Igy nyilatkozott Pecz Samu, az Országos Levéltár tervezője is. 15.old.

VARGA JÓZSEF: Adatok a Szegedi Fogadalmi Templom épitéstörténetéhez 7.old

A MÓRA FERENC Múzeum Évkönyve, 1972/73. I. Szeged, 1974.

Pecz Samu

Tervezte a Bp. IX. Üllői út 121. sz.
laréházat - 1917-ben

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

...ne, építén

L. Pogány Mária

Gerle János: Határyjárás 58-59

Magyar

Építőművészet Bp. 1983 83/5

461

A padlóra helyezett kosárban gyümölcsök és zöldségek üde egyvelegét kis mezei csokor koszorúzza. A kosár előtt kelkáposzta és szétszórt gyümölcsfélék között fekete-fehér nyulacska salátát rágcsál. A kép egyszerű témája a XVII. századi holland csendéletfestészet hagyományaira épül, melyet Pecz Henrik a bécsi akadémia közvetítésén keresztül ötvözött sajátjává.

Publikálatlan.

K.S.K.

hogy „leánya vagy te a dicső hazának", melyre útja végén bizton számíthat. Fanny bécsi születésű volt, így a „hon" alatt talán a monarchiát érthette a szerző.

A Schäffer csendéletek gyakran rendszer nélkül összeszedett virágok, tárgyak, gyümölcsök halmazának tűnhetnek, azonban a korabeli csendéletfestés műfaji hagyományainak feltárásával megállapítható a tárgyak csoportosításának oka, s rendszere.

Schaffer itt bemutatott képének típusa XVIII. századi hagyományokhoz műfaji keretekhez igazodott, mikor Elssler Fannyt nem személyében, hanem szoborként, grisaillesben festette meg, talán törékenységére utalva azzal is, hogy nem márványban, vagy kőben, hanem porcelánban állította elénk, a nemzeti hódolatot sugalló rózsák ko-

PECZ HENRIK (Pest, 1818 – Pest, 1868)

Arcképeket (Arany János 1858 Kazinczy Ferenc), csendéleteket és genre képeket festett.

1835-ben Münchenből Velencébe utazott, ott a Képzőművészeti Akadémiára járt. A bécsi Akadémián 1838-tól tanult. 1855-ben már ismert festő Pesten. 1863-ban megírta a Képzőművészeti Társulat megalakulásának történetét.

Irod: MTA MKCS Lyka hagyaték.

418. Zöldségeskosár nyúllal, 1853 *71.*

o., v., 44,5x55 cm
Jelezve b.l.: Pecz 1853
Mgt.

Művészet Magyarországon 1830-1870
MTA - MKCS - MNG Gy. 1981.

tárgyakat, hanem egy talán fél évvel korábban készült portrét helyez el a festményen ovális arany keretben. A század kedvelt játéka: kép a képben – itt mélyebb értelmet nyer. Közli, hogy egy halott emléke. A szimbólumoktól körülvett arcmás egy kis márványpolcra támasztva áll. Eötvös írói munkásságát a tintába márott lúdtoll jelképezi, melyre nemzeti színű szalag borul, jelezve a nemzet gyászát. A kép köré dicsőséges babérág, és fájdalmas rózsatövisek vannak fonva. A töviseket lehelletnyi gyászfátyol vonja be. A kép előtt két rózsabimbó, és az örök emlékezet jelképe, virágzó nefelejcsek láthatók. A talapzaton égő fáklya, melyre az örökkévalóság jele, a saját farkába harapó kígyó tekeredik. A virágok felé Adler sokszor alkalmazott kedves motívuma, egy színes pillangó repül. Maga a portré a már őszbecsavarodott politikust ábrázolja. Arcán tragikus mélabú, megtörtség. A fej élesen elválik a háttértől, a test körvonala gondosan beledolgozva. Az árnyékok csak sejthetőek. A kép galéria-tónusa maga alá rendeli a lokális színeket, de ugyanakkor nagyon elegáns koloritot biztosít. Az ecsetkezelés gyöngéd, mégis nagyvonalú. Adler stílusát valami finom romantikus realizmusnak foghatjuk fel, mely az akadémikus keretek között is érvényesül.

A képet már 1890-ben megvásárolta a Szépművészeti Múzeum. Két példányban

PECZ SAMU

Üllői út 121. Épült: 1912. Tervezte: Pecz Samu. Ez az épület legdíszesebb megjelenésével emelkedett ki a Bárczy-féle akció többi bérháza közül. Igaz, nem is munkásoknak, hanem városi alkalmazottaknak, elsősorban tisztviselőknek épült. A 132 lakás közül csak 12 egyszobás, és 14-ben nincs fürdőszoba.

Kritika 1979/5
17-18.o.

Pecz Samu

Alkotásai a Központi Vásárcsarnok és az Országház épülete.

Népszava, 1974. márc. 1. 102 évf. 50 sz. Gr.

Pecz Samu

Czigler Győző kapott megbizást 1898-ban az új müegyetemi épületek megtervezésére. A két első épület az ő tervei szerint valósult meg; ~~xx~~ halála /1905/ után a munka Pecz Samu és Hauszmann Alajos közt oszlott meg.

Szentkirályi Zoltán: Adatok a magyar építészképzés történetéhez. - Építud. 1971. /III/. 4.sz. 439-465.l.

Pecz (Pesten) MDK

A vak koldus c.müvét megvásárolta a Müegylet

Vasárnapi Ujság 1859, 4o4 l.

Valentinus Pecreci

ötvös.

Mesterré lett Kolozsvárt

1580 ban.

Azonos Pegreczivel?

Valószínű.

Zakab Elek. Kolozsvár tortá-

nete. Bpest. 1888. II. sor

313. l.

Pecz Armin 73

(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata /Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

dorf tätigen beiden Künstler sich die holländische „Feinmalerei" sowie die Maltechnik der gleichmäßigen Lasuranwendung angeeignet hatte, die für seine Malerei bis zum Schluß determinierend blieben. Das Rákóczi-Bildnis ist ein privates Porträt des in der Emigration lebenden Fürsten. Davon zeugt nicht nur die vertraute Atmosphäre des Bildes, sondern auch Rákóczis äußere Erscheinung, seine ungarische Adelstracht. Das Bildnis, das sich von Anfang an im Besitz der sächsischen Königsfamilie befand, wurde vielleicht für den „Gastgeber" Rákóczis, August II., König von Polen und Kurfürst von Sachsen gefertigt, als eine Art privater Geste von Rákóczi, anläßlich seiner Abreise nach Frankreich. Und vielleicht kann dem sich anbietenden Gedanken nachgegeben werden, darin auch die Unterstützung des Mäzens zu erblicken, der mit diesem Bild dem Maler, aus seinen Diensten entlassen, behilflich war, am fremden Hof, der neue Protektoren und vielschichtigere Möglichkeiten der Porträtmaler-Laufbahn bereithielt, Fuß zu fassen.

PÉCH Boldizsár szobrász

Lechner Ödönről készült szobra. Bp., Üllői u. Szakmunkásképző Intézet, = Uj Ember, 1993. június 6. 6.

498

MDK

Pecz Gyula

Nagyobb családi lakóház terve, paszt.

Képzőm. Térs. 1909. tav. kiáll. kat. 41.l.

MDK

Pecz Gyula

Nagyobb családi lakóház terve. Pastel.

Műcsarnok, 1909. tav. kiáll. 41. l.

Pecz Gyula MDK

Családi lakóház a Mátrában, vizf.

Mücsarnok 1921. tavaszi kiállitás

MDK

Pecz Gyula IV.é. épitészhallgató

Magyaros kerepesi lakóházaival, nyaralójával szerepelt a műegyetemi épitészhallgatók kiállitásán.

A Ház, 1909. II. 1-2.sz. 52.lap

MDK

Pecz H. rajza után

Vörösmarty Mihály, rézm.

Lantos tudom. auntiqu. 1939. okt. 46-49 l.

M. D. K.

Peck Henrik.
(1813—1860.)

K. F. arcképe. — Feliratok: „Kazinczy Ferenc"
Jel.: „Rajz. Peck H." Acélmetszet.
Megjelent: Kazinczy Ferenc versei.
Pesten Kazinczy G. Pest 1858.

Rózsa György: Kazinczy Ferenc a művészetben
Művészet. 1957. VI. é. f. 2—3. sz.
192. l.

MDK

Pecz Henrik festő, Pest

Csendélet, 1853
Tanulmányfő, 1856
Csendélet, 1857
A holt kedvencz, 1858
Vak koldus, 1859

Szatmári Gy: Adatok 61 művész 28o művéről. Pesti Müegylet vásárlásai, 1853-63. Kézirat

MDK.

Pecz Henrik.

1863. A KT alapszabályait németre fordítja.

MDK-A-I.-1/159. és 164.

MDKT

Pecz Henrik

1864. Egyik képét (?) a KT-nek eladja, de a vételárat kevesli.

MDK-A-I.-1/215.

MDK.

Pecz Henrik

1865. „Istók és Öreszike" } c. Műcsarnokban kiállított képeit
„A kútnál" }

a KT albumlappályázatára ajánlja.

Sokszorosításokat Marastoni József kívánja bizni.

MDK-A-I.-1/285.

MDK.

Pecz Henrik

1865. 2 hápát (valóminüleg az „Istók és Örvirke" és „A hutnál")
a KTnek elodja.

MDK-A-I.-1/289.

MDK

Pecz

A vak koldus

A mulatság vásárlásai. Vas. Ujs. 1859. 4o4 l.

MDK

Pecz H.

Kisfaludy Károly, rézm.

Lantos tudom. antiqu. 1939. okt. 46-49 l.

Pecz Henrik.

MDK.

1863. jún. 21. A.KT zvuri „Fürdőleány" c képét megvételre ajánlja.

MDK-A-I.-1/156.

MDK.

Pecz Henrik

1863. (dátum nélkül) Tiltakozik, hogy a KT vrusi „Fürdő nő" c. bárát csak vendégműhánt fogadta el s ný vrusi kiküldését béri.

MDK-A-I.-1/153.

MDK.

Pecz Henrik

1863. „Kártyavető nő" a képét a KT mai megvételre ajánlja.
„Fürdő nő" " " vendégmühént kiállítja.

MDK-A-I.-1/149.

MDK.

Pecz Henrik

1861. „Hivatlan vendég" – c hépét tolmorozitás céljából a KT zrüri bírálja.

MDK.

Pecz Henrik

1863. „A hivatlan vendég" c. műve kiállításra,
„Tanulmányfő" (barna)
„Tanulmányfő" (kőbe) } megvételre elfogadtatik a KT által

MDK-A-I.-1/79.

MDK.

Pecz Henrik

1863. Szirákról két képet küld a KT-nek kiállításra

Nevük legyen vagy: „Rózsika" és „Barasiság"
vagy Szombnányfők.

„A hivatlan vendég" című képét a KT nyugdíjintézetének ajánlja fel. (ugyanakkor)

MDK-A-I.-1/70.

MDK.

Pecz Henrik

1862. v. 1861. KT igazgatósági tagja lett.

MDK - A - I. - 1/49.

MDK

Pecz Henrik, 1813-1860.

Vörösmarty Mihály arcképe, tussf.

Almássy-Teleki VIII. 1942.
33 l.

MDK

Pecz Henrik festő, Pest

Vágyakozás, 186o
Tavaszi jelenet, 1861
Tanulmány, 1853
Gyümölcsök, 1853
Vén harczos, 1863

Szatmári Gy: Adatok 61 művész 28o művéről. Pesti Müegylet vásárlásai, 1853-63. Kézirat

MDR

Pecz Henrik

Ves. Ujs. 1863. 267 l.

MDK

Pecz Henrik, 1813-6o.

Vörösmarty Mihály, tusr.

Ernst Muz. aukc. Árv. Közl. l.rk. sz. ~~1939~~x

1939. jan. 4o l.

MDK

Pecz Henrik, 1813-1860.

Önarckép, cer.

Magy. rajz 500 éve. Szépm. Muz. kiáll. 1940. jan. 8 l.

MDK

Pecz Henrik festő

1867. „Olasznő" és „Tanulmány fő" c képeit a KT-nek eladja.

MDK-A-I-1/388.

MDK

Pecz Henrik fertő

1867. Réntven a m. bélyegek tervpályázatán

MDK-A-I-1/393.

MDK

Pecz Henrik festő

„Istók és Erzsike"

„Erzsike a kútnál"

„Parantleány" c képeit Szórády János kicserélné a KT sorsoláson nyert képpel (Molnár József: „Entergom Vác mellől.") 1868.

MDK-A-I-1/469.

MDK

Pecz Henrik festő

KT-vonzalásra küldi „Arató pózkány" c képét

MDK-A-I-1/427.

MDK

Pecz Henrik festő

„Th. outott falat" vagy „A nyalánk" c.

és „Magyar parantlány" (régi Műegyletben is ki volt állítva)

c. képeit küldi a KT-nek kiállításra, és egyúttal el is adja őket.

MDK-A-1-1/405., 406.

MDK

Pecz Henrik

"Olvasó öreg" c. művét a műegylet sorsolásra megvásárolta.

Vas.Ujs. 1867. 412.lap

Pecz Henrik

"Csendélete dicséretet érdemel" annak ellenére, hogy "a barack tulságosan kék...s a szőlő kemény"-birálja müvét a "Január-februári kiállitás" c. beszámoló a "Müvészet" c. rovatban

Családi Lapo, Pest. 1854. I. félév.
3. sz. 137-139. lap

Pecz Henrik (1813-1868)

„Kosaras rendőrlet"

O.V. 45 x 55 J.l. 6. : Pecz 1853

Védett K. ár 15000 ft. —FOTO—

BÁV 41. Képaukció Budapest 1976. december

Pecz Henrik

"Csendélet" c. festménye

Háromszáznyolcvanöt pengőforintért vásárolta meg a Központi Müegylet az itt fölsorolt müvészek neve mellett föltüntetett festményeket, melyek az állandó kiállitáson szerepelnek, mint a Budapesti Hirek c. rovat beszámol az eseményről.
Raffalt Ignác, Pecz Henrik, Feid József, Marastoni József és Ujházy Ferenc müvészek.

DÉLIBÁB, Bp. 1853. nov. 13.
XX. sz. 639. lap.

Pecz Henrik

A "Mütárlat február-márciusi kiállitás"-án szereplő müveit igen kiemeli fenti c. kritika. A festményt a Müegyesület megvásárolta.

Családi Lapok, Pest. 1854. I. félév.
4. sz. 183-185. lap

Pecz Henrik

"Az olvasó öreg" c. festményét megvásárolta a Müegylet kisorsolás céljára,-irja a Budapesti hirvivő c. rovat.

Családi Kör. Bp. 1866. juli. 29. 30. sz. 716. lap

Pecz Henrik

Választmányi taggá választották a müvészt a Képzőművészeti Társulat közgyülésén. Ezenkivül a Társulat elhatározta, hogy vándorkiállitásokat fog rendezni vidéki városokban, -közli a Budapesti hirvivő c. rovat.

Családi Kör. Bp. 1866. dec. 16. 50. sz. 1195. lap.

Pecz Henrik

A Müegylet megvásárolta a müvész „Csendélet" c. festményét az e havi tárlatról, -közli az Iró és Müvészélet c. rovat.

Divatcsarnok, Bp. 1853. nov. lo.
64. sz. 1298-1299. lap

Pecz Henrik

"Vén harcos" c. festményét megvásárolta a Müegylet kisorsolás véget, -közli a Budapesti hirvivő c. rovat.

Családi Kör. Bp. 1864. ápr. 3. V. évf.
14. sz. 332. lap

PECZ HENRIK

UJ MŰVÉSZET

1997. NYÁR

32. o.

Peckle József

ujvidéki ónöntő
1836-

1.

För. Kömpt. Erk.

X. 1940. 175. l.

Peck János

asztalosmester

l.

Luvesprüspvár

157. l.

K. D. K.

PECK János asztalos

1773 - 1782. Veszprém, szemináriumi, asztalosmunkák

Nagy Iván: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I. 253. l.

PECK József kőműves. Egerben 1761-66 között az adóösszeirásokban szereplő kézműves.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyűjtéséből. Voit.

MDK

Peck Sámuel, . építész

Uj építkezési eng. Épitő Ipar, 1910. aug. 28.
347 l.

Pebk Sámuel **épitész**

magánépitész engedély

Épitő Ipar-Épitő Müvészet, 1922. okt. 15. 152 l.

PECKL, Philipp, pozsonyi kőművesegéd

PH. P., Maurergesell, 1 éves fia meghalt. (1805, 973l)

Preßburger Zeitung
(Genthon)

HB jeggyel,

selmeczi

3-ból. Bécsi

avart nyéllel

ú.

ínya város és

eg 1840-ből.

PECK, Conrad könnuva

1539-40: Pozsony, vaiskaia, zsinagóga

Ars 1997/1-3.225.

PECK ANDRÁS, éremművész

Hazánkban ma körülbelül ötven művész foglalkozik hivatásszerüen érmek és plakettek készitésével. Peck András is szerepel köztük müveivel. 44.oldx 1.jegyz.

SOÓS GYULA: Az utóbbi évtized magyar éremművészete / 1945-1955 / 44.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LVI-LVII.évf. 1957-1958. Akad.Kiadó, Bpest. 1958

Pecity Nándor

Az Iparművészeti Társulat iparmüv,targyakra kiirt pályázatán megvásárolta palyamüvét.

Művészet,1914, 92 l.

P e c i t y Nándor iparmüvész

O.M.Iparmüvészeti Társulat
mükedvelői tervek pályázatán
vásárlás

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
92.
"Kitüntetések"

MDK

Pecity Nándor

az iparművészeti tárgyak terveire kiirt pályázaton pályamunkáját megvásárolták

Eldőlt pályázatok. Magyar Iparművészet 1914. 59.l.

MIK

Pecity Nándor

Tervpályázatok eredménye. Építőipar, 52.sz.
1915.dec.28. 868 l.

Péchyné Rónay Kynga festőművész

Imádság

"Nő a művészetben"kiállitás katalógusa.1936.Műcsarnok.

Péchiné Rónay Kynga MDK

Lauranai piactér, vizf.
Villa al mare, vizf.

Uj Szalon 1934. máj.
Tavaszi kiállitás

Pécsiny Rónay Kynga MDK

Jégzajlás, vizf.

Micsarnok 1936 Jubileumi kiállitás

Péchyné Rónay Kynga MDK

Szovátai Medve tó, vizf.

Nemzeti Szalon 1942. okt.
Őszi Tárlat

Péchyné Rónay Kynga MDK

Vörös háztetők, vizf.

Munkácsy Céh IX. kiáll.
Nemzeti Szalon 1936. máj.

PÉCHYNÉ RÓNAY KYNGA

119: Patak partján, vizf.
120: Vörös háztetők, vizf.
121. Papsziget márciusban, pasztell.

A Szentendrei Festők Társasága 10 jub. kiáll. kat. 1939.

PÉCHYNÉ RÓNAY KYNGA

116: Japán Duna, vizf.
117: Zuzmara, vizf.
118. Papsziget télen, vizf.

A Szentendrei Festők Társasága 1o jub. kiáll. kat. 1939.

PÉCHYNÉ RÓNAY KINGA

111: Imádság, olajf.
113: Gyász, olajf.
114: Füzek, vizf.
115. Antalék kertje télen, vizf.

A Szentendrei Festők Társasága 10 éves jub. kiáll.kat. 1939

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Alkony, pàszt.

Naplemente, vf.

Áradás, vf.

Müterem 4.csop. kiáll. 1937. ápr.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Jégzajlás a Dunán, vf.

Munkácsy Céh 8.repr. kiáll. N.Szal. 1935. márc.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Rallerstein, vf.

5oo éves házak, vf.

Műterem őszi kiáll. 1938. okt.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Napozás, vf.

Patak partja, vf.

Müterem 5. csop.kiáll. 1937. jul.

MDK

Péchyné Rónay Kynga
grafikai művé:

Jégzajlás.Vizfestmény.

Az Orsz.Magy.Képzőm.Társ.jubileumi kiáll.
képes tárgymutatója.1936.máj-jun. 18.1.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festőművész

Szigeti strand	vizfm.
Üreg füz	"
Naplemente	"
Napozás	"
Lofoták	"
Lofoták vihar után	"
Hajóállomás	"

Péchyné Rónay Kynga gyüjtm.kiáll.kat.
1938.ápr.3-tól ápr.14-ig.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festőművész

Norvég gleccserek	vizfm.
Vihar a Lofotoknál	"
Balholmi öböl	"
Merok	"
Gudvangen fjord	"
Kitzbühel	"
Megyünk sielni	"

Péchyné Rónay Kynga gyüjtm.kiáll.
1938.ápr.3-tól ápr.14-ig.

Péchy Hendrikné

szerepelt a Nemzeti Salon téli tárlatán.

M. h. 1932. XII. 2v.

SCH SZT UVY XYZ

Bp. 1963 márc. 30.

!

...agyon sajnálom, hogy

...ni. Megkérem, hogy

lefordítás!

...ném!

Szív. üdvözli

Henrik

Péchyné Rónay Kynga

festőművész

Magyar Képzőművészek Egyesülete kiállitása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel. Piri.

Pesti Hirlap
1933.II.19.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festőművész

Patak partja	vizfm.
Híd	"
Zuzmara	"
Téli Dunapart	"
Téli hangulat	"
Papsziget	"
Magányos csónak	"

Péchyné Rónay Kynga gyűjtm.kiáll.kat.
1938.ápr.3-tól ápr.14-ig.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festőművész

Török udvar Szentendrén	vizfm.
Görög templom Szentendrén	"
Görög utca Szentendrén	"
Hősi lovas emlék	"
Kiscelli parkból	"
Zugspize	"
Norvég part	"

Péchyné Rónay Kynga gyüjtm.kiáll.kat.
1938.ápr.3-tól ápr.14-ig.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festőművész

Hahnenkamm	vizfm.
Nordcap	"
Kiscelli részlet	"
Havas háztetők	"
Téli fenyő	"
Befagyott patak	"
Téli vihar a Dunán	"

Péchyné Rónay Kynga gyüjtm.kiáll.kat.
1938.ápr.3-tól ápr.14-ig.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festőművész

"Téli Dunapart"c.alkotása a Műterem kiáll.-án.

Művész Kurir 1938. 3.sz. 38.l.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festőművész

Kertkapum télen	vizfm.
Téli táj	"
Japán hid a Duna partján	"
Dunapart nyáron	"
Alkony	"
Partrészlet	"

Péchyné Rónay Kynga gyüjtm.kiáll.kat.
1938.ápr.3-tól ápr.14-ig.

MDK

Péchyné Rónay Kynga festőművész

A Müteremben megnyilt kiáll.-on, akvarelljei, szentendrei tájai, a norvég partokról és az Alpók sziklavirágáról készült müvei .

Cikk: Kiállitás a "Müteremben".

Nemzeti Ujság 1938.ápr.3.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

"Dr Miskovits Gyula" portré repr.5.o.

Művész-Élet 1932.szept.sz.

MDK

Péchyné Rónay Kinga, festö

Schmidt Jenöné arcképe. Olf.

Nemzeti Szalon.-Téli tárlat. 1932.dec. Aut.

MDK

Péchy-Rómay Kinga, festö

Péchy Thea arcképe. Pasztell.

Nemzeti Szalon.-Tavaszi tárlat. 1931.junius. Kat.

MDK

Péchyné Rónay Kinga, festö

Özv. C sia Ignácné aecképe. Olf.

Nemzeti Szalon.-Tavaszi tárlat. 1932.junius. Kat.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

Szovátai Medve-tó, vf.

Őszi tárlat. N. Szal. 1942. okt.

MDK

Péchyné Rónay Kynga

"Szentendrei rész"c.kép repr.17.o.

Művész:Élet 1932.szept. 18.

MDK

Péchy Henrikné

1940-évi Nagybánya-Szentendrei festőművészek kiállitásán alkotásaival résztvett.

Cikk: Megnyilt a Nagybánya-Szentendrei festőm. kiáll.

Esti Ujság 1940.dec.17. 6.1.

MOK

Péchyné, Rónay Kynga

15o. Uszóbajnokok. Vizf.

Az 1939-es Szalon katalogusa.
Nemz. Szalon. 1939, jun. 1o-töl 258 íg.

Péchyné Rónay Kynga MDK

Imádság

Műcsarnok 1936. okt.nov.
A nő a müvészetben kiáll.

MDK

Péchyné Rónay ~~Kyngk~~ Kynga festő

KMTárs őszi kiáll. 1938. nov. Mücs.

37 l.

MDK

Péchyné Rónay Kinga

Ősz, paszt.

Budai Szépm. Társ. karács.kiáll. 1936. dec.

M.D.K.

Pecle József, kőműves

1761-66 között szerepel
az ceri adóösszeírásokban.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 377 old.

MDK

Peck Sámuel épitész

Vállalkozók Közl. 1909. márc. 24. 5 l.

MDK

Péchyné Rónay Kinga, festö

Duna malom. Vizf.
Hajóállomás a Dunán. "

Nemzeti Szalon.-Öszi Tárlat. 1931. szept. Kat.

Pécsiné Rónay Kinga MDK

festő

Kiállitások
Uj Magyarság 1941. jun. 15.

MDK

Péchyné Rónay Kinga, festö

Sárguló fák. Vizf.

Nemzeti Szalon, -Ösz i Tárlat. 1932, szept.- Kat.

Péchyné Rónay Kynga

Imdáság

Nicsarnok 1936 Nő a művészetben c. kiáll.

Péchyné Rónay Kynga

MDK

Dunapart

Műcsarnok 1937 Téli kiállitás

Péchyné Rónay Kynga MDK

Falusi templom, vizf.

Mücsarnok 1931 Müvészcsoportok kiállitása

Péchyné Rónai Kynga MDK

M.M. arcképe, pasztell

Mücsarnok 1931 Müvészcsoportok kiállitása

Péchyné Rónay Kynga MDK

P.G. arcképe, pasztell

Műcsarnok 1931 tavaszi kiállitás

Péchyné Rónai Kyngos

Szerepelt a művészcsoportok műcsarnoki kiállításain.

PK. 1931. II. 22.

Pechyné Rónay Zynga
plein airben festett ovezős-portraitja feltűnik.
(Král. Nemz. Sz.)

(- -ó): Független Művészek Társasága.
P. H. 931. XI. 15.

Pécsiné Rónay Kinda MDK

Téli kálvária, vizf.

Műcsarnok 1942 [redacted]

A magyar művészetért c.kiáll.

Péchyné Rónay Kynga

Vizfestményekkel szerepel a Nemzeti Szalon őszi tárlatán.

Nemzeti Ujság 1942. X. 13.

Péchy-Pilch

Művével nemzet a
Műcsarnok 75 éves jubi-
-lázis kiállításán

N. U. 936. V. 3.

Péchyné Rónay Kyinger

Szerepelt a Nemzeti Szalon tavaszi tárlatán.

PH. 1933. IV. 16.

Péchyné Rónay Kyngo

szerepelt a Nemzeti Szalon tavaszi tárlatán.

VII 1933. IV. 16.

Péchyné Rónay Kinga

„Imádság" c. képe nekrológ

„A nő a művészetben" c.

kiállításona Műcsarnokban

(emlitve)

Nemzeti Cyság 1936 X. 25

Péchyné Rónay Kinga

— **Kiállitás a „Müteremben".** A *Müterem* Kossuth Lajos-utcai helyiségeiben *Péchyné Rónay* Kynga, *Rezes Molnár* Lajos és *Kőrössy* János festőművészek állitanak ki. *Péchyné Rónay* Kynga művészetét nem szükséges a közönségnek bemutatni, eddigi sikerei után most ismét szép gyüjteménnyel szerepel. Hihetetlen virtuózitással megfestett akvareljei nagy technikai tudásról, biztos, fölényes szinkulturáról és remek kompozicióképességről tesznek tanuságot. Ugy szentendrei tájai, mint a norvég partokról és az Alpok sziklavilágáról készült művei egy komoly és elismert tehetség kézjegyeit viselik magukon. *Rezes Molnár* Lajos portréi és figurális kompozicióí pontos rajzokkal tünnek ki, amelyet finom liraiság füt át. *Kőrössy* János naturalista festő, akinek különösen hangulatos tájképei érdemelnek dicséretet.

N. Ü. 938. IV. 3

Nemzeti Ujság 1938 IV. 3

Péchyné Rónay Kinga

Szerepel a Kejzőművészeti Társulat ősi Tárlatán a Műcsarnokban.

Nemzeti Újság 1938 XI. 9

Péchyné Rónay Kinga

Vízfestményekkel nagyon a „Műtérem" csoportkiállításán (Kossuth Lajos utca)

Pesti Napló 1938 IV. 3

Péchyné Rónay Kynga

Szerepel a Nemzeti Szalon
Karácsonyi kiállításán

Nemzeti ~~Szalon~~ Lipág 1938 XII. 10

Péchyné Rónay Kinga

"Ősz" c. képe, a Budai Szépműv.Társ.tagjainak kiáll.-án.

N.U.936.XII.23.

Péchyné Rónay Kinga

"Jégzajlás" c. műve

szerepelt a műcsarnoki műtárgysorsoláson.

N.U.936.XII.23.

Péchyné Rónay Kinga

Kulisszatitkok

— *Anna főhercegasszony nyitotta meg a „Műterem" uj kiállitását. Az ünnepi vernisszázson megjelent még Jalsoviczky Károly, Say Géza, Kóp Jenő, Hódossy Gida, Ligeti Miklós és még sok előkelőség, akiket a kiállító művészek: Péchyné Rónay Kynga, Kőrössy János és Rezes Molnár Lajos fogadtak. A főhercegasszony hosszabb időt töltött a kiállításon és elismerését fejezte ki a szép anyag felett.*

N. U. 938. IV. 5

Nemzeti Ujság 1938 IV. 5

A nagy olvasóteremnek a háborúban megsemmisült freskója

azonban esetlegesek, nem számottevők.

A tájékoztatási rendszerben országos feladatokat is ellát a könyvtár. Itt szerkesztik és adják ki a külföldi és a hazai műszaki felsőoktatás irodalmát folyamatosan feltáró referáló lapot, továbbá a magyar műszaki egyetemeken elfogadott doktori disszertációk jegyzékét. Kiadványsorozataink is fontos, hézagpótló információkat tartalmaznak. A *Műszaki Tudománytörténeti Kiadványok* című sorozatnak eddig huszonhat, a *Tudományos Műszaki Bibliográfiák* címűnek tizenöt kötete jelent meg.

A szakirodalmi kiadványok mennyiségi növekedése és szerteágazó jellege, továbbá az az igény, hogy a mérnök tartson lépést a tudománnyal, szükségessé tette a műegyetemi képzésben egy új tantárgy, a szakirodalmi ismeretek oktatásának a bevezetését. Az első évfolyamon a könyvtárhasználattal ismerkednek meg a hallgatók. A felső évfolyamokon folyik a szakirodalom kutatásának az oktatása. Ezt a könyvtár mérnök tájékoztatói végzik. Munkájuk nem öncélú, hanem kapcsolódik a hallgatók valamilyen tanulmányi kötelezettségéhez (évközi feladat, tudományos diákköri téma, szakdolgozat, diplomaterv). Az egyetemi oktatást segítik a *Szakirodalom-kutatás segédkönyvei* című sorozat kötetei. A hét kötetben tízezer szakirodalmi forrásanyag adatai találhatók. Folyamatosan gyűjtjük és kiegészítéseinkben ki is adjuk az újabb enciklopédiák, lexikonok stb. adatait. A könyvtárban ugyan nem folynak számítógépes szolgáltatások, de az olvasókkal ismertetik minden korszerű megoldás lehetőségeit, feltételeit.

A könyvtár feladatai közé tartozik az egyetem politikai, esztétikai és kulturális nevelőmunkájának a támogatása is. Ennek keretében többek között kiállításokat rendeznek a könyvtár dolgozói. Ezeken nagy alkotókra, érdekes, az emberiség értékeit gyarapító könyvekre hívják fel a figyelmet.

A Műegyetemi Könyvtár beiratkozott olvasóinak a száma meghaladja a tizenegyezer főt. Ez örvendetesen nagy szám, összefügg a fiatalok érdeklődésével, tudásvágyával, de szerénytelenség nélkül megállapíthatjuk, a könyvtár kedvező feltételeivel is. Igen sokan veszik igénybe a legegyszerűbb szolgáltatásokat, sokan ülnek be az olvasótermekbe, sokan rendszeresen kölcsönöznek ki könyveket. A kölcsönzés este hat óráig, az olvasótermek este nyolc óráig tartanak nyitva. Sajnos, kevés az olvasótermi férőhely. A nappali hallgatóknak csak a 4,67% tudja igénybe venni egy időben.

A kutatómunka támogatása

A Budapesti Műszaki Egyetem nagy múltú, hatalmas kapacitású kutatási bázis. Az oktatók és kutatók információigényének a kielégítése bonyolult és nehéz feladat. Az értékes könyvtári állomány segít ugyan ennek a feladatnak a megoldásában, de önmagában nem adhat az érdekeltek számára teljes támogatást. Ezért került előtérbe a könyvtárak együttműködése. Ezt a Műegyetemi Könyvtár és az Országos Műszaki Könyvtár között szerződés szabályozza.

A könyvtár szakbibliográfiák összeállításával is támogatja az egyetemi oktató és kutató munkát. Ez meglehetősen népszerű szolgáltatás. Jól működik a szóbeli szaktájékoztatás is, ez a gyakorlott, idegen nyelvet jól ismerő mérnöktájékoztatóknak köszönhető.

Az egyetem tudományos publikációinak a regisztrálását is a könyvtár munkatársai végzik. Az egyetem évkönyveiben szerzői és tárgymutatóval jelenik meg a publikációk bibliográfiája. A Műegyetemi Könyvtárban készültek és készülnek egyes szakfolyóiratok összefoglaló (kumulatív) indexei. A hosszabb időszakot felölelő mutatók nagyon megkönnyítik a szakirodalom használatát. A könyvtár dolgozói közül többen maguk is végeznek kutatómunkát az informatika témakörében. Számottevő és hasznosítható eredmények születtek a szakirodalom szóródásának, a publikációk hivatkozásainak, az állomány összetételének a vizsgálata terén. A könyvtár munkatársai dolgozták fel az egyetem történetét a kétszáz éves jubileum alkalmából.

Nem kétséges, hogy a társadalom fejlődése és a könyvtárak, a könyvtári szolgáltatások fejlettsége és fejlődése között igen szoros a kapcsolat. Az információk átvétele és hasznosítása, a külföldi tapasztalatok és eredmények adaptálása mai helyzetünkben különösen fontos az egész ország számára. Ezért növekszik egyre inkább a könyvtárak, köztük a szakkönyvtárak szerepe.

A könyvtár raktári szárnya jelenleg

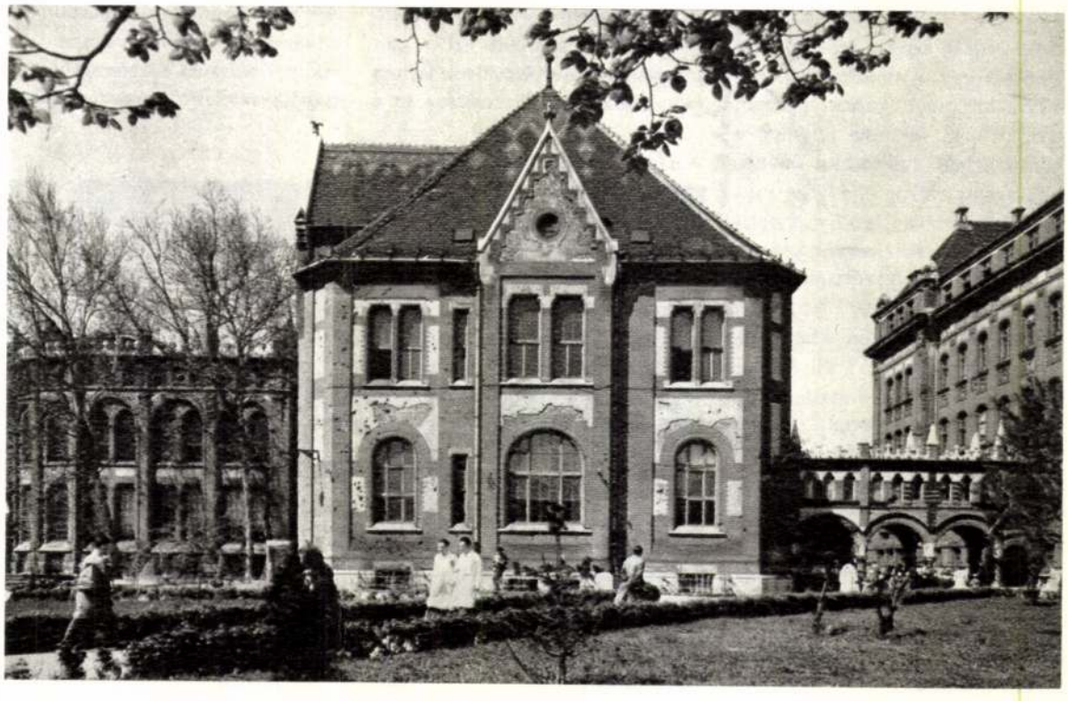

raktárat építettünk, majd a jó tapasztalatok nyomán újabbakat. Ma már öt tömör raktárunk van. A régi raktári polcozat levegősége tette lehetővé a sűrítést. A polcok közé elhelyezett újabb polcsorok révén tetemes raktári kapacitást nyertünk. A polcsűrítéssel és a tömör raktárakkal, anélkül, hogy új épületet kellett volna emelni, 280 000 kötet elhelyezésére szolgáló raktári férőhelyet nyertünk. Meg kell azonban jegyeznem, hogy a beáramló új forrásanyag elhelyezése érdekében 120 000 kötet elavult és fölös művet vontunk ki az állományból.

A rendezések, átalakítások során az is kiderült, hogy a régi épület felújításra szorul. Különösen fontossá vált a villamos vezetékek cseréje, korszerűsítése.

A könyvtárépület rekonstrukciójának első szakasza 1981-ben fejeződött be. A munka során — a műemlékvédelmi és az ergonómiai szempontok érvényesítésével — korszerűsítették a munkaszobákat és az olvasótermeket. Az épület tetőzetét mozaiklapos cserepekkel az eredeti állapotnak megfelelően hozták rendbe. A könyvtárépület aulája korszerű és az épület stílusához igazodó világításával ismét esztétikai látványosság. A 400 m² alapterületű, 230 férőhelyes olvasóterem pedig fővárosunk egyik építészeti nevezetessége.

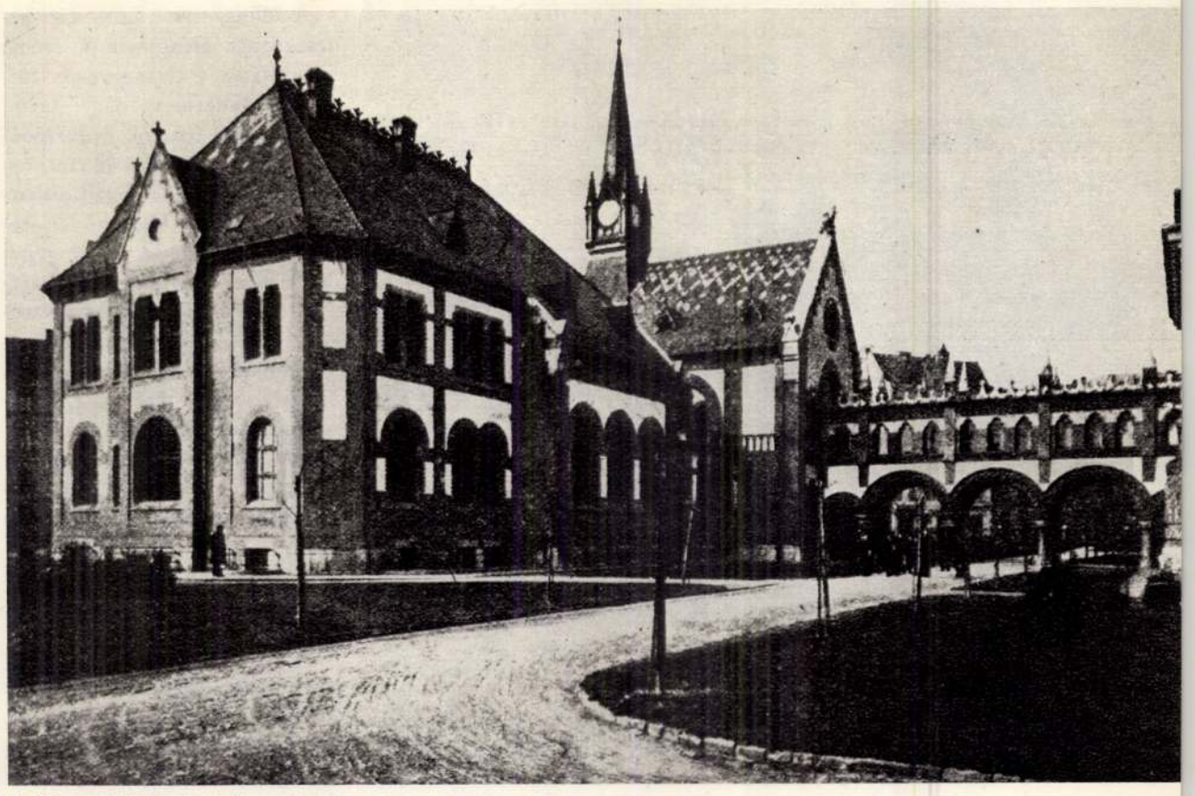

A Központi Könyvtár épülete

A könyvtári szolgáltatások fejlődése

Az ezután következő években elkészül egy új tanulmányi épület is, ahol helyet kap az egyetem levéltára. A levéltár jelenleg a könyvtárban működik, önállósulása egyúttal a könyvtár raktározási gondjain is enyhít valamelyest. A távlati tervek szerint az ELTE Természettudományi Karának és a BME Központi Könyvtárának közös könyvtárépülete fog felépülni a VII. ötéves tervben a Petőfi-híd melletti ún. vásárvárosi területen. Addig azonban, amíg az új épület elkészül, átmeneti intézkedésekre van szükség. Kézenfekvőnek látszik, hogy a régi állomány 60—80 000 kötetét központi tároló raktárban helyezzük el, így, ha nem is könnyen, de ehhez az állományhoz is hozzáférhetnek az érdeklődők.

A könyvtár szolgáltatásainak alapja az értékes állomány. Mindenfajta könyvtár, de különösen egy szakkönyvtár akkor képes megfelelni céljának és feladatának, ha új beszerzéseivel lépést tart a szaktudomány fejlődésével. Sajnos a könyvtárakat beszerzéseik csökkentésére kényszerítette az a világméretű drágulási folyamat, amely kihat a mi munkánkra is. Ennek ellenére a Műegyetemi Könyvtár célja, hogy beszerzéseit az eddigi szinten megtartsa. A főhatóság és az egyetem vezetőinek a támogatásával sikerült ezt a célt megvalósítani. Különösen fontos a folyóiratbázis biztosítása és a nagy értékű könyvsorozatok folyamatos beszerzése.

Az állományépítés fontos eszköze — a vétel mellett — a csere. A könyvtár jelentős nemzetközi kapcsolatait és cserelehetőségeit bizonyítja az a tény, hogy hetvenhat ország kilencszáznegyvennyolc intézményével építettünk ki és tartunk kapcsolatot. Egyetemünk és könyvtárunk kiadványaiért doktori disszertációkat, egyetemi évkönyveket, programokat, valamint szakmai folyóiratokat kapunk cserébe. A külföldről érkező egyetemi kiadványokból állítjuk össze „*Az európai műszaki egyetemek és főiskolák szakosítási rendje*" című kiadványunkat. A sorozat egyes kötetei részletesen feltárják egy-egy ország felsőoktatási rendszerét, s közlik a fontosabb szakok részletes tanterveit. Ezzel is hozzájárulunk a külföldi felsőoktatási eredmények megismertetéséhez, azok hasznosításához.

A nagy olvasóterem az ötvenes években

A Műegyetemi Könyvtár a hetvenes években fejlesztette ki reprográfiai gépparkját. Három xerox automata készíti a másolatokat a szakirodalmi dokumentumokról. Készpénzfizetés ellenében azonnal készülnek másolatok a legújabb folyóiratok számaiból. A másolatok iránti igény nagy, és egyre többen élnek a lehetőséggel. A fokozott igénybevétel elhasználta a gépeket. Ez nemcsak a mi, hanem az egész magyar könyvtárügyre jellemző, súlyos gond. Új gépeket csak tőkés devizáért lehet beszerezni, a devizakorlátozó intézkedések azonban erre vajmi kevés módot adnak. Pedig az információcsere ma már a tudományos fejlődés elengedhetetlen feltétele.

A mikrofilmtechnika robbanásszerű elterjedését jelző jóslatok, prognózisok nem igazolódtak. A könyvtár rendelkezik ugyan mikrofilm és mikrolap (mikrokártya) leolvasó és másoló berendezéssel, az igények

épülettervező Vállalat belsőépítész szakmérnökénél.

— 1956-ban kerültem a KÖZTI-hez, s azóta, pár évet leszámítva, ezzel az épülettel foglalkozom. Amikor 1958 végén kormányzatunk úgy döntött, hogy a volt királyi palotát kulturális intézmények számára kell átalakítani, a kezdeti ütemezés szerint először a legmostohább körülmények között lévő nemzeti könyvtárat akarták befejezni. Az első teljes kiviteli tervet *Havassy Pál* építész-tervezővel együtt készítettük el. A könyvtár külső stílusa adva volt, az épület eklektikus barokk homlokzatát meghagytuk eredeti formájában. Belső építészeti átalakítása és berendezése viszont már teljes mértékben a korszerű könyvtári igényeknek megfelelően történt. A Budavári Palota épületei közül a könyvtár tervezése okozta a legtöbb nehézséget. Az F épület, a maga 250 ezer légköbméterével az ország legnagyobb középülete. Az építkezés lelassult, s néhány „takarékossági hullám" is elérte a könyvtárat. Az átadási határidő gyakori eltolódásával minden egyes tervet újra és újra át kellett értékelnünk. Az alapterv nem változott ugyan, de két-három alkalommal — műszaki, könyvtártechnológiai és esztétikai okokból — szükség volt korszerűsítésre.

— A korabeli berendezések közül nem maradt meg semmi?

— A főbejárati előcsarnok és a VI. szint közötti háromkarú díszlépcsőnek, az úgynevezett diplomatalépcsőnek épen maradt 17 fokát kiegészítjük és visszaállítjuk eredeti formájára. A főbejárattal szemben újból látható lesz Fadrusz János, carrarai márványból készített, két Atlasz szobra. Az építkezés idején a bejárat három gyönyörű kovácsoltvas rácsozatából eltűnt az egyik, a másik kettő eredeti helyére fog kerülni.

A könyvtár belsejének ma még csak körvonalai látszanak. De egy kis fantáziával, no és az alaprajz segítségével elképzelhetjük, mit hol találunk, ha minden együtt lesz. A főbejárat az Oroszlán-udvarról nyílik. Az V. szinten lehet csupán érzékelni a hatalmas épület belső konstrukcióját. A VI. szinten különgyűjtemények és kiállítások, a galérián hangszigetelt zenehallgató fülkék fogadják majd a látogatókat. A következő két emeleten vannak a nagy olvasótermek (derült időben természetes fény mellett lehet olvasni). A IX. — legfelső — szint kiemelkedik az épületből: a klubot, a büfét és a klímagépházat foglalja magába. A IV. emelet a könyvtári feldolgozásé. A teher- és postaforgalom a III. szinten, a Csikós-udvar felől nyíló kapun át bonyolódik. Innen indulnak a szolgálati lépcsők és a felvonók. Egy emelettel lejjebb van a könyvtár „üzemi" szintje: nagy fotólabor, könyvkötészet, sokszorosító üzem és a Telelift saját gépháza található itt. Az első szinten gépházak, a Várhegybe beépített félemeleten pedig raktárak vannak.

Az épület fele klimatizálva van, a raktárakban optimális hőmérséklet és páratartalom biztosítható. A bútorok modernek, kényelmesek, a fémpolcok könnyen állíthatók és leszerelhetők. Véleményem szerint, az OSZK Európa egyik legkorszerűbb nemzeti könyvtára lesz.

Könyvtárakra pedig szükség van!

A riport utolsó állomása a Művelődésügyi Minisztérium. *Sárdy Péter*, a könyvtári osztály helyettes vezetője is bizakodik. Talán még fogadást is kötne arra, hogy jövőre át fogják adni az OSZK új épületét. De vajon még meddig tudja tárolni rohamosan gyarapodó állományát?

— Voltak, akik azt állították, hogy mire a könyvtár felköltözik a Várba, már ki is nőtte az épületet. Ez azért túlzás. Szerintem az ezredfordulóig nem lesz raktározási problémája. Okulva a külföldi könyvtárak tapasztalataiból, azokat a régi hírlapokat, amelyeket az olvasók úgyis csak mikrofilmen tanulmányozhatnak, fokozatosan ki lehetne telepíteni külső raktárakba. Rengeteg hely felszabadulna így.

— Az OSZK építési kálváriája mennyire jellemző könyvtáraink helyzetére?

— Sajnos, általános jelenség nálunk, hogy a beruházási keretek elosztásakor a könyvtáraknak legtöbbször csak a sor vége felé jut hely. Az az érzésem, hogy amikor a hetvenes évek elején és közepén a beruházási lehetőségek a mainál lényegesen kedvezőbbek voltak, egyéb művelődési intézmények sok esetben előnyt élveztek a könyvtárakkal szemben. Mire sor került volna a könyvtárak építésére és rendbehozására, addigra elfogyott a pénz. Pedig könyvtárakra igenis szükség van. Méghozzá sok nagy, gazdag könyvtárra. Most néhány évig valószínűleg nem számíthatunk jelentősebb előrelépésre. Különösen Budapesten nem, ahol más területeken, ágazatokban is rendkívül komoly gondok vannak.

Az országban a főváros könyvtári ellátottsága a legrosszabb. Az OSZK megnyitásával sokat javul a helyzet, hiszen majdnem megkétszereződik az olvasói férőhelyek száma. Örüljünk tehát, hogy nemzeti könyvtárunk sorsa végre rendeződött, de közben ne feledkezzünk el a többi súlyos, égető könyvtárproblémáról sem. Gondoljunk csak a metró építése miatt kissé „megroggyant" Egyetemi Könyvtárra vagy az Orvostudományi Egyetem kicsire méretezett könyvtárára, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár túlzsúfolt központjára. Ha ezeknek az épületeknek is megoldódna a nehéz helyzete, akkor talán elérnénk az európai fővárosok átlagos szintjét. Mert most, bizony, még jócskán e szint alatt vagyunk...

Az Ybl-szárny

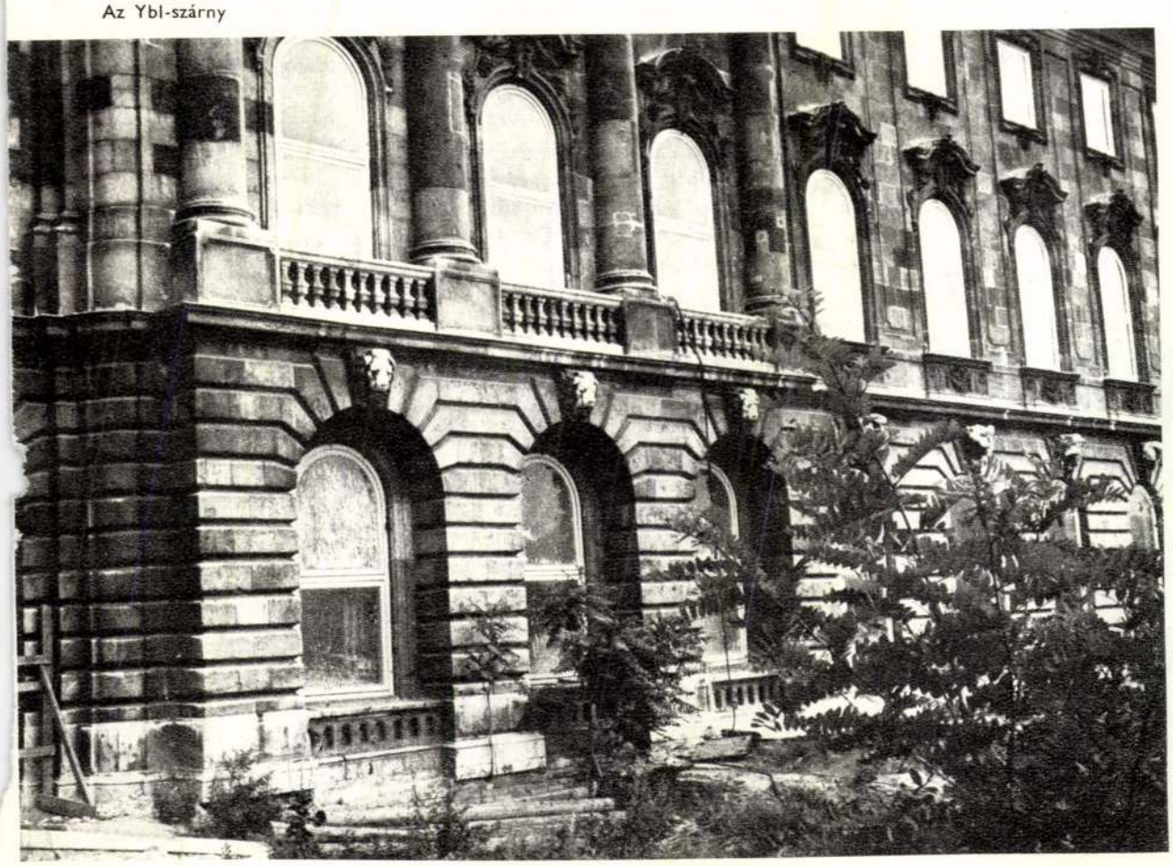

DR. HÉBERGER KÁROLY

A Műegyetemi Könyvtár

Az 1848. május 9-én alapított Műegyetemi Könyvtár mai épülete 1909-ben készült el Pecz Samu tervei alapján, aki korának építészeti felfogása szerint elkülönítette a raktári, az olvasói és a feldolgozói munkatereket. Ma már a megváltozott igányek másfajta elosztást, arányt követelnek meg egy korszerű könyvtártól. Hatalmas, szabadpolcos terek adnak ízelítőt a könyvtár gazdagságából, és segítenek a tájékozódásban, választásban. A Műegyetemi Könyvtár fejlesztése során ezt a szempontot tartották szem előtt a szakemberek, az állomány gyarapításával együtt járt az a törekvés, hogy a könyvek, folyóiratok minél könnyebben hozzáférhetők legyenek. Ehhez, persze, hely kellett.

Belső átalakításokkal sikerült elérni, hogy a nagy olvasóteremben 1500 kötet lexikont és szótárt, a tájékoztató helyiségekben 12 000 kötet szakmai, tájékoztatási anyagot helyezhettünk el. A kölcsönző mellett 8 000 kötet szépirodalmi és 600 kötet társadalomtudományi mű található. Az épület adottságai miatt így is csak a teljes állomány 4,8 százaléka található szabadpolcon. Előnyös viszont, hogy a folyóirat-olvasó-teremben a folyóirat-állomány kurrens füzetei állandóan az érdeklődők rendelkezésére állnak. A beérkező új könyvekről természetesen értesítjük az érdekelt tanszékeket, és az új műveket folyamatosan bemutatjuk.

Majd minden könyvtár előbb-utóbb kinövi „ruháját", saját, eredeti épületét. Szerencsére a tervező gondolt a fejlesztésre is. Az épület raktári szárnyának tartóoszlopait úgy tervezte, hogy azokra további hat szintet lehessen még ráépíteni. Az eredetileg tervbe vett tizenkét szintes raktári szárnyat ugyanis 1909-ben nem tudták felépíteni. Az ok nagyon kézenfekvő és nagyon prózai: nem volt elég pénz a megvalósításra, ez a terv a „beruházási keretek elégtelensége miatt" csak terv maradt. Több mint egy fél évszázad eltelte után, 1967-ben azonban több variánsban is elkészültek a raktári szárny emeletráépítésének építészeti tervei. Volt egy hat-, egy háromszintes ráépítési variáció, ezek alkalmazkodtak az épület eredeti stílusához, valamint volt egy, a modern stílusiskola jegyében fogant négyszintes terv is. Az elkészült terveket élesen bírálták, végül egyiket sem fogadták el. A hatszintes ráépítés tömeghatását városképi szempontból kifogásolták, a háromszintest gyakorlati szempontból, ugyanis a három szint csak rövid időre segítene a raktározási gondokon, a modern változatot pedig esztétikai megfontolásból vetették el.

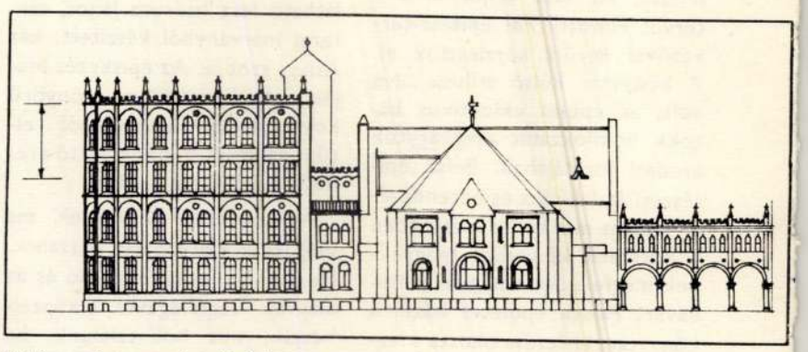

A háromszintes emeletráépítés terve

Érdekes, hogy ezután is számos terv készült a gondok enyhítésére. Az egyik a raktári szárny patkó alakú körülépítésével és csupán egy szint ráépítésével szándékozta a raktárbővítés kérdését megoldani. Ez ellen is esztétikai kifogások merültek föl. A könyvtári munkahelyek bővítése és kutatótermek létesítése is szerepelt a tervekben. Készült terv például az eredeti könyvtárépülethez csatlakozó toldalék épületek emelésére, és külön toronyraktári terv is készült. Ezek azonban már az egyetem területének sűrű beépítettsége miatt sem voltak megvalósíthatók. Az említett fejlesztési tervek elvetése miatt más megoldásokat kellett keresni.

A szakirodalomból szereztünk tudomást a mozgatható polcos, ún. tömör raktárakról. Ezeknél a raktári kapacitás a hagyományos polcozat többszöröse. Először csak egy tömör

PECZ Samu Budapest 1849.

Szoborcsoport a könyvtár előterében a két háború között

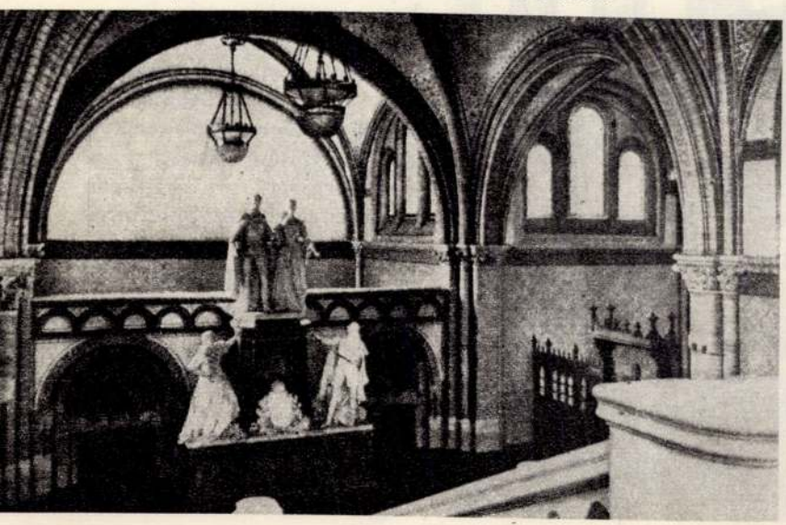

Az újjáalakított kölcsönzőtér

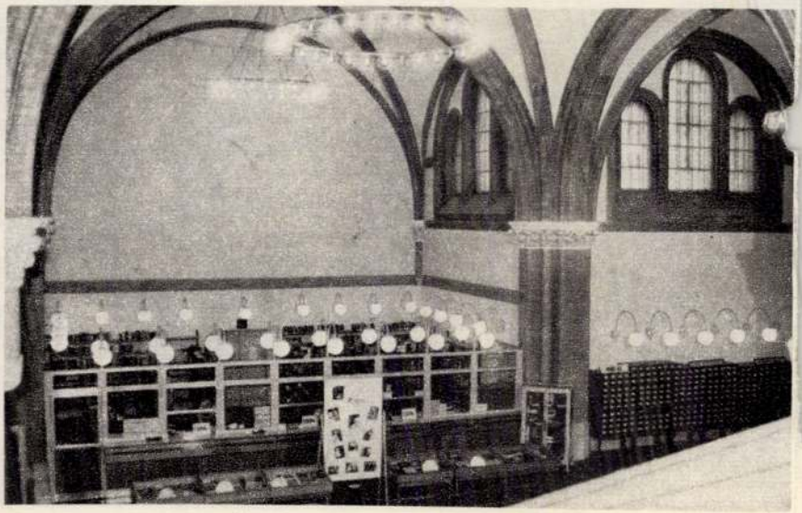

a felső 50 *cm* vastag rész 1 rész románcementből, 4 rész dunakavicsból és 4 rész zúzott kőből készült.

Az összes falazat románcément-habarcsba (1 rész románcement 3 rész dunahomok) van rakva, mit az épületben levő vasszerkezetű oszlopok és egyéb szerkezetek, valamint a külső sarkokon elhelyezett puha kőburkolat tett szükségessé.

Közönséges mészhabarcsot csakis a Vámház-körút mentén elhelyezett hivatalhelyiségek falának bejárat feletti boltozataihoz és a belső vakolatnak készítésére használtunk. Portlandcémenthabarcs (1 rész portlandcément 2·5 rész dunahomok) a nagyobb nyomás alatt álló falrészeknél van.

Így az összes vasoszlop, rácsos gerenda stb. alatt kőkocka helyett megfelelő magasságú portlandcément-téglafalazat van, a téglák teherbírósága legalább is 250 *kg* *cm*²-kint. Az oszloplábak, saruk stb. talplemezeinek területe azonban oly nagy, hogy az általuk megterhelt portlandcementfalazatra legfeljebb 14 *kg* teher jut *cm*²-ként.

A határfalakon belül levő pince felett, mind a fő, mind a baromficsarnokban vasszerkezetű oszlopokkal és kisebb falazott pillérekkel alátámasztott téglaboltozatos vasgerendafödém van. Falazott pilléreket csakis a felső nagy vasoszlopok alatt alkalmaztunk.

A csarnok összes vasszerkezetei hegesztett vasból valók, csak a hengerelt tartókat készítettük Thomas-vasból.

A rácsos szerkezetű oszlopok felett, átlag 6 *m* távolban egymástól s a csarnok főtengelyével párhuzamosan vannak elrendezve a pincefödém-szerkezet hossztartói s ezekre merőlegesen átlag 1 *m* távolban a hengerelt kereszttartók. A hossztartók magasabb szögecselttartók, szerkezetűket az V. tábla láttatja, ezeknek minden második nyílását csuklókkal láttuk el, hogy a statikailag határozatlan s a dilatáció és egyéb szempontból káros, a csuklós tartóknál pedig sokkal több vasanyagot kívánó kéttámaszú tartókat elkerüljük.

A csuklót 2·5 *cm* vastag vaslemezek alkotják, melyeket a konzolos tartókhoz alul, a közbevetett tartóhoz pedig felül vagy az egész magasságnak megfelelően szegecselték a tartó végéhez, elegendő tért engedve a dilatációra is.

Ezek a tartók, melyeket nálunk a középítés céljaira tudtunkkal még nem használtak, a 2 támaszú tartókkal szemben körülbelül egyharmad anyagmegtakarítást engednek meg s mint az eddigi tapasztalat mutatja, teljesen beváltak.

Az egymástól 1 *m* távolban elhelyezett keresztgerendák között románcementbe falazott 15 *cm* vastag poroszsüveg-boltozat van, mely a kocsiút alatt is teljesen megfelelőnek bizonyult.

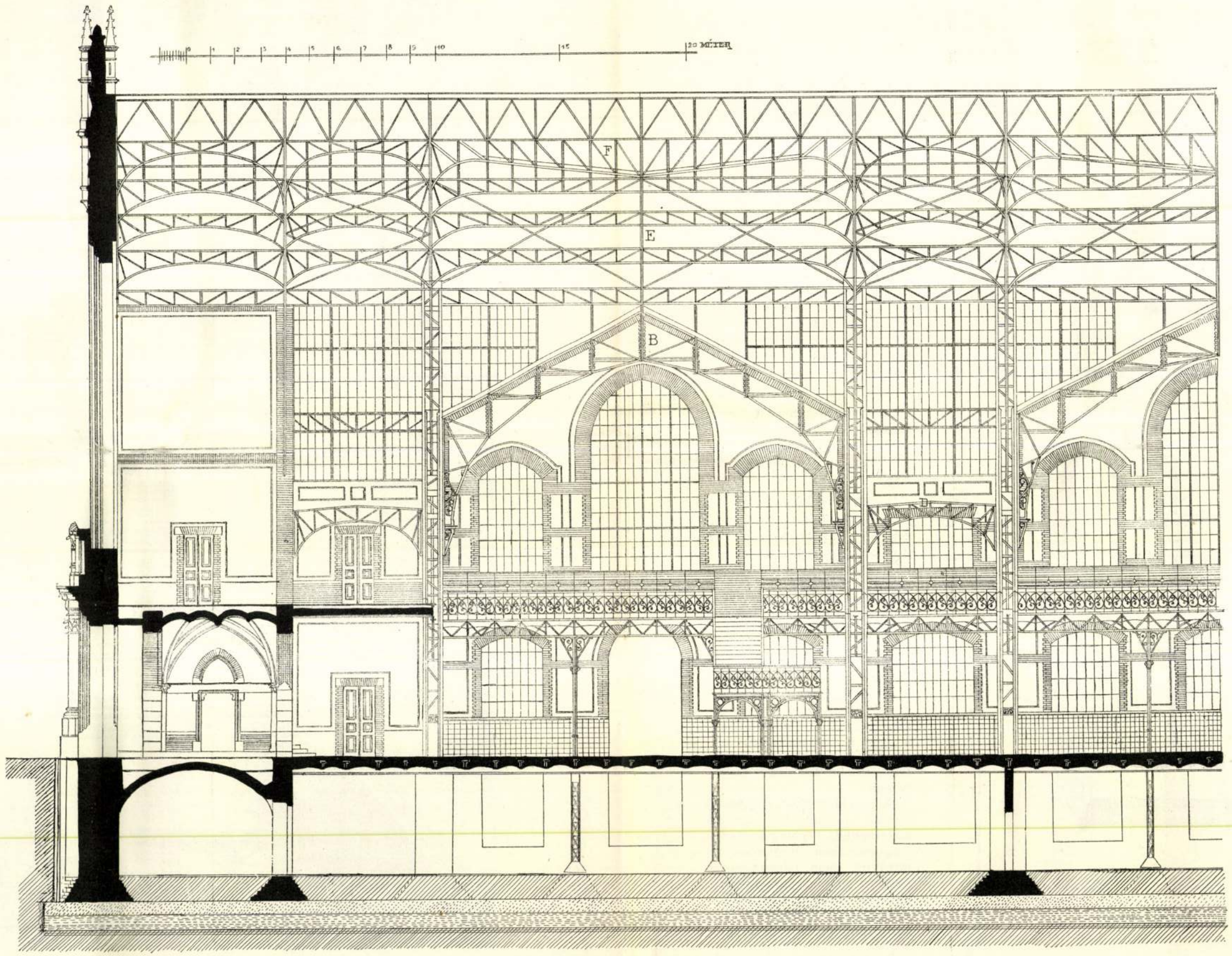

4. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok hosszanti metszetének egy része.

A pincefödém és oszlopszerkezet számításának alapjául a kocsiút kivételével mindenütt *cm*²-ként 1100 *kg*, a kocsiútnál pedig 1300 *kg* összes terhelést vettünk.

A vasnak megengedhető igénybevételét *cm*²-ként 1000 *kg*-ra vettük, csak a vasuti vágányt alátámasztó szerkezeteket számítottuk nagyobb biztosságra (*cm*²-kint 700 *kg*-mal).

A sóház-utcai hosszfal mentén, 4 *m* széles peronnal elválasztva, halad a két vasuti vágány, azonban ezek közül csak azt használják, mely a faltól 95 *cm*-nyire fekszik. A másiknak, a baromficsarnok csonka vágányának kivételével, csak az alapját készítették el, melyet a forgalom nagyobbodásáig befödtek. Ez a munka nehézséget nem okozott, mivel a vágány kunettben fut.

A vasuti vágány alatti részt a csarnok több részéhez hasonló módon pincének rendeztük be, miért is itt erősebb oszlopok és hossztartók segítségével vashídszerkezetet kellett létesíteni.

Ugyanis a 0·80 *m* magas, szintén csuklósszerkezetű hossztartók közé 1·40—1·50 *m* távolban kereszttartókat és ezek közé ismét egymástól 1·80 *m* távolban alacsonyabb hossztartókat rendeztünk el. Az alacsonyabb hossztartókra helyezett talpfák felett a sineken kívül még tölgyfapadló és Ofner-lemezburkolat van elrendezve.

A vaslemez illetőleg tölgyfaburkolat alatt a kereszttartók közé még betonboltozatot helyeztünk, hogy a pince itt is megfelelő elzárást nyerjen.

A pincét cementtel burkoltuk, melynek a tisztogatásnál összegyűlő víz levezetésére kellő esése van.

A földszinti kocsiutat s a nagyban való árúsításra szánt rész közlekedő útjait aszfalttal, a többi részét pedig keramittal burkoltuk, mely utóbbi az árúrekeszek alatt 10 *cm*-re ki van emelve.

Az aszfaltréteg vastagsága a kocsiútakon 4 *cm*-es, a többi helyen 2 *cm*-es.

A karzat födéme vastartók közé csömöszölt portlandcément-beton, melynek felső portlandcémentsímítása a karzat burkolatát alkotja.

A fedél a Vámházkörúton elhelyezett hivatalos helyiségeknek megfelelő épületrészen kívül, melynek fafödélszéke van, minden részében vasszerkezetű.

Mind a középső főcsarnok (lásd a VI. tábla *A*-val jelelt részét), mind a reá merőleges mellékcsarnokok (*B*) főszarui (lásd a 4-ik ábrát) ívalakúak. Ezeknek az ívalakú főszaruzatoknak kezdőpontjait erősítettük meg, hogy az itt fellépő oldalnyomást a csatlakozó szerkezet ellensúlyozhassa, vagyis a főszaruzatot alkotó rácsos tartó nem szerepel úgy, mint egyszerű kéttámaszú tartó, hanem mint ívtartó, miért is a főszarut különösen a középen sokkal kisebb keresztmetszetűre méreteztük. E körülmény nem-

csak a tartó költségeit kisebbítette tetemesen, hanem a tetőnek sokkal könnyebb, merészebb és ívalakjának megfelelő statika-aesthetikai, tehát szebb alakot is kölcsönzött.

Megjegyzem azonban, hogy ott, a hol szükséges volt, az íveknél fellépő vízszintes erő ellensúlyozására, az alátámasztó és különben szabadon álló oszlopokat erősebben méreteztük.

Véleményünk szerint az épület állékonyságára s vele együtt az egész belsőtér tagozására és így architektonikus hatására nézve is csak előnyös lehet az oszlopoknak, mint az egész épületet alátámasztani hivatott szerkezeteknek, erősebb alakítása.

A főszaruzatokat alkotó 20 *m* (*A*) és 17 *m* feszítő távolú (*B*) ívtartók belerőinek kiszámítására feltételeztük, hogy az ív 2 csuklós, mely feltevés elfogadható, tekintve azt, hogy az ívek rácsos szerkezetének a kezdőpontnál legkisebb szélessége van, feltételeztük továbbá azt is, hogy a két öv keresztmetszete állandó.

A rácsos ívalakú főszaruzatok vízszintes reakcióit e feltételek mellett a rugalmassági elmélet alapján aránylag könnyen meghatározhattuk. Hasonló elvek alapján számítottuk ki és szerkesztettük meg a 6 *m* széles facément fedeleket alátámasztó rácsos ívek és facément fedelek főszaruit is.

A vasszerkezetű fedelek számításakor a következő terhelési adatok voltak az irányadók:

I. *A 20 m és 17 m ívközzel biró fedeleknél:* A *fedélhéj* súlya, beleszámítva a 16/13 keresztmetű szarufákat, az alsó és felső deszkaburkolatot és cinkbádogfödést:

m^2-ként	62 *kg*
hónyomás m^2-ként	60 *kg*
szélnyomás 10 fok-nál m^2-ként . . .	120 *kg*.

II. *A facément födeleknél:* Önsúly m^2-ként 400 *kg*. Hónyomás m^2-ként 150 *kg*.

A középső, 20 *m* ívközzel biró, főcsarnokban az ívalakú főcsarnokot a csatolható mellékcsarnokok szélességének megfelelően 6 *m* és 17 *m* távolságba helyeztük egymástól, a 17 *m* széles mellékcsarnoknál pedig átlag 6 *m* távolban.

A főszaruzatra vannak erősítve a vízszintes rácsos szerkezetű s egymástól átlag 2·50 *m* távolban levő szelemenek, melyek az arcvonalra s így a szelemenekre is merőlegesen fektetett szarufák alátámasztására szolgálnak.

A fedélhéj súlyától egyenletesen megterhelt rácsos szelemenek, eltérőleg a többi egyenletesen megterhelt tartóktól, nem párhuzamos övezetű tartók, hanem az alsó öv lefelé fordított ellipszis, mely elrendezés a főszaruzatok miatt volt szükséges.

A főszaruzatok alsó övei ugyanis íves voltuk követ-

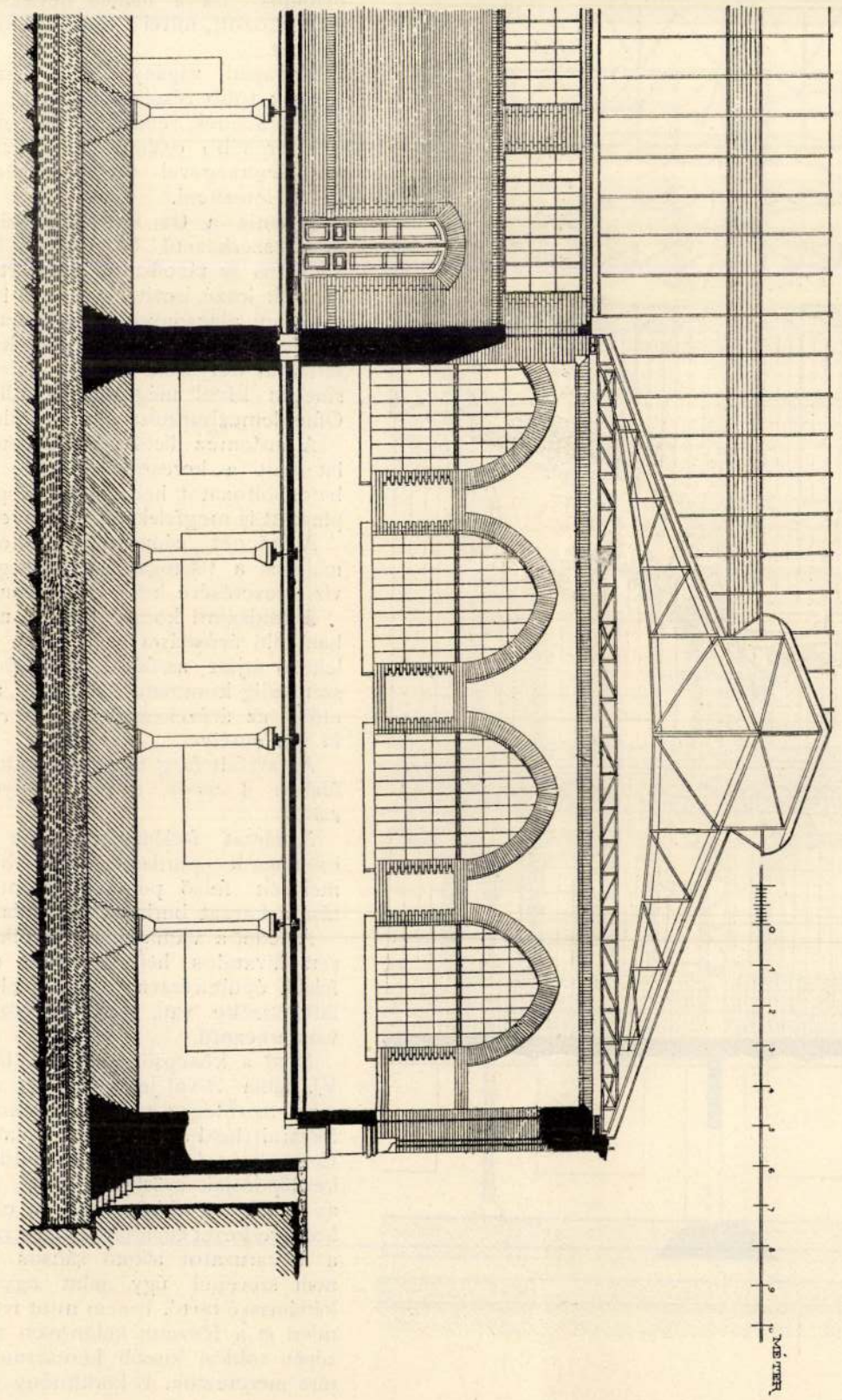

5. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok baromfi-csarnokának metszete a középrészen.

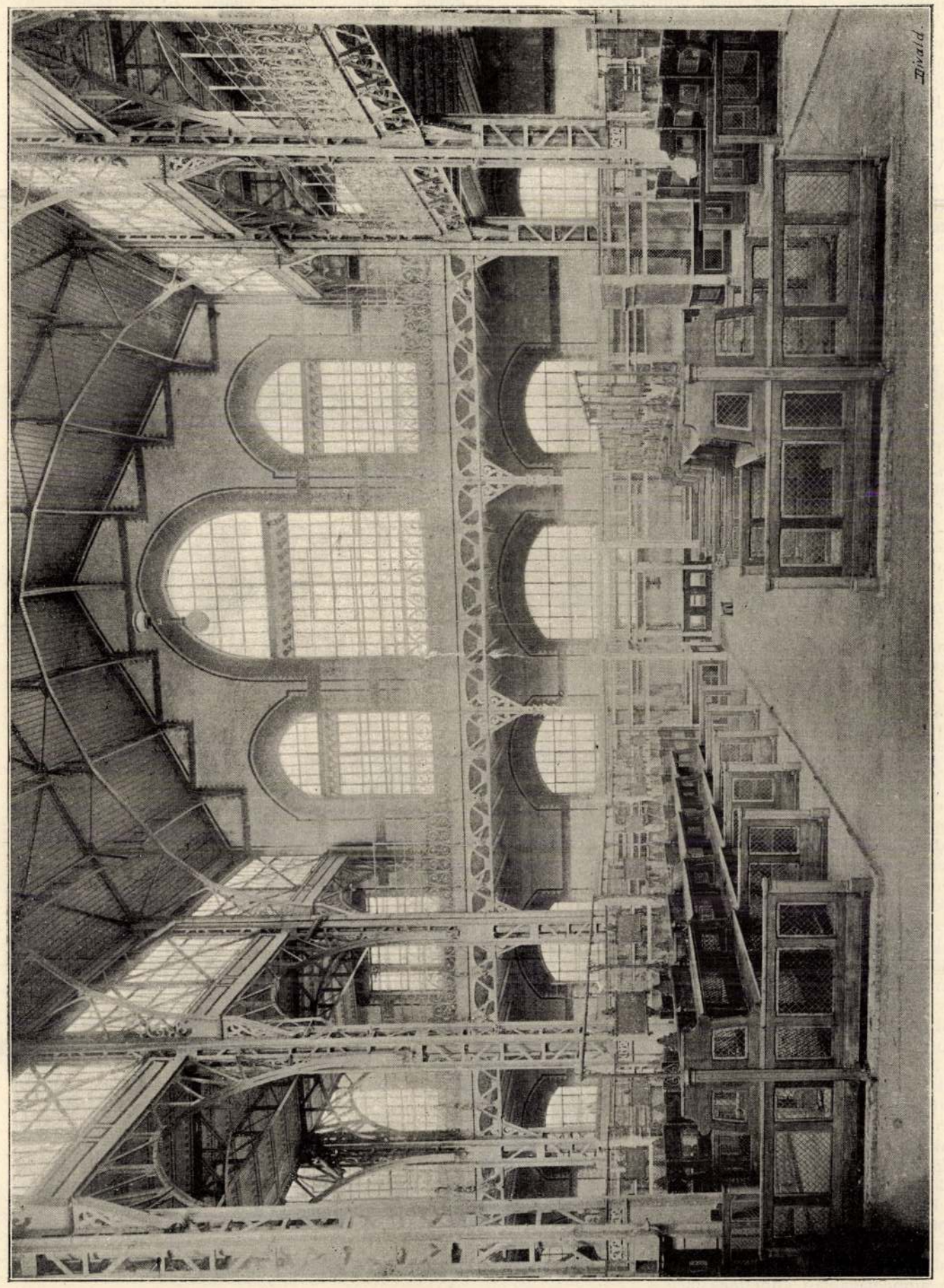

3. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok kereszthajójának belseje.

végigvonuló szellőztetőjén át távozhatik el. Ezenkívül az összes világító felszínekbe illeszteti idomvas-ablakokat emelős vasszerkezetekkel szabályozható szellőztető ablaksarokkal szereltük fel, hogy a csarnok lehető tökéletes szellőztetését biztosítsuk. Ugyanilyen szerkezetűek a pince széles nagy aknái mögé helyezett idomvasablakok is, melyek a pincéből a tetőereszek fölé vezetett kürtőcsövekkel együtt a pincét alaposan szellőztetik. A szellőztető kürtőcsöveket, a tetőket hordó összes rácsososzlopok belsejébe helyeztük el. Ezeken kívül még a földszint talajába is igtattunk be világító és szellőztető nyílásokat.

A vámház-körúti épületrésznek a főkaputól balra eső részében van elhelyezve, a vásárcsarnoki-felügyelőség, tőszomszédságában, a detail-árúsítás.

A falak mentén a húsárú-helyek vannak, miért is a tisztántartás végett ezeket átlag 2·00 méter magasságban *fajánsszsal* burkoltuk. Ezek, valamint velük szemben a mintegy 2·7 méter széles gyalogút túloldalán s a pipa-utcai határfallal párhuzamosan elhelyezett szabadon álló húsárú-helyek, átlag 4·50—5.00 m^2 területű vasvázas dróthálófallal elkerített rekeszek, melyek tolóajtóval zárhatók el. Felszerelésükhöz tartozik egy márványlappal bíró tölgyfaasztal, polcokkal és fiókokkal, egy mérleg és a rekesz mennyezetén egy vastartó keret, a hús felakasztására.

Ettől oldalt a középső kocsiútig terjedő területen a zöldség, gyümölcs, sajt, vaj s más efféle élelmiszer, tölgyfából és vasból készített 3 polcos rekeszei foglalnak helyet.

Ezeket oly módon szerkesztettük, hogy az árúrekeszek válaszfalai kiemelhetők és félrekeszhosszanként közbeigtathatók, miáltal az árúhely nagysága tetszés szerint változtatható.

A főcsarnok végén a detail-oldal berekesztését a hal-árúhelyek alkotják, melyeknek masszív tölgyfamedencéiben állandóan friss víz cirkulál.

Az árúhelyek sorszámmal vannak ellátva s kellőleg gondoskodtunk arról is, hogy minden árús neve címtáblára legyen írható. A detail-oldalon van 92 húsárú rekesz, 184 zöldségárú rekesz és 12 halárú rekesz.

Ideiglenesen 1—1 napra szolgáló detail árúhelyekre esetleg a 9 *m* széles kocsiút is felhasználható, melynek 4 *cm* vastag aszfaltburkolatába az árúhelyek elhelyezése céljából rézgombok és rézszámok segítségével négyzetméterbeosztás készült. Az így felhasználható terület kiterjedése: 222 m^2.

Nagyban való árúsításra szolgál a sóház utcai határfal mentén a csarnokba vezető vágánytól a középső kocsiútig terjedő terület.

E területen a csarnok elején és végén 1—1 vásárközvetítő rekeszt találunk, irodával együtt. Ezek vasvázú dróthálófalakból állanak, húsfogasokkal, halmedencével és polcokkal berendezve. A vásárközvetítő rekeszek előtt hagyott 7 *m* széles terület árverezésre szolgál, melyen 1—1 e célra szolgáló pódium van felállítva.

A nagyban való árúsításra szolgáló terület közepén 15 nagyobb és 32 kisebb húsrekesz van felállítva, melyekhez a hús tisztogatására szolgáló mosogatótér tartozik.

Ez oldalon rendelkezésre áll még a nagyban való árúsítás céljaira négyszögméter beosztással ellátott 6 területrész, mintegy 617 m^2 kiterjedésben.

Hogy az árúsítás zavartalanul folyhassék le, az en-gross oldalt drót hálófallal és láncokkal választottuk el a detail-árúsítás területjétől.

Rendkívüli nehézséget okozott a földszintnivó megoldása a célszerűség azon elengedhetetlen követelménye miatt, hogy mind a csarnokba való bejutás, mind a csarnokban való közlekedés lépcső mellőzésével történhessék.

Minthogy azonban a különben is teljesen szabálytalan alakú telek egyes pontjai igen jelentékenyen, több mint 2 *m*-nyi *nivó* különbséget mutatnak, a belső talajnak pedig az utcai gyalogjáróhoz kellett simulnia, a földszinti talaj torzfelszínnek készült.

A talajnak ezt a természetes esését egyrészt a víz elvezetésére használtuk fel, másrészt pedig arra, hogy a vasúti vágány számára, melyet egy mélyebb nivó pontnak megfelelőleg vízszintesen vezettünk a csarnokba, bevágást készítettünk, mi által az érkező árúk lerakása tetemesen könnyebbé válik.

A főcsarnok 4 határfala mentén átlag 6 *m* magasságban a földszint felett 6 *m* széles karzat készült, mely a csarnokot szélesség irányában is 2 helyen áthidalja. A karzatok (V. tábla) a vidékről érkező élelmiszereken kívül háztartási cikkek, szalag- és rövidárúk elárusítására vannak berendezve, a Vámház-körút felé eső részben pedig a virágvásár van. A karzat 768 árúhelyet foglal magában egyenként 2 m^2 kiterjedésben.

A kis kézikocsikra tett árúkat az azokat toló munkásokkal együtt a karzatra, a pincéből illetőleg a földszintről 4 nagyobb és 3 kisebb villamos felhúzó szállítja. A nagyobb felhúzókat két, a kisebbeket 1 kocsi felvételére rendezték be.

A földszintről a karzatra, a pincelépcsők folytatásaképpen, 7 két méter széles karral bíró vaslépcső vezet, kényelmes emelkedésű tölgyfalokokkal és konzolokon nyugvó pihenőkkel. A lépcsőkorlát a karzat 2·20 *m* magas dróthálóval bevont rácsozatához csatlakozik, mely a karzati árúhelyek egyik hátfalát is alkotja. A csarnok ugyanily rendeltetésű határfalait 1·80 *m* magasságban nyerstégla burkolattal láttuk el.

A főcsarnok hátsó oromfalán át fedett kocsiáthajtón keresztül az út a baromfi-csarnokba vezet. Ez részben 13·90 *m*, részben 18·80 *m* széles földszintes épület, melyet szabálytalan négyszögalakú kis udvar zár körül. Fedélszerkezetét 2 támaszú rácsos tartók alkotják. Ennek a fedélnek taraja is van.

A baromficsarnok, melynek képét a 2-ik ábra láttatja, a következő árúhelyeket foglalja magában:

12 baromfiárú-rekesz,
2 hatósági közvetítő rekesze,
95 m^2 kiterjedésű négyszögméterenkénti hely,
14 m^2 ugyanilyen a kocsiút mentén.

A csarnok pincéjét mint már említettük a Csepel-rakodóparton levő és szintén a főváros tulajdonát képező parti kikötővel boltozott alagút köti össze. Az alagút alapzatát 1 *m* vastag betonréteg alkotja, mely alatt több helyen a talaj lazasága miatt cölöpöket helyeztek el. Födéme félköralakú téglából készített dongaboltozat és csak ott van vasgerendák közötti téglaboltozat, hol az alagút magassága a Sóház-utcán áthaladó főgyüjtő-csatorna miatt, (mely felett az alagút át van vezetve) nem volt elegendő. A parti kikötő két 20 *m* hosszú csővaspontonból és 4 drb 30 *m* hosszú fatalpból áll. A csővaspontonokat a rakodóparttal két-két 8 *m* hosszú fahíd köti össze.

Az épület minden részében a célszerűséggel párosult tartósságot tekintettük irányadóul.

A pincét víz behatása ellen egyrészt az egész épület alatt 1 *m* magas beton, másrészt a határfalakat a földszinti talajmagasságig körülvevő 0·40 *m* széles döngölt agyagtömítés védi meg.

A 1 *m* magas betonréteg alsó 50 *cm* vastag része 1 rész románcementből és 3·64 rész dunakavicsból áll, míg

keztében nyomásra vannak igénybevéve s igy a kihajlás hosszúsága szelemenek nélkül az egész övhosszúságnak felelne meg. Oly szelemenek alkalmazása mellett azonban, melyeknek 2 vége a főszaruzat alsó övéig terjed, a kihajlás hosszúsága csakis szelementől-szelemenig, tehát csomóponttól-csomópontig terjed.

A főhajó főszaruzatai, a föntiek szerint fölváltva, 17 *m*-re és 6 *m*-re vannak egymástól elhelyezve. Ennek következtében itt 17 *m* hosszú szelemeneket is kellett volna alkalmazni. Ily hosszú szelemenek azonban az adott terhelés mellett már igen nagy keresztmetszetet követelnek. Ennek elkerülésére, de különösen a fő- és mellékhajók fedeleinek szervesebb összeköttetésére, a 17 *m* távolságot, a közbeigtatott *E* főszaruzattal két részre osztottuk.

Ez a közbeigtatott főszaruzat felső végével, a főhajó taréja alatt elhelyezett 17 *m* hosszú *F* tartóra, alsó végével pedig a 17 *m* széles mellékcsarnok legbelső főszaruzatának záradékához van erősítve.

Mind a 17 *m* hosszú s a főhajó taréja alatt elrendezett, mind pedig a szelemeneket alátámasztó közbeigtatott főszaruzat tartója két támaszú gerendatartóként szerepel. A szóban forgó vasszerkezet képét a VII. tábla és a 3-ik ábra tünteti elő.

A baromfi-csarnok födelének vasszerkezetét rácsos szerkezetű főszaruk s a főszarukra erősített rácsos szelemenek alkotják. Ezeket az 5. és 6. ábrák láttatják.

A főszarúk rácsos szerkezetű két támaszú gerendatartók, melyeknek fix saruja az udvari, mozgó saruja pedig az utczai falakra van erősítve.

Míg a baromfi-csarnokban a fedélszéket csak falakkal támasztottuk alá, addig a főcsarnok fedélszékét majdnem kizárólagosan vasoszlopok tartják.

Mivel a rácsos oszlopokra a föntebb említettek szerint nemcsak a függőleges, hanem a vízszintes erő is hat, azokat nagy tehetetlenségi nyomatékkal biró keresztmetszettel kellett tervezni, miért is a főcsarnok oszlopai 0·385 m^2, a mellékcsarnok oszlopai pedig 0·25 m^2 területű négyszögletes keresztmetszetet nyertek.

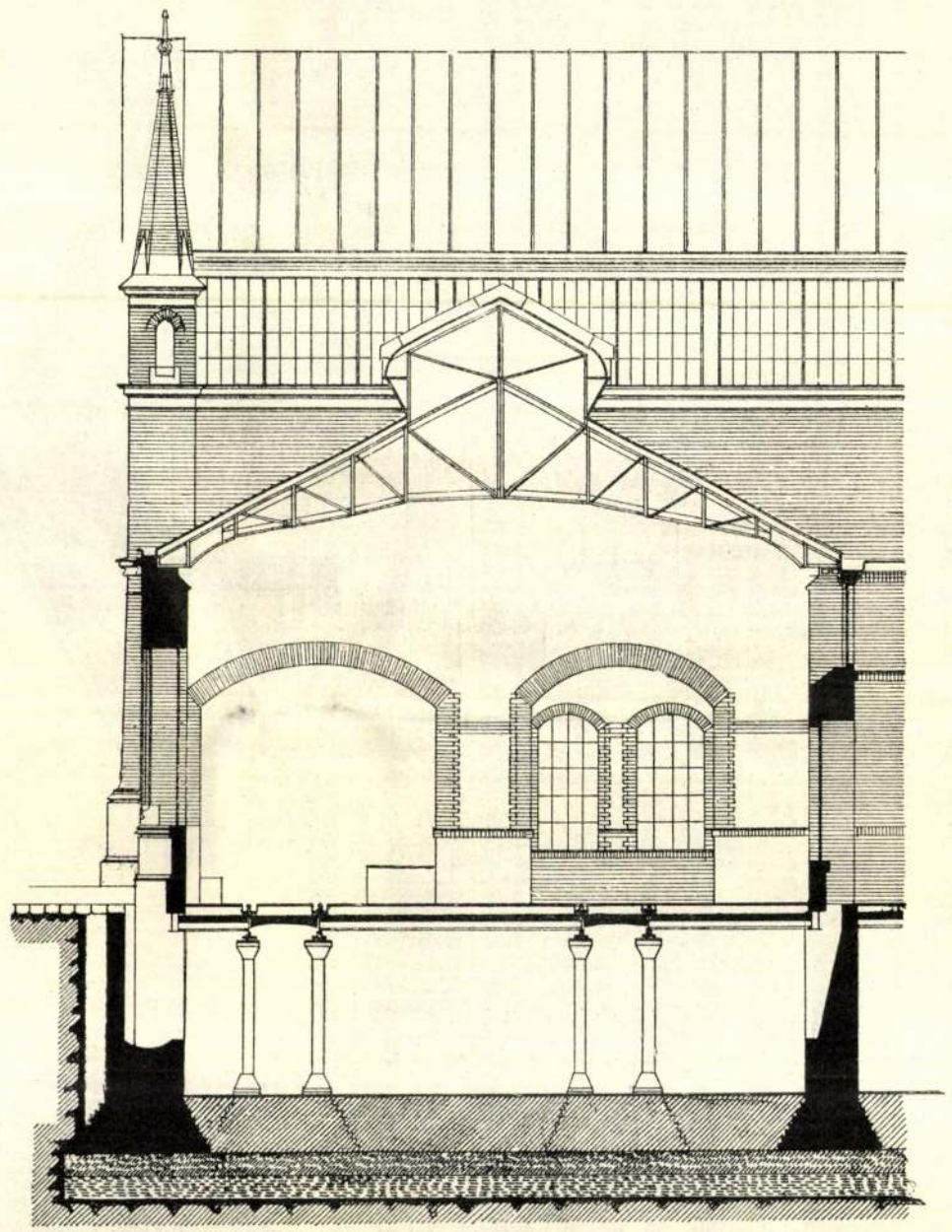

6. 9bra. A budapesti központi vásárcsarnok baromfi-csarnokának metszete az oldalrészeken.

A függőleges szögvasakból és az ezeket összekötő rácsrudakból álló oszlopokban 5 *mm* vastag hengerelt lemezből készített 0·24 *m* átmérőjű szellőztető kürtők vannak.

Ezek a kürtők a pince falazott pilléreitől a födél eresze felett levő és kőgyurmából létesített szellőztető kürtőkig terjednek s így a pincét is szellőztetik.

A födélszerkezet belső hornyolt deszkázatát olajfestékkel mázolt élénk vörös és kék mintázat díszíti. Az összes vasszerkezetet pedig a szürkeszín két árnyalatában festették be.

A falnyílásokat legömbölyített nyerstégla kereteivel szegélyezett s a falfelszíneket párkányszerű nyerstéglasávok osztják meg, ezeket pedig vörös és kék sávok és mintás szegélyek élénkítik.

De nemcsak szerkezeteiben, hanem architekturájában is szolid anyagokat alkalmaztunk. A homlokzatot szárazon sajtolt tégla (VIII. tábla és 7. ábra) burkolja, melybe a vörös téglák a szerkezetileg fontosabb részek hangsúlyozása mellett mintázatot adnak. Díszítései részben kőből, részben színes pirogránitból készülnek, melynek polikromiájához a vámházkörúti rész fedelének zománcos cserépmintázata csatlakozik. Az időjárás káros befolyásának jobban kitett részeket, jelesen a lábazatokat, párkányokat, az oromfedőlemezeket stb. süttői kemény mészkőből készíttettük, míg a védettebb helyeken sóskúti követ használtunk.

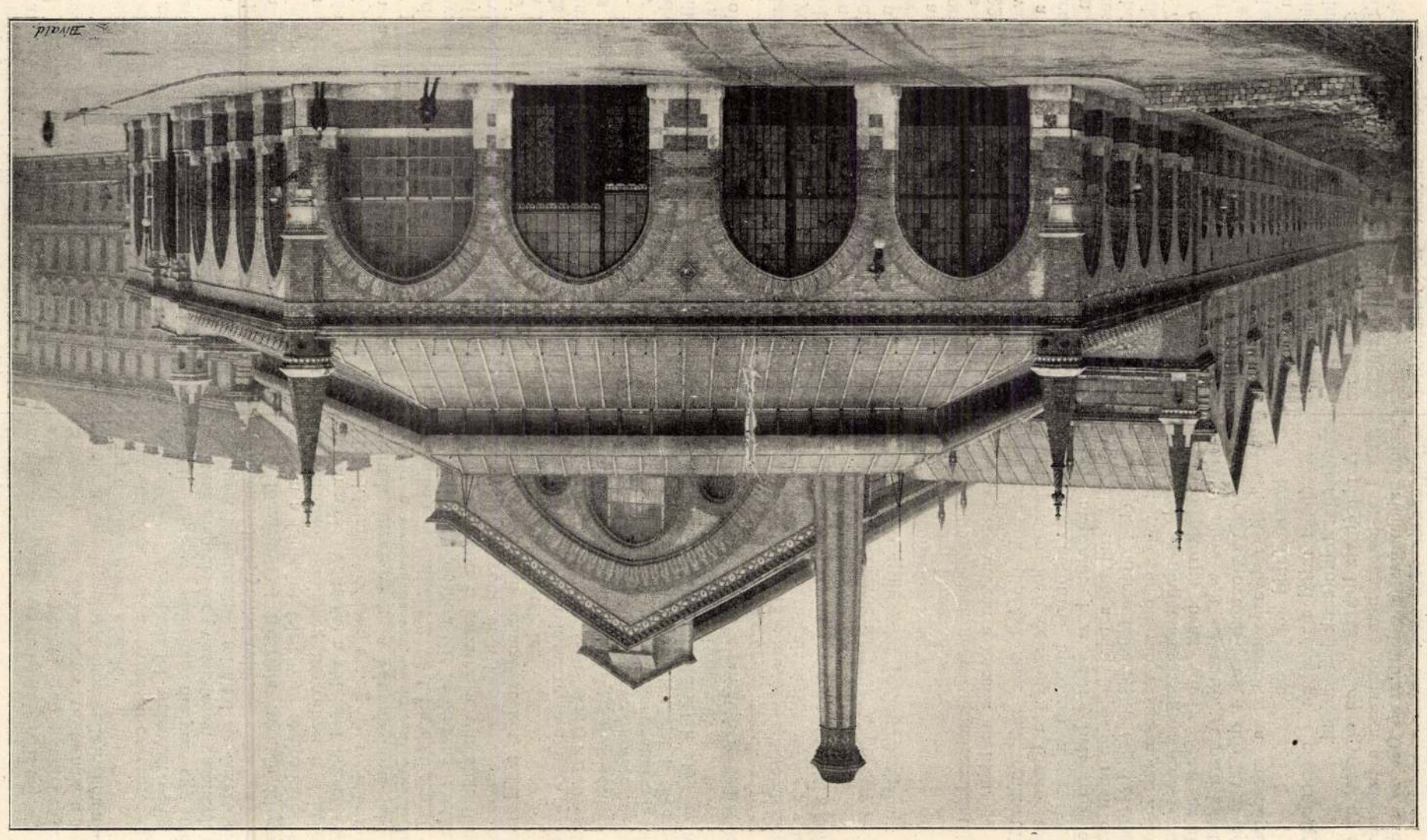

2. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok Csepel-rakpart felőli képe.

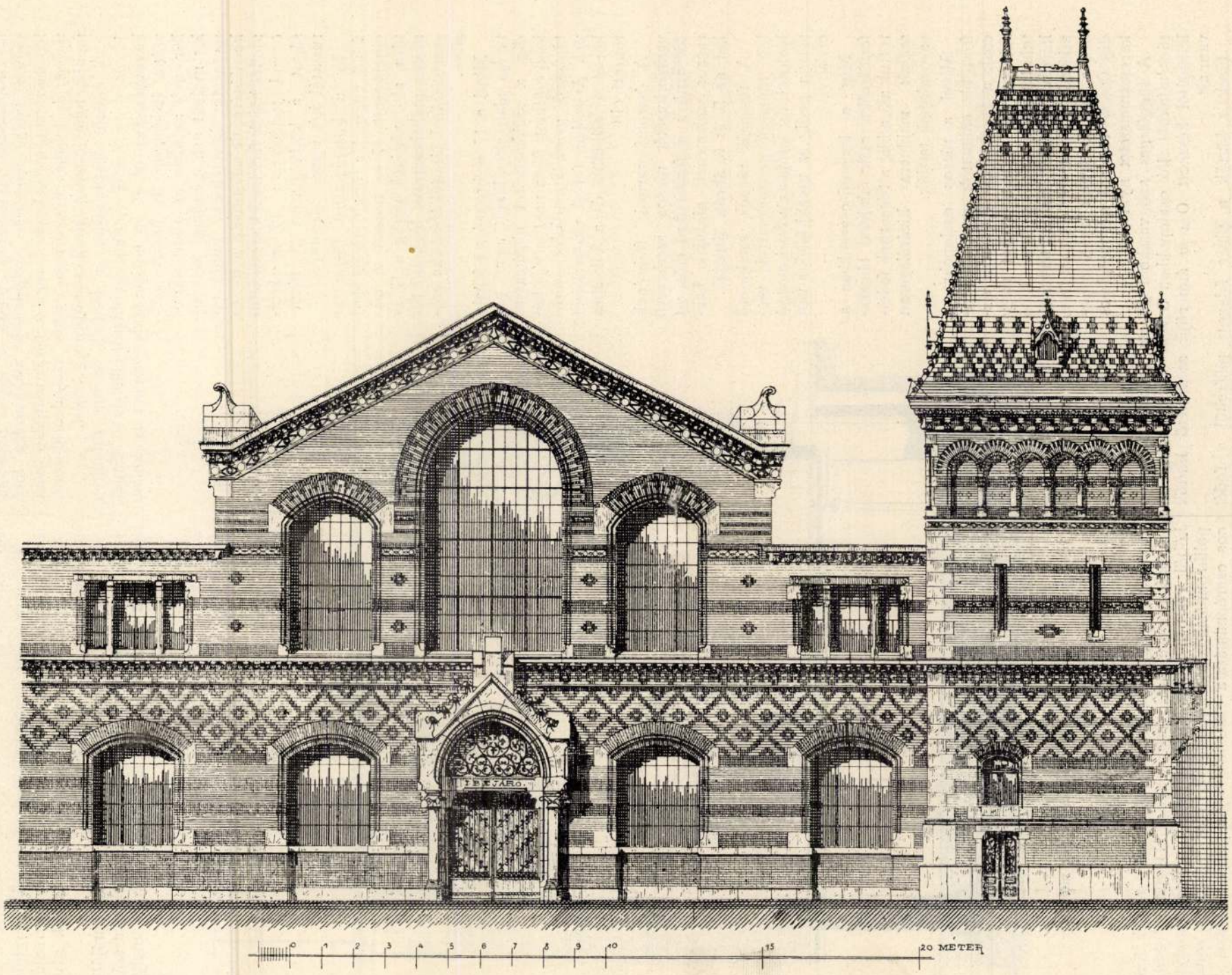

7. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok pipa-utcai homlokzatának egy része.

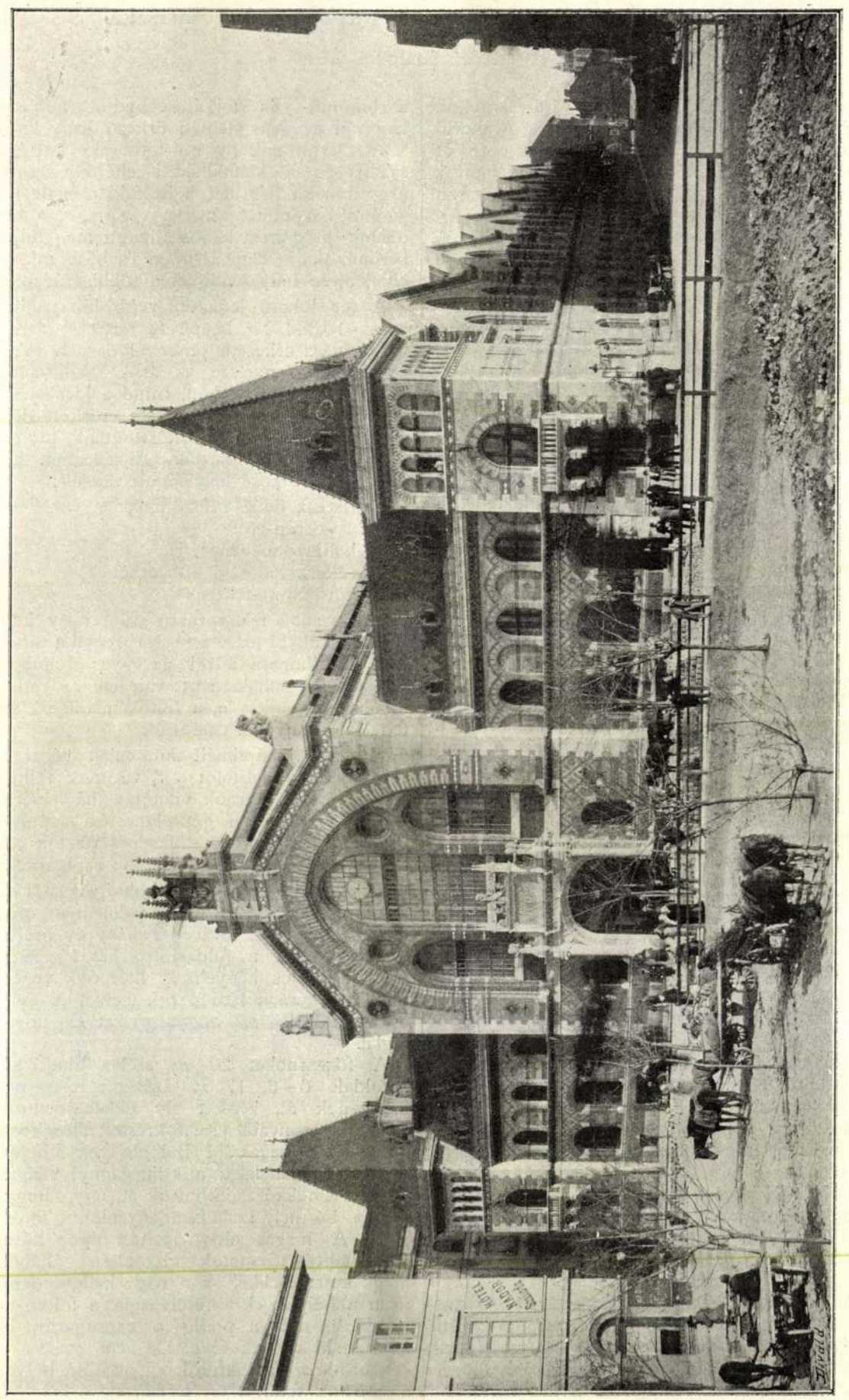

1. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok vámház-körút felőli képe.

A vasszerkezet külső oldalait cinkezett és ólmozott vasbádog-párkányzatok borítják, melyek felett a pinceszellőztetők díszes kőgyúrma kürtői jelzik a belső szerkezet rácsoszlop-beosztását.

Az épület architekturája a csúcsíves stilus formáinak felhasználása mellett egyéni felfogással készült.

Az épület, beleszámítva a gőzgép, valamint a parti kikötő-berendezést is, mintegy 1.900,000 forintba került.

A székes-főváros az építkezés ellenőrzésére és a vezetésben való részvételre a mérnöki hivatal részéről *Krátky* János főmérnököt, a számvevőség részéről pedig *Holl* Jenő műszaki számtanácsost rendelte ki, kiknek önfeláldozó, erélyes munkálkodása is hozzájárult ahhoz, hogy az épület aránylag rövid két és fél év alatt elkészült.

Kedves kötelességemnek tartom e helyen első sorban *Kherndl* Antal műegyetemi tanárnak köszönetet mondani, ki a vasszerkezetek tervezésekor bölcs tanácsával támogatott, nemkülönben köszönettel tartozom *Ulbert* Károly és *Bloch* Leó építészeknek, kik az építésvezetésben segédkeztek, valamint *Beke* József és *Weil* Leó főmérnököknek, kik a vasszerkezet méretezését az első alkalommal végezték.

Az építőmunkálatokat a következő iparosok teljesítették:

1. *Kőművesmunkát:* Holzspach A. és Obrincsák J.
2. *Kőfaragó* (keménykő) munkát: Müller József.
3. » (puhakő) munkát: Kauser és társa.
4. *Vasmunkát:* Schlick-féle vasöntőde és gépgyár r.-t.
5. *Ácsmunkát:* Neuschloss Ödön és Marcel.
6. *Bádogosmunkát:* Bründl János.
7. *Cserepesmunkát:* Zsolnay Vilmos.
8. *Facémentező-munkát:* Fischer és Heidlberg.
9. *Cémentmunkát:* De Pol Lajos.
10. *Fajánsz és színes majolika* (pirogranit) munkát: Zsolnay Vilmos.
11. *Asztalosmunkát:* Scheibl Károly.
12. *Lakatosmukát:* Svadló Ferenc és Jungfer Gyula.
13. *Mázolómunkát:* Tomi Lajos.
14. *Keramitmunkát:* Drasche-féle kőszénbánya és téglagyár r.-t.
15. *Üvegesmunkát:* Glatz András.
16. *Aszfaltmunkát:* Magyar aszfalt r.-t.
17. *Szobafestő-munkát:* Schiemann János.
18. *Ablakredőny-munkát:* Magaziner és Weinberger.
19. *Vizvezeték és csatornázási munkát:* Knuth Károly.
20. *Villámhárító- és telefonmunkát:* «Helios» elektrotechnikai r.-t.
21. *Villamos világítást, felhúzókat és gépberendezést:* Egyesült villamossági részv.-társaság (ezelőtt Egger B. és társa).
22. *Szobrászmunkát:* Langer Ignác.
23. *Kályhásmunkát:* Ehrlich G. Gusztáv.
24. *Ételfelhúzókat:* Freiszler Antal.
25. *Kútmunkát:* Lefeber Agoston.
26. *Árúhely-berendezéseket:* Wagner R. F. és a Schlick-féle vasöntőde és gépgyár r.-t.
27. *Villamos órákat:* Mönich Emil.
28. *Felhúzókat:* Brosán és Mechlovits.
29. *Parti kikötő-berendezést:* Danubius-Schoenichen-Hartmann-féle hajó- és gépgyár r.-t.
30. *Hűtőberendezést:* Röck István.

Öntözések az északamerikai Egyesült-Államok területén.

Landau Lajos-tól.

Észak-Amerika területe széles völgyet alkot, melyet keleten keskenyebb, nyugaton jóval szélesebb hegytömegek szegélyeznek. A nyugati hegytömeg három egymással majdnem párhuzamos főhegylánc elseje, keletről számítva a sziklahegység, ezen túl vonul a Sierra Nevada, mely után a Csendes-tenger partját szegélyező Coast range nevű hegylánc következik.

A szikla hegységtől keletre a nyári esők uralkodnak, míg a nyugati oldalon már a téli lecsapódások vannak túlsúlyban. A kettő között a Sierra Nevada alkotja az átmenetet. Legnagyobbak az esők a mexikói öböl körül, a melytől észak és nyugatfelé folytonosan csökkennek úgy, hogy keletről a sziklahegység felé hajtott felhők a 100. délkör táján már leadták tartalmukat. Viszont a Csendes-tengerről jövő légköri víz vagy a Coast range-en vagy a Sierra Nevadában esik le; tehát a hegyek lábainál s a három hegylánc között elterülő vidéknek alig jut a légköri csapadékból. A mexikói öböl partján Floridában pl. az évi átlagos csapadék 1400 *mm*-es vízoszlopot tesz ki, míg a 100. délkörön már csak 500 *mm*-es az évi átlag. Ez a szám tovább nyugatfelé mindinkább csökken s a sziklahegység keleti tövében fekvő államokban csak 310 *mm*, míg déli Kaliforniában a San Bernardino-hegység alján a Mojave sivatagon, valamint Arizonában a Gila sivatagon 160, sőt 50 *mm*-re száll alá az évi esőmennyiség. De még ott is, ahol az évi átlag a 400 *mm*-t eléri, oly kedvezőtlenül oszlik meg, hogy 5—6 hónapon át teljes szárazság uralkodik. Hozzájárul ehhez a hőség is, mely némely vidéken nappal a 48 C^0-t éri el s éjjel is csak 20—25^0-ra száll alá.

Az 1. ábra az Egyesült-Államok területének nyugati felét láttatja s a két, közel függőleges szaggatott vonal, jelzi annak a területnek határait, melyen a termelés egyéb feltételei megvannak ugyan, de a természetes csapadék nem elégséges az eredményes mezőgazdasági művelésre, azaz a hol mesterséges öntözés nélkül termelni lehetetlenség. A szóbanforgó terület keleti szegélye nagyjából összeesik a 100. délkörrel, nyugati határát pedig a Coast range hegylánc keleti rézsűje alkotja. Ez a terület 3,500.000 km^2 kiterjedésű, azaz 12·5-ször akkora, mint Magyarország s ha ebből a számból az erdőségekkel borított, valamint a kopár sziklaterületeket levonjuk még mindég 2,800.000 km^2-t tesz ki Északamerika aszályos része, melyről bizvást elmondhatjuk, hogy azon az öntözés megindulta előtt az indián pásztornál és cowboy-nál egyéb emberi lény aligha fordult meg. A mai igen kiterjedt öntözés mellett is ennek a területnek legnagyobb részén még mindig legelős gazdálkodást űznek, mely abból áll, hogy a mi gulyáink módjára nagy nyájakban ú. n. range-okon tartják az állatokat s ezek a zord telek dacára sem takarmányozásban, sem egyéb gondozásban nem részesülnek. Éppen ezért húsuk durva és szívós úgy, hogy jobbadán csak az Amerikában nagy mértékben gyártott húskivonat készítésére használják.

Az öntözés kiterjedésének megvilágítására meg kell még jegyezni, hogy a 100. délkörtől keletfelé 1—2

foknyi szélességben szintén még bizonytalan a termelés, a mennyiben szárazabb években ezen a sávon sincsen elegendő csapadék. Így legutóbb is az 1888-tól 1890-ig terjedő 3 száraz esztendő a kilátásba vett terménynek 20%-át tönkretette. Ez az oka, hogy újabban itt is terjednek az öntözések.

A száraz Amerika éghajlata közép és déli Kaliforniában féltropikus, a Sierra Nevada és a sziklahegység között pedig, valamint a keleti nagy síkon igen meleg nyarak és nagyon hideg telek vannak, sőt a nappali és éjjeli hőmérséklet között is igen nagy, néhol 39° *C* a különbség.

A talajviszonyokat illetőleg az aszályos és félaszályos területnek mind a fel, mind az altalaját átalában igen átbocsátó, homokos, nem ritkán kavicsos, de azért termékeny földnem alkotja, eltekintve a sziklahegység keleti lábánál elterülő nagy fensíktól, melyet Amerikában Great plains-nek neveznek. Ennek feltalaja igen termékeny harmadkori márga és lősz 1·5 *m*-től 30 *m*-ig változó vastagságban, mely alatt rendkivül átbocsátó kavicstalaj fekszik. Ennek a vidéknek különleges viszonyaira a továbbiakban még visszatérek.

Az elmondottakból már kitűnik, hogy a száraz Amerikában az öntözésre nem a folyóvízben rejlő trágyaanyagok kihasználása szempontjából, hanem tisztán csakis nedvesítés céljából van szükség. Sőt még ott is, a hol a folyó drágán megfizetett vize ingyen szolgáltatná a növényi táplálékot, a nyerészkedésre alakult öntöző-vállalatok csatornáiban gyakorta látunk a folyóból behozott iszap felfogására és eltávolítására való műveket, hogy a kiseséű tápláló-csatornák jókarbantartásának költségét — mely a vállalatra háramlik — lehetőleg csökkentsék.

Észak-Amerikában az öntözések első gyakorlói egyes indián törzsek voltak, melyek a hegyvidéken, különösen a mai Arizona állam területén már 500 évvel ezelőtt folytattak öntözést. Sőt a Mexikóból bevándorolt spanyolok is már 1600-ban kezdtek a délvidéken öntözéssel termelni. Mindezek azonban a kelettől egészen izolált vidéken feküdvén, a keleti népek tudomására nem jutottak s így azoknak például nem szolgálhattak. Az öntözés mai kiterjedt gyakorlatának tulajdonképpeni bölcsője Utah territorium területe, hol a minden lakható vidékről elűzött mormonok 1854-ben megtelepedtek s a nagy sóstó száraz medencéjében a megélhetés kényszerétől hajtva a hegyi vizekkel az öntözést megkezdették. Ugyanez a nép mutatta meg déli Kaliforniában a jelenlegi San Bernardino városának környékén is, hová a kivándorlottak egy töredéke szakadt, a víz értékét.

Ezek az első kisérletek azonban az öntözés ügyének lendületet nem adtak, mert Amerika népessége még nem volt akkora s a termelők a minden nehézség nélkül mívelhető és a természet által vízzel bőven ellátott területeket nem foglalták volt le még oly mértékben, hogy a nép a mesterséges uton való vízszerzésre lett volna utalva. Különben is Észak-Amerika aszályos vidéke még abban az időben a vasutak hiánya miatt úgyszólván hozzáférhetetlen volt. Csak 1869-ben az első (északi) pacific-vasút megnyilta után kezdett a sziklahegység lábánál elterülő vidék népesedni, midőn a vasúttársulat az Egyesült-Államoktól az építés fejében ingyen kapott 10117 km^2 vasútmenti területet nagy reklámmal s a keleti viszonyokhoz képest igen olcsón árúba bocsátotta.

1870-ben alakította meg *Greeley* a Koloradó állam északi részén az első öntöző-társulatot, mely jelenleg 43200 hektárt lát el vízzel a Cache la Poudre folyóból. A termelés ebben a völgyben úgyszólván kizárólag burgonyára szorítkozik s évenként 2000—3000 vaggonrakományt szállítanak el. Ugyancsak a 70 es években Kaliforniában is keletkezett két öntöző-vállalat, egyik délen Los Angeles közelében a mai Riverside városa helyén, a másik a Coast range és Sierra Nevada között a San Joaquin völgyben Fresno vidékén. Erre a két telepre a későbbiekben még visszatérek. Eltekintve egyéb kisebb öntözésektől az említett vállalkozások a 80-as évek elejéig azon az óriás területen izoláltan maradtak és követőkre nem igen találtak, úgy, hogy 1880-ban az aszályos vidék gazdasági képe még olyan volt, mintha a legeltetésen kivül egyéb rendeltetése nem lehetne. Csak a közép és déli pacific-vasutak megnyilta után állott be kedvezőbb fordulat s ezóta a száraz Amerika egész mezei gazdálkodása szükségképpen fokozatos átalakuláson megy át. A nagy birtoktesteket, melyeken eddig az időig a legkülterjesebb legelőgazdaságot üzték, felaprózva kis complexumokban eladják, mert nagybirtokos a belterjesebb gazdálkodáshoz szükséges öntöző vizet és a munkaerőt önerejéből megszerezni nem tudván, tehetetlenül áll a csekély jövedelmet hajtó latifundiummal szemben. Ennek az átalakulásnak eklatáns példája a Kalifornia déli felén fekvő 160,000 *ha* területű Kern gyarmat, melyet az előbb említett okokból szintén feldaraboltak. Eddig 40,000 *ha*-t adtak el átlag 8 hektáros parcellákban.

Az öntözés tehát a nagy legelőgazdaságok helyébe a kis farmrendszert teremtette meg, mely ma is állandó fejlődésben van és üdvös hatása mind a középosztály izmosodásában, mind a lakosság nagymértékű szaporodásában nyilvánul. Kalifornia azon hét countyjában (járásában), hol az öntözés legjobban el van terjedve 20 év alatt meghétszereződött a lakosság száma, míg a többi countykban csak $1^1/_2$-szeres a szaporulat. Míg az aszályos vidéken víz nélkül a legelős gazdálkodásból való megélhetésre egy egyénre 800 acre-t azaz körülbelől ugyanennyi magyar holdat számítanak, egy szarvasmarhát pedig gyengén táplál 25 hold legelő, addig öntözés mellett ma egy farmer átlag 25 magyar holdnál nagyobb területen nem igen gazdálkodik, de azon a legbelterjesebb művelést folytatja, úgy, hogy jövedelméből nem csak kényelmesen, de gyakran fényűzéssel megél.

Az 1. ábrán. az 1892-ig öntözés alá vont s az aszályos és félszáraz vidéken szétszórt területek sötétebb színnel vannak jelölve. Ezek összege 1892-ben a hivatalos jelentés szerint 3.200,000 *ha*-t tett ki s ehhez hozzávehető még 4.000,000 *ha*, mely a már létesített csatornákkal dominálható, azaz öntözhető, de művelés alá még nem került részben azért, mert a farmer a maga területének csak egy részén kezdi a gazdálkodást, részben pedig, mert a vállalatok által berendezett területek egy részét még el nem adták. Hogy az öntözés ilyen fejlődése mellett is mennyi munka vár még a farmerre, kitűnik abból, hogy az öntözött terület az aszályos vidéknek csupán $1^1/_2$ százalékát teszi.

Az öntözések létesítői nagyobbára nyerészkedő vállalatok és társulatok, melyek aszályos vidéken a vízzel való ellátásra alkalmas helyen az Egyesült-Államok tulajdonát alkotó területből vásárolnak néha 100,000 acre-ra (40,000 *ha*-ra) menő területet, felosztják 10—40 acre (4—16 *ha*) nagyságú parcellákra, az öntözésre szolgáló műveket kiépítik, a parcellákat gyakran gyümölcsfákkal beültetik vagy lucernát vetnek el s így bocsátják árúba, nagy reklámmal fokozva azok kelendőségét.

Az Egyesült-Államok kormánya az aszályos vidéken az erdészeti és bányászati célra alkalmatlan területeket

Budapest székes fővárosának központi vásárcsarnoka.

Pecz Samu-tól.

Budapest székes fővárosának tanácsa a vásárcsarnokok intézményének a közélelmezés javítására gyakorló rendkivüli fontosságát felismerve, mintegy 10 éven át foglalkozott a vásárcsarnokok felállításának gondolatával. A tárgyalások végeredményeképpen az 1892. év nyarán nemzetközi pályázatot hirdetett a Vámház melletti régi sóháztelken emelendő központi vásárcsarnok tervére. A pályázat felett, mely az év deczember 15-én járt le, a külföldi és hazai szakértőkből összeállított birálóbizottság döntött, három teljesen egyenlő első díjjal tüntetvén ki *Pecz* Samu műegyetemi tanár, *Escande és Gourmez* párisi építészek, valamint az *Anger- Högner* és *Preil* lipcsei cég tervét, míg a többi tervet különböző kisebb díjakkal jutalmazták meg.

A részletes tervek készítésével s az építő munkák vezetésével a jelen cikkely íróját bízták meg. Az építő munkálatokat 1894. év június havában kezdettük meg s oly erélylyel folytattuk, hogy az épület 1896. december hóban minden felszerelésével együtt teljesen készen volt. Ez időközben, 1896 július hó 30-án, a középhajó fedele eddig ki nem derített okból kigyúladt s jelentékeny része le is égett, a miből keletkezett 47,000 forintra menő kár helyreállítása, mintegy 4 hónappal tolta el az épület befejezésének határidejét.

A központi vásárcsarnok az eredetileg kijelölt helyen, vagyis a Vámház-körút, a Pipa-utca, Csillag-utca, Csepel-rakpart és Sóház-utca határolta telektömbön épült fel, mivel ez a IV. és IX. kerülettől lehetőleg egyenlő távolban feküdvén, e célra kiválóan alkalmasnak mutatkozott. A központi vásárcsarnok épületének ugyanis a jelen viszonyok között kettős feladat jutott osztályrészül, a mennyiben nemcsak kizárólag a nagyban való árúsítás céljaira szolgál, hanem a IV. és IX. kerület detail vásárcsarnokaképpen is szerepel.

Hogy e kettős feladatának minél tökéletesebben megfelelhessen, szükséges, hogy a csarnok forgalma minél többféleképpen és minél könnyebben legyen lebonyolítható.

E célból a Duna melletti pályaudvarból a Csepel-rakparton át vasutat vezettek a csarnokba, melynek pincéjét a Duna alsó rakodópartjával alagút köti össze, hogy a Dunán érkező és a csarnok nyílt parti kikötőjén kirakott árút könnyen beszállíthassák.

A vámház-körúti főbejárónál (1. ábra) 9 *m* széles kocsiút veszi kezdetét, mely az egész csarnokot átszelve a csillag-utcai kapunál fejeződik be, határolván a nagyban való árúsításra szánt Sóház-utca felőli részt és a kicsinyben való adásvevésnek kijelölt Pipa-utca felé eső területet.

Főelrendezését tekintve a központi vásárcsarnok két részre ú. n: főcsarnokra és az ú. n: baromficsarnokra oszlik. A IV. táblában előtüntetett földszinti alaprajz *A*-val jelzett része a baromficsarnok-, a többi (hosszukás négyszögű rész) a főcsarnok alaprajza.

A főcsarnok a tulajdonképpeni adás-vevésre szánt területeken kivűl magában foglalja a vámház-körúti részben elhelyezett adminisztracionális helyiségeket és vendéglőt, a csarnok végén pedig a vasúti bejáróhoz közel a vasúti és fogyasztási adóhivatalokat.

A földszintes baromficsarnokba (Lásd ennek alaprajzát a IV. táblán), lehetőleg elszigetelten a főcsarnoktól, a baromfi- és tojáskereskedést helyezték el, tért hagyván a vasút mentén érkező árúk lerakására is.

A csarnoknak ily módon való kettéosztása a mi sajátos és a külföldiektől eltérő viszonyainkban leli magyarázatát. Ugyanis a külföldön csak leölt és lekopasztott baromfit hoznak a vásárra, ez a szokás azonban nálunk még nem honosodhatott meg teljesen. Az élőbaromfi pedig nagy lármája és bűze miatt, okvetetlenül elkülönítve helyezendő el a többi árúczikkektől.

A tér lehető legintenzívebb kihasználása végett az egész 10,344 m^2 beépített területet átlag 4·00 *m* belvilágú vasszerkezetű pincével (lásd a IV. táblát) láttuk el. A pince egyrésze az árúk raktározására szolgál, e végből mind a nagyban, mind a kicsinyben való árúsítás céljaira, elzárható vasrácsra erősített dróthálófalakból alkotott pincerekeszeket készítettünk, melyekben az árúsítók készleteiket tartják. A pincében a mondott célokra a következő helyiségek vannak:

97 rekesz detail árúsoknak,
27 » en-gross »
12 haltartó-medence,
2 rekesz hatósági közvetítőnek,
80 hűtőkamra-rekesz.

A hosszabb raktározásra szánt vagy könnyen romló élelmiszerek biztos eltartására szolgál a pincében elhelyezett hűtőkamara. Mivel az egyes élelmiszerek, jelesen a zöldség, gyümölcs, sajt, vaj, hal, vad stb. más és más hőfokra hűtendők le, a hűtőkamarát ezekre való tekintettel alosztályokra osztottuk.

A hűtést komprimált ammoniák végzi, a kompreszorok hajtására, valamint a 8 villamos felhúzó működtetésére és a csarnok villamos világítására a főváros a csarnok pincéjében géptelepet és kazánházat rendezett be, melyek üzeméhez szükséges vizet a csarnok területén kívül ásott Salbach-féle kút szolgáltatja.

Ennek a berendezésnek költségeit házi kezelés mellett a munkaáttevés és a világítás dolgában elért megtakarításokkal, a székes-főváros néhány év mulva visszakapja.

A pincéből a földszintre hét 1·76 *m* széles és egy 2·00 *m* széles kényelmes kőlépcső vezet. A beépített terület nagysága 10,344 m^2, melyet az épület földszintje, összesen 191·04 m^2 nagyságú két kis udvaron kivül elfoglal.

A főcsarnokot 20 *m* széles főhajó alkotja, melyet kétoldalt 6—6, 17 *m* széles alacsonyabb oldalhajók metszenek át, két-két ily oldalhajó közé pedig 6 *m* széles alacsonyabb csarnokrészek illeszkednek.

Ezek a magassági különbségek lehetővé tették azt, hogy az oldalfalakat mindmegannyi világító és szellőztető felszinekké alakíthattuk át, úgy, hogy a csarnok a nap bármely szakában egyenletes, intenzív világítást nyer. A magas oldalvilágítást ilyen következetesen a felülvilágító üvegtetők elkerülése céljából valósítottuk meg, mert ezekkel az a nagy kellemetlenség jár, hogy télen a helyiségek a felülvilágítóra fekvő hó miatt elsötétednek, nyáron pedig a napsugarak behatolásának teljesen ki vannak téve. De nem, csak a világítás tette célszerűvé a csarnoktetők egymásfölé helyezését, hanem a csarnok természetes szellőztetése is.

A meleg levegő ugyanis az alacsonyabb csarnokból a főhajóba száll és ennek 1·60 *m* magas tetőtaraja alatt

a sarki rendőr az Üllői-uton háttal van feléje fordulva, mert bizonyosan elfogná, ha látná: menynyire megdöbben láttára, milyen szorongva lapul az átelleni falhoz, s hogy igyekszik — a batyucskáját rejtegetve — észrevétlenül elsurranni?

Végre itt vagyunk a szeretetház előtt; a zárt kapu harangja megkondul. Zsuzsánna és Ferencz az igazgatói iroda tágas előszobájába jutnak, a hol sokan, nagyon sokan vannak.

Szerény, de tiszta ruházatú nők, alázatos, várakozó arczczal; ezek olyan anyák, a kiknek sok a tejük s a saját gyerekük mellé idegen kis kosztost szeretnének nyerni. Meghibbant öltönyü aszszonyságformák, a kik nagyon tekintélyeseknek akarnak látszani; mindenkinek elmondják, hogy egy szegény ismerősük gyerekét szeretnék beszerezni a szeretetházba. Nagyobbacska fiú- és lánygyerekek, vastag konyharuhákkal, rongyos, ócska asztalkendőkkel a hónuk alatt, a miben majd a kapott kenyeret viszik el.

Szerencse, hogy itt nem szokása a vendégeknek az egymás arczát vizsgálgatni; mindenki el van foglalva a maga dolgával s azon van, hogy mentül előbb az igazgató elé juthasson.

Senki se vizsgálgatja a Zsuzsánna arczát; inkább csak irigylik; mert tudva levő dolog előttük, hogy a ki gyerekkel a karján jön, mindenekelőtt azé az elsőség; azt bocsátják be az igazgatóhoz legelőször.

Szerencsés! gyorsan végezheti a dolgát.

Öt percznyi várakozás után csengő hang hallatszik az igazgató szobájából; az előszobában rendet tartó szolga Zsuzsánna és férje előtt megnyitja az ajtót.

FARKAS OSZMAN PASA.

— Ezt a kis csecsemőt hoztuk, — kezdi Zsuzsánna, tekintetét maga elé sütve. — Ma reggel az ajtónk előtt találtuk... ott leltük... valaki kitette.

— Igen is, ott leltük! — bizonyítja Ferencz.

— Bejelentették-e a rendőrségnél? — kérdi az igazgató.

— Nem.

— Legelőször ott kellett volna jelenteni.

— Nincs arra idő! — Pillant föl összevont szemöldökkel Zsuzsánna. — A gyermek — én látom — nagyon éhes. Talán születése óta éhezik. Ki tudja: nem öli-e meg az éhség, mig mi ide-oda járunk.

— Jól van, jól. Nem is azt mondom, hogy most odavigyék; hanem azt mondtam, hogy legelőször oda kellett volna vinni. Minthogy azonban idehozták, nem utasítom vissza; föltételesen fölveszem, de tudtokra adom, hogy a rendőrségnél is jelenteniök kell a dolgot s onnan kell czédulát hozniok. Most jöjjenek utánam. A gyereket fel fogom vétetni ideigle-

A jobboldali nagy ajtó felé tart. Zsuzsánna vonakodva lépeget utána; el van bágyadva; a férjének kell támogatni, míg a nagy terembe érnek, a hol keményre vasalt, fehér kalapos apáczák, felgyürközött tenyerestalpas ápolónők, egészséges szoptatós-dajkák s számos kosárbölcső van, tele czuppogó, nyüzsgő, makogó újszülöttekkel.

Zsuzsánna gyanakodó pillantással futtatja végig tekintetét az apáczákon, az ápolónőkön és dajkákon; mintha mindegyikben egy-egy ellenséget látna. Le kell mindenekelőtt tenni a gyereket egy hosszú, bolti pad forma asztalra. Egy éltesebb, jóarczu apácza hozzá megy, kibontja a pólyából, megvizsgálja s kijelenti, hogy külső baja nincs, de ugy látszik, hogy nagyon éhes.

Erre egy fiatal, nyájas szemű dajka lép elő, karjaira veszi a nyöszörgő kisdedet és arczczal a keble felé fordítja.

Zsuzsánna összeszorítja mind a két öklét s

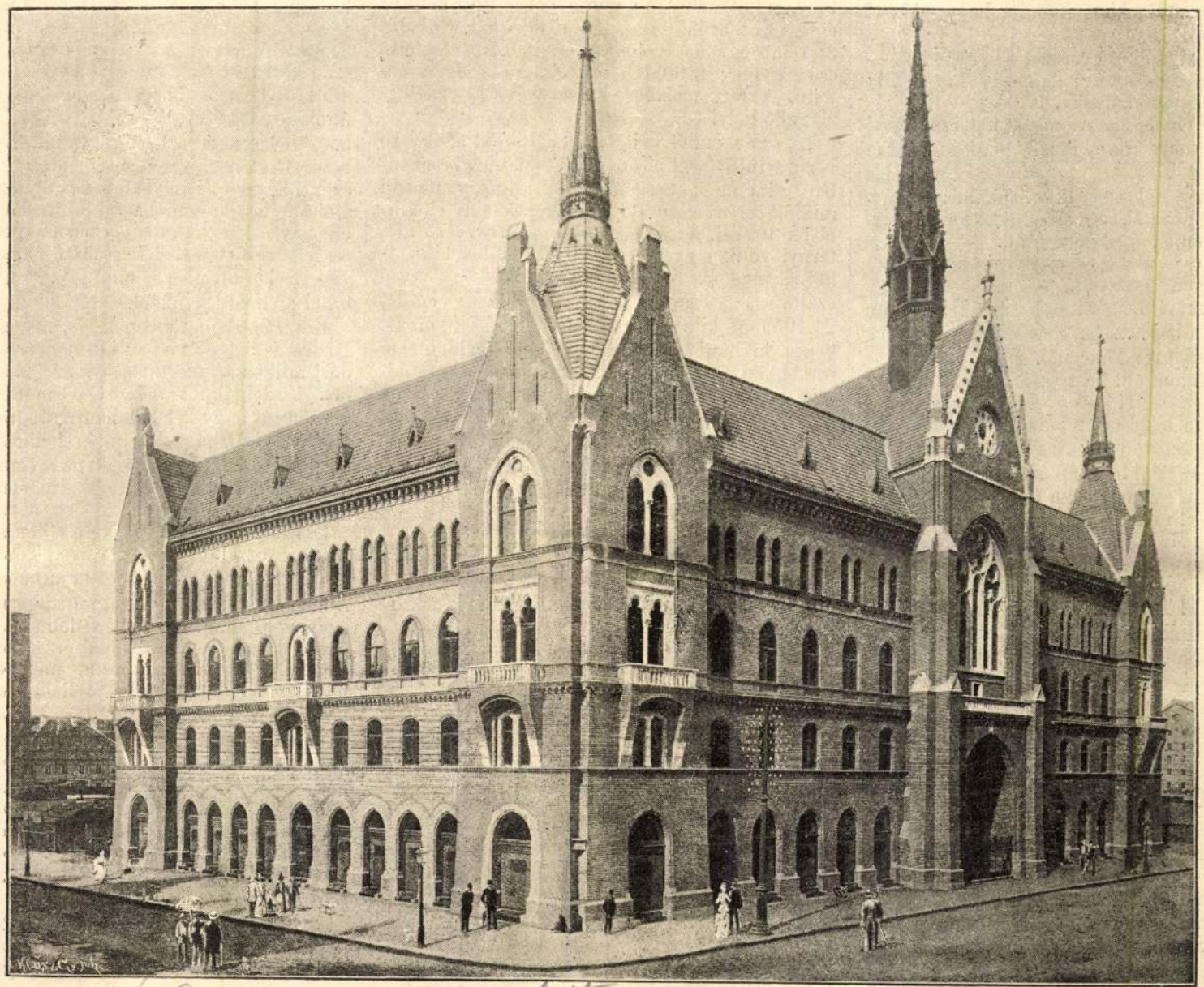

A BUDAPESTI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG TEMPLOMA ÉS BÉRHÁZA. Klösz fényképe után.

Vas. Ujs. 1890 (hat
695, 699, 700. l. Terverte Pecz Samu
A vonalozó itt Mátrai Lajos cimmegyben

gyűlölködő pillantást vet a nyájas szemű dajkára, a ki a keblére simuló kicsihez hajolva, ajkai hegyével egy csókocskát pattint a homlokára.

Az igazgató az álló-iróasztalhoz megy, a hol egy nagy könyv van fölnyitva s kezdi abba beirni a hozott gyermek nemét, körülbelőli életkorát, a találók neveit, lakását...

A találás körülményei, az ismeretlen szülék kipuhatolása: a rendőrségre tartoznak.

Most csak azokat az adatokat jegyzi föl, melyeket neki is okvetlenül tudni kell, s ezeket az adatokat Ferencz mondja toll alá.

Zsuzsánna nem szól semmit, mert nem hallgat az igazgatóra, nem is tudja, hogy mi történik a szobában? Ő csak a dajkát nézi; arra hallgat, hogy szuszogó kicsinye milyen nagyokat nyel az édes táplálékból, s ő maga is nagyokat nyel, mintha segiteni akarna neki a jóllakásban.

Oh, hogy dőzsöl, hogy dőzsöl a kis telhetetlen azon a jóizű nedven, a mit az édes anyja nem adhatott neki!

A dajka mosolyogva néz rá; az anya meg feltékenyen lesi a dajka minden mozdulatát. Az egyik pillanatban szereti azt az asszonyt, a másikban szeretné sirva kikapni a karjai közül a csecsemőjét.

Ugy érzi, mintha a hóna alól, meg a nyaka felől valami csiklandozó melegség áramlanék a keble felé; mintha a keblén az a két domb, mely a szopósgyereket táplálékkal látja el, duzzadozni, feszülni kezdene.

Oda kap kebléhez, de nem mer hinni magának.

Ez alatt egy izmos ápolónő közeledik a gyereket szoptató dajkához. Kinyujtja vastag karjait a lakmározó után s kiméletlenül magához kapja.

— Add ide már azt a kölyköt! Majd rághat még eleget, ha felöltöztettem.

— Hozzá ne nyulj! — sikolt Zsuzsánna, villogó szemekkel ugorva az ápolónő mellé s kiragadja karjai közül a siró csecsemőt. — Hozzá ne nyulj, gyilkos, az én gyermekemhez.

S keblére szorítva, szalad vele kifelé a teremből.

— Mi az? Mi az? Mi az? kérdik az apáczák, a dajkák, ápolónők és az igazgató.

Ferencz elsápadva hebeg:

— Az ő gyermeke az... Nem volt teje... Az orvos azt mondta, hogy ha dajkát nem fogadunk neki, meghal... De hát szegények vagyunk — meg a sztrájk...

— Miért mondta, kinek mondta, hogy gyilkos? kérdi az igazgató.

— Borcsa kikapta a gyereket a karjaimból, — válaszolt a nyájas szemü dajka. — Azt találta mondani rá, hogy «kölyök».

Az igazgató gondolkozva nézett a gyermekével elszaladó asszony után, aztán odafordult Ferenczhez.

— Menjen a felesége után. Jó, hogy nem a rendőrségnél kezdték! Én tőlem nem fogják megtudni... Menjen a felesége után.

Ment! de csak alig birta utólérni az utczákon is szaladva menő asszonyt.

— Zsuzsánna! Zsuzsánna! megállj! Hiszen nincs semmi baj... Az igazgató ur nem fog jelentést tenni a rendőrségnél.

— Nem bánom én, ha tesz is. Itt van a karjaim közt.

— Csak ne sikoltottál volna! Különben jól tetted, hogy elhoztad... Nagyon, nagyon okosan tetted. — Majd feltápláljuk valahogy... Én még ma visszamegyek a műhelybe. Én nem sztrájkolhatok! nekem gyermekeim vannak, a kik éheznek... Majd kerítünk ennek a kicsinek [illegible]hol.

Zsuzsánna fölkaczagott.

— Dajkát?! Tartsd csak ide a füledet a mellemhez... Hallod, hogy nyel?

Megint fölkaczagott és szaladt tovább ruganyos léptekkel, mintha soha beteg se lett volna, s mindazt, a min tegnap este óta keresztül ment, más valaki állotta volna ki, nem ő.

A KOLUMBUS-EMLÉK CHICAGÓBAN.

A nagygyá nőtt amerikai Egyesült-államok polgárai különös előszeretettel karolják fel a rendkivüli nagy dolgokat. Szinte természetellenesnek látszik, hogy a legutóbbi években a szentgotthardi alagút, a Forth-hid s mindenekfelett a nagy közönség érdeklődését annyira megragadó Eiffel-torony Európában készültek el. Rögtön hire is terjedt, hogy a yankee nem hagy magán túltenni. Nagyobb alagútat nem tudnak sehol készíteni, nagyobb hidat már tervelnek s újabban szóba jött, hogy az Eiffel-toronynál magasabbat építenek. De hát ez mind csak utánzás lett volna. Sokkal eredetibb a yankee s új eszmét is akar megvalósitani.

Ilyen új s kétségtelenül nagyérdekü terv az a Kolumbus-emlék, melyet az 1892-ben Chicagóban tartandó világkiállítás alkalmából akarnak létesiteni, s melynek rajzát most mutatjuk be olvasóinknak.

A sajátságos terv készitője Kolumbusnak egy honfitársa, Alberto de Palacio Bilbaoban, ki többek közt már egy mozgatható hid s más nevezetesebb épületek fölállításával bebizonyította, hogy fantasztikusnak látszó jelen tervezete sem gyermekjáték s legalább valami komoly alakja van, habár az épitészet eddig megszokott irányát elhagyta is. Mivel a tervezett világkiállítás tudvalevőleg Amerika felfedeztetésének 400 éves jubileuma alkalmára rendeztetik, Palacio is erre gondolt tervével, gömbalakú műépitési szerkezetével akarván jelölni a föld geografiai egységét, melynek képzete csak Amerika felfedezése után lett világossá. De hogy ez az emlék egyúttal unikum, minden eddigit fölülmuló is legyen; a földgömbnek megfelelő óriási golyó átmérője 300 méter, azaz olyan, mint az Eiffel-torony magassága s benső része oly nagy, hogy Egyiptom legnagyobb gúlája elférhetne benne. A földgömb fölött volna elhelyezve egy hajó, melyen egykor a hires genuai az uj világba ment s magán a gömbön a szárazföldek, tengerek és szigetek különböző szinekben tüntettetnek föl. Az egyenlitőt egy kilométer hosszú s 14 méter széles karzat helyettesiti s ezenkívül az éjszaki földgömbön az egyenlitőtől kiindulva, három kilométernyi hosszuságú csigavonal fut felfelé, mely éjjel a szárazföldek és szigetek fényes vonalait és pontjait megvilágitja s ily módon az emlék alatt elterülő városnak világitást nyujt. Az emlék belsejében 6000 méter hosszú vasúti vonal lesz elhelyezve. Alul a középső hatalmas rotundában lesz Kolumbus óriási szobra, körülötte azon más fölfedezők, hadvezérek és misszionáriusok szobrai, kik az ujvilág fölfedezése körül érdemeket szereztek s végül a külső körben mintegy amphitheatrumot alkotnának az amerikai vonatkozású más szobrok. Alul lenne egy Amerikára s különösen Kolumbusra vonatkozó nagy könyvtár, továbbá több mulatóhely, gyüjtemény s a gömb belső részében az égboltozat csillagzatai. Az alsó rész körülbelül 300 láb magas volna s ezenfelül a legfelső csúcsig még 1400 láb magasságra kellene hatolni. A legmagasabb csúcsa volna egy csillagvizsgáló helyiség.

Az óriási emlék épitésének költségét a tervező körülbelül 10 millió forintra teszi, melybe azonban nincsenek beszámitva a mintegy másfél millióra menő vasutak, emelőgépek, stb. előállitási költségei. Az emlék területe 14.137,875 méternyi volna s egyszerre 100,000 ember látogathatná meg nagyobb tolongás nélkül. A tervező számitása szerint a sajátságos alaku épület 21.195,000 kilogrammnak megfelelő nyomást képes kiállani s igy a legerősebb cyklon sem rombolhatná szét. Az amerikaiak mindezt elhiszik s már is gyüjtik a szükséges összeget, hogy a nevezetes épület kész legyen a kiállitásra. Ha csakugyan felépül, kétségtelen, hogy ez lesz a földgömb egyik leghiresebb épülete, ha nem fog is a legszebbek közé tartozni.

FARKAS OSZMAN PASA.

Szabadságharczunk azon tisztjei közül, a kiket a sors a világosi fegyverletétel után külföldre sodort, kevesen élnek már. Negyvenegy év nagy idő: a halál e nagy évtized alatt kegyetlenül megritkította azon férfiak sorát, kik az 1849-iki év rettenetes eseményei után hontalanul széledtek világgá. Előbb a vezéreket szólitotta el: Mészárost, Bemet, Guyont, Kmettyt, Asbóthot, Dembinszkit, Vettert, azután a törzstisztekre csapott le. Nem egyet e menekültjeink közül, kik az olaszországi, törökországi és amerikai csatatéreken szereztek vitézségükkel dicsőséget a magyar névnek, golyó terített le. Még mindig nincs megirva a maga teljességében a magyar emigráczió története, és vele mindazok hányattatása, küzdelmei, szenvedései, fényes vagy boldogtalan pályafutása, kik négy évtizeddel ezelőtt hazafiui bánatukon kivül legfölebb csak kardjukat vihették külföldre.

Sokan, kik idegen zászlók szolgálatában véltek használhatni hazájuk ügyének, végre itthon találtak révpartot hányattatásuk után. Mások csontjai régóta porladoznak messze a hazától, a harcztéren ásott közös sírban. Alig nehányra megy már azonban azok száma, kik külföldön magas rangot szerezve, életük alkonyán azon boldogító tudattal látogathatnak el hazájukba, hogy a nemzeti ügy diadala, melyért véres harczra szálltunk egykoron, ma biztositva van Magyarországon.

E szerencsések közé tartozik Farkas *Oszman pasa*, török dandártábornok is, a ki régi fegyvertársával, *Mahmud* pasa (Freund) tábornaggyal együtt, egyedül képviseli ma már az ottomán hadseregben a magyar emigrácziót, s pedig még mindig tényleges szolgálatban.

Oszman pasa, családi nevén Farkas Adolf, Morvaországban született, de már zsenge ifjú korában Magyarországba költözött, hol számos rokona maiglan is él. Magyarrá vált s az elsők között volt, a kik a szabadságharcz kitörése alkalmával siettek belépni oly csodálatraméltó gyorsasággal szervezett nemzeti hadseregünkbe. Nagy-Váradon esküdött hűséget a honvédzászlónak, melyet el nem hagyott, mig csak a világosi katasztrófa reménytelennek nem tüntetett föl minden további ellenállást.

Az 1848—49-iki tél eseményei már Erdélyben találták, hol a fiatal hadnagy végig küzdötte Bem dicsőségteljes hadjáratát. Mint egyik hadsegéde az ellenfeleitől rettegett tábornoknak, megismerni tanulta e rendkivüli férfiút, kinél a nyers külső a legnemesebb szivek egyikét takarta. Ma is lelkesedéssel beszél a «kis lengyelről», a ki szerinte mintaképe volt a hadvezéri rettenthetlenségnek, hidegvérűségnek és cselekvési gyorsaságnak. Bem oldalán vett részt többek között 1849 márczius 27-én a vöröstoronyi szorosban vivott három órai heves harczban, mely tudvalevőleg az oroszok teljes vereségével végződött. Mint százados, Szamos-Ujvárnak volt térparancsnoka, majd Bemet követve, a magyar hadsereg romjai által Krassómegyében vivott hősi harczokban vett részt. Ugyanaz nap, — 1849 augusztus 23-ikán, — midőn egy Schönbrunnban kelt császári napiparancs köszönetet szavazott «a haza nevében» a vitéz hadseregnek, mint «Ausztria büszkeségének és díszének»: utoljára mérkőzött meg Mehádiánál a magyar hadsereg roncsa az osztrákokkal. Nyomon követve Mertens alezredes csapataitól, vagy kétezer magyar és lengyel harczos oly elszánt ellenállást fejtett ki a mehádiai szorosban, hogy az ellenség előrenyomulása, ezen a napon legalább, föl lett tartóztatva. E harczban Farkas is részt vett, a ki következő nap lépett török földre többi menekültjeinkkel.

Követve Bem tábornok és mások példáját, Farkas is belépett a szultán hadseregébe századosi rangjának megtartásával. Az unalmas helyőrségi szolgálatot már 1853-ban fölváltották azonban a nagy keleti háború világra szóló eseményei. Oroszország minden hadüzenet nélkül megszállta a dunai fejedelemségeket, hajóhada pedig megtámadta és megsemmisitette november 30-án a szinopei kikötőben a török flottát.

Századunk egyik legvéresebb háborújának koczkái ezzel el voltak vetve. Törökország az alsó Duna mentén szállott szembe ellenségével, Anglia és Francziaország pedig megkötötték egymással keleti érdekeik védelmére azt a szövetséget, mely egyesült hadseregeiket a Krimbe vezette. A dunai hadjáratot, melyben a török hadsereg kivált Oltenicza mellett fényes és elhatározó győzelmet aratott az oroszok fölött, Oszman őrnagy Omer pasa oldalán küzdötte végig, kinek hadsegéde volt. Nyelvismereteinek, a tanitói pályára készült egykori honvédtiszt a török főhadiszálláson, hol franczia és angol vezérkari tisztek voltak jelen, igen jó hasznát vette. Egyideig a brit főparancsnok, Raghan lord vezérkarába volt beosztva s itt tett szolgálataiért az angol hadi éremmel tüntették ki.

1870-ben alezredesi ranggal a török katonai akadémia tanárává nevezték ki. Azóta szakadatlanul ezen intézetnél müködik, melynek jelenleg tanulmányi igazgatója. A legutóbbi orosz török háboruban annyiban vett részt, hogy a Plevná-

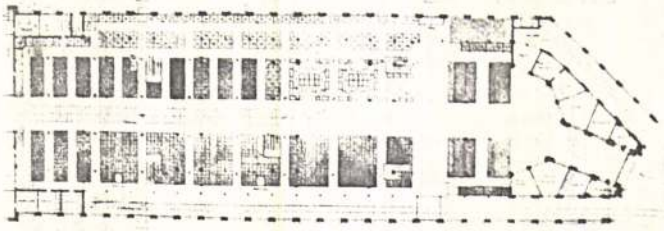

A mai állapot

A II. világháborúig nem történt jelentős módosítás az épületen. A háborúban használhatatlanná vált a Dunához vezető alagút, és ekkortájt szüntették meg a csarnokba vezető vasúti vágányt. A baromficsarnok is sérüléseket szenvedett, az élő baromfi árusítása az ötvenes években megszűnt; a baromficsarnokban 1975-ben a nagybani virágpiac kapott helyet.

A hatvanas években jelentős változtatások történtek, és az eredeti belső kép is módosult. Két nagy lifttorony és modern, a csarnok egészétől elütő árudák épültek. 1968-ban kicserélték a homlokzat pirogránit borítását, és a főbejárat mellett az egyik oldalon árkádokat alakítottak ki.

Az egyik főproblémát a pince jelentette és jelenti ma is. 1974-ben megszűnt itt a jéggyár és a húsbontó, 1979—80-ban pedig alá kellett dúcolni a pincefödémet. Mivel ez mai állapotában csak 1985-ig tartható fenn, a rekonstrukció sürgős. A döntés már megtörtént. A Kereskedelmi Tervező Iroda 1983-ban készítette el a vázlatterveket. Az engedélyezési terv 1984-re, a teljes kiviteli tervdokumentáció pedig 1985-re esedékes. A munkálatokat a következő évben kellene megkezdeni.

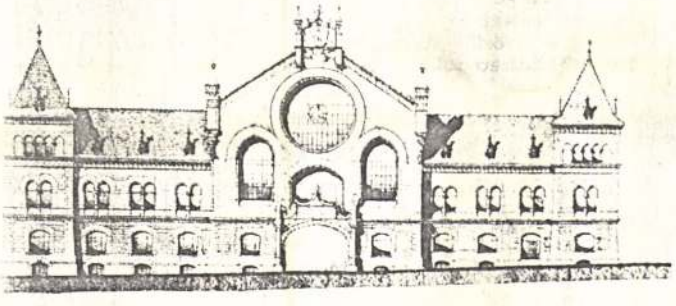

A rekonstrukció nem tervez jelentős szerkezeti módosításokat. A vasszerkezet még mindig jó állapotban van, csak egyes elemeit kell kicserélni. A pincefödém viszont cserére, a pince átépítésre szorul. Az elképzelés szerint úgy kell átalakítani, hogy az árufeltöltés szint alatt történhessen. A közvetlenül az árudák alá tervezett raktárak a Pecz-terv újjáéledését tükrözik. Az új árudákat mozgatható válaszfalakkal tervezik. Esetleg az enteriőrbe nem illeszkedő lifttornyokat is kiküszöbölik. A csarnok egy részében meg akarják tartani a régi árusítóhelyeket eredeti formájukban. Az árkádosítás folytatása forgalmi okokból elkerülhetetlennek látszik, és nem módosítaná jelentősen az épület hagyományos összképét.

Vadas Ferenc

A pályázati tervek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében találhatók, közlésük engedélyezéséért itt mondok köszönetet. A csarnok jelenlegi állapotáról és a rekonstrukciós elképzelésekről Oszoha Flórián tájékoztatott. Fotó Tomesz Dezső.

4

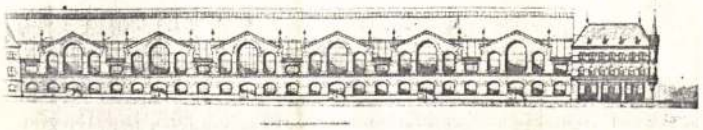

1. Auger, Högner és Preil terve. Alaprajz
2. Petz Samu pályaművének főhomlokzata
3. Petz Samu terve. Nyugati homlokzat
4. Petz Samu terve. Oldalhomlokzat

1. Le projet d'Auger, Högner et Preil. Plan
2. La façade principale de l'ouvrage de concours de Samu Petz
3. Le projet de Samu Petz. Façade Ouest
4. Le projet de Samu Petz. Façade de côté

Mentőállomás, Szigetszentmiklós

Építész: Tihanyi Judit (ÁÉTV)

2 1

Belsőépítész: Pauló Lenke, szerkezettervező: Rolik Ferenc, gépésztervező: Budai László, villamos tervező: Szőke Lajos, épületlakatos szerkezetek: Dóka Sándor, mélyépítési tervező: Murányi Tibor, építtető: OMSZ, beruházó: PESTBER, generál kivitelező: Szigetszentmiklósi Tanács VB Építőipari Költségvetési Üzeme, terv: 1979—1980, kivitelezés: 1981—1983.

Csepel szigeten, a Szigetszentmiklós környéki falvak és üdülőhelyek ellátására létesült ez a mentőállomás. Az épület két, egymásra merőleges, nyaktaggal összekapcsolt magastetős részből áll. Az utcai, szárnyban vannak az irodák és a személyzet szociális helyiségei, az udvari szárnyban garázs, szerviz, kocsimosó és a gázkazán kapott helyet.

A heterogén szerkezet a tervező, építtető és a kivitelező közti alku eredménye: sikerült „kivívni" a környezethez igazodó, épületfizikailag is jobb, átszellőző, a mennyezeten hőszigetelt magastetőt — ennek viszonzásaként viszont tudomásul kellett venni e kis feladatnál is a „szerelt jelleg" fétisizálását. Végül is a monolit vasbetonvázas, kívül téglafalas, acél tetőszerkezetű épület (barna hullámpalával, barna és fehér eternit síklemez burkolólemezekkel, kék acélablakokkal, szokványos belső kiképzéssel) a hazai átlagnak megfelelő minőségben készült el.

T. J.

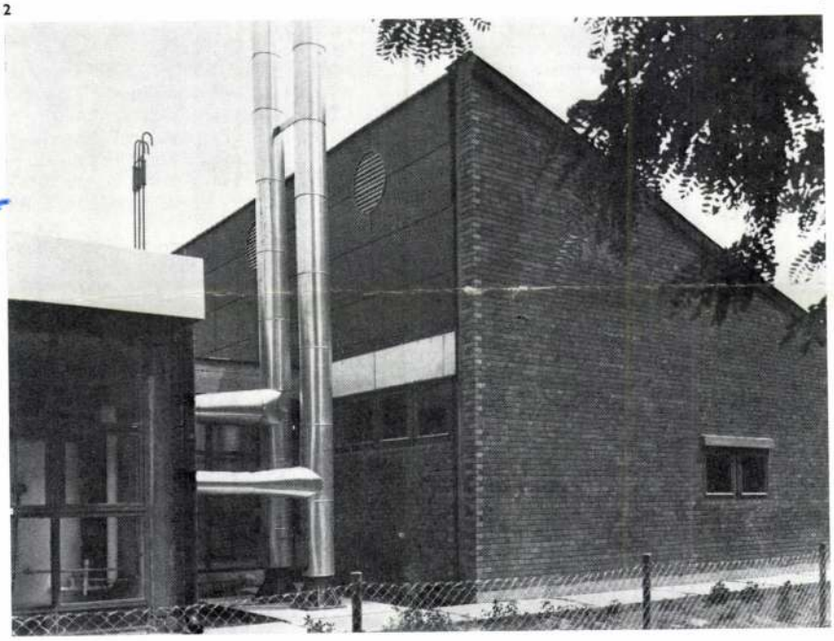

Fotó: Móri András

3

4

1. A mentőállomás alaprajza: 1. raktár, 2. irattár, 3., 7., 10., 11. irodák, 4. ételmelegítő, 5. nappali tartózkodó, 6. készenléti tartózkodó, 12—20. szociális helyiségek, 21. éjszakai tartózkodó, 22., 23. gázkazán, mérő, 24. ágytálmosó, 25. hidrofor, 26—28. műhelyek, raktárak, 29. kocsimosó, 30. szerviz, 31. garázs
2., 3., 4. A szigetszentmiklósi mentőállomás homlokzati részletei

1. Plan de la station de secours: 1. Dépôt 2. Archives 3., 7., 10., 11. Bureaux 4. Cuisinette 5. Séjour dans la journée 6. Séjour de permanence 12—20. Locaux sociaux 21. Séjour de nuit 22., 23. Chaufferie à gaz, compteur 24. Nettoyage des bassins 25. Hydrophore 26—28. Ateliers, dépôts 29. Nettoyage des voitures 30. Service 31. Garage
2., 3., 4. Détails de façade de la station de secours de Szigetszentmiklós

A Központi Vásárcsarnok Budapesten

Bevezetés

Ziegler Nándor, a budapesti vásárcsarnokok igazgatója, 1899. II. 19-én előadást tartott a vásárcsarnokokról. Az intézmény *célját* a következőkben határozta meg: olcsó, jó és egészséges élelmiszer folyamatos, rendszeres árusítása, állandó hatósági felügyelet alatt, védelem az időjárás és az árak hirtelen változásai ellen, az élelmiszerhez jutás fáradságának és időveszteségének megtakarítása, a közvetítő kereskedelem korlátozása.

Ezeknek a funkcióknak a nagy része nem volt újkeletű, de a XIX. század olyan igényeket támasztott, melyeknek a korábbi épületek, illetve piacok már nem felelhettek meg. A vásárcsarnokok feladata a vidéktől teljesen elszakadt milliós városok ellátása lett, s ez gondosan szervezett, pontosan ellátott intézményrendszert követelt. Ezt általában egy nagyobb, központi, elosztó jellegű és több kisebb fiók (detail)-csarnok lehetőleg egyidejű létesítésével oldották meg.

Az egymástól elkülönített áruhelycsoportok, a raktárak és a hűtőkamrák a nyílt piacoknál jóval kedvezőbb egészségügyi viszonyokat teremthettek. Az épületek elhelyezésénél döntő szempont volt a jó közlekedési kapcsolat, mind a szállítók, mind a vevők részére.

A vásárcsarnokok célszerűségi szempontokból, gazdaságossági alapon létesültek, városi pénzen, a költségek lehető legnagyobb lefaragásával. Ez építészeti kialakításukat is meghatározta, tervezésüknél szinte kizárólag funkcionális szempontokat vettek figyelembe. Giedion szerint ennél a kifejezetten nagyvárosi jellegű új épülettípusnál megtalálhatjuk a század fő építészeti problémáit.

Az igény először természetesen a legnagyobb városokban, Londonban és Párizsban jelentkezett. Főleg az utóbbi gyakorolt nagy befolyást a kontinens többi országaiban. Jelentős vásárcsarnok-rendszer épült még Bécsben és Berlinben. Építészetileg két típus különböztethető meg: a franciás *pavilonrendszer* és a főleg német területen jellemző *bazilikális megoldás*. Nálunk az utóbbinak volt döntő hatása.

Előzmények

Pesten először 1865-ben merült fel vásárcsarnok építésének az ötlete, a Frey Lajos és Gerster Károly által tervezett dunaparti bazár melletti kis, kioszk méretű, üvegházszerű pavilon formájában.

Az első komoly tanulmány, melyet a kérdésnek szenteltek, *Edouard Besnier de la Pontonerie* 1872-es javaslata, melyben a párizsi rendszert szeretné a helyi viszonyokhoz igazítani. Ő tervez nálunk először külön központi és kerületi csarnokokat. A központi csarnok, francia mintára, élelmiszerfajták szerint specializált pavilonokból állna. Besnier tervezetét érvek egész sorával támogatja, még a szükséges hitel megszerzésére is tesz javaslatot. De ajánlatát elutasítják. A fővárosi közgyűlés kimondja ugyan a csarnokok szükségességét, de a hetvenes években csak a helyüket jelölik ki. 1879-ben a Közélelmezési Bizottmány létrehozása jelzi, hogy Budapest közellátása kritikus helyzetbe került. A városban számtalan piac működik, komolyabb ellenőrzés nélkül, az emberek csak nagyon rossz minőségű és nemzetközi viszonylatban is drága élelmiszerekhez tudnak hozzájutni, középkori higiéniai színvonalon.

A megoldásra a Közélelmezési Bizottmány elnöke, *Kamermayer Károly* polgármester tesz átfogó javaslatot. A leendő budapesti csarnokokkal kapcsolatban fontosnak tartja a jó közlekedési kapcsolat, a világítás és a szellőzés problémájának megoldását. A célszerűséget fontosabb szempontnak ítéli a szépészetnél. Külföldi tapasztalatok alapján arra a következtetésre jut, hogy a központi és kerületi csarnokokat egyidőben kell felépíteni és használatba venni.

1885-ben hoznak végül határozatot a központi csarnok létesítéséről. Elhelyezésére a Vámház (jelenleg: Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem épülete) mögötti ún. sóháztelket tartják a legalkalmasabbnak, de szóba kerül más megoldás is, leggyakrabban a közraktárak átalakítása. Tényleges előrehaladás azonban nem történik. Az újabb lökést megint Besnier de la Pontonerie adja az ügynek, ezúttal röpirat formájában. Újabb ajánlatában az intézmény felállítását, tervezését, szervezését és berendezését is magára vállalja, valamint a személyzet betanítását és a szükséges hitel megszerzését. Javaslatát ugyan elutasítják, de a fővárosi bürokrácia gépezete mégis mozgásba lendül: 1889 elején a tanács felszólítja a főváros középítési igazgatóját, hogy készítsen javaslatot a probléma megoldására. Ez az első eset, hogy építész foglalkozik az üggyel. 1889. VII. 3-án a közgyűlés végre meghozza az elvi döntést: a központi és kerületi vásárcsarnokok rendszerét létre kell hozni.

Lechner Lajos középítési igazgató jelentése csak a következő évre készül el. Ő már sokkal konkrétabban foglalkozik a problémával és nagyobb hozzáértéssel is. A központi csarnok elhelyezésére három alternatívát állít fel, objektíven mérlegelve az előnyöket és hátrányokat. Alapvető feltételnek a jó közlekedési (dunai, vasúti, városi) kapcsolatot tartja. A sóháztelek előnye a városhoz való közelség, a négy oldalról megközelíthetőség, a már meglevő vasúti kapcsolat, a Dunához vezető alagút lehetősége. Hátránya: relatíve kicsi, csak nagyon drágán bővíthető.

A Boráros tér előnye a sokkal nagyobb terület, hátránya a városközponttól való valamivel nagyobb távolság. A harmadik, látszólag legjobb lehetőség a közraktárak területe lenne, már meglevő épületek, pincékkel, alagúttal, vasúttal — de fekvése miatt a város felől nehezen közelíthető meg, nagy a szintkülönbség, a pincék pedig magas vízálláskor használhatatlanok.

Más alternatíva nem jöhet szóba, mivel nincs más megfelelő nagyságú beépítetlen terület a Duna közelében. Végül állást foglal: a sóháztelek végső soron elég nagy, nagyobb, mint a bécsi központi csarnoké, a Vámház körúton (jelenleg: Tolbuhin körút) közvetlen kapcsolat lenne a detailcsarnokokkal. A Boráros tér mellett csak a nagyság szól, míg ha a központi csarnok ide épül, kellene még egy kerületi csarnok a belváros számára. Lechner jelentésében a kerületi csarnokokkal is részletesen foglalkozik.

A középítési igazgató véleményével szinte egy napon, hasonló terjedelemben érkezett a tanácshoz *Czigler Győző* magánjellegű emlékirata, melyet egy városi tanácsnok felkérésére írt. Ő is Lechnerhez hasonló következtetésre jut: a központival egyszerre legalább három fiókcsarnokot kell felépíteni, hogy az intézmény működőképes lehessen. Felveti, hogy ahol kerületi csarnok épül, tiltsák be a piacokat. (Ez meg is valósult.) A csarnokoknál a bővíthetőség követelményét támasztja. A központi csarnokkal kapcsolatos elképzelései sokban hasonlítanak a később megvalósult épületre: beosztás, alagút, vasúti vágány a csarnok keleti részében.

A javaslattevők közül feltétlenül érdemes még valakit megemlíteni, *Matuska Alajost*, a közélelmezési ügyosztály vezetőjét. A tanács összes, a témára vonatkozó javaslatát ő készíti elő és terjeszti a közgyűlés elé. Szerepe a későbbiekben is meghatározó. Amikor a törvényhatósági bizottság 1891. V. 13-án nagy vita után elfogadja a tanács előterjesztését, és megszavazza a szükséges összeget a vásárcsarnokok létesítésére, gyakorlatilag a Matuska-féle programtervezet válik határozattá.

Nemzetközi tervpályázat

A közgyűlés határozata szerint a központi vásárcsarnokra nemzetközi pályázatot kellett kiírni. A pályázati feltételeket a fővárosi mérnöki hivatal szakértői dolgozták ki. A hivatal 1892-ben bemutatott jelentése a központi vásárcsarnok pályázati feltételeiről alapos előmunkálatokat valószínűsít. Az épület az egész területet kitölti szabálytalan négyszög alakjával. Az alapséma az, hogy a Vámház körúti oldalon folyna a kicsiben, a Csillag utcain (jelenleg Csarnoktér és folytatása a Gönczy Pál utca) pedig a nagybani eladás. A vasúti vágány ketté ágazik, a Csillag utcából a Sóház utcába, illetve a Vámház körútra 8 m-es kocsiút vezet.

1

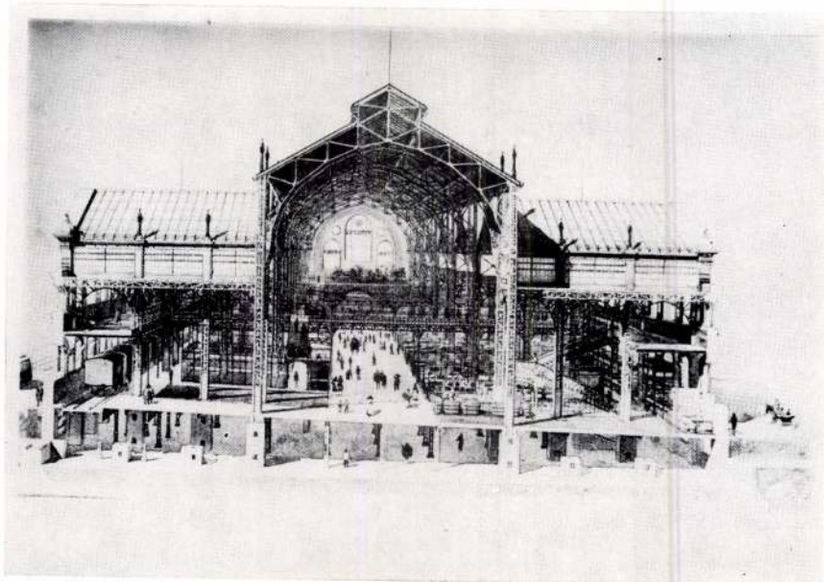

TANULMÁNY

3

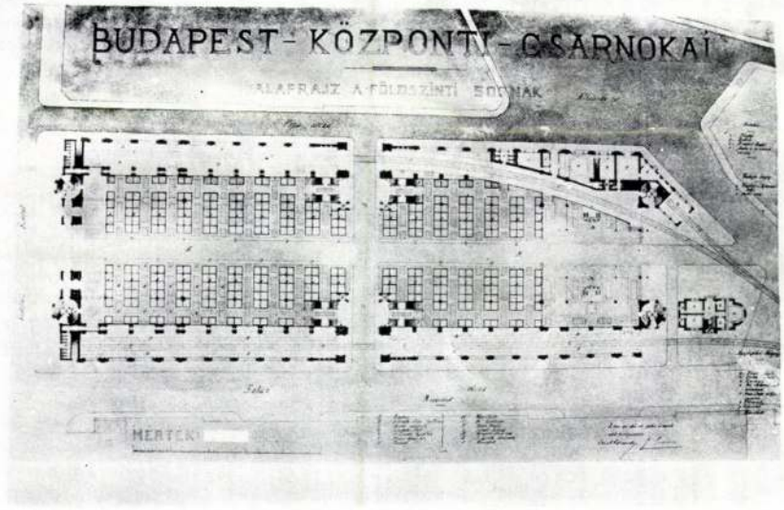

2

4

A feltételek szerint az épületet teljesen alá kell pincézni, karzatot kell tervezni a detailoldalon három oldalról, kapcsolatban a nagybani rész emeleti raktárával. A hivatali helyiségeket a Körút felőli oldalra kell helyezni, részben az emeletre. A tervezet majdnem ötszáz áruhelyet lát szükségesnek, a költségeket két millióra teszi. A nemzetközi tervpályázat mellett foglal állást, név szerinti javaslatot is téve a zsüri tagjaira.

Amikor híre ment, hogy nemzetközi pályázat készül, a Magyar Mérnök és Építész Egylet szokás szerint felháborodottan tiltakozott ellene, mert így „a magyar műszaki kar... szinte megszégyenítő eljárásban..." részesül. Szerintük egy vásárcsarnok nem olyan korszakalkotó munka, hogy ne lehetne itthon is megfelelő szakembert találni a foganatosítására. A tiltakozást szokás szerint nem vették figyelembe.

1892-ben intézkedtek a szükséges ingatlanok kisajátításáról. A nemzetközi tervpályázatra még ez évben sor került. A törvényhatósági bizottság határozatát nagy vita előzte meg. A felszólalók jelentős része elsősorban presztizs okokból csak hazai pályázatot, illetve zsürit óhajtott. Olyan szempont is fölmerült, hogy a leendő nagy megrendeléseknél a hazai vasipar ne kerüljön hátrányos helyzetbe. A vita hangvételére jellemző, hogy a tanácsot meggyanúsították: a pályázat csak álca, mert már meg is állapodtak az Eiffel céggel. Végül elfogadták a tanácsi javaslatot, de csak módosításokkal. Nem részletes, hanem csak vázlatos terveket kértek, és emiatt a díjakat is leszállították.

A pályázat zsürijébe került: Gerlóczy alpolgármester, Kamermayer polgármester, Matuska, a vásárcsarnok szakértő, Lechner főépítési igazgató, Czigler, Hauszmann, Steindl, valamint meghívott berlini, lipcsei, párizsi szakértők.

A pályázati feltételek rendkívül részletesek voltak, 22 pontba foglalva. A tervmagyarázatot és a költségvetést magyarul kellett beküldeni, a tervek alapja a részletes tervezési program kellett hogy legyen. Ez a központi csarnok helyét a Vámház körút, a Pipa, Csillag és Sóház utca közötti területen határozta meg, szükségesnek tartotta a csarnokba vezető vasúti vágány mellett egy második kialakításának a lehetőségét, a dunai alsó rakpartra vezető alagutat, megszabta a kocsiutak és gyalogutak szélességét. A vasszerkezetet kívánatosnak tartotta, de a klímának megfelelően hőszigetelő tetővel, előírta a falazott határfalakat. Hangsúlyt helyezett a világításra és szellőzésre, követelményül a tartósság, a célszerűség és a takarékosság elvét tűzte ki. Megszabta a földszint beosztását, az áruhelyek számát és az egyéb funkciókat (pince, hűtőkamrák, raktárak). A becsületes elbírálást a nyertes pályamű minden résztvevőnek való megküldése és az összes terv közszemlére tétele garantálta.

Összesen kilenc pályamű érkezett, ebből négy Budapestről, egy-egy Szófiából, Prágából, Párizsból, Berlinből és Lipcséből. A bíráló bizottság szinte kizárólag célszerűségi szempontokat vett figyelembe: az elrendezést, a közlekedési lehetőségeket gyalog vagy kocsin, a vasúti kapcsolatot, a világítást, a szellőzést, a szerkezetet, a hasznos terület nagyságát, a felvonók és lépcsők számát és elosztását, a hivatali helyiségek célszerű elhelyezését, a raktározási, hűtési és kirakodási lehetőségek megteremtését, a tető vízelvezetését és hőszigetelését, a terület értékesítését. Az építészeti kiképzés tetszetőssége csak sokadrangú szempont volt. Erről tanúskodnak a dicsérő és elmarasztaló

1. A Központi Vásárcsarnok perspektivikus metszete
2. Escande és Gourmez terve. A vásárcsarnok távlati képe
3. Escande és Gourmez terve. Alaprajz
4. Escande és Gourmez terve. Oldalhomlokzat

1. La coupe en perspective des halles centrales
2. Le projet d'Escande et Gourmez. Vue perspective des halles
3. Le projet d'Escande et Gourmez. Plan
4. Le projet d'Escande et Gourmez. Façade de côté

megjegyzések is, melyeket a pályaművekhez fűztek: áttekinthető térkihasználás, megfelelő világítás, emelőgépek szakszerű elhelyezése, célszerűség, illetve a közlekedés és kezelés szempontjainak figyelembe nem vétele, meg nem felelő falvastagság, rossz vízelvezetés, túl költséges és díszes építészeti kiképzés, elégtelen költségvetés stb.

Három első díjat osztottak ki. Ezeket *Pecz Samu*, a párizsi *Escande* és *Gourmez*, illetve a lipcsei *Anger*, *Högner* és *Preil* kapta. A dolog érdekessége, hogy a szavazáskor a párizsi építészek eggyel több szavazatot kaptak, mint Pecz, de amikor arról kellett dönteni, hogy a nyertesek közül melyik terv legyen a megvalósítás alapja, Peczé 11 : 4 arányban győzött. Itt már nyilván a szerző személye is számított, hazai vagy külföldi volta, helyismerete.

Ismerkedjünk meg a nyertes tervekkel, mindenekelőtt a Pecz-félével, mely a megvalósult épület alapja lett.

A díjnyertes tervek

Pecz — a pályázók többségével ellentétben — bazilikális csarnokának mellékhajóit a főhajóval nem párhuzamosan, hanem rá merőlegesen helyezte el. Ez a közlekedés számára előnyösebb. A kereszthajók között alacsonyabb kiegészítő terek vannak, miáltal az épület egyenletes belső ritmust és szellős, áttekinthető térrendszert kap. Az elrendezés organikus: a nyugati oldalon a vágány melletti terület szolgált nagybani, a keleti a detail kereskedésre. A csarnok hivatali és vendéglői helyiségei a főhomlokzaton, a vasúti és a vámkezelő helyiségek a másik végén kaptak helyet. Az épület déli végére került később az eredeti terven még nem szereplő baromficsarnok. Kocsiközlekedésre az épület hossztengelye szolgált, a környező utcák közötti nívókülönbséget a tervező úgy oldotta meg, hogy a csarnok talaja helyenként vízszintes, másutt enyhén lejt, így minden oldalán járdaszintben van és lépcső nélkül megközelíthető. A belső lépcsők és felvonók elhelyezése funkcionális és szimmetrikus, a karzat két része között a megfelelő átjárás biztosítva van. A külső építészeti kiképzés egyszerű, bár itt a belsővel ellentétben historizáló elemeket is találhatunk. A főhomlokzatra két pavilon került, az épület másik végére az eredeti terven torony, ami végül nem valósult meg. A mellékhajók oromzatban végződnek. Az épület teljes alapterületét alápincézték, itt létesültek a hűtőhelyiségek is. A hűtés, a világítás és a szellőzés problémája a kor technikai színvonalán megoldott. A falak téglából és faragott kőből készültek, a tetőzet kettős héjú. A lefedést rácsos tartókkal oldották meg, melyet rácspillérek tartanak.

A földszinti áruhelyek száma 300 (más adatok szerint 340). A bíráló bizottság elsősorban a beosztást dicsérte, de kivetnivalót is talált (pl. hiányolta a nyugati bejáratokat és rossznak találta a hivatali helyiségek megvilágítását).

Escande és *Gourmez* tervén öt párhuzamos hajó szerepel, oldalt külön folyosókkal a vasúti vágányok számára. A kocsiközlekedést hosszában és keresztben egy-egy út teszi lehetővé. A helyszín nemismeretéről tanúskodik, hogy az alagutat a vámház alá tervezték. Az áruhelyek száma összesen majdnem hatszáz. Az építészeti kiképzés jellegzetessége egy-egy franciás pavilon a csarnok két végén. A kezelőhelyiségeket külön épületben helyezik el, részletesen megtervezve. A bíráló bizottság szerint a szerkezeti megoldás helyes, az építészeti kiképzés tetszetős.

A *lipcsei* építészek tervét a bírálók komoly munkának ítélik, bár helyenként problematikusnak. A közlekedési kapcsolat megfelelő, de a vámház felé nyíló bejáratok értéktelenek. A szintkülönbség kiegyenlítése nem a legtökéletesebb, és a célszerűen elhelyezett vasúti vágányok mellé nem terveztek rakodót. Az oromzatban végződő kereszthajókat a zsüri csak kívülről ítélte előnyösnek. A pince, a karzat és az alagút elhelyezését dicsérték, a szerkezetet és a külső építészeti megoldást szintén jónak tartották.

A megvalósítás körüli bonyodalmak

A pályázat eredményeként tehát Pecz kapta a megbízást a tervek részletes kidolgozására. 1893 februárjában mutatta be részletes terveit, melyeken az eredetihez képest bizonyos módosítások történtek. A legfontosabb az újonnan belekerült baromficsarnok, az elmaradt torony, a némileg módosított homlokzat és az áttervezett pince, valamint sok apró részlet. A változtatások növelték az előirányzott költségeket, és ez a városi bürokráciában tartós huzavonát, újabb és újabb bizottságok kiküldését, vitákat és főleg időhúzást eredményezett.

A közgazdasági és közélelmezési bizottság a módosításokhoz általában hozzájárult, de továbbiakat is igényelt, majd az újra átdolgozott terveket és a jelentősen fölemelt költségeket is elfogadta. A módosításokkal a mérnöki hivatal is egyetértett. Megállapította, hogy a Pecz-terv „kiváló gonddal és szakavatott körültekintéssel, nemkülönben minden szem előtt tartandó volt körülmény szigorú figyelembevételével készített tökéletes munkát képez".

A tanácsot még ez sem győzte meg, és a költségek felülvizsgálatára ad hoc bizottságot küldött ki. Ez a maga kebeléből szakértői albizottságot választott, melynek jelentésével egyetértve a bizottság megállapította, hogy „a központi vásárcsarnok épület költségeinek nagyobb mérvű csökkentése nem lehetséges". Úgy tűnt, hogy mivel a tanács is elfogadta az átdolgozott terveket és költségvetést, a közgyűlés 1893. XI. 21-i ülése remélhetőleg minden akadályt elhárít a foganatosítás útjából.

Ám közben Escande és Gourmez, arra hivatkozva, hogy az ő tervük kapta a legtöbb szavazatot, felajánlotta, hogy eredeti, kívánságra átdolgozható tervüket a Peczénél olcsóbban, rövid időn belül elkészítik. A közgyűlés emiatt elhalasztotta a döntést a Pecz-féle terv ügyében és tárgyalást határozott el a franciákkal. A tanácsot utasították, hogy a tárgyalások után két hónapon belül tegyen javaslatot.

Egy belügyminiszteri leirat figyelmeztetett arra, hogy jelentős költségemelkedéssel járó terv semmiképpen sem fog jóváhagyást nyerni. Közben újra szóbakerült a központi vásárcsarnoknak a Boráros térre helyezése, ezt megint elvetették. Az év végén 21-tagú különbizottságot neveztek ki, hogy a benyújtandó újabb terveket elbírálja. A következő évben a csarnok ügye végre kimozdult a holtpontról. A különbizottság által kért szakvélemény, melyet Lechner Lajos és Krátky János írt alá, egyértelműen a Pecz-terv mellett nyilatkozott, részletesen ismertetve a tervezett redukciókat, helyenként ellenvetéssel is élve. A francia tervnek felróják, hogy csak vázlat, a kivitel alapját nem képezheti, és lényeges hiányosságai is vannak. A mellékelt emlékirat sem kielégítő, a terv egésze „vázlatos és nem elég kimerítő", így nehéz az összehasonlítás. A Pecz-terv kivitelezését bármikor meg lehet kezdeni, a franciáké még átdolgozásra szorul, és az sincs garantálva, hogy olcsóbb lesz. A szakértők érveit a különbizottság is magáévá tette.

Ezek után a közgyűlés a Pecz-terv elfogadása és a franciákkal folyó tárgyalások megszakítása mellett döntött. Végül a belügyminiszter is beadta a derekát; neki lehetett fogni a megvalósításnak.

Kivitelezés

Az előmunkálatokat 1894-ben elkezdték. A nyár folyamán sor került az ajánlati árlejtésekre és a földmunkák megkezdésére. Az év végéig az összes alapozási és pincefalazási munkákat befejezték. A tél folyamán a vasszerkezet gyári munkái és a kőműves munkák folytak. 1895-ben emelték a falakat és szerelték a vasszerkezetet. Az év végéig az egész épület tető alá került. Ezen a télen a berendezésen volt a fő hangsúly. A következő év tavaszán már az iparos munkákat végezték és úgy látszott, hogy még a millennium alatt elkészül az épület. De júliusban tűz ütött ki, és ez decemberre halasztotta az átadást. Az építkezésen kb. negyven vállalkozó cég vett részt. A csarnok megnyitására csak a következő év elején, 1897-ben a kerületiekkel egyidőben került sor.

Az elkészült épület rövidesen szűknek bizonyult. Forgalma működésének első öt évében megkétszereződött. Bővítését a mérnöki hivatal már három évvel az átadás után szükségesnek tartotta. A IV. kerületi választmány egyik beadványa szerint a központi csarnokban „időnként életveszélyes tolongás uralkodik".

Ziegler Nándor vásárcsarnok-igazgató két évvel későbbi előterjesztéséből kiderül, hogy a közélelmezési ügyosztály, a tanács és a mérnöki hivatal már egy éve tanulmányozza a kérdést. Ziegler hét különböző megoldási módot ismertet. Ezek az elképzelések jellemzőek arra, hogy egy szakember milyen lehetőségeket látott egy ilyen jellegű probléma megoldására. Lehetségesnek tartja, de még korainak a központi vásárcsarnok decentralizálását angol módra, tehát a különböző áruknak speciális csarnokba elkülönítését. A nem romló cikkek számára a kihelyezendő Nyugati pályaudvar csarnokát tartja esetleg alkalmasnak. Másik megoldás a forgalom csökkentésére új detailcsarnok építése lehetne a IV. és IX. kerületben, de ezek prosperitásában nem bízik. A központi csarnok csak nagybani kereskedésre túl kicsi, csak detailra túl nagy lenne. A vasút esetleges kihelyezése a csarnokból, illetve forgalmának csökkentése nem oldaná meg a problémát.

Megoldás a jelenlegi csarnoképület kiegészítése lenne. A bővítést párizsi mintára, pavilonrendszerben képzeli el, ötezer négyzetméter területen. Szükségesnek tartja egy külön baromficsarnok építését. Az új épület helye a közraktárak, vagy a dunaparti teherpályaudvar területe lenne.

Egy ideiglenes, de gyors és olcsó megoldással is foglalkozik, mely mintha visszatérése lenne egy korábbi elképzelésnek: ez a közraktárak egy részének átalakítása. Itt a vasút, a pince, az emelet adva van, csak a raktárfűtést, rakodószélesítést stb. kellene megoldani, és az árufajták egyik, nem romlékony része itt lenne elhelyezhető kb. háromezer négyzetméter területen. Ez esetben is szükség lenne külön baromficsarnokra, mely „könnyű stílusban épült fedett vásár" lenne, szintén a közelben.

Végül egyik sem valósult meg a Zieglerféle javaslatokból és a központi vásárcsarnok továbbra is helyszűkében maradt. Csak évtizedekkel később került sor nagybani részének kitelepítésére a Nagyvásártelepre.

Petz Samu

épitész

l.

Bierbéphöst

257. l.

259. l.

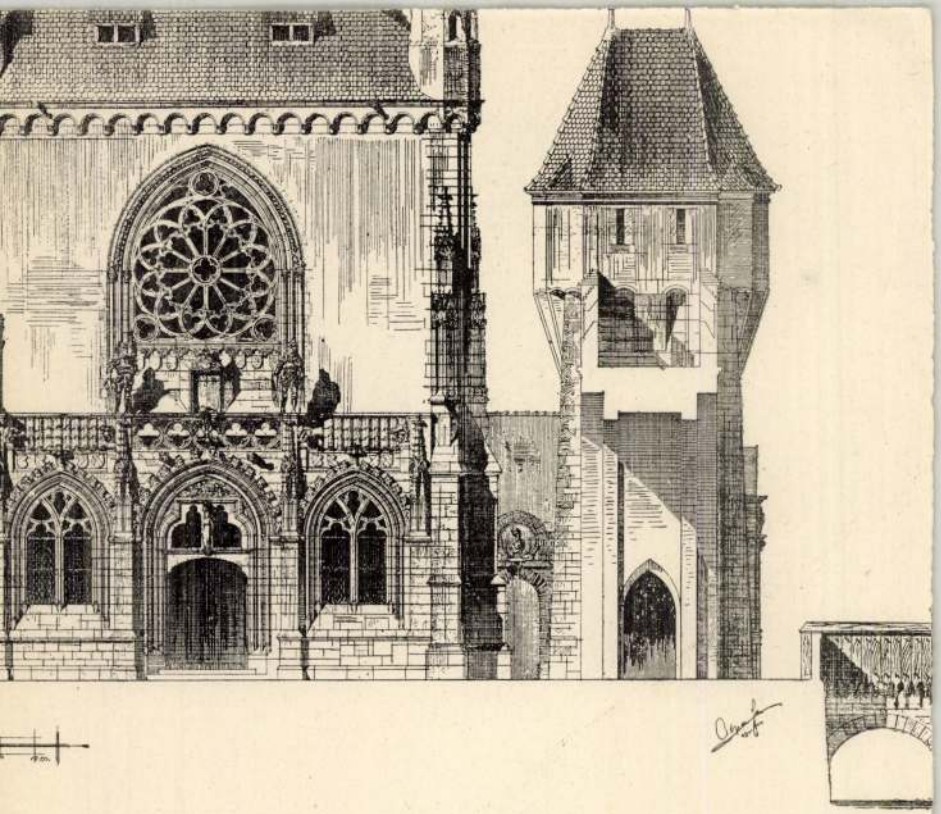

jának csúcsiveskori része az udvar felől nézve.

építész.

stilizált virágszálak sora. Keretében sárga alapon törtvonalu inda rozettaszerü virágokkal. Kisázsia, XIX. sz. e. f. 160—110. cm. — LADIK. Rote Gebetnische,

eige.

hrh.

ET-

osz-

Im

Blu-

falu

irkt.

haft.

XIX.

878. **Selyemkendő,**

fekete taft, virágokból és levelekből alkotott széles kerettel. XIX. sz. m. f. — SEIDENTUCH, schwarzer Taft mit bunter Blumen- und Blattwerkbordüre.

879. **Selyemkendő,**

ibolyaszínü, gazdag virágmustrával. XIX. sz. mf. — SEIDENTUCH, lilafarbener Fond mit reichem Dekor. Zw. H. XIX. Jahrh.

880. **Sál,**

fehér gépcsipke, virágos szegéllyel és két végén két sorban virágcsokrok. — SHAWL, weisse Maschinspitze mit Blumenbordüre.

881. **Smirna-szőnyeg,**

fehér alap virágmustrával, világoskék kerettel. 280—230 cm. — SMYRNA, weisser Fond mit Blumendekor, blaue Borte.

882. **Selyem imaszőnyeg,**

csomózott, piros fülke, rozettás, magas virágtővel; keretében négyszögletes rozetták sora, Kisázsia, XIX. sz. 175—120 cm. — SEIDEN GEBET-TEPPICH. Rote Nische mit blumiger Säule; Kleinasien, XIX. Jahrh.

883. **Bergamo-szőnyeg,**

szines gyapjuból, csomózott. Piros tükrében keresztalaku medaillon; keretében barna alapon hullámvonalas viráginda. Anatolia, XIX. sz. e. f. 145—130 cm. — BERGAMO. Rotes Mittelfeld mit kreuzförmigem Medaillon. Anatolien, erste H. XIX. Jahrh.

Petz Samu, Építész (1854-1922), 5.) Folytatás.
P. Szabó Erő: A pide olyan, mint az élet.

Petz szakmai rangját tekintve a döntés nem volt indokolatlan: 1887-től a Műegyetem középítéstan tanára volt, kitűnően ismerte a történeti stílusokat s azokat a szerkezeti kérdéseket is, amelyeknek tökéletes megoldása elengedhetetlen volt a csarnokéhoz hasonló nagyságú terek esetében.

Budapest folyóirat, 1988, 6., 27-29-old.

Petz Samu, építész (1854–1922)
P. Szalt Ernő: A pisc olyan, mint az élet.

6. Folytatás (vége)

A célszerűség, tartósság mellett takarékosság, hivalkodásmentes külső jellemzi az épületeket. Díszítőelemet szinte alig alkalmaztak. A legdíszesebb a Nagycsarnok homlokzata — egyszerre idéz gótikus lovagvárat, ókori bazilikát és vasúti pályaudvart —, azonban az építészeti tagozaton kívül itt is kevés a dísz. A díszítő motívumok általában állatfejek, növényfüzérek, az épületek funkciójára utalnak, az emberi szorgalmat szimbolizálják

A belső tér azután nemcsak helyet biztosít a nyüzsgő tömeg számára, hanem azt is kifejezi, hogy milyen fontos tevékenységnek ad helyet. A Nagycsarnok a maga húsz méter széles főhajójával, hat-hat, tizenhét méter széles kereszthajójával középkori katedrálist idéz.

Budapest folyóirat, 1988, 6., 29-old.

Petz Samu, építész (1854-1922). 3. Folytatás.
Szabó Ernő: A piac olyan, mint az élet.

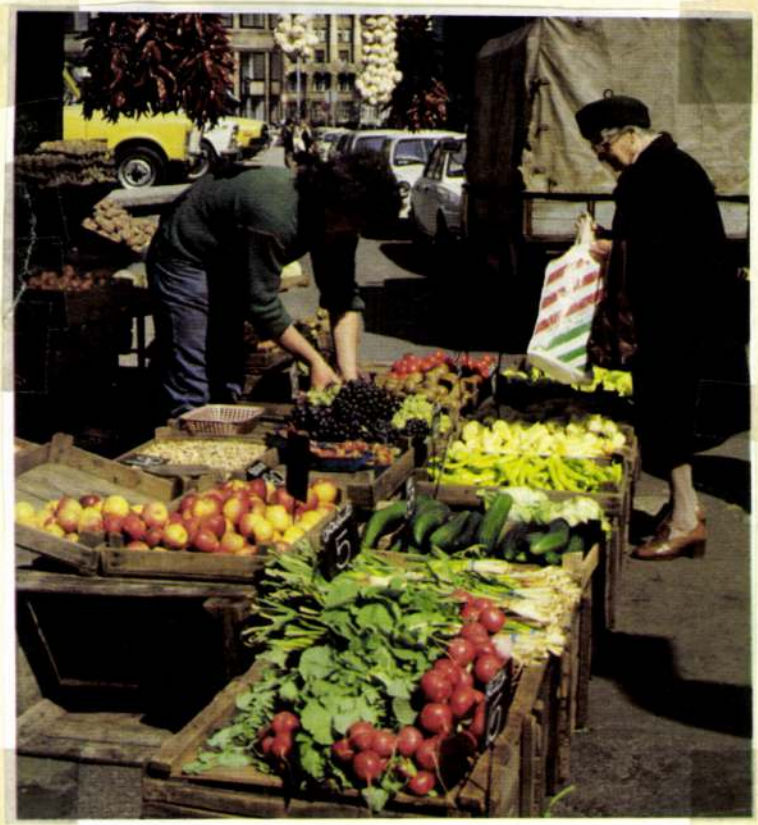

Budapest folyóirat,
1988., 6., 27-old.

Petri Samu, építész (1854–1922). 2.) Folytatás

P. Szalto Erő: A piac olyan, mint az élet.

a Központi Vásárcsarnok, a mai Talbuchin kert. – i Nagycsarnok a múlt szerad végén ma.

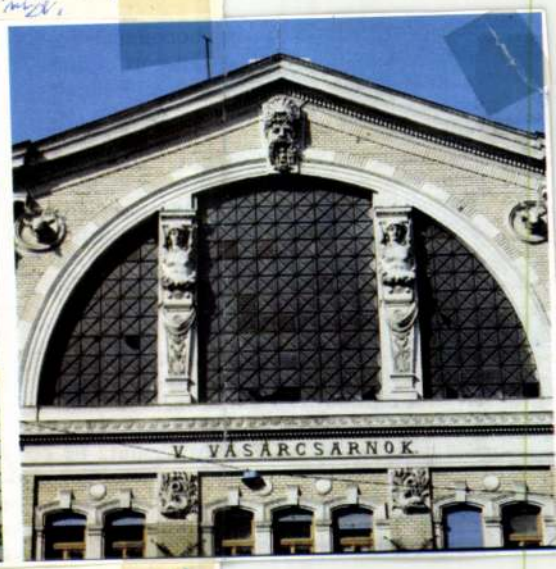

Budapest folyóirat, 1988., 6., 26-obd.

tételei az első világhábor
pen csak túljutott, megc
gokkal küzdő, az értelr
emigrációba kényszerítő
kos Katalin, aki a Fészek
sának anyagát az Orsz
Könyvtár és a Magyar
gyűjteményéből válogatta
dezte, paradox módon ép
eredezteti a kibontakozás
van szó, hogy az újjászer
nemzetközi gazdasági vá
sülő ipar, mezőgazdaság
egyszerűen nem térhetett
Annak, aki talpon akart
csak jó, jobb és még jobb
gyártania, hanem annak
meg kellett győznie a na
volt az a kor, amelybe
megnőtt a grafikus szerep
alakult az alkalmazott gr
brauchsgraphiker — típus

A Központi Vásárcsarnok, a mai Tolbuhin körúti Nagycsarnok a múlt század végén és napjainkban

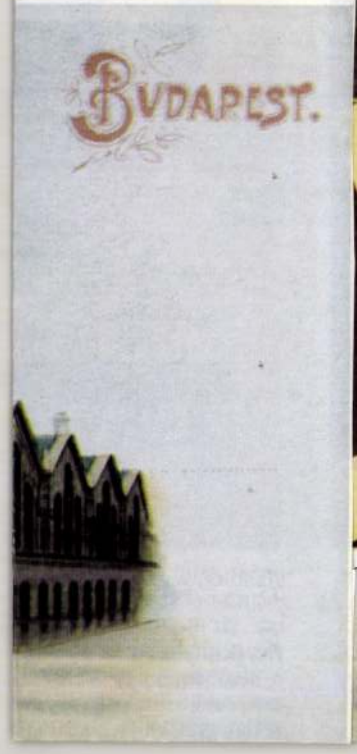
BUDAPEST.

Plick
a
Plack
ZALÁMI

Petz Samu, építész (1854–1922), 4.) Folytatás
P. Szabó Erő: A kiacolyan, mint az élet.

A Tolbuhin körúti csarnok pincéjét föld alatti folyosó kötötte össze a Fővámház előtti kikötővel, a folyami szállítás észak-déli irányban kitágította a felvevőpiacot. Még fontosabb volt a vasút — a vágányok egészen a Nagycsarnokig vezettek. Ráadásul a MÁV kedvezményesen szállította ide az árut — 1906-ban, amikor e kedvezményt visszavonták, az árak jelentősen emelkedtek.

Árubőség, szolid, összehangolt árak — emellett a higiénia, a kulturált kiszolgálás biztosítása, a rossz időjárás elleni védekezés lehetősége indokolta a csarnoképítést. Harmadik szempontként az új kereseti források létrehozását, az adóképesség növelését említette az a hivatalos tájékoztató, amelyet a csarnokok megnyitása előtt adtak ki. Hogy valóban a szolid, de éppen ezért hosszú távon hasznot hajtó kereskedelem színterének szánták a csarnokokat, azt jelzi, hogy a két hivatalos közvetítő, a Magyar Gazdák Vásárcsarnok-ellátó Szövetkezete, valamint a Vámos és Bruszt cég legfeljebb nyolcszázalékos közvetítői díjjal dolgozhatott.

Mikor e szabályzat megjelent, az épületek majdnem készen álltak. Az volt a terv, hogy először Pesten épül fel öt csarnok, majd Budán kettő. Pestet illetően a terv meg is valósult, hiszen a Nagycsarnok mellett 1894-96 között felépült a Rákóczi, a Hunyadi, az István (ma Klauzál) téri, a Hold (ma Rosenberg házaspár) utcai csarnok is. Budán azonban csak a Bomba (Batthyány) téri csarnok készült el 1902-re.

Budapest folyóirat, 1988., 6., 27-old.

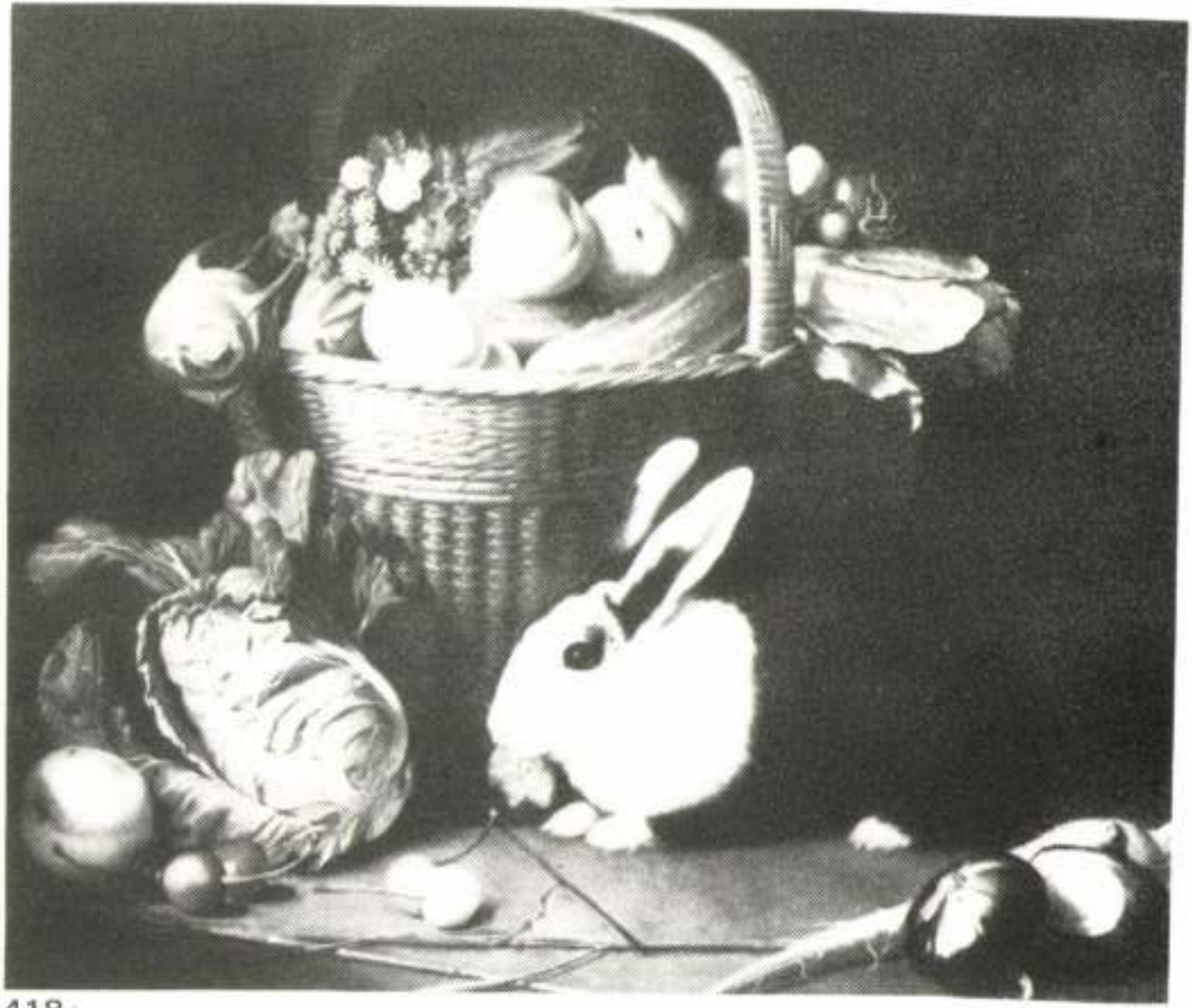

418

72. tábla

458

459

474

PECZ SAMU

Magyar Nemzet

Csütörtök, 1979. november 22.

Tisztelt Szerkesztőség!

A modern gótika professzora

Pecz Samu, a budapesti műegyetem neves professzora 125 éve, 1854-ben született. Előbb szülővárosában, Pesten, később a stuttgarti műegyetemen, majd a bécsi képzőművészeti akadémián tanult; majd 1880-ban a budapesti műegyetemen építészi oklevelet szerzett. Több évi egyetemi szolgálat után 1887-ben az I. sz. középítési tanszéken nyilvános rendkívüli tanárrá, 1888-ban pedig nyilvános rendes tanárrá nevezték ki.

Pecz Samu abban a szerencsés helyzetben volt, hogy fiatal éveiben kora legkiválóbb építőművészei mellett, így Hansen Theofil, Schulek Frigyes és Hauszmann Alajos oldalán dolgozhatott. Kezdetben az ókori építészet kötötte le figyelmét, később a középkori építészet felé fordult, és egy életen át rajongó tisztelője lett Schulek Frigyesnek és a gótikának.

Alkotásai — bár gótikus formavilágot tükröznek — a középkori gótikus építményektől merőben különböznek: mindegyik magán viseli alkotójuk egyéni felfogását és művészetének sajátos zamatát. Architektúrája jellegzetes nyerstégla architektúra, mely bőségesen alkalmaz az időjárásnak leginkább kitett helyeken faragott követ. Előszeretettel használja fel a gótikus boltozástechnikát, de ugyanakkor ésszerűen hasznosítja a modern acél- és vasbetonépítészet nyújtotta szerkezeti lehetőségeket is. Magyar Vilmos szavait idézve, Pecz Samu minden épülete „gótizál, de minden téglája, minden vonala a Pecz keze, a Pecz szeme és a Pecz agyának munkája. Ez a szigorú egyöntetűség, ez a kérlelhetetlen szabatosság, alaprajzszerkezet és felépítési forma között — ez az architektusban megnyilvánuló kiváló konstruktőr és professzor — ez részleteiben és összhatásában a Pecz Samu egyéni architektúrája."

Építészeti tevékenysége hazánkat és főképpen fővárosunkat számos kiemelkedő építménnyel gazdagította. Előszeretettel foglalkozott a templomépítészettel, e téren legnevezetesebb alkotása a budapesti Gorkij fasori és a Szilágyi Dezső téri templom. Jelentős műve a budapesti központi vásárcsarnok épülete, amelynek megtervezésére egy nemzetközi pályázat díjnyerteseként kapott megbízást. Ő építette a régi műegyetem nagy előadói termét, az ún. Gólyavárat, valamint az új műegyetem több épületét, köztük a nagyszabású könyvtárépületet, amelynek hálóboltozatos olvasóterme a világ egyik legnagyobb ívközű ilyen létesítménye. Az ő műve a fiumei tengerészeti akadémia épülete, több budapesti lakóépület, valamint a budai Országos Levéltár épülettömbje.

Mint egyetemi tanár az építészek és mérnökök szerkezettani oktatását látta el nagy szaktudással. Lelkes előadó volt, akinek színes, építési tapasztalatokban gazdag előadásait hallgatósága, köztük e sorok írója is, különleges érdeklődéssel követte. Közvetlensége és egyszerűsége miatt személye a hallgatóság és kortársai körében általános népszerűségnek örvendett. Egyszerű volt a mindennapi életben is, kerülte a társadalmi szereplést, egész életét művészetének és tanári hivatásának szentelte.

Pecz Samu alkotásokban gazdag életpálya után 1922-ben halt meg. Emlékét őrzi maradandó értékű alkotásain kívül az a gótikus díszkút is, amelyet tanítványai és tisztelői állítottak a budapesti Szilágyi Dezső téren mesterük, a neves építész, a nagyműveltségű, tudós professzor emlékére.

Dr. Csonka Pál
ny. egyetemi tanár

is, 300 négy-
telkemet Köt-
más, jutányo-
om (04 öve-
tektetésnek is
jeligére a ki-

Junakeszin, a
ltnál, a Ró-
ban, 291 n.-
hető telek. —
ehet: 18-tól 20
3-343.

ém kelenföldi
, 2 szobás,
eti lakásomat
II., II., II/a
levő családi
áfizetés kész-
vagy közmű-
-kanyari nya-
— Leveleket
látás 177707«
Felszabadulás
etőbe.

családi ház
alkalmas tel-
sek Máriare-
idegkút térsé-
eveleket ár és
ím megjelölé-
- »Utolsó ár
jelig. a Fel-
is téri hirde-

. Fodor utcá-
li teraszház,
es, földszinti
ezdés után át-
158-046 este,
32-127, hétfő,
csütörtök du.

ig-hegyen, köz-
kétszintes
hatszáznegy-
öl gyümölcsös-
tőmilliőért el-
sebb ingatlant
unk. »Lakó-
n építhető —
jelig. a Fel-
ás téri hirde-

ba összkomf..
hető földszin-
y I. em.-i la-
lakrészt ve-
p.-ért. Pethő,
X., Kisfaludy
Tel.: 470-407.
-20 óráig.

ászon (István-
Dobó István u.
zobás családi
elcserélem ha-
siliaghegyire.

DŐLÉS

n, Galyatetőn,
ás helyen, té-
ári üdültetést
hosszabb
s. Iedenforgal-
resztül. Galya-
Lóczi István.
. 1/A.

TÁTÁS

a IX. vagy
rületben orosz
vű személyt,
anyelvi szin-
zul beszélő 8
kislányunkkal
3 alkalommal,
vagy kora es-
an, térítés el-
foglalkozna.
213-227.

lhat legrövi-
ő alatt íróasz-
helyesírást, —
st. Tel.: 858-

Parkettacsiszolás, lakkozás, nagytakarítás, falradírozás azonnalra, közületeknek is. 85-19-19.

Parkettafektetés, parkettacsiszolás pormentesen, világos, magastenyű lakkozás azonnalra. Társasháznak előnyös feltételekkel. 366-961.

Ügyvédi Munkaközösség irodahelyiséget, vagy üzlethelyiséget kártalanítás ellenében, Budapest I. kerületben, vagy annak közelében ÁTVESZ.

»Iroda 5064« jeligére a Felszabadulás téri hirdetőbe.

Redőnykészítés fából és műanyagból, tok nélküli ablakra is. 24 havi garancia. 315-016.

571-219. Parkettacsiszolás, lakkozás, lakkelújítás, nagytakarítás közületeknek is, azonnalra. 571-219.

Tapétázást, szobafestést, mázolást, műanyagfestést kívánságra tehér tapétával, takarítással, parkettacsiszolással, bútortakarással közületeknek is vállalunk, garanciával. — 471-278.

Tapétázás, szobafestés, mázolás főhitakarással, azonnalra vállal kisparos. 126-104.

Modern és stil bútorok javítását kárpitos és asztalos mesterek vállalnak. Tel.: munkaidőben 401-815.

Olajkályha, villanybojler javítás garanciával. Csonka: 853-650.

Hívjon! Ajtó, ablak tisztítást vállal kisparos. 686-945.

Azonnali kezdéssel parkettacsiszolás, lakkozás, PVC ragasztás. 410-679.

Régi pénzt, papírpénzt is pénzgyűjteményt, katalógusokat veszek. Gyűtő, VI., Népköztársaság útja 23. II. a Kovács. Tel.: 226-713.

Tapétázást, festést, mázolást vállalok, közületeknek is, azonnalra. 272-669.

Tapétázást, szobafestést és mázolást bútorrámolással, letakarással azonnalra és előjegyzésre is vállalok. Garanciával. 845-422.

Hívjon! 158-954. Bútorkárpit, szőnyegpadló, szőnyegtisztítás — nyugati gépekkel, garanciával. Akciók!

Kisiparos kötő üzletemet gépekkel, vagy üresen átadom. Érdeklődés telefonon: 132-330, 14—18 óra között.

Kőművesmunkát, lakásátalakítást, korszerűsítést, csempézést, hidegpadló-burkolást, javításokat vállalok. Tel.: 130-186.

Bélyeggyűjteményt, sorárut, régi leveleket vásárol Pados bélyegszaküzlet, VII., Nyár u 1. (Rákóczi út 32. sarok) 214-694.

Kandallómunkát vállalok. 252-796, Kondorosi.

AGYTOLL-FELVÁSÁRLÁS, AFESZ, IX., Balázs Béla u. 6. Telefon: 497-359, 133-947.

Parkettacsiszolás, világos lakkozás, falradírozást azonnalra vállalunk, közületeknek is. 379-260.

Takarítást, ablaktisztítást azonnali kezdéssel vállalok. Pluhár, 476-289.

Poloskairtást és rovarirtást vállal kisparos díszkréten, garanciával, azonnalra is. 631-238, vagy 370-895.

Csempézést, átalakítást belső munkát azonnalra vállal kőműves kisparos. Szepesi, XIII., Jász u. 126/a.

Azonnali kezdés, parkettacsiszolás, javítás, világos lakkozással. — 830-291.

Tapétázást, szobafestést mázolással, takarítással, parkettacsiszolással, lakkozással, azonnalra vállalom, egy év garanciával. — Tel.: 84-99-60.

Szobafestést, mázolást vállal kisparos. Tel.: 156-171.

FÉRJET KERES

Keresem és szeretettel várom jelentkezését jövendő házastársamnak. 40-es, elvált, diplomás nő vagyok, — rendezett körülményekkel. »A játszótársam mondd akarsz-e lenni? N. 2014« jelig. a kiadóba.

Karcsú, magas, csinos, lakással, Trabanttal rendelkező, kisfiát egyedül nevelő, elvált, diplomás nő, megismerkedne jó megjelenésű, jó humorú, széles érdeklődési körű, dinamikus egyéniségű férfival 42 éves korig házasság céljából. »Talán N. 2185« jelig. a kiadóba.

35 éves, 160 cm magas, csinos leány — megismerkedne házas

Megismerkednék házasság céljából nem kövér, intelligens, jó megjelenésű, becsületes, józan életű szakmunkással. Kifejezetten 58 éves korig. — Budapesti, szép nagy lakással rendelkező, jó megjelenésű 55 éves, 152 cm magas, csak kissé teltkarcsú, egyedül élő, intelligens dolgozó nő vagyok. »Aki mer, az nyer N. 2011« jelig. a kiadóba.

Önnyugdíjjal, lakással rendelkező, gyermektelen, egyedül élő 63 éves özvegyasszony keresi korban hozzáillő, nem dohányzó, jó megjelenésű férfi ismeretségét, élettárs, vagy házasság céljából. »Rohan az idő N. 2060« jeligére a kiadóba.

Házasság céljából megismerkednék 70 évesig egészséges, belső, külső adottságokra igényes férfival. Egyedülálló nő vagyok. Zenebarát. Anyagival és főbérleti lakással rendelkezem. Kertes ház nem akadály. Jó, ha szeret utazni. »Komoly N. 2076« jeligére a kiadóba.

Házastársban: barátot, társat igénylő, 30-as, szőke, 168 cm magas, karcsú, csinos, vidám, nem dohányzó elvált asszony vagyok. Budai lakásban, egzisztenciálisan rendezett körülmények között, barátságos légkörben nevelem serdülő gyermekem. Telefonszámos sorait várom: 40-es, családra vágyó, jogosan igényes, korrekt, egy esetleges újrakezdéshez erőt és barátságot érző, kreatív férfitól. »Pályamódosítás N. 2133« jeligére a kiadóba.

28 éves, 163 cm magas, barna, csinosnak mondott, teltkarcsú, utolsó éves egyetemista, egyedülálló nő, társaság hiányában ezúton keresi jó megjelenésű, intelligens, lakással rendelkező, lehetőleg diplomás férfi ismeretségét 38 éves korig, házasság céljából. Kézzel írott fényképes levelet kérek. »Találkozás N. 2146« jeligére a kiadóba.

Szeretnék megismerkedni házasság céljából jó megjelenésű, kulturált életvitelű, diplomás vagy középiskolát végzett 30—35 év körüli férfival, akinek kisgyermekét is szeretettel fogadnám. 30 éves, 167 cm magas, lakással rendelkező csinos, nem dohányzó, érzelemgazdag, elvált

jában tetszelgő tehetségtelenség rémuralma éppen úgy, mint a hisztérikus újdonságkeresés.

Az Újvidéki Színház és Harag György elévülhetetlen érdeme, hogy sohasem áldozza fel teljesen a művészetet a divat oltárán. A most bemutatott Csehov-trilógiában láthatunk kevéssé sikerült mozzanatokat — póriasan szólva —, itt sem jön be minden, nem telitalálat valamennyi megoldás, de ezen a színpadon mindig nyíltak, majdhogynem bevallottak a kudarcok. A rendező és társulata szemmel láthatóan küzdött a csehovi gondolattal és annak korszerű megjelenítési kívánalmaival. Szimpatikusan esendőek voltak ezek az újvidéki előadások.

A trilógia első darabja, a Három nővér négy évvel ezelőtt készült. Ez a rendezői felfogás a legingerlőbb. Mindenekelőtt külsőségeiben. Elveti a naturalista hagyományt, a színpadkép nem ábrázol sem szalont, sem kertet — *Kölönte Zsolt* díszlete egy dimbes-dombos puha aljzat. Ez az alap sivár, mint egy becketti táj, a csehovi világra a századvéget idéző jelmezek, és a rekvizítumok, zongora, hintaszék, szamovár emlékeztetnek. Egyértelmű a szimbólum, a hősök nem mozognak szilárd talajon. Lebegő bizonytalanságot sugall ez a lágy hepe-hupa — a szereplők időnként kábán simulnak bele ebbe a tájba, máskor viszont küzdelmesen közlekednek a süppedő laticelben. A koncepció akkor volna a legteljesebb, ha végig fekve játszanának, kifejezve a tespedtséget, a kitörési vágyak erőtlenségét. Ez, persze, nem lehetséges, elsősorban különféle színpadtechnikai kötelmek folytán. Mert a rendező — szükségszerűen — félúton megáll, nem viszi végig a hagyományos színpadi forradalmasítását. Megfordítja ugyan a színházi világot: a nézőket beülteti a színpadra, mi, a nézők, szinte családiasan körbeüljük a díszletet, a szereplők legtöbbször nem a szokásos helyről jönnek be, hanem a nézőtér illetve a zenekari árok felől, ahol sűrű növényzet zárja le az elpuhultság keserveit ábrázoló színpadképet.

Mennyivel jobban élvezhetnénk az előadást, ha például a zsinórpadláson foglalhatnánk helyet, ekkor látnánk be ugyanis tökéletesen ezt a furcsa teret. Távol áll tőlünk a gúnyolódás szándéka, nem óhajtunk vén salabakterekneknek sem látszani: nem ellenezzük az újítást. Ez a Három nővér felfogás önálló, egyik lehetséges útja a mű megközelítésének. Csak legalább oly intenzív játékot követelne, mint a szokványos keretek között. Érzésünk szerint viszont, olykor épp ez hiányzott. Csehov figurái nagyon jelentősen üresek — ez közhely —, az ő darabjaiban nem úgy történik semmi, hogy ezt a semmit kell a legfontosabbnak éreznünk. A művészeknek az izgalmas szürkeség hangulatát kell megteremteniük. Ez ebben az előadásban nem sikerült a legjobban, aminek az is lehet oka, hogy a vendégjátéki körülmények mindig mostohábbak az otthoniaknál. Nyilván az ebből következő legkisebb indiszpozíció is elég volt ahhoz, hogy észrevehetővé tegye a színészek küzdelmét a nehéz díszlettel — s ilyenformán a játék néha majdnem oly egyhangú volt, mint a legavíttabb felfogású előadásban.

A második darabot, a Cseresznyéskertet három évvel ezelőtt mutatták be. A díszlet (*Doina Levinta Bocaneti* munkája) most is kacérkodik a fordított színpadi testhelyzettel, de a rendezői koncepció már lényegesen egyszerűbb. A játék is sokkal nyugodtabb, mélyebb, mint az első vendégjátéki esten — ez így természetes, pszichitása — kétségbeesetten szaladgál a két pólus között. Szinte ő a legmozgékonyabb figura, mindenáron rendet akar csinálni Ranyevszkaja rendetlen és alaktalan világában, miközben kacérkodik a lopahini vaskos valósággal.

A Ványa bácsi a legfrissebb Harag-produkció. Összegezésnek is tekinthetjük. A rendező visszatér a megszokott előadásmódhoz. A színészek a színpadon vannak, a közönség pedig a nézőtéren. A színpadkép szintén Bocaneti munkája) levegősen képzett. Látható a kert, a szalon s, a végső bezártság — de mindez mégsem körülhatárolt. A groteszk ábrázolás itt érzékelhető igazán. Senkitől és semmitől nem kell túlzottan meghatódnunk; nem különleges embereket látunk, nem kivételes egyéniségeket, a helyzetek nem tragikusak, nem is nevetségesek, hanem kínosak. Szinte jelképes a professzor betegsége, a podagra, mely nem halálos, csak kellemetlen. Jelena nem az a szerencsétlen sorsú szépség, akinek szeretnénk látni, hanem van benne valami libaszerű, amit nyilván Ványa bácsi szerelme emel valamely nem létező magaslatra. Asztrov szenvedélye viszont pontosan azt mutatja meg benne, ami egyáltalán nem fenséges benne. Ványa bácsi gyermeteg férfi — a nagyság és a személyiség illúziójának színpadi megtestesülése. Olyan lehetőségek elvesztésétől szenved Ványa, mely lehetőségek — legalábbis az ő számára — sohasem léteztek.

A három előadásban jó kollektív színészi munkát, és a már említetteken kívül néhány kiemelkedő egyéni teljesítményt is láthattunk. *Bicskei István* mind a három darabban jelentős szerepet játszott, ezek közül legszebb Ványa bácsija volt. *Soltis Lajos* is mindegyik este a színen volt. Alkatához Lopahin és Asztrov állt közel, ez utóbbi szerepeben láttuk a legjobbnak, határozottan hangsúlyozza ennek a csehovi helyzetnek a kínosságát. *Daróczi Zsuzsa* a Cseresznyéskertben és a Ványa bácsiban szerepelt, kivált Szofjaként alkotott mélyen érző hősnőt. Emlékezetes epizódokat köszönhetünk még *Pataki Lászlónak, Pásthy Mátyásnak, Ferenci Jenőnek* és *Faragó Árpádnak*. A nem nagy létszámú társulat Csehovból jól vizsgázott.

A Manónak az előadásán elnémult a fülembe sugdosó kritikusi „daimonion", akinek izgága észrevételeihez, esztétikai imperativuszaihoz kénytelen-kelletlenül, sőt gyáván tartom magam. Gyáva kritikus vagyok, aki szüntelenül retteg, hogy rajtakapják: nem azt írta, amit gondol. Elaludtál, korholtam a magam szkeptikus énjét, fölmerülvén a bemutató utáni tapstengerből. Nézzük meg újra! — halasztottam aztán el a döntést. Mert az nem lehet, hogy másodízben se vegyem észre azokat az apróbb döccenőket, leheletnyi hamisságokat, amelyek nélkül aligha lehet eljátszani ezt a sokszereplős, nehéz, ráadásul klasszikus szerzője által megtagadott darabot.

Hiszen A Manó a szó eredeti, tehát nem-csehovi értelmében vett komédia, tizenegy majdnem főszereplőjével, igazi főhős, központi figura nélkül — voltaképpen a Ványa bácsi első fogalmazványa. És Csehov épp azért írta át, hogy valódi csehovi „komédiává" legyen. Keserűen leleplezővé, amiben az a mulatságos, egyszersmind szörnyű, hogy nem történik semmi. A Manóban, a „csehoviatlan" monológok elő- és hátterében igazi tragédia (Jegor Petrovics Vojnyickij, vagyis Zsorzs öngyilkossága) és igazi komédia (Zsoltuhin felsülése és két pár szerelmes szív hepiendes egymásra találása) is lezajlik. A hitek, nagy elhatározások itt még nem fulladnak egyértelműen a tehetetlen semmittevésbe. Csehov épp azért írta át, hogy hű legyen a saját időközben kialakított dramaturgiájához, magyaráztam gonosz kis manómnak; következésképpen A Manó nem lehet jó darab. A jó előadás is érzékcsalódás, bizonyára. Megnéztem ismét — rajtacsípendő a darab rejtett hibáit, az előadás csalafinta szemfényvesztéseit, amelyeket különben máskor hajlamos(ak) vagyok (vagyunk) a produkció javára írni. Hiszen a színház: illúzió *is* — teremtő, szellemmozgósító illúzió.

Csakhogy A Manó — *jó* komédia, csehoviatlanságában remekmű. A rendezés (*Zsámbéki Gábor* műve) hibátlan. Ami tizenegy hibátlan színészi alakítás által meghatványozódottan — tökéletes jelentő egyetemi katedráig felkapaszkodott szobatudóssal, aki jövedelmező (de persze nem eléggé jövedelmező) birtokba házasodva, majd nyugalomba vonulván, második, fiatal felesége mellett keserű semmittevésben kúrálja házsártos köszvényét (*Rajhona Ádám*). És a feleségével, Jelena Andrejevnával, ezzel a huszonhét esztendős, valaha a hírnév éterétől megszédült szépasszonnyal, aki a hírnév mögötti, csöppet sem éteri valóság szorító unalmától senyved (*Udvaros Dorottya*). Szonyával, Szerebjakov első házasságából származó, húszéves lányával, ezzel a hisztis úri bakfissal, aki mégis tiszta szívvel keresi — talán nem is létező, ezért megtalálhatatlan — helyét a világban (*Csonka Ibolya*). Vojnyickijjal, aki elrontott életéből alkoholos önpusztításba, végül öngyilkosságba menekül (*Sinkó László*); s akinek figurája majd a Ványa bácsi címszereplője lesz. S a többiekkel: a csúfságtól gátlásos, hiú, dúsgazdag Zsoltuhinnal (*Papp Zoltán*), butuska libaságában boldog húgával, Júliával (*Szirtes Ágnes*), a két Orlovszkijjal, apjával és fiával, egy élettípus két fázisával, a durván dőzsölő és a nyájasan epikureus parlagiság megtestesítőivel (*Horváth József és Vajda László*), valamint a világban értetlenül sodródók két típusával, Marija Vasziljevnával, Zsorzs Vojnyickijnak és Szerebjakov első feleségének anyjával, aki brosúráiba temetkezik és semmit sem vesz észre a körülötte zajló eseményekből, (*Olsavszky Éva*), meg az Ostyának csúfolt Ilja Iljics Gagyinnal, aki tétova barátságosságát, tudatlan tudálékosságát, tekintély nélkül tekintélytiszteletét tartja pajzsként maga elé, hogy kivédje baleksorsa csapásait (*Gelley Kornél*).

Végül pedig, de elsősorban, a címszereplővel, a Manónak csúfolt Mihail Lvovics Hruscsovval, az ős-„zöld", ős „környezetvédő" elveket valló, erdőültető, erdőkért vitatkozó-hadakozó földbirtokos orvossal, a fiatal Csehov hittel teli rezonőralakjával, aki majd a Ványa bácsiban tíz évvel idősebben, már kiábrándultan, de meggyőződéséhez-moráljához még kiábrándultságában is híven, Asztrovként jelenik meg. A Manónak *Cserhalmi György* adja villódzón bizonytalan, mégis markáns, modern egyéniségét. A címszerepet nem „fordítja le" főszerepnek — csak annyira fő szerepet játszik az előadásban, mint a többiek. Amire a rendezőnek és a színészeknek elsősorban gondjuk volt: hogy a későbbi mű tanulságait is belevigyék a játékba. Anélkül azonban, hogy A Manó belső rendjét, szerkezetét és tartamát alárendelnék a Ványa bácsinak. Engelset kiforgatva: a Ványa bácsi anatómiájából értették meg A Manóét, de nem hazudták „embernek a majmot". Az előtörténetet játsszák az egész ismeretében. S így kivételes mélységet tudnak teremteni.

De a mélység, túl a dráma- és irodalomtörténeti összefüggéseken, a szerepértelmezés, a színészvezetés következetes átgondoltságának eredménye is. A drámaírók többsége kevés fogózót kínál a szerepek szövegén kívül a figurák jellemének megalkotásához a színésznek. Neki mégis tudnia kell, mit csinál az általa megjelenített ember akkor, amikor éppen nem beszél, nem „szerepel", amikor a szövegben szó sem esik róla. A magyar színjátszás kanonizált rossz hagyománya, hogy a „többi" színpadon

Péli Tamás: Cyrano

a szöveg alapján kikövetkeztethető, *a színész alkatából*, amely lelki jelmezként és maszkként ölti magára a drámai szöveget és a hős jellemét, meg *a viszonyokból*, melyek ezt a jellemet alakítják. Ekként lesz az előadás egyszerre szöveghű-egységes és a színészek egyéniségéhez alkalmazkodó, sokarcú; fegyelmezetten, begyakorlottan végleges, mégis szinte improvizációszerűen friss; az éppen színen lévők viszonyai szerint pergő, feszült vagy súlyosan statikus, bohózatian mulatságos vagy torokszorítóan megható, sőt gyakran tragédiával terhes. És éppen mert minden szereplő a maga sorsát és jellemét képviseli a színpadon — gyakran ilyen is, olyan is. Komplex, életszerű színi világ ez, amelyben egyidejűleg sokminden történik. A nézőtől is életszerű magatartást követel meg: hogy figyeljen a részletekre és az egészre is ügyeljen. A szöveg látványelemek kontextusába kerül, a tettek olykor megerősítik, olykor megcáfolják a szavakat. Amikor például egyszerre tíz-tizenegy szereplő van a színen, mint az első felvonásban, Zsoltuhin születésnapi ünnepségén, vagy Zsorzs öngyilkossága után, akkor tíz-tizenegy bensőleg is ellentmondásos figura ellentmondásos viszonyait tekinthetjük át — szinte szociológikus egzaktsággal — a nézőtérről.

A kidolgozott együttesmunkán belül ezért a tizenegy színészi remeklés is megemlítendő. S mintha a „csehoviatlan" Csehov szándékosan teremtené meg ennek lehetőségét, azzal, hogy körhintaszerűen hol ezt, hol azt a szereplőt emeli ki, majd mindnek adván egy önfeltáró rövid monológot, epizódnyi, de főszerep-értékű játéklehetőséget. Hogy Rajhona Ádám, Sinkó László, Horváth József, Vajda László és Cserhalmi György nagyszerű színészek, hogy karakteradottságuk lehetőségein belül mindent el tudnak játszani, azt már évek óta tudom; most sem hibáznak. Nem meglepő Udvaros Dorottya kitűnősége sem: ez a néhány esztendeje fölfedezett, szintén „all round" tehetségű színésznő gyorsan a nagyok közé emelkedett. Ismeretes Olsavszky Éva képessége is arra, hogy szinte szöveg nélkül, majdnem csak a jelenlétével jelemezzen; tudható, hogy Gelley Kornél is egyre remekebb alakításokkal emelkedik pályája csúcsára. Vártam, mert korábbi, kisebb szerepei alapján sejthető volt, hogy az egy-két éve még főiskolás Csonka Ibolya is hamar kiforrja magát — most egyenrangú partnere az előadás legjobbjainak. Papp Zoltán Zsoltuhin kulcsfontosságú figurájaként a produkció egyik pillére. De meghökkentő, mert váratlan Szirtes Ágnes telibetalált Júliája, a szerepekkel eddig is szerencsés, de inkább csak a jó átlagot közelítő színésznőnek első igazán kifogástalan alakítása.

Mi tehát A Manó? Kihívás a csehovi drámakoncepció ellen? Nonkonformista kísérlet egy új Csehov-játszásra? Bizonyos mértékig: az. De kár volna elkapkodni a választ. Mert „beleélő" színház ez a javából, ha tetszik: visszatérés a sztanyiszlavszkiji klasszicitáshoz, kilépve a megcsontosodott, üressé vált formákból. Régi új, mely persze éppúgy nem egyedül üdvözítő, nem kanonizálható, mint a korábbi új régiek. De, hogy igazi színház, hogy végül is és mégiscsak tökéletes előadás, az kétségbevonhatatlan.

PECZ SAMU

TANDORI DEZSŐ:

PECZ SAMU KÚTJA

Hol is az a könyv, a könyv maga, melyből idézhetnék, idéznem kellene nem is olyan homályos emlékeket; hiszen gyönyörű bizonyság, amire könyv nélkül emlékszem, ez: hogy íme, ameddig egyszer eljutottunk, addig el, ott tényleg vagyunk, ott vagyunk valóban, felidézhető emlékként legalább. De hogy hol ez a hely, hol vannak efféle helyeink, nagy kérdés. Maradjunk az 1961-es évnél, és a könyvnél, melyet az elébe rakódott sorok mögül keserves volna előkeresni. Hát azt az évet, azt a nyarat? Vagy akár a következőt, az úgynevezett pályakezdését, meg az 1963-asat, a gombkluboktól vett búcsúét, és ...

1961-ben nem kezdődött semmiféle pályám, s az igazi meglepetés is csak ősszel ért, nem ott nyár derekán: szeptemberben, amikor le akartam menni még egyszer utoljára az apám révén járó vasúti szabadjegyek egyikével Füredre, onnét át Tihanyba, és egy valóságos réven a déli partra, Szántódról az esti gyorssal, ahogy szoktam, haza. Tulajdonképpen céltalan utazás ismétlődött ekképp évről évre (mi és mit halasztott vele?), ugyan miként igazolhatnám fontosságát a hosszú, napsütötte gyaloglásnak, mikor az egyik kéz felől a hajógyári döngések névtelen rendszerei, jobbra viszont szőlősdombokat kísérő felhők változatoskodtak? És a Félsziget belvilága már a nap ereje, a por, a fáradás mértéke szerint ítéltetett, ám olykor a leghosszabb út választására került sor, letekintésre a Csúcshegyről, ha jól tudom, nádas öblökbe, aztán... Ennyi volt egy-egy ilyen út, de akkor szeptemberben kiderült: gyakorlótanári órabeosztásom lehetetlenkedővé szabja időmet, és véget ér „egy világ". Ehhez képest lényeges volt-e még előbb, nyár derekán az egyszerre kötelezővé tett idegenvezetői vizsga (nyári keresetem volt ez a szakma; ám az ilyen hirtelenségek a világon mindig a nagyvakáció-tudat csíráit fojtogatnák visszább, s velem sem volt másképp); olyan nagy baj volt-e, hogy negyedik nyara gyakorolt „fél-szakmám" dolgaiban újra kell méredzkednem? Eljött az egzámen előtti utolsó este, ám én valahonnét Szekszárd felől tértem haza távolsági busszal (milyen mozgalmas életem volt! manapság, madaraink miatt, akik igénylik a rendszeres ellátást, mi magunk pedig igényeljük a velük való életrendező, támpontozó együttlétet, képtelenség volna fél napra is elmenni akár! ötödik éve most, hogy legidősebbjüket, Szpérót egy hónapra elhagytuk, utoljára, az Adria kedvéért, ahol — bár akkor még nem tudtuk igazán, „ki nekünk Szpéró", kik nekünk ők, mind a későbbiek, bár persze mások s mások, rendre —, mondom, ahol merőben magányosan időzgettünk, szintén szokás szerint, nem hiányolva csoportot, idegenvezetőt, hogy az idegenvezetést ne is említsem; sebaj, azokba az időkbe belefért, ennyi az egész), és a buszon két választásom volt: vagy a „Budapest" könyv tanulmányozásába, vagy álomba merülök; ha ez utóbbit teszem, talán friss leszek a másnapi idegenvezetői vizsgára, ha az előbbit, álmos, ám úgy „tudok majd" valamit az ideigeneknek előadandókból... Hamar megszületett a döntés. A könyv első oldalán kalauzoltam végig magam csupán, és a Kálvin térről (onnét indult, ki tudja, miért az egyes számú séta) a Központi Vásárcsarnokig jutottam... akkor a könyvet, melyet ma, miként említettem, bajos volna előkerítenem, táskámba csusszantottam, szemem lecsukódott a jó kolbászok és borok zsongatására odabenn, és aludtam, aludtam... és gyenge közepesre vizsgáztam másnap, örülhettem, hogy megtartanak a munkakörfélében, nem is kaptam (megjegyzem!) „bécsi utat". (Később kaptam volna, mint ma butikot szokás, de akkor már nekem nem kellett ilyesmi.) Hát ez így alakult. Nem is erről van szó.

Arról se, hogy minden pótolható. (Nemcsak az idegenforgalmi tudás, sietve hozzáteszem: azóta annyi a fejlettebbség, hogy elképzelhetetlen benne nyilván egy oly képzetlen alkalmazott, mint én voltam ott, Budapest-tudásommal!) Ám a pótlás, már akkor is, ott is épp legsajátosabb tulajdonaim révén adódott: volt egy olyan bizonyos „arculatom" az idegennek, és rendben mentek a dolgok. Ugyan kit érdekelt, hogy — sosem indultunk a Kálvin térről! — a Gellért-hegyről lemutatva csak a Központi Vásárcsarnokról tudtam elmondani építője nevét (Pecz Samu); nem bánták ezt az én ideigeneim (NDK-beli bányászok, ifjúmunkások, vízügyi szakemberek; a felsorolásokról: lásd itt, később), ha egyéb mód otthonossá váltak nélkülem-velem, akárhogy. A vásárcsarnokról én se mondhattam el (elmondtam! író voltam ebben is talán) az 1964-es vagy 1960-as olimpiai közvetítéseket, ahogy az árusok táskarádióin hallgattam, zöldség-, gyümölcs-, egyéb-vásárlás közben; ahogy a tágasság mindig hozzátartozott „az érzetemhez" (tartozott volna, s átértékelődnek a fogalmak; most a hét madárral roppant tágas — míg a lakás, így, szűkös stb.), ahogy a gyakorlati tevékenykedést az egyensúlyosságom sem nélkülözhette. (És ez ravasz szó.) A tényszerűségek memorizálásával (s a legtöbb pozitivizmussal) szemben mindig, ismétlem a szót, maradt bennem valami ellenállás. De épp ez az ellenállás biztosította — talán —, hogy ki ne vágjon a ... igen, a legfontosabb, megfoghatatlanabb „biztosítékok" közül egyikmásik. Meg hát azóta a műfordítás — tegye csak tovább is! — jócskán kilúgozta az emlékezetemet; megvan az ellenszer, a bűnügyiforma regények, ott edzhetem memóriámat, hiszen hónapokon, néha éveken át fejben kell tartanom, mi volt, mi lenne, mi lesz. Pecz Samu történetéről szólva azonban — ha van egyáltalán ilyen, ha nekem van — hangsúlyoznom kell, hogy... De ez is kiderül: mi tudható, mi nem; *egyáltalán*, az iménti ekkel már túlság messzire jutottunk.

Viszont inkább meg akarok maradni én közel, hátha a közel dolgokban különbecske az áttekintésem, meg ami idegen, az tőlem többnyire idegen maradt, s így tovább; öregedvén szeresse az ember, ha saját talajon áll. (A saját láb unalmát, furcsa módon, ez a fokozódás oldja valamelyest.) Az esetlegességek helyettesíthetők, lásd Pecz Samu s a könyv (csak a könyv helyettesíthető, úgy értem, mert a Művészettörténeti ABC harmadik kötetének 723. oldalán — 1967-es kiadás — ott lelem P. Samunk cikkelyét, s íme, szépen áll abban, hogy a halálnak mintegy 60. évfordulója van épp, nos, ez nem élesebb határ, s olvasom még, hogy az Országos Levéltár s a Gólyavár tervezése is nevéhez fűződik, mi több, a református templomé — „szellemes alaprajz!" — a Szilágyi Dezső téren; értem már, miért leljük épp ezen a téren Pecz Samu emlékkútját). A könyvet gondosan elteszem, mert a polcon hiánya van: 2. és 4. kötet között henye barlangüreg támadt a kivétele által, és félnem kell, Szpéró odabátorkodik, s balesete lesz netán. A hét madárral ilyen biztonsági szabályoskodásokból is áll az élet; nem árt óvatosnak lenni. Bár Szpérónk épp elrepülvén vállamról, honnét azt „nézte", mit írok, kalitkájába tért meg kölesezni; jó, ha vigyázok. Megint elköszönök pár évtizedre Pecz Samu adatvilágától, s így folytatom ezt.

A Szilágyi Dezső tér többképp emlékezetes (számomra). Ott volt „a" könyvtár. Idő: az ötvenes évek eleje. (Mennyi tűnt idő, már a számomra is, hányféle.) Zsákmánnyal megrakodva: lassú olvasóséták haza az alsó rakparton, a fenti gesztenyefák alatt, a házak mentén. Bőség érzete, öntudatlanul is az előrejutásé. Vagy csak ennyi: saját közegemben vagyok. Hányszor tértem haza ebből az irányból azóta is, vásárlásból, szatyrokkal, üvegekkel, krumplival (felsorolások! nyelvkönyv s újság tesz helyre titeket: „férfiak, nők, gyerekek). Fűvel madarainknak. Itt, a szellemes alaprajz körül főként a pompás rezgőfüvek érdemelnek említést, mi több, gondos tépést (a gyökér, optimizmusom marad!). Vak madarunk, kedveltjei ezek (egyebek között), és természetesen ahogy ezek a nem idegen szempontok vezetnek a másképp ismerős utcákon (dombon, hegyen, síkon), pillantás vetődik „a kintiekre" is: buzgó hátak, barna oválisok, ahogy a fűben lakmároznak; ahogy egy rajuk mozog; ahogy felröppennek, s mi esetleg azt mondjuk: „Édeseim..." Holott csak verebekről van szó. De hát a kapcsolatról még inkább! arról — igazán könnyű általánosítani —, hogy ha a közelieket szeretjük, általánosítani kell az érzést, és a távolabbiak is belefférnek akkor, gyengéden, s mintha valahogy — (nem! nem igénylik! a vak sem lesz kezes, mert a kinti, a „természetes élet beidegződései egy életre szólnak, s csak akkor fog például a kezünkbe hasalni, akkor érinthetjük meg őt békésen, barátkozva, ahogy a többieket naponta szinte bármikor, igen, akkor csupán, ha holtan emeljük ki egyszer a kalitkájából) —, nos, valahogy közelükbe kerülnének, gondolhatnánk rájuk, túl az odavetett élelemforma esetlegességén. Megyek tovább, mondjuk, a már rég tovaköltözött könyvtárral szemközti kúttól, melynek szögletes kis medencéjébe négy csap csorgatja a vizet, s épp kezet mostam, mert tenyeremet fárasztja a kopott szatyorfül fogása, tapintása; a raj lassan visszaszáll, s én már nem törődöm velük, az iménti heves érzések csillapultak, ez így van rendjén. Efféle érzések elmaradása üresség, túlzott rögződése görcsösség. Nem lehet az ilyesmit se „tanult anyagként" birtokolni, ez épp a gyakori megújulás műfaját bővíti. A kút névadójára évekig nem is gondolok. Kút, és kész. Mindig megnézem viszont, nincs-e benne (miért lenne?) szerencsétlenül járt madár, verébáldozat. Nincs, persze, hogy nincs.

A könyvtár és a vásárcsarnok is összejön érdekesen. Egy igen szép borítójú könyvvel az ötvenes évek kora derekán egyszer egészen a Központi Vásárcsarnokig (nagycsarnok!) ballagtam, s ott húsvétra virágokat vettem. Jácintot például, s ma is emlékszem, a színe olyan volt, mint a könyvtári kötés kemény táblája. Sakkmegnyitások kézikönyve volt ez a tűzrózsaszínség: a megnyitásokat sem tudtam soha megtanulni. Mintha a király vagy a királynő előtti gyalog a Kálvin térről indulna, és az utolsó szilárd támpont: a vásárcsarnok, lelkem a többin (s az eltolt játszma).

A kút négy csorgócsöve felett, középen rendes kis figura áll. Feleségem állapította meg a múlt héten, ahogy nagy fűadaggal igyekeztünk haza kettesben: ez Pecz Samu maga. És keresztbe fonja a karját, ahogy mi is tettük a nyáron, de hányszor, és három éve nálunk élő barátunk, Éliás építkezhetett. Hordhatta a keresztbefont karunkra a füvet, nap mint nap, minden délután, hetven nyolcvan szál füvet is. A fészek természetesen mindig elmúlt. Éliás most beteg, aggódunk érte, betegsége — majd — halálos is lehet: légzőszervi. A nyár hőse szívaprítóan liheg, és csak próbálkozhatunk a gyógyításával, a remény nem bizonyosság. Ő, aki akkora építőmester volt! és tizenöt évig is élhetne (talán tízet megér így is, talán hatot, talán ötöt, talán tizenegyet...). Nézzük Pecz Samut, aki — feleségem is ötvenszer hallotta már idegenvezetői históriámat —, igen, aki... Ki is nekem ez a Pecz Samu? (Egy Samu nevű madarunk is van, négyéves. De nem, nem.) Mindenesetre kezet mosunk, ráfér a kezünkre, hazaérésig is, „fűszedős". És akkor...

Kárpáti Tamás rajza

Feleségem a jobb megfigyelő, ő veszi észre. De már én is tudom, rögtön. Rutinszerűen néztem a kút vizét, most sincs benne senki, állapíthattam meg. (Ha már benne van, nincs segítség: veréb ott már csak élettelenül lehet.) A feleségem előtti vízfelületrészt nem is néztem; ám ő, ahogy ott mosta a kezét, hozzáért a kiterjesztett szárnyhoz. Egy tojó volt az, egy veréb tojó, fejjel előrebukva úszott a víz színén. A parányi hullámok vehették hátukra a két szárnyát. A szeme, mondtam aztán, ugyanolyan „lehunyt", mint a mi vak madarunké, a Pipi Nénié. Kiemeltük, két ággal a szárnya alá nyúltam, a közeli bokrok ölébe temettem, az „alaprajz" közelébe. Füveket hordtam rá, melyeket szét fog hordani a légjárás. (A szél.) Felnéztünk a Pecz Samura. Hogy ki ő nekem, ugyanúgy nem tudom, mint hogy a madarak „kik". De a karját, a két összefontat, a feleségem fedezte fel, s „azonosította", szintén „kitudja-hogy" alapon, a mi nyári kartartásunkkal. Hogy a szoborfigura Pecz Samu, ez is most derült ki. Sosem olvastam el alaposan a táblát. Nekem elég volt, hogy körülbelül tudom, hogy... Aztán persze, mondta feleségem, sose tudjuk, hogy egy-egy ilyen lény (a madárra értette) hol tartott épp az életében, miért volt törvényszerű a rossz mozdulat, amiből nem volt visszatérés. A verebek kénytelenek igen alaposan élni, mindent pontosan tudni. Nekem az, hogy velük olyan pontosan kell „lennem" itthon, felmentés talán, hogy egyebekben nem tudok annyira pontos lenni. Ekkora gyengét el kell nézni akárkinél; vagyis hát a bizonyosság, a „tudás" hétszer el fog jönni nekem, s ezt nem védhetném ki egy könyvtárra való adattal sem. Mégse függ ez így össze, érzem; s nincs kútfő, mely választ adhatna rá, „mi is történik velem" úgy általában és sajátosan.

A fű, az itthoni „heteké" mindenesetre megint egy hétre megvolt, és ez a téma is.

Ennyi biztos.

Ennyi biztonságra — legalább — vágyom is már. Ha nem is látványosan, „becsuktam" valamiféle könyvet első madarunk első szárnyhasználatával nagyjából egy időben, és nyitogatok egy másikat.

Állok, töprengek. Keresztbe fonom a karom. Ám Éliás már alszik (rövidülnek az őszi napok), nem játszik velem „pecz samu"-t.) De majd.

1982. X. 29.

AZ EZREDÉVI KIÁLLÍTÁSRÓL.

A kiállítási főbb épületek befejeztével mindjobban kidomborodik ezek művészi jellege és a sokszorosító művészetnek is tágabb tér nyílik az épületek reprodukálása körül. Igy a történelmi főcsoport épületeiről s a kiállítási plakát figurális és dekorativ részeiről *Bong* híres berlini fametsző-intézete készített metszeteket, melyeket mai lapunkban mi is bemutatunk. Mind a két munka művészi s a történelmi épületcsoport igazi szépségeit a Bong-féle metszetek teljes valódiságukban tüntetik föl. Több épületről pedig *Morelli* tanár budapesti műintézete készített művészi kivitelű fametszetű képeket, a melyek közül hármat múlt heti számunkban mutattunk be, egyet pedig mai számunkban közlünk, jelesen a debreczeni csárdát. A czinkografikus eljárás útján előállított reprodukcziók közül a *Weinwurm* Antal budapesti műintézete által készítettek közül mutatunk be kettőt a kiállítás érdekesebb építményei közül, és pedig Frigyes főherczeg uradalmainak pavillonját és a papir- és sokszorosító ipar pavillonját.

Frigyes főherczeg pavillonja már a lembergi kiállításon is szerepelt. Ugyanis még Albrecht főherczeg, — kinek halála után magyarországi birtokait Frigyes főherczeg örökölte, — úgy adta ki a rendeletet, hogy a lembergi pavillont olyan formán és olyan tökéletesen kell készíteni, hogy az a budapesti ezredéves kiállításon is parádézhasson. Igy is történt. Ez különben az egyetlen kiállítási épület az ezredévi kiállításon, mely már egy másik tárlaton megtette a szolgálatot.

A debreczeni csárda a híres hortobágyi csárda alapmotivumai szerint épült. A hortobágyi csárdát természetesen pusztai egyszerűségében nem lehet a kiállítás kellő közepébe állítani. Berger Jenő, debreczeni fiatal építész tehát szabad fantáziával és ügyes kézzel kiállításra képessé alakította át a pusztai eredeti épületet, mely mostanában tényleg azt a hivatást fogja betölteni, hogy a külföldet és bizony a belföldet is bizonyossá tegye arról, hogy a csárdában is lehet jóízüt enni és inni, még pedig nemcsak a pusztán járó embereknek, hanem a nagyvilágiaknak is.

A sokszorosító ipar pavillonját Baumhorn Lipót budapesti fiatal műépítész tervezte. Ez emeletes épület, czölöpalappal, favázzal deszkázva és vakolva, a födele kettős aszfaltpéplemezzel. A beépített terület 2500 négyszögméter, az előállítási költség pedig 85,000 frtot tesz. Ebben a mutatós, kényelmes épületben tágas csarnokot talál a magas fokra fejlődött magyar kő- és könyvnyomdaipar, a fényképészet és a sokszorosító iparágak mellett a magyar papirosipar. A nyomdaipart pedig a csoport eleven mozgásban fogja bemutatni, a mint a legkülönbözőbb gépek tényleges működésben vannak s a nyomásnak lehetőleg minden válfaját szemléltető módon tüntetik föl. Annyi eleven élet és érdekes látnivaló kevés pavillonban lesz, mint itt, a hol a közönség nemcsak az ismert, hanem az ismeretlen nyomdai műveleteket is látni fogja.

A kiállítás plakátjának képét is bemutatjuk. A külföld indóházaiban és szállodáiban is ezzel a képpel díszített hirdetésel figyelmeztetik a közönséget Magyarország ezredéves kiállítására. Az igazgatóság pályázatot hirdetett a plakát rajzaira s a Gerster és Mirkovszky által benyujtott pályaművet fogadta el. Ezen mint szobor csoportozat, a honfoglalásnak az az eseménye van feltüntetve, mikor a vezérek pajzsokra emelik a fejedelemmé választott Árpádot. A plakáton a szobor-csoport sárgászöld, mintha bronz volna, mig a szobor alján a szent korona, Szent István palástja, a koronázás jelvényei, a magyar birodalom czimere, a földmivelés és ipar jelvényei élénk szines nyomásúak. A háttérben pedig a fölkelő nap fényében a kiállítás épületei látszanak.

A kiállítás különben nap-nap után tökéletesedik, a fák zöldülnek, a tó megtelik vízzel, a keret teljesebbé válik, a munka pedig lázasan folyik, hogy a megnyitásra minden kész legyen.

G.

A BUDAI ÚJ REF. TEMPLOM FÖLAVATÁSA.

A székesfővárosi reformátusoknak nagy ünnepük volt virágvasárnapján. A Fazekas-téren épült új templomukat avatták föl s egyúttal ez új templom számára közelebb választott papjukat is beiktatták hivatalába.

A fölavatást egy nappal megelőzte a budai reformátusok búcsúzása a budai evangelikusoktól, kik 1884-ben testvérileg megnyitották előttük saját templomukat s vendégjogot engedtek ott nekik mindaddig, míg ők is nem építkezhettek. E testvéri gyámolítás emlékére a budai ref. egyházközség küldöttsége egy úrasztali diszes kelyhet és tányért adott át az evangelikusoknak, külön is fölvésetve a kehelyre méltó köszönetüket. Ugyanekkor Scholz Gusztáv lelkésznek egy pásztorgyűrűt adtak át szintén emlékéül annak, hogy 1884 előtt sok szolgálatot tett a ref. hiveknek.

A következő nap volt aztán *a templomavatás napja*. Az ünneplés tiz óra előtt kezdődött. Az előkelőségek közül ott voltak: b. *Bánffy* Dezső miniszterelnök, *Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter, *Darányi* Ignácz földmivelésügyi miniszter, *Zsilinszky* Mihály államtitkár, *Kamermayer* Károly polgármester, *Rózsavölgyi* Gyula tanácsnok, *Tóth* Lőrincz kuriai tanácselnök, gr. *Bánffy* György főpohárnokmester, gr. *Teleki* József, gr. *Teleki* László, *Falk* Miksa, *Hegedüs* Sándor, *Horváth* Gyula, *Kovács* Albert, orsz. képviselők, *Ádám* András, *Szeremley*, *Székely* János, *Szilassy* Aladár, *Bóné* Géza kuriai birák, *Rudnay* Béla főkapitány, *Gömöry* Oszkár, *Biró* Pál miniszteri tanácsosok, *Simon* Dezső, *Szőts* Albert, *Borosnyay* Oszkár osztálytanácsosok, *Csiky* Kálmán, *Ballagi* Aladár, *Vécsey* Tamás egyetemi tanárok, *Thuróczy* Adolf, *Vadnay* Károly és közéletünk több szereplője. A hölgyek között jelen voltak: három református miniszterné, *Bánffy* Dezső báróné, *Dániel* Ernőné, *Wlassics* Gyuláné; továbbá *Tisza* Kálmánné, *Károlyi* Tiborné grófnő, *Hegedüs* Sándorné, *Beniczkyné Bajza* Lenke, *Szilassy* Aladárné, *Pálffy Daun* grófnő, *Teleki* Sándorné grófnő, *Vay* Károlyné grófnő, *Pejacsevich* Andorné grófnő, *Thuróczy* Adolfné, *Rakovszky* Gézáné, *Gáspár* tábornok özvegye, *Benárdné*, *Válkayné Darányi* Erzsébet, *Hóman* Ottóné, *Bóné* Gézáné, stb. De ki győzné felsorolni azt az előkelő közönséget, mely e napra az új templomba gyült, megtöltve annak minden zegétzugát.

Az ünneplést a dunamelléki egyházkerület püspöke, *Szász* Károly, imádsággal nyitotta meg, buzgó fohászban ajánlván föl Istennek az új templomot s esdvén kegyelmét és segedelmét a gyülekezetre és papjára. Ima végeztével a püspök az úr asztalához lépve, maga elé hivta az új papot s atyai szavakat intézvén hozzá, átadta neki Moody András helybeli angol ref. lelkész küldeményét, egy gyönyörű kiadású s díszkötésü bibliát, hogy hirdesse annak igéit a mig él. Azután *Haypál* Benő, az új pap lépett a szószékre s megtartotta nagy gonddal kidolgozott s nagy hatással előadott beköszöntő beszédét. Erre következett az úrvacsora-osztás, melynél *Papp* Károly pesti ref. lelkész és *Haypál* Benő budai ref. lelkész szolgáltak. Több mint ezer ember élt ez alkalommal úrvacsorával. Majd *Petry* Elek, a helybeli ref. theologiai akadémiának kiváló szónoki tehetségü tanára áldotta meg az első házasuló párt, ő utána pedig *Mészáros* Sámuel ó-budai lelkész két gyermeket keresztelt. Ekképen megtörténtek a fölavatásnál mindazok a papi cselekmények, a melyeknek az új templom ezentúl időről-időre hivatalos szinhelye lesz. Ezután a templomépítés történetét olvasta fel a szószékről dr. *Kiss* Áron, mire *Szánthó* János esperes imádsága zárta be az ünneplést. A gyülekezet éneklésén kívül az állami felsőbb tanitóképző ifjúsága is adott elő egy szép karéneket Sóváry Béla vezetése alatt.

A Kiss Áron által fölolvasott történeti visszapillantásból itt csak a következő részleteket sorolhatjuk el. A templom a Duna partján, a Fazekas-téren, a Mátyás-templom alatt emelkedik, szemközt a tulsó parton büszkélkedő új országházzal. E helyet gr. *Tisza* Lajos szemelte ki s az egyháztanács kérésére a székesfőváros bőkezűsége juttatta a reformátusok birtokába. Az épületet *Petz* Samu műegyetemi tanár terve szerint *Majorossy* Géza építette. *Petz* tanár a kálvinista templom legjellemzőbb alakját próbálta eltalálni ez alkotásával. Az építmény alapidoma a *csillag*, melynél a sugarak hegye kerekre van tompitva, úgy, hogy az egész épület szabályos elrendezésü öt karéjjá kerekedett. Bent az öt karéj találkozásaiból származott öt sarok egyikére van illesztve a szószék, ez előtt, a templomnak épen a közepén áll az úrasztala. A Dunára (keletre) néző karéj elején van a főbejárat. A székek az öt karéj öbleit csoportokban töltik be, úgy, hogy a csoportok mind az Úrasztala és a szószék felé néznek.

A főbejáraton kívül három mellékbejárat is van. Az orgonakarzaton a templom belsejéből s a tornyon át kívülről is tágas lépcső vezet. A templom főbejáratától éjszakra külön, de a főépülettel mégis egybe ragasztva áll a torony, mely mint maga a templom is nyers, vörös téglából van rakva egészen a hegyéig. Az ajtók, ablakok és a templombeli boltozatok csúcsíves szabásúak.

Az egész épület alapterülete 766 négyzetméter. Az ülőhelyek száma hatszázon felül van. A templom padlójának magassága a Duna 0 pontja fölött 10·24 m., vagyis a templom olyan emelkedésen áll, mely a Fazekas-tér gyalogjárójánál másfél méterrel magasabb. A templom kupolájának magassága a környezete szintjétől 47 méter, a torony magassága 64 méter.

Az egész építkezés — mint képünkről is látható — a korai gót stílus egyszerű formáit mutatja. Építési anyagúl a templom monumentális természete miatt választotta a tervező a kemény égetésü vörös téglát, melynek egyhangúságát faragott kőrészletek enyhitik. A templom fűthető s esetleg villamos világítással is ellátható.

Hozzávetőleges számitás szerint maga a templom másfélszázezer forintba került s a belső fölszerelés ismét vagy 26 ezerbe. Ezt is jobbára a közadakozás fedezte. Igy a gyönyörü úrasztalát Darányi Ignácz, a színes ablakokat a Tisza, Dégenfeld és Teleki családok és Vida József, a papszékeket Hegedüs Sándor adták. Az úrasztali készleteket Tisza Kálmánné és özv. Török Pálné. Mindezt a közelebbi napokban a templom falába illesztendő márvány tábla szerint a protestáns buzgóság közadakozással rakta össze.

Tizenegy éve múlt, mikor több oldalról is fölmerült a budai református templom építésének eszméje. *Török* Pál, az akkori püspök, intézkedést tett a budai hívek összeirására, *Szőts* Farkas, a theologiai akadémia igazgatója, Budán egy vasárnapi gyermek isteni tisztelet alkalmával beszédet tartott arról a szülőknek, *Borosnyay* Oszkár ugyanakkor értekezletet hivott össze az eszme érdekében. A több oldalról megindított mozgalom az alakított egyházközségi értekezlet kezében lassanként érdemessé vált a figyelemre. Borosnyay 1885-ig volt az értekezlet elnöke és vezetője. Az ő lemondásával *Darányi* Ignácz állott az ügy élére, ő s a püspök és gróf *Tisza* Lajos főgondnok már 1885-ben felhivást bocsátottak ki az egész ország reformátusaihoz. Majd *Tisza* Kálmánné vette pártfogásába a templom-épitést, s 1893-ra már nyolczvanezer forint volt együtt, melyből a grófnő maga 50 ezer forintot gyűjtött. A telket, mint mondtuk, a főváros adta s a püspöknek és főgondnoknak kérelmére ezelőtt pár évvel újból adott az egyháznak ötvenezer forint építési segélyt, melyből Budára 30 ezer forint jutott. De még ekkor is sok hiányzott. A még kellő összegről az egyháztanács egy nagyobb törlesztési kölcsön felvétele által gondoskodott. Ugyancsak az egyháztanács szerzett papi lakásnak való házat is a Fazekas-téren. E ház régebben a Hunfalvy Jánosé volt. Ebben a házban született dr. Szabóky Adolf; a derék piarista születését jelölő emléktáblát tehát ezentúl a kálvinisták fogják kegyelettel őrzeni.

A budai új ref. pap, *Haypál* Benő, a pozsonyi és nagykőrösi középiskolákban, majd a pesti ref. theológiai akadémián tanult. Jeles egyházi szónok s az egyházi irodalom terén is munkás ember. Most szép tér nyílt előtte, melyen tehetségeit érvényesitheti. Mint tudva van, Budán hajdan volt már református egyház és pap. 1576-ban *Szováti* Gáspár a budai pap és esperes, 1612-ben is van papjuk a budaiaknak, kiről föl van jegyezve, hogy a töröktől egy Vitéz-féle kodexet vásárolt magának, de a nevét

AZ EZREDÉVI ORSZÁGOS KIÁLLÍTÁS PLAKÁTJÁN LEVŐ KÉPCSOFORT. — GERSTER ÉS MIRKOVSZKY RAJZA.

PETZ SAMU, MŰEGYETEMI TANÁR.

nem tudjuk. 1626-ban ismét esperes, *Várady* László, a papjuk. Buda visszavétele után akkori papjukat, *Vécsei* Mátyást s vele együtt a protestánsokat is elűzte a főváros területéről az akkori politika. A türelmi rendelet óta *Báthory* Gábor, *Török* Pál, *Szász* Károly püspökök és *Papp* Károly lettek a református gyülekezet papjai a főváros területén; az ő helyetteseik gyanánt működtek 1884 óta Budán *Simon* Ferencz, *Kontra* János, dr. *Kecskeméthy* István és a mostani új pap. Helyettesek voltak ezek, mert sem szervezett külön gyülekezet, sem templom nem volt itt maig.

A templom fölavatása után díszebéd volt a Császárfürdő éttermében, melyen a templomban megjelent nevezetességek közül sokan résztvettek. Az első pohárköszöntőt *Szász* Károly püspök mondta a királyra és a királyi családra, melyet felállva hallgattak végig. A kormányt s különösen annak jelen volt képviselőjét, Wlassics minisztert *Hegedűs* Sándor gondnok köszöntötte fel. *Wlassics* nagy hatással válaszolt. Sokat beszélnek, — úgymond, — az állam és egyház elválasztásáról. Nálunk a merev elkülönzés sok veszélylyel járna. A személyi ügyeket elkülöníthetjük, de a történelmi egyházaknak missziójuk van, s nincs értelme, miért váljon el azoktól az állam. Ellenkezőleg, segítse őket a magyar művelődés érdekében folytatott munkálkodásukban. Ma is ily történelmi egyház örömünnepén van jelen s élteti ez egyház két nagynevű főnökét, gr. Tisza Lajost és Szász Károlyt. Azután *Darányi* miniszter emelte ki nagy elismeréssel s a közönség éljenzése közt a főváros áldozó-készségét, melylyel a közművelődési intézmények iránt viseltetik s a főváros közönségét éltette. *Papp* Károly a felekezetek békés együttélését hangoztatta. Mondtak még sok felköszöntőt, és sokan, mint Kiss Áron debreczeni, Antal Gábor tuladunai, Kun Bertalan miskolczi püspökök, Filó Lajos s mások levéllel vagy távirattal üdvözölték az ünneplőket.

Ez volt a budaiak első virágvasárnapja, melyre saját harangjuk saját templomukba hívta meg őket. *K. Á.*

*

A budai ref. templom elkészülte alkalmából, mely ismét egy új díszes középülete hatalmasan fejlődő fővárosunknak, bemutatjuk a tervező épitész, *Petz Samu* műegyetemi tanár arczképét is, kiről a következő vázlatos életrajzi adatokat közölhetjük ez alkalommal.

Petz Samu jeles műépitészünk 1854-ben született Budapesten, evang. szülőktől. Tanulmányait a budapesti műegyetemen kezdte, és Stuttgartban fejezte be, honnan még két évre a bécsi képzőművészeti akadémiára ment. Innen haza jövén, Schulek és Hauszmann műegyetemi tanároknál dolgozott egy ideig, majd tanársegéd lett a műegyetemen, hová 1887-ben nyilvános rendes tanárrá neveztetett ki. Ez időtől kezdve több szépen sikerült épület készült az ő tervei után, köztük a debreczeni czegléd-utczai templom, a budapesti unitárius templom és bérház, a nagy körút több palotája, s most legújabban az ép e napokban fölszentelt budai ref. templom, melyet nyilt pályázat után építettek föl az ő tervei után, s ugyancsak az ő tervei szerint épül a fővárosi hatalmas központi vásárcsarnok, melynek terveire nemzetközi pályázat volt hirdetve, s számos külföldi és hazai versenyző közül az ő tervei nyertek el az első díjat, s fogadtattak el kivitelre.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ÉVKÖNYVE.

«*Az Iparművészet 1895-ben*» a czime annak a díszes kötetnek, melyet most küldtek szét a magyar iparművészeti társulat tagjainak. Tagilletményül kapják a megszünt társulati közlöny, a «Művészi Ipar» czimű folyóirat helyett, mely 1894-diki, kilenczedik évfolyamával befejezte pályafutását.

A most megjelent, képekkel gazdagon diszített évkönyv, melyet a társulat érdemes elnöke, *Ráth* György és a titkár, *Györgyi* Kálmán szerkesztettek, tüzetes visszapillantást vet a mult évnek nevezetesb iparművészeti mozzanataira. Természetes, hogy ezek között az első hely az ezredévi kiállításra való előkészületeknek jutott. Itt avatott kéz már elénk rajzolja azt a képet, melyet a még meg nem nyilt kiállításon bemutatandó iparművészeti kincsekben látni fogunk. Ezeknek egy részét a történelmi főcsoport díszes termeiben helyezik el, a másik részt pedig, a jelenkori műipar készítményeit az iparcsarnokban fogják bemutatni. Ott lesz a magyar iparművészeti társulat gyüjteményes csoportja, mely mintegy dióhéjba szorítva, magában fogja foglalni hazai műiparnak minden ágát. A társulat a működését ismertető czikk szerint a mult évben főleg azon buzgólkodott, hogy a kiállításon a magyar iparművészetnek a szinét-javát mutathassa be. Hogy e czélját elérhesse, mintegy harmincz kiváló magyar művészszel készíttetett tervrajzokat, melyek alapján a társulat által segélyezett szegényebb sorsú, ügyes műiparosok készítik azokat a szebbnél szebb tárgyakat, melyekből majd megitélhető lesz, vajon sikerrel mérkőzhetik-e már a fiatal magyar művészi ipar az évszázados multtal biró államok iparművészetével? A társulat e mellett 1895-ben indította meg, egy oly nagyobbszabású díszműnek az előmunkálatait, melyben a leghivatottabb magyar szakírók az iparművészet egyes ágairól fogják elmondani mindazt, a mi e téren a művelt közönségnek tájékoztatásához szükséges. Ezt a díszművet különös kedvezményképen a társulati tagok ingyen kapják. Ebben már föl lesz használva az a dús anyag, a melyet az ezredévi kiállításra nemcsak az ország, hanem Európa minden részéből összegyűjtöttek.

Mindezekből látható, hogy a magyar iparművészeti társulat a gyakorlati működés terére lépett, hol oly fontos szolgálatokat tehet a hazai műipar ügyének. Gyakorlati szellem lengi át az évkönyv egyéb czikkeit is.

Tanulságosak a művészi és ipari szakiskolákkal foglalkozó ismertetések. Ezekről a bár zajtalanúl, de annál serényebben működő intézetekről alig hallunk egyet-mást, pedig van közöttük olyan, mely külföldön is ritkítja párját. Sok érdekes tudnivalóra akadunk az orsz. iparművészeti muzeumról, a házi-ipari bazárról, a sokszorosító műintézetekről, könyvillusztrációkról, stb. szóló czikkekben, melyek mellett a külföld iparművészeti mozgalmai is kellő figyelemben részesülnek.

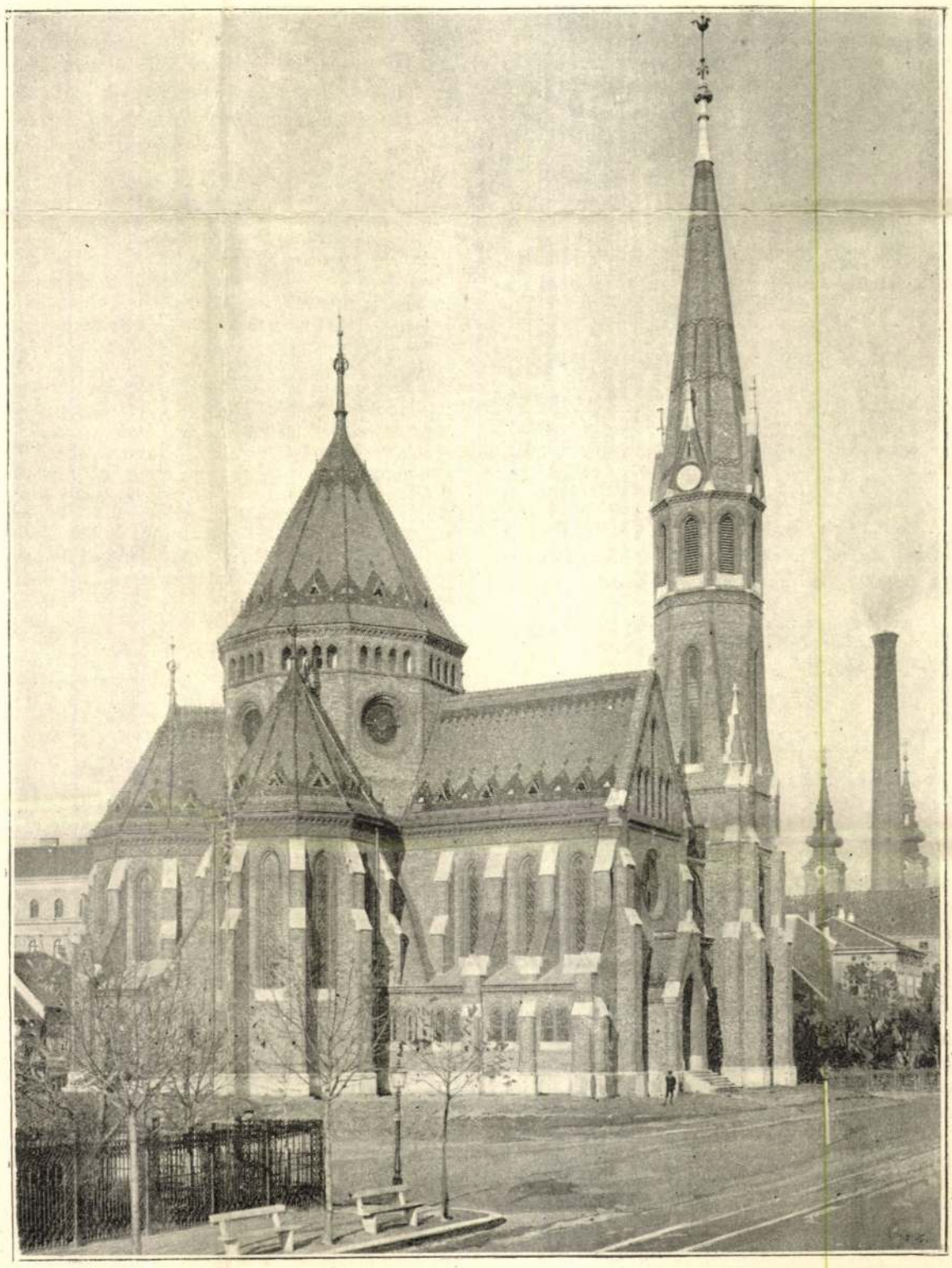

A BUDAI ÚJ REF. TEMPLOM. Weinwurm Antal fényképe.

A számos illusztráczió között különösen érdekes az a remek rézkarcz, melyet *Repin*-nek, a nagy hirű orosz festőnek *Duse* Eleonórát ábrázoló szénrajza után, a világ legelső műintézetében, az orosz államnyomdában készült. E mellett még fölemlítjük *Nádler* Róbert szines nyomású kárpit-mintáját, *Steindl* Imrének a kassai székesegyház számára készített oltár-terveit és *Alpár* Ignácznak a történelmi főcsoportban levő királyi termek számára tervezett román-stilű butorait, név szerint a királyi fogadóteremben elhelyezett remek faragású ládát, a kandalló előtti faragott kettős padot, nyugvó ágyat és remek kis asztalkát, mely csak díszkönyvecskék, vagy egyéb apróságok tartására való, s melyeknek rajzát ez évkönyvből lapunkba is átveszszük.

Az évkönyv, mely, mint már említettük, tagilletményül szolgál a magyar iparművészeti társulat tagjainak, nem kerül a könyvpiaczra.

Szerémy Jenő.

A
VASÁRNAPI UJSÁG
és
POLITIKAI UJDONSÁGOK
1896. évi folyama.

A «Vasárnapi Ujság», a legrégibb magyar szépirodalmi és ismeretterjesztő képes lap, *újabban hetenként egy félívvel bővítve, «A Vasárnapi Ujság regénytára»* czimű *állandó szépirodalmi melléklettel jelenik meg, mely, mint a főlap, szintén* ***művészi képekkel*** *van diszítve.*

A «Vasárnapi Ujság» társlapja, a most már 42-ik évfolyamában lévő «**Politikai Ujdonságok**», melyet mint az *események hű és részrehajlatlan előadóját*, valódi hézagpótlónak ismert el a magyar olvasó közönség, a hét eseményeit kellő magyarázattal ellátott gondos, tömör összeállításban tárja az olvasó elé, úgy, hogy a közönség *együtt* találja benne mindazt, a mi a napilapokban *elszórtan* jelen meg, s így e lap, kivált vidéken, hol a postajárás a napi értesülést különben is megnehezíti, *a napilapokat is sok tekintetben pótolja.* A «*Politikai Ujdonságok*» állandó ingyen melléklete a «**Magyar Gazda**» czimű *gazdasági és kertészeti képes lap.*

A «Politikai Ujdonságok» újabban mint képes ujság jelenik meg, s minden száma a napi eseményekre vonatkozó több képet közöl.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEINK.

	egész évre	félévre	negyedévre
A Vasárnapi Ujság	8 frt — kr.	4 frt — kr.	2 frt — kr.
A Világkrónikával együtt...	9 « 60 «	4 « 80 «	2 « 40 «
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok	12 « — «	6 « — «	3 « — «
A Világkrónikával együtt...	13 « 60 «	6 « 80 «	3 « 40 «
Csupán a Politikai Ujdonságok	5 « — «	2 « 50 «	1 « 25 «
A Világkrónikával együtt ...	6 « 60 «	3 « 30 «	1 « 65 «

Az előfizetések a «**Vasárnapi Ujság**» és «**Politikai Ujdonságok**» kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utcza 4. küldendők.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Budapesti Szemle áprilisi kötetének tartalmát *Heinrich* Gusztáv irodalomtörténeti tanulmánya nyitja meg «A bolygó hollandi»-ról, a költők, krónikások e népszerű meséjéről, melyet annyi változatban dolgoztak föl. Heinrich kutatja eredetét, de történeti alapját nem találja meg, mert valószinüleg nincs is. Heine látta el költői románczczal, s Heinét követi Wagner Rikhárd is hires operája szövegében. *Kónyi* Manó folytatja «Lónyay Menyhért 1847—48-iki naplója»-nak közlését s be is fejezi. Lónyay a pozsonyi dietán kezdte naplójegyzeteit s ott érték a márcziusi napok előzményei, de márczius 15-ikén már Pesten volt. Az érdekes napló márcz. 24-ikén végződik. A füzet további tartalma: *Wolf* György «Első keresztény hittérítőink» czimű tanulmányának a harmadik és befejező része s *France* Anatol «A rózsafa bútor» czimű elbeszélésének utolsó része. *Baksay* Sándornak Homer Iliászának fordításából a negyedik éneket közli a «Bp. Szemle» mutatványúl. Költeményeket *Hegedüs* Istvántól («Leányomnak») és *Gautier*-től «A forrás» cziműt (*Vargha* Gyula szép fordításában) kapjuk. *Thim* József «Közegészségi viszonyainkról» értekezik. Az «Értesítő» rovat Zichy Antal «Gr. Széchenyi István levelei szüleihez» czimű gyűjteményéről, Jablonovszkynak «A szőlő betegségeiről» irt könyvéről emlékezik meg. *Pauler* Gyula «Nyilt levelet» intéz a szerkesztőhöz, mely Wolf Györgynek első hittérítőinkkel foglalkozó dolgozatára vonatkozik. Pauler nem ért egyet Wolffal, hogy első térítőink olaszok lettek volna, hanem a szlávokat tartja első térítőknek. A «Budapesti Szemle» előfizetési ára egész évre 12 frt, félévre 6 frt s megrendelhető a Franklin-Társulatnál.

A magyar faj terjeszkedése és nemzeti konszolidáczionk, különös tekintettel a mezőgazdaságra, birtokviszonyokra és a népesedésre. Irta *Beksics* Gusztáv képviselő. Az Athenaeum-társulat kiadása s ára 1 frt. Komoly és égető bajokkal foglalkozik Beksics legújabb könyve, társadalmi és nemzeti politikával. Kimutatja, hogy a magyar birodalomban csakugyan a magyarság a legszaporább és terjeszkedő képessége is felülmúlja a nemzetiségeket. Az Alföldön és a Dunántúl mégis megcsappant a népszaporodás. Vizsgálja ennek okait, mert az állami megszilárdulásnak a nemzeti megszilárduláson kell sarkalni. Az okot a nagybirtokban hiszi föltalálni, mely utjában áll a magyar faj terjeszkedésének. A földnélküli nép, a mezőgazdasági proletárság nem növeli a nemzet számát. Azt szeretné, ha az alföldi nagybirtokokat felbontanók és a parasztság kezébe jutna, a Dunántúl lehetne kis- és középbirtok, mig a nagybirtok az ország szélein alakulhatna, a Dráván, a Királyhágon túl, Felső-Magyarországon. Ha ezeken a helyeken feküdnének az arisztokráczia nagybirtokai, a politikai viszonyok is megváltoznának. A könyv az alföldi agrár-szocziázmussal is foglalkozik. Ára 1 frt.

A Della Robbia-család, egy szakasz az olasz renaissance történetéből, irta Farkasházi *Fischer* Jenő. Diszesen kiállított, és számos rajzzal illusztrált dolgozat czime ez, mely Ráth Mórnál jelent meg Budapesten, s Olaszország egyik hires művész-családjával, annak tagjai alkotásával ismertet meg.

A Robbia-család öt tagja jeleskedett a művészetben, mint ércbevésők és szobrászok, de főkép mint a szines terracotta, a mázas agyag reliefek művelői. E műveikkel egész családi iskolát alapitottak, sajátos jelleggel, tekhnikával, a mit a család tagjai egymásra hagytak örökségül. Fischer Jenő részletesen fölsorolja az öt Robbia szereplését, s összeállítja műveik jegyzékét. A legtöbb mű természetesen Olaszországban van a Robbiáktól, de Angliában és Németországban is kiváló példányokat őriznek a gyüjteményekben. A család hirnevének megalapítója *Robbia Lucca* a XV. század elején Florenczben. Ő és testvérének fia, *Andrea*, a leghiresebbek. Andrea fiai közül: *Giovanni*, *Ambrogio* és *Girolamo* növelték még a család művészi hirnevét. Girolamo 1527-ben Francziaországba ment I. Ferencz király meghivására. F. Fischer Jenő könyvének illusztrácziói közül bemutatjuk Robbia Lucca egyik domborművét, egy Madonnát, mely a florenczi múzeumban látható s a művész egyik legkésőbbi alkotása.

Új opera. Az operaszinházban e hó 11-én ismét új eredeti dalmű kerül szinre, gr. *Zichy* Géza «*Alár*» czimű operája. Szövegét, mely a magyar lovagkorban játszik, szintén Zichy Géza irta.

Népszinház. *Bokor* József, a népszinház karmestere, mint operette-iró a «Kis alamuszi»-val, mint népszinműiró a «Télen»-nel aratott sikert, legújabban pedig paraszt vigjátékot irt «*A gyerekasszony*» czim alatt, mely a népszinházban márcz. 28-ikán került szinre. Sok minden van benne, csak a meséje vékony, az sem valami új, még a fordulatai is ősrégiek. De a szerző elevenséggel mutogatja a szinművek megszokott portékáit, s a közönség megbocsátja, hogy nem lüktet drámai élet a darabban, de legalább irt valaki népszinművet. «*A gyerekasszony*» egy eleven kis menyecske három felvonásos s olykor dalokkal vegyített története. Az ura féltékeny rá, de ok nélkül, s ki kell derülni, hogy a menyecskére vonatkozó féltékenységi okok voltaképen nem rá vonatkoznak, hanem a hugához, Mariskához járt a házba ablakon keresztül az őrmester. Csakhogy ez az őrmester, a míg Borcsa asszony leány volt, s a míg az őrmestert csak egyszerűn Selyem Ferkónak nevezték, Borcsának szépelgett, a mit tud a férje is, Hamvas István molnármester. Azért a mint Selyem Ferkó már mint őrmester újra megjelenik, nem ismer határt a féltékenysége. Az oknélküliség természetesen kiderül. *Küry* Klára játszta hatásosan a féltékeny molnár feleségét; a molnárnak is jó személyesitője *Vidor*. Aztán *Kiss* Mihály *Ujváry, Vidorné, Horváth* Vincze játékának is sokat köszönhet a szerző.

MADONNA.
Robbia Lucca domborműve a florenczi múzeumban.

MI UJSÁG?

A husvét a tavasz ünnepe is szokott lenni, meleg verőfénynyel, ibolyával, virágos gyümölcsfákkal és világos szinű új ruhákkal. Most hideg és szeles a levegő, mintha márczius végén nem is lettek volna oly forró napok. Sok helyen havazott is nagy-csütörtökre. A főváros várja most legjobban a tavaszt, hogy teljes erővel készülődhessen az ezredéves ünnepélyre. Ennek nyomai jobban meglátszanak most Budapesten, mint a tavaszé, mely kedvetlen, mogorva. A házak külsejét csinosítják, az utczák kövezetét felszaggatták, hogy javítsák, a városligetben nyüzsög minden, s a munka zaja hangzik szerteszét. A borongós, idő sem tartja vissza a főváros utczáiról azt a nagy tömeget, mely a nagy héten a templomok ájtatosságait, a passziót, a lamentácziókat siet meghallgatni, a szent sirt látogatja, s várja a kereszténység nagy ünnepét, a feltámadást. — *A nagy-csütörtöki lábmosás* szertartását az alázatosság, e bibliai kifejezését ez idén is végrehajtotta a *király* a bécsi Burg plébánia templomában, a főherczegek és udvari méltóságok jelenlétében. A tizenkét öreget aztán megvendégelték, s a bőjtös eledeleket a király és a főherczegek szolgálták föl nekik; a szertartás végén pedig mindenik 30 ezüst pénzt tartalmazó zacskót kapott. A királyné távolléte következtében a tizenkét matrona lábmosási szertartása elmaradt. A *budavári* Mátyás templomban a nagy-csütörtöki olajszentelés és a lábmosás szertartását *Vaszary* Kolos herczegprimás teljesíté, valamint a nagypénteki szertartásokat is.

A királyi palota építése. A budavári királyi új palota falai a krisztinavárosi hegyoldal meredekén már fölépültek annyira, hogy egyenlő vonalban állnak a várhegy magasságával, s a tulajdonképeni palota építése most következik. Évek munkája volt mig e hatalmas alapfalak s a palotához vezető nagyszerű út elkészülhetett, s teljesen átalakította a várhegy krisztinavárosi oldalát. Most következik a palota alapkövének letétele, mely tudvalevőleg az ezredéves ünnepélyek egyik mozzanata lesz, ő felsége jelenlétében.

Jelenleg a királyi palota környékén a rendezés munkája foly. Az épitő állványokat, építési anyagokat eltávolították, az új homlokzatot befestik, az előtte levő tért s utakat egyengetik, kövezik; s az uj palota építkezését kerítéssel zárják el. A palotával szemközti ugynevezett Stöckl-épületen is sok javítani valót találtak. Itt lakik az ünnepélyek alatt *Károly Lajos* főherczeg és neje, Mária Terézia főherczegnő. A palota kapuját üvegfedelű kocsifeljáróval is ellátják. Átalában egész Budavárát szépitik. A legtöbb munkát a Mátyás-templom környékének átalakítása adja. Itt a bástyák nagy részét már lebontották, s a templomhoz vivő külön lép-

Peckle József

ónműves Pest

1836–1845.

l. Michalik pesti ónműves

ii, 28. l.

zeum, melynek tervét Corrado Ricci pendítette meg és Nerino Ferri vitte ki s mely Olaszországban első a maga nemében, a kis palota első és második emeletének 14 termében foglal helyet.

A régi Firenze, mely Dante szavát hallotta, a mely a XV. századi nagy művészetet születni látta, melyben a Savanarola máglyája égett, lassanként eltünik. A modern közgazdasági élet rideg számítással szánt rajta végig. A telekspekuláczió csak azoknak az építészeti emlékeknek kegyelmez, melyek-

nyujtandó be, a ki véleményével s az esetleg szükséges intézkedések javaslatával fölterjeszti.

Art. 5. Az engedély megadása esetleg díj lefizetéséhez köthető, melynek nagysága a reprodukczió jelentősége és könnyebb-nehezebb lebonyolíthatósága szerint szabandó meg s mely az illető vidék királyi kincstárába (R. Tesoreria provinciale) fizetendő. Az engedélyt nyerő a kiadásra szánt reprodukczió 5—10 példányát az illető könyvtárnak átadni tartozik, a szerint, a mennyit az engedélyező irat esetről-esetre megszab.

Art. 6. E példányok közül legalább egy az illető könyvtárban megőrzendő. A többi fölött a miniszterium rendelkezik. A különböző könyvtárak ily feles másolati példányaikat egymás közt kicserélik.

Art. 7. A Könyvtárak Tanácsa esetről-esetre javasolhatja a minisztériumnak, hogy az engedélyt kérelmezőtől pénzbeli biztosíték letevését követelje meg.

Art. 8. Az 5. pont rendelkezése szerint befolyó pénzek külön kezelendők s nagybecsű ritkaságok és kéziratok reprodukczijára fordítandók.

Art. 9. A minisztérium, a Könyvtárak

Péchy építész

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, VIII., Blaha Lujza-tér 3
Telefon: 139-292

1957 AUG 18

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

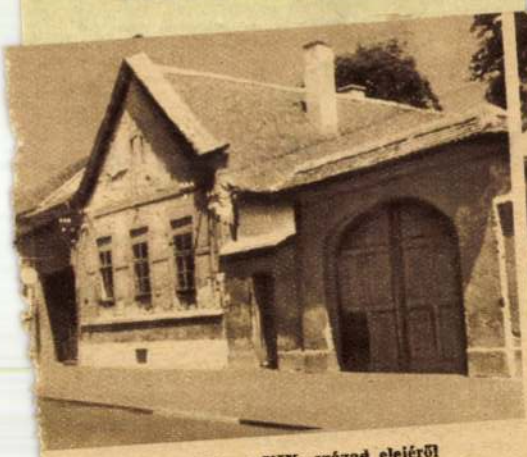

Lakóház a XIX. század elejéről

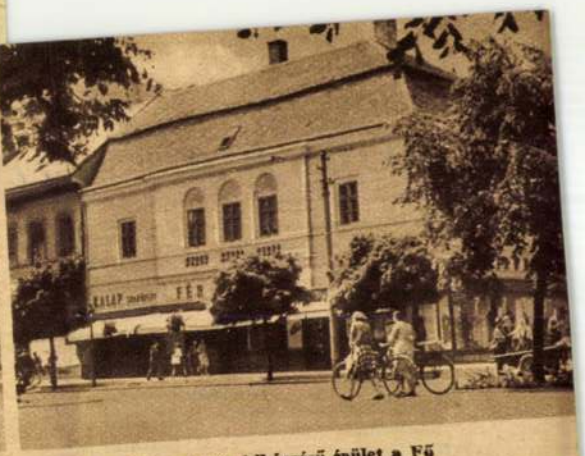

Egy öreg, klasszicista kilképzésű épület a Fő utcán

Az első emeleti ablaksor alatt húzódó pipadíszű párkány és az oszlopok fölött levő erőteljes párkányzatok az épület vízszintes tagozását adják meg. A háromszögű timpanon az egész homlokzati képet összefogóan lezárja. A Nagytemplom sajátos formája a népi képzeletet is megtermékenyítette. Évtizedeken át mind a mai napig mesterlegények remekrajzain, mézeskalács-mintákon és pásztorfaragásokon találkozunk vele.

A Kollégium és a Nagytemplom nemcsak művészettörténeti emlék, hanem az újabb kori magyar történelem egyik legjelentősebb fejezetének színhelye is. A Kollégium második emeleti imatermében, az oratóriumban tartotta üléseit *1849* januárja—májusa között a képviselőház. Ott hozták, de *a Nagytemplomban hirdették ki április 14-én a Habsburg-ház trónfosztását.* Az oratóriumban névtáblák mutatják a kormány tagjainak ülését, a Nagytemplomban pedig ma is ott áll az a karosszék, amelyben az ünnepi ülésen *Kossuth Lajos* ült.

Szintén műemlék, egyszersmind történeti emlék is a jóval szerényebb külsejű *Városháza.* Másfél évtizeden át több részletben épült. Építése 1842-ben fejeződött be. Az épület terveit *Povolny Ferenc* (1779—1847), Egerből átköltözött építész készítette, aki számos polgári lakóházat is épített a városban. A város gazdálkodására felügyelő királyi kamara építési igazgatóságának *Ságody József* nevű mérnöke azonban a Povolny-féle homlokzat helyett szerényebbet rajzolt, s ezt építették meg. Mégis megállapítható, hogy a tervező, ha szerényebb formában is, az egri Líceumhoz hasonló impozáns épületet próbált építeni.

A szabadságharc alatt a Városháza mai tanácselnöki helyiségeiben volt Kossuth Lajos hivatala és lakása, a földszinti szobákban őrizték a koronát, és a ma szintén a Városházához tartozó Kossuth utca 4. számú házában székelt *Madarász László* rendőrminiszter hivatala is.

A magyar klasszicizmus építészeti stílusát a XIX. század első felében feltörekvő, politikai és gazdasági egyenjogúságáért harcoló polgárságunk java része nagy megértéssel fogadta. Éppen ezért Debrecenben is elég szép számú polgárház épült ebben a stílusban. A stílus a szabadságharc után tovább élt, és parasztságunk jobbmódú rétegének, ha szerényebb formában is, építészeti stílusává vált. Debrecenben a sajátos félparaszti-félpolgári környezetben ugyancsak kialakult jellegzetes helyi változata, amely e század elejének modoros, szecessziós építkezéséig a város külső képére rányomta nemes bélyegét.

Balogh István
a debreceni Déri Múzeum igazgatója

HOGYAN KÉPZŐDIK A GUBACS?

A növényeken néha megpillantunk egy-egy olyan alakulást, amely nem is rügy, nem is termés, holott alakja hasonló amazokéhoz. Tanácstalanul szemléljük. Csak kevesen ismerik föl egy kicsi állatnak és a növénynek sajátos szövetkezését, a gubacsot.

Mi a gubacs? Hogyan képződik? Mi lesz belőle? Betegség-e, káros-e?

Figyelmes kereséssel a legtöbb növényen megtalálni. Okozója lehet atka, tetű, poloska, bolha, darázs, légy, bogár, lepke s egyéb rovar. Oly nagy a számuk, hogy csak Magyarország állatvilágában a gubacsképzők száma meghaladja az ezret. A kicsiny rovar mindig ugyanazon növényfaj ugyanazon részén keresi petéinek a megfelelő helyet. A rovar petéje, majd belőle kikelő lárvája a növénytől kapja a védelmet adó lakást meg a táplálékot is mindaddig, amíg kifejlődve elhagyhatja rejtekhelyét. A szúrás után vagy a pete fejlődésekor a növény sejtjei megduzzadnak, szöveteinek gyorsabb fejlődése miatt körülveszik a petét, és kamrácskába burkolják a fejlődő lárvát. A rügyből nem lesz ág, levél, virág vagy termés, hanem gubacs, s ez hasonlít a hajlékot adó növény rügyéhez, virágjához, terméséhez.

A sokféle alakú gubacs beleolvad a környezetébe. Némelyikük belsejében még egy külön kamrácska is védi a táplálkozó-fejlődő lárvát. Mikorára ez kifejlődik, táplálkozását abbahagyja s bebábozódik, hogy csakhamar átalakulva, kész rovarként átrágja magát a gubacs falán, és folytatja elődei külvilági életét... Íme, ez a gubacs története.

Kerek 1600 esztendő múlva *Malpighi* (1679) a gubacsképződésben a növény és a rovar közötti összefüggést állapítja meg. Az általa megfigyelt darázs peterakásából következtetett a gubacs keletkezésére. Föltételezte, hogy a darázs petézéskor a szúrt nyílásba izgató nedvet enged, s ez okozza a növény szövetének duzzadását. Föltevése sok kutatót serkentett további megfigyelésre, kísérletre. Azt is észrevették azonban, hogy a pete nemegyszer csak a következő tavaszkor kezd fejlődni. Addig semmiféle változás nem történt a szúrt nyílásban. Malpighi szerint az izgató anyagnak tüstént hatnia kellett volna. Miként lehetséges, hogy csak hónapok múltán indult meg a gubacs formálódása?

Tapasztalták, hogy a gubacs fejlődése akkor indul meg, amikor a megrepedt petéből a lárva kibújik és táplálkozni kezd. Kitinből keményedett rágószervével tágítgatja maga körül kamrácskáját. Amennyire nő a lárva, annyira vastagszik, alakul a minden állatfajra jellemző alakú gubacs teste is. Ha a lárva elpusztul, abbamarad a gubacs fejlődése is. A gubacs fejlődése tehát csakugyan összefügg a lárva életével.

A növényt a gubacs fejlődésének helyén a lárva táplálkozása, rágása következtében állandó izgatás éri, mintahogyan a gyöngykagylót izgatja a homokszem. Föltételezhető, hogy peterakáskor a növényi sebbe jutó esetleges izgató anyag nem hathat a gubacsban hónapokon át tartó fejlődése során. Új és állandó hatóerejű izgató anyagnak kell keletkeznie, s ez serkenti a növény szövetét a lárva körüli falazat nagyobbodására. Ezt az izgató anyagot minden bizonnyal a növekvő lárva termeli mindaddig, amíg kifejlődve bábbá nem alakul, tehát nyugalmi helyzetbe nem kerül. Ekkor ugyanis megáll a gubacs növekedése. Sőt kiszárad, elfásodik.

Mi az az izgató anyag, amelyet a lárva termel? Vajon a lárva termeli-e? Van-e izgató anyag a petét elhelyező rovar tojócsövében vagy a rovarban? A választ néhány kutatónak érdekes kísérlete adta meg.

A meduzafej-gubacs darazsa

A Kollégium XVII. századbeli épülete

zott lényegesen. Az építkezés 1803-ban kezdődött, s az épület már 1817-ben tető alatt volt. Az építés költségeit részben a debreceni egyház tagjai, a város, részben az összes többi magyarországi református eklézsia adományaiból fedezték. A költő *Fazekas Mihály* mint a Kollégium gondnoka, sokat utazgatott, alkudozott az építés előmozdítására.

Bár az adományok nagyok voltak, mégsem elegendők az építkezés költségeire. Ezért a Péchy-féle terv levegős, világos lépcsőházának művészi oszlopsorát elhagyva, a mai sötét, nehézkes pillérekkel alátámasztott lépcsőházat építették meg. A belső berendezésben is sokmindent elhagytak az eredeti tervből, de legalább az épület külső formáját, arányait nem változtatták meg. Így a Kollégium Péchynek egyetlen, lényegében változatlan alkotása, amely egyszersmind a magyar klasszicista építkezés egyik legkorábbi nagy műve is. Ma már az előtte levő park magasra nőtt fái miatt az épület monumentalitása, a hatalmas féloszlopok és párkányok tagozódása nem érvényesül úgy, mint a maga korában, de még ma is uralkodik a téren, akárcsak a Nagytemplom a Fő utcán.

A *Nagytemplom*mal már nem volt ilyen szerencsés Péchy. A középkori falak lebontása után, 1805-ben az egyház úgy találta, hogy a Szent András-templom alapfalai jók, s erre kell építeni az új templomot. Ekkor már két év óta vitatkoztak a különböző terveken, s amikor a véglegeset elfogadták, a falak már több ölnyire fel voltak húzva. Péchy kupolás templomtervét merésznek és költségesnek is találta az egyház ügyeit vezető tanács, ezért a kupolát el is hagyták, de a homlokzat kialakítását megtartották. Csupán a tornyokat magasították meg. Így a templom homlokzata a kelet—nyugati irányú főhajó elé került. A tornyok között szerény keresztházat helyezkedik el, amelynek az északi oldalon rövid folytatása van. A templom belső terét merész boltívek fedik, amelyek dicséretére válnak a helybeli építőmesterek tudásának. Péchy Mihály, únva a huzavonát, 1809 után már nem foglalkozott az építéssel. A Kollégiumot 1818-ban még látta befejezve, de a templomot nem, mert az építés végleg csak 1827-ben fejeződött be. Már az építés közben kiderült, hogy a két torony közül hiányzik a kupola, ezért a homlokzatot koronázó, háromszög alakú timpanon mögé egy kőkelyhekkel díszített mellvéd falat emeltek, hogy a nagy űrt kitöltsék.

Az azóta eltelt másfél évszázad utcarendezése jóformán csak arra törekszik, hogy a templom monumentalitását még jobban kiemelje. A Nagytemplom ma is uralkodik az egész város felett, bár a Fő utca hajlása nem engedi teljes szélességében érvényesülni. Az állomás felől jövő utas elé lassanként tárul az épület teljes szépségében.

A homlokzat nyolc ion fejezetű — csigavonalas díszű — féloszlopa összefogja és megemeli a két emeletet.

A Kollégium homlokzata

Debrecen látképe az 1802. évi tűzvész előtt

és gazdasági körülményeken kívül egy külső oknak is köszönheti : az 1802. évi tűzvésznek.

Debrecenben a XVI. század óta alig múlt el évtized, hogy egy vagy két tűzvész ne pusztított volna. Egy ilyen égés alkalmával pusztult el *1564*-ben a XIII. század végén épült Szent András-templom. Amikor 60 év múlva helyreállították, régi boltíveit már nem tudták felépíteni.

Az 1802. évi tűz június 11-én iszonyúan erős északkeleti szélben nagy szárazság után a mai Csapó utca elején ütött ki. Néhány óra alatt a városnak több mint egyharmada leégett, köztük a Kollégium, a Városháza egy része, a Nagytemplom, a Kistemplom és mintegy kétezer lakóház. *Csokonai Vitéz Mihály* írja : *„Az a hajlékocska is, mely nékem Tusculanum gyanánt szolgált, azon rémítő csapásnak áldozatja lett. Üszög és hamu között írom ezen soraimat; s az ég között, amely meg nem szánt és köztem csak egy vékony deszkázat vagyon, amely az essö ellen sem védelmezhet... Éppen a rózsák nyíltak, mikor kertecskémen, az én kis Sanssoucimon a lobogó lángok keresztül rohantak... mikor ama rózsalugas tövig égett, s az a fülemüle, amely a kis zöld szálának minden éjjel concertet adott, örjöngve repült el biztonságosabb erdei vidékekre."*

Debrecen címerében azonban a lángok közül kiemelkedő főnix madár nem csupán jelkép. A romokon alig egy-két év múlva nagyszabású építkezésbe fogott a város népe, s e töretlen életkedvének köszönhető a református *Kollégium* és a *Nagytemplom*. Ma már mindkettő jelképe a városnak.

Mindkét épületet *Péchy Mihály* (1755—1819) mérnökkari őrnagy, később tábornok tervezte. Péchy életéről nem sokat tudunk, és eddig más hiteles alkotását sem ismerjük. Néhány levél és az építkezéssel kapcsolatban egy-két terv maradt utána. De ez a két alkotása fejlett ízlésű, nagy művészeti és műszaki ismeretű embernek mutatja. Pedig a pénzhiány, az építőmesterek értetlensége és az építtetők akadékoskodása miatt mindkét tervét részben módosítania kellett. Az említett két épületen kívül a Városháza újjáépítésére is kértek tőle tervet. Ezt is elküldte, de megépítésére csak három évtized múlva és nem az ő tervei szerint került sor.

Péchy a munkát „nobile officium"-nak, vagyis anyagi ellenszolgáltatás nélküli erkölcsi szolgálatnak tekintette. A tervezést tehát nem pénzért végezte. A Kollégium tervét hamar elfogadták, s ez legalább külső formájában nem válto-

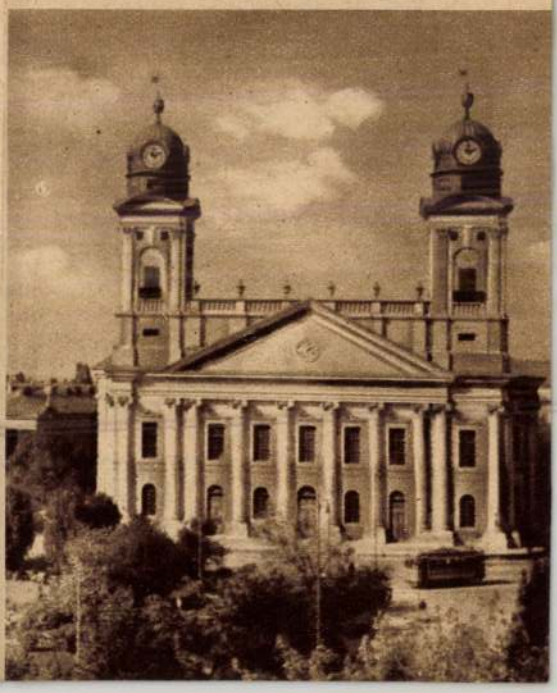

A Nagytemplom ma

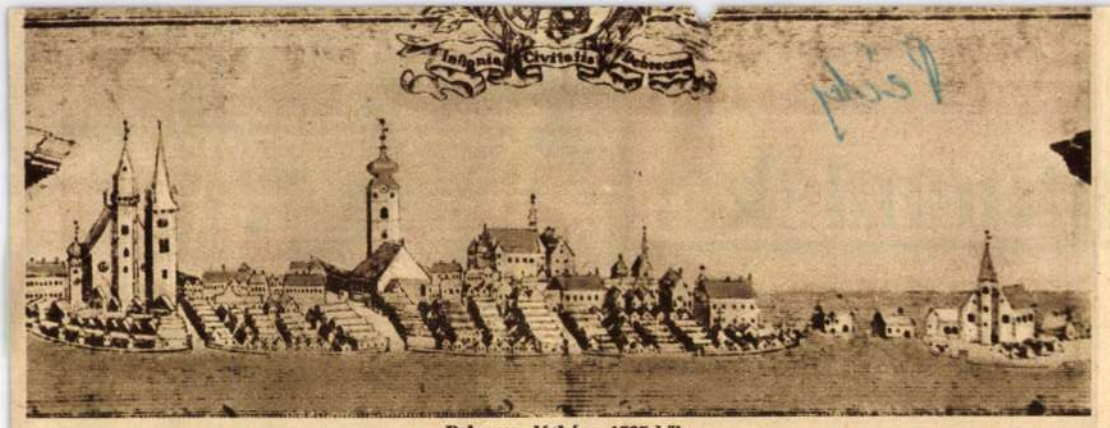

Debreccen látképe 1785-ből

A festőművészetben szívesen fordult a görög és a római élet és történelem jelenetei felé, és szívesen öltöztette alakjait görög és római ruhákba. A szobrászatban — nálunk legjelesebb képviselője a tragikus sorsú *Ferenczy István* volt — a görög szobrászat emberábrázolásai szolgáltak mintául. Az irodalomban a tárgyválasztás fenséges eszmei tartalmán kívül a görög és a római versformák az uralkodók. Az ókori irodalomhoz hasonlóan az írók világos és tiszta kifejezésformákra törekszenek. Nálunk *Kazinczy*, *Berzsenyi* és *Kölcsey* a legkiválóbb képviselője e stílusnak.

Az építészeti klasszicizmus Franciaés Olaszországban a XVIII. század második felében már általánosan érvényesült, Dél-Németországban és Ausztriában azonban kisebb volt a jelentősége. Nálunk főleg az olasz minták hatottak, a magyar társadalom sajátos viszonyai között a francia és olasz példától eltérő egyszerű formában. Építészeink közül a neves *Hild Józsefen* és *Pollack Mihályon* kívül számos kisebb, alig ismert mester szegődött ennek az iránynak hívéül. Nagy középületeik Pesten a Nemzeti Múzeum és szomszédságában a Kálvin téri református templom, a Deák téri evangélikus templom. Ezenkívül számos vidéki kastély és nemesi kúria épült klasszicista stílusban.

Az építtetők anyagi lehetőségei szerényebbek lévén, a nagy középületek gazdag görög és római utánzatú díszítményei elmaradnak, de mindenütt megtaláljuk az ókori minták arányait feltüntető oszlopsorokat az ámbitusos tornácon és a kúriák homlokzata elé ugró előcsarnokokban. Még szerényebb kivitelben készültek az ablakokat keretező, falból kiugró féloszlopok vagy szögletes pillérek, amelyekről a díszes faragott oszlopfej is elmarad, s már csak arányaikkal emlékeztetnek ókori őseikre.

Az építőmesterek tudása és az építtetők anyagi helyzete szerint e stílus hatását a főúri kastélyokon, a kisebb nemesi kúriákon és a polgárság lakóházain keresztül egészen a parasztság XIX. század végi építkezéséig megtaláljuk. Debrecenben és a Debrecen környéki jobbmódú parasztgazdák házain a háromszög alakú homlokzat (tűzfal), a homlokzatot tagoló enyhe kiugrású falpillérek és az ámbitusos folyosók egyszerű lábazat nélküli kerek téglaoszlopai mutatják, hogy ez a stílus szinte nemzetivé vált nálunk.

A klasszicista építészet hazánkban legkorábban Debrecenben hozott létre hatalmas alkotásokat. Térhódítását — miként már említettük — a társadalmi

A Nagytemplom terve Péchy Mihálytól

2,5—3,5 kilónyi, fölöttébb keresett, közkedvelt cikke a piacnak. Kívánatos, hogy a pulykának széles és mély melle, telt combja, rövid lába és nyaka legyen. A legnépszerűbb broiler-fajta a fehér „Bestwille"-i típusú kis pulyka. Kiváló takarmányértékesítő, nem feltűnő a tolltüszője, eléggé húsos, és 14—16 hetes korában már értékesíthető. A takarmányhasznosítás egy kilónyi élősúlyra vetítve általában 3—3,2 kilogramm. Nevelésük nagyrészt azonos a csirkéknél említett módszerekkel.

A broiler-ipar jelentőségére vall, hogy az USA-ban e termelési ágnak külön egyesülete (Országos Broiler Egyesület) működik, s ez havonta 80 oldalas folyóiratot ád ki.

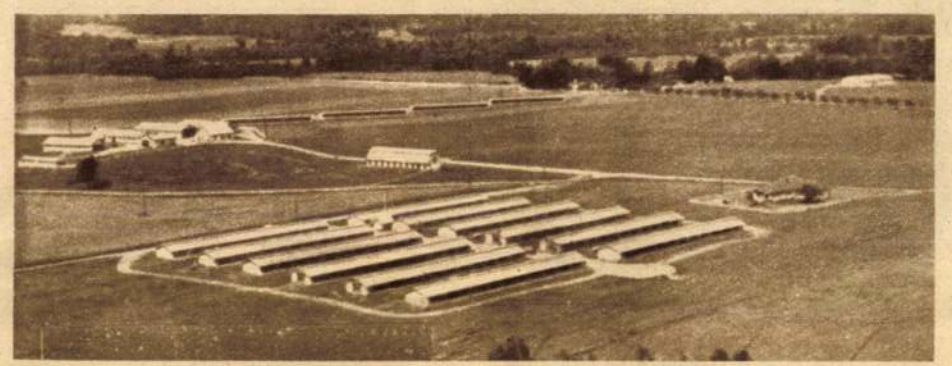

Az USA egyik legnagyobb broiler-üzemének látképe

A csirkehús-termelés növelésének új irányzata világszerte egyre nagyobb érdeklődést vált ki. Hollandiától Japánig és a Szovjetuniótól a Délafrikai Unióig a baromfitartást valamelyest is intenzíven űző országokban mindenütt tapasztalhatunk már kisebb-nagyobb kezdeményezéseket e termelési ág jövedelmező kialakítására.

S milyen kilátásokkal kecsegtet a mai hazai helyzet? Alighanem elhirtelenkedett javaslat volna azt ajánlanunk, hogy mi is *azonnal* lássunk hozzá „broilergyárak" építéséhez, s tekintsünk el a paraszti baromfitartás 80—90 millió darabos csibetermelésétől. Hanem az első lépéseket már most, a szükséges föltételek megteremtéséig érdemes megtennünk akként, hogy az állami gazdaságok a baromfi férőhelyeknek 70 százalékban kihasználatlan részét és a legtöbb termelőszövetkezet üresen álló nagy ólait ilyen módon iparkodnának kihasználni. A magyar tyúk ugyan nem ilyen különleges hasznosításra kitenyésztett fajta, aztán a szükséges, fehérjében gazdag takarmányok is csak kis részben állnak rendelkezésre, s az általános baromfitenyésztési szakképzettség is fogyatékos. Mégis remélhetjük, hogy a nemesítők és a tenyésztők közös munkája révén Magyarország is hamarosan dicsekedhet majd a jellegzetes, jóízű húsát megtartó, gyorsan növő, jó takarmányértékesítő, saját „broiler"-jával.

Szlamenicky István
az Országos Tervhivatal
baromfitenyésztési főelőadója

ÚJ KÖNYVEK

A partizán. Gerő János. Elbeszélés. 46 l. 1 Ft. — **A föld mégis forog.** Kelen Jolán. Elbeszélés. 42 l. 1 Ft. — **Asztronauták.** Lem. Fantasztikus-tudományos regény. 387 l. 22 Ft (Móra Könyvkiadó).

Egy önérzet története. Gelléri Andor Endre. Regény. 328 l. 24,50 Ft. — **A chilloni fogoly.** Hartmann. Regény. 255 l. (Olcsó könyvt. 1957. 8.) 3 Ft. — **Zöld gyep, zöld asztal.** Kellér Andor. 176 l. 15,50 Ft. — **A párizsi regény.** Szomory Dezső. 486 l. 32,50 Ft (Szépirodalmi Könyvkiadó).

Magyar—angol szótár. Országh László. 4. kiad. 496 l. (Kisszótár-sorozat) 26 Ft (Akadémiai Könyvkiadó).

Vadászok a tenger mélyén. Hass. 266 l. 28 t. (Világjárók 7.) 28 Ft (Bibliotheca Könyvkiadó).

Következő számunk tartalmából

Román—magyar kísérleti üzem Buciumeniben — A gyermek és a félelem — Medvecemberek krónikája — Bodrogköz — Stromfeld Aurél — Alattomos ellenségünk: a háromtagú galandféreg — Mérgező gomba — ehető gomba

DEBRECEN MŰEMLÉKEI

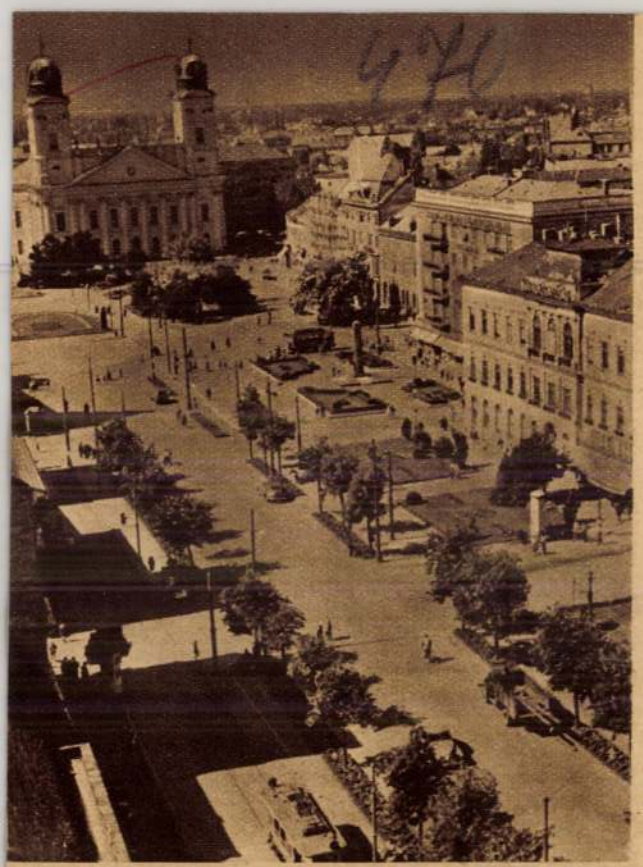

A Nagytemplom a Fő utcában

Több mint másfél évszázaddal ezelőtt, 1793-ban egy angol utazó, *Townson Róbert* keresztülutazott Debrecenen. Pozsony, Pest és Várad leírása után szinte festő ecsetjére kínálkozó képet adott a város akkori arcáról. Debrecen abban az időben 27 000 főnyi lakosával Pest után Magyarország legnagyobb városa volt. Nagy lélekszáma ellenére az akkor szokásos nyugati, sőt hazai mértékkel mérve is nehezen lehetett volna városnak mondani. Az épületek külső formája, az utcakép általában falusias. De lássuk, mit mond az utazó: *„Debrecen ugyan városnak neveztetik, és városi jogokkal is fel van ruházva, azonban falunak tekintendő, ennélfogva talán a legnagyobb falu Európában... A várost sövény veszi körül, a városkapukat tüske és szederbokor borítja. A házak csekély kivétellel földszintesek, náddal fedettek és tűzfallal fordulnak az utcára. Az utcákon a kövezetnek híre-hamva sincs, csupán a legélénkebbeken vannak lerakva gerendák a gyalogjárók számára."*

A város legnagyobb épülete az akkor már 250 éves múltú *Kollégium* volt. *„Az épület szabálytalan, ódon, roskatag. Nagyon hasonlít a mi szegényházainkhoz. A tanulók száma igen nagy, a bentlakók, vagyis a tógátusok 400-an vannak, akik közül 8-an laknak egy szobában, azonban mindenik külön ágyban alszik."* Ez az épület, amelyet az utazó látott, részben a XVII. század közepén épült, és déli szárnyát épp azokban az években próbálták megújítani.

A város külső képe komor. Ellentéte Váradének. Ezt Townson annak tulajdonítja, hogy Debrecenben kálvinisták, amott pedig katolikusok laknak. Leírja a város külső részeit is. *„A városon kívül szőlőskertek vannak, de nagyon silány bort szolgáltatnak. A lakosoknak körülbelül negyed mérföldnyire kell menni ivóvízért, követ pedig Tokajból vagy Nagyváradról szállítanak ide."* Ha a nyugati utazó itt-ott túlzott is, az általa rajzolt kép mégis valószerű. Az alacsony, nádfödeles házak rengetegéből néhány emeletes középület, templom és lakóház emelkedett ki. A széles utcákat télen, tavasszal és ősszel sártenger, nyáron bokáig érő por borította. A főutcán a templomtól dél felé négy öl széles, szárazföldre rakott híd tette lehetővé sáros időben is a közlekedést. A mai Déri Múzeum helyén egy időszaki vízállásos tó, a *Pap-tava* terült el. A XVI. század közepén emelt, a várost körülvevő sáncok már beomladoztak, az árkokat tüskés bozót nőtte be, a főbb utcák végén álló egyszerűbb kapuk inkább csak díszül, mint biztonságul szolgáltak.

A Városháza

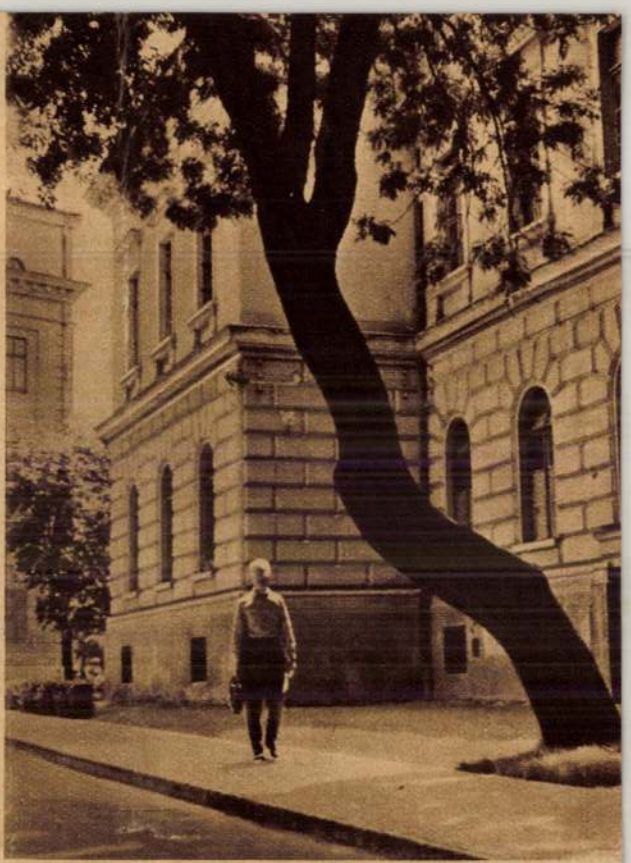

A püspöki palota klasszicista szárnya a régi Füvészkert helyén (Balogh József felvételei)

E városképet a múlt század elején *két hatalmas tűzvész* teljesen átalakította. E két tűz pusztításának köszönhető az, hogy a mai Debrecen néhány klasszicista stílusú nagy épülete és számos emeletes polgárháza fölépülhetett.

A klasszicizmus, ez az új művészeti irány nálunk a XIX. század első évtizedeiben kezdett teret hódítani. Alig van Magyarországon valaki, aki legalább fényképről ne ismerné egyik legszebb alkotását, a Magyar Nemzeti Múzeum épületét. Az új stílus elsősorban az építészetben érvényesült, de a művészetek más ágaiban, a festészetben és a szobrászatban, sőt az irodalomban is találkozunk vele a XIX. század első harmadában. Az építészetben nevéhez híven a görög és a római építészet stíluselemeit használta fel, a széles feljáró lépcsősorokat, oszlopcsarnokokat, az épület elé kiugró előcsarnokot, továbbá díszítőelemként a görög és római templomok oszlopait, párkányzatát, a homlokzati oszlopcsarnokot koronázó párkányzat felett a háromszög alakú timpanont (oromfal).

Péck Ferdinánd

Vas. Ujs. 1870. 37. l

*** (*Ungyilkosok.*) Péck Ferdinánd aranyműves, nős és két gyermek atyja, kedden kártyaveszteségei következtében, mérget ivott s oly nagy adagban, hogy az orvosi segély nem mentheté meg. –

S Mária-szobor 1744

535

Képe 529, 531,

Péchy Mihály, építén

—: Debrecen dísze

Esti Hírlap Bp. 1981

DEBRECEN DÍSZE

Vasárnapi hír: ismét mutatja a pontos időt a debreceni Nagytemplom toronyórája. A megöregedett szerkezetet a helyi Finommechanikai Vállalatnál modern kvarcórára cserélték.

Történelmi épület

— A kálvinista Rómának nevezett Debrecen nevezetes történelmi épülete a Nagytemplom. 1849. április 14-én Kossuth Lajos az országgyűlés két házának együttes ülésén itt olvasta fel a határozatot Magyarország függetlenségéről és a Habsburg-ház trónfosztásáról. (Ma is látható Kossuth egykori karosszéke.) E helyen századok óta mindig templom volt. Az első a tatárjárás idején leégett. Pótlására emelték az ötven méter hosszú, tizenhét méter széles főhajójú Szent András templomot. 1564-ben ezt is tűz semmisítette meg. Csak a faragott zárkő, zászlós báránykával (Agnus Dei. Magyarul: Isten báránya) maradt meg. Ebből formálták a civisek a város címerét.

A Nagytemplom tervezője

— A következő építkezés 1626-tól 1628-ig tartott. Anyagilag Bethlen Gábor támogatta. 1802-ben ismét a lángok martaléka lett. Ekkor határoztak a mai Nagytemplomról. Tervezője Péchy Mihály katonai mérnök. Centrális, kupolás épületet képzelt. A munkákat 1805-ben kezdték. Az eredeti homlokzatot — kérésre — Péchy módosította. 1808-ban az irányítást átadta Rabl Károly építőmesternek, akivel a kupolát elhagyatták. A szószéket Kiss Sámuel rajzai alapján Vogel Sebestyén készítette. Az orgona bécsi. 1838-ban hozatták Debrecenbe.

Torony és timpanon

— A Nagytemplom hossza 55 méter, főhajójának szélessége 17 méter, magassága 67 méter. Jellemzői — egyebek mellett — óriás pilaszterek (falba épített, abból kiugró pillérek), magas timpanon (háromszögű, esetleg íves díszítmény), attikával (főpárkány feletti mellvédszerű falazás), zárt homlokzat. A karzatokkal növelt belső teret pillérekre támaszkodó hevederek között donga, illetve csehüveg-boltozat fedi. A Nagytemplomot 1819-ben adták át. A két torony 1821-ben készült el.

kívánja megtölteni a K
di és szerdai négyszemk
ti találkozót.

Izrael a csúcs előesté
alig burkolt formában
tésre adta: *a két ors
kapcsolatainak normali
lását az eddiginél jó
mélyebbnek kívánja lá
ahhoz, hogy a Sínai-fél
get utolsó egyharmadá
kiürítése az Egyiptom s
mára megnyugtató üte
ben, a jövő április vég
kitűzött határidőig megt
ténjék.* A zsarolássz
„árukapcsolásban" a Sí
teljes átadását Begin ö
szefüggésbe akarja n
hozni a *palesztin auto
miáról folytatandó tárg
lások gyors újrakezdésé*
és a számára megfel
megállapodás elérésével.

Szadat ezzel szemb
Reagannek tett javasla
nak helyességéről, az ar
rikai—palesztin párbes
fontosságáról igyeks
majd meggyőzni tárgy
partnerét,

**más kiutat nem lát
Camp David megmen
sére.**

Látványos eredmény
ezek alapján nem vár
a megfigyelők a mos
csúcstalálkozótól.

**en O'Sullivan, Tarzan és J
: Miles O'Keeffe és Bo De**

ugyanis nagy sajtónyil
nosságot kapott, s ez töb
ér, mint amennyit ec
Metróék elköltöttek a f
előzetes propagandájára
pedig 2,5 millió dollárt l
töttek rá!

Egyébiránt a Tarzan n
regényhős egy híján 90 é
életében ez a *második* l
rány! Az első 1948-ban
ki, amikor valamelyik re
ciós amerikai asszonys
vezet lármát csapott, n
felfedezni vélte, hogy T
zan és Jane *nincsenek m
esküdve* ... Akkor még
az író, Edgar Rice B
roughs, aki válaszul beb
nyította, hogy a Tarzan
zatér című regényében
zan és Jane *megesküd*
méghozzá pap adta ö
őket — a 313. oldalon ..

Pécsiné Rónai Kinga

NEMZETI UJSÁG 1936. X. 16.

Szinház, művészet

A LENGYEL ÉS MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZNŐK KIÁLLITÁSA

Két évvel ezelőtt a varsói nemzetközi kiállitásra meghivást kaptak a magyar képzőművésznők. A közönség és a sajtó megkülönböztetett szeretettel halmozta el őket, ugy hogy a siker szép emlékével tértek haza. Ennek a baráti fogadtatásnak eredménye, hogy a képzőművésznők most megnyiló kiállitásán vendégül látják lengyel kollegáikat. A kiállitásnak, amely a Nemzetközi Klub Vigadóban lévő termeiben nyilik meg, mintegy magját képezik a lengyel művésznők grafikai munkái, amelyek méltán megérdemlik az őszinte elismerést. A friss és változatos fametszetekben, akvafortékban és rézmetszetekben nemcsak a művészek különböző egyéniségét ismerhetjük meg, hanem a lengyel falut, hegyi tájakat, tengerpartot, a lengyel parasztot, az érdekes városokat, templomokat és végül ami e technikánk kedvelt témáját képezik, megismerjük a lengyel nép vallásosságának archaikus szépségét.

A kiállitó művésznők közül elsősorban kell megemlitenünk a losangelesi olympiászon első dijat nyert *Konarska* Janina eredeti és technikailag szellemes munkáit, *Kuczborska* Irén bájos fametszeteit, *Stankiewicz* Zsófia borongós hangulatu rézkarcait, *Zawidzka* Wanda meseszerű gyermekkönyv illusztrációit és *Obreska* Mária áhitatos hangulatu vallásos fametszeteit.

A lengyel művésznők megkapó alkotásai köré csoportosulnak a magyar képzőművésznők festményei és szobrai. A több mint félszáz részvevő közül *Pécsiné Rónai* Kingának puha festőiségü és rendkivül artisztikus „Templom interieur"-je és az egyszerü eszközökkel festett „Lofotáki csues" cimü képe szerez igazi élvezetet. Mellette *Porter* Paula impressionisztikus csendélete és tájképe, D. *Benczur* Ida fojtott tüzü virágcsendéletei, R. *Barabás* Gizella hangulati elemekben gazdag balatoni képei *Szuly* Angela világoszöld és kék szinharmóniában felépülő figurális kompozicioi, *Tobisch* Ilona napsütéses olajfestményei, *Rajné Loránt* Erzsébet expresszív temperái, Futásfalvi *Márton* Piroska izes vizfestményei, *Lyka* Döméné puha akvarelljei, *Glatzné Wildner* Mária komoly tudást és csiszolt izlést elárulo virágcsendéletei, H. *Lovass* Piroska és *Komáromi Katz* Endréné izléses virágcsendéletei keltik fel a figyelmet és szereznek élvezetet.

A szobrászok, ha számban kevesebben vannak is, mint a festők, munkáik művészi értékben nem maradnak el azokétól. Kellemes meglepetés *Lukács* Irén mindjobban kibontakozó művészete. „*Hernádi Gizi*" művésznőről készült portréját a formák nemessége és a lelki tartalom gazdagsága jellemzik. Stilizáltságukban rendkivül érdekesek *Somló* Sári szobrai, amelyek közül a „Kalotaszegi asszony" cimüt kell megemlitenünk. A változatos anyagot gazdagabbá teszik *Baranyai* Ilona jól komponált bronzérmei és *Zilcer* Hajnalka tehetséges kerámiái.

földmivelésügyi minisztérium megengedte, hogy a hazai erdőgazdaságok az *eredeti vágási tervtől eltérően nagyobb arányban termeljék ki az erdőket.*

Ezáltal sikerült néhány évig a fabehozatalt csökkenteni, azonban ez a gazdálkodás nagyon hamar a megmaradt erdőségek teljes kipusztításához vezetett volna és ezért *a mult évben visszaállították az eredeti kitermelési rendet* és azóta az erdőbirtokosoknak szigoruan ragszkodniok kell az előirt vágási tervhez. Ez a körülmény nagy hatással volt az *Államvasutak talpfabeszerzésére*, miután a talpfát nagyobb részben a megszállott területekről kell beszerezni.

A mult esztendőben *500.000 darab talpfát* tudott ajánlani és igy a szükségelt mennyiség nagyobb felét megint külföldről, illetve a cseh, a román és a szerb megszállás alatt levő területekről kell beszerezni. Az árak pedig egyenesen megdöbbenést okoztak, mert a tavaly leszoritott árakat egyszerre *15—20 százalékkal emeltek*, ugy hogy *átlag 6.80—7.10 pengős áron* kinálták. A *7000 köbméter váltótalpfára* vonatkozó ajánlatok még nagyobb árakat tartalmaztak, mert a pályázók *köbméterenkét 110—120 pengőt kérnek*, mig azelőtt *60—80 pengő között* mozogtak az árak. Ezekből az árakból látható, hogy mennyire igyekeznek a fatermelők kihasználni a magyarországi fahiányt.

1898 PECZ SAMU Magyar Mérnök- és Építészeti Közl.

Budapest székes fővárosának központi vásárcsarnoka.

Pecz Samu-tól.

Budapest székes fővárosának tanácsa a vásárcsarnokok intézményének a közélelmezés javítására gyakorló rendkivüli fontosságát felismerve, mintegy 10 éven át foglalkozott a vásárcsarnokok felállításának gondolatával. A tárgyalások végeredményeképpen az 1892. év nyarán nemzetközi pályázatot hirdetett a Vámház melletti régi sóházteleken emelendő központi vásárcsarnok tervére. A pályázat felett, mely az év deczember 15-én járt le, a külföldi és hazai szakértőkből összeállított birálóbizottság döntött, három teljesen egyenlő első díjjal tüntetvén ki *Pecz* Samu műegyetemi tanár, *Escande és Gourmez* párisi épitészek, valamint az *Anger- Högner* és *Preil* lipcsei cég tervét, mig a többi tervet különböző kisebb díjakkal jutalmazták meg.

A részletes tervek készitésével s az épitő munkák vezetésével a jelen cikkely iróját bizták meg. Az épitő munkálatokat 1894. év június havában kezdettük meg s oly erélylyel folytattuk, hogy az épület 1896. december hóban minden felszerelésével együtt teljesen készen volt. Ez időközben, 1896 július hó 30-án, a középhajó fedele eddig ki nem derített okból kigyúladt s jelentékeny része le is égett, a miből keletkezett 47,000 forintra menő kár helyreállitása, mintegy 4 hónappal tolta el az épület befejezésének határidejét.

A központi vásárcsarnok az eredetileg kijelölt helyen, vagyis a Vámház-körút, a Pipa-utca, Csillag-utca, Csepel-rakpart és Sóház-utca határolta telektömbön épült fel, mivel ez a IV. és IX. kerülettől lehetőleg egyenlő távolban feküdvén, e célra kiválóan alkalmasnak mutatkozott. A központi vásárcsarnok épületének ugyanis a jelen viszonyok között kettős feladat jutott osztályrészül, a mennyiben nemcsak kizárólag a nagyban való árúsitás céljaira szolgál, hanem a IV. és IX. kerület detail vásárcsarnokaképpen is szerepel.

Hogy e kettős feladatának minél tökéletesebben megfelelhessen, szükséges, hogy a csarnok forgalma minél többféleképpen és minél könnyebben legyen lebonyolitható.

E célból a Duna melletti pályaudvarból a Csepel-rakparton át vasutat vezettek a csarnokba, melynek pincéjét a Duna alsó rakodópartjával alagút köti össze, hogy a Dunán érkező és a csarnok nyilt parti kikötőjén kirakott árút könnyen beszállithassák.

A vámház-körúti főbejárónál (1. ábra) 9 *m* széles kocsiút veszi kezdetét, mely az egész csarnokot átszelve a csillag-utcai kapunál fejeződik be, határolván a nagyban való árúsitásra szánt Sóház-utca felőli részt és a kicsinyben való adásvevésnek kijelölt Pipa-utca felé eső területet.

Főelrendezését tekintve a központi vásárcsarnok két részre ú. n: főcsarnokra és az ú. n: baromficsarnokra oszlik. A IV. táblában előtüntetett földszinti alaprajz *A*-val jelzett része a baromficsarnok-, a többi (hosszukás négyszögű rész) a főcsarnok alaprajza.

A főcsarnok a tulajdonképpeni adás-vevésre szánt területeken kivül magában foglalja a vámház-körúti részben elhelyezett adminisztracionális helyiségeket és vendéglőt, a csarnok végén pedig a vasúti bejáróhoz közel a vasúti és fogyasztási adóhivatalokat.

A földszintes baromficsarnokba (Lásd ennek alaprajzát a IV. táblán), lehetőleg elszigetelten a főcsarnoktól, a baromfi- és tojáskereskedést helyezték el, tért hagyván a vasút menten érkező árúk lerakására is.

A csarnoknak ily módon való keresztosztása a mi sajátos és a külföldiektől eltérő viszonyainkban leli magyarázatát. Ugyanis a külföldön csak levágott és lekopasztott baromfit hoznak a vásárra, ez a szokás azonban nálunk még nem honosodhatott meg teljesen. Az élőbaromfi pedig nagy lármája és büze miatt, okvetetlenül elkülönitve helyezendő el a többi árúczikkektől.

A tér lehető legintenzivebb kihasználása végett az egész 10,344 m^2 beépitett területet átlag 4·50 *m* belvilágu vasszerkezetü pincével (lásd a IV. táblát) látták el. A pince egyrésze az árúk raktározására szolgál, e végből mind a nagyban, mind a kicsinyben való árúsitás céljaira, elzárható vasrácsra erősitett drothálótalakból alkotott pincerekeszeket készitettünk, melyekben az árúsitók készleteiket tartják. A pincében a mondott célokra a következő helyiségek vannak:

97 rekesz detail árúsoknak,
27 » en-gross »
12 haltartó-medence,
2 rekesz hatósági közvetitőnek,
80 hütőkamara-rekesz.

A hosszabb raktározásra szánt vagy könnyen romló élelmiszerek biztos eltartására szolgál a pincében elhelyezett hütőkamara. Mivel az egyes élelmiszerek, jelesen a zöldség, gyümölcs, sajt, vaj, hal, vad stb. más és más hőfokra hütendők le, a hütőkamarát ezekre való tekintettel osztályokra osztottuk.

A hütést komprimált ammoniák végzi, a kompresszorok sajátsága, valamint a villamos felhúzó működtetésére és a csarnok villamos világitására a főváros a csarnok pincéjében gépházat és kazánházat rendezett be, melyek üzeméhez szükséges vizet a csarnok területén kivül ásott Salbach-féle kút szolgáltatja.

Ennek a berendezésnek költségeit házi kezelés mellett a munkaáttevés és a világitás dolgában elért megtakarításokkal, a székes-főváros néhány év mulva visszakapja.

A pincéből a földszintre hét 1·70 *m* széles és egy 2·00 *m* széles kényelmes lépcső vezet. A beépitett terület nagysága 10,344 m^2, melyet az épület földszintje összesen 194·01 m^2 nagyságu két kis udvaron kivül elfoglal.

A főcsarnokot 20 *m* széles főhajó alkotja, melyet kétoldalt 6—6, 17 *m* széles alacsonyabb oldalhajók metszenek át, két-két ily oldalhajó közé pedig 6 *m* széles alacsonyabb csarnokrészek illeszkednek.

Ezek a magassági különbségek lehetővé tették azt, hogy az oldalfalakat mindmegannyi világitó és szellőztető felszinekké alakithattuk át, úgy, hogy a csarnok a nap bármely szakában egyenletes, intenziv világitást nyer. A magas oldalvilágitást ilyen következetesen a felülvilágitó üvegtetők elkerülése céljából valósitottuk meg, mert ezekkel az a nagy kellemetlenség jár, hogy télen a helyiségek a felülvilágitóra tekvő hó miatt elsötétednek, nyáron pedig a napsugarak behatolásának teljesen ki vannak téve. De nem, csak a világitás tette célszerüvé a csarnoktetők egymásfölé helyezését, hanem a csarnok természetes szellőztetése is.

A meleg levegő ugyanis az alacsonyabb csarnokból a főhajóba száll és ennek 1·40 *m* magas tetőtaraja alatt

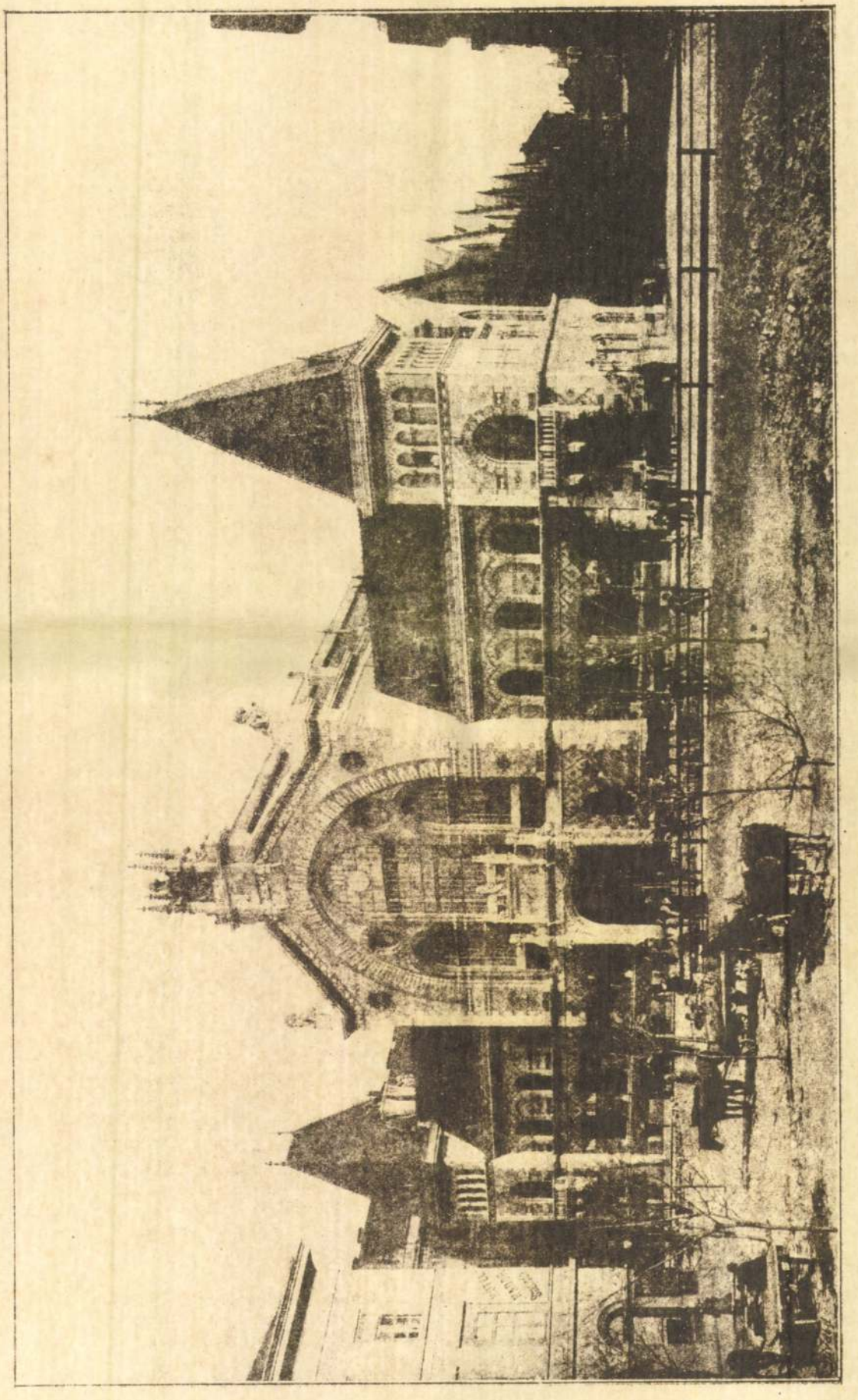

1. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok vámház-körút felőli képe.

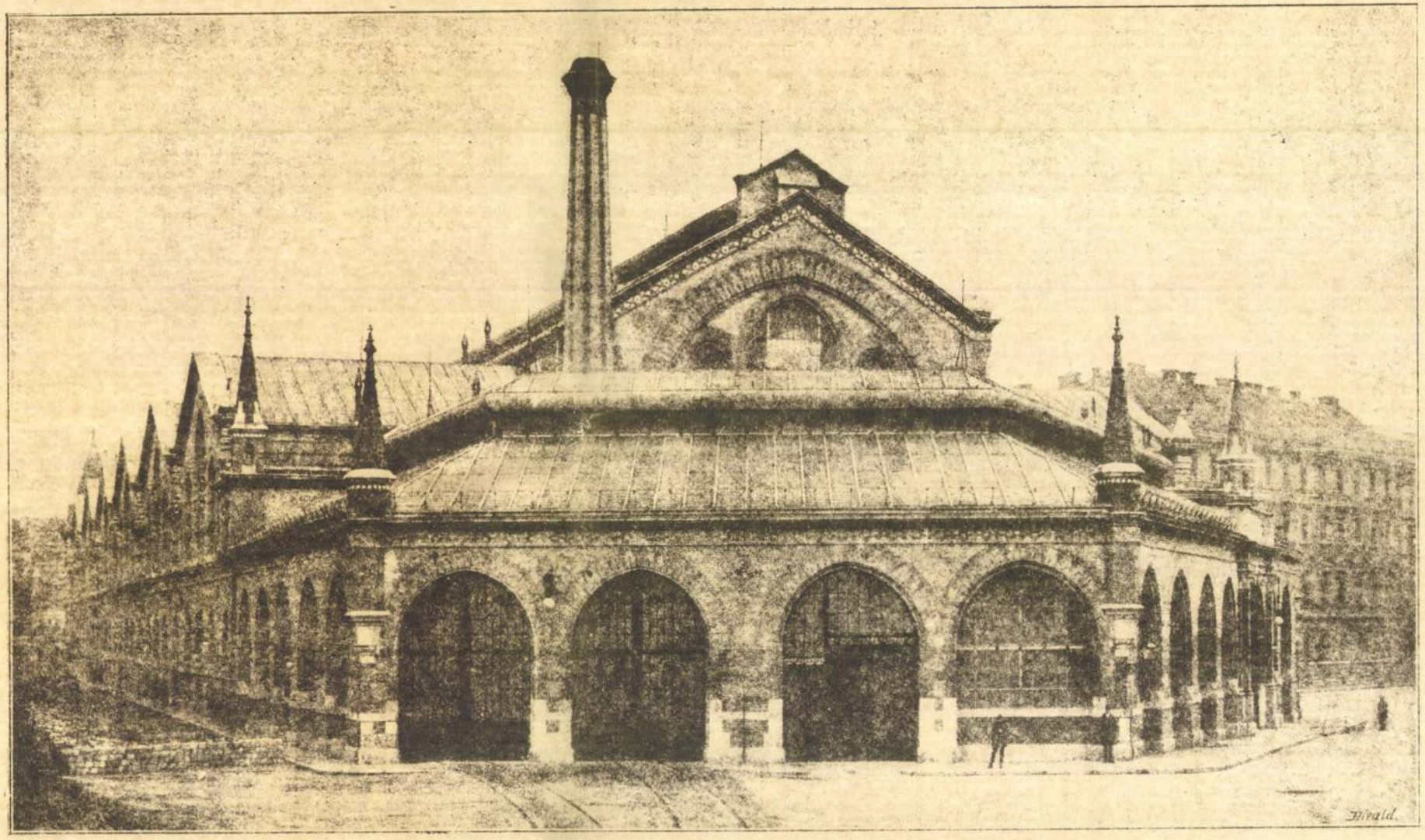

2. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok Csepel-rakpart felőli képe.

végigvonuló szellőztetőjén át távozhatik el. Ezenkívül az összes világító felszinekbe illesztett idomvas-ablakokat emelős vasszerkezetekkel szabályozható szellőztető ablaksarokkal szereltük fel, hogy a csarnok lehető tökéletes szellőztetését biztosítsuk. Ugyanilyen szerkezetűek a pince széles nagy aknái mögé helyezett idomvasablakok is, melyek a pincéből a tetőereszek fölé vezetett kürtőcsövekkel együtt a pincét alaposan szellőztetik. A szellőztető kürtőcsöveket, a tetőket hordó összes rácsososzlopok belsejébe helyeztük el. Ezeken kívül még a földszint talajába is igtattunk be világító és szellőztető nyílásokat.

A vámház-körúti épületrésznek a főkaputól balra eső részében van elhelyezve, a vásárcsarnoki-felügyelőség, tőszomszédságában, a detail-árúsítás.

A falak mentén a húsárú-helyek vannak, miért is a tisztántartás végett ezeket átlag 2·60 méter magasságban *fajánszszal* burkoltuk. Ezek, valamint velük szemben a mintegy 2·7 méter széles gyalogút túloldalán s a pipa-utcai határfallal párhuzamosan elhelyezett szabadon álló húsárú-helyek, átlag 4·50—5·00 m^2 területű vasvázas dróthálófallal elkerített rekeszek, melyek tolóajtóval zárhatók el. Felszerelésükhöz tartozik egy márványlappal bíró tölgyfaasztal, polcokkal és fiókokkal, egy mérleg és a rekesz mennyezetén egy vastartó keret, a hús felakasztására.

Ettől oldalt a középső kocsiútig terjedő területen a zöldség, gyümölcs, sajt, vaj s más efféle élelmiszer, tölgyfából és vasból készített 3 polcos rekeszei foglalnak helyet.

Ezeket oly módon szerkesztettük, hogy az árúrekeszek válaszfalai kiemelhetők és félrekeszhosszanként közbeigtathatók, miáltal az árúhely nagysága tetszés szerint változtatható.

A főcsarnok végén a detail-oldal berekesztését a hal-árúhelyek alkotják, melyeknek masszív tölgyfamedenceiben állandóan friss víz cirkulál.

Az árúhelyek sorszámmal vannak ellátva s kellőleg gondoskodtunk arról is, hogy minden árús neve címtáblára legyen írható. A detail-oldalon van 92 húsárú rekesz, 184 zöldségárú rekesz és 12 halárú rekesz.

Ideiglenesen 1—1 napra szolgáló detail árúhelyekre esetleg a 9 *m* széles kocsiút is felhasználható, melynek 4 *cm* vastag aszfaltburkolatába az árúhelyek elhelyezése céljából rézgombok és rézszámok segítségével négyzetméterbeosztás készült. Az így felhasználható terület kiterjedése 222 m^2.

Nagyban való árúsításra szolgál a sóház utcai határfal mentén a csarnokba vezető vágánytól a középső kocsiútig terjedő terület.

E területen a csarnok elején és végén 1—1 vásárközvetítő rekeszt találunk, irodával együtt. Ezek vasvázú dróthálófalakból állanak, húsfogasokkal, halmedencével és polcokkal berendezve. A vásárközvetítő rekeszek előtt hagyott 7 *m* széles terület árverezésre szolgál, melyen 1—1 e célra szolgáló pódium van felállítva.

A nagyban való árúsításra szolgáló terület közepén 15 nagyobb és 32 kisebb húsrekesz van felállítva, melyekhez a hús tisztogatására szolgáló mosogatótér tartozik.

Ez oldalon rendelkezésre áll még a nagyban való árúsítás céljaira négyszögméter beosztással ellátott 6 területrész, mintegy 617 m^2 kiterjedésben.

Hogy az árúsítás zavartalanul folyhassék le, az en-gross oldalt drót hálófallal és láncokkal választottuk el a detail-árúsítás területjétől.

Rendkívüli nehézséget okozott a földszintnivó megoldása a célszerűség azon elengedhetetlen követelménye miatt, hogy mind a csarnokba való bejutás, mind a csarnokban való közlekedés lépcső mellőzésével történhessék.

Minthogy azonban a különben is teljesen szabálytalan alakú telek egyes pontjai igen jelentékenyen, több mint 2 *m*-nyi *nivó* különbséget mutatnak, a belső talajnak pedig az utcai gyalogjáróhoz kellett simulnia, a földszinti talaj torzfelszínnek készült.

A talajnak ezt a természetes esését egyrészt a víz elvezetésére használtuk fel, másrészt pedig arra, hogy a vasúti vágány számára, melyet egy mélyebb nivó pontnak megfelelőleg vízszintesen vezettünk a csarnokba, bevágást készítettünk, mi által az érkező árúk lerakása tetemesen könnyebbé válik.

A főcsarnok 4 határfala mentén átlag 6 *m* magasságban a földszint felett 6 *m* széles karzat készült, mely a csarnokot szélesség irányában is 2 helyen áthidalja. A karzatok (V. tábla) a vidékről érkező élelmiszereken kívül háztartási cikkek, szalag- és rövidárúk elárusítására vannak berendezve, a Vámház-körút felé eső részben pedig a virágvásár van. A karzat 768 árúhelyet foglal magában egyenként 2 m^2 kiterjedésben.

A kis kézikocsikra tett árúkat az azokat toló munkásokkal együtt a karzatra, a pincéből illetőleg a földszintről 4 nagyobb és 3 kisebb villamos felhúzó szállítja. A nagyobb felhúzókat két, a kisebbeket 1 kocsi felvételére rendezték be.

A földszintről a karzatra, a pincelépcsők folytatásaképpen, 7 két méter széles karral bíró vaslépcső vezet, kényelmes emelkedésű tölgyfafokokkal és konzolokon nyugvó pihenőkkel. A lépcsőkorlát a karzat 2·20 *m* magas dróthálóval bevont rácsozatához csatlakozik, mely a karzati árúhelyek egyik hátfalát is alkotja. A csarnok ugyanily rendeltetésű határfalait 1·80 *m* magasságban nyerstégla burkolattal láttuk el.

A főcsarnok hátsó oromfalán át fedett kocsiáthajtón keresztül az út a baromfi-csarnokba vezet. Ez részben 13·90 *m*, részben 18·80 *m* széles földszintes épület, melyet szabálytalan négyszögalakú kis udvar zár körül. Fedélszerkezetét 2 támaszú rácsos tartók alkotják. Ennek a fedélnek taraja is van.

A baromficsarnok, melynek képét a 2-ik ábra láttatja, a következő árúhelyeket foglalja magában:

12 baromfiárú-rekesz,
2 hatósági közvetítő rekesze,
95 m^2 kiterjedésű négyszögméterenkénti hely,
14 m^2 ugyanilyen a kocsiút mentén.

A csarnok pincéjét mint már említettük a Csepel-rakodóparton levő és szintén a főváros tulajdonát képező parti kikötővel boltozott alagút köti össze. Az alagút alapzatát 1 *m* vastag betonréteg alkotja, mely alatt több helyen a talaj lazasága miatt cölöpöket helyeztek el. Födéme félköralakú téglából készített dongaboltozat és csak ott van vasgerendák közötti téglaboltozat, hol az alagút magassága a Sóház-utcán áthaladó főgyüjtő-csatorna miatt, (mely felett az alagút át van vezetve) nem volt elegendő. A parti kikötő két 20 *m* hosszú csővaspontonból és 4 drb 30 *m* hosszú fatalpból áll. A csővaspontonokat a rakodóparttal két-két 8 *m* hosszú fahíd köti össze.

Az épület minden részében a célszerűséggel párosult tartósságot tekintettük irányadóul.

A pincét víz behatása ellen egyrészt az egész épület alatt 1 *m* magas beton, másrészt a határfalakat a földszinti talajmagasságig körülvevő 0·40 *m* széles döngölt agyagtömítés védi meg.

A 1 *m* magas betonréteg alsó 50 *cm* vastag része 1 rész románcementből és 3·64 rész dunakavicsból áll, míg

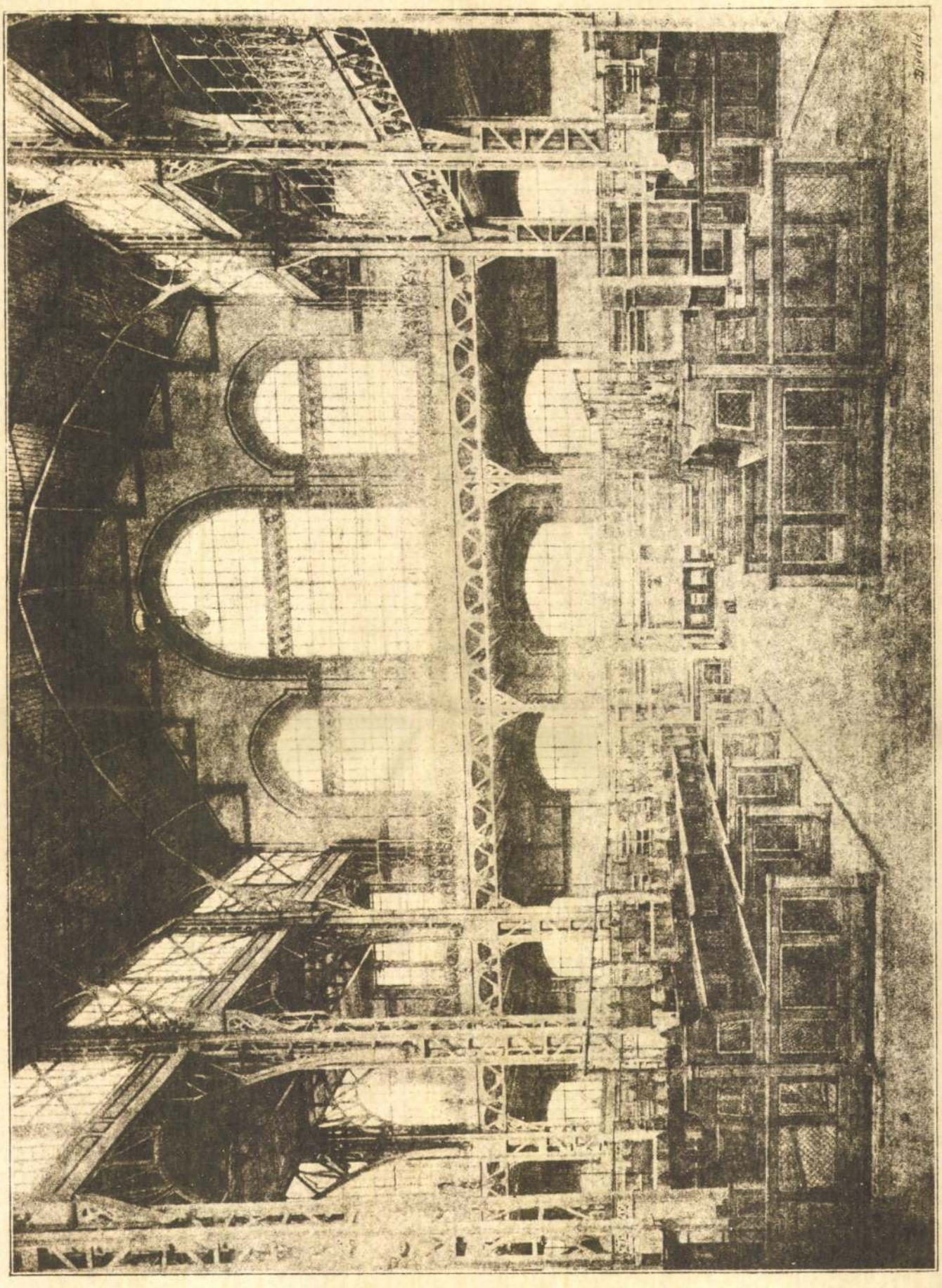

3. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok keresztházának belseje.

a felső 50 *cm* vastag rész 1 rész románcementből, 4 rész dunakavicsból és 4 rész zúzott kőből készült.

Az összes falazat románcément-habarcsba (1 rész románcement 3 rész dunahomok) van rakva, mit az épületben levő vasszerkezetű oszlopok és egyéb szerkezetek, valamint a külső sarkokon elhelyezett puha kőburkolat tett szükségessé.

Közönséges mészhabarcsot csakis a Vámház-körút mentén elhelyezett hivatalhelyiségek falának bejárat feletti boltozataihoz és a belső vakolatnak készítésére használtunk. Portlandcémenthabarcs (1 rész portlandcément 2·5 rész dunahomok) a nagyobb nyomás alatt álló falrészeknél van.

Így az összes vasoszlop, rácsos gerenda stb. alatt kőkocka helyett megfelelő magasságú portlandcément-téglafalazat van, a téglák teherbírósága legalább is 250 *kg* cm^2-kint. Az oszloplábak, saruk stb. talplemezeinek területe azonban oly nagy, hogy az általuk megterhelt portlandcementfalazatra legfeljebb 14 *kg* teher jut cm^2-ként.

A határfalakon belül levő pince felett, mind a fő, mind a baromficsarnokban vasszerkezetű oszlopokkal és kisebb falazott pillérekkel alátámasztott téglaboltozatos vasgerendafödém van. Falazott pilléreket csakis a felső nagy vasoszlopok alatt alkalmaztunk.

A csarnok összes vasszerkezetei hegesztett vasból valók, csak a hengerelt tartókat készítettük Thomas-vasból.

A rácsos szerkezetű oszlopok felett, átlag 6 *m* távolban egymástól s a csarnok főtengelyével párhuzamosan vannak elrendezve a pincefödém-szerkezet hossztartói s ezekre merőlegesen átlag 1 *m* távolban a hengerelt kereszttartók. A hossztartók magasabb szögecseltartók, szerkezetűket az V. tábla láttatja, ezeknek minden második nyílását csuklókkal láttuk el, hogy a statikailag határozatlan s a dilatáció és egyéb szempontból káros, a csuklós tartóknál pedig sokkal több vasanyagot kívánó kéttámaszú tartókat elkerüljük.

A csuklót 2·5 *cm* vastag vaslemezek alkotják, melyeket a konzolos tartókhoz alul, a közbevetett tartóhoz pedig felül vagy az egész magasságnak megfelelően szegecseltek a tartó végéhez, elegendő tért engedve a dilatációra is.

Ezek a tartók, melyeket nálunk a középítés céljaira tudtunkkal még nem használtak, a 2 támaszú tartókkal szemben körülbelül egyharmad anyagmegtakarítást engednek meg s mint az eddigi tapasztalat mutatja, teljesen beváltak.

Az egymástól 1 *m* távolban elhelyezett keresztgerendák között románcementbe falazott 15 *cm* vastag poroszsüveg-boltozat van, mely a kocsiút alatt is teljesen megfelelőnek bizonyult.

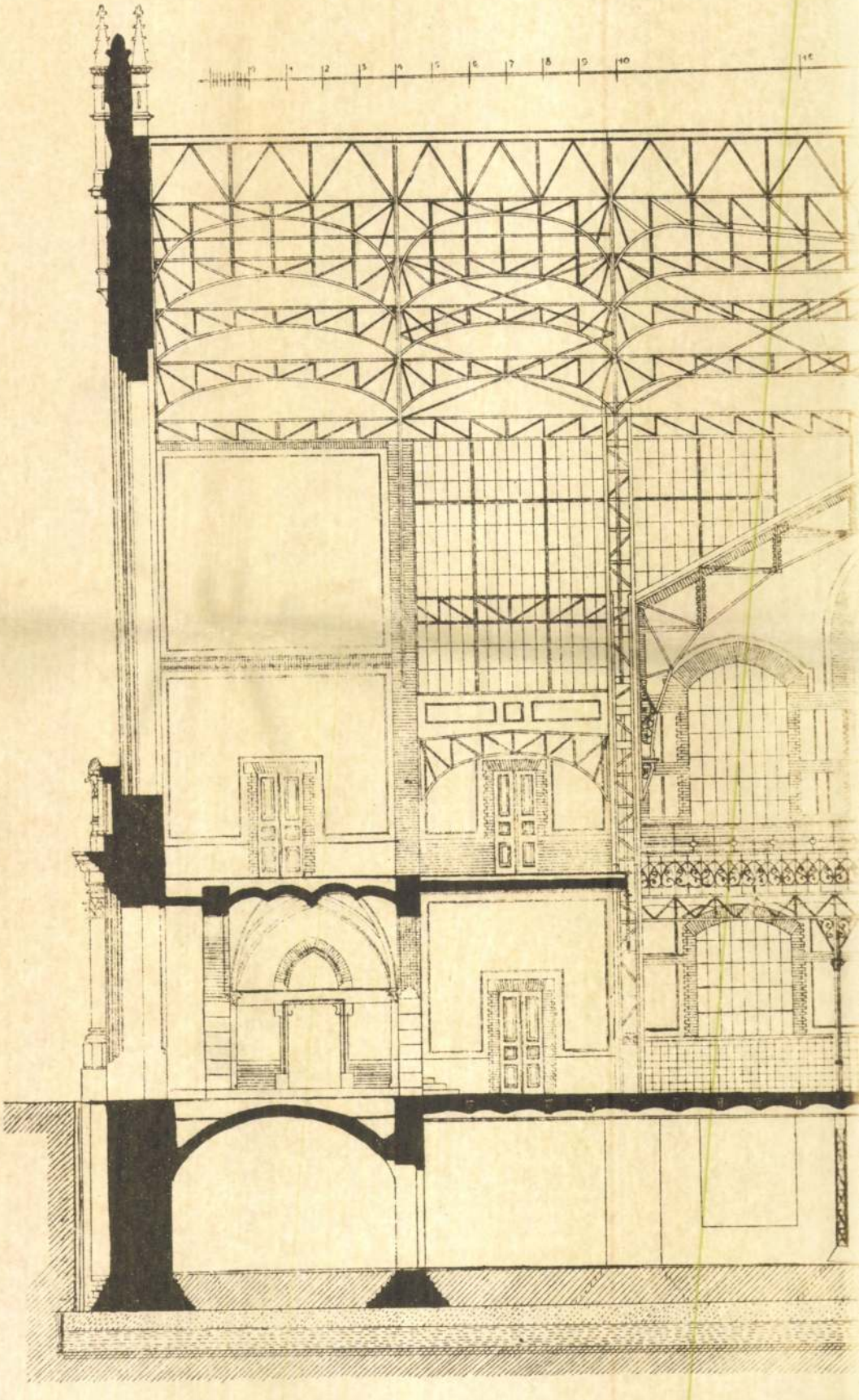

4. ábra. A budapesti központi v

A pincefödém és oszlopszerkezet számításának alapjául a kocsiút kivételével mindenütt cm^2-ként 1100 *kg*, a kocsiútnál pedig 1300 *kg* összes terhelést vettünk.

A vasnak megengedhető igénybevételét cm^2-ként 1000 *kg*-ra vettük, csak a vasuti vágányt alátámasztó szerkezeteket számítottuk nagyobb biztosságra (cm^2-kint 700 *kg*-mal).

A sóház-utcai hosszfal mentén, 4 *m* széles perontul elválasztva, halad a két vasuti vágány, azonban ezek közül csak azt használják, mely a faltól 95 *cm*-nyire fekszik. A másiknak, a baromficsarnok csonka vágányának kivételével, csak az alapját készítették el, melyet a forgalom nagyobbodásáig befödtek. Ez a munka nehézséget nem okozott, mivel a vágány kunettben fut.

A vasuti vágány alatti részt a csarnok több részéhez hasonló módon pincének rendeztük be, miért is itt erősebb oszlopok és hossztartók segítségével vashidszerkezetet kellett létesíteni.

Úgyanis a 0·80 *m* magas, szintén csuklósszerkezetű hossztartók közé 1·40—1·50 *m* távolban keresztartókat és ezek közé ismét egymástól 1·80 *m* távolban alacsonyabb hossztartókat rendeztünk el. Az alacsonyabb hossztartókra helyezett talpfák felett a sineken kivül még tölgyfapadló és Ofner-lemezburkolat van elrendezve.

A vaslemez illetőleg tölgyfaburkolat alatt a keresztartók közé még betonboltozatot helyeztünk, hogy a pince itt is megfelelő elzárást nyerjen.

A pincét cementtel burkoltuk, melynek a tisztogatásnál összegyülő viz levezetésére kellő esése van.

A földszinti kocsiutat s a nagyban való árusitásra szánt rész közlekedő útjait aszfalttal, a többi részét pedig keramittal burkoltuk, mely utóbbi az árúrekeszek alatt 10 *cm*-re ki van emelve.

Az aszfaltréteg vastagsága a kocsiútakon 4 *cm*-es, a többi helyen 2 *cm*-es.

A karzat födéme vastartók közé csömöszölt portlandcément-beton, melynek felső portlandcémentsimítása a karzat burkolatát alkotja.

A fedél a Vámházköruton elhelyezett hivatalos helyiségeknek megfelelő épületrészen kivül, melynek tafödélszéke van, minden részében vasszerkezetű.

Mind a középső főcsarnok (lásd a VI. tábla *A*-val jelelt részét), mind a reá merőleges mellékcsarnokok *B*) főszarui (lásd a 4-ik ábrát) ívalakúak. Ezeknek az ívalakú főszaruzatoknak kezdőpontjait erősitettük meg, hogy az itt fellépő oldalnyomást a csatlakozószerkezet ellensúlyozhassa, vagyis a főszaruzatot alkotó rácsos tartó nem szerepel úgy, mint egyszerű kéttámaszú tartó, hanem mint ívtartó, miért is a főszarut különösen a középen sokkal kisebb keresztmetszetűre méreteztük. E körülmény nem-

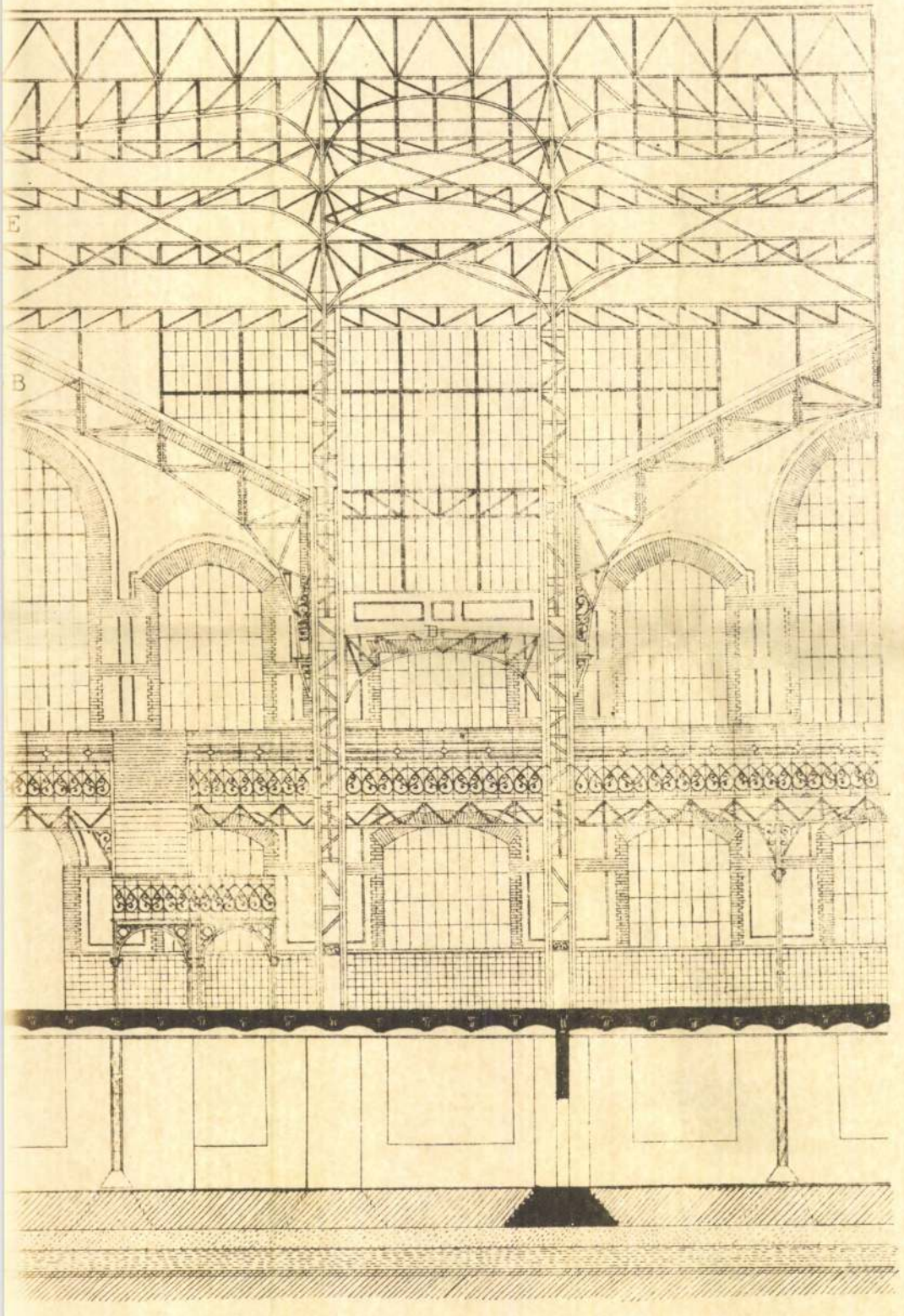

hosszanti metszetének egy része.

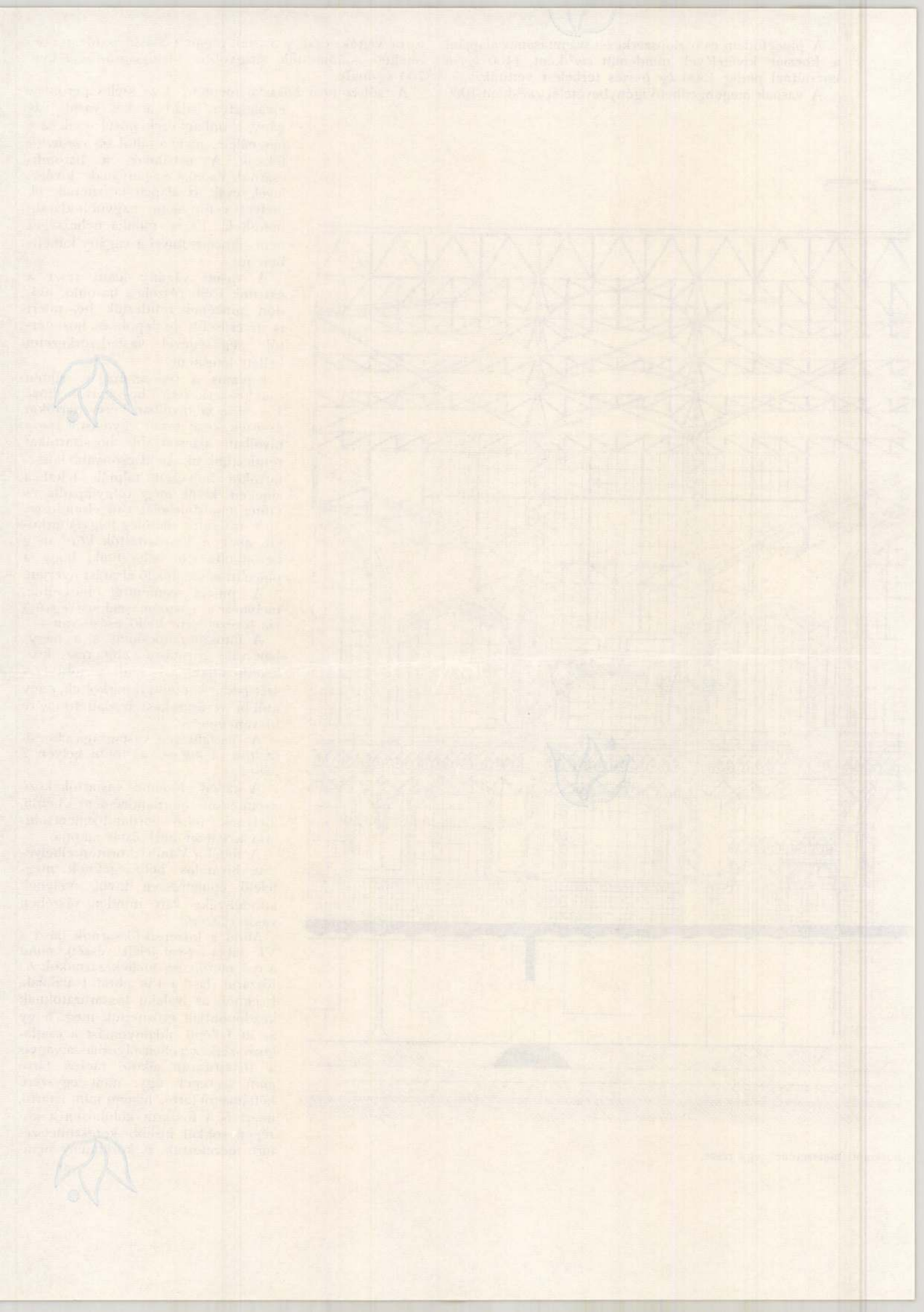

csak a tartó költségeit kisebbítette tetemesen, hanem a tetőnek sokkal könnyebb, merészebb és ívalakjának megfelelő statika-aesthetikai, tehát szebb alakot is kölcsönzött.

Megjegyzem azonban, hogy ott, a hol szükséges volt, az íveknél fellépő vízszintes erő ellensúlyozására, az alátámasztó és különben szabadon álló oszlopokat erősebben méreteztük.

Véleményünk szerint az épület állékonyságára s vele együtt az egész belsőtér tagozására és így architektonikus hatására nézve is csak előnyös lehet az oszlopoknak, mint az egész épületet alátámasztani hivatott szerkezeteknek, erősebb alakítása.

A főszaruzatokat alkotó 20 *m* (*A*) és 17 *m* feszítő távolú (*B*) ívtartók belerőinek kiszámítására feltételeztük, hogy az ív 2 csuklós, mely feltevés elfogadható, tekintve azt, hogy az ívek rácsos szerkezetének a kezdőpontnál legkisebb szélessége van, feltételeztük továbbá azt is, hogy a két öv keresztmetszete állandó.

A rácsos ívalakú főszaruzatok vízszintes reakcióit e feltételek mellett a rugalmassági elmélet alapján aránylag könnyen meghatározhattuk. Hasonló elvek alapján számítottuk ki és szerkesztettük meg a 6 *m* széles facément fedeleket alátámasztó rácsos ívek és facément fedelek főszaruit is.

A vasszerkezetű fedelek számításakor a következő terhelési adatok voltak az irányadók:

I. *A 20 m és 17 m ívközzel biró fedeleknél:* A *fedélhéj* súlya, beleszámítva a 16/13 keresztmetfi szarufákat, az alsó és felső deszkaburkolatot és cinkbádogfödést:

m^2-ként	62 *kg*
hónyomás m^2-ként	60 *kg*
szélnyomás 10 foknál m^2-ként . . .	120 *kg*.

II. *A facement fedeleknél:*
Önsúly m^2-ként 400 *kg*.
Hónyomás m^2-ként 150 *kg*.

A középső, 20 *m* ívközzel biró, főcsarnokban az ívalakú főcsarnokot a csatolható mellékcsarnokok szélességének megfelelően 6 *m* és 17 *m* távolságba helyeztük egymástól, a 17 *m* széles mellékcsarnoknál pedig átlag 6 *m* távolban.

A főszaruzatra vannak erősítve a vízszintes rácsos szerkezetű s egymástól átlag 2·50 *m* távolban levő szelemenek, melyek az arcvonalra s így a szelemenekre is merőlegesen fektetett szarufák alátámasztására szolgálnak.

A fedélhéj súlyától egyenletesen megterhelt rácsos szelemenek, eltérőleg a többi egyenletesen megterhelt tartóktól, nem párhuzamos övezetű tartók, hanem az alsó öv lefelé fordított ellipszis, mely elrendezés a főszaruzatok miatt volt szükséges.

A főszaruzatok alsó övei ugyanis íves voltuk követ-

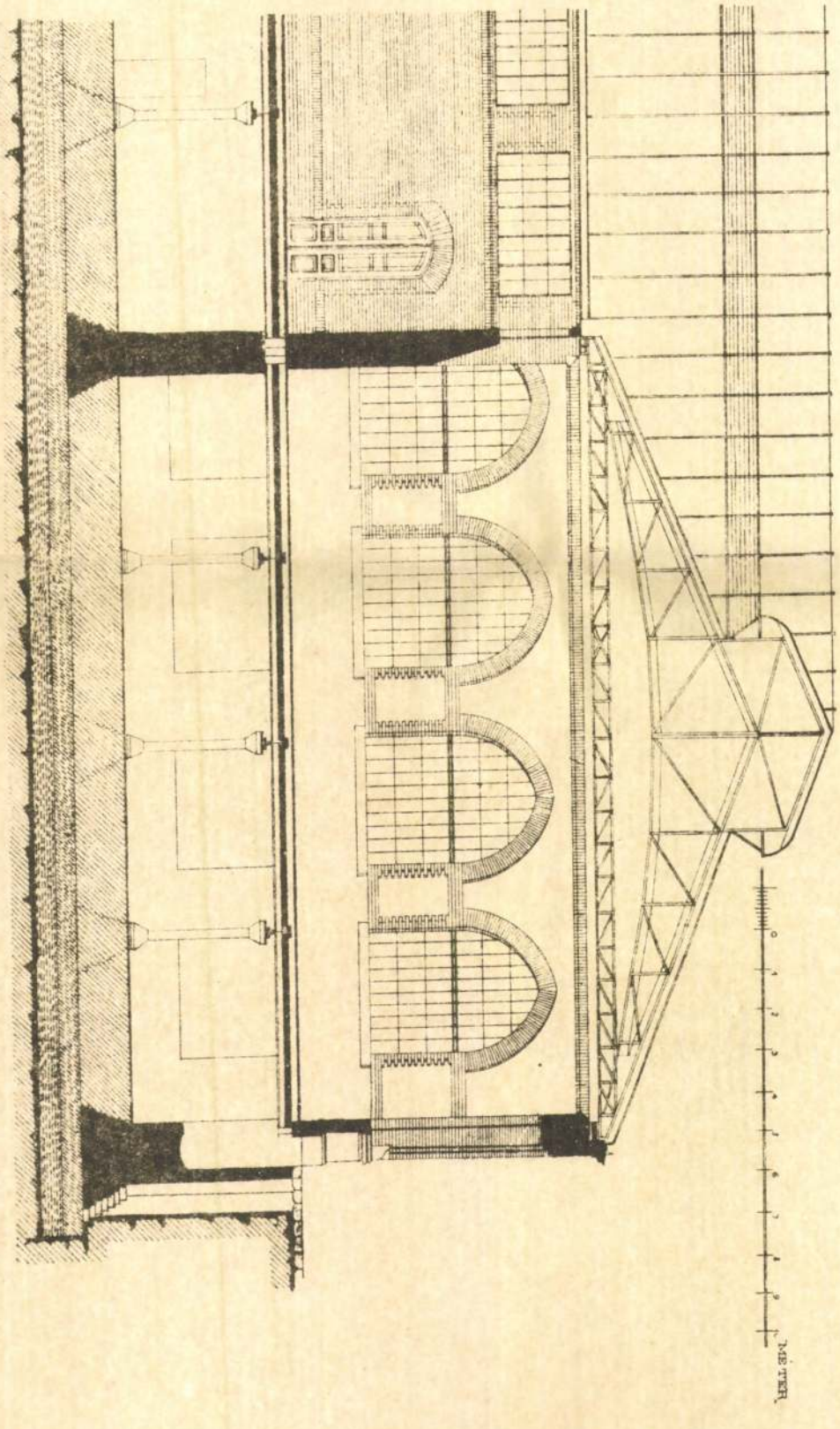

5. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok bejárati csarnokának metszete a középrészen.

keztében nyomásra vannak igénybevéve s igy a kihajlás hosszúsága szelemenek nélkül az egész övhosszúságnak felelne meg. Oly szelemenek alkalmazása mellett azonban, melyeknek 2 vége a főszaruzat alsó övéig terjed, a kihajlás hosszúsága csakis szelementől-szelemenig, tehát csomóponttól-csomópontig terjed.

A főhajó főszaruzatai, a föntiek szerint fölváltva, 17 *m*-re és 6 *m*-re vannak egymástól elhelyezve. Ennek következtében itt 17 *m* hosszú szelemeneket is kellett volna alkalmazni. Ily hosszú szelemenek azonban az adott terhelés mellett már igen nagy keresztmetszetet követelnek. Ennek elkerülésére, de különösen a fő- és mellékhajók fedeleinek szervesebb összeköttetésére, a 17 *m* távolságot, a közbeigtatott *E* főszaruzattal két részre osztottuk.

Ez a közbeigtatott főszaruzat felső végével, a főhajó taréja alatt elhelyezett 17 *m* hosszú *F* tartóra, alsó végével pedig a 17 *m* széles mellékcsarnok legbelső főszaruzatának záradékához van erősítve.

Mind a 17 *m* hosszú s a főhajó taréja alatt elrendezett, mind pedig a szelemeneket alátámasztó közbeigtatott főszaruzat tartója két támaszú gerendatartóként szerepel. A szóban forgó vasszerkezet képét a VII. tábla és a 3-ik ábra tünteti elő.

A baromfi-csarnok födelének vasszerkezetét rácsos szerkezetű főszaruk s a főszarukra erősített rácsos szelemenek alkotják. Ezeket az 5. és 6. ábrák láttatják.

A főszarúk rácsos szerkezetű két támaszú gerendatartók, melyeknek fix saruja az udvari, mozgó saruja pedig az utczai falakra van erősítve.

Míg a baromfi-csarnokban a fedélszéket csak falakkal támasztottuk alá, addig a főcsarnok fedélszékét majdnem kizárólagosan vasoszlopok tartják.

Mivel a rácsos oszlopokra a föntebb említettek szerint nemcsak a függőleges, hanem a vízszintes erő is hat, azokat nagy tehetetlenségi nyomatékkal biró keresztmetszettel kellett tervezni, miért is a főcsarnok oszlopai 0·385 m^2, a mellékcsarnok oszlopai pedig 0·25 m^2 területű négyszögletes keresztmetszetet nyertek.

A függőleges szögvasakból és az ezeket összekötő rácsrudakból álló oszlopokban 5 *mm* vastag hengerelt lemezből készített 0·24 *m* átmérőjü szellőztető kürtök vannak.

Ezek a kürtök a pince falazott pilléreitől a födél eresze felett levő és kőgyurmából létesített szellőztető kürtőkig terjednek s igy a pincét is szellőztetik.

A födélszerkezet belső hornyolt deszkázatát olajfestékkel mázolt élénk vörös és kék mintázat díszíti. Az összes vasszerkezetet pedig a szürkeszín két árnyalatában festették be.

A falnyílásokat legömbölyített nyerstégla kereteivel szegélyezett s a falfelszineket párkányszerü nyerstéglasávok osztják meg, ezeket pedig vörös és kék sávok és mintás szegélyek élénkítik.

De nemcsak szerkezeteiben, hanem architekturájában is szolid anyagokat alkalmaztunk. A homlokzatot szárazon sajtolt tégla (VIII. tábla és 7. ábra) burkolja, melybe

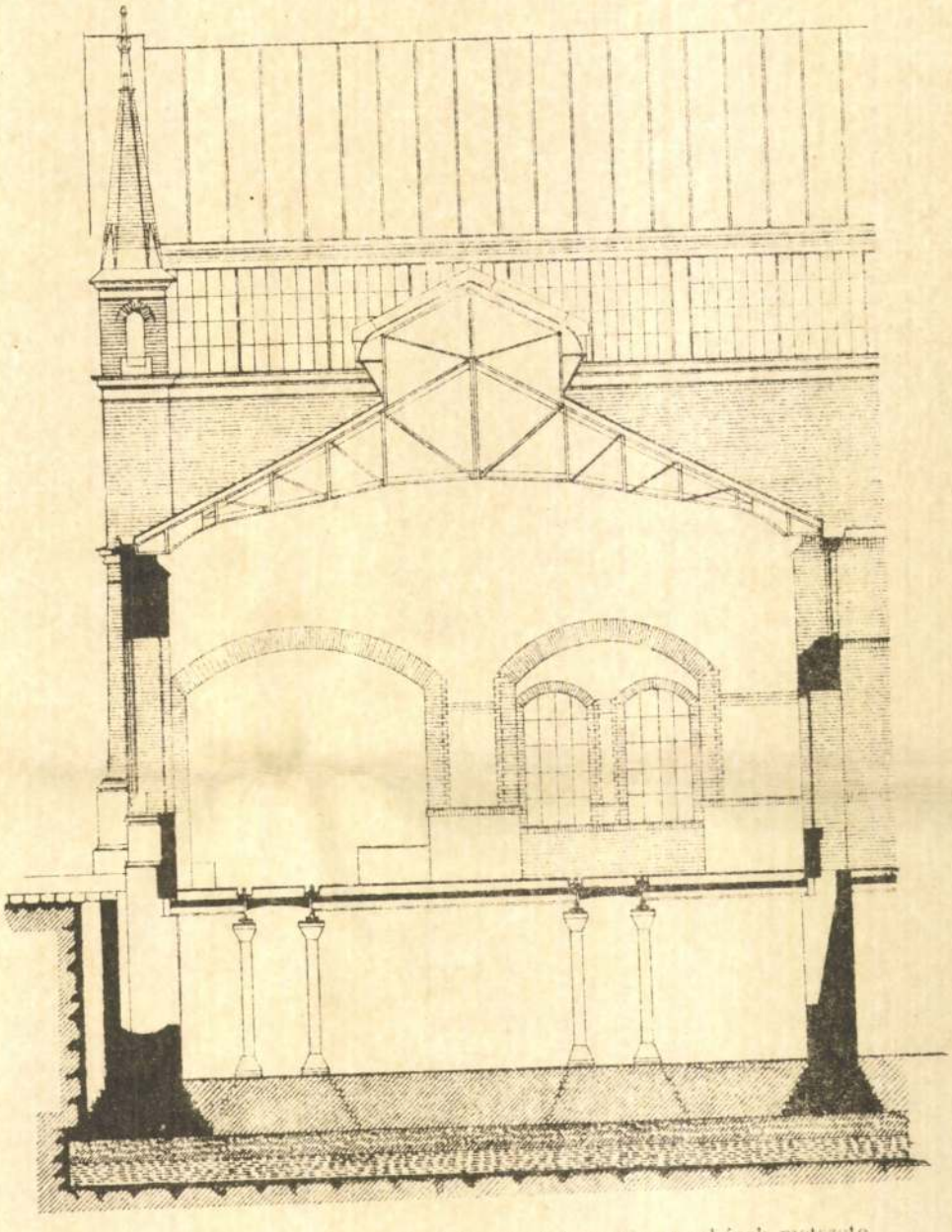

6. 9bra. A budapesti központi vásárcsarnok baromfi-csarnokának metszete az oldalrészeken.

a vörös téglák a szerkezetileg fontosabb részek hangsúlyozása mellett mintázatot adnak. Diszitészi részben kőből, részben színes pirogránitból készülnek, melynek polikromiájához a vámházkörüti rész fedelének zománcos cserépmintázata csatlakozik. Az időjárás káros befolyásának jobban kitett részeket, jelesen a lábazatokat, párkányokat, az oromfedőlemezeket stb. süttői kemény mészkőből készítettük, míg a védettebb helyeken sóskúti követ használtunk.

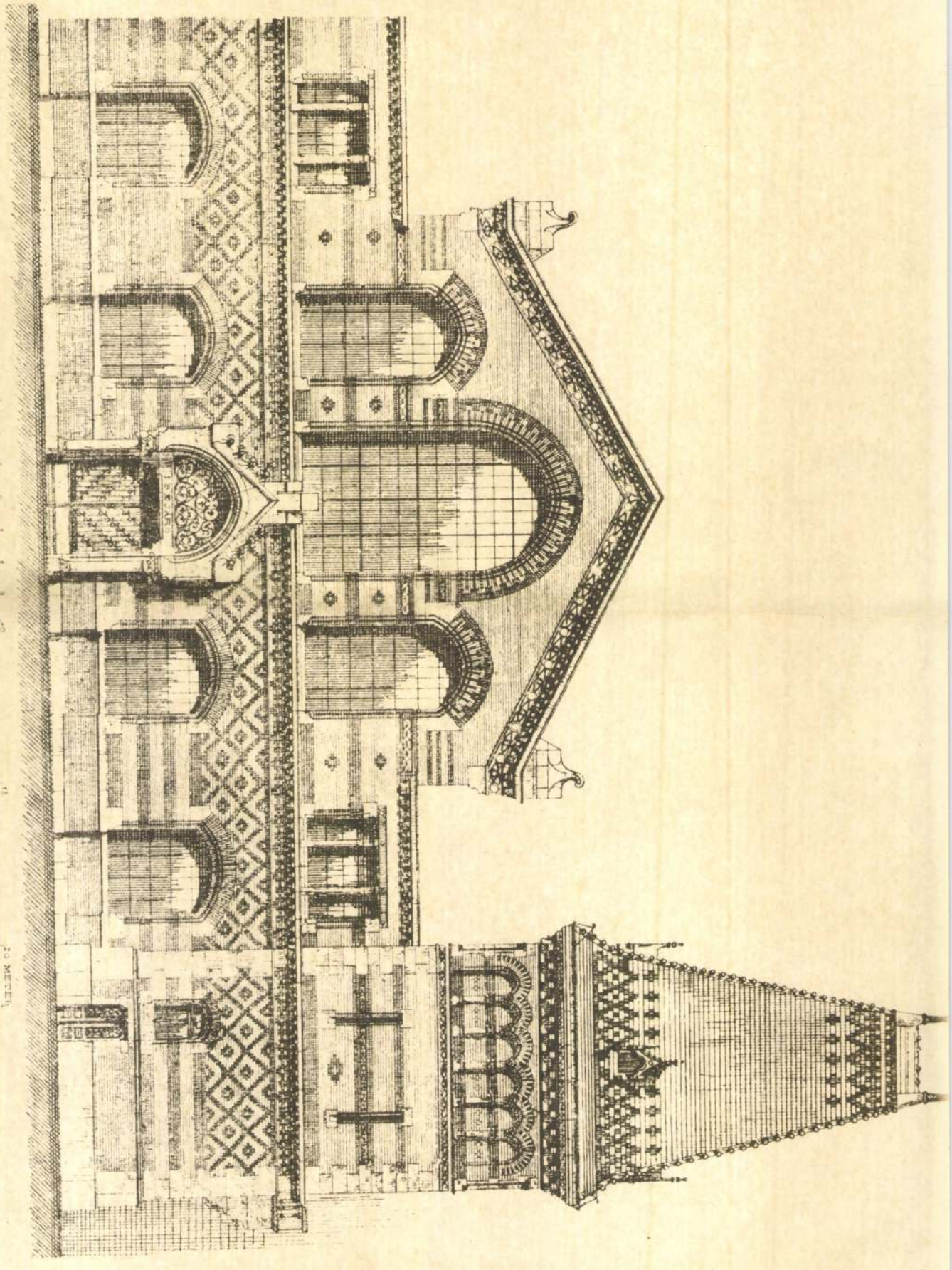

7. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok Fiumei-uttal homlokzatának egy része.

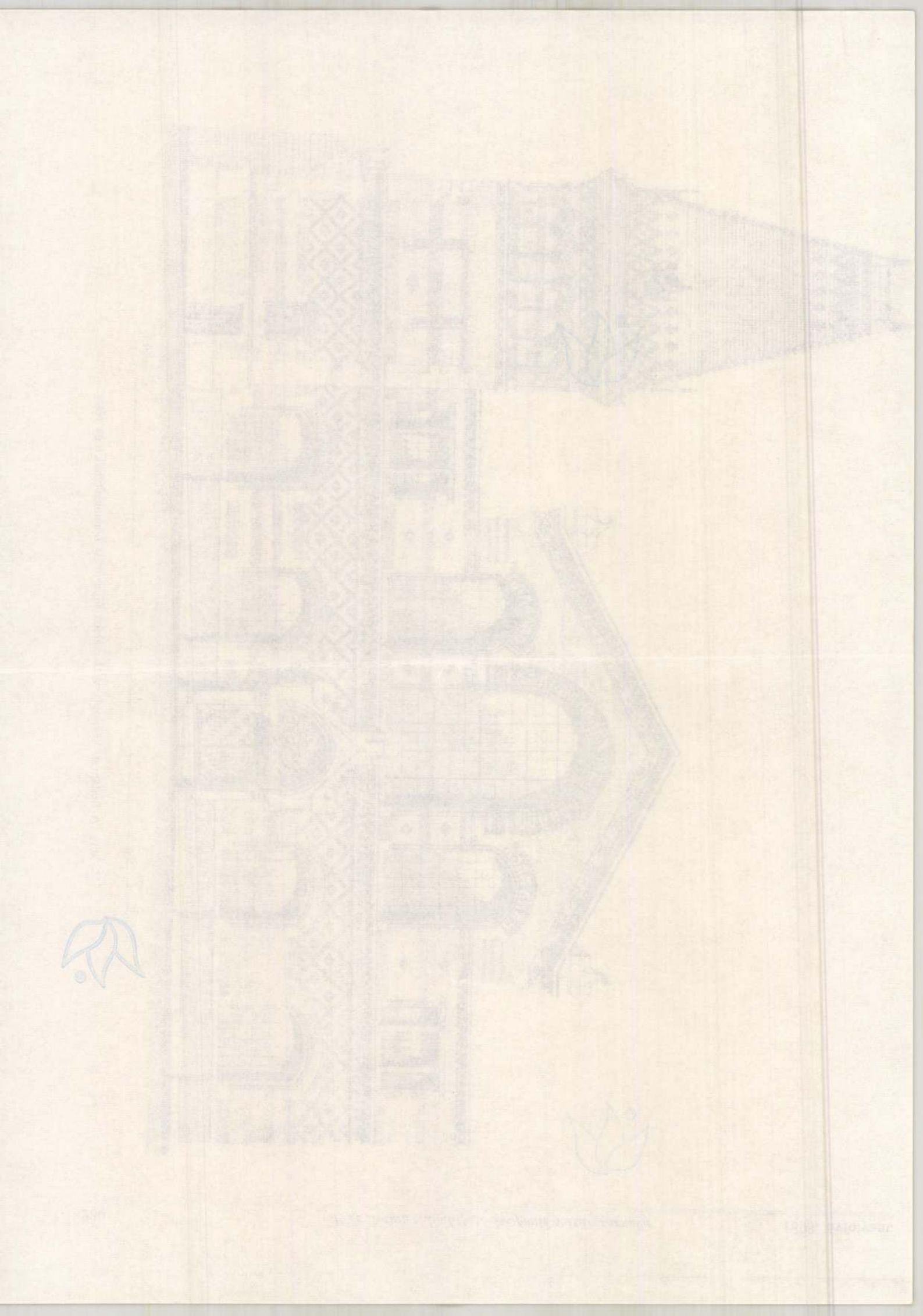

A vasszerkezet külső oldalait cinkezett és ólmozott vasbádog-párkányzatok borítják, melyek felett a pinceszellőztetők díszes kőgyúrma kürtői jelzik a belső szerkezet rácsoszlop-beosztását.

Az épület architekturája a csúcsíves stilus formáinak felhasználása mellett egyéni felfogással készült.

Az épület, beleszámítva a gőzgép, valamint a parti kikötő-berendezést is, mintegy 1.900,000 forintba került.

A székes-főváros az építkezés ellenőrzésére és a vezetésben való részvételre a mérnöki hivatal részéről *Krátky* János főmérnököt, a számvevőség részéről pedig *Holl* Jenő műszaki számtanácsost rendelte ki, kiknek önfeláldozó, erélyes munkálkodása is hozzájárult ahhoz, hogy az épület aránylag rövid két és fél év alatt elkészült.

Kedves kötelességemnek tartom e helyen első sorban *Kherndl* Antal műegyetemi tanárnak köszönetet mondani, ki a vasszerkezetek tervezésekor bölcs tanácsával támogatott, nemkülönben köszönettel tartozom *Ulbert* Károly és *Bloch* Leó építészeknek, kik az építésvezetésben segédkeztek, valamint *Beke* József és *Weil* Leó főmérnököknek, kik a vasszerkezet méretezését az első alkalommal végezték.

Az építőmunkálatokat a következő iparosok teljesítették:

1. *Kőművesmunkát:* Holzspach A. és Obrincsák J.
2. *Kőfarago* (keménykő) munkát: Müller József.
3. » (puhakő) munkát: Kauser és társa.
4. *Vasmunkát:* Schlick-féle vasöntőde és gépgyár r.-t.
5. *Ácsmunkát:* Neuschloss Ödön és Marcel.
6. *Bádogosmunkát:* Bründl János.
7. *Cserepesmunkát:* Zsolnay Vilmos.
8. *Facémentező-munkát:* Fischer és Heidlberg.
9. *Cementmunkat:* De Pol Lajos.
10. *Fajansz és színes majolika* (pirogranit) munkát: Zsolnay Vilmos.
11. *Asztalosmunkát:* Scheibl Károly.
12. *Lakatosmunkát:* Svadló Ferenc és Jungfer Gyula.
13. *Mázolomunkát:* Tomi Lajos.
14. *Keramitmunkát:* Drasche-féle kőszénbánya és téglagyár r.-t.
15. *Üvegesmunkát:* Glatz András.
16. *Aszfaltmunkát:* Magyar aszfalt r.-t.
17. *Szobafestő-munkát:* Schiemann János.
18. *Ablakredőny-munkat:* Magaziner és Weinberger.
19. *Vizvezeték és csatornazási munkat:* Knuth Károly.
20. *Villámhárító- és telefonmunkát:* »Helios« elektrotechnikai r.-t.
21. *Villamos világitást, felhuzokat és gépberendezést:* Egyesült villamossági részv.-társaság (ezelőtt Egger B. és társa).
22. *Szobrászmunkát:* Langer Ignác.
23. *Kályhásmunkat:* Ehrlich G. Gusztáv.
24. *Étel felhuzokat:* Freiszler Antal.
25. *Kutmunkát:* Lefeber Agoston.
26. *Áruhely-berendezéseket:* Wagner R. F. és a Schlick-féle vasöntőde és gépgyár r.-t.
27. *Villamos órákat:* Mönich Emil.
28. *Felhúzokat:* Brosán és Mechlovits.
29. *Parti kikötő-berendezést:* Danubius-Schoenichen-Hartmann-féle hajó- és gépgyár r.-t.
30. *Hűtőberendezést:* Röck István.

Öntözések az északamerikai Egyesült-Államok területén.

Landau Lajos-tól.

Észak-Amerika területe széles völgyet alkot, melyet keleten keskenyebb, nyugaton jóval szélesebb hegytömegek szegélyeznek. A nyugati hegytömeg három egymással majdnem párhuzamos főhegylánc elseje, keletről számítva a sziklahegység, ezen túl vonul a Sierra Nevada, mely után a Csendes-tenger partját szegélyező Coast range nevű hegylánc következik.

A szikla hegységtől keletre a nyári esők uralkodnak, míg a nyugati oldalon már a téli lecsapódások vannak túlsúlyban. A kettő között a Sierra Nevada alkotja az átmenetet. Legnagyobbak az esők a mexikói öböl körül, a melytől észak és nyugatfelé folytonosan csökkennek úgy, hogy keletről a sziklahegység felé hajtott felhők a 100. délkör táján már leadták tartalmukat. Viszont a Csendes-tengerről jövő légköri víz vagy a Coast range-en vagy a Sierra Nevadában esik le; tehát a hegyek lábainál s a három hegylánc között elterülő vidéknek alig jut a légköri csapadékból. A mexikói öböl partján Floridában pl. az évi átlagos csapadék 1400 *mm*-es vízoszlopot tesz ki, míg a 100. délkörön már csak 500 *mm*-es az évi átlag. Ez a szám tovább nyugatfelé mindinkább csökken s a sziklahegység keleti tövében fekvő államokban csak 310 *mm*, míg déli Kaliforniában a San Bernardino-hegység alján a Mojave sivatagon, valamint Arizonában a Gila sivatagon 160, sőt 50 *mm*-re száll alá az évi csőmennyiség. De még ott is, ahol az évi átlag a 400 *mm*-t eléri, oly kedvezőtlenül oszlik meg, hogy 5—6 hónapon át teljes szárazság uralkodik. Hozzájárul ehhez a hőség is, mely némely vidéken nappal a 48 C°-t éri el s éjjel is csak 20—25°-ra száll alá.

Az 1. ábra az Egyesült-Államok területének nyugati felét láttatja s a két, közel függőleges szaggatott vonal, jelzi annak a területnek határait, melyen a termelés egyéb feltételei megvannak ugyan, de a természetes csapadék nem elégséges az eredményes mezőgazdasági művelésre, azaz a hol mesterséges öntözés nélkül termelni lehetetlenség. A szóbanforgó terület keleti szegélye nagyjából összeesik a 100. délkörrel, nyugati határát pedig a Coast range hegylánc keleti rézsűje alkotja. Ez a terület 3,500,000 *km²* kiterjedésű, azaz 12·5-ször akkora, mint Magyarország s ha ebből a számból az erdőségekkel borított, valamint a kopár sziklaterületeket levonjuk még mindég 2,800,000 *km²*-t tesz ki Északamerika aszályos része, melyről bizvást elmondhatjuk, hogy azon az öntözés megindulta előtt az indián pásztornál és cowboy-nál egyéb emberi lény aligha fordult meg. A mai igen kiterjedt öntözés mellett is ennek a területnek legnagyobb részén még mindig legelős gazdálkodást üznek, mely abból áll, hogy a mi gulyáink módjára nagy nyájakban ú. n. range-okon tartják az állatokat s ezek a zord telek dacára sem takarmányozásban, sem egyéb gondozásban nem részesülnek. Éppen ezért húsuk durva és szívós úgy, hogy jobbadán csak az Amerikában nagy mértékben gyártott húskivonat készítésére használják.

Az öntözés kiterjedésének megvilágítására meg kell még jegyezni, hogy a 100. délkörtől keletfelé 1—2

CSOPORTKIÁLLITÁS

A *Műterem* helyiségeiben egy csoport kiállítás nyilott meg. A résztvevő festők és szobrászok legtöbbjének neve ismeretlen hangzásu, annak ellenére, hogy kezdő művész alig akad közöttük. Legtöbbnek megvan a maga stilusa, amely leginkább a nagyközönség izléséhez igazodik. Tetszetős akt, táj és csendéletek és fényképszerű portrék sorakoznak egymás mellé a falakon. Ennek a könnyüvérü művészetnek létjogosultsága erősen vitatható és ismét felmerül a kérdés, vajjon üdvös-e a dilettantizmust és a műkereskedelmi munkákat komoly kiállitási helyiségben a nagyközönség szine elé ereszteni? Szerencse, hogy a hatvanöt kiállitó között felfedezhető egy-két érték. Kis számuk azonban nem tudja az általános kedvezőtlen benyomást ellensulyozni. Kellemes meglepetést szerez a sokat fejlődő *Péchyné Rónay* Kynga. Alkony, Naplemente és Áradás cimü képeit a széles ecsetkezelés mellett a tájhangulatok hatásos visszaadása jellemzik. Igen hangulatos grafikákat láthatunk *Raisz* Vilmostól és *Várdeák* Ferenctől, erőteljes tájképeket *Füstös* Zoltántól, jól komponált olaszországi képeket H. *Andrik* Valériától és friss tanulmányfejeket *Kató* Mártától. Vitriolos világnézet, beteges szenvelgés árad ujpesti *Farkas* Aladár és *Preisz* Ervin festményeiről és szobrairól. *(B. P. L.)*

Péchyné Rónay Kinga

Nemzeti Ujság 1937 VII. 3

N. U. 1937. VII. 3

KŐRÖSSY JÁNOS:

		Pengő
57. Őszi szinek	olajfestmény	220.—
58. Halászbárkák	„	180.—
59. Sziklák	„	260.—
60. Balatoni alkony	„	280.—
61. Nyári csend	„	260.—
62. Parti sziklák	„	240.—
63. Vándorúton	„	120.—
64. Tabáni utca	„	160.—
65. Tabán, Hadnagy-utca	„	160.—
66. Tabán alkonya	„	120.—
67. Balatoni holdsütés	„	240.—
68. Cineráriák	„	180.—
69. Szicilia		180.—

28

PÉCHYNÉ RÓNAY KYNGA
REZES MOLNÁR LAJOS
KŐRÖSSY JÁNOS
FESTŐMŰVÉSZEK

GYŰJTEMÉNYES KIÁLLITÁSÁNAK KATALÓGUSA

„MŰTEREM"

KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK K. F. T.

BUDAPEST

IV., KOSSUTH LAJOS UTCA 12, FÉLEM.

TELEFON: 189-554

A KIÁLLITÁS MEGTEKINTHETŐ: 1938. ÉVI ÁPRILIS HÓ 3-TÓL ÁPRILIS HÓ 14-IG NAPONTA 9–6-IG, VASÁRNAP 10—2-IG

KATALÓGUS ÁRA 30 FILL.

PÉCHYNÉ RÓNAY KYNGA:

(Az árak keret nélkül értendők.)

		Pengő
1. Patak partja	vizfestmény	150.—
2. Hid	„	150.—
3. Zuzmara	„	150.—
4. Téli Dunapart	„	200.—
5. Téli hangulat	„	150.—
6. Papsziget	„	150.—
7. Magányos csónak	„	100.—
8. Szigeti strand	„	100.—
9. Öreg füz	„	100.—
10. Naplemente	„	100.—
11. Napozás	„	80.—
12. Lofoták	„	150.—
13. Lofoták vihar után	„	150.—
14. Hajóállomás	„	60.—
15. Török udvar Szentendrén	„	80.—
16. Görög templom Szentendrén	„	60.—
17. Görög utca Szentendrén	„	60.—
18. Hősi lovas emlék	„	40.—
19. Kiscelli parkból	„	50.—
20. Zugspitze	„	100.—
21. Norvég part	„	100.—
22. Norvég gleccserek	„	100.—
23. Vihar a Lofotoknál	„	100.—
24. Balholmi öböl	„	100.—
25. Merok	„	100.—
26. Gudvangen fjord	„	100.—
27. Kitzbühel	„	100.—
28. Megyünk sielni	„	100.—
29. Hahnenkamm	„	100.—
30. Nordcap (kerettel együtt)	„	300.—

PÉCHYNÉ RÓNAY KYNGA:

		Pengő
31. Kiscelli részlet	vizfestmény	50.—
32. Havas háztetők	„	150.—
33. Téli fenyő	„	100.—
34. Befagyott patak	„	80.—
35. Téli vihar a Dunán	„	60.—
36. Kertkapum télen	„	100.—
37. Téli táj	„	60.—
38. Japán hid a Duna partján	„	80.—
39. Dunapart nyáron	„	60.—
40. Alkony	„	60.—
41. Partrészlet	„	60.—

Péchyné Ronay Kynga

Művész Kurir
1938. 3 sz. 38. l.

Műterem

Az egészséges valóságfestés jegyében nyitotta meg Anna Királyi főhercegasszony a Műteremben Péchyné Ronay Kynga, Rezes Molnár Lajos és Körössy János festőművészek kiállítását. Szeretik a természetet és nem akarnak attól elvonatkozni. Nem keresnek problémát ott, ahol szint, tonust és levegőt kell keresni.

Péchyné Ronay Kynga üde akvarelljei nagy festői készséget árulnak el, de ez egymagában nem lenne elég, ha nem mutatnák be egyuttal alkotójuk finom természet meglátását. „Téli dunapart" finom szürke tonusaival vezérszerepet követel magának a többi igen finom és jól érzett alkotás között.

[redacted]

[redacted]

[redacted]

Köszönettel tartozunk Dr. Keserü Katalinnak a projekt elindításáért
és a kiállítás létrehozásában nyújtott segítségéért
az Eötvös József Alapítványnak, Balogh Violettának, Meredith Palmernak, Mary Missnek,
Jávor Endrének és özv. Popovits Józsefnénak.

Acknowledgements: With many thanks to Dr. Katalin Keserü who initiated this project
also to Eötvös József Foundation, Violetta Balogh, Meredith Palmer, Mary Miss,
Endre Jávor and Mrs. József Popovits.

A megnyitót támogatja a Törley / The opening is sponsored by Törley

GEORGE PECK

festőművész kiállítása	Recent paintings
1995. május 11 – június 18.	May 11 to June 18, 1995
Műcsarnok	Műcsarnok / Kunsthalle
Budapest XIV., Hősök tere	Budapest XIV., Hősök tere

Felelős kiadó: Műcsarnok	Publisher: Műcsarnok
A kiadványt tervezte: Bárd Johanna	Design: Johanna Bárd
A fotókat készítette: Bill Jacobson, Beck György	Photo: Bill Jacobson, György Beck
A tanulmányt írta: Sturcz János	The essay written by János Sturcz
Angol fordítás: Adèle Eisenstein	English translation: Adèle Eisenstein
A kiállítást rendezte: D. Udvary Ildikó, Kozák Csaba	Curators: Ildikó D. Udvary, Csaba Kozák
Nyomda: Arzenál Kft.	Printed by Arzenál Kft.

Török fürdő
Malom-tó, Budapest II., Frankel Leó út 48-50.
1995. május 14 – 16 / May 14 to 16, 1995
Szervező – rendezők / Curated and organized by: Adèle Eisenstein, Kozári Hilda

Művek / Works of art © 1995 George Peck
Esszé / Essay © 1995 Sturcz János
Katalógus / Catalogue © 1995 Műcsarnok

Borítón / Cover:
Összetett kép, No. 0004, 1994
akril, polimer és grafit muszlinon és vásznon
419,2x233,3 cm
Composite Picture, No 0004, 1994
Acrylic, polymer and graphite on muslin, on canvas
163 1/2"x91"

Összetett kép, No. 0001, 1994
akril, polimer és grafit muszlinon és vásznon
359x360,2 cm
Composite Picture, No 0001, 1994
Acrylic, polymer and graphite on muslin, on canvas
140"x140 1/2"

Összetett kép, No. 0019, 1994
akril, polimer, grafit, arany és ezüst muszlinon
és vásznon
421,8x371,1 cm
Composite Picture, No 0019, 1994
Acrylic, polymer, graphite, gold and silver on muslin,
on canvas
164 1/2"x144 3/4"

George Peck

Born in Budapest, Hungary, 1941 • Living and working in New York City since 1957

Education

1960-64 B.S., City College, New York, NY
1964-66 M.A., Yale University, worked with Josef Albers, "Interaction of Colors"
1967-68 attended Hunter College, New York, NY, worked with Tony Smith

One-Person Exhibition

1994 "George Peck: Composite Pictures," Amerika Haus, Frankfurt, Germany
"Composite Pictures," Trans Hudson Gallery, Jersey City, New Jersey, in co-operation with Meredith Palmer Gallery, Ltd., New York, NY
1990 Image Gallery, Stockbridge, Massachusetts
1985, 83 Bette Stoler Gallery, New York, NY
1981 Art Gallery of Kingborough Community College, Brooklyn, NY
1980 Toni Birckhead Gallery, Cincinnati, Ohio
1979, 77 Susan Caldwell, Inc., New York, NY
1971 "Document of a Painting," film of work in progress by Elizabeth Weiner
1966 Apropos Gallery, New York, NY
1965, 64 Litchfield Gallery, Litchfield, Connecticut

Selected Group Exhibition

1994 "A Movable Feast of American Art," American Embassy, Bonn, Germany
1993 "Fusion," Trans Hudson Gallery, Jersey City, New Jersey
"Selection '93", Art Gallery at Hunter College, New York, NY
1992 "Abstraction and Reality," Montgomery Center, Jersey City, New Jersey
"Persistence of Abstraction," Travelling exhibition organized by American Abstract Artists, NY; Edwin A. Ulrich Museum of Art, Wichita, Kansas
1991 "Collage: New Aplications," Lehman College Art Gallery, Bronx, NY
1989 "55 Mercer Artists," American Abstract Artists, New York, NY
1988 "Summer Weight," Bali Miller Gallery, New York, NY
1986 "An Invitational", Condeso/Lawler Gallery, New York, NY
1984 "Artists' Weapons," Ted Greenwald Gallery, New York, NY
1983 "Content in Abstraction: The Uses of Nature," The High Museum of Art, Atlanta, Georgia
"Paintings," Monique Knowlton Gallery, New York, NY
"Paintings and Drawings," Bette Stoler Gallery, New York, NY
1980 "Drawings," Leo Castelli Gallery, New York, NY
1979 "In the Realm of the Monochromatic," The Renaissance Society at the University of Chicago, Chicago, Illinois
"Gallery Group Show," Susan Caldwell, Inc, New York, NY
Opening Exhibition of Toni Birckhead Gallery, Cincinnati, Ohio
1978 "In the Realm of the Monochromatic," Susan Caldwell, Inc., New York, NY
1976 "Artists Invite Artists," Susan Caldwell, Inc., New York, NY

Selected Public Collection

Best Products, Richmond, Virginia
Brooklyn Museum of Art, Brooklyn, NY
Cincinnati Central Trust, Cincinnati, Ohio
Grey Art Gallery, New York University, New York, NY
High Museum of Art, Atlanta, Georgia
Metropolitan Museum of Art, New York, NY
Museum of Modern Art, Stockholm, Sweden

George Peck is represented worldwide by Meredith Palmer Gallery, Ltd., New York, NY

George Peck with his Composite pictures has evolved a completely unique method of making an image. With his fragmented paintings he constructs tableaux, combining refined, meditative graphical techniques of frottage, collage and stencil, coupled with the rougher and more spontaneous gestures of Abstract Expressionism.

At first he transfers the graphical traces onto a thin canvas: he makes rubbings from the found sign-fragments of the familiar surfaces of his studio (e.g. the cuttings, scratches from his worktable). He places stencils under the textile, the consequent rubbing summoning ghostly abstract signs which recall botanical details and Eastern calligraphy. At times he conveys white, grayish or golden stains and blotches of paint, delicately, almost invisibly, to the surface. In this manner he generates a sensual, whirling, uncertain, pulsating smoky soft impression, which is perpetually rendered into newer and newer formations. Though the resulting mass is composed of abstract signs, reminiscent intimations are awakened in the viewer. The sensitively moving network at once offers the impression of a Chinese landscape, once a cave-painting, once an organic motif, once a cosmic diagram.

Peck then cuts up this slowly and delicately-created painting with wild, lightning gestures and re-applies the slightly shifted, drawn open, fluttering image onto another, larger canvas. The self-destructive gestures recall Pollock (which are controlled to the same extent as Pollock's drippings) but the visual effect is much cooler, more measured, more "classical," and thus far from the dramatic, romantic character of the tortured works of Fontana or Burri. With Peck, the slow, meditative, constructive character manifest in the frottage is unified in a perpetual inter-penetrative spiritual tension coupled with the instinctive, unbridled destructive power concealed in the cutting.

Consequently, the pictorial form, the dissected network is constantly dancing on the razor`s edge between disintegration and reconstruction, appearing simultaneously to rise and to be destroyed. Meanwhile the cuts shatter, rendering the surface with a lattice-like construction. The light pours in to the fissures and wounds between the cuts, crashing through like lightning. This fills the canvas with energy, launching a magical kaleidoscopic visual game in our perception. The image once falls to pieces, once just barely appears to reassemble itself, because at once we perceive the graphically covered domain as the main form of the piece, and then the white configurations which come forth through the outlines of the cutting. The soft floating, infinitely expanding graphite form calls Rothko to mind, but in the case of Peck the form appears to be circumscribed, and does not have that "all-over" character. This effect appears rather in the gestures of the cutting, in which he is motivated by the intent to fill the surface with as much physical energy as possible. Peck is an individual re-interpreter of the "American sublime" (L.Alloway), preserving the Hudson River School attitude to light, the wide panorama, monumentality of their landscapes, Pollock's gestures, Still's love for nature, and Rothko's cosmic spirituality and ambition to infinity. He alloys these with such particular features as the decontextualized application of frottage, collage, stencil, the radical reduction of color, the introduction of gestural cutting, the simplification, conceptualization, naturalization of the image as a whole. Among the ruins of Post-history, Peck collects and fuses all the usable cultural reminiscences to create an image – from Eastern calligraphy through collage, frottage, gesture, conceptualism, to pattern painting – with which it is still possible today to create a painting at all. But he doesn't veil the fragility of the pictorial structure, showing that one must struggle everyday, again and again, to attain the delicate balance in the effort toward sublime spirituality.

János Sturcz

George Peck Kompozit-képeiben egy egészen egyedülálló képalkotói metódust hozott létre. Vágott festményeiben a kollázs, a frottázs, a stencil grafikai technikáit, kifinomult, meditatív formateremtését és az absztrakt expresszionizmus durvább, ösztönösebb gesztusait egyesítve teremt képet.

Először egy vékonyabb vászonra viszi fel a grafikai jeleket: a műtermében talált felületek hétköznapi jeltöredékeit (pl. festőasztala bevágásait, karcolásait) satírozza át frottázstechnikával a textilanyagra. Olykor a vászon alá növényi részletekre, keleti grafikákra emlékeztető absztrakt jeleket hordozó stencileket helyez, s így dörzsöli át annak mintáit. Néhol fehér, piszkosszürke, arany festékfoltokat alkalmaz felületein, nagyon finoman, alig észrevehetően. Így a síkra egy igen érzéki, kavargó, bizonytalan, állandóan újabb és újabb formációkba rendeződő, pulzáló, füstszerűen gomolygó puha folt kerül, amely bár teljes egészében absztrakt jelekből áll, ábrázolási reminiszenciákat ébreszt. Az érzékenyen mozgó szövevény hol egy finom, esőmosta kínai tájkép, hol barlangrajz, hol valamely természeti motívum, hol valamely kozmikus ábra, csillagkép formájának érzetét kelti. Peck a lassan, gyöngéden létrehozott esztétikus festményt azután villámgyors, vad, már-már dühödt gesztusokkal felvagdossa, majd kicsit elmozgatva, szétházva, a „meglebegtetett" képet visszaragasztja egy másik, nagyobb vászonra. Az öndestruktív gesztusok (melyek ugyanúgy kontrolláltak, mint Pollock festéklecsurgatásai), Pollockot idézik, ám a vizuális eredmény jóval hűvösebb, mértéktartóbb, „klaszszikusabb", így az távol áll Fontana vagy Burri a képsíkot fizikailag megbontó eljárásainak drámai, romantikus jellegétől is. Pecknél állandó egymást átható spirituális feszültségben egyesül a frottázsban megnyilvánuló lassú, meditatív, építkező és a vágásban rejtőző gyors, ösztönös, kontrollálatlan destruktív erő. Ettől a képi formáció, a szétvágott szövevény állandóan a szétesés és az újra felépülés borotvaélén táncol, egyszerre látszik keletkezni és elpusztulni: miközben a vágások széttörik, egyúttal hálószerű konstrukcióba is rendezik a felületet. A vágások réseibe, sebeibe beáramlik, szinte villámokként tör be a fény, energiával tölti fel a vásznat, s egy varázslatos, kaleidoszkópszerű vizuális játékot indít be az érzékelésünkben. A kép hol darabjaira hullni, hol éppen összeállni látszik, mert hol a grafikával bevont területet, hol a vágásokból, a fehér alapból előrajzolódó formációkat érzékeljük a mű fő formájaként.

A Peck képeinek fő motívumát alkotó, lebegő, puha, végtelenbe tágulló grafitfolt Rothkot is megidézi, de Pecknél az inkább lezárt, körülhatárolt formációként jelenik meg, nincs olyan „all over", a képfelület egészét beborító jellege. Ez a hatás inkább a vágás gesztusában jelentkezik, melynek használatában a kép felületének minél nagyobb fizikai energiával való feltöltésének igénye mutatkozik. Peck végső soron az Alloway által „American sublime"-nak nevezett irány egyéni újraértelmezője, aki megőrizte ugyan a Hudson River School fényszemléletét, tájképeinek széles panorámáját, monumentalitását, Pollock gesztusait, Still természetközelségét, Rothko végtelen felé törő, kozmikus spiritualizmusát, de mindezt egyéni jegyekkel ötvözte: a frottázs, kollázs dekontextualizált felhasználásával, a vágás gesztusának átértelmezésével, a színek radikális kivonásával, a kép egészének leegyszerűsítésével, konceptualizálásával, természetessé tételével.

A „post-history" romjain összegyűjtöget és fuzionál minden olyan, még használható képteremtő kulturális reminiszenciát – a keleti kalligráfiától a kollázson, frottázson, gesztuson, konceptualitáson át a pattern painting stenciléig –, amellyel ma még festmény egyáltalán létrehozható. Ám nem leplezi ennek a képi struktúrának a repedéseit, törékenységét sem, jelezve, hogy ezért a kozmikus, fenséges, spirituális felé törő kényes egyensúlyért mindennap újra és újra meg kell küzdeni.

Sturcz János

PECK, George Jr.

TATÓ

SZOBRÁSZAT

Oldal

zamovolszky Ödön ... 53

ÉPÍTÉSZET

chmal Henrik ... 77
mitrino: Budapesti építészet ... 210
ágy Sándor: A göcseji házakhoz ... 255
mitrino: Architektura ... 293
: Schickedanz Albert ... 316
özsavölgyi Gyula: Városépítés és iparművészet 358
ka Károly: A felvidék falvainak újjáépítése ... 385
öszegi László: Az esztergomi dóm ... 397
irkus László: Székelyföldi házak ... 452

IPARMŰVÉSZET

Pecz Samu

Városi tisztviselői bérház. Irta Pecz Samu. Építő-ipar és Építőművészet, junius 20.

– 1915

(Művészet 1915 472.l.)

Pecz

P. 3. *Samu*, építész (1854—1922), több jelentékeny fővárosi középület alkotója. Budapesten, Stuttgartban és Bécsben tanult, majd Schulek és Hauszmann mellett működött s 1888. a műegyetem tanára lett; mint ilyen, hosszú és érdemes munkásságot fej-

tett ki. Művei többnyire középkori, elsősorban csúcsíves formákban épültek; a középkor építőművészetének kiváló ismerője volt. Főbb művei Budapesten: az unitárius és az igen finom architektúrájú budai református templom, amely mellett P. tiszteletére 1929. emlékkutat állítottak fel, a fasori ev. gimnázium és templom és a maga idejében mintaszerű, céljának még ma is jól megfelelő központi vásárcsarnok. Ő építette a fiumei tengerészeti iskolát s az új József-műegyetem több pavillonját, köztük az ünnepélyes hangulatú gótikus könyvtárat. Legutolsó nagy műve az Országos Levéltár várbeli palotája. Irodalmi téren is működött s többek közt a protestánst templomokról írt tanulmányt.

Mária Terézia:

A érem egyik lapj
nézve van ábrázolv
gyermekkel. Ruhája
„DE·PRAGMATIQUE·SAN
LANDE BEROOFT." s alo
pedig a „SAX"–„SIL
jelzésekkel ellátott térk
talmasság képviselője (mo
ábrázolás körirata:
.... AANGESTOOKEN".

Bronzérem, méret
Csernatony Laj

Peez Sanu

irat

Väljubal

110-C.

Mariuță și Ep Mănușoiu
Rădvești (Argeș)
Ep n. o.

Pp
I Mănescu
Ó kori Tanyék.

Pesta Sámuel
ofitéz

Pr
Kismarty dolmos Steno utca
4/1
Pest

†

Özv. Pecz Samuné szül. **Kerstinger Lujza** úgy a maga, mint az egész rokonság nevében mély fájdalomtól megtört szívvel tudatja, hogy forrón szeretett férje

PECZ SAMU

MŰÉPÍTÉSZ, MŰEGYETEMI NYILV. R. TANÁR, UDVARI TANÁCSOS

folyó évi szeptember hó 1-én déli 1/2 12 órakor, életének 68-ik, boldog házasságának 30-ik évében jobblétre szenderült.

A megboldogult hült teteme folyó hó 3-án délután 4 órakor fog a **kerepesi-úti temető halottasházában** az ág. evang. egyház szertartása szerint megáldatni és ugyanazon temetőben a családi sírboltba örök nyugalomra helyeztetni.

Budapest, 1922. szeptember hó 2.

Nyugodjék békében! Legyen áldott emléke!

Irén,
Gyula,
Samu,
János
gyermekei.

Pecz Ármin
testvére.
Pecz Árminné
szül. **Kerstinger Eugénia**
sógornője és családja.

Községi temetkezési intézet központi irodája. IV., Kígyó-utca 5.

Székesfővárosi házinyomda 1922

Petz Samu

A Pesti Városháza

1938. 9. sz. 10. l.

ság elnökéhez, báró Eötvös Lorándhoz.

remtette meg a Pannonia örök riválisával a Hungária Evezős Egylettel a társadalmi

GYEREK vitotta ki

13

éju gyü-
zat épit.
ház ké-
nennyire
lesi, ho-
másikra,
ánypiros
en. Bol-
étaünne-
mikor
az épi-
kész az
munkája,
várt a

saját ház álmának megvalósulására Liber Endre, Budapest alpolgármestere is.

Szerény, barátságos, meleg otthonról álmodott negyven esztendő munkássága közben. És egyszer elérkezett az idő, amikor — megvalósulóban volt az álom: megkezdték a ház építését. Az Udvarhely-utcában lassan-lassan kibontakozott a csinos kis villa...

— November elsejére teljesen készen lesz, beköltözhet az alpolgármester úr! — mondta az építész.

Különös a sors. Ezt az örömet nem adta meg annak az embernek, aki éveken keresztül annyi jót cselekedett a szegényekkel, árvákkal, elesettekkel.

A kedves kis ház most már hiába várja a gazdáját...

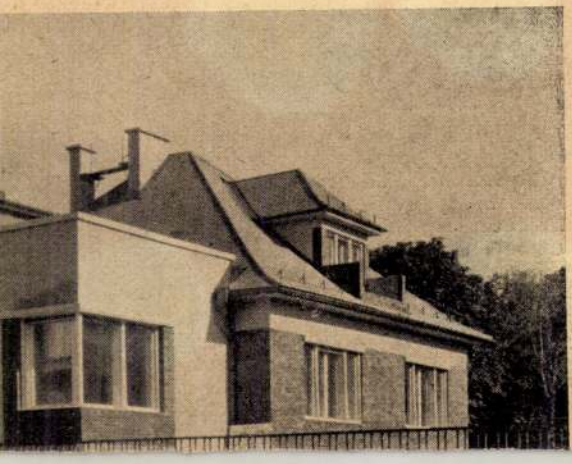

Magyar Építőművészet
1907. 9. szám 21.
(Vélemények a műszaki
Kamaráról.)

Pecz Samu

A Magyar Építőművészek Egyesületének elnöke, *Pecz* Samu műegyetemi tanár, a műszaki kamarát igen áldásosnak és mielőbb megvalósítandónak tartja. Az nagyban emelni fogja a technikus kar nivóját és így tekintélyét is. Átmeneti intézkedésül természetesen, amint a tervezet is célozza, fölveendő, hogy mindazok kamaratagok lehessenek, akik bár képesítés nélkül is, de a törvény életbelépte előtt önálló építészi munkát végeztek. A hivatalnok építészek a kamara tagjai lehesenek, azzal a kikötéssel, hogy magángyakorlatuk, a kamarai felelősségnek legyen alávetve.

A számmal alakjában és tartalmában erősen megnövekedve, új kontóson, új cím és új vezetés alatt jelenik meg.

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZET

lesz a lapunk címe, alakja az eddigi nyolcadrét helyett negyedrét lesz, terjedelme pedig az eddigi 32 helyett negyven oldal. A régi két nyomtatott ív helyett előfizetőink ezentúl kereken öt nyomtatott ívet, tehát két és félszer annyit kapnak, mint eddig, továbbra is a régi előfizetési áron, félévi tíz koronáért.

A változás azonban nemcsak ebben áll. Abban a törekvésben, hogy olvasóinknak valóban modern és értékes lapot adhassunk, programmunkat is kibővítettük. Az eddigi építészeti TERVPÁLYÁZATOT ugyan meghagytuk a régi terjedelmében, két nyomtatott íven, avval a különbséggel, hogy a lap nagyobb alakja folytán tetemesen nagyobb és élesebb klisékkel hozhatjuk a pályaműveket és azokból az eddiginél többet is közölhetünk. Ezáltal a tervpályázatokról tökéletesebb képet nyernek olvasóink. A lap megnövekedett terjedelmét azután különböző állandó rovatok számára vettük igénybe.

ROVÁS cím alatt aktuális vezetőcikkelyt hozunk a legavatottabb tollakból; a **MULT** rovatunkban legbecsesebb építőművészeti EMLÉKEINKET mutatjuk be; a **JELEN** rovatunkban a legértékesebb építőművészeti ÚJ ALKOTÁSOKAT tesszük közzé; **PANTEON** rovatunkban végül legkiválóbb ÉPÍTŐMŰVÉSZEINK életét és műveit ismertetjük. Egy-két hasábot szánunk ezenkívül a SZAKIRODALOMRA, új könyvek bírálására és fölsorolására, valamint KRÓNIKA címen az építészeti szempontból fontosabb események megemlítésére, egyesületi, tervpályázati, művészeti és építési hírek számonvételére is. Időnkint építészetileg fejlődöttebb VIDÉKI VÁROSAINK legújabb épületeiről is tudomást fogunk venni, ha kell, képek kiséretében is. Nem [illegible] végül a KÜLFÖLD egy-egy valóban nagybecsű épít-

Pecz Samu

archeje közölve

Zelovich Józsefnéről

228. l. mellett

233, 234, 235. l.

Petz Samu

I.

Magyar ref. templomok

I-k. 270. l.

keletkezett építményei, a magyar földön századokig dúló harcok forgetegeiben elpusztultak. Ugyanez a sors érte az István keresztapja: Deodátus sanseverinói gróf által alapított tatai-, az 1061-ben I. Béla költségén épült szekszárdi-, a Szt. László bőkezűségét hirdető somogyvári- (1091) és Atha somogyi ispán 1061. évi alapítását, a zselizi Szt. Jakab monostorokat is.

Mindezekből csak néhány töredékünk maradt. Igy a pécsváradiból egyetlen oszlop. A szekszárdiból egy honfoglaláskori palmettamotivumokban gazdag sírkő és két azonos stílusú oszlopfej. A somogyváriból egy bizánci stílusú angyal és Krisztus domborművű töredéke. Az álmos herceg által alapított s 1108-ban fölszentelt dömösi apátság templomából mindössze egy szertekívánkozó falmaradvány, két bizánci jellegű féloszlop és egy vadászatot ábrázoló fantasztikus oszlopfő ismeretes.

A XI. századbeli román építészet épen maradt s máig is használt páratlan emléke az 1054-ben I. András által alapított tihanyi apátság altemploma és ebben az alapító király fonatos-keresztes, ősi tipusú síremléke. A pécsi bazilika gazdag kőemlék-gyűjteményéből megállapíthatólag, a XI—XII. századbeli lombard templomokra emlékeztetett. A szemtől távolabb esett pillérfejezeteire ugyan a faragómester kevesebb gondot

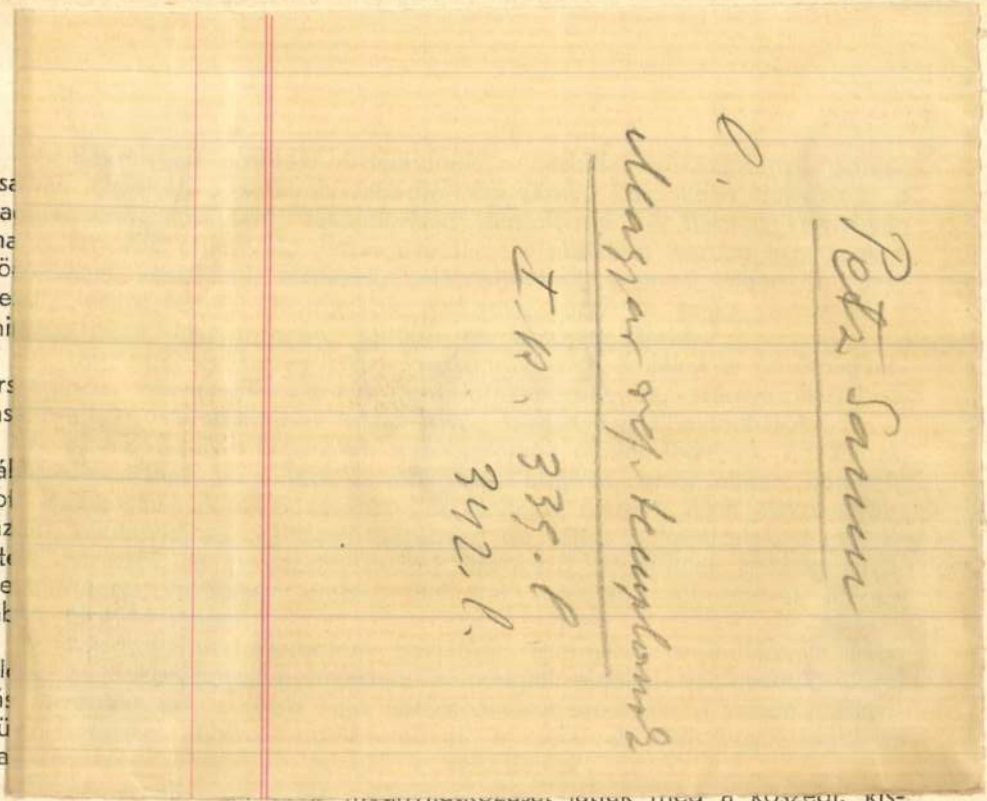

martoni és máriafalvi templomok portáléjában, áttört művű ablakaiban

lyen, a XV. század híres dinasztájának, a Zsigmond király által 1397-ben lefejeztetett Lackffy II. Istvánnak gót minusculás, címeres síremléke és Lesencetomajon, a Szt. Péter paróchiás egyházban, az 1400. évben eltemetett Tomay Jakab fiának, Pálnak, a sekrestyeajtó melletti falba illesztett minusculás felírású, címeres, vörösmárvány síremléke.

Érdekesek továbbá: olnod Zudar László sírköve 1372-ből Pannonhalmán; lábatlani Lábatlan András címeres köve 1400-ból Karván; Svetics Jakab sírköve 14...-ból Kőszegen és a budai Mátyás templom restaurálása alkalmával lelt nagyméretü sírkő 1370-ből, mely a felírás szerint valaha Nagy Lajos király udvari festőjének, János mesternek sírját jelölte.

A kor ötvösművészete leginkább egyházi szerelvényekben: sodronyzománcos kelyhekben, ampolnákban, keresztben s ami a románkori templomok oltárain még teljesen hiányzott: díszes urmutatókban hagyta fönn emlékét. Ilyen egyházi szerelvények nemcsak a dunántúli székesegyházak, apátságok kincstáraiban, de egyes kisebb templomokban is találhatók.

Hogy az egyes egyházak, monostorok, milyen dúsan voltak ötvösművészeti kincsekkel fölszerelve, azt számos XI.—XIII. századbeli följegyzés igazolja Igy például Hartvik Nagylegendája szerint a székesfehérvári főtemplomnak kimondhatatlanul sok, drága és szép arany-ezüst egyházi edényei, ékköves keresztjei voltak s oltárait színaranyból készült drágakövekkel kirakott táblák (frontálék) diszítették.

A Szt. István által 1055-ben kiadott pécsváradi alapítólevél, az egy-

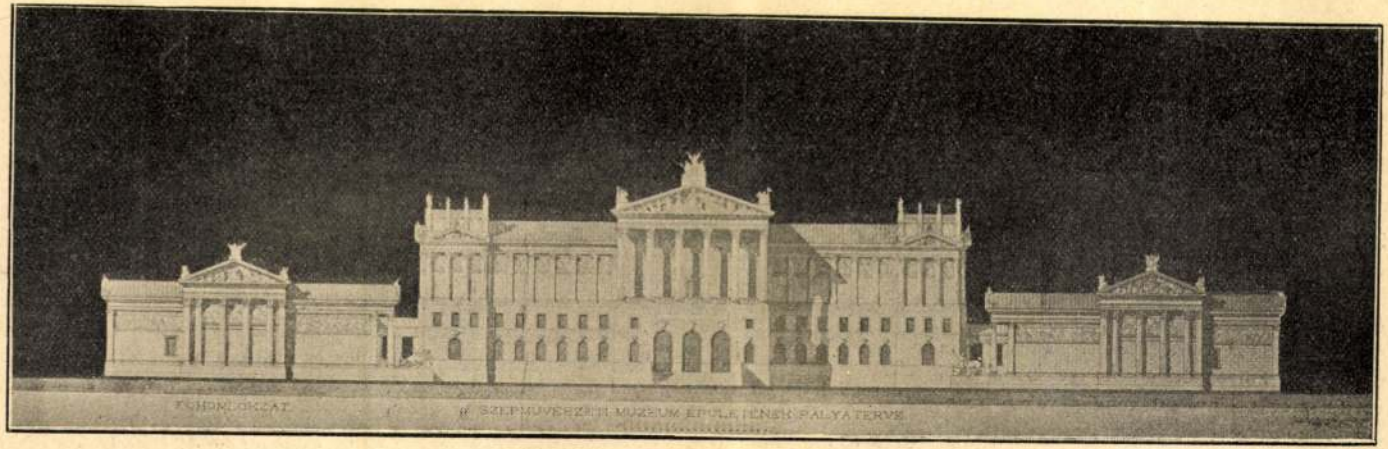

Az első díj nyertese **A Szépművészeti Múzeum pályaterve** Tervezte *Petz Samu*

— Hát megláthatja, kedves papa, ha épp kedve tartja. Még pedig holnap.

Gróf Sándor Móric másnap kopottas polgári ruhába öltözött és kiment a Hernalsba; ott befordult egy kis korcsmába ebédelni. Levest, húst, főzeléket evett, mint rendes polgáremberhez illik; a tetejébe megivott négy félmeszely bort. Mindez nem volna említésre méltó, ha a vendég azt nem cselekszi,

— No majd meglátjuk, mondotta Metternich.

— Könnyebbség okáért még az időt is meghatározom, szólt Sándor Móric gróf. Mahoz egy hétre délután há om órakor fogom a máriahilfi vámnál becsempészni a félmázsa magyar dohányt.

A gróf egy-két nap mulva hazautazott bajnai birtokára; de a kitűzött napon és órában visszaérkezett Bécsbe a mária-

Uj Idők 1899. V. 26.

KÉPEINK

Kettecskén. — Te meg én. Ebből áll az egész világ . . .

Tavaszi nap süt be az ablakon, megaranyozza a leány fejét ; az ifju barna hajára is jut belőle egy sugár.

És tavaszi napsugár van szivükben is . . .

Milyen banális ez így elmondva, milyen elcsépelt, köznapi téma . . .

De a hol besüt a tavaszi napsugár az ablakon, a hol együtt ülnek igy kettecskén az ifju meg a lány, ott mindig valami csodálatosan új dolog ez, a milyen nem volt még soha és bizonyára nem is lesz többé soha.

Mert egészen más az, a mit regényekben olvasunk és másoktól hallunk, látunk, édes, fejlődő, tavaszi szerelemről — és egészen más az, midőn a valóságban együtt ülünk kettecskén az ablak mellett, virágok közt, az ifju meg a lány — te meg én.

A lány kihúz néhány virágot a virág-

Riadalom. Fehé
budoárban minden. A
szövetében is aranyvi

A levegő pézsmail

Minden olyan fin
gyöngéd, oly légies .
a mozdulatok is.

Madame csak legi
gadta a bizalmas kis

A rokoko-divat báj
szín selyemruhában, a
derékkel, puderezett h
fekve a díványon, ú
ismerőseit. A rózsaszín
lően kandikál ki a szok

A cousine a karc
hogy neki a fekete bá
azért viseli rendesen a
tud mosolyogni és
Egész művészettel.

Szemben velök ül
Fehér a parókája,

Pecz Samu

irod
3

Építő Ipar – Építő Művészet. 1925. 75, 76. l. (Építészet a Műcsarnok tavaszi Tárlatán.)

He-gázt termel. A vizsgált ásvány 1 g uránjára eső *He*-gázmennyiséget, ha elosztjuk az előbbi számmal, akkor megkaphatjuk az ásvány korát. Az így nyert eredmény azonban ebben az esetben sem szigorú pontosságú, hanem kissé nagyobb, mint a valóságban, mert közben az urán tömege fogyott az átalakulás következtében. Az eltérés azonban teljesen exakt és az előbbi módon számított érték között gyakorlati szempontból elhanyagolható. Szükség esetén korrekcióval azonban ebben az esetben is aránylag könnyen kiszámíthatjuk a helyes értéket.

A két módszer közül az előbbi, az úgynevezett ólom-módszer tartható a pontosabbnak. A *He* egyrésze ugyanis az ásványból bizonyos esetekben eltávozhatik. Így nem csodálkozhatunk azon, hogy a *He*-módszerrel nyert időértékek az urán- vagy thoriummódszerrel nyerteknél általában kisebbek.

A jégkorszak hosszát a *He*-módszer *(Holmes, Strutt,* stb.) kereken egymillió esztendőre adja. Minthogy eddigi ismereteink alapján az ember a jégkorszakban jelent meg, az emberiség korát kb. ennyinek adhatjuk meg. Az élet hajnalát jelző eozoikus kor ásványai e kor kezdetét az uránólom-módszer szerint mintegy 1700 évmillió előttinek jelzik. Minthogy az első

Pecz Samu 1854 - 1922

Uj Müegyetem könyvtárépülete
Közp. Vásárcsarnok
Szilágyi téri ref templom
Orsz. Levéltár épülete
Vilma királynő ut ev. gimnázium
és templom
Alkotmány u. Unitárius templom
és bérház
Népszinház Csalogány utcai viztornya
Üllői ut Haller u. bérház
Debreczen ref főgimnázium
Régi müegyetem Gólyavára

Lechner Jenő dr
jegyzete

Pecz Samu

Exod

Építő Ipar – Építő

Művészet. 1925. 63. l.

(Pecz Samu műveinek

gyűjteményes kiállítása

[a Műcsarnokban]).

Kívánom, hogy kitüntetésük Önöknek is ugyanolyan nagy

egyetemünk tiszteletbeli doktoraivá, akik a felsőoktatás terén több évtizeden át folytatott áldásos tanári és eredményekben gazdag tudományos munkásság után történt nyugalombavonulásuk előtt, szintén a műegyetem kötelékébe tartoztak és ott a kiváló tudományos és nem kisebb jelentőségű pedagógiai működésüknek kijáró tiszteleten és nagyrabecsülésen felül — mint tanártársaink — értékes emberi tulajdonságaikkal és szeretetreméltó egyéniségükkel valamennyiünk meleg barátságát és ragaszkodását is kiérdemelték.

Éppen ezért az avató dékán urak előbb elhangzott beszédei után fölöslegesnek érzem az Önök fényes tudományos érdemeinek további méltatását, hiszen azok a műszaki, illetőleg az állatorvosi tudományok világában nemcsak jól ismertek, hanem valóban nagyrabecsültek is. Úgy vélem, e ritka alkalomhoz jobban illik az, ha a hasonló avató ünnepségekkel járó hagyományos ünnepélyes hangulat feszességét elhárítva mai ünnepélyünknek inkább bensőséges, családias jellegét és jelentőségét hangsúlyozom. Hiszen az életben előforduló különféle ünnepségek közül azok vannak reánk a legnagyobb hatással, amelyek szű-

Pecz Samu

vőd

Rerrich Béla: Pecz Samu emlékezetének megünneplése. Építő Ipar – Építő Művészet. 1925. 17–18. 14.

legnagyobb szolgálatokat tették, az általunk nyujtható legbe-

Előadásai a mérnöki tudományoknak a gyakorlattal legszorosabb kapcsolatban álló elméleti fejezeteit ölelték fel. Olyan fejezeteket, amelyek tanmenetének helyes megállapítása, nevezetesen az elmélet és gyakorlat igényeinek kiegyensúlyozása a mérnökoktatás legnehezebb problémái közé tartozik. Hitvallása volt, hogy a „jó mérnökképzésnek elsősorban is a műegyetemi szakoktatásnak azon a gyakorlatias irányán kell alapulnia, mely az élet valódi szükségleteihez szabja a tanítás anyagát s ezen az anyagon vezeti rá a leendő mérnököt az önálló, a gyakorlati összefüggéseket helyesen felismerő tudományos gondolkodásra".

E szempont szerint előadásainak irányát úgy szabta meg, hogy hallgatói az alapos elméleti képzettségen kívül azt a gyakorlati érzéket is elsajátítsák, amely minden mérnöki munka alapfeltétele, mely nélkül a szerkezetek gazdaságos megtervezése, erőjátékuk felismerése és öntudatos irányítása lehetetlen.

E szempontot érvényesítette az építészmérnök hallgatók céljaira a többi szakoktól függetlenül rendszeresített önálló szilárdságtani előadásaiban is. E téren való munkássága az építészmérnökhallgatók oktatása szempontjából úttörő jelentőségű.

454. Pesti evangelikus templom belső nézete az orgona felé ❤
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ❤

455. Budapesti Erzsébetvárosi templom pályaterve ❤
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ❤

456. Budai református templom dunaparti homlokzata ❤
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ❤

457. Budai ref. templom belső nézete ❤
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ❤

458. Debreczeni ref. templom homlokzata
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ❤

459. Budai református templom hátsó homlokzata ❤
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ❤

460. Pesti unitárius templom utczai homlokzata ❤
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ❤

433. Nagyszebeni gör. kel. szeretetház belseje

Fénykép. Tervezték: Nagy Virgil és Kommer József

14. ÉS 15. SZ. ÜVEGSZEKRÉNY

Egyházi szerek

Alpakka. Eladók. Készitette: Szandrik-gyár

Pecz Samu K

461. Pesti evangelikus templom udvari homlokzata ♥
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ♥

462. Pesti evangelikus templom belső nézete az oltár felé ♥
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ♥

463. Pesti evangelikus templom utczai homlokzata ♥
Fénykép. Tervezte: Pecz Samu ♥

464. Szolnoki ev. ref. templom belseje ♥
Fénykép. Tervezte: Sztehlo Ottó ♥

465. Szolnoki ev. ref. templom alaprajza
Rajz. Tervezte: Sztehlo Ottó ♥

466. Családi sírbolt ♥
Vízfestmény. Tervezte: Wellisch Alfréd

467. Kassai templom szószéke ♥
Fénykép. Tervezte: Steindl Imre ♥
Kiállítja: Sztehlo Ottó ♥

468. Szolnoki ev. ref. templom távlati képe
Vízfestmény. Tervezte: Sztehlo Ottó ♥

469. Vidéki templom ♥
Vízfestmény. Tervezte: Sebestyén Artúr

471. Templom és kolostor távlati képe
Vízfestmény. Tervezte: dr. Hültl Dezső
472. Evangélikus templom távlata ♥
Színezett fénykép. Tervezte: Gerey Ernő
473. Érsekújvári ág. ev. templom távlati képe ♥
Színezett fénykép. Tervezte: Gerey Ernő
474. Aradi ág. ev. templom távlati képe
Színezett fénykép. Tervezték: Gerey Ernő és Szántay Gyula ♥
475. Zalaegerszegi ág. ev. templom távlati képe ♥
Színezett fénykép. Tervezte: Gerey Ernő
476. Templom belseje ♥
Vízfestmény. Tervezte: Rainer Károly
477. Templom főhomlokzata ♥
Vízfestmény. Tervezte: Rainer Károly
478. Katholikus templom távlati képe
Rajz. Tervezte: Hikisch Rezső ♥
479. Síremlék ♥
Rajz. Tervezte: Hikisch Rezső ♥
480. Útszéli kápolna ♥
Rajz. Tervezte: Jónás Zsigmond ♥
481. Útszéli kápolna ♥
Vízfestmény. Tervezte: Jónás Zsigmond

Pecz Samu épitész

Magyar Életrajzi Lexikon

Pecz Samu (Pest, 1854. márc. 1. -- Bp., 1922. szept. 1.): épitész. Két évig a budai müegy.-en, két évig Karlsruhében, végül a bécsi ak.-n tanult. A középkori épitőstilusok kitünő ismerője volt. Minden alkotása meoromán és neogótikus stilusu (pesti unitárius templom, budai ref. templom, Központi Vásárcsarnok, Orsz. Levéltár stb.). 1888-tól a müegy. tanára volt, s ő épitette annak könyvtárépületét. -- Irod. Magyar Vilmos: P.S. emlékezete (Magy. Mérnök és Épitész Egyl. Közl. 1929).

KSné

Nógrád és Hont k. e. e. vármegyék: Balhauser István gépészmérnök, Salgótarján, uzoni *Pünkösti Jenő* mérnök, balassagyarmat.

Pest-Pilis-Solt-Kiskún vármegye: Emszt Antal mérnök, Kalocsa. *Póra* János bányamérnök, Gödöllő.

Somogy vármegye: Fleischhacker Gyula mérnök, Kaposvár. *Bogsch* Árpád erdőmérnök, Kaposvár.

Sopron vármegye: Horváth Lajos építészmérnök, Esterháza. *Rappensberger* Sándor gépészmérnök, Sopron-Bánfalva.

Szabolcs és Ung k. e. e. vármegyék: Marosy Imre mérnök, Nyíregyháza. *Pintér* László mérnök, Nyíregyháza.

Szatmár, Ugocsa és Bereg k. e. e. vármegyék: berenczei *Kováts* László mérnök, Vásárosnamény. *Tar* István mérnök, Mátészalka.

Tolna vármegye: Fittler Béla mérnök, Paks. *Létay* Gyula bányamérnök, Szekszárd.

Vas vármegye: Niessner Aladár mérnök, Szombathely. *Autheried* Ernő mérnök, Szombathely.

Veszprém vármegye: Korompay Lajos bányamérnök, Várpalota. Dr. *Kollár* Géza vegyészmérnök, Vörösberény.

Zala vármegye: Vigh József erdőmérnök, Tapolca. *Hitter István* gépészmérnök, Zalaszentgrót.

Zemplén vármegye: Ullrich János Nándor mérnök, Sátoraljaújhely. *Kérészy* Gyula mérnök, Sátoraljaújhely.

Baja thj. város: Bárány Károly erdőmérnök. *Erdész* János mérnök.

Debrecen thj. város: szolnoki *Jármy* Tamás mérnök. *Balás* Károly mérnök.

Győr thj. város: Hepke Artúr erdőmérnök. *Gillyén* Sándor mérnök.

Hódmezővásárhely thj. város: Mérai Sándor mérnök. Vitéz *Imre* János mérnök.

Kecskemét thj. város: Kallivoda Andor erdőmérnök. *Rusz* Ervin építészmérnök.

Miskolc thj. város: Márta Miklós mérnök. *Fekete* Sándor mérnök.

Pécs thj. város: Blascheck Aladár bányamérnök. *Gyapay* Árpád gépészmérnök.

Sopron thj. város: Boleman Géza gépészmérnök. *Cotel* Ernő vaskohómérnök.

Szeged thj. város: Berzenczey Domokos építészmérnök. *Czigler* Arnold építészmérnök.

Székesfehérvár thj. város: Peuser Lajos gépészmérnök. *Héjj* János István erdőmérnök.

A Kamara választmányának 126. üléséből: A választmány 1929. évi október hó 11-én rendes ülést tartott. Tudomásul vette a választmány, hogy a m. kir. pénzügyminisztérium a Kamara vezetősége részvételével előtte megjelent küldöttségnek messzemenő jóakarattal kilátásba helyezte, hogy a szellemi foglalkozásúak forgalmi adóterhein a lehetőséghez mérten enyhíteni fog, sőt a forgalmi adó teljes eltörlésének kérdését is beható tanulmány tárgyává fogja tenni. A választmány szavazás útján kijelölte a törvényhatósági bizottságokba érdekképviselet címén kiküldendő kamarai tagok választását vezető elnököket és elnökhelyetteseket és felhatalmazást adott a Kamara vezetőségének a választásokkal kapcsolatos egyéb intézkedések megtételére.

A választmány egyebekben önkormányzati ügyeket intézett.

A Kamara új tagjai. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya által hozott jogerőre emelkedett határozattal felvett új tagok, 1929. évi október hó 21-től:

Báthori Gyula gépészmérnök, Füzfő. — *Czeitler* Béla gépészmérnök, Budapest, I., Budafoki-út 81. — *Csorba* József mérnök, Szeged, Felsőtiszapart-u. 24. — *Gaál* László gépészmérnök, Szombathely, Borits-u Béla-u. 10. — Gál Béla vegyészmérnök, Újpest, Baross-u. 99. — *Gáspárdy* Gyula gépészmérnök, Eger, Vadász-u. 6. — *Geszti* József gépészmérnök, Budapest, V., Tátra-u. 6. — *Gyéresi Szász* Aladár gépészmérnök, Győr, Árpád-u. 39. — *Győri* István mérnök, Miskolc, M. kir. Államépítészeti hiv. — *Hegyeshalmi Halassy* Tibor gépészmérnök Budapest, I., Hidegkúti-út 23. — *Halmos* László gépészmérnök, Budapest, VII., Alpár-u. 8. — *Horváth* Jenő gépészmérnök, Budapest, I., Csend-u. 28. — *Klein* Ferenc gépészmérnök, Budapest, II., Bólyai-u. 8. — *Kováts* Jenő gépészmérnök, Budafok, Rendőr-u. 6. — *Kozma* László gépészmérnök, Budapest, VI., Alsóerdősor 22. — *Krausz* Sándor bányamérnök, Somsálybányatelep. — *Mészöly* Miklós gépészmérnök, Budapest, VIII., Nagyfuvaros-u. 27. — *Nagy* János mérnök, Baja, Várady érsek-u. 16/d. — Ifj. *Simák* Lajos mérnök, Baja, Mátyás király-u. 6. — *Skuteczky* Ernő mérnök, Budapest, IX., Soroksári-út 38. — *Szécsi* Dezső mérnök, Budapest, VI., Aréna-út 132. — *Tescher* Andor gépészmérnök, Budapest, IX., Mester-u. 3. — dr. *Tóth* Sándor vegyészmérnök, Budapest, VIII., Baross-u. 77. — polyáni *Tuzson* Tibor gépészmérnök, Budapest, I., Budafoki-út 3. — *Vágó* István gépészmérnök, Budapest, VII., Barcsay-u. 6. — *Wessel* Béla gépészmérnök, Budafok, Gyár-u. 15. — *Wolf* Vilmos gépészmérnök, Budapest, VI., Aréna-út 126.

Hirdetés tagfelvételről. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya 1929. évi október hó 11-én tartott ülésében az alább felsorolt kérelmezőket a Kamara tagjai sorába felvette:

Ambró János, sz. 1899, okl. mérnök, Badacsonytomaj. — *Baumann* József, sz. 1903, okl. gépészmérnök, Sopron, Jókai-u. 25. — *Bálint* Károly, sz. 1899, okl. építész, Budapest, VI., Dessewffy-u. 3. — Dr. techn. *Czakó* Miklós, sz. 1888, okl. vegyészmérnök, Budapest, VII., Ilka-u. 18. — *Doktor* Lipót, sz. 1888, kat. mérnök, Szeged, Fodor-u. 5/b. — *Erdély* István, sz. 1897, okl. építész, Budapest, V., Csanády-u. 18. — *Frisch* Vilmos, sz. 1893, okl. építész, Budapest, Újpesti-rakpart 6/a. — Vitéz *Gáti* György, sz. 1899, okl. gépészmérnök, Budapest, VIII., József-u. 4. — *Henrich* Jenő, sz. 1899, okl. építész, Budapest, VIII., Vas-u. 15/a. — *Hergloz* István, sz. 1900, okl. vegyészmérnök, Budapest, I., Böszörményi-út 6. — *Neményi* Izidor, sz. 1888, okl. gépészmérnök, Budapest, IX., Bokréta-u. 23. — *Rosenberg* Gábor, sz. 1901, okl. mérnök, Budapest, IV., Károly király-út 26. — *Seyler* Lajos, sz. 1894, okl. bányamérnök, Zalavár. — *Simonyi* Antal, sz. 1891, okl. gépészmérnök, Budapest, III., Miklós-u. 29. — *Szász* Sámuel, sz. 1891, okl. bányamérnök, Kőrösladány, Kossuth Lajos-u. 25. — *Török* Sándor, sz. 1899, okl. gépészmérnök, Budapest, III., Zarándu. 31. — *Wolf* Dezső, sz. 1890, okl. mérnök, Budapest, V., Csáky-utca 15.

A felvételről szóló értesítés 1929. évi október hó 12-én kiküldetett. *Nevezettek felvétele ellen* a Mérnöki Rendtartás 9. §-a értelmében a kifüggesztés napját követő 30 nap alatt, tehát 1929. évi november hó 11-én déli 12 óráig a *Kamara bármely tagja élhet fellebbezéssel a Mérnöki Tanácshoz.* A fellebbezés a Kamaránál nyujtandó be, annak címére küldendő.

Bányamérnökök elhelyezkedése Hollandia keletindiai gyarmatain. A m. kir. külügyminiszterium arról értesítette Kamaránkat, hogy a holland sajtó közlése szerint, Hollandia keletindiai gyarmatain nagy bányamérnök hiány van, miért is a holland kormány idegen — elsősorban az északi — államokból óhajtja a hiányzó bányamérnököket pótolni. Érdeklődők az iratokat a Kamara helyiségében a hivatalos órák alatt megtekinthetik.

Szakirodalom.

Magyar szerzők irodalmi munkássága 1928/29-ben a technikai és ipari irodalom, valamint az ezekkel rokon tudományágak területén.

Közli Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE, egyleti könyvtárnok.

IX közlemény. (CX)

A) KÖNYVÉSZET. (Bibliográfia.)

A Magyar Királyi Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség évi jelentése az 1928. évről. Közzéteszi és kiadja: a m. kir. Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség főnöke. Budapest, 1929. 8°, 182 l. Centrum kiadóváll. r.-t. nyomása.

Balla János okl. gépészmérnök, az Autótaxi Budapesti Automobil Közlekedési r.-t. mérnöke: *Az automobil elektromos berendezése.* (Könyomat.) H. és é. n. (Budapest, 1929.) Ivrét. 55 l. szövegrész és a kézirat végén ábragyüjtemény 177 ábrával. Sokszorosította a Műszaki Könyvkiadó és Sokszorosító Intézet.

Dr. Barta József mérnök: *Vektor-, tensor- és affinorszámítás elemei.* (Különlenyomat a Technika Magyar Mérnökök Lapja 1929. évi X. évfolyamából.) Budapest, 1929. Lex. 8°, 15 l. 17 ábrával. A m. kir. belügyminisztérium kisérleti nyomdájának nyomása.

Babits Viktor okl. gépészmérnök, műegyetemi adjunktus: *A távolbalátás.* H. és é. n. (Budapest, 1929.) 16°, 40 l. 34 ábrával. Kilián Frigyes utóda m. kir. egyetemi könyvkereskedő kiadása. Fővárosi nyomda r.-t. nyomása. Ára: 1·80 pengő.

Dr. Práger Márton: Ipari mérgezések. Bevezetéssel ellátta: *dr. Darányi Gyula* egyetemi tanár. H. és é. n. (Budapest, 1929.) 8°, 475 l. A „Munkaügyi Szemle" kiadványa. Nyomatott a Kiskunhalas Helyi Értesítő Lapvállalat nyomdájában. Ára egész vászonkötésben 30 pengő.

A m. kir. kereskedelmi minisztérium beruházásai az 1924/25—1928/29. költségvetési években. Közzéteszi a m. kir. kereskedelemügyi miniszter. H. és é. n. (Budapest, 1929.) Lex. 8°, 94 l. számos ábrával. Franklin Társulat nyomása.

Budapesti Építőmesterek Ipartestületének II. évkönyve. Szerkesztették: *Bloch Leó* építőmester, ipartestületi alelnök és *Friedrich F. Géza* ipartestületi főjegyző. Budapest, 1929. 16°, 266 l. Az ipartestület kiadása. Stephaneum nyomda és könyvkiadó r.-t. nyomása.

Petrovácz Gyula kalocsai érseki műszaki tanácsos, felső építőipariskolai tanár, országgyűlési képviselő: *Huszonöt év a kalocsai érseki főegyházmegye építőmunkájában.* Budapest, 1929. Kis 8°, 1 l. szöveg és 50 l. fényképmásolat. Apostol nyomda nyomása.

Szentkirályi Ödön okl. mérnök, D. G .T. főfelügyelő: *A vasasi völgyzárógát.* Különlenyomat a M. M. és É. E. Közlönyéből. Budapest, 1929. Kis 8°, 8 l. 4 ábrával. Egyetemi Nyomda nyomása.

Szentkirályi Ödön okl. mérnök, D. G. T. főfelügyelő: *Külszíni robbantószerraktárak.* Különlenyomat a M. M. és É. E. Közlönyéből. Budapest, 1928. Kis 8°, 8 l. 7 ábrával. Egyetemi Nyomda nyomása.

és csak hivatalos szavazólappal lehet, amelyet a választási elnök a választás alkalmával a helyszínen üresen bocsát a szavazás végett a választási helyiségben előtte megjelenő, szavazásra jogosult kamarai tag rendelkezésére.

Minthogy tehát a választójogot csak személyesen lehet gyakorolni, a szavazásra jogosult kamarai tag ebben a hirdetményben a szavazásra kitűzött időn belül a szavazóhelyiségben az urnánál személyesen megjelenik, a választási elnök kívánságára személyazonosságát és azt, hogy a kérdéses törvényhatóság területén lakik, hiteltérdemlően igazolja, ennek megtörténte után az elnöktől üres szavazólapját és szavazóborítékját átveszi, a szavazólapon a titkosság megóvása mellett feltünteti azok nevét és lakcímét, akikre szavazni kíván, a szavazólapot összehajtja, a hivatalos szavazóborítékba helyezi, a borítékot lezárja és az urnába helyezi.

A szavazólapon az előző bekezdés szerinti neveken kívül semmiféle felirást, jelet, vagy aláírást alkalmazni nem szabad. Ugyanez áll a szavazóborítékra is.

A személyazonosság igazolása kamarai arcképes igazolvány, kamarai tagságról szóló hivatalos igazolvány, tagfelvételi értesítés, vagy más alkalmas okmány felmutatásával történhet.

A választójogosultság szempontjából a kérdéses törvényhatóság területén a lakás kellékét vélelmezni kell mindazoknál, akik a R. (4) bekezdése szerinti névjegyzékbe[1] fel vannak véve, kivéve, ha alapos kétség forog fenn abban a tekintetben, hogy a törvényhatóság területéről elköltöztek.

Budapesten, 1929. évi október hó 18-án.[2]

Budapesti Mérnöki Kamara

Thoma Frigyes s. k., titkár. — *Dr. Kossalka János* s. k., elnök.

Budapesti Mérnöki Kamara 6380/1929.

Hirdetmény.

Tekintettel arra, hogy a közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. t.-c. 7. §-ának (1), (2) és (3) bekezdését, illetve a (3) bekezdésnek a választhatóságra vonatkozó rendelkezéseit többféleképen értelmezik és az valóban többféleképen is értelmezhető, ezért Kamaránknak 5651—1929. szám alatti, a törvényhatósági választásokkal kapcsolatos törvényismertetését és a 6260—1929. számú hirdetménynek erre vonatkozó tizedik bekezdését azzal a magyarázattal egészítjük ki, hogy a törvényt joga van mindenkinek saját belátása szerint értelmezni.

A vita a törvényt illetőleg akörül van, hogy vajjon a törvényhatósági taggá való választhatáshoz szükséges-e 6 évi lakás a törvényhatóság területén, vagy pedig vonatkoztatható-e ide is a törvény 7. §-ának (2) bekezdése, amelyik utal az 1925. évi XXVI. t.-c. 4. §-ának (2), (3) és (4) bekezdésében foglalt rendelkezésekre. Ezen utóbbi rendelkezések ugyanis arról szólnak, hogy bármely rövid ideig tartó helybenlakás elegendő annál, aki országgyűlési képviselő, vagy az állam, vagy bármely törvényhatóság, község, közintézet, közalap, állami, községi vagy más közüzem, alapítvány vagy nyilvános számadásra kötelezett vállalat állandó alkalmazottja; vagy bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetnek hivatalos alkalmazásban levő lelkésze; vagy nyilvános jellegű tanintézet tanára vagy tanítója; vagy a középiskolának vagy ezzel tanértékre nézve egyenrangú más polgári vagy katonai tanintézetnek legmagasabb osztályát sikeresen elvégezte, ha állandó lakása és foglalkozása van; vagy nyugalmazott köz- vagy magántisztviselő, vagy katonai havidíjas; vagy a Magyarországtól elszakított területről ideköltözve, az illetékes hatóságnál nyilvántartásbavétel végett jelentkezett, vagy egyéb hitelt érdemlő módon igazolja, hogy előző állandó tartózkodási helye elszakított területen volt; vagy hadifogságból tért vissza, ha a hadifogságban tanusított magatartását igazolták.

Kamaránk törvényértelmezése ebben a kérdésben az volt, hogy miután a közigazgatás rendezéséről szóló törvény 7. §-a (3) bekezdése a választhatóság szempontjából kifejezetten csak a törvény 7. §-ának (1) bekezdésére utal, eszerint csak az választható, aki az (1) bekezdésben előírt helybenlakási feltételeknek megfelel.

Minthogy azonban az ellenkező értelmezés is lehetséges, hogy t. i. a törvény 7. §-ának a (2) bekezdése is vonatkozik nemcsak a választójog gyakorlására, hanem a választhatóságra nézve is, ezért Kamaránk figyelmezteti az érdekelteket, hogy a választhatóságtól eleve senki el nem zárható, erre a törvény nem is ad módot, legfeljebb a megválasztottak választása a törvény alapján utólag megtámadható.

Megjegyezzük, hogy Kamaránk az 5651/1929. számú szabályzatot a törvényismertetéssel együtt szétküldés előtt észrevételezés végett a belügyminiszterhez terjesztette fel, a belügyminiszter úrnak ezen törvényismertetés, illetve magyarázat e részei ellen észrevétele nem volt. Egyébként a belügyminisztérium a vitássá tett törvény értelmezését illetőleg nem kíván állást foglalni, mert a törvényt joga van mindenkinek magyarázni, még az esetleges hivatalos magyarázatokkal szemben is.

Egyidejűleg tájékozásul szó szerint idézzük az 1929. évi XXX. t.-c. 7. §-ának ide vonatkozó első négy bekezdését:

*

7. §. Törvényhatósági választójog és választhatóság.

(1) Törvényhatósági választójoga van annak, aki az országgyűlési képviselőválasztóknak a törvényhatósági választás évére érvényes névjegyzékébe a törvényhatóság területén fel van véve és legalább hat év óta lakik a törvényhatóság területén, vagy van ott lakása.

(2) A választójog gyakorlására nézve az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1925:XXVI. t.-c. 8. §-ának (2) és (5) bekezdésében foglalt rendelkezéseket, az állampolgárság kellékének elbírálása tekintetében az ugyanazon törvény 3. §-ában foglalt rendelkezéseket, a helybenlakás időtartamára nézve pedig az ugyanazon törvény 4. §-ának (2), (3) és (4) bekezdésében foglalt rendelkezéseket megfelelően kell alkalmazni.

(3) A törvényhatósági bizottság tagjává csak azt a férfit lehet megválasztani, illetőleg a 4. §. (3) bekezdése alapján érdekképviselőként kiküldeni, akinek a választás időpontjában az (1) bekezdés értelmében választójoga van, ha 30. életévét betöltötte, bárhol, bármilyen állami egyenes adót vagy a törvényhatóság területén községi adót fizet és törvényhatósági jogú városban: ha írni olvasni is tud. Törvényhatósági jogú városban az előbb felsorolt feltételek mellett a 2. §. (1) bekezdésének 2. pontja alá tartozó törvényhatósági bizottsági tagok csoportjában meg lehet választani azt a nőt is, aki a középiskolát elvégezte, vagy akinek ezzel egyenlő értékű iskolai képzettsége van. A középiskolával tanértékre nézve egyenrangú tanintézetek részletes jegyzékét a vallás- és közoktatásügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértve, rendelettel állapítja meg.

(4) Aki a (3) bekezdésben meghatározott feltételeknek egyébként megfelel, azt meg lehet választani akkor is, ha a választók névjegyzékébe nincs felvéve.

*

Budapest, 1929. évi október hó 23-án.[1]

Thoma s. k., titkár. — *Dr. Kossalka* s. k., elnök.

Th. bizottsági választási elnökök és elnökhelyettesek. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya a 3217/1929. B. M. eln. számú rendelet alapján a Kamara részéről kiküldendő érdekképviseleti th. bizottsági tagok választása számára a választási elnököket és elnökhelyetteseket szavazás útján kijelölte. Ezek a következők (első helyen az elnök, második helyen az elnökhelyettes neve áll):

Abaúj-Torna vármegye: Gadits Béla mérnök, Szikszó. *Schudich* Nándor erdőmérnök, Füzér.

Baranya vármegye: Timkó Gyula bányamérnök, Komló. *Sikora* Gyula bányamérnök, Mecsekszabolcs.

Békés vármegye: Horemusz István mérnök, Gyula. *Trauttwein* Gyula mérnök, Gyula.

Bihar vármegye: Homola Viktor mérnök, Nagyléta. *Antalfy* Lajos mérnök, Berettyóújfalu.

Borsod-Gömör és Kishont k. e. e. vármegyék: Zsoldos István vaskohómérnök, Diósgyőr-vasgyár. *Honkó* Pál vaskohómérnök, Diósgyőr-vasgyár.

Csanád-Arad és Torontál k. e. e. vármegyék: Péterffy Andor mérnök, Makó. *Künzl* Ernő gépészmérnök, Battonya.

Csongrád vármegye: Hettesheimer Péter mérnök, Szentes. *Bekő* Ferenc mérnök, Szentes.

Fejér vármegye: Sopp Frigyes Adolf bányamérnök, Mór. *Sándor* Béla erdőmérnök, Királyszállás.

Győr-Moson és Pozsony k. e. e. vármegyék: Tarnai Ferenc gépészmérnök, Magyaróvár. *Takács* Zsigmond erdőmérnök, Ravazd.

Hajdú vármegye: Ruderschmidt Jenő mérnök, Püspökladány. Dr. *Génesi* Sándor gépészmérnök, Kaba.

Heves vármegye: Rapcsák József mérnök, Eger. *Bortnyák* István bányamérnök, Nagybátony.

Jász-Nagy-Kún-Szolnok vármegye: Csépai Dezső mérnök, Szolnok. *Szitkey* Béla mérnök, Szolnok.

Komárom és Esztergom k. e. e. vármegyék: Schmidt Sándor bányamérnök, Dorog. *Körmendy* Károly erdőmérnök, Esztergom.

[1] A szavazásra jogosultaknak a hirdetmény elején említett 3217/1929. B. M. eln. sz. rendelet (4) bekezdése szerinti névjegyzéke.

[2] Közzététetett a Budapesti Közlöny 1929. évi október hó 20-i 240. számában.

[1] Közzététetett a Budapesti Közlöny 1929. évi október hó 26-i 245. számában.

ifjú építészgenerációt a miniszter megismerhesse, kéri a szakosztályokat, fogadják el azt a javaslatot, mely szerint Klebelsberg Kunó gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter ebből az alkalomból üdvözlendő lenne. Szakosztályok a javaslatot lelkesedéssel teszik magukévá és a szükséges lépések megtételével az elnökséget bízzák meg. Elnök bejelenti, hogy Hauszmann Alajosnak, a nagy építésznek, székházunk tervezőjének, díszsírhelyét a város második sorban adta, és ez a sír még jeltelen. A család síremléket akar emeltetni, és ez az alkalom jó volna arra, hogy a családdal együtt az Egylet is lépéseket tegyen arra, hogy Hauszmann tetemei első sorba kerülhessenek. Kommer József közli, hogy a Munkácsy-sír mögött egy háromszögű parcella van fenntartva művészek számára és ide kellene kérni az új sírhelyet. Jakab Dezső és Schulek János szólaltak még fel ebben a kérdésben. Szakosztályok a javaslatot és bejelentést egyhangúlag tudomásul vették.

A napirendi vita 11. pontjához Jakab Dezső benyujtja írásbeli módosító javaslatát, egyben bemutatva a berni nemzetközi egyezmény és a magyar szerzői jog rendelkezéseit, melyeket előadónak ad át. Ekkor Szabolcs Ferenc elfoglalja az előadói széket és a tervpályázati szabályzat új fogalmazásának tárgyalása kezdetét veszi. A javaslat részletes tárgyalásánál az egyes pontokhoz Sándy Gyula, Schoditsch Lajos, Jakab Dezső, vitéz Láczay Oszkár, Györgyi Dénes, Werner Frigyes, Thomas Antal, Stauber József szóltak hozzá, míg a Kamara részéről Thoma Frigyes kamarai főtitkár kíséri észrevételeivel az egyes vitás pontokat. A javaslatot a III. bekezdés 1. pontjáig lefolytatták, ekkor szakosztályok úgy határoznak, hogy a tárgyalás folytatása jövő ülésre lesz halasztandó.

Elnök megköszöni a tárgy iránti fontosságnak megfelelően megnyilatkozó nagy érdeklődést, külön megköszönve Thoma kamarai titkár megjelenését. Ezután Irsik László ismerteti Tőke György vállalkozó cégnek elszámolási ügyben adott szakvéleményét. Ujabb szakértői véleménykérés is érkezett Szladovits N. kőmívesmestertől, melyet szakosztályok Kotsis Endre dr.-nak adnak ki.

Mivel több javaslat vagy bejelentés nincsen, elnök az ülést berekeszti.

Králik László s. k., *Müller Pál* s. k.,
szakosztályi jegyzők.

Téli tanulmányutak. A Párisi Magyar Diákegyesület Utazási Osztálya, mely a „Mefhosz" tanulmányútjait rendezi, a nyár folyamán 12 tanulmányutat indított Európa különböző országaiba és azon mintegy 600-an vettek részt. Figyelemmel a megnyilvánuló nagy érdeklődésre, a tél- és tavasz folyamán Párisba, Olaszországba, Konstantinápoly-Athénbe, Olaszországon át Észak-Afrikába és a Balkán-félszigeten át Jeruzsálem-Egyiptomba indít tanulmányutakat. Az utakra vonatkozó prospektus november hó első felében hagyja el a nyomdát, amelyet a Párisi Magyar Diákegyesület Utazási Osztálya (Budapest, IX., Ferenc-körút 38. fszt. 2.) Telefon: Aut. 87448.) a legnagyobb készséggel díjmentesen megküld bárkinek. Szóbeli felvilágosításoka hivatalos órák alatt hétköznaponkint délután 4—6 óra között.

A műegyetemi oktatás reformjáról írt dr. Szily Kálmán, a Műegyetem rektora nagyértékű cikket a „Technika" Magyar Mérnökök Lapjába. A tudós szerző kifejti a mérnökképzésnek a Műegyetem új tantervében érvényre jutó irányelveit és a magyar mérnökök elhelyezkedésének nehézségeit megszüntető reformtörekvéseket.

A mindig gazdag tartalommal megjelenő műszaki folyóirat hazánk egy igen aktuális problémájáról közöl cikksorozatot dr. Szaffka Tihamér tollából: A hazai mesterséges salétromgyár problémája címmel. Különös figyelmet érdemel e cikksorozat, amely magyar nyelven még meg nem írt kérdést tárgyal és a békében és a háborúban egyaránt nagyfontosságú műsalétromgyár létesítésének lehetőségeit foglalja össze.

A lap igen helyesen arra törekszik, hogy havonkint megjelenő számaiban a mérnökök tudományos és gyakorlati feladatainak minden ágából közölve cikkeket, minden műszaki ember továbbképző- és tájékoztató közlönye legyen. Ezt mutatja a most megjelent októberi szám is, amely a fentieken kívül több neves szakember cikkeit is közli.

A X. évfolyamában lévő folyóiratot dr. Pattantyús Á. Géza műegyetemi tanár szerkeszti.

A „Technika kiadóhivatala (Bp. I. Műegyetem) készséggel küld az érdeklődőknek mutatványszámot. A 12.— P előfizetési díj beküldése esetén a lap díjtalanul küldi meg ezévi nov. és dec. számait.

A Budapesti Mérnöki Kamara közleményei.

Budapesti Mérnöki Kamara.

6260/1929. **Hirdetmény.**

A közigazgatás rendezéséről szóló 1929 : XXX. t.-c. 4. §-a, illetőleg a hivatkozott § (7) bekezdése alapján kiadott 3217/1929. B. M. eln. sz. rendelet és a Budapesti Mérnöki Kamara választmányának határozatai alapján a mérnöki kamarai törvényhatósági bizottsági tagválasztást az ország valamennyi vármegyéjére és valamennyi thj. városára vonatkozólag *1929. évi november hó 9-ére, szombatra, d. u. 3 órai kezdettel,* a törvényhatóságok székházaiba ezennel kitűzzük.

Bács-Bodrog vármegye kivételt képez, minthogy itt a választásra jogosult kamarai tagok száma négynél kevesebb lévén, a hivatkozott törvény 4. § (7) bekezdésének rendelkezése folytán nem lesz választás.

Azt, hogy a törvényhatóság székházában melyik a választási helyiség, a szavazás végett megjelenő kamarai tagok a helyszinen tudhatják meg.

A választásnál a szavazást a fent kitűzött napon délután 3 órakor meg kell kezdeni és azt megszakítás nélkül folytatva, ugyanaznap délután 6 órakor be kell fejezni, 6 óra után szavazatot elfogadni nem szabad.

A Kamara tagjainak tájékoztatására szolgálnak az alábbiak.

Ugyanannak a törvényhatósági bizottságnak — a következőkben röviden th. b. — mindenki csak egyféle címen lehet tagja.

Mindenki csak egy th. b.-nak lehet tagja, azonban aki a vármegye székhelyéül szolgáló th. jogú városban lakik, mindkét th. b.-nak bármily jogcímen tagja lehet, feltéve természetesen, hogy a választhatósági kellékekkel rendelkezik.

A Kamara tagjai közül szavazati joga annak van, aki annak a th.-nak a területén lakik, amelynek th. bizottságába a kiküldés történik.

A Mérnöki Kamara által kiküldött th. b. tagok száma:

Pest-Pilis-Solt-Kiskún, Jász-Nagykún-Szolnok, Somogy, Zala, Szabolcs és Ung k. e. e., Békés vármegyékben 3—3;

Heves, Vas, Borsod, Gömör és Kishont k. e. e., Tolna, Baranya, Veszprém, Fejér vármegyékben 2—2;

Nógrád és Hont k. e. e., Hajdú, Csanád, Arad és Torontál k. e. e., Bihar, Komárom és Esztergom k. e. e., Győr, Moson és Pozsony k. e. e., Csongrád, Sopron, Zemplén, Szatmár, Ugocsa és Bereg k. e. e., Abaúj-Torna vármegyékben 1—1 és Bács-Bodrog vármegyében, ahol azonban a kiküldés választási eljárás nélkül történik, ugyancsak 1;

Szeged, Debrecen, Kecskemét, Hódmezővásárhely, Miskolc, Győr, Pécs, Székesfehérvár, Sopron, Baja törvényhatósági jogú városokban 1—1.

A th. b. tagjává csak azt a férfit lehet megválasztani, illetőleg érdekképviselőként kiküldeni, aki legalább hat év óta lakik a th. területén, vagy van ott lakása, ha 30. életévét betöltötte, bárhol bármilyen állami egyenes adót vagy a th. területén községi adót fizet. Aki a fenti feltételeknek megfelel, azt meglehet választani akkor is, ha a választók névjegyzékébe nincs felvéve.

Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1925 : XXVI. t.-c. 10. § (1.) bekezdésének 1., 3—6. pontjában és (2.) bekezdésében megállapított rendelkezéseket megfelelően kell alkalmazni a th. b. taggá választhatóságra is.

Vármegyében nem lehet tagja a törvényhatósági bizottságnak az, aki az 1925 : XXVI. t.-c. 10. § (1.) bekezdésének 1., 3—6. pontjában és (2.) bekezdésében megállapított okok valamelyike miatt országgyűlési képviselő nem lehetne; a most idézett pontok alkalmazásánál azonban csak olyan rágalmazás vagy izgatás miatt történt elítéltetés jöhet tekintetbe, amelyet ennek a törvénynek hatálybalépése után követtek el, az 5. pontban foglalt rendelkezéseket pedig megfelelően kell alkalmazni valamennyi érdekképviseleti kiküldöttre is.

Törvényhatósági jogú városban a kizáró okokat a th. b., a Budapest székesfővárosra mindenkor hatályos jogszabályok alapulvételé mellett, szabályrendelettel állapítja meg.

A rendes tagok választásával egyidejüleg póttagokat is kell választani. A póttagok száma félannyi, mint a rendes tagoké. Ha a rendes tagok száma páratlan, a póttagok számát felfelé kell kikerekíteni. A rendes tagok és a póttagok választása együtt történik. Akikre több szavazat esett, azok lesznek a rendes tagok, a többiek a reájuk esett szavazatok sorrendjében a póttagok. Szavazategyenlőség esetében azt illeti a rendes tagság, illetőleg a sorrendi elsőbbség, akinek magasabb az iskolai képzettsége. Ha az elsőbbséget ezen az alapon nem lehet megállapítani, akkor a választási elnök sorshúzással lehet megállapítani, akkor a választási elnök sorshúzással dönt.

Az érdekképviseleti tagok megbizatása öt évre szól. A póttagok megbizatásának hatálya is öt év leteltével véget ér.

A szavazás titkosan történik. Szavazni csak személyesen

11 órakor a szolnoki városháza dísztermében nagy és előkelő közönség jelenlétében érdekes előadást tartott. Kámutatott a jelenlegi úthálózat hiányaira és ismertette mindazon intézkedéseket, amelyek azok megszüntetésére szükségesek. A piacteret meg kell nagyobbítani és úgy ennek, mint a személypályaudvarnak jobb és több oldalról való megközelíthetésére új átlós utakat kell nyitni. Új Zagyvahíd szükségességét is hangoztatta és végül különböző közintézmények mikénti elhelyezését tárgyalta. Az előadás nagy tetszést aratott és mély benyomást keltett.

A mű- és középítési szakosztályok ülésének jegyzőkönyve. *1929 szeptember 9-i ülés.* Elnök: K. Császár Ferenc, jegyző: Müller Pál. Elnök megnyitja az új évad első ülését és bejelenti, hogy a napirend pontjai technikai okokból felcseréltettek, amennyiben elsőül a nyári szezónnak az építési karra nézve legfontosabb eredményét, a fedett uszoda tervpályázatát fogja ő, mint az Egylettől kiküldött jury tag ismertetni. A nagyszámban megjelent szakosztályi tagok előtt a pályázat általános irányelveit hangsúlyozza, valamint azokat a szempontokat ismertette, amelyek a tervek elbírálásánál döntőek voltak. Meg kell állapítani, úgymond, hogy a pályázat minden tekintetben nívós volt és a tervek általában méltóak ahhoz a nemzeti- és kulturális szempontból fontos feladathoz, amely jelen pályázat tárgyát képezte. A kiadott helyszínrajz ugyan nem határolta körül a feladatot és a programnak is voltak félreérthető pontjai, de mindez nem volt akadálya annak, hogy tervező építészi karunk nagy számmal ne produkált volna jó terveket. Mivel a kívánt program 35 m csarnokfesztávon belül is jó megoldáshoz vezetett, tehát a nagyobb fesztávval dolgozók természetszerűleg hátrányban voltak, ugyanez állott a gazdaságilag nem kívánatos, túlnagy belmagasságú uszodamegoldásokra is. Ezek után a tervek előtt előadó részletesen ismertette az egyes pályaművek előnyeit és hátrányait, különös elismeréssel adózván az első díj nyertesének a többszörös olympiai nyertesnek, Hajós Alfrédnak, aki ezúttal is bebizonyította, hogy a testi és szellemi csúcspontot jelentő eredmények karokban haladnak. A megjelent szakosztályi tagok a nívós és részletes ismertetést lelkes hálával vették tudomásul.

Ezután az elnök az ülésteremben megnyitotta az első szakosztályi ülést, üdvözölve a megjelenteket és örömének adott kifejezést afölött, hogy az ülés ilyen látogatott. Szükséges ez, különösen a mostani időkben, mondotta, amikor a technika hatalmas iramban tör előre és az élet képe naprólnapra változik. Az eseményeket kritikus szemmel és az azokat boncoló elmével kell figyelni és egy pillanatig sem szabad megfeledkezni arról, hogy a technikusnak általában, de különösen az építésznek, az állammal és társadalommal szemben is kötelessége, hogy az élen haladjon. Örül, hogy most is, igazolásául az előbb elmondottaknak, két kedves eseményről számolhat be és ezek: Wellisch Andor rendes tagnak fővárosi bizottsági taggá való kinevezése és Wargha Lászlónak a Műegyetem új tanszékére, a városépítészetre, nyilvános rendes tanárrá történt meghívása. Míg az elsővel az építészérdekek védelme a fővárosban erősödött meg jelentékenyen, utóbbi a kinevezéssel technikai főiskolánk építésznevelésének rég érzett hiányát szüntette meg egyrészt a tanszék megszervezésével másrészt azzal, hogy arra a városépítészet régi, sok diadalt aratott és legkiválóbb művelőjét nevezte ki. — Elnök bejelentéseiben közölte, hogy a fenntartott mérnöki munkálatok rendeletét Herrmann miniszter a nyár folyamán kiadta. Megállapítja, hogy ennek tető alá kerülése ellen erős ellenzék dolgozott, amely még ma is akcióban van. Mivel ez a rendelet a jövő generáció megélhetésének és boldogulásának alapjait tartalmazza, tehát az egész építészi kar érdeke, hogy a miniszter mögé álljon és vele együtt keljen síkra a rendeletet támadók ellen. Az egylet alelnöke, Hoepfner Guidó agilitásának köszönhetjük, hogy ebben az ügyben a közeljövőben küldöttség fog tisztelegni a miniszternél.

Az elnök szavai után Wellisch Andor köszönte meg az üdvözlő szavakat, kijelentve, hogy mindenkor az építésérdekeket fogja védeni. A tagok és kartársak közül bárkinek, bármikor rendelkezésére áll, természetesen csupán oly esetekben, mikor egyetemes és közérdekek védelméről van szó.

Ezek után a szakosztály jegyzője olvasta fel a működőbizottságnak nyári hónapokban folytatott működését tartalmazó jelentést, melyet K. Császár Ferenc szakosztályi elnök egészített ki azzal, hogy a 30 éves adómentesség ügyében, felkérésére Rainer Károly kartársunk memorandumot fogalmaz meg. A működőbizottságnak nyári hónapokban kifejtett eredményes munkáját a szakosztályok helyeslőleg fogadták és a jelentést az elnök által adott kiegészítéssel egyetemben tudomásul vették.

Építészi tárgyú cikkek és képeknek napilapokban történő közlési módozatainak és feltételeinek megállapítására a szakosztályok Hoepfner Guidó, Antal Dezső és Bierbauer Virgil dr. személyében bizottságot küldtek ki. A Sárospataki Főiskola internátusára kiírt zártkörű pályázatra rendes tagnak Gerstenberger Ágostot küldte ki. Elnök végül bejelentette, hogy a szakosztályba való felvételre ifj. Masirevich György okl. építész, egyleti rendes tag jelentkezett. Több tárgy nem lévén, a megjelenteknek szíves érdeklődését megköszönve, elnök az ülést berekesztette.

A mű- és középítési szakosztályok együttes ülésének jegyzőkönyve. *1929. évi szeptember hó 23-án tartott ülés.* Elnök: K. Császár Ferenc. Jegyző: Müller Pál. A jegyzőkönyv hitelesítésére felkérve: Foerk Ernő és Jakabffy Zoltán.

Elnök a megjelentek üdvözlése után dr. Mueller Felixnek átnyujtja az egyleti Czigler-érmet, a mult esztendőben a szakosztályokban elhangzott „Prágai építési katasztrófa és annak tanulságai" c. előadásáért. Lendületes szavakkal méltatta a díj nyertesének, a tudományos kutatás és szakirodalom terén végzett működését, amelynek ez a díj bár kiemelkedő pontja, de semmiképen sem betetőzése. Buzdítás legyen ez arra, hogy előadót a szakosztályok ülésein, tudományos munkásságát ismertetve, minél gyakrabban hallhassuk, hogy így a fiatal generáció az alkalmazott szerkezetek gyakorlati előnyeivel és hibáival minél jobban megismerkedhessék. Legyen ez a díj, amelyet alapítója az önzetlen, etikai magaslaton álló munkásság honorálására rendelt, buzdító arra, hogy minél többen álljanak a jövőben is elnyeréséért sorompóba. Mueller Felix dr. meghatottan mondott köszönetet elnöknek a méltató szavakért és szakosztályoknak azért a jóindulatáért, hogy a nagy kitüntetésnek neki való adományozásával szerény és a tárgy szeretetéből fakadó munkásságát ily fényesen jutalmazták.

Ezután elnök örömmel jelenti be, hogy a Sárospataki református főiskola internátusára kiírt meghívásos pályázaton az első díjat és a megbízást Schulek János nyerte el. Győr város szabályozására kiírt tervpályázat is eldőlt. Az I. díjat Dörre Endre és Weichinger Károly együttes terve, II. díjat Deáky Zsigmond, III. díjat Tóth János terve nyerte el. Megvétettek: Tóth János és Várnai Marianne tervei. Jakabffy Zoltán az Egylet részéről kiküldött jurytag bejelenti, hogy a tervek felküldetnek az Egyletbe és itt ő fogja azokat ismertetni. A bejelentéseket a szakosztályok örömmel vették tudomásul.

Elnök ezután bejelentette, hogy Orphanides egyleti elnök és Hoepfner Guidó alelnök vezetésével Bud miniszternél az Egylet küldöttségileg tisztelgett. A győri színház-pályázat rendes tagja, Dörre Endre, lemondott, új választás jövő héten fog megejtetni. Tőke György vállalkozó szakvélemény iránti kérését elszámolási ügyben a szakosztályok Irsik László rendes tagnak adják ki. Masirevich György egyleti tagot a szakosztályok a leadott 21 szavazatból 14 szavazattal szakosztályi taggá választották.

Elnök a részvételt megköszönve, az ülést berekeszti.

A mű- és középítési szakosztályok együttes üléseinek jegyzőkönyve. *Az 1929. évi október hó 7-én tartott ülés.* Elnök: K. Császár Ferenc, jegyző: Müller Pál. A jegyzőkönyv hitelesítésére felkérettek: Foerk Ernő és Jakab Dezső.

Elnök a megjelentek üdvözlése után bejelenti, hogy mai üléssel egy nagyon fontos rendelettervezet tárgyalása veszi kezdetét, amely az építészi kar vitális érdekeit érinti, és ez a tervpályázati szabályzat. Kéri, hogy módosító javaslatok az egyes pontokhoz írásban teljesztessenek be. Mielőtt a tárgyalásra térnének, bejelenti, hogy a 30 éves adómentesség tárgyában hozott memorandumot a miniszternek személyesen átadni nem volt lehetséges. Körmendy felszólalására szakosztályok úgy határoznak, hogy a memorandum írásban beadandó, de azonkívül a kiküldött bizottság mihelyt mód lesz reá, ez ügyben személyesen is keresse fel a minisztert. Jakab Dezső kért felvilágosítást, hogy az emeletráépítések, amelyek a racionális lakástermelés nagy hányadát teszik ki, miért nem részesülnek adókedvezményben. Császár elnök közli, hogy a kiküldött bizottság ezt is kérte, de a minisztérium ezt nem vette figyelembe. Mivel ez most már törvény, ezt csupán a hosszabbítási rendeletbe lehet bevétetni. A szakosztályok ezt tudomásul veszik. Bejelenti továbbá, hogy a nemzeti technikai múzeumra tett indítványát a választmány pénteken tartott ülésén örömmel vette tudomásul és elfogadta. Ugyanezen az ülésén Hoepfner alelnök a Közlönyben megjelent és az építészeket sértő cikket tett szóvá. A Közlöny szerkesztőjével megállapodás jött létre, hogy a Közlöny építészi rovatvezetőt kap, a szakosztályok részére havi füzetben 1 teljes szám és kéthavonta, — a lehetőséghez képest, — egy heti füzet biztosításával. Kéri a szakosztályokat, hogy az elnökséget ebben a törekvésében támogassák. Örömmel jelenti be továbbá, hogy a kultuszminiszter rendeletet adott ki, hogy 250.000 pengő alsó határral minden munka minisztériuma kebelén belül pályázatra irassék ki, hogy az

a kor magvetőinek és szellemi vezetőinek munkája készítette elő, akik a nemzeti élet minden ágában éreztették hatásukat.

Ha végig fut tekintetünk ennek a kornak építészetén, mindenütt ott találjuk a kortársaikon túlemelkedő, apostolkodó nagy építőműszeinket. Úgy tűnnek fel előttünk, mintha egyéni személyes érzéseik, érdekeik, emberi szenvedélyeik teljesen eltűnnének önfeláldozó alkotókedvük mellett.

Pecz Samu pályafutását ez az irány kiválóan jellemzi. Munkásságába nemcsak tehetségének egy részét, nemcsak tanultságát és tapasztalatait, hanem egész lelkét belevitte. Jellemével összefüggő nagy felelősségérzésével magyarázható, hogy nem törekedett eszméit hangos szóval diadalra vinni, hanem egész figyelmét művészi eszméi belső erejének fejlesztésére fordította. Vallásos buzgalommal beleélte magát feladataiba, s megoldásukban oly célokat tűzött munkássága elé, amelyek megvalósítása hatalmában is állott. Valósággal mintázta alkotásait. Ihlettel dolgozott; képzelete mindig alkotott. Tervező képessége egyformán uralkodott a részletek összhangján és műve egészének összefogó vezetésén. Alkotásaiban az egész tervezet nemes egyszerűsége épp oly lebilincselő, mint a részletek nagy és helyes aránya.

Munkásságának nagy részét a fiatal építésznemzedék nevelésének szentelte. Ezt a tevékenységét a mester és a tanítvány jó és szívélyes viszonyának szelleme hatotta át. Közvetlen munkatársait nemcsak szóval és buzdítással, hanem nemes példájának erejével nevelte a nemzeti közügy számára.

Mint embernek jellemszilárdság, egyszerűség az életben, önzetlenség a kötelesség teljesítésében, voltak erényei. Meg volt benne: az élet nemesebb jelenségeinek szeretete. Szívjósága tükröződött arcának kifejezésében, kitűnt mozdulataiból és minden ténykedéséből. Barátai körében nyájas és szeretetreméltó volt, mindnyájan szerettük és sokáig sirattuk őt. Csak kevesen hitték volna róla, hogy aki oly szíves és jó volt mások iránt, szellemi töprengései közepette, szíve mélyén sokat szenvedett. Tiszta élete bárkinek példaképen szolgálhatott. Egyéniségében az ember, a művész, a tudós egybeolvadása, mindenkorra tiszteltté tette nevét.

A Pecz Samu nevének megörökítésére alkotott emlékmű igazi célja az, hogy megpróbáltatásunkban erényei közöttünk mélyebb gyökereket verjenek, hogy egy kiváló érdemekben eltöltött szép magyar élet munkássága felemelő példaképen hasson az egymást követő nemzedékek lelkének megerősödésére, magasztos életeszményekért lelkesülni és lankadatlanul küzdeni tanítson.

Emléke a magyar építőművészet és a magyar műszaki tudományok világában fenn fog maradni; kivételes kedves egyénisége élni fog barátai, tisztelői, tanítványai és mindazok szívében, akik szerencsések voltak őt ismerni.

Sándy Gyula *avatóbeszéde:*

Méltóságos Tanácsnok úr!
Mélyen tisztelt közönség!

Néhai Pecz Samu építőművész és műegyetemi tanárnak volt tanítványai, tisztelői, barátai és munkatársai állították ezt az emléket. Annak a Pecz Samunak, akiről Vig Albert őméltósága az imént oly találó arcképet vázolt elénk.

Pecz Samu maradandó emléket állított magának Nagy-Magyarországon már azzal a számos és számottevő alkotással, amivel különösen Budapest székesfővárosunkat gazdagította. Az Unitáriusok temploma és bérháza az Alkotmány-utcában, a fasori evangélikus templom és gimnázium, több magánház és a székesfővárosnak az Üllői-út és Gróf Haller-utca sarkán fekvő hatalmas bérháza, a Királyi József-Műegyetem több speciális épülete, különösen a könyvtár nagyszabású olvasóterme, az Országos levéltár, melyet a kultuszkormány történelmi múzeummá fejleszt, a nemzetközi pályázaton diadalt aratott hatalmas központi vásárcsarnok, és itt van az Országházzal szemben a budai Dunapart gyöngye, a református templom, ezek mind az Ő szerkezeti tudásáról, az alkotó művészetéről beszélnek.

Mindezzel szemben ez a szerény kis emlékmű inkább csak a hálának, a megemlékezésnek akar szimbóluma lenni. Az ő szerény egyénisége nem is vágyhatott oly hatalmas emlékműre, mint ami uralkodót, hadvezért, államférfit, költőfejedelmet illet. Mi szerény eszközeinkkel olyan emléket óhajtottunk a városnak juttatni, ami az ő szellemével rokon. Amidőn alkotott, elmerengett a középkor szellemvilágában — az ottani formakincsből merített, azt dolgozta át saját egyéni felfogása szerint és varázsolta át gyönyörű alkotásokká. Szerette ezt a várost, melynek gyermeke volt és belénk is beoltotta ennek a városnak szeretetét. Az ő szellemében véltünk cselekedni, akkor amidőn oly alkotást nyujtunk a városnak, ami képét az általa kedvelt középkori városokban gyakori díszkúttal teszi változatosabbá. Hogy itt, a nagyváros zajában megpihenjen a szem, rágondoljon a szemlélő az örök-szépnek, a művészetnek tudással párosult ihletett Mesterére.

Az emlékmű *Rerrich Béla* terve szerint készült *Berán Lajos* szobrászművész munkájával. Nagy Károly, Bloch Leó, Müller Ernő, Král Gyula és a többi hálás tanítvány kegyeletes közreműködésével. Vegye Méltóságod a székesfőváros gondozásába oly szeretettel át ezt az emléket, mint amilyennel Pecz Samu iránt érzett hálával eltelten azt a székesfőváros iránt érzett szeretetünkkel áthatottan felajánljuk.

Álljon ez az emlékmű is az emberi számítás szerinti örök időkig a főváros díszéül, *Pecz Samu* emlékezetére.

Lieber Ede *tanácsnok beszéde:*

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Budapest székesfőváros polgármesterének megbízásából és a székesfőváros közönsége nevében jöttem el erre a mai ünnepélyre, hogy átvegyem azt az emlékművet, amely Pecz Samunak, a magyar építőművészet egyik büszkeségének alakját örökíti meg az utókor számára.

Itt áll az a kút, mely az ő nevét hivatott hirdetni, itt áll az ő egyik legjelentősebb műve előtt, hogy emlékeztessen annak alkotójára. Az épületek az idő gyors futásában is fennmaradnak késő századokra, de a hálátlan közöny könnyen hajlandó elfelejteni az alkotó nevét és ha talán meg is csodálja a kompozíció ötletességét, a részek arányának a nemességét, a stílus meggyőző tisztaságát, az épület mindennapos látása, az élet hétköznapjaiba való bekapcsolódása a művészi alkotóerőt sokszor nem engedi abban észrevenni és nem engedi az alkotóművészt érdeme szerint méltányolni. Pedig az építész a legkollektívebb művészet szolgálatában áll, aki minden egyes művével a nagy összességhez szól és a nagy összesség életének iparkodik méltó kereteket teremteni. Nemes hivatás ez, és annak céltudatos betöltése megérdemli az emlékezést, megérdemli a hamar elfelejtett nevek megörökítését.

Íme, itt összeállltak Pecz Samunak, a kiváló mesternek tanítványai és emlékezetére finom, stílusos emlékkutat állítottak. Köszönetet kell nekik mondanom a székesfőváros közönsége nevében nemcsak azért, hogy a székesfővárost egy meghitt alkotással tették gazdagabbá, de köszönetet kell mondanom azért is, mert ezzel olyan nevet keltettek életre, olyan nevet örökítettek meg, amelynek viselője érdemeket szerzett a fővárosban, érdemeket szerzett a magyar kultúrában és érdemeket szerzett a magyar alkotóművészek között.

Minden város közönségének kedves kötelessége az érdemek megbecsülése, valamely közösség, legyen az testület, város vagy nemzet, nagyjainak megbecsülésével életerejének a folytonosságáról tesz tanúbizonyságot. Örülnünk kell tehát, hogy Pecz Samu érdemeit mától kezdve ez a kút fogja csobogó vizével hirdetni, ez a kút, amelynek oszlopán a mester áll, mint a középkor magábavonult építőmestere, akinek alkotásait a késő századok is megcsodálják. A meggyőződés ereje, a művészetben való elmélyedés és a munka becsületessége tették az ő alkotásait nagyokká és ezeket az erényeket dícsérjük mi Pecz Samuban.

Hirdesse tehát ez a kút az ő nevét és hirdesse azokat az erényeket, amelyek benne összpontosultak. Szerető tanítványok állították, akik ma, a tőle nyert tanításokon elindulva, sokan szintén koszorús fővel állanak itt. Szerető tanítványok művészkeze alkotta meg és egy szerető és elismerésben hű főváros közönsége veszi át, hogy megőrizze az alkotást és azt az emléket, azt a nevet, amelyet annak hirdetni hivatása.

A székesfőváros közönsége nevében átveszem az emlékművet, átveszem azzal az ígérettel, hogy azt mindenkor szeretettel és hálás kegyelettel fogjuk fenntartani és megőrizni az utódok számára.

Értesítés.

Néhai *Kherndl Antal* műegyetemi tanár síremlékének avatása a Farkasréti temetőben folyó évi *november 3-án, vasárnap délelőtt 11 órakor lesz.* A sírhely a főbejárattal szemben 8a tábla 1. sor 39—40. sz. alatt van. *Az előkészítő bizottság.*

Új tagjaink. Felvette a választmány 1929 október hó 4-én tartott 685. rendes ülésén. Rendes tagok: Herold Gyula okl. gépészmérnök Felsőgalla, Zelenka Pál okl. gépészmérnök Felsőgalla.

Előadás Szolnok város szabályozásáról. A magyar vidéki városok között Szolnok városának van a legkezdetlegesebb, legprimitívebb és legrendszertelenebb, rendkívül hiányos úthálózata. A főforgalom egy útvonalra van korlátozva. Ezeken az állapotokon segíteni kell. A város közönsége már évtizedek óta szükségét érzi a városrendezési szabályrendeletnek, amely végre a fennálló forgalmi nehézségeket megszünteti és az építkezéseket helyes mederbe tereli. Mindezekről a kérdésekről Egyletünk szolnoki osztályának elnöke, Naszályi József ny. kir. műszaki főtanácsos október hó 13-án, vasárnap d. e.

tam az építészre váró feladatokat, azonban másfelől reámutattam arra is, hogy ezek a feladatok tudományos megalapozás nélkül meg nem oldhatók. Viszont csak ezekkel, racionalisan várost rendezni épp úgy nem lehet, mint tisztán művészi meggondolások alapján. Amint a tisztára mérnöki városrendezés nem vezethet kielégítő eredményekre, úgy az építőművészi értelemben felfogott városépítés sem nélkülözheti a segédtudományok szolgáltatta adatokat, el nem kerülheti azok alkalmazását. Véleményem szerint városaink a mult század hibáiba esnének, hogyha az akkor alkalmazott racionalizmushoz térnének vissza és a városrendezésben tisztára mérnöki munkát látnának. Ez egyoldalúság volna. De persze épp olyan egyoldalúság volna az is, ha a művészi elképzelések kötetlen szárnyalását tennők a városrendezés egyedüluralkodójává! Igen szépen világította meg ezt a római városépítészeti kiállítás két tervsorozata, melyek Róma nagy városszabályozási problémáira tettek javaslatokat. Az egyik sorozat szerzői a *La Burbera*-csoport tagjai hatalmas egész falakat beborító, virtuóz módon megrajzolt távlati képekkel s néhány általános tervvel léptek fel. A Piranesit is megszégyenítő képzeletbeli elgondolások a római császárok hatalmát és anyagi eszközeit tennék szükségessé! Olyan építkezéseket tételeznek fel, amelyekről talán még ők maguk sem hiszik el azt, hogy azok megvalósíthatók! E tervekből hiányzik a realitás s bennük csupán az építészeknek a fantázia birodalmába tett szertelen elkalandozása nyilvánul meg. A másik építészcsoport, az *Urbanistici di Roma* ezzel szemben a valósággal számolt, annak következményeit vette számba és ezért úgy tetszik, megvalósíthatóbbat vetett papírra a maga tervein.

Ez a valós, az igazi út, amelyet követni kell annak, aki terveinek megvalósíthatóságát óhajtja.

A mérnök egyedül kétdimenziós és ezért irreális tervekhez juthat csak el, — az építőművész magában, tudományos valóság és tartalom nélküli fantazmagóriákat hajszol. A szerencsés megoldás az, ha a tudományosan megfoghatók összeolvadnak az építőművészet háromdimenziós realitásának tartamával és követelményeivel, ahol az építőművész eleven valósággá, élhető valósággá varázsolja tervein a jövőt. Az egyoldalúság gyilkol — ez biológiai tény! — s tökéletesen mindegy, hogy melyik oldalon nyilvánul meg ez az egyoldalúság. Csak az élet összességének lehetőség szerinti egybefogása lehet termékeny!

Viszont mivel az építőművész rendszerint *építész-mérnök* s mint ilyen nevelésénél fogva a tudományos mérnöki alapot nem nélkülözi számára a mérnöki tényeknek átvétele, azoknak munkájába való olvasztása nem okoz nehézséget. A tudomány szolgáltatta tényeknek tekintetbevétele számára egyszerű és könnyű feladat, mert hisz nevelése folytán megvan a lehetősége annak is, hogy a mérnökkel együttműködjék s így a várostervező munka bizonyos oldalait a mérnökkel együtt végezze el. Mint számos ily természetű eset bizonyítja, az efajta kooperáció csak szerencsés eredményeket hozhat létre.

A városrendezésre, a várostervezés művészetére igen nagy feladatok várnak hazánkban. Nemcsak a szorosan vett városrendezés, hanem talán még inkább az országos tervezés tehát ama munkában, melyhez még hozzá sem fogtunk s melyről mindössze néhány tanulmányomban történt említés a magyar szakirodalomban.[2] De mivel ez így van, mivel a magyar városrendezőkre igen nagy feladatok várnak, igen sajnálatosnak kellene tartani azt, ha kultúránk e területére is beférkőzhetne a visszavonás magyar átka! A városrendező mérnök és városépítőművész nem ellenségei egymásnak, hanem munkatársak!

[2] V. ö. M. M. É. E. Közlönye 1926. Havi füzetek 101. old. Magyar Művészet, 1929. évf. 6. sz.

Egyleti közlemények.

Pecz Samu emlékkútjának avatóünnepsége. Péter és Pál napjának délelőttjén egyéniségéhez illő, zajtalan ünnepség keretében avatták fel azt az emléket, amelyet tanítványainak, barátainak és tisztelőinek kegyelete emelt néhai *Pecz Samu* építőművész, műegyetemi tanár emlékezetére. Az ünnepélyen a műegyetem tanácsát *dr. Szily Kálmán* rektor magnifikus, a székesfőváros tanácsát *Lieber Ede* tanácsnok képviselte. Az ünnepségen részt vett a család, s a barátok és tisztelők közül számosan. Az emlékmű leleplezésekor *Vig Albert* h. államtitkár tartott emlékbeszédet, *Sándy Gyula* műegyetemi tanár avató beszéde után a székesfőváros közönsége nevében *Lieber* tanácsnok válaszolt s vette a főváros gondozásába az emléket. Az elhangzott beszédeket alább, szószerint közöljük:

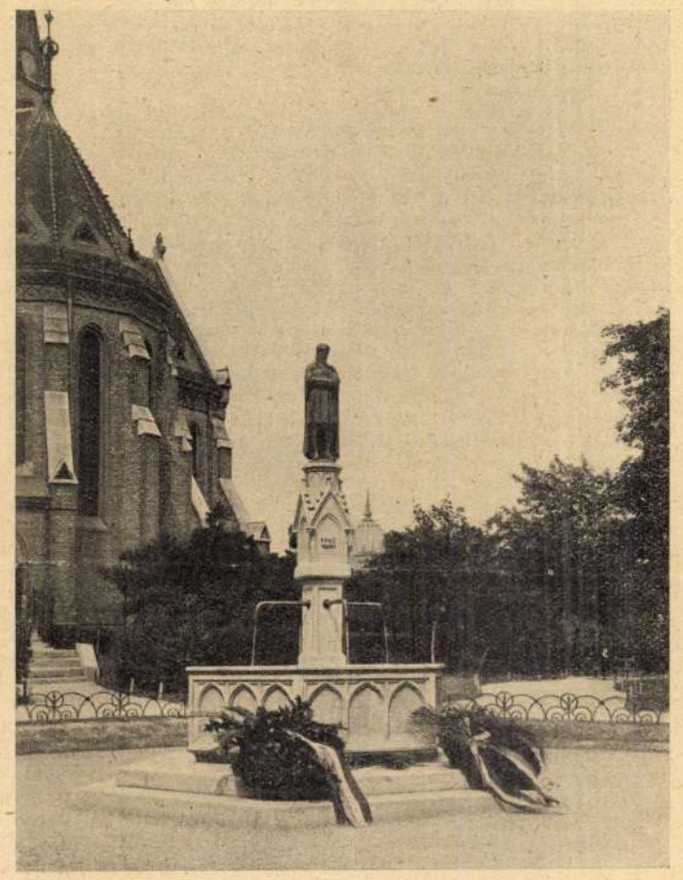

1. ábra. Pecz Samu emlékkútja.

Vig Albert *h. államtitkár beszéde:*

Boldogult Pecz Samu építőművész, műegyetemi tanár barátait, tisztelőit és tanítványait lelkiszükség ösztönzi arra, hogy hódolatukkal áldozzanak Pecz emlékezetének. Emlékművet kívántak emelni kegyeletes tanúságtételül a Tőle átvett szellemi örökségről, s hálás elismeréseül annak a szoros kapcsolatnak, amely saját tevékenységüket az Ő áldásos munkásságához fűzi.

Pecz Samu, a magyar építőművészet egyik klasszikusa abban a korszakban, amelyben a magyarság óriási munkával s teljes erejével nemzeti életének kiépítésére vetette magát. Napjaink jobb sorsra érdemes, szenvedő nemzedéke alig tudja magát belegondolni abba a még csak félmúlt időbe, amikor a történelmi körülményei miatt visszaszorított magyar nemzet, úgyszólván szemeink előtt, alig néhány évtized alatt, hosszú évszázadok elmaradt alkotásait pótolta. A virágzó integer Magyarország minden részében szorgalmas, lázas munka folyt; amerre az ember járt, a fővárosban és a vidéken, templomok, iskolák, középületek, paloták emelése, korszerű technikai berendezések létesítése ötlött szemünkbe épp oly megkapóan, mint az egész ország fellendülése. A nagyszerű szervező munkában az ország széppé, s népe boldoggá tétele közakarat volt. Ennek a kornak szépsége abban állott, hogy az emberek hittek az eszmék diadalában, s hittek abban, hogy az ország fel fog virágozni. Ez a szellem a nemzet életének egész életét besugározta. Az országban gyarapodott a műveltség, nőtt a vagyon, emelkedett a szépnek és a nemesnek tisztelete. Ezt a fejlődést

napjai, amelyeken közös érzéseinknek kell megnyilatkozniok, amikor ezrek és tízezrek gyűlnek össze valamely téren, hogy nagy, közös, nemzeti érzéseiknek kifejezést adjanak. S ezekhez a nemzeti és helyi ünnepekhez terek kellenek, amelyek önmagukban, valamint elhelyezésükben, a város többi részeivel való összefüggésükben, tehát felvonulási útjaikkal alkalmasak ilyenfajta megnyilatkozásokra. Sőt amelyek a maguk monumentalitásában a tömegek jelenléte nélkül is kifejezzék annak érzésvilágát, közös szellemét. Ez ugyancsak az építészek feladata, melyek megoldásához művész, építőművész szükséges.[1]

Más feladatok! Nemcsak azért élünk, hogy dolgozzunk. Pihenünk is! Sűrűn lakott városrészeinknek szüksége van olyan terekre, amelyek árnyas fái alatt felléleghetik a város lakossága akkor is, ha nincs ideje arra, hogy a környék erdőibe kiránduljon! Ezeknek kertészi alakítása a kertészek feladata — de térbeli megformálásuk, építészi körülfogásuk építészi feladat. Példa erre a csodálatosan szép Parc Monceau Párizsban, ahol a hatásnak egyrésze a bájos kertet körülölelő lakóházakban rejlik.

Külön kell megemlékezni a hegyoldalakra épülő városrészek megtervezéséről! Itt a tervezés munkája ugyan a rajztábla sík felületén folyik, de a terv a valóságban a háromdimenziós térben valósul meg. A papíron a rétegvonalak segítségével járható úthálózatot tervezhetünk s annak vonalzása mentén ugyan olyan beépítést írhatunk elő, mint a síkon. Hogy az eredmény minő lesz, azt sok szerencsétlen végű városszabályozásból láthatjuk. A tanulság az, hogy ilyen esetekben a várostervezőnek élénk *térbeli* fantáziával kell dolgoznia s képesnek kell lennie arra, hogy elképzelje a hegyoldalban felépülő város háztömbjeinek összhatását s képesnek kell lennie arra, hogy ezt az összhatást a beépítési szabályzat előírásával biztosítsa. Ehhez kifejezetten háromdimenzióban gondolkodó városépítő művészre van szükség.

Ha pedig végül a várost mint összalakulatot nézzük, akkor hamarosan egész sorát látjuk meg az olyan feladatoknak, melyek megoldásában a művészi érzék mellőzhetetlen. A várost fel lehet osztani beépítési körzetekre, melyek fokozatosan csökkenő magassággal nyulnak a perifériák felé. — Azonban tévedés volna azt hinni, hogy a két különböző jellegű beépítési övezet érintkezése, elhatárolása egyszerű mértani vonal lehet! A kétdimenziós papiroson ez valóban így lehet, de a háromdimenziós valóságban ebből igen súlyos szépséghibák keletkeznek, amelyek legismertebbjei (a budapesti) a tűzfalak! Ilyen helyzetek megoldása a tervező városépítőművész jelentős feladatai közé tartozik.

De még más értelemben vett átmenetek megteremtéséről és kialakításáról is kell gondoskodni. Ilyen eset például valamely széles utcának összeszűkülése, vagy egy sugárút betorkolása. Ilyen és sok hasonló esetben a puszta számítás nem vezethet kielégítő eredményekhez, itt a helyzet térbeli egészének erőteljes átérzésére van szükség, mert e nélkül kielégítő eredményt nem lehet várni, sőt azok az örökké bántó jelenségek következnek be, amelyekben nehezen lehet később jávításokat eszközölni.

Épp ezek az esetek, amelyekben különösen szembeszökő, hogy a városrendezés feladatai mennyire építésziek, hogy azok a rajztáblán el nem intézhetők! Távlati vázlatok, de még inkább agyag- és plasztilinmodellekre van szükség, mert csak ezekkel tisztázhatók azok a kérdések, amelyek megoldása nélkül forgalmi értelemben ugyan kielégítő városok keletkezhetnek, de megjelenés tekintetében azokhoz a sivár városokhoz jutnak, melyekből túlsok épült a közelmultban. Egészen biztos, hogy a város jelentős pontjának beépítési módozatait a várostervezőnek háromdimenziósan is meg kell oldania, az idekerülő háztömböknek plasztikus felvázolása elkerülhetetlen, mellőzhetetlen. A városrendező művésznek úgyszólván meg kell terveznie a szóba jövő épületeket, illetve azok térbeli megjelenésének vejét, tömeghatását. Az pedig minden kérdésen és vitán felül van, hogy ehhez építőművésznek kell lennie, mert csak így vállalhatja ezt a feladatot, csak így ítélheti meg a tervezett tömegeknek, tereknek hatását.

IV. Végül nem szabad megfeledkezni egy igen fontos tényről, tudniillik arról, hogy a városépítő csak a legritkább esetekben, száz közül még csak egyben sem! — tervezhet a szűz és érintetlen talajra. Olyan önmagában egyedül álló eset, mint az ausztráliai főváros esete, hol a pusztaság közelébe kellett a várost tervezni, nem lehet a városépítő tudomány alapja. Úgyszólván kivétel nélkül arról van szó, hogy már meglevő város bővítési avagy szabályozási tervére van szükség. És ilyenkor nem az a feladat, hogy a tudományosan megállapított elveket a maguk legteljesebb tisztaságukban alkalmazzuk, hanem sokkal inkább arról, hogy az adott viszonyok között azokat a lehetőségig megvalósítsuk. A városépítő tudomány és alkalmazott segédtudományok adataival kalkulus tárgyává tehetjük a mai szükségleteket, de ezeket a meglevővel kell összeegyeztetnünk, a régi várossal kell egységbe hoznunk. Arra kell gondolnunk, hogy a meglevőnek jellegzetességét, kulturális értékeit el ne pusztítsuk, hanem a lehetőség határain belül megóvjuk. S nem hisszük, hogy értelmes ember azzal a követeléssel lépne fel, hogy a régi szépet kíméletlenül fel kell áldozni a mainak. De a két szempont összehangolásához nem elég a mai követelmények ismerete, racionális alkalmazása, hanem szükséges a régi építészet értékeinek beható ismerete és sok művészi tapintat, bizonyos ösztönös érzés, amelyet csak hosszú évek tapasztalatai, speciális tanulmányai adhatnak meg. Különleges készségekről van itt szó, amelyek az építőművésznek nevelésbeli és hivatottságbeli sajátjai, amelyek másokkal nem pótolhatók.

Hogy mindez nemcsak a magam saját egyéni felfogása, azt legjobban bizonyítják a szeptemberben Rómában megtartott XII. nemzetközi város- és lakásépítési kongresszus tárgyalásai, melyek során az erre a kérdésre vonatkozó előadások egész sorát tartották a világ minden részéből összesereglett szakemberek. S egységesen kialakult az a felfogás, hogy a régi, ösztönösen épült városrészeket meg kell őrizni, meg kell menteni, a mai fejlődést pedig oly módon kell irányítani, hogy ez megtörténhessen. E kérdésre, úgy hiszem, lesz még alkalmam visszatérni, annál is inkább, mert azt hiszem, azok magunk részére igen fontosak, mind Budapest szempontjából, mind pedig vidéki városaink szép régi negyedeinek megmentése szempontjából.

V. Gondolatmenetem végéhez értem. Igyekeztem megvilágítani azt a kérdést, hogy építőművészeink miért foglalkoznak városrendezési feladatokkal, hogy városaink miért bízzák azok megoldását egész helyesen az építészekre. Az elmondottakban kidomborítot-

[1] *Pirovits Aladár* a M. M. É. E. Közlönye f. évi 244. o. a Kossuth Lajos-tér kevéssé sikerült mivoltát is érvei közé sorozza. Úgy találja, hogy azért nem szép, mert az azt körülépítő művészek nem voltak tekintettel az Országházra. Nos, a dolog nem ilyen egyszerű. A tér hibás, mert annak határvonalait olyan valaki rajzolta fel, aki az építészethez nem igen értett s csak azután jöttek az építészek, akik egyrészt egymásról mit sem tudtak, tehát munkáikat össze nem hangolhatták, másrészt pedig egymástól két évtizednyi időbeli távolságban alkottak! A helyes eljárás ilyen esetben az, hogy *egyetlen* építőművészi *egyéniség* felvázolja a tér körülépítésének módját, tehát a térfalak sziluettjét, sőt esetleg a térfalak reliefjét is, s a hatóságok az egyes épületekre nézve ezt a körülírást kötelezővé teszik, úgyhogy azok az építészek, akik az épületeket tervezik, tulajdonképen a teret megtervező építész gondolatait valósítják meg, a maguk művét annak rendelve alá. A régi városokban erre nem volt szükség, mert azokban egy tér egységes építészi hangulata az ösztönös közös érzésből fakadt, amelyet nem kellett kötelezően előírni. Szeretném tudni, hogy Hauszmann a maga artisztikus érzésével a Kúria gazdagságával miként alkalmazkodott volna a mai földmívelésügyi minisztérium palotát mímelő, inkább kaszárnya jellegű épületéhez? Hogyan látta volna előre a Révész és Kollár-féle *palota* szobrászmunkáinak nyugtalan tombolását?

példákkal harcolni, bár ez is elég lenne. Megelégszem néhány név és eset felsorolásával. Köln városa a háború után nagy, az egész világon mintaszerűnek elismert és a *Lex Adenauer*rel életbe léptetett városrendezési műveletét Fritz *Schumacher* hamburgi építész öntötte formába. A stockholmi kritikus *Sluizen* átjáró szabályozására a legjobb tervet Ragnar *Oestberg*, a stockholmi városház megalkotója készítette. Rotterdamban egy nagy tér megoldásának legjobb tervét *Berlage* készítette. Róma város fejlesztési tervét az igen elismert építésztanár *Piacentini* dolgozta ki. A berlini Alexander-Platz problémáit épp úgy építész oldotta meg, mint a stuttgarti pályaudvar terének fogós kérdését. A magunk nagy városépítészeti pályázatain építészek nyerték el a babért. Szombathelyen *Wälder* Gyula, Pécsen és Győrben *Dörre* és *Weichinger*. S ne feledkezzünk meg a belgrádi városrendezési pályázatról, melynek győztesei dr. *Lechner* Jenő és *Wargha* László voltak.

De mint mondottam, ezeken a tapasztalati tényeken kívül a dolog természetéből folyó belső okok is azt bizonyítják, hogy a városrendezési feladatok megoldására az építész hivatott, sőt egyenesen szükségessé teszik az építész munkáját.

Egy jelentős kérdést teszek fel: mi a város? Vajjon a város vasúti sínhálózathoz hasonló forgalmi berendezés, avagy az emberi élet céljait szolgáló települési forma? Egyszer már kérdeztem: a forgalomért vagyunk — avagy a forgalom életünk egyik jelensége csak? Úgy tetszik, az utóbbi az igaz, úgy tetszik, a város egy sajátos életformának alkalmas színpada, játszótere, amelyben a forgalomnak is meg kell adni a maga helyét, a legjobb megoldását a többi szükségletek mellett.

Az építőművészetről, annak művészi mivoltáról lévén szó, nem akarom annak összes feladatait felsorolni, nem akarom részletezni, mit követelünk egy lakóháztól stb., gyakorlati értelemben higiéné szempontból. S így a városépítő művészet feladatainak nomenklaturáját is elhagyhatom. De aminthogy a ház több, mint lakógép, úgy a város is több, mint pályaudvar, amely forma szerint lehet kitűnő, de mint tartózkodási hely, sivár. A város nem lehet pályaudvar, a városnak lakályosnak kell lennie.

Meg kell adva lennie annak a lehetőségnek, hogy a forgalom lüktetését kikerülhessük, megtaláljuk a nyugalmat és békét, ahol dolgozhatunk, koncentrálhatjuk magunkat és ahol megpihenhetünk, ahol munkánkból kikapcsolódva puszta emberi életet élhetünk. Ha a főutcákon a legelső követelmény az, hogy az ott lezajló forgalom minél símábban bonyolódhasson le — s hogy ezenfelül amerikai tapasztalatok szerint az utcamenti házak használóinak saját forgalma le ne foglalja az egész utca terét és meg ne fojtsa az egyéb forgalmat — ha tehát itt ezeket a szükségleteket kell kielégíteni, úgy a város többi részén — éspedig 4—5 emeletes legnagyobb beépítés mellett a város legnagyobb részében — az a fontos, hogy az utcák és terek vonzók legyenek, azaz járhatók, a helyi forgalmat mindenképen kielégítők, de amellett és ezenfelül olyanok, — hogy azokban jól essen az élet, azokban jól érezze magát az ember, mert hiszen *az ő kedvéért épült a város*. A mult század bevezetőben említett csendes, de sivár utcáiról, városrészeiről ezt nem lehetett elmondani, épp ebben különböztek a középkori várostól. Az ok: az, hogy ezeknek formálásakor az építész nem működött közre. Szerepe mindössze az lehetett, hogy a már kiszabott hangsúlytalan hálózat egyes telkeire házakat tervezhetett — és még ez sem volt mindenkor így, mert a házak nagyrészét a leglelketlenebb kiuzsorázó építőspekuláció emeltette az építőművészek közbejötte nélkül. Míg a középkori városok minden hiányosságuk mellett is érző emberek alkotásai voltak, addig ezeket a városrészeket a ridegen számító agy faragta. Ez persze nem jelenti azt, mintha a középkori módszereket kellene újra bevezetnünk! Isten ments! Hiszen azok a városok ma úgyszólván lakhatatlanok — de viszont az a lélekteljesség és melegség, amely bennük megnyilatkozik, kell, hogy célunk legyen. A mult századbeli — s természetesen ma is uralkodó kalkulusbeli ridegség helyére azt az emberi érzést kell ültetni, amely a régi városokat jellemezte, anélkül, hogy azok hibáit csupán külsőségként alkalmazzuk. S ezt a követelményt igen jól lehet egyesíteni a mai város követelte nagyvonalúsággal, amelyben a házsor egységessége a főcél s a kis, apró elemekből való házsormozaik Európa vezető országaiban már teljesen túlhaladott dolog (nyolc méter homlokzatszélességű házat ma már csak nálunk szabad építeni!).

Épp ezért van a város kialakításához, megtervezéséhez szükség az építészre. Egy utca szélessége arányai révén, útburkolatának minősége folytán lehet igen jó forgalmi út — más kérdés az, hogy mint az élet egyik színtere, kielégítő és boldogító-e. A forgalom kétdimenziójú — az élet pedig háromdimenziójú. Az utca jóléső mivoltát szélességének és magasságának arányai határozzák meg. Példa: az Andrássy-út ritmikusan változó szélességi és magassági viszonyai, illetve azoknak szakaszonkénti helyes meghatározása, a szegedi Széchenyi-tér megnyerő térarányai, s így tovább.

Meghatározhatja-e ezeket a mérnök? Tisztázzuk ezt az elvi kérdést. Az építész munkájának, alkotásának jellegzetessége a háromdimenzióval való operálás, a térbeli alkotás. *Az építész a teret formálja.* Ez művészetének legjellemzőbb lényege. A mérnök viszont a síkban gondolkozik. A sík felosztásával és megszervezésével kapcsolatos feladatoknak él s a síkot csak a maga problémáinak szerkezeti megoldásai kapcsán hagyja el. Utat épít, hidat szerkeszt, csatornát boltoz. Mindezeknél a létesítményeknél a magasságbeli kiterjedést a szerkezet írja elő és korlátozza. A harmadik dimenzió szerepe elenyésző, jelesül akkor, ha a feladatainak a két másik dimenzióbeli terjedelmével hasonlítjuk azt össze (n. km.: n. m.). Az építészetnél viszont a magasság szerepe igen jelentős a szélesség és hosszúsághoz képest. Műve a háromdimenzió sajátos összhangján épül fel (n. m.: n. m.). A városépítésben egy bizonyos közbeeső helyzet alakul ki. A város terjedelme ugyan *n.* km, a magasság pedig *n'* méter, azonban a városépítő elgondolta és tervei alapján megszülető terveken belül az arányszám mégis az építészi rangsoron belül fekszik és nem a mérnöki rangsorban áll: mert a várost nem mint egészet érzékeljük, hanem mint kisebb térbeli egységek egymásutánjából összefűződő egészet.

Mint a történelmi példáknál is látjuk, ezeknek az összefűzéseknek, ezeknek az arányoknak meghatározása nem a tiszta ész kérdése. Ezek olyan feladatok, melyek a művészi elhivatottságot követelik, amelyekhez építészre van szükség, aki a háromdimenziós térbe képzeli bele a létesítményeket.

Mondhatná valaki, hogy az utcák beépítési magasságának elvi meghatározása sem tisztán művészi kérdés, hanem százféle meggondolás, úgymint: demográfia, gazdasági stb. természetűek eredménye. Viszont konkrét esetben a számszerűen kiadódó adatoknak végső, finomabb művű meghatározása igazán művészet kérdése. Azonban éppen, mert a város több és más, mint forgalmi sínhálózat, a problémák egész sora tisztára építészi munkát követel. Ennek bizonyítására néhány esetet sorolok fel.

Vegyük az egyik főutcát, mely a város szívéből kivezet a lakótelepek felé! Vajjon ideális megoldás-e az, ha ez az utca megszakítatlan nyílegyenes vonalban fut sok kilométeren át célja felé? Hosszát elviselhetővé csak megszakítások tehetik, vonalába iktatott és főként melléje fűzött terekkel. Ezeknek helyét nagyjában racionálisan állapíthatjuk meg — részleteiket, terjedelmüket, formájukat, magaságukat azonban művészi értelemben kell mérlegelni, hogy hatásuk meg legyen. Ez jellegzetesen építészi feladat.

Lássunk néhány más nagyjelentőségű részletet! Nemcsak a köznapnak élünk, nem veszhetünk el egyéni munkánk elszigetelt kis körében. Életünknek vannak ünnep-

zat a szükségletek megnövekedtével tovább fejlesztették, toldozták s megtalálták a lehetőségét annak, hogy a megfoltozott ház használható is legyen. A házak elhelyezése, a tekergős utcákba való fogása és rendezése távol áll a mi mai követelményeinktől, de elvitathatatlan az is, hogy igen sok, sőt mondhatni a legtöbb esetben ötletes, találó és művészi egészet teremtő. Itt nem az összefogó városrendezési terv racionalitása uralkodott, hanem a város jellegének ösztönös művészi érzése, ami meg volt minden mesterben, minden polgárban. Ez a művészi ösztönösség nem pótolta, hanem helyettesítette a tervszerűséget.

A következő periodusban, a renaissance nagy polgárvárosaiban, a városi polgárság önérzete és büszkesége egyes pontokon más geometriai értelemben szabályosabb, racionálisabb tereket, térösszefüggéseket teremtett és öntetett egyes művészekkel formába, — nevezetesen az olasz és francia városokban. A legklasszikusabb példa a római Piazza Campidoglio, Michelangelo grandiózus alkotása.

Még később, magunkhoz még közelebb, — a változott társadalmi viszonyokkal, — a régi, középkori városmagon túl igen sokszor, de elsősorban természetesen a fejedelmi székvárosokban, — a XVII. század vérzivatarai után — újszerű alakulatok következnek: hatalmas, nyílegyenes főutak, melyek a palotához vezetnek s onnan szabályosan szétsugárzó utak. A legjellegzetesebb példa erre Karlsruhe. Később a XIX. század elején, a népesedés rohamos gyarapodásának kezdetén a városmagból a nyílt mezők felé törő nagy sugárutak rendszere kap lábra. A legszebb a párizsi példa: a Rue de Rivoli s eltolt tengelyében az Avenue des Champs Elysée: melynek célja az Etoileon, a nagy napoleoni diadalív és az e körül elgondolt császári város.

E nagy városépítő alkotások mögött két tényezőt látunk: a fejedelmet, akinek akaratából a terv megszületett *és a nagy művészt, aki a tervet teljhatalommal megvalósította.* E rövid elmefuttatás keretében nem akarnék neveket felsorolni, már csak azért sem, mert hisz azok közismertek, a fontos az elv. Hatalmas akarású kiinduló pont, a megvalósítás ténye pedig *művészi cselekedet.*

És vajjon miben áll ez? Csak az alapvonalak meghúzásában és kitűzésében, ebben a kétdimenziós mérnöki műveletben? A Rue de Rivoli csak azért szép, mert nyílegyenes, csak azért szép, mert aszfaltja páratlanul síma? A Place de la Concordet a világ egyik legszebb terévé csak nagysága és útburkolata teszi? Akkor talán a budapesti Tisza Kálmán-tér is számot tarthat ilyen megbecsülésre! Avagy, hogy hazai példát idézzünk: miért, hogy a szegedi Széchenyi-tér annyira sikerült? Csak síkbeli méretei folytán?

Vajjon lesz-e valaki, aki ezt állítja? Vizsgáljuk meg a kérdést kissé alaposabban. Itt van a legnemesebb, a legfinomabb művű tér: a velencei Szent Márkus-tér. Ki nem élvezte páratlan szépségét? És ki nem tudja, hogy varázsának titka nemcsak terjedelmében, símaságában, kellemes járhatóságában — tehát a racionálisan megfogható elemeiben — van, hanem a térbeli, tehát háromdimenzionális mivoltában. A szélesség, hosszúság — és a térfalak magasságának háromdimenziós együttese — hatásának titka. Ha a Prokuráciák alacsonyobbak vagy magasabbak lennének, ha azok formaisága más volna, — a térnek összhatása is egészen más lenne.

Avagy idézzünk emlékezetünkbe egy másik olasz példát: a római Piazza Campidoglio nemes veretű térhatását. A két Michel Angeloi palota méretei — tehát sziluettje — mint a tér oldalfala, milyen muzikálisan hangzik össze a capitóliumi palota arányaival. És e nagyvonalú kompozíciót kiegészíti az oldalsó paloták építészi formáinak mélyzengésű muzsikája, hogy végül a páratlan hatást megteremtse. A további finomságokról nem is szólva! pedig a trapézformájú alaprajz optikai hatása döntő fontosságú! s minő nagy szerepet játszik az emberi lépték. Ezt legjobban bizonyítja az, hogy a Bernini-féle Szent Péter-templom nagysága ellenére sem sikerült. Itt is meg van a trapéz alaprajzainak távlati finomsága, viszont a tér nagyságát csak akkor vesszük észre, ha bejárjuk; optikai értelemben óriási mivolta nem hat, mert egyfelől a templom hatalmas méretei nem kerültek szerencsés viszonyba az oszlopcsarnokokkal, másfelől viszonyuk az emberi léptékhez nem érvényesül, amit viszont a capitóliumi palotáknál Michel Angelo eltalált.

Mindebből azonban az következik, hogy a méretek önmagukban nem elégségesek. A városépítő művészet racionálisan fel nem mérhető és le nem vezethető. A városépítésben olyan inponderabiliákkal kell számolni, melyeket az agy nem tisztázhat, melyek sajátos érzéki felkészültséget kívánnak. Egy városépítészeti műremekben, egy városépítészeti téralkotásban több van, mint racionális, papíron elvégezhető számítás, mennyiségtani értelemben összegezhető elemek együttese. *Művészetről van itt szó — melyet a tiszta ésszel pótolni nem lehet.*

Ez az, amiről a XIX. század racionalizmusában megfeledkezett akkor, amikor a vonalzóval dolgozó és a számoló kitűnő mérnökre bízta a városépítést. S ez az, amit ma már, csekély kivételeket nem tekintve, mindenki elismer.

III. Az ellenvélemények igen kézenfekvő érvei jelentkezhetnek ezen a ponton. És joggal! A helyzet eltolódott és megváltozott, mondják. „A velencei Piazzan mindig csak gyalogközlekedés volt és ugyan úgy a capitóliumon — ezek a műalkotások tehát a mai forgalmi viszonyok közepette nem mértékadók. A párizsi Place de la Concorde a mai forgalmat ugyan kielégíti — de ez csupán csak véletlen, mert hiszen alkotója, Gabriel, erre nem számíthatott. És így tovább. A mai városépítő előtt toluló problémák ilyen tisztára művészi eszközökkel meg nem oldhatók."

Valóban így is van. A városépítés ma sokkalta összetettebb feladattá nőtt. A városi utcának ma nemcsak az a célja, hogy szép, ünnepélyes térkompozíciót adjanak, — hanem elsősorban az, hogy a máris óriásivá nőtt forgalmat lehetővé tegyék. Ma elsősorban az a fontos, hogy mozogni tudjunk, nem pedig az, hogy szemlélődhessünk, az arányokat élvezhessük, — mert erre a mai élet forgatagában nincs időnk. Az utca szélességét nem szabad a kellemes magassági arányoktól függővé tenni, — hanem az azon mozgó forgalmi eszközök óránkénti számától. A mellékutcákban a fontos az, hogy az ott felépített lakóházakat bőséges napsugárral és levegővel láthassuk el és így tovább. A tudományos módszerrel megállapítható tényezők a lényegesek!

S mindez igaz. Mind ennek a megállapítása a városrendezés segédtudományainak feladata. E tények és adottságok nélkül el nem indulhatunk. A demográfia, szociológia, a forgalom tényezőinek ismerete, gazdasági meggondolások alkotják a városrendezés alapvetését. A statisztikai adatok roppantul fejlett összessége nélkül a városrendezés terén ma már nem dolgozhatunk. Azonban ezekre a mérnöknek épp úgy szüksége van, mint bárki másnak, aki városrendezési kérdésekkel foglalkozik. De ezeket az adatokat nem a mérnök hordja össze, hanem a statisztikus és a mérnök épp úgy a statisztikustól kapja azokat, mint bárki más. Ő csak alkalmazza az adatokat, okszerűen felhasználja a bennük jelentkező lényeget.

Már most azt kérdezzük, vajjon valóban csak a mérnök ért-e azok felhasználásához? Vajjon az építész-mérnököt pallérozottsága és iskolázottsága erre nem képesítik. Vajjon az építész a statika tudományának hasonló adatait és módszereit a maga feladatainál nem alkalmazza-e? Legfeljebb munkamegosztási szempontoknál fogva segítségül hívja a mérnököt, hogy a maga sajátos készségeinek alkalmazására több ideje maradjon.

A mai városrendezési kérdések bonyolultabbak és összetettebbek, mint a régiek voltak, még sem lehet azt mondani, hogy az építész sajátos készségére adott megoldásnál ma már nincs szükség. Nem akarok empirikus

forgalom síma lebonyolítása égető szükséggé lett. Ilyen pusztára materiális magyarázattal nem lehet az életjelenségeket megvilágítani. A mai ember a várostól még egyebet is kíván, mint azt, hogy az a forgalom kifogástalan lebonyolítója, ideális forgalmi pálya legyen!

Hiszen *nem azért élünk, hogy a forgalomban részt vegyünk, — hanem azért van forgalom, mert élünk* és pedig intenzívebben élünk, mint elődeink.

Budapest az utolsó száz év alatt kisebb jelentőségű vidéki városból európai viszonylatban is nagyvárossá fejlődött. De míg száz éven át Csáky szalmája számba ment az, hogy ez a fejlődés miként pereg le, hogy hol, ki, miként teszi csunyává, rúttá és kellemetlenné ezt a szebb jövőre szánt várost és annak pompás természeti adottságait — addig újabban mindinkább felébred az abban kicsúcsosodó városi lelkiismeret, hogy széppé kell tenni Budapestet s javítani kell az elmult század okozta hibákon... Ez a változás, az érdeklődésnek ez a felébredése jelentkezik a napilapokban, a hivatalos ténykedésekben, a Városházán és a Közmunkák Tanácsa üléstermében, de nem utolsó helyen abban, — úgy látszik a műszaki körök előtt kevéssé ismert tényben, — hogy gróf Klebelsberg Kuno megalkotta a Műegyetemen a városépítészeti tanszéket s azt oly kitűnő szakemberrel, mint amilyen Wargha László, töltötte be.

A városrendezés művészi követelményei immár köztudatba léptek, olyannyira, hogy már ellenzőre is akadtak *Pirovits Aladár* mérnökkartársunk személyében, aki harcos cikkben fejtette ki, hogy a városépítés nem művészi feladat, hanem tudományos és éppen ezért a mérnök dolga, nem pedig az építőművészeké. Bonyolult logikai levezetésekkel, súlyos fogalmi meghatározásokkal indult harcba e tételéért s tudományos jellegű szemlélődésein túl némikép már személyi ízű kritikai nyilatkozatokkal igyekezett e kérdést tisztázni, igyekezett bebizonyítani, hogy a városépítő csakis mérnök lehet, más ehhez nem érthet. Természetesen nincs szándékomban Pirovits Aladárral vitába bocsájtkozni s főként nem kívánom az ő módszereivel bebizonyítani azt az épp oly kevéssé logikus ellenkező tételt, hogy a városrendezési kérdésekben csak építészt illethet meg a szó s a mérnökre nincs szükség! Mindamellett hozzá szeretnék járulni a nagyfontosságú kérdés tisztázásához és pedig annál is inkább, mert hiszen Pirovits Aladár egyízben már elismerte azt, hogy építész létemre van jogom e kérdésel foglalkozni.[1]

II. *Városépítő művészet* — a fogalom, mint ilyen — aránylag új. Elsőnek Camillo *Sitte* híres könyve idézte. A nemzetközi építészkongresszusokon angol kezdeményezésre 1908 felé kezdtek e kérdéssel foglalkozni és ugyancsak angolok rendezték az első nemzetközi megbeszéléseket a városépítésről. *Brinckmann* könyve a városépítésről még csak általános tapogatódzás. *Gantner* veti fel a tipológia kérdéseit először. Uj eszközt kap a városépítészeti kutatás a világháború után a légi fotografiában.

Azonban vajjon ez azt jelenti-e, hogy a városépítészet, a város tudatos formálása előbb nem létezett? Ki hinné ezt! A szabályos hippodameikus városról Aristoteles óta hallunk s klasszikus példája Miletos volt. A rómaiak Urbs quadratája minden római városalapítási elv kiinduló pontja volt. A legutóbbi XII. nemzetközi városépítési kongresszuson láttuk a császári Róma márványba vésett szabályozástervének egyik részletét. Viszont a városépítés mesterséges művészete, mint önálló emberi tevékenység, csak a legújabban lett tudatossá s ezzel kapcsolatosan vált el az egyéb építési tevékenységtől. Nem érdekesség híján való ennek okait kutatni, okait kimutatni.

Igen jellemző az, hogy Camillo Sitte mikor lépett a nyilvánosság elé nagyhírűvé vált könyvével. A nyolcvanas évek derekán, az európai városok rohamos felnövekedésének, kiterjedésének időpontjában, e fejlődés egy bizonyos részletének befejeztével: akkor, amikor a régi városmagok köré az új városrészek hatalmas gyűrűje burjánzott fel — például Bécsben — ahol a várfal és a külső Gürtelen kívül fekvő bájos falvak közé sűrűsödtek az új negyedek. Mik e kor városalakulatainak jellegzetességei? A sakktáblaszerű egyenletesség, az utcák sivár azonossága. Bécs vagy Budapest ilyen jellegű városrészeiben az utcáknak annyira nincsen karaktere, hogy az utcanévtáblákat fel lehetne cserélni és ezt csak nehezen vennők észre. Sakktáblák átlós utcákkal, ez volt a rendszer. Csupa józanság, esztétika és más meggondolások nélkül. Városszabályozás egyszerű földmérő munka alapján, vonalzóval és háromszöggel az irodában felhordva s a helyszínen lánccal és léccel kitűzve. Ezekben a városrészekben Európaszerte nincsen hangsúly, nincsenek építészeti értelemben kiemelt térformák, képzett részek. Mert a szélességben és magasságban nem differenciált utcák tömkelegében, az átlók metsződésében formált kerek és oktogonális terek térélményt nem jelenthetnek. Az utcák haladnak mintegy céltalanul. Kezdőpontjukat a régi város valamely véletlenje határozta meg — végpontjukon nincsen semmi, ami pillantásunkat magához vonná. Ki nem ismerné ezeket a határtalanul szomorú, lehangoló negyedeket, a polgári és kispolgári élet szürkeségének kereteit, avagy a proletárnegyedek lélekölő tompaságát? Nem szükséges ujjal reá mutatni a budapesti Erzsébetváros és Terézváros ilyenképen alkotott részeire: a *Csikágóra*, avagy az Andrássy-út és Podmaniczky-utca közé ékelt tömbökre. Bécsben a Mariahilferstrassetól északra fekvő városnegyedre, Münchenben a Gärtnerplatz környékére, avagy a Königinstrassetól északra fekvő negyedre. Lakóikat csak sajnálni tudjuk s óvakodunk attól, hogy valaha is ide kerüljünk lakni. Lesujtóbb kritikát adni ennél nem lehet!

Camillo Sitte a régi német és osztrák városok ismerője és lelkes csodálója az ilyen városépítő módszerek ellen tiltakozott, reámutatott ez irány tűrhetetlenségére és a régi városok szépségét idézte. Ez igen sokatmondó tünet. Mert az a városépítő irányzat, amely könyvét kiváltotta, a mérnöki hivatalban, a városok szabályozási mérnökeinek rajztábláin született a szögmérő és lénia nyomában.

Menjünk hátrább a történelembe és figyeljük meg, hogy mit találunk az előző korokban, lássuk összefoglalóan a tipikus európai városképet. A város szíve csaknem mindenütt a jellegzetes középkori város: vásártér, városház, templom s ekörül csoportosulva, sűrűn összeszorulva a lakóházak tömbjei, melyeket a falak gyűrűje nem engedett rövidebbre, szélesebbre növekedni. A gyakran megismétlődő városfaláthelyezések után rövidesen az új körzetben ugyan ez a fülledtség ismétlődik meg.

Mai szemmel nézve, ezek a városok *„rendetlenek és egészségtelenek, a forgalom legelemibb igényeit sem kielégítők!"* És mégis sajátos varázsuk alól a legmaibb ember sem tud szabadulni. Festői szépségük, változatosságuk a legelfogultabb s csak a ma szempontjából ítélkezőt is megkapja. A legnagyvárosiasabb ember is szívesen elbarangol bennök s élvezi azokat a meglepő képeket, amelyek utcasarokról utcasarokra adódnok. Bizonyos az, hogy mai értelemben vett tervszerűségről itt szó nem lehet. De az is tagadhatatlan, hogy bizonyos elvek itt is uralkodtak, nevezetesen az, hogy minél többen elférjenek a szűk területen — s az építőmesterek, mint maguk a házak polgári építtetői valami sajátos ösztönnel, a maguk viszonyai szerint kitűnően — sőt elmésen oldották meg feladatukat. Ha, mai szemmel nézve, a házak úgyszólván lakhatatlanoknak, sőt megengedhetetleneknek tűnnek, nem lehet tagadni, hogy a maguk módjára megszabott feladatoknak kitűnő megoldásai. S külön figyelmet érdemelnek azok az erőfeszítések, amelyekkel az egyszer megépített há-

[1] V. ö. Városi Szemle 1928 január—márciusi szám, ahol Pirovits Aladár: „Milanó policentrikus nagyváros" címen *gondolatról-gondolatra követte* Dr. ing. Bierbauer Virgilnek Városépítészi tapasztalatok Milánóban címen a M. M. és É. E. Közlönye 1927. évf. 255—259. oldalain megjelent *eredeti tanulmányát, és annak egész gondolatmenetét magáévá tette.*

pályaterve igazolja. Ez a templom úgy alaprajzban, mint felépítésben teljesen eredeti. Elüt minden conventiótól. Belső térhatásában, szövevényes boltozatrendszerével valósággal mestermunka. Éppen ezekben a boltozatrendszerekben rejlő szerkezeti nehézségek késztették Pecz Samut arra, hogy szakítson hagyománnyal, megszokással és a normális csarnoktemplom helyett centrális alapgondolaton nyugvó kath. templomot tervezzen. Nagy kár, hogy ez a terve nem épült meg és a főváros egy eredeti, belső térhatásában és külső felépítésében is páratlanul szép katholikus templomtól elesett.

Hét évvel később, 1899-ben ismét feltűnt Pecz egy gyönyörű templomtervével, amelyet a Lipótvárosi zsidótemplom pályázata alkalmából készített. Centrális alaprajza felett ugyanazzal a mesteri bravurral felépített boltozatok emelkednek és zárják hatalmas egységbe az egész templomteret. Sajnos, gótikus felépítésénél fogva, minden centrális elrendezése ellenére is nem zsidó, hanem katholikus templom benyomását keltette és így nem volt díjazható.

Sikerült munkája Pecznek, a minden magyar technikusnak kedves *Gólyavár*-a, mely vetekszik alkotójának tanári népszerűségével. Ha valamely oknál fogva Pecz kútja mostani helyére nem kerülhetett volna, csak a Gólyavár előtti kertben tudnám méltóan elképzelni.

*

A kathedrát Pecz Samu éppen úgy szerette, mint a körzőt. Végtelenül szerény, aki kerül minden társadalmi szereplést és kizáróan művészetének és tanári hivatásának él. Egyike azoknak a tanároknak, akik tudásukat jó szívvel, teli kézzel, pazarul osztják meg tanítványaikkal. Tudásának kincseskamrája kimeríthetetlen. Örömmel, szeretettel osztogatja ajándékát abból évről-évre megújhodó hallgatóságának.

Nem tudom, a Pecz emlékét alkotó művészek tudatosan akarták-e kifejezésre juttatni a kiváló professzorban a tudás fáradhatatlan terjesztőjét, amikor emlékének megörökítésére mintegy szimbólumként a szüntelenül vizet öntő kutat választották? A víz ugyanis nemcsak szomjat csillapít, de minden szerves organizmus életfeltétele is. Ami a fizikai életben a víz, az a szellemi életben a tudás. A professzor a tudomány kútja, amelyből az ifjú nemcsak tudása szomját csillapítja, hanem egész életére szóló boldogulás lehetőségét is meríti.

A tudás terjesztésének is megvannak a maga művészei. Nem minden tanár ért hozzá. Pecz azonban jóval kiemelkedett az átlagon. Tárgyát úgy tudta, mint talán senki más. Mint kiváló konstruktőrnek, az építési szerkezetek a vérében voltak. Mindig és mindenkivel előzékeny, ami amúgy is vonzó egyéniségét még megnyerőbbé tette. Előadásának közvetlensége, sajátos hanghordozása és taglejtése különös népszerűséget kölcsönöztek neki a műegyetem hallgatói előtt. Mintaképe a jó tanárnak. Szigorú, de roppant igazságos. Lelkiismerete nem tudja elviselni, hogy ne érdem szerint osztályozzon. Ezért olyan végtelen türelmes vizsgáztató. Hallgatói tudják, hogy a professzor önmagával szemben épp olyan szigorú, mint velük szemben. Nagy népszerűségének ez is egyik titka.

*

Az alkotóművész, Pecz Samu emlékét legméltóbban a művei — az Unitárius templom, a fasori evang. templom, a Szilágyi Dezső-téri ref. templom, a Közp. vásárcsarnok, a Műegyetemi könyvtár, a várbeli Országos levéltár — örökítik meg.

A professzort azonban ez a kút fogja a feledéstől megóvni. Tanítványai emelték szeretetük és hálájuk jeléül. *Rerrich Béla, Sándy Gyula* és *Bloch Leó* — akik e nemes ügy élén állottak és létrejöttén a legtöbbet fáradoztak — elévülhetetlen érdemet szereztek vele maguknak.

Magyar Vilmos.

A városépítés művészetéről.

Dr. ing. BIERBAUER VIRGIL.

Resumé: Après une recherche bien profonde, l'auteur constate, que les problèmes de l urbanisme sont impossibles à résoudre, ni du point de vue de l'ingénieur, ni sur des bases purement scientifiques. La ville n'est pas seulement la totalité des voies du trafic, mais un cadre special de la vie humaine. Outre les nécéssités, dérivant des données statistiques, existent encore des impondérabilités, just autant importantes. L'urbanisme exige des solutions en trois dimensions, et pour ce devoir il a absolument besoin de l'architecte, car la mentalité de l'ingénieur est par excellence de deux dimensions. Dans ses conclusions finales, l'auteur accepte, que la coopération harmonieuse de l'architecte et de l ingénieur assure les meilleurs bons résultats.

I. Mindenki, aki a napi és szaksajtót figyelemmel kíséri, bizonyos tartalmú cikkek feltűnéséből, megsűrűsödéséből, megritkulásából és eltűntéből bizonyos társadalmi jelenségek, érdeklődések kibontakozását és elsorvadását olvashatja ki. Így a háború utáni újságfigyelő észrevehette azt, hogy a napi sajtó is mind erősebben, mind bővebben foglalkozik az építőművészeti kérdésekkel, mind több hasábot szentel építészeti problémáknak, sőt mellékletein nem egyszer oldalakra terjedő képekben tájékoztatja az építészt újabb eseményeiről az olvasók minél szélesebb rétegeit. Ebben a jelenségben már csak azért sem szabad a véletlent, esetleg a szerkesztők személyi szeszélyét látni, mert ez olyan világjelenség, amely a magyar sajtóig is eljutott. Oka az, hogy korunk művészeti horizontján az építészet mind nagyobb szerephez jut. A mai embert módfelett érdeklik térszükségleteink megoldási módozatai s ezért a ma emberében mind több figyelem nyilvánul meg a térképzés iránt, legyen akár az egyes épületen belül, akár az egyes épület térbeli megjelenésében megnyilvánuló építészetről — avagy éppen egy város épületének összességéből alakuló, a városteret megalkotó városépítő művészetről szó.

Bizonyos, hogy világszerte megszámlálhatatlan azoknak a száma, akiknek nincsen saját lakásuk, akik kénytelenek másokkal megosztani valamely szűk elhelyezkedést, — akik tehát elsőrendű szükséget szenvednek legelemibb életigényük kielégítésében. Ezért fordul a tömegek óriási érdeklődése afelé az építészet felé, amely az ilyen kérdések megoldásával foglalkozik, figyelvén, hogy miként igyekszik rajtok segíteni. Azonban tévedés volna azt hinni, hogy az építészet iránti világérdeklődés a feltétlenül lakástalanok érdeklődésével kimerül. Mindenek előtt lakásszükség más korokban is jelentkezett, sőt katasztrófális méretekben is, de soha nem volt meg az ereje ahhoz, hogy olyan tevékenységet váltson ki, mint ma, — a trianoni határokon túli országokban, ahol a közvélemény a legfelfokozottabb érdeklődéssel kíséri az építészet haladását, harcát a több, jobb és olcsóbb lakásért. Ezt a munkát nemcsak a feltétlen lakásszükség váltotta ki, hanem úgyannyira a mai ember ily természetű igényeinek mind nagyobb megnövekedése. A nagyobb, jobb lakás követelése pedig részben higiénikus természetű, — de ezen felül a mind jobban kifejlődő lelki térszükségletből is ered. Az emberiség mind nagyobb rétegei követelik meg maguknak a nyugodalmas és harmónikus életét. S ezen túl, a magánélet igényein túl — megnövekedtek a közösség térszükségletének igényei is: iskolák, kórházak, városházak és irodaházak, gyárak és üzemek, könyvtárak és színházak alakjában. Mindezek építészeti értelemben jó elhelyezése, megoldása, még a magunk nagy gazdasági bajai közepette is elkerülhetetlen szükségletté változott — és ezért a közérdeklődés gyúpontjában áll.

Ugyan így van az épületek összességéből alakuló városrészrel is. A közönség mindinkább felfigyel, ha ezekről a problémákról van szó, mind több intézkedést, munkát követel, kívánva és követelve a rossznak helyrehozását. De tévedés volna azt hinni, hogy csak azért teszi ezt, mert a forgalom megnövekedett és a városi

43—44. szám. LXIII. kötet. Budapest, 1929 október 27.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA HIVATALOS LAPJA.

OFFIZIELLES ORGAN DES UNGARISCHEN INGENIEUR- UND ARCHITEKTEN-VEREINES OFFICIELLES ORGAN DER BUDAPESTER INGENIEUR-KAMMER — BUDAPEST IV, REÁLTANODA-U. 13—15.

ALAPÍTÁSI ÉV: 1867 TELEFON: AUTOMATA 853—30 GRÜNDUNGSJAHR: 1867.

Mellékletei: „A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének Havifüzetei", a „Technika és Közgazdaság", „Tüzeléstechnika" és az „Ipari Szabványosítás". Hozza a „Magyar Ipari Szabványosító Bizottság" hivatalos közleményeit és szabványtervezeteit.

TARTALOM: **Pecz Samu emlékezete.** *Magyar Vilmos.* 269. l. — **A városépítés művészetéről.** *Dr. ing. Bierbauer Virgil.* 270. l.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK: Pecz Samu emlékkútjának avatóünnepsége. Vig Albert h. államtitkár beszéde. 275. l. Sándy Gyula avatóbeszéde. Lieber Ede tanácsnok beszéde. 276. l. — Értesítés. 276. l. — Új tagjaink. 276. l. — Előadás Szolnok város szabályozásáról. 276. l. — A mű- és középítési szakosztályok együttes üléseinek jegyzőkönyve 1929 szeptember 9-i, szeptember 23-i és október 7-én tartott ülései. 277. l. — Téli tanulmányutak. 278. l. — A műegyetemi oktatás. 278. l.

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA KÖZLEMÉNYEI: Hirdetmények. 278. és 279. l. — Törvényhatósági bizottsági választási elnökök és elnökhelyettesek. 279. l. — A Kamara választmányának 126. üléséből. 280. l. — A Kamara uj tagjai. 280. l. — Hirdetés tagfelvételről. 280. l. — Bányamérnökök elhelyezkedése Hollandia keletindiai gyarmatain. 280. l.

SZAKIRODALOM: Magyar szerzők irodalmi munkássága 1928/29-ben a technikai és ipari irodalom, valamint az ezekkel rokon tudományágak területén. Közli: *Dr. Lósy-Schmidt Ede*, egyleti könyvtárnok. 180. l.

PECZ SAMU EMLÉKEZETE,

Döbrentei-téri Emlékkútja avatása alkalmából.

Pecz Samu, mint alkotóművész és mint tanár, egyaránt igen értékes és eredeti egyéniség. Mennél mélyebben kutatom a lelkét, annál erősebb a meggyőződésem, hogy nála az építészt a professzortól nem lehet elválasztani. Valami ritka véletlen olyan csodásan forrasztotta eggyé a kettőt, hogy külön-külön el sem képzelhetem. A tanárból sohasem hiányzott a jóízlésű építész. Viszont az architektustól nem tudom megtagadni a professzori pedantériát, a pontosságot, a szigort, amely minden épületének homlokzatán, szerkezetén mint egyéni sajátosság vonul végig.

Amilyen jó tanár, olyan kiváló architektus és még kiválóbb konstruktőr. A kathedrán az architektus beszél a professzorból, viszont épületeinek gyönyörű szerkezetei — az építész mögött rejlő tudós professzort árulják el.

Egészen különös módon fejlődött Petz Samu vonzalma — avagy inkább szerelme — a középkori nyerstégla-architektura és a gótika iránt. Ő, akire joggal mondták, hogy gótikus, úgy ismerte az ókori építészetet és annak minden technikai csínját-bínját, hogy bátran ennek a tanszéknek is a tanára lehetett volna. Annak is készült. De a sors a Mátyás-templom építéséhez sodorta és így Saulusból — Paulus lett. De azért nem volt gótikus a szónak schuleki értelmében, akinek — mint munkatársa — környezetében eszmél arra, hogy ő egész lényével, tudós hajlamainál fogva, sokkal közelebb áll a középkori gótikához, mint az ókori görögökhöz. Így lett hűtlen korai szerelméhez — Hansenhez — és lett hódolója örök életére Schuleknek és a gótikának.

A történelmi stílusok között a gótika az egyetlen konstruktiv stílus. Architekturája az alaprajzból és annak szerkezeti felépítéséből fejlődik és épül fel. Csak természetes, hogy Pecz, a konstruktőr, akinek egész építészi gondolatvilága ebből az igazságból sarjad — bárha az antik emlékön nevelődött — egész életén keresztül hű maradt a konstruktív alapon álló gótikához. Architekturája azonban távol áll a történelmi gótikától. Amit ő csinál, az emlékeztet ugyan a német *Backstein-gótik*-ra, de teljesen egyéni zamatú. Jellegzetesen Pecz-architektura. Építőművészi érdemét én éppen ebben az ő eredeti egyéni sajátosságában látom és értékelem. A kezdet kezdetétől fogva — az Unitáriusok temploma és bérházától, a Vásárcsarnok, Gólyavár és műegyetemi könyvtáron keresztül a várbeli levéltárig — nincsen zökkenés, nincsen kisiklás. Az mind nyerstégla, az mind gótizál, de minden téglája, minden vonala a Pecz keze, a Pecz szeme és a Pecz agyának a munkája. Ez a szigorú egyöntetűség, ez a kérlelhetetlen szabatosság, alaprajzszerkezet és felépítési forma között — ez az architektusban megnyilvánuló kiváló konstruktőr és professzor — ez részleteiben és összhatásában a Pecz Samu egyéni architekturája.

Ő az első, aki struktiv alapon a nyerstégla-architekturát modern feladatokra alkalmazza. Amikor nálunk még javában dúl a reneszánsz architektura, a bérházak roskadoznak a sok párkánytól és még több gipsztől, akkor Pecz Samu sima, egyszerű, gótizáló nyerstégla homlokzatokat épít. Alkotmány-u. 2., Kálvária-tér 8., Weinhardt-ház, József-körút. Az idő Pecz Samut igazolta. Az ő gótizáló, sima bérházai ma csaknem *modernül* hatnak. Ma nekünk kedvesebbek, mint a szomszédaik, mert ezek hazudnak. Követ, jólétet, pompát hazudnak. Amazok ellenben szerények, őszinték, mint alkotójuk. Ma is azok, aminek tervezőjük szánta. Egyszerű, ízléses, polgári lakóházak.

Pecz azonban voltaképen nem bérházépítő. A bérházépítés nem vet fel szerkezeti problémát. Neki pedig ilyenek kellenek. Ilyen volt annakidején a Vámház-téri Központi vásárcsarnok és csak természetes, hogy ez izgatta Pecznek képzeletét. A nemzetközi pályázatból Pecz kerül ki győztesnek. Ezek a pályatervek (Ép. Ipar 1893.) professzori alapossággal készültek és csaknem változatlanul kerültek megvalósításra. Ami belőlük elmaradt — a hátsó homlokzat saroktornya, megkapóan sima és egyszerű vonalvezetésével — azt igazán fájlalhatjuk.

Pecz Samu igazi valójában: templomépítő. Ez az ő terrénuma. Speciálisan pedig protestáns termplomtervező. Mint ilyen, Schulek mellett és Schulekkel együtt — úttörő. A Szilágyi Dezső-téri református templom egyik legjobb munkája. Alaprajza mintaszerű. Méltó párja Schulek Frigyes szegedi kálvinista templomának. Hogy Pecz Samu csakugyan templomépítő, hogy ez felel meg az ő lényének és hogy lelkéből fakadó ez a kényszer terelte őt a klasszikus művészettől a középkor felé, ezt a tényt, a meg nem épült, de 1892-ben díjat nyert Erzsébetvárosi kath. templom

városnál s remélhető, hogy szivesen karolják föl. — Megemlítjük egyuttal, hogy Salamon Ferencz fölött az emlékbeszédet *Szilágyi* Sándor tartja az akadémia egyik közelebb tartandó ülésén.

Az őskeresztény régészet tanszéke. A Spalatóban közelebb tartott archaeologiai kongresszus elhatározta, hogy az intéző körök felhivandók, hassanak oda, hogy az egyetemeken az ősi keresztény régészetet is tanitsák. Nálunk dr. *Czobor* Béla archaeologusunk buzgólkodik e mellett és a napokban próbaelőadást is tartott a kalocsai papnevelő intézetben. Az érdekes előadáson jelen volt Császka György kalocsai érsek és Boromissza Tibor kanonok, szemináriumi igazgató is. Czobor a többi szemináriumban is tart ilyen előadást.

A **budai ref. templom,** mely a Dunaparton a fazekas-téren épül már annyira előre haladt, hogy szept. 22-én megtarthatták a bokréta-ünnepet. Ott voltak többek között *Szász* Károly ref. püspök, *Darányi* Ignácz orsz. képviselő, *Petz Samu* épitész s még számosan. Szegő Antal másodpallér a legfelső párkányról beszédet tartott, s éltette az egyháztanács tagjait, Petz tervező müépitészt, s a munkásokat, a kik a nap örömére bort s pénzsegélyt kaptak. A templom ez évben elkészül s a jövő évre csak a belső munkálatok maradnak.

A XIII. századból való zsidó sírkövek. A budai részen a Krisztinavárosban régi zsidó temető nyomaira akadtak. A Pauler- és Alagut-utcza sarkán ház épités közben, négy méternyi mélységben zsidó feliratú sírkövek jöttek napvilágra. Az egyik sírkő darabon csak 38 évszám van, de egy másikon tisztán és betűkkel kiirva olvasható ötezernegyven a mi az 1279—80-ik évnek felel meg. Az eltemetett neve *Péter*. Ezt a nevet egykor gyakran viselték a zsidók. Valószinű, hogy a Magyarországon eddig ismert legrégibb zsidótemetőre találtak, s hogy ha tovább folytatnák a kutatást, még több emlék is előkerülne.

Őskori temető Kecskeméten. A milleniumra országszerte ásatások folynak, történeti emlékeket keresnek a magyar történet őskorából. *Kecskeméten*, hol *Pósta* dr. vezeti az ásatásokat, találtak már egy temetőt a népvándorlás korából. A csontvázak mind arczczal délre s egymástól 5—5 lépésnyi távolságban feküsznek s balkezükben vasdárda, jobbkezükben vasnyíl volt, a csontvázderék baloldalán pedig tőr. Találtak mindenféle bronz készülékeket, s egyéb régiségeket. A szent-lőrinczi ásatások alkalmával sikerült feltalálni annak a nagy sáncznak a nyomait is, a mely Bajától Debreczenig huzódott. A sirokban több olyan ezüst halántékgyürüt találtak, a melyek a IX—XI. századbeli magyar sírokban találhatók. Az egyik női váz fogai közül *Bela Dux* feliratu ezüst pénzecskét vettek ki, Béla vezér dénárját, a mely az 1048—1066-ig terjedő időkből való.

Régi pénzváltók a milleniumi kiállításon. Az 1896-iki kiállításon bemutatják a régi pénzvilágot is. Látni lehet majd, *egy pénzváltó-asztalt* a XIV. századból, az asztalon az addig hazánkban használt réz- és ezüstpénzekkel, valamint az akkor legelsőbben vert aranyokkal. Érdekes lesz *egy bankár házának külseje Budán a XVI. századból.* Beláthatni az üzletbe is, a hol egy olasz bankár, a pénzbiró és a pénzverő lesznek. Egy helyiségben *az erdélyi XVII—XVIII. századból visszamaradt tárgyakat* gyüjtik össze. E helyiségben egy hitelügyeletet, illetve zálogbemondást fognak a biró, kölcsönvevő és kölcsönadó alakjai bemutatni. A XIX. század elejéről *a legelső biztosító-társaság irodai helyisége* lesz kiállítva, Ott lesz továbba *a pesti hazai első takarékpénztár* és *a pesti magyar kereskedelmi bank első irodai helyisége* a negyvenes évekből. Ezeken kivül a régi pénzek, váltók, értékpapirok, prospektusok, mind érdekes elhelyezésben lesznek láthatók.

A vig szinház részvényei. A már régen tervezett vig szinház ügye most odáig jutott, hogy felhivásokat bocsátottak ki részvények aláirása végett. A részvénytársaság elnöke gr. *Andrássy* Tivadar, alelnökei: b. *Lipthay* Béla és gr. *Keglevich* István.

Mig Budapest főváros hatósága nagyon tartózkodó az uj szinhás tervezgetései alatt, a kormány megigérte, hogy 200,000 frt kölcsönt nyujt, de csak abban az esetben, ha a szinház épitésére 200,000 frt szintén együtt lesz már. Eddig a részvénytársaság mindössze 50,000 frttal rendelkezik. Az aláirás tehát 200,000 frtra történik, 200 frtos részvényekben. Aláiráskor 20 frtot fizetendő, a többi pedig csak akkor, ha a szinház létesítése már biztos. A szinház építése közülbelül 900 ezer forintba kerül s igy — miután a város is hozzá fog járulni — mindössze csak 20 ezer forintra rug az évi kamat, a mit a kölcsönösszeg után kell fizetniök: ez pedig jóformán annyi, a mennyi bért a népszinház fizet. A terhet tehát a napijövedelem könnyen megbirná s tiszta haszon is állhatna elő. A vigszinház részvénytársasága a részvényeseknek kedvezményt is nyujt, a mennyiben a részvényesek részvényeik mennyisége után) elővételi dij nélkül válthatják meg jegyeiket. Részvényeket a magyar általános hitelbanknál (nádor-utcza 12. sz.), valamint az igazgatósági tagoknál lehet jegyezni.

Gyakorlati üvegeket légszesz-izzóvilágításhoz, melyek az Auer-féle világitás eddigi hátrányait, **az üveg és izzótest gyakori eltörését,** nélkülözik, Fritz Ferdinánd cs. k. szabad. légszesz-égők gyára Bécsben, készít. Mi egy idő óta magunk is használjuk ez üvegeket kiadóhivatalunkban s igy saját tapasztalásból konstatálhatjuk, hogy azok tényleg igen jól beválnak. Mig a közönséges üvegek igen könnyen szétpattannak s ezzel az izzó testet is szétrombolják, a Fritz-féle szabad. csőhengereknél ez teljesen ki van zárva, s igy az izzó test teljes kihasználása folytán az Auer-féle világitást jelentékenyen olcsóbbá teszik. Azonkivül a szabad. üveg a szemnek igen megfelelő világosságot nyujt, anélkül, hogy a világító erőt csökkentené, s e mellett igen elegans külsővel is bir. — Olvasóinkat figyelmeztetjük tehát az emlitett czégnek lapunkban foglalt hirdetésére, s kérjük az érdeklődőket ezen szép és gyakorlati ujdonság előnyeiről kiadó-hivatalunkban saját szemeikkel meggyőződni.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: Kossányi József, a körmöczbányai ág. ev. hitközség nyug. lelkésze és barsmegyei esperes, 90 éves, Liptó-Ujvárt. — Id. Kelecsényi Fejérpataky László, kir. tanácsos, a kir. itélőtábla segédhivatalának nyug. főigazgatója, 78 éves, Budapesten. A boldogultban Fejérpataky László, a muzeum könyvtárának őre, édesapját gyászolja. — Balitzky Sándor, fővárosi ismert kereskedő, ki a budapesti kereskedők menedékhelyének felállitására nagyobb összeget ajándékozott, 82 éves, a Bécs melleti Hietzingben. — Dr. Popper József lovag, borsodmegyei tiszteletbeli főorvos, közegészségügyi tanácsos, 71 éves, Miskolczon. — Id. Günther Gusztáv, nyug. dohánygyári igazgató, 76 éves, Budapesten. — Salamon Pál, a kalocsai érseki uradalom ügyésze, megyebizottsági tag, 62 éves, Kalocsán. — Siegenbenbergi báró Jovits Tivadar, zimonyi lakos és ó-becsei földbirtokos, Ó-Becsén, 69 éves. — Smialovszky Emil, Trencsénmegye h. főszolgabirája, 56 éves, Trencsén-Tepliczen. — Tiboldy Gyula, 48-as honvédhadnagy, nyug. fogházfelügyelő, Szatmáron. — Hámorszky Lajos (Murad bej), Maros-Vásárhely mértékhitelesitő hivatalának főnöke, ki végig küzdötte a szabadságharczot, aztán Törökországba menekült, hol az iszlam vallást is fölvette, a török hadseregbe lépett, nem sokára őrnagy lett, s a szultán udvarába került, de a honvágy haza hozta, s csöndes hivataloskodásban végezte életét 64 éves korában, özvegyet hagyva maga után.

Özv. Ábrahámffy Jánosné, sz. Kelényi Anna, a «Nemzet» felelős szerkesztőjének, Gajári Ödön képviselőnek napasszonya, 75 éves. — Alapi Salamon Ella, Salamon Tivadar szabolcsmegyei földbirtokos 22 éves leánya, a ki a tuzséri kastélyban hipnotizálás alatt halt meg, és szokatlan körülmények közt történt halála mindenfelé nagy feltünést okoz. — Özv. Wolkenstein Antalné grófnő, sz. monyorókoréki Erdődy Mária grófnő, Bécsben, 78 éves. — Drágány Sándorné, sz. Kövesdi Boér Emma, volt belényesi uradalmi inspektor és 48-as honvéd huszárfőhadnagy özvegye, 67 éves. Vaskóh-n. — Özv. Dózsa Pálné, sz. Cseh Krisztina, 71 éves, Budapesten. — Stegier Ágostonné, sz. Péterffy Vilma, 73 éves, Mármaros-szigeten. — Özv. Glédula Dezsőné, sz. Csiszár Irén Aszódon.

Szerkesztői mondanivalók.

Vasárnap. Búcsú. Szépek a szemeid. Abránd. Legsikerültebb az első, melyben a gondolat igazán csinos. Csak az a hibája, hogy az eleje nagyon el van nyujtva; a mi a négy első strofában van, azt egyetlen versszakban sokkal jobban, hatásosabban el lehetett volna mondani. — A többi három költemény tartalmilag meglehetősen üres, a külformát tekintve pedig döczögős, rythmustalan.

Kedvesére. Anakreon. A versmérték feltünőbb hibáit czélszerű volna kijavítani; annál inkább, mert Anakreont már jó fordításban birja a magyar irodalom.

S. Tartalmas lélek munkája, azonban sokkal több benne a reflexió, mint a mennyit a költészet megbir; a mit még jobban éreztet a compositio fogyatékossága, a részek szétfolyó lazasága.

Részem. Emléklapra. Késő. Ugy az eredeti, mint a fordított költemények képzett, öntudatos iróra vallanak. Csak az a kár, hogy a költői nyelvnek nincs eléggé birtokában. Nyelve sok helyt idegenszeru, erőltetett. A «Részem» czimű költemény nagyon megérdemlené a simitást, mert jól elgondolt, kerekded kis dal.

Apám háza. Közölhető.

Nyári reggel. A magasból. Itt-ott ezekben is felcsillan a tehetség; de nem érezzük a kedélynek azt a melegét, mit a «Kis libapásztor»-ban. Ez ujabb költeményekben sok az erőltett kifejezés is. Ismét helyett ismétlent használ, bárányfelleg helyett báránykafelleget, a mező bársonya helyett a mező bársonyait. «A magasból» czimü vers első versszakában a «kis» jelző négyszer fordul elő, kétszer pláne képtelen alkalmazásban: kis szemed, kis leányka, kis szivednek, kis szemed. Ez is nagyon furcsa kifejezés: «Minek van még *eszméllened?* A versben is egyszerüségre, természetességre kell törekednünk, mert abban van a legnagyobb művészet.

Légy büszke. A közölhetés mértékét most sem üti meg.

Üzenet. A ki. Ha a mező, stb. A népdalok hangja el van bennük találva, de tartalmilag, a valódi népdalokból vett apróbb motivumok daczára, csak közép szerük.

SAKKJÁTÉK.

1857. számu feladvány. Gálitzky A. W.-től.

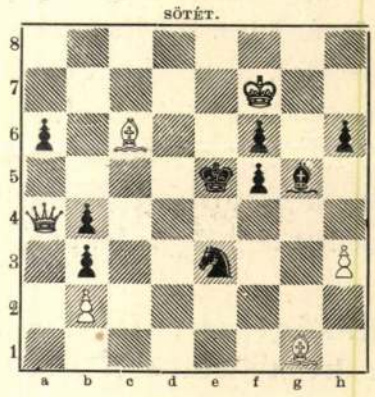

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

Hibaigazitás: A mult heti 1856. számu Kotrc-féle feladványban *d5*-ön világos gyalog áll.

KÉPTALÁNY.

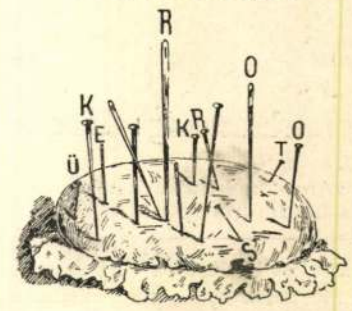

A «Vasárnapi Ujság» 36-ik számában közölt képtalány megfejtése: *Egy gondolat bánt engemet.*

Heti naptár, szeptember—október hó.

Nap		Katholikus és protestáns		Görög-Orosz	Izraelita
30	V.	G 20 Jeromos	G 19 Jerom.	18 B 15 Ariadne	29
1	H.	Remig pk.	Remig	19 Trofim	1 Thi 5655
2	K.	Leodegár	Leodegár	20 Teopiszta	2 Rosch.
3	S.	Kandid vt.	Kandid vt.	21 Kodrát	3 Zom. G.
4	C.	Assz. Ferencz	Ferencz	22 Fóka pk.	4
5	P.	Placzid	Placzid	23 Iván fogant.	5
6	S.	Brun) hv.	Brunó	24 Telka sz.	6 S. Vajel.

Holdváltozás. ☽ Első negyed 6-án 8 ó. 1 pk. este.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Egész selyem, mintázott Foulardokat (mintegy 450 különböző fajban), méterenként **75 krtól 3 frt 65 krig** — valamint **fekete, fehér és szines** selyemszöveteket **45 krtól 11 frt 65 krig** — sima, koczkás, csíkos, virágos, damaszolt minőségben (mintegy 240 féle dispositió és 2000 különböző szin és árnyalatban) szállit **póstabér és vámmentesen a privátmegrendelők lakására Henneberg G.** (cs. k. udv. szállító) **selyemgyára Zürichben.** Minták póstafordulóval küldetnek. Svájczba czimz. levelekre 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó.

THE MUTUAL

new-yorki életbiztositó társaság.

A legujabb biztositási szerződés, melyet a «Mutual» a t. közönségnek ajánl, az

«Öt százalékos Kötelezvény»

mely a biztositottat csekély dijfizetés mellett feljogositja, hogy a kedvezményezettnek egy a biztositott összeg után 20 éven át folyó

«évi öt%-ot tevő életjáradékot» biztosithasson.

A tőke 20 év mulva szintén a kedvezményezettnek tulajdonába megy át, mig ellenben, ha az utóbbi idő-közben esetleg elhalálozna, ugy a tőke utódainak azonnal kifizettetik.

Közelebbi felvilágositásokkal és prospectusokkal szolgál a

„Magyarországi vezérigazgatóság"

Budapest, Károly-körút 26. sz.

Melyik lapra fizessünk elő?

Gazdag tartalmánál, nagy terjedelménél fogva a legolcsóbb magyar lap az

„EGYETÉRTÉS“

a mely ez évben immár 27-ik évfolyamába lépett. Ez a magyar olvasó közönség lapja. Hiteles forrásból származó **értesüléseinek** gyorsasága, alaposssága és sokasága, rovatainak változatossága, kitünősége, a különböző olvasmányok gazdag tárháza tették az «Egyetértés»-t népszeruvé.

Az **országgyülési tárgyalásokról** a legrészletesebb s e mellett tárgyilagos hü tudósítást egyedül az «Egyetértés» közöl.

Gazdasági rovata elismert régi tekintélynek örvend. A magyar **kereskedő s gazdaközönség** nem szorul többé idegen nyelvü lapra, mert az «Egyetértés» **kereskedelmi s tőzsdei tudósításainak** bőségével és alaposságával ma már nem versenyezhet más lap. A **kereskedő, az iparos s a mezőgazda** megtalálja mindazt az «Egyetértés»-ben, a mire szüksége van.

Változatosan szerkesztett tárczájában **annyi regényolvasmányt ad, mint egy lap sem.** Két-három regényt közöl egyszerre úgy, hogy egy év alatt 30—40 kötetnyi regényt, részint eredetit, részint a külföldi legjelesebb termékeket, jó magyarságu fordításban kapnak az «Egyetértés» olvasói. A ki olvasni valót keres és a **világ folyásáról gyorsan és hitelesen akar értesülni,** fizessen elő az «Egyetértés»-re.

Az «Egyetértés» 1894 január 1-én **27-ik évfolyamába** lépett s igy egyike a legrégibb napilapoknak.

ELŐFIZETÉSI ÁRAI: *Egy hóra ... 1 frt 80 kr.* *Félévre ... 10 frt.* *Három hóra ... 5 frt.* *Egész évre ... 20 frt.*

Felelős szerkesztő: Csávolszky Lajos.

A szerkesztőség: **Szerecsen-utcza 35. sz.** * A kiadóhivatal: **Dalszinház-utcza 1. sz.**

Mutatványszámot a kiadóhivatal ingyen és bérmentve küld.

BUDAPESTEN.

Mutatványszámot a kiadóhivatal ingyen és bérmentve küld.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyárusnál kapható:

LUKÁCS MÓRICZ MUNKÁI.

Összegyüjtötte **GYULAI PÁL.**

Kiadta a Kisfaludy-társaság.

Két kötet.

Lukács Móricz aczélmetszetü arczképével.

A két kötet ára füzve 6 frt.

BAROSS GÁBOR RENDSZERE ÉS MŰVEI.

Irta **Szabó Jenő.**

Ára füzve 80 krajczár.

Magyar királyi államvasutak.

Hirdetmény.

Osztrák-magyar-franczia kötelék.

Ezen kötelékben tojás, tojásfehérnye stb. és leölt vad szállitására nézve mult év október hó 1-től érvényes kivételes dijszabás 8. lapján foglalt azon határozmány, hogy a **csomagolatlan vadnak tetszés szerinti mennyiségben,** teheráruként való feladásánál a vitelbér a franczia vonalakon legalább 5000 kg. után számittatik, módosittatik olyképen, hogy f. év október hó 1-től a vitelbér csak 4000 kg.-ért fog felszámittatni.

Budapest, 1894 szeptember 20. **Az igazgatóság.**

A magyar kir. államvasutak budapesti déli üzletvezetőségének kezelése alá tartozó **vinkovce-brčkai** helyi érdekü vasut **gunja-brčka-brčka-i** vonala **Brčka** állomással f. évi szeptember hó 12-én a nyilvános forgalomnak átadatott. Nevezett állomás az összes forgalomra van berendezve. Ezen vonal megnyitásával egyidejüleg «Gunja-**Brčka**» állomás neve, **Gunjá**-ra változtattatott.

Budapest, 1894 szeptember 12. **Az igazgatóság.**

A **Franklin-Társulat** kiadásában Budapesten (IV, Egyetem-utcza 4) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

LEGUJABB HÁZI TITKÁR.

MAGYAR LEVELEZO ÉS ÖNÜGYVÉD

vagyis elméleti és gyakorlati vezérkönyv a közéletben előforduló mindennemü levelek, folyamodványok, kérvények, felebbezések, jogügyleti okiratok helyes szerkesztésére, iparosok, kereskedők, mezőgazdák, hivatalnokok és magánosok használatára.

Szerkesztette FARKAS ELEK.

Kilenczedik a legujabb (bezárólag az 1888. évi) törvénykezésre való tekintettel teljesen átdolgozott kiadás.

Ára füzve 2 frt 40 kr. ***Vászonba kötve 3 forint.***

TARTALOM:

I. Általános figyelmeztetések a levelek beltartalmára vonatkozólag. — II. A közéletben előforduló levélminták. — III. Ipartörvény szabályai. (1884 : XVII. t. cz.) — IV. Kereskedelmi ügyek. — V. Váltóügyek. — VI. Kereskedői s üzleti levelek. — VII. Magán-ügyiratok. — VIII. A szerződésekről. — IX. Okiratok, váltók, értékpapirok megsemmisitése. (1881 : XXXIII. t. cz.) — X. Cselédek, munkások s más foglalkozások viszonyai. — XI. A vizjogi törvény. (1885 : XXIII. t. cz.) — XII. Erdőtörvény. (1879 : XXXI. t. cz.) — XIII. Gyámsági és gondnoksági ügyek. (1877 : XX., 1885 : VI. t. cz. és 1881-iki 3263. sz. igazságügymin. rendelet alapján.) — XIV. Földadó-kataszter. (1885 : XXII. t. cz.) — XV. Örökösödési eljárás. (Az 1877 : XX., 1881 : LIX. és 1886 : VII. t. cz. alapján.) — XVI. Vadászat, továbbá a vadászati és fegyveradó szabályai. (1883 : XX. és XXIII. t. cz.) — XVII. Telekkönyvi ügyek. — XVIII. Végrendelkezési jog. — XIX. Bíróságok hatásköre s a közjegyzőség. (1881 : LIX. t. cz.) — XX. A pénzügyi közigazgatási bíróságok s döntvényei az adó- s bélyegilletéki ügyekben. — XXI. Bélyeg és illetékek.

150-151.

Pecz Samu élete és működése.

Az építőművészet egyik lelkes rajongó művelője és igazi mestere kezéből hullott ki örökre a körző. *Pecz* Samu műépítész, műegyetemi nyilvános rendes tanár, m. kir. udvari tanácsos meghalt 1922. szeptember hó 1-én. Pecz Samu azok közé az emberek közé tartozott, kik egész életükön át a hivatásuknak élnek. A világ zajával nem törődve, az elismerést mint célt nem ismerve, a közéleti szereplés után nem vágyva szinte elvonultan dolgozott műhelyében néhány ragaszkodó tanitványtól körülvéve, mint az építőművészet régi világból való igazi mesterei. Az építészet nála nem volt foglalkozás, hanem hivatás. A pénzszerzés céljából nem ismerte: az építészet részére lelkiszükséglet volt. Majdnem magábavonult és a munkába elmélyedő egyénisége, mindig a természettudományi alapon való gondolkodása, nagy tudása és önmagához való erős következetessége erős egyéni meggyőződése mellett műveiben egy tagadhatatlan egyéni stilust eredményezett. Gondolkodásának alapja az volt, hogy a régi történeti stilust, a modern építészeti szükségletekhez egyéni felfogásban és nemzeti irányban fejlessze. Aki műveit alaposan és megillető szeretettel tanulmányozza, el kell, hogy ismerje, hogy ez a törekvése tagadhatatlan sikerrel is járt. A modernisták, kik a történelmi stilusoktól való teljes elszakadás alapján állanak természetesen nem méltányolhatták felfogását; akik azonban az építőművészetnek a hagyományokra lassan, fokozatosan való fejlődésének a hivei, azok el kell, hogy ismerjék ennek az erős törekvésének sikereit.

Pecz Samu műveiben a történelmi stilus alaphangjába kellemesen vegyíti bele a modern törekvések akkordjait a nemzeti irány nem tüntető hivalkodása, de mély szeretete. Munkáit az ebből a felfogásból eredő egyéni meggyőződésén kivül azonban még a nagy tudása és az igazi, becsületes munka jellemzi. Látjuk ezeken a műveken, hogy a sietést, az üzletszerű munkát nem ismerte, az egész mű koncepciójának legalaposabb megalkotása mellett minden legkisebb részletében ki van dolgozva, minden szerkezet a leggazdaságosabb, az igénybevételeknek és szükségleteknek a legmegfelelőbb és a szerkezet kifelé a legpregnánsabban, a legérdekesebben nyilatkozik meg: művei az ő egyéni művészet-filozofiájának megfelelőleg a mesterségnek is legtökéletesebb alkotásai. Ez a tulajdonság jellemzi az igazi, a hivatott mesterek műveit. *Pecz* Samu művei bár alkotásuk idejéhez nem nyerték el a modernistáknál az egész vonalon való elismerését, bár nem mutatnak törekvést a hivalkodásra, örök becsü, értékes alkotások. Legyen a kritikus bármely művészi irány meggyőződésén, azt el kell ismernie, hogy határozott, jellegzetes művek, hogy a mesterség szempontjából tökéletes alkotások és hogy mindég és minden tekintetben egy tökéletes, kiforrott izlés nyilatkozik meg rajtuk azok előtt, kik művészi filozofiáját ismerik: a belső szükségletnek a szerkezetekben művészileg és egyénileg való külső kifejezése.. Az *országos levéltárnak* egyesek részéről erős kritika alá vett kémény-tornya is fedi ezt az elvet: egy torony, melynek belsejében az épületben való közlekedéshez szükséges lépcső van, másrészt a kémény, mely a tűz ellen való védelemhez szükséges víztartányt a befagyás ellen védi. A szokatlan, nem mindennapos szükségletek kielégítése ebben az esetben nem mindennapi, de az építészetfilozófia szerint indokolt formát eredményezett, mint ahogy ujonnan jelentkező szükségletek építészi megoldása formailag eleinte mindég szokatlanok és csak idővel lesznek tetszőkké a köztudatban.

Pecz Samu a régi mestereket jellemző szeretettel és lelkiismeretességgel készült elő pályájára. Nem fogott hozzá mindjárt az építéshez, — mint a mai építész-

nemzedék, — mihelyt az iskola padjait elhagyta, hanem azzal a szinte áhitatos, az aggodalommal határos meggondolással, mely a leendő mestert jellemzi. Innen van az, hogy műveit végignézve, alig találhatjuk meg azokat a sok művészi pályáját jellemző parabolaszerű kibontakozást, mely a kezdő, az érettkorban levő építész, a kiforrott mester és gyakran a már ujból hanyatlásban levő alkotó művész műveit jellemzi. Ő csak akkor fogott hozzá a tényleges építéshez, amikor érezte, hogy az ehhez szükséges tudás teljesen hatalmában van.

Pecz Samu 1854-ben született, főiskolai tanulmányit részben a budapesti, részben a stuttgarti műegyetemen végezte el. Tüzértiszti vizsgát tett. Ezután a bécsi *képzőművészeti akadémián* töltött két évet, ahol *Hansen* Teophil egyik legtehetségesebb tanítványa volt. 1878-ban elnyervén a „Creis-Stipendium"-ot a „Verein der Architeklen an der Akademie der Bildenden Kunste" elnöke lett. Ebből az egyesületből alakult később a jelenleg is fennálló „Hausen-club". Később 2 évet *Schulek* Frigyes mellett működött a koronázási templom restaurálási munkáinál, mig az 1880—82 éveket *Hauszmann* Alajos irodájában töltötte.

(Folytatása következik.)

atok megoldására predesztinálták. Am ő szerényen elhárította magától a hír, dicsőség, gazdagság csalóka ábrándképeit s minden tehetségével azt az ügyet karolta fel, *mellyel azelőtt nem törődött senki. Ő lett a magyar népiskola szépségeinek életrehívója.* Szerette faját s ennek legszebb virágát, a gyermeket. Így ír róla a többek között: „Szeretjük a gyermeket, óvjuk és féltjük őt. Óvjuk a tisztaságát a saját otthonunkban is. Őrködünk azon, hogy ne érintse őt emberi gyarlóságunk ártó szele — hogy környezete, a levegő, amelyben él, tiszta legyen — hogy soká tarthassuk meg hófehér ártatlanságát, az ő jövője javára és a mi örömünkre". Ez a nagy szeretett ösztönzi az elemi iskolák tervezésére. Száznál

SVÁB GY

Hiller Gábor az I., Somlói-ut 13363. hrsz. a. emeletes ház, ép. Diebold Hermann. — Donath József a II., Bolyai-u. 6142, hrsz. a. emeletes villa, ép. Englerth Károly. — Goldberger S. és Fiai a III., Pacsirtamező-u. 32. sz. a. két emeletes ház, ép. Quittner Ervin. — Gotzmann Vilmos az I., Halmi-ut 12773. hrsz. a. fdsz. káz. — Hajdu Sándor VII., Komócsy-u. 1995. hrsz. a. lakóház. — Széll Imre a VII., Alsórákosi rétek 1997. hrsz. a. fdsz. ház. — Hazai fatermelő rt. (V., Hold-u. 21.) emeletráépítés, ép. Kovács Frigyes. — Buzási Pál VII, Alsórákosi rétek 2603. hrsz. a. fdsz. ház. — Duday Mihály X. Vezér-u. 2006. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Kapuszta Gusztáv. — Jónás Zsigmond az I., Maros-u. 1939. hrsz. a toldalék. — Pataki János az I., Borszéki-ut 14000 hrsz. a fdsz. ház. — Bodó János az I., Tétényi-ut 13849. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Fodor József. — Gyulai Lajos az I., Kökörcsin-u. 13860. hrsz. a. fdsz. ház. — Melocco Péter az I, Kuruclesdülő 7883. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Stantmüller Lajos. — Farkas Ignác a II., Csapláros-u. 3297. hrsz. a. toldalék. — Heintz Tivadar a III., Zöldmál 5898. hrsz. a. emeletes ház, ép. Dobrovits József építésére vonatkozó tervei.

A magánépítési albizottság 1922. október hó 2-án és 9 én tartott ülésében (elnök *Barczen* Gyula műsz. főtanácsos; előadó: *Haris* Sándor igazgató) a következő engedélyek kiadását tárgyalta:

Liget Sanatórium rt. (VI., Aréna-ut 84.) 2 emeletes ház, ép. Jakab Dezső. — Fellner Sándor az I., Hidegkuti-ut 7272. hrsz. a. nyaraló. — Sommer Dezsőné a II., Cséry-u. 6915. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Grossmann Jakab. — Bartok József a II., Törökvész dülő 6785. hrsz. a. fdsz. ház, ép. Szakál Lukács. — Bali-

alkalmazzuk, ha az üzemi viszonyok a folytonos tisztítást nem teszik lehetővé.

A 4. ábra a svéd állami vegyvizsgáló állomás megvizsgálta olajok mikroszkópikus fényképét tünteti fel;

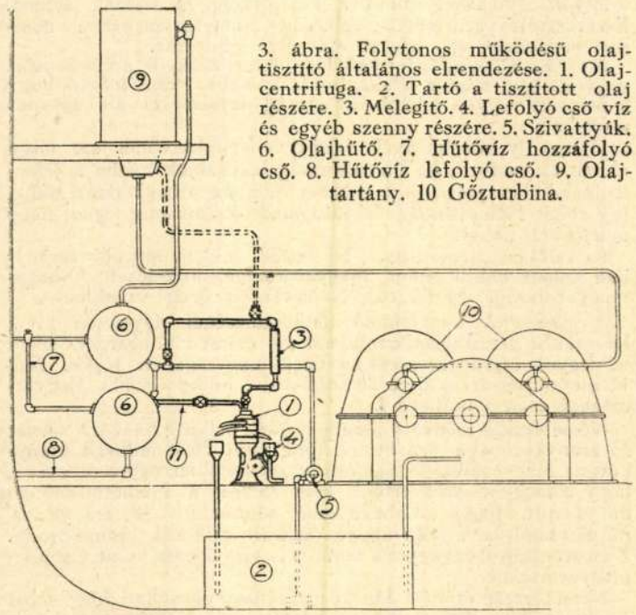

3. ábra. Folytonos működésű olajtisztító általános elrendezése. 1. Olajcentrifuga. 2. Tartó a tisztított olaj részére. 3. Melegítő. 4. Lefolyó cső víz és egyéb szenny részére. 5. Szivattyúk. 6. Olajhűtő. 7. Hűtővíz hozzáfolyó cső. 8. Hűtővíz lefolyó cső. 9. Olajtartány. 10 Gőzturbina.

a baloldali kép az erősen szennyezett olaj mikroszkópikus képét a tisztítás előtt, a jobboldali a De Laval-féle centrifugával való regenerálás után szemlélteti.

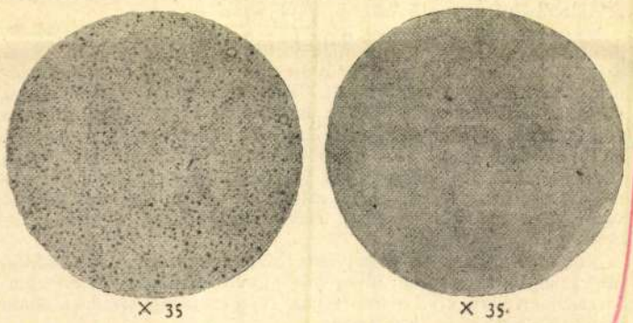

4. ábra. Szennyezett és centrifugával tisztított olaj mikroszkópikus képe.

A De Laval-féle olajcentrifugák dobjának fordulatszáma 6000—8000 percenként. A hajtáshoz szükséges erő elenyészően csekély és a készülék teljesítménye szerint 0·25—2·0 lóerőre rúg. Az aránylag nagy fordulatszám dacára a gépek üzembiztossága teljes, amit azzal sikerült elérni, hogy a svéd gyár a tejszeparátorok sorozatos gyártása terén évtizedes gyakorlattal rendelkezik, és a gépek előállításához elsőrendű svéd vasat használ.

A kenőolajok tisztítása és a kenőolajok élettartamának ezáltal való növelése nálunk különösen nagy fontosságú, mert mi az ásványolajat külföldről hozzuk be. *Az ezekkel való okszerű gazdálkodás tehát nemcsak az egyes üzemek magánérdekeit szolgálja, hanem egyben javítja passiv külkereskedelmi mérlegünket is.*

A De Laval-féle olajcentrifugák nemcsak a legkülönbözőbb kenőolajok, hanem a transzformátorolajok tisztítására is alkalmasak.

Az olajtisztító berendezésre fordítandó aránylag csekély befektetés mérlegélésénél nem szabad egyedül az olajban elért megtakarítást számításba vennünk, bár ez egymagában is jelentékeny és a befektetést jövedelmezővé teszi. A hajtógépek *üzembiztosságának fokozása és az üzemzavarok präventiv elhárítása pénzértékben alig fejezhető előnyöket biztosít az üzemnek.*

A technika számos ágában már rég ott tartunk, hogy bizonyos biztossági készülékek önálló *rentabilitás*-át nem kell többé külön kiszámítani, mert a szóbanforgó készülék feltétlen hasznossága szinte beidegződött a műszaki köztudatba. Az olajszeparátorok nálunk még csak szórványosan vannak alkalmazásban, miért is szükségesnek tartottam annak külön kiemelését, hogy ezek az üzembiztosságot fokozni hivatott készülékek az elérhető olajmegtakarítás révén közvetlen *rentabilitásuk* révén is külön figyelmet érdemelnek.

Közgazdasági irodalom

Könyvismertetések, bírálatok.

Rovatvezető: LÓSY SCHMIDT EDE egyleti könyvtárnok.

(Az ismertetésre szánt könyveket lehetőleg két példányban, úgyszintén az ismertető kéziratokat is szíveskedjenek a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Könyvtára, illetőleg a rovatvezető címére: IV. Reáltanoda-u. 13—15. sz. II. em. küldeni.)

A Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének évkönyve. Budapest, 1924. 80, 119. l.

Csonka-Magyarország talán legjobban vezetett érdek-testületének, a Magyar Vasművek és Gépgyárak Országos Egyesületének évkönyve, mely az 1923. és legnagyobb részében az 1924. év alatti működését öleli fel, a megszokott tartalommal jelent meg. A füzet mindazokkal a kérdésekkel foglalkozik, amelyek a gépipart ezalatt az idő alatt foglalkoztatták, így a munkásügyek, ipari hitel, ipari devizák, külkereskedelem, vámtarifa s a vasuti szállítás tarifájának kérdésével. E kérdések mellett a füzet áttekinthetően feldolgozott táblázatokban a gépgyárakban foglalkoztatott különféle kategóriájú munkások bérviszonyaira vonatkozó adatokat, az átlagos óránkénti keresetet, a munkáslétszámot, a szürke vasöntvények árváltozásának táblázatát és végül a szerelési díjtételeket, valamint a tisztviselői és munkáskeresetek graphikonjait is közli.

A füzet, amelyet *Kende* Tódor ügyvezető igazgató, *Mihályfi* Dezső és *Stromfeld* Ferenc helyettesigazgatókkal együtt szerkesztett, a magyar gazdasági-történelemnek egyik maradandó értékű kútforrása lesz. *Kelemen Móric.*

Közlemények az érdekeltség köréből.

Pecz Samu műveinek gyüjteményes kiállítása. Az építészkörök körében bizonyára nagy érdeklődést fog kelteni a Műcsarnok tavaszi kiállításának az a része, mely Pecz Samu művészi hagyatékának egy nagyobb részét mutatja be a közönségnek. A műveket az elhunyt művész volt tanítványai Sándy Gyula és Nagy Károly műegyetemi tanárok, Rerrich Béla és Árvé Károly építészek gyüjtötték össze sok lelkiismeretességgel. A tárlatot a Kormányzó úr Főméltósága nyitja meg május hó 10-én, szombaton 11 órakor. Kívánatos volna, hogy az elhúnyt építész és professzor tisztelői közt minél többen jelenjenek meg a kiállítás megnyitásán.

A városi mérnökök szombathelyi vándorgyűlése, május hó 21-én, áldozócsütörtök ünnepén lesz s az elnökség ezúton hívja fel a székesfővárosi, vidéki, városi és községi mérnököket, hogy azon minél számosabban jelenjenek meg.

Ingyenes elszállásolásokról gondoskodás történik s a vándorgyülésen résztvenni szándékozók az elszállásolás végett *Niessner Aladár* városi műszaki tanácsosnál, mint a helyi bizottság elnökénél, *Szombathely: Városi Mérnöki Hivatal* címén írásbelileg május hó 15-ig jelentkezzenek.

A tárgysorozaton szerepel a *Fock Ede* elnök halálával megürült elnöki tisztség betöltése, továbbá a városi mérnökök és orvosok felvétele a törvényhatósági bizottságokba, azonkívül az új közúti törvénytervezetnek a városi mérnöki hivatalokra való vonatkozásai.

A meghívók szétküldése a minisztériumok, városi hatóságok és műszaki egyesületek részére máris folyamatban van. Levélbeli megkeresésekre, két válaszbélyeg csatolása esetén az elnökség (Pesterzsébet, Vörösmarty-utca 105.) szolgál felvilágosításokkal a vándorgyülés további részleteire nézve.

A közúti- és kisvasutak nemzetközi egyesülete *III-ik nemzetközi kongresszusát* f. évi június hó 21—25-ig *Budapesten tartja* a következő programmal:

21-én. vasárnap, ismerkedési estély. 22-én, hétfőn d. e. a kongresszus megnyitása, előadások, d. u. a Kandó-rendszerü villamosmozdony megtekintése és próbamenet Budapestről Alagra. 23-án, kedden d. e. előadások, d. u. vasúti kiállítás

megtekintése, kirándulás a Hűvösvölgybe, Svábhegyre és Jánoshegyre. 24-én, szerdán d. e. és d. u. előadások, este hajózás a Dunán. 25-én, csütörtökön, kirándulás Diósgyőrbe, a m. kir. vas- és acélgyár megtekintése.

Az előadások tárgyai: 1. Magyarország vasutai. 2. A Kandó-rendszerű villamosmozdony. 3. Közúti és helyiérdekűvasutak menetsebessége. 4. Alállomások építésének és üzemének fejlődése. 5 Vágány építése és karbantartása. 6. Szabadon fekvő vignolsinek thermithegesztése. 7. Közútikocsik korszerű építése és üzeme. 8. Villamosüzemű helyiérdekűvasutak biztonsági berendezései. 9. Motorkocsi helyiérdekűvasutakon, sínautó. 10. Különféle megtakarítás helyiérdekűvasutak üzemében. 11. Az automobil fejlődése a városi és helyiérdekű forgalomban 12. Az autóbusz viszonya a közúti vasúthoz.

Új községi villamos-telep. Dunaföldvár nagyközség képviselőtestülete nyilvános versenytárgyalás alapján 15 cég közül az Agrolux Községeket és Mezőgazdaságokat Villamosító r.-t.-t bízta meg villamostelepének felépítésével. A telepen egy 80 és egy 40 lóerős nyersolajmotor lesz. Az áramrendszer 50 periódusú, 3000 voltos 3 fázis.

Hazai iparvállalat exportrendelése. A zágrábi tőzsdepalota építéséhez az összes ragacsnélküli üvegtetők és Juxferfelülvilágítók szállítására Haas és Somogyi r.-t. budapesti gyára nyert megbízást.

Ezen nagyobb terjedelmü munkálatok szállítására osztrák és német cégek is pályáztak, annál örvendetesebb, hogy egyik hazai gyárvállalatunk nyerte el a megbízást.

Nyilvános versenypályázatok. *A m. kir. államvasutak igazgatósága* nyilványos versenyt hirdet a Miskolc állomás előterében levő fafelszerkezettel bíró közúti színvahídnak *vasbetonszerkezettel* való átépítési munkálatainak biztosítására.

A tervek, költségszámítás, a szerződési tervezet, az ajánlati minta, a pályázati és a munkák végrehajtásához kötött egyéb feltételek a máv. igazgatóságának hídosztályában (VI, Teréz-körút 56. III. em. 29.) megtekinthetők. Az ajánlatokugyanitt (I. em. 2.) nyujtandók be legkésőbb *május hó 14-én* déli 12 óráig.

A kereskedelemügyi m. kir. minisztérium a pósta központi járműtelep VII, Egressy-úti telkén emelendő műhelyépület megépítéséhez szükséges *égetett agyagtégla, cement és betongömbvas* szállítására nyilvános versenytárgyalást hirdet.

A versenytárgyalási hirdetmények és műszaki iratok, a szállítási feltételek megtekinthetők a póstavezérigazgatóság 8-ik ügyosztályában (Budapest, II., Fő-utca 6. I. em.). Az ajánlatok ugyanitt nyujtandók be legkésőbb *május hó 12-én* d. e. 11.

Miskolc thjf. város tanácsa a Miskolcon építendő női kereskedelmi és zeneiskola-épület 1. föld, kőműves és elhelyező, 2. vasbeton, 3. vas, 4. ács, 5. tetőfedő, 6. kőfaragó műkő, 7. bádogos munkáira és azokkal kapcsolatos szállítások végrehajtásának vállalatba adására nyilvános írásbeli versenytárgyalást hirdet. Csak az összes munkákra tehető ajánlat, az egyes munkanemekre külön nem.

Versenyezni óhajtók *Ajánlat Miskolc város női kereskedelmi- és zeneiskola építési munkáira* felirattal ellátott, pecséttel lezárt boritékban elhelyezett ajánlataikat *május hó 16*-ik napján d. e. 10 óráig a város közigazgatási iktató hivatalába nyujtsák be.

Előírt ajánlati minta és költségvetés a városi mérnöki hivatalnál 100.000 koronáért megszerezhető. A tervek megtekinthetők ugyanott, valamint a tervezéssel megbízott Wälder Gyula műgyetemi tanár, építésznél (Budapest, Műegyetem).

Harras-féle Waggonmérő-készülék. A chemnitz niederwisai (szászországi) Harras-Werk, Paul Böttcher, egy rendkívül ügyes és gyakorlatban kitünően bevált waggonmérő-készüléket hozott forgalomba. A készülék vasúti kocsik súlyának gyors megállapítására szolgál, a mérés a lehető legegyszerübb és bármely segédmunkás, minden kiképzés nélkül elvégezheti.

A mérleg egy igen nagy áttételü kétkarú emelő segítségével működik, melynek egyik karjára a súly hat, másik karja pedig rugók segítségével egy skálán mutatja a súlyt és egy automatikus készülék segítségével regisztrálja is, tehát az ellenőrzés lehetősége mindig fennál.

Minden egyes kereknyomást külön-külön mérünk le, amiből következik, hogy a kocsik egyenlőtlen megrakása is megállapítható. Egy-egy kerék lemérése legfeljebb 1—1½ percig tart.

A készülék maga igen tetszetős kivitelü, két tömörgummi kerékre van szerelve, ami a szállítást nagyon megkönnyiti. Súlya 39 kg és 40 tonnás járműveket is le lehet vele mérni.

A napokban a nyugati p. u.-on számos vasúti szakember, nagyvállalatok meghívott képviselői előtt próbaméréseket végeztek, melyek a legszebb eredménnyel végződtek, például egy 20 tonnás rakott kocsi súlyánál a vasúti hídmérleg eredményéhez képest, mindössze 35 kg. differencia volt.

A mérleget a Gépjármü és Műszaki rt. (V. Rudolf-tér 1.), mint a Harras-Werk vezérképviselője hozza forgalomba és érdeklődőknek szívesen szolgál bármilyen felvilágosítással, vagy árajánlattal.

Néhány szó ipari fejlődésünk jövőjének kérdéséhez. Egyik neves nemzetgazdászunk a háború előtt Nagy-Magyarország nemzeti vagyonát 80 milliárd koronára becsülte.

Ugyanakkor Németország nemzeti vagyonát a nemzetgazdászok 300 milliárdra becsülték. E két szám körülbelül úgy aránylik egymáshoz, mint a két ország lakosainak száma. Eszerint Magyarországon, valamint Németországban a nemzeti vagyonnak egy lélekre eső része egyforma.

Már magában az is feltünő, hogy miért aránylik a két nemzet vagyona úgy, mint a lélekszámok, holott az volna hihető, hogy a nemzeti vagyon inkább az ország területével áll egyenes arányban.

Hiszen ily körülmények között lehetséges volna az, hogy abban az esetben, ha Németország lakosainak száma a jelenleginek kétszeresére nő, e nemzet vagyona is megkétszereződik. Igy tehát Németország lakosságának száma még igen nagy mértékben nőhet.

És valóban Németország lakossága sokkal nagyobb arányban szaporodhatik, mint Magyarországé, különösen Csonka-magyarországé. Ennek oka Németország óriási szénkincse.

A nemzetek vagyonának felbecsülésénél figyelmen kívül hagyták a nemzetgazdászok azt az óriási különbséget, mely az egyes országok szénkincsének nagyságában rejlik. Míg Németország szénkincse 300 milliárd *t*, addig Csonka-Magyarországé csak 1 milliárd *t*.

Németország szénvagyona (Saarvidék nélkül), ha egy *t*. szenet 25 aranykoronába számítunk, több mint 7000 milliárd aranykorona. Magyarország szénkincse ezzel szemben, figyelembevéve, hogy a magyar szén értéke csak 75 %-a a Németországban bányászott átlagos szénnek, tehát tonnánkint 18 aranykoronával számítva, e szénvagyon csak 18 milliárd aranykorona. Németország szénvagyona tehát 400-szor akkora, mint Csonka-magyarországé.

Németország óriási széngazdagságának köszönheti, hogy most évenkint 240 millió *t* szenet bányász, míg Magyarország csak 7 millió *t*-t. És emellett is Németország szénkincse 1200 évig fog tartani, míg Magyarországé csak 140 évig ha a kibányászás jelenlegi arányát vesszük alapul a jövőre nézve.

Németország szénkincsének értéke sokszorosan, talán 80-szorosan felülmúlja termőföldjének értékét, míg Magyarországon az körülbelül egyenlő értékü lehet azzal.

Németország most évenként 35-ször annyi szenet termel, mint Magyarország, annak dacára, hogy lakosságának száma csak 8-szor akkora, mint Magyarországé. Nagyobb szénkincsének köszönheti Németország, hogy olcsóbban állítja elő a vasat, acélt, cementet, téglát, motorikus erőt, tehát minden cikkét. Az élet indusztrializálódása következtében az az ország, melynek több szene van, óriási fölénybe kerül minden riválisával szemben. Ily körülmények között Németországban munkanélküliség nem lehet, mert míg a világban fogyasztópiacok vannak, a szénben gazdag Németország lesz a világ gépműhelye.

Németországnak ez a helyzete biztosítva marad mindaddig, míg szénkincse megmarad és míg egyéb országok új energiaforrásai (vízierő stb.) nem tudják Németország szénkincsében rejlő fölényét kiegyensúlyozni.

Ez a helyzet lehetővé teszi azt is, hogy Németország lakosságának száma tovább szaporodjon, aminek határt az szab, hogy a külföldi fogyasztópiacok hány iparoskezet tudnak foglalkoztatni.

Székely Károly.

A csehszlovákiai közmunkaügyi minisztérium jelentéseiből. Az 1924. év harmadik negyedében a szénbányászat 325 vállalatot foglalkoztatott, ezek közül 125 kőszénnel és 200 pedig lignittel foglalkozott. A kőszénbányászat 69.695 munkás, a lignitbányászatban pedig 40.340 munkás foglalkozott. Ezen idő alatt a kitermelt kőszén mennyisége 3,413.621 *t*, a lignit mennyisége pedig 4,800.110 *t* volt. Egy munkás teljesitménye negyedévi műszakonként 745 *t* kőszén és 1824 *t* lignit volt. (Ezek nyilván az orosz munkások létszámára vonatkoztatott adatok. *Szerk.*) A mult év kilenc első hónapjában összesen 10,917.121 *t* kőszenet és 15,146.759 *t* lignitet bányásztak. A mult év harmadik negyedében Csehszlovákia kőszénkivitele 387.572 *t*, lignit kivitele pedig 640.851 *t* volt. Ellenben a kőszénbehozatal ugyanezen időközben 256.537 *t*-t és a lignitbehozatal 241.442 *t*-t tett ki. Az előző évnegyeddel összehasonlítva Németországban a lignitkivitel 97.503 *t*-val, a kőszénkivitel pedig 55.246 *t*-val volt alacsonyabb. A szénkitermelés egyebekben rendes volt és sztrájk sem fordult elő ezen idő alatt.

Az építés fejlesztéséről szóló törvény életbeléptetése óta a közmunkaügyi minisztérium 1921 június 1-től 1924 augusztus 31-ig 22.652 háznak terveit vizsgálta felül. Ezen házakban összesen 45.564 lakás volt tervbe véve. Az építési költségek 3747 millió cseh koronára vannak előirányozva, és az állami szubvenció 2797 millió cseh koronát tesz ki. A fent megadott házakból 1859 ház épült Prágában.

A kiadásért felelős: Majorossy Gyula. — Kir. Magyar Egyetemi Nyomda Budapest, VIII., Múzeum-körút 6. — Szabó T. István.

XLVI. ÉVFOLYAM 35—36. SZAM 1922. OKTÓBER 1.

ÉPITŐ IPAR
ÉPITŐ MŰVÉSZET

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, a Hadviselt Mérnökök, Építészek és Műszaki Tisztek Nemzeti Szövetsége, a Magyarországi Építési Anyagkereskedők Szövetsége, a Budapesti Ácsmesterek Ipartestülete, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottság, a Városi Mérnökök Országos Szövetségének hivatalos lapja.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: EGY ÉVRE 600 K. EGY SZÁM 25 K. POSTACSEKKSZÁM: 49197.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, I., Horthy-Miklós-út 15c V/38. TELEFON: JÓZSEF 182—95.

Pecz Samut eltemettük.

Varatlanul, de annál fájdalmasabban vettük a hírt szeretett jó tanárunknak, a budapesti József Műegyetem kiváló professzorának, a magyar építőművészet egyik leghatalmasabb művelőjének elhunytáról. Szeptember 1-én, 68-ik életévében, tanárságának 35-ik esztendejében dőlt ki a magyar tudomány és művészet eme kimagasló tölgye, árvánhagyva az építészek nagy családját, melynek csaknem minden tagja tőle tanulta mesterségének és művészetének legfontosabb fogásait. Miként megjelenése, hatalmas alakja impozáns és lenyűgöző vala, ugy lelkének szépsége, jósága és nemessége még csak fokozta vonzerejét és fennköltségét. Avatott kezek fogják jövő számunkban életét és működését elénk varázsolni, most utolsó utjáról akarunk megemlékezni, melyre kartársai, barátai, tanitványai és tisztelői kisérték el a nagy alkotó mestert.

† Pecz Samu.

Szeptember 3-án, vasárnap d. u. 4 órakor a Kerepesi temető halottasházából az evangélikus egyház szertartása szerint temették el Pecz Samut. Ravatalánál megjelentek közül, sikerült feljegyeznünk a következő notabilitásokat. A kir. József műegyetemet *Czakó* Adolf prorektor vezetése mellett *Sándy* Gyula, *Szabó* Gusztáv, *Rados* Gusztáv dékánok képviselték, a vallás és közoktatásügyi m. kir. minisztert dr. *Csánky* Dezső államtitkár, a kereskedelemügyi m. kir. minisztert *Bierbauer* István min. tanácsos, a népjóléti minisztert *Jendrassik* Alfréd min. tanácsos, a Közmunkák Tanácsát dr. *Zielinski* Szilárd ko mánybiztos-elnök, a Magyar Mérnök és Építész Egyletet és a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetségét *Kertész* K. Róbert min. tanácsos, a Felső Epitő Ipariskolát *Schoditcsch* Lajos igazgató, az Epitő Mesterek Egyesületét *Ziegler* Géza alelnök, a Hadviselt Mérnökök és Építészek Szövetségét dr. *Neuschloss* Kornél alelnök, az Iparművészeti Muzeumot *Csányi* Károly igazgató. A Pázmány Tudomány Egyetem nevében *Fröhlich* Ignác jelent meg. A műegyetem tanári karából ott voltak dr. *Hültl* Dezső, *Möller* István, dr. *Mihalich* Győző, dr. *Kossalka* János dr. *Wittmann* Ferenc, dr. *Siegmund* Elek, dr. ifj. *Szily* Kálmán, dr, *Kürschák* József, Töttössy Béla, *Zipernovsky* Károly, *Rejtő* Sándor professzorok, dr. *Lechner* Jenő, *Gaul* Károly, műegyetemi magán tanárok, *Walder* Gyula, *Arvé* Ká-

Kérjük az előfizetések sürgős beküldését.

roly, *Rados* Jenő, dr. *Kardos* Ferenc, *Kosch* Jenő adjunktusok. Ott voltak még, volt asszisztensei dr. *Lipták* Pál ny. államtitkár, *Schulek* János elnök, *Rerrich* Béla igazgató, *Nagy* Márton szerkesztő és K. *Császár* Ferenc, dr. *Müller* Félix ipariskolai tanárok, *Komor* Marcell Berhert, *Bloch* Leó, *Fleischl* Róbert, *Uy* Károly, *Róth* Miksa, *Szabó* László, *Weichinger* Károly, *Fekete* Kálmán, *Kauser* József, *Kommer* József stb. műépitészek.

A ravatalnál *Sándy* Gyula műegyetemi tanár hatalmas beszédben méltatta az elhunyt érdemeit, meleg szeretettel emlékezvén meg, mesteréről és elbucsuztatván az ország minden részében fekvő alkotásaitol is. Majd *Kertész* K. Róbert lépett a ravatalhoz és az ő előkelő, finom stilusával font gyönyörü koszorut az előtte fekvő nagy mester kihült homloka köré, „aki elhagyni készül a földet, melyet alkotásaival szebbé tett." *Csánky* Dezső államtitkár megható szavakkal emlékezett meg az Országos Levéltár alkotásáról. A *Hungária* sorfala között vitték ki *Pecz* Samu tetemeit a halottas kocsira, mely mögött az elhunyt gyermekei haladtak *Pecz* Gyula tanár, legidősebb fia kiséretében, továbbá fivére *Pecz* Armin és gyermekei. A sirnál *Kaczián* Géza tábori lelkész bucsuztatta el a nagy halottat és tanitványai nevében *Tarcsay* műegyetemi hallgató mondott bucsuszavakat.

Igy temettük el nagy mesterünket, kit haló poraiban is mindig tisztelni és szeretni fogunk. *Dr. F. G.*

A főv. Közmunkák Tanácsáról.

Irta: *Palóczi* Antal.

Az „Építőipar—Építő Művészet" olvasói e lap megjelenése óta, hétről-hétre találtak lapunkban híreket, hosszabb-rövidebb tudósításokat és közleményeket, a melyekben szó volt a főv. Közmunkák Tanácsa működéséről. E lap utjai és tendenciája szinte hozzáfűzték ama ügykörhöz, amelyet a Tanács volt hivatva ellátni, t. i.:

Budapest városépitésének irányitása és vezetése.

Tudjuk, hogy 50 évvel ezelőtt id. *gróf Andrássy* Gyula miniszterelnök kezdeményezésére hozták meg az 1870. évi X. t.-c.-et, mert őt áthatotta az a gondolat, hogy reprezentációs fővárosra van szüksége a magyar államnak és nemcsak helyi, de országérdek követeli: Budapest főváros naggyá való fejlesztését!

Élénk érdeklődéssel kisértem a főváros átalakítására készitett tervezeteket, melyeket *gróf Andrássy*, temesi *Reitter* Ferencz mérnök tanácsára kivánt végrehajtatni. A Sugár-út, Nagykörút és több más országút létesitése, a vasúti hálózat bővítése, uj pályaudvarok, uj hidak épitése stb. volt azon programm tárgya, amelynek végrehajtásával az akkortájt még alantas nívón álló kis város fényes metamorfozison ment keresztül.

A nagyszabású átalakítás azért ment simán, mert a városépítés nagy kihatású munkáit — kivették a helyhatóság rendes administrációja keretéből és ráruházták a teendőket egy *külön hatósági* szervre, amely — minthogy nem kellett törődnie köznapi apró dolgokkal, — teljes odaadással élhetett nagy koncepciójú feladatának.

Nagy megelégedéssel fogadták az épitőszakkörök az uj hatóságot! Bizakodtunk abban, hogy másként intéződnek majd a fontos ügyek, mint ahogyan az a város közigazgatása keretében történt, amikor a városépítés teendői alatt alig értettek mást, mint az utcák burkolását és az utcavonalok kitűzését.

S nemcsak nálunk, de egész Európában megindult a városoknak terjeszkedése és fejlődése meglepő nagy arányokban s mindenütt felmerült a szükség intenzíve foglalkozni a városépítésnek életbevágó fontos ügyeivel és azok gondozását mindenütt *külön hatósági szervre* bizták. A külföldön fölismerték azt is, hogy a városépítés imminenter *műszaki-technikai* feladat, s hogy annak intézésében a technikai tudást és gyakorlati ismereteket illeti meg az elsőbbség. Megbecsülték a szakképzettséget és elismerték, hogy az *egyéni rátermettség* a záloga minden sikeres működésnek.

Nálunk ellenben a politika és jogtudomány uralkodott mindenen s a főv. Közmunkák Tanácsát, noha *főleg műszaki hatóság* dominálta *a laikus* felfogás és *a jóakaratu dilletantizmusra* bizták ama dolgok vezetését, amelyek a legtágabbkörü műszaki tudást és gyakorlati ismereteket igényelték.

Amíg *gróf Andrássy* idejében *Reitter Ferenc mérnök* volt alelnöke és lelkes vezetője a Tanácsnak, addig sikeres is volt a működése, de már nem volt az, mikor felmerült és tartotta magát a hiedelem, hogy „a mindenkori miniszterelnök egyszersmind a Közm. Tanács elnöke is." *Ekkor hatalmasodott el a laikus dilletánskodás és keletkezett az elégedetlenség a szakkörökben.*

(Folytatása következik.)

KRÓNIKA

Olvasóinkhoz! Az „Építő Ipar — Építő Művészet" szept. 15-iki számát nem tudtuk olvasóinknak megküldeni, mert kénytelenek voltunk a nyomdával szakitani és lapunk nyomását a régi jóhírnevű, budai *Attila-nyomdára* bízni. Lapunkat ezentúl előfizetőink pontosan fogják kézhez venni. Midőn olvasóinktól eme önhibánkon kivül származó késésért, melyet lapunk tartalmasságának fokozásával igyekszünk jóvátenni, elnézést kérünk, egyben felhívjuk olvasóinkat, hogy 46 éves, mindig előkelő nívójú, a magyar épitészi kar legjelesebbjei támogatásával szerkesztett lapunkat, mely nagy hivatást tölt be, — t. i. az épitészeti kultura egyedüli zászlóhordozója a magyar hirlapirodalomban — teljes erejükkel támogatni siessenek. Most nagy nehézségekkel küzdünk, de zászlónkat, melyre az épitőipar védelme, az épitőipar lelkes támogatása van irva, lehanyatlani, elveszíteni meg nem engedhetjük. Ugy érezzük, hogy a magyar kultura lenne szegényebb, ha annak egyik legrégibb, a külföld előtt is elismert szócsöve az „Építő Ipar — Építő Művészet" az előfizetők támogatása hiányában elerőtlenednék. Legkiválóbb kartársaink állanak lapunk szellemi irányításánál és hisszük, hogy olvasóink lapunkat ép oly szeretettel fogják támogatni, amint azt a régi jobb időkben tapasztaltuk. Szeressük lapunkat és iparkodjunk terjeszteni.

Iparosok nagygyülése. Az Ipartestületek Országos Szövetsége nagygyülést tartott, amelyen tömérdek, az iparosságot érdeklő kérdésben foglalt állást. Megjelent a gyülésen *Valkó* Lajos dr. kereskedelemügyi miniszter ur is, aki nagyon megnyugtató kijelentéseket tett abban a tekintetben, hogy a közszállitók ügyét uj szabályzattal, illetve a réginek reviziójával el fogják intézni, mert az eredeti szabályzat normális időkre szólt és igy természetesen intézkedései most nem mindenben helytállók. Jogosan ismerte el a kézműiparosságnak a kézműipari kamara létesitését célzó mozgalmát is és kilátásba helyezte ilyen kamarának a létesitését.

Állami lakásakció. Az Országos Lakásépítő Bizottság e hó 9-én a pénzügyminiszter úr részvételével ülést tartott, amelyen kimondotta, hogy az állami épitkezéseket azonnal meg kell indítani és ehhez képest rövidesen létre kell hozni a pestszentlőrinci lakótelepen 232, a Pongrác-utcai lakótelepen pedig 106 lakást. Az egy milliárdos épitkezési kölcsön felhasználását illetőleg ugy döntött a bizottság, hogy azt a lakásinségtől leginkább sujtott városok szükségletére kivánja fordítani, ezért nem igen érthető az a megjelent hir, hogy ugyanez az ülés a lakásügyi kormánybiztos kérelmére elutasította a főváros 200 milliós lakásépítési kölcsönkérelmét.

Kinevezések. A m. kir. honvédelmi minister *Hardy* Sándor VIII. fizetési osztályú kir. főmérnököt a VII. fizetési osztályba műszaki tanácsossá, és *Hollub* János IX. fizetési osztályú mérnököt a VIII. fizetési osztályba kir. főmérnökké léptette elő. — A m. kir. kereskedelemügyi miniszter *Jermy* Sándor kir. műszaki főtanácsost a kőműves-, kőfaragó- s ácsmesteri képzettség megvizsgálására Zalaegerszegen szervezett bizottság elnökévé nevezte ki.

A Tolnamegyei Gazdasági Egyesület egy buzavaluta-alapon felállítandó épitési anyagbeszerző és épitő részvénytársaság felállitását tervezi. Az uj részvénytársaság alaptőkéje 100 vagon buza lenne, mely 10000 db. egyenként 1 métermázsa buza névértékű részvényből tevődnék össze. Ez a terv, mely biztositásba

vége vettessék annak a fegyveres békének, mely egész Európát veszélyezteti. Az egyedüli harcz a népek között az erények és a tudományok harcza legyen.

Este a kormány lakomát adott, melyen az asztalfőnél Cappino közoktatási miniszter foglalt helyet. A felköszöntők közt nagy tetszéssel fogadták a kolozsvári egyetem egyik küldöttjének, *Finály* tanárnak latin beszédét. Annak az óhajtásnak adott kifejezést, hogy az olaszok és magyarok mindig együtt haladjanak a jólét és dicsőség utján.

A debreczeni ref. uj templom szép ünnepélyesség közt nyilt meg e hó 10-ikén. A negyedik ref. templom ez a «kálvinista Rómában», melynek református lakosai 40,000 lélekszámot tesznek. A hivek legnagyobb része a megnyitáskor látta először a templom belsejét, melynek élénk szinű üveggel fedett ablakai, az oszlopos karzatok, az izléses székek, a góth stylű szószék mindenkit kellemesen lepett meg. Csak az orgona hiányzik méo.

A megnyitási szertartásra belépti jegyekkel lehetett jutni. Igy a tolongást elkerülték. Mintegy kétezeren gyűltek össze. Jelen voltak a ref. lelkészek és segéd lelkészek, tanárok, tanítók, tanulók, városi és megyei tisztviselők, más hivatalok képviselői, a presbiterek teljes számmal, vidékiek is számosan. A megnyitó imát — az ur asztalánál — főt. *Révész* Bálint püspök tartotta. A gyülekezet meghatva hallgatta, a testben elaggott, de lélekben még ma is ifju főpap imáját, mely azzal végződött, hogy tegye Isten nagygyá, szabaddá és virágzóvá e nemzetet! — A főiskolai énekkar szabatos éneke után *Könyves Tóth* Mihály lelkész lépett a szószékre, s tartott ihletet szellemű, megható szónoklatot. A prédikáczió után kijelentette, hogy mindaddig, mig az uj templomi papság szervezve nem lesz, csupán vasárnap délelőtt tartatik az uj templomban isteni-tisztelet, — esketések és keresztelések azonban bármikor történhetnek benne. A XC-dik zsoltár első versének eléneklése után nt. *Kiss* Albert lelkész mondta el a bűnbánati imát, az agendát pedig nt. *Némethy* Lajos lelkész tartotta s ketten kiosztották az urvacsorát. Az urvacsorában a többi templomból jövő hiveket is részeltették, igy több ezer embernek osztatott ki az urvacsora, a mi sok időt vett igénybe. — Ezután nt. Könyves Tóth Kálmán lelkész kilencz kisdedet keresztelt meg, fölemlítvén, hogy ezekre nézve lesz legemlékezetesebb a templom megnyitásának napja. Az esketés, miután jelentkező pár nem akadt, elmaradt. Végül főt. Révész Bálint püspök megáldotta a gyülekezetet, mely a 179-ik dicséret eléneklésével d. u. 1 órakor szétoszlott.

MI UJSÁG?

A király Budapesten. Ő felsége majd mindennap reggel csapatszemléket tart. Kedden a vérmezőn volt disz-szemle, melyre a főváros egész helyőrsége kivonult a tüzérséggel együtt. Másnap pedig a Rákoson kezdődtek meg a csapatszemlék. E hó 14 ikén ő felsége általános kihallgatást adott. A delegáczió tagjai számára e hónap végén udvari ebédet ad a király, s két csoportban fogja meghivni az osztrák és magyar delegátusokat vegyesen.

A delegácziók bizottságai üléseztek az utolsó napokban, nyilt ülés nem volt. *Bauer* hadügyminiszter, gróf *Kálnoky* külügyminiszter felvilágosításokat adtak a bizottságoknak, melyek ezek alapján készitik jelentésöket a delegáczió számára. Hosszabb külügyi vita aligha lesz, a külügyi bizottság is egész símán, vita nélkül intézte el a külügyi költségvetést. A delegácziók ezúttal főkép katonai dolgokkal fognak foglalkozni. A fölszaporodott hadügyi költségek, rendkivüli kiadások elég nagy és fontos anyagot adnak. A delegácziók magyar és osztrák tagjai szombaton ismerkedő estélyt tartanak a városligeti «Jószív» korzón levő Dobos-vendéglőben. A magyar delegáczió elnöke, gr. Tisza Lajos pedig a jövő hétre kovácsi birtokára hivta meg a delegátusokat.

A trónörökös-pár Boszniában. E hó 11-ikén lépett a trórnörököspár bosnyák földre, s a hol megjelennek, mindenütt hódolat fogadja őket. A török lakosság üdvözlési módja nagyon elüt a megszokott zajos éljenzéstől. Csoportokba állva, csak kézmozdulattal fejezik ki hódolatukat.

A trónörököspár *Banjalukában* tartott először hosszabb pihenőt. Megtekintették a templomokat, mecseteket. Este udvari ebéd volt, melyen a trónörökös felköszöntőt mondott a hadseregre és királyra. Lakoma után kivilágítás, fáklyás menet, tüzijáték következett. A trónörököspár másnap, e hó 12-ikén folytatta utját Szerajevó felé. Maglájig a legelőkelőbb mohamedánokból alakult bandérium kisérte lobogó zászlókkal a kocsisort. Az uton a tiroli és német telepek küldöttségei üdvözölték lelkesülten a fenségeket. Gradiskában, a Szávaparti regényes fekvésű ó-török városban megszámlálhatatlan nép üdvözölte nagy lelkesedéssel a trónörökös párt. A Száva mindkét partja lakosságának zajos «Zsivió»-kiáltásaitól kisérve, megkezdődött a vizen való utazás az ünnepiesen feldiszitett «Kulpa»-gőzösön. Hosszu sora a parti lakosoknak jelzé az egyes helységeket és az egymást felváltó lovas bandériumok lobogó zászlókkal kisérték a hajót a bosnyák parton. Siekováczban *Kállay* közös pénzügyminiszter, *Szögyény* és *Jansekorits* osztályfőnök üdvözölték a fenségeket. A Tuzla, Derwent, Doboj, Tesanj stb. helységekből jött számos üdvözlő küldöttség fogadása után ő fenségeik vasuton Szerajevóba utaztak. Ide e hó 13-ikán reggel hét órakor tartotta bevonulását a trónörököspár. A pályaudvaron Rudolf trónörökös szemlét tartván a kivonult diszszázad felett, a polgármester üdvözletét fogadta, majd szives szavakkal válaszolt. Ez alatt Stefánia trónörökösnének néhány hölgyet mutattak be. A pályaudvartól egészen a trónörököspár szállásáig: az állami épületig, sürü néptömeg sorfala között haladtak el ő fenségeik, mindenfelől lelkesült óváczióktól kisérve. A tömegben ugy a benszülött lakosok, mint a bevándorlottak egyaránt képviselve voltak és sok lefátyolozott török nőt is lehetett látni. A trónörökös-pár sétakocsizást tett a városban, megtekintette a templomokat, mecseteket. Nagy tömeg várta mindenfelé, s az üdvözlés meleg volt. E h. 14-én reggel a trónörökös szemlét tartott a helyőrség fölött. Különös tetszésben részesült a bosnyák zászlóalj, mely tetszetős egyenruhájában, katonás magatartásával szép képet nyujtott. A szemle után a trónörököspár kocsin kirándulást tett a Szerajevótól körülbelül egy óra járásnyira eső, gyönyörű fekvésü orthodox szemináriumba, mely a Boszna partján áll. Nikolajevics metropolita és Petranovics, az intézet rektora kalauzolták a szemináriumban a fenségeket, kik tüzetesen megtekintették az intézetet. A szeminárium egy növendéke hosszabb üdvözlő beszédet intézett a fenségekhez, melyben köszönetet mondott az intézet meglátogatásáért.

Rudolf alapitvány. Mint bécsből jelentik, Rudolf trónörökös elhatározta, hogy «Az Osztrák-magyar monarchia irásban és képben» czimű mű tiszta jövedelmét alapítványra fordítja. Az alapítvány Magyarország és Ausztria szegény sorsu tanulóinak segélyezésére fog szolgálni. A mű osztrák részének már eddig 80,000 frt tiszta jövedelme van.

József főherczeg telepe. A főváros mellett, a puszta-szent-mihályi házépítők egyletének fővédnökségét József főherczeg elfogadta és megengedte, hogy az egylet «József főherczeg telepének,» a vasuti állomás pedig «József főherczeg állomásának» neveztessék.

A «Jó-szív.» Az árvizkárosultak segélyezésére a «Jó szív» egyesület áldásos működést fejt ki, s a nagy társadalmi mozgalom megtalálta már szerves összeköttetését az ország minden részében, hol a gyüjtések, az ünnepélyek, hangversenyek, műkedvelői előadások napirenden vannak s tekintélyes összegeket hoznak össze a szerencsétlenek javára. A városligeti kiállítási korzó is elég népes, s a főváros közönsége örömmel keresi föl a szép helyet. Csak a szeles s néha esős idő rontotta meg többször az estéket. A «Jó-szív,» mint állandó jótékony egyesület is szervezkedik, s az alakuló közgyülés e hó 19-ikén délután 4 órakor lesz az uj városház tanácstermében. A «Jó szív» eddigi működéséből kimagaslik a május 10—13-iki bazár a nagy iparcsarnokban. Ennek tiszta jövedelme 35,000 frt. Jelentékeny eredménye volt a junius 9-iki *margit-szigeti ünnepélynek* is.

A programm sokat igért s mindent beváltott. A közönséget szorongásig telt gőzhajók szállították déltől kezdve a szigetre. A kis és nagy sziget közti sekélyes vizben az árvíz képe fogadta azokat, kik erre vették utjokat. A vizből nehány zsuppfedelű ház, egy csonkatornyu templom meredt ki, a tetőkön rémült arczu, kezeiket tördelő, segítségért sikongó kétségbeesett emberekkel. A düledező házak között egy csónakban hatalmas evezőcsapásokkal haladtak a mentők, a kik épen idejében érkeznek, hogy kimentsenek a vízből egy már fuldokló, holthalvány bomlott hajú asszonyt, karján csecsszopó kisdedével. A borzalmasan hű képet, melyet Spanrafft és Hirsch az opera festői készítettek, sokáig nézte a közönség s megtudta belőle, milyen nyomort enyhít mulatság közben összerakott filléreivel. A sziget alsó végéről felhangzó katonazene hangjai mellett a felső csúcsra sietett a közönség, hova a czigányok zenéje csalogatta, meg az a vágy, hogy valahogy el ne mulaszsza a *regattát*. A Duna bal ágában délután hat órakor kezdték meg a «Hunnia» és a «Nemzeti hajósegylet» a díszfelvonulást. A fürge szandolinok vigan siklottak tova a nézők s a horgonyt vetett három gőzös előtt, s mindinkább méltóságos tempóban követték a két-, három- és négyevezős csónakok. Aztán odaálltak a birói hajó elé a versenyző matrózok. Négy ladik versenyzett a matrózdijért, mindenikben három matróz evezett. Elsőnek a Thein György által kormányzott csónak érkezett be, második lett Hadmüller Alajos csónakja, harmadik Hangovszky Lázár csónakja. Az első dij 45 frt, a második 10 frt, a harmadik 5 frt volt. Ezután versenyeztek a molnárok és halászok. A kétevezős csónak-versenyben az első dijat (30 frt) Frónyik János, a másodikat (8 frt) Szarka Károly, a harmadikat (2 frt) Djirák Mihály vitte el. A regattáról katonazene hangjai mellett indult a közönség az alsó szigetre. Ekkorra a hosszú úton végig sok ezer tarka lampiont és szivalakra összeállított mécseseket gyujtottak meg. Az alsó részen 8 órakor kezdődött a budai dalárda *hangversenye*. Mire a hangverseny véget ért, már teljesen besötétedett. Egyszerre élénk fény világította meg az eget, sistergő pattogó rakéta jelezte a tüzijáték kezdetét. A sziporkázó röppentyűk egymást érték. A tüzijáték végét a «Jó-szív» tüz-apotheozisa képezte; diszes vörös-fehér-zöld keretben egy óriás szívalak gyult ki, melybe lángbetükkel volt ráirva a jelszó: «Jó szív.» A tüzmester még nem sütötte el az utolsó rakétát, mikor az ég is megkezdte a maga tüzijátékát. Az eget sürü egymásutánban vakító villámok czikázták át, mire a közönség nagyobbik része, különösen a rendkívül nagyszámu hölgyközönség, tolongva sietett a hajóállomás felé. Igy aztán a berekesztő mulatságnak nagyon kevés közönsége maradt.

A «Jó-szív» már közelebb megkezdi a segélyezést. Arany László és Darányi Ignácz dolgozzák ki a szabályokat, melyek szerint a segélyek és kölcsönök kiosztását szervezni fogják s azokat e hó 19-én terjesztik a «Jó-szív» egylet közgyülése elé. — A *népünnepélyeket* rendező bizottság Hollán Ernőné helyett, ki családi körülmények miatt mondott le, Gerlóczy Károlyt választotta elnökké. — Az árvízkárosultak javára a *főrendiház tagjai* közt rendezett gyűjtés eddig 10,442 frt 50 krt eredményezett s ez összeghez Dulánszky püspök és Szlávy koronaőr 100—100 frttal járultak.

A bécsi férfi dalegylet két hangversenye 9446 frt 92 kr tiszta jövedelmet adott az árvízkárosultaknak és az önkéntes mentőtársulatnak. Egy-egynek tehát 4723 frt 46 kr jut.

Erkel jubileuma. Erkel Ferencz zeneköltőnknek félszázados karnagyi jubileumát november elején ünneplik. Az ünnepélyrendező bizottság, melynek elnöke Káldy Gyula, az operaszinház főrendezője, a következőleg állapította meg az ünnepélyességek rendjét:

Az ünnepély három napot fog igénybe venni. Az első napon, november hó 6-án délelőtt a Vigadóban a fővárosi és vidéki dalárok elő fogják adni a «Hymnus»-t, ezt követik a tisztelgések, stb. Az nap este fáklyás menettel összeköve, az operaház előtt esti zenét adnak Erkel Ferencznek. November 7-ikén az operaházban diszelőadás. November 8-ikán banketel végződik az ünnepiesség.. A bizottság oda fog hatni, hogy a jubileum alkalmából kiadassék Erkel Ferencznek dalművei közül a «Hunyady László,» «Brankovics» és «Bánk-Bán» szövegkönyve és teljes zongorakivonata.

Az országos dalünnep. Szegeden megalakult az augusztusi országos dalárverseny rendező nagybizottsága. Elnökévé egyhangulag *Szabados* János hely. polgármestert, jegyzőjévé pedig Főkövi Lajost választották. Megalakíták továbbá az elszállásoló, vigalmi, pénzügyi és műszaki albizottságokat.

Kossuth fiai olasz polgárok. Az olasz képviselőház e hó 8-ikán a többek közt egy törvényjavaslatot tárgyalt, melyben a kormány Kossuth Lajos fiainak, Tódornak és Ferencznek az olasz polgárjog megadását terjesztette elő. A javaslat érdekében Cavalotti képviselő emelt szót s hivatkozva a kérvényezők, valamint atyjok, Kossuth Lajos nagy érdemeire, a polgárjog megadását ajánlja. Szavazásra kerülvén a dolog, a képviselőház 235 szóval 23 ellen Kossuth fiainak az olasz polgárjogot megadta. Érdekesnek tartjuk felemlíteni, hogy az olasz képviselőház ugyanez ülésben tárgyalta Matteo Maurocordato kérvényét, az olasz polgárjog megadása iránt s azt 192 szóval 63 ellenében elvetette.

Jegyváltás. *Hunfalvy* Géza közlekedésügyi miniszteriumi segédfogalmazó, Hunfalvy János egyetemi tanár és ez idei rektor fia, jegyet váltott *Székács* Melinda kisasszonynyal, Székács Istvánnak és nejének szül. Tuczentaller Irma urnőnek leányával.

Kirándulás Bécsbe. A magyar iparegyesület tagjai közül 230 e hó 14-ikén utazott külön vonaton Bécsbe, a jubileumi iparkiállítás megtekintésére. Bécsben igen szives fogadtatás várta őket, s mindent elkövetnek, hogy viszonozzák a bécsiek azt a barátságos vendéglátást, melyben az ottani iparegyesület

tagjai részesültek Budapesten, az országos kiállítás alatt. A kirándulók közt van *Matlekovics* Sándor államtitkár is, az orsz. kiállítási bizottság volt elnöke.

Az irók és művészek társasága a nyáron Dunántúlra rendez kirándulást. Keszthely és Nagy-Kanizsa azonban kimaradt a programmból, mert a Balatonon most nem jár a «Kisfaludy» gőzös, annyira rozzant lett. Julius 4-ikén indulnak a kirándulásra. Megmarad a programmban Tata, Győr, Pannonhalma, Pápa, Szombathely, a honnan Veszprémbe mennek s onnan B.-Füredre, két napi pihenőre. Utolsó megálló pont Székesfehérvár. Résztvesznek a nemzeti szinház és operaszinház tagjai is, s hangversenyeket rendeznek helybeli jótékony célokra. Részt vehetnek a kirándulásban az irók és művészek társaságának és a hirlapirók nyugdij-egyletének tagjai és családtagjai. Fölvilágosítással Dolinay Gyula titkár szolgál az esti órákban a körhelyiségben.

Előfizetési fölhivás.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetése junius végével lejárt, fölkérjük az előfizetés mielőbbi megujitására, nehogy a lap küldésében fennakadás álljon be.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK.

Negyedévre (julius—szeptember)

A Vasárnapi Ujság	2 frt — kr
A Vasárnapi Ujság a «*Világkrónikával*» *együtt*	2 « 50 «
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok	3 « — «
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a «*Világkrónikával*» *együtt*	3 « 50 «

Félévre (julius—deczember)

A Vasárnapi Ujság	4 frt — kr
A Vasárnapi Ujság a «*Világkrónikával*» *együtt*	5 « — «
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok	6 « — «
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a «*Világkrónikával*» *együtt*	7 « — «

A «Politikai Ujdonságok»-hoz «Magyar Gazda» czim alatt két hetenként megjelenő gazdasági lap van csatolva, s ezenfelül rendkivüli mellékletekkel is bővítve a lapnak eddig is hetenként másfél s minden második héten két nagy ivre terjedő tartalma, mely a *Politikai Ujdonságokat* ez ideig is a legnagyobb és legtartalmasabb politikai hetilappá tette.

A «**Vasárnapi Ujság**» ujabban «*Női munka és divat*» czimű uj rovattal s jelentékenyen bővített tartalommal jelen meg.

Mind a két lapnak kiegészítőjéül szolgál a «*Világkrónika*» czimű képes heti közlöny, mely hetenként egy ívet s számos képpel illusztrálva jelen meg.

T. előfizetőink sziveskedjenek az előfizetés megujításánál, vagy a «Világkrónika» megrendelésénél czimszalagjukból egy példányt a posta-utalványra ragasztva beküldeni, s minden reklamációt és egyéb a szétküldésre vonatkozó közleményeket a kiadó-hivatalhoz küldeni.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok
kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-ut cza 4. sz.

A NÉMET CSASZAR UTOLSÓ NAPJAI ÉS HALÁLA.

Frigyes császár állapotában e hó 11-ikén állt be aggasztó fordulat. Erői folytonosan és rohamosan hanyatlottak, mert a nyelési nehézségek következtében a táplálkozás lehetetlenné vált, s a betegnek mesterséges úton kellett folyékony táplálékot adni. Az orvosok egész éjjel a császár ágya mellett virasztottak. Reggel felé a beteg láza csökkent s javulás mutatkozott, de a táplálkozás mesterséges uton történt már ezentul. A császár ujra megkönnyebbedett, és e hó 13-ikán már a *svéd királyi párt* fogadta, kik most Berlinben időznek.

Junius 14-ikén a császár betegsége a végzetes ponthoz ért.

A mitől az orvosok annyira féltek, a *tüdőgyuladás* bekövetkezett, s ezzel a testi szervezet ellenálló ereje is megtört a borzasztó betegséggel szemközt.

A család tagjai állandón a beteg körül maradtak. A császárné az éjjelt is ott tölté. Berlinben e hó 14-ikén elterjedt a lesujtó hir, hogy a császár haldoklik. De a beteg hatalmas testi ereje még mindig ellentállt, s d. u. 5 órakor nyugalom állott be. Napközben *Bismarck* is megjelent Potsdamban, a friedrichskroni kastélyban, hol a császár vivódott a halállal. Rendkivüli lelkierőt tanusított, folyton eszméletnél volt. Mikor Bismarck herczeg megjelent uralkodója beteg ágyánál, *Frigyes császár* bucsu szavakat irt fel Bismarcknak egy papirszeletre és fejével biczentett, mire Bismarck megcsókolta a császár lesoványodott kezét. Kevés táplálékon kivül némi orvosságot is adtak be este az uralkodónak. Mennyi ideig tarthat vala ez állapot, arra nézve az orvosi vélemények eltérők voltak. A miniszterek, a nagykövetek Friedrichskronba mentek. A kastély egész környékét nagy néptömeg foglalta el. A Potsdamból Berlinbe érkező vonatok valóságos ostromnak voltak kitéve, hogy az érkezőktől ujabb híreket hallhassanak. Friedberg igazságügyminiszter e hó 14-én a császár végrendeletének fölvételével és a vagyon rendezésének ügyével foglalkozott. Épen e szomoru napon töltötte be Zsófia herczegnő tizennyolczadik évét. A beteg apa papirszeletre irt szerető szavakban üdvözölte leányát. A beteg szobájában álltak fölhalmozva mindazok a virágok, melyeket a fiatal herczegnő kapott születésnapjára. Berlinben e hó 14-én a királyi szinházakban már nem tartottak előadást. Londonban, az alsóház ülésén Smith miniszter meghatottan jelentette, hogy Frigyes császár állapota kevés reményre jogosit.

Berlinben aggódva lesték a Potsdamból érkező táviratokat. Mind azt mondta, hogy az utolsó órák bekövetkeztek, remélni többé nem lehet. E hó 15-én a rettegve várt éj lefolyásáról Berlinben még nem tudtak semmi bővebbet, de már a korai reggeli órákban nagy csoportok utaztak Potsdamba. Alig mult 11 óra, mikor Berlinben már elterjedt a hir, hogy III. Frigyes császár d. e. 10 óra 55 perczkor meghalt. A fővárosban a középületekre azonnal kitűzték a gyászlobogókat. Berlin és Németország ismét gyászol, és az egész művelt világ fájdalommal fogadta a szabadelvü, az emelkedett szellemü uralkodó halálát.

Az utolsó éj alatt nem állott be jelentékeny változás, se több szenvedés. De a beteg nem volt tiszta eszméletnél. A császári család tagjai késő éjjelig virasztottak. A császárné hajnali 4 órakor ismét megjelent a haldokló ágyánál. A kastély bejáratánál e hó 14-én a késő esti órákban több testőrhuszár és ulánus csapatot állitottak fel, hogy szükség esetén stafétáknak gyanánt szolgálhassanak.

Midőn *Zsófia* herczegnő reggel a császár szobájába lépett, az kezét nyujtotta neki, azután papirt és irónt adatott magának, s a következő szavakat irta: «Maradj jámbor és jó, a milyen eddig voltál, ez az utolsó kivánsága haldokló atyádnak.»

Az egyik tudósitás szerint a császár halála 11 óra 12 perczkor következett be. Az utolsó órában voltak a haldoklónak tiszta pillanatai, de már nem tudta magát megértetni. Egész délelőtt küzdött az álommal s halálvivódása könnyü és rövid volt. A miniszterek közül csak *Stolberg* állam-miniszter volt jelen. Tizenkét órakor összeült az *államminiszterium* és megállapította a gyászjelentés szövegét, mely most minden nyilvános helyen ki van függesztve. Összeült továbbá a *szövetségi tanács*, melyben a birodalmi kanczellár bejelentette Frigyes császár halálát és *II. Vilmos* kormányra lépését.

HALÁLOZÁSOK.

Tatay István, a szarvasi evang. főgymnasium nyug. igazgatója, a tanügy egyik legérdemesb férfia, meghalt 67 éves korában, a főváros melletti Szent-Lőrinczen, hová rokonai látogatására jött. Sopronban kezdte a tanári pályát, 1846-ban. A szabadságharczban ő is tevékeny részt vett. 1855-ben a szarvasi evang. főgimnázium tanára lett s e nehéz időkben ápolta és fejlesztette az ifjuság hazafias érzését. Az igazgatói állástól négy év előtt vált meg, mikor betegeskedni kezdett. Temetésére Szarvasról is többen feljöttek. A koporsó fölött Horváth Sándor budapesti lelkész mondott szép beszédet, a sírnál pedig Benka Gyula, a szarvasi gimnázium igazgatója méltatta az elhunyt érdemeit.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: Gellért László, Nagybánya sz. kir. bányaváros polgármestere, 56 éves, Nagybányán. — Vagner Lajos, nyug. kincstári hivatalnok, fáradhatatlan növénygyűjtő, ki a külföld botanikusaival is állandó összeköttetésben volt, s Máramarosmegye flórájából becses gyűjteményt állított össze, 74 éves, Huszton. — Markó Ede, Kolozsvár város tanácsnoka, egyik képzett és tevékeny tisztviselője; ugyancsak Kolozsvártt Kisbetleni Boytha József, Kolozsmegyének ötven éven át járás-orvosa, Kolozsvárnak és vidékének egyik legkeresettebb és legnépszerűbb gyakorló orvosa, életének 75-dik évében. — Sándor István, nyug. királyi törvényszéki biró, megyei főügyész, 73 éves, Almáson. — Spitzer Károly, kir. államvasuti orvos, 52 éves, Debreczenben. — Scheider Gergely, nyug. magy. kir. dohány-raktári ellenőr, Temesvárott. — Pokorny Antal, magánzó, 70 éves, Sopronban. — Kristóf Ferencz, buzgó tanító, 28 éves, Félegyházán. — Schöja Ignácz, ismert budai kávés, 43 éves. — Paulovits Péter, a Ferencz-csatorna vállalatának nyug. pénztárnoka, 74 éves, Baján. — Franciszti Sámuel, Hódmező-Vásárhely egyik legöregebb polgára, 92 éves. — Vlahovics János, az «Ungvári Közlöny» szerkesztőjének nagybátyja, 70 éves, Ungvártt. — Frusa Milutin, ügyvéd. Aradon. — Kopriva Károly, magyar-hradisi jegyző.

Samarjay Károlyné, Pozsony egyik legtiszteltebb hölgye, kinek temetésén a város több intézete küldöttségileg volt képviselve. — Horváth Gáborné, szül. Csajághy Terézia, Somogymegye tabi főszolgabirájának édes anyja, 68 éves. — Mezey Erzsébet Ilona, Mezey Albert kir. tábla biró 15 éves leánya Budapesten, honnan hült tetemét Zilahra szállitották. — Pacséri Pocskayné, szül. Pacséri Odry Berta, 61 éves, Baján. — Irinyi Jánosné, szül. Baranyai Hermina, 62 éves, Debreczenben. — Toperczer Hugóné, szül. Neszmirák Emma, Sári pusztán. — Gömöry Gyuláné, szül. Gömöry Emma, 29 éves, Aradon. — Drescher Lajosné, szül. Gótzy Lenke, életének 29-ik évében, Baján. — Herrmann Károlyné, udvari tanácsos neje, Pozsonyban. — Blau Salamonné, a hevesi izr. jótékony nőegylet alapitója és elnöke, Hevesen. — Kastnerné, szül. Seger Rozina, 70 éves, Sopronban.

SAKKJÁTÉK.

1497. számu feladvány. Bayersdorfer A.-tól.

Sötét.

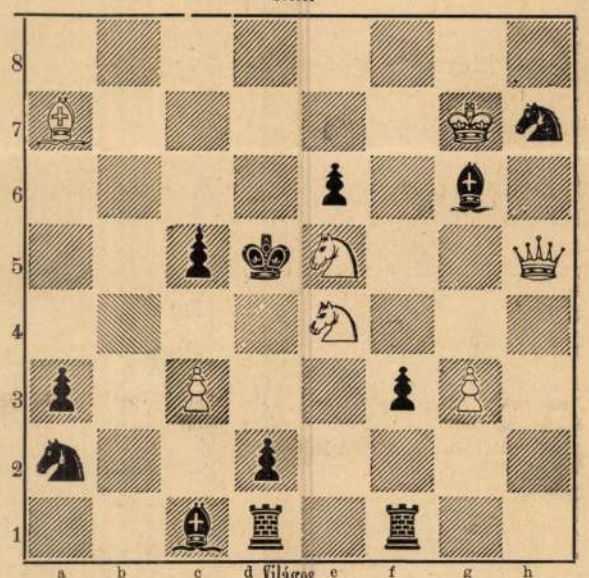

Világos.

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1491. sz. feladvány megfejtése.

Pradignat E.-től.

Megfejtés.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. e7—e8H	f5—f4 (a)	1.		d5—d4
2. Fe2—f3 +	Ke4—fd: —	2. Fe2—d3 +		K. t. sz.
3. Bc2—c3 v.	d3—f5	3. Bg2—g3 v.		
He6—g5—g7 mat.		He6—c5—c7 mat.		

Helyesen fejtették meg: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — *Az Erkel-sakktársaság nevében:* Exner K. — *Tarnóczon:* Németh Péter — *Szempczen:* Pintér János. — *A pesti sakk-kör.*

SZERKESZTOI MONDANIVALÓ.

Amsterdami levél I, II. Szivesen vettük; közöljük.

o . . . Pál. Nem a fiókban, nem is annak a zugában feküsznek; hanem Lenau eredetijében, várva csöndesen az összehasonlitást, a mi nem fog igen soká késni már.

Az életből. Szomoru volna, ha az élet csak ilyen felületes, eszmeszegény s mindenkép gyarló megfigyeléseket nyujtana. S nem kérünk többet belőlök.

Az áldozat. A tárgy nehéz, a gondolat jó — s kivitele is tehetségre mutat. De több benne még a hiány, a gyorsaság, a nehézségek leküzdésére való tehetetlenség: mintsem czélját csak meg is közelithetné. Ily feladatokhoz gyakorlottabb kéz és nagyobb biztosság kivántatik. A verselés is a harminczas éveké; a mellett a szabatosság és rhythmus sok helytt hiányzik benne. — Idővel talán ezt is, talán mást — sikerültebbet fog adhatni. Most elég, hogy figyelmünket valóban felébresztette.

A fecskék. Beranger e szép költeményét legjelesb müfordítóink (Lévay, Szász Károly) adták már magyarul. Az öné nem ér velök. Az első két szó sem jól van. Nem «a Maure vizénél» — ily nevü víz nincs hanem a «mór parton». Különben elég csinos volna, verselés tekintetében; de nyelvében halványabb a kifejezés, kevesebb az erő, mint kellene.

T. B. Ifjukori kisérleteknek — a mik — elég csinosak; de még nem érik a mi igényeink színvonalát. I. (Temetőben) érzelmes kis dal, olyan Bajza-hangon; a II. sem népdal, sem müdal, mindakettőből van benne valami, de uj — sem eszme, sem hang — nincs benne. Várunk még.

HETI NAPTAR. Junius hó.

Nap	*Katholikus es protestáns*		*Görög-Orosz*	*Izraelita*
17 V.	G 4 Peregrin vt	G 3 Folkmár	5 B Tir. Dorót.	8 Odom
18 H.	Mark és Marcz.	Arnolf	6 Hilárion apt	9
19 K.	Gyárfás, Prot.	Gyárfás	7 Teodót pk.vt	10
20 S.	Szilvér pp.	Szilvér	8 Teodór erek.	11 Okozias
21 C.	Gonz. Alajos	Albán	9 Cyrill és Ata.	12
22 P.	Paulin pk.	Ákos	10 Sándor	13
23 S.	Ediltrud	Vazul	11 Bart. és Barn	14 Sab. Bal

Holdváltozásai ⊙ Holdtölte 23-án 10 óra 24 pk. d. este.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. egyetem-tér 6. szám.)

tőle távol állottak és bölcseletét nem ismerték, olykor maradisággal illették. Nagy értéke működésének az is, hogy az ő munkásságának legszebb életéveibe eső túlzásoktól teljesen megóvta éles judiciuma és finom és tisztult izlése. Aki jól ismeri műveit és ismerte bölcseleti meggyőződését, annak el kell ismernie azt, hogy művei egy határozottan erősen kidomborodó egyéniség sajátságait viselik magukon, mely egyéniség mindég finom izléssel egyesítette magában az építészet legfontosabb két fő kellékét: a szerkezeti lényeget, a külső helyes formai megjelenéssel.

Pecz Samu azonban nemcsak építész volt, hanem a tanításnak is mestere. Nincs olyan ember, ki valaha is hallgatója volt a műegyetemen, ki el ne ismerné, hogy a mérnöki és építészi szakképzés legfontosabb alapvető tárgyát nálánál gyakorlatibb módon és alaposabban alig lehet előadni. A nagytudásu építész és konstruktor örömmel és szeretettel szállt le a magasabb régiókból az alapokat adó alacsonyabb nivókra, mintha ezzel is érzékeltetni akarta volna, hogy minden szellemi és anyagi felépítés legfontosabb része az az alap, amelyből az kiindul. Pecz Samu kiváló oktató mester volt. Előadási modora egyszerü és keresetlen volt, de mindig élvezetes és hallgatóságát lebilincselő. Érdekes az, hogy tulajdonképen páratlanul szigorú volt és mind amellett mindég népszerü és szeretett tanára maradt hallgatóságának, mert egyéniségéből sugárzottak azok a tulajdonságok, melyek a tanárt mindig megkedveltetik a hallgatósággal: a biztos tudás, a lelkiismeretesség és igazságosság.

Mint embert Pecz Samut az egyszerüség és szerénység jellemezte. Nem kereste a politikai vagy társadalmi uton való szereplést, hanem a munka volt előtte életének minden ambiciója. Egyesületi vacsorákon, pártösszejöveteleken, klubbokban alig lehetett vele találkozni. Ha munkájában kifáradt, nem zajos szórakozásban keresett pihenést, a zene volt az, ami a munkától kimerített idegeit legjobban nyugalmi állapotba hozta. Klasszikus koncerteken gyakran lehetett látni szikár, különös és érdekes alakját, de ő maga is mestere volt a nyugalmas, pathetikus, a mindennapi profán élettől elvont zene legszebb hangszerének, az orgonának. Ha magam elé idézem alakját, amint halála előtti néhány hónappal láttam a félhomályban harmóniuma előtt ülni Bachnak csodálatos zenei költészetébe elmerülve, úgy visszaemlékszem arra, hogy a mindennapi emberen nagyon is felül álló egyéniség öntudatlan varázsának hatása alatt állottam.

Pecz Samu emlékezetét meleg szeretettel fogja megőrizni mindenki, ki valaha is vonatkozásban volt vele, legyen az tanítványa, munkatársa, alkalmazottja vagy kartársa, mikor emlékezetének a nyilvánosság, a nagyközönség előtt hódolunk, nem is a személye iránti tisztelet vezet elsősorban, hanem a kar, az építészi karnak megbecsülése. Valamennyi művész közt az építőművész az, aki minálunk még legkevésbbé élvezheti munkásságának elismerését. A színész, a zenész, az iró, a költő közvetlenül a milliók népszerüségében fürödhetik meg, mig a képzőművész, de főleg az építész munkásságát bizony még alig értékelik. Pecz Samu tanítványai és tisztelői tehát nemcsak az ő emlékének hódolnak akkor, mikor emlékét megünneplik, hanem munkásságának megünneplésével hozzájárulnak az egész építészség munkásságának megismertetéséhez és népszerüsítéséhez.

Pecz Samu emlékének a hozzá közelebb álló volt tanítványai ugy vélnek legjobban hódolni, ha munkásságának termékeit összegyüjtve, azt a nagyközönségnek bemutatják. A Magyar Mérnök és Építész Egylet megbizásából *Sándy Gyula* műegyetemi tanár elnöklete alatt *Nagy Károly* műegyetemi tanár, *Rerrich* Béla, *Arvé* Károly építészekből álló bizottság összegyüjtötte az elhunyt mester összes terveit és azokból a képzőművészeti Társulat ez idei tavaszi kiállitásán kollektive fogja kiállitani. Nagyszabású anyag gyült össze és szinte páratlan az a gondosság és szeretet, amellyel a mester ezeket a finom izléssel megalkotott munkákat kidolgozta. Közel háromszáz tervrajz és negyven sajátkezü rajz gyült össze tanuságot téve egy munkában gazdag élet folyamatáról. Herkulesfürdő fürdőháza, az erzsébetvárosi katholikus templom, a budapesti evangelikus tót templom, a milleneumi gépcsarnok, a Newyork-palota, a budai református templom, az unitárius egyházközség templom és bérház épületének, a fiumei tengerészeti akadémia, a pozsonyi posta épület, a hallerutcai székfőv. bérház, a budapesti vásárcsarnok, a dévaványai templom, a debreceni református templom, a pozsonyi pénzügyi palota, a fővárosi diákotthon és technikus otthon, a fasori evangelikus templom, a műegyetemi könyvtár, műszaki mechanikai- és mezőgazdasági géplaboratorium épületének tervei, az országos levéltár vázlattervei és kiviteli tervei, a beregszászi gymnázium, a belvárosi zsinagóga, a későbbi népszerü nyelvén elnevezett Gólyavár és a Szilágyi Dezső-téri templom tervei illetve pályatervei a legértékesebbek. Természetes, hogy a műcsarnokban rendelkezésre álló csekély hely miatt ezeknek a terveknek csak kis része állitható ki.

Pecz Samu műveinek kollektiv kiállitása nemcsak mint emlékezetének méltó módon való megünneplése érdemel figyelmet, de a néző elé fogja tárni egyénmunkájában, egy érdekes kornak jellegzetes képét is.

Biztosra vehető, hogy a kartársak és szaktársak minden külön felszólítás nélkül fognak nagy számban megjelenni a Műcsarnoknak május 10-én megnyiló tárlatán, de remélhető az is, hogy Pecz Samu minden volt tanitványa örömmel és lelkesedéssel fogja támogatni a kiállitást rendező bizottság önzetlen munkásságát.

Pecz Samu azonban megérdemli azt, hogy emléke maradandóbban is megőriztessék. Emlékének megőrzése céljából volt barátai és tisztelői egy ugynevezett emlékkutat állitanak fel, melyet az ő szobra fog disziteni.

Az emlékkut hatszögalapzatu gótikus medence, melynek közepén fiálészerü végződésü pilléren az építész középkori mezben álló, embernagyságnál valamivel kisebb szobra áll.

Az emlékkut tervét *Rerrich* Béla építész készitette el és *Berán* Lajos szobrászművész készíti el a szobrot. Mindketten teljesen ingyenesen végzik munkájukat és a kivitelezési munkák nagyobb részére is megvan már az önkéntes adományokkénti fedezet, úgy hogy a kivitelezés szervezését és irányitását a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbizásából *Kertész* K. Róbert helyettes államtitkár tartja kezében.

Rerrich Béla.

Handlovits és Horváth, felvonóipar
Felvonókat épit, javit és karbantart
Budapest, VIII., Szentkirály-u. 35. Tel.: J. 56-06.

MŰKŐ BETON ÉS BURKOLÓMUNKÁT
Építőkövek és keritések készitését legelőnyösebben
végez: METEOR KŐIPARI ÉS MALOMKŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS.
Budapest, V., Nádor-utca 28. Telefon: 74—26.

NEGYVENKILENCEDIK ÉVFOLYAM 17—18. SZÁM 1925 MÁJUS 1

ÉPITŐ IPAR
ÉPITŐ MŰVÉSZET

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, a Hadviselt Mérnökök, Építészek és Műszaki Tisztek Nemzeti Szövetsége, Budapesti Ácsmesterek Ipartestülete, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottság, a Városi Mérnökök Országos Szövetségének hivatalos lapja.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 100000 korona, félévre 50000 korona. Egyes szám ára 5000 korona. Póstacsekkszám: 49197. Hirdetési díj: milliméterenként 2000 korona.

FELELŐS SZERKESZTŐ DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, I., Horthy-Miklós-út 15c V/38 TELEFON: JÓZSEF 132—95.

Pecz Samu emlékezetének megünneplése.

Szeptember hó elsején lesz három éve annak, hogy Pecz Samu építész örökre letette a körzőt. Szeretettel és nagy elmélyedéssel mérte vele a fölfelé, a Mindenható felé törekvő karcsu tornyokat, a hegyes ormokat, a csúcsiveket és mérműveket, a keresztrózsában végződő fiálékat, hogy megtérjen Urához, akinek a hite szerinti oly hű szolgálója volt és az Ő dicsőségére építeni volt mindig legnagyobb igyekvése és büszkesége. Magam elé képzelem amint a „Balaton fölötti" ismert kis szobában ül munkájába elmélyedve és dudolgatva, csöndben fütyürészve rajzolja az egyik temploma orgonáját: az a csend, az a nyugalom, gond és elmélyedés, az a lelkiismeretesség, melyet mesteri építőknél elgondolunk, csodálatosképen volt meg mind az ő egyéniségében. A mesteri építők elméjének két — ellentétes irányunak látszó — képzettsége az alkotó elképzelés gyors és spontán elmemunkája a kidolgozásnak nagy kitartást, lelkiismeretességet és fáradságot kivánó organizáló működése nagyszerüen egyesült meg őbenne. És kiegészíthetjük egyéniségének jellegzetességét azzal, hogy a két képességet egy csodálatosan finom és érzékeny agybeli képessége tartotta egyensúlyban egy finomodott, mindég pontosan müködő szürőberendezés, az izlés.

Pecz Samu fiatalabb éveiben mint a bécsi Hansen akadémián készült tervei mutatják, finom klasszikus érzékü épitő volt. Az antik művészetért rajongott ifjabb éveiben, mit tervein kívül bizonyít az a tény is, hogy 1886-ban éppen az ókori építészetből habilitáltatta magát magántanárrá a müegyetemen. Úgylátszik, hogy későbbi kialakulására azonban döntő hatással volt az a másfél év, melyet Schulek Frigyes mellett töltött a budai Mátyás templom helyreállitási munkálatainál és az az idő, melyet öt évig töltött Szeindl Imre mellett (és egyidejüleg Schnedár János mellett) mint tanársegéd a müegyetemen 1882-től 1887-ig.

Legelső nagyobb sikere a dévaványai ev. ref. templom pályázatának első díjjal kitüntetett terve, valamint a budapesti unitárius templom és bérház pályanyertes tervei már azt a formairányt éreztetik, mely a későbbi munkáira annyira jellegzetes: a középkori hangulatból kiinduló, nemzeti érzéssel áthatott egyéni formaképzést. Stilusa egy sajátságos gótika, amely nem indul ki históriai eredetből, hanem egy stilusnak az egyéni művészi meggyőződéssel egyező sajátosságaiból. A gótikus hangulat, a gótika lényege iránti rajongás nála nem a gótikus formák iránti szeretetből fakadtak, ő azért volt gótikus, mert a gótikus építészet hangulata és bölcselete felelt meg legjobban belső lényének, egyéniségének. Egyénisége kedves volt és finom, de bizonyos fokig tartózkodó és talán merev. Ez munkáin is meglátszik egy érdekes és kedves sajátságként, de munkásságának irányában is: mindég középületekkel foglalkozott, az inkább melegséget, lágyságot igénylő feladatok, a családi ház, a kastély, palota távol állottak működése körétől. A templomépitésnél is az evangélikus gondolkodás, logikus de hidegebb gondolkodását jellemző istenháza volt az ő feladata; a katholikus templomot jellemző annyira poétikus és meleg hangulat nem állt közel lelkületéhez. Pecz Samu nem hajszolta — mint kortársai közül számosan — mindenképen az egyéniséget kidomborítani igyekvő irányzatot, amiért kik

Sátori Mór Gipsz-, Műtrágya- és Vegyészeti Gyárak Részv.-Társ.
Uj irodahelyiség: V. kerület, Nádor-utca 12. szám. :-: Telefon: 51—03.

Készít minden nagyságú és szerkezetű

magas nyomású és kompound gőzgépeket, hajógépeket, szabad. kihúzható forrcsöves lokomobilokat, gőzkazánokat, tüzelő-, forraló-, **főkép hegesztett hullámlemezes tüzelő-csövekkel; gőzmalmi, keményitő-, szesz- és téglagyári berendezéseket;** Duchscher-féle szabadalmazott különbzéki emeltyűs szerkezetű **bor- és olajsajtókat,** valamint **olajgyártási berendezéseket;** elvállalja mindennemű **a gépészeti szakmába vágó munkák** valamint átalakítások eszközlését.

Tejgazdasági osztálya egyedüli elárúsítója a **de Laval**-féle **„SEPARATOR" és „ALFA"** tejlefölöző és egyéb gépeknek és ajánlja magát bármily nagyszabású tejcsarnokok tervezésére és teljes berendezésére.

Egyedüli jogositott elárúsítója Magyarország és a Dunafejedelemségek számára a **VALVOLINE** amerikai gépolajnak.

5000 frtnyi biztosíték készpénzben, vagy óvadékképes papirosokban csatolandó, mely összeg az ajánlat elfogadása esetében az ajánlati összeg 10%-ára lesz kiegészítendő, a

f. é. április 29-ének déli 12 óráját

alulirt elöljárósághoz nyujtsák be.

A terv, méretkimutatás, költségvetés, árlejtési és építési föltételek a csabai városháza nagy termében a hivatalos órák alatt megtekinthetők. 76—2—2

B.-Csabán, 1893. április hó 7-én.

B.-Csaba község elöljárói.

EGYESÜLT

TÉGLA- ÉS CÉMENTGYÁR-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Budapest, V. kerület, Alkotmány-utca 16. szám

az épitő közönség figyelmébe ajánlja **mesterséges portland- s román-cément készítményeit,** a melyek a **budapesti állandó országház épitésekor** a legnagyobb megelégedésre alkalmaztattak és jelenleg a királyi várpalota építésében is alkalmaztatik.

A gyár évenkinti szállitóképessége 350,000 métermázsa.

Jótállás a németországi és bécsi cément-normáliák szerinti minőségért.

Számos kitüntetés és kiállitási érem. 5—12—16

$8^{\cdot}_{25}$ órakor a nyugoti pályaudvarból; érkezés Kecskemétre délelőtt $11^{\cdot}_{34}$ órakor; indulás vissza d. u. $5^{\cdot}_{41}$ órakor, érkezés Budapestre $8^{\cdot}_{50}$ órakor este. Kérjük t. Tagtársainkat, kik a kirándulásban részt akarnak venni, legyenek szívesek az egyesület helyiségeiben található ívre nevüket április 25-éig (bezárólag) följegyezni, vagy e szándékukat velünk más módon tudatni.

A titkárság.

Kedden, április 25-én d. u. $6^{1}/_{2}$ órakor a vízépítési szakosztály ülése. Tárgyak: 1. A Magyarország hajózó csatornái pályázatára beérkezendő művek átvétele. — 2. Folyó ügyek, indítványok.

Szombaton, április hó 29-én esti 7 órakor a gépészeti és bányászati szakosztályok együttes ülése. Tárgyak: 1. A dr. *Wagner Jenő* és *Emil*-féle 2000 koronás pályázat föltételeinek megállapítása. — 2. A szakosztályi pályadíj-alap tárgyalása. — 3. Folyó ügyek, indítványok.

BÁNÓ ÉS SZÜTS

MAGÁNMÉRNÖKÖK.

BUDAPEST
V. kerület, Gyapjú-utca 10. szám.

18—50—13

Sürgöny-cím: **CIVIL BUDAPEST.**

Elvállalják **gőzgépek, kazánok, turbinák, zsilipek, városi vízvezetékek, malmok, elevátorok, bányagépek, hajógépek, hajókazánok, gyár- és öntőműhely-berendezések szerkesztését és szállítását.**
Rekonstruálnak **mindenféle motorokat.** Elvállalnak **indikálásokat, gőzgép és kazán szén- és vízfogyasztásának meghatározását, vízi motorok fékezését és megbírálását.**

Ifj. WEIN JÁNOS

MAGÁNMÉRNÖK.

BUDAPEST,
V. kerület, Széchenyi-utca 1. szám.

Specialista városi és **gyári vízművek, csatornázások** és **világító telepek előmunkálataiban, tervezésében** és **létesítésében; malmok, szeszgyárak,** valamint más **gyárak** és **műhelyek tervezését** és **létesítését, motorok, kazánok, transzmissziók, csővezetések, szivattyúk** és **emelőgépek szerkesztését** és **szállítását** elvállalja; **szakértői megbizatásokat** hatóságok és magánosok részéről elfogad.

63—52—4

XXVII. KÖTET. 1893. ÁPRILIS 3. IV. FÜZET.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPITÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE.

Nemtagoknak a Közlöny előfizetési ára egész évre 10 forint.

Hirdetéseket az egyesület titkársága vesz fel. Az egy egész oldalra terjedő egyszeri hirdetés ára **24 frt**; fél oldalért **12 frt**; negyed oldalért **6 frt** számittatik. Ismételt vagy egész évre terjedő hirdetések alku szerint.

FELELŐS SZERKESZTŐ
EDVI ILLÉS ALADÁR.
FŐMUNKATÁRS
CSERHÁTI JENŐ.

A »Közlöny« 1700 példányban jelenik meg a hónap minden negyedik vasárnapján.

Az egyesület helyisége:
Budapest, VI. kerület, Andrássy-út 25. sz. a.
a magyar királyi államvasutak nyugdijintézetének palotájában az I. emeleten van.

TARTALOM

A New-York életbiztosító-társaság budapesti palotájának pályaterve. *Pecz Samu*tól. III. táblával és 4 szövegábrával 97
A prizmatikus tükörrendszerekről és a háromélű prizmákról különös tekintettel a szögkitűzésre. (Folytatás.) 10 szövegábrával. *Bodola Lajos*tól 99
A köztemető-vasút áthidalása a magyar államvasutak ruttkai vonala alatt. Borosjenői *Kádár Gusztáv*tól. 20 szövegábrával 110
Az elektromos kondenzátor és gyakorlati alkalmazása. *Hoor Mór* dr.-tól. 8 szövegábrával 118
A vágánykopás és a vágány fentartásának költségei. *Szily Jenő*től. 123
A vashidak előállítása, fentartása és biztossága. *Seefehlner Gyula*tól (Folytatás.) 2 szövegábrával 127
Észrevételek Maurer M. úrnak a hídépitési vasfajok szilárdsági viszonyai stb. című közleményére. *Gaul Károly*tól 6 szövegábrával 135
Megjegyzések Gaul Károly úr észrevételeire. *Maurer Mór*tól. ... 138
A torockói vasbányászat és kohászat. *Jankó János* dr.-tól. (Vége.) 130

Ehhez a füzethez mellékeltük az **egyesületi tárgyalásokról szóló tudósítást**, a **»Találmányok Leirása«** negyedik számát és a **III. táblát.**

KIRÁNDULÁS.

A **Magyar Monier-vállalat** a kecskeméti vontató vasút egy pontján Monier rendszerében hidat épitett, melynek próbaterhelése **folyó április hó 27-én csütörtökön** lesz. Erre az alkalomra a nevezett vállalat egye-

NAPIREND.

Hétfőn, április 24-én d. u. 6½ órakor a mű- és középitési szakosztályok ülése. Tárgyak: 1. A lelencház tervek fölött szavazás. — 2. A működő bizottság bemutatja a Ferenc-József-koronázási díj módozataira való szakosztá[illegible] javaslatot. — 3. A kőműves munkák elszámoló sza-

The NEUCHATEL ASPHALTE COMPANY

Alapittatott 1870-ben.

Mastic tömb

Védő jegy.

Budapesten, V. kerület, Ferenc-József-tér 6. szám

ajánlja

ASZFALT-MUNKÁIT

elszigetelések és szárítások

Mastic tömb

Védő jegy.

végrehajtását a valamennyi tekintély által legjobbnak elismert **Val-de-Travers-i természetes aszfaltból** (földszurkos mészkő). — **Aszfalt-Mastic és Trinidad-Goudron eladása.** Az Osztrák-Magyar monarchiában több mint 800,000 m² aszfaltozás készült.

45–14–8

RÖCK ISTVÁN

gép- és gőzkazángyára és vasöntődéje 13—52—15

BUDAPEST, IX., Soroksári-utca 24. sz.

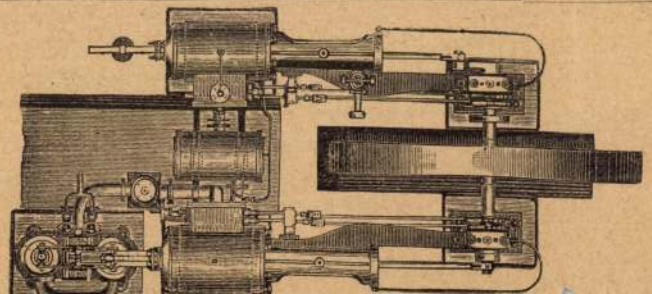

ÁRLEJTÉSI HIRDETMÉNY.

Békés-Csaba község részéről ezennel közhírré tétetik, hogy a Mezőhegyesről kitelepítendő **ménosztály** elhelyezésére **istállók, laktanya és egyéb épületek** biztosítása iránt **folyó évi április hó 30-án, d. e. 9 órakor** a városháza tanácstermében **ajánlati versenytárgyalás** tartatik. Ez építkezés költsége 100,000 frttal irányoztatott elő.

Felhivatnak vállalkozni kivánók, hogy kellően bélyegzett és »**Ajánlat a békés-csabai méntelep építésére**« felirattal ellátott irásbeli zárt ajánlataikat ... [illegible]

tetlen napfénynyel ellátni s így annak használhatóságát tetemesen fokozni.

Megemlítendő, hogy a kávéházi helyiség magasabbra emelt része s a többi részek között a kávéházi emelvény melletti kétfeljárásos kényelmes lépcső közvetíti a közlekedést; a vendéglőt és a kávéházi helyiségeket pedig két, az utcáról is közvetetlenül hozzáférhető, tágas és kényelmes lépcső köti össze.

A vendéglőt egészen, a kávéházat pedig az udvarba helyezett üvegfedelű helyiség kivételével, gazdag boltozással láttuk el.

A főlépcső elrendezésénél is azt tartottuk szem előtt, hogy az lehető gazdag térhatású, világos és kényelmes legyen. A szabályos nyolcszög alaprajzú lépcsőház széles, lassan emelkedő karjai, karcsú oszlopokkal tartott boltozó rendszerrel gyámolítvák.

Az épület Körúti és Dohány-utcai homlokzatát (III. tábla és 1. ábra) egészen faragott kőből, a Miksa-utcai homlokzaton a fontosabb szerkezeti részeket kőből, a falsikokat pedig cémentvakolatból valónak gondoltuk. Az udvar falait és arkádszerű folyosóit faragottkő-oszlopokkal, iszapolt téglaburkolattal és cémentvakolással terveztük.

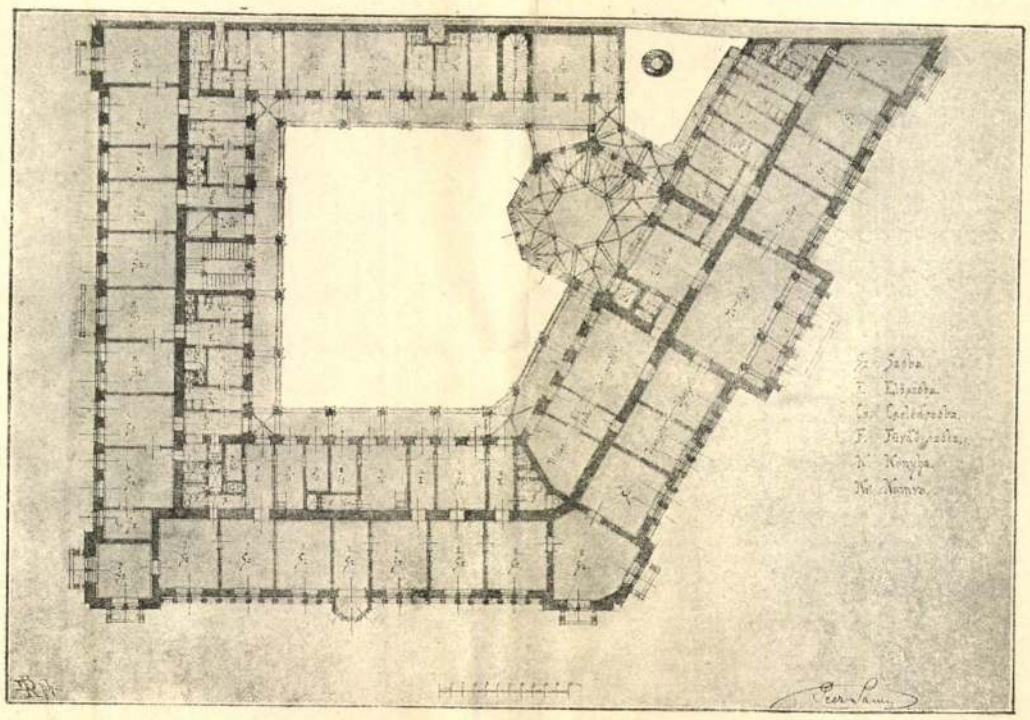

4. ábra. A »New-York« életbiztosító-társaság budapesti palotájának pályaterve. I. emelet. Tervezte *Pecz Samu* építész.

Az egész épület beépített területe $2941\cdot_{70}$ m^2.

A pince beépített területe $2862\cdot_{70}$ m^2, a földszinté $2502\cdot_{45}$ m^2, az emeleteké egyenkint $2365\cdot_{70}$ m^2. A pincemagasság részben $3\cdot_{10}$ m, részben $5\cdot_{00}$ és $5\cdot_{50}$ m. A földszint magassága $7\cdot_{50}$, földszinttől a főpárkányig $18\cdot_{50}$ m.

Az épület összes beépített köbtartalma a pincetalajtól a főpárkányig $74{,}857\cdot_{82}$ m^3.

Az építő költség $10\cdot_{50}$ frt m^3-kint $= 786{,}007\cdot_{11}$ frt.

A prizmatikus tükörrendszerekről és a háromélű prizmákról különös tekintettel a szögkitűzésre.

Bodola Lajostól.

II.

Prizmatikus tükörrendszerek.

9. Izotróp közegben a P világító pontból induló fénysugarak, ha valamely *egyszerű sík tükörbe** ütköznek, tükrözésük után úgy irányulnak, mintha abból a P_1 pontból sugároznának ki, mely P-nek szimmetrikusa a tükröző lapra nézve. A gyujtófelületek a gyujtóvonalakkal együtt ebbe az egy gyujtópontba húzódnak össze, mely pont a világító pontnak a szem helyétől független helyű virtuális képe.

Az egyszerű sík tükör tehát s minden egyszerű síktükrökből alkotott optikai rendszer *aplanatikus* rendszer, a melynél a kép látását közvetitő valamennyi sugárkéve *homocentrikus*. Az ily rendszerektől alkotott képek vizsgálatakor egyszerűség okáért többször sugárkévék helyett egyes sugarakról fogunk szólani, a melyek alatt azonban mindig a megfelelő sugárkévék középsugarai értendők.

* Fénytörés nélkül tükröző csiszolt sík lap.

Sík tükörnél a kép helye nemcsak független a szem helyétől, hanem változatlan marad akkor is, ha a tükröt valamely normálisa körül forgatjuk.

10. *Prizmatikus tükörrendszer* alatt a sík tükrök oly rendszerét értjük, a melyben a tükröző lapok, vagy azoknak megnyújtásai parallel egyenesekben metszik egymást.

A 11. ábrában P-ből jövő fénysugár (kéve-középsugár), miután a prizmatikus tükörrendszer $F_1, F_2, \ldots, F_n$-nel jelölt lapjai (az ábrában $n = 3$) $A_1, A_2, \ldots, A_n$ pontokban ismételten tovább tükrözték, a szem II első csomópontjába érkezik. P pont képe az első tükörben P_1; ez a kép világító pontként hat a második tükörre és létre hozza benne a második képet, P_2-t, emez pedig a harmadik tükörben P_3-t és így tovább P_n-ig. A sugár folytatólagos tükrözése és természetesen a további képalkotás is valamely F_k tükrön tüstént megakad, mihelyt a tükrözés sorrendjében megelőző tükör szolgáltatta kép az F_k tükör tükröző lapja mögé esik. A $P_1, P_2, \ldots, P_n$ képpontok P világító ponttal együtt a prizmatikus tükörnek ugyanegy, az élekre normális sík metszetén feküsznek, melyet célszerűen az ábra síkjául választhatunk és egyelőre, egyszerűség okáért, tegyük fel, hogy a szem is ugyanezen a normális metszeten fekszik. A $P_1, P_2, \ldots, P_n$ képsorozatban P_n az a kép, melyet a szem épen néz.

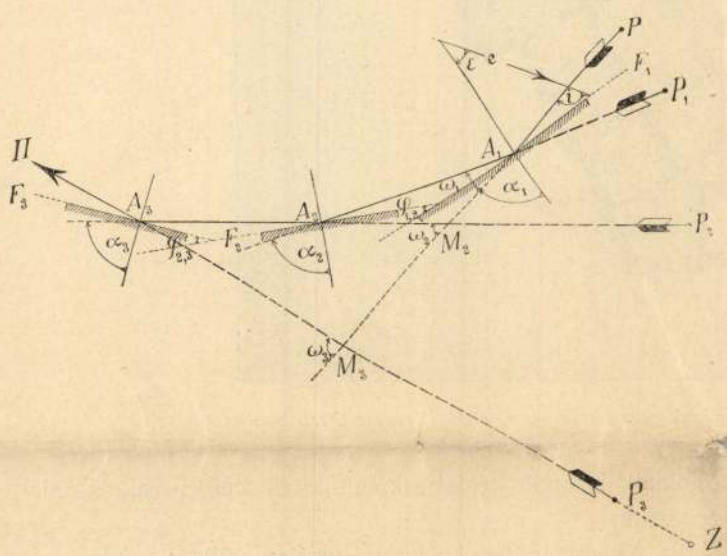

11. ábra.

Számítsuk az irányokat az ábra síkjául szolgáló normális metszeten, az óra mutató forgásával egyértelműleg, a normális metszeten tetszés szerint fölvett e egyenesen nyillal megjelölt kezdő iránytól. Jelölje $\varphi_{1,2}$ a különbséget az első és második tükör iránya között, $\varphi_{2,3}$ ugyanazt a második és harmadik tükör között és így végig $\varphi_{n-1,\,n}$-ig, az $(n-1)$-ik és n-ik tükör iránya közötti különbségig. Legyen ω_1 az iránykülönbség az egy tükrözést szenvedett $A_1 A_2$ sugárrész és PA_1 világító sugár között, ω_2 az iránykülönbség a két tükrözésen átment $A_2 A_3$ sugárrész és PA_1 között és így tovább ω_n-ig, az n tükrözést kiállott, a prizmatikus tükörből kilépő $A_n II$ sugárrész és a tükörbe belépő PA_1 közötti iránykülönbségig, vagy más szavakkal: legyenek $\omega_1, \omega_2, \ldots, \omega_n$ az $1, 2, \ldots, n$ tükrözéstől okozott sugárelhajlások; végül pedig legyenek $\alpha_1, \alpha_2, \ldots, \alpha_n$ az egymásután következő tükrözések beesésszögei.

Ezeknek megfelelően, ha i a belépő PA_1 sugárrész, i_1 az egy tükrözést szenvedett sugárrész, i_2 a két tükrözésen átment sugárrész, $\ldots, i_n$ pedig a tükörrendszerből kilépő sugárrész iránya és ε az a szög, melyet az első tükör normálisának a tükör belseje felé tartó iránya a felvett kezdő iránnyal bezár, leend

$$i = \varepsilon + \alpha_1$$

$$i_1 = \varepsilon + \alpha_1 + 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_1\right) = i + 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_1\right)$$

$$i_2 = \varepsilon + \alpha_1 + 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_1\right) + 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_2\right) = i + 2\varphi_{1,2}$$

$$i_3 = \varepsilon + \alpha_1 + 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_1\right) + 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_2\right) + 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_3\right) = i + 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_1\right) + 2\varphi_{2,3}$$

stb.

és ennek megfelelőleg a sugárelhajlások:

$$\omega_1 = i_1 - i = 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_1\right)$$

$$\omega_2 = i_2 - i = 2\varphi_{1,2}$$

$$\omega_3 = i_3 - i = 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_1\right) + 2\varphi_{2,3}$$

stb.

átalánosságban pedig leend *páros* n esetében:

$$i = \varepsilon + \alpha_1$$

$$i_n = i + 2(\varphi_{1,2} + \varphi_{3,4} + \ldots + \varphi_{n-1,\,n}) = C + i$$

$$\omega_n = i_n - i = 2(\varphi_{1,2} + \varphi_{3,4} + \ldots + \varphi_{n-1,\,n}) = C;$$

páratlan n esetében:

$$i = \varepsilon + \alpha_1$$

$$i_n = i + 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_1\right) + 2(\varphi_{2,3} + \varphi_{4,5} + \ldots + \varphi_{n-1,\,n}) = C' + i - 2\alpha_1 = C' - i + 2\varepsilon$$

$$\omega_n = i_n - i = 2\left(\frac{\pi}{2} - \alpha_1\right) + 2(\varphi_{2,3} + \varphi_{4,5} + \ldots + \varphi_{n-1,\,n}) = C' - 2\alpha_1 = C' - 2i + 2\varepsilon,$$

hol C és C' állandókat jelentenek és pedig:

$$C = 2(\varphi_{1,2} + \varphi_{3,4} + \ldots + \varphi_{n-1,\,n})$$

$$C' = 2(\varphi_{2,3} + \varphi_{4,5} + \ldots + \varphi_{n-1,\,n}) + \pi.$$

Az i_n és ω_n számára nyert kifejezésekből azt látjuk, hogy ha a világító, vagy belépő sugár i irányát változatlanul hagyjuk, a prizmatikus tükörrendszert pedig valamely az élekkel párvonalas tengely körül forgatjuk, a mi ε-nak növekedését vagy fogyását okozza, az n tükrözésen átmenet $A_n II$ kilépő sugár i_n iránya *páros* n esetében változatlan marad, *páratlan* n esetében pedig ugyanazon értelemben két annyit fordul, mint

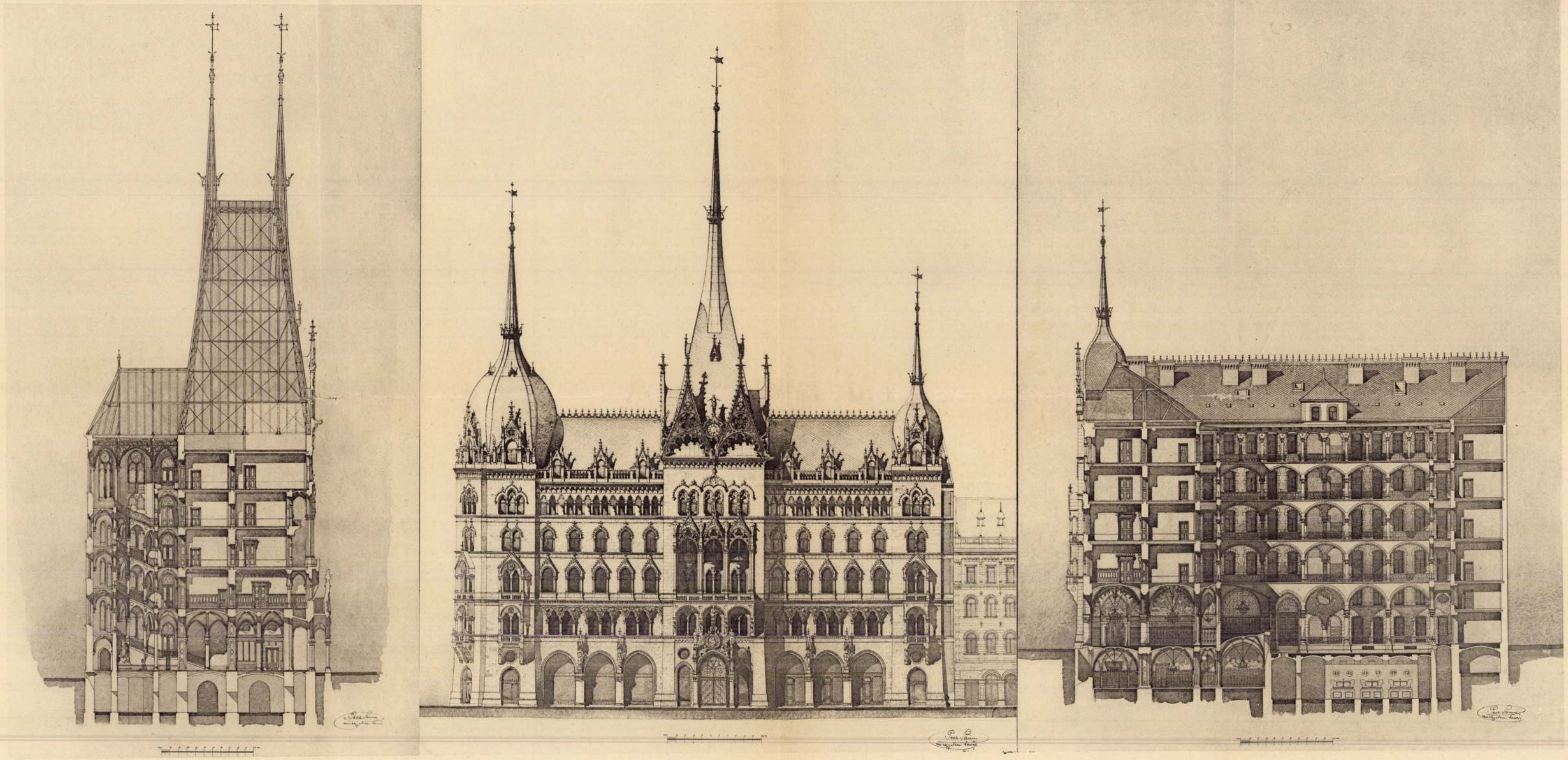

A »New-York« életbiztosító-társaság budapesti palotájának pályaterve. Nézetrajz és metszetrajzok, tervezte *Pecz Samu* építész.

A Pesti Lloyd-társulat könyvnyomdája.

A New-York életbiztosító-társaság budapesti palotájának pályaterve.

(III. táblával.)

Pecz Samutól.

A programmot és az általános koncepció és elrendezés szem előtt tartandó elveit eléggé kifejtettnek találjuk a már ismertetett két pályaterv leirásában. Az épületnek azonos alapelvekből fejlődött beosztása a bemutatott alaprajzokból (2—4. ábra) és a metszetekből (III. tábla) kivehető; ezekhez csupán még néhány megjegyzést kivánunk csatolni.

A kávéházat és vendéglőhelyiséget az eddigiekben ismertetett és a szokásos elrendezésektől eltérő módon terveztük.

1. ábra. A »New-York« életbiztositó-társaság budapesti palotájának pályaterve. Tervezte *Pecz Samu* épitész.

A két oszlopos csarnokból álló kávéházat az udvari főfal és folyosó pillérei között játszó fülkékkel és ezeken túl az udvarba kitolt, üveggel fedett és magasabbra helyezett helyiséggel nagyobbitottuk meg. A világitás

mind az utca, mind az udvar felől nagy boltívnyilásokon át történik; az udvar felől jövő világosságot pedig olyképpen vezetjük a csarnokba, hogy az udvaroldali nyilások $2{\cdot}_{50}$ *m* magasra készített könyöklő fala (az udvarba zatát a többi padozatnál $1{\cdot}_{50}$ *m*-rel magasabbra helyeztük, az udvart pedig a rendes földszinti talaj alá $1{\cdot}_{00}$ *m*-rel mélyebbre süllyesztettük. Ilyképpen csaknem $2{\cdot}_{50}$ *m* magas pince-ablaksort kaptunk, melyen át a pincébe

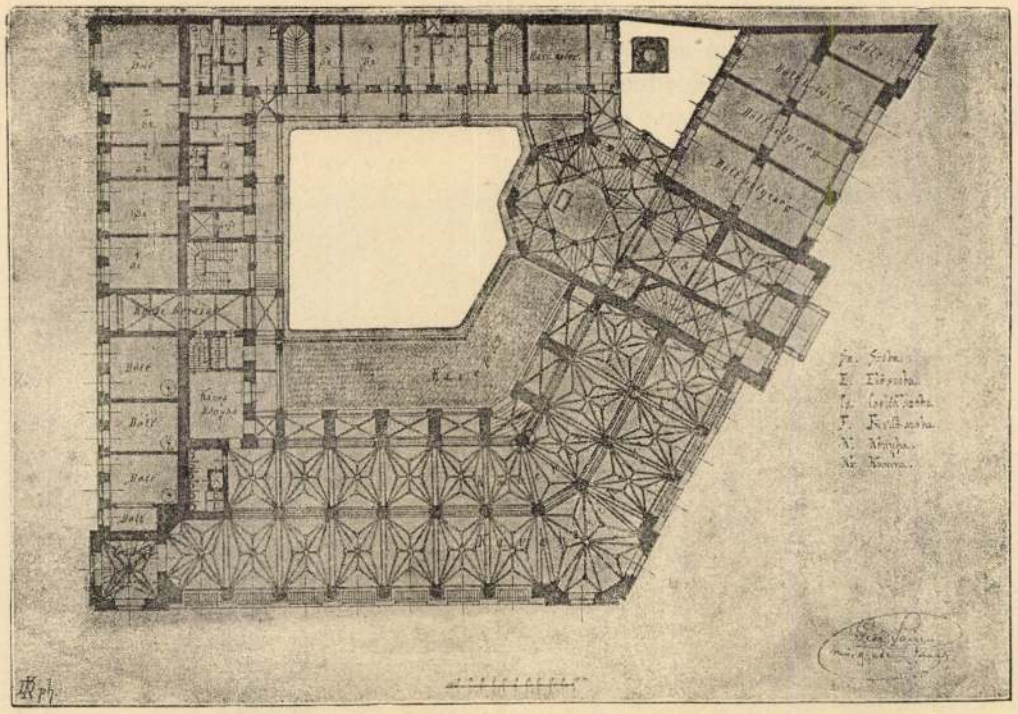

2. ábra. A »New-York« életbiztosító-társaság budapesti palotájának pályaterve. Földszint. Tervezte *Pecz Samu* építész.

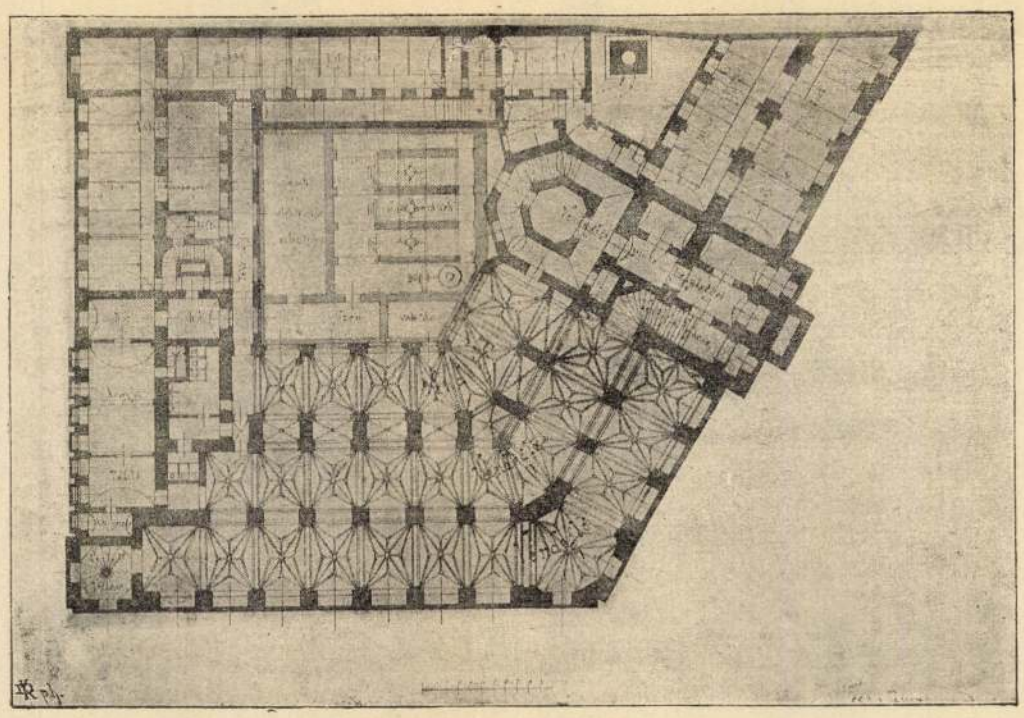

3. ábra. A »New-York« életbiztosító-társaság budapesti palotájának pályaterve. Alagsor. Tervezte. *Pecz Samu* építész.

helyezett magasabb rész rendes magasságú mellvédője) a játszó fülkék közvetetlen és bántó megvilágítását megakadályozza.

A kávéházi helyiség terjedelmének megfelelően a pincében vendéglőhelyiséget terveztünk, jó nappali világítással. E célból az udvarra kitolt üveggel fedett helyiség padoközvetetlen világosság juthat. A vendéglőhelyiség ezenkivül még az utca felőli részen $1{\cdot}_{50}$ *m* széles és $3{\cdot}_{00}$ *m* hosszú világító aknákon is kap közvetetlen világítást.

A berendezések imént leirt módozata lehetővé tette az egész pincebeli vendéglőhelyiséget úgyszólván közve-

lakásaink hiányoznak, épp oly kicsiny a középosztály 2—3 szobás lakásait tartalmazó házaink száma is. Svájcban 3 szobás lakást kívánnak és építenek a munkáscsaládok számára. Nálunk a munkáslakás 1 szoba, 1 konyha. Kétszobás lakásba már a jobb osztályok szorulnak, 3—4 szobás lakás pedig már a nagyobb lakások sorába számítódik. Pedig minden intelligens családnak legalább is 3—4 szobára van szüksége. A társadalom e rétegének lakásnyomorán is szükség volna segíteni. Ha rajtuk segítünk, ha őket kiemeljük azokból a kis és legkisebb lakásokból, ahova a viszonyok kényszere ma őket szorítja, akkor szabaddá válnék igen-igen sok kis lakás, munkáslakás és ezeket a legszegényebb rétegek foglálnák el.

Helyes, jó, hogy a munkáslakás igényein segítünk, de állítom, hogy igen nagy fontosságú, hogy az intelligens s jobb társadalmi rétegek lakásviszonyain is segítsünk.

Erre az építésügyi szabályzatnak kell módot adni, illetőleg a várostervvel egyetemben, hogy a bérházon kívül más lakóház-typus is meghonosíttassék.

Az új műegyetem könyvtárépülete.

A könyvtárépület a célszerűség, jó világítás és tűzbiztosság legmodernebb követelményeinek kielégítése végett a főépület tengelyében a telek alakjához símulóan külön épületként épült.

Főrészei: az olvasóterem, a könyvraktár és az administrationális helyiségek külön épületszárnyban egy tágas előcsarnok és lépcsőház köré csoportosulnak, melyet a főépülettel felül zárt, alul nyílt emeletes folyosó köt össze.

A sárga nyers téglával készült és díszesen boltozott előcsarnokot, melyet színes ablakok világítanak meg, a ruhatár és kézi-könyvtár helyiségei veszik körül, kívülről pedig ezt egy vörösréz-bádoggal fedett huszártorony, melyen a műegyetem órája van elhelyezve, hangsúlyozza. Itt van elhelyezve a gránitból készült széles háromkarú lépcső is, mely az összekötő folyosó felső része és a könyvtári helyiségek közti a közlekedést közvetíti.

Az előcsarnokból nyílik a csak földszintes nagy hallgatósági olvasóterem, körülbelül 400 m^2 alapterülettel 200 olvasó befogadására. A terem magassága 11 m; 16·50 m fesztávolságú, gazdagon tagozott téglaboltozatát 12 márványoszlop gyámolítja. A hatalmas terem mér-

Az új műegyetem Aulája.

műves ablakai részben színesek. A monumentális belsőt a fűtés, szellőztetés és világítás legmodernebb eszközei egészítik ki.

Az épület középtengelyében a nagy könyvraktár 6 emeletsoron (mindegyik 2·50 m magas) 200.000 kötet befogadására képes (a könyvtár jelenleg 90.000 kötetből áll); vasbéton-szerkezetére azonban még 5 emeletsor építhető reá s ezzel a befogadóképesség 400.000 kötetre szaporítható. Az emeletsorok egymástól részben tűzbiztos vasbétonnal, részben pedig vas- és üvegfödémmel vannak elkülönítve olyképpen, hogy mindig két egymástól 5 m távolság ra helyezett vasbétonfödém közé egy-egy üvegfödém jut miáltal az egyes emeletek csak 2·50 m magasak lesznek s az itt raktározott könyvekhez létra nélkül kézzel könnyen hozzá lehet férni.

Ez elrendezésnek az az elsőbbsége van, hogy mindig t-két 2·50 m magas emelet együtt egy különálló tűz-

biztosan elszigetelt részt alkot, miután a felső emeletekre vezető lépcső a könyvraktáron kívül van elhelyezve. Ez a körülmény, valamint a vaskönyvállványok, vasajtók, vasablakok alkalmazása és a liftek a modern könyvtár igényeit s a tűzbiztosság követelményeit ideálisan elégítik ki. A raktár aszfaltozott lapos födele a könyvek tisztítására alkalmas.

Az administrationális szárny egyemeletes és a tanári olvasóhelyiségeket is magában foglalja.

Az épület pincehelyiségeiben tágas raktárhelyiségek és a nagy terem légfűtéseinek helyiségei vannak.

A szerkezeteket illetőleg felemlíthető, hogy az alapozás, minthogy a telek ezen a részén már körülbelül 3 *m* mélységben jó talaj volt, rendes teljes fallal való alapozás. A falazat újlaki kemény téglák felhasználásával készített közönséges téglafalazat.

Az összes födémek az előcsarnok, ifjúsági nagy olvasóterem és tanári olvasón kívül vasbétonból vannak készítve. Nemkülönben vasbétonból készült a könyvraktár oszlopszerkezete is. A födémeket alátámasztó ez oszlopok méretezése alkalmával 11 emelet (melyek közül öt később épül) tételeztetett fel, ahol a mozgó terhelés emeletenkint és m^2-kint 1600 *kg*-mal van felvéve.

Az új műegyetem kazánháza. Tervezte *Pecz Samu.*

Az előcsarnokot bordázott román keresztboltozat födi. Itt a bordák szárazon sajtolt tagozott téglából készültek s természetesen nincsenek bevakolva, a boltüregek pedig közönséges téglából és közönséges mészhabarcscsal. A boltsüveg vastagsága 15 *cm.*

Az ifjúsági olvasóteremről lapunk 50. számában már megemlékeztünk.

A födelek az óratoronynyal együtt fából vannak.

A homlokzatokon a párkányok, keretek és falsarkok bőrszínű, szárazon sajtolt téglával vannak burkolva, a síma falrészek pedig egyszerűen vakolva; csak az erősen megterhelt szerkezetek és az olyanok, melyek az időjárás káros befolyásának vannak legjobban kitéve, készültek kemény faragott kőből.

Az épület kapui, valamint az olvasótermek bútorzata tölgyfából készült.

Az épület költségei 800.000 koronára rugnak. *P. S.*

Vasbéton-viadukt szétrobbantása.

A poroszországi kétvágányú Weddau-Oberhausen-West tehervonalat négyvágányúvá alakították át; a nyolc év előtt épült 17 *m* támaszközű ferde vasbéton fölüljárót (1. ábra) el kellett távolítani. A nehéz teherkocsik forgalmára méretezett fölüljáró boltozata három, egymástól független részből állott, amelyek a közös kavicsos agyagba alapozott csömöszölt béton-ellenfalakon nyugodtak. A vasbetétek nagyon erősek, az akkori tapasztalatok még hiányosak voltak. Minthogy a boltozat átemelése ideiglenes állványzatra és azután még a szétdarabolása is nehéz, sok időt és pénzt emésztő munka lett volna, azért a fölüljárót robbantással távolították el.

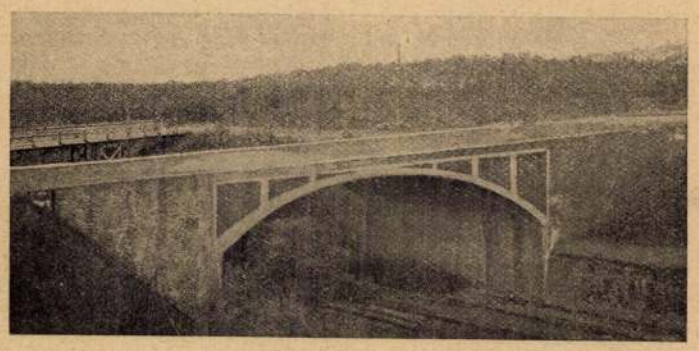

1. ábra.

Utászkatonaság hajtotta végre a tanulságos munkát. Csak a boltív tetőpontján helyeztek el robbantó töltéseket, mert egyszersmind annak a kikutatására használták föl a kisérletet, vajjon az ilyenféle hidak harcászati szempontból hogyan tehetők legkönnyebben járhatatlanokká.

A sziklarobbantásokkor kipróbált töltést 70%-kal növelték. Összesen hatvan 7/5/4 *cm*-es préselt granáttöltést alkalmaztak tizenegy helyre elosztva; a bétonba alig eresztették be, gyeppel és anyagos homokkal fojtották el. 500 *m* távolságból fedezet mögül elektromos gyujtókészülékkel robbantották föl.

A robbanás a boltív tetejét átszakította és a boltíveket az ellenfalról leszakította (2. ábra). Azonban ez a leszakítás csak annak a következménye, hogy a homlokfalak csömöszölésekor függőleges illesztések keletkeztek, amely helyeken a robbantáskor hasadások támadtak. Ha a homlokfalakban ezek a hézagok nem lettek volna, akkor csak a boltív teteje szakadt volna át, a bolthátak nem váltak volna le.

2. ábra.

A leszakadt boltrészeket a 14 és 8 *mm*-es körkeresztmetszetű vasbetétek olyan szilárd tömbökben tartották, hogy azokat újra robbantani kellett és a földarabolásban a vasbetétek átvágásával is közre kellett működni.

XXXII. KÖTET. 1898. JUNIUS 19-én. VI. FÜZET.

A MAGYAR MÉRNÖK- és ÉPITÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE.

Nemtagoknak a Közlöny előfizetési ára (a Heti Értesitővel együtt) egész évre 10 forint.

Hirdetéseket az egyesület titkársága vesz fel. Az egy egész oldalra terjedő egyszeri hirdetés ára 32 frt; fél oldalért 16 frt; negyed oldalért 8 frt jár. Ismételt vagy egész évre terjedő hirdetések árjegyzék szerint.

FELELŐS SZERKESZTŐ
EDVI ILLÉS ALADÁR.

A Közlöny 2250 példányban jelenik meg minden hónap középső vasárnapján.
Az egyesület helyisége:
Budapest, IV. ker., Újvilág-utca 2. sz., II. em.
Telefon. Telefonhirmondó.

TARTALOM.

Budapest székes fővárosának központi vásárcsarnoka. 7 szövegábrával és IV—VIII. táblákkal. *Pecz Samutól* ... 221
Öntözések az északamerikai Egyesült-államok területén. 17 szövegábrával. *Landau Lajostól* ... 231
A budapesti gyűjtőfogház elektromos világitása. 7 szövegábrával. *Goldberger Ernőtől* ... 244
A Diesel-motor és a hőmótorok. (Folytatás.) 9 szövegábrával *Bánki Dónáttól* ... 250
Budapest kövezetei és egyéb utcaburkolatai. *Mihályfi Józseftől* 259
Szemle: A Traján-híd újjáépítése. *Z.-től.* — A szibériai vasutak első vonata. *Z.-től.* — A Kongó-vasút. *Z.-től.* — Az első siami vasút. *Z.-tól.* — A talajvíz süllyesztése csőkutakkal. 10 szövegábrával. . . . *s.-től.* — A gőzhajózás gyermekévei. *I—s.-től.* — A folyasztott vasanyag sajátságairól. *Katona Lajostól.* — Az aluminium lemezelése. *E.-től.* ... 263

E füzethez mellékeltük a IV—VIII. táblákat.

Tagosításban jártas mérnök alkalmazást nyerhet esetleg hosszabb időre. Ajánlatok az eddigi működés és a belépés idejének megjelölésével *Sch. 98 Kralován poste restante* címre küldendők. 222—3—1

Egy okl. mérnök napidíjas **mérnöki állást** keres. Címe a kiadóhivatalban. 227—2—1

Több műegyetemi hallgató (a mérnöki szakosztályban) foglalkozást keres; címük az egyesületi irodában bármikor megtudható.

SZEPESSY SÁNDOR vizvezetéki-, légszesz- és csatornázási, closetek, fürdőszobák, központi fütések és szellőztetések berendezési valamint bádogos munkák vállalata. Telefon 56—85. VIII., József-utca 45. sz. BUDAPEST. 291—52—25

Kertek alakitására terv és költségvetés szerint helyben és vidéken, valamint mindennemü faiskolai cikkek (gyümölcsfák, díszfák, díszbokrok, fenyőfélék és rózsák) szállitá, sára ajánlkozik **PECZ ÁRMIN** műkertész és faiskolatulajdonos. *Budapest, VIII. Kálvária-tér 4.* Árjegyzék ingyen és bérmentve. 46-52-22

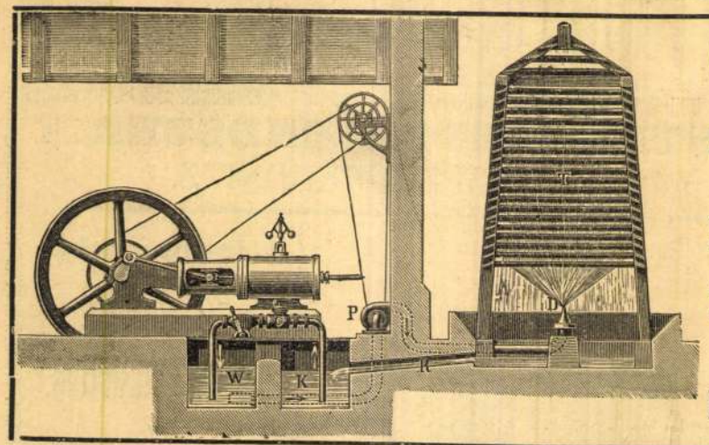

Condensatio-telepek
gőzgépekhez, Körting Sugár-Condensatora által,
egyszerük, olcsók és a légszivattyú-munka mellőzése folytán hatásosabbak, mint a légszivattyú-condensatorok, tehát nagy megtakarítással is járnak.
Hütő-telepek 204—26—24
a hütőviz ujabb felhasználására cukor- és szeszgyárakban stb.
Egyszerü, olcsó és rendkivül csekély hajtóerő felhasználása, ventilatorok elmaradása folytán. Bárhol felállitható.
B. & E. KÖRTING
Wien, II/5. Dresdnerstrasse 70.
Magyarországi főképviselő:
BRAUN JÁNOS mérnök, Budapest, VII., Erzsébet-körút 53.

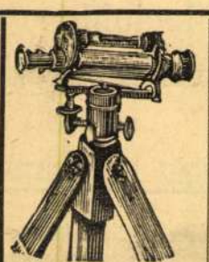

CALDERONI és TÁRSA, Budapest
látszer-raktár: VÁCI-UTCA 30. sz. ✿ Mü- és tanszer raktár: KISHID-UTCA 8.
Az áll. segélyz. mechánikai tanmühelyben készült műszerek kiz. elárusitói.
Ezen intézet gyártmányai: Theodolithok, szintező-, földmérő- és Universális műszerek, pantografok, szögtüző dobok, erdészeti- és bányászati műszerek stb. stb. továbbá
Starke és Kammerer, Kern, Breithaupt, Ertl műszerei, melyek *eredeti gyári árakon* adatnak el, nagy választékban vannak készletben. Raktáron vannak továbbá planimeterek, angol és német mérőszalagok acélból és keresztbe szőtt szalagból, rajzeszközök, zseb-aneroidok, mérőláncok, mindennemü mérőlécek, léptékek stb. 112—26—15
Árjegyzékek kivánatra bérmentve küldetnek.

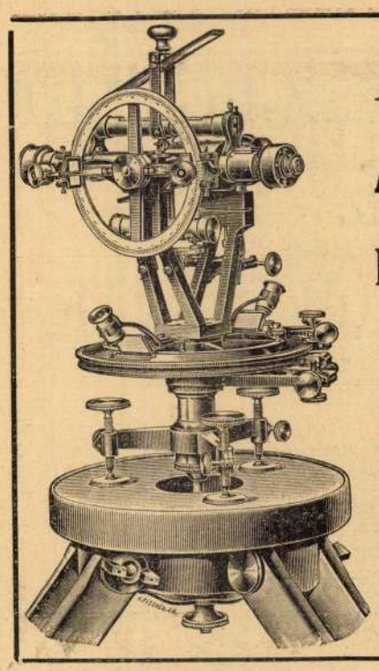

KERN & Cie

mathematikai-mechanikai intézet

Aarau, Svájc.

Alapittatott 1819-ben.

A térképezés, geodézia és csillagászat

összes műszereinek gyára.

Elsőrendü preciziós rajzoló eszközök

mérnököknek és épitészeknek. 155—13—13

Nemzeti és nemzetközi kiállitásokon 18 magas kitüntetést nyert.

Mindig a legujabb szerkezet.

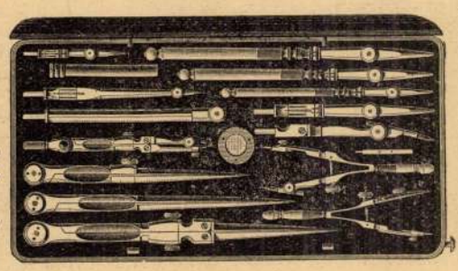

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

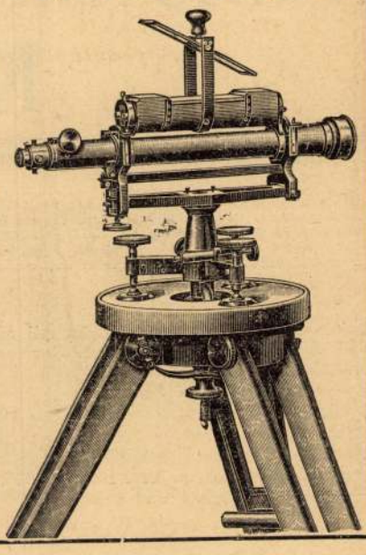

LÉDECI PORTLAND-CÉMENT GYÁR

LÉDECEN (Trencsénmegye, posta-, távirda- és vasuti állomás). 205—52—49

Ajánlja a legelső bel- és külföldi szaktekintélyektől legkitünőbb minőségünek elismert

LÉDECI PORTLAND-CÉMENT GYÁRTMÁNYÁT

mely szilárdságára nézve a Portland-cementnél fennálló szabványokat felülmulja rendkivül finom őrlésben és mindig egyenlő minőségben.

KÖZPONTI IRODA:
LÉDECI SCHENK ADOLF
Budapest, V., Dorottya-utca 6. — Bécs, Elisabethstrasse 14.
Önálló raktár Budapesten.

KÉPVISELŐSÉGEK:
ARAD: Pollák Gyula. **SZOMBATHELY:** Deutsch I. testv. és Tsa. **SZEGED:** Mildner Alajos. **SZATMAR:** Beer Sámuel. **KASSA:** Gaebl József. **BRASSÓ:** F. I. Lootz.

JUTALMAZOTT FÜSTEMÉSZTŐ RENDSZER.

B. FRÖHLICH & Co. gépgyára LEIPZIG-REUDNITZ.

Saját rendszerü viztisztitó készülék.

Különösen fontos minden

GŐZKAZÁN-

és ipari

TÜZELŐTELEPNEK.

A leggyorsabb

amortisatio.

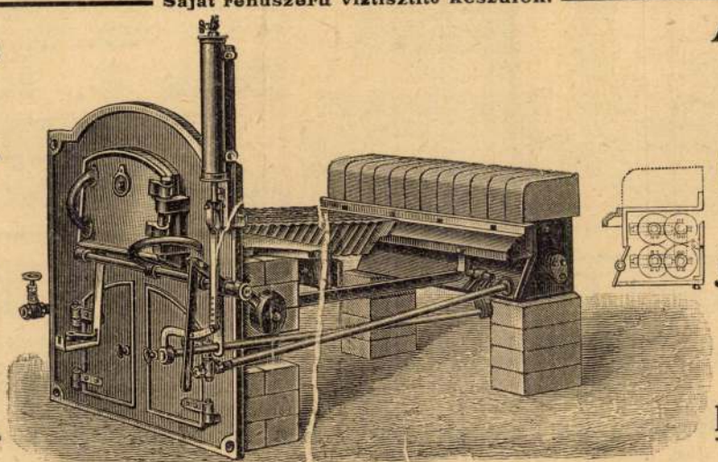

A legnagyobb,

25 százalékig

fokozódó

szénmegtakaritás.

197—52—4

A legjobb

vélemények.

Hivatalos bizonyitványok.

A tökéletes füst- és korommentes és teljesen füsttelen kémények dolgában teljes biztositék.

ket viselő egyházközönség egészsége érdekében, valamint egyházi magasabb czélok szempontjából is nagyon eljött annak az ideje, hogy uj templomokat építsenek, melyeket a hívek közelben találhassanak fel; szellemi gyúpontok hozassanak letre, melyekből a hit, szeretet, remeny, lelki szabadság, mivelődés, egyháziasság, közszellem teremtése végett szertelöveljék sugaraikat.

Megindult tehát a mozgalom, melynek eredménye a templomépítési alaptőkének megteremtése. Erre vonatkozólag méltó a megismertetésre kivált az öregek, a hely nem léte miatt állva szorongani kényteleníttetvén, nagy alkalmatlanságot szenvedtek: sok izben emlegette, sőt velem együtt meg is határozott, hogy egy belső uj templom építésére bizonyos fundatiót tennénk. Minthogy tehát istenben boldogult férjem halála után ezen szent szándékunk végrehajtásának dicsősége egyedül reám szállott: az említett végre, úgy mint egy belső uj templom épitésére hagyok és rendelek 20,000 rhfrtot.»

Ez a 20,000 forint képezte a templomépítés alapját, mely mai napság, mindamellett, hogy az 1811-ik évi nagy pénzbukás és az 1849-ik évi pénzelkobzás miatt jelentékeny veszteséget szenvedett, az egyház kormányzóságának hű gondjai alatt mintegy 64 ezer forintra emelkedett.

Debreczen város az uj templom épitésére még 1827-ben a czegléd-utcza végén alkalmas helyet adott, a melyen az uj egyház most már fel is épült.

Az uj templom tervét *Petz* Samu budapesti műegyetemi tanár készítette, a ki a presbyterium felkérésére az építés műszaki vezetését is elvállalta.

A templom arkhitektonikus kiképzése a korai góth stylus formáiban van tartva. Az elrendezés a középpontot képező négyzetből van fejlesztve, melyhez a négy oldalnak megfelelőleg ugyanannyi nyulvány csatlakozik. A középhajó szélessége 9 méter, a mellékhajóké 2·04 méter, azaz ezek csakis mint közlekedésre szánt folyosók szerepelnek. A homlokzat oldalán fekvő nyulvány hosszabb a többinél, a mi által az elrendezés hosszukássá vált. Az Ur asztala a négyszög középpontjába, a Thék Endre által készített díszes góth szószék pedig annak egyik sarkába van elhelyezve. Az orgona karzatához az előcsarnokból

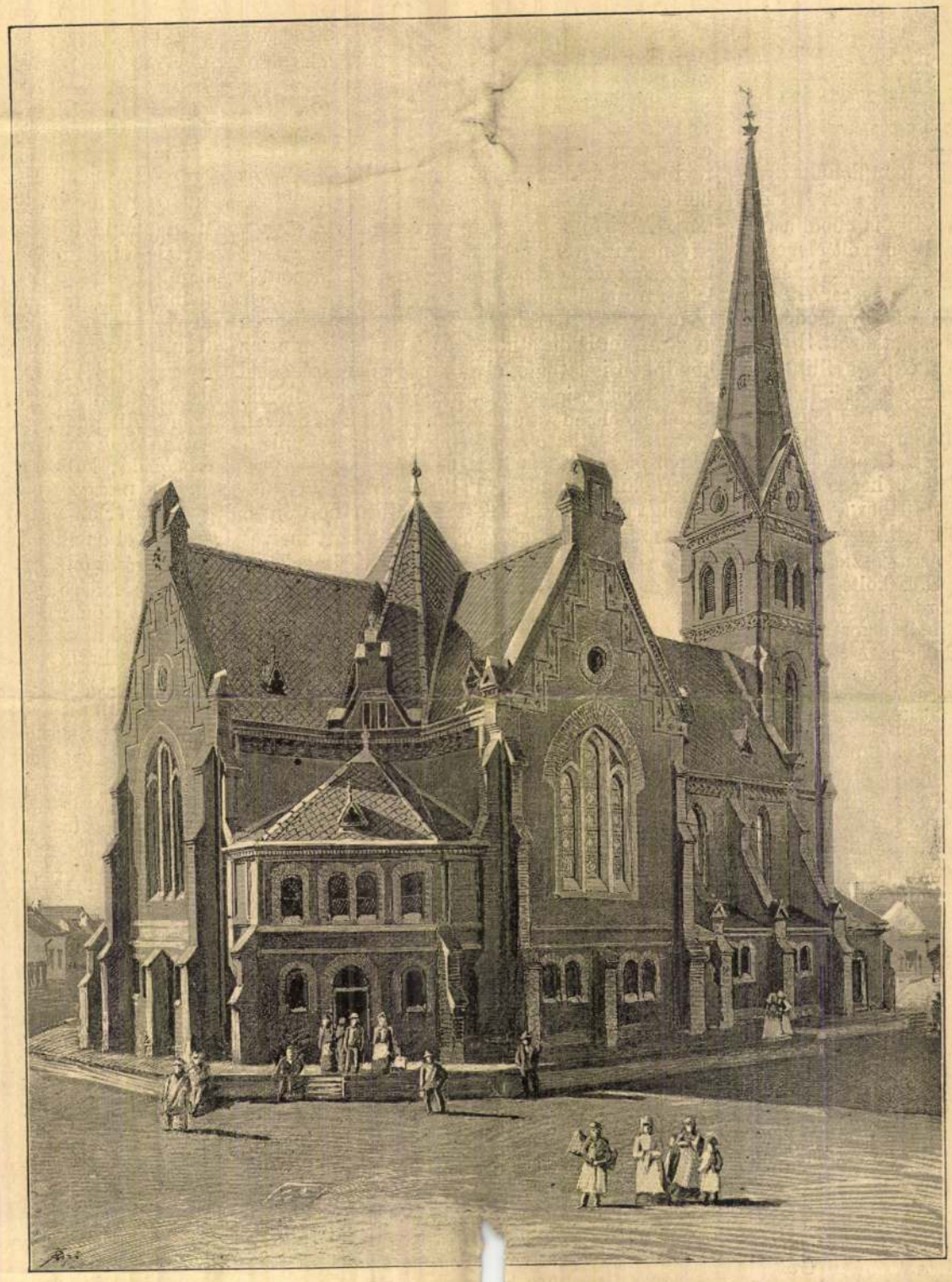

Fénykép után.

A DEBRCZENI CZEGLÉD-UTCZAI REFORMÁTUS TEMPLOM.

néhai Szombathy István özvegyének, Veresmarty Zsuzsánna asszonynak 1810 julius 21-ik napján kelt végrendeletéből a következő rész:

«1-ször az isten dicsőségéhez való buzgóság arra vezérlette a megboldogult férjemet, hogy tapasztalván ezen debreczeni református szent ecclesia gyülekezetének oly számos voltát, hogy még addig is, míg a most munkálatban lévő nagy templom meg nem égett, kivált nagy ünnepeken és különös alkalmatosságok idején a nép a közönséges isteni tiszteletre ugy fel nem gyülekezhetett, hogy sokan ki ne szorultak volna, sőt a kik a templomba bemehettek is, csigalépcső vezet, mely a rajzunkon is látható kis lépcsőtoronyban talált helyet.

A templom hossza gyámpillérek nélkül 40.84 méter, legnagyobb szélessége 25.62 méter. A főpárkány magassága a templomtalajtól 12.95 méter és a toronyé 58.50 méter. A torony nincs a templom falával szilárd összeköttetésben épitve, hanem horonynyal csatlakozik hozzá, mi által a torony nagy sulyából származható sülyedések káros hatása elkerülhetővé vált. A harangház ormai fölött téglából falazott nyolczszögű gúlaalaku sisak van, mely 25.60 méter magas. A toronysisak csúcsán faragott kőből készült bimbó-

végződés van, mely fölött egy körülbelől 3 méter magas csillaggal és zászlóval ellátott kovácsolt vasdisz foglal helyet. A kovácsolt vas végződésének rúdja az átlyukasztott bimbón át 10 méternyire nyúlik le a süveg belsejébe, s a bimbó fölött reá csavart ütközővel bir. A rúd alsó végére pedig körülbelől 100 kilogramm súlyu kemény kő van erősítve, mely a vasrúddal együtt ingaszerűleg mozoghat. Ezen elrendezés által, melyet Schmidt bécsi dómépitő alkalmazott először a bécsi Szent-István-templom tornyának biztosítására, nemcsak a vasdisznek, hanem a csúcskönek állékonysága is biztosittatik.

A templom, a modern követelményeknek megfelelőleg, fűtésre van berendezve. Az ablakok ólom közé foglalt színes üvegből készültek, és a reformátusok egyházi ritusának megfelelőleg minden figuralis diszítés mellőzésével tisztán ornamentalisan vannak tartva. A templom egyszerű kifestése későbbre van halasztva; most egyelőre csak sima vakolat borítja a falakat. A templom talaja terazzo-mozaik burkolattal van borítva.

A belső fölszerelés, orgona, úrasztala, szószék és padok költségét legnagyobb részt az egyház hiveinek áldozatkészsége fedezte.

Mint emlitettük, e negyedik templom létrejöttét egészen a hivek áldozatkészségének köszönheti. Maga az eredeti alapitvány is ebből a forrásból ered, de az kamataival sem volt elegendő a monumentális épület elkészítésére. Azért a tőkéből hiányzó tetemes összeg beszerzésére a presbyterium ismét a hívekhez folyamodott, s ebbeli számitásában nem is csalatkozott. Számosan vállalkoztak homok és tégla szállitására. Kövesdi János buzgó egyháztag saját költségén, 7 ezer forinton rendelte meg a Pozdech és fia budapesti gyárában készült s a toronyban már elhelyezett négy uj harangot. Gróf Degenfeld Imre leányai: Tisza Kálmánné, herczeg Odescalchi Gyuláné, gr. Károlyi Tiborné és báró Podmaniczky Gézáné 3160 frttal járultak az épitési tőkéhez, 1710 frttal az ur asztala és szószék, 2015 frttal az ülőpadok költségeihez, s 286 frtot adakoztak téglahordásra, mig mások értékes urasztali készleteket ajándékoztak,

Az épület külseje a rendelkezésre álló kevés pénznek megfelelőleg egész egyszerűen, de mégis monumentálisan van tartva. A szerkezeti és diszitő részek jobb minőségű debreczeni téglából nyers falazással vannak képezve. Csupán az időjárás viszontagságainak leginkább kitett részek vannak faragott kőből készítve. A torony, valamint a sisakja is sajtolt téglából épült.

A templom épitését az összes munkálatokkal együtt a jó hirnevű Gregersen és Fischer czég vállalta el, 71,000 forint átalány-összegért, s munkájokkal a debreczeni egyház megelégedését teljesen ki is érdemelték.

A templom alapköve 1886 junius 20-ikán tétetett le, 1886 őszén a templom már fedél alá vétetett és 1887 juliusban már teljesen készen lett. Ezután már csak a belső felszerelésen dolgoztak s az uj templom mult vasárnap átadatott a hívek használatának. *

A nem nagy, de tetszetős alaku templom, melyben 800 emberre van ülőhely, csinos park közepén fog állani. A parkot a város költségén létesitik.

SOMOGYI RUDOLF.

A BARCELONAI NEMZETKÖZI KIALLITÁS.

Május hó 20-án nyitották meg a barcelonai nemzetközi kiállitást. Spanyolország, mely a jelen századnak nagyobb részére kiterjedő hosszas belzavarok folytán minden tekintetben elmaradt Európa többi müvelt államai mögött, XII. Alfonz békés és józan kormányzása alatt annyira megerősödött, hogy most már idejét látta, hogy iparát a nagy világnak ő is bemutassa. A kiállítás helyéül szándékosan választották Barcelona vidéki várost, nemcsak azért, mivel Spanyolország egyik leglátogatottabb kikötő városa, a Földközi-tenger egyik gyors virágzásnak indult empóriuma, hanem azért is, mivel Barcelona környékén legfejlettebb az ipar egész Spanyolországban s itt vannak a legnagyobb gyárak s a leghiresebb kereskedelmi telepek.

A kiállítás megnyitására maga az uralkodó özvegy királyné is eljött gyermekeivel, kik között a két esztendős fiucsecsemő, XIII. Alfonz név alatt, jelenleg Spanyolország királya. Más kiváló vendégek is voltak jelen: az edinburghi herczeg és neje, György herczeg, a walesi herczeg fia, egy bajor herczeg s számos más közönség. A trón alatt maga a kis király foglalt helyet s előtte párnán ült két kis nővére, dadája s a másik oldalt anyja. A kis gyermekek feltünő komolysággal s nyugodtsággal hallgatták végig a czeremóniát, köztük Barcelona polgármestere hosszabb üdvözlő beszédjének felolvasását, míg végre Sagasta miniszterelnök a királyné nevében a kiállítást megnyitottnak nyilvánitván, a kis király s nővérei a zene hangjai között a komoly s reájok nézve kétségkivül terhes tisztességtől fel lettek mentve.

A kiállítás alkalmából bemutatjuk Barcelona egyik nevezetességét, a régi temetőt. Mindenesetre szokatlan temető ez nálunk, mivel azonban Barcelona mészköves partvidékén a sirok ásása nagy nehézséggel járna, helyesebbnek tartják ott a régi rómaiak szokása szerint a holttesteket kőfalakba épitett fülkékbe tenni. Nálunk az ily temetkezési mód csak egy pár ujabb és régi kriptában fordul elő, de a külföldön egyes helyeken, különösen Olaszországban igen gyakori. A sirfülkéket vagy sziklákba vésik, vagy egyenesen kővel kirakják. Minden kivájt ür 3—4 koporsóra elegendő, ugy hogy családi sirbolt is lehet. A neveket a záró kő lapjaira vésik be s igen természetes, hogy ezeket a köveket igen gyakran fel is diszitik. Maga a temetés, mint az képünkön is látható, olykor nagy nehézségekkel jár, kötelek, csigák és létrák szükségesek hozzá. A temető elején van a kápolna a halottas házzal, s e mellett látható még képünkön az az emlékszobor is, melyet az 1821-ben itt pusztitott pestisben elhaltak emlékéül állitottak.

Maga a város is sok tekintetben nevezetes. Columbusról nevezett gyönyörű sétatere, melyet (Európában páratlanul) pálmafák diszitenek, az 1120 méter hosszú Rambla nevű szép boulevard, a nagy operaház, a városi park, gyönyörű mesterséges vízesésével és sok más épület, valamint a gyönyörű vidék vonzóvá teszik az itt tartózkodást s igy nem csoda, ha a kiállitást, mely egészben véve sikerültnek mondható, nagyon sokan látogatják.

* A fentebbi ismertetésben a tekhnikai adatokat Petz Samu müegyetemi tanárnak, a mérnök-egylet közlönyében megjelent, «A protestans templomok épitéséről» czimü czikkéből vettem át, a mely czikket igen ajánlhatok a prot.-egyházak és lelkészek figyelmébe. S. R.

AZ ELHÍZÁS ELLEN.

Huszonöt éve körülbelől, hogy egy Banting Vilmos nevü rendkivül elhizott angol nagy feltünést keltett röpiratában felébresztette a figyelmet a nagyon kövér emberek bajai iránt s tanácsokat adott azok ellenszeréül. Számos kiváló orvos foglalkozott azóta e kérdéssel, ugy hogy elmondhatni, hogy jelenleg már külön kövérséget gyógyitó orvosok is vannak, mint specialisták. Ezek egyikétől, dr. Kisch Henrik tanártól nemrég figyelemre méltó mű jelent meg Stuttgartban Enckénél. Utasításaiból egyetmást mi is megismertetünk túlkövérségben szenvedő honfitársainkkal.

A felesleges zsiradék apasztását és eltüntetését igen gyorsan s a legkülönfélébb módon elő lehet idézni. Ilyenek a hosszas éhezés, az egyféle táplálék, erős izz[illegible] kifáradás stb. Mindezeknek azonban lényegük bajuk az, hogy a test szervezetének s külö[illegible]n a szivizmoknak nagyon ártanak s a me[illegible] piros vértestecskék, valamint az izmok és id[illegible]ek táplálkozását is gátolják. Nagyon ajánlható tehát, hogy ily drasztikus szerektől, vagy az ezeket pótló különféle pilulláktól a beteg óvakodjék s csak oly szereket használjon, melyek a kövérséget lassan és fokozatosan tüntetik el és pedig lehetőleg az anyagcsere törvényeinek megsértése nélkül.

A test zsirját nemcsak a zsiros eledelek szaporitják, de az élelmi szerekben lévő szénhydrát anyagok is (keményitő, dextrin, czukor- és gumminemüek) s mivel ezek közül egyik-másik csaknem minden eledelben megvan: a túlkövérségben szenvedőnek mindenekelőtt mértékletesnek kell lennie, azaz nagyon kevéssel egyék többet, mint a mennyi az élet fentartására okvetlenül szükséges. Nagyon helyes, ha a táplálék változatos és tulnyomólag fehérnye-tartalmu, azaz kevés szénhydrat s még kevesebb zsir van benne. Legczélszerűbb oly eledeleket választani, melyekből naponként 160 gramm fehérnye, 10 gr. zsiradék s 80 gramm szénhydrat jut a test táplálására. Legjobb ennélfogva az elhizott embernek hússal élni, mely legtöbb fehérnyét ad, de a húsból is az olyat kell kiválasztani, a melynek zsiradéka csekély. A legzsirosabb eledel a disznóhús, kevésbbé zsiros a borju-, ürü- s végül a marhahus. Még ennél is kevesebb zsiradékot nyujtanak lemenő sorozatban a következő állatok húsai: kacsa, őz, császármadár, tyúk, fajdtyúk, galamb. A szárított husok közt legzsirosabb az ökörnyelv, azután következik a libamell, ökörhus és füstölt sonka. A kolbásznemüek nem ajánlhatók, mivel sok zsiradékot s kevés fehérnyét tartalmaznak. Halat már változatosság kedveért is jó néha enni, de nem kell elfeledni, hogy a halak fehérnye-tartalma sokkal kissebb, mint az emlősök és madarak husáé. A gazdag zsiradéku lazacz, hering, káviár általában kerülendő a kövér emberek által; harcsa, csuka, valamint rák már inkább ajánlhatók, ez utóbbi azonban csak olyanoknak, kik jó emésztéssel birnak.

A hús-eledelek mellett a főzelék is ajánlható, de zsiros, vajas, vagy olajos főzetek nem. A szénhydratokban rendkivül gazdag burgonyáról kövér ember lehetőleg mondjon le. Fris gyümölcs, különösen szilva, eper, málna, áfonya, továbbá zöld saláta megengedhető; de az édes gyümölcsöket, crémet, fagylaltot erős czukortartalma miatt a túlkövér ember tiltsa le asztaláról; hasonlókép nem ajánlható semmiféle sajt, mivel zsiradéktartalma igen nagy. Kenyeret mérsékelt adagokban kell enni, 50 grammot reggel, 25 grammot délben s 20 grammot este, de jobb ha a friss kenyér helyett piritott kenyeret, kétszersültet (czukor és mandula nélkül) vagy Graham-kenyeret eszik. A zsiradékban és szénhydratban gazdag tészták, sütemenyek, kalácsok, stb. egészen kerülendők.

Az *italok* közül árt a zsiros húsleves, a tejföl, csokoládé, kakao s azonkivül a sör, pálinka, likör, a pezsgő és édes borok. Reggelire a nagyon kövér embernek jobb theát inni, mint kávét, mivel az előbbi a tüdő működését s a bőr kigőzölgését jobban elősegiti. Délben 1—2 pohár könnyű fehérbor élvezete megengedhető. Az emésztés előmozditása végett szükséges, hogy a beteg ebéd alatt ne igyék sok vizet. Nap közben azonban ihatik tetszés szerint jó tiszta vizet, szódavizet, szeltersvizet, savanyu vizet. Sok orvos a vizivásban általában nagy mérsékletet tanácsol a kövéreknek, s különösen vérszegényeknél hasznos dolog is óvatosnak lenni; de a kiknek elegendő vérük van, kellő vizivás nélkül könnyen kaphatnak köszvényt vagy más betegségeket.

Minden körülmények között nagyon szükséges, hogy a túlkövér ember szigoru pontossággal tartsa meg az evés rendes idejét s ha 3—4 izben eszik is napjában, a megállapitott időn belül sohase egyék s e mellett soha se egyék többet, mint a mennyi elég éhsége elcsillapitására. A konyhában ügyelni kellene arra, hogy pikáns mellékételek s izgató mártások ne kerüljenek az asztalra, mert ezek az étvágyat mesterségesen fokozzák.

Az evés és ivás mellett az elhizott embernek nagy gondot kell fordítania a *mozgásra*, annyival inkább, mert a kövérség az embereket veszedelmes restségre csábítja. A jockeyk, kiknek hivatása sem engedi meg az elhizást, a mozgásnak jótékony hatását e tekintetben annyira ismerik, hogy naponként 2—3 órai versenyfutást is rendeznek. Már Hippokrates ajánlotta a kövéreknek, hogy reggelizés előtt hosszabb gyalog sétát tegyenek. A sétálás, a gyaloglás, hegymászás, lovaglás, tornázás, uszás és általában minden sport nagyon jó a kövéreknek, de azokat sem szabad tulságba vinni s lehető gondos fokozatban kell gyakorolni. Nagyon czélszerű, ha az orvos a szivműködés erejét előbb megvizsgálja. A kövér ember soha se végezzen oly munkát, mely a zsiradéktól különben is nyomott szivét nagyon kifárasztja. Fokozatosan azonban mindinkább több sétát kell tennie sikon s később a hegymászáshoz is hozzáfoghat. Különösen vérszegény kövéreknek rendkivül veszélyes lehet az erőltetett hegymászás, mely rögtöni halált is idézhet elő.

Nagyon elősegiti a kövéredést egyenlő táplálkozás mellett az *alvás* időtartama is az által, hogy éjjel az anyagcsere kisebb. Helyes ennélfogva, ha túlkövér ember éjjel 7 óránál tovább nem alszik s napközben evés után megszokott alvásáról teljesen lemond. Mivel e szokásról nehéz lemondani, a nagyon kövéreknek ebéd után tanácsos jó gyaloglásokat tenni. A hálószoba legyen tágas és napközben erősen szellőztetett,

nyos tekintetben szükségesség volt a polgárháboru kikerülésére, mely elsodorta volna trónjáról. «*Idées napoliennes*»-jében már 1839-ben *minden hatalom legyőzését* tűzte ki a franczia politika vezérelvéül s e programmot soha sem tévesztette szem elől. Az is tudvalevő, hogy III. Napoleon már 1866-ban az északnémet szövetséghez való hozzájárulása árául a Rajna balpartját, Hessent és Pfalzot kötötte ki, de ekkor Francziaország még nem birt azzal az erővel, hogy követeléseit érvényesíthette volna. Mindamellett ma már bizonyosnak látszik, hogy a háboru Francziaország részéről még a Hohenzollern herczeg-örökös spanyol trónjelöltsége *előtt* elhatározott dolog volt. Bebizonyult az elfogott katonák könyveiből, melyekben a táboriszerek kiosztása *már egy hónappal előbb el volt rendelve*, s bebizonyult maga a császár szavaiból, a ki, midőn Benedetti abbeli erőfeszitése, hogy Vilmos királyt Emsben kötelező igéretekre birja, hajótörést szenvedett s midőn valaki környezetében mégis azt a reményét fejezte ki, hogy Poroszország utoljára is engedni fog, így kiáltott volna fel: «*Magam is attól tartok!*» Aggodalma alaptalan volt; Benedettit elutasították s Grammont herczeg bejelentette a kamarának, hogy a háboru Poroszországgal elkerülhetetlen. Előbb azonban kérdést tett a hadügyminiszternél, hogy csakugyan harczkészen áll-e? Azt a feleletet kapta, hogy több mint harczkészen. Ugyanezt erősítette egy interpelláczióra Leboeuf is a kamara előtt becsületszavára, megtoldva kijelentését azzal is, hogy ha a háboru egy esztendeig tartana, sem kellene költenie többé egy harisnyagombra sem. S julius 15-én bekövetkezett a hadizenet. *

«*A császáság a béke*» — e szavakkal zárta beszédét Napoleon 1852 okt. 9-ikén mint elnök, a bordeaux-i kereskedelmi kamara által tiszteletére adott banketten. És mivel ért többet ez a kijelentés azoknál a békebiztositásoknál, a melyeket ma Boulanger hangoztat?

Több mint 20 háboruban, mely a századok folyamán Francziaország és Németország közt mérkőzésre engedte jutni a dolgokat, majdnem mindig Francziaország volt a támadó fél. Bismarck annak idején a semleges hatalmak s főkép Angliának az intervenczió érdekében tett lépéseivel szemben hivatkozott is arra, hogy Európa békéje megköveteli, hogy Strassburg és Metz, mely Francziaország birtokában örök időkre tág kaput nyit Dél-Németország megtámadására s Francziaország offenziváját erősebbé teszi Németország defenzivájánál, ezentúl Németország számára biztosíttassék. Németország biztosítási vonala Francziaországgal szemben igen föltételes értékü volt. Baden nagyherczegség egész rajnai határa mentén az egyetlen Rastatt erődöt mutathatja fel; Maincz, Koblencz és Köln fedezik ugyan a Rajna mellékfolyói völgyeit, de nem fedezik a bajor Pfalzot, s a porosz rajnai tartományt a balparton. A német határ előretolását a Mosel-vonalig, Elszász-Lotharingia megszállását tehát a németek nem csupán Németország történeti jogával indokolták, de azzal is, hogy Közép-Európa békéjének is kulcsa, Németország természetes stratégiai határa, melyet az 1815-iki békekötés csak Oroszország, Ausztria és Anglia indokolatlan féltékenysége következtében tartott fenn előbbi állapotában, holott Németországnak engedve át, ezáltal Francziaország támadó pontjait Németország és az általános béke megannyi védelmi támpontjaivá változtatta volna.

* Emsben, jul. 13-án, a sétányon folyt le az a találkozás, mely a háboru kockáját eldöntötte. Itt kereste föl Benedetti Vilmos királyt, ki Lehndorff gróf hadsegéde társaságában volt. Benedetti elébe ment s ekkor a következő érdekes szóváltás fejlett ki. «A császári kormány megbizásából — így kezdé Benedetti — fájdalom, kénytelen vagyok magának Felségednek...» — A király közbeszólt: «Itt semmiesetre sincs helye ilyen tárgyalásoknak.» De Benedetti más nézeten volt s ekkép folytatá: A «császári kormány kötelességemmé tette az ügy gyors lebonyolitását s még ha mindjárt....» Erre a király ily szavakkal fordult Lehndorffhoz: «Mondja meg annak az urnak, hogy semmi közöm többé hozzá,» — s azzal távozott a sétányról. Lehndorff és Benedetti némán hajtották meg magokat egymás előtt. De Vilmos még ekkor sem szakitott meg minden összeköttetést a franczia követtel. Még aznap délután két órakor Radzivill herczeget küldte Benedettihez azzal az értesítéssel, hogy épen most kapott sürgönyt Hohenzollern herczegtől, melyben a lemondás hire megerősítést nyer, s ezzel az ügyet befejezettnek tekinti. Ugyanaznap Radzivill herczeg még kétszer kereste fel Benedettit, s az érintkezés csak akkor szakadt meg, mikor utóbbi tovább is ragaszkodott ahhoz a kivánságához, hogy a király kötelező nyilatkozatokat tegyen.

A DEBRECZENI CZEGLÉD-UTCZAI REFORMÁTUS UJ TEMPLOM.

Debreczen, a kálvinista Róma, egy buzgó és lelkes hölgy, néhai Szombathy István főbiró özvegye, Veresmarty Zsuzsánna asszony kegyes hagyatéka folytán, ismét egy diszes nyilvános épülettel gazdagodott, a czegléd-utcza végén lévő szép térségen épült negyedik református templomban.

Debreczenben, a református egyházközségben régtől fogva öt lelkészi állomás áll fenn; a közel negyvenezer ev. ref. lakos lelki gondját azonban már csak a nagy számnál fogva sem ölelhette föl az öt lelkész oly mértékben, mint ezt a vallás-erkölcsi élet és buzgó egyháziasság érdekei követelik. De maga a lelkészi kar munkaköre is csak templomi szolgálat szerint volt szabályozva; ellenben az, hogy az egyes lelkészek melyik városrészben lakó hívek egyházi és iskolai ügyét vezessék, s mely körben vegyék vállaikra a nagyfontosságu lelki gondozás munkáját, megállapitva ma sincs. Ezekre a hátrányokra találóan mutatott rá a lelkészi kar 1883 nov. 12-ik napján tartott értekezletéből a presbyteri közgyüléshez beterjesztett emlékiratában, melyben idevonatkozólag a következőket olvashatjuk:

«Nincs egyházunknak oly tagja, ki ne tudná, hogy városunk piaczán levő két templomunk és a város szélin épitett ispotályi templom messze távolban vannak azon nagyszámu egyháztagoktól, kik a czegléd- és csapó-utczai külvárosokon laknak. Minden egyháztag előtt ismeretesek a közegészséget veszélyeztető, a vallásos kegyelet emelésére pedig épen nem alkalmas azon végtisztességtételek, melyek ama külvárosokban, templom nem létében, sokszor az eső és vihar, vagy a téli hideg daczára, udvarokon vagy épen a zajos utczán tartatni szoktak. Távolabb fekvő városrészekben lakó hitfeleink kisded gyermekeiket a leghidegebb téli időben is messze kénytelenek keresztelés végett elvinni, kitéve azokat a meghülés veszélyének.»

Hogy az itt jelzett bajok megszüntettessenek, a lelkészi kar parokhialis (lelkész vezetése alatti) körök alakitását javasolta. A presbyteri közgyülés a lelkészi kar javaslatát egyhangulag elfogadta s ebből folyólag kimondta, hogy a terhe-

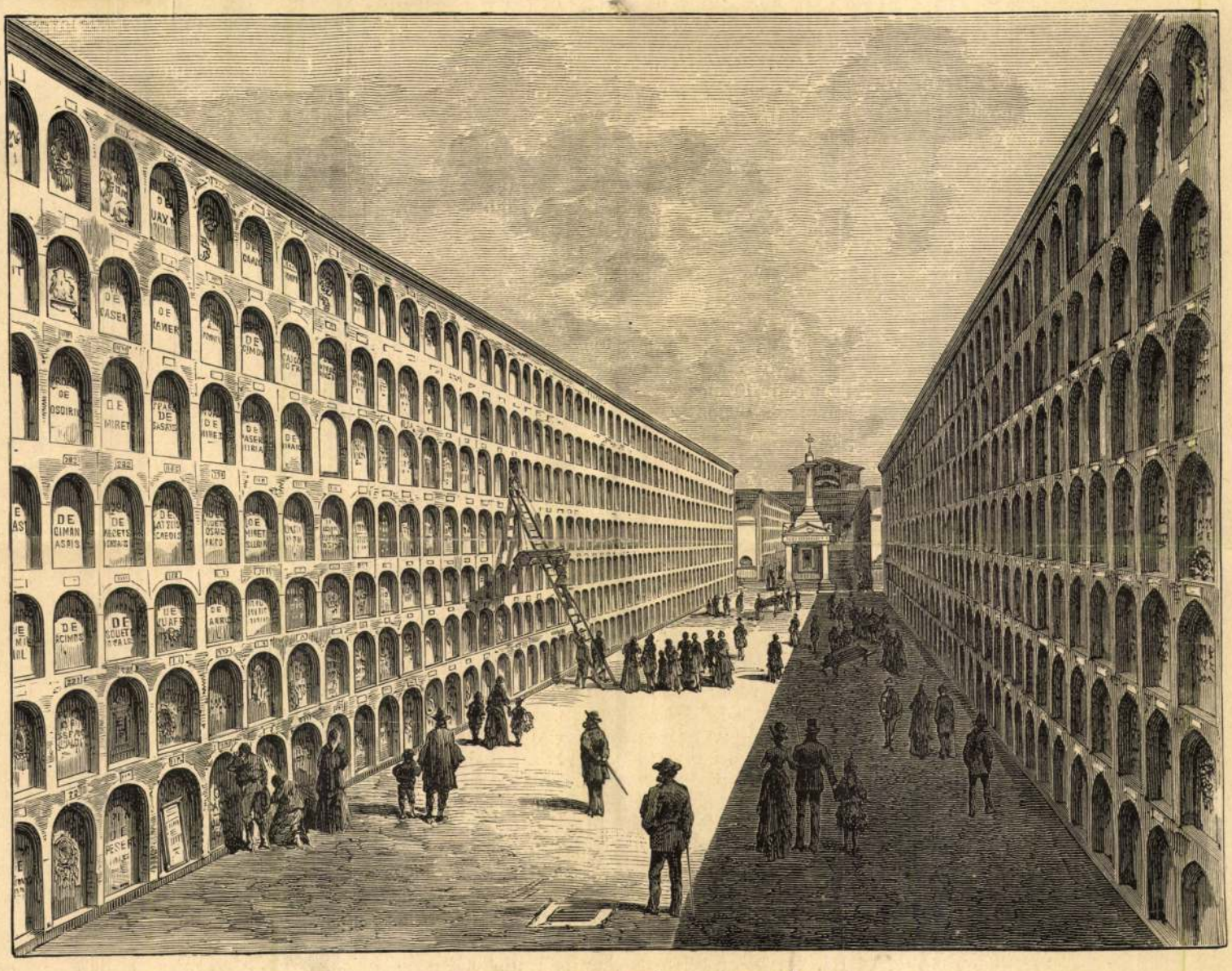

A BARCELONIAI RÉGI TEMETŐ.

Az öreg Enyedi Gáspárral egyet fordult a világ. Ezzel az utolsó cseppel túlcsordult a szive.

— Ezért, ezért a sírbatekintő, roskadt, kopasz meg ránczos emberért tudta elölni az én fiamat, Zoltánt, a kinek sudár termetre párja nem volt az egész környéken. Minden ízma, mint a szivós galy... Az a sűrű fekete haja, tiszta homloka... Az a jó szivű, nagy eszű ember!

Csak szakadozva beszélt az öreg a lelke nagy háborgásától:

— Köszönöm, Sándor, a jóvoltodat... Vezess most innen... Ezt a csomót pedig csak add át az asszonynak.. Mondd, hogy a postán jött.. Isten áldjon meg!

... Mikor kijutott az utczára a vén Enyedi, ment, mint a kit ostorral hajtanak. A zeneszó, a mi lehangzott az utczára, űzte onnan.

A kapu alól a jegesmedve utána bámult...

Az utczai hüvös levegőtől aztán lassan-lassan megcsöndesedett. Eszébe jutott már az is, mit mondott neki otthon az árendás, a ki vásárra járogat fel Pestre, hogy hová szálljon.. De már most nem megy oda se. Egyenest kimegy a vasúthoz, megvárja a reggeli vonatot, aztán megy vissza Inokára a feleségéhez, fia sirjához.

Eleget megnézte azt az asszonyt, eleget megnézte Pestet is.

A katonaformájú goromba ember utba igazitotta megint.

Az öreg pedig ment csöndeskén a pislogó lámpák alatt. Fejét sok, sok gondolat általjárta, azoktól egészen megcsillapodott, megenyhült.

Levette a kalapját, a csillogó lámpásokon túl megtalálta fent a ragyogó égi őrtüzeket, a csillagokat; egy darabig csak elnézte őket, mintha keresne valakit ottan, kérdezni valamit tőlök, aztán csöndesen felsóhajtott:

— Én édes fiam, mégis csak jobb volt tenéked meghalnod!...

A REVANCHE-ESZME A TÖRTÉNELEM VILÁGÁNÁL.

Ha hihetünk a magyar kormányelnök aggodalmainak, a megtorlás prófétáinak napja közelget Francziaországban. De Európa népeinek rokonszenve, mely a véres háború napjaiban a legyőzött franciákat a tragikum dicsfényével övezte, ma sokkal inkább a győző felé fordul. Mi oka ennek a változásnak? Tizennyolcz év alatt az a lesujtott nemzet, melynek teljes talpraállásához a legvérmesebb számítás is legalább egy emberöltőt tartott volna szükségesnek, csodálatos rugékonysággal támadt fel letiportságából, s haderejével, melyre évenként 900 milliót költ, megdöbbenti a világot. De hiába a túlszám, hiába a gyülölet izzó lángja, a stratégiai helyzet ma lényegesen megváltozott, s Németország ma jobban van berendezve a védelemre, mint Francziaország a támadásra.

A kik ma Francziaországban a háborút prédikálják, nem gondolják meg, mily örvény felé sodorják hazájukat, és a kik a revanche-eszmének jogosultságában hisznek, nem ismerik a mult tanulságait, a kalandos franczia politika hagyományait: «tirer le mauvais sang à l'armée» — mint VII. Károly mondta volt: «eret vágni a hadsereg és a nép beteg testén.» Csakhogy századok óta most először áll egy hatalmas, egységes állam a franczia harczvágygyal szemben s ennek félreismerése végzetessé válhatik a «*grrrande nation*»-ra nézve.

Hogy maga a revanche eszméje nem valami uj, legfeljebb csak holmi népszerü kiadása a franczia politika százados törekvéseinek, s hogy e törekvések czélja, circulus vitiosusa mindig Elszász és Lotharingia birtoka volt, azt néhány vázlatos adattal szándékunk kimutatni.

Francziaország uralkodói már a 10-ik század óta Németország rovására akarták hatalmukat kiterjeszteni. Nem egyszer jelölték pusztító betöréseik nyomát füstölgő falvak, kifosztott templomok, rombadőlt kolostorok, s anyák siralmai. És a nemzeti hiuság e túlkapásainak tárgya, ismételjük, mindig Elszász és Lotharingia volt. Ennek a czélnak érdekében szította Francziaország ujra és ujra a szakadást Németország és az egyház között, egy alkalmat se mulasztva el, hogy a császár és a pápai szék közötti béke helyreállítását megakadályozza. 1444-ben az *Armagnac*-ok kalandos vállalkozása üt vérző sebeket Németország testén. Ezeket *III. Frigyes* császár mint a birodalom barátait és szövetségeseit hívta be a lázadó Svájcz ellen. 5000 zsoldost akart felfogadni de e helyett 50,000-en indultak a német határ felé, s nem is mint barát, de mint ellenség. Hadizenet nélkül kezdték meg a háborut Németország ellen, s pedig oly remitő kegyetlenségekkel, hogy a nép nem is nevezte őket máskép, mint *nyuzóknak, gégemetszőknek*. Agyba-főbe ütötték, a kit elől-hátul értek, félholtan hagyták hátra áldozataik , megkötözve, éhhalálnak kitéve, másokat hor a zártak, megkinoztak; pénzt zsaroltak tőlök, tűznél pörkölték meg s aztán ujra szabadon bocsátották. Ezek is Francziaország természetes határainak visszaállítását proklamálták feladatuknak, egész a Rajnáig.

VIII. Károly franczia királynak a német fejedelmektől nem volt mit tartania, mert hiszen önzésből és gyülölködésből a német nemesség nagy része is vele tartott. Csak a polgárság és a parasztság köreiben élt a nemzeti öntudat, s ezzel akarta *I. Miksa* császár megalázni a franciákat. De nem sikerült, mert bár a nép örömest adta volna vérét a szent ügyért, a Francziaországnak kedvező fejdelmek nem voltak a háborura rávehetők. Ez volt oka aztán, hogy a mig Francziaország hatalmi állása nőttön-nőtt, a német lovagrend a rabló olygarchákkal való küzdelmében önmagát emésztette fel, s a császár tekintélye mind jobban hanyatlott.

Luther és Melanchthon a legkeményebb szavakban adtak kifejezést a német hazafias erkölcsök meglazulása miatti felháborodásuknak, mely a pártoskodásoknak szünetlen kútfeje volt. S e közben Francziaország nem szünt meg egyre ármányos politikája eszközéül használni fel a német belviszályokat. A «legkeresztényibb» király még a törököket is fel tudta lovalni, hogy Németország ellen a keresztény ügy nevében folytassanak harczot. Joggal mondhatta az ez időbeli angol követ, Asham, hogy «Francziaország kész egyidejüleg a protestánsokkal és a pápistákkal, a törökkel és az ördöggel is szövetkezni, csakhogy Németországnak árthasson». S valóban *II. Henrik* franczia király ugyanakkor, mikor saját országában a legnagyobb kiméletlenséggel üldözte az uj hitűeket, Németországon a protestánsok mellett rántott kardot. 1551-ben a német fejedelmek Henrikkel szövetkeztek, hogy a német császárság igáját lerázzák nyakukról. Kiszolgáltatták neki a metzi, touli és verduni püspökségeket, s Elszász és Srassburg iránt is alkudozások folytak, de nem vezettek eredményre.

Vajjon a franczia szövetségek ez időbeli történetének nem méltó párja-e a mai köztársaság bókolása a czári önkény előtt s vajjon a «szent római birodalom védőjeként» magát feltolt király példája nem talált-e ismétlésre 1870-ben is III. Napoleon hirhedt manifesztumában a német néphez?

IV. Henrik franczia király állítólagos béketervei az utopista történetirók részéről nem egy félremagyarázásra adtak alkalmat. De Sully titkos irataiból kitünik, hogy IV. Henriknek igenis czélja volt a Habsburg-ház megbuktatásával önmagát emelni a német császári trónra, s csak Ravaillac tőre gátolta meg e terv megvalósítását.

Richelieu bibornok mint államférfi IV. Henrik nyomdokaiba lépett s szintén a «német szabadság helyreállítására» fordította gondját. Politikája lényegileg ez volt: Németországot az osztrák ház uralma alól felszabadítani, mire nézve először a királynak és a választófejedelmeknek szövetsége szükséges, másodszor a háborúnak addig kihuzása, míg a császár tekintélye aláásatik, a békekötés addig halasztása, mig zálogul valamely osztrák örökös tartomány (Elszász) meg lesz szerezhető, harmadszor a német pártoknak pénzzel segélyezése, arra a czélra, hogy folytathassák a harczot a birodalomnak feje ellen.

Ennek a politikának szabad tért nyitott Gusztáv Adolf halála. A franczia politika előtt most már nem volt semmi elérhetetlen. Többé nemcsak az osztrák ház megalázásáról volt szó, hanem a régi Gallia határainak helyreállításáról, Belgium, a Franche-Comté, Roussillon és Elszász Francziaországhoz csatolása által. S mindennek daczára, még mikor a franczia csapatok Elszászt és Lotharingiát elárasztották is, a bibornok azzal áltatta követe által a császárt, hogy esze ágában sincs a császár ellen támadni, csak jogait akarja védeni s a német szabadságot helyreállítani.

Richelieu halála után, 1642-ben egész Elszász és Lotharingia s a rajnai terület nagy része a francziák kezei közé jutott, s *Mazarinnak* már kilátása volt így nyilatkozni: «On verrait annexé à cette couronne tout l'ancien royaume d'Austrasie.» A háború, mint Richelieu kivánta, tovább folyt, egész 30 évig, s mikor a béke végre megköttetett, Francziaország elérte czélját, az osztrák ház meggyengült és Elszász fel lőn adva a francziáknak.

Tudjuk, miként használta fel *XIV. Lajos* az ilykép megteremtett helyzetet arra, hogy Németország rovására tovább terjessze ki hatalmát s fölégetett falvak, megsarczolt városok romjaival, s felkonczolt polgárok holttetemeivel vegye körül Francziaországot. S alig telt el egy század, a német föld már ujra hallotta, s minden eddiginél rettenetesben, *Bonaparte* lovainak dobogását, a mint a letiprott népek feje fölött vonultak hódító hadjáratra; letépték a templomok keresztjeit, százezreket kényszeritettek irtó csatákba s a német nemzet virága elvérzett a nagy harcztéren, melyet Európa egyik végétől a másikig nyitott a hódító kényur kardja.

Fordítsunk más lapra!...

Anglia, Poroszország, Ausztria és Oroszország négyes szövetsége a porta érdekében a fellázadt Mehemed Ali ellen, Francziaország tiltakozása daczára a jul. 15-diki konvenczióban érvényesült. A franczia büszkeség mély megaláztatást szenvedett; a konvencző hire olybá tünt fel, mint egy kihivás, s a háború közelállónak tetszett. Harczias szellő lengett végig Európán, de az utolsó perczben Lajos Fülöp királyt elhagyta bátorsága, s a miniszterium lemondott. De a néphangulat még mindig harczias és fenyegető volt.

Francziaország megaláztatása Palmerston műve volt, ki az Indiába vezető utat akarta biztositani Angliának azáltal, hogy a porta és Mehemed Ali közt szakadást szitott. De a népharag nem látta Anglia kezét, s midőn julius 28-án a Bastille-szobor leleplezésén a Marseillaise évek óta először hangzott fel, mindenkinek csak Németország forgott fejében s 100,000-nyi nemzetőrség vonult a Tuileriák elé, hogy a háborút követelje. A rajnai határ felé mutatott mindenki, Jules Janin egy hadsereg élén ajánlkozott a balpart elfoglalására s Musset Alfréd dölyfös stanzái mérges nyilakként röpültek át a Rajnán.

Nous avons eu votre Rhin allemand,
Il a luit dans notre verre,
Un couplet qu on s'en va chantant
Efface-t-il la trace altiére
Du pied de nos chevaux marqué dans votre sang?

(Rajnátok volt a miénk is egykor,
Poharunkban gyöngyöze nedve,
S egy séta közt dúdolt utczai daltól
Vajj' lesz-e a sok vér feledve.
Melyben lovaink nyomokat taposának?)

S végül metsző gúnynyal teszi hozzá:

Ha tiétek a Rajna,
Mossátok ki hát livréeteket rajta!

De a felelet a német tartományokból sem maradt el. Arndt, ki már a napoleoni aera alatt hangsulyozta, hogy a Rajna nem Németország határa, hanem német folyó, lelkesülten ragadta kezébe lantját s dalolta:

Und brauset der Sturmwind des Krieges heran,
— — — — — — — — — —
So klinge die Losung: zum Rhein!
Über Rhein!
All Deutschland in Frankreich hinein!

(S ha zúgva közelg a harcz vihara,
Hangozzon a jelszó: Előre!
Előre!
Törjünk be a franczia földre!)

Egy ismeretlen költő, Becker Miklós, megirta a «Rheinlied»-et, melyben az ifju Németország szive lüktet, s e szavakkal kezdődik: «Sie sollen ihn nicht haben, den freien deutschen Rhein!» — Schreckenburger pedig a «Wacht am Rhein»-t, mely harmincz évvel utóbb Párisig kisérte a győztes német hadakat.

Ismeretes, hogy *III. Napoleon* is követte ezt a hagyományos politikát Németországgal szemben, s hogy ránézve a nagy német háboru bizo-

*

A BUDAPESTI EVANGELIKUS ÚJ TEMPLOM ÉS FŐGIMNÁZIUM A VÁROSLIGETI FASORBAN. — Klösz György fényképe.

sok temploma ez s megvan egyuttal az a nevezetessége is, hogy ez az egyedüli evangelikus templom Budapesten, a hol kizárólag magyar nyelven dicsérik az Urat. Eddigi templomaik közül a Deáktériben minden vasárnap két nyelven, magyarul és németül foly az istentisztelet, a budai várbeliben többnyire ugyan magyarúl, néha azonban németül is, a kerepesi-útiban pedig mindig tótul. Örvendetes jelenség, hogy most már a magyar hívek annyira megszaporodtak, hogy az eddigiek mellett új templomra van szükségük. A különben szegény magyar gyülekezet már évek hosszú sora óta gyűjtötte erre a czélra a pénzt, míg végre most valóra vált régi óhajtásuk.

A templom árnyas kertektől, csinos villáktól körülvéve emelkedik a városligeti fasornak a Bajza-utcza torkolatával szemben levő részén. Gothikus stilű, csinos nyers-tégla épület, karcsú toronynyal, külső disze és belső berendezése *Petz* Samu műetemi tanár művészi izlésének bizonysága. Két óra osztott belsejében mintegy 800 hivő számára hely. A templom kivülről-belülről teljesen kész ak oltárképe készül még *Benczúr* Gyula

A templom-avatás szép ünnepe októk s az evangelikus egyházi nagy részvételével; ezuttal rtartáson *Bachát* Dániel, mult nyáron választott s a vatott püspöke.

yománya, hogy a templom gy van itt is: az új temp- fel az új evangelikus fő- ősebb szükség, mert a ott iskola régi sütő- nem nagyon al- ot építette hogy

világosak, szertárai, gyűjteményei a tanulók szükségleteinek megfelelők, a mint azt általánosan elismerték azok a szakemberek, a kik nagy számmal keresték és keresik fel az ily módon megújult, de régi jó szellemét megtartott intézetet.

HAJÓTÖRÖTT KOFÁK.

Emberéletben rettenetesen dús aratása volt az idén a hullámoknak. A távol Keleten egy egész hajórajt nyelt el a Sárga-tenger sok ezer emberrel, pánczélos uszó várakkal. A mi szőke Dunánk is kapott a sósviz példáján, ő is elnyelt egy hajót meg egy csomó embert a héten itt Budapesten. Nem hadihajót, csak egy dereglyét és nem admirálisokat, hanem egy csomó szegény kofát, a kiknek azonban csak úgy egy az életük, mint az admirálisoknak. És ezek a szegény *szigetmonostori* asszonyok nem is csatába indultak, hanem kenyeret keresni zöldséggel, gyümölcscsel a budapesti piaczra. Rettenetes rosz vásárjuk lett szegényeknek a hétfőről keddre virradó éjszakán. A dereglyének, a melyen békességgel aludtak a portékájuk mellett, az *Erzsébet*-hid alatt nekiment az «*Aluta*» nevű vontatógőzös és fölborította a rozoga, lomha alkotmányt. Húsz kofa közül négyet halva húztak ki a gyilkos hideg vizből, tizenkettőt elevenen, négy — eltünt. Idáig legalább nem akadtak rájuk. A vontatógőzös kapitányát és a dereglye kormányosát letartóztatták. A mentés munkájában teljes önfeláldozással vettek részt a közelben volt derék rendőrök és sokban nekik köszönhető, hogy a szegény kofák szerencsétlensége nem lett még teljesebb.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Dr. Mefisztofelesz. «Regénytár» mellékletünk ...ai számában *Szemere* György ily czímű új, hoszszabb elbeszélésének közlését kezdjük meg. Olvasóink közt bizonyára sokan vannak, a kik emlékeznek még a jeles iró «Egy halász regénye» czímű regényére, melyet néhány év előtt közöltünk s a mely a nagyközönség és irodalom figyelmét szokat-

A SZÖVETKEZETT BALOLDAL PADSORAI A KÉPVISELŐHÁZ OKTÓBER 10-IKI ÜLÉSEKOR, MIKOR GRÓF ANDRÁSSY GYULA BESZÉL.

lan élénkséggel fordította az akkoriban feltünt iró felé. Azóta Szemere irói tehetsége nagy mértékben fejlődött, művei jelentékeny sikereket arattak úgy az olvasók, mint a szinházi közönség előtt. Új elbeszélése érdekes oldaláról mutatja az iró szellemi irányát: mély lélektani problemák iránti hajlamában, az emberi lélek rejtelmeinek kutatásában. E közben azonban nem veszti el lába alól a földet sem, megóvja meséje és alakjai realitását, úgy hogy munkája még azokat is kielégítheti, a kik nem keresnek benne egyebet szórakoztató olvasmánynál. Az elbeszéléshez *Garai* Ákos rajzolt csinos illusztrációkat.

Filozófiai irók tára. Ez a vállalat, melyet már évek sora óta *Alexander* Bernát és *Bánóczi* József szerkesztenek s az Akadémia támogatásával a Franklin-Társulat ad ki, minden egyéb hasonló tartalmú kiadványnál nagyobb hatással szolgál a filozófia iránti érdeklődés fölkeltése és mélyítése ügyének. Feladata a filozófia klasszikus iróit s különösen szélesebb köröket, nem szakbélieket is érdeklő műveiket gondos és jó fordításokban adni a magyar olvasó kezébe, tájékoztató bevezetésekkel és magyarázó jegyzetekkel. Plato, Descartes, Hume, Spinoza, Kant, Schopenhauer, Taine és más nevezetes régi és újabb filozófusok művei jelentek meg eddig a vállalatban s hogy a kitűzött czélt a szerkesztők buzgalma s a művek megválogatásában nyilvánuló helyes érzéke révén elérte, annak leghathatósabb bizonyítéka az az irodalmunkban szinte páratlanul álló tény, hogy a sorozat régibb kötetei már elfogytak s az utánuk való kereslet most második kiadásukat tette szükségessé. Eddigelé az első három kötet jelent meg második, javított és bővített kiadásban. Az elsőben *Descartes* három értekezését az értelem helyes használatának és a tudományos igazságok kutatásának módszeréről, metafizikáról s a filozófia elveiről *Alexander* Bernát fordította s látta el bevezetéssel, a másodikban *Taine* tanulmányát Francziaország klasszikus filozófusairól a XIX. században, *Péterfy* Jenő fordításában, mely az oly korán elhunyt, szerencsétlen végzetű kitünő iró egyik kiváló műve s melyhez Alexander Bernát irt ujabb, Péterfy viszonyát Tainehez tanulságosan fejtegető előszót, a harmadikban pedig az angol *Hume* vizsgálódásait az emberi értelemről, szintén *Alexander* Bernát fordításában. Mind a három kötet oly műveket tartalmaz, melyek a filozófia klaszszikus könyvei közül valók s egyúttal világos és könnyen érthető előadásuknál fogva is alkalmasok olyanok számára, a kik a filozófia iránt érdeklődnek, ha nem szakszerű filozófusok is.

Mikszáth Kálmán munkái. A «Magyar Könyvtár» czímű vállalat, melyet *Radó* Antal szerkeszt és a Lampel-Wodianer czég ad ki, újabb sorozataiban mind több és több munkáját adja ki *Mikszáth* Kálmánnak, a mi nagy előny a közönségnek, mert így igen olcsó áron juthat hozzá legkitünőbb élő elbeszélő irónk műveihez s haszon az irodalomnak is, mert e művek első sorban alkalmasak arra, hogy az olvasást megkedveltessék. Most Mikszáthtól «*A németke és egyéb elbeszélések*» s «*Kisértet Lblón*» czím alatt jelent meg két-két füzet. Az előbbi az iró családi életéből vett meleg hangulatú, humoros rajz, a másik az iró felvidéki történetei közül egyike a legbájosabbaknak. Egy-egy füzet ára 30 fillér.

Magyar irók élete és munkái. Az ismert nagy életrajzi munkából, melyet tudvalevőleg *Szinnyei* József ir az Akadémia megbizásából, most ismét megjelent egy füzet, mely a *Primitivus* és *Rácz* nevek közé eső 221 iró életrajzát foglalja magában, köztük számos az irodalom, vagy a közélet valamely terén első rendű szerepet játszott, vagy játszó iróét. Ez most a 93. füzet s ezzel együtt 19,684 iró életrajza jelent meg s egyes füzetének ára egy korona.

«A birsai vándorforrás». *Nagy* Endre regénye, melyet lapunk «Regénytár» mellékletéből ismernek olvasóink, most kötetben is megjelent. A regény jelentékeny fejlődést jelez a tehetséges fiatal iró pályáján, kivált a jellemzetesség iránti érzéke nyilatkozik meg benne érdekesen. Meséjének, alakjainak meg van a lokális szinezete, rá lehet ismerni róluk a Felső-Tisza vidékére s az ottani népéletre. A főszereplő, szegény rutén gyerek, a ki ott ragad a magyar faluban, megtollasodik, a jómódtól elkábítva eltévelyedik, míg a sors csapásai vissza nem térítik jólelkű feleségéhez, gazdaságához, jól megrajzolt alak, s sok jó vonás van a többiben is, kik közt a csodarabbi epizódalakja jóformán teljesen új a mi irodalmunkban, pedig az ország éjszakkeleti részében jól ismerik. A mese szerkesztésében vannak következetlenségek, — ez azonban nem rontja le a regény hatását; az olvasó bizonyára sok érdekeset fog benne találni. Van egy pár szép leiró részlet is a regényben, egy-két helyen pedig annak jeleit láthatjuk, hogy a szerzőben humor is van, a mely azonban még fejlődésre vár. A kötet, melyhez *Richter* Aurél készített csinos rajzokat, a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg s á 3 korona.

A «Mathematikai és Természettudományi
tesítő», az Akadémia III. osztályának folyó
melyet *König* Gyula osztálytitkár szerke
Mórtól, *Daday* Jenőtől, *Schlesinge*
borffy Zoltántól, *Lichtenber*
lától, *Kürschák* Józseftől k
seket, valamint *König* Gyul
ságú tanulmányát «A haln
continuum problemája» czín

Mezőgazdasági Lexikon
Bezerédj Adorján és *Szilas*
kiadása.) Ára az első kötetne
Lexikon, két kötet ára 35 k
sági szakirodalom egy f
ezideig, melyre íme
gazdasági Lexikon
sunk terén évti
A szerzők de
Lexikon

külföldi államok példával szolgáltak. A vállalkozó két szerkesztőt kiegészítette az áldozatkész kiadó. A Mezőgazdasági Lexikon kiadása valóban merész vállalkozás nálunk, hol politikától telített a levegő és mégis reméljük, hogy siker fogja koronázni a kiadót, mivel a Mezőgazdasági Lexikonra az értelmesebb gazdálkodónak szüksége van. A Lexikonból csak az első kötet került még a könyvpiaczra. *P. T.*

Budapest főváros statisztikai évkönyvének 1903-iki évfolyama most jelent meg dr. *Thirring* Gusztáv szerkesztésében. A 300 lapra terjedő nagy kötet tömérdek tanulságos adatot tár fel fővárosunk

„Bem apó, a riadónál mindenki jelen lesz"

Csáky honvédelmi miniszter beszéde Bem tábornok hamvai előtt

— *Az Est tudósítójától* —

Ma reggel háromnegyedtízkor elzárták a Múzeumkertet, ekkor már mindenki elfoglalta helyét, aki *Bem* József honvédtábornok hamvainak hazaszállítása alkalmából résztvett az ünnepségen.

A Nemzeti Múzeum lépcső feljáratának közepén állították fel a ravatalt,

körülötte elhelyezték a koszorúkat, a ravatal fölött kandeláberek égtek. A múzeum bejáratánál székeket helyeztek el, oda várták a kormányzót, a kormány tagjait.

A múzeumtól balra eső teret küldöttségek foglalták el és a Bocskay reáliskola tagjai álltak sorfalat. A lépcső előtt a főiskolai ifjúság jelent meg zászlóival.

A Főherceg Sándor uccában *huszárszázad állt fel*, a Múzeum körút sarkán lovasrendőrök. *A Múzeum uccában ágyúkat vontattak fel és egy díszszázad helyezkedett el.* A Múzeum körutat rendőrkordon fogta körül. Egy talpalatnyi hely sem maradt sehol, a villamosközlekedés természetesen megállt.

Tíz órakor felhangzott a Himnusz, amelyet a honvédzenekar játszott. *Megérkezett a kormányzó.* A megjelent notabilitások sorában a következőket láttuk: *József főherceg*, gróf *Csáky* Károly, *Jánky* Kocsárd, a lengyel és a török követ, *Hazay* Samu, *Bezegh-Huszágh* Miklós, gróf *Csekonics* Iván, bárcziházi *Bárczy* István, *Jouard* francia attasé, *Oxilia* ezredes olasz attasé, stb.-ek.

Csáky Károly honvédelmi miniszter

volt az ünnepség szónoka. A következő beszédet mondta:

— *Bem apó!* Ma egy marék csont, hamu és por. *Egész Európa szabadságának lánglelkű harcosa*, aki vérét ontotta a csatatéren. Rab hazájáért küzdött s mikor menekülnie kellett, Portugáliába ment, majd Bécsben harcolt a bécsi nép szabadságáért. Végül *üstökös gyanánt megjelent nálunk, hogy a mi szabadságunkért is vérét áldozza.* Felszabadította az országot, de közeledett a tragikus vég, az ezerszeres túlerő és nem volt olyan nagyszerű katona, olyan lángelme, aki ezzel a túlerővel szembeszállhatott volna.

— Ezért tisztel téged Bem apó, a magyar nemzet és azért zarándokol el hozzád, mert *véredet ontottad nemzetünkért.*

— Azzal búcsúztál az országtól: »Uraim, a riadónál mindenki jelen legyen!« Most utolsó állomásodnál halljad meg: *A riadónál mindenki jelen leszen.* Bem apó, Isten veled!

A honvédelmi miniszter beszéde után *Molnár* Sándor főhadnagy mondott búcsúbeszédet a *székelyek nevében.* Ezután a nemzeti Hiszekegyet játszották, majd az »Isten ki lengyel hont« játszotta el a zenekar.

Az »Isten ki a lengyel...« eljátszása után a zenekar rázendített a Rákóczi indulóra. Ezután Bem apó koporsóját levitték a Múzeum lépcsője elé érkezett ágyútalpra. Az ágyútalp elé hat lovat fogtak. Utána megalakult a menet.

A koszorúkat nyolc kocsin helyezték el.
Fekete lepellel letakart lovat vezettek a koporsó előtt.

A fekete lovat *három lengyel katonatiszt követte*, a középső kezében tartotta azt a párnát, amelyen ott feküd *a kivont kard.* Ezután következett Bem apó koporsója. Az ágyútalpat lengyel tisztek követték, majd a kormányzó alakja tünt fel.

A kormányzó mögött három lépéssel haladt egy kisebb csoport, élén *József főherceggel.* Ezután két Bocskay-diák Kossuth zászlóját hozta, amelyen az a felírás van: *Éljen az Unió!*

Amikor a halottasmenet befordult a Múzeum körút sarkán a Rákóczi útra, *Horthy* Miklós kormányzó és *József* főherceg szárnysegédeikkel kiváltak a menetből, autóba ültek és az Erzsébethíd felé hajtattak.

A menet ettől kezdve egyenletes tempóban folytatta útját a *keleti pályaudvar felé.* Az útvonalakon mindenütt rengetegen álltak, a Rákóczi úti ablakok megteltek nézőkkel.

Bem apó örökre elbúcsúzott Magyarországtól. A hamvakat szállító különvonat délután indul Tarnovba.

Harmincezer vendéget visz ötven különvonat a debreceni dalosünnepre

Diadalkapuk. Reflektorfényben a Nagytemplom. Sörvonatot küldtek a pesti sörgyárak

Debrecen, június 28
(Az Est tudósítójától)

Hetek óta tartó előkészítő munka után nagy pompával várja Debrecen az ország dalosait, akik a magyar dalosszövetség XXII. dalversenyére érkeznek meg. A három napig tartó ünnepségeken

210 dalegyesület vesz részt mintegy 11 ezer taggal, akiknek száma hozzátartozóikkal együtt harmincezerre tehető.

A szomszédos Bihar, Szabolcs és Szatmár vármegyékből körülbelül *tízezer vendég jelentkezett* a rendezőségnél.

Pénteken hajnalban kezdődött az idegenek érkezése a városba. Az Államvasutak igazgatósága az ország minden részéből

ötven különvonatot indított,

amelyek átlag *tízpercenként futnak be a debreceni állomásra.* Az utolsó különvonat pénteken délután félnégy órakor érkezik, amelyen a fővárosi vendégek, a kormány tagjai, továbbá a törvényhatóságok képviselői jönnek.

A dalosünnepségek alkalmából Debrecen uccái *zászlódíszt öltöttek.* Különösen pazar látványt nyujt a város főútvonala, a Piac ucca, amelyen

több diadalkaput építettek a vasúttól a Bika-szállodáig.

A nagytemplom előtti hatalmas térségen *többezer nézőt* befogadó tribünök vannak, amelyek közönsége előtt lesz az impozáns felvonulás és fogadtatás. Ennek során

tizezer dalos énekli el a Hiszekegyet,

mely után dr. *Vásáry* István polgármester üdvözli a vendégeket. A dalosszövetség zászlaját *Hadházy* Zsigmondné, a főispán neje és *Vásáry* Istvánné, a polgármester felesége koszorúzzák meg. A dalosegyesületek nevében *Sipőcz* Jenő Budapest polgármestere mond beszédet.

A nagyarányú idegenforgalomra való tekintettel a hatóságok a legmesszebbmenő intézkedéseket tették meg arra nézve, hogy a vendégek semmiben hiányt ne szenvedjenek. A vendéglők készülődéseire jellemző hogy megrendeléseik folytán

a budapesti sörgyárak hosszú vagónsorból álló sörvonatot indítottak Debrecenbe,

a vágóhidon éjjel-nappali üzem van s körülbelül *ezer sertést, 500 borjút és 400 vágómarhát* szúrnak le. A rengeteg ember kiszolgálására a debreceni pincérek kevésnek bizonyultak, úgyhogy Budapestről és a vidékről mintegy *500 főnyi kisegítőszemélyzetet* állítanak munkába.

A látványosságok egész sorából bizonyára a reflektorokkal megvilágított híres *debreceni nagytemplom* képét fogják a vendégek legtovább megőrizni emlékezetükben, amelyet az ünnepségek ideje alatt minden este 9 órától éjfélig *megvilágítanak.*

Bizalmatlansági szavazat.

Azt mondja a miniszterelnök úr, hogy Teleszkynek biztosan valami politikai oka van a bizalmatlanságra; jobb szerette volna, ha a volt pénzügyminiszter nyiltan megmondja, hogy *mi.* De miért? Azt el sem lehet képzelni, hogy a gazdasági helyzet is ép elég alapos ok egy bizalmatlansági szavazatra... s hogy *ép az a politika*, hogy ez nem mondatik meg nyiltan!

Igazi egység.

Politika nem tud olyan egységet teremteni, mint amilyen egységfront van a revizió kérdésében és politika nem tud olyan egységet teremteni, mint amilyen egységegesek Bethlennek még ellenfelei is Bethlen mögött a revizió kérdésében. Ez mutatja, menniyre nem politika a revizió s mennyire nemzeti ügy, mennyire független kormánytól és ellenzéktől, pártoktól és világnézetektől! Menynyire egy nemzet történelmi életösztön lobog benne.

Amire szükség van.

Vass József erősen védte a tüdővész ellen való védekezésre szánt összegeket.

Ezeket igazán nem kell védeni. *Ilyen célra még több pénznek kellene jutni.*

Sajnos, ép az a baj, hogy a mostani gazdasági politika mellett, még az ilyen igazán elementáris közegészségügyi munkára is görbe szemmel néznek.

Politikai meggyőződés — mellékes.

Abban a szives meghivásban, amelyet báró *Perényi* telefonált át Amerikába, az van, hogy a világ minden részében lakó magyarokat ide invitáljuk — *politikai meggyőződésükre való tekintet nélkül.*

Szeretnénk, ha az itthon élő magyarokat alkotó munkára hívnák össze — politikai meggyőződésükre való tekintet nélkül.

Redukció.

A Nemzeti Színház jövő évi szubvencióját 175.000 pengővel redukálták.

Klebelsbergnek mégis azt kell folyton hallania, hogy az ország egész pénzét a kultúra gyomrába tömi.

A **Grab-féle Textilipar r. t. igazgatósága, felügyelőbizottsága, tisztviselői kara** és **munkássága** fájdalommal tudatja a társulat alapítójának és elnökének

lovag hermannswörthi Grab Emanuel
kereskedelmi tanácsos úrnak

e hó 27-én Preinben váratlanul történt elhunytát.

E hó 30-án, délelőtt 11 órakor helyezik örök nyugalomra a Wien-Döblingi temetőben levő családi sírboltban.

A vállalat alapítója, szervezője és vezetője volt kiváló szakértelemmel, lankadatlan buzgalommal és alapítása érdekeit mindig a legnagyobb áldozatkészséggel támogatta.

Pótolhatatlan veszteség ért bennünket, a megboldogult emlékét soha nem szünő hálával és kegyelettel tartjuk tiszteletben

Az **Első Magyar Viaszosvászon és Műbőrgyár Grab M. Fiai cég főnökei, tisztviselői és munkásai** mélyen megrendülve adnak hírt a cég jóságos senior főnökének

lovag hermannswörthi
Grab Emanuel
tanácsos úrnak

e hó 27-én Preinben váratlanul történt elhalálozásáról, amely lesújtó gyászba borított valamennyiünket, akik tanui voltunk a gyár alapítása óta annak a fáradhatatlan munkának, amit a megboldogult a vállalat felvirágoztatása érdekében soha nem szünő páratlan buzgalommal és szakértelemmel kifejtett.

Földi maradványait e hó 30-án, d. e. 11 órakor helyezik örök nyugalomra a Wien-Döblingi temetőben levő családi sírboltban.

Emlékét kegyelettel őrizzük meg mindörökre.

Szanatóriumok! Kórházak!
A betegek kényelmét szolgálják, ha a
Tungsram opál-takaréklámpát
alkalmazzák.
Szabályozható nagyobb és kisebb fényerősségre. Kapható mindenütt! Nem kápráztat, kíméli a szemet
Gyártja: **Egyesült Izzólámpa és Villamossági R.-T.** Ujpest 4

JELENET BETHLEN MARGIT GRÓFNŐ SZOMBAT ESTE BEMUTATÁSRA KERÜLŐ PANTOMIMJÉNEK FŐPRÓBÁJÁRÓL: ZICHY SITTA GRÓFNŐ ÉS DIENES GIDA A »FEHÉR KIRÁLYLEANY« CÍMŰ TÁNCJÁTÉKBAN

Leugrott egy elegáns nő a Bástyasétányról

— Az Est tudósítójától —

Ma reggel, amikor a budai Bástyasétányon még csak kevesen tartózkodtak, egy fiatal, elegáns nő sétált fel és alá a sétánynak *Nagy Sándor* ucca fölötti részén. Izgatottan járkált, egyszerre csak

átvetette magát a falon és lezuhant a Nagy Sándor ucca kövezetére.

A járókelők csak akkor találtak rá *a vértől borított ismeretlen nőre*, amikor már *teljesen elveszítette eszméletét*. A mentők a Rókus-kórházba szállították,

állapota olyan súlyos, hogy egyelőre nem lehet kihallgatni.

A rendőrség megindította a nyomozást, hogy megállapítsa az ismeretlen öngyilkos nő kilétét.

Beszélgetés az újpesti szívoperáló főorvossal

Operáció nélkül az öngyilkosjelölt egy-két órán belül meghalt volna

— Az Est tudósítójától —

A *Pesti Napló* ma egy öngyilkoskísérletről számol be, amelyet *Havas* Andor 24 éves joghallgató követett el Rákospalotán. Késsel *szívenszúrta magát*. A sebesültet beszállították a Gróf Károlyi-kórházba. Itt nyomban műtétet végzett rajta dr. *Sándor* István kórházi sebészfőorvos. Az operáció nagyon érdekes volt,

a joghallgató átszúrt szívét összevarrták.

Az Est munkatársa beszélt dr. Sándor István kórházi sebészorvossal,

aki az érdekes műtétet végrehajtotta. A főorvos ezeket mondotta:

— Amikor a mentők behozták az életunt fiatalembert, *kékszínű volt*. Ennek a kék színnek oka, hogy a kés, amely *átszúrta a szívburkot* és a *szív balkamrájába hatolt, vérömlenyt idézett elő*. A szívburok tele volt vérrel, amely a pici nyíláson szivárgott ki. Ez annyit jelent, hogy *a szív nem tudott tágulni, csak összehúzódni*. Csak egy hangot lehetett hallani a szívből, az összehúzódás hangját. Hideg verejték látszott *Havas* Andor homlokán és ha nem segítettünk volna idejekorán

egy-két órán belül beállt volna a halál.

Amikor a műtét alkalmával eltávolítottuk a megalvadt vért, összevarrtuk a szívet és visszatettük a szívburokba. Ekkor a szív felszabadult a nagy nyomás alól s *Havas Sándor visszanyerte eszméletét. Az operáció körülbelül 15 percig tartott.*

A beteg elég jól töltötte az éjszakát, *sokat aludt*, azonban hőemelkedése volt 37.8-ig. *Minden remény megvan arra, hogy felépüljön s ha felépül, semmi nyoma nem marad tettének.* Egyébként *ez az eset nem az első, amit végeztem, ez már a második szívösszevarrásom.* Az első a világháborúban történt, amikor egy katonát operáltam meg, akit bajonettszúrás ért.

Az első szívoperációt 1896-ban hajtották végre, *a közölt esetek száma eléri a hatszázat. Havas* Andor ma délelőtt eszméleténél volt s aránylag jól érezte magát.

FERENC FERDINÁND AKIKET MA 15 ÉVE ÖLTEK MEG

ZSÓFIA HERCEGNŐ SZERAJEVÓBAN

Ma van Budapesten az Aero-szövetség gyüjtőnapja

Holnap vidéken gyüjtenek

— Az Est tudósítójától —

Ma reggel ismét megjelentek a jólismert piros ernyők Budapest uccáin. Ezúttal

a Magyar Aero Szövetség rendez gyüjtést a magyar sportrepülés fejlesztésére.

A legyőzött országoknak *nem szabad közpénzeket fordítani a repülésre*, ezért

társadalmi úton kell a szükséges összegeket előteremteni.

Már pedig nem kétséges, hogy *a magyar repülősport megszervezése országos érdek és a kis Róma bravurja után az is bizonyos, hogy a közönség nem fogja hiába adni filléreit a repülés céljaira:* a magyar tehetség és bátorság új magyar sikereket fog belőlük kovácsolni. Másfélmillió pengőre van szüksége az Aero Szövetségnek és ez az összeg egybe is fog gyülni, ha mindenki legalább 20—30 fillért ad a fontos célra. *Ma Budapesten, holnap vidéken gyüjtenek.*

PETZ SÁMU MŰÉPÍTÉSZ EMLÉKKÚTJA. RERRICH BÉLA MŰÉPÍTÉSZ ÉS BERÁN LAJOS SZOBRÁSZ MÜVE. EZ AZ ELSŐ BUDAPESTI EMLÉKKÚT.

Ma miniszter-tanács volt

— Az Est tudósítójától —

Ma délelőtt tíz órakor a képviselőházban *Bethlen* István gróf miniszterelnök elnöklésével *minisztertanács volt, amelyen a kormány tagjai teljes számban vettek részt.* A minisztertanácsot azért tartották délelőtt, mert a kettős ünnep miatt a miniszterek közül többen az esti órákban elutaznak a fővárosból.

Megszűnik három cseh minisztérium

Prága, junius 28

Mint a Narodni Osvobozeni jelenti: A kormány törvényjavaslatot dolgoztatott ki *a minisztériumok hatásköréről*. Ezzel a kérdéssel egyetemben fogják megállapítani a minisztériumok számát is. Az élelmezési minisztériumon kívül hír szerint *felosztalják az egészségügyi és az unifikációs minisztériumokat is.* Ezek ügyvitelét a fennmaradó minisztériumok között osztják szét.

Sanatorium Maria-Grün

Interurbán telefón **Graz 38**

Európa legegészségesebb kertvárosa **Graz** mellett, 400 méternyire a tenger felett

Isteni levegő * Árnyas park * Csend

A legideálisabb üdülőhely

Összes gyógytényezők

Hidegvízgyógyintézet

Olcsó árak **Előkelő otthon**

BAD ISCHL

כשר **PENSION JUPITER**

LINDENSTRASSE 18

Csöndes, előkelő, modern komfort, elsőrendű ellátás, szigorúan ortodox. D. Kornfeld, Győr és Spiegel Berta vezetése alatt. Fürdők, garázs, telefón

Grand-Hotel Franzensbad

Elsőrendű ház Franzensbad legjobb helyén, a fürdőépület és a források mellett. Minden kényelem, szálloda-autó a pályaudvaron, garázsok. Tulajdonos: **Jenček Emil**

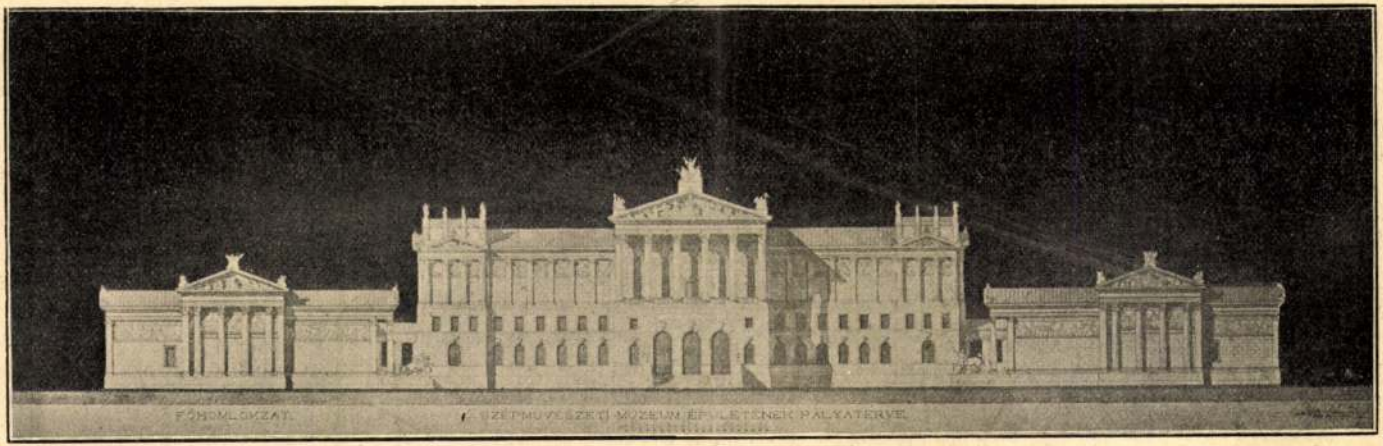

Az első díj nyertese **A Szépművészeti Múzeum pályaterve** Tervezte *Petz Samu*

— Hát megláthatja, kedves papa, ha épp kedve tartja. Még pedig holnap.

Gróf Sándor Móric másnap kopottas polgári ruhába öltözött és kiment a Hernalsba; ott befordult egy kis korcsmába ebédelni. Levest, húst, főzeléket evett, mint rendes polgáremberhez illik; a tetejébe megivott négy félmeszely bort. Mindez nem volna említésre méltó, ha a vendég azt nem cselekszi,

— No majd meglátjuk, mondotta Metternich.

— Könnyebbség okáért még az időt is meghatározom, szólt Sándor Móric gróf. Mahoz egy hétre délután három órakor fogom a máriahilfi vámnál becsempészni a félmázsa magyar dohányt.

A gróf egy-két nap mulva hazautazott bajnai birtokára; de a kitűzött napon és órában visszaérkezett Bécsbe a mária-

KÉPEINK

Kettecskén. — Te meg én. Ebből áll az egész világ . . .

Tavaszi nap süt be az ablakon, megaranyozza a leány fejét; az ifju barna hajára is jut belőle egy sugár.

És tavaszi napsugár van szivükben is . . .

Milyen banális ez így elmondva, milyen elcsépelt, köznapi téma . . .

De a hol besüt a tavaszi napsugár az ablakon, a hol együtt ülnek igy kettecskén az ifju meg a lány, ott mindig valami csodálatosan új dolog ez, a milyen nem volt még soha és bizonyára nem is lesz többé soha.

Mert egészen más az, a mit regényekben olvasunk és másoktól hallunk, látunk, édes, fejlődő, tavaszi szerelemről — és egészen más az, midőn a valóságban együtt ülünk kettecskén az ablak mellett, virágok közt, az ifju meg a lány — te meg én.

A lány kihúz néhány virágot a virágtől s azonnal székre, asztalra ugrálnak, ha meglátnak egyet.

Riadalom. Fehér és arany volt a kis budoárban minden. A butorok nehéz selyemszövetében is aranyvirágok csillogtak.

A levegő pézsmaillatos volt . . .

Minden olyan finom, oly előkelő, oly gyöngéd, oly légies . . . Még a beszéd is, a mozdulatok is.

Madame csak legintimebb ismerőseit fogadta a bizalmas kis szobában.

A rokoko-divat bájos viseletében, rózsaszín selyemruhában, a négyszögben kivágott derékkel, puderezett hajjal, félig ülve, félig fekve a divánon, úgy fogadja bizalmas ismerőseit. A rózsaszín selyemcipőcske ingerlően kandikál ki a szoknya csipkés fodrai alól.

A cousine a karosszékbe ül. Ő tudja, hogy neki a fekete bársony áll a legjobban, azért viseli rendesen azt. A cousine bájosan tud mosolyogni és legyezőjével játszani. Egész művészettel.

Szemben velök ül monsieur.

Fehér a parókája, símára borotvált az

Mosolyogva kap monsieur aranygombos sétapálcája után s teljes elegánciával fekszik le négykézláb a földre.

— Kis egérke, mindjárt véged lesz! Hogyne, hiszen itt az alkalom bebizonyítani madamenak, hogy milyen rettenthetetlen vitéz a gazdád . . .

A kis egérke eszeveszetten futkos ide-oda. Monsieur mindenütt nyomában. A hölgyek a divánon teljes biztonságban érezve magukat, kacagva sikoltoznak.

— Itt van, ott van! . . . Ideszaladt . . . odaszaladt! . . . Jaj, mindjárt ide fölszalad! . . .

Puff! Lesujtott a sétapálca. A kis egérke többet nem mozdul.

Vége a riadalomnak. Madame ujjahegyét nyújtva monsieurnak, leugrik a divánról s aztán sajnálkozva mondja:

— Szegény kis egérke! . . . —*a.*

284.

284. A BUDAPESTI ÁG. EVANG. TEMPLOM RÉSZÉRE KÉSZÜLT FESZÜLET ÉS VILLAMOS GYERTYATARTÓK.

PETZ SAMU M.-E.-TANÁR TERVE NYOMÁN MINTÁZTA LANGER IGNÁC. KÉSZÍTETTE KULCSÁR SÁNDOR.

CROIX ET CHANDELIERS (À LA LUMIÈRE ÉLECTRIQUE) DE LA NOUVELLE ÉGLISE PROTESTANTE DE BUDAPEST.

285.

286.

287.

287. AZ ELÁTKOZOTT KIRÁLYFI, TÁL A „KAYZERZINN" GYÁRBÓL.

288.

289.

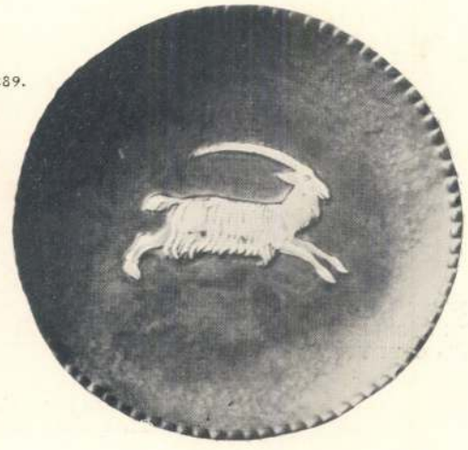

285—286. ÉS 288—289. ZOMÁNCOS DOMBORÍTOTT RÉZTÁNYÉROK. MÜNCHEN.

NOUVELLES CRÉATIONS ARTISTIQUES DE L'ÉTRANGER.

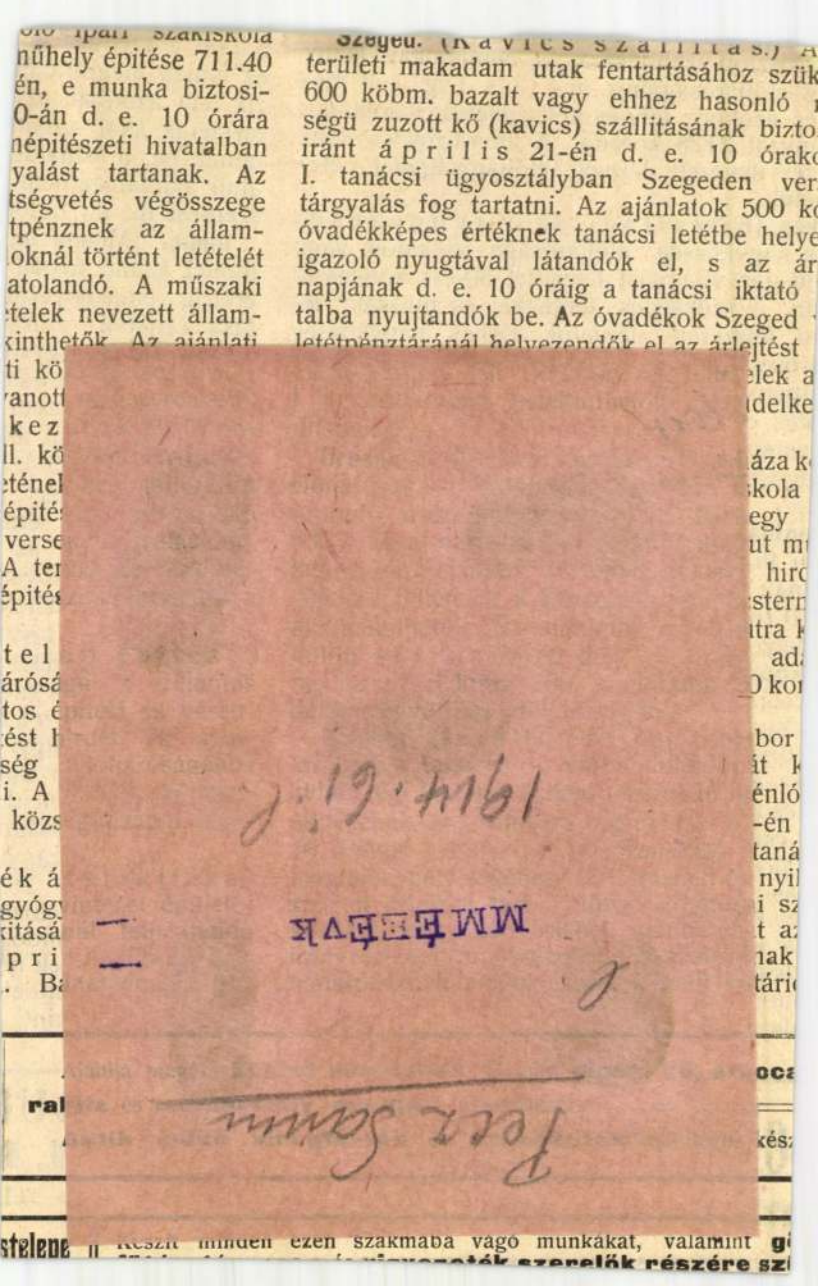

tt oszlop szállitására. Az ajánlatokat Okány
g elöljáróságához május 1-ig kell be-
és azokhoz terv és költségvetés csatolandó.
ányzat 2128 korona. A tervrajzok és költ-
étés nevezett község elöljáróságánál bete-
ietők.

kés. (Közvilágitás berendezése.)
s nagyközség elöljárósága villamos, vagy
id-gáz világitást létesittet 50 évi koncessió
án. A szükséges tervekkel és müszaki le-
al felszerelt ajánlatok Békés nagyközség
iróságához május 15-ig adandók be.
tpénzül 5000 korona leteendő. A köz-
itás céljaira jelenleg 350 drb 16 normál
yafényü izzólámpa szükséges. Közelebbi
ágositások a község elöljáróságától szerez-
.

entes. (Utépitės.) A kiskundorozsma—
i th. közut 10·370—24·615 km. közti sza-
nak kiépitésével kapcsolatosan teljesitendő
70.166 kor. 72 fillérrel előirányzott munkák
élyeztettek, e munkák a következő cso-
kból állanak:
csoport: A kőanyag beszerzése, a feladó
áson kocsikba rakva és azok vasuti szál-
dija Kiskundorozsma állomásra a nyilt
ra adva.
csoport: Műtárgy munkák.
csoport: A kőanyagnak a vasuti kocsik-
 való kirakása és a Kiskundorozsma vasuti
ás melletti kőlerakó helyről az utépités
elyére való szállitása és ott szabályos hal-
a való összerakása, az utpálya elkészitése,
icsteritéssel bezárólag (kivéve a hengere-
unkákat), padka-elegyengetés és a feljáró
lati munkák.

5%-át a szentesi ad
és ennek megtörtént
zik. Ha azonban az
mesterek által szakm
tatnék be, a bánatpé
aluli ajánlatnál nem
szentesi m. kir. adó

Illmic. [Moson m
illmici állami óvoda
erejéig engedélyezte
tása céljából má
Illmic község jegyzé
senytárgyalás hirdet
óvári államépitészeti
lati minta szerint á
ajánlati összeg 5%-
nek Illmic község
igazoló nyugta csa
bánatpénz csak az
munkák után köve
és részletes feltéte
államépitészeti hiva
ajánlati költségvetés
fillérért ugyanott m

Arad. (Sóhiva
Az aradi pénzügyi
hivatal és raktár ép
április 23-án d
pénzügyigazgatóság
hirdettetik. Előirány
Az ajánlathoz 25
bármely állampénzt
nyugta csatolandó
vállalati feltételek m
ságnál megtekinthe
tatványa ivenkint

elymes mérnök és Társa BU
VII., F
TE

kir. város tanácsa felhívja
a vár
,Hor
eg
" jeli
int
a me
09.

Bloch Leo. Ára

Pecz Sanne

l.

MMÉEÉvk
1934.156.l.

csn
ike
elő
NŐ
pitész
AE
Sajo

arket
Politzer és Oklejsz
Budapest, VII., Bethlen-utca
Elvállal mindennemü parket- és padozati mu

S z a b ó Lipót, a könyvkötő munkát
ajos kaposvári cégek nyerték el az
30-án tartott árlejtésen. Pályáztak
n a Döme budapesti, V á r n a y L.
u n s t ä d t e r Vilmos budapesti,
y i L. és társa, F e n y v e s y Béla,
Ferenc, S z a b ó Lipót, H á g e l-
ároly és R é s z v é n y n y o m d a
égek.
(D e s z k a é s t ü z e l ő a n y a g
á s.) A szegedi kir. kerületi börtön,
ényszéki fogházak és a m. kir. állam-
zére szükséges 4500 mm. kocka-
1500 köbm. bükk vagy cser tüzifa,
eszka szállitására a szegedi kir. ker.
zgatósága m á j u s 5-én árlejtést
nlatot tettek:
a: K o r n i s testvérek (Arad) 9 25
c z e r és K e l e m e n (Szeged)
J u t k o v i c s Géza (Szeged) 9·25
h Jenő és testv. (Szeged) 9·10 kor.,
g e r Miksa (Szeged) 8·50 kor.,
Vilmos és fiai (Szeged) 8·75 kor.,
és K á l n a i (Szeged) 8·89 kor.-val
ikint;
: S c h w e i g e r Miksa (Szeged)
S a l a m o n Jakab és társa (Buda-
koronával mm.-ként;
a szállitására: K l e i n és K á l n a i
I. oszt. 48 kor, II. oszt. 42 kor..

Csongrad (P i r s z é n
rád község elöljárósága
tést tartott 1400 mm. pi
latot tettek: V á m o s
kor., P o l l á k Sándo
4·85 kor., S a l a m o n
kor., 4 kor. 76·3 fill., 4
fill., 4·90 kor. és 4 kor
t é n y f o g y a s z t á
(Csongrád) 4·18 kor. és
és G o m b o s i (Budap
m a n n testvérek (Buda
n a y Károly (Budapest)
S u g á r Vilmos (Buda
c z e r és K e l e m e n
Z w i b e l Herman (Bu
Jenő (Szeged) 3·73 ko
(Budapest) 4·85 k. és 4
l é g s z e s z g y á r 4
4 kor. és 4·30 koronáv
vasuti állomásra szállitv

A K e r e s z t é n y f
v e t k e z e t 4·18 koron

Nagykanizsa. (E g y e
Nagykanizsa város ren
évben szükséges egye
á p r i l i s 15-én tart
Vilmos és fiai pozsonyi
16 fillérért.

CARL KRONSTEINER
viharálló szabadalmazott mész-
OMLOKZAT-FESTÉK

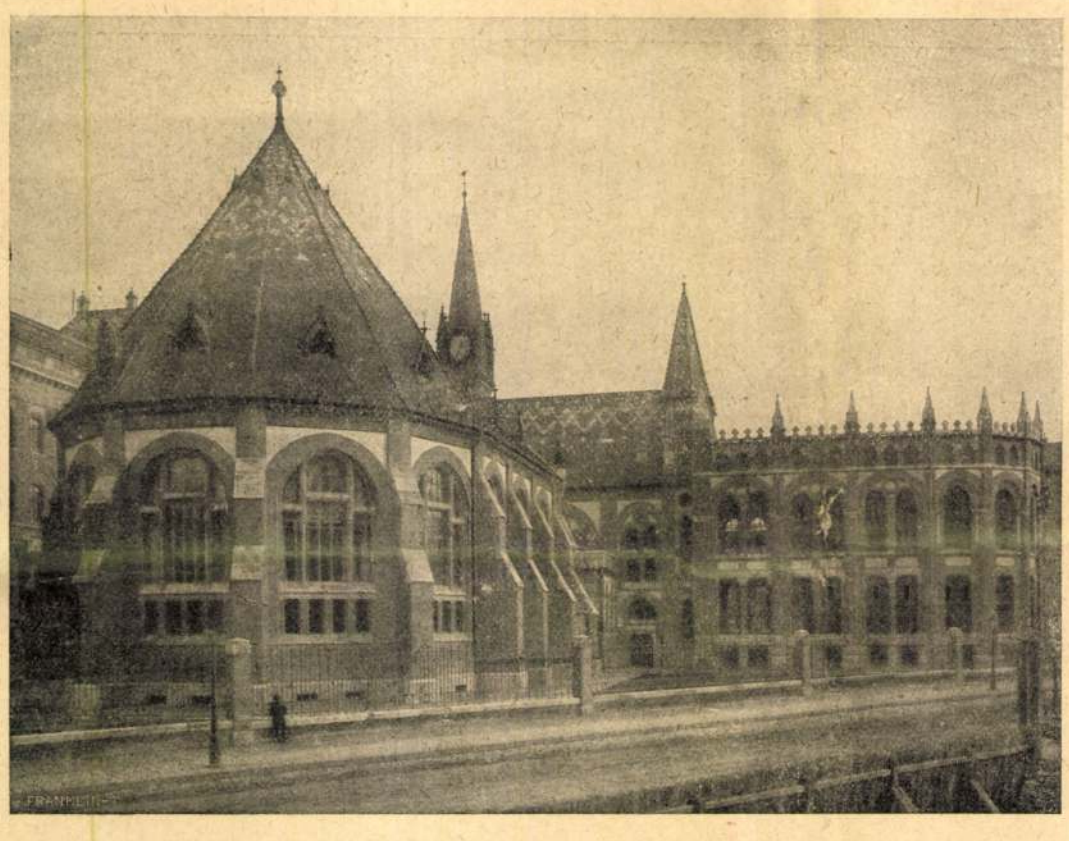

A KÖNYVTÁR.

A fületek az oka, nem a tömeg. Avagy nem zúg a kagyló, ha a fületekhez nyomjátok? De ha megnézitek, mi zúg benne, azt találjátok, hogy semmi, hogy teljességgel üres.

Fabriczius a fejét rázta:

— Az igazsággal szemben minden hasonlat sántít, urambátyám.

— De annyira egy se sántít, — veté ellen Nustkorb, — mint az öcsémuram mostani igazsága minden hasonlattal szemben.

Tudott ám nyelvvel hadakozni Nustkorb is.

— Hogy-hogy? — kérdé Fabriczius gúnyosan.

— Bizony csak azért, mert ha maga nincs kedvesem a világon, akkor én nem álltam volna meg Görgeyvel birkózni, sőt a szinét se láttam volna.

— Én miattam?

— Valaki miatt, a ki magának kedves.

Fabriczius elgondolkozott.

— Mit akar ezzel mondani? — kérdé zavartan. — Kiről van szó?

— Egy szép leányról, egy világszép leányról, he-he-he.

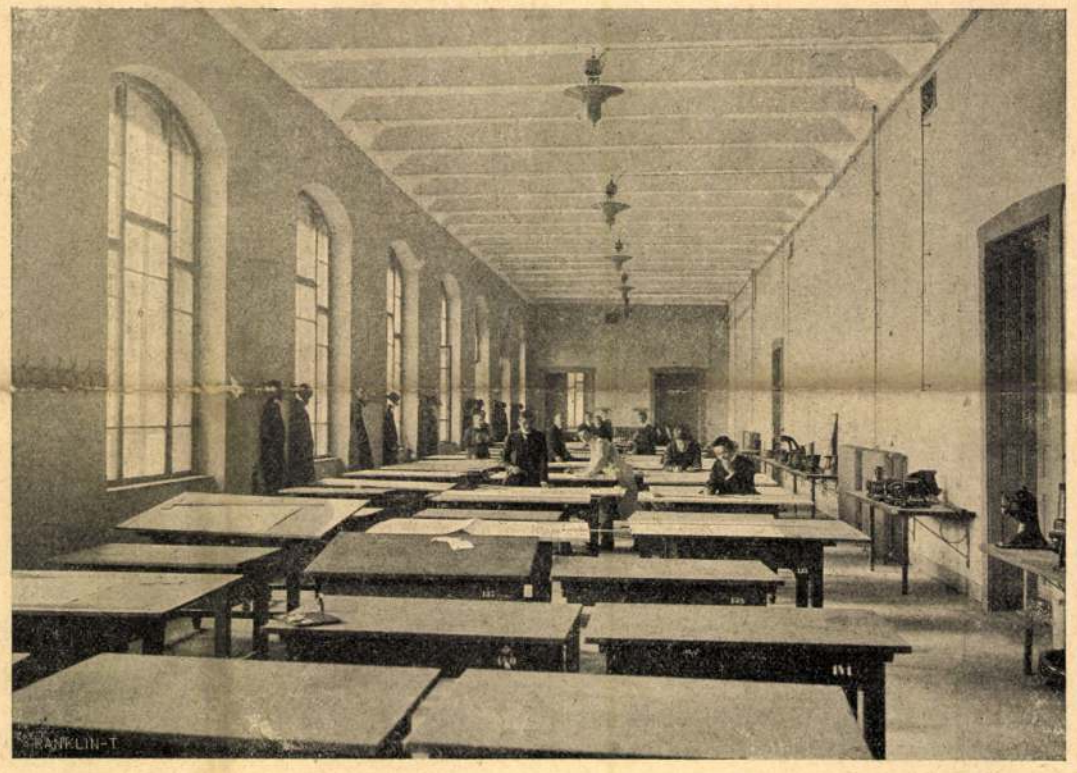

RAJZTEREM.

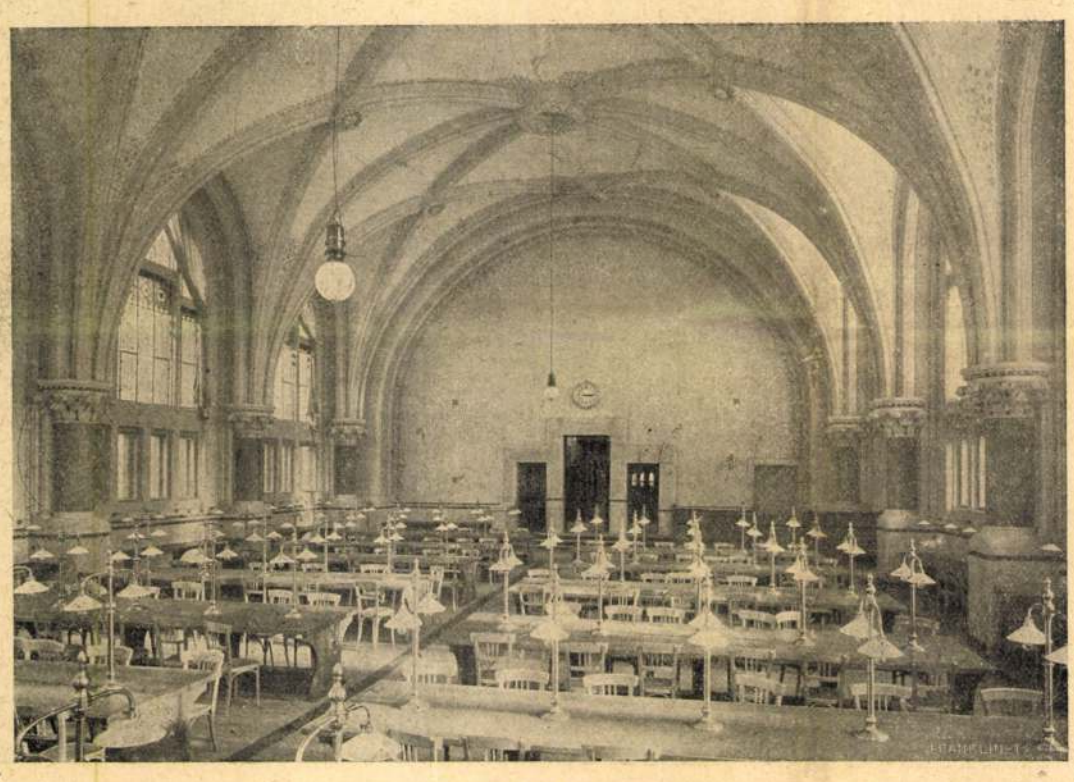

KÖNYVTÁRI OLVASÓTEREM.

AZ ÚJ MŰEGYETEM. — Balogh Rudolf fölvételei.

S most már ő kigyelme nevetett gúnyosan. Fabriczius ingerlékeny lett s a fakártót odavágta az asztalhoz.

— Elég. A kegyelmed csacskasága terhemre kezd lenni.

— Szenátor úr, becsülje meg magát, — figyelmezteté őt méltóságteljesen Nustkorb. — Lőcse város birájával beszél.

Fabriczius észhez jött, meghajtotta a fejét alázatosan és a mellét ütögette kezével.

— Mea culpa. Bocsássa meg, nemzetes biró uram, a hevem elragadott . . .

Nustkorb rátette kezét a fejére s elmélázva mondotta:

— A szerelem az, édes fiam. Ráösmerek. Hiszen én is voltam fiatal . . . Hát hagyjuk abba. Nem mondtam semmit. Igyunk rá még egy kis veres bort. De előbb harapjunk valamit, hogy az ágyát megvessük. (Odaszólt a korcsmárosnak.) Hozzon kend egy kis putina ordát! (Putinának a bödönt nevezték, ordának a szepesi túró egy nemét.)

Megkóstolták borkorcsolyának a túrót, megitták a veres bort, beszéltek mindenféléről, de a Fabriczius szava úgy elmaradt, mintha valaki ollóval vágta volna el. Nem is jött meg előbb, csak mikor a Nustkorbék szolgálója, a ki a nemzetes asszony kemény üzenetét hozta, hogy az étel mind kipang, és hogy vagy jöjjön haza mindjárt az úr, vagy pedig menjen ebédelni Görgőre, különben jaj az olyan városnak, a melynek az ügyeit pinczében igazítják.

Nustkorb dohogott ilyenkor, de rendesen fölkelt és elment. Ezért őt senki meg nem szólta, mert a szenátus többi tagjai is ilyen forma házi nyomások alatt szoktak elszéledni.

Hanem ez egyszer nagyon felháborította a nemzetes asszony abbeli szava, hogy *akkor menjen Görgőre ebédelni*, a mi némi derültséget idézett elő, vagy legalább mosolyt a sunyi szenátori bajuszok alatt, kedve is let volna mindjárt most egy pofont csattintani a Kätchen piros pozsgás ábrázatára, de a «mesz szire tekintő» jelző, melylyel a közvélemény ékesítette fel ő kigyelmét, mikor még a tenyerén hordozta, mérsékletet parancsolt, mindössze egy keserű sóhajra szorítkozott hát, azzal indult meg hazafelé, csak a pálczája suhogott haragosan a levegőben, miközben ágaskodtak benne a gonosz indulatok. Micsoda? Hát az asszony is? No megállj.

(Felkiáltások: Tudjuk! Tudjuk!), csak arra szorítkozik, hogy midőn erről a helyről távozott, közvetlen a kerti kijáratnál kivel találkozik? Hát Görgey alispán áll előtte. (Nyugtalan fészkelődés. Bibera felkiált: Mit keresett ott?)

— Azt én nem tudom, — pattant fel a biró. — Nekem nem mondta meg. Menjen, kérdezze meg, kegyelmednek talán megmondja.

— Jól van. Halljuk tovább! Ne zavarjuk hát biró uramat.

Biró uram most már zavartalanul vázolta a továbbiakban, miként vetette magát az alispánra, hogy őt elevenen elfogja, dulakodás közben hajduja, Platz Mátyás után kiáltott, de míg az előugrott, az alispán belefújt a sípjába, a mit lehetetlen volt megakadályozni; a síp szavára mindenünnen előrohantak a Görgey elrejtett csatlósai, s őt hajdujával együtt leteperve, foglyul vitték Görgőre. Hogy ott aztán a szeszélyes nagyúr tömlöczbe való zárás helyett fényesen megvacsoráltatta s vacsora után négylovas hintón küldte haza, arról ő nem tehet.

— Úri cselekedet volt, meg kell adni, — dünnyögte maga elé Mauks Donát.

— Hát erről csakugyan nem tehet biró uram, — mondák a szenátorok, behatóan megtárgyalva a kérdést, — de most már ugyancsak nézze kegyelmed, miképen emészti meg ezt a vacsorát, mert a közönség nagyon föl van borzolva.

— Majd visszasimogatjuk, — jegyezte meg a biró önérzettel, — megvan hozzá az arkanum (és a zsebére ütött).

— Bizony most már valamit tenni kell, még pedig citissime, — vélte az okos Mostel.

Lent a városi pinczében azonban, a hol rendszerint minden tanács után megitták az ukkon poharát, a fiatal Fabriczius egy csöppet se titkolta, hogy a helyzetet sötétnek itéli s olyanféle czélzásokat tett, a bor megoldja a nyelveket, hogy legokosabb lenne, ha biró uram a város méltósága érdekében nem a sasokat utánozná nagy vijjogással, hanem a csigát, «a ki behúzza a maga puhány szarvacskáit a házába.» Vagyis a lemondásról példálózott a bátor fiatal ember, a ki az engesztelhetlenek vezére volt a tanácsban, s attól félt, hogy apránként kihül a harag a város népében Görgey iránt s akkor örökétig magán hagyja száradni Lőcse a nagy pofont, melyben ő nemcsak a Görgey egy elhamarkodott tényét látta, hanem az egész dölyfös nemesség fitymáló elbánását.

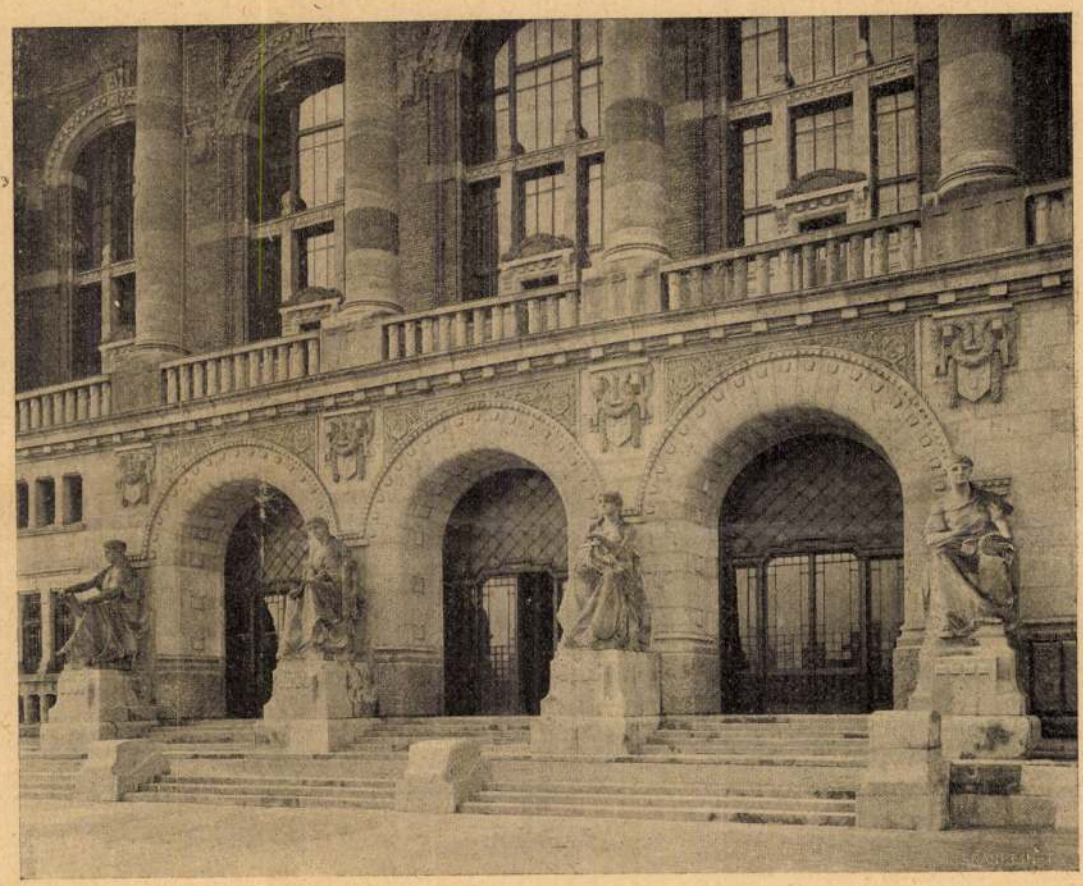

A FŐKAPU, SENYEI KÁROLY SZOBRAIVAL.

Kripélyi uram, a ki már a negyedik kártó bort (kupa bort) hajtotta fel, a Fabriczius eszéhez tartja magát.

— Úgy bizony, bátyám uram. Nem okos emberek kellenek most a város élére, hanem dühös emberek.

Hanem iszen dühös is volt Nustkorb uram, legalább Kripélyire és Fabriciusra.

— Nem lehet fejjel menni a falnak. Azt mondjátok, zúg a tömeg. Végzem a magam dolgát a magam lelkiismerete szerint és fittyet hányok rá. Mit tesz az, hogy zúg a tömeg?

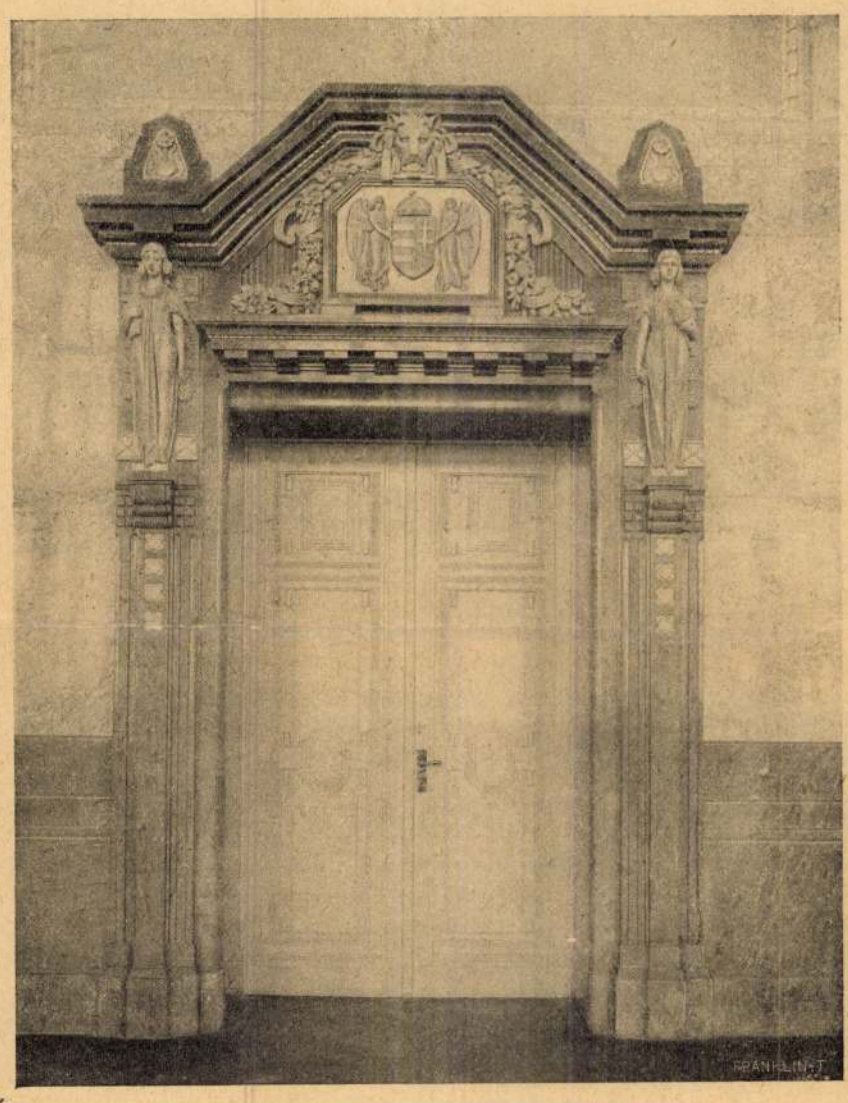

A DÍSZTEREM KAPUJA.

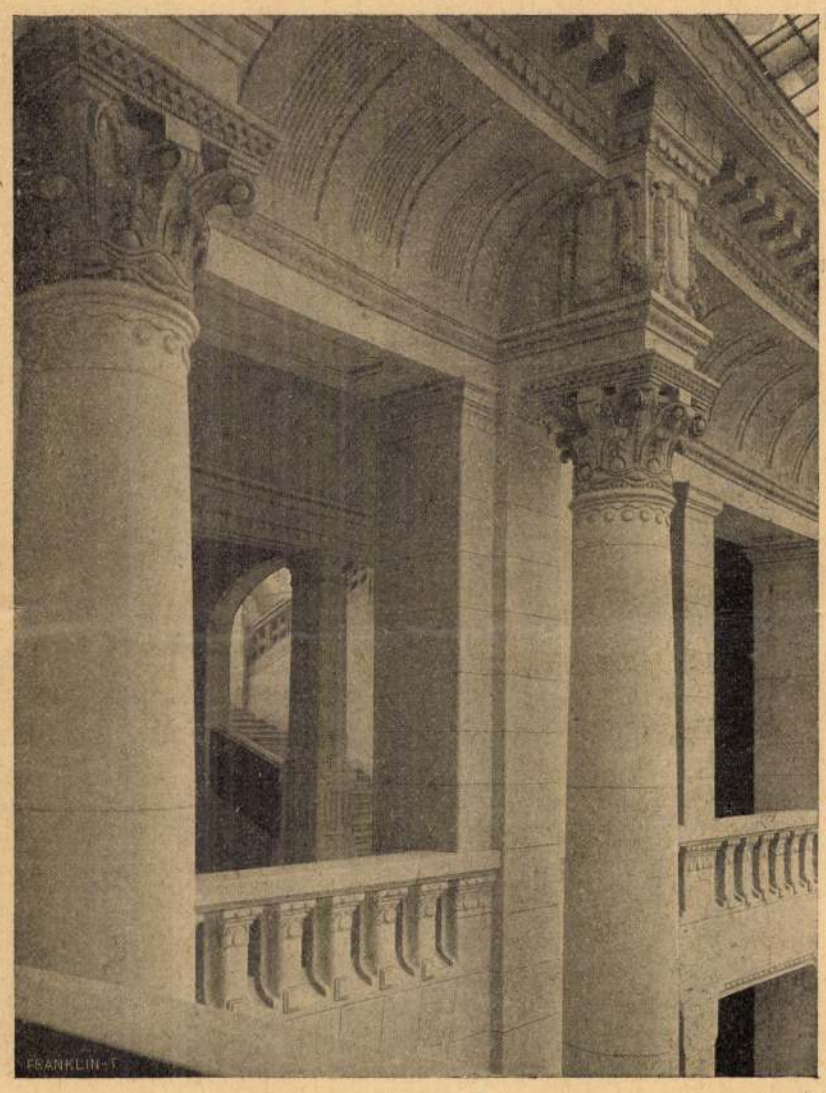

OSZLOPOK A KÖZPONTI ÉPÜLET NAGYUDVARÁBAN.

AZ ÚJ MŰEGYETEM. — Balogh Rudolf felvételei.

A KÉMIAI PAVILLON.

— Ugyan nézd csak öreg, de jól nézd meg te is, mennyire hasonlít egymáshoz ez a két unokatestvér.

Quendel apó szemügyre vette a kurucz tisztet, mintha most látná először, aztán a fejét rázta:

— Én aztat nem látok.

Ki ügyelt volna erre? Sokszor úgy tűnik fel valamely szó vagy megjegyzés, mint üres levegő, pedig talán súlyos kő, melyet egy kinlódó lélek, a kit nyom, mindenféleképen próbál elhempergetni.

Szóval így folyt le a vendéglői találkozás és így végződött úgyszólván vidáman, Bibókot kivéve, mindenkire. Görgey meg volt elégedve, mert önmagát győzte le, a birónak is úgy látszott, hogy olcsón szabadult, a zsoldosok pedig bizonyosan megtalálták az aranyakat, mert nem mutatkoztak Görgőn többet.

Viszont az is igaz, hogy Nustkorbra * nézve nem gondolhatott volna ki veszedelmesebb büntetésnemet, ha a poklokra veti sem. Mert ott csak egy katlant gyújtanak alá számára, de itt most alágyújtott egy egész várost. Mint a futótűz terjedt, eleinte csak lappangva, lassan, majd egyre hangosabban és sebesen nyargalva a hir (bizonyosan az iródiákok révén), hogy Lőcse birája Görgőn vacsorázott múlt kedden az alispánnál. Egész virradatig együtt dorbézoltak és trafikáltak. Fölzúgott a város, mint a megbolygatott méhkas. Hát lehet ez? Hát van Isten, hogy ilyesmi történhetik? A legjózanabb szászok az ökleiket rázták. Az asszonyok a ruháikat akarták letépni (a fekete ruháikat). Hát minket itt éveken át gyászoltat a vén imposztor s ő maga Görgeyvel devernál titokban? Az egész város forrt az elégedetlenségtől. Pasquilusokat ragasztottak ki a Nustkorb házára, betörték az ablakait, esténkint zagyva tömegek gyülekeztek ablakai alatt, macskazenét rögtönözni. A csőcselék közt tekintélyes polgárok ősz feje is látható s végigzúgnak a nagy piaczon a kiáltások: Mondjon le Nustkorb! Menjen Görgőre!

A közvélemény nyomása alatt maga a szenátus is kénytelen volt beavatkozni s biró uramat, ki otthonról már-már kimozdulni sem mert, arra kényszeriteni, hogy rendkívüli tanácsülést hivjon össze. A tanács maga is tudni akarja, mi igaz a szárnyaló hireknél? Igaz lehetne-e, hogy Görgeynél vacsorált múlt kedden?

Nustkorb uram elismerte, hogy ott vacsorált, de vi coactu.

Bibera uram felugrott mérgesen, mint egy hörcsög:

— Hogy lehet erőszakkal vacsorálni? Csak a libánál láttam, mikor tömik.

— Úgy értem, hogy nem mint Görgey barátja vacsoráltam ott, hanem mint foglya.

Lett erre újabb megrőkönyödés. Hát ez már megint mi? Miket hord össze kegyelmed? Hol? Mikor? Hogyan? Hiszen ez lehetetlen.

Erre aztán elbeszélte szárazon, miként keresett fel a várost érdeklő fontos ügyben egy idegent szálló helyén, a kerti vendéglőben, jól átgondolt óvatosságból a késő esti órákban, nem akarja most és itt az ügyet részletezni

* Lapunk múlt számában tollhibából cserélődött fel a lőcsei biró, Nustkorb András neve, szenátusbeli ellenfele, Gosznovitzer Dávidéval. *M. K.*

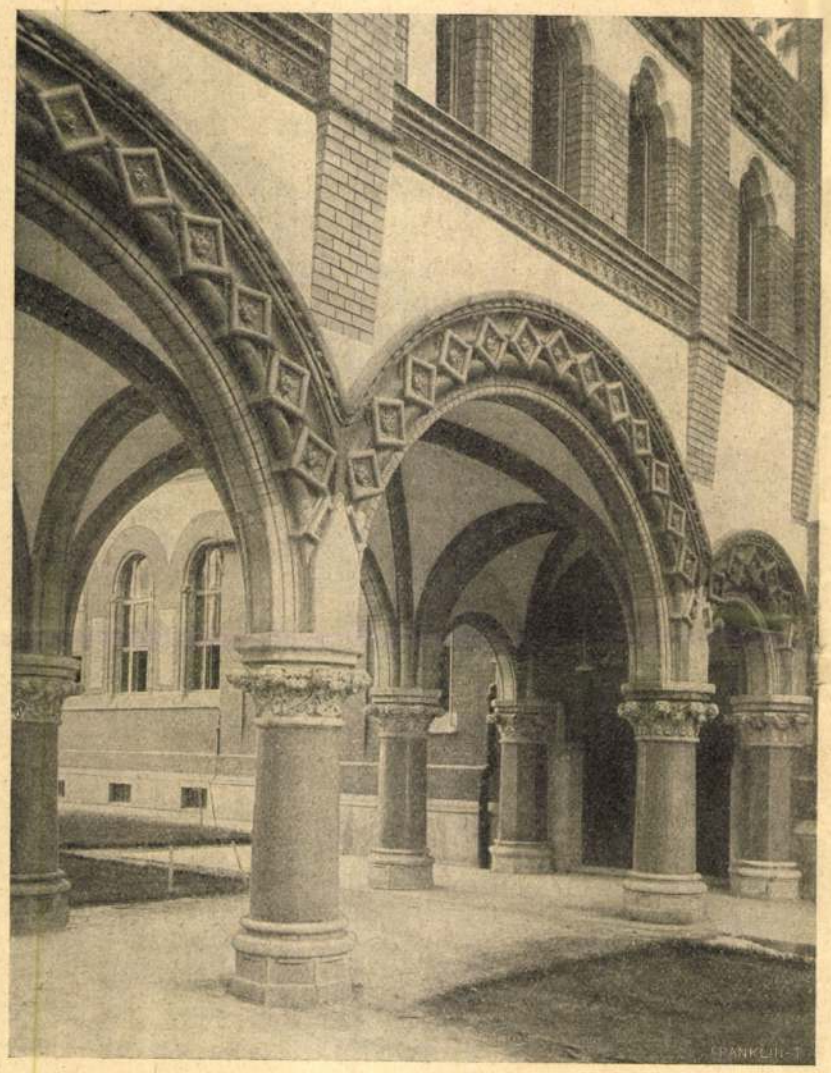

ÖSSZEKÖTŐ FOLYOSÓ A KÖNYVTÁR ÉS A FŐÉPÜLET KÖZÖTT.

LÉPCSŐHÁZ-RÉSZLET.

AZ ÚJ MŰEGYETEM. — Balogh Rudolf fölvételei.

ŐSZSZEL.*

A jó Isten ha én rám bízná,
Szeretnék őszszel halni meg.
Mikor hervadnak a virágok,
S holt levelek peregnek rájok.
— A jó Isten ha én rám bízná,
Szeretnék őszszel halni meg.

Mikor a táj is halni készül,
Lemondón és panasztalan.
Erdők, mezők, sugarak, álmak,
Fakó enyészetszínre válnak...
— Mikor a táj is halni készül,
Lemondón és panasztalan.

Akkor vegyen halk elmulással,
Szelid ölébe a halál.
S hittel egy új, szebb kikeletbe,
Hunyjam majd a szemeimet le.
— Akkor vegyen halk elmulással,
Szelid ölébe a halál.

S az őszi hajnal akkor öntse
Harmatát, hulló könnyeit.
A rózsák velem haljanak meg,
S mind a dalok, szinek, szerelmek...
— Az őszi hajnal akkor öntse,
Harmatát, hulló könnyeit.

S át minden könyűn, elmuláson,
Higyjem, hogy lesz még új tavasz.
Hogy dal, sugár, szín mind megújul
S jövőre rózsák nyitnak újbul...
— Át minden könyűn, elmuláson:
Higyjem, hogy lesz még új tavasz!

Szabolcska Mihály.

A FEKETE VÁROS.

REGÉNY. (Folytatás.)

Irta **MIKSZÁTH KÁLMÁN.**

XIII. FEJEZET.

(A holt biró utolsót mozdul.)

Vakmerő kaland volt a Görgeyé, megjelenni a város kerti-házában, de kénytelen volt s nem is most első izben. Az Istenben boldogult osgyáni Darvas és Darvasné minden vagyonukat közös akarattal kiskorú Görgey Rozáliának hagyták, az abauji Darvasok azonban egy törzsből fakadván a magtalanul kihalt kishontiakkal, pörrel támadták meg a végrendeletet. Minthogy azonban a pört nem nyerték meg, észrevevén, hogy Görgey valahol rejtegeti a leánykáját, ravasz prókátoruk alkalmasint a kellemetlenkedés okáért (ámbár talán hitte is) azon az alapon kezdett új pört, hogy Görgey Rozália voltaképen nem is létezik, vagyis már akkor se létezett, mikor Darvasék meghaltak, tehát nem is örökölhetett utánuk. Hogy hová lett, meghalt-e, vagy mi történt vele, arról az abauji Darvasok nem tudnak beszámolni, de hogy még a Darvasok halála előtt eltűnt Osgyánból és azóta senki sem látta, azt igen is állítják.

Föltéve, de meg nem engedve, hogy a leány él, akkor is sok kifogásolni valót talál a személyazonosságra nézve az abauji Darvas-család, vagyis a szemtelen prókátoruk. Átkozott nyelvének nyála rendszerint odafröcscsen (jól tud vele czélozni) a legérzékenyebb részre, a hol éget, mint a marólúg. Hát nem felhozta az aktáiban, hogy nevezett Görgey Rozália csecsemő korában miként táplháltatott a Görgey Jánosné leánycsecsemőjével annak emlőin, s minthogy az egyik elpusztult, már ott válik kétségessé a személyazonosság (Oh, te gézengúz fiskális, melyik ördög súgta ezt neked!), mert már ott történhetett miskulánczia, stb.

* Felolvasták a Kisfaludy-Társaság e heti ülésén.

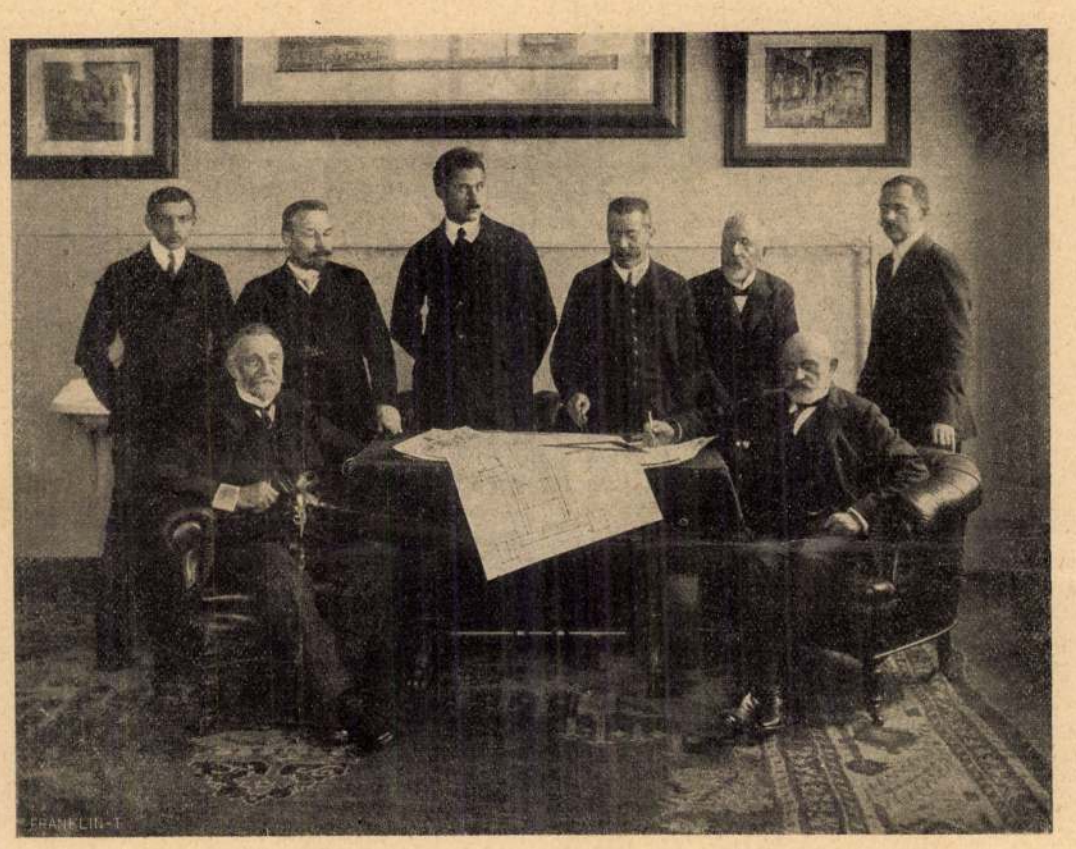

Pecz Samu és Hauszmann Alajos műegyetemi tanárok, az új műegyetem építő irodájának tagjaival.

AZ ÚJ MŰEGYETEM ÉPÍTŐI.

Minden okos ember előtt csak afféle okvetetlenkedő rabulisztika volt ez, de Görgey Pált a szive mélyén találta. A bíróság tekintetbe se vette ezt a körülményt s csupán annak a kiderítésére szorítkozott, hogy nevezett Görgey Rozália él-e vagy nem; határoztatott tehát, hogy azonosságát bizonyító tanúival a bíróság előtt személyesen jelentkezzék.

Kényes feladat volt megbolygatni ilyen kritikus időben az egész okos elhelyezkedést. Olyan jelentékeny vagyont azonban még sem lehetett otthagyni Csáky-szalmának. Nem is említve, hogy nagyon ráfért Görgeyre, mert a Lőcsével való ungorkodás kimerítette zsebeit.

Mihelyt a birósági végzésről értesült, Gyurit hivatta ki Görgőre.

— Ismersz-e egy Otrokócsy Rozália nevű kisasszonyt?

Gyuri elpirult.

— Mért kérdezi bátyám uram?

— Majd kisül. Az a kérdés, ismered-e?

— Látásból.

— Miféle leány az? — kérdé az alispán, közömbösnek látszó arczczal.

— A legszebb leány Lőcsén.

Az alispán gyanakodva nézett rá, hogy talán tud vagy sejt valamit, de olyan becsületes, őszinte képe volt, hogy azon a ravaszság rögtön megbotlanék.

— Talán bizony tetszik neked? (Gyuri még jobban elpirult.) Miféle familia az az Otrokócsy?

— Nem tudom, — felelt Gyuri.

— No hát én tudom. Az a leány unokanővéred.

— Az én unokanővérem?

— Az én lányom, Rozáli.

Gyurinak tátva maradt a szája, mire aztán Görgey megmagyarázta, miért kellett őt álnéven adni oda Krösztherhez s miért kell a titkot továbbra is megőrizni. Ugyancsak beavatta Gyurit a pörös bonyodalomba, miként vált égető szükséggé, hogy Rozáli megjelenjék Kassán a bíróság előtt, személyazonossági tanúkkal. Feladatává tette ezek után, hogy keresse fel Rozálit, adja át neki a levelét és készítse elő az utazásra. Az öreg Quendel fog érte eljönni s azon ürügy alatt, hogy szüleihez kiséri egy-két napra, elviszi őt Kassára.

— Nagy szivességnek veszem tőled, — végzé az alispán, — ha te is felszeded a sátorfád, de persze külön kocsin s igyekszel őket Kassán lehetőleg támogatni.

Gyuri meghajtotta magát.

— A mint bátyám parancsolja.

Így történt aztán, hogy Quendel apó kikérte Otrokócsy Rozáliát az intézetből s az előre odarendelt osgyáni tanúkkal (Varga uram és neje is köztük volt) igazoltatta a kassai bíróság előtt, hogy Görgey Rozália él és elfogadja az örökséget.

Görgey azonban előre látta, hogy míg az örökségi pör teljesen lezajlik, nem egy tanúkkal előttemezett aláírásra és megbeszélésre lesz szükség, mi végből a Quendel-féle vendéglő hűséges korcsmárosát, Kárász uramat rávette, hogy a görgői vendéglőbe helyettest állítva, a lőcsei kerti vendéglőt bérelje ki. Módját ejté ezzel a leányával való találkozásoknak, ha úgy kivánta a helyzet és ha Quendelt meg lehetett kapni, mint az egyedülit, a ki jogosítva volt Rozáliát magával vinni az intézetből.

A leirt találkozás is így történt; Quendel úr kisérte a vendéglőbe Rozálit (ő volt a felkötött állú kis ember), később Görgey György is megjelent s együtt kisérték haza Quendellel, miután az aláírások megtörténtek és a pörben való további teendők megbeszéltettek.

Ugyanekkor megkérdezte Görgey, megcsipkedve a leány állát.

— Nos, mikor jön már haza a kisasszony?

— Apám uramtól függ, — szólt, a fejét engedelmesen lehajtva.

— Hát mindjárt most. Viszlek magammal.

Rozália elhalványodott.

— Aha! Ugy-e megijedtél? No, szépen vagyunk. Kisasszony, magának már van valakije!

Rozália elpirult, félrenézett és nem felelt.

— Nem, nem, csak tréfáltam, Rozália, — folytatá az alispán elkomolyodva. — Maradj még egy darabig, de reménylem, nem sokáig tart, közel van már az idő, mikor haza jöhetsz.

Mind ennek nem volt semmi különösebb jelentősége, kivált a jelenlevők előtt, még kevésbbé annak, hogy sokáig elnézegette némán a leányt oldalról, szembe, s aztán ezeket mondta Quendelnek:

DR TÓTH LAJOS MINISZTERI TANÁCSOS, AZ ÚJ MŰEGYETEM ÉPÍTŐ BIZOTTSÁGÁNAK ELNÖKE.

CZIGLER GYŐZŐ MŰEGYETEMI TANÁR, KI AZ ÚJ MŰEGYETEM ELSŐ TERVEIT KÉSZÍTETTE.

GOPCSA LÁSZLÓ MINISZTERI OSZTÁLYTANÁCSOS, AZ ÚJ MŰEGYETEM ÉPÍTŐ BIZOTTSÁGÁNAK ALELNÖKE.

legnagyobb műszaki főiskoláinak. 1867-ben lett polytechnicummá; ekkor már 236 hallgatója volt, de mi ehhez a bérházban szűkösen elhelyezett intézethez képest a mai óriási főiskola a maga 2000 körül járó s évről-évre emelkedő hallgatóságával! A Muzeum-körúti telep, melyet most a tudomány-egyetem bölcsészeti kara foglalt el, annak idején 800 hallgató számára épült, azóta a hallgatóság folytonosan növekedett, a tanszékek is egyre szaporodtak, — a bajon nem lehetett segíteni sem az Esterházy-utczai új pavillonnal, sem az új auditoriummal, mely a telep kertjében épült, még kevésbbé azzal, hogy négy szomszédos bérháznak több emeletsorát bérelték ki rajztermekül. Állandó volt a panasz helyszüke miatt, az egyes tanszékek és intézetek tudományos munkássága is meg volt bénítva, az oktatás követelményeit sem lehetett kellően kielégíteni. A technikusnak pedig még fontosabb a megfelelő helyiség, mint más tanulónak, mert neki a szoros értelemben vett előadási órákon kívül napja többi részét a rajztermekben kell töltenie s ha erre nincs elegendő vagy alkalmas helye, képzettsége vallja kárát. Ezért nálunk, a hol a technikus karnak még nagyobb fontossága van, mint másutt, elsőrendű kultur-kérdés volt az új műegyetem kiépítése s a tanári karnak folytonos nyomatékos sürgetése, akármilyen nehézzé tették az ország pénzügyi állapotai, meghallgatásra kellett, hogy találjon. 1902-ben szentesítette a király az erről szóló új törvényt s azonnal hozzáfogtak az építéshez. A költségek tizmillió koronára voltak előirányozva.

A nagy munkára a megbizást *Czigler* Győző műegyetemi tanár kapta meg. Ő vitte keresztül, hogy az új telep jelenlegi helyére kerüljön, a mi minden tekintetben szerencsés dolognak mondható, mert bár az ottani talajviszonyok megdrágitották az építkezést, mégis olcsóbban lehetett építeni, mint a város más helyén, a hol drága kisajátításokra lett volna szükség s mert ez a terület elég nagy arra, hogy a telep kényelmesen elhelyezkedhessék rajta. E mellett az e vidéken kifejlődő új városrész fölélénküléséhez és gyors kiépüléséhez is sokkal járult hozzá ez a nagy építkezés, a mely e helyet vagy háromezer ember életének központjává tette, nem is szólva arról, hogy Budapest főbüszkeségét, a Duna vonalának szépségét egészíti ki.

Czigler Győző csak az első épületet, a hídhoz legközelebb eső s a térre néző homlokzatú kémiai intézetet építhette ki s a telek délnyugati részén levő elektrotechnikai és fizikai intézetet tervezte meg. Nagy munkája közben ragadta el 1905-ben a halál. Utána Hauszmann Alajosra, a budai várpalota kiépítőjére bizták az építést, a ki Pecz Samu műegyetemi tanárra bizta a könyvtár és a gépészi szakok épületeit, a többit pedig maga építette. Időközben az építési költségeket is fölemelték két millió koronával s igy készült el az idei tanév elejére az egész nagy építkezés, az országház építése óta a legnagyobb arányú építész-munka, a melyet Budapesten végeztek.

Az elhelyezés kérdését úgy oldották meg, hogy a teleknek dunaparti oldalára, a Dunára néző homlokzattal építették a központi épületet, melyben az építészi, mérnöki és gépészmérnöki szakosztály tantermei és rajztermei, a gyűjtemények, szertárak és tanári szobák, a geodéziai, mintázási, mathematikai, természetrajzi, nemzetgazdasági és jogi szakok, a műegyetemi hatóságok helyiségei, az aula és a tanácstermek, a szigorlati és múzeumi termek, valamint az ifjúsági egyesületek és az étkező helyiségei s végül a tisztviselők és szolgák lakásai vannak elhelyezve. Ez a felsorolás is fogalmat adhat az épület méreteiről. Tizennégy különféle nagyságú rajzterem van benne, rajztermeiben összesen mintegy 2000 rajzolónak van helye.

A könyvtár, mely mintegy negyedmillió könyv befogadására van berendezve s félmillió könyvre is kibővíthető, a központi intézetre merőlegesen, homlokzatával a Budafoki-útra épült. A kémiai intézet magva az 500 ülőhelyes tanterem, mely körül a megfelelő többi tantermek, laboratóriumok, gyűjteménytermek, tanári dolgozószobák és műhelyek csoportosulnak. Az elektrotechnikai és fizikai tanszékek külön kétemeletes épületének udvara a Budafoki-útra nyílik; a telek déloldali részét elfoglaló részben emeletes, részben földszintes épületcsoport a műszaki mechanika, mezőgazdasági géptan és mechanikai technologia épülete. Ehhez csatlakozik a gép-laboratórium, a kert egyik szabad kilátást nyújtó részén pedig kis obszervatórium emelkedik, mint a geodéziai tanszék kiegészítő része. Az egyes épületek között kényelmes gyalogjáró és kocsiutak engednek szabad közlekedést, a telek többi része pedig kellemes kert, mely üdülőhelynek is alkalmas.

Műegyetemről, tehát többek közt építészeket is képző intézetről lévén szó, jó lett volna, ha az egész épülettömböt, vagy legalább a főépületet mennél monumentálisabbnak lehetett volna építeni, hogy egyúttal a magyar építő művészet mai állását is kifejezze. Ezt a szempontot azonban a költségek aránylag szűkre szabott volta nem engedte kellő érvényre jutni; a mennyire lehetett, monumentálisan építettek, a főgondot mégis a praktikusságra fordították s azt a használat már eddig is kimutatta, hogy az épületek és egyes helyiségek rendeltetésüknek nagyon jól megfelelnek a tudományos munka s a tanítási czél szempontjából egyaránt.

Az építkezés közül az építőművészeken kívül legtöbb érdemet szerzett *Tóth* Lajos miniszteri tanácsos és *Gopcsa* László osztálytanácsos. Az előbbi elnöke, az utóbbi alelnöke volt az építő bizottságnak s mindvégig a legnagyobb szeretettel dolgoztak a nagy munka előmozdításán.

A magyar technikai tudomány olyan otthonra talált az új műegyetemben, mely előreláthatólag hosszú ideig ki fogja elégíteni a budapesti műegyetem szükségleteit. A mi további szüksége technikai oktatásunknak van, azt egy második műegyetem létesítése lesz hivatva kielégíteni.

MIT KÉRJÜNK? MIT VÁRJUNK?

Egy vallás-erkölcsi előadáson.

Kik ma itt az élet rögös útján járunk,
Súlyos terhünk alatt mit kérjünk? mit várjunk?
Zörgetjük kapuját a titkos jövőnek,
Melyre hímet félénk reményeink szőnek.

Buzogjon mindenütt részvét a szegényért,
Ki gyötrődve izzad a napi kenyérért,
Bágyatag szeméből ha törülsz egy könnyet,
Nehéz sorsa bizony annyival is könnyebb.

Terített asztala költekező dúsnak
Juttasson morzsát az éhező koldúsnak;
Meghálálni maga a koldus nem bírja,
De van, a ki azt majd az égben felirja.

A munkásnak pedig hű munkája bére,
Méltatva, nyugtatva jusson a kezére.
Se bérét, se magát, közprédának vallva,
Soha el ne nyelje az állam hatalma.

Sínlik ott a közjó, a teste merő seb,
Hol zsarnokolja a gyöngét az erősebb,
Senkire ne zúgjon földi ember vádja
Azért, hogy az istent így, vagy úgy imádja.

Lelkiismeretre ne készítsen lánczot,
Kárhozatja lesz úgy, mi üdvének látszott;
Saját vesztére tör akkor is, ha nyerne,
Hiszen magával az Istennel perelne.

És hát a legfőbbnek, közédes anyánknak
Mit várjunk, mit kérjünk szenvedő hazánknak?
Talán szabadságot, élte levegőjét,
Hogy az hatalmassá növelje erőjét?

Tán: hogy ne kergessen való helyett álmot,
Intsék küzdelmei, melyeket kiállott,
Lelkét ősi átok, rút viszály ne tépje,
Így legyen boldoggá egyetértő népe?

Oh! ki sorolná el, mit várjunk, mit kérjünk,
Gonosz napok után, hogy jobbakat érjünk?
Szivünk ha remények sírjába merülne,
Nem lenne-e gyászos ébredés belüle?

Ki sorsunkat ott fenn az égben intézi,
Ő a Gondviselő, ő reá kell nézni;
Akaratja nélkül egy fűszál se vész el,
Várjuk áldását, de ne összetett kézzel.

Lévay József.

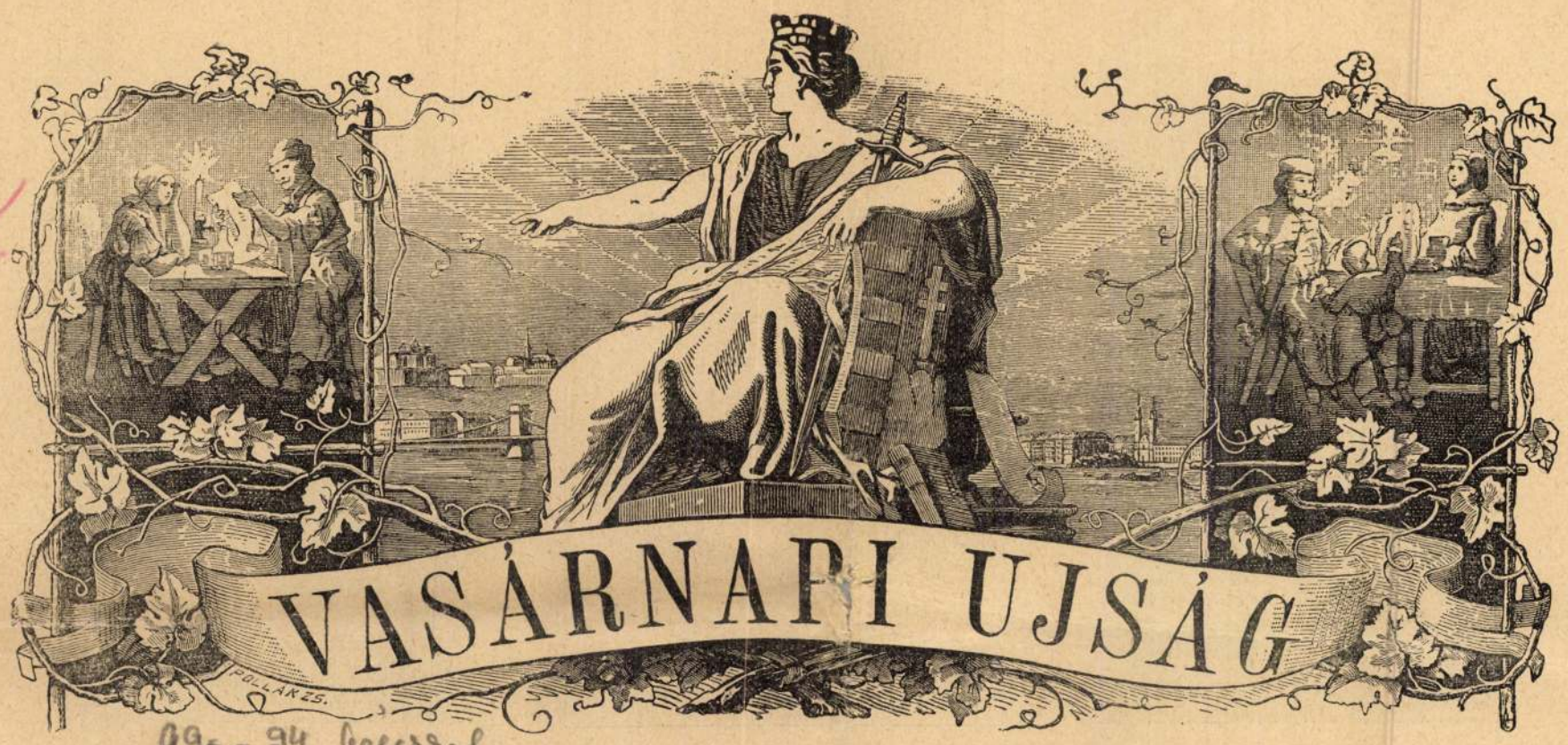

48. SZ. 1909. (56. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. | FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, NOVEMBER 28.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Egyes szám ára 40 fillér.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona.

A «Világkrónika»-val negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

AZ ÚJ MŰEGYETEM

Teljesen készen áll már s át is van adva rendeltetésének a Ferencz József-híd mellett közvetlenül délre, a Lágymányoson a József-műegyetem, az egyetlen magyar műszaki főiskola új épület-csoportja. Kitünő helyen fekszik, a Duna partján, a honnan hatalmas arányai érvényesülhetnek, elejével a híd előtti téren, hátával a lágymányosi síknak, Budapest legújabb s egyik legszebb városrészének, a Fehérvári-út környékének mintegy kapuja képen. A hatalmas épülettömb e helyen olyan perspektivát kap, mintha a Gellérthegy délkeleti lejtőjének folytatásaképen bocsátkoznék le a Dunára.

Ez a budapesti műegyetemnek első megfelelő helyisége, mert az 1882-ben elfoglalt Muzeum-körúti épület-csoport már megnyitásakor is szüknek bizonyult. Az ország újabbkori fejlődése, a közlekedési és ipari berendezkedések hallatlan gyorsaságú kifejlődése hozta magával, hogy a mérnöki képesítést adó műegyetem oly gyorsan s oly arányokban nőtt, mint semmiféle más főiskolája az országnak. Az a kis geodéziai intézet, mely 1846-ig a budapesti tudomány-egyetemmel volt kapcsolatos s mely 1850-től fogva mint József-ipariskola a budai várban, az egyetemi nyomda épületében volt elhelyezve, félszázad alatt egyike lett Európa

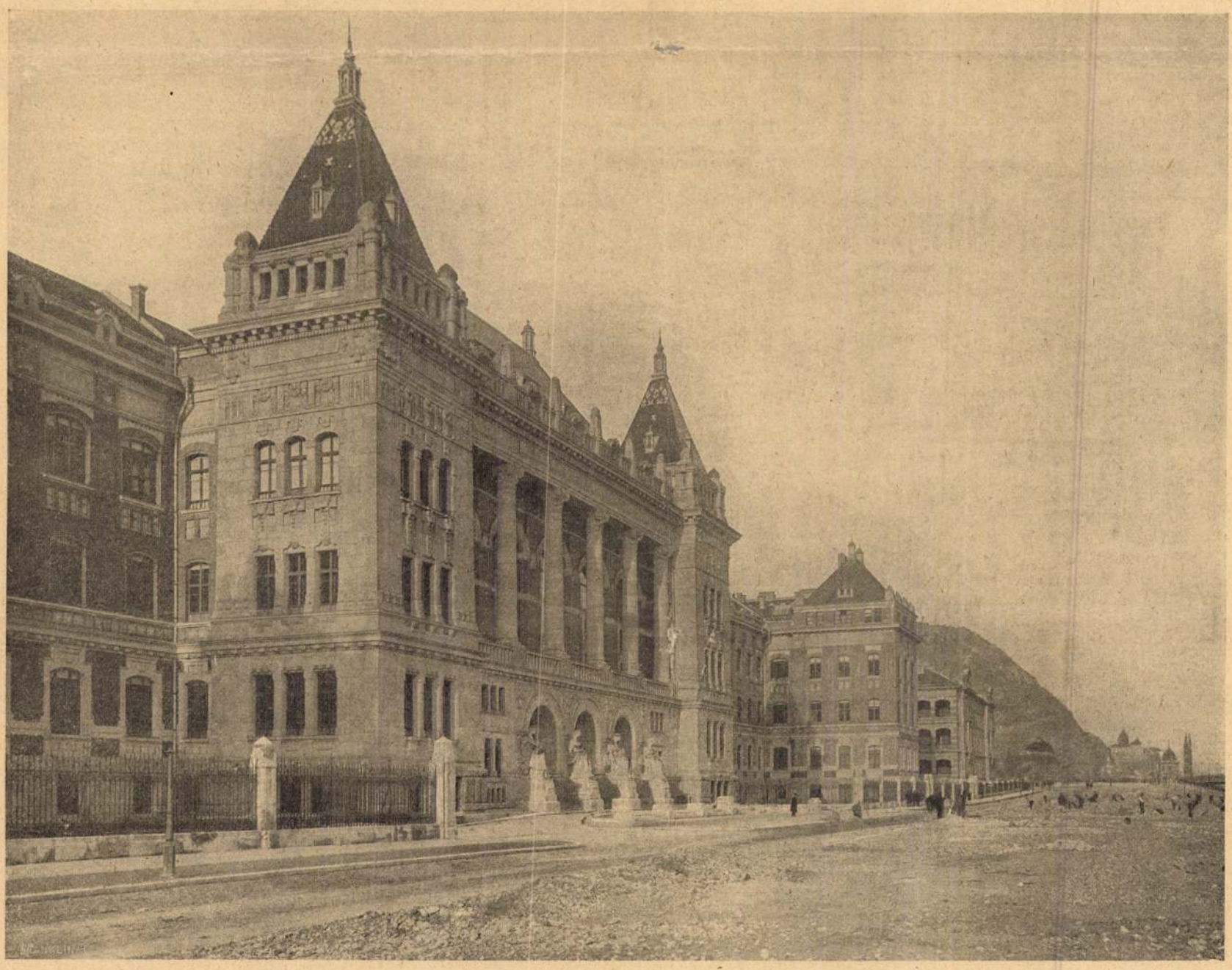

AZ ÚJ MŰEGYETEM KÖZPONTI ÉPÜLETÉNEK A DUNÁRA NÉZŐ HOMLOKZATA. — Balogh Rudolf fölvétele.

43—44. szám. LXIII. kötet. Budapest, 1929 október 27.

A MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA HIVATALOS LAPJA.

OFFIZIELLES ORGAN DES UNGARISCHEN INGENIEUR- UND ARCHITEKTEN-VEREINES OFFICIELLES ORGAN DER BUDAPESTER INGENIEUR-KAMMER — BUDAPEST IV, REÁLTANODA-U. 13—15.

ALAPÍTÁSI ÉV: 1867 TELEFON: AUTOMATA 853—30 GRÜNDUNGSJAHR: 1867.

Mellékletei: „A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyének Havifüzetei", a „Technika és Közgazdaság", „Tüzeléstechnika" és az „Ipari Szabványosítás". Hozza a „Magyar Ipari Szabványosító Bizottság" hivatalos közleményeit és szabványtervezeteit.

TARTALOM: **Pecz Samu emlékezete.** *Magyar Vilmos.* 269. l. — **A városépítés művészetéről.** *Dr. ing. Bierbauer Virgil.* 270. l.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK: Pecz Samu emlékkútjának avatóünnepsége. Vig Albert h. államtitkár beszéde. 275. l. Sándy Gyula avatóbeszéde. Lieber Ede tanácsnok beszéde. 276. l. — Értesítés. 276. l. — Új tagjaink. 276. l. — Előadás Szolnok város szabályozásáról. 276. l. — A mű- és középítési szakosztályok együttes üléseinek jegyzőkönyve 1929 szeptember 9-i, szeptember 23-i és október 7-én tartott ülései. 277. l. — Téli tanulmányutak. 278. l. — A műegyetemi oktatás. 278. l.

A BUDAPESTI MÉRNÖKI KAMARA KÖZLEMÉNYEI: Hirdetmények. 278. és 279. l. — Törvényhatósági bizottsági választási elnökök és elnökhelyettesek. 279. l. — A Kamara választmányának 126. üléséből. 280. l. — A Kamara uj tagjai. 280. l. — Hirdetés tagfelvételről. 280. l. — Bányamérnökök elhelyezkedése Hollandia keletindiai gyarmatain. 280. l.

SZAKIRODALOM: Magyar szerzők irodalmi munkássága 1928/29-ben a technikai és ipari irodalom, valamint az ezekkel rokon tudományágak területén. Közli: *Dr. Lósy-Schmidt Ede*, egyleti könyvtárnok. 180. l.

PECZ SAMU EMLÉKEZETE,

Döbrentei-téri Emlékkútja avatása alkalmából.

Pecz Samu, mint alkotóművész és mint tanár, egyaránt igen értékes és eredeti egyéniség. Mennél mélyebben kutatom a lelkét, annál erősebb a meggyőződésem, hogy nála az építészt a professzortól nem lehet elválasztani. Valami ritka véletlen olyan csodásan forrasztotta eggyé a kettőt, hogy külön-külön el sem képzelhetem. A tanárból sohasem hiányzott a jóízlésű építész. Viszont az architektustól nem tudom megtagadni a professzori pedantériát, a pontosságot, a szigort, amely minden épületének homlokzatán, szerkezetén mint egyéni sajátosság vonul végig.

Amilyen jó tanár, olyan kiváló architektus és még kiválóbb konstruktőr. A kathedrán az architektus beszél a professzorból, viszont épületeinek gyönyörű szerkezetei — az építész mögött rejlő tudós professzort árulják el.

Egészen különös módon fejlődött Petz Samu vonzalma — avagy inkább szerelme — a középkori nyerstégla-architektura és a gótika iránt. Ő, akire joggal mondták, hogy gótikus, úgy ismerte az ókori építészetet és annak minden technikai csínját-bínját, hogy bátran ennek a tanszéknek is a tanára lehetett volna. Annak is készült. De a sors a Mátyás-templom építéséhez sodorta és így Saulusból — Paulus lett. De azért nem volt gótikus a szónak schuleki értelmében, akinek — mint munkatársa — környezetében eszmél arra, hogy ő egész lényével, tudós hajlamainál fogva, sokkal közelebb áll a középkori gótikához, mint az ókori görögökhöz. Így lett hűtlen korai szerelméhez — Hansenhez — és lett hódolója örök életére Schuleknek és a gótikának.

A történelmi stílusok között a gótika az egyetlen konstruktiv stílus. Architekturája az alaprajzból és annak szerkezeti felépítéséből fejlődik és épül fel. Csak természetes, hogy Pecz, a konstruktőr, akinek egész építészi gondolatvilága ebből az igazságból sarjad — bárha az antik emlékön nevelődött — egész életén keresztül hű maradt a konstruktív alapon álló gótikához. Architekturája azonban távol áll a történelmi gótikától. Amit ő csinál, az emlékeztet ugyan a német *Backstein-gótik*-ra, de teljesen egyéni zamatú. Jellegzetesen Pecz-architektura. Építőművészi érdemét én éppen ebben az ő eredeti egyéni sajátosságában látom és értékelem. A kezdet kezdetétől fogva — az Unitáriusok temploma és bérházától, a Vásárcsarnok, Gólyavár és műegyetemi könyvtáron keresztül a várbeli levéltárig — nincsen zökkenés, nincsen kisiklás. Az mind nyerstégla, az mind gótizál, de minden téglája, minden vonala a Pecz keze, a Pecz szeme és a Pecz agyának a munkája. Ez a szigorú egyöntetűség, ez a kérlelhetetlen szabatosság, alaprajzszerkezet és felépítési forma között — ez az architektusban megnyilvánuló kiváló konstruktőr és professzor — ez részleteiben és összhatásában a Pecz Samu egyéni architekturája.

Ő az első, aki struktiv alapon a nyerstégla-architekturát modern feladatokra alkalmazza. Amikor nálunk még javában dúl a reneszánsz architektura, a bérházak roskadoznak a sok párkánytól és még több gipsztől, akkor Pecz Samu sima, egyszerű, gótizáló nyerstégla homlokzatokat épít. Alkotmány-u. 2., Kálvária-tér 8., Weinhardt-ház, József-körút. Az idő Pecz Samut igazolta. Az ő gótizáló, sima bérházai ma csaknem *modernül* hatnak. Ma nekünk kedvesebbek, mint a szomszédaik, mert ezek hazudnak. Követ, jólétet, pompát hazudnak. Amazok ellenben szerények, őszinték, mint alkotójuk. Ma is azok, aminek tervezőjük szánta. Egyszerű, ízléses, polgári lakóházak.

Pecz azonban voltaképen nem bérházépítő. A bérházépítés nem vet fel szerkezeti problémát. Neki pedig ilyenek kellenek. Ilyen volt annakidején a Vámház-téri Központi vásárcsarnok és csak természetes, hogy ez izgatta Pecznek képzeletét. A nemzetközi pályázatból Pecz kerül ki győztesnek. Ezek a pályatervek (Ép. Ipar 1893.) professzori alapossággal készültek és csaknem változatlanul kerültek megvalósításra. Ami belőlük elmaradt — a hátsó homlokzat saroktornya, megkapóan sima és egyszerű vonalvezetésével — azt igazán fájlalhatjuk.

Pecz Samu igazi valójában: templomépítő. Ez az ő terrénuma. Speciálisan pedig protestáns termplomtervező. Mint ilyen, Schulek mellett és Schulekkel együtt — úttörő. A Szilágyi Dezső-téri református templom egyik legjobb munkája. Alaprajza mintaszerű. Méltó párja Schulek Frigyes szegedi kálvinista templomának. Hogy Pecz Samu csakugyan templomépítő, hogy ez felel meg az ő lényének és hogy lelkéből fakadó ez a kényszer terelte őt a klasszikus művészettől a középkor felé, ezt a tényt, a meg nem épült, de 1892-ben díjat nyert Erzsébetvárosi kath. templom

pályaterve igazolja. Ez a templom úgy alaprajzban, mint felépítésben teljesen eredeti. Elüt minden conventiótól. Belső térhatásában, szövevényes boltozatrendszerével valósággal mestermunka. Éppen ezekben a boltozatrendszerekben rejlő szerkezeti nehézségek késztették Pecz Samut arra, hogy szakítson hagyománnyal, megszokással és a normális csarnoktemplom helyett centrális alapgondolaton nyugvó kath. templomot tervezzen. Nagy kár, hogy ez a terve nem épült meg és a főváros egy eredeti, belső térhatásában és külső felépítésében is páratlanul szép katholikus templomtól elesett.

Hét évvel később, 1899-ben ismét feltűnt Pecz egy gyönyörű templomtervével, amelyet a Lipótvárosi zsidótemplom pályázata alkalmából készített. Centrális alaprajza felett ugyanazzal a mesteri bravurral felépített boltozatok emelkednek és zárják hatalmas egységbe az egész templomteret. Sajnos, gótikus felépítésénél fogva, minden centrális elrendezése ellenére is nem zsidó, hanem katholikus templom benyomását keltette és így nem volt díjazható.

Sikerült munkája Pecznek, a minden magyar technikusnak kedves *Gólyavár*-a, mely vetekszik alkotójának tanári népszerűségével. Ha valamely oknál fogva Pecz kútja mostani helyére nem kerülhetett volna, csak a Gólyavár előtti kertben tudnám méltóan elképzelni.

*

A kathedrát Pecz Samu éppen úgy szerette, mint a körzőt. Végtelenül szerény, aki kerül minden társadalmi szereplést és kizáróan művészetének és tanári hivatásának él. Egyike azoknak a tanároknak, akik tudásukat jó szívvel, teli kézzel, pazarul osztják meg tanítványaikkal. Tudásának kincseskamrája kimeríthetetlen. Örömmel, szeretettel osztogatja ajándékát abból évről-évre megújhodó hallgatóságának.

Nem tudom, a Pecz emlékét alkotó művészek tudatosan akarták-e kifejezésre juttatni a kiváló professzorban a tudás fáradhatatlan terjesztőjét, amikor emlékének megörökítésére mintegy szimbólumként a szüntelenül vizet öntő kutat választották? A víz ugyanis nemcsak szomjat csillapít, de minden szerves organizmus életelemője is. Ami a fizikai életben a víz, az a szellemi életben a tudás. A professzor a tudomány kútja, amelyből az ifjú nemcsak tudása szomját csillapítja, hanem egész életére szóló boldogulás lehetőségét is meríti.

A tudás terjesztésének is megvannak a maga művészei. Nem minden tanár ért hozzá. Pecz azonban jóval kiemelkedett az átlagon. Tárgyát úgy tudta, mint talán senki más. Mint kiváló konstruktőrnek, az építési szerkezetek a vérében voltak. Mindig és mindenkivel előzékeny, ami amúgy is vonzó egyéniségét még megnyerőbbé tette. Előadásának közvetlensége, sajátos hanghordozása és taglejtése különös népszerűséget kölcsönöztek neki a műegyetem hallgatói előtt. Mintaképe a jó tanárnak. Szigorú, de roppant igazságos. Lelkiismerete nem tudja elviselni, hogy ne érdem szerint osztályozzon. Ezért olyan végtelen türelmes vizsgáztató. Hallgatói tudják, hogy a professzor önmagával szemben épp olyan szigorú, mint velük szemben. Nagy népszerűségének ez is egyik titka.

*

Az alkotóművész, Pecz Samu emlékét legméltóbban a művei — az Unitárius templom, a fasori evang. templom, a Szilágyi Dezső-téri ref. templom, a Közp. vásárcsarnok, a Műegyetemi könyvtár, a várbeli Országos levéltár — örökítik meg.

A professzort azonban ez a kút fogja a feledéstől megóvni. Tanítványai emelték szeretetük és hálájuk jeléül. *Rerrich Béla, Sándy Gyula* és *Bloch Leó* — akik e nemes ügy élén állottak és létrejöttén a legtöbbet fáradoztak — elévülhetetlen érdemet szereztek vele maguknak.

Magyar Vilmos.

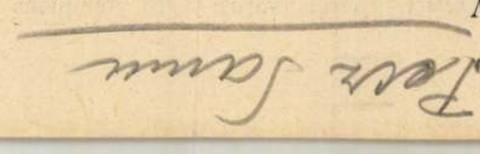

A városépítés művészetéről.

Dr. ing. BIERBAUER VIRGIL.

Resumé: Après une recherche bien profonde, l'auteur constate, que les problèmes de l urbanisme sont impossibles à résoudre, ni du point de vue de l'ingénieur, ni sur des bases purement scientifiques. La ville n'est pas seulement la totalité des voies du trafic, mais un cadre special de la vie humaine. Outre les nécéssités, dérivant des données statistiques, existent encore des impondérabilités, just autant importantes. L'urbanisme exige des solutions en trois dimensions, et pour ce devoir il a absolument besoin de l'architecte, car la mentalité de l'ingénieur est par excellence de deux dimensions. Dans ses conclusions finales, l'auteur accepte, que la coopération harmonieuse de l'architecte et de l ingénieur assure les meilleurs bons résultats.

I. Mindenki, aki a napi és szaksajtót figyelemmel kíséri, bizonyos tartalmú cikkek feltűnéséből, megsűrűsödéséből, megritkulásából és eltűntéből bizonyos társadalmi jelenségek, érdeklődések kibontakozását és elsorvadását olvashatja ki. Így a háború utáni újságfigyelő észrevehette azt, hogy a napi sajtó is mind erősebben, mind bővebben foglalkozik az építőművészeti kérdésekkel, mind több hasábot szentel építészeti problémáknak, sőt mellékletein nem egyszer oldalakra terjedő képekben tájékoztatja az építészt újabb eseményeiről az olvasók minél szélesebb rétegeit. Ebben a jelenségben már csak azért sem szabad a véletlent, esetleg a szerkesztők személyi szeszélyét látni, mert ez olyan világjelenség, amely a magyar sajtóig is eljutott. Oka az, hogy korunk művészeti horizontján az építészet mind nagyobb szerephez jut. A mai embert módfelett érdeklik térszükségleteink megoldási módozatai s ezért a ma emberében mind több figyelem nyilvánul meg a térképzés iránt, legyen akár az egyes épületen belül, akár az egyes épület térbeli megjelenésében megnyilvánuló építészetről — avagy éppen egy város épületének összességéből alakuló, a városteret megalkotó városépítő művészetről szó.

Bizonyos, hogy világszerte megszámlálhatatlan azoknak a száma, akiknek nincsen saját lakásuk, akik kénytelenek másokkal megosztani valamely szűk elhelyezkedést, — akik tehát elsőrendű szükséget szenvednek legelemibb életigényük kielégítésében. Ezért fordul a tömegek óriási érdeklődése afelé az építészet felé, amely az ilyen kérdések megoldásával foglalkozik, figyelvén, hogy miként igyekszik rajtok segíteni. Azonban tévedés volna azt hinni, hogy az építészet iránti világérdeklődés a feltétlenül lakástalanok érdeklődésével kimerül. Mindenek előtt lakásszükség más korokban is jelentkezett, sőt katasztrófális méretekben is, de soha nem volt meg az ereje ahhoz, hogy olyan tevékenységet váltson ki, mint ma, — a trianoni határokon túli országokban, ahol a közvélemény a legfelfokozottabb érdeklődéssel kíséri az építészet haladását, harcát a több, jobb és olcsóbb lakásért. Ezt a munkát nemcsak a feltétlen lakásszükség váltotta ki, hanem úgyannyira a mai ember ily természetű igényeinek mind nagyobb megnövekedése. A nagyobb, jobb lakás követelése pedig részben higiénikus természetű, — de ezen felül a mind jobban kifejlődő lelki térszükségletből is ered. Az emberiség mind nagyobb rétegei követelik meg maguknak a nyugodalmas és harmónikus életét. S ezen túl, a magánélet igényein túl — megnövekedtek a közösség térszükségletének igényei is: iskolák, kórházak, városházak és irodaházak, gyárak és üzemek, könyvtárak és színházak alakjában. Mindezek építészeti értelemben jó elhelyezése, megoldása, még a magunk nagy gazdasági bajai közepette is elkerülhetetlen szükségletté változott — és ezért a közérdeklődés gyúpontjában áll.

Ugyan így van az épületek összességéből alakuló városterrel is. A közönség mindinkább felfigyel, ha ezekről a problémákról van szó, mind több intézkedést, munkát követel, kívánva és követelve a rossznak helyrehozását. De tévedés volna azt hinni, hogy csak azért teszi ezt, mert a forgalom megnövekedett és a városi

Az alkotmány helyreálltával, 1867-ben, az Akadémia (Wenzel Gusztáv indítványára) megint felvette az elejtett fonalat, az országgyűlés is foglalkozott a kérdéssel és 1871 január 20-án hozott határozatával utasította a belügyminisztert a levéltár szervezésére. A miniszterium egy szakférfiakból álló bizottságot küldött ki, (elnöke: Groisz Gusztáv min. tan. és Horváth Mihály történettudós, előadója Fraknói Vilmos) a mely bizottság hamarosan elkészítette a levéltár szervezésére vonatkozó javaslatát s azt 1872 november 22-én a belügyminiszter, illetve az országgyűlés elé terjesztette. A javaslat megokolása, egyebek között, ezeket mondja: «Miután Európának minden nagyobb országa már évtizedek óta bir jól szervezett és bőkezüen ellátott állami levéltárral és újabban kisebb vagy kevésbbé művelt államok is létesítettek ilyeneket: elérkezett immár az időpont, hogy mi is kövessük példájukat. Annál inkább, mert a tapasztalás bőségesen igazolta, mennyire hasznosak ezen intézetek mind a tudomány szempontjából, mind pedig a kormányzati célok tekintetében. — A régi századok emlékei iránti kegyelet sehol annyira nem találkozik a gyakorlati hasznossággal, mint nálunk. Hazánkban a kapcsolat mult és jelen között mindenekfelett szoros. És azoknak, kik hivatvák befolyni nemzetünk sorsára és fejlődésére, gondosan kell óvakodniok attól, hogy az ujjáalkotás nagy művében a multat ne feledjék vagy félre ne ismerjék!»

Most már komolyan megindult a munka. A kanczellária levéltárait Bécsből, az erdélyi főkormányszéket pedig Kolozsvárról Budára szállították s a levéltár tovább szervezésével és fejlesztésével megbizták az 1874-ben kinevezett országos levéltárnokot, dr. Pauler Gyulát, a kinek vezetésével 1875 márczius 1-én végre meg is nyilt és megkezdte működését az immár valósággal országosnak nevezhető állami levéltár, mely a belügyminiszterium budavári épületének egy részében kapott hajlékot. Ez ódon épülethez magához is az érdekes történelmi emlékek egész sora kapcsolódik. Eredetileg a klarissza-apáczák kolostora állt itt már a XV. században, melyet később a Ferenczesek (minoriták) foglaltak el. Később az épület átalakíttatván a kir. táblának, majd a magyar kir. helytartó-tanácsnak adott szállást egészen 1848-ig; egy része 1867 után egyideig a vallás és közokt. miniszteriumnak is hajlékot adott. A Martinovics-féle összeesküvés vádlottjai, köztük Kazinczy Ferencz is, itt voltak elzárva.

Az újjászervezett Országos Levéltárban a következő nagyobb levéltárak egyesíttettek: 1. a *régi országos és nádori levéltár*, mely magában foglalja a nádori és országbírói levéltárt s az úgynevezett ország iratait, jelesül az ország törvényeit (legrégibb ezek között IV. Béla király 1267. évi törvénye) a legfrissebben szentesített törvényczikkekig; a szent koronára vonatkozó iratokat (ezeknek első eredeti darabja Zsigmond király 1434. évi parancsa Bálint győri püspökhöz, hogy a szent koronát fejvesztés terhe alatt adja vissza); a királyi leiratokat hitleveleket, békekötéseket (az 1606. évi *bécsi béke* eredeti okiratától kezdve az 1809. évi *schönbrunni* békéig); az országgyűlési iratokgt; az ország határait illető, a honosítási, stb. iratokat. Ebben az osztályban őrzik az egyes családok által őrizetbe adott családi levéltárakat is. — 2. *a magyar udvari kanczellária levéltára* (1527—1848. és 1860—67. közötti időből). Ide tartoznak az úgynevezett Királyi Könyvek (Libri Regii), a melyek a különféle királyi adománylevelek (birtok, nemesség, rangemelés, stb.) hiteles másolatait tartalmazzák. Ebben az osztályban őrzik az 1848. évi magyar külügyminiszterium és az abszolut korszabkeli cs. kir. ministeriumok magyar vonatkozású iratait. — 3. *az erdélyi udvari kanczellária levéltára* (a XVII. század végétől — 1848-ig, majd 1861—67-ig). — 4. *a magyar kir. helytartótanács levéltára* (1724—1848). Itt vannak az 1848—49. évi magyar miniszteriumok és az 1849—1853 ápr. 30-ig egész Magyarországra kiterjedő, úgynevezett Geringer-féle cs. kir. helytartóság iratai. — 5. *az erdélyi főkormányszéki levéltár.* — 6. *a magyar kincstári és kamarai levéltár.* Ide kerültek a kihalt és nótába esett családok és a megszüntetett kolostorok levéltárai, azért igen sok Árpád-kori oklevél is volt itt, a melyek a diplomatikai osztályba helyeztettek át. A győri jezsuiták iratai közül került elő Kálmán király 1109. évi eredeti oklevele, a mely átírja és megújítja Szent István királynak a veszprémvölgyi görög apáczák részére kiadott görög-nyelvű adománylevelét. Ez az Országos Levéltár legrégibb eredeti okirata.

A felsoroltakhoz járult még az erdélyi fiskális levéltár, melyet ezelőtt a nagyszebeni pénzügyigazgatóság őrzött; a gyulafehérvári és kolozsmonostori erdélyi országos levéltárak, melyek az 1882: XIII. tc.-kel kebeleztettek be; a magyar kuria, az erdélyi kir. tábla, a fiumei főkormányzóság, az 1848/49-iki magyar hadügyministerium, a képviselőház, stb. levéltára.

Ez körülbelül az Országos Levéltár törzsanyaga, mely ez idő szerint a következő főosztályokra oszlik:

1. *Diplomatikai osztály.* Ebbe kizárólag a mohácsi vész előtti oklevelek (ante mohácsiana) vannak beosztva, melyeknek száma most mintegy 40,000 darab. Ezeknek túlnyomó része hártyára (pergamen van) írva, a legrégibb *papirosra* irott oklevelünk 1319 május 18-án kelt s kiadója az egri káptalan. — 2. *Kanczellária osztály.* — 3. *Kincstári osztály.* — 4. *Helytartótanácsi osztály.* — 5. *Táblai osztály.* — 6. *Erdélyi osztály.* Ezekben az osztályokban vannak a régi nemesség igazolásokra vonatkozó iratok is, és a belügyminiszterium, mint nemesi főhatóság, a levéltárnak nagy részt ezen hiteles adataira alapított szakvéleménye alapján bírálja el a nemességigazolási (kamarási) ügyeket.

Ez a gazdag anyag a levéltár újjászervezése óta folyton gyarapodott a természetesen gyarapodni fog a jövőben is. Még a bécsi levéltárakban is nagyon sok magyar vonatkozású anyag van, pl. az úgynevezett *hungaricák.* Ez anyag befogadására, kellő elhelyezésére, rendezésére és épségben tartására a belügyminiszteriumi épület épen nem levéltári czélokra épült és csak sebtében átalakított helyiségei már régebben elégtelennek bizonyultak. S a mi még nagyobb baj, ezekben a tűzveszély ellen sem kellően biztosított helyiségekben megmérhetetlen értékű és pótolhatatlan történeti emlékeinket folyton a pusztulás, esetleg a teljes megsemmisülés veszedelme fenyegette. Van a levéltárnak egy nyilvános dolgozó szobája is, a hol a kivánt iratokat a kutatók rendelkezésére bocsátják. A rendkívül gazdag levéltári anyag, különösen a háború előtti időkben, külföldről is számos tudóst és kutatót vonzott. De bizony a szerény méretű dolgozó-szoba a mind nagyobb számmal jelentkező hazai kutatók igényeit is hovatovább képtelen kielégíteni. A levéltár tisztviselői is legnagyobb részt alkalmatlan s az egészségre ártalmas helyiségekben kénytelenek dolgozni. Mindezért vált immár halaszthatatlanul szükségessé egy új s a mai levéltári követelményeknek tudományos és gyakorlati szempontból is megfelelő s a modern építő technika minden vívmányával felszerelt levéltári palota építése.

A nagyfontosságu ügyet 1911 tavaszán gróf Khuen-Héderváry Károly, mint miniszterelnök-belügyminiszter karolta fel nagy szeretettel s 1913 őszén, Petz Samu műegyet. tanár tervei szerint, 3.200,000 korona költségelőirányzattal, megindult az építkezés a Bécsikapu-téren, a régi Bécsikapu-kaszárnya és a szomszédos magánházak telkein. A közbejött világháború támasztotta nagy nehézségek miatt lassan haladhatott az építkezés és csak most kerülhetett tető alá az épület; a belső berendezés azonban még legnagyobbrészt hiányzik és boldogabb időkre vár.

A régi helyiségekben, dr. Csánki Dezső országos főlevéltárnok, min. tanácsos vezetésével, szorgosan folyik az átszállításra váró iratok új leltározása, rendezése, előkészítése, hogy a belső berendezés elkészültével haladék nélkül elfoglalhassa méltó helyét ezeréves államunk drága oklevél-kincse.

Elsőrendű nemzeti és kulturális érdek, hogy ez minél előbb megtörténjék, mert csak így felelhet meg igazán ez az európai hasonló állami levéltárak között gazdag és értékes anyagával szinte páratlanul álló levéltár az országos kormányzat s a tudomány részéről vele szemben méltán felállított követelményeknek.

Adja Isten, hogy mielőbb így legyen!

Dr. Lampérth Géza.

AZ ORSZÁGOS LEVÉLTÁR ÚJ PALOTÁJA A VERBŐCZY-UTCZA FELŐL.

A RÉGI LEVÉLTÁR-ÉPÜLET KAPU-ALJA.

ANGOL FOGOLY-SZÁLLÍTMÁNY EGY ST.-QUENTIN MELLETTI HELYSÉGBEN.

AZ ELSŐ ANGOL FOGLYOK EGY GYŰJTŐÁLLOMÁSON.

A NYUGATI HARCZTÉRRŐL. — Bufa fölvételei.

BÁRÓ ULLMANN ADOLF.

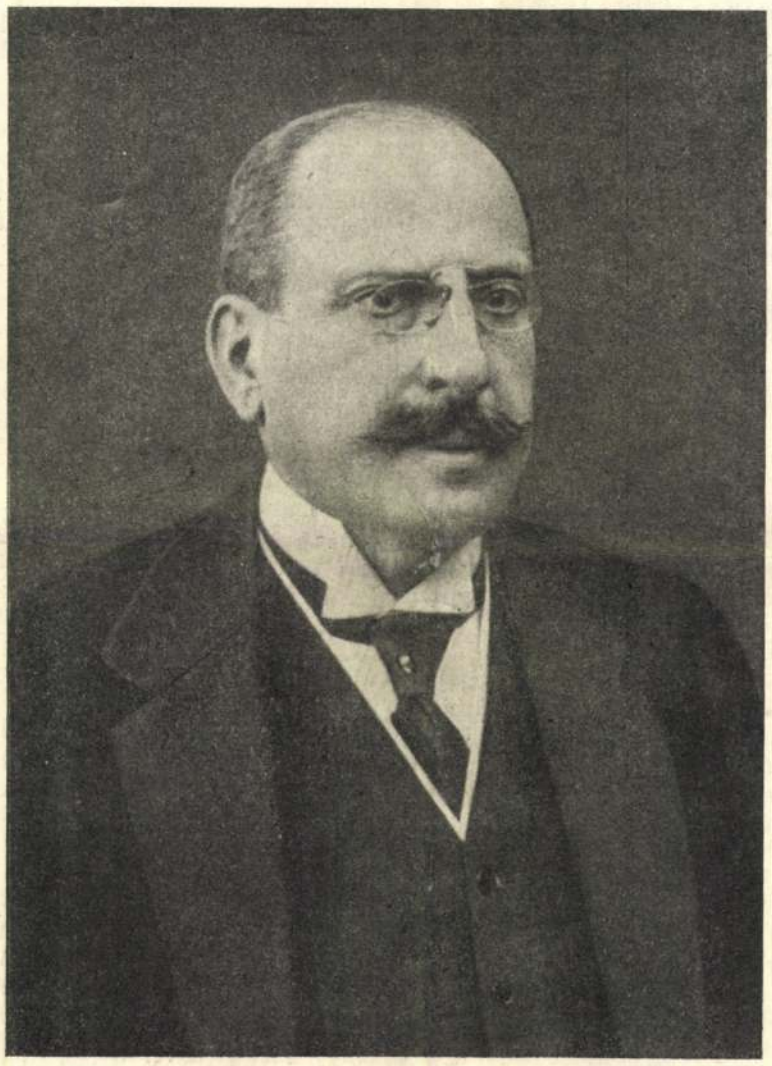

BÁRÓ ULLMANN ADOLF.

A magyar közgazdasági élet helyes kialakulása és fejlődése a nemzet szempontjából mindig elsőrendű államérdek volt, de döntő fontosságú tulajdonképen csak a háború alatt lett. A harctéren küzdők közül is előljárt bátorságával, okosságával, önfeláldozásával a magyar katona. A gazdasági életben is a magyar tőke, a magyar ipar a háború alatt mutatta teljes erejét. Azt, a mit még négy-öt év előtt lehetetlennek tartottunk, hogy magyar állampapirt az országban milliárdok banlehessen elhelyezni, hogy a magyar ipar a belföldi szükséglet nagy részét ki tudja elégíteni, a háború alatt ténynyé vált. S ha kutatjuk, hogy kinek köszönhetjük a fejlődésnek ezt a lehetőségét, úgy kétségtelenül előttünk áll az az évtizedes csendes, de tevékeny munka, melyet közgazdasági vezetőink teljesítettek. Ezek között a vezető már évek óta báró Ullmann Adolf, kit a királyi kegy ép ezért a tevékenységeért most a bárói méltósággal tüntetett ki. Ullmann Adolf, a Magyar Általános Hitelbanknak, mely most ünnepelte fennállásának ötven éves jubileumát, alelnök-vezérigazgatója. Pályafutását tanulmányai végeztével e bankban kezdte, de már fiatal korában átérezte annak helyességét, hogy egy bankban, mely oly sok iparvállalattal rendelkezik, mint a Magyar Általános Hitelbank, helyes tevékenységét csak az tud kifejteni, ki az ipart s annak sok baját és nehézségeit közvetlenül ismeri. Ezért egy ideig a bank egyik vállalatának, a kőolajfinomító gyárnak vezetését vette át. Mintegy 28 évvel ezelőtt ismét a Magyar Általános Hitelbanknál folytatta tevékenységét, néhai báró Kornfeld Zsigmond mellett, ki benne nemcsak legjobb munkatársát látta, hanem véleményét minden fontos eseménynél meghallgatta. Az a szellem, mely mindenkor uralkodott e vállalatnál s a melynek mindig az volt a mottója, hogy a nyereség csak akkor bír értékkel, ha ezzel a köznek is szolgálatot teszünk: volt Ullmann Adolfnak is vezérgondolata s ma is az. Ez tette nagygyá az intézetet és a vezetése alatt működő számos vállalatot; ez tette oly tiszteltté nevét. Közgazdasági működését részletezni annyi volna, mint a Magyar Általános Hitelbanknak és a magyar közgazdaság fejlődésének utolsó huszonöt év történetét megírni. Megtette ezt most, bár elég szerényen és szűkszavuan, az intézet 50 éves jubileuma alkalmából.

E nagy közgazdasági tevékenysége mellett kitünő gazda és a többtermelés nála nemcsak forró kívánság, hanem czél, a megoldás felé haladó feladat. Egyesíteni tudta a helyes gazdasági kihasználást a mezőgazdasági iparral és a háziiparral, mely utóbbi kevés gazdaságnál van megfelelően szervezve.

Ismeretesebb ténykedése a szociális és humanizmus terén. Így birtokán harmincz hadiárvát neveltet oly figyelmes gyengédséggel, mely elfelejteti szegényekkel a háború okozta fájós sebeket és azt, hogy távol a szülői háztól nevelkednek; közel multban a Hitelbank keretén belül 300,000 koronás alapítványt tett abból a czélból, hogy a Hitelbank tisztviselői és hozzátartozói esetről-esetre házasságkötésük alkalmából megfelelő támogatásban részesüljenek.

Nem hagyhatjuk megemlítés nélkül azokat az értékes felszólalásokat sem, melyeket a főrendiházban, mint a merkantilizmus hivatott képviselője tartott. Itt is üldözte a visszaéléseket, de rámutatott, hogy a bankár, iparos és kereskedő munkásságánál fogva, ha ennek tisztességesen és híven megfelel, ép úgy érdemli meg a megbecsülést, mint az agrárius és politikus, mert szerinte csak az fontos, hogy kötelességét mindenki, befelé és kifelé is, pontosan teljesítse.

A most hatvan éves, de ereje teljében levő férfiúnak — ki negyvenhárom év óta működik a Hitelbanknál — két fia teljesít katonai szolgálatot a háború eleje óta s az egyikről — a ki pedig jogosultsággal bírt arra, hogy felmentsék — már évek óta nem kapott hírt.

d.

*

Báró Ullmann Adolfnak egyik legértékesebb tulajdonsága, hogy annyira jó ember, miszerint személyes ellenségei sincsenek. Pedig egy bankigazgatónál ez nagyobb dolog, mint másnál. Neki sokszor kell kívánságokat teljesítetlenül hagynia, követeléseket visszautasítania s intézetének érdekét másokkal szemben megvédelmeznie. A pénz amúgy is sok embernek kelti fel az irigységét s a szegény ember sokszor ellensége annak, a ki nagy tőkékkel bir vagy azok fölött, mások megbízásából rendelkezik. A mellett olyan korszakban élünk, a mikor a bankokat egyáltalában sok támadás éri. Azok, a kik fel sem tudják fogni azt az óriási fontosságú szerepet, melyet a nemzet közgazdasági életében a nagy pénzintézetek visznek, azok, a kik nem tudják vagy nem akarják látni, hogy nálunk a meglevő kicsiny ipart tisztára a nagytőke hozta létre, hogy külkereskedelmünk fellendülését neki köszönhetjük, hogy Magyarországnak egész óriási nagy gazdasági felvirágzása az ő érdeme, azok minden meglevő bajunkért is a nagybankokat, a konczentrált tőkét okolják. S bizony ezek között sokan vannak, a kik határozott ellenségei a bankoknak. De ezek között sincs senki, a kinek alkalma volt közelebb megismerkedni Ullmann Adolffal, a ki neki személyes ellensége lenne. Mert annyira jó ember, annyira természetében rejlik a szívjóság, hogy talán életében sem tett valakinek szándékosan rosszat.

Egy másik kiváló tulajdonsága az ő nagy munkaereje, munkaképessége és határtalan szorgalma. Azok, a kik a bankokban forgó munkásságot nem ismerik, elcsodálkoznának rajta, ha látnák, hogy ott különösen fontos időszakokban (pl. évi zárlatkor vagy nagy állami kölcsönök kibocsátásakor) minő intenziv munka folyik. A szoczialisták, a kik azt hirdetik, hogy ők dolgoznak legtöbbet s a nyolczórai munkaidő behozatalát sürgetik, megköszönnék, ha annyit kellene naponta munkálkodniok, a mennyit egy bankhivatalnok olykor önként magára vállal, a ki ott költi el sokszor irodájában rövid ebédjét, sőt néha a vacsoráját is. Mint kishivatalnok, példányképe volt az ily buzgóknak Ullmann Adolf s mint főnök is mintája a szorgalomnak. Mint a jó aratólegény, nem engedi, hogy más nagyobb rendet vágjon, mint ő, vagy hogy valahogy más megelőzze. S úgy is dolgozik, mint a magyar arató: mindig jókedvvel. Soha el nem fárad, soha türelmét el nem veszti, soha idegei fel nem mondják a szolgálatot. Van úgy, hogy egyik látogató a másiknak adja át ajtaja kilincsét; folytonos egymásutánban a legkülönfélébb természetű dolgokkal kell foglalkoznia, a legkülönbözőbb felfogású és foglalkozású emberekkel kell tárgyalnia s milliókat igénylő terveket megbeszélnie. És sohase fárad bele, sohase únja meg. Az utolsó előadót is oly figyelmesen hallgatja meg, mint az elsőt. Mert lelkesedéssel szolgálja azt az ügyet, melynek életét szentelte. Csak az ily emberek képesek az ily munkásságra. Nem azért dolgozik így, hogy nagy fizetést kapjon a munkájáért, hanem azért, mert belső öröme telik benne, mert elégtételét találja az eredményekben, a melyet elért s lelkesíti a siker.

Ez a nagy munkakedve és munkabírása egyszersmind az ő nagy karrierjének az egyedüli magyarázata. Ő a legkisebb fokozaton kezdte meg pályáját s elérte a legnagyobb fokot. A legkisebb fizetéssel lépett a legnagyobb intézetbe s Magyarország e legelső bankjának élére került — nem protekcziók, nem családi összeköttetések révén, hanem a maga szorgalmából és erejéből. Nem azok közé tartozik, a kik — mint ma mondogatni szokták — beleszületnek a bankba (s a kiket sokszor oktalanul és érdemetlenül gúnyolni szoktak, de a kiknek tevékenysége sokszor nagyon is megindokolt), de azok közé, a kik kizárólag mindent magoknak köszönhetnek, a mit elértek.

A királyi kegy egy olyan férfiút ért az ő személyében, a ki nem hívja fel maga ellen még az irigységet sem, mert rászolgált emberül a kitüntetésre.

A GYORSVONAT.

A gyorsvonat rohanva száll,
Mögötte hosszu füstuszály;
Fehér fodorral, feketésen
Úszik a tarlón s új vetésen.

A foszló füstgomolyt a lég
Egészen föl sem itta még,
Már a vonat kereke régen
Távol dübörg a messzeségben.

A füst, a mint száll s szétszakad,
Egy-egy foszlánya fennakad
Asszú kóró- vagy tüske-félén,
Vagy a sötét barázda élén.

Már itt egyéb se mondja meg,
Hogy a szilaj vas-szörnyeteg,
Száraz levelet felkavarva
Épp erre tűnt őrült-rohanva.

Előtte forgószél söpört,
Alatta meg rengett a föld,
Vad és madár riadva rebbent,
De még a szív is összerezzent.

Már újra csend. Szendergenek
Megint a száraz levelek;
Tarlón, vetésen őszi harmat,
S én érzem a nagy, szent nyugalmat.

Vargha Gyula.

A MAGYAR KIRÁLYI ORSZÁGOS LEVÉLTÁR ÚJ PALOTÁJA.

A budai Várhegynek a Vizivárosra könyöklő ormán egy monumentális új épület körvonalai bontakoznak ki mostanában az építőállványok hálózatából és új színekkel rajzolódnak az ősi Budavárnak a koronázó Mátyás-templom, a Halász-bástya s a pénzügyminiszteriumi palota felépítése óta már megállapodott és megszokott képébe.

A hatalmas új épület a m. kir. Országos Levéltár új palotája, melynek az a rendeltetése, hogy az ország oklevél-kincsének méltó és alkalmas gyűjtő és megőrző helye legyen a jövőben.

Az összes közérdekű állami intézmények és hivatalok között talán épen az Országos Levéltár a legkevésbbé ösmert a nagyközönség körében. És bizonyára sokan lesznek olyanok, akikben csak az impozáns új palota látása fog élénkebb érdeklődést kiváltani ez iránt a csendben és külső feltünés nélkül működő, de nagy fontosságú történelmi és kulturális intézményünk iránt.

Az Országos Levéltár, röviden jellemezve, ezeréves történelmünknek valóságos kincsesháza, amennyiben kezdve az Árpád-királyok korától a mai napig legfontosabb történeti okiratainkat, nemzeti életünk, alkotmányunk, kormányzatunk, közigazgatásunk, művelődésünk hiteles írott dokumentumait és tanubizonyságait foglalja magában. Itt helyezik el megőrzés végett mindjárt a szentesítés után a törvényeknek őfelsége által szentesített eredeti példányait s ide kerülnek bizonyos idő multán a kormányok, minisztériumok, bíróságok és fontosabb állami hivatalok és hatóságok történelmi érdekű és értékű irományai. A levéltár feladata és hivatása azután, hogy ezeket az országos érdekü iratokat megőrizze, az elpusztulástól megóvja, konzerválja a jövő idők számára, rendszeresen kezelje s a tudomány, valamint a gyakorlati kormányzat céljaira hozzáférhetővé tegye. Mert nem kell azt gondolni, hogy az archivum csak a mult időknek valami dohos, talán kegyeletes, de meddő kriptája, amelynek a jelenhez és a jövőhöz semmi köze, semmi gyakorlati értékű kapcsolata nincsen. Pusztán a gyakorlati szempontot véve is, akárhányszor merül fel olyan kormányzati, közigazgatási kérdés, amelynek helyes megoldása csak az előzmények pontos felderítése és ismerete alapján lehetséges. De nem állhat meg ez a kripta-felfogás magasabb ethikai szempontból sem és különösen minálunk magyaroknál, ahol a mult mindenha a legszorosabb kapcsolatban volt a jelennel, a hol nemzeti életünk, jövendőnk fundamentuma mindig a multak küzdelme, szenvedése és drága tanusága volt és az is marad minden időkben. Ha a mi multunk kripta, minden esetre olyan kripta ez, amelyből a halottak lelkei — mint Csaba vitézei a Hadak útjáról — sorsdöntő órákban, ha idézzük őket, mindig visszajárnak ... És sokszor jó idéznünk őket és sokszor jó, ha visszajárnak.

Különben a fontos iratok megőrzésére s az e célra szolgáló levéltári intézményre minden idők művelt népei és nemzetei nagy gondot fordítottak már a legrégibb időkben és fordítanak ma is mindenütt. Tudjuk, hogy a régi rómaiak a különböző templomokban és a kincstárban (aerarium) őriztették közokiratait és közdekű irományaikat. Egyes római czézárok hadjárataik alkalmával úgynevezett mozgó levéltárban vitték magukkal fontos okirataikat és leveleiket, példájukat a német császárok is követték. Minthogy azonban vereség esetén sokszor a levéltár is a győző zsákmányául esett, később az egyházra, a kolostorokra, konventekre és káptalanokra bízták a levéltár őrizetét. Így emelkedtek nagy fontosságra a konventek és káptalanok levéltárai, az úgynevezett hiteles helyek. Ezek azonban az idők folyamán mindinkább háttérbe szorultak s ma már az egész világon minden, csak valamelyest is kulturált nemzetnek állami levéltára van, a mely egyszersmind bizonyos tekintetben mindenütt az önálló államiság kidomborítója és jelképe.

A mi állami levéltárunk, nem hiába hogy szoros kapcsolatban áll történelmünkkel, állami életünkkel és küzdelmes multunkkal, meglehetősen változatos, küzdelmes, mondhatnók mostoha multra tekinthet vissza.

A legrégibb időkben, az Árpád-királyok korában a közokiratokat nálunk is részben a hiteles helyek s különösen a székesfehérvári káptalan, részben pedig az ország mindenkori nádorai őrizték. Külön országos vagy királyi levéltár (regale conservatorium) első nyomát az Anjou-királyok korában találjuk. Károly Róbert idejében Visegrádon volt a királyi levéltár, valószínűleg a királyi kápolna mellett s ennek őre és kezelője a király titkos kanczellárja volt. Később, valószínűleg Zsigmond király idejében, a levéltárt Buda várába vitték az úgynevezett «tárnoki ház»-ba, mely a maga idejében Budavár egyik legnevezetesebb középülete s egyszersmind az ország kincstáraul is szolgált. Ebben őrizték egy ideig (Zsigmond alatt) az oklevélkincsek mellett az ország legdrágább és legféltettebb klenódiumát is: a szent koronát.* Továbbá a királyi kincseket (díszruhákat, asztali készleteket, mindenféle «arany-ezüst marhát»). Ez a királyi levéltár azonban a mohácsi vész után következő végzetes napokban, hazai történetünk pótolhatatlan kárára, elpusztult. Valószínűleg a török elől Pozsonyba akarták menteni s a szállító hajók a Dunán elsülyedtek.

Mohács után ismét csak a nádorok kezébe kerültek a fontosabb közokiratok, melyeket az ország rendei jegyzék és elismervény ellenében szoktak átadni az új nádornak. A legrégibb ilyen elismervény Thurzó György nádoré (1609—1618), a legutolsó gróf Batthyány Lajosé 1751-ből. Ekkor az ország iratai összesen csak 36 darabból álltak, köztük voltak olyan nagyfontosságú okiratok, mint a bécsi és nikolsburgi békekötések s a királyi hitlevelek II. Ferdinándtól kezdve Mária Teréziáig. A legrégibb nádori iratok Nádasdy Tamás nádor idejéből (1554—1561) valók. Ez a nádori levéltár, a mely azonban az első időkben felette hiányos, tekinthető a mai Országos Levéltár magvának.

Az önálló országos levéltár (Universale Archivum Regni) felállítását csak a szatmári béke után, III. Károly király alatt, rendelte el az 1723: XLV. t-c., mely a levéltárt egyelőre Pozsonyban kívánta felállítani az országot érdeklő összes iratokból, akár a hiteles helyek vagy kamarák, akár magánosok kezében voltak is azok. Ez a rendelkezés azonban csak papiroson maradt egészen 1765-ig, a mikor különösen gróf Batthyány Lajos nádor buzgólkodására egy újabb törvényczik (1765: XII.) újította fel és valósította meg — már úgy a hogy — a régebbi rendelkezést. Bizony, csak úgy ahogy, mert bár a nádor lelkes agitációjával összehoztak ugyan valamelyes nagyobb anyagot és levéltárnokot is neveztek ki Galánthai Balogh László helytartótanácsos személyében, de azért még a XIX. század elején is elfért mindössze három szobában az egész — «országos levéltár».* Minden esetre egyik nagy akadálya volt ebben az időben egy nagyobb központi levéltár felállításának az a körülmény is, hogy a belé való anyag olyan hatóságok (a magyar és erdélyi kanczellária, kormányszék, a kamarák) és levéltárak (káptalani, konventi és családi levéltárak) tulajdonában volt, a melyek részint Bécsben, részint az ország különböző városaiban székeltek s a melyeknek már csak az adminisztráczió szempontjából is, folytonosan szükségük volt irataikra, vagy pedig valami okból nem akartak azoktól megválni.

1848-ban merült fel ismét erősebben az állami levéltár gondolata, a mikor a Magyar Tudományos Akadémia folyamodott — 1848 május 3-án Toldy Ferencz «titoknok» aláírásával — egy «magyar álladalmi közlevéltár felállítása végett» az első felelős magyar miniszteriumhoz, illetve Eötvös József báró vallás- és közokt. miniszterhez. Ennek a mozgalomnak meg is lett az az eredménye, hogy az akkor már megszünt magyar udvari kanczellária és az erdélyi kanczellária levéltárát Bécsből Budára hozták. A közbejött szabadságharcz miatt azonban újra zátonyra került a levéltár ügye s a kanczelláriák iratai 1849 után ismét visszavándoroltak Bécsbe.

* Hajnik Imre: A kir. könyvek a vegy. ház. királyok korában. (Értekezések a tört. tud. köréből VIII. k.)

* Pauler Gyula: A magyar királyi Orsz. Levéltár (Magyar könyvszemle 1893.) és Tagányi Károly: A m. kir. Orsz. Levéltár ismertetése.

AZ ORSZÁGOS LEVÉLTÁR RÉGI ÉPÜLETE BUDA-VÁRÁBAN.

A RÉGI LEVÉLTÁR-ÉPÜLET UDVARA.

VASÁRNAPI UJSÁG

16. SZÁM. 1918. (65. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. | BUDAPEST, ÁPRILIS HÓ 21.

Szerkesztőségi iroda : IV. Vármegye-u'cza 11.
Kiadóhivatal : IV. Egyetem-utcza 4.

Egyes szám ára 80 fillér.

Előfizetési feltételek : Egészévre 40.— korona. Félévre 20.— korona. Negyedévre 10.— korona.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

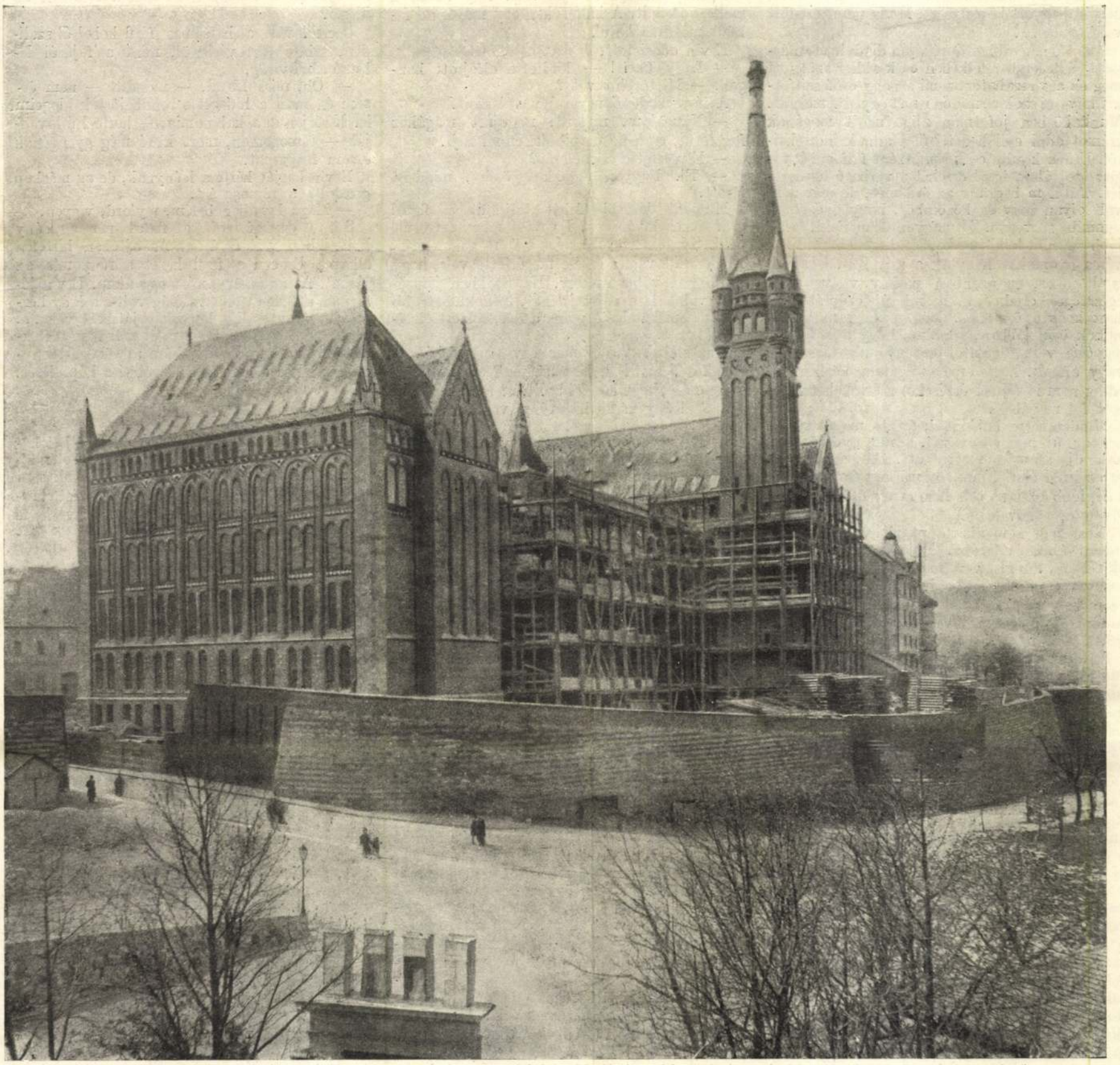

AZ ORSZÁGOS LEVÉLTÁR ÚJ PALOTÁJA. — Jelfy Gyula fölvétele.

EGY FALUSI KISASSZONY TÖRTÉNETE.

REGÉNY. — IRTA SZEMERE GYÖRGY.

(Folytatás.)

Ah, miss Cecil! Tehát még ezekután sem mondott le a kalandor a leányról! Ez a hallatlan szívósság valósággal megdöbbentette Ervint. Már bánni kezdte könnyelmű igéretét. Beugrott a kalandor nyöszörgésének, mielőtt meggondolta volna, hogy örök időkre megszabadíthatja vala védenczét üldözőjétől, ha annak éjjeli támadását leleplezi. Mert hiszen azért börtönbüntetés jár s az elítélt, az örök időkre diszkvalifikált álgentleman soha többé nem küzdheti fel magát arra a társadalmi talapzatra, a mely nélkül egy earl leányához hozzáférni sem lehet. Mindazonáltal pillanatra sem jutott eszébe, hogy visszavonja adott szavát. Büszkén kiegyenesedett.

— Ismétlem, — biztosította a kalandort — hogy tőlem senki sem fog megtudni semmit.

— Köszönöm, — nyöszörögte a baronet — ezt nem felejtem el önnek s valahányszor találkozni fogunk az életben, mélyen kalapot fogok emelni ön előtt, nemcsak nagylelkűségeért, hanem mert ön az első ember, a ki legyőzött.

Mondván, visszavánszorgott a tett színhelyén hagyott köpenyéért. Ervin nem törődött vele többé ...

Az első nagyobb erőpróbáján diadalmasan átesett fiatalember lelkében csak akkor született meg az a visszahatás, a mi a nagy erőfeszítéseket követni szokta, midőn ismét egyedül maradt. Munkaközben jóformán alig tudott magának számot adni cselekedeteiről s annak indítékairól. Utána kezdte csak apránként felfogni lovagias szolgálata igazi értékét s várható horderejét. Túl nem becsülte az érdemét, de már nem volt olyan naiv és közömbös, hogy győzelmét semmibe se vegye. Sőt nagyon örült neki, talán jobban, mint lelki tusakodása diadalainak. Ezek véres nyomokat hagytak a szívében, legalább is hegeket, ez azonban pozitiv virtus volt, egészséges eredmény, a mi új erőpróbákra, harczkedvre ösztönöz. Még maga sem tudta, minek örül jobban, annak-e, hogy a kalandor legyőzésével szolgálatot tett egy embertársának, vagy annak, hogy eme szolgálata közben új, eddig nem is sejtett érzéseket s értékeket fedezett fel magában.

Mindenesetre boldognak érezte magát szemben az új perspektivával, a mit győzedelmes kalandja számára megnyitott. (Ah, mégis csak ez az igazi élet! Nem a nyugalom és lemondás a legfőbb emberi cél, hanem az öröm, a tett élvezete, a követelés.)

Most már nem akarta magát visszaringatni iménti ábrándvilágába. Rájött a valóság, az élet ízére, annál akart maradni. A szép angol leányra gondolt, eszébe jutott, hogy jóformán szemébe sem nézett a rendkívüli nőnek, a kit középkori patinájú lovagias szolgálatával lekötelezett, pedig az bizalmával szinte arra is felhatalmazta őt, hogy udvaroljon neki ... Mit akar tulajdonképen? Örök időkre le szándékozik mondani azokról a gyönyörökről, a miket csak nő képes férfinak nyujtani? Úgy akarja magát megboszulni a sorson, a mi véletlenül épen azt a nőt tagadta meg tőle, a kinek kegyeire valóban áhitozott? Micsoda gyermekes makacsság! Ott van Mary Vilt is, a ki az asszonyhódítás arzenáljának csaknem minden fegyverét kipróbálta ellene s még csak egy mosolyt sem tudott ajkára csalni. Mi az, a mi visszatartja a csóktól? Gyávaság, szemérem vagy egy annál is mélyebb erkölcsi érzés?

Ezt nem tudta Ervin eldönteni; azzal azonban már tisztában volt, hogy abban a miliőben, a melyben él, nevetséges az a szerep, a mit magára ráerőszakolt. Ostobaság végigjátszania. Még gondolkozott egy ideig, aztán feltette magában, hogy a legközelebbi kedvező alkalommal megszívja a hozzátapadt primadonna csókszomjas ajakát. Pillanatra lerajzolódott képzeletében a miss Cecil ívelakúszűzajka is, de azt már nem tudta elképzelni, hogy ennek a fenséges nőnek a híres művésznőénél sokkal kívánatosabb kegyeiben ilyen módon részesülhessen. Frivolnak találta magát a gondolatot is ... Mindazonáltal nem tudott tőle menekülni. Sértette erkölcsi érzését s mégis megmaradt mellette, csoportosította a lehetőségeket s nem tudott elég okot találni azok megdöntésére ... Hátha még tudná a szép leány, ha látta volna mit tett érdekében! — villant bele az agyába s már-már odáig jutott, hogy szinte szerette volna, ha a leány végignézi a baronettel való erőmérkőzését, midőn egy különös nesz egyszeribe kizökkentette képzeletét kerékvágásából. Körülnézett, odafülelt. Mitsem fedezett fel álltóhelyében, elhatározta, hogy kinyomozza a nesz eredetét. Ha embertől eredt, nem lehetetlen, hogy a baronettel lezajlott viaskodása nem játszódott le tanuk nélkül. Érdekében állott tudnia, ki látta, ha csakugyan látta valaki Csak pár lépést kellett tennie, megtalálta a mit keresett.

Megszólították.

— Mylord!

A lady társalkodónéja volt. Egy hálószék mellett térdelt. A hálószéken egy másik nő feküdt mozdulatlanul.

Ervin odasietett.

— Lady Cecil! — kiáltotta elfojtott hangon. — Mi történt vele?

A társalkodónő ugyanúgy válaszolt.

— Nyugalom, mylord, mindjárt magához fog térni, csak ne csapjunk semmi zajt.

— Elvesztette eszméletét?

— El. Nagyon aggódott önért, mindent látott.

Mindent látott! Tehát teljesült a fiatal gróf titkos kívánsága. De most már nem örült neki. Szinte szemrehányást tett magának érte. Eredendő lovagias érzése megértette vele, hogy szebb lett volna amúgy. Ha titokban játszódott volna le a nagy jelenet, még különösebb hálára sem kötelezte volna a nőt, a kiért életével játszott.

Mindhiába, most már egy ténynyel állott szemközt, azzal kellett számolnia. Ráhajolt védenczére, hogy közelebbről lássa annak állapotát. A leány halotthalovány volt és alig lélekzett.

— Ne szaladjak mégis az orvosért? — kérdezte aggódó arczát a társalkodónéra szegezve.

Ebben a pillanatban megragadta valaki a kezét.

— Nem, — mondta a hirtelen magához tért lady — nincs már semmi bajom.

Felült a nyugágyon. Lovagja kezét nem eresztette el. Az övé forró volt s reszketett, mint a nyárfalevél. Azonképen a hangja is.

— Köszönöm, mylord, my dear comte! (Én édes grófom).

Ervin félrenézett s lesütötte szemét.

— Végtelenül sajnálom ... szégyellem, hogy aggodalmat okoztam magának, — mondta halkan — felejtse el azt a rút jelenetet.

— Rút? Nem!

Most már talpon állott a leány, úgy ismételte.

— Nem, nem rút. Soha sem láttam szebbet, fenségesebbet.

Belekapaszkodott a férfi karjába, szinte vállára ejtette büszke fejét.

— Mylord, — suttogta — az a kép örökké élni fog emlékezetemben, nem tudom, mi lesz velünk, de ha ez után a hajózás után soha sem látnám is többé viszont, az én lelki világomnak ön lesz és marad a főhőse, utólérhetetlen, legyőzhetetlen eszményképe. Nem rajongásból mondom, — tette hozzá — megrendült érzékeim tévedéséből, szívemből jön minden szavam.

— Ah, miss Cecil!

Szívből jött ez a három szó is. Az aszkéta ifjútól alig lehetett többet várni. Pedig még sokkal, sokkal többet adott a leánynak szíve rejtelmes kincseiből. Megfelejtkezett a helyzetről, a mely az earl leányát melléje sodorta, (a nélkül, hogy annak megközelítésére kézzel fogható jogot adott volna), meg a kötelező társadalmi konvenciókról, a lovagiasság törvényeiről: csak érzett, nem gondolkozott. A leány illatos fényes hajából rejtelmes villamos szikrák pattogtak a keblébe s meggyújtották a szívét. Megsejtett, de idáig még soha nem tapasztalt mámoros ingerek bizseregtek ereiben. Lecsüngő karja megmozdult s egy öntudattalan lendülettel a lady büszke fejére kanyarodott. Megsímogatta a keblén pihegő leány lágy haját kétszer, háromszor, tízszer, maga sem tudta hányszor, hiszen a leány engedte, lehúnyt szemmel tűrte; nem hogy elvonta volna tőle a fejét, de még jobban odatartotta neki. Oly engedelmes, odaadó volt a teste, mint egy álomjáróé, a kinek titokzatos magnetikus erők megsemmisítették az akaratát.

Trance állapotából a társalkodónő rezzentette fel elalélt úrnőjét.

— Félek, hogy megfázik, milady ... hűvös az éjszaka s különben sincsenek rendben az idegei.

Cecil levált a hatalmas férfi kebelről szelíden, szinte észrevétlenül, mint a fájáról lehulló almavirág.

— Óh, miss Maud, — mondta — nem érzem én most a hideget s rendbejöttek idegeim is. Kísérjen el a kabinomig, — kérte hű lovagját — támogasson, mert kissé még gyengének érzem magamat.

Ervin karját kérte a leánynak, de az máskép gondolta a támogatást.

— Maga karoljon belém, mylord, vigyen.

Szinte egybeforrott a fiatal pár a leány kabinjához vezető úton. Az ajtóban hirtelen elkapta Czeczil a férfi kezét s rányomta az ajakát. Aztán eltünt, mint egy álom. Ervin jóformán azt sem tudta valóság volt-e a lady kézcsókja, vagy csak a képzelete játszott vele ... Csak annyit tudott, hogy most már nem reflektál többé a Mary Wilt ajakára: a tüzes asszonycsók gondolata nem izgatta többé a képzeletét.

VII. Idill.

Ervinnek a baronettel lejátszódott éjjeli kalandját az érdekelt feleken s azok környezetén kívül senki sem tudta meg a hajón. Ezek sem véletlenségből jöttek reá: a felfedezést közvetve a Balik összeesküvésének közvetlenül Ramazan, a hindu szolga éberségének köszönhették. A hindu értesítette úrnőjét, illetve annak társalkodónőjét a skót kalandor támadásáról. Úgy jött rá, hogy úrnője parancsára minden éjjel őrt állt a hajón. Az ő feladata volt, hogy figyelemmel kísérje a magyar gróf és a skót baronet minden mozdulatát s azonnal jelentse úrnőjének és Baliknak, ha valami gyanúsat lát.

Hogy a Balik által szervezett testőrség nem lépett akcióba, midőn tettre került volna a sor, hogy Ramazan sem Balikot, sem többi társát nem értesítette Ervinnek a skót kalandorral történt összeszólalkozásáról, annak Miss Maud volt az oka. Az ő lélekjelenlétén múlott, hogy felalarmiroztassék az egész hajó s úrnője egy közbotrány középpontjába sodródjék; a lady parancsa ellenére ő tiltotta meg Ramazannak a további lépéseket s még akkor sem engedett, midőn a két athléta ölbekapott s úrnője a magyar grófért való aggodalmában elvesztette eszméletét. Igen koczkázatos volt a hű nő hajthatatlansága, de menthető. Azt a bizalmat, a mit India hatalmas alkirálya beléhelyezett, midőn egyetlen leányát ezermértföldes útra reábízta, a végletekig vitt skrupulozitással kellett honorálnia. Bele is betegedett az erőfeszítésbe, a mely elsősorban emberies érzése ellen irányult, midőn úrnője jóhírneve ellenében jóformán egy emberéletet dobott koczkára. A válságos éjt követő napon ágybanfekve kért

Pecz Samu Pavilon 8 (1993)

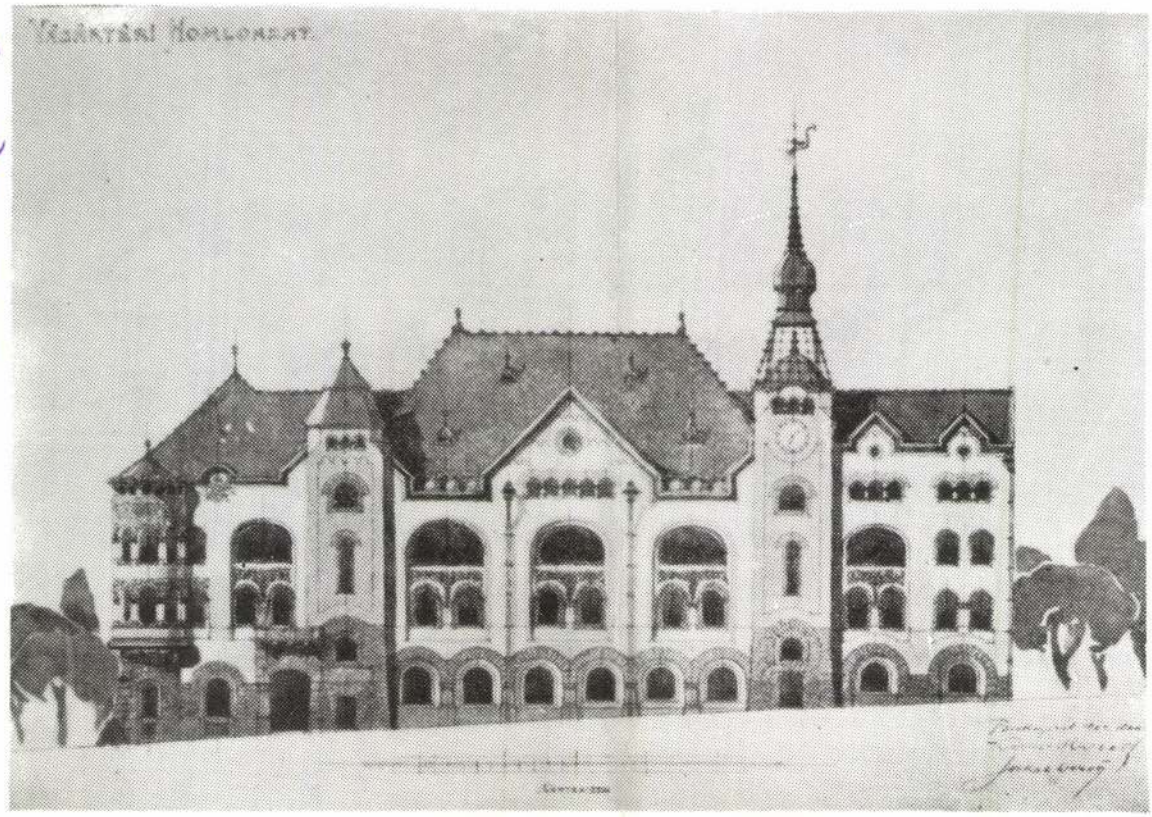

13. Komor Marcell és Jakab Dezső: A pozsonyi posta és távírda épületének pályázati terve (1902)

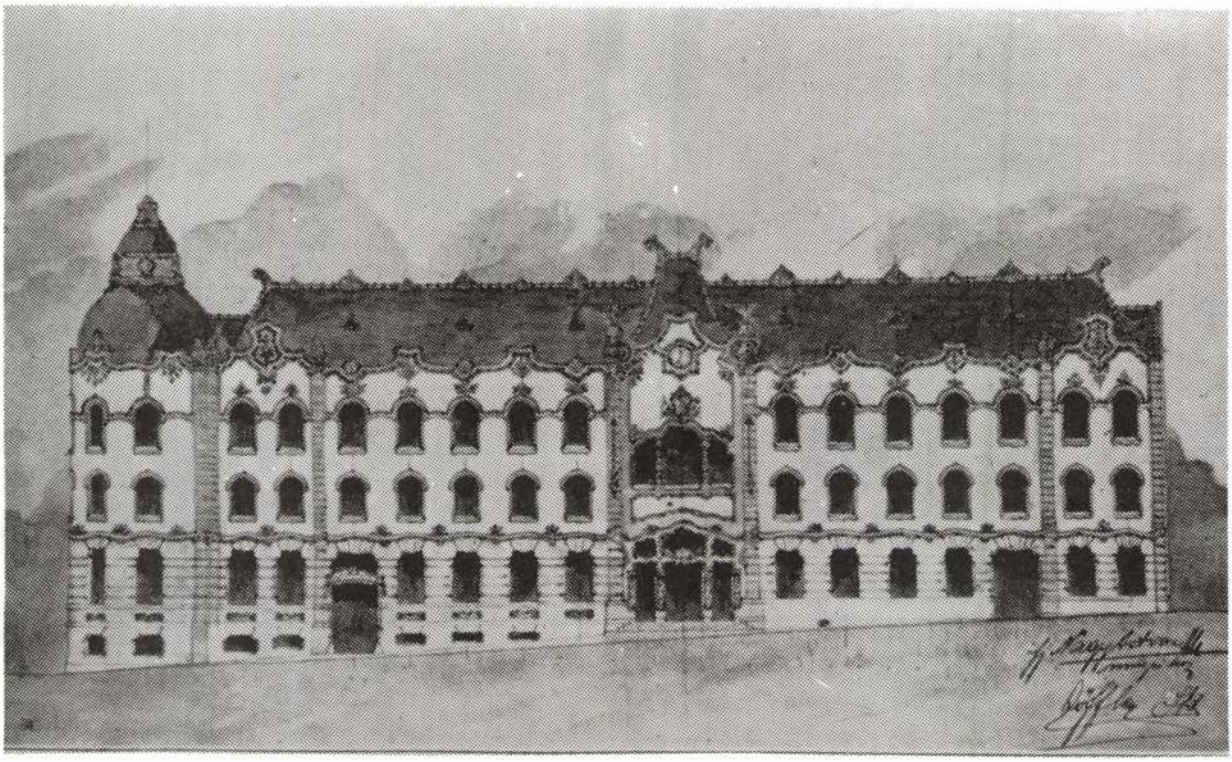

14. Ifj. Nagy István és Löffler Béla: A pozsonyi posta és távírda épületének pályázati terve (1902)

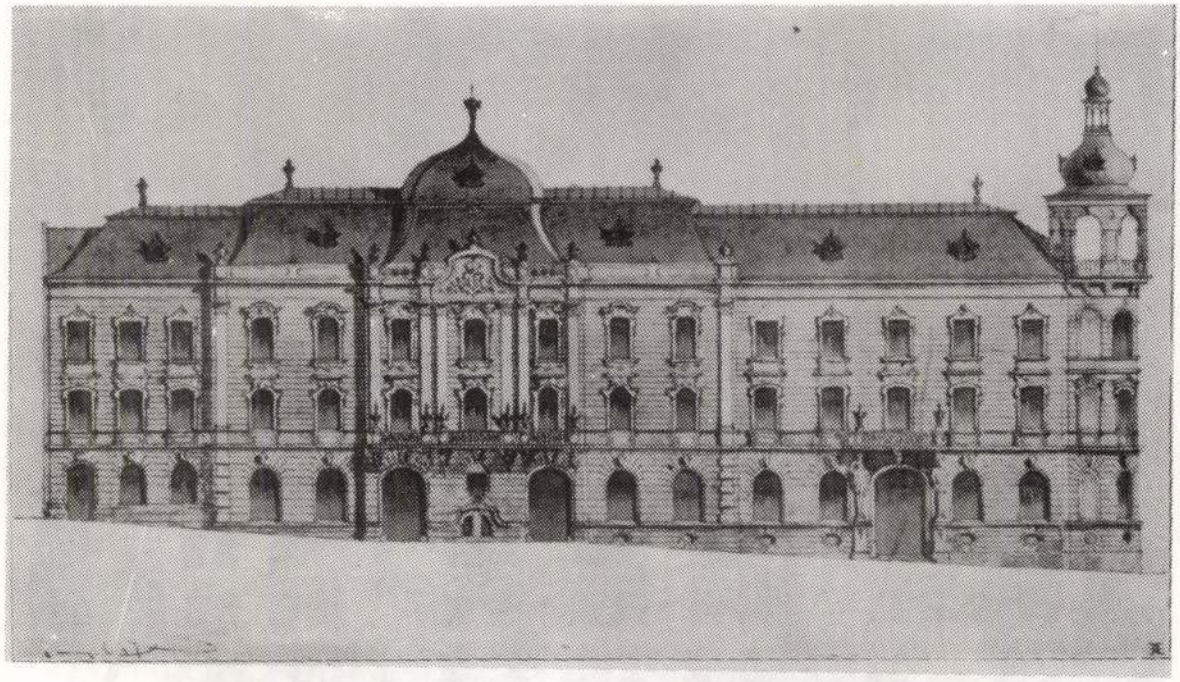

11. Pártos Gyula: A pozsonyi posta és távírda épületének I. díjas pályázati terve (1902)

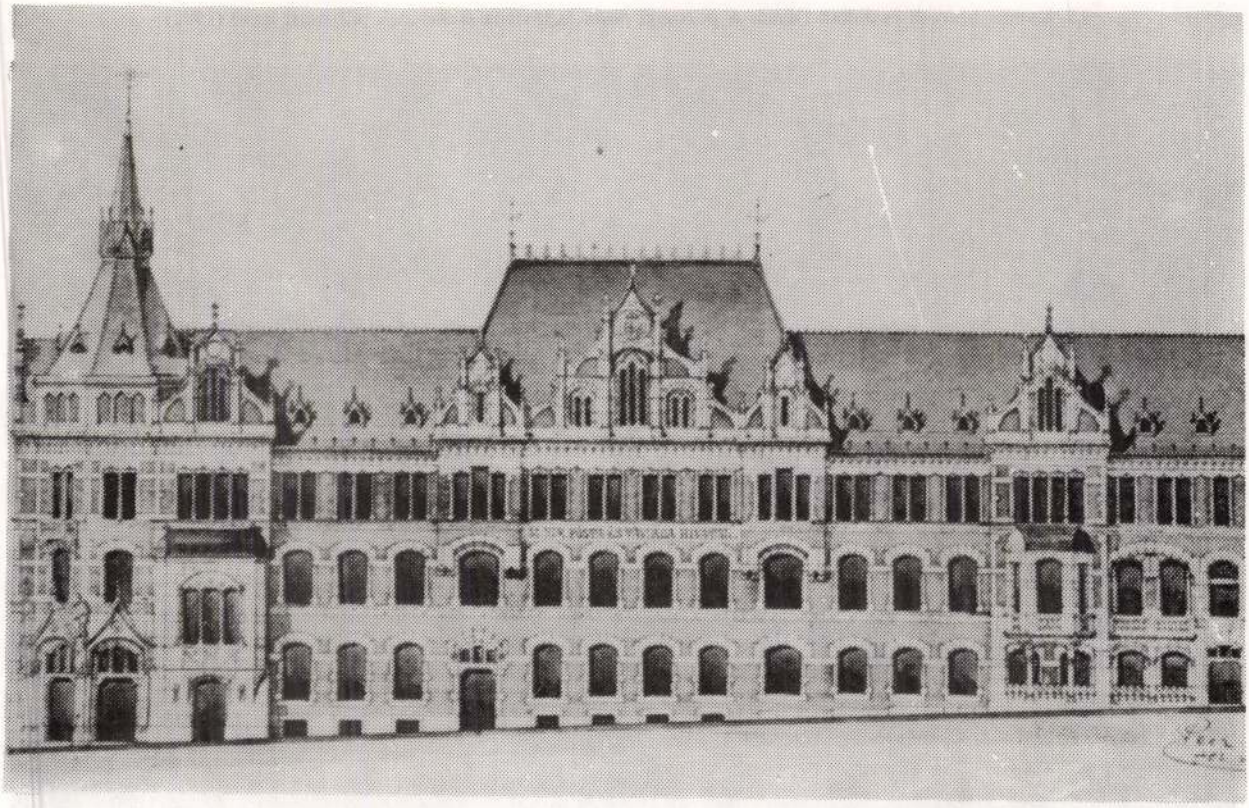

12. Pecz Samu: A pozsonyi posta és távírda épületének II. díjas pályázati terve — főhomlokzat (1902)

épülettervező Vállalat belsőépítész szakmérnökénél.

— 1956-ban kerültem a KÖZTI-hez, s azóta, pár évet leszámítva, ezzel az épülettel foglalkozom. Amikor 1958 végén kormányzatunk úgy döntött, hogy a volt királyi palotát kulturális intézmények számára kell átalakítani, a kezdeti ütemezés szerint először a legmostohább körülmények között lévő nemzeti könyvtárat akarták befejezni. Az első teljes kiviteli tervet *Havassy Pál* építész-tervezővel együtt készítettük el. A könyvtár külső stílusa adva volt, az épület eklektikus barokk homlokzatát meghagytuk eredeti formájában. Belső építészeti átalakítása és berendezése viszont már teljes mértékben a korszerű könyvtári igényeknek megfelelően történt. A Budavári Palota épületei közül a könyvtár tervezése okozta a legtöbb nehézséget. Az F épület, a maga 250 ezer légköbméterével az ország legnagyobb középülete. Az építkezés lelassult, s néhány „takarékossági hullám" is elérte a könyvtárat. Az átadási határidő gyakori eltolódásával minden egyes tervet újra és újra át kellett értékelnünk. Az alapterv nem változott ugyan, de két-három alkalommal — műszaki, könyvtártechnológiai és esztétikai okokból — szükség volt korszerűsítésre.

— A korabeli berendezések közül nem maradt meg semmi?

— A főbejárati előcsarnok és a VI. szint közötti háromkarú díszlépcsőnek, az úgynevezett diplomatalépcsőnek épen maradt 17 fokát kiegészítjük és visszaállítjuk eredeti formájára. A főbejárattal szemben újból látható lesz Fadrusz János, carrarai márványból készített, két Atlasz szobra. Az építkezés idején a bejárat három gyönyörű kovácsoltvas rácsozatából eltűnt az egyik, a másik kettő eredeti helyére fog kerülni.

A könyvtár belsejének ma még csak körvonalai látszanak. De egy kis fantáziával, no és az alaprajz segítségével elképzelhetjük, mit hol találunk, ha minden együtt lesz. A főbejárat az Oroszlán-udvarról nyílik. Az V. szinten lehet csupán érzékelni a hatalmas épület belső konstrukcióját. A VI. szinten különgyűjtemények és kiállítások, a galérián hangszigetelt zenehallgató fülkék fogadják majd a látogatókat. A következő két emeleten vannak a nagy olvasótermek (derült időben természetes fény mellett lehet olvasni). A IX. — legfelső — szint kiemelkedik az épületből: a klubot, a büfét és a klímagépházat foglalja magába. A IV. emelet a könyvtári feldolgozásé. A teher- és postaforgalom a III. szinten, a Csikós-udvar felől nyíló kapun át bonyolódik. Innen indulnak a szolgálati lépcsők és a felvonók. Egy emelettel lejjebb van a könyvtár „üzemi" szintje: nagy fotólabor, könyvkötészet, sokszorosító üzem és a Telelift saját gépháza található itt. Az első szinten gépházak, a Várhegybe beépített félemeleten pedig raktárak vannak.

Az épület fele klimatizálva van, a raktárakban optimális hőmérséklet és páratartalom biztosítható. A bútorok modernek, kényelmesek, a fémpolcok könnyen állíthatók és leszerelhetők. Véleményem szerint, az OSZK Európa egyik legkorszerűbb nemzeti könyvtára lesz.

Könyvtárakra pedig szükség van!

A riport utolsó állomása a Művelődésügyi Minisztérium. *Sárdy Péter*, a könyvtári osztály helyettes vezetője is bizakodik. Talán még fogadást is kötne arra, hogy jövőre át fogják adni az OSZK új épületét. De vajon még meddig tudja tárolni rohamosan gyarapodó állományát?

— Voltak, akik azt állították, hogy mire a könyvtár felköltözik a Várba, már ki is nőtte az épületet. Ez azért túlzás. Szerintem az ezredfordulóig nem lesz raktározási problémája. Okulva a külföldi könyvtárak tapasztalataiból, azokat a régi hírlapokat, amelyeket az olvasók úgyis csak mikrofilmen tanulmányozhatnak, fokozatosan ki lehetne telepíteni külső raktárakba. Rengeteg hely felszabadulna így.

— Az OSZK építési kálváriája mennyire jellemző könyvtáraink helyzetére?

— Sajnos, általános jelenség nálunk, hogy a beruházási keretek elosztásakor a könyvtáraknak legtöbbször csak a sor vége felé jut hely. Az az érzésem, hogy amikor a hetvenes évek elején és közepén a beruházási lehetőségek a mainál lényegesen kedvezőbbek voltak, egyéb művelődési intézmények sok esetben előnyt élveztek a könyvtárakkal szemben. Mire sor került volna a könyvtárak építésére és rendbehozására, addigra elfogyott a pénz. Pedig könyvtárakra igenis szükség van. Méghozzá sok nagy, gazdag könyvtárra. Most néhány évig valószínűleg nem számíthatunk jelentősebb előrelépésre. Különösen Budapesten nem, ahol más területeken, ágazatokban is rendkívül komoly gondok vannak.

Az országban a főváros könyvtári ellátottsága a legrosszabb. Az OSZK megnyitásával sokat javul a helyzet, hiszen majdnem megkétszereződik az olvasói férőhelyek száma. Örüljünk tehát, hogy nemzeti könyvtárunk sorsa végre rendeződött, de közben ne feledkezzünk el a többi súlyos, égető könyvtárproblémáról sem. Gondoljunk csak a metró építése miatt kissé „megroggyant" Egyetemi Könyvtárra vagy az Orvostudományi Egyetem kicsire méretezett könyvtárára, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár túlzsúfolt központjára. Ha ezeknek az épületeknek is megoldódna a nehéz helyzete, akkor talán elérnénk az európai fővárosok átlagos szintjét. Mert most, bizony, még jócskán e szint alatt vagyunk...

Az Ybl-szárny

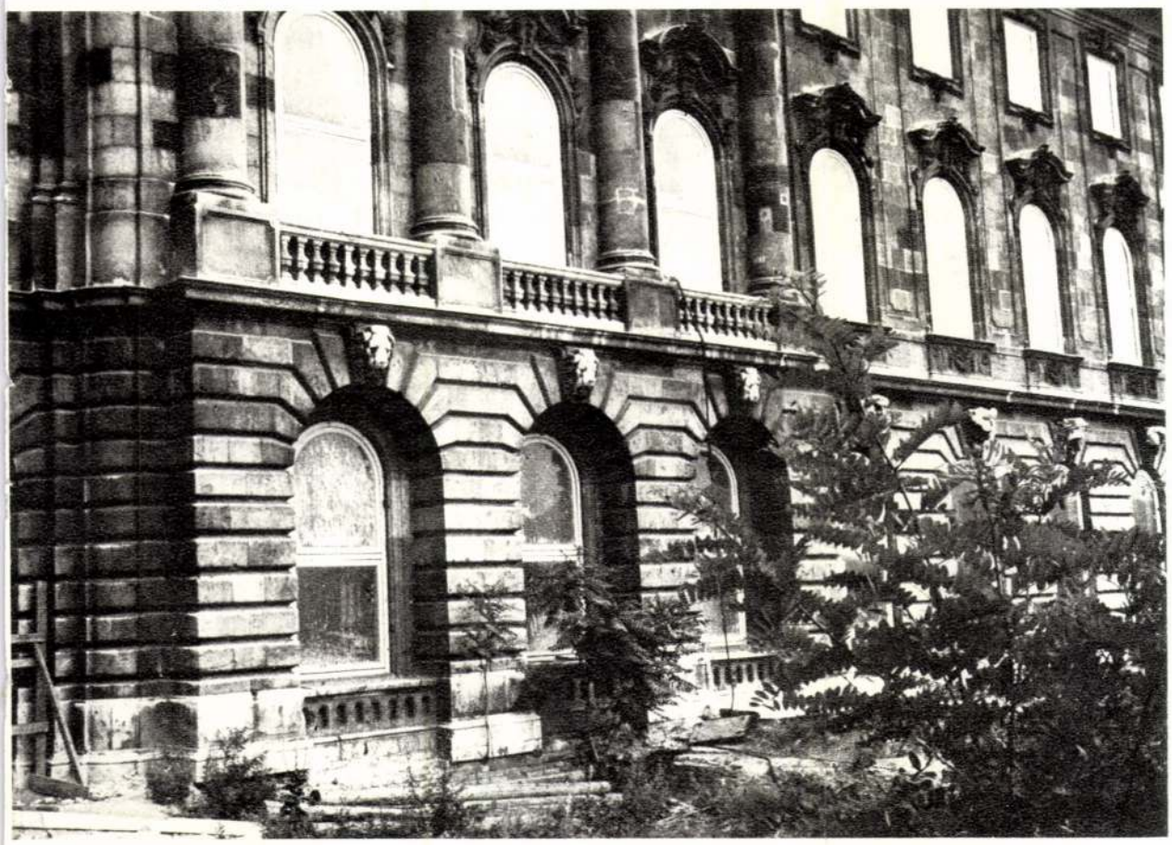

DR. HÉBERGER KÁROLY

A Műegyetemi Könyvtár

PECZ SAMU

Az 1848. május 9-én alapított Műegyetemi Könyvtár mai épülete 1909-ben készült el Pecz Samu tervei alapján, aki korának építészeti felfogása szerint elkülönítette a raktári, az olvasói és a feldolgozói munkatereket. Ma már a megváltozott igányek másfajta elosztást, arányt követelnek meg egy korszerű könyvtártól. Hatalmas, szabadpolcos terek adnak ízelítőt a könyvtár gazdagságából, és segítenek a tájékozódásban, választásban. A Műegyetemi Könyvtár fejlesztése során ezt a szempontot tartották szem előtt a szakemberek, az állomány gyarapításával együtt járt az a törekvés, hogy a könyvek, folyóiratok minél könnyebben hozzáférhetők legyenek. Ehhez, persze, hely kellett.

Belső átalakításokkal sikerült elérni, hogy a nagy olvasóteremben 1500 kötet lexikont és szótárt, a tájékoztató helyiségekben 12 000 kötet szakmai, tájékoztatási anyagot helyezhettünk el. A kölcsönző mellett 8 000 kötet szépirodalmi és 600 kötet társadalomtudományi mű található. Az épület adottságai miatt így is csak a teljes állomány 4,8 százaléka található szabadpolcon. Előnyös viszont, hogy a folyóirat-olvasó-teremben a folyóirat-állomány kurrens füzetei állandóan az érdeklődők rendelkezésére állnak. A beérkező új könyvekről természetesen értesítjük az érdekelt tanszékeket, és az új műveket folyamatosan bemutatjuk.

Majd minden könyvtár előbb-utóbb kinövi „ruháját", saját, eredeti épületét. Szerencsére a tervező gondolt a fejlesztésre is. Az épület raktári szárnyának tartóoszlopait úgy tervezte, hogy azokra további hat szintet lehessen még ráépíteni. Az eredetileg tervbe vett tizenkét szintes raktári szárnyat ugyanis 1909-ben nem tudták felépíteni. Az ok nagyon kézenfekvő és nagyon prózai: nem volt elég pénz a megvalósításra, ez a terv a „beruházási keretek elégtelensége miatt" csak terv maradt. Több mint egy fél évszázad eltelte után, 1967-ben azonban több variánsban is elkészültek a raktári szárny emeletráépítésének építészeti tervei. Volt egy hat-, egy háromszintes ráépítési variáció, ezek alkalmazkodtak az épület eredeti stílusához, valamint volt egy, a modern stílusiskola jegyében fogant négyszintes terv is. Az elkészült terveket élesen bírálták, végül egyiket sem fogadták el. A hatszintes ráépítés tömeghatását városképi szempontból kifogásolták, a háromszintest gyakorlati szempontból, ugyanis a három szint csak rövid időre segítene a raktározási gondokon, a modern változatot pedig esztétikai megfontolásból vetették el.

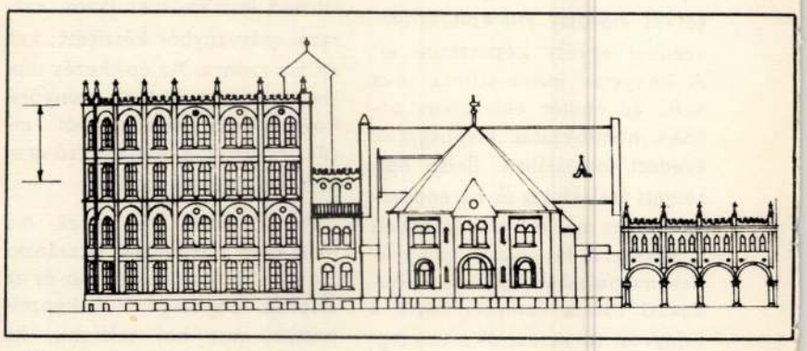

A háromszintes emeletráépítés terve

Érdekes, hogy ezután is számos terv készült a gondok enyhítésére. Az egyik a raktári szárny patkó alakú körülépítésével és csupán egy szint ráépítésével szándékozta a raktárbővítés kérdését megoldani. Ez ellen is esztétikai kifogások merültek föl. A könyvtári munkahelyek bővítése és kutatótermek létesítése is szerepelt a tervekben. Készült terv például az eredeti könyvtárépülethez csatlakozó toldalék épületek emelésére, és külön toronyraktári terv is készült. Ezek azonban már az egyetem területének sűrű beépítettsége miatt sem voltak megvalósíthatók. Az említett fejlesztési tervek elvetése miatt más megoldásokat kellett keresni.

A szakirodalomból szereztünk tudomást a mozgatható polcos, ún. tömör raktárakról. Ezeknél a raktári kapacitás a hagyományos polcozat többszöröse. Először csak egy tömör

Szoborcsoport a könyvtár előterében a két háború között

Az újjáalakított kölcsönzőtér

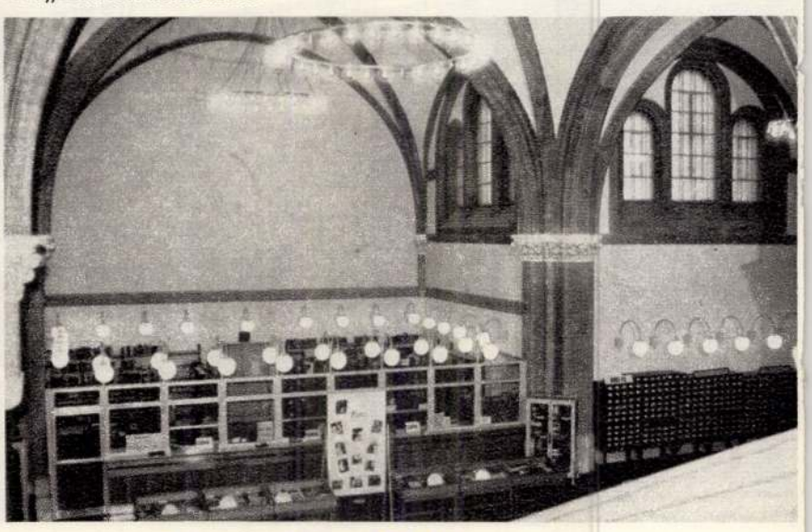

Budapest 1982/9

A nagy olvasóteremnek a háborúban megsemmisült freskója

azonban esetlegesek, nem számottevők.

A tájékoztatási rendszerben országos feladatokat is ellát a könyvtár. Itt szerkesztik és adják ki a külföldi és a hazai műszaki felsőoktatás irodalmát folyamatosan feltáró referáló lapot, továbbá a magyar műszaki egyetemeken elfogadott doktori disszertációk jegyzékét. Kiadványsorozataink is fontos, hézagpótló információkat tartalmaznak. A *Műszaki Tudománytörténeti Kiadványok* című sorozatnak eddig huszonhat, a *Tudományos Műszaki Bibliográfiák* címűnek tizenöt kötete jelent meg.

A szakirodalmi kiadványok mennyiségi növekedése és szerteágazó jellege, továbbá az az igény, hogy a mérnök tartson lépést a tudománnyal, szükségessé tette a műegyetemi képzésben egy új tantárgy, a szakirodalmi ismeretek oktatásának a bevezetését. Az első évfolyamon a könyvtárhasználattal ismerkednek meg a hallgatók. A felső évfolyamokon folyik a szakirodalom kutatásának az oktatása. Ezt a könyvtár mérnök tájékoztatói végzik. Munkájuk nem öncélú, hanem kapcsolódik a hallgatók valamilyen tanulmányi kötelezettségéhez (évközi feladat, tudományos diákköri téma, szakdolgozat, diplomaterv). Az egyetemi oktatást segítik a *Szakirodalom-kutatás segédkönyvei* című sorozat kötetei. A hét kötetben tízezer szakirodalmi forrásanyag adatai találhatók. Folyamatosan gyűjtjük és kiegészítéseinkben ki is adjuk az újabb enciklopédiák, lexikonok stb. adatait. A könyvtárban ugyan nem folynak számítógépes szolgáltatások, de az olvasókkal ismertetik minden korszerű megoldás lehetőségeit, feltételeit.

A könyvtár feladatai közé tartozik az egyetem politikai, esztétikai és kulturális nevelőmunkájának a támogatása is. Ennek keretében többek között kiállításokat rendeznek a könyvtár dolgozói. Ezeken nagy alkotókra, érdekes, az emberiség értékeit gyarapító könyvekre hívják fel a figyelmet.

A Műegyetemi Könyvtár beiratkozott olvasóinak a száma meghaladja a tizenegyezer főt. Ez örvendetesen nagy szám, összefügg a fiatalok érdeklődésével, tudásvágyával, de szerénytelenség nélkül megállapíthatjuk, a könyvtár kedvező feltételeivel is. Igen sokan veszik igénybe a legegyszerűbb szolgáltatásokat, sokan ülnek be az olvasótermekbe, sokan rendszeresen kölcsönöznek ki könyveket. A kölcsönzés este hat óráig, az olvasótermek este nyolc óráig tartanak nyitva. Sajnos, kevés az olvasótermi férőhely. A nappali hallgatóknak csak a 4,67% tudja igénybe venni egy időben.

A kutatómunka támogatása

A Budapesti Műszaki Egyetem nagy múltú, hatalmas kapacitású kutatási bázis. Az oktatók és kutatók információigényének a kielégítése bonyolult és nehéz feladat. Az értékes könyvtári állomány segít ugyan ennek a feladatnak a megoldásában, de önmagában nem adhat az érdekeltek számára teljes támogatást. Ezért került előtérbe a könyvtárak együttműködése. Ezt a Műegyetemi Könyvtár és az Országos Műszaki Könyvtár között szerződés szabályozza.

A könyvtár szakbibliográfiák összeállításával is támogatja az egyetemi oktató és kutató munkát. Ez meglehetősen népszerű szolgáltatás. Jól működik a szóbeli szaktájékoztatás is, ez a gyakorlott, idegen nyelvet jól ismerő mérnöktájékoztatóknak köszönhető.

Az egyetem tudományos publikációinak a regisztrálását is a könyvtár munkatársai végzik. Az egyetem évkönyveiben szerzői és tárgymutatóval jelenik meg a publikációk bibliográfiája. A Műegyetemi Könyvtárban készültek és készülnek egyes szakfolyóiratok összefoglaló (kumulatív) indexei. A hosszabb időszakot felölelő mutatók nagyon megkönnyítik a szakirodalom használatát. A könyvtár dolgozói közül többen maguk is végeznek kutatómunkát az informatika témakörében. Számottevő és hasznosítható eredmények születtek a szakirodalom szóródásának, a publikációk hivatkozásainak, az állomány összetételének a vizsgálata terén. A könyvtár munkatársai dolgozták fel az egyetem történetét a kétszáz éves jubileum alkalmából.

Nem kétséges, hogy a társadalom fejlődése és a könyvtárak, a könyvtári szolgáltatások fejlettsége és fejlődése között igen szoros a kapcsolat. Az információk átvétele és hasznosítása, a külföldi tapasztalatok és eredmények adaptálása mai helyzetünkben különösen fontos az egész ország számára. Ezért növekszik egyre inkább a könyvtárak, köztük a szakkönyvtárak szerepe.

A könyvtár raktári szárnya jelenleg

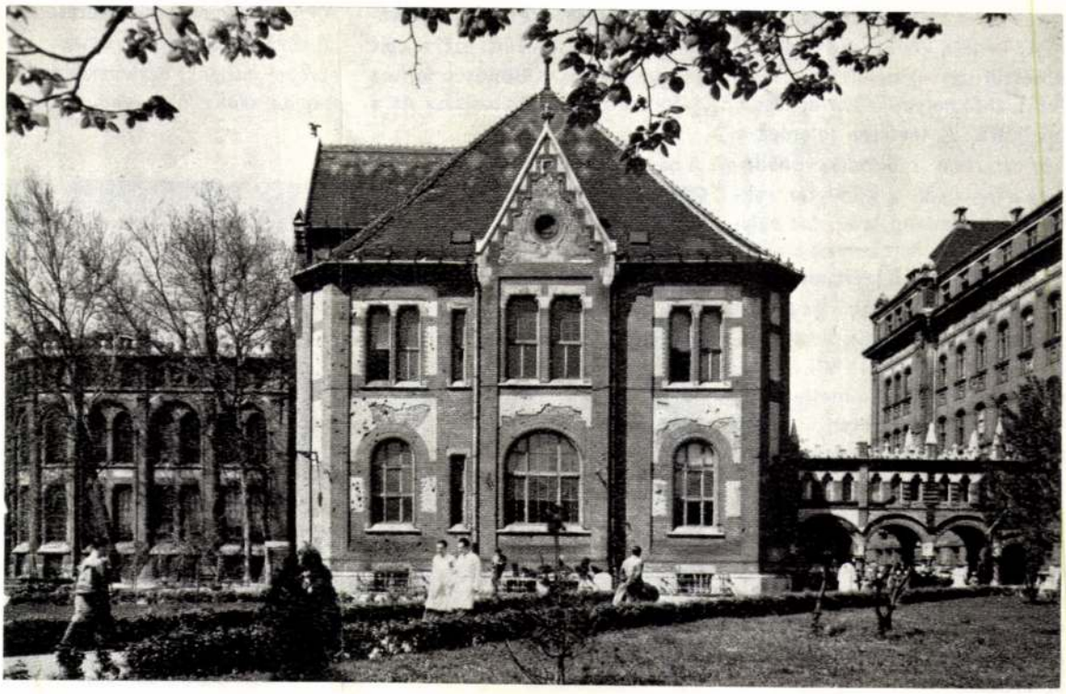

raktárat építettünk, majd a jó tapasztalatok nyomán újabbakat. Ma már öt tömör raktárunk van. A régi raktári polcozat levegősége tette lehetővé a sűrítést. A polcok közé elhelyezett újabb polcsorok révén tetemes raktári kapacitást nyertünk. A polcsűrítéssel és a tömör raktárakkal, anélkül, hogy új épületet kellett volna emelni, 280 000 kötet elhelyezésére szolgáló raktári férőhelyet nyertünk. Meg kell azonban jegyeznem, hogy a beáramló új forrásanyag elhelyezése érdekében 120 000 kötet elavult és fölös művet vontunk ki az állományból.

A rendezések, átalakítások során az is kiderült, hogy a régi épület felújításra szorul. Különösen fontossá vált a villamos vezetékek cseréje, korszerűsítése.

A könyvtárépület rekonstrukciójának első szakasza 1981-ben fejeződött be. A munka során — a műemlékvédelmi és az ergonómiai szempontok érvényesítésével — korszerűsítették a munkaszobákat és az olvasótermeket. Az épület tetőzetét mozaiklapos cserepekkel az eredeti állapotnak megfelelően hozták rendbe. A könyvtárépület aulája korszerű és az épület stílusához igazodó világításával ismét esztétikai látványosság. A 400 m² alapterületű, 230 férőhelyes olvasóterem pedig fővárosunk egyik építészeti nevezetessége.

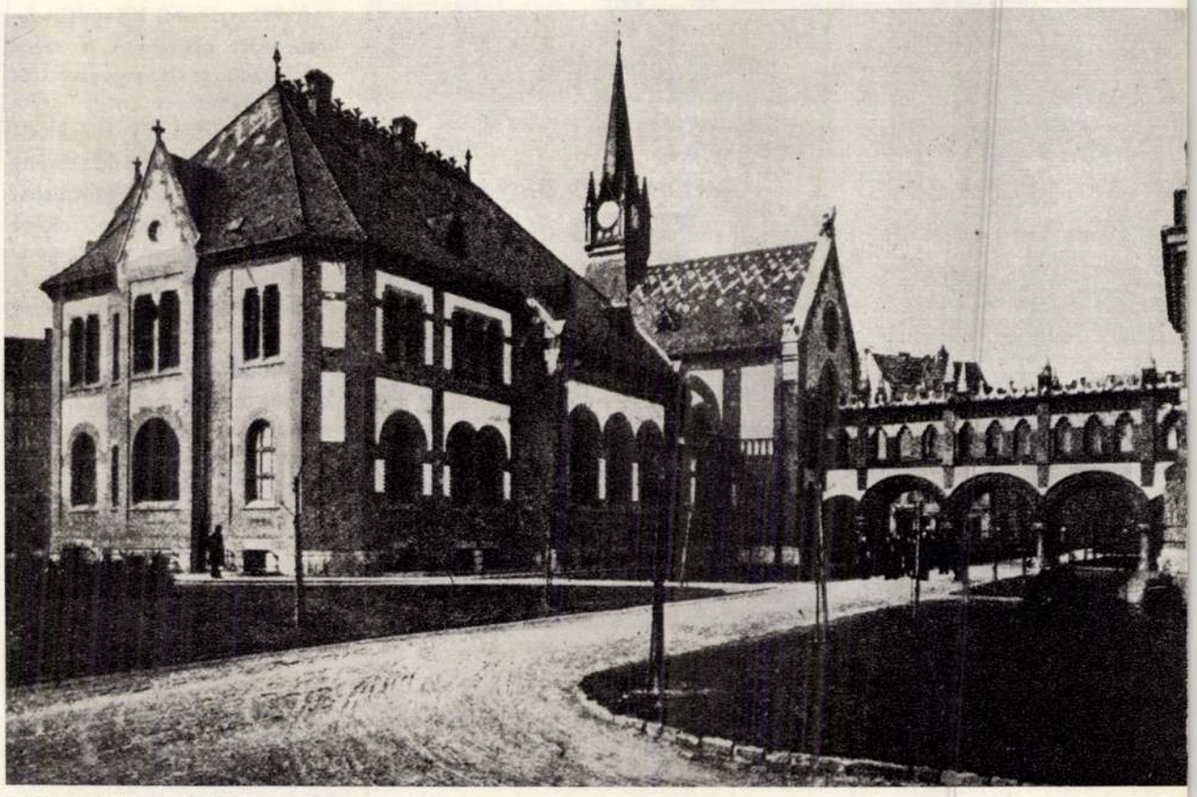

A Központi Könyvtár épülete

A könyvtári szolgáltatások fejlődése

Az ezután következő években elkészül egy új tanulmányi épület is, ahol helyet kap az egyetem levéltára. A levéltár jelenleg a könyvtárban működik, önállósulása egyúttal a könyvtár raktározási gondjain is enyhít valamelyest. A távlati tervek szerint az ELTE Természettudományi Karának és a BME Központi Könyvtárának közös könyvtárépülete fog felépülni a VII. ötéves tervben a Petőfi-híd melletti ún. vásárvárosi területen. Addig azonban, amíg az új épület elkészül, átmeneti intézkedésekre van szükség. Kézenfekvőnek látszik, hogy a régi állomány 60—80 000 kötetét központi tároló raktárban helyezzük el, így, ha nem is könnyen, de ehhez az állományhoz is hozzáférhetnek az érdeklődők.

A könyvtár szolgáltatásainak alapja az értékes állomány. Mindenfajta könyvtár, de különösen egy szakkönyvtár akkor képes megfelelni céljának és feladatának, ha új beszerzéseivel lépést tart a szaktudomány fejlődésével. Sajnos a könyvtárakat beszerzéseik csökkentésére kényszerítette az a világméretű drágulási folyamat, amely kihat a mi munkánkra is. Ennek ellenére a Műegyetemi Könyvtár célja, hogy beszerzéseit az eddigi szinten megtartsa. A főhatóság és az egyetem vezetőinek a támogatásával sikerült ezt a célt megvalósítani. Különösen fontos a folyóiratbázis biztosítása és a nagy értékű könyvsorozatok folyamatos beszerzése.

Az állományépítés fontos eszköze — a vétel mellett — a csere. A könyvtár jelentős nemzetközi kapcsolatait és cserelehetőségeit bizonyítja az a tény, hogy hetvenhat ország kilencszáznegyvennyolc intézményével építettünk ki és tartunk kapcsolatot. Egyetemünk és könyvtárunk kiadványaiért doktori disszertációkat, egyetemi évkönyveket, programokat, valamint szakmai folyóiratokat kapunk cserébe. A külföldről érkező egyetemi kiadványokból állítjuk össze „*Az európai műszaki egyetemek és főiskolák szakosítási rendje*" című kiadványunkat. A sorozat egyes kötetei részletesen feltárják egy-egy ország felsőoktatási rendszerét, s közlik a fontosabb szakok részletes tanterveit. Ezzel is hozzájárulunk a külföldi felsőoktatási eredmények megismertetéséhez, azok hasznosításához.

A nagy olvasóterem az ötvenes években

A Műegyetemi Könyvtár a hetvenes években fejlesztette ki reprográfiai gépparkját. Három xerox automata készíti a másolatokat a szakirodalmi dokumentumokról. Készpénzfizetés ellenében azonnal készülnek másolatok a legújabb folyóiratok számaiból. A másolatok iránti igény nagy, és egyre többen élnek a lehetőséggel. A fokozott igénybevétel elhasználta a gépeket. Ez nemcsak a mi, hanem az egész magyar könyvtárügyre jellemző, súlyos gond. Új gépeket csak tőkés devizáért lehet beszerezni, a devizakorlátozó intézkedések azonban erre vajmi kevés módot adnak. Pedig az információcsere ma már a tudományos fejlődés elengedhetetlen feltétele.

A mikrofilmtechnika robbanásszerű elterjedését jelző jóslatok, prognózisok nem igazolódtak. A könyvtár rendelkezik ugyan mikrofilm és mikrolap (mikrokártya) leolvasó és másoló berendezéssel, az igények

Egy régi Pesti karnevál az Operában

Táncjáték Liszt zenéjére

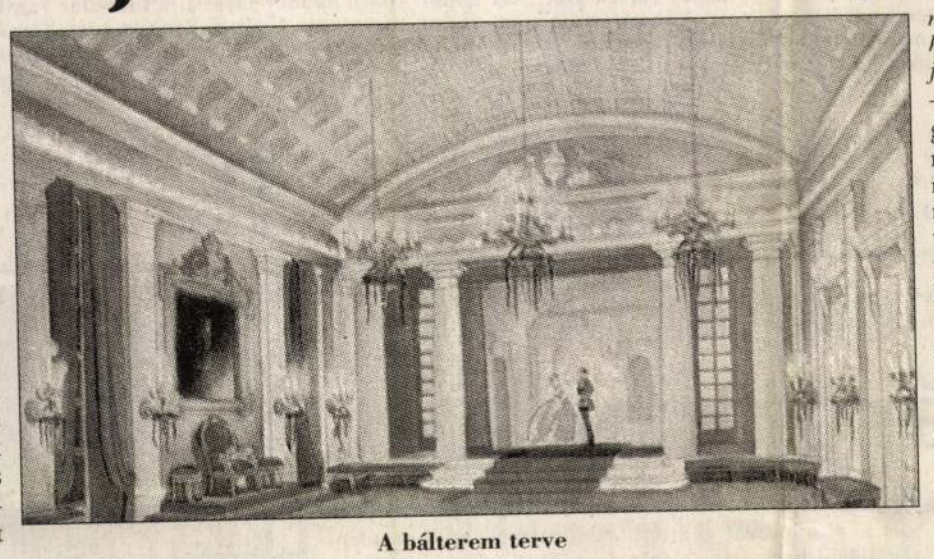

A bálterem terve

A főváros csillogó, fényes báljaitól a legkisebb településig mindenkinek meg volt a maga mulatsága. A polgárság, iparosok, tisztviselők, pedagógusok és főiskolások egymással versengve szervezték a táncvigalmakat. Farsang, karnevál – csipkés, fodros ruhák, hosszú kesztyűk, legyezők, máskor jelmezek, álarcok, tánc, muzsika, *a bál szépe* választás… Káprázatos báltermek vagy gyertyafényes helyi „kaszinók", vendéglők feldíszített termei, kedves órák, emlékek őrzői. Szekrények mélyéből előkerült barnuló fotók, háborúkat átvészelt kedves apróságok, „csecsebecsék", de évtizedek múltán is mesélnek, néha talán túlszépítve az idők, mint a krónikások írják, nagyanyáink, dédanyáink báljai voltak az igaziak, a nagy bálok…

Ilyen fényes, nagy bálat idéz fel az *1930-as Pesti karnevál Liszt Ferenc IX. rapszódiájára alapozva, „megtoldva a II., VI., XI., XIII. rapszódiák kiszakított részleteivel és néhány zongoradarabbal, hogy a korabeli évek magyar–német szellemének hangulatát, versenyét mennél jobban alátámaszthassuk velük"* – írta *Radnai Miklós*, a Magyar Királyi Operaház akkori igazgatója azzal az elhatározással, hogy Liszt nevét, műveit nem nélkülözheti tovább a magyar operaszínpad. A táncjáték 1930-ban készült el, s arról szól, hogy a magyar bálba fiatal pár érkezik Bécsből, s a magyar táncot a bécsi keringő váltja fel, majd az idegen vendégek a csárdást, a magyar táncot is elsajátítják, fellobbanó szerelem közepette. Parádés hajdúk segítik le az érkező vendégekről a bundát, pergő sarkantyút, szalagos topánkák, krinolinok, szikrázó gyémántok, legyezők, atillák, a magyar nemesség sokszázados tánca, a palotás. Szerelem első látásra, sértődés, kibékülés, jókedv, áll a bál, zeng a nóta kivilágos kivirradtig.

Bordy Bella. Szalay Karola.

A táncjáték szereplői
Vajda M. Pál felvételei

Német, francia, angol, és olasz nyelven adták ki a táncjáték bemutatójáról szóló kis képes füzetet. Bevezetőjét *Liszt Ferenc és az Operaház* címmel Radnai Miklós írta.

„Olyan magyar jellemképeket hallok és látok bennök, melyek a szüret, az aratás, a búcsú, a falusi lakodalom soha el nem pusztítható képeivel, eredeti táncaival ajándékozhatják meg a közönséget, megőrizvén egyúttal a népviselet, a népszokás sokszor bizony már kiveszőfélben lévő szépségét is." – hangsúlyozta a táncjáték operaházi bemutatásának jelentőségét.

Schelken Pálma

A bécsi lány

A hadnagy legkisebb húga

Egy jurátus

Egy bálozó lány

A bálanya

Mini műszerbázis Pécs főterén

Idő(járás)jelző házikó

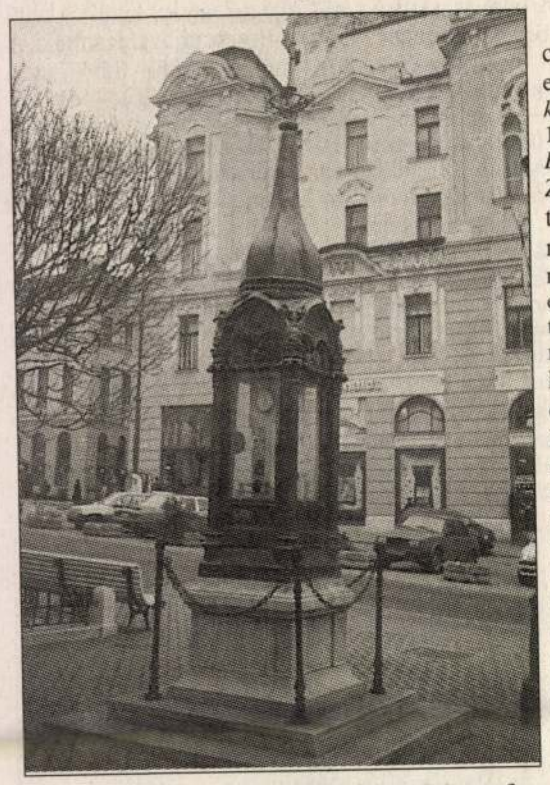

A szép ornamentikájú időjelző házikó megfelelő építészeti környezetben „szolgáltat"

Pécs központi részén, a Széchenyi tér déli csücskénél műszaki-technikai érdekesség látható egy *kőalapzatra épített szép művű (barokkos) fém kis időjelző házikó képében*, amelynek ősét még 1908-ban állította erre a helyszínre a *Mecsek Egyesület*. (A térsarok másik oldalán látható a *Zsolnay-kút*.) Az időjárásjelző kis objektum eredeti műszerezettsége a Lambrect-féle aneroidbarométer és a thermohygrograph volt. Jelenleg légnyomásmérő (barograph), hőmérő ((thermograph) és levegőnedvesség-mérő (hygrograph) szolgáltatásokat nyújt, valamint 10 napra előre jelzi a hőmérséklet várható alakulását, a szépen cizellált, karcsú, kúpos tetőcsúcson „szélkakas" jelzi a mindenkori széljárást. A jövőt illetően azt tervezik, hogy jól leolvasható, folyadékfeltöltésű hőmérőt és barométert is telepítenek ide. Ennek a tervnek a megvalósításához viszont pénz kell, vagyis nemcsak szellemi, hanem elsősorban anyagi – egyéni vagy vállalati – támogatókat keresnek a fejlesztési tervek megvalósításához. Egyébként a mini műszerbázis pontos földrajzi helyzete a Balti-tenger felett 147, 98 méterre, földrajzi szélesség 46 fok 6 perc, a hosszúság 18 fok 13 percnél van. Az időjelző házikót 1991–1996 között két építész „gondozta", ezt követően a *Hevesy György Műszaki Szakközépiskola* vállalta az idő(járás)jelző műszerházikó szakmai „istápolását".

V. László Gyula
(A szerző felvétele)

Tavaszváró

Hosszú és hideg volt a tél, de már nőnek a nappalok, s ettől úgy érezzük, egyszer csak vége lesz a hidegnek. Tombol az influenza, a hókupacok még ott terpeszkednek a Dunát övező rakpartokon, a mellékutcák szélein. Mégis, éled a város, kezdődnek a tavaszt idéző bemutatók, rendezvények. Bár alig hisszük el, hogy néhány hét múlva könnyű kosztümben szaladgálhatunk az utcán, a divatszakemberek már kínálják a közeledő tavasz-nyár divatját mindenkinek, akit érdekel.

A jövő héten, február 23-án a Budapesti Vásárközpontban megnyílik a hagyományos Budapesti Divatnapok rendezvény, s február 25-ig a vásárváros A, D és K pavilonjában a hazai divatcégek óriási árubemutatóját tekintheti meg a nagyközönség. A Budapesti Kongresszusi Központban pedig – ugyanezen a hét végén – február 22-én kezdődik a Divatfórum, amelyen a fodrászok és kozmetikusok munkájának titkait lehet ellesni. Szombaton és vasárnap – február 22-én és 23-án – a legnevesebb hazai és külföldi figarók mutatják be az új hajvágási technikákat, a kozmetikusok kipróbálják a legújabb krémeket, zseléket és gépeket, amelyekkel állítólag még szebbé lehet majd tenni a nőket.

A sok szép ruha, az új sminkkellékek és szépészeti eljárások feltehetően népes közönséget vonzanak a bemutatókra. Nem csak a szépülni vágyó asszonyokat s férjeiket, hanem azokat a szakembereket, akik a divat valamely ágával kapcsolatban vannak. A divat az egyik legnagyobb üzlet a világon. Számtalan olyan területe van, amelyet a nagyközönség talán nem is ismer, s e szakmák művelői is bemutatkoznak ezeken a nagyszabású prezentációkon. Ruhák, textilek, új szabásvonalak, cipők és kellékek mutatják be az új divatirányzatokat – s ezek megismerése gyártóknak és kereskedőknek is hasznára válik.

(r. j.)

DUNA
TELEVÍZIÓ

MARATONI HANGVERSENY A DUNA TELEVÍZIÓÉRT!

KOMOLYZENEI GÁLA
a ZENEAKADÉMIA NAGYTERMÉBEN
1997. február 20-án este fél 8 órakor

1997. március 31-én, húsvéthétfőn – a magyar televíziózásban páratlan módon – a Duna Televízió déli 12 órától műsorzárásig klasszikus és népzenei műsorral jelentkezik. Ennek során kerül sugárzásra a Zeneakadémián megrendezett Gálakoncert felvétele is.

A sokszínű programban fellépnek:
BAZSINKA JÓZSEF, BUDAI LÍVIA, GÁBOR JÓZSEF, HERCZ PÉTER, HLAVACSEK TIHAMÉR, JANDÓ JENŐ, KIRÁLY CSABA, KIRKÓSA JÚLIA, MATÚZ ISTVÁN, MILLER LAJOS, MOCSÁRI KÁROLY, MÜLLER BEÁTA, ORAVECZ GYÖRGY, PERÉNYI ESZTER, SEBESTYÉN MÁRTA, VARNUS XAVER,

a BARTÓK VONÓSNÉGYES,

a CLARSIX KLARINÉTEGYÜTTES,
művészeti vezető: Balogh József,

a LISZT FERENC KAMARAZENEKAR,
hangversenymester: Rolla János,

a GYŐRI LEÁNYKAR,
vezényel: Szabó Miklós,

a PRO MUSICA LEÁNYKAR,
vezényel: Szabó Dénes,

a MAGYAR ÁLLAMI HANGVERSENYZENEKAR,
vezényel:
KOCSIS ZOLTÁN és KOVÁCS JÁNOS

Jegyek:
a Nemzeti Filharmónia jegypénztárában (V., Vörösmarty tér 1.),
a Zeneakadémia jegypénztárában (VI., Liszt Ferenc tér 8.)
kaphatók.

Szombati Magazin
Magyar Nemzet
1997. február 15.

ÉRDEKESSÉGEK
Pesti Karnevál
Fényes bált idéz fel az 1930-as Pesti Karnevál Liszt Ferenc IX. rapszódiájára alapozva, „megtoldva a II., VI., XI., XIII. rapszódiák kiszakított részleteivel és néhány zongoradarabbal, hogy a korabeli évek magyar–német szellemének hangulatát, versenyét mennél jobban alátesthessük velük."
II. OLDAL

ÉRTÉKEINK
Mentsük meg
A váci kálvária tizennégy stációképe eredetileg fából készült, 1934-ben cserélték műkőből öntöttekre. Két fiatalember mindegyiket tönkretette 1994. október 23-án. Kalapáccsal verték szét. Azt hallottam Vácott, máig nem tudni, volt-e büntetés, van-e ítélet, történt-e kártérítés?
III. OLDAL

KIKAPCSOLÓDÁS
Bűnbeesés után
A Játékszín, a Teréz körúton bemutatóra készül, Ungvári Tamás fordításában a darab kamaraváltozatát viszik színre Balázsovits Lajos instrukciói alapján. A férfi főszerepet Lukács Sándor játssza, a filmsztár szerepére Nyertes Zsuzsát kérte fel a rendező. A premier dátuma február 28.
IV. OLDAL

CSALÁD
Polgári étterem
Elegáns terítés, kifogástalan tálalás, érdekes, ízes ételek. Ez az Anno a Belvárosban. Létrehozói polgári éttermet alakítottak ki, számítva a banknegyedben dolgozókra, az ügyfelekre, akik errefelé járnak. Az étlap összeállítása az Oscar-díjas séf, Bodó Ferenc privilégiuma. A hét végén délben nyitnak.
VII. OLDAL

„Egyetlen óriási terem, amelyben mozgalmas élet zajlik"

Százéves a Vásárcsarnok

Európa talán legszebb vásárcsarnoka. Lenyűgözött a tisztaság, a rend és a kereskedelmi kultúra – írták újbóli megnyitása, 1994. szeptembere után az elégedett vásárlók a Vámház körúti Nagyvásárcsarnok emlékkönyvébe. A sétáló, nézelődő és vásárló tömegben, szinte mindig hallani idegen szót, a külföldiek is szívesen látogatnak ide. Fényképek sora örökítette meg, amint az egyik árusnál Margaret *Thatcher* angol miniszterelnök asszony fokhagymakoszorút vásárolt, de meglátogatta a csarnokot George *Bush* amerikai elnök is. Nemrégiben Jacques *Chirac* francia köztársasági elnök tekintette meg a zsibongó piacot.

Pesten sok a pénz, a János-napi vásáron, Budán ha a szüret sikerül – tartotta a múlt századi mondás –, amikor a polgáriasodó nagyvárosban még évente négyszer, márciusban József, júniusban Medárd, augusztusban János és novemberben Lipót napján egy, sőt *két hétig is elhúzódó látványos kirakodóvásárt tartottak az Újpiacon*, ma Erzsébet téren. A rendszeres keddi és pénteki heti piacon a főváros lakói a családi konyha beszerzéseit bonyolították, vásárolták meg a főznivalót. Volt külön baromfipiac, halpiac, szénapiac. A Vámház környékén a Duna menti rakpartra érkeztek a falusi szekerek, az uszályok, zöldségesek, tojásárusok kínálták itt portékájukat. Az amúgy is forgalmas Váci utca déli része tele volt sátorokkal, bódékkal.

A XIX. század végi Budapesten, Európa leggyorsabban növekvő nagyvárosában *három évtized alatt majd háromszorosára nőtt a lakosság*. Viszonylag olcsó, és bőségesen kapható az élelem, sok tekintetben Magyarország a Monarchia éléstára volt. A gondolat, hogy az utcákon a tisztátalan földön, egészségtelen körülmények között történő élelmiszer-árusítást megszüntessék, mert időnként kolerajárvány pusztított, már az 1860-as években felmerült. A Közélelmezés Bizottság döntött úgy, hogy a Londonban, Párizsban, Bécsben és másutt ekkorra már megépült hatalmas fedett vásárcsarnokok mintájára, az élelmiszerek nagybani értékesítésére szükség van központi vásárcsarnokra, a hagyományos piacok helyett a kiskereskedőknek kerületi csarnokokat kell emelni.

Harangzúgás, örömujjongás köszöntötte 1896. január első napján a millenniumi ünnepségek sorozatát, az előtte soha nem tapasztalt közintézményi és házépítési lázat. Elkészült az Iparművészeti Múzeum, felépült a Műcsarnok, kialakult a Városligetig vezető, lakópalotáktól övezte Sugárút. Budapest nagykorúvá vált, kinőtte a városfallal övezett Belvárost, északra és délre továbbterjeszkedett a Duna íve mentén. A Vámház körúton a régi piac helyén már épült a *24 ezer négyzetméter területű I. számú Vásárcsarnok* és további csarnok a *Rákóczi téren, az István* – ma Klauzál téren, *a Hunyady téren és a Hold utcában*. Elsődleges szempont volt, hogy a közutakon könnyen megközelíthetők legyenek, megfelelően tudják majd fogadni, raktározni a beérkező árut. A Vámház körúti Vásárcsarnok építésére nemzetközi pályázatot írtak ki, ezt francia és német vállalkozók előtt *Pecz Samu, a kor kiváló magyar építésze nyerte el.*

Az épület szerkezeti felépítésén túl meg kellett oldania, hogy a vasúton és hajón érkező szállítmányok egy *120 méter hosszú alagúton át jussanak be az épület belsejébe*, ne zavarják a szűk utca forgalmát. A földmunkákat 1894 júniusában kezdték el és 1896 júliusára elkészült az épület. Már csak a belső munkák voltak hátra, amikor tisztázatlan körülmények között *tűz ütött ki, az épület leégett*. Az öt budapesti Vásárcsarnok kapuit végül is ünnepélyes keretek között Bánffy Dezső miniszterelnök avatóbeszéde után, *1897. február 15-én egyszerre tárták ki a nagyközönség előtt.*

Drasche téglagyár hidraulikus kézisajtolóval gyártott téglájával burkolták, a falmezőket *Zsolnay-mázas kerámia* díszíti és ugyancsak színes mázas cseréppel fedték be a két tornyot. Az épület belsejét az akkoriban ipari újdonságnak számító hatalmas ívű acélszerkezetek tartják, ezeket a Schlick vasöntöde gyártotta. A lakatosmunkákat Svadló Ferenc és Jungfer Gyula készítette. A megnyitóra többezres tömeg gyűlt össze, s láthatták, amint az első tehervonat ünnepélyesen berobogott az épületbe. 1897-ben még csak 283 ezer mázsa árut szállítottak a csarnokba, de 15 év alatt

A Nagycsarnok ma

A Vámház körúti Nagyvásárcsarnok ünnepélyes megnyitása 1897-ben

A legalsó szinten a diszkont előtt sziklakert és szökőkút

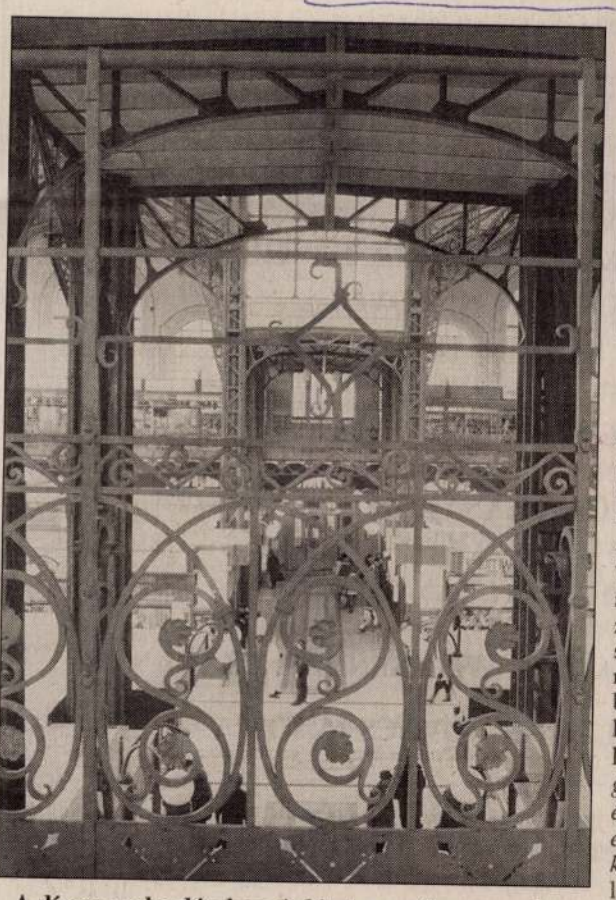

A díszes vaskorlátokon át látni az egész csarnokot

ni, hogy idejöjjenek, amoda ne menjenek, mint ez a hajdani Dunaparton szokásos volt. Hagyni kell a vevőket, a maguk tetszésére hadd nézegessenek végig mindent, azután vásároljanak, ahol nekik legjobban megtetszik. Kegyes csalfaság, ha a nyájas kofa ártatlan tévedésből „nagyságos asszonynak" szólítja a tekintélyes szakácsnét, mert ez jólesik, és az előzékeny árusnak jövőre is biztosítja a vevőt. A jól táplált szakácsnékkal érkező tollaskalapos nagyságák azután sokáig válogattak az áruk között. A nagyterem hátsó felében tapogatták, emelgették a kukorékoló, kodácsoló, hápogó tyúkot, csirkét, libát, rucát, gyöngytyúkot. A beszámoló szerint a legérdekesebb a halászok telepe volt. *Bugyborékoló kádakban úszkált a hal, a kövér potyka, a harcsa, a kecsege, a compó, a keszeg, az asztalokon pedig roppant nagyságú vizák nyújtóztak. A parasztpiacon dinnye- és káposztahalmok hívogatták a vásárlókat, az uszályokról pedig nyersbőrt, gyapjút, faggyút, repceolajat és dohányt árultak.*

„A vásárcsarnokok vendéglőiben mindig híres konyha volt – írta A has ezeregyéjszakája című novellájában Krúdy Gyula –, *mert a vendéglős frissiben kapta az élelmiszereket. Az új zöldség tavasszal és a kismalac a hideg időjárás beálltával itt jelentkezett először. Minden idénynek megvoltak a maga friss gyönyörűségei, amelyeket okos ember a vásárcsarnoki vendéglőben először üdvözölhetett. A hajnali vásárnyitás miatt itt főztek először útonjáróknak való eledeleket.*

A budapesti vásárcsarnokok köré és a külső kerületekben az évtizedek során újabb és újabb szabadtéri piacok nyíltak, de a Nagyvásárcsarnok mindig a legforgalmasabb, legkedveltebb maradt. Két világháborút is átvészelt, súlyos károsodás, bombatalálat érte, elhasználódtak, elavultak belső terei, gépi berendezései. Elodázhatatlanná lett teljes újjáépítése. Életveszélyessé nyilvánították és *1991. március 2-án bezárták*. Az árusokat ideiglenesen a Dunaparton, a hajdani raktárépületek sorába telepítették ki. A világ legtöbb nagyvárosában eddigre már nyoma sem volt a hasonló régi épületeknek, sorra lebontották őket a városon kívülre száműzték a piacokat.

A főváros vezetősége ekkor úgy döntött: a Vámház körúton továbbra is meg kell őrizni Budapest legnagyobb vásárcsarnokát. *Műemlékké nyilvánították* és nem egészen négy esztendő alatt az eredetivel majdnem azonos külső megjelenéssel kívül és belül teljesen újjávarázsolták. A legkorszerűbb hűtő- szellőztető-, világító- és felvonó-berendezésekkel látták el, korszerűsítették a vízellátását a szennyvízelvezetését, a hulladék elszállítását. A XXI. század piaca épült újjá. Mozgólépcsőkön lehet feljutni az emeletre, ahol csábító illatú étkeket, hidegkonyhai készítményeket kínálnak, de van színpompás virágoskert, az ajándékokon kívül divatos öltözékeket is vásárolhatunk.

Potoczky Júlia
Vajda József felvételei

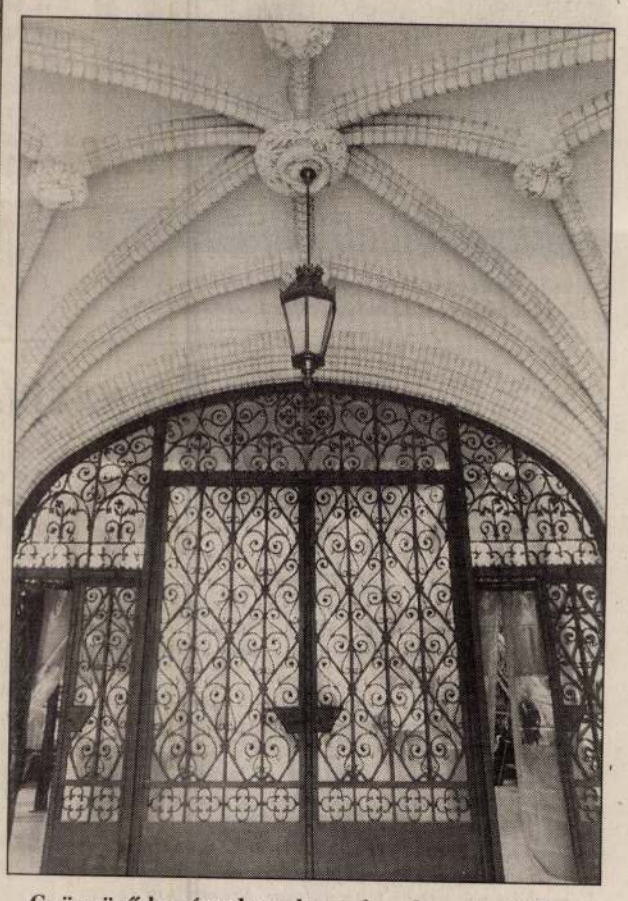

Gyönyörű kovácsoltvas kapu fogadja a betérőket

A Göncöl nem hét lyuk az égen

Más kozmikus táj értelmes lényei bizonyosan nem így neveznék el a mi kedves csillagképünket

Nemrégiben a tündérfekete-tündérfényes esti eget bámulván eszembe jutott gyerekkorom egyik tévhite: a Göncölszekér meg a Nagy Medve ugyanaz a hét csillag. Később rádöbbentettek, hogy a Göncöl csak egy része a Nagy Medvének. Magamtól meg arra jöttem rá, hogy a szekérrúd középső csillaga mellett van egy icike-picikének látszó másik. Vagyis nem hét, hanem nyolc csillagról van szó. Sőt néhány napja egy híres régi távcsövön azt láthattam: a nyolc csillag voltaképpen több mint kilenc.

Ha van könnyen megtalálható csillagkép az égen, akkor az a Nagy Medve. Nem kell mást tenni, mint megkeresni a Göncölszekeret, és a két „hátsó keréktől" hátrafelé, a két „első keréktől" meg lefelé hozzá kell számítani néhány szabad szemmel is látható csillagot. Ne akadjunk fenn azon, hogy a valóságban nincs ilyen medve, és nincs olyan szekér sem, amelyiknek ennyire görbe a rúdja, a négy kereke meg nem páronként egymás mellett, hanem egymás fölött forog az úton. Végtére is az Ikrek csillagkép sem hasonlít igazi testvérekhez, és az Oroszlán sem az állatok királyához. Szóval: a Göncöl „rúdja" csak a farka, a négy „kereke" pedig csupán a tompora a nevezetes medvének *(1. ábra)*. Hogy a Sarkcsillagot is magában foglaló Kis Medve nem a Nagy Medvéhez, hanem a medvetomporhoz hasonlít inkább, és Kisgöncölnek is nevezik? – nos, ez is csak távolról tartozik tárgyunkhoz. Az is inkább csak érdekesség – igaz, tanulságos érdekesség –, hogy a százezer esztendővel ezelőtti emberek másfajta Göncölszekeret láttak ragyogni, és mást látnak majd *(2. ábra)* a százezer évvel ezután élő földlakók is.

A régmúlt századokban, évezredekben a mai októberrel azonos évszakaszban kiváltképpen fényesen ragyogó hét csillagot szinte minden nép másképpen értelmezte – bár a medve- és a szekérmagyarázat a többinél gyakoribb, ilyen-olyan formában nagyon sok mitológiában feltűnik.

„A hasonlóságok – írta századunk elején az etnológus Robert Thurnwald – a csillagok értelmezésében a népek közötti kulturális cserére vezethetők vissza, hiszen a csillagfejtés korántsem egyértelmű, és számtalan variációnak hagy játékteret."

A csodatevő táltos kocsija

A hét csillagot Portugáliától Délkelet-Ázsiáig sok helyütt csónaknak, hajónak, Franciaországtól Amerikáig hosszú nyelű edénynek, merítőkanálnak, Spanyolországban vadászkürtnek, német földön ekének, főleg az

tívum, hogy szalmát szállít. Annak magyarázatára is van epikus hagyományunk, hogy miképpen törött el a rúdja: *a* – Szent Péter (Jézus) ment rajta, nekiütközött a világ kapujának (világ végének); *b* – a szekér szalmát vitt, és valamilyen akadály elől kellett kitérnie (részeg ember, cigánygyerek, farkasok stb.), kátyúba került, megcsavarodott a rúd, felborult a szekér stb."

Más magyarázattal szolgál az éppen száz esztendeje megjelent Magyar mythológiájában Kandra Kabos. Ő egyebeken kívül olyan csallóközi hiedelmet idéz, amely szerint Göncöl titkos dolgokat ismerő, állatokkal, növényekkel beszélni tudó, csodatevő táltos volt, aki görbe rudas kocsin járt. Ezt a kocsit magával vitte az égbe – van olyan mondaváltozat, hogy azért hagyta itt a földi világot, mert amikor eltörött a rúd, senki sem volt hajlandó segíteni neki a javításban. (Ezzel a mondával – kívüle pedig más csillagképeket bemutató mondákkal is – bárki megismerkedhet Budapesten, a népligeti Planetáriumban, a hatalmas kupolában Mátis András műsora mutatja be tanulságosan az égbolt meganynyi csodáját.)

A cseresznyeszemtől hétezer kilométernyire

A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára szerint a köznyelvben legáltalánosabban használt Göncölszekér elnevezés első tagja talán a német Konrad személynévvel, illetőleg annak becéző alakjával, a Künzellel, Günzellel azonos (más összefüggésben már Anonymus leírta Guncil alakban). Nem tudni, miért éppen ez a név került a sok nyelvben szintúgy meglévő szekér második tag elé, mert korántsem szükségszerű, hogy föltegyük a valamiféle Künzelswagen vagy Gunzelswagen (Künzel, Gunzel szekere) alakból való tükörfordítást.

A szaknyelv Ursa Maiornak – rövidítve UMa-nak – mondja a teljes Nagy Medve csillagképet és Göncölszekérnek a „medvetomport". Az utóbbi csillagait pedig arab eredetű nevén, illetőleg az UMa előtt egy-egy görög be-

zépkori tudósok is, hogy voltaképpen hét lyuk a sík Földet beborító kristálykupolán, s e lyukakon kívülről árad be a fény az emberek világába. Ma már tudjuk, hogy a nevezetes jelenség hét – tőlünk és egymástól is óriási távolságokra lévő – hatalmas, a Napnál is nagyobb és fényesebb, 5-10 milliárd éves csillag.

A Megrez és Merak Földtől való távolsága 76, az Aliothé 78, a Phekdáé 80, a Mizaré 88, a Dubhéé 142, a Benetnashé 163 fényév. Ha tudjuk, hogy 1 fényév körülbelül 10 billió kilométer, meg hogy mekkora a Nap, könnyen modellé zsugoríthatjuk a kozmosznak ezt hozzánk képest óriási, önmagához képest elenyészően kicsiny darabkáját. Százmilliárdszoros kicsinyítésben a Nap akkora, mint egy közepes cseresznyeszem. A Föld ehhez viszonyítva alig nagyobb a milliméter tizedrészénél, és másfél méternyi távolságban rója köreit éltető csillagunk

MENNYIRE RAGYOGNAK?

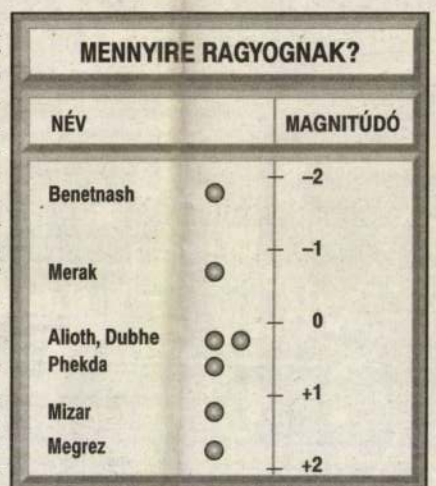

Egy magnitúdónyi különbség két és félszeres valóságos fényességkülönbség. A –2 magnitúdós csillagnál 2,5-szer halványabb a –1 magnitúdós és 6,25-szor halványabb a 0 magnitúdós. A Nap valóságos fényessége +4,5 magnitúdó, tehát sokkal halványabb, mint a Göncölszekér csillagai. (Valamely csillag valóságos fényességén azt értjük, hogy milyen fényesnek látnánk 10 parsec, azaz körülbelül 33 fényév – 330 000 000 000 000 kilométer – távolságból.)

3. ábra NÉPSZABADSÁG-GRAFIKA

A GÖNCÖLSZEKÉR RÉSZE A NAGY MEDVÉNEK

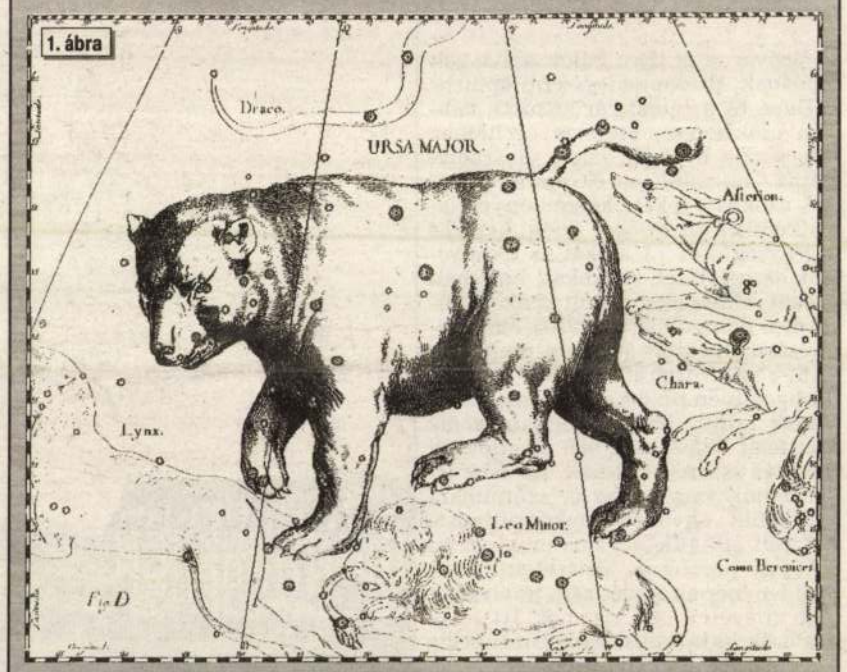

Régi ábrázolásokon tükörfordításban rajzolták a Nagy Medvét és benne a Göncölszekeret. Azért, mert olyan kristálygömbre képzelték rá „kívülről", amelynek felszínét az ember „belülről" nézi. De a valóságban is ilyennek látnánk a csillagképet, ha azt a Földdel ellentétes oldalról, tőlünk 250–300 fényévnyi távolságból néznénk. NÉPSZABADSÁG-GRAFIKA

A CSILLAGKÉPEKNEK IS MEGVAN A MAGUK SORSA

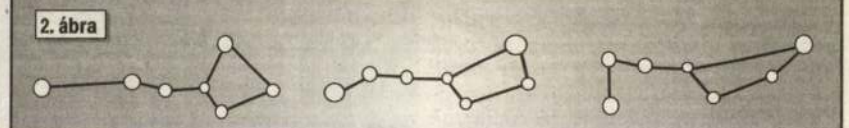

Ilyen volt a Göncölszekér a Földről nézve százezer évvel ezelőtt (balra), ilyen ma (középütt), és ilyen lesz százezer év múlva (jobbra). NÉPSZABADSÁG-GRAFIKA

körül. Nos, a Göncölszekér közeli csillagai – ha modellünk középpontja Magyarország – messzebb vannak Calcuttánál, Washingtonnál és alig közelebb Tokiónál, Johannesburgnál, Buenos Airesnél. Eközben ne feledjük: csillagaink diónál nagyobbak, de alig érik el egy strandlabda méretét, a Nap pedig változatlanul cseresznye nagyságú! Az alfa UMa és az éta UMa e modellben tőlünk kereken 14 ezer és 16 ezer kilométernyire található. És ha nem elég a szédület, jusson eszünkbe: a Göncölszekér csillagai a Földtől

láthatja. A legenda szerint az ókori Rómában csak az lehetett légionárius, aki szabad szemmel is észrevette az Alkort.

A Mizart és a tőle mindössze negyed fényévnyire (2,5 billió kilométernyire) lévő, nála gyengébb fényű, a Napnál azonban kétszerte fényesebb Alkort látszólagos kettős csillagnak mondják a szakemberek, lévén hogy érdemi fizikai közük nincs egymáshoz. Valóságos, a gravitáció erejével egymáshoz kötött kettős egyik tagja viszont maga a Mizar: a társa pedig nem is egy, hanem három, szintén gravitációsan egymáshoz kötött, együttesen a Napnál kétszerte fényesebb csillag.

Máshonnan nem medvének látszik

máshoz. A Göncölszekér csillagai – még a Kisbojtár is! – legalább kétszer fényesebbek a Napnál, vagy másképpen: ha a Nap az Alkor távolságában, tőlünk nem egészen 90 fényévnyire futna égi útján, még annál is halványabbnak látnánk *(3. ábra)*.

Amint már esett róla szó, a Göncölszekér nem „hét lyuk az égen", nem félgömbfelületen fölénk boruló kétdimenziós konstrukció, hanem hét – egy térben létező, egymással érdemi fizikai kapcsolatban nem lévő – önálló csillag kirajzolta látvány. Mégpedig olyan „síklátvány", amelyet valamennyien a Földről nézünk – hogy néhány űrhajós már a Holdról is megtehette ezt, az nem okoz számottevő különbséget. Hasonló, bár az 1. ábránk szerinti módon fordított csillagrajzot látnánk, ha „szemből", a Göncölszekér túloldaláról, a Földtől 240 fényév

Egy templom a Duna partján. Térterápia

„A városoknak ti. nem egy szívük van, mint az embereknek, hanem több, mint a hüllőknek és némely halaknak."

Csáth Géza

A Víziváros is ilyen külön szíve volt Budának, Budapest legszebb épülete: a Duna és a budai Vár közötti, minden időkben mozgalmas területen. Nincs az a hívó jel, amely visszahívhatná – hozzánk, ma élő emberek közé – azokat a fekete, kétkéményes, lapátkerekes gőzösöket (még kevésbé legénységüket ...), azokat az uszályokat, dereglyéket, ladikokat, hajómalmokat, amelyeket a múlt századi Víziváros mozgalmas partvilágát, hevenyészett kikötőit ábrázoló metszeteken, régi fotográfiákon láthatunk! Pedig milyen boldogan, bátran indulnának mind, iránnyal egy második élet felé! Úttalanság van az időkben fordítva is: mai emberek, mi sem jelenhetünk meg ott az ő, számunkra úgy tűnik, egyetlen fényképpillanattal leélt világukban, ama meghitt vízivárosi partokon. Metszetek, korabeli fényképek sajnos nem jelentenek sem útlevelet, sem vízumot. Itt tényleg örök határvonal parancsol, pedig ezt a határt nem őrzi senki sem.

A régi Víziváros egykor olyan külön városrész volt, mint Újlak, Óbuda vagy a Tabán. Ma már a Fő utca, az egykori római limes és a Bem rakpart közé zsugorodott, többé nem lüktet külön város-szívként. Már egy múlt század végi lexikon is ekképpen írja le a Vízivárost:

„Budapest főváros egyik kerülete, a hajdani Zsidóváros, mely a török időkig szabadon állott, a budai pasák azonban kőfallal vették körül, hozzácsatolván Budavárhoz. Itt állottak Mátyás király aklai, istállói, a mostani Lánchíd hídfője táján. Midőn a törökök – sokáig kivárva mohácsi diadaluk után – Budát elfoglalták, porrá égették az egész Vízivárost, midőn pedig a keresztény hadseregek 1686. szeptember 2-án Budát visszafoglalták, az ostrom következtében az egész Víziváros halomra volt lőve, élettelen rom lőn a harci cselekmények során. Ekkor Lipót király főleg horvátokkal és szerbekkel telepítette be a Vízivárost. Folytonos emelkedésnek ugyan nem lendült, de Mária Terézia és II. József regnuma alatt sokat szépült. 1810-ben tűzvész pusztította el a Vízivárost a Tabánnal együtt. 1831-ben pedig a kolera tizedelte meg lakosait. 1838-ban az árvíz végzett rajta pusztító rombolást. A Víziváros most a budai részek legszebb negyede a Duna-parton végig húzódó pompás palotasorral, az alagúttal, a Lánchíddal s a fényesen kiépített Duna-parttal, mely párját ritkítja egész Európában!"

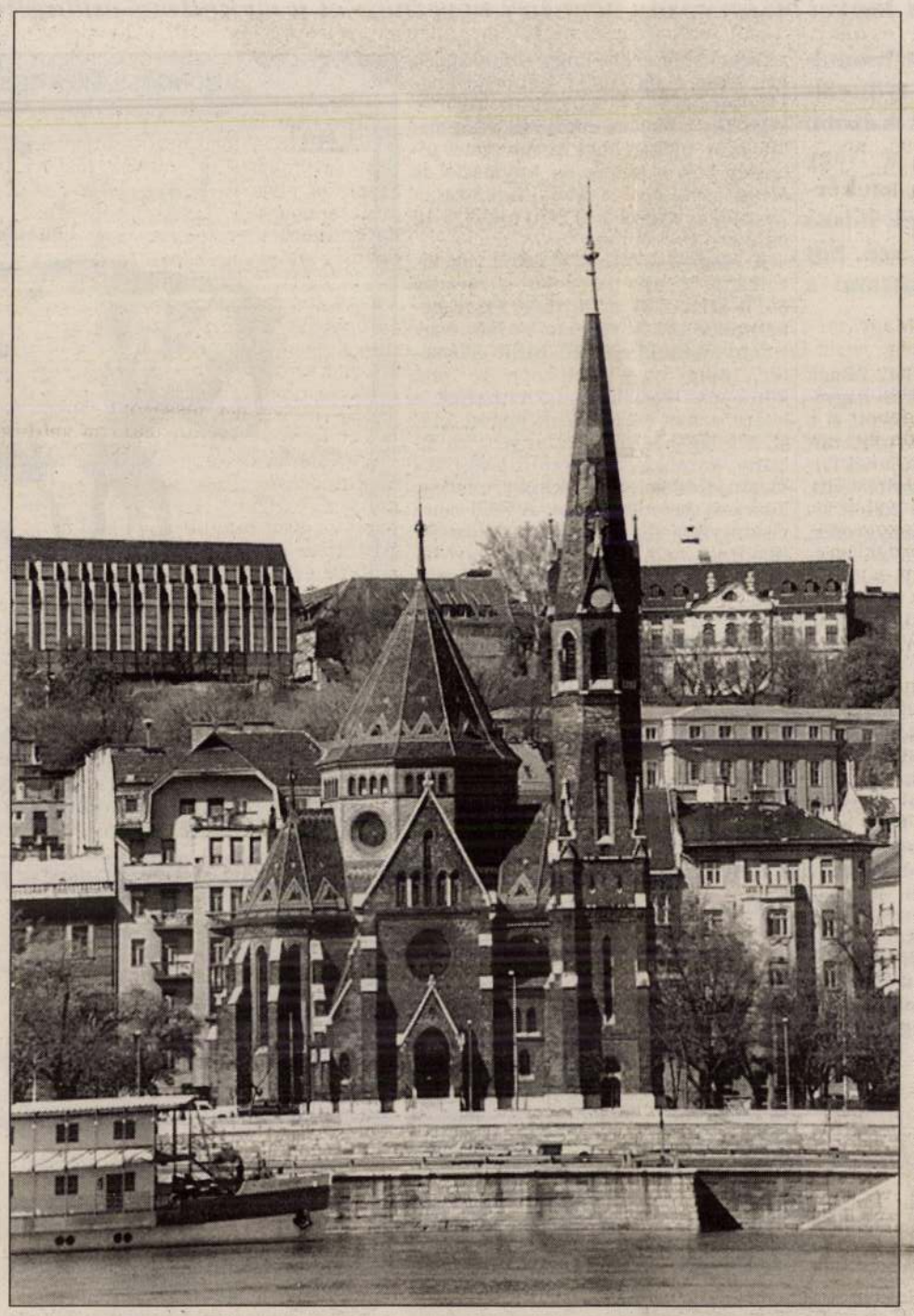

A Víziváros legjelentősebb tere az egykori Bomba vagy Felső Vásár tér (ma Batthyány tér), a Szent Anna-plébániatemplommal. Innen indultak a lóvasutak Óbuda s Zugliget felé, itt állt a rokokó homlokzatú Arany Hajó vendégfogadó, amelyben II. József császár is megszállt 1777-ben. A legenda szerint személyes jelenlétével mentette meg a hirtelen támadt tűzvésztől a vendégfogadót. II. József egyéniségét, személyes bátorságát ismerve, valószínű, hogy közvetlenül részt vett a tűzoltásban... A boldogult XVII. században a vízivárosi vendégfogadókban tartattak a budai színielőadások és bálok. A közeli Gyorskocsi utcában volt a Bécsbe tartó posta- és személyutas-forgalom állomása, és itt volt a budai lovászegyletek lőtere. Ahol a Víziváros találkozott, úgyszólván egybeépült, a Tabánnal, ott volt az ősi Halászváros. Ha a Bomba tértől dél felé haladunk, csakhamar elérjük az egykori Fazekas teret, más nevén az Alsó Vásárteret (ma Szilágyi Dezső tér), ahol valaha napi és heti piacot, sőt, országos kirakodó vásárokat tartottak, partján hajók, uszályok, dereglyék kötöttek ki. A Víziváros régi látképei, metszetei – a legkorábbit De la Vigne hadmérnök készítette 1686-ban; további „vedutákat" készített a Vízivárosról L. F. Rosenfelt (1727) és Mikovinyi Sámuel (1737) –, bennem, mint volt hajósban honvágyat ébresztenek egy városrész után, amelyet elnyelt egy megapolisz. Éppen a Vízivárosba tört be először a nehéz indusztria: Ganz Ábrahám 1845-ben alapított vasöntődéje, amely a főváros első ipari üzeme volt. Maga Ybl Miklós is épített itt, éspedig a Lánchíd Társulat székházát (ma a Legfelsőbb Bíróság épülete), de jómagam – a Víziváros számtalan fennmaradt látnivalója, becses értéke közül – általában az egykori Alsó Vásártéren szeretem befejezni bolyongásaimat. A római, a Mátyás király korabeli, a törökkori feltárásokon kívül, meglelték itt egy germán harcos sírját is, a népvándorlás magányos tanújáét a régen fűvel, gazzal borított észak–dél irányú római hadiúton (a mai Fő utcán), ahol sok évszázaddal később, a középkorban, Zsigmond király idején élénk hajózás, kereskedelem zajlott. A Szilágyi Dezső téren emelkedik a Budai Református Egyházközség temploma. Ugyanaz a zseniális férfiú építette, aki a máig funkcionáló – sőt megújult – I. számú Központi Vásárcsarnokot: Pecz Samu, a stuttgarti műegyetemen és a bécsi Képzőművészeti Akadémián tanult építészmérnök, műegyetemi tanár, udvari tanácsos. Pecz templomának „építészeti energiáját", raffinált stratégiáját különösen a pesti partról nézve foghatjuk fel.

Mind külső, mind belső térformálását tekintve: merész, magával ragadó remekmű Pecz Samu temploma, amely a millenium egzaltációjának jegyében épült, nota bene, maga a templom egyáltalán nem „eksztatikus", ellenkezőleg: a tökéletességig vitt erő és nyugalom. A téren egy díszkút is áll, Pecz Samu szobrával, amely reneszánsz öltözetben ábrázolja a mestert, mintha Palladio szobrát látnánk Vicenzában. Pecz Samu együtt dolgozott Schulek Frigyessel a budavári Nagyboldogasszony- (Mátyás-) plébániatemplom helyreállításán, jelentős átépítésében. Nyilván innen támadt benne vonzódás a neogótikus stílushoz, innen az ihlet, innen az inspirációs erőtér. A vízivárosi református templomot Pecz Samu késő-neogótikus stílusban építette. 62 méter magas harangtornyát különválasztotta a templom masszív főtömegétől. Koncepciója világos előttem: Pecz Samu „beleszámította" temploma építésébe a „nagy építészt", a Dunát, amely mintegy „hozzáépít" valami nem építészeti, hanem természeti erőt az arra érdemes épületekhez. Pecz Samu Duna-parti temploma ötszögű alaprajzú, központi, tökéletesen centrális épület, négy sokszögzáródású kápolnakoszorújával, kórussal és előcsarnokkal. A középteret tízoldalú sátortető fedi.

A burkolat: nyerstégla. A tetőzetet Zsolnay-cserepekkel borította, finom, érzékeny, nem hivalkodó „színösszhangban". A belső teret – rózsaablakokkal és gótikus ablakművekkel – Pecz úgy alakította ki, hogy a pentagonális centrumban helyezte el az Úr asztalát: hivalkodó díszítéssel így semmi sem zavarja a puritán református liturgia megtartását.

Pecz a templom megalkotásakor nem kért fel belső építészt, ezt a munkát is ő végezte el, egészen a padsorok kifaragásáig, és az ő műve a szószék is. Mindehhez a pénz által zavartalanná tett munkához a főváros támogatása és a Budai Református Egyházközösség adakozása mellett nagymértékben hozzájárultak Tisza Kálmánné, Degenfeld-Schomburg Ilona és a Telekiek adományai, illetve az általuk vezetett pénzgyűjtések.

A további működés immár végleg Pecz Samura várt, és ő meg is alkotta a centrális elrendezést, a boltozatot, a boltozati bordákat, a pilléreket, a központi térhez kapcsolódó öt karéjt, amely a reformátusok egyik jelképe, miközben a tér tagolásával kialakította a templom kitűnő akusztikáját is. Bizonyos templomterek „terápiás" hatással bírnak. Pecz Samu Duna-parti, vízivárosi temploma nyugodt meditációs erőterébe vonja, mintegy „lecsillapítja" az utcáról belépőt, feloldja ajzottságát. Szinte „kezel", gyógyít, lelki erővel és energiával gyarapít ez a folyamparti templom, a hívek kórusának visszhangzó munkás falaival.

Dobai Péter

Tőkés-díj Szörényi Leventének

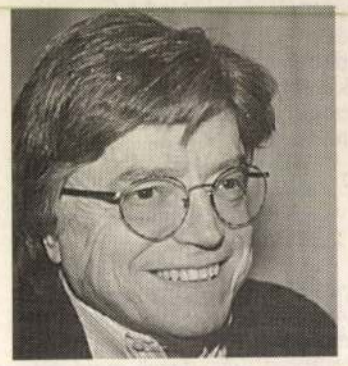

A magyarság érdekében kifejtett tevékenységéért *Szörényi Levente* zeneszerzőt tüntetik ki a kisvárdai Tőkés László Alapítvány idei egyéni díjával. Az elismerést június 16-án a kisvárdai Bessenyei György Gimnázium dísztermében adják át. Az eseményen előreláthatóan jelen lesz *Tőkés László*, az erdélyi Királyhágó-melléki Református Egyházkerület püspöke.

A Tőkés László Alapítvány egyéni díját eddig öt alkalommal adták ki. A díjazottak között van *Gelu Peteanu* román író és műfordító, *Ágoston András*, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének elnöke, *Sára Sándor*, a Duna Televízió elnöke, *Duray Miklós*, a szlovákiai Együttélés Mozgalom elnöke és *Benkő Samu*, erdélyi művelődéstörténész. MTI

Stella Artois Music Award – döntő

A zsűritagok is fellépnek

Fináléjához érkezett öt hét után a médiában háttérbe szoruló műfajok képviselői számára kiírt első hazai zenei díjért, a Stella Artois Awardért folyó küzdelemsorozat. A megmérettetésre több mint harminc hazai előadó, illetve együttes nevezett a soul, a blues, a jazz és a funky világából, s közülük huszonötnek a produkcióját láthattuk és hallhattuk a a TV3 és a Petőfi Rádió hetenként sugárzott műsoraiban.

A döntőn – amely június 21-én este 8 órakor a Budapesti Kongresszusi Központban kezdődik – az a tíz versenyző méri össze tudását, akik az elődöntők során továbbjutottak az amerikai *Jon Sass* és *Joe Murányi*, a német *Klaus Kilian*, valamint a francia *Pierre Blancchard* alkotta nemzetközi zsűri döntése által, valamint a közönség szavazatai segítségével. Ennek alapján az egymillió forintos első, az 500 ezer forintos második, és a 250 ezer forintos harmadik díjért még a Robin Hod zenekar Play For You, *Daniel Annah Meckie, Aczél Tamás* Éjfél, a Blues Bell Ha én lennék a nap, a Cotton Club Singers Birdland, a Béki Blues Band Mire jó ez?, *Andrássy Gertrúd* Valentin, a *Ferenczi György* és a Herli Davidson Doom-Doom, az *Oláh Kálmán* Sextett You Won't Ask Me Why, valamint a Muddy Shoes And I Want című szerzeménye van versenyben.

A Kongresszusi Központban azonban nemcsak a versenyzők mutatják be élőben produkciójukat, hanem a versenyprogram után, még az eredményhirdetés előtt a nemzetközi zsűri tagjai – a műfajok magyar sztárjaival kiegészülve – is beszállnak egy kis örömzenére. A különleges zenei csemegét ígérő jam session összeállítása a következő: *Joe Murányi* (klarinét), *Klaus Kilian* (szájharmónika), *Jon Sass* (tuba), *Pierre Blanchard* (hegedű), illetve *Pege Aladár* (bőgő), *Szakcsi Lakatos Béla* (billentyű), *Kőszegi Imre* (dob), *László Attila* (gitár), valamint *Török Ádám* (fuvola).

Cs. O.

Tarhosi zenei napok

Országos szakközépiskolai zongoraverseny, diák vonószenekari tábor, az egykori tarhosi énekiskola növendékeinek a találkozója, nyelvművelő tanfolyam, fuvola- és nemzetközi kürtkurzus, valamint számos hangverseny szerepel az idei, sorrendben huszonkettedik, békés–tarhosi zenei napok programjában.

A június 17-i tarhosi nyitóhangversenyen Erkel-, Liszt- és

hangverseny zárja. Zene–Tánc–Költészet címmel a társművészetek mutatkoznak be június 27-én a külsejében felújított tarhosi Zenepavilonban.

A második világháború után majdnem egy évtizedig Tarhoson működő első magyar állami énekiskola diákjainak s tanítványaiknak a találkozóját június 27–28-án rendezik meg. Ennek keretében – szombaton – közműlést tart a baráti kör, vasár-

150 éves a műegyetemi könyvtár

Olvasótermében freskót meszeltek, és pusztult a Feszty-körkép

A Budapesti Műszaki Egyetemi Könyvtár alapítása történelmünk szép esztendeje: 1848, a forradalom és szabadságharc tavasza. A képek a gyönyörű neogótikus épületet és olvasótermét idézik elénk, az arcokban bölcs, tudós professzorokra és tanítványaikra, egyetemi polgárokra, a mindig lázas és forradalmi lelkületű, a hazához és az egyetemi autonómiához hűséges szellemű ifjúságra ismerünk. És most, 150 év után is világos és bátor az üzenete 1848 mérnökifjainak. Az egyetem tanári kara és ifjúsága történelmi időkben országnak-világnak példát mutatott.

Eötvös József a Batthyány-kormány vallás- és közoktatási minisztere teljesítette a mérnökifjak kívánságait. Törvényjavaslatot dolgozott ki a mérnökképzés egyetemi színvonalra emeléséről, és 1848 május 9-i keltezéssel könyveket küldött – jelképes alapításként – az ipartanoda igazgatójának. Hivatalosan ezt a dátumot tekintik a műegyetemi könyvtár megalapításának. *Karácsony Mihály* a József-ipartanoda igazgatója ez időtől a könyvtár vezetését is ellátta. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának.

A szabadságharc alatti magatartásáért 1850. szeptember végén elbocsátották. De a szabadságharc vérbefojtása miatt Eötvös József terve is későbbi időre maradt a mérnökképzés egyetemi rangra emeléséről. A kiegyezés után kerülhetett sor erre...

Az 1860-as októberi diploma után taníthattak ismét magyar nyelven a professzorok. Stoczek József, a Polytechnikum tanára, a műegyetem első választott rektora megkapó szavakkal idézi fel a kort: „Ha láttál szerencsétlent, kit nagy életveszély szavától megfosztott, ki hosszú évek során érzelmeinek és gondolatainak fájdalmas némaságát tűré, szenvedé, és láttad őt abban a pillanatban, mikor szerencsés esemény következtében megoldott nyelvén az első hang ismét megszólamlott – akkor lehet némi fogalmad arról a felgerjedésről és túláradó örömről, mely keblünket eltölté, midőn intézetünkben a tudomány igéje ismét magyar ajkakról, magyar szóval lőn hirdetve."

Az 1872–73. tanévben a műegyetemi önkormányzatot „egyetemi autonómiát" kapott Eötvös javaslatának indokolása figyelemre méltó: „Miután a műegyetemen a matematikai és minden természettani tudományok a vizsgálódás ép oly magaslatán és ép oly szabad tudományos módszerrel adatnak elő,

Pecz Samu, a tervező

mint általában minden tudomány az egyetemen, miután a mérnöki és technikai életpályákra ép oly tudományos képzettséget és képesítettséget (habi-litáció) kell az illetőknek szerezhetni a műegyetemen, mint p.o. a jogi, orvosi pályára készülőknek az egyetemen; s miután ezeknél fogva a külföldi műegyetemek is az egyetemekkel egyenrangú tanintézetekül szerveztetvék és te-kintvék: célszerűnek látom, hogy a törvényben mondassék ki a műegyetemnek az állam többi egyetemeivel egyenlő állása és hogy azután az, mint műegyetemi főtanoda szerveztessék."

A 150 éves műegyetemi könyvtár történetében két műegyetemi professzor igazgatói működése kiemelkedő. *Dr. Wartha Vince*, a kémia-technológia tudományának első hazai művelője 1870-től 1896-ig vezette a könyvtárat. Zürichben szerezte diplomáját, huszonhárom éves, amikor a világhírű svájci műegyetem magántanára, és huszonhat éves korában a pesti műegyetemen nyilvános rendes tanárává nevezték ki. Megszervezője a műegyetem vegyészmérnöki karának, annak első dékánja, s több éven át egyetemi rektor. Tagja a Magyar Tudományos Akadémiának. Nevéhez fűződik az eozinmáz gyártástechnológiája, melynek a pécsi Zsolnay-gyár világhírét köszönheti.

Wartha professzort *dr. Rados Gusztáv* matematikus professzor követte a könyvtár élén. Tanszéki működése mellett 33 éven át volt a könyvtár igazgatója. Tagja a Tudományos Akadémiának, alapító tagja a Matematikai és Fizikai Társulatnak. Több éven át dékán, 1911–1914 között a Műegyetem rektora.

Működésüknek kiemelkedő szerepe volt abban, hogy a Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtára a matematikai, fizikai, kémiai és műszaki tudományok országos alapkönyvtára és valóságos múzeuma, hazai és külföldi tudósok századokon át alkotott és megjelent műveinek. Boldog voltam, hogy évfordulók alkalmával kiállítások keretében vitrinekben bemutathattam a könyvtár tízezres olvasótáborának.

A díszes, gótikus, tornyos, impozáns épület nem volt sem templom, sem kápolna, mint sokan gondolják, kérdezik... *Pecz Samu* professzor tervei szerint 1907–1909 között épült a tudo-

A könyvtár olvasóterme

mányok szent hajléka. Az olvasóterem dísze volt *Raksányi Dezső* művész, képzőművészeti főiskolai tanár 12 méter széles és 8 méter magas freskója, amely a természettudományok és a technika kiemelkedő művelőit mutatta be az ókortól napjainkig, 1910-ig. *Platón, Arisztotelész, Kopernikusz, Galilei, Kepler, Newton, Darwin, Siemens* és még sokan. De nem hiányoztak a magyarok sem! *Jedlik Ányos, Vásárhelyi Pál, Széchenyi István, Bolyai Farkas, Ybl Miklós, Stoczek József* és mások.

Az ostrom alatt az olvasóterem berendezése elpusztult, a freskót is számtalan golyó érte...De nem pusztult el! A lyukakat bemalterozták és amikor az olvasótermet beállványozták, a freskót is lemeszelték.

Itt találtam rá a gazdátlan Feszty-körképre is... Arra figyeltem fel, hogy az építőmunkások sáros bakancsaik letörléséhez egy-egy színes vászondarabot szakítottak le a nagyméretű hengerelt képből... Ez is a „fordulat" évében volt... 50 éve! Akkor írtam a Szabad Szóban: „Malteros ládák és gyalupadok közül segítségért kiált a Feszty-körkép..." Kisfaludy Stróbl Zsigmond, Pátzay Pál, Feszty Masa az írás megjelenése után felkeresett. És elmúltak évtizedek... Elmúlt a „meszelések" kora... A Feszty-körképben százezrek gyönyörködnek!

FÓNYAD ERNŐ

Újvidéki tudósítónk, Guszton András jelenti:

Megosztottak a vajdasági pártok

Amíg a koszovói válság egyre mélyül, és immár a külföldi közvetlen katonai beavatkozás sem kizárt, addig a vajdasági magyarok politikai szervezetei a jelek szerint még mindig nincsenek teljes egészében tisztában a helyzet komolyságával és még a csírája sem látszik egy olyan összefogásnak, amelynek célja és eredménye a vajdasági magyarságnak az esetleges háborútól való távoltartása lenne.

A történelmi, azóta már darabjaira hullott VMDK elévülhetetlen érdemeket szerzett magának azzal, hogy akkori kemény kiállásával megakadályozta a magyarok tömeges mozgósítását a horvátországi, illetve a boszniai háború idején és a magyarok aránylag kis vérvesztességgel élték túl a többéves időszakot. Most, amikor a délvidéki magyarság érdekeit már hat párt védi, a köztük dúló szócsatából akár arra is lehetne következtetni, hogy a cél nem is magyar fiatalok megóvása, hanem a politikai poénok gyarapítása.

A legnagyobb elvárások természetesen az egyetlen magyar parlamenti párt, a VMSZ irányában vannak, már csak azért is, mert decemberben, illetve januárban a szervezet vezetősége kétszer is találkozott *Szlobodan Milosevics* jugoszláv elnökkel és utána azt ígérték, hogy megkezdődik a magyarság nyitott kérdéseinek rendezése. Ehelyett az történik, hogy a magyar kiskatonák, legalábbis a szülők állításai szerint, továbbra is aránytalanul nagy számban szolgálnak Koszovóban, és az aggódó hozzátartozók egyre gyakrabban kérik *Kasza Józsefnek*, a VMSZ elnökének a szabadkai polgármesternek a közbenjárását. Az eheti összejövetelen Kasza utólag bevallotta, hogy Milosevicstől annak idején ígéretet kapott arra, hogy a magyar kiskatonákat a jövőben nem vezénylik Koszovóra, az ott lévőket pedig folyamatosan kivonják.

Milosevics a VMSZ vezetőivel megígértette, hogy ezt nem hozzák nyilvánosságra, de mivel az államfő megszegte a szavát, a VMSZ-t sem kötelezi többet az adott szó. Kasza elmondta azt is, hogy a problémákról tájékoztatta az USA és Németország nagykövetségét, az Európa Tanácsot és a magyar külügyminisztert is felkérte, hogy képviselje az ügyet. A más pártok által folyamatban lévő aláírásgyűjtésről a VMSZ elnökének az volt a véleménye, hogy ezt azok teszik, akik mást nem tehetnek.

Ugyanakkor a második legerősebb vajdasági magyar párt a VMDP elnöke, *Ágoston András* úgy véli, hogy a vajdasági magyarság ismét szorult helyzetbe került. Szerinte a VMSZ tehetetlen, mert a Kasza–Milosevics tárgyalások teljes egészében sikertelennek bizonyultak. A VMDP úgy látja, hogy megérett a helyzet a vajdasági magyarság közvetlen politikai akciójára, és csatlakozik a VMKDM által kezdeményezett aláírásgyűjtéshez. A VMDP azt szeretné, hogy minél több vajdasági magyar bizonyítsa aláírásával: a polgárháborúban való részvétel elutasítása olyan jog, amelyet a szerb hatalom sem vehet el tőle – mondta Ágoston.

Mohi: háromoldalú konzultáció volt Bécsben

Biztonságos a paksi erőmű

A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (NAÜ) tegnap szükszavú közleményben tudatta, hogy csütörtökön a nemzetközi szervezet bécsi székhelyén háromoldalú megbeszélésre került sor Ausztria, Szlovákia és a NAÜ képviselői között.

Az MTI bécsi tudósítójához tegnap eljuttatott közlemény szerint a megbeszélés célja az volt, hogy megvitassák egy olyan szakértői csoport felállításnak a feltételeit, amely áttekinti a mohi atomerőmű biztonságával kapcsolatos kérdéseket. A megbeszélés részvevői abban máris egyetértettek, hogy a csoport által megvizsgálandó kérdések között szerepeljen a reaktor magas nyomású tartályának anyagszilárdsága is. A közlemény szerint a háromoldalú konzultációk következő fordulója jövő pénteken kerül sor. Nincsenek összehasonlító számítások a paksi és a mohi (mochovcei) atomerőmű biztonságáról, de a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (NAÜ) számára rendelkezésre álló adatokból nyilvánvaló, hogy a paksi erőmű a biztonság szempontjából a legmagasabb kategóriába, a különösen biztonságos erőművek közé tartozik – jelentette ki az MTI kérdésére válaszolva pénteken Bécsben *Hans-Friedrich Meyer*, a NAÜ információs osztályának vezetője.

Előtérben a szociáldemokraták

Zeman nyerő pozícióban

Csehországban a felmérések szerint az ellenzéki Cseh Szociáldemokrata Párt (CSSD) győzelme várható a jövő heti idő előtti képviselőházi választásokon – írta az MTI. A tegnap délelőtt közzétett legfrissebb felmérés szerint a CSSD 26,5 százalékot kapna, a Polgári Demokrata Párt (ODS) 23,5 százalékot, a Kommunista Párt (KSCM) 11,5 százalékot, a Szabadságunió 8,5 százalékot, a Keresztény Demokrata Unió 7,5 százalékot, a Zöldek 5,5 százalékot, a Szociáldemokrata Párt 4,5 százalékot, a Republikánus Párt 3,5 százalékot. Ezek az adatok azt jelentik, hogy a CSSD-nek, de leginkább az ODS-nek, az utóbbi napokban megerősödtek, addig a többi párt népszerűsége a felmérés szerint csökkent. Ennek ellenére továbbra is az a helyzet, hogy hét párt jutna

„Sajnálatos incidens"

A horvát külügyminisztérium magas rangú képviselői sajnálatos incidensnek minősítették, hogy a múlt héten Eszéken a horvátországi magyarság egyetlen hetilapját kiadó HunCro Lapkiadó és Nyomdaipari Kft. vezetése nem fogadta *Mila Simic* asszonyt, a horvát kormány kisebbségi hivatalának vezetőjét és a kíséretében levő zágrábi magyar nagykövetet – erről tájékoztatta pénteken Zágrábban az MTI-t *Szalay Zsolt*, Magyarország horvátországi diplomáciai képviseletének vezetője. A nagykövet elmondta, hogy horvát részről hivatalosan elnézést kértek a magyar nagykövetségtől és a Magyar Köztársaságtól, és meggyőződésüket fejezték ki, hogy az ügy nem befolyásolja hátrányosan a két ország közötti gyümölcsöző kapcsolatokat.

Tovább fejlődhet Zágráb és Budapest viszonya

A HMDK több támogatást remél

Folytatás az 1. oldalról

A Horn-kormány idején mi volt a legnagyobb gondjuk?

Mi azt hiányoltuk, hogy nem a súlyuk szerint kezelték az itteni magyar szervezeteket, hanem előtérbe helyeztek olyanokat, amelyeknek nincsen sem legalitásuk, sem legitimitásuk. Mindez persze nem érvényes a külügyi vezetés egészére, hanem inkább egy-két személyre. A nagykövet úr különféle fedőszervezeteknek juttatott pénzt, míg *Tabajdi Csaba*, a Miniszterelnöki Hivatal jelenlegi politikai államtitkára pedig az elmúlt négy évben egyszer sem ült le velünk tárgyalni, noha a HMDK a legnagyobb politikai érdekvédelmi szervezete a horvátországi magyarságnak. A horvát parlamentben a HMDK képviselője ült egyedüli magyarként, és a helyhatósági választásokon is csak a HMDK tudott három járásban önálló listát állítani, ahol összesen tizenegy képviselőnk van. *Szalay* nagykövet úr eközben járta az alapszervezeteinket, és állandóan agitálta őket, hogy önállósodjanak és váljanak ketté.

De miért lett volna érdekük a HMDK felbomlasztása?

Azért, hogy az államközi kapcsolatokban ne kelljen velünk is foglalkozni, hiszen mi mindig kiálltunk a horvátországi magyarság érdekeiért. Parlamenti felszólalásomban legutóbb egyébként nem a nagykövetet, hanem a horvát kisebbségi kormányhivatalt bíráltam. A horvát kormánytól azt kértem, kövesse meg a magyar nemzeti közösséget, mert velünk egy nagykövet útján érintkezik. A kormányhivatal pedig ne jöjjön úgy a magyar kisebbségi szervezetekhez, hogy előtte nem tájékoztatnak minket.

Milyen változásokra számít a kétoldalú kapcsolatokban az Orbán-kormány megalakulása után?

A leendő jobbközép kormány politikai értelemben sokkal közelebb áll a jelenlegi horvát kormányhoz, így várhatóan könnyebben szót értenek majd. Nagyon remélem, hogy a jövőben nem az üres frázisok lesznek jellemzőek, hanem érdemben tesznek a kapcsolatok javításáért. A mai horvát vezetés szerintem kész ezért lépéseket tenni.

BOZAY GERGELY

Folytatódnak a romániai koalíciós viták

Ciorbea támadásban

Victor Ciorbea volt román miniszterelnök, a kormányon lévő Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpárt alelnöke néhány napon belül másodszor bírálta a nyilvánosság előtt a Demokrata Pártot, amely azt követően, hogy Ciorbea a demokratapárti követelések nyomán lemondott kormányfői tisztségéről, újra belépett a kabinetbe.

Az állásfoglalásra az adott alkalmat, hogy Bukarestben tartotta ülését az Európai Parlamentben több európai kereszténydemokrata pártot tömörítő Európai Néppárt, és ebből az alkalomból a parasztpárttal közös szemináriumot szerveztek az EU Romániával együtt történő építéséről. A szemináriumon felszólalt *Radu Vasile* miniszterelnök is, aki hangsúlyozta, hogy Románia számára a jelenlegi koalíció (vagyis a Demokrata Párttal való további együttműködés) az egyedüli esély még akkor is, ha ez a demokrácia „nehéz leckéje", és ha néha „egyenesen természetellenesnek" nevezhető. Vasile elutasította az előrehozott választások gondolatát: ez szerinte csak időveszteséget jelentene, mivel nem sokat változnának az erőviszonyok. Fő a reform, nem szabad időt vesztegetni a terméketlen vitákkal, mondotta.

Ezzel szemben a később felszólaló *Ciorbea* a Demokrata Párt magatartásával magyarázta az általa szorgalmazott erkölcsi, intézményi, igazságszolgáltatási, titkosszolgálati és gazdasági reformok meghiúsulását. Az utóbbival kapcsolatban úgy fogalmazott, hogy „túlságosan tartanak a vörös milliárdosok a külföldi tőke romániai behatolásától". A politikai válság következménye Ciorbea szerint a parasztpárti kezdeményezések semlegesítése, a parasztpárt által vezetett Demokratikus Konvenció megoszlása és a koalíciós erőviszonyok megváltozása volt a Demokrata Párt javára. Ciorbea után felszólalt *Wim van Velzen*, az Európai Kereszténydemokrata Unió elnöke is, aki a Demokrata Párt és az SZDRP szerdai megbeszélésre utalva csodálkozását fejezte ki, hogy „együtt találja" *Petre Romant* és *Ion Iliescut* (valójában a találkozón a két párt alelnökei vettek részt – a tud.)

Bonni perelők

A második világháború idején a Volkswagennél kényszermunkát végzett harminc magyar személy kártérítési pert kíván indítani a német autógyár ellen – jelentette az MTI. A kereset közeljövőbeni benyújtásáról *Klaus von Münchhausen* ügyvéd számolt be tegnap Berlinben. Elmondta, hogy a jelenleg hetvenes éveikben járó magyarokat 1944-ban szállították az auschwitzi koncentrációs táborból a Volkswagen gyárába, ahol a világháború végéig a hadiipari termelésben kellett részt venniük.

A kereset benyújtásáról azután született döntés, hogy a Volkswagen elutasította a személyre szóló önkéntes kártérítés gondolatát – nyilatkozta a kényszermunkások ügyében folytatott perek szakértőjének számító ügyvéd. Az autógyár többek között azzal indokolta az egyéni kártérítés elutasítását, hogy nem lehet meghatározni a tisztességes kártérítés összegét. Azon német cégek egy része, amelyek a náci rezsim idején kényszermunkásokat foglalkoztattak, a világháború után a nyugati túlélőknek fizetett egy csekély mértékű kárpótlást, de a vasfüggönytől keletre, a szocialista országokban élők semmit nem kaptak.

Londoni tudósítónk, Jotischky László jelenti:

Bombázó gyakorlatokkal fenyeget a NATO

Londonban tegnap ülésezett Koszovó kérdésében az úgynevezett katonai érdekű; a G-8 Csoport

Petz Samu

MŰVÉSZET

—

Szépművészeti Múzeum

Magyarország képzőművészeti kincseinek jórésze hozzáférhetlen volt mostanáig s még a nyilvánosság elé bocsátott képek és szobrok is oly alkalmatlan helyiségekben voltak széjjelszórva, hogy igazi élvezésükről vagy tanulmányozásukról szó sem lehetett. Ennek az állapotnak tarthatatlanságát éppen azok a körök éreztek legjobban, amelyek most a művészetek népszerűsítésén fáradoznak. Az Országos Képtár, a metszetgyütemény, a Múzeum kép- és szobortára nem maradhatott továbbra is széjjelszórva és rendezésre teljesen alkalmatlan termekben. Így született meg a *Szépművészeti Múzeum* eszméje, amely testté lőn a millenáris törvényhozás jóvoltából.

Testté lőn annyiban, hogy elhatározták egy hatalmas palota fölépítését, amely az összes állami műgyüjteményeket modern elrendezésben foglalja magában. Szakértő embereket küldött ki a kormány, akik a külföld legjobb képtárait tanulmányozták, azután pedig pályázatot hirdetett ki az új palota terveire.

A pályázat sorsa eldőlt, amennyiben a bíráló-bizottság az első díjat *Petz* Samu tervének, a másodikat *Schikedanz* és *Herzog* műépítőknek, a harmadikat *Árkai* Aladárnak

Ujvidéki 1899. V. 26 sz.

Fordítás

Unicéd

az egész

dta ki s egyúttal megvásárolásra ajánlotta *Meinig* Artur terveit.

Vegigneztük a pályaműveket, de nem telt benne nagy örömünk. Tisztelettel emelünk kalapot ez előtt a temérdek arkitektonikus tudás előtt, amely mindeme pályatervekben megnyilatkozik, de hiába kerestünk bennük új művészi gondolatot. A tervek legnagyobb része alaposan kitaposott nyomokon halad. A műtörténelem bő és közprédára vetett inventáriumából szedték ki a legtöbben mindazt, amit épületté komponáltak át Görög oszloprendek, renaissance épületkonstrukciók, ime a régi akkordok, amelyek itt újra fölcsendülnek. Attól tartunk, hogy az Andrássy-út vége, amelynek jobboldalán az oszlopos műcsarnok áll, szemben a Zala oszlopos millenáris emlékműve s ahová most a Szépművészeti Múzeum kerül, ugyancsak csupa oszloppal, valóságos oszloperdővé válik. Féltjük azt a helyet a nyomasztó egyhanguságtól, nem éppen amiatt a sok görög oszlop miatt, hanem azok fatális hasonlósága miatt. Igaz, hogy a világ legszebben épített zuga, az Akropólisz, tiszta görög stílü, de aki valaha végigsétált azon a halmon, sohasem felejti el azt a nagyszerü változatosságot, amelyet ott a templomok és kapuk gyönyörü formái nyujtanak. Ha már oly nagyon ragaszkodnak építészeink ehhez a stílhez, hozzanak bele legalább üde változatosságot.

A tervek egyrészéhez praktikusság szempontjából is szó fér. Az egyik például a szoborgyüjteményt az emeleten helyezi el. Ezzel nem fognak a gyüjtemény rendezői egyetérteni. Csodáljuk, hogy a zsüribe nem vették be azokat a szakembereket, akik a külföldi gyüjteményeket éppen ebből a szempontból tanulmányozták. Akkor nem eshetett volna meg az ilyen elemi hiba.

—⊛—

— **Kettős politikai gyilkosság Szófiában.** Szófiából jelenti a *Pesti Hirlap* tudósitója: A legélénkebb városrészek egyikében, az orosz emlékmű közelében, ismét politikai gyilkosság történt a nyilt utcán. Szerdán éjjel 10 órakor *két ismeretlen ember hátulról orozva lelőtt két szabólegényt*, akik közül az egyik macedón, a másik pedig bolgár ember volt. A két merénylő három társával együtt elmenekült. A rendőrökre, akik üldözőbe vették őket, *rálőttek* és az egyik rendőrt sulyosan megsebesitették. Mindkét macedón szervezet azt állitja, hogy *távol áll a tettől* és nem ismeri az áldozatokat. A rendőrség azt hiszi, hogy kommunista merényletről van szó.

— **Felmászott a turulmadárra — toloncházba vitték.** Csütörtökön reggel ismét akadt egy turulmászó. Reggel hét óra tájban a Ferenc József-hidnál szolgálatot teljesitő rendőrnek feltünt egy fiatalember, aki nagy sietve kapaszkodott fel a hid turulos oszlopára. A rendőr odafutott, rákiáltott a turulmadár uj lovagjára, de a fiatalember nem törődött a figyelmeztetéssel, tovább kapaszkodott és hamarosan fel is érkezett a turulmadárhoz. A rendőr a tüzoltókért telefonált, akik tolólétrával a szokásos módon lehozták az ismeretlen fiatalembert, akiről a helyszinen megállapitották, hogy *Mácsik Antal* lakatossegéd, a Mária Valéria-telep 59. számu házban lakik. A rendőrségen elmondotta, hogy öngyilkos akart lenni, mert hosszabb idő óta nem tud álláshoz jutni. A rendőrségen, ugy látszik, már megunták ezt az állandóan megismétlődő látványos mutatványt és *Mácsik Antal lakatossegédet, mivel a hidigazgatóságnak, a rendőrségnek, mentőknek s a tüzoltóknak felesleges munkát okozott, átkisérték a toloncházba* és megindították ellene az eljárást. A rendőrség reméli, hogy a toloncházba való átutalással rövidesen megszünik a turulmadár megmászása.

— **A talált patron felrobbant és két gyermeket megsebesitett.** Csütörtökön délelőtt a gróf Károlyi-utca 22. számu házban, Ujpesten, *Barna Gyula* 14 éves tanuló egy robbanópatront talált. A robbanópatronnal *Barna Gyula* és *Tót Magda* 5 éves kisleány játszadozni kezdtek és a lövedék Barna Gyula kezében felrobbant. A robbanás ereje mindkét gyermeket a földhöz vágta és Barna Gyula testét több helyen összeroncsolta. A kisleány könnyebben sebesült meg. Az ujpesti mentők a gyermekeket az ujpesti gyermekkórházba szállitották. A fiu állapota reménytelen. Az ujpesti rendőrség meginditotta a nyomozást, hogy a balesetért terhel-e valakit felelősség.

— **A román kormány elvette a magyaroktól a dévai muzeumot.** Kolozsvárról jelentik: Hunyad megye székhelyén, Déván, még 1880-ban *Sólyom Fekete Ferenc*, gróf *Kun Géza* és *Téglás Gábor* megalapitotta a Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társaságot, amely a magyar társadalom áldozatkészségének támogatásával évtizedes munkával oly muzeumot teremtett meg, amely diszére válnék bármely nyugati városnak. A társulat később a magyar államtól megszerezte a nagy történelmi multu dévai várhegyet s a rajta lévő műemlékeket is. Az impériumváltozás után az uj román uralom mindenek előtt felfüggesztette a magyar társulat müködését, bár az egyáltalán nem foglalkozott politikai kérdésekkel, hanem kizárólag tudományos munkával. A társulatot 1922-ben hirtelen választmányi ülésre hivták össze, de ugy, hogy *sem az összehivók, sem a meghivottak nem voltak tagjai a társulatnak*. Az ülésen megjelent románok egymást tették meg elnöknek, jegyzőnek s igy festették át románná a társulatot. Az elmult napokban azután kultuszminiszteri leirat érkezett Dévára, amely ukázszerüen kijelenti, hogy *a kultuszminisztérium a nagyértékü muzeumot a román állam nevében birtokba és tulajdonába veszi*. A helyzet ma az, hogy bár a társulat jogilag nem szünt meg, sőt a dévai várhegy és a rajta levő műkincsek telekkönyvileg a mai napig is a társulat nevére vannak bekebelezve, *a muzeumot azonban, amely alacsony becslés mellett is huszmillió lei értéket képvisel, miniszteri rendelettel egyszerüen elvették*.

— **Házasság.** *Rusz Marianna* és *Kupecz Ödön* százados junius hó 29-én, délután fél 7 órakor tartják esküvőjüket a budai Szilágyi Dezső-téri református templomban.

Horváti *Horváthy Géza* leánya, *Idike*, junius 29-én tartja esküvőjét *Szirt Miklós* székesfővárosi tanárral Alsótoldon (Nógrádmegye). Ugyanezen a napon tartja esküvőjét *Horváthy Potyika* dr *Simonyi János* t. b. szolgabiró, rimóci főjegyzővel.

Nagy Ilike okleveles gyógyszerészt Hódmezővásárhelyről eljegyezte vitéz dr. *Rosztoczy Ernő* orvos Szegedről.

Őrsy Irénke és *Sáránszky Pál* folyó hó 29-én, délután 6 órakor tartják esküvőjüket a fasori evang. templomban. Tanuk a menyasszony részéről *Bohn József* tvh. biz. tag, a vőlegény részéről *Kemény Sándor* fasori igazgató lelkész.

Pogány Piroska és *Sonkovics Béla* folyó hó 29-én, szombaton délután fél 8 órakor tartják esküvőjüket a városmajori Jézus Szive plébániatemplomban.

— **Legyél szép, használj Éden crémet!**

— **Az Indian-motorok** teljesitő képességére, tartósságára jellemző, hogy a közelmultban lezajlott ADAC. megbizhatósági versenyen egyik hires amatőr versenyző olyan gépen, amelyen egyébként már 30.000 km-t futott, a 12 napos verseny alatt közel 7000 km abszolválásával olyan gépek elől nyerte meg az első dijat, melyek direkt elő voltak készitve erre a versenyre.

— **Hotel Exelsior am Anhalter Bahnhof Berlin.** Bécs városának elöljárósága, Seitz Károly polgármester vezetése alatt Berlinben időzött és a fenti szállóban laktak. A vendégek elragadtatással nyilatkoztak a szálloda komfortos berendezéséről és a nagy alagutról, mely a szállodát az Anhalter-Bahnhoffal közvetlen összeköti.

FŐVÁROS

Háztulajdonosok és üzletbérlők érdekes tömörülése.

Megalakult a Rákóczi-uti Szövetség: ma délben tartotta alakuló ülését dr. *Németh Béla* kormányfőtanácsos vezetése alatt. A főcél, mint az elnök kifejtette, elsősorban a háztulajdonosok és üzletbérlők tömöritése, hogy *a Rákóczi-utat kellő modern városrendező tervek, szépitések és az uj épitkezések utján világvárosi nivóra emeljék*. Remélik, hogy az állam, a hatóságok és Budapest minden rajongójának segitségét megnyerik. A szövetség eszméjét *Gellér Mihálynak* köszönhetik, aki Newyorkban már résztvett hasonló, nagyarányu utvonal kifejlesztésében és praktikus utbaigazitásokat adott. *Idegenforgalmi szempontból is fontos, hogy az érkezők a Keleti pályaudvarról milyen utvonalra jutnak* és minő az első benyomásuk. Itt találkozik a Rákóczi-utiak magánérdeke a közérdekkel. Ezt felismerve, dr. *Rakovszky Iván* közmunkatanácsi elnök és *Ripka Ferenc* főpolgármester örömmel fogadták a gondolatot és teljes támogatásukat igérték. Dr. *Molnár Sz. Dezső* felolvasta az alapszabályokat; elfogadták és a megalakulást kimondták. Dr. *Németh Béla* kormányfőtanácsos inditványára a közgyülés Rakovszky Iványt és Ripka Ferencet egyhanguan tiszteletbeli elnökké választotta. A szövetség elnöke dr. Németh Béla, ügyvezető társelnöke Gellér Mihály, ügyésze dr. Molnár Dezső, titkára dr. Baráth Imre, pénztárnoka vitéz Szittya Scherr Nándor lett.

— **Taxiügyek.** Baross Gábor, amikor a 250 taxirendszámot kapta, azt a kötelezettséget vállalta, hogy junius 30-áig 50, augusztus 31-éig további 50 és ez év végéig a többi 150 taxival kiáll a standra. Barossék most beadványt intéztek a tanácshoz, amelyben bejelentik, hogy ezeket a határidőket nem tudják betartani és ennélfogva hatheti haladékot kérnek. A tanács mai ülésén tárgyalta Barossék beadványát és a kért haladékot megadta. Ennélfogva Barossék az első 50 taxival augusztus 15-én, a másik 50 taxival október 15-én, a többivel pedig 1930 február 15-én kötelesek kiállni. — A tanács mai ülésén tárgyalta a *Soffőrök Egyesületének* azt a kérvényét, amelyben az egyesület a kérvényben névszerint felsorolt tagjainak taxirendszámot kért. A tanács a kérvényben felsoroltak közül tizenötnek, *csupa olyan soffőrnek, aki legalább már 20 év óta üzi ezt az ipart, engedélyezte a taxirendszámot*. Ez a tizenöt uj taxi már legközelebb kiáll a standra. Ezekkel együtt Budapesten 988 autótaxi lesz forgalomban.

— **Gróf Zichy Nándor szobra.** A háboruelőtti magyar politikai és társadalmi élet és a magyar katholicizmus egyik legkiválóbb vezető férfiának, *gróf Zichy Nándornak*, a fővárosban társadalmi akcióval a közeljövőben szobrot állitanak. Az emlékmű költségeihez hozzájárul a főváros is, 10 ezer pengőt szavazva meg e célra. A szobrot *Orbán Antal* müvész késziti és azt valószinüleg még az ősz folyamán a Scitovszky-téren állitják fel.

— **Központi iskolát létesit a székesfővárosi autobuszüzem.** A székesfővárosi autobuszüzemnek köztudomás szerint, biztoskezü és kitünően képzett kocsivezetőkre van szüksége a nagyközönség biztonságának megvédése érdekében. Az üzem igazgatósága azt tapasztalja, hogy jóllehet rengeteg jelentkező van, csak igen kevés alkalmas kocsivezetőt találnak. Ez inditotta az igazgatóságot arra, hogy egy központi iskolát létesitsen, ahol nemcsak a soffőröket, hanem a kalauzokat és ellenőröket és segédalkalmazottakat is tanitani fogják. Az iskolában az általános, szolgálati és szakismereteken kivül nagy gonddal fogják kioktatni a közönséggel való udvarias és előzékeny bánásmódra. A tervezett iskolában évente mintegy 400—480 autóbuszvezetőt és 560 kalauzt lehet kiképezni. A főváros tanácsa az iskola létesitéséhez hozzájárult és lépéseket fog tenni abban az irányban, hogy az iskola végzett növendékeinek ugyanazokat a kedvezményeket biztositják, amiben az állami gépkocsivezető tanfolyam növendékei részesek.

— **Egységes viteldij a berlini villamosvasuton.** Berlinben a közel jövőben a város kezébe kerül az egész lokális forgalom irányitása, ugyanis „Berner Verkehrs A.-G." név alatt 400 millió márka alaptőkével részvénytársaságot alapit a város, amely birtokába veszi a berlini forgalom eszközeit, kivéve a birodalmi vasutak itt futó vonalait és a folyami hajózást. A világháboru előtt a berlini városi hatóságnak a közlekedésre alig volt befolyása. A háboru után azonban a helyzet megváltozott, mert a villamos vasuttársaság kénytelen volt berendezéseit a nagyberlini érdekszövetségnek eladni, ehhez hosszabb harc árán megvásárolta a város a magasvasut- és omnibusz-vállalat részvénytöbbségét is és a három legerősebb közlekedési társaságot érdekközösségébe tömöritette. A villamosvasutnak 1927-ben már teljesen birtokában volt a város, a magasvasut és omnibusz-társaságoknak pedig a főrészvényese lett. Ennek folyományaképen egységes viteldijat szabtak meg és a 20 pfenniges jegy a különböző közlekedési eszközök közötti átszállásra is jogositott. A másfélévi kisérlet az egységes tarifa helytállóságát igazolta. A gyorsvonat tarifájának az egységes tarifába való beillesztése tényleg a forgalom növekedéséhez vezetett, mert mig ezt a közlekedési eszközt 1926-ban 163 millió, 1927-ben 223 millió, addig 1928-ban 270 millió utas vette igénybe. Erről és még egy sereg érdekes témáról ir cikket a főváros közigazgatási és statisztikai folyóirata, a dr. *Lamotte Károly* és dr. *Illyefalvi I. Lajos* szerkesztésében megjelenő Városi Szemle.

SZINHÁZ ÉS ZENE.

Ma: A pók, Bohémélet, Szökik az asszony, Royal Orfeum. — Két uj bejelentés.

Ma vesz bucsut jegyakciós közönségünk a *Royal Orfeumtól; Szőke Szakáll* vendégfelléptével a kacagtató kabaréműsor kerül szinre. Meg vannak már számiálva a *Fővárosi Operettszinház* és a *Városi Szinház* estéi is. Negyedik mai előadásunk a *Budai Szinkörben* van, melynek ujdonsága a *Szökik az asszony* minden este zsufolt házat vonz. Mivel a mai előadás jegyei is javarészt fogytán vannak, megkezdtük már a hétfői, szerdai és pénteki előadások jegyeinek árusitását.

Másik uj bejelentésünk, *hetenként háromszor jegyeket béreltünk a Budapesti Szinházba.* Az uj Feld-revü, *Fejes Teri, Somogyi Nusi, Lészay Kató, Gózon, Erczkövi* felléptével őszinte nagy sikert aratott, miért is két esti és a vasárnap délutáni előadás jegyeit bekapcsoljuk. A szerdai előadás jegyeit már árusitjuk.

PÉNTEK, jun. 28. Royal Orfeum. Nyári kabaré. (½9.) — **Városi Szinház. Bohémélet.** (½8.) — **Budai Szinkör. Szökik az asszony.** (¼8.) — **Fővárosi Operettszinház. A pók.** (8.)

SZOMBAT, jun. 29. Városi Szinház. Mit susog a fehér akác. (½8.) — **Budai Szinkör. Babszem Jankó.** (3.)

VASARNAP, jun. 30. Városi Szinház. Mit susog a fehér akác. (½8.) — **Budai Szinkör. Sárga csikó.** (3.) — **Fővárosi Operettszinház. A pók.** (8.)

HÉTFŐ, jul. 1. Budai Szinkör. Szökik az asszony. (¾8.)

SZERDA, jul. 3. Budai Szinkör. Szökik az asszony. (¾8.) — **Budapesti Szinház. Nem tudok én zsidó nélkül élni.** (8.)

PÉNTEK, jul. 5. Budai Szinkör. Szökik az asszony. (¾8.)

VASARNAP, jul. 7. Budai Szinkör. Mit susog a fehér akác. (3.)

Ami mindennél nagyobb baj.

A derék magyar szinészek azt hitték, hogy nincs nagyobb baj, mint — *szinház közönség nélkül.* Most aztán kénytelenek rájönni, hogy — van! Itt van, rájuk szakadt a mindennél nagyobb baj: *a szinház igazgató nélkül.* Három pesti szinház mered némán a szinészekre: a *Magyar Szinház, Belvárosi Szinház* és az *Uj Szinház*. Egyiknek sincs direktora. Vállalkozója. Ami azt jelenti, hogy — *társulata sincsen.* Hogy *száznál több szinész* még azzal a reménnyel se kecsegtetheti magát, hogy majd jön az augusztus és megint kezdhetik elölről a viaskodást a közönség kegyéért, a küzdelmet a mindennapi kenyérért. Nincs vezető, vállalkozó, aki előttük a remény zászlaját meglengesse.

A magyar szinész azt hitte, hogy amikor elveszett Pozsony, Kassa, Nagyvárad, Arad, Temesvár, Kolozsvár szinpada, ép eleget vesztett. Most aztán rá kell eszmélnie, hogy a mindennél átkosabb *ön-Trianonnal* esetleg néhány budapesti szinpad is elvész a számukra . . . Ha van még fantázia üzleti vállalkozásban, ugy a szinházban van. Mégis azt látjuk, hogy három budapesti szinház nem talált még mindig vezetőre, vállalkozóra. Nyiltan és burkoltan riasztják, rémitik azokat, akiknek a három szinházhoz kedvük volna. Sokaknak nem volt elég a gazdasági jégverés. Még furkósbotot is ragadnak egynémelyek és — a régi jó magyar szokással — bizonyára mondogatják:

— Lássuk, uram Isten, mire megyünk ketten.

* **Városi Szinház.** (Trubadur, uj szereplőkkel.) A *Városi Szinház* csütörtöki *Trubadur*-előadásán feltünést keltett egy uj, nálunk teljesen ismeretlen, bár magyar származásu énekesnő, *Posszert Emilia,* aki Azucenát énekelte olyan mezzoszopránnal, amely terjedelem és szin dolgában a legritkábban hallható értékü és szépségü. Annál csodálatosabb, hogy ez a kivételes hanganyag teljes szüzi nyerseségében ömlik és szárnyal a meglepődött hallgató felé, holott, mint halljuk, Posszert Emilia a drezdai és mannheimi operaházak énekesnője volt. Kié a felelősség tehát, hogy egy olyan gazdag és rendkivüli kincset, amilyen ez az orgánum, kiaknázatlanul, csiszolatlanul hagytak, ugyhogy tulajdonosa, a legprimitivebb énekesi ösztönt követve, *csakis* óriási hanghatásait tudja csillogtatni — ezeket is tulzottan alkalmazva —, finomabb énekesi hatásokról azonban ugyszólván nem is tud?! *Ha ezt nem vették észre külföldön, vegyék észre itthon, fedezzék fel ezt a nem mindennapi hangkincsest és csiszolják ki!* — Leonorát *Lakos Edith* énkelte, muzsikálisan, Manrico szerepében pedig *Halmos János* bucsuzott el attól a szinpdatól, amelyre mint kezdő énekes lépett és amelyről mint az Operaház höstenorja távozik. A Városi Szinház közönsége szeretettel bucsuzott el töle. *(f. j.)*

ARION FOGKRÉM NAGYTUBUS 90f. ◆ DR. BUDAI EMIL R.T. ARION

— **Hollandus vendégek jönnek Budapestre Szent István hetében.** Hanegraaff Balthazár rotterdami tiszteletbeli magyar főkonzul 2000 hollandus magyarbaráthoz felhivást intézett, hogy a Szent István heti ünnepekkel kapcsolatban látogasson el Magyarországra. Széll Sándor, a rotterdami főkonzulátus helyettes főnöke, a hollandus vendégek részére olcsó vonatot szervezett. Magyarországba augusztus 1-én és 15-én és vissza Hollandiába augusztus 10 és 26-án mennek a vonatok, Bécstől Budapestig a Mefter hajóin utaznak a vendégek. A hollandusok Hanegraaff Balthazár vezetésével vesznek részt a Szt. István-heti ünnepeken.

— **Sztrájkoló épitőmunkások összeszurkálták az épitésvezetőt.** Szolnokon a Nerfeld-Bankház bérház-épitkezésénél mintegy két héttel ezelőtt a munkások azonnali béremelést követeltek és mivel nem kapták meg, sztrájkba léptek. Az épitő Stabil R. T. más vidékről hozatott munkásokat, de az alatt is tárgyalások folytak a régi munkásokkal. A sztrájkolók a szükségmunkások azonnali elbocsátását követelték, mire a Stabil R. T. megszakitotta a tárgyalásokat és Miskolcról hozatott kőműveseket. Ezeket a munkásokat a sztrájkolók állandóan terrorizálták és elmult este vezetőjüket, Csapó Dezsőt az egyik mellékutcában hét késszurással sulyosan megsebesitették. Csapót életveszélyes állapotban szállitották a megyei közkórházba. A tettest, Onodi Lajos kőművest a rendőrség letartóztatta.

— **Országos ünnepségek a Gellérthegyen.** A Magyar Feltámadás Harangja Előkészitő Bizottsága junius 29- és 30-án Péter Pál-napi országos ünnepségeket rendez a Gellérthegyen a Magyar Feltámadás Harangja megépitése javára. Pestvármegye községei szines népviseletben vonulnak fel a gellérthegyi aratóünnepségre. Szombaton és vasárnap nagy népünnepélye: szépségverseny, Toldi Miklós megválasztási, szabadszinpadi előadások lesznek.

— **Egy munkanélküli bécsi házaspár alsóruhában vitte utolsó ruhadarabjait a zálogházba.** Bécsből jelenti a *Pesti Hirlap* tudósitója: Bécs utcáin csütörtökön különös jelenetet rendezett egy fiatal munkanélküli házaspár. *Erdinger Tivadar* huszonahtéves állástalan szakács és *Karolin* nevü huszonnégyéves felesége a városházán segélyt kértek. Amikor elutasitották őket, az utcán *levetköztek és a férfi egy szál alsónadrágban, felesége ingben a Dorotheum felé tartott*, hogy utolsó ruháját elzálogositsa. Az utcán csődület támadt és mivel nem akarták ruhájukat felvenni, *mindkettőjüket letartóztatták.*

— **A Patvarista Garden Party.** A Patvarista Garden Partyt — amelyet ma tartottak volna meg — a kedvezőtlen időjárás miatt julius 6-án este 9 órakor rendezik meg a margitszigeti Floris-kertben.

— **Pénteken, junius 28-án gyüjtenek Budapesten a magyar repülés céljaira.** Köztudomásu, hogy a békeszerződések Magyarországot légjárása fejlesztése terén korlátozta. Ezek a korlátozások 1926 óta azonban majdnem kizáróan a katonai repülésre szoritkoznak és igy azóta a polgári értelemben vett aviatika (légiforgalom, légiturizmus, sportrepülés) szabadon fejleszthető. A polgári repülést illetően elég érthetetlen módon mégis még mindig egy lényeges korlátozás áll fenn, az, hogy a háboruból vesztesként kikerült államok a *sportrepülést közpénzekből nem támogathatják*, holott az minden más államban, ahol hatalmas katonai- és erőteljesen fejlődő kereskedelmi-légiflották reprezentálják a nemzeti aviatikát, ugy az állam, mint a városok részéről messzemenő támogatásban részesül. Szükség is van erre azért, mert ennek az aránylag még nagyon drága sportnak költségeit a sportbarátok saját erejükből nem tudják viselni. Számunkra csak két lehetőség van: vagy lemondunk a sportrepülés korszerü kiépitéséről, vagy *önkéntes adakozás* utján teremtjük elő a szükséges összeget, amelyhez rendes körülmények közt állami és egyéb támogatás révén juthatnánk. A repülés korszakos jelentősége miatt a gyüjtést kell választanunk. A belügyminiszter — mint a Pesti Hirlap már megirta — a magyar sportrepülés fejlesztéséhez szükséges anyagi eszközök részbeni biztositására *országos gyüjtést* engedélyezett, amelynek egyik mozzanata az az urna- és persely-gyüjtés, amelyet a MANSz és a vele együtt működő magyar nőegyletek támogatásával junius 28-án Budapesten, junius 29-én pedig Eger, Hódmezővásárhely, Kecskemét, Nagykanizsa, Székesfehérvár, Szolnok és Veszprém városok területén bonyolit le.

— **Dr. Nagy Géza szegedi ügyvédet névcsere folytán tartóztatták le Ungváron.** Ungvárott — mint jelentettük — a napokban letartóztatták dr. *Nagy Géza* szegedi ügyvédet, kit most szabadlábra helyeztek, mert kiderült, hogy a *letartóztatás névcsere folytán történt.* Az államügyészség ugyanis *egy másik Nagy Géza* ellen adott ki *körözőlevelet.* Az eljárás mégis tovább folyik ellene, elvették utlevelét és nem hagyhatja el a köztársaság területét. Érdekes, hogy *dr. Nagy Géza öccsét néhány évvel ezelőtt ugyanilyen körülmények között tartóztatták le.*

TEJSZÖVETKEZETI PALACK TEJ KÖZPONT

FUAD KIRÁLY PRÁGÁBAN

— Százegy ágyulövés fogadta az egyiptomi királyt. —

(*Gáspár rajza.*

AZ EGYIPTOMI KIRÁLY (a százegy ágyulövést hallgatva): Minő felemelő látvány! (Észreveszi a menekülni akaró Benest.) De hová, hová, excellenciád?!

BENES: Ja, pardon. Azt hittem, hogy gyünnek . . .

Bem apó előtt.

Uton szabad Törökhonból
Fölszabadult lengyel földre,
Kis pihenőt köztünk tölve:
A vén vezér mire gondol?

Eszébe jut száz csatája,
Hol hulli lengyel vér, székely vér?
Eszébe jut-e rab Erdély?
Neki nem is volt hazája . . .

Nekünk hazánk volt . . . Lehajtjuk
Fejünket a koporsónál:
— Bem apó, ha velünk volnál! —
S csak a könnyünket hullajtjuk.

Rablelkeknek szolganépe,
Csak temetünk, csak enyészünk.
Jó, hogy nem kell belenéznünk
Acélos, hideg szemébe!

J. H. E.

— **Halálra itélték a meiningeni méregkeverőt.** *Scharfenberg Károly* éjjeli őrt, aki kártyajáték közben *Reissig* számvevőnek a poharába halálos mérget öntött, a meiningeni esküdtszék szándékos emberölésért halálraitélte.

— **Népházavatás Babocsán.** Az elmult napokban avatta fel *Rott Nándor*, a veszprémi egyházmegye főpásztora Babócsán a népházat. A katholikus templomban ünnepélyes szentmisét celebrált *Rott Nándor* püspök a környékbeli papság segédletével. Ugyanakkor a templomkertben tábori mise volt. Utána a magyar-ruhás lányok, leventék sorfala között az uj népházhoz vonult az ünneplő közönség, mely előtt sorakoztak a leventeszázad szakaszai. A *Merész Gyula* festőművész által készitett leventezászlót szép szavakkal áldotta meg Rott Nándor püspök, majd ugyancsak ő verte bele az első zászlószeget. *Merész Gyuláné* zászlóanya adta át a zászlót a leventéknek, akik ünnepélyesen fogadalmat tettek. Ezután történt meg a Népház felszentelése.

— **A vonatban felejtett csomag nem a megtaláló.** Egy dorogi bányamunkás felesége a veszprémi vonaton egy 60 pengő értékü csomagot talált, amelyet egy csetneki kereskedő felejtett a kocsiban. Az asszony a csomagot megtartotta. A károsult kereskedő feljelentésére a csendőrség nyomozást inditott és ennek során a gyanu az asszonyra irányult. A házkutatás alkalmával a csendőrök az asszony lakásán csaknem hiánytalanul megtalálták a csomag tartalmát. Az asszony azzal védekezett, hogy *nem tudta, vajjon a talált tárgyakat be kell-szolgáltatni. Jogtalan elsajátitás* vétsége miatt bünvádi eljárást inditott ellene a biróság.

— **Az első országos magyar tüzoltótisztképző tanfolyam befejezése.** A január 4-ike óta tartó első országos magyar tüzoltótisztképző tanfolyam, amely a maga nemében az első az országban, csütörtökön ért véget. A tanfolyam, amelynek 27 hallgatója volt, a tüzoltás technikai és gyakorlati ágában egyaránt olyan kiképzést adott hallgatóinak, hogy ennek mintájára kivánják a jövő évben Németországban is a tisztképzést megszervezni. A tanfolyam záróünnepélyén, amelyet dr. Koncz Endre miniszteri tanácsos nyitott meg, Dekleva Károly miniszteri tanácsos és dr. Marinovich Imre nyugalmazott államtitkár jelenlétében kerültek kiosztásra a tiszti oklevelek. A tanfolyamnak mind a 27 hallgatója képesitést nyert. A tanfolyam megrendezésének és rendszeres menetének szervezése Breuer Szilárd tüzoltófőparancsnok érdeme, akit a tanfolyam hallgatói diszes ezüstserleggel leptek meg.

— **Halálos villámcsapás.** Unger Mihály vendéglős felesége a keszthelyi mezőkön dolgozott. Közben vihar támadt s villám csapott le, amely Unger Mihálynét agyonsujtotta. — Ugyancsak villámcsapás érte a csurgói községházát, ahol csak Horváth Jenő szolga tartózkodott, akit a légnyomás földhöz vágott. Ajultan találtak rá, de komolyabb baja nem történt.

— **Az albán királyt sulyos torokbaj támadta meg.** Rómából egy olasz szakorvos érkezett Durazzoba, hogy megvizsgálja Zogu király állapotát. A királyt sulyos torokbaj támadta meg, hangját csaknem teljesen elvesztette.

— **Rálőtt a papra.** Chicago egyik templomában egy részeg rálőtt a papra. A golyó egyik hivőt találta, akit sulyosan megsebesitett.

— **A prágai kémkedési affért szombaton tárgyalják.** Prágából jelenti a Pesti Hirlap tudósitója: *Falout Jaroszláv* kapitány kémkedési pőrében váratlanul szombatra tüzték ki a tárgyalást a prágai hadosztálybiróság előtt. A tárgyalás a nyilvánosság teljes kizárásával fog lefolyni és itélet már *estére* várható.

— **Pecz Samu épitőművész emlékkutja.** Az elmult félszázad hazai épitőművészeinek egyik legjellegzetesebbike volt Pecz Samu. A székesfőváros legérdekesebb u. n. célszerüségi épületei az ő nevéhez fűződnek. Ő épitette meg a Központi Vásárcsarnokot, melyet a millenniumi évben adtak át rendeltetésének és az ő alkotása a várbeli Országos Levéltár is. Az előbbi épület annakidején Európa legelső és legmodernebb vásárcsarnokai közé való volt, most persze már ilyen értelemben elhaladt fölötte az idő. Az Országos Levéltár — sokak előtt bizarrnak tartott — kéménytornya dacára még most is egyike a legkiválóbb ily irányu épületeknek, amelynek tanulmányozására számos külföldi szakember jött már Budapestre. Az uj műegyetem gyakorlati irányu épületeit ő tervezte, de az unitárius templom, a Szilágyi Dezső-téri templom is az ő alkotása. A középkori épitőművészetnek formáiból indult ki ezeknél a müveinél, mert azt tartotta, hogy a modern célszerüségi épitkezésekhez ez a formanyelv alkalmazható a legjobban. Mint műegyetemi tanár a legkiválóbb oktatómesterek közé tartozott. Hogy barátai, tisztelői mennyire szerették és volt tanitványai közt mennyire népszerü volt, ezt az bizonyitja a legjobban, hogy most összeálltak és emlékéro emlékkutat létesitettek, melyet a Szilágyi Dezső-téren állitottak fel. Ez a kut a legelső emlékkut Budapesten. Gótikus izü kőkáva közepén áll a mester szobra középkori viseletben, kezében a körzővel és nyaka körül a műegyetem dékáni láncával, egyik műve a Szilágyi Dezső-téri templom előtt, melynek gótikus körvonalai és a távolból látható országház kupolája a park üdén zöldelő cserjéivel festői hátteret adnak a kutnak. A kutat Berrich Béla épitész tervezte, a szobor Berán Lajos műve. Péter Pál napján d. e. 11 órakor adják át ünnepélyesen a fővárosnak. A Pecz Samu-emlékbizottság ezuton is felhivja a mester volt tanitványait, hogy minél többen jöjjenek el az ünnepélyre.

— **Összeütközött személyvonatok.** Az elmult este Riga közelében hibás váltóállitás miatt összeütközött két személyvonat. A szerencsétlenségnél mindkét mozdonyvezető, valamint három utas életét vesztette. Az utasok közül öten sulyosan, kilencen könnyebben sebesültek meg.

— **Gyilkos földbirtokos.** Bar le Ducban a csendőrök letartóztatták Raymond Henry vagyonos földbirtokost, aki ellen az a vád, hogy öt évvel ezelőtt vadászat közben bosszuból agyonlőtt egy favágót. A földbirtokost saját pásztorának terhelő vallomása alapján tartóztatták le.

— **Tizenötezer családot tett hajléktalanná az aszámi árviz.** Londonból jelenti a Pesti Hirlap tudósitója: Abyat kerületben a mindinkább növekvő árviz miatt *15.000 család hajléktalanná vált.* Tizezer barom belefulladt a vizbe, 10.000 acre gabonatermőföld viz alá került.

— **A Budapesti Közlöny tárgymutatója.** Most jelent meg a Budapesti Közlöny tárgymutatója, amelyet K. Lakner Béla állitott össze gondosan. A tárgymutató felsorolja az 1928. évben megjelent rendeleteket abc-sorrendben és számmutatóval, minisztériumok szerint csoportositva. A joganyag teljességéért a Törvénytárban közzétett törvényeket is közli a mutató, számok szerint.

Csillaghegyi ásványviz a legjobb. 10771

GYÁSZROVAT. *Pecz* Samu építőművész, műegyetemi tanár szeptember 1-én hetvennyolc éves korában elhúnyt. Pecz 1882 óta működött a műegyetemen, eleinte mint tanársegéd a középítéstannak volt előadója. Tanári működése mellett sok épületet tervezett és épített is. Korai munkái a debreczeni ev. ref. templom (1886), a budapesti unitárius templom és bérház (1889) meglehetősen száraz elképzelésű neo-gótikus épületek. Egyénibb zamata van a Szilágyi Dezső-téri ev. ref. templomnak, amelyet 1895-ben épített és a központi vásárcsarnok hatalmas épülettömbjének, amelyre nemzetközi pályázaton vívta ki a megbízást (1896). Közben számos egyéb pályázaton is résztvett s több magánépületet tervezett a fővárosban. Törekvéseire és stílusára jellemző a Mikszáth Kálmán-tér és Sándor-utca sarkán épült négyemeletes bérház, mely vörös sajtolt tégla-tömegével és asszimmetriás tagolásával a középkor várszerű építményeinek monumentalitását igyekszik a új idők igényeihez alakítani. Jelentős rész jutott Pecznek Czigler Győző halála után az új Műegyetem kiépítésében. (A régi Műegyetem ú. n. Gólyavárát is ő építette.) Ő tervezte a gótikus templomhajó alakú könyvtárépületet s az ő műve a szertári és laboratóriumi épületek legtöbbje. Életének főműve azonban az Országos Levéltár budavári új épülete, amely szerencsétlen részleteinek dacára, mint monumentális egész, nagyon szépen teljesíti ki a Várhegy silhouettejét. Általában el kell ismerni Peczről, hogy a tömegekkel bánni helyesebb érzékkel tudott legtöbb magyar kortársánál. Helyes érzék irányította a hamis anyagtól való irtózásában is. A díszvakolást, ha csak tehette, mellőzte, s a drágá kőanyag helyett nagy szeretettel használta a nyers vagy a szárazon sajtolt téglát. Stílusát ennek az anyagnak használata is jellemzi. A részletképzésben, a homlokzatok díszítésében, ornamentum-tervezésben és a színekkel való bánásban azonban mérsékelt szerencsével szolgálta inkább száraz fantáziája és nem mindig biztos ízlése.

Léon Bonnat, a párisi Ecole des Beaux-Arts igazgatója szeptember 8-án meghalt 89 éves korában. Bonnat a francia hivatalos világ kedvelt festője volt világéletében. Ifjúkorában Ribeira és Caravaggio hatása mutatkozott nagyméretű kompozicióin, amit az a körülmény magyaráz, hogy mint délfranciaországinak a spanyol Federico Madrazo volt az első mestere. A nagy históriai és egyházi kompozíciók töltötték ki Bonnat hosszú életének első felét. A másodikban mint megérkezett művész, inkább arcképeket festett. A harmadik köztársaságnak alig volt olyan híres férfia, akit ecsetével meg ne örökített volna. Híres ilyen munkái Viktor Hugó és Thiers arcképe a Louvre-ban. Bonnat 1881-benlett tanára az École-nak, 1905-ben pedig ő foglalta el Paul Dubois helyét az igazgatói székben.

Wera v. *Bartels* festő- és szobrásznő, az ismert marina-festő leánya, aki különösen állatplasztikáival, portréival és rajzaival szerzett nevének elismertetést, Münchenben 36 éves korában meghalt.

A müncheni zsánerfestő, prof. Max *Gaisser*, 65 éves korában elhúnyt. Legszebb képei a müncheni Pinakotékában és a brémeni Kunsthalle-ban láthatók.

Georgette *Agutte*, aki a párisi neoimpresszionisták körében mint festőnő becsületet szerzett nevének, férjét Marcel Sembat-t, az ismert szocialista politikust, önként követte a halálba. Sembat-nak is volt valamelyes kapcsolata a művészettel: Henri Matisseről írt egy kedves kis könyvecskét. Bonnat szenvedélyes és szerencsés gyűjtő is volt. Különösen régi mesterek rajzait gyűjtötte. Igen értékes Dürer- és Rembrandt-rajzai voltak, azonkívül egy egész sor Ingres-portrérajza. E gyűjtemény egy jelentékeny részét még életében szülővárosának, Bayonnenak adományozta, a többit pedig végrendeletileg hagyta rá.

A CHILLINGWORTH-AUKCIÓ. Szeptember 5-én volt a Chillingworth-képgyűjtemény aukciója Luzernben. Az aukció vezetését Luzernből Theodor Fischer, Amsterdamból Meusing régiségkereskedők, Baselből Dr. Coulin a »Pro Arte« igazgatója vállalták. A nagy képes katalógust Max Friedländer dr. állította össze és látta el magyarázatokkal. Chillingworth műkereskedő gyűjteményéből 118 drb kép került aukcióra. A XV—XVII. sz-i flamand és hollandus iskola, a XV., XVI. sz-i német iskola egyaránt képviselve voltak benne. A XIX. sz.-ból csak Lenbach egy Bismarck-arcképe (1889.) szerepelt a gyűjteményben. A régi olasz művészetnek is kitűnő példait tartalmazta az aukcióri anyag. Az árverés legkiválóbb darabjai voltak: A flémallei mester egy férfi arcképe. Rembrandt két női feje, közülök az egyik Rembrandt nővérének 1633-ról keltezett és szignált arcképe. A másik egy széles és friss előadású női mellkép, a mester kései korszakából. Hans Baldung angyalos Madonnája, id. Lucas Cranach három műve, a Meister v. Messkirch két oltárszárnya (a katalógus szerint, ugyanezen oltár két másik szárnya egy svájci magángyűjteményben van s az 1921. zürichi kiállításon volt látható). Volt azután a gyűjteménynek még egy Georg Pencze: »A rokkás asszony«. Az olasz anyagból egy Boticellinek tulajdonított kép, a ferrarai Francesco Cossa szépséges Arionja (Arion a delphin hátán) Luca Signorelli néhány kicsiny predella-képe magaslott ki.

TIZENKÉT ÚJ REMBRANDT-FESTMÉNY. Mikor Valentinernek Rembrandt-kötete a »Klassiker der Kunst« című sorozatban megjelent és számos eddig ismeretlen Rembrandt-festményt, kb. százat írt ott le és reprodukált, a művészettörténészek egy része hevesen megtámadta Valentiner megállapításait és kétségbe vonta, hogy több festmény amelyeket Valentiner Rembrandtnak tulajdonított, tényleg a mestertől származott volna. Igy a többi között éles kritikával illette Valentiner megállapításait Bredius, a kiváló Rembrandt-kutató is. Most azután a német-alföldi művészetnek és különösen Rembrandt művészetének egy másik nagytekintélyű kutatója, Hofstede de Groot is hozzászól a vitához és »Die holländische Kritik der jetzigen Rembrandt-Forschung und neuest wiedergefundene Rembrandt-Bilder« című könyvében szemben Bredius-szal a vitás esetek túlnyomó részében Valentiner megállapításait fogadja el és erősíti meg, sőt Valentiner új Rembrandtjainak sorozatát tizenkét újabb festménnyel egészíti ki, amelyekről szigorú tudományos módszerrel megállapítja, hogy Rembrandt művei. A 12 új Rembrandt-festmény reprodukcióját is közli könyvében.

A Lúbarat
1922. II.

ELÁRVEREZIK AZ ALBERTINA METSZETEIT. November harmadik hetében aukcióra kerülnek a lipcsei C. G. Boerner cég helyiségében a bécsi Albertinában levő XVIII. századi francia metszetek és műnyomatok másodpéldányai Ez az eladásra szánt sorozat egyike a legérdekesebb francia grafikai gyűjteményeknek. Darabjai nagy ritkaságok.

AMERIKAI »MŰVÉSZETI CENTRUM.« New-York város polgármesterének, Mr. Hylannek az az ambiciója, hogy mint a művészetek nagystílű pártolója tegye nevét emlékezetessé. Most azt a tervét igyekszik megvalósítani, hogy New-York városában olyan művészeti centrumot létesítsen, amelyben az összes művészetek otthonra találjanak. A Central Park közelében három nagy palotából álló komplexumot akar felépíteni, amelyek egyikében a világ legnagyobb és legszebb operája működnék (ez lenne a középső palota) tőle jobbra egy nagy színház és koncertterem, balra pedig egy hatalmas kiállítási csarnok épülne, amelynek a park is kiegészítője volna, mert szobrokat a parkban is kiállítanának. Zenei és képzőművészeti iskolák is kapnának helyet a palotákban, úgy hogy a város egész művészeti élete itt koncentrálódnék. A hatalmas épülettömb 30 millió dollárba fog kerülni. A tervek is elkészültek (görög templomstílusban), de az építkezés még sem kezdődhetett meg, mert hát New-Yorkban is vannak pártok, a pártok pedig szeretik a szócsatát, miközben a cselekvés lendülete rendszerint ellanyhul. New-York energikus polgármestere és hívei azonban állják a harcot és a terv minden valószínűség szerint meg fog valósulni, New-York városa pedig hozzájut egy nagyobb kiállítási helyiséghez, melynek hiányát eléggé sinylették eddig is az ottani művészek.

A NÉMET MŰVÉSZET FRANCIAORSZÁGBAN. Az 1924-ik évre tervezett párisi nemzetközi iparművészeti kiállítás előkészítő bizottsága hosszú tétovázás és viták után végre elhatározta, hogy erre a kiállításra a németeket is meghívja. A kiállítás terve még a háború előtt felvetődött és már akkor súlyos kérdés volt, hogy kitehetik-e a francia iparművészetet a német konkurrenciának. Az előkészítő bizottság mostani határozata előtt megkérdezte a francia művészeket és iparművészeket, hogy mi a véleményük a kérdésről. Csak hárman ellenezték a németek meghívását, a többi mind mellette foglalt állást. Ezzel az eredménnyel kapcsolatban a »Cahiers d'aujurd'hui« c. folyóirat azt a kérdést is felvetette, hogy nem volna-e célszerű, ha a modern francia művészet évenkinti nagy őszi kiállításaira is meghívnák a német művészeket. Érdekes, hogy a beérkezett 17 válasz között csak egy volt a gondolat ellen, a többi — köztük Matisse, Othon Friesz, de Vlaminck, Marval, Fraye stb. — mind a legmelegebben üdvözölte az ideát.

KIÁLLÍTÁSOK

GULÁCSY LAJOS. Az Ernst-múzeum az évadot Gulácsy Lajos gyűjteményes kiállításával nyitotta meg (szeptember 17-én). El még az öt teremnyi kép és rajz művésze, de már megfogyott tudattal és roncsolt lélekkel. Egyik csöndes hétköznapon orvosai kíséretében meglátogatta műveit és fölfölderengő öntudattal emlékezett általuk önmagára. A sajtó és a közönségnek a művészet igazi természetével ismerősebb része nagy méltánylással élvezte Gulácsy művészetét. Kései elégtétel annak, kinek, amíg vergődve élt és dolgozott, csak szegényördögbarátai voltak, kik segíteni rajta nem tudtak. Az Ernst-múzeum kiállítása korántsem mutatta be Gulácsy művészetének teljes gyűjteményét, s hozzá

[illegible] való világ csak kevéssé érdekelte, ábrázolásához nem is volt meg a szükséges fölkészültsége: a biztosan látó szem és a biztosan rajzoló kéz. De álmodni kevesen tudtak úgy, mint ő. Színesen, fantasztikusan, buján és szűzien álmodni, leginkább rajzos elképzeléssel, de nem egyszer igazi festői felfogással is.

A NEMZETI SZALON CSOPORTKIÁLLÍTÁSA. Szeptember 17-én nyitotta meg kapuját a Nemzeti Szalon is XXV-ik csoportkiállításával. Antal Sándor, Balogh Sándor, Kiss Kálmán, Mátrai Vilmos, Mirkva-Halász János, Petrányi Miklós, Tscheik Ernő és Mühlfeith János szerepeltek rajta kisebb-nagyobb gyűjteményükkel. Az iparművészetet Schmidt Eszter ötvösmunkái és Bottkáné Friedery Ilona kézimunkái képviselték.

TEHETSÉGES GYERMEKEK RAJZAI. A művészi tehetségnek a gyermekben való tanulmányozása igen fontos ága a művészeti pszichológiának. Külföldön, kivált Németországban már régebben folyik a rendszeres tanulmányozás. Nálunk a Gyermektanulmányi Társaság, elnökével, a lelkes Nagy Lászlóval, intézi a lélekbúvárlásnak ezt a módját. Az ő, meg hű társainak műve az a nagyon érdekes kiállítás, melynek színhelye a Műcsarnok volt. A kiállítás több részre oszlott. Az anyag zömét azok a rajzok szolgáltatták, melyeket feladott közös témák szerint az ország különböző elemi- és középiskoláiban készítettek 10—16 éves gyermekek. A fiúk megadott témaköre Arany Toldija volt, a leányoké Arany Családi köre. A művészi tehetségnek csira-állapotában való fölismerése igen-igen nehéz feladat. A pedagógus szeme ahhoz nem elég, a művésznek tapasztalatokon köszörült tekintete szükséges hozzá. A művészi tehetségnek bizonyos átlagfoka nem ritkaság a gyermekek világában. De meglátni a különbséget a kézügyesség, az utánzás, meg utánaérzés és az eljövendő eredetiséget magábazáró tiszta művészi ösztön között: ez volna a nagy feladat. A kiállításon szerzett tapasztalatok arra látszanak mutatni, hogy közös témákra szabadítani a gyermeket, nem célravivő eljárás. A művészi tehetséget inkább meglesni kell, mint irányítani és preparálni, hogy igaz valója szerint megmutatkozzék. Ezt bizonyítja a kiállításnak egy másik csoportja, amelyben művészek gyermekeinek rajzait gyűjtötte össze a rendezőség. Ezeknek jórészén ugyan nyilvánvaló a környezet hatása, és torzul mulatságos módon tükröződik rajtok a művészapának vagy művészrokonnak egyéni stílusa. De vannak közöttük olyan színes és színezetlen ábrázolatok is, amelyeken befolyásolatlanul fejeződik ki a művészapától vagy anyától örökölt művészi tehetség. Harmadik és talán legérdekesebb csoportja volt azután a kiállításnak a későbbi komoly, sőt híres művészekké fejlett gyermekek rajzainak gyűjteménye.

13944. — Budapest, az Athenaeum r.-t. nyomása.

A kiadásért felelős: dr. Kaffka László.

PECZ Samu épitész

SISA, József: Imre Steindl and neogothic in Hungary in the late 19th. century. In. Il neogotico nelm XIX e XX secolo. Milano, 1989

146-147.p.ill.

Kodály-dallam szól a csarnokban

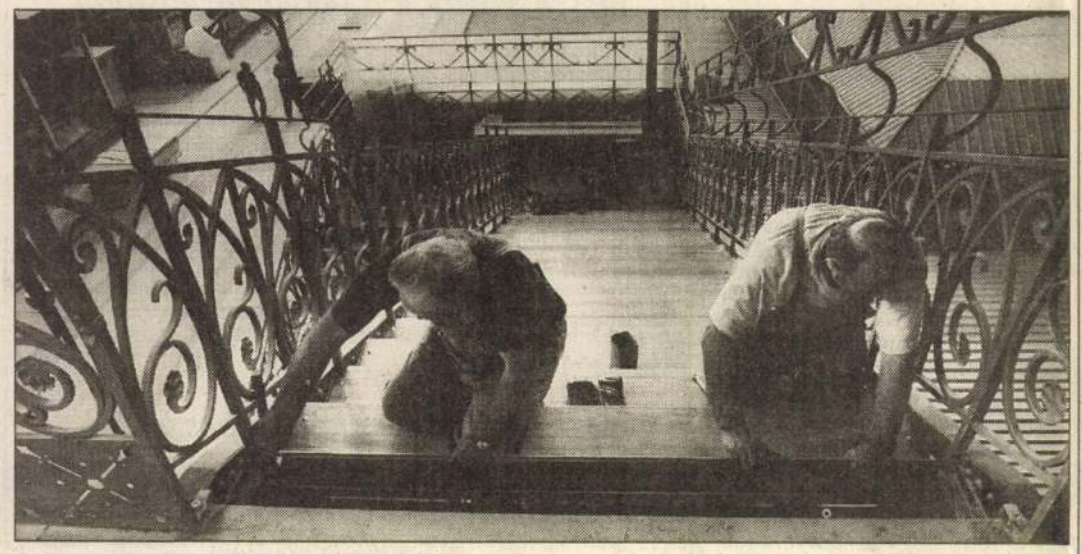

Sok apróságra is gondolni kellett

RÉDEI FERENC FELVÉTELE

Száz-egynéhány esztendeje a fővárosi vezetői döntöttek: csarnokhálózatot kell építeni. Gyorsan felépült a Rákóczi téri, a Klauzál téri, a Hunyadi téri, a Hold utcai meg a Batthyány téri csarnok s – mint templomok közt katedrális – a központi vásárcsarnok a Vámház körúton, Petz Samu egyetemi tanár tervei szerint.

Az egy évszázad alatt alig tatarozott, az ostrom során súlyosan megsérült csarnok a nyolcvanas évek végére életveszélyessé vált, be kellett zárni, alapos felújítása elkerülhetetlen lett. A munkákról sokat írt a sajtó: beázás, túlszámlázás, felelősség... S amikor készen lett; a hűtőkben megromlott a hús. Műszaki hiba vagy szabotázs? A nagy viharok között csak egyről nem esett szó: arról, hogy itt egy európai színvonalú műemlék világszínvonalú helyreállítására került sor.

Könnyű egy romot konzerválni. A meglazult részeket vissza kell falazni, néha akár egy általános rendcsinálás is elég. De egy csarnok? Hol volt Petz Samu idején klimatizálás, gépesített hulladék-elszállítás? Nem kellettek felvonók, mozgólépcsők, nem volt parkolási gond, feleannyi ember se járt a csarnokba vásárolni, mint ma. Úgy biztosítani a mai (meg a holnapi) igényeket, hogy az épület szépsége mellett még eredeti, múlt századi jellege se változzék, hogy egyszerre legyen XIX. századi meg XXI. századi – ez az, amiről keservesen nehéz, ugyanakkor felemelően szép feladat műemléket helyreállítani.

Tokár György, Nagy Gergely és *Hidasi Györgyi* építészeknek sikerült. A felújított csarnok minden ízében korszerű, de ugyanakkor olyan szép, mint Petz professzor óta soha. Nem rongálják ilyen-olyan beépítések, csúf liftek a nagyvonalú, impozáns, jó arányú belső tér látványát. Egyszerű, tiszta, mégis monumentális itt minden. Kevés ilyen vásárcsarnokot építettek világszerte valaha, még kevesebb maradt napjainkra, s talán egy se lett olyan mint ez.

Az eredetileg öt belső utca helyett most három van. A széles főút két oldalán hat-hat szigetpavilont alakítottak ki zárt üzletekkel. A szigetek közepén manipulációs tér, ide jön fel az áru a pincei raktárból, felvonóval úgy, hogy a vevő nem is látja. Oda meg teherautóval juttatják le, mivel a Sóház utcai meglévő, hatalmas szennyvízgyűjtő csatorna mellé nagy keservesen sikerült benyomni a pincébe vezető rámpát. Hogy ezt meg lehessen valósítani, ki kellett váltani a pince fölött az egész Sóház utcai főfalat és fel kellett emelni az utca szintjét is. Valaha a Dunáról alagúton hozták be az árut. Ez a járat Budapest ostromakor beszakadt, azóta nem használták. Most kitisztították, s itt viszik el a szemetet.

A mai vásárcsarnok tágasabb a korábbinál, azelőtt nem volt pincei bevásárlóutca és ABC-áruház sem. Itt nem kellett a százéves építészethez illeszkedni, a szupermarket megállná helyét Brüsszelben vagy Houstonban is. Részben azzal nyertek ehhez helyet, hogy az épület déli, földszintes része (az úgynevezett baromficsarnok) kapott egy új emeletet, ide kerültek az irodák. Gondoltak a jövő változásaira is: megvan a Fővám tér alatti majdani metróállomáshoz az átvezetés helye az alagsorban, éppúgy a Csarnok téri mélygarázshoz is, ami majd csak megépül egyszer.

Sok apróságra is gondolni kellett, nem feledve az igazságot, hogy az ördög a részletekben búvik meg. A kilincsek kulcspajzsain ott a főváros címere, helyreállították a központi fűtés szép kéményét, ma is szolgál. A galérián ott sorakoznak azok az eredeti pavilonszerkezetek (hőszigetelő üveggel!), amelyeket a földszinten műszaki okokból nem lehetett rekonstruálni. Sikerült viszont elrejteni minden technológiai vezetéket. A Rákóczi téri csarnok leégéséből tanulva tűzgátló ajtókkal ellátott tűzszakaszokat alakítottak ki.

A régi-új csarnokban óránként felhangzik Kodály Zoltán Székelyfonójának dallama: Én elmentem a vásárba félpénzzel... Ez is a tervezők ötlete volt. S ha fél pénzzel nem is lehet bevásárolni a Vámház körúton, a szép szignál arra is emlékeztet, hogy a múlt harmóniája zenében és építészetben egyaránt élvezetet nyújt a ma emberének.

Román András

Polgári árverezőház Budán

A Margit körúton hatalmas zászlók és táblák hirdetik: Első Budai Árverezőház. Az ötlet *Bedő Józseftől* származik. – Aukciós irodák és termek már vannak – jelentette ki a cégvezető –, de árverezőház ezenkívül sehol sincs Magyarországon.

Noha az épület még nincs teljesen kész, már vannak állandó programok. Minden szerdán képeslap, értékpapír, papírpénz, táncrend, plakát, reklám- és kisnyomtatvány, poszter, valamint egyéb iratok árverezése zajlik. Csütörtökönként vegyes műtárgyakra lehet licitálni, péntekenként pedig telefonkártyabörze és -árverés van. Bedő úr szeretne olyan tematikus aukciókat is, amilyeneket más nem csinál. Így például régi rádiókkal, munkaeszközökkel, a dohányzással kapcsolatos tárgyakkal szeretné bővíteni a kört.

Bedő úr szeretné, ha a ház a gyűjtők találkozóhelye, polgári, szellemi társasági központja lenne. Ezért állandó klubok is fognak működni. Papírrégiségbolt és könyvböngészde már most is van, de terveznek egy kávézót is. Ezt egy asztaltársaság működteti majd. Ők fogják eldönteni, hogyan működtessék a kávéházat, bár természetesen nemcsak gyűjtők, hanem bárki más is beülhet majd oda egy-egy italra.

Most olcsó könyvek közül válogathatnak a vásárlók az Első Budai Árverezőházban. A több, mint tízezer kötetnyi, régmúlt idők emlékeit idéző könyv egy őszeres hagyatékaként egy eldugott pincéből került elő. Az árverezőház rendbehozta, letöröllgette a borítókat és beárazta a könyveket. Az antikváriumhoz hasonlóan működő mini könyvesboltban a filléres ponyvaregényektől, az egy napra szóló könnyű olvasmányoktól kezdve az ismeretterjesztő, vallási, művészeti könyvekig sokféle kiadvány megtalálható. Jeles magyar írók, költők, például Kosztolányi, Márai, Jókai művei mellett Dickens, Kerouac, Gorkij írásai is fellelhetők. Az Olcsó Könyvtár, a Delfin, az Albatrosz sorozatok egyes kötetei is részei a gyűjteménynek. Az árverezőház tulajdonosa szerint nemcsak gyűjtők vásárolnak a 15-150 forintos használt könyvekből, hanem azok is, akik nem engedhetik meg maguknak a könyvenkénti öt-hatszáz forintot. Az árverezőházban a köteteket július végéig vásárolhatják meg az érdeklődők.

L. K.–Sz. K.

KITEKINTŐ

Bécsi szemetek

TUDÓSÍTÓNKTÓL

Bécsben Mistplatznak hívják, s 18 van belőle. Olyan, mint egy szokványos udvar, de a közepén nagy, konténerszerű nyitott edények sorakoznak. Oldalukon feliratozás, mit lehet beletenni: legallyazott fa ágait, műanyagot, fémet. Oldalt szorosan lezárt hordók, abba kerülnek a gyógyszerek, az elemek, a vegyszerek és más veszélyesnek számító hulladékot. Az udvar hátsó részében kavicshegyek állnak, amelyek télen szórókocsikra kerülnek, ugyanis a sót sóderrel keverve szórják az utakra. A só a kövekre tapad, így nem rongálja annyira a közutakat. Sőprés után a kavicsok visszakerülnek a hulladékudvarra, s legközelebb is felhasználhatók. Egy másik – kisebb – halom is található az udvaron: aki valamit hozott, az innen vihet magával komposztot.

A szelektív hulladékgyűjtő helyek száma megközelíti a kétezret az osztrák fővárosban. 1994-ben az összes hulladéknak már csak a tíz százaléka került a lerakóba, s továbbra is ennek a csökkentése a fő cél.

A közvélemény a parkra szavaz

Eddig nem nagyon volt szokásban, hogy a lakosságot megkérdezzék: mi a véleménye egy tervezett építkezésről. Legfeljebb fórumot hívtak össze – tájékoztatásul, általában csak a kivitelezővel való szerződéskötés után. Igaz a „népgyűlésen" kérdezhettek, tiltakozhattak, vitatkozhattak a telekszomszédok, ám bármi hangzott is el ott, az irodaház vagy bármi más akkor is felépült. A Hercules Rt. azonban nem kívánta követni a fenti gyakorlatot. Úgy gondolta, mielőtt belekezd az Árpád híd pesti lejárója mellett egy több száz milliós építkezésbe, kipuhatolja, miként vélekednek a dologról a környéken élők. Megbízta hát a Modus Gazdasági és Társadalmi Marketing Kft.-t, kérdezze végig a lakókat.

A közvélemény-kutatók tájékoztató levéllel kezdték. Ebben felhívták a Róbert Károly körút, a Népfürdő és az Esztergomi utca érintett szakaszán lakók figyelmét, hogy az utcák által határolt telken egy kereskedelmi centrum építését tervezi az önkormányzat. Ezt tartalmazza a részletes rendezési terv is. A jelenlegi park helyére élelmiszeráruház, gyorsétterem, több kisebb bolt, benzinkút, valamint garázs épülne. A beruházó ígéretei szerint az üzemanyagtöltőállomást korszerű szagelszívó, zajszűrő berendezésekkel szerelnék fel, a garázsok egy részét pedig megvásárolhatnák a környéken élők. A levél után személyes beszélgetésre is kimentek a közvélemény-kutatók. Az eredmény meglehetősen lehangoló volt – legalábbis a megbízók számára. Az otthon ért és megkérdezett 335 lakó közül ugyanis 309 (!) nem örülne, ha felépülne a kereskedelmi központ – tájékoztatta lapunkat *Lengyel Emőke*, a Modus Kft. ügyvezető igazgatója. Az elutasítás oka többnyire a zöldterület elvesztésétől és a környezetszennyezéstől való félelem. Az embereket az sem hatotta meg különösebben, hogy a garázsok közül ők is vásárolhattak volna, a felkínált lehetőséggel csupán ketten élnének.

Az erős ellenállás láttán a Hercules Rt. gondolkodóba esett, talán mégsem fog bele az építkezésbe. Ehhez képest elhanyagolható a felmérés százezres tétele is. Tőlünk nyugatabbra egyébként is bevett szokás, hogy többmilliárdos beruházások előtt megkérdezik az érintetteket, ne menet közben kelljen „harcolni" velük. Így már az elején megkezdődhet az érdekegyeztetés a helybeliek, az önkormányzat és a beruházó között.

Sz. A. A.

Kaiser's minőség

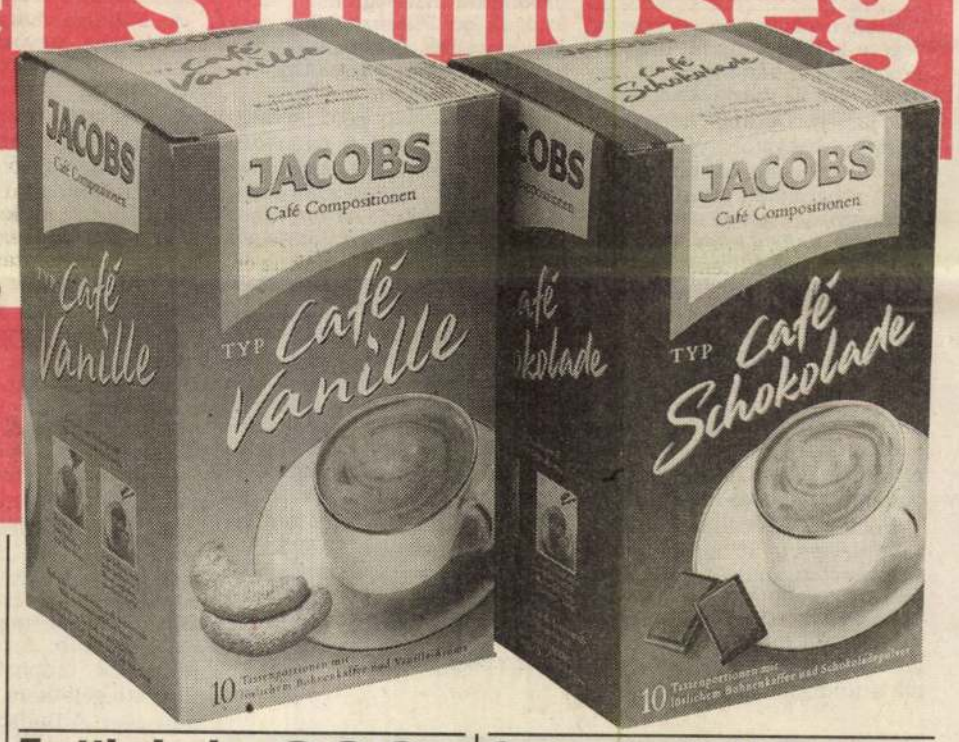

Jacobs Café
Amaretto, Csoki, Vanília, Cappuccino
449.-

Eduscho Dupla őrölt kávé 250 g 325.-
Csirkeszárny 1 kg 229.-
Marhacomb 1 kg 699.-
Bajor virsli 1 kg 449.-
Hédervári szalonna 1 kg 619.-
Zsúrsonka 1 kg 829.-
Sajtos pizza 220 g 119.-
Avonmore kefír 200 g 23.-

Fruttis Junior Südmilch 4x125 g 200.-
Félix ketchup édes, csípős 450 g 219.-
Szójás fasírtpor 170 g 109.-
Pepsi Cola 2 l 99.-
Holsten Bier Pils 0.5 l 59.-
Pfanner Jeges Tea 1 l 89.-
Weißer Riese 2.4 kg 599.-
Mennen Deostift 3 fajta 259.-

Carte d'or jégkrém több ízben 750 ml 299.-
Milky Way krém 310 g 269.-

Üzleteink:
Budapest
Skála Budapest Áruház
Skála Metró Áruház
Klauzál téri Skála Csarnok
XIII. Váci út 168.
X. Kerepesi út 73.
Székesfehérvár
Fehérvár Áruház
Tatabánya
Sztráda Bevásárlóközpont
Az árak július 20-ig érvényesek.

KAISER'S SZUPERMARKET

Petz Samu

Playboyestek az Almássy téren

Az Almássy téri Szabadidőközpont ma és holnap rendezi meg az első magyarországi playboyesteket. A szervezők nem minden óvatosság nélkül hangsúlyozzák, hogy programjuk nem azonos az amerikai playboyklubokéval, vagyis nem pornóról, nem pénzemberek magamutogatásáról, nem orgiáról van szó. Az a céljuk, hogy a budapesti közönség megismerhesse a „playboyéletformát", kikapcsolódjon, szórakozzon.

A playboy ugyanis nem feltétlenül dúsgazdag ember, hanem olyan, aki „tud élni", aki testi és lelki frissességre törekszik. A közembereknek aligha olcsó, négy és fél ezer forintos belépőért cserébe két vacsorát (egy magyart és egy kínait), valamint a központ öt helyszínén zajló programsorozatot kapnak a vendégek. A nagyterem színpadán fellép – többek között – Székhelyi József, Nyertes Zsuzsa, Fellegi Ádám, Benkő Dániel és a Pécsi Balett. Lesz sztriptízverseny, délszláv zene, vízibár, alpinistabemutató, Rózsaszín Bombázók-koncert, musicalegyveleg, régi stílusú kávéház, angol mintára berendezett klub.

L. K.

Vita a kórházigazgatói pályázatok körül

A városházi ellenzék szerint nem létező állásokat hirdettek meg

A Fővárosi Önkormányzat Fidesz–Magyar Polgári Párt frakciója kifogásolja a fővárosi kórházigazgatói pályázatok kiírásának módját. Szerintük a pályázatokat az egészségügyi és sportbizottság döntése nélkül írták ki, s így az jogilag és erkölcsileg is támadható.

A Népjóléti Közlöny június 22-i számában jelent meg a fővárosi kórházak igazgatói posztjának betöltésére kiírt pályázat. A pályázat egy korábbi előterjesztés eredménye, amely a vezetői szerkezet átalakítására vonatkozott, mondván, hogy az eddigi kollegiális vezetői rendszer nem vált be. Az előterjesztés szerint – amelyet egyébként egy későbbi döntés ajánlásként fogadott el – a négyszáz ágynál nagyobb befogadóképességű, illetve a négy szakmánál többet foglalkoztató kórházak esetében célszerű lenne a változtatás. *Dr. Kupper András*, az egészségügyi bizottság alelnöke szerint az előterjesztés nem tartalmazott semmilyen konkrét magyarázatot arra nézve, hogy miért éppen ezeknél az értékeknél ajánlott a módosítás.

A Fővárosi Közgyűlés később a kórházak alapító okiratainak módosításáról szavazott. Eszerint a három kollegiális vezető – orvos, gazdasági és ápolási igazgató – közül az orvos igazgató lett az egyszemélyi felelős. A vezetési szerkezet átalakítása így már nem volt sürgős. A tervek szerint az intézményvezetői frissítés ősszel kezdődött volna, ennek ellenére a pályázat június végén jelent meg a Népjóléti Közlönyben, a szöveg pedig már június 2-án a szerkesztőség birtokában volt. Ez azért érdekes – mondja Kupper –, mert a pályázatokra vonatkozó bizottsági döntés csak egy héttel később, június 9-én született, tehát akkor még jogilag nem létező állásokat hirdetett meg.

A közgyűlés legutóbbi ülésén ezért az alelnök kérdést intézett *Gerő Gábor* bizottsági elnökhöz, aki szerinte semmilyen érdemi választ nem adott a felvetett kifogásokra. Kupper nem értette például, hogyan állhatott a Népjóléti Közlöny szerkesztőségének rendelkezésére egy olyan pályázati kiírás, amelyről még nem volt érvényes bizottsági döntés, valamint azt sem, hogy a megjelent pályázati szövegek miért térnek el attól, amit végül a bizottság megszavazott.

Kupper András hozzátette azt is, hogy a közgyűlés által elfogadott határozat tartalmazott egy olyan kitételt is, amely a hatásköri törvény módosításához és hatálybalépéséhez kötötte a fővárosi határozat életbelépését. Ezt a módosítási javaslatot a Bokros-csomag tartalmazza, ami viszont nem lépett hatályba. Fontos lenne a pályázatokat nem egyszerre, hanem időben széthúzva kiírni, így elkerülhető lenne az intézményrendszer megbolygatása.

Gerő Gábor ezzel szemben úgy véli, hogy a pályázatok megjelentetése szabályosan történt, hiszen a június 22-i közlönyben megjelent szövegről a bizottság jóval korábban érvényes határozatot hozott. Gerő szerint az ellenzék jogi köntösbe öltöztet pártpolitikai vagy személyes érdekeket. Az egészségügyi bizottság elnöke mindemellett felelőtlenségnek tartja, hogy ezeket az érdekeket és egyes személyi ellentéteket kihasználva a koalíción kívüli pártok mellékvágányra próbálják terelni az ügyet.

Hámori L. László

MARGÓ

Visszaszorítják a feketegazdaságot

A vállalkozásbarát környezet megteremtését és a feketegazdaság visszaszorítását szolgáló együttműködési szerződést írt alá Demszky Gábor főpolgármester és Pitti Zoltán, az APEH elnöke kedden a Városházán. Demszky szerint a közös fellépés nemcsak gazdasági, hanem alapvető politikai érdek is, hiszen megszilárdítja a törvénytisztelő polgároknak a demokratikus piacgazdaságba vetett bizalmát. Az együttműködés keretében az APEH és az önkormányzat évente rendszeresen kicseréli majd a vállalkozási tevékenységet folytató budapesti adózók alapadatait, s adócsalás vagy pénzügyi bűncselekmény alapos gyanúja esetén közös vizsgálatokat, egyeztetett ellenőrzéseket végeznek. Az együttműködés során természetesen gondosan ügyelnek majd az adótitok-védelmi szabályok maradéktalan betartására. (MTI)

Az Elmü szigorítja a díjbeszedést

A díjbeszedési módszerek szigorítását tervezi a Budapesti Elektromos Művek Rt. a csaknem kétmilliárd forintos lakossági tartozások miatt. A reformok első lépcsőjében ennek ellenére kamatmentes részletfizetési lehetőséget kínálnak azoknak a fogyasztóknak, akik július 15-ig kiegyenlítik tartozásukat. Ezután azonban már 90 napnál régebbi tartozás esetén számolni lehet a szolgáltatás szüneteltetésével s a késedelmi kamatok felszámításával. A tervek szerint az eddigi 90 napos türelmi idő a későbbiekben 30 napra csökkenne.

Felújítanak harminc villamost

A BKV és az olasz Ansaldo Transporti megállapodása értelmében hamarosan megkezdik 30 budapesti csuklós villamos felújítását. A magyar Ganz Ansaldo Villamossági Rt. bevonásával elvégzendő munka eredményeként jövőre esztétikus, kényelmes és energiatakarékos villamosokat állíthat forgalomba a BKV.

Nincs kevesebb látogató a Halászbástyán

A május elején bevezetett belépődíj ellenére sem csökkent a Halászbástyát felkereső vendégek száma. A bevételek az I. kerületi önkormányzat tájékoztatása szerint a tervek szerint alakulnak. Ha az érdeklődés továbbra sem csökken, két éven belül összegyűlhet a Halászbástya felújításának megkezdéséhez hiányzó 250 millió forint.

Komplex rákszűrés a VII. kerületben

A Péterfy Sándor utcai kórházban ősztől indul az a komplex lakossági rákszűrő program, amelynek célja a leggyakoribb daganatos megbetegedések kiszűrése és megelőzése a 20–70 évesek körében. A lakosság teljes körű kivizsgálása három-négy évig tart majd.

Új temetkezési iroda a fővárosban

A Budapesti Temetkezési Intézet Rt. ügyintéző, illetve kegyeleti kellékeket árusító temetkezési irodát nyitott az Üllői úton – adta hírül az MTI. Az új stúdió az eddigiekkel ellentétben nem iroda jellegű. A gyászolók illő környezetben intézhetik a temetéssel összefüggő ügyeket.

Éjszaka is nyitva a Gellért

Múlt péntek óta ismét lehet éjszaka is fürödni a Gellértben. A késői lubickolás ára persze lényegesen magasabb a nappalinál, de a szolgáltatás része, hogy éjjel is nyitva van a presszó, az étterem, s szól a gépzene. A hullám- és a pezsgőfürdő minden este nyolctól éjfélig látogatható.

Állatkerti programkínálat

Új lakója van a budapesti állatkertnek, egy „kis panda"-fiú. Ez a panda nem a filmekről ismert fekete-fehér bundás, játékmackószerű jószág, hanem a vörös színű, csíkos farkú változata, más néven: egy macskamedve. Magányos volt a budapesti macskamedvelány, ezért kértek neki Duisburgból az állatkert vezetői vőlegényt, amelyik most megérkezett. (Igaz egyelőre csak rácson keresztül élvezhetik egymás társaságát.) Nem csak a pandafiúval szaporodott az állatkerti létszám, hiszen degukölykök születtek, hóbagoly- és fácánfiókák keltek ki. Újdonság az is, hogy a tucuman amazon madárcsapat felköltözött új röpdéjébe. A látogatókat július és augusztus folyamán különféle hét végi programokkal szórakoztatják az állatkertben. Legközelebb a madarak között vezetik körbe őket, szombaton pedig bohócműsoron nevethetnek az apróbbak. A következőn az afrikai állatok háza táján nézhetnek szét a vendégek. Később az ausztrál házban és a hüllőknél lesz kerti séta; illetve hangutánzó produkció, filcjátékkészítés, viaszöntés és kvíz. A hét végi különprogramok költségeit a Cirkusz és Varieté Vállalat, valamint a Fővárosi Önkormányzat vállalta magára.

Téves kapcsolású remények

► FOLYTATÁS AZ I. OLDALRÓL

Ezeken a helyeken az esztendő végére kell(ene) elérni, hogy fél éven belül a várakozók 90, egy éven belül 98 százaléka telefonhoz jusson. *Dévényi István* fejlesztési igazgatóhelyettes nem igazán optimista, bár hozzáteszi, hogy a helyzeten sokat javít az Ericssontól beszerzett RAS-rendszer, vagyis a fix telepítésű rádiótelefonok időleges (esetenként végleges) beállítása. A rendszer kapacitása 8500 állomás, ebből több mint ötezret már bekapcsoltak. Egy-két helyen gondok voltak az adótornyok építési engedélyeinek beszerzésével, ahol pedig idegen tornyon helyezték el a RAS-berendezéseket, ott a tulajdonossal való megállapodás húzódott el.

Néhány rádiócellán elérték a telítettséget (a 900 megahertzes frekvencián működik a RAS, analóg technikával), néhány cella esetében pedig a telepítés után derült ki, hogy a besugárzott terület nem pontosan egyezik a földrajzi határokkal. Várhatóan augusztus végéig még háromezer RAS-állomást kapcsolnak be. Pillanatnyilag csak áthelyezésnél alkalmazzák ezt a megoldást az egyéni előfizetőknél.

Hasonló lehetőséggel kecsegtet a Motorolával a napokban kötött megállapodás alapján kiépülő WILL rádiótelefon-hálózat is. A következő három évben kétszázezresre tervezett országos WILL-hálózatból az idén 3500 vonalat kapcsolnak be Budán, elsősorban a III. kerületben. Itt 29 992 várakozó van. Tíz és fél ezren több mint öt esztendeje lesik, mikor jön a szerelő a telefonnal. Rendszertechnikai okok miatt itt csak igen nagy beruházással lehet fejleszteni, ezért próbálnak rádiótelefonokkal enyhíteni a feszült helyzeten. Budán az idén 7,5 milliárd forintot fordítanak a fejlesztésekre, 50 600 állomás bekapcsolását szeretnék megvalósítani. A budai területen május végén 206 231 állomás volt, a nyilvántartott várakozók száma pedig 79 823.

R. Zs.

Lehangoló diagnózis az utakról

► FOLYTATÁS AZ I. OLDALRÓL

A Főpolgármesteri Hivatal közlekedési ügyosztálya által készített helyzetértékelés megállapítja: a főútvonal-hálózat állagromlása felgyorsult. Ez részben a megnövekedett forgalom hatása, részben pedig a sok burkolatbontásé. Évente átlagosan 25 ezer alkalommal törik fel az aszfaltot a különböző vállalatok, s a helyreállítás szakszerűsége számos esetben kívánnivalót hagy maga után. Ugyanakkor a forgalom aránytalanul terheli a legnagyobb tranzitútvonalakat, nevezetesen a Bocskai utat, a Ferenc körutat, az Üllői utat, a Soroksári utat, valamint a Petőfi hidat.

Az ügyosztály nyilvántartása szerint a főútvonalak mindössze 13,6 százaléka épült hét éven belül, 7,4 százalékának kora hét és tíz év közé esik, 4 százaléka tíz és tizenöt év közötti, 75 százaléka pedig tizenöt évnél idősebb. A tizenöt évnél idősebbek csoportjába sorolt utak átlagéletkora eléri a harminc évet. A Budapesten alkalmazott építési technológia tizenöt éves felújítási ciklussal számol. A szakemberek szerint hétéves korig stabilizálható az úttest állapota, utána azonban növekedésnek indulnak a felújítás költségei. Ha az úttest tizenöt éves koráig nem hajtják végre a tervezett munkálatokat, gyors állapotromlásra kell számítani. A folyamatot jól érzékelteti a következő két adat. 1989-ben 478,2 kilométernyi úthálózaton keletkeztek kisebb-nagyobb lokális hibák, melyek javítása összesen 72 millió forintba került. 1994-ben 993,7 kilométernyi hosszon jelentkeztek törések, lyukak, repedések, s ezek megjavítása már 680 millió forintot vitt el. A fővárosi önkormányzat által fenntartott útvonalak 25 százaléka a „nem megfelelő" besorolást kapta. A műszakilag rossznak minősített útfelület évente százötvenezer négyzetméterrel (a teljes útfelület 1,53 százalékával) növekszik. A vizsgálatok szerint az útburkolatok 64 százaléka gyors javítást követel, ha ugyanis a felújítás elmarad, a fenntartás költségei a jelenlegi kiadások kétszeresére vagy akár ötszörösére is nőhetnek. Az ügyosztály hároméves javítási csomagtervet dolgozott ki. Megállapításaik szerint az Üllői út, a Budaörsi út, az Erdőalja út, a Stromfeld Aurél út, az Alkotás út, a Bem rakpart, az Árpád fejedelem út, a Pacsirtamező utca és a Szentmihályi út kritikus szakaszait kellene a legrövidebb időn belül felújítani.

A főváros által üzemeltetett hidakon és felüljárókon az utóbbi öt évben csak pályaburkolat-átépítésekre került sor, emelett tíz kishidat és közúti felüljárót újítottak fel. A felüljárók rekonstrukciós programjának hatvan százaléka elmaradt. A Duna-hidak esetében az Árpád híd gyalogjárdáinak részleges szigetelése, burkolatcseréje és a margitszigeti műtárgy hibáinak megjavítása, valamint a Lánchíd pesti horgonykamrájának szigetelése, a láncok és a horgonyzótömbök bevonatának felújítása a legsürgősebb teendő.

ÚTELZÁRÁSOK

● Az I. kerületben az Attila úton, illetve a Krisztina körúton a Dózsa György térnél útszűkületen kell áthajtani, közműépítés miatt.

● Óbudán a Lajos utcában a Szépvölgyi út közelében irányonként csak egy sáv járható.

● Angyalföldön a Dózsa György út és a Vágány utca kereszteződésében gázvezetéket építenek. A munkák miatt minden irányban útszűkület lassítja a forgalmat. Ugyancsak útszűkületre kell számítani a Vágány utcában a Róbert Károly körút irányában is.

● A Róbert Károly körúton folytatják a villamospálya felújítását. Emiatt az 1-es villamosok a Kerepesi úttól a Lehel utcáig közlekednek. A Bécsi út és a Reitter Ferenc utca között autóbuszok viszik az utasokat.

A II. KERÜLETBEN, A HONFOGLALÁS ÚTON,

az Alef-Alef Kft. által újonnan épített lakókertben
már csak 4 lakás vár tulajdonosára:

3 db 4 szobás, 120 m²-es, dupla komfortos és 1 db 42 m²-es garzon.
A lakások nagy teraszosak, jó közlekedésűek, telefonnal, garázzsal, riasztórendszerrel vannak ellátva.
Ugyanott 200–220 m² alapterületű családi sorházak is megvásárolhatók.

Július hónapban még a tavaly decemberi árak vannak érvényben.

Használja ki az utolsó lehetőséget az illetékmentes vásárlásra!

A lakások megtekinthetők minden szombaton és vasárnap 10–15 óra között a helyszínen: Budapest II. ker., Honfoglalás út 40.

Érdeklődni lehet: **ALEF-ALEF Kft.** 1139 Budapest, Lomb u. 32. Tel.: 140-8334, 140-8335
vagy: Raviv úrnál, a 138-0942-es telefonszámon (üzenet: 138-1912).

100807 KJ

DAEWOO MOTOR

KÖZPONTI MÁRKASZERVIZ

ajánlata kitűnő családi autókra már
1 398 000 Ft-tól
részlet- és lízingfizetéssel is.

Autószalonjaink:
1146 Bp., Dózsa György út 19. Telefon: 141-3579.
1097 Bp., Táblás köz 4. Telefon: 280-6749, 280-6625.

100692 KJ

BAUMAG
KAMATOZÓ BEFEKTETÉS
A BAUMAG Általános Befektetési Szövetkezet ajánlata tagjainak

Éves nettó kamat
38% (1 000 000 Ft felett)
37% (500 000–990 000 Ft)
36% (10 000–490 000 Ft)
Éven túli lekötés esetén kamatos kamat!

LÉPJEN BE ÖN IS, MEGÉRI!

Belépés és információ:
1075 BUDAPEST, KIRÁLY UTCA 5. TEL.: 322-6048. NYITVA: H-P 9-17.
2040 Budaörs, Kamaraerdei út 11. Tel.: 181-3335. Ny.: h-p 8-17, szo 8-13.
2011 Budakalász, József A. utca 73. Tel.: 188-4306. Ny.: 8-17, szo 8-12.
1151 Budapest, Régi Fóti út 2/a. Tel.: 169-3097. Ny.: 8-17 szo 8-12.
1035 Bp., Szentendrei út 4. Tel.: 188-6715. Ny.: h 12-18, k-sz-cs 9-18, p 9-16, szo 9-12.
2030 Érd, Erika u. 4. (a MOL benzinkút mellett) Tel.: 06 (23) 369-050. Ny.: h-p 8-17, szo 8-12.
Bővebb információ a Teletext oldalain.

Pesti vásárcsarnokok: ötös nyitány

A Vámház körútiban az első koronás látogató Ferenc József volt – két hónappal az 1897. február 15-i avatás után

„Mindinkább pusztul, tünedezik a régi Budapest, hogy helyet adjon az új, fényes ragyogó világvárosnak" – számtalan tudósítás kezdődött ilyenformán a XIX. század vége felé. A budapesti polgár csak kapkodta a fejét a rohamos változások láttán: nemcsak egyes épületek, de egész utcasorok és terek tűntek el, illetve nőttek ki a földből, miközben mindennapi életét gyökeresen átformáló technikai vívmányokkal (pl. villamos, telefon, villanyvilágítás, gázfűtés, autó) is meg kellett barátkoznia. Százöt éve, 1897 elején például szinte egyik napról a másikra eltűnt a város tereinek, utcáinak egyik, évszázadok óta megszokott tartozéka: a piac. Február 15-én este 8 órakor ünnepélyesen átadták a pesti oldal öt vásárcsarnokát, s ettől kezdve a város belső kerületeiben megtiltották az utcai és a házaló kereskedést.

„A hal-árúsító helyek a Központi Vásárcsarnokban a király látogatásakor – Weinwurm Antal fényképe" a Vasárnapi Ujságban (1897)

FORRÁS: FSZEK BUDAPEST-GYŰJTEMÉNY

A városegyesítés idején az élelmiszer-kiskereskedelem legnagyobb része nyílt piacokon zajlott, egyes cikkeket pedig házalók közvetítettek. A 44 nyilvántartott piacon 1889-ben összeírt nyolcezer árus többsége a földről árulta az élelmiszert, az „előkelőbb" egyharmad pedig szekérről, jobb esetben asztalról kínálta portékáját. A kellő távolságból szemlélődő persze elsősorban keleties egzotikumot látott a piacokban, „ahol rendszerint jól kihízott kofák, roppant nagyságú esernyőik alatt táborozva, harcra mindig kész nyelvvel várták a vásárló szándékkal közelgő »nagyságákat« s izmos vörös karú szakácsnékat". A Duna-part a Petőfi tértől a Vámházig egyetlen hatalmas piac volt, s hasonló nagyságrendűnek számított az Újvásár (ma Erzsébet) téri élelmiszerpiac is különleges színfoltjával, a hatalmas zsibvásárral.

A főváros lakosságát elsősorban a környékbeli falvak parasztsága látta el élelmiszerrel. A lélekszám növekedésével és a közlekedési eszközök fejlődésével az ellátókörzet ugyan folyamatosan növekedett, de a század vége felé a félmillió ember élelmezését már nem lehetett a feljáró piacozókra alapozni. A higiénia fontosságának felismerése, az egészségügyi ellenőrzés érdekei és a városképi szempontok szintén hozzájárultak, hogy a XIX. század utolsó évtizedében gyökeresen új intézményrendszert hozzanak létre az élelmiszer-ellátás céljaira.

A városvezetés ugyan az 1860-as évektől foglalkozott a tervvel, hogy fedett csarnokokba, állandó árusítóhelyekre terelje az élelmiszerek kereskedelmét, de gyakorlati lépésekre csak a nyolcvanas évek végén szánta el magát. Párizsban, Londonban, Berlinben, Bécsben már évtizedek óta működtek vásárcsarnokok: ezek tanulmányozása után, 1891-ben határozta el a közgyűlés öt vásárcsarnok építését, ahol ellenőrzött minőségű áru cserél gazdát, olyan szervezeti keretben, amely kiiktatja a felhozatal szélsőséges hullámzását, ezáltal csökkenti az árak ingadozását. A francia és az angol mintától eltérően – ahol a csarnokok egy-egy árucsoportra szakosodtak – egy központi és több kerületi, vegyes profilú csarnok építéséről döntöttek. 1895–97 között öt ilyen épült: a Vámház körúton a Központi Vásárcsarnok, továbbá a Rákóczi téri, a Klauzál téri, a Hunyadi téri és a Hold utcai vásárcsarnok. 1899-ben a Belvárosi Fedett Vásárral, 1902-ben pedig a Batthyány téri vásárcsarnokkal bővült a hálózat.

A nagybani értékesítésre, valamint a Belváros-Ferencváros ellátására szánt Központi Vásárcsarnokra 1892-ben nemzetközi tervpályázatot írtak ki, s a beérkezett kilenc pályamű közül egy francia és egy magyar terv nyerte el leginkább a zsűri tetszését. Végül az utóbbit választották, és Pecz Samu műegyetemi tanár kapott megbízást a végleges tervek elkészítésére.

Az építkezés 1894-ben kezdődött, s a következő év őszén már állt az épület. A tetőt vasszerkezetek tartják, falai téglából készültek, homlokzatát pedig az ekkor már nemzetközi hírű pécsi Zsolnay-gyár pirogránit díszítőelemeivel ékesítették, s ugyanott készültek a színes mázas tetőcserepek is. Az építészet által ekkoriban felfedezett vasszerkezeteknek köszönhetően hatalmas belső teret hoztak létre: a 220 méter hosszú, 60 méter széles, középen 28 méter magas csarnok 10 400 négyzetméter hasznos területet fedett le. Padlója, a környékhez igazodva, több mint másfél métert lejt a Duna felől, hogy lépcsők ne akadályozzák az áru mozgatását. A természetes megvilágítást óriási ablakok teszik lehetővé. A kivitelező korának gépészeti csúcstechnikáját alkalmazta: önálló áramszolgáltató berendezés gondoskodott a világításról, a teherliftek mozgatásáról, a szellőzésről és a hűtésről.

A pincéből, ahol a raktárakat és a hűtőkamrákat helyezték el, alagút vezetett a Duna-partra, a csarnok saját kikötőjéhez.

A millenniumi nagy építkezések sorába illeszkedő létesítmény már csaknem készen állt, amikor 1896. június 30-án, tíz nappal a tervezett megnyitás előtt részben leégett. Így csak a következő év elején, 1897. február 1-jén vehették birtokba az árusok és a vásárlók, az ünnepélyes átadást pedig két héttel később rendezték meg: február 15-én este nyolc órakor, több ezer ember jelenlétében gördült be az első tehervonat. A Központi Vásárcsarnokba ugyanis nemcsak közúton, hanem vasúton és vízen is áramlott az áru. A pincéből – ahol a raktárakat és a hűtőkamrákat helyezték el – alagút vezetett a Duna-partra, a csarnok saját kikötőjéhez. A tehervonatok a nyugati, Sóház utcai oldalon lefektetett síneken jártak be a csarnokba. Az áruval megrakott szekerek a középen húzódó széles kocsiúton gördültek végig éjszakánként. A súlyos csomagok házhoz szállítására 1903-tól a villamosokhoz délelőttönként teherkocsit csatoltak, amely, míg meg nem telt, egy kitérőn várakozott a csarnok mellett.

A középső kocsiút egyúttal a csarnok két funkcióját is szétválasztotta. A Duna felőli oldalt a nagykereskedők birtokolták: itt szerezték be árukészletüket a négy kerületi csarnok kereskedői. A nagykereskedői oldal két végén, az ún. hivatalos közvetítők terén zajlottak az árverések. A termelők egyszerűen vonatra adták a ládába, kosárba, zsákba csomagolt zöldséget, gyümölcsöt, tojást, húst, amely a hivatalos közvetítőhöz került, aki ellenőrizte a minőséget, majd árverésen értékesítette, s a jutalék levonása után elküldte a pénzt.

A csarnok alsó felét a kiskereskedők standjai foglalták el. A fal mellett a húsosok zárt pavilonjai, köztük és a kocsiút között a zöldség-, gyümölcs-, sajt- és vajárusok asztalai sorakoztak. A csarnok végén tölgyfa tartályokból kínálták a halakat. A piac többi részétől elszigetelve, a hátsó, földszintes baromficsarnokban árulták az élő állatot. Iparcikkeket – bádog- és cserépedényt, konyhai és háztartási eszközt, ruházatot és lábbelit – a galérián lehetett beszerezni.

A csarnok működését részletes és szigorú rendtartás szabályozta. A villanyvilágítással ellátott, sodronyhálóval elválasztott rekeszeket, márványlappal fedett tölgyfa asztalokat egy hónapra lehetett bérbe venni, a napijegyesek a kocsiút két szélén, egyszerűbb standokon kínálták az engedélyükben szereplő árufélét. A bérlők kötelesek voltak nevüket is feltüntetni standjuk felett. „Ott olvasható a falakon szanaszét a kemény tilalom, hogy a vevőkre nem szabad kiabálni: ide jöjjenek, amoda ne menjenek stb., mint ez hajdan a Duna-parti ősi telepen olyan szokásos volt." Előírták, hogy csak tisztán öltözött, egészséges eladók árusíthattak. Csomagolni csak tiszta papírba lehetett, tilos volt az élelmiszerre ülni, azt lópokróccal letakarni. Tilos volt a csarnokban állatot szabadon engedni, de levágni és kopasztani is.

A vásárcsarnokok megnyitása a társadalmi érintkezés finomodását is magával hozta: „A kofák is egészen átalakultak. Kétségtelenül nagyon hat rájuk, hogy most már nem a szeles, poros Duna-parton veszekednek roppant nagy foltos esernyőik alatt, hanem ott árulnak abban a fényes palotában, amely majd két millió forintba került." A stand feletti névtáblától az addigi egyszerű piaci kofa rangos kereskedőnek hiszi magát, s érzi, hogy „illedelmesebb modor illeti meg, mint hajdanában, ... s nyelvét igyekszik lehetőleg korlátozni, amiben ... – segítségére vannak a csarnokban uralkodó szigorú és tréfát nem ismerő szabályok is" – írta a Vasárnap Ujság tudósítója.

A Központi Vásárcsarnok felépültétől Budapest nevezetességének számított. Nemcsak a turisták tömegei keresték fel, hanem a prominens vendégeknek is szívesen büszkélkedett vele a főváros. Az első koronás látogató Ferenc József volt két hónappal a megnyitás után. Tiszteletére a kofák ünneplőt, az asztalok pedig virág- és szalagdíszt öltöttek. Még ugyanebben az évben Vilmos német császár tekintette meg, az újabb korból pedig Margaret Thatcher 1984-es és Diana hercegnő 1990-es látogatása maradt emlékezetes.

A budapesti vásárcsarnokok építése a maga idejében szervesen illeszkedett az európai kereskedelmi formák alakulásába. Ma már ritkaságszámba mennek azzal, hogy még mindig eredeti funkciójukban üzemelnek, így nemcsak építészeti, hanem tágabban véve kultúrtörténeti értéket is képviselnek. Megnyitásuk után a fővárosiak hamar megszerették őket, s úgy látták, hogy bár „a főváros a régi piacok megszűntével keleties zománcából vesztett ugyan, a világvárossá fejlődés felé viszont hatalmas lépést tett".

Fónagy Zoltán

LELŐHELY

Mese a pedagógus-életpályáról

SZALON

Budapest híre

Ajánló: Békés Pál
író

Fontos darabnak tartom Spiró György új színművét, az Elsötétítést, amelyet a Pesti Színház tűzött műsorra. A színmű a zsidóság létkérdéseiről szól a második világháború előtti és alatti Magyarországon, mégis nyomasztóan aktuális. Hegyi Barbara, Lukács Sándor és Hegedűs D. Géza alakítása kiemelkedő; az előadást Marton László rendezte.

Mindenkinek ajánlom a Szépművészeti Múzeum 1900 című kiállítását. A tárlaton kiváló anyag látható, olyan alkotók grafikái, mint Toulouse-Lautrec, Cézanne és Gauguin. Tizennégy éves lányomra, akivel együtt néztük meg a képeket, Edvard Munch ovális, tébolyult arcai hatottak legjobban (e nyomasztó hatást később egy szelet tortával kellett oldani), de a két-három Chagall-nyomat szintén lenyűgözte.

Érdekes könyv az Amerikában élő Györgyey Klára Molnár Ferencről szóló monográfiája, az író életművének első ideológiamentes bemutatása. Az igen olvasmányos monográfia egyik központi gondolata, hogy Molnár Ferenc hangsúlyozottan budapesti író volt, aki identitását az emigrációban is megőrizte. A hetvenes-nyolcvanas évek Molnárt kísérő elit fintorgása és a mostani túlhabzó diadal után jó érzés egy róla szóló hiteles könyvet kézbe venni. Az Egyesült Államokban a színházi emberek a magyar írót elsősorban „budapestiként" tartják számon.

Lejegyezte: Rados Virág

PALETTA

A SZAMURÁJTÖRTÉNET című japán filmet mutatja be holnap és holnapután este hét órától a VIII., Lőrinc pap tér 2-ben a Sambhala központ.

TŰZPIROS VIRÁG: Kovács Erzsi estje holnap este hét órakor az Óbudai Társaskörben (III., Kiskorona utca 7.).

SZILÁGYI TERÉZ kiállítását Beke László nyitja meg ma este hatkor a Balassi könyvesboltban (II., Margit utca 1.).

A VILÁGHÍRŰ zenepedagógus, zeneszerző és karnagy Bárdos Lajos életútját és művészi pályáját idézi fel az a koncert, amelyet a Bárdos Lajos Társaság rendez holnap este hat órakor a Régi Zeneakadémián (VI., Vörösmarty utca 35.).

SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka Stúdió: Hazatérés (7). **Bárka Kávézó:** Bárkadzsessz (este 10 Szakcsi Lakatos Béla és barátai). **Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban:** Az ügynök halála (7). **Budapesti Kamaraszínház Ericsson Stúdió:**

Csehov-játék levelekkel

Az Új Színházban kiderül: a magányos írót ostromolták a nők

Amikor elkészült a Csehov novelláiból írt előadás, a De mi lett a nővel? magyar, majd – Moszkvában is játszott – orosz változata, Kiss Csaba azt mondta, rendezőként végzett Anton Pavloviccsal. Aztán meggondolta magát, mert rábukkant az író szerelmes leveleire, amelyeket három nővel: Lika Mizinovával, Lidija Avilovával és Olga Knipperrel váltott. Ezekre a dokumentumokra, napló- és színdarabrészletekre épül a Csehov szerelmei című előadás, amelyet ma este mutatnak be az Új Színház stúdiójában. Anton Pavlovicsot Kulka János, szerelmeit Györgyi Anna játssza.

Györgyi Anna és Kulka János FOTÓK: KOVÁCS BENCE

– Konfliktusa volt tavaly az Új Színház igazgatójával. Ettől az évadtól nem ön a művészeti vezetője a teátrumnak. Hogy-hogy mégis itt rendez?

– Premier előtt talán ünneprontó lenne a múltat bolygatni, ráadásul a helyzet is tisztább és egyszerűbb, mint az erről keringő pletykák. Az igazság az, hogy tavaly az igazgatóválasztás után egy héttel visszaadtam művészeti vezetői megbízásomat. Nem éreztem jól magam főrendezőként, az elképzeléseim sem sikerültek úgy, ahogy szerettem volna. Egy szó, mint száz, rájöttem: nem vagyok alkalmas erre a posztra. De rendezői szerződésem továbbra is érvényes. Nagyon örülök, hogy mertem, mert nem könnyű lemondani. És utána még nehezebb. Nálunk a sikertelenséget szinte jellembeli hibaként kezelik. Mintha megbélyegzett lenne az, aki kudarcot vallott. Én az Új Színházzal kudarcot vallottam, és nagyon keserű fél évadot éltem meg. Úgy éreztem, hogy nincs rám szükség. Nem baj, a lányom épp járni kezdett, soha vissza nem térő nyár volt. Vele néha napokig nem éreztem bukott embernek magam. Hogy a kérdésére is válaszoljak: először a Thália Színházban akartuk bemutatni a Csehov szerelmeit. Ott megy a De mi lett a nővel? is. Elkészült az anyag a Csehov-levelekből, a több mint kétszáz oldalnyi fordítás. Egyeztettük a két színészt, Kulka Jánost és Györgyi Annát, a Nemzeti Kulturális Alaptól és a Soros Alapítványtól jelentős támogatást kaptunk. Féléves komoly munkánk feküdt a darabban. De ekkor a Thália október elején hirtelen olyan műszaki és próbafeltételeket kínált, amelyekkel komolyabb produkciónak nem szabad nekikezdeni. Megkérdeztem Márta Istvánt, befogadná-e a produkciót az Új Színház Stúdiójába. Elolvasta a darabot, megnézte a terveket, és igent mondott.

– Akkor kezdte el írni a Csehov szerelmeit, amikor már nem akart vezető lenni. Unalomból vagy tenni vágyásból?

– Négy-ötévenként írok egy-egy félénk adaptációt. És a mélypont hónapjai alatt a Csehov szerelmei mellett két egész estés, nagyszínpadi darabot is befejeztem. Azt mondják, hogy jók. Egyiket a filmgyár kötötte le, a másikat pedig jövőre szeretné bemutatni egy vidéki színház.

– Amikor megírta és megrendezte a Csehov-novellákra épülő De mi lett a nővel?-t, tudta, hogy dolga lesz még ezzel az íróval?

– Nem, sőt... Amikor elkészült a darab orosz változata is, és azt eljátszottuk a moszkvai Művész Színházban, úgy éreztem: na, én ennyit szerettem volna mondani Csehovról. Színműveit soha nem akartam megrendezni, mert nekem olvasva sokkal élvezetesebbek, teljesebbek.

– Akkor mégis mi történt? Leesett a polcról a Csehov-levelek kötete?

– Tavaly elkezdtem őket olvasni – mindenféle szándék nélkül. Ha már úgyis az olvasás éve volt! Találtam egy levelet, amelyet Csehov Lika Mizinovának

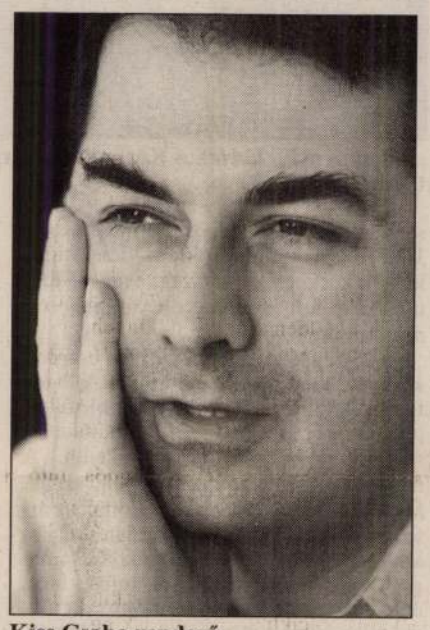

Kiss Csaba rendező

írt: „Milyen kínzásokat találjak ki a maga számára, ha mégsem jön ide. Leöntöm forró vízzel, és izzó fogókkal tépek ki a hátából egy darab marhahúst." Ha Poe, Hoffmann vagy Sade márki írta volna, kicsit közhelyesnek tűnik. De Csehovtól azért váratlan, sőt már-már groteszk fordulat, nem? Miért pont marhahúst tép ki a szeretett nő hátából? Megnéztem az eredeti szöveget, mert nem akartam hinni a szememnek. És ekkor kiderült, hogy a Csehov által igen nagy becsben tartott, katalogizált hagyatékban több mint tízezer levél maradt ránk. Ebből eddig csak 186 jelent meg magyarul, a válaszokból pedig egy sem. Pedig szinte magányos vidéki életének roppant fontos része volt a levelezés, barátságainak, szerelmeinek pontos lenyomatát őrzik a lapok. És ezek nem pár soros cetlik, hanem öt-hat oldalas írások! Radnai Annamária, az előadás dramaturgja kétszáz, magyarul eddig nem olvasható levelet válogatott ki és fordított le Csehovtól és a három nőtől. Az asszonyok válaszaiból egészen más férfi nézett ránk, mint írásai, sőt saját levelei alapján gondolnánk róla. A magányt, a vidéki élet egyhangúságát és a súlyosbodó tüdőbaj jeleit egyre nehezebben viselő író megpróbálta merev lánccal magához kapcsolni őket. Se közelebb, se távolabb. És erre a viszonyra néha rámentek a nők évei, vagy örök nyugtalanságként hurcolták magukkal ezt a kifejlődni nem hagyott szerelmet.

– És ön leleplezi Csehovot?

– Dehogyis! Legfeljebb megpróbáljuk körüljárni egy férfi és három nő igazságát. Ráadásul csak a szöveg telítettségéből jöhet rá a néző, hogy ezek levelek. A párbeszédes szerkezetet egyszer törtük meg, mert Lidija Avilova – aki tizenöt évig levelezett Csehovval – az író halála után visszakérte és – három kivételével – elégette a leveleit.

– Mi lett azzal a háromval?

– Ezeket akkor még nem katalogizálta Csehov, vagyis kint maradtak az íróasztalon, és nem vették észre. Csehov leveleiből az derült ki, hogy kapcsolata Avilovával mondhatni szakmai volt. Azonban harmincöt évvel Anton Pavlovics halála után a hetvenéves írónő megírta a memoárregényében, hogy milyen nagy szerelem volt az övék. Erre a kortársak nem nagyon emlékeztek. A nő pedig fel is ajánlkozott: „Ha valaha kell majd neked az életem, csak gyere érte, és vidd." Erre nem került sor, de a mondat bekerült a Sirályba.

– Van még terve Csehovval, vagy végképp „leszámol" vele?

– Nyáron bukkantam rá a Szerelmes hal című novellájára, ahol egy háromkilós kárász halálosan beleszeret Szofja Mamocskinába, és keserűségében, szerelmi mámorában öngyilkos lesz miatta. Ha találok új játszótársakat, talán írok egy darabot Csehovnak azokból a novelláiból, amelyekben az állatok szeretik az embert.

Szemere Katalin

Millenáris farsang

Mától vasárnapig zenészek, bábosok és mutatványosok népesítik be a Millenáris Teátrum és a Fogadó épületét. A farsangi kavalkádot a Balázs Elemér Group lemezbemutató koncertje nyitja ma este, fél nyolctól. A koncerten vendégszerepel *Dresch Mihály, Dés László* és *David Yengibarjan.*

Szombat délelőtt tíz órától kézművesvásárt rendeznek, ahol a gyerekek – egyebek között – azt is megtanulhatják, hogyan kell farsangi fánkot sütni, és elkészíthetik saját maszkjaikat is.

A Gyermekfarsangolón népszokásokkal, táncokkal és az ünnephez kapcsolódó játékokkal ismerkedhetnek a kicsik. Délután egy órától a Matókabinde zenekar játszik farsangi zenét, háromtól pedig hagyományos táncmulatság kezdődik, ahová elsősorban nagyobb gyerekeket és felnőtteket várnak. Öt óra körül busók özönlik el a parkot, és délután azt is megtudhatják a látogatók, mi fán terem a kiszézés. Este a Locomotiv GT dalaira írt, Mindenki című balettből mutat be részleteket a KFKI Magyar Kamarabalett társulata. Ezután a Mystery Gang és a Budapest Ragtime Band koncertezik.

Vasárnap délelőtt tizenegytől a gyerekek farsangi jelmezeket készíthetnek a Dolgozó műhelyben. Délután fél kettőtől a Szigony zenekar szerepel a Millenáris színpadon, majd a Ládafia Bábszínház műsora következik.

A háromnapos mulatságot interaktív farsangolás zárja. A látogatók nemcsak külső szemlélőként ismerhetik meg a farsangi csángó népszokásokat, hanem ki is próbálhatják, hogyan ünnepeltek annak idején.

D. V. G.

Diákzsűri a filmszemlén

Az idei 33. Magyar Filmszemlén negyedszer nyílt lehetőség a diákzsűri részvételére. A formálisan megújult testületbe az ország hat felsőoktatási intézménye delegált kommunikáció és film szakos tagokat. A négy kategóriában odaítélt díjakat ma adják át a Toldi moziban.

Az idei szemle filmjeit négy kategóriára osztva értékelte a diákzsűri. A legjobb nagyjátékfilm díját *Pálfi György* Hukkle című alkotása nyerte el, amely egyben a legjobb első film kategóriában is nyert. A kisfilmes *fődíjat Meskó Zsolt* veheti át Somlói galuska című művéért, a dokumentumfilm kategóriában – a legnehezebb döntést követően – *Moldoványi Fe-*

Zuglói családi | Videotár | Vasárnapi

Folydogál a Nagycsarnok újjáépítése

Legbiztosabb a biztos

A közelmúltban hírek jelentek meg arról, hogy a Fővám téri vásárcsarnok rekonstrukciója során problémák merültek föl. Biztos ami biztos, a legbiztosabb pedig egy „biztos", akit nemrég a fővárosi közgyűlés a hárommilliárdos munka élére állított: mérje föl a helyzetet, tegye meg a szükséges intézkedéseket.

A középkori kereskedelem legfontosabb gócai a vásárterek voltak, amelyek a legforgalmasabb pontokon: utak-vizek találkozásánál, városfalak kapuinál alakultak ki. A múlt században Európa-szerte fedelet húztak fölé-jük, csarnokot építettek. Pesten már 1865-ben foglalkoztak a vásárcsarnok gondolatával, és amikor 1892-ben döntöttek a tervpályázat meghirdetéséről, előírták, hogy a csarnok a vasúti, közúti és dunai beszállítást lehetővé tévő mai helyén épüljön föl. 1894 nyarán kezdték, 1896 végére be is fejezték az építést, nem kisebb ember, mint *Pecz Samu* műegyetemi tanár tervei alapján és irányítása mellett. 1976-ban az épület műemléki rangot kapott.

Az idő vasfoga száz év alatt itt-ott megrágta az acélvázat, az 1944–45-ös ostrom is „rásegített", a tetőn becsorgott az eső, a pincefödémet (vagyis az elárusítóhelyek földszintjét) erdőnyi faoszloppal kellett aládúcolni. A csarnok egyre veszélyesebbé vált. 1991 márciusában be kellett zárni, és forgalmát az átépítés ideje alatt a mögötte húzódó, úgynevezett közraktárépületekbe terelték.

A rekonstrukcióra már 1988-ban „kiírták" a pályázatot, erre *három vállalat* adott egyenként 3-4 milliárd forint közötti ajánlatot. Ez messze meghaladta az előzetes költségbecslést, ilyen összegre nem volt fedezet. Viszont ott van a szomszédban – eladásra várva – az a nagy Duna-parti telekcsík, amelyen az említett, lebontásra ítélt közraktárak állnak. Kézenfekvő volt a gondolat: ezt kell értékesíteni (az isten is szállodáknak teremtette, hiszen innen ragyogó kilátás nyílik a Dunára, a Gellért-hegyre), a bevételből pedig helyrehozható a csarnok. Csakhogy: a rekonstrukció sürgős, a telket pedig három-négy évnél korábban bajos eladni, hiszen a ma még rajta álló épületekben bonyolódik le átmenetileg a kiürített csarnok forgalma.

A nyugati bankoknak nem gond az ilyen időbeli eltérések áthidalása. Ezért a főváros újabb, most már *nemzetközi pályázatot* hirdetett meg: a műszaki terveket a jelentkezők rendelkezésére bocsátotta, és biztató tárgyalásokat kezdett velük. Ezek azonban végül is nem jártak sikerrel.

Kár. Mert az ajánlatok kedvezőek voltak, a mögöttük álló vállalatok pedig nemzetközileg is elismertek. Például a *Voest-Alpine* építette újjá a hatalmas – ugyancsak acélvázas – kölni pályaudvart, az osztrák *Girozentrale* pedig felmérte, ütemezte, vállalta a finanszírozást. Mégsem lett ebből a telekhasznosításból semmi.

E második kudarchoz bizonyára hozzájárult a nagy politikai-gazdasági váltás is (1989–1990-et írtunk), az ezzel járó hazai bizonytalankodás, de nem volt még meg a környéknek az a rendezési terve sem, amely az eladásra szánt ingatlan megközelíthetőségére, a hotelek építésének engedélyezésére biztosítékot adott volna. Így aztán – érthetően – nem született meg az a külföldi bankgarancia sem, amely az itthoni rendelkezések szerint a hasonló ügyletek előfeltétele.

A szakértők azonban újólag jelezték az épület veszélyeztetettségét, a felújítás sürgős volt. Úgy tűnt, kapóra jött, hogy a 2. sz. Fővárosi Építővállalat néhány szakemberéből alakított *Klinker* Kft. az 1988-ban leégett Rákóczi téri csarnokot időre helyrehozta, olyan szépen, hogy a főpolgármester az újraavatás utáni szándéknyilatkozatában kilátásba helyezte a kft. megbízását a Nagycsarnok rekonstrukciójára is.

„A kicsi a szép" – mondják a nyugatiak. Áll ez a kisvállalkozásokra is: fürgébbek, rugalmasabbak, kisebb rezsivel dolgoznak; a kft.-nek ez az előnye érvényesült a leégett csarnok újjávarázsolásánál. A Nagycsarnok mérete, az újjáépítés bonyolultsága azonban sokszorosan nagyobb! Itt már a vállalkozó szakmai felkészültsége, tőkeereje, kapacitása alapvető fontosságú, s bármondásba kerülhet egymással, esetünkben ezek nem érték el a kívánatos szintet, ez nem kerültre mérlegelésre.

Kétségtelen, hogy a Klinker ajánlata előnyösnek látszott: 2,7 Mrd Ft-ért elvállalták a munkát, 1991. júliusi kezdéssel és 1992. májusi befejezéssel. Bár az eredeti szerződés 100 millióra szólt – a főváros múlt évi költségvetésében még ennyi sem tudtak kiszorítani erre a célra –, a kft. a teljes rekonstrukciót rosan alvállalkozói szerződéseket kötött, megrendelte a Zsolnay-tetőt-homlokzatot díszítő majolikaelemeket, külföldről a szerkezetekhez szükséges 40 tonna festéket és így tovább.

Lényegében tehát ez a pic vállalat koordináló tevékenysé get végez, de nem kötött fővál sokkal nagyobb felelősséget je lentene. Hogy a jelenleg párhu zamosan futó különböző mun kákat finanszírozni tudja, menet közben úgynevezett „szerződésmódosító nyilatkozatokat" íratott alá a fővárossal, de a legutóbbi, amely az alapszerződés több mint hússzoros összegére szólt volna, már nem került aláírásra.

Hogyan fizessék a megrendelt munkákat? A fővárosnak a beruházás irányításával megbízott munkatársa rákényszerült a tetőszerkezet 90 százalékos készültségi fokát igazolni, holott ez még ma is 30 százalék körül jár. Kegyes csalás a jó ügy érdekében? Igaz lehet. Ha azonban túlfeszítjük magunkat az aláírás szentségén, összekutyulódik a világ.

A csarnoküggy intés az önkormányzatok számára:

– Az évekre tagolt önkormányzati költségvetés és a több éven át tartó nagyberuházások fedezetének biztosítása ellentsa alapvető fontosságú, s bármondásba kerülhet egymással, esetünkben ezek nem érték el a különösen inflációs időkben. Erkívánatos szintet, ez nem kerültre azonban ismeretesek a megoldási módok (csúszóáras záradék mérlegelésre.

– A vezetők nem írhatnak alá szándéknyilatkozatokat, hiszen a szakértői véleményre alapozott szerződés csak az I. ütemre, 100 millió forintos összegig. testületi döntés szükséges.

– Ha a polgármester és/vagy költségvetésében még ennyi helyettese elkötelezi magát valamilyen összegre, a főváros múlt évi költségvetésének hitelkeretét sértő ügyletek esetén is – kénytelen időben való biztosítására hama-ehhez tartani magát.

– Nincs ok és jog a leszerepelt „kijelölési rendszer" visszacsempészésére. A piacgazdaság felé szítő, hiányt pótló majolikaele-vettünk irányt, a költségvetési meket, külföldről a szerkezetekberuházásokra is áll a versenyhez szükséges 40nyeztetési kötelezettség; nem letehet olyan körülmény, mely ez alól kibúvóul szolgálhatna.

A főváros közgyűlése levonta a tanulságokat: a csarnok újjáépítése a „biztos" kiküldésével továbbfolyik, most már a nagyközönség nyilvánossága előtt.

D. H.

Tarjáni betonromantika

Város, mozgalmi szobrok árnyékában

Átmenet a betonrealizmusból a betonromantikába... Nagyjából ekként jellemezhető Salgótarján híres városközpontja. Az épülethasábok a hetvenes, nyolcvanas években nőttek ki a földből, akkoriban az építészek már próbáltak ablakot nyitni: Európa felé.

Völgybe telepítették az egykori bányászfalut, így a mai behemót betontömbök kénytelenek fölmászni a hegyoldalakra. Ez sajátos és szép föladványt fogalmaz meg az építészeknek, akik itt kívánnak eredetit alkotni. A városközpont fölé emelkedő dombon ma sem háborítja semmi a bádogból készült partizánszobrot – melyet a népnyelv *plehboynak* keresztelt még akkor, amikor keresztelni nagy kockázatot jelentett errefelé. Az életteli városközpontban zavartalanul tartja magasba muskétáját a „tanácsköztársaságra" emlékeztető szobor, a tér másik oldalán pedig fémöklök nyomakodnak az ég felé, fölidézendő az 1945-ös „felszabadulást". E tekintetben változatlan az ideológiai környezet a városfejlesztők számára...

Mégsem mondhatjuk, hogy semmit nem újított meg e környéken a rendszerváltozás. Az üzleti szellem rést ütött a betonban is – a szó szoros értelmében. A városközpont lakóépületeinek földszintjén színes üzlethelyiségek nyíltak. *Kenyeres István* főépítész – elődeivel ellentétben – engedélyt adott a szürke betonfalak kibontására, hogy butikok, emléktárgy-kereskedések, fagylaltozók nyíljanak, megörvendeztetvén a város lakóit és látogatóit egyaránt.

A leomlott falak helyén azonban csak gyéren szűrődik be a fény a jövőformálók munkaasztalára. Elmaradt felújítások pótlása, s mintegy ezer kolónialakás cseréje várja feladatként, ámde pénz nélkül a pártállam helyi örököseit.

Ami a kolóniákat illeti: még a húszas, harmincas években húzták föl őket, s már akkor is *ideiglenes jelleggel*. Ma is utcai csapról nyerhetik a vizet, udvari „fabudiban" enyhíthetnek testi feszültségeiken az itt lakók. Az előző rend, melynek hangosodó hívei a *szociális érzékenységet* hiányolják manapság, *annak idején elmulasztották fölszámolni e nyomornegyedeket*, ám annál mutatósabb pártiskolát emelt a városközpont egyik dombjára. A kolóniák emberei nem jártak pártiskolára, ennélfogva ma alacsony nyugdíjból tengetik napjaikat, házuk cseréje a tulajdonosra: az önkormányzatra hárul, sürgető tennivalóként.

Nemzeti-tömb

Miből? – akaszt kérdőjelet a vágyba a valóság. A befektetők ugyanis nem a lakásépítés iránt érdeklődnek ma Salgótarjánban sem. A városháza szakemberei ennek ellenére elkészítik az új házak terveit. Telek a közelben rendelkezésre áll. S ha eléggé vonzó lesz a dokumentáció: talán pénz is csurran a két-három szintes, sorház jellegű épületekre.

Építő szervezetek bőven kínálkoznak. A város négy fontosabb cége közül egy éppen a fölszámolás hónapjait éli. A másik három feladatokra vadászik, hogy talpon maradhasson. A kolóniák fölszámolása mind az infrastruktúra fejlesztésében, mind az építésben tetemes munkát jelentene.

Kínálkozna még munka a városközpontban is. „Nemzeti-tömbnek" hívják a *Nemzeti étterem* és a mellette elterülő telek együttesét. Ezt kívánják *fejleszteni* mielőbb. Az egykor szép, de elhanyagolt garniszállót többször is a lebontás fenyegette. Tarjánban ugyanis a városfejlesztés legfontosabb eszköze évtizedeken át a buldózer volt. Ma már magántulajdonban van a „Nemzeti-tömb", a lebontás veszélye azonban nem múlt el a sokféle célt kiszolgált ház fölül. Maradhat-e a majd fölépítendő kereskedelmi központ szomszédságában? E kérdést ugyancsak a pénzügyi lehetőségek döntik el.

Keleten – nyugati

Még a keleti orientáció idejében nevezték el *nyugati városrésznek* a városközpont egyik szegletét. Ma ez Tarján leginkább képzeletmozdító része. A beton és a fém együtt valóban tetszetős épületekké állt össze itt. A hosszú építkezés alatt felvonulási területként szolgált telek most megürül. Oda „kereskedelmi és vendéglátó célokat szolgáló épületet" szán a városháza. A két-három szintes ház alatt is két-három szint húzódna: gépkocsik parkoltatására. S ezzel a városközpont egységes stílusú egésszé kerekedne: több hely nincs.

A hegyek és völgyek közt helyet kereső városnak azonban van egyéb részlete is, melyeket *fejleszteni kell*. A városvezetőség most azt kívánja elérni, hogy az egyes negyedek közti különbség fokozatosan tűnjön el. A központ és két lakótelep – a kilométerekkel arrább elterülő *József-plató*, s a még kijjebb fekvő *Sebaj-telep* – a fölszereltséget tekintve egyenrangú. Ám falusiasnak maradt meg *Pálfalva, Kotyháza, Baglyasalja, Somoskőújfalu*. Az összesen 30 kilométernyi földút, a még hosszabb távon hiányzó csatorna, víz- és gázvezeték fél évtizedre elég föladatot kínál a városházának a legjobb esetben is. Idén tízmillió forintot kapott Tarján az államkasszából az infrastruktúra fejlesztésre. A jövőben is ki akarják egészíteni központi pénzekkel a város forintjait.

Pavilonremények

Saját erőből nem tudják megoldani a 21-es út átvezető szakaszának elkészítését. Ez a környezetvédelmet is szolgálná. Nincs elegendő forint az iskolák fejlesztésére sem, pedig sok falról hámlik le a vakolat. A helyi üzemek támogatására a belátható jövőben alig számíthatnak, mert egy-két vegyes vállalat kivételével – melyekben a pártállam alakjai mentették át magukat – a patinás vállalatok csőddel küszködnek. Bizonyos optimizmusra ad okot ellenben, hogy a kereskedelmi pavilonok igénylői nem fogytak el, sőt sokasodnak. E vállalkozók tehát bíznak abban, hogy lesz mit eladniuk, és lesz – kiknek...

M. P.

Panaszkönyv a butikokról

A Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség nemrég több mint nyolcszáz kiseb-nagyobb üzletben vizsgálta meg, hogyan forgalmazzák a ruhadarabokat, s miként intézik a vásárlók panaszait. Azt tapasztalták, hogy több szempontból éles határvonal húzható a „hagyományos" és az új üzletek között.

Az egészséges piacosodás nyomán a több évtizeden át megszokott módon árusító üzletek száma rohamosan csökken. Ugyanez jellemző a hazai konfekciógyártásra is: *visszaszorul a régi*. Az átrendeződés azonban zavarokkal jár. A vevők érdekeit védő rendelet szem előtt tartása ugyanis nem jellemző a friss boltvállalkozásokra.

A vizsgált üzletek többségében az eladók képzetlenek. Inkább „árufelvigyázókként", illetve „pénzbeszedőkként" kamatoztatják képességeiket. Az árusított ruhaneműkről *nem tudnak használható tájékoztatást adni*. Jellemző, hogy még a megbírságolt árusok egy része is megköszönte a szakmai tájékoztatást, amelyet a főfelügyelőség munkatársától – a „tanulópénz" fejében – kapott. Nem ismerte a boltosok egy része többek közt azt a jogszabályt sem, amely előírja az előzetes minőségvizsgálat elvégeztetését a Kermivel. Az árusított ruhákhoz a kisiparos sokszor nem ad kezelési útmutatót és úgynevezett *minőségtanúsítást*. Ha mégis van kezelési jelképsor, akkor nemegyszer az érthetetlen piktogramok adnak föl rejtvényt a vásárlóknak. Előfordul az is, hogy a tájékoztatás félrevezető. Gyapjúöltönyt például 40 fokos mosásra javasoltak, a vegytisztítást pedig megtiltották... Az ilyesmit a vásárló pénztárcája bánja.

Az importtal is regimentnyi a gond. Nyugatról bóvlidömping árasztja el a magyarországi hálózatokat. Hiányzik vagy hibás az útmutató, *ritka a magyar nyelvű használati utasítás*. A panaszokat a hagyományos üzletekben „hagyományosan" lassan, az új üzletekben rugalmasabban orvosolják. Az utóbbiak sokszor visszaadják a pénzt vagy kicserélik az árut, csak ne maradjon írásos nyomuk a bonyodalmaknak. Vásárlók könyve – magyarul panaszkönyv – csak ritkán tűnik fel az eladótérben...

Esztétikus az áruk elhelyezése, széles a választék – állapították meg a felügyelők. Az elegánstól a hóbortosig, a márkás cucctól a tucatáruig sok minden föllelhető akár egy és ugyanazon boltban is.

Üzleti titokként kezelik az árusok a gyártók személyét. Udvariasan fogalmazva: nem lehetetlen, hogy adócsaláshoz *falaznak* az iparosoknak. Feltételezések szerint a kereskedők nem ingyen vállalják a kockázatot, így külön hasznot érnek el a szabályokat megtartó „hagyományos" boltokhoz képest.

A főfelügyelőség a vizsgált üzleteknek a kétharmadában talált szabálytalanságot. Mintegy 60 millió forint értékű áru forgalmazását „feltételhez" kötötték... Az ellenőrzéseknek kevés híján a fele szabálysértés miatti felelősségre vonással zárult.

M. P.

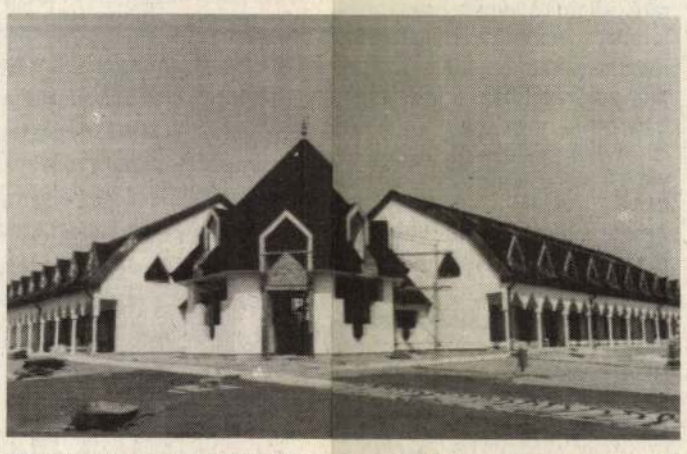

Bevásárlóközpont épül a 76-os mentén Zalaegerszeg–Andráshidánál a nemzetközi út mellett. z elmúlt évben a nemzetközi normáknak megfelelő üzemanyagtöltő állomást adtak át, most pedig szeptemberre elkészül a bevásárlóközpont. A magánerőből megvalósuló kereskedelmi létesítményben az étteremtől kezdve különböző üzletek nyílnak majd

Koppány György felvétele

Vám helyett tettlegesség?

A tapasztalatok azt mutatják hogy a franciák megtalálták a agrárprotekcionizmus új – úg látszik, nekik megfelelő – mód szerét. Még emlékszünk rá, h gyan bántak el a magyar libam jat szállító kamionnal. Most ép pen a spanyol szőlőszállítm nyokon van a sor.

E hónap folyamán a nimes francia szőlőtermelők (?) rend felborogatják a spanyol szőlő szállító kamionokat.

A módszerre azért érdeme fölfigyelni, mert ezt a radikál vámhelyettesítő eljárást *Ray Ma Sharry*, a Közösség mezőgazdasági bizottságának vezetője – ba sajnálattal veszi tudomásul történteket – sietve leszögez „nincs semmilyen EK-kártalan tás az ilyen esetekben elszenvedett károkért, és nem is terveznek ilyen jellegű szabályozást bevezetni...

A bizottság továbbra is figyelemmel kíséri a helyzetet és minden tőle telhetőt megtesz, hogy az árutételek szabad mozgási feltételei a mezőgazdaságban továbbra is biztosítottak legyenek."

Nos, mit tehet ezek után egy exportőr? Keres egy biztosítótársaságot, amelyik hajlandó vállalni a szállítmányok esetleges kártalanítását. Ennek pedig ára van, nem is kicsi.

Így lehet elveszíteni a hasznot egy biztosítás árán, amit a vámon esetleg megtakaríthat a kereskedő.

S. E.

KITEKINTŐ

Orosz állami légitársaság

AEROFLOT-RUSSIAN INTERNATIONAL AIRLINES néven részvénytársasággá szerveződik a volt szovjet légitársaság – jelentette az AFP az Interfaxra hivatkozva. A részvények többsége az orosz államé lesz. Az Interfax szerint három évig. Az új légitársaság tiszteletben tartja a szovjet AEROFLOT által kötött nemzetközi szerződéseket. A volt szovjet köztársaságok az elmúlt hónapokban ellenőrzésük alá vonták az AEROFLOT egyes járatait és gépeit – fűzte hozzá az Interfax.

Nem mozog tovább

Az olasz gazdaságtörténet fontos eseményének minősítette a mozgóbérskála megszüntetését Giuliano Amato olasz miniszterelnök. A pénteken aláírt megállapodás értelmében Itáliában megszűnik a béreknek az inflációhoz igazodó automatikus kiigazítása. A szakszervezetek úgy döntöttek, hogy aláírják az erről szóló megállapodást. A „scala mobilét" évtizedeken át az olasz szakszervezetek alapvető vívmányának tartották, mások viszont az infláció gerjesztő elemét látták benne. Bruno Trentin, az Olasz Általános Szakszervezeti Szövetség főtitkára aláírta ugyan a megállapodást, de nyomban le is mondott.

Franciaország – Maastricht

Franciaországban feszült várakozás előzi meg annak a közvélemény-kutatási felmérésnek a közzétételét, amely a franciák európai unióval kapcsolatos hangulatának alakulását hivatott jelezni. A felmérést a maastrichti szerződés ratifikálásával kapcsolatos szeptember 20-i népszavazási eredménye megelőlegezésének tartják, és úgy látják, Franciaországban egyáltalán nem lehet „lejátszottnak" tekinteni a referendum kimenetelét, jóllehet egyelőre úgy tűnik, ha kis többséggel is, de megszavazzák az európai unió felépítését.

Impeachment a brazil elnök ellen?

Brazíliában kormány és ellenzék egyaránt azzal számol, hogy alkotmányos eljárást indítanak Fernando Collor de Mello köztársasági elnök ellen korrupciós ügyben. „Elkerülhetetlenné vált az impeachment-eljárás" – mondotta a riói O Globónak adott interjújában Ibsen Pinheiro, a képviselőház elnöke. Collort azzal gyanúsítják, hogy elnökké választását olyan üzleti körök bőkezű adományaival segítették elő, amelyek aztán messzemenően számíthattak az immár elnök pártfogására és jócskán markolhattak az állami megrendelésekből. Collor elnök visszautasította az őt ért vádakat és bejelentette, hogy nem mond le államfői tisztségéről.

A közlekedési minisztérium nyilatkozata

Tiszta vizet a csatornába!

A Duna–Majna-Csatornát szeptember 25-én ünnepélyesen megnyitják. Ezzel kapcsolatban az Új Magyarország munkatársa a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztériumtól nyilatkozatot kért a dunai hajózás lehetőségeiről és a jövőt érintő elképzelésekről. A nyilatkozat a lap július 22-i számában jelent meg, amelyre ugyanitt július 28-án Dr. Gyurkó János országgyűlési képviselő reagált. Gyurkó úr Csatornanyitogatás című cikkében olyan megállapításokat tesz, amelyre a tárcának a hiteles tájékoztatás érdekében válaszolnia kell.

Először is a tények rövid összefoglalása.

A Duna Budapest feletti szakaszán a jelen állapotok mellett a nemzetközi forgalomban mértékadó dunai hajók az év körülbelül öt hónapjában merüléskorlátozással, csökkentett terheléssel közlekednek. A Duna–Majna- csatorna megnyitásával a dunai forgalom, ezen belül a magyar export–import forgalom növelése a célunk. Magyarország nemzetgazdaságának érdeke a kifejezetten környezetbarát belvízi hajózás teljesítményeinek fokozása, ami azonban csak a hajózás versenyképességének növelésével, vagyis ebben az összefüggésben a hajózási feltételek javításával érhető el. Miután a Duna nemzetközi víziút, az azon történő hajózás más nemzetek érdekeit is érinti. E tekintetben a saját folyamszakasz hajózhatóságának biztosítására vállalt kötelezettségeinket teljesítenünk kell a környezetvédelem és a szomszédos országokban – esetünkben Németországban és Ausztriában – megvalósuló fejlesztések ütemezésének figyelembevételével.

Vádak és védők

Ezek után a szükséges helyesbítések:

1. Gyurkó úr Konrad Weckerle úrnak, a csatornát építő rt. igazgató tanácsa tagjának „alig leplezett Magyarország elleni vádaskodásáról" és ennek „minisztériumi megerősítéséről" szól. Amellett, hogy a képviselő úr e kitételét enyhén szólva apolitikusnak ítéljük, tény, hogy Weckerle úr nyilatkozatát a tárcától függetlenül jó néhány hete tette, munkatársunk pedig elzárkózott Weckerle úr állításainak kommentálásától. Nyilatkozatunk tárgya valóban közös, ez a Duna hajózhatósága, de mindazok a következtetések, amelyek valamiféle – az ország érdekeivel ellentétes – Weckerle úr és a minisztérium közötti összefonódást sugallnak, elfogadhatatlanok, és sértők mindkét félre nézve. Ezeket határozottan visszautasítjuk.

2. „Talán mégsem olyan jelentős a csatorna, ha ...(az) német belvízi hajóút", fejti ki ennél kissé részletesebben a szerző. A Duna–Majna-csatorna ilyen státusza nem jelenti e csatorna „jelentéktelenségét". Kialakítása folytán kapacitásadatai meghaladják némely Duna-szakasz hajózási lehetőségeit. A csatornának, mint nemzetközi közlekedési útvonalnak kiemelkedő jelentőségét az Európai Közlekedési Miniszterek Konferenciája (CEMT), az ENSZ EGB közlekedési szervei folyamatosan hangsúlyozzák, és ezt tette az 1991. szeptemberében Budapesten megrendezett európai közlekedési miniszteri konferencia nyilatkozata is. Lényeges, hogy idegen országok hajói csak a Németországgal megkötött kétoldalú hajózási megállapodás alapján haladhatnak át. A cikkíró tévedése tehát itt félrevezető.

Félrevezető kiemelés

3. A szerző munkatársunknak szemrehányásokat tesz a fejlesztés költségeivel kapcsolatban. A tárca képviselője az MTI nyilatkozatában kifejtette, hogy részletes hatástanulmányok (hajózhatóság, környezetvédelem) elkészülte előtt a rehabilitácó illetve a hajóút-kialakítás költségei nem becsülhetők. Ennek szemléltetésére említett 10–99 milliárd forintos sávot. A Magyar Rádió emelte ki (később helyesbítve is) a felső összeget, a cikk írójának erre épített polémiája tehát teljességgel megalapozatlan és félrevezető.

Végül szeretnénk kifejezni azon reményünket, hogy mindazon állampolgárok, szervezetek és hatóságok, amelyek érdeklődnek, felelősséget éreznek vagy felelősséggel bírnak Dunaszakaszunk természeti értékeinek rehabilitációjában, ezzel együtt a környezetkímélő hajózás fejlesztésében, a jövőben erőfeszítéseiket nem egymás ellen, hanem e nehéz és költséges feladatok összehangolt megoldására fordítják.

Várhelyi András
szóvivő

Hogy ne csak ladikokkal járhassuk teljes hosszában a Dunát... Nemzetgazdaságunk alapvető érdeke a Duna–Majna-csatorna megnyitása, a környezetbarát közlekedési útvonal fejesztése

Cser István felvétele

Tervezet a költségvetési kiadások csökkentésére

Szeptemberben a parlament előtt

(Folytatás az 1. oldalról.)

Egyelőre nem okoz gondot a vártnál jóval nagyobb költségvetési hiány finanszírozása. (Az idén a parlament által elfogadott költségvetési törvény szerint a hiány csupán 70 milliárd forint lehetne egész évben.) A szükséges forrásokat eddig teljes egészében a *pénzpiacról* sikerült előteremteni, elsősorban likviditási kincstárjegy kibocsátásával. Ősszel *jelentősebb mennyiségű államkötvénnyel* is megjelenik a Pénzügyminisztérium a piacon. Első lépésben az MNB mintegy 15 milliárd forint értékű hároméves lejáratú államkötvényt hoz forgalomba, pénzügyminisztérium megbízásból. Emellett a kormány felhatalmazást kért a parlamenttől, hogy a tervezett ide 30 milliárd forintos államkötvény-kibocsátási keretet 100 milliárd forintra emeljék fe Amennyiben ez az engedély megszületik, úgy szeptembertő jelentősebb összegű, további államkötvény-kibocsátás kezdőd het meg. A források előteremtés állampapírok révén nem oko gondot, mivel az országban je lentős pénzbőség tapasztalható.

Félmillió munkanélküli

Az első félév végén az *Országos Munkaügyi Központ* végleges adatai szerint, 547 ezer volt a regisztrált munkanélküliek száma. A gazdaságilag aktív népesség és a munkanélküliek aránya, azaz a munkanélküliségi ráta így 10,1 százaléknak felel meg. Igen nagyok viszont az eltérések, több megyében a ráta megközelíti a 20 százalékot, Budapesten viszont 4,5 százalékos a munkanélküliségi arány.

Júniusban már 5641-en kaptak a munkanélküli-ellátásból kikerülve – az önkormányzatok elbírálása alapján – 4000 forintos *szociális támogatást*. Júliusra újabb 4000-en nyertek el ilyen jogosultságot. A szakszervezetek határozott követelése, hogy a segélyösszeget 5000 forintra emeljék. A kormány és a szakszervezetek közelmúltban megtartott egyeztetésén a kormány forráshiány miatt erre nem tudott kötelezettséget vállalni.

Júniusban az összesítések szerint 433 ezren részesültek munkanélküli-járadékban, 12 ezren pályakezdősegélyben. Ugyancsak júniusban az ellátásból kikerülők száma 28 500 volt. Közülük 15 ezren tudtak ismét elhelyezkedni, 8 ezer munkanélkülinek lejárt a járadék-, segélyideje, 2 ezer munkanélkülit kizártak az ellátásból, mert nem fogadták el a felkínált állást, vagy meg sem jelentek a közvetítőirodákban, csaknem 2 ezren szereztek nyugdíjjogosultságot. Csaknem 1500-an különféle más támogatási formát, így átképzést, közhasznú munkát vettek igénybe.

Tanácsok a szövetkezőknek (5.)

Szőlőtermelés: átvétel, tárolás, értékesítés

A pinceszövetkezeti modell szorosan kapcsolódik a borvidékek szőlőtermelőinek, szőlőfeldolgozóinak, borértékesítőinek hagyományaira és kifejezésre juttatja a tájtermelésből adódó komparatív előnyöket.

E szövetkezeti tevékenység célja, hogy a tagok szőlőtermelését átvegye, tárolja, értékesítse, valamint a szőlő- és bortermeléssel kapcsolatos legkedvezőbb feltételeket megteremtse. Így a termelők, minőség szerint differenciáltan, befolyásolni tudják az átvételi árakat és az átadott szőlő értékesítését. A feldolgozási kapacitással, a bortároló edényzettel hatással lehetnek – a termelés és tartalékképzés alakulásán keresztül – a pinceszövetkezet tagjainak vagyonfelhalmozására. A tagok ily módon megteremtik a borászat, a borkereskedelem és a szőlőtermelés összhangját. A történelmi borvidékek szőlő- és borkultúrájának megőrzése érdekében, tulajdoni hányaduk, felelősségük, valamint kockázatuk arányában, felhasználhatják a reorganizációs hitel-pályázati lehetőségeket.

A szövetkezet alapításakor az alapszabályban meghatározott tevékenységi körbe tartozik: a szőlő begyűjtése, feldolgozása, a bor tárolása, palackozása, szállítása és értékesítése, valamint a melléktermékek feldolgozása, a szeszfőzés, s a borpárlás.

A szövetkezet működési köre – a szállítási és tárolási kapacitás függvényében – egy falura, illetve egy nagyobb termelő tájkörzetre terjedhet ki. A tagok a szőlőtermést az alapszabályi szerződésnek megfelelően átadják, melyet a szövetkezet köteles átvenni, az előírások szerint feldolgozni és a késztermék tárolni, majd azt értékesíteni.

Az alapításkor a szövetkezet tagjai alapszabályban rögzítik azt, hogy a tevékenységükkel összefüggő berendezéseket, eszközöket hogyan bocsátják a szövetkezet rendelkezésére, valamint az újabb eszközvásárlásokhoz milyen további vagyoni hozzájárulást kötelesek még teljesíteni. Meghatározzák továbbá: az eszközöket egy vagy több közös pincészetben, avagy a tagok magángazdaságában kívánják működtetni. A szövetkezet és a tagok viszonya szolgáltatási jellegű a feldolgozás, valamint a tárolás tekintetében, amennyiben azt a közös pincészetben végzik. Abban az esetben, ha mindez magángazdaságban történik, akkor csupán a közös értékesítésre jön létre a szövetkezet.

A tagok és a szövetkezet közötti jogviszony határozza meg a felelősség kérdését is. A tag a megfelelő mennyiségű és minőségű szőlő átadásáért felel, míg a pincészet felelőssége a feldolgozásra, tárolásra és értékesítésre korlátozódik. Az üzleti haszonból származó, alapszabályban rögzített jövedelmeket a tagok elsődlegesen az átvett mennyiség után, a kilogrammonkénti egységre jutó átvételi árból, a feldolgozást követően pedig az eladott termékek hasznaiból kapják meg. **tlf**

MÁV-megrendelés a Ganz Hunslettől

Villamos motorvonatokat rendel a *Magyar Államvasutak* a *Ganz Hunslet Járműgyártó Részvénytársaságtól*. Az erről szóló szállítási szerződést tegnap írták alá a MÁV, a járműgyár és a pénzügyi fedezetet biztosító *Postabank* képviselői. A megrendelés 40 darab négyrészes, úgynevezett városközi motorvonatra vonatkozik. Hasonló, klimatizált utastérrel rendelkező, energiatakarékos vonatok már működnek a Budapest–Szob vonalon.

A szerződéskötés alkalmából tartott sajtótájékoztatón elhangzott: a szerződés első felében a járműgyár három intercity és két elővárosi vonat prototípusának elkészítésére vállal kötelezettséget 1993 végéig. Mindez 2,8 milliárd forintba kerül, amelyhez a MÁV számlavezetője, a Postabank biztosít hitelt. A hitelfelvételre a kész járművek jelentik majd a garanciát. A prototípusok elkészítését követően a Ganz Hunslet megkezdi a *negyven városközi motorvonat* leszállítását 2000-ig, és a MÁV tervei között szerepel további 150 *elővárosi villamos motorvonat* vásárlása. A 190 darab jármű költségeiről még nincsenek információk.

Ez az üzlet jelenleg az angol–osztrák–magyar vegyes vállalat legnagyobb megrendelése.

A cég mintegy 6 milliárd forint értékben vállalt már szállítási kötelezettséget az elkövetkező másfél évre, melynek egy része maláj, másik fele hazai megrendelés.

Előkészületben van egy közel 100 millió dolláros egyiptomi szerződés is, amelyről az év végéig fejeződnek be a tárgyalások.

NAPTÉNY

• Célzatos és szándékos volt a megtévesztés, ezért a Gazdasági Hivatal Versenytanácsa 100 ezer forint pénzbírságra büntette a Creditreform Kft.-t. A Creditreform-Interinfo Kft. azért kezdeményezett eljárást a Creditreform Kft. ellen, mert az utóbbi szervezet olyan reklámot tett közzé a Napi című lapban öt alkalommal, amely a kérelmező álláspontja szerint összetéveszthető volt a piacon régóta jelenlevő cég szolgáltatásával.

• Továbbra is érvényes az a tűzgyújtási tilalom, amit március 9-én rendelt el a Földművelésügyi Minisztérium. A minden évben általánosan kiadott rendelkezést a szokásostól eltérően nem szüntették be májusban a tavaszi esőzések elmaradása miatt. A nyár folyamán többször riasztották a tűzoltókat az erdőkhöz és a megművelt földekre is. Sok lábon álló gabonatábla is lángra lobbant. A tilalom ideje alatt a kijelölt helyeken sem szabad tüzet gyújtani.

• A Fővárosi Gázművektől kapott tájékoztatás szerint júliusban Budapesten átlagosan köbméterenként 33,9 megajoule fűtőértékű földgázt szolgáltattak a gázfogyasztóknak.

Ötmillió ECU agrárfinanszírozásra

Az idén ötmillió ECU segéllyel támogatja a magyar mezőgazdaságot az *Európai Közösség a PHARE keretből*. A program a vidéki agrárfejlesztések finanszírozását könnyíti majd.

Az összeg kétmillió ECU-t kitevő hányadát a vidéki bankhálózat szervezeti kialakítására, és az itt dolgozók képzésére, 3 milliót pedig hitelek biztosítására fordítanak – mondták el az MTI-nek a Földművelésügyi Minisztériumban. Erre a célra a segélyen kívül 100 millió dolláros világbanki támogatásra is számíthatnak.

A pénzhez talán *a jövő évben* tudnak hozzáférni az érintettek. A programok ugyanis késnek. Az 1990-es évre nyújtott segély keretét sem sikerült teljes egészében kihasználni és még a tavalyi összeget sem tudták odaítélni.1990-ben egyébként a rendelkezésre álló 20 millió ECU 50 százaléka az *Agrárhitel-Garancia Alapítványba* került. A szervezetet igazgató kuratórium olyan vállalkozásoknak nyújt garanciát, amelyek bankgaranciához valamilyen okból nem jutottak. A program a privatizációra és a gazdasági szerkezet átalakítására összpontosít, különös tekintettel a *termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok átalakulására.*

meg,
olni.

RO HIFITORONY

7900.-

ett

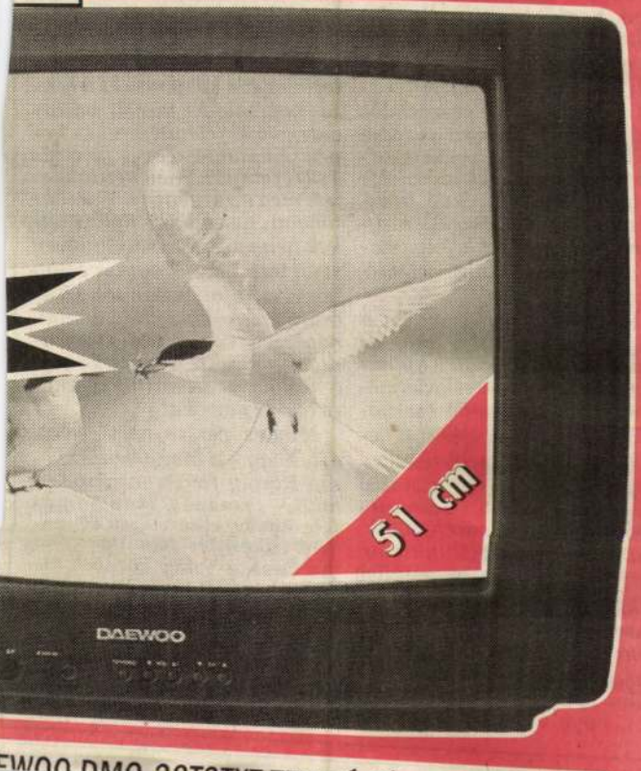

EWOO DMQ 20T2TXT TELEVÍZIÓ

Pelr Samu

Centenárium a Szinyeiben

Emlékhéttel ünnepli századik születésnapját a Szinyei Merse Pál Gimnázium. Az október 27-től november 3-ig tartó rendezvénysorozatra várják az iskola öregdiákjait, volt tanárait és mindazokat, akik valami miatt kötődnek ehhez a gimnáziumhoz.

Október 27-én délben az emléktábla megkoszorúzásával kezdődik a program a Szinyei utca 2. szám alatt. Este hatkor a Mikroszkóp Színpadon tartják az önképzőkör ünnepi ülését. Másnap a délelőtti sportversenyek után baráti találkozóra invitálják az érdeklődőket Dénes Tamás sportújságíró, Gáspár Tamás birkózó és Hartyányi Gábor labdarúgóedző részvételével. Kedd este a Fáklya Klubban a diákszínpad Csokonai Az özvegy Karnyóné című vígjátékát adja elő. Szerda délelőtt az iskola vendége lesz Szinyei Merse Anna művészettörténész, a névadó dédunokája. Délután dr. Bihari Mihály politológussal beszélgethetnek az érdeklődők. Este Szigligeti Ede Liliomfi című vígjátékát adják elő a diákszínészek. Csütörtök este Az ihlet percei címmel zenés irodalmi műsor lesz a Fáklya Klubban. Közben szinyeis diák- és tanártalálkozók, sportrendezvények, tánc- és énekkari bemutatók egészítik ki a programot. A gálaestre november 3-án este hétkor a Pesti Vigadóban kerül sor. Itt olyan ismert színészek lépnek fel, akik szintén a Szinyei gimnázium hallgatói voltak. A centenáriumi emlékkiállítást munkanapokon kilenctől este nyolc óráig lehet megtekinteni az iskolában.

Cs. K. É.

LELŐHELY

Elemi csapás hús- és zöldségfronton

Az ember, ha kézbe kap egy színes fotókkal teli képeskönyvet, él a gyanúperrel, és gyorsan hátra lapoz, hogy a mutatók és az irodalomjegyzék segítségével tesztelje a szerzőt. Nos, a Budapesti vásárcsarnokok a századfordulótól napjainkig című kötet zavarba ejtően jól állta ki a próbát: a felhasznált irodalom nagyjából száz tételét három sűrűn szedett hasábon sorolja fel Nagy Gergely, aki alkotótársaival a Csarnok és Piac Igazgatóság megbízásából, az F. Szelényi Ház gondozásában adta közre ezt a „minden, amit a budapesti csarnokokról tudni érdemes" típusú könyvet.

Mindazok, akik a csarnokokban járva kizárólag a vöröslő húsokra meg a színpompás zöldségekre összpontosítják a figyelmüket, a könyvet olvasva elcsodálkozhatnak azon, hogy a pesti vásárcsarnokok léte cseppet sem magától értetődő, hanem egy múlt század végi vívmány. A főváros vezetőinek fél évszázadba telt, hogy a nyugat-európai példákat követve vásárcsarnokokon keresztül szervezze meg az egyre növekvő lélekszámú város ellátását, megszüntetve egyúttal a folyamatos fertőzésveszélyt jelentő, kaotikus piacokat.

A könyvből egyébként azt is megtudhatjuk, hogy míg az angolok és a franciák a különböző árufajták kereskedelmére építettek különálló csarnokokat, a németek – és így később mi is – a területi elvet, azaz a központi és a hozzá kapcsolódó kisebb vásárcsarnokok felépítését preferálták. Azt viszont, hogy tőlünk nyugatabbra sem ment minden zökkenők nélkül, mutatja egy érdekes adalék: a hírneves Covent Gardenben 1859-ben a Royal Opera House, azaz a királyi opera nyitott virágpiacot, hogy e vállalkozás révén egészítse ki bevételeit. Az üzlet azonban, fájdalom, megbukott, annak ellenére, hogy London már akkor is hatalmas metropolis volt. A múlt század végén négy és fél millió lakosa évente másfél millió mázsa halat és több mint kétmillió mázsa húst fogyasztott, nem beszélve a csaknem tizenegymillió mázsa zöldségről és gyümölcsről; ám a fentiekből úgy tűnik, a virágnak nem volt igazi keletje. (Az adatokat érdemes összehasonlítani a párizsiakkal, hogy lássuk, mennyire különbözően étkeztek a Csatorna két oldalán: a két és fél milliós Párizsban 0,27 millió mázsa hal és 1,7 millió mázsa hús fogyott ugyanebben az időben.)

Miközben Európa többi részén már szervezett keretek között, hatalmas csarnokokban vásároltak a polgárok, mifelénk kerek negyedszázadon át csak a huzavona folyt. 1872-ben dolgozták ki az első tervezetet a központi, és a hozzá kapcsolódó kisebb vásárcsarnokok felépítésére, és éppen huszonöt évvel később, 1897. február 1-jén kezdődhetett meg az árusítás a Vámház mögött, az egykori Sóház telkek helyén. A közbenső időben született vagy egytucatnyi tervezet, lefolytattak sok százórányi városházi vitát, a mind népesebb város pedig látványosan kinőtte a köztereket és a rakpartot beborító, piszkos és büdös piacokat.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy – a könyvben Szelényi Károly fotóin megcsodálható –, pompás, Petz Samu-féle épület elkészültét egyöntetű lelkesedés fogadta volna. Az Ország Világ korabeli tudósítója például egyenesen elemi csapásnak minősítette a kofákat ketrecbe kényszerítő, tiszta és rendes vásárcsarnok létrejöttét.

N. Kósa Judit

NAPLÓ

BARTÓK ÉS CHOPIN műveiből ad koncertet Hegedűs Mónika fuvola- és Hegedűs Endre zongoraművész ma délután hat órától a Bartók-emlékházban (Budapest II., Csalán út 29.).

A NAGYVILÁG című folyóirat Az idő újabb cáfolata című estjén Borgesről beszélget Benyhe János és Scholz László ma este hét órakor a Virányosi Közösségi Házban (Budapest XII., Szarvas Gábor u. 8/C).

A KIRÁLY MEZTELEN című Jevgenyij Svarc-darabot Gerencsér Zsigmond fordításában ma délután három órakor adják elő a Színház- Filmművészeti Főiskola növendékei.

GYERMEKFESZTIVÁL. A IV. országos francia nyelvű gyermekfesztivál ma kezdődik, és május 2-ig tart Mátészalkán, a Képes Géza Általános Iskolában és a Szatmári Múzeumban.

HANGVERSENY. Az Erdődy kamarazenekar ad koncertet május 1-jén este hét órától a budapesti Szent Imre-templomban (XI., Villányi út 25.) Déri András vezényletével. A műsoron Georg Lickl Missa solemnis, Orbán György Naphimnusz és Missa secunda című műve szerepel.

CHRISTOPH MARTHALER Lina Bögli utazása című darabja május 1-jén és 2-án látható a budapesti Fáklya Klubban (VI., Csengery u. 68.), a berlini Volksbühne előadásában. Először vendégszerepel Budapesten, a Merlinben a hamburgi Deutsches Spielhaus az Ég a képem című Mayenburg-darabbal.

A MATÁV-ZENEKAR 2000. január 4-én tartja meg évezredindító hangversenyét a Zeneakadémián Kodály Zoltán Psalmus Hungaricusával és Beethoven IX. szimfóniájával.

Templom a napfényben

A budai református egyházközség nevezetes lelkészeire emlékezik

A budai református egyházközség május 2-án, vasárnap délelőtt tíz órakor emlékezik lelkipásztoraira Szilágyi Dezső téri templomában. Ez alkalomból közöljük Riskó János írását.

A budai református hívekben az 1880-as évek elején fogalmazódott meg, hogy önálló gyülekezetet hozzanak létre, és templomot építsenek. Ekkor még csak két református templom állt Budapesten: Pesten a Kálvin téren, illetve Óbudán. Az önálló budai gyülekezet szervezése 1883-ban kezdődött meg. Közben megindult a gyűjtés a templom építésére is. A főváros azzal segített, hogy átadta az épülő Parlamenttel szembeni Fazekas (ma Szilágyi Dezső) piacteret. A budai reformátusok számolatlanul adakoztak. *Tisza* Kálmán és családja, *Kiss* Áron és családja, a *Teleki* család járt élen. A templom tervezésére 1890-ben írták ki a pályázatot. A neves építészekből álló zsűri az első díjat a Pentagon jeligéjű terv készítőjének, *Pecz* Samu műegyetemi tanárnak ítélte. Indoklásuk szerint Pecz terve érvényre juttatja a református vallási gyakorlatot, megfelel a várakozásoknak, és beilleszkedik a Duna-parti panorámába. Az építkezés 1893-ban kezdődött. A felszentelés 1896 virágvasárnapján volt.

A templom ötszög alakú. Az úrasztala a templom közepén, a szószék pedig az ötszög egyik sarkán van. A főbejárat a Duna felé néz: ezenkívül még négy oldalbejárat van, amelyek egy-egy kisebb helyiségen keresztül vezetnek a templomba. Az épületet a hatalmas kupola uralja, melyen körben festett üvegablakok engedik be a fényt. Így a templom állandóan napsütötte hatású. A torony szabadon áll az északi oldalon. A templomtesttel együtt a mecset-minaret hatást kelti. Ez a tervező tudatos szándéka volt. A torony magassága 65 méter – a budai Duna-part legmagasabb templomtornya. Rendkívüli feladat volt megalapozása és felépítése közvetlenül a Duna partján. Alapjai 18 méter mélységig terjednek, óriási betoncölöpökön állnak. Az északi oldalra helyezett torony kizárja, hogy a templomtestet bármikor is árnyék takarja. Így a templom állandóan napfényben ragyog. A napsütötte hatást növeli a Zsolnay-gyár által készített tetőborítás.

A templomot a háborúban bombatalálat érte. A tető teljesen tönkrement, a falak is megrongálódtak. Jelentősebb külső és belső felújítás csak az 1980-as évek közepén történt meg.

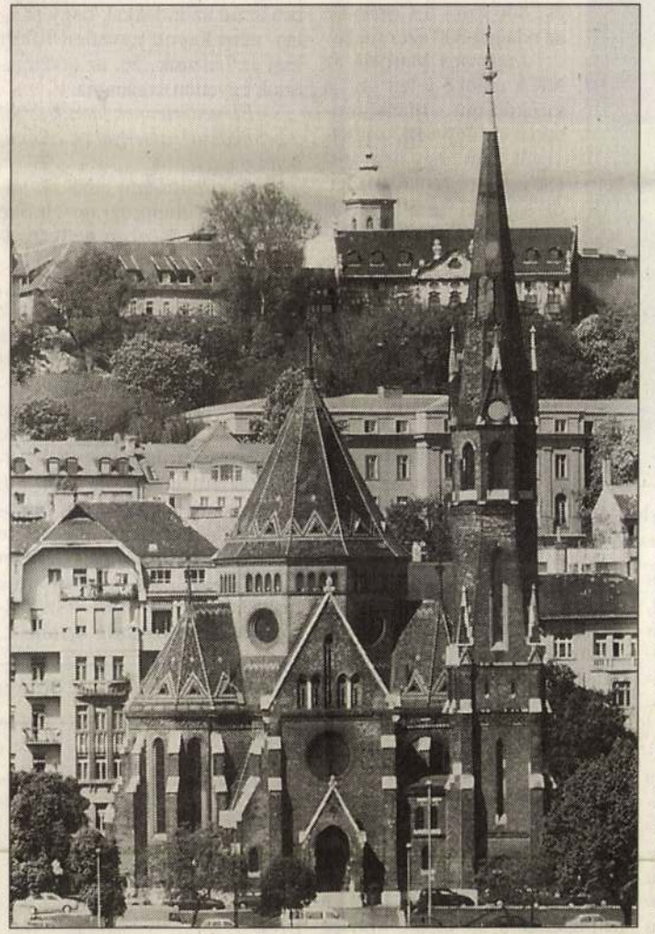

A Szilágyi Dezső téri templomban volt Ady Endre esküvője Boncza Bertával

HAVRAN ZOLTÁN FELVÉTELE

A budai templom felépülése óta a főváros elegáns templomának számított. Itt volt többek között *Ady* Endre és *Boncza* Berta, később a kormányzóhelyettes *Horthy* István esküvője *Edelsheim-Gyulay* Ilona grófnővel.

De a hajdani budai polgárok nagylelkűségét nem csak a templom dicséri. Még 1893 nagypénteken, a prédikáció hatására nyolc nemeslelkű egyháztag létrehozta a Nagypénteki Református Társaságot. Céljuk az volt, hogy nehéz sorsú árvák gondját vállalva, munkára, becsületre neveljék őket. Lelkes adakozás kezdődött az árvaházra akkor, amikor a gyülekezet a templomot készült felépíteni. Az adományok gyors összegyűjtése tette lehetővé, hogy 1899-ben a budaörsi Kamaraerdőben készen állt az árvaház, amelyet a királynéról, Erzsébetről neveztek el. A budai polgárok hitét és nagylelkűségét megáldotta az Isten. Nem a maguk javát nézték még akkor sem, amikor e monumentális templomot építették, hanem az árvákat, szegényeket istápolták.

Az alapító lelkipásztor, *Haypál* Benő korának nagy tekintélyű, nagy műveltségű férfija. Jó kapcsolatban állt Ady Endrével, akit esketett, és néhány évvel később eltemetett. Haypál Benő 1926 májusában tragikus balesetben, fiatalon meghalt. Utódjául fiát, *Haypál* Bélát hívták meg, aki 1926–1968-ig állt a gyülekezet élén. Szolgálatát nagy idők, szélsőséges évtizedek alatt végezte. A harmincas– negyvenes években azonban folytatódott az a virágzás, ami a század első évtizedeiben kialakult a gyülekezetben. – A két Haypál az egyházközség történetéből 72 éven át prédikált a budai szószéken!

Riskó János

Érettségik május 17-től

A középiskolák nappali tagozatán május 17-én kezdődnek és június 24-én fejeződnek be az érettségi vizsgák – közölte az MTI. *Környei* László, az oktatási tárca helyettes államtitkára elmondta: a gimnáziumokban 33 200-an, a szakközépiskolákban 48 100-an, az esti, levelező képzést folytató, illetve nappali munkarend szerint működő felnőttoktatásban tizenötezren maturálnak. A középiskolák nappali tagozatán május 17-én magyar nyelv és irodalomból, május 18-án matematikából vizsgáznak a diákok. Május 19-én német és olasz, május 20-án spanyol, május 21-én latin és orosz, május 27-én angol, május 28-án francia nyelvből számolnak be tudásukról. A közös írásbeli érettségi-felvételi vizsga (biológia, fizika, kémia, matematika, angol, francia és német nyelvből) időpontja május 25–26–27. Az esti és levelező tagozatokon és a dolgozók iskoláiban május 31-én tartják az írásbeliket. A szóbeli érettségik a nappali tagozatokon június 14. és június 24., a felnőttoktatásban június 21. és július 2. között lesznek.

*

A tantervi reformot csak az iskolaszerkezet átalakításával lehet megvalósítani. A változtatásokat is tartalmazza az októberben a parlament elé kerülő, az oktatás korszerűsítésével foglalkozó törvénymódosítási tervezet – közölte *Pokorni* Zoltán oktatási miniszter csütörtökön Gödöllőn, a Magyar Önkormányzati Szövetség által szervezett közoktatási konferencián. A diákok mindinkább túlterheltek, annyit követelnek tőlük, hogy egyre kevesebbet tudnak, nincs idő az elmélyülésre. A tananyag szelektálásához azonban egységes, mindenhol alkalmazott szempontokra van szükség — hangsúlyozta a miniszter.

Felmerülhet a folyóirat kuratórium megszüntetése

Jankovics Marcell, az NKA elnöke a döntésekről, a szűk értelmiségi elit szerepéről, az áldemokráciáról

Nem telik el év, hogy a Nemzeti Kulturális Alap, immáron minisztériumi alapprogram (NKA) folyóirat kuratóriumának a döntése ne váltana ki heves vitákat. Abban mindenki egyetért, hogy túlságosan sok társadalompolitikai-kulturális folyóirat próbál megélni a kicsiny hazai piacon, és az alacsony példányszámok miatt egyikük sem reménykedhet abban, hogy támogatás nélkül képes működni. Emiatt olyan fontos, melyik lapnak mennyit ad a két legnagyobb pénzosztó, az NKA és a Soros-alapítvány, hisz szerkesztőségek, lapok sorsa függhet döntésüktől. Évek óta nincsen egyetértés arról, hogy az NKA kuratóriumaiban helyet foglaló ítészeknek figyelembe illene-e venniük, mely lapokat támogatja a Soros-alapítvány. Egyesek szerint ez nem határozhatja meg a döntéseket, a minőség az egyetlen szempont a pályázatok elbírálásakor. Mások ezzel szemben azt vetik fel, kivételezett helyzetbe kerülnek bizonyos lapok, ha mindkét oldalról támogatják őket, és erős hátrányba azok, amelyek csak az egyik pénzosztó látókörébe kerülnek be. Ezen túl politikailag is igen fontos és kényes kérdés a folyóiratok helyzetének alakítása.

A folyóirat-kuratórium ez évi döntései épp e lehetetlen helyzet miatt váltottak ki indulatokat. Idén ugyanis először fordult elő, hogy a Soros-alapítvány döntése megelőzte az NKA kollégiumáét, így gyorsan kiderült, mely orgánumok kerülhetnek idén kivételezett helyzetbe. A döntéseket látva érthető azoknak a hetilaposoknak a fel-

A *Márkus* Béla (elnök), *Kenyeres* Zoltán, *Albert* Gábor, *Bella* István, *Benda* Kálmán, *Szakály* Ferenc, *Szvák* Gyula, *Takáts* József és *Vekerdi* László összetételű folyóirat-kuratórium a beérkezett 131 pályázat közül 49-et utasított el, és 82-t támogatott. Az igény összesen 441 és fél millió forint volt, és 188 100 000 forintot osztottak szét. A legnagyobb támogatás nyolcmillió forint, a legkisebb háromszázezer.

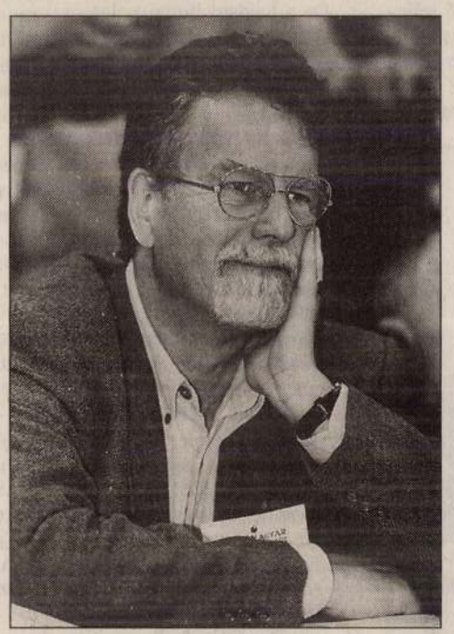

Jankovics Marcell: Leginkább egyleti elnöknek érzem magam NAGY ZOLTÁN FELVÉTELE

A kuratórium döntését korrigálni, kiegyensúlyozni kívánta a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma azzal, hogy a miniszteri keretből 9 millió 700 ezer forint egyszeri támogatást ítélt meg néhány folyóiratnak. Egymillió forintot kapott a Protestáns Szemle (600 ezret az NKA-tól), a Lyukasóra (2,5 milliót az NKA-zott a folyóirat kuratóriumnál). Szerencse a szerencsétlenségben, hogy a döntnökök 900 ezer forinttal elszámolták magukat, így ezt az összeget az alapprogram munkatársai – a kuratórium elnökének megkérdezésével – a három gyermeklap támogatására fordíthatták. Kiegészítő támogatást kapott, 400 ezret a Szombat az NKA 600 ezre mellé, és 800 ezret a Confessio az odaítélt 800 ezer mellé.

Jankovics Marcell, az NKA elnöke jelen volt a kuratóriumi döntéshozatalnál, és úgy véli, a résztvevők nem hogy nem vették figyelembe javaslatait, de saját, előre elfogadott szempontjaikat sem tartották be. Az ülést megelőzően levélben fordult a tagokhoz azzal, hogy ne adjanak támogatást olyan orgánumoknak, amelyek kulturálatlan hangnemet használnak, mivel állásponja szerint a kulturálatlanság nem emelkedhet a kultúra szintjére. Válaszlevelében a kuratórium tagsága arra kérte az elnököt, tartózkodjon a befolyásolásuktól. Amikor pedig egyenként beszélt a tagokkal, az a benyomása támadt, hogy valamennyiüket elsőrendűen a szakmai és egzisztenciális kiszolgáltatottság vezéreli. Az ülésen Jankovics azt szerette volna elérni, hogy a kuratórium kiemelt figyelmet fordítson a gyermeklapokra, mivel az NKA bizottsága megfogalmazta azt a javalatát, hogy 1999 a gyermekek éve legyen. Emellett az elnök javasolta, zárják ki a pályázók közül a hetilapokat. – Az ülésre minden kuratóriumi tag kidolgozta a saját elképzelését – mondja az NKA dalompolitikai írásai egy revolverújság szintjére jutottak, valamint az alapítvány vagyona is elegendő ahhoz, hogy a lap megmaradjon, többmilliós támogatást kapott az NKA-tól. Vitatom a megengedhetetlen hangnemet használó Beszélő támogatását is, amelynek ráadásul csak igen kis terjedelmű kulturális-irodalmi része van, és inkább pártlap, nem pedig kulturális folyóirat. Eközben azzal az indokkal, hogy pártlap, nem kapott egyetlen fillért sem az Igazunk '56, az ötvenhatosok egyetlen orgánuma.

– Elégedetlennek látszik azzal a befolyással, amellyel az alapon belül rendelkezik.

– A kuratóriumi elnökök valójában az alapprogram elnöke fölött állnak. Közben nyilvánvaló, hogy a kollégiumi tagok látszólag szakmai érveket sorolnak, de alapvetően kiszolgáltatottak annak a szakmának, amelynek a támogatásáról döntenek. Ezért leginkább egyleti elnöknek érzem magam, akit fel lehet hívni ugyan, hogy ennek vagy annak segítsen, vagy hogy meghallgassa a reklamációkat, de azon túl, hogy ezeket a telefonokat diplomatikusan kezelem, semmiféle beleszólásom nincsen a szervezet működésébe. A kuratóriumok megtehetik, hogy nem veszik figyelembe a bizottság ajánlását, ugyanakkor kifogásolják a kvóták megállapítását. Demokratizmusra hivatkoznak, miközben egy szűk elit réteg diktál. Képmutatás azt hangoztatni a folyóirat kuratóriumban, hogy figyelmen kívül hagyják a Soros-alapítvány döntéseit, miközben a kurátorok döntéseik során hivatkoznak a lapok anyagi hátterére, más pályázatokon való sikeres részvételükre. Azzal nem sokra megyünk, ha a kurátorok egy része magánbeszélgetésben – de csak abban – elismeri, hogy ez a rendszer így nem jó.

– A kurátorokat le lehet váltani, ám lehetetlen olyan embereket találni, akiknek nincsen érdekeltségük a szakmában.

– A kurátorok alkotómunkájuk kárára kurátorkodnak. Nem érzik, nem is érezhetik magukat függetlennek, mivel szűk szakmai körből válogatódnak ki. Egy, az alap eddigi munkáját értékelő vélemény szerint a döntések minősége az alapítás óta folyamatosan romlik. A kollégiumokba a szakmai és társadalmi szervezetek jelölik, illetve delegálják a tagokat, az utóbbiak elsősorban szakszervezeti szerepet játszanak, és szociális szempontok szerint mérlegelnek. Minden változtatási szándék mellé lehetne politikai érveket és ellenérveket állítani. Szerintem például nemcsak egy-egy szakterület művelője, hanem értő befogadója is lehetne döntnök. Ezt a javaslatot azzal szokták lesöpörni az asztalról, hogy a kívülállók nem ismerik a szakmát. Ha a továbbiakban is sok hibát követnek el a kuratóriumok, számíthatnak arra, hogy a tárca, melynek az NKA immár alapprogramja, közbelép.

– Hogyan lehetne tisztább, egyben vitathatalanabb elbírálási rendszert teremteni?

– Sok neuralgikus kérdés nincsen, közülük a folyóirat-kuratórium döntései a leginkább átpolitizálódottak. Másik probléma, hogy bizottsági szinten kellene dönteni arról, hogy egy-egy lapkiadónak csak résztámogatás adható. Az NKA ma ugyan hivatalosan résztámogatást ad, de a kiemelten támogatott lapok megélnek a kapott pénzből. El kellene dönteni azt is, mi tekinthető kulturális folyóiratnak. Az elmúlt időszakban a szakmai folyóiratok átkerültek a szakkuratóriumokhoz, de itt maradtak például az irodalmi lapok. Mi akadálya lehet annak, hogy ezek pályázatait az irodalmi kollégium bírálja el? Meggyőződésem, hogy igazán nincs is létjogosultsága a folyóirat-kuratóriumnak, mert a folyóirat nem külön műfaj, szakterületekhez sorolható.

– Azt tervezik, hogy megszűnik a folyóirat-kuratórium?

– Ehhez új miniszteri rendeletre van szükség. Felmerültek más javaslatok is, például hogy legyen gyermekkuratórium, vagy alakuljon tudományos kollégium az olyan területek számára, amelyek sem az irodalomhoz, sem a közművelődéshez nem tartoznak.

– Nem vitás, hogy bármiféle változtatás érdekeket sért, s politikai viharokat kavar. De nem is kell nagy horderejű esemény e vihar kirobbanásához. Legutóbb abból támadt politikai felhangok-

Folyóirat	NKA-támogatás (Ft)	Soros-alapítvány támogatás (Ft)
2000	5 500 000	2 000 000
Alföld	5 500 000	1 000 000
A természet világa	4 500 000	–
Beszélő	4 000 000	4 000 000
Café Bábel	1 900 000	1 000 000
Európai utas	4 000 000	–
Élet és irodalom	5 000 000	8 000 000
Forrás	5 000 000	1 000 000
História	4 000 000	1 000 000
Hitel	5 500 000	–
HOLMI	8 000 000	3 000 000
Jelenkor	5 000 000	1 000 000
Kortárs	8 000 000	1 000 000

budapesti bevásárlóközpontok – olvasható *Sikos T. Tamás* Marketingföldrajz című tanulmánykötetében (Területfejlesztési Szakkönyvek). A szerző a fenti elvek szerint arra tett kísérletet, hogy a korábban használatos helyi, kerületi és regionális központ kategóriáknál átfogóbb képet adjon az üzletközpontokról.

A kutató negyven olyan kereskedelmi egységet sorolt a bevásárlóközpontok közé, amelyek jelentős hatással vannak Budapest városszerkezetének alakulására. A budai oldal tizenkét bevásárlóközpontja közül a helyi igényeket elégíti ki a Szép-

is tartozhat, területük pedig harmincezer négyzetméterig terjedhet. A kategória első budapesti példája az 1980-ban megnyitott Sugár, amely 1996-ig a legnagyobb bevásárlóközpont volt, és ma is évente körülbelül tizenötmillió vásárlót vonz. Sikos T. Tamás szerint a környezetében végbement változások – az OBI és az IKEA felépülése, az épülő ECE bevásárlóközpont – miatt a Sugár kerületiből regionális központtá léphet elő.

A tanulmány készítője Budapesten egyébként további négy bevásárlóközpontot sorol a kerületi fontosságú kategó-

a Skála Metrót. Közö önálló kiskereskedő találhatnak bennük ü lők összetételét nem s bevásárlóutcákhoz k el. A többféle haszn kiskereskedelmi funk kal és esetenként szá is rendelkeznek. A ka zai példája a Wes amelyben huszonkile teren kiskereskedelm négyzetméteren hip romezer négyzetmé funkció kapott helye

Az idő pénz – a bevásárlásko

Beszélgetés Kenyeres Sándorral, a Mammut üzletház elnök-vezérig

Jut még tér az új bevásárlóközpontok számára, messze még a piac telítődése – vélekedik Kenyeres Sándor, a Mammut üzletház elnök-vezérigazgatója, egyik tulajdonosa. Úgy látja, hogy a „budai bevásárlógyűrű" kiépülése kifejezetten kedvező hatású a város közlekedésére.

– Szeretik vagy utálják az emberek nálunk a bevásárlóközpontokat?

– Szerintem erről a statisztikai adatok, piaci felmérések adják a leginkább megbízható képet, a mi munkánk, a Mammut fejlesztésével kapcsolatos terveink, döntéseink is ezeken alapulnak. Ezek azt mutatják: a nagyközönség túlnyomó része, 90-95 százaléka megkedvelte az új szolgáltatási formát. Szerintem ezen nem kell csodálkozni, hiszen az utóbbi években felértékelődött az idő mindenki számára. Ma már mindenki érti, mit jelent az, hogy „time is money", márpedig egy bevásárlóközpontban fél nap alatt el lehet intézni mindazt, amihez korábban napokon át kellett járni a várost.

– A személyes tapasztalatok azonban ellentmondásosak. Több bevásárlóközpont valóban mindig teli van emberekkel, másfelől viszont politikai karriert lehet alapozni egy tervezett bevásárlóközpont megépítése elleni aláírásgyűjtésre.

– Akadnak ellendrukkerek, de jó részüket szerintem a tájékozatlanság, esetleg valamilyen személyes érdek vezeti.

– Sok ember attól ijed meg, hogy a hatalmas centerek egész negyedek, városrészek életét alakítják át, szervezik újra. Más dolog az amúgy is beépített város közepén építkezni, és más, ha esetleg családi házak kerítése mentén jelenik meg egy több ezres parkoló.

– A Mammut olyan helyen fekszik, ahol korábban is szinte elviselhetetlen volt a járműforgalom, ez szerintem nem növekedett. Sőt, érdemes figyelni egy másik hatásra is: lassan létrejön a budai bevásárlóközpontok gyűrűje (Eurocenter, Rózsakert, Mammut, az épülő MOM Park), így a korábban kevésbé jól ellátott budai oldal lakóinak sem kell a bevásár-

KENYERES SÁNDOR

1949-ben született Decsen.
1973-ban villamosmérnöki diplomát szerez a Budapesti Műszaki Egyetemen.
1973 és 1978 között a Tungsram fejlesztőmérnöke.
1978 óta vállalkozó.

lás miatt Pestre menn városon átvezető forg naponta több tízezer het. Hasonlóan kedv va tartás hatása is, ez csak a bevásárlóközp nyomán terjedt el.

– Van ellenzéke a tásnak is. Egy-egy idején valóságos háb lóközpontok vezetői é viselő szakszervezetel

– Én ingatlanfejles ban működő üzletek r vés beleszólásom var dolom, hogy az érd jobban kellene ismer viseltek érdekeit. Ma százezer munkanélkü szervezeteknek nem csökkentésére kellene

– Nem telítődött m pontok piaca?

– Az első néhány n pont sikere nyomán több olyan objektun most bajban van. Eze azonban nem a piac hibás beruházási, üzl tingdöntések okozzák az adott területnek, t funkciót. Ha ez nem s hal. A nemzetközi ará tatják, hogy a magyar központok piaca még tődéstől, a jó közleke pont közelében épülő tok jól fognak boldog

Pecz Samu és a fasori tervpályázat

NÉPSZABADSÁG, 2000. 07. 03. 28. o.

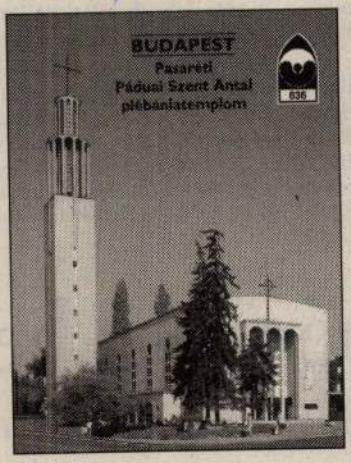

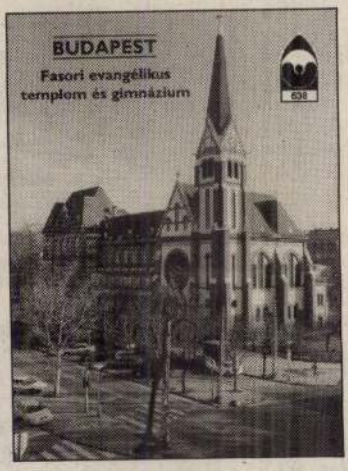

Talán ennyi év elteltével már elárulhatom, hogy bizony én is azok közé tartoztam, akik egy-egy vészterhesebb történelemszigorlat előtt, végső kétségbeesésükben nem restelltek a Panoráma-útikönyvek bevezető történeti összefoglalóira támaszkodni. Rájöttünk ugyanis, hogy ezekben a feszes, mégis adatgazdag fejezetekben benne van minden, ami fontos, és ennél többet valószínűleg a tankönyvek bő lére eresztett magyarázataiból sem jegyeznénk meg.

Ma már persze egy szót sem tudnék felmondani az életmentő történelmi zanzákból, viszont mindig ezek jutnak eszembe, ha a Tájak Korok Múzeumok kiskönyvtárának egy-egy újabb darabja a kezembe kerül. Kitűnő művészettörténészek, történettudósok és más szakemberek írják őket, tömören, de mégis élvezetes stílusban, és nemcsak arra alkalmasak, hogy eligazítsák a helyszínre látogató turistát, hanem összegyűjtve egyfajta „országregiszterként" is használhatók. A budapesti tárgyúak például részletesebb és szakszerűbb tájékoztatást adnak, mint sok városrész-monográfia.

A TKM egyesület és a fővárosi önkormányzat turisztikai bizottsága által nemrégiben kiadott négy füzet arra is jó példa egyébként, hogy nemcsak a legismertebb emlékekről, például a Mátyás-templomról vagy a Szent István-bazilikáról szóló ismertetők tarthatnak számot a látogatók érdeklődésére. Minden fővárosi középületnek – s persze jó néhány lakóháznak is – lehet a történetében, esetleg a mai megjelenésében olyasmi, amit mindenképp meg kell óvni a feledéstől.

A nemrégiben megjelent négy ismertető közül a 637-es sorszámot viselő TKM-füzet a Kiscelli Múzeum újkori várostörténeti gyűjteményének tárgycsoportjait, a 636-os és a 641-es pedig a pasaréti Páduai Szent Antal-plébániatemplom, illetve az országúti ferences templom és kolostor történetét idézi fel. Az utóbbi érdekessége például, hogy az 1720-as évektől máig szinte folyamatosan alakították, formálták: hol a nagy lendülettel folyó fővárosi építkezések miatt, hol a háborús károk helyreállítása következtében kellett változtatni rajta. Rimanóczy Gyula pasaréti épülete viszont egészen más sorsot tudhat magáénak. Egy éppen csak formálódó, csöndes városrésznek a modern építészet iránti fogékonysága – s persze a takarékosságra való hajlama – tette lehetővé, hogy megszülessék a rendkívüli kompozíció, mégpedig annak dacára, hogy az ellenlábasok még az utolsó pillanatban is igyekeztek megakadályozni a mű felépültét. Petrovácz Gyula építész, képviselő és tanácstag magához a hercegprímáshoz fordult az engedély letiltása érdekében, és ez – idézi a Historia Domust a szerző, H. Vladár Ágnes – egy ideig eredménnyel is járt, hiszen egy hónappal sikerült elhalasztatnia az alapkőletételt.

Talán még ennél is cifrább történet bontakozik ki Sisa Józsefnek a Fasori evangélikus templom és gimnázium épületegyüttesérőll írott ismertetőjéből. Még száz év elteltével is sok tanulsággal szolgálhat, ha felidézzük a tervpályázat körüli viszontagságokat. Történt ugyanis, hogy az evangélikus egyház Pecz Samut kérte fel, készítse el a két épület terveit, az építész pedig be is nyújtotta a szükséges rajzokat. Két évvel később mégis pályázatot írtak ki, melyre kilenc munka érkezett, ám Pecz maga úgy nyilatkozott, hogy nem kíván indulni a versengésben. (A szerző szerint „megalázónak érezte az eljárást, a pályázati processzust, de tervének beadásával mégis ki akarta nyilvánítani készségét a végső, a kiviteli tervek elkészítésére".) A pályázatot ezután elbírálták, a díjakat annak rendje és módja szerint odaítélték. Végül, két évvel a huzavona megkezdése után felkérték Pecz Samut, készítse el a végleges terveket.

N. K. J.

PECZ SAMU

a felső 50 *cm* vastag rész 1 rész románcementből, 4 rész dunakavicsból és 4 rész zúzott kőből készült.

Az összes falazat románcément-habarcsba (1 rész románcement 3 rész dunahomok) van rakva, mit az épületben levő vasszerkezetű oszlopok és egyéb szerkezetek, valamint a külső sarkokon elhelyezett puha kőburkolat tett szükségessé.

Közönséges mészhabarcsot csakis a Vámház-körút mentén elhelyezett hivatalhelyiségek falának bejárat feletti boltozataihoz és a belső vakolatnak készítésére használtunk. Portlandcémenthabarcs (1 rész portlandcément 2·5 rész dunahomok) a nagyobb nyomás alatt álló falrészeknél van.

Így az összes vasoszlop, rácsos gerenda stb. alatt kőkocka helyett megfelelő magasságú portlandcément-téglafalazat van, a téglák teherbírósága legalább is 250 *kg* *cm*²-kint. Az oszloplábak, saruk stb. talplemezeinek területe azonban oly nagy, hogy az általuk megterhelt portlandcementfalazatra legfeljebb 14 *kg* teher jut *cm*²-ként.

A határfalakon belül levő pince felett, mind a fő, mind a baromficsarnokban vasszerkezetű oszlopokkal és kisebb falazott pillérekkel alátámasztott téglaboltozatos vasgerendafödém van. Falazott pilléreket csakis a felső nagy vasoszlopok alatt alkalmaztunk.

A csarnok összes vasszerkezetei hegesztett vasból valók, csak a hengerelt tartókat készítettük Thomas-vasból.

A rácsos szerkezetű oszlopok felett, átlag 6 *m* távolban egymástól s a csarnok főtengelyével párhuzamosan vannak elrendezve a pincefödém-szerkezet hossztartói s ezekre merőlegesen átlag 1 *m* távolban a hengerelt kereszttartók. A hossztartók magasabb szögecselttartók, szerkezetüket az V. tábla láttatja, ezeknek minden második nyílását csuklókkal láttuk el, hogy a statikailag határozatlan s a dilatáció és egyéb szempontból káros, a csuklós tartóknál pedig sokkal több vasanyagot kivánó kéttámaszú tartókat elkerüljük.

A csuklót 2·5 *cm* vastag vaslemezek alkotják, melyeket a konzolos tartókhoz alul, a közbevetett tartóhoz pedig felül vagy az egész magasságnak megfelelően szegecselték a tartó végéhez, elegendő tért engedve a dilatációra is.

Ezek a tartók, melyeket nálunk a középítés céljaira tudtunkkal még nem használtak, a 2 támaszú tartókkal szemben körülbelül egyharmad anyagmegtakarítást engednek meg s mint az eddigi tapasztalat mutatja, teljesen beváltak.

Az egymástól 1 *m* távolban elhelyezett keresztgerendák között románcementbe falazott 15 *cm* vastag poroszsüveg-boltozat van, mely a kocsiút alatt is teljesen megfelelőnek bizonyult.

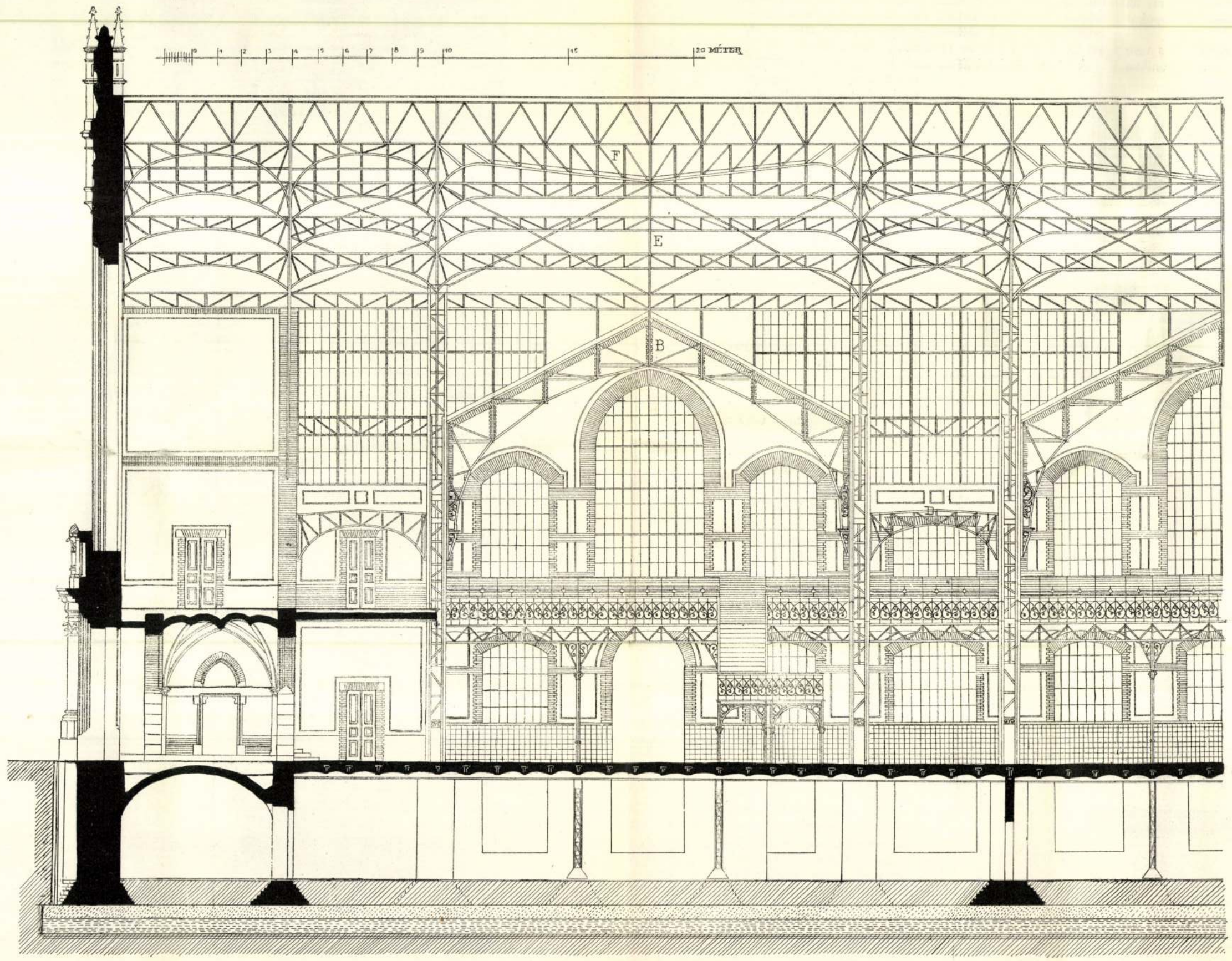

4. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok hosszanti metszetének egy része.

A pincefödém és oszlopszerkezet számításának alapjául a kocsiút kivételével mindenütt *cm*²-ként 1100 *kg*, a kocsiútnál pedig 1300 *kg* összes terhelést vettünk.

A vasnak megengedhető igénybevételét *cm*²-ként 1000 *kg*-ra vettük, csak a vasuti vágányt alátámasztó szerkezeteket számítottuk nagyobb biztosságra (*cm*²-kint 700 *kg*-mal).

A sóház-utcai hosszfal mentén, 4 *m* széles peronnal elválasztva, halad a két vasuti vágány, azonban ezek közül csak azt használják, mely a faltól 95 *cm*-nyire fekszik. A másiknak, a baromficsarnok csonka vágányának kivételével, csak az alapját készítették el, melyet a forgalom nagyobbodásáig befödtek. Ez a munka nehézséget nem okozott, mivel a vágány kunettben fut.

A vasuti vágány alatti részt a csarnok több részéhez hasonló módon pincének rendeztük be, miért is itt erősebb oszlopok és hossztartók segítségével vashídszerkezetet kellett létesíteni.

Ugyanis a 0·80 *m* magas, szintén csuklósszerkezetű hossztartók közé 1·40—1·50 *m* távolban kereszttartókat és ezek közé ismét egymástól 1·80 *m* távolban alacsonyabb hossztartókat rendeztünk el. Az alacsonyabb hossztartókra helyezett talpfák felett a sineken kivül még tölgyfapadló és Ofner-lemezburkolat van elrendezve.

A vaslemez illetőleg tölgyfaburkolat alatt a kereszttartók közé még betonboltozatot helyeztünk, hogy a pince itt is megfelelő elzárást nyerjen.

A pincét cementtel burkoltuk, melynek a tisztogatásnál összegyűlő víz levezetésére kellő esése van.

A földszinti kocsiutat s a nagyban való árúsításra szánt rész közlekedő útjait aszfalttal, a többi részét pedig keramittal burkoltuk, mely utóbbi az árúrekeszek alatt 10 *cm*-re ki van emelve.

Az aszfaltréteg vastagsága a kocsiútakon 4 *cm*-es, a többi helyen 2 *cm*-es.

A karzat födéme vastartók közé csömöszölt portlandcément-beton, melynek felső portlandcémentsímítása a karzat burkolatát alkotja.

A fedél a Vámházkörúton elhelyezett hivatalos helyiségeknek megfelelő épületrészen kivül, melynek fafödélszéke van, minden részében vasszerkezetű.

Mind a középső főcsarnok (lásd a VI. tábla *A*-val jelelt részét), mind a reá merőleges mellékcsarnokok *B*) főszarui (lásd a 4-ik ábrát) ívalakúak. Ezeknek az ívalakú főszaruzatoknak kezdőpontjait erősítettük meg, hogy az itt fellépő oldalnyomást a csatlakozó szerkezet ellensúlyozhassa, vagyis a főszaruzatot alkotó rácsos tartó nem szerepel úgy, mint egyszerű kéttámaszú tartó, hanem mint ívtartó, miért is a főszarut különösen a középen sokkal kisebb keresztmetszetűre méreteztük. E körülmény nem-

csak a tartó költségeit kisebbítette tetemesen, hanem a tetőnek sokkal könnyebb, merészebb és ívalakjának megfelelő statika-aesthetikai, tehát szebb alakot is kölcsönzött.

Megjegyzem azonban, hogy ott, a hol szükséges volt, az íveknél fellépő vízszintes erő ellensúlyozására, az alátámasztó és különben szabadon álló oszlopokat erősebben méreteztük.

Véleményünk szerint az épület állékonyságára s vele együtt az egész belsőtér tagozására és így architektonikus hatására nézve is csak előnyös lehet az oszlopoknak, mint az egész épületet alátámasztani hivatott szerkezeteknek, erősebb alakítása.

A főszaruzatokat alkotó 20 *m* (*A*) és 17 *m* feszítő távolú (*B*) ívtartók belerőinek kiszámítására feltételeztük, hogy az ív 2 csuklós, mely feltevés elfogadható, tekintve azt, hogy az ívek rácsos szerkezetének a kezdőpontnál legkisebb szélessége van, feltételeztük továbbá azt is, hogy a két öv keresztmetszete állandó.

A rácsos ívalakú főszaruzatok vízszintes reakcióit e feltételek mellett a rugalmassági elmélet alapján aránylag könnyen meghatározhatuk. Hasonló elvek alapján számítottuk ki és szerkesztettük meg a 6 *m* széles facément fedeleket alátámasztó rácsos ívek és facément fedelek főszaruit is.

A vasszerkezetű fedelek számításakor a következő terhelési adatok voltak az irányadók:

I. *A 20 m és 17 m ívközzel biró fedeleknél:* A *fedélhéj* súlya, beleszámítva a 16/13 keresztmetű szarufákat, az alsó és felső deszkaburkolatot és cinkbádogfödést:

m^2-ként	62 *kg*
hónyomás m^2-ként	60 *kg*
szélnyomás 10 foknál m^2-ként . . .	120 *kg*.

II. *A facément födeleknél:*
Önsúly m^2-ként 400 *kg*.
Hónyomás m^2-ként 150 *kg*.

A középső, 20 *m* ívközzel biró, főcsarnokban az ívalakú főcsarnokot a csatolható mellékcsarnokok szélességének megfelelően 6 *m* és 17 *m* távolságba helyeztük egymástól, a 17 *m* széles mellékcsarnoknál pedig átlag 6 *m* távolban.

A főszaruzatra vannak erősítve a vízszintes rácsos szerkezetű s egymástól átlag 2·50 *m* távolban levő szelemenek, melyek az arcvonalra s így a szelemenekre is merőlegesen fektetett szarufák alátámasztására szolgálnak.

A fedélhéj súlyától egyenletesen megterhelt rácsos szelemenek, eltérőleg a többi egyenletesen megterhelt tartóktól, nem párhuzamos övezetű tartók, hanem az alsó öv lefelé fordított ellipszis, mely elrendezés a főszaruzatok miatt volt szükséges.

A főszaruzatok alsó övei ugyanis íves voltuk követ-

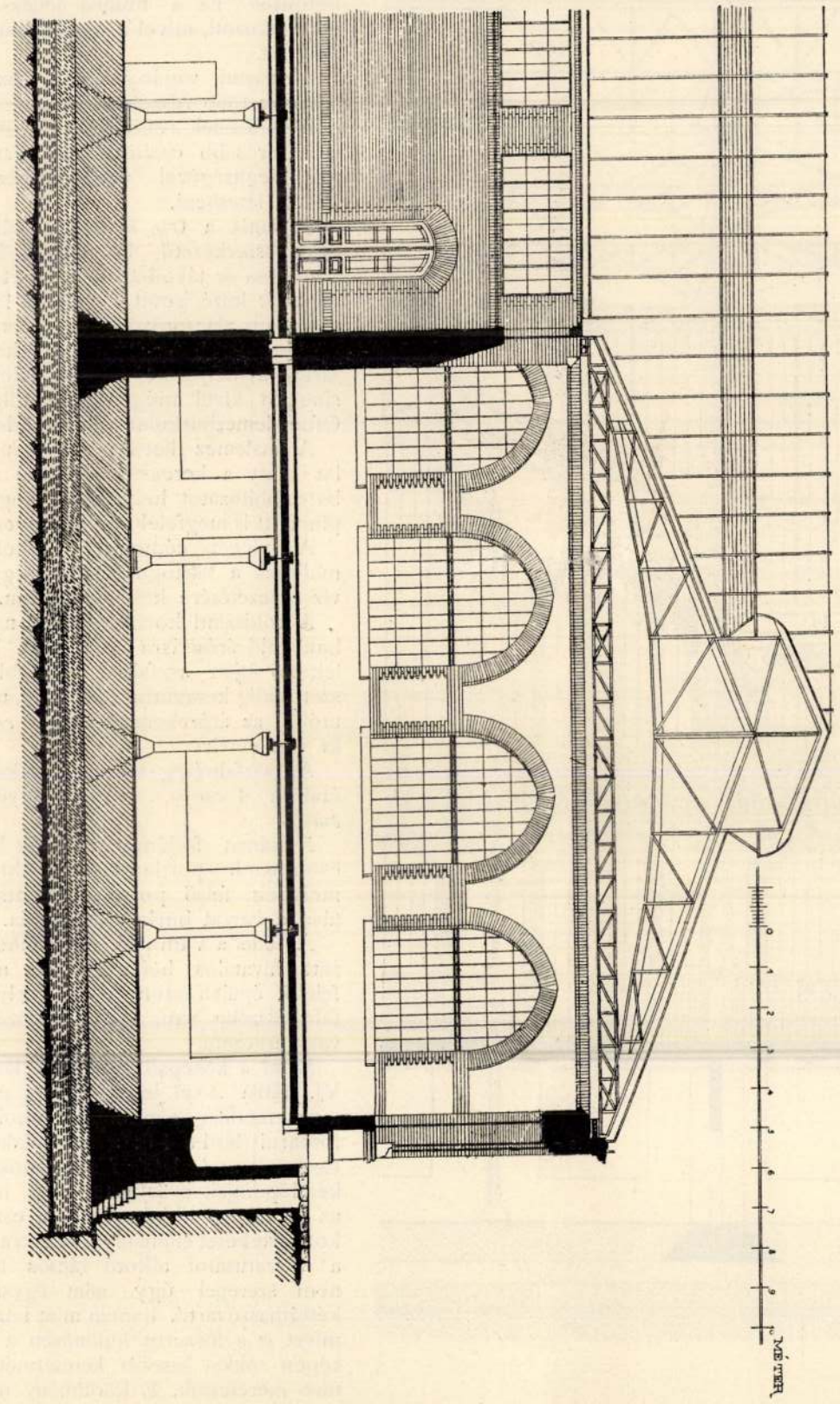

5. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok baromfi-csarnokának metszete a középpészen.

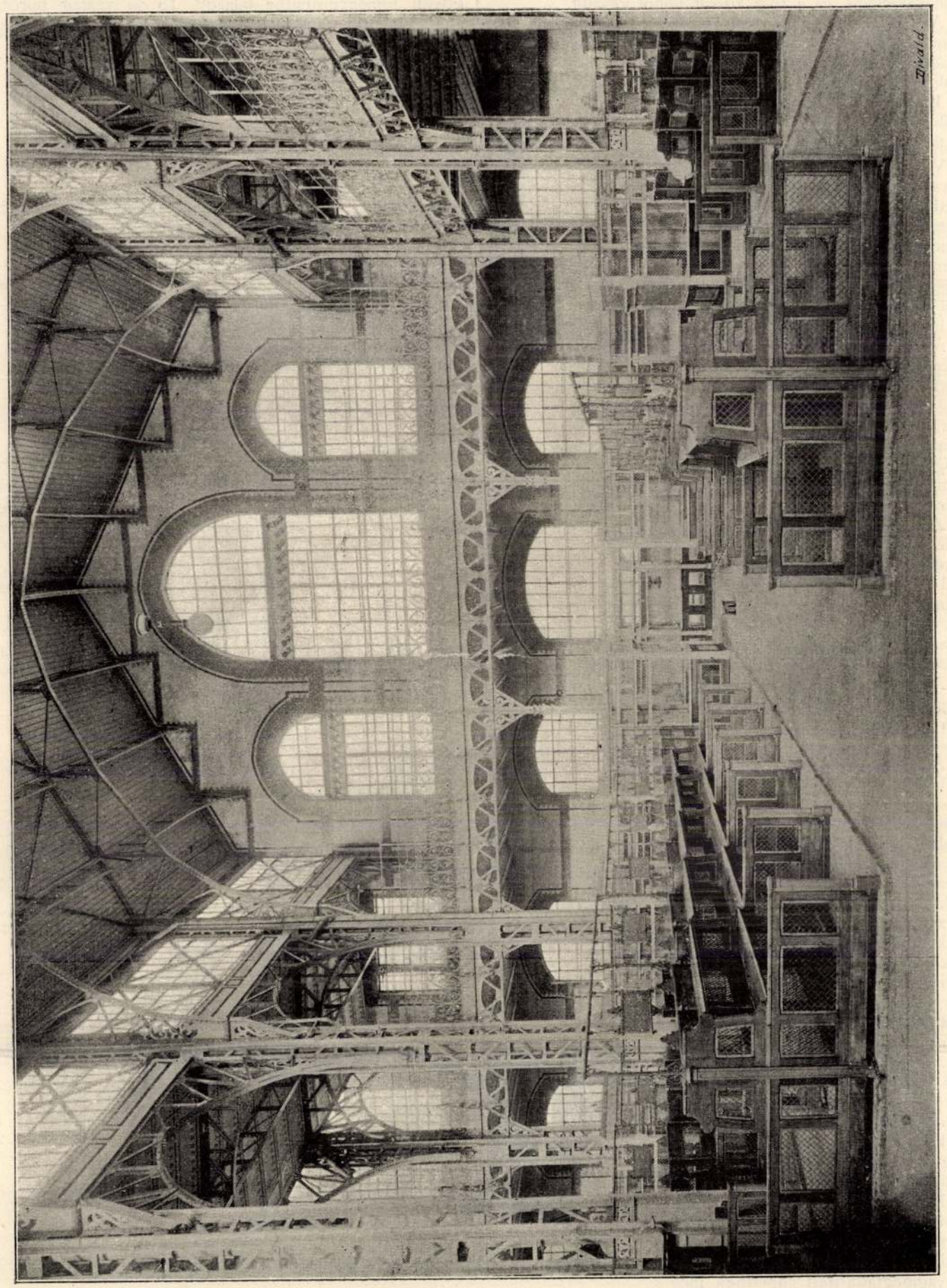

3. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok keresztházának belseje.

végigvonuló szellőztetőjén át távozhatik el. Ezenkívül az összes világító felszínekbe illesztett idomvas-ablakokat emelős vasszerkezetekkel szabályozható szellőztető ablaksarokkal szereltük fel, hogy a csarnok lehető tökéletes szellőztetését biztosítsuk. Ugyanilyen szerkezetűek a pince széles nagy aknái mögé helyezett idomvasablakok is, melyek a pincéből a tetőereszek fölé vezetett kürtőcsövekkel együtt a pincét alaposan szellőztetik. A szellőztető kürtőcsöveket, a tetőket hordó összes rácsososzlopok belsejébe helyeztük el. Ezeken kívül még a földszint talajába is igtattunk be világító és szellőztető nyílásokat.

A vámház-körúti épületrésznek a főkaputól balra eső részében van elhelyezve, a vásárcsarnoki-felügyelőség, tőszomszédságában, a detail-árúsítás.

A falak mentén a húsárú-helyek vannak, miért is a tisztántartás végett ezeket átlag 2·00 méter magasságban *fajánszszal* burkoltuk. Ezek, valamint velük szemben a mintegy 2·7 méter széles gyalogút túloldalán s a pipa-utcai határfallal párhuzamosan elhelyezett szabadon álló húsárú-helyek, átlag 4·50—5.00 m^2 területű vasvázas dróthálófallal elkerített rekeszek, melyek tolóajtóval zárhatók el. Felszerelésükhöz tartozik egy márványlappal bíró tölgyfaasztal, polcokkal és fiókokkal, egy mérleg és a rekesz mennyezetén egy vastartó keret, a hús felakasztására.

Ettől oldalt a középső kocsiútig terjedő területen a zöldség, gyümölcs, sajt, vaj s más efféle élelmiszer, tölgyfából és vasból készített 3 polcos rekeszei foglalnak helyet.

Ezeket oly módon szerkesztettük, hogy az árúrekeszek válaszfalai kiemelhetők és félrekeszhosszanként közbeigtathatók, miáltal az árúhely nagysága tetszés szerint változtatható.

A főcsarnok végén a detail-oldal berekesztését a hal-árúhelyek alkotják, melyeknek masszív tölgyfamedencéiben állandóan friss víz cirkulál.

Az árúhelyek sorszámmal vannak ellátva s kellőleg gondoskodtunk arról is, hogy minden árús neve címtáblára legyen írható. A detail-oldalon van 92 húsárú rekesz, 184 zöldségárú rekesz és 12 halárú rekesz.

Ideiglenesen 1—1 napra szolgáló detail árúhelyekre esetleg a 9 *m* széles kocsiút is felhasználható, melynek 4 *cm* vastag aszfaltburkolatába az árúhelyek elhelyezése céljából rézgombok és rézszámok segítségével négyzetméterbeosztás készült. Az így felhasználható terület kiterjedése: 222 m^2.

Nagyban való árúsításra szolgál a sóház utcai határfal mentén a csarnokba vezető vágánytól a középső kocsiútig terjedő terület.

E területen a csarnok elején és végén 1—1 vásárközvetítő rekeszt találunk, irodával együtt. Ezek vasvázú dróthálófalakból állanak, húsfogasokkal, halmedencével és polcokkal berendezve. A vásárközvetítő rekeszek előtt hagyott 7 *m* széles terület árverezésre szolgál, melyen 1—1 e célra szolgáló pódium van felállítva.

A nagyban való árúsításra szolgáló terület közepén 15 nagyobb és 32 kisebb húsrekesz van felállítva, melyekhez a hús tisztogatására szolgáló mosogatótér tartozik.

Ez oldalon rendelkezésre áll még a nagyban való árúsítás céljaira négyszögméter beosztással ellátott 6 területrész, mintegy 617 m^2 kiterjedésben.

Hogy az árúsítás zavartalanul folyhassék le, az en-gross oldalt drót hálófallal és láncokkal választottuk el a detail-árúsítás területjétől.

Rendkívüli nehézséget okozott a földszintnivó megoldása a célszerűség azon elengedhetetlen követelménye miatt, hogy mind a csarnokba való bejutás, mind a csarnokban való közlekedés lépcső mellőzésével történhessék.

Minthogy azonban a különben is teljesen szabálytalan alakú telek egyes pontjai igen jelentékenyen, több mint 2 *m*-nyi *nivó* különbséget mutatnak, a belső talajnak pedig az utcai gyalogjáróhoz kellett simulnia, a földszinti talaj torzfelszínnek készült.

A talajnak ezt a természetes esését egyrészt a víz elvezetésére használtuk fel, másrészt pedig arra, hogy a vasúti vágány számára, melyet egy mélyebb nivó pontnak megfelelőleg vízszintesen vezettünk a csarnokba, bevágást készítettünk, mi által az érkező árúk lerakása tetemesen könnyebbé válik.

A főcsarnok 4 határfala mentén átlag 6 *m* magasságban a földszint felett 6 *m* széles karzat készült, mely a csarnokot szélesség irányában is 2 helyen áthidalja. A karzatok (V. tábla) a vidékről érkező élelmiszereken kívül háztartási cikkek, szalag- és rövidárúk elárusítására vannak berendezve, a Vámház-körút felé eső részben pedig a virágvásár van. A karzat 768 árúhelyet foglal magában egyenként 2 m^2 kiterjedésben.

A kis kézikocsikra tett árúkat az azokat toló munkásokkal együtt a karzatra, a pincéből illetőleg a földszintről 4 nagyobb és 3 kisebb villamos felhúzó szállítja. A nagyobb felhúzókat két, a kisebbeket 1 kocsi felvételére rendezték be.

A földszintről a karzatra, a pincelépcsők folytatásaképpen, 7 két méter széles karral bíró vaslépcső vezet, kényelmes emelkedésű tölgyfafokokkal és konzolokon nyugvó pihenőkkel. A lépcsőkorlát a karzat 2·20 *m* magas dróthálóval bevont rácsozatához csatlakozik, mely a karzati árúhelyek egyik hátfalát is alkotja. A csarnok ugyanily rendeltetésű határfalait 1·80 *m* magasságban nyerstégla burkolattal láttuk el.

A főcsarnok hátsó oromfalán át fedett kocsiáthajtón keresztül az út a baromfi-csarnokba vezet. Ez részben 13·90 *m*, részben 18·80 *m* széles földszintes épület, melyet szabálytalan négyszögalakú kis udvar zár körül. Fedélszerkezetét 2 támaszú rácsos tartók alkotják. Ennek a fedélnek taraja is van.

A baromficsarnok, melynek képét a 2-ik ábra láttatja, a következő árúhelyeket foglalja magában:

12 baromfiárú-rekesz,
2 hatósági közvetítő rekesze,
95 m^2 kiterjedésű négyszögméterenkénti hely,
14 m^2 ugyanilyen a kocsiút mentén.

A csarnok pincéjét mint már említettük a Csepel-rakodóparton levő és szintén a főváros tulajdonát képező parti kikötővel boltozott alagút köti össze. Az alagút alapzatát 1 *m* vastag betonréteg alkotja, mely alatt több helyen a talaj lazasága miatt cölöpöket helyeztek el. Födéme félköralakú téglából készített dongaboltozat és csak ott van vasgerendák közötti téglaboltozat, hol az alagút magassága a Sóház-utcán áthaladó főgyűjtő-csatorna m·att, (mely felett az alagút át van vezetve) nem volt elegendő. A parti kikötő két 20 *m* hosszú csővaspontonból és 4 drb 30 *m* hosszú fatalpból áll. A csővaspontonokat a rakodóparttal két-két 8 *m* hosszú fahíd köti össze.

Az épület minden részében a célszerűséggel párosult tartósságot tekintettük irányadóul.

A pincét víz behatása ellen egyrészt az egész épület alatt 1 *m* magas beton, másrészt a határfalakat a földszinti talajmagasságig körülvevő 0·40 *m* széles döngölt agyagtömítés védi meg.

A 1 *m* magas betonréteg alsó 50 *cm* vastag része 1 rész románcementből és 3·64 rész dunakavicsból áll, míg

keztében nyomásra vannak igénybevéve s igy a kihajlás hosszúsága szelemenek nélkül az egész övhosszúságnak felelne meg. Oly szelemenek alkalmazása mellett azonban, melyeknek 2 vége a főszaruzat alsó övéig terjed, a kihajlás hosszúsága csakis szelementől-szelemenig, tehát csomóponttól-csomópontig terjed.

A főhajó főszaruzatai, a föntiek szerint fölváltva, 17 *m*-re és 6 *m*-re vannak egymástól elhelyezve. Ennek következtében itt 17 *m* hosszú szelemeneket is kellett volna alkalmazni. Ily hosszú szelemenek azonban az adott terhelés mellett már igen nagy keresztmetszetet követelnek. Ennek elkerülésére, de különösen a fő- és mellékhajók fedeleinek szervesebb összeköttetésére, a 17 *m* távolságot, a közbeigtatott *E* főszaruzattal két részre osztottuk.

Ez a közbeigtatott főszaruzat felső végével, a főhajó taréja alatt elhelyezett 17 *m* hosszú *F* tartóra, alsó végével pedig a 17 *m* széles mellékcsarnok legbelső főszaruzatának záradékához van erősítve.

Mind a 17 *m* hosszú s a főhajó taréja alatt elrendezett, mind pedig a szelemeneket alátámasztó közbeigtatott főszaruzat tartója két támaszú gerendatartóként szerepel. A szóban forgó vasszerkezet képét a VII. tábla és a 3-ik ábra tünteti elő.

A baromfi-csarnok födelének vasszerkezetét rácsos szerkezetű főszaruk s a főszarukra erősített rácsos szelemenek alkotják. Ezeket az 5. és 6. ábrák láttatják.

A főszarúk rácsos szerkezetű két támaszú gerendatartók, melyeknek fix saruja az udvari, mozgó saruja pedig az utczai falakra van erősítve.

Míg a baromfi-csarnokban a fedélszéket csak falakkal támasztottuk alá, addig a főcsarnok fedélszékét majdnem kizárólagosan vasoszlopok tartják.

Mivel a rácsos oszlopokra a föntebb említettek szerint nemcsak a függőleges, hanem a vízszintes erő is hat, azokat nagy tehetetlenségi nyomatékkal biró keresztmetszettel kellett tervezni, miért is a főcsarnok oszlopai 0·385 m^2, a mellékcsarnok oszlopai pedig 0·25 m^2 területű négyszögletes keresztmetszetet nyertek.

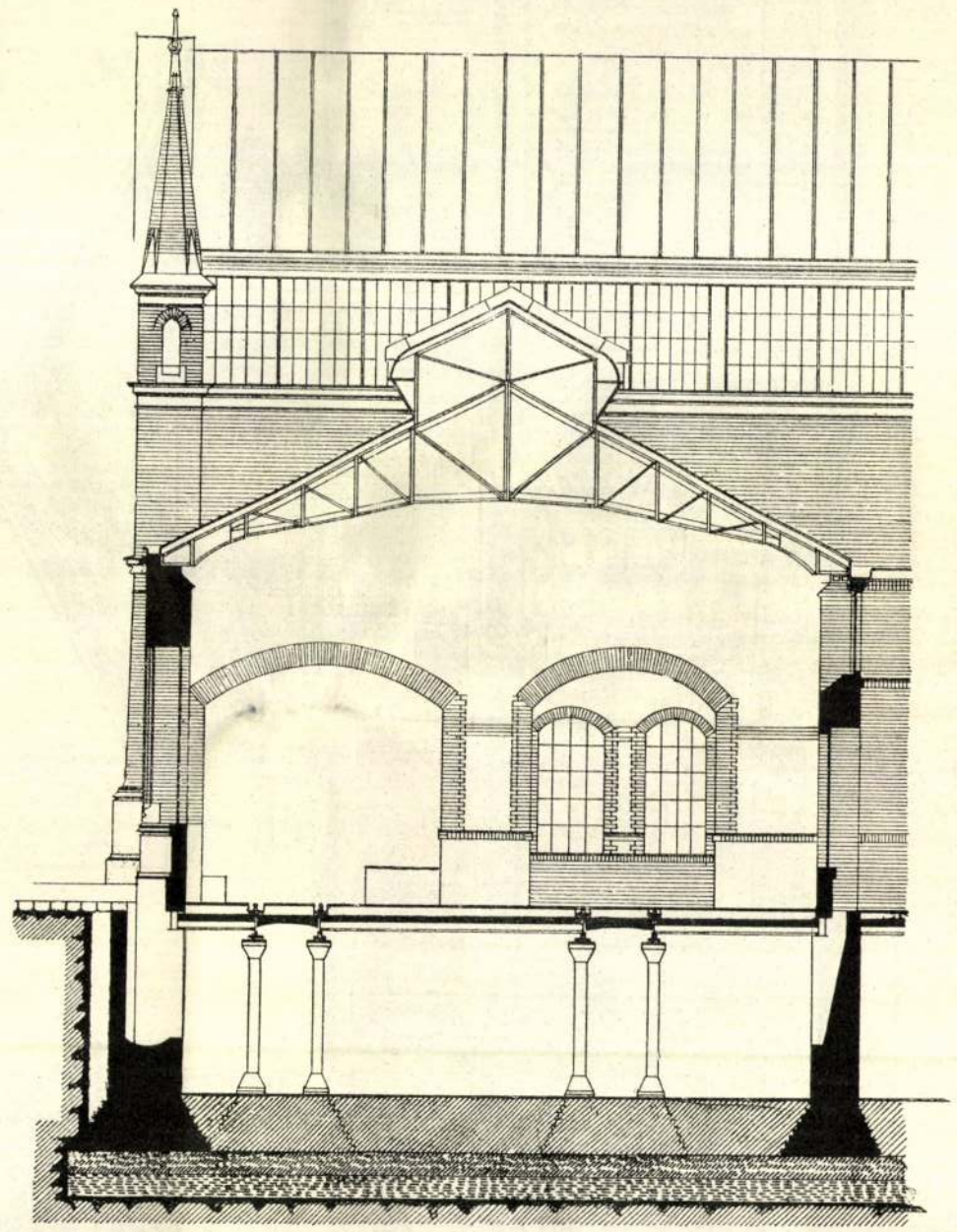

6. 9bra. A budapesti központi vásárcsarnok baromfi-csarnokának metszete az oldalrészeken.

A függőleges szögvasakból és az ezeket összekötő rácsrudakból álló oszlopokban 5 *mm* vastag hengerelt lemezből készített 0·24 *m* átmérőjű szellőztető kürtők vannak.

Ezek a kürtők a pince falazott pilléreitől a födél eresze felett levő és kőgyurmából létesített szellőztető kürtőkig terjednek s így a pincét is szellőztetik.

A födélszerkezet belső hornyolt deszkázatát olajfestékkel mázolt élénk vörös és kék mintázat díszíti. Az összes vasszerkezetet pedig a szürkeszín két árnyalatában festették be.

A falnyílásokat legömbölyített nyerstégla kereteivel szegélyezett s a falfelszíneket párkányszerű nyerstéglasávok osztják meg, ezeket pedig vörös és kék sávok és mintás szegélyek élénkítik.

De nemcsak szerkezeteiben, hanem architekturájában is szolid anyagokat alkalmaztunk. A homlokzatot szárazon sajtolt tégla (VIII. tábla és 7. ábra) burkolja, melybe a vörös téglák a szerkezetileg fontosabb részek hangsúlyozása mellett mintázatot adnak. Díszítései részben kőből, részben színes pirogránitból készülnek, melynek polikromiájához a vámházkörúti rész fedelének zománcos cserépmintázata csatlakozik. Az időjárás káros befolyásának jobban kitett részeket, jelesen a lábazatokat, párkányokat, az oromfedőlemezeket stb. süttői kemény mészkőből készítettük, mig a védettebb helyeken sóskúti követ használtunk.

2. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok Csepel-rakpart felőli képe.

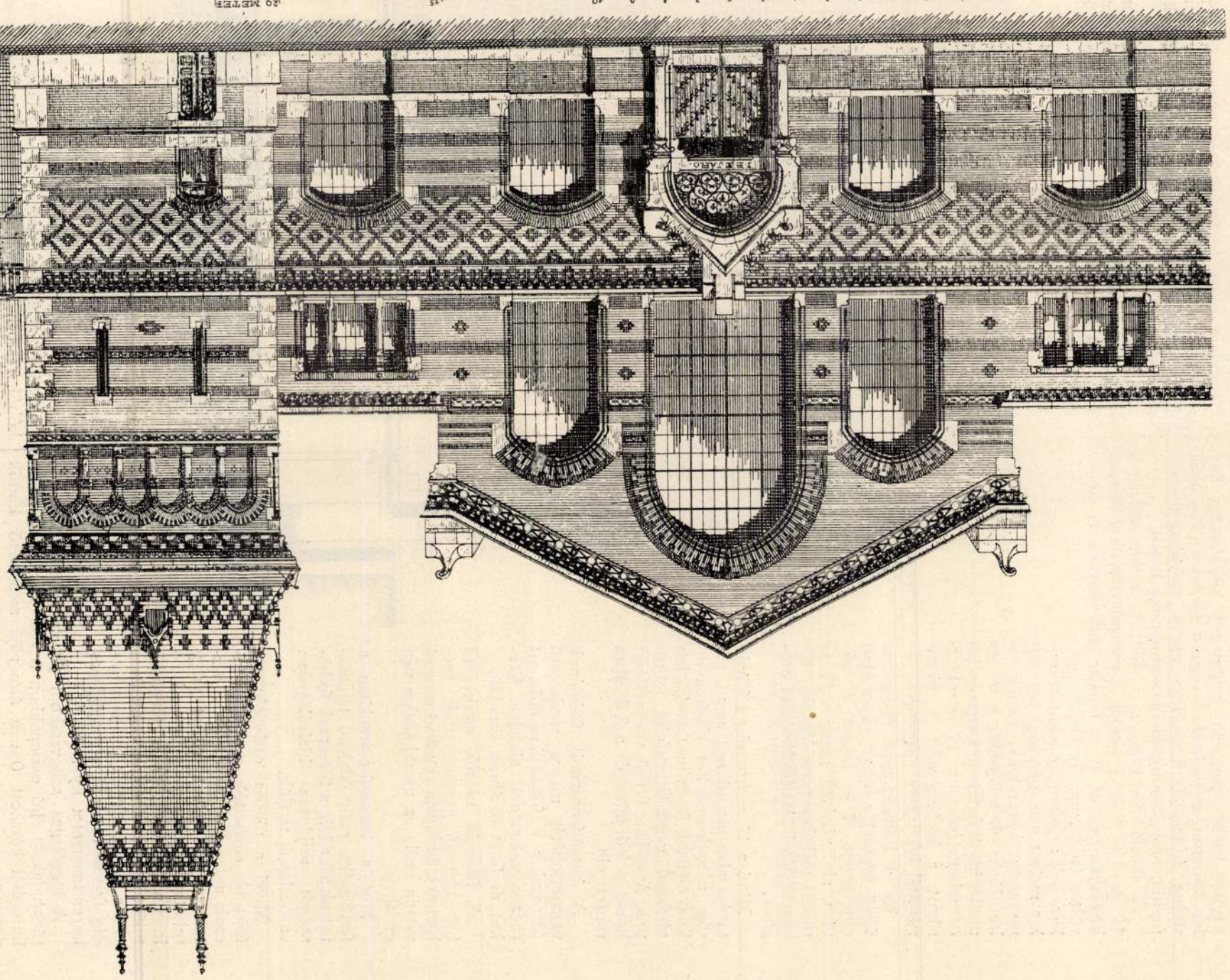

7. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok pipa-utcai homlokzatának egy része.

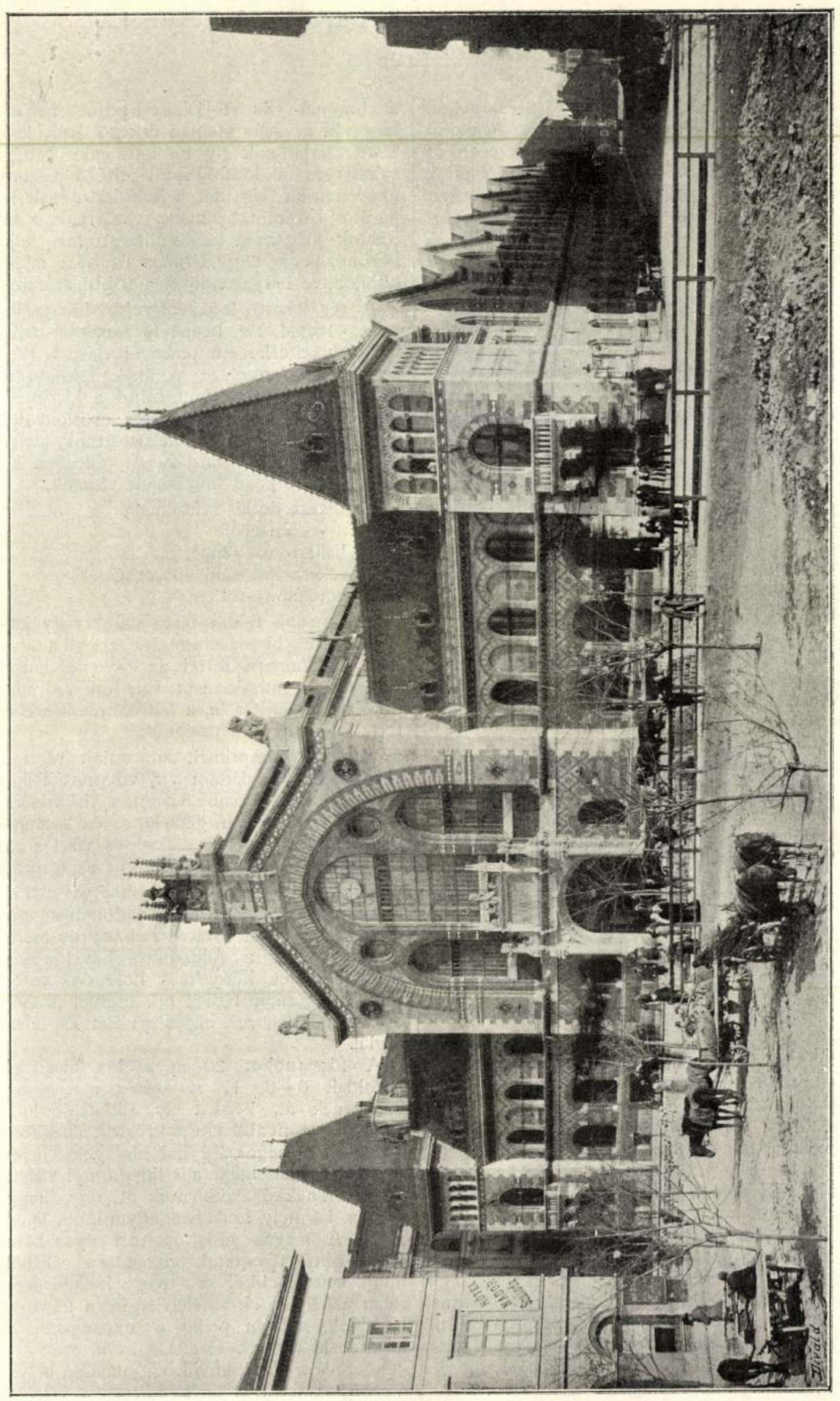

1. ábra. A budapesti központi vásárcsarnok vámház-körút felőli képe.

A vasszerkezet külső oldalait cinkezett és ólmozott vasbádog-párkányzatok borítják, melyek felett a pinceszellőztetők díszes kőgyúrma kürtői jelzik a belső szerkezet rácsoszlop-beosztását.

Az épület architekturája a csúcsíves stilus formáinak felhasználása mellett egyéni felfogással készült.

Az épület, beleszámítva a gőzgép, valamint a parti kikötő-berendezést is, mintegy 1.900,000 forintba került.

A székes-főváros az építkezés ellenőrzésére és a vezetésben való részvételre a mérnöki hivatal részéről *Krátky* János főmérnököt, a számvevőség részéről pedig *Holl* Jenő műszaki számtanácsost rendelte ki, kiknek önfeláldozó, erélyes munkálkodása is hozzájárult ahhoz, hogy az épület aránylag rövid két és fél év alatt elkészült.

Kedves kötelességemnek tartom e helyen első sorban *Kherndl* Antal műegyetemi tanárnak köszönetet mondani, ki a vasszerkezetek tervezésekor bölcs tanácsával támogatott, nemkülönben köszönettel tartozom *Ulbert* Károly és *Bloch* Leó építészeknek, kik az építésvezetésben segédkeztek, valamint *Beke* József és *Weil* Leó főmérnököknek, kik a vasszerkezet méretezését az első alkalommal végezték.

Az építőmunkálatokat a következő iparosok teljesítették:

1. *Kőművesmunkát:* Holzspach A. és Obrincsák J.
2. *Kőfaragó* (keménykő) munkát: Müller József.
3. » (puhakő) munkát: Kauser és társa.
4. *Vasmunkát:* Schlick-féle vasöntőde és gépgyár r.-t.
5. *Ácsmunkát:* Neuschloss Ödön és Marcel.
6. *Bádogosmunkát:* Bründl János.
7. *Cserepesmunkát:* Zsolnay Vilmos.
8. *Facémentező-munkát:* Fischer és Heidlberg.
9. *Cémentmunkát:* De Pol Lajos.
10. *Fajánsz és színes majolika* (pirogranit) munkát: Zsolnay Vilmos.
11. *Asztalosmunkát:* Scheibl Károly.
12. *Lakatosmunkát:* Svadló Ferenc és Jungfer Gyula.
13. *Mázolómunkát:* Tomi Lajos.
14. *Keramitmunkát:* Drasche-féle kőszénbánya és téglagyár r.-t.
15. *Üvegesmunkát:* Glatz András.
16. *Aszfaltmunkát:* Magyar aszfalt r.-t.
17. *Szobafestő-munkát:* Schiemann János.
18. *Ablakredőny-munkát:* Magaziner és Weinberger.
19. *Vízvezeték és csatornázási munkát:* Knuth Károly.
20. *Villámhárító- és telefonmunkát:* «Helios» elektrotechnikai r.-t.
21. *Villamos világítást, felhúzókat és gépberendezést:* Egyesült villamossági részv.-társaság (ezelőtt Egger B. és társa).
22. *Szobrászmunkát:* Langer Ignác.
23. *Kályhásmunkát:* Ehrlich G. Gusztáv.
24. *Ételfelhúzókat:* Freiszler Antal.
25. *Kútmunkát:* Lefeber Agoston.
26. *Árúhely-berendezéseket:* Wagner R. F. és a Schlick-féle vasöntőde és gépgyár r.-t.
27. *Villamos órákat:* Mönich Emil.
28. *Felhúzókat:* Brosán és Mechlovits.
29. *Parti kikötő-berendezést:* Danubius-Schoenichen-Hartmann-féle hajó- és gépgyár r.-t.
30. *Hűtőberendezést:* Röck István.

Öntözések az északamerikai Egyesült-Államok területén.

Landau Lajos-tól.

Észak-Amerika területe széles völgyet alkot, melyet keleten keskenyebb, nyugaton jóval szélesebb hegytömegek szegélyeznek. A nyugati hegytömeg három egymással majdnem párhuzamos főhegylánc elseje, keletről számítva a sziklahegység, ezen túl vonul a Sierra Nevada, mely után a Csendes-tenger partját szegélyező Coast range nevű hegylánc következik.

A szikla hegységtől keletre a nyári esők uralkodnak, míg a nyugati oldalon már a téli lecsapódások vannak túlsúlyban. A kettő között a Sierra Nevada alkotja az átmenetet. Legnagyobbak az esők a mexikói öböl körül, a melytől észak és nyugatfelé folytonosan csökkennek úgy, hogy keletről a sziklahegység felé hajtott felhők a 100. délkör táján már leadták tartalmukat. Viszont a Csendes-tengerről jövő légköri víz vagy a Coast range-en vagy a Sierra Nevadában esik le; tehát a hegyek lábainál s a három hegylánc között elterülő vidéknek alig jut a légköri csapadékból. A mexikói öböl partján Floridában pl. az évi átlagos csapadék 1400 *mm*-es vízoszlopot tesz ki, míg a 100. délkörön már csak 500 *mm*-es az évi átlag. Ez a szám tovább nyugatfelé mindinkább csökken s a sziklahegység keleti tövében fekvő államokban csak 310 *mm*, míg déli Kaliforniában a San Bernardino-hegység alján a Mojave sivatagon, valamint Arizonában a Gila sivatagon 160, sőt 50 *mm*-re száll alá az évi esőmennyiség. De még ott is, ahol az évi átlag a 400 *mm*-t eléri, oly kedvezőtlenül oszlik meg, hogy 5—6 hónapon át teljes szárazság uralkodik. Hozzájárul ehhez a hőség is, mely némely vidéken nappal a 48 C^0-t éri el s éjjel is csak 20—25^0-ra száll alá.

Az 1. ábra az Egyesült-Államok területének nyugati felét láttatja s a két, közel függőleges szaggatott vonal, jelzi annak a területnek határait, melyen a termelés egyéb feltételei megvannak ugyan, de a természetes csapadék nem elégséges az eredményes mezőgazdasági mívelésre, azaz a hol mesterséges öntözés nélkül termelni lehetetlenség. A szóbanforgó terület keleti szegélye nagyjából összeesik a 100. délkörrel, nyugati határát pedig a Coast range hegylánc keleti rézsűje alkotja. Ez a terület 3,500.000 km^2 kiterjedésű, azaz 12·5-szer akkora, mint Magyarország s ha ebből a számból az erdőségekkel borított, valamint a kopár sziklaterületeket levonjuk még mindég 2,800.000 km^2-t tesz ki Északamerika aszályos része, melyről bízvást elmondhatjuk, hogy azon az öntözés megindulta előtt az indián pásztornál és cowboy-nál egyéb emberi lény aligha fordult meg. A mai igen kiterjedt öntözés mellett is ennek a területnek legnagyobb részén még mindig legelős gazdálkodást űznek, mely abból áll, hogy a mi gulyáink módjára nagy nyájakban ú. n. range-okon tartják az állatokat s ezek a zord telek dacára sem takarmányozásban, sem egyéb gondozásban nem részesülnek. Éppen ezért húsuk durva és szívós úgy, hogy jobbadán csak az Amerikában nagy mértékben gyártott húskivonat készítésére használják.

Az öntözés kiterjedésének megvilágítására meg kell még jegyezni, hogy a 100. délkörtől keletfelé 1—2

foknyi szélességben szintén még bizonytalan a termelés, a mennyiben szárazabb években ezen a sávon sincsen elegendő csapadék. Így legutóbb is az 1888-tól 1890-ig terjedő 3 száraz esztendő a kilátásba vett terménynek 20%-át tönkretette. Ez az oka, hogy újabban itt is terjednek az öntözések.

A száraz Amerika éghajlata közép és déli Kaliforniában féltropikus, a Sierra Nevada és a sziklahegység között pedig, valamint a keleti nagy síkon igen meleg nyarak és nagyon hideg telek vannak, sőt a nappali és éjjeli hőmérséklet között is igen nagy, néhol 39° *C* a különbség.

A talajviszonyokat illetőleg az aszályos és félaszályos területnek mind a fel, mind az altalaját átalában igen átbocsátó, homokos, nem ritkán kavicsos, de azért termékeny földnem alkotja, eltekintve a sziklahegység keleti lábánál elterülő nagy fensíktól, melyet Amerikában Great plains-nek neveznek. Ennek feltalaja igen termékeny harmadkori márga és lösz 1·5 *m*-től 30 *m*-ig változó vastagságban, mely alatt rendkivül átbocsátó kavicstalaj fekszik. Ennek a vidéknek különleges viszonyaira a továbbiakban még visszatérek.

Az elmondottakból már kitűnik, hogy a száraz Amerikában az öntözésre nem a folyóvízben rejlő trágyaanyagok kihasználása szempontjából, hanem tisztán csakis nedvesítés céljából van szükség. Sőt még ott is, a hol a folyó drágán megfizetett víze ingyen szolgáltatná a növényi táplálékot, a nyerészkedésre alakult öntöző-vállalatok csatornáiban gyakorta látunk a folyóból behozott iszap felfogására és eltávolítására való műveket, hogy a kisesésű tápláló-csatornák jókarbantartásának költségét — mely a vállalatra háramlik — lehetőleg csökkentsék.

Észak-Amerikában az öntözések első gyakorlói egyes indián törzsek voltak, melyek a hegyvidéken, különösen a mai Arizona állam területén már 500 évvel ezelőtt folytattak öntözést. Sőt a Mexikóból bevándorolt spanyolok is már 1600-ban kezdtek a délvidéken öntözéssel termelni. Mindezek azonban a kelettől egészen izolált vidéken feküdvén, a keleti népek tudomására nem jutottak s így azoknak például nem szolgálhattak. Az öntözés mai kiterjedt gyakorlatának tulajdonképpeni bölcsője Utah territorium területe, hol a minden lakható vidékről elűzött mormonok 1854-ben megtelepedtek s a nagy sóstó száraz medencéjében a megélhetés kényszerétől hajtva a hegyi vizekkel az öntözést megkezdették. Ugyanez a nép mutatta meg déli Kaliforniában a jelenlegi San Bernardino városának környékén is, hová a kivándorlottak egy töredéke szakadt, a víz értékét.

Ezek az első kisérletek azonban az öntözés ügyének lendületet nem adtak, mert Amerika népessége még nem volt akkora s a termelők a minden nehézség nélkül mívelhető és a természet által vízzel bőven ellátott területeket nem foglalták volt le még oly mértékben, hogy a nép a mesterséges uton való vízszerzésre lett volna utalva. Különben is Észak-Amerika aszályos vidéke még abban az időben a vasutak hiánya miatt úgyszólván hozzáférhetetlen volt. Csak 1869-ben az első (északi) pacific-vasút megnyilta után kezdett a sziklahegység lábánál elterülő vidék népesedni, midőn a vasúttársulat az Egyesült-Államoktól az építés fejében ingyen kapott 10117 km^2 vasútmenti területet nagy reklámmal s a keleti viszonyokhoz képest igen olcsón árúba bocsátotta.

1870-ben alakította meg *Greeley* a Koloradó állam északi részén az első öntöző-társulatot, mely jelenleg 43200 hektárt lát el vízzel a Cache la Poudre folyóból. A termelés ebben a völgyben úgyszólván kizárólag burgonyára szorítkozik s évenként 2000—3000 vaggonrakományt szállítanak el. Ugyancsak a 70 es években Kaliforniában is keletkezett két öntöző-vállalat, egyik délen Los Angeles közelében a mai Riverside városa helyén, a másik a Coast range és Sierra Nevada között a San Joaquin völgyben Fresno vidékén. Erre a két telepre a későbbiekben még visszatérek. Eltekintve egyéb kisebb öntözésektől az említett vállalkozások a 80-as évek elejéig azon az óriás területen izoláltan maradtak és követőkre nem igen találtak, úgy, hogy 1880-ban az aszályos vidék gazdasági képe még olyan volt, mintha a legeltetésen kivül egyéb rendeltetése nem lehetne. Csak a közép és déli pacific-vasutak megnyilta után állott be kedvezőbb fordulat s ezóta a száraz Amerika egész mezei gazdálkodása szükségképpen fokozatos átalakuláson megy át. A nagy birtoktesteket, melyeken eddig az időig a legkülterjesebb legelőgazdaságot üzték, felaprózva kis complexumokban eladják, mert nagybirtokos a belterjesebb gazdálkodáshoz szükséges öntöző vizet és a munkaerőt önerejéből megszerezni nem tudván, tehetetlenül áll a csekély jövedelmet hajtó latifundiummal szemben. Ennek az átalakulásnak eklatáns példája a California déli felén fekvő 160,000 *ha* területű Kern gyarmat, melyet az előbb említett okokból szintén feldaraboltak. Eddig 40,000 *ha*-t adtak el átlag 8 hektáros parcellákban.

Az öntözés tehát a nagy legelőgazdaságok helyébe a kis farmrendszert teremtette meg, mely ma is állandó fejlődésben van és üdvös hatása mind a középosztály izmosodásában, mind a lakosság nagymértékű szaporodásában nyilvánul. Kalifornia azon hét countyjában (járásában), hol az öntözés legjobban el van terjedve 20 év alatt meghétszereződ ött a lakosság száma, míg a többi countykban csak $1^1/_2$-szeres a szaporulat. Míg az aszályos vidéken víz nélkül a legelős gazdálkodásból való megélhetésre egy egyénre 800 acre-t azaz körülbelől ugyanennyi magyar holdat számítanak, egy szarvasmarhát pedig gyengén táplál 25 hold legelő, addig öntözés mellett ma egy farmer átlag 25 magyar holdnál nagyobb területen nem igen gazdálkodik, de azon a legbelterjesebb művelést folytatja, úgy, hogy jövedelméből nem csak kényelmesen, de gyakran fényűzéssel megél.

Az 1. ábrán. az 1892-ig öntözés alá vont s az aszályos és félszáraz vidéken szétszórt területek sötétebb színnel vannak jelölve. Ezek összege 1892-ben a hivatalos jelentés szerint 3.200,000 *ha*-t tett ki s ehhez hozzávehető még 4.000,000 *ha*, mely a már létesített csatornákkal dominálható, azaz öntözhető, de művelés alá még nem került részben azért, mert a farmer a maga területének csak egy részén kezdi a gazdálkodást, részben pedig, mert a vállalatok által berendezett területek egy részét még el nem adták. Hogy az öntözés ilyen fejlődése mellett is mennyi munka vár még a farmerre, kitűnik abból, hogy az öntözött terület az aszályos vidéknek csupán $1^1/_2$ százalékát teszi.

Az öntözések létesítői nagyobbára nyerészkedő vállalatok és társulatok, melyek aszályos vidéken a vízzel való ellátásra alkalmas helyen az Egyesült-Államok tulajdonát alkotó területből vásárolnak néha 100,000 acre-ra (40,000 *ha*-ra) menő területet, felosztják 10—40 acre (4—16 *ha*) nagyságú parcellákra, az öntözésre szolgáló műveket kiépítik, a parcellákat gyakran gyümölcsfákkal beültetik vagy lucernát vetnek el s így bocsátják árúba, nagy reklámmal fokozva azok kelendőségét.

Az Egyesült-Államok kormánya az aszályos vidéken az erdészeti és bányászati célra alkalmatlan területeket

Budapest székes fővárosának központi vásárcsarnoka.

Pecz Samu-tól.

Budapest székes fővárosának tanácsa a vásárcsarnokok intézményének a közélelmezés javítására gyakorló rendkivüli fontosságát felismerve, mintegy 10 éven át foglalkozott a vásárcsarnokok felállításának gondolatával. A tárgyalások végeredményeképpen az 1892. év nyarán nemzetközi pályázatot hirdetett a Vámház melletti régi sóháztelken emelendő központi vásárcsarnok tervére. A pályázat felett, mely az év deczember 15-én járt le, a külföldi és hazai szakértőkből összeállított birálóbizottság döntött, három teljesen egyenlő első díjjal tüntetvén ki *Pecz* Samu műegyetemi tanár, *Escande és Gourmez* párisi építészek, valamint az *Anger- Högner* és *Preil* lipcsei cég tervét, míg a többi tervet különböző kisebb díjakkal jutalmazták meg.

A részletes tervek készítésével s az építő munkák vezetésével a jelen cikkely iróját bizták meg. Az építő munkálatokat 1894. év június havában kezdettük meg s oly erélyleyl folytattuk, hogy az épület 1896. december hóban minden felszerelésével együtt teljesen készen volt. Ez időközben, 1896 július hó 30-án, a középhajó fedele eddig ki nem derített okból kigyúladt s jelentékeny része le is égett, a miből keletkezett 47,000 forintra menő kár helyreállítása, mintegy 4 hónappal tolta el az épület befejezésének határidejét.

A központi vásárcsarnok az eredetileg kijelölt helyen, vagyis a Vámház-körút, a Pipa-utca, Csillag-utca, Csepelrakpart és Sóház-utca határolta telektömbön épült fel, mivel ez a IV. és IX. kerülettől lehetőleg egyenlő távolban feküdvén, e célra kiválóan alkalmasnak mutatkozott. A központi vásárcsarnok épületének ugyanis a jelen viszonyok között kettős feladat jutott osztályrészül, a mennyiben nemcsak kizárólag a nagyban való árúsítás céljaira szolgál, hanem a IV. és IX. kerület detail vásárcsarnokaképpen is szerepel.

Hogy e kettős feladatának minél tökéletesebben megfelelhessen, szükséges, hogy a csarnok forgalma minél többféleképpen és minél könnyebben legyen lebonyolítható.

E célból a Duna melletti pályaudvarból a Csepel-rakparton át vasutat vezettek a csarnokba, melynek pincéjét a Duna alsó rakodópartjával alagút köti össze, hogy a Dunán érkező és a csarnok nyílt parti kikötőjén kirakott árút könnyen beszállíthassák.

A vámház-körúti főbejárónál (1. ábra) 9 *m* széles kocsiút veszi kezdetét, mely az egész csarnokot átszelve a csillag-utcai kapunál fejeződik be, határolván a nagyban való árúsításra szánt Sóház-utca felőli részt és a kicsinyben való adásvevésnek kijelölt Pipa-utca felé eső területet.

Főelrendezését tekintve a központi vásárcsarnok két részre ú. n: főcsarnokra és az ú. n: baromficsarnokra oszlik. A IV. táblában előtüntetett földszinti alaprajz *A*-val jelzett része a baromficsarnok-, a többi (hosszukás négyszögű rész) a főcsarnok alaprajza.

A főcsarnok a tulajdonképpeni adás-vevésre szánt területeken kivül magában foglalja a vámház-körúti részben elhelyezett adminisztracionális helyiségeket és vendéglőt, a csarnok végén pedig a vasúti bejáróhoz közel a vasúti és fogyasztási adóhivatalokat.

A földszintes baromficsarnokba (Lásd ennek alaprajzát a IV. táblán), lehetőleg elszigetelten a főcsarnoktól, a baromfi- és tojáskereskedést helyezték el, tért hagyván a vasút mentén érkező árúk lerakására is.

A csarnoknak ily módon való kettéosztása a mi sajátos és a külföldiektől eltérő viszonyainkban leli magyarázatát. Ugyanis a külföldön csak leölt és lekopasztott baromfit hoznak a vásárra, ez a szokás azonban nálunk még nem honosodhatott meg teljesen. Az élőbaromfi pedig nagy lármája és bűze miatt, okvetetlenül elkülönítve helyezendő el a többi árúczikkektől.

A tér lehető legintenzívebb kihasználása végett az egész 10,344 m^2 beépített területet átlag 4·00 *m* belvilágú vasszerkezetű pincével (lásd a IV. táblát) láttuk el. A pince egyrésze az árúk raktározására szolgál, e végből mind a nagyban, mind a kicsinyben való árúsítás céljaira, elzárható vasrácsra erősített dróthálófalakból alkotott pincerekeszeket készítettünk, melyekben az árúsítók készleteiket tartják. A pincében a mondott célokra a következő helyiségek vannak:

97 rekesz detail árúsoknak,
27 » en-gross »
12 haltartó-medence,
2 rekesz hatósági közvetítőnek,
80 hűtőkamra-rekesz.

A hosszabb raktározásra szánt vagy könnyen romló élelmiszerek biztos eltartására szolgál a pincében elhelyezett hűtőkamara. Mivel az egyes élelmiszerek, jelesen a zöldség, gyümölcs, sajt, vaj, hal, vad stb. más és más hőfokra hűtendők le, a hűtőkamarát ezekre való tekintettel alosztályokra osztottuk.

A hűtést komprimált ammoniák végzi, a kompreszorok hajtására, valamint a 8 villamos felhúzó működtetésére és a csarnok villamos világítására a főváros a csarnok pincéjében géptelepet és kazánházat rendezett be, melyek üzeméhez szükséges vizet a csarnok területén kívül ásott Salbach-féle kút szolgáltatja.

Ennek a berendezésnek költségeit házi kezelés mellett a munkaáttevés és a világítás dolgában elért megtakarításokkal, a székes-főváros néhány év mulva visszakapja.

A pincéből a földszintre hét 1·76 *m* széles és egy 2·00 *m* széles kényelmes kőlépcső vezet. A beépített terület nagysága 10,344 m^2, melyet az épület földszintje, összesen 191·04 m^2 nagyságú két kis udvaron kivül elfoglal.

A főcsarnokot 20 *m* széles főhajó alkotja, melyet kétoldalt 6—6, 17 *m* széles alacsonyabb oldalhajók metszenek át, két-két ily oldalhajó közé pedig 6 *m* széles alacsonyabb csarnokrészek illeszkednek.

Ezek a magassági különbségek lehetővé tették azt, hogy az oldalfalakat mindmegannyi világító és szellőztető felszinekké alakíthattuk át, úgy, hogy a csarnok a nap bármely szakában egyenletes, intenzív világítást nyer. A magas oldalvilágítást ilyen következetesen a felülvilágító üvegtetők elkerülése céljából valósítottuk meg, mert ezekkel az a nagy kellemetlenség jár, hogy télen a helyiségek a felülvilágítóra fekvő hó miatt elsötétednek, nyáron pedig a napsugarak behatolásának teljesen ki vannak téve. De nem, csak a világítás tette célszerűvé a csarnoktetők egymásfölé helyezését, hanem a csarnok természetes szellőztetése is.

A meleg levegő ugyanis az alacsonyabb csarnokból a főhajóba száll és ennek 1·60 *m* magas tetőtaraja alatt

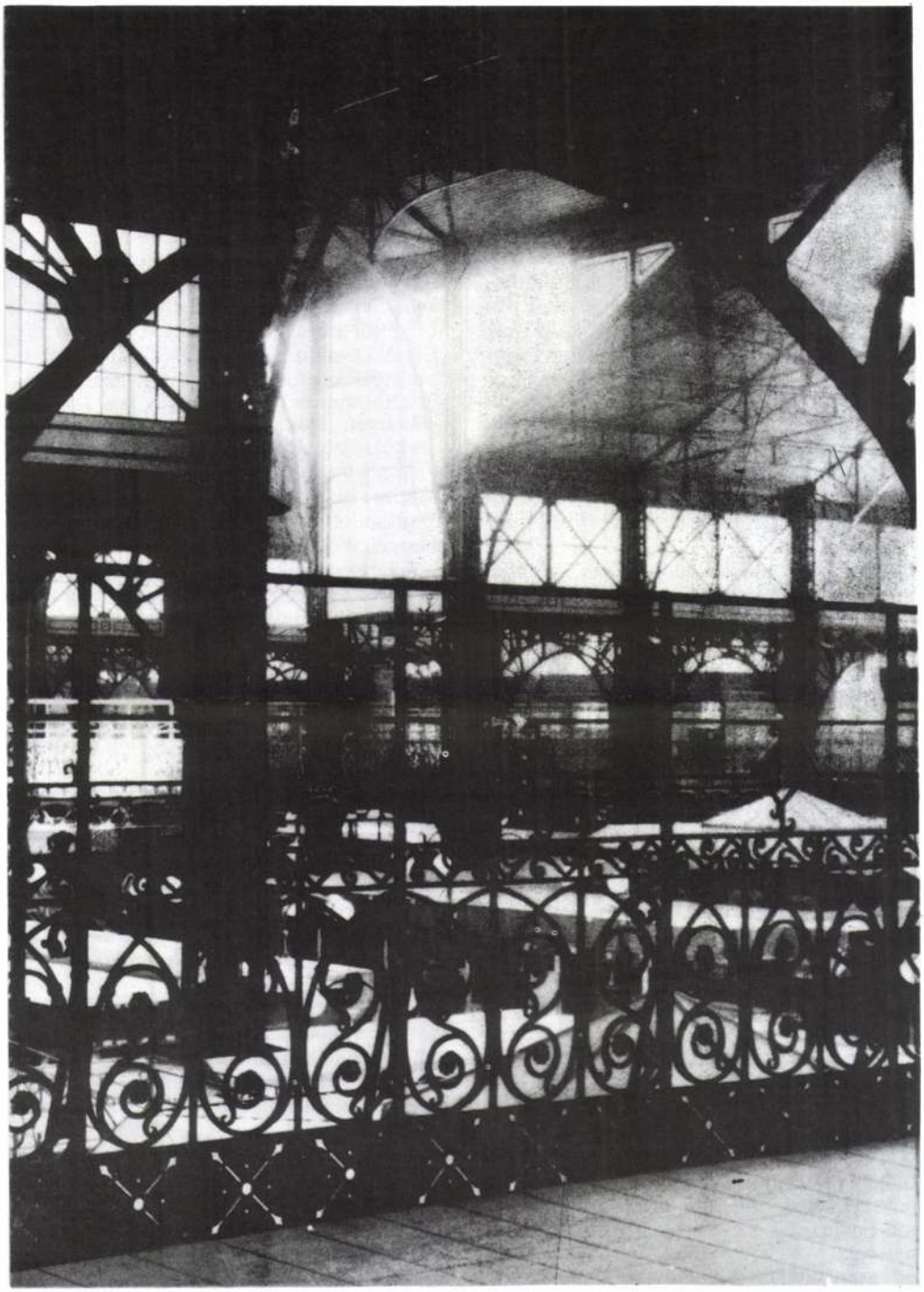

11. Belső kép a csarnokról

Mind a külső, mind a belső felújításakor a korszerű piac funkcionális követelményeivel egyenrangú szempont volt az épület műemléki értékeinek védelme. Nemcsak a finoman megmunkált részletek, jellegzetesen tagozott falfelületek védelméről és helyreállításáról kellett gondoskodni, hanem a belső tér értékeit is meg kellett mutatni. A szigorú technológiai és funkcionális követelmények ellenére sem lehetett olyan beépítést javasolni, amely megbontja a belső tér egységét, jelentősen korlátozza a látványos acélszerkezet érvényesülését. Ezért még a pavilonok pontos magasságát is csak minták alapján, a helyszínen lehetett meghatározni, és ezért kellett hatalmas kivágásokkal felnyitni a baromficsarnok új födémét, hogy az eredeti alapján rekonstruált acélszerkezet a földszinti nagyobb közönségforgalmú térről is látható legyen. Az új részletek kialakításánál is az eredetiekhez méltó igényességű szerkezetekkel kell csatlakozni.

Ugyancsak az RRT előírásának megfelelően a teljes Fővám téri oldalon árkádosítani kellett az épületet. Az utolsó felújításkor idegen vasbeton szerkezetekkel pilléresítették az épület első szakaszát a középső tengelyig. A mostani helyreállításkor valamennyi eredeti tagozat átfordul, és az eredetivel megegyező falkeretezés épült minden nyíláshoz.

A külső és a belső felületek helyreállításának egyik legnagyobb gondját az egyedi idomtéglák pótlása jelentette. A hasonló külső megjelenés érdekében követelmény volt, hogy az elemek csak kézi hidraulikus sajtolással készülhetnek. A ma érvényes szabványnál lényegesen pontosabb élű téglákat kell gyártani, mert a látszó téglafelületen a mélyített fúga pontos rajzolata is meghatározó. A tégla színének előállítása is nehézségbe ütközött, hiszen az eredeti agyagbányákat ma már nem művelik.

Látszólag egyszerűbb volt a sérült és hiányzó kerámiaelemek legyártása. A Zsolnay-gyár – az eredeti gyártó – vállalkozott erre a feladatra. A kivitelezés gyors, a kerámiagyártás hosszabb átfutási ideje nem tette lehetővé, hogy a letisztított homlokzaton határozzuk meg a hiányzó elemmennyiséget. Az elemek magas gyártási költsége miatt jelentős mennyiségi ráhagyásra sem volt lehetőség. A pyrogránit gyártástechnológiájából adódó pontatlanság és az eredeti gyártási méretkülönbözetek miatt minden homlokzati díszítőszakaszt különkülön kellett összeállítani, hogy az eredeti mintázat kerüljön a homlokzatra. A feladat nehézségét jellemzi, hogy az eredeti és a mai gyártási méreteltérések összeadódása miatt, volt ahol a torzulás egy fél minta hosszúságot is kitett. Ezeket a méretkülönbségeket csak a helyszínen, esetenként másmás módszerrel lehet kiküszöbölni.

Az épület hatalmas méretei miatt a kőfaragómunka is igen jelentős volt az épületen. Eredetileg a védett helyeken sóskúti, máshol süttői követ használtak. A hiányzó díszítéseket, mint pl. a főhomlokzat oromfali fiatornyait eredeti rajzok és felvételek alapján állítottuk helyre. Ahol javítani lehetett a felületet, tercitadalékos pótlás készült.

A külső homlokzaton az ablakszerkezetek is meghatározóak. Valamennyit ki kellett cserélni, hiszen acélszerkezete teljesen elrozsdásodott. A mai szelvényekből kellett olyan elemeket összeválogatni, hogy a külső megjelenés az eredeti szelvényméretekkel legyen megegyező. Kívülről ugyanaz a szerkezet kell, hogy látszódjék, belül pedig a funkciónak megfelelően kell, hogy változzon a fogadószerkezet. Van ahol hőszigetelő üvegezés a követelmény (pl. a fűtött pavilonoknál), van ahol hőhídmentes ablakszerkezet (pl. az irodáknál) kialakításáról kellett gondoskodni.

A homlokzat jellegzetes dísze a kémény. Az épületet ért bombatalálat miatt a kémény is erősen megrongálódott. A kő és Zsolnay-kerámia díszes kéményfej teljesen elpusztult, a testet a téglaminta teljes összezavarásával állították helyre. Vissza kellett bontani a kéményt, hogy az eredeti állapotnak megfelelően épüljön újjá, s visszakerüljön a régi fejezet.

A homlokzat valamennyi hiányzó kovácsoltvas elemét – falkötővas, falikar, rács – a megmaradt minta alapján pótoltuk. Külön említendők az épület szélfogói. Ezek pusztultak el leginkább. Az eredeti ajtószárnyakat mindenütt fémajtókra váltották. Csak hiányos, kiegészíthetetlen részelemek maradtak fenn a szélfogókból, amelyek a rekonstrukcióhoz nyújtottak segítséget.

A lépcsőket is az eredeti formában lehetett helyreállítani. A tűzvédelmi hatóság külön engedélyével a lépcsőfokokat fa járólapokkal alakítottuk ki. Ezek a lépcsők a csarnok belső terének jellegzetességei. A

9. A lépcső helyreállítása

hajtórámpa. Az árufeltöltés zónája így csak a pinceterületre eshetett. Ezért a pinceszinten a teljes Sóház utcai hosszfőfalat pilléresíteni kellett, több mint száz méter hosszúságban. Így alakult ki a pincei árufogadó tér, ahol ma egy időben tíz teherautóról rakodhatnak.

A csarnok belső közlekedési rendszerét, útvonalait a szigorú élelmiszer-higiéniai követelményeknek megfelelő árufeltöltési rend határozza meg. Az elkülönített útvonalakat a rakodótértől az árudákig kellett kijelölni. Az épületben a zöldséget és gyümölcsöt, a húst, a baromfit, a halat, a tejet, a pékárut, a felvágottat egymással párhuzamos útvonalon szállítják. A szemétkezelés is teljesen elkülönítetten történik.

A pince Pipa utca felőli oldalán is üzletutca alakult ki. A Fővám tér felőli végén a leendő gyalogos-aluljáróval teremthető szintbeli kapcsolat, a Csarnok tér irányába pedig a tervezett mélygarázshoz köthető az épület. A földszinten a hagyományoknak megfelelően a hosszanti oldalfalak mentén épült két sorpavilon. Középen szigetpavilonszerűen 12 elárusító egység települ. Ezek központjában egy-egy rakodótér található, ahová a pincéből érkezik a megfelelő árufeltöltési útvonalra fűzött felvonó. Így az áru belső mozgása teljesen rejtett marad, az üzletek belülről tölthetők fel. A galérián minden korábbi zavaró beépítés elbontásra került, s a földszintiekhez hasonló rendszerű sorpavilon épült. A baromficsarnoknak nevezett épületrészben az ablakosztáshoz illeszkedő új födémszerkezet készült a galériára telepítendő irodák számára.

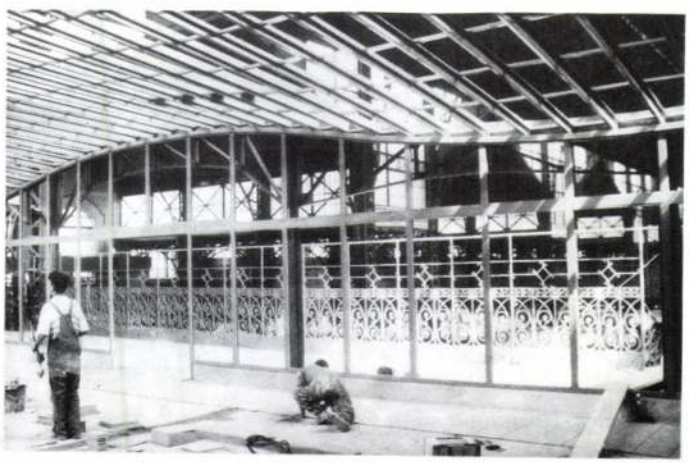

10. Az új étterem acélszerkezete

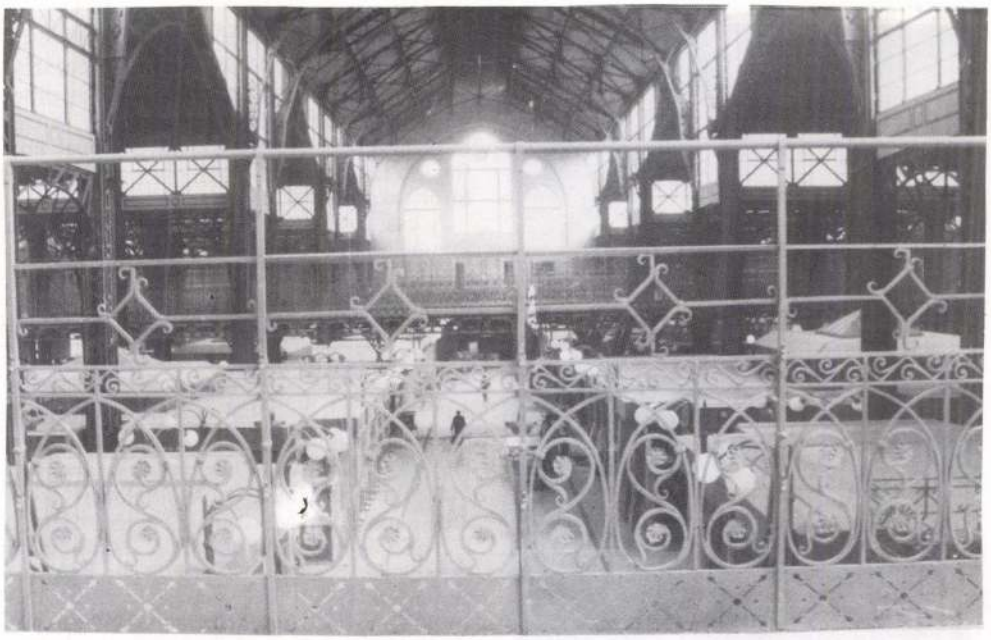

7. A főhajó

8. A galérián helyreállított eredeti pavilonsor

PEC2 Samm
HJ. 1994/3.

5. Távlati kép a modern kiegészítő épületekkel

kaszoknál jégkamrát képeztek ki. Az épületek padozata mindenhol igen rossz állapotban volt, azokat fel kellett újítani. A forgalom növekedése, a gyáron belüli göngyöleg és anyag többszöri vagonból kocsira rakása sürgette a második iparvágány megépítését, ami 1947-ben meg is valósult. 1948-ban a gyár éves szinten 11 500 hektoliter sört termelt. Ebben az évben a 100 munkásnál többet foglalkoztató gyárak állami tulajdonba kerültek. A kormányrendelet vonatkozott a Soproni Sörgyárra, illetve most már a Soproni Sörgyár Nemzeti Vállalatra is.

A háború utáni években is sok gazdasági problémát kellett megoldania a cég vezetésének. A tervezett bővítéseket sem tudták sohasem befejezni időben, de ez nem volt kirívó a munkaverseny időszakában. A nehézségek ellenére mégis sokat építettek, bár az építészeti színvonal nem éri el az eredeti gyárépületét, nem is próbál azzal semmiféle összhangot teremteni. Ezek az épületek pontosan megfelelnek a korszak átlagának, elemzésük nem tartozik ipartörténeti műfajomba. Felsorolásszerűen néhány épület: 1954-ben a portaépületet, a hordótárolót, a tekepályát és a gyári kerítést építik meg. Két évvel később hízlalda, garázs és tűzoltószertár létesítését kezdik meg. 1958-ban az Élelmezésügyi Minisztérium az eddig halogatott főzőház építését határozza el.

A Soproni Sörgyár is jó példa lehet arra, hogy néha úgy megyünk el látszatra jelentéktelen gyárépületek mellett, hogy nem gondolunk arra, milyen építészeti értéket rejt vagy rejtett a zord külső. Érdemes lenne néha megállni, és egy-egy pillantást vetni a falak mögé is és rácsodálkozni arra, amit a történetük mesélni tud.

Szabó Péter

JEGYZETEK

1. Állami Levéltár, Sopron (ÁLS), 1895. XXIV. 9530–9551.
Actiengesellschaft für Maschinenbau Vormals Brand & Lhuiller Brünn.
2. Állami Levéltár, Sopron, X.82./914.
3. Állami Levéltár, Sopron, X.87./915.
4. Állami Levéltár, Sopron, X.89./919.
5. Állami Levéltár, Sopron, X.211./932.
6. Állami Levéltár, Sopron, X.170./938.
7. Állami Levéltár, Sopron, X.489./941.
8. Állami Levéltár, Sopron, X.301./941.
9. Állami Levéltár, Sopron, X.482./941.

Irodalom:

Kölkedi István: Az Első Soproni Serfőzde és Malátagyár Rt. története. Soproni Szemle. 1961. XV. I.3–9. oldal.

A Soproni Sörgyár archívuma.
A fényképekért a sörgyárat illeti köszönet.

A BUDAPESTI KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK KORSZERŰSÍTÉSE ÉS HELYREÁLLÍTÁSA

A vásár mindig meghatározó egy település életében. Fontos vásárhelyek környékén települések alakulhatnak, városok virágozhatnak fel. Buda és Pest történelmét is végigkísérik a vásárok. A XIX. század végére olyannyira megnőtt a főváros lakosainak száma, hogy a piacokat tovább már nem lehetett bővíteni. Számukat sem lehetett szaporítani, hiszen 1895-ben már 44 piac volt a fővárosban. A nyílt árusító piacok egészségügyi és köztisztasági szempontból sem voltak megfelelőek.

1890-ben a főváros felkérte Czigler Győzőt, hogy dolgozzon ki javaslatot fedett vásárcsarnokok építésére. Ennek nyomán több kerületi vásárcsarnok építése mellett egy központi vásárcsarnok létesítését is elhatározta a főváros. Ez utóbbi feladata, hogy a nagybani árusítás piaci feladatát is ellássa. Jellemzően a régi piacok közelében épültek a kerületi csarnokok. Csaknem egy időben adták át a Rákóczi téri, a Klauzál téri, a Hunyadi téri, a Hold utcai, a Batthyány téri csarnokokat.

A központi csarnok épületének csak olyan területet jelölhettek ki, amely egyaránt fogadhatta a vízen, vasúton és a kocsin szállított árut, valamint a várossal is közvetlen kapcsolatban volt. Ezek alapján értékelte a vásárcsarnok céljára kijelölt területeket Lechner Lajos, középítési igazgató is. A közraktárak területe a város nehezen megközelíthető pontján volt. A Boráros téri telek előnye a bővíthetőség lett volna, de ez a hely távolabb esett a várostól. Nem adott lehetőséget az épület későbbi bővítésére a „sóház telek", mégis a városi kapcsolat és a megközelíthetőség szempontjából ez a hely látszott a legkedvezőbbnek. Erre a területre írták ki a nemzetközi építészeti tervpályázatot 1892 nyarán. A bírálóbizottság elnökének Kammermayer Károly polgármestert kérték fel. A tervpályázat célja: gazdaságosan és gyorsan megépíthető, korszerű vásárcsarnok építészeti tervjavaslatainak összegyűjtése. A beérkezett kilenc pályamű közül a zsűri P. Escande és J. Gourmez francia mérnökök tervét sorolta elsőnek. A legcélszerűbbnek Pecz Samu tervét tartotta a bizottság. Az Anger–Högner és Preil lipcsei cég tervét ez előbbi két tervvel azonos díjazásban részesítették.

A zsűri értékelésére való tekintettel a kivitelezési program összeállításával Pecz Samut bízták meg. A terveket 1893. február 3-án mutatta be a tervező. A tervpályázaton elsőnek sorolt francia cég váratlan ajánlatot tett az épület teljes felépítésére és gyors befejezésére. A főváros tárgyalásokat kezdett a külföldi építőkkel, azonban a belügyminiszter 1893. december 6-ai rendelete korlátozta az építkezés lehetséges költségét. Ezért megszakadtak a konkrét kivitelezésről folyó tárgyalások. 1893. december 30-án tartott ülésen született az újabb határozat, hogy Pecz Samut és az Escande és Gourmez céget újabb tervpályázat kidolgozására kérjék fel. Az 1894. január 15-éig benyújtandó pályázatot Lechner Lajos és Krátky János mérnökök bírálták el. A franciák halasztási kérelme miatt a végső döntés csak január végén születhetett meg. Eszerint Pecz Samu tervét javasolták megvalósítani. Száz esztendővel ezelőtt,1894. június 25-én kezdődött el a földmunka. Az építkezést erre a célra összehívott felügyelő-bizottság irányította. Tagjai között találjuk Lechner Lajost, Pucher Józsefet és Pecz Samut is.

1895 őszén már elkészült a csarnok teljes acélszerkezete. A következő évben már csak a belső szakipari munkákkal foglalkoztak. Átadás előtt állt az épület, mikor 1896. július 30-án máig tisztázatlan körülmények között tűz ütött ki az épületben. Ezért az épület átadására csak 1896. december 10-én kerülhetett sor. Az igazán impozáns csarnoképület kivitelezői között a kor híres iparosait is megtaláljuk. Közülük kiemelve említhetjük a Schlick-féle vasöntödét, ahol az épület acélszerkezeteit gyártot-

1. A helyreállított főhomlokzat az oromfali fiatornyokkal

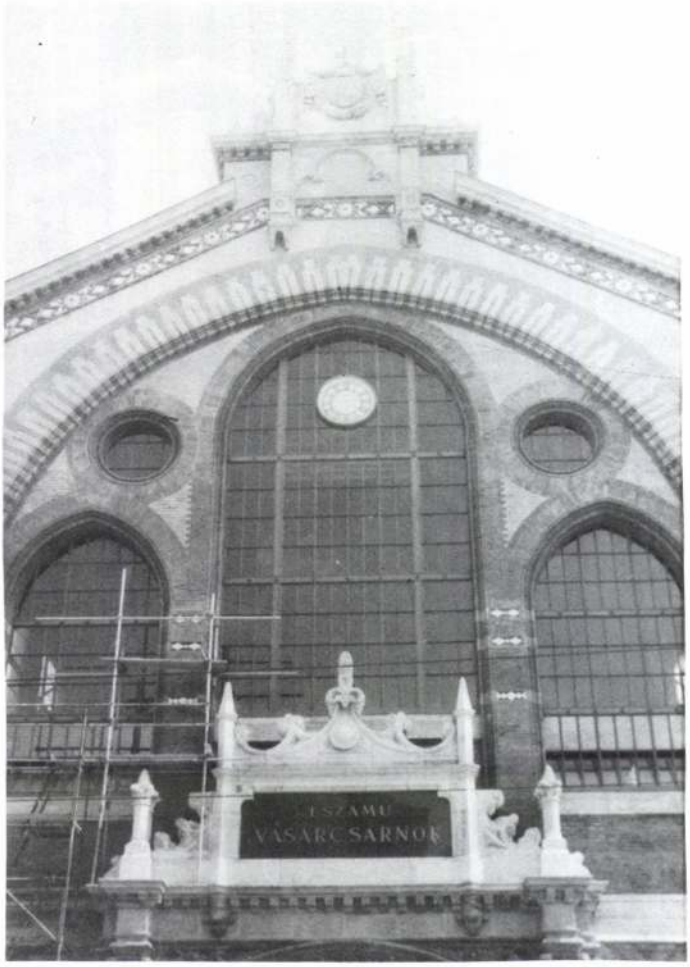

ták. Zsolnay Vilmos a cserepesmunkára vállalkozott. A Drasche-féle Kőszénbánya és Téglagyár Rt. gyártotta a nagyszámú idomtéglát, amely a homlokzati felületek díszítését tette lehetővé. A lakatosmunkákat Svadló Ferenc és Junger Gyula készítette. Az épület, beleszámítva a parti kikötőberendezést, a gőzgépet, 1 900 000 forintba került. Ez kissé túllépte a belügyminiszter által 1893. december 6-ai rendeletében meghatározott 1 464 355 forintos lehetséges költségösszeget.

Az épület tömegformája, belső térszervezése a funkció által megkövetelt igényekhez alkalmazkodik. Egyedi díszítőformákat az egyszerűen szervezett épület hangsúlyos helyein, szerkezeti tagozatain alkalmaztak. Pecz Samu az épület homlokzatán neogótikus díszítőformákat használt. A belső térben az acélszerkezet rajzos tartóövei határozzák meg a látványt. Belül a részletformák visszafogottak. A szerkezet jellegzetes rácsozatai és a hatalmas méretű légies tartók összhatásukkal illeszkednek a homlokzati neogótikus díszítésekhez. A szelemenek íves alsó övei a főállásoknak adnak különös hangsúlyt. Az épület jellegzetes tartószerkezete az épület tömegformáját is meghatározza. A nagy alapterületű csarnok minél előnyösebb megvilágítása érdekében egy kiemelkedő főhajóra és mellékhajókra tagolódik a központi tér. A főhajók és a mellékhajók bazilikális kiemelése a belső tér legmélyebb pontjain is lehetővé teszi a köz-

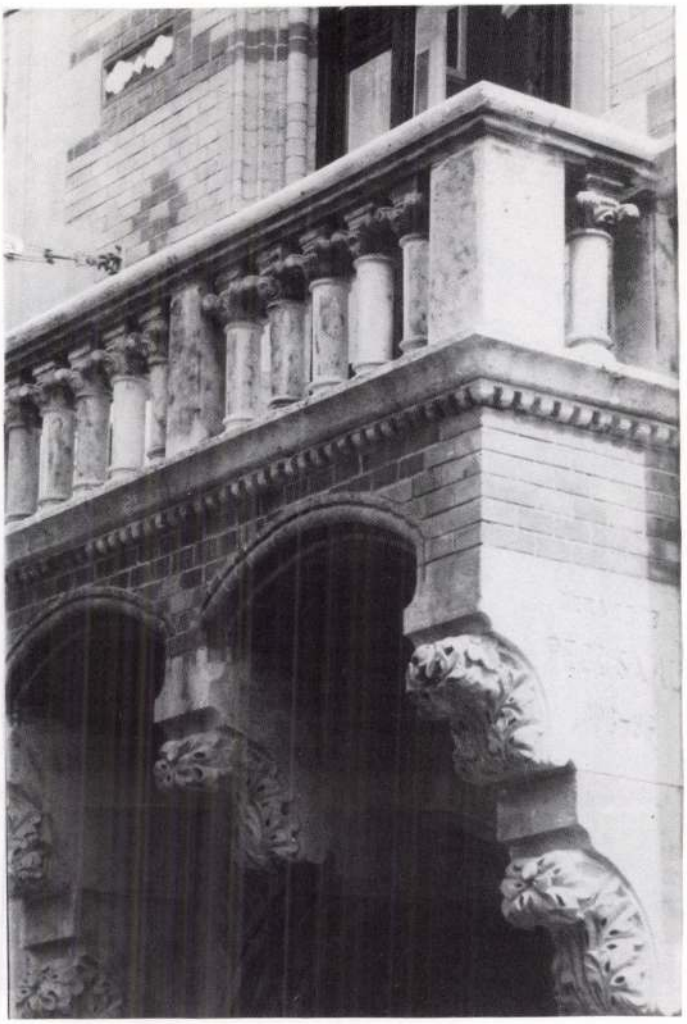

2. Erkély részlete

vetlen külső megvilágítást. Az épület szélesebb mint 60 m. A főhajó 20 m fesztávolságú. Ehhez mindkét oldalról merőlegesen 6–6 17 m széles oldalhajó csatlakozik, amelyeket 6 m szélességű nyaktagok kapcsolnak össze. Hátulról a földszintes baromficsarnok zárja le az épületet. Itt az élőállat árusítását tervezték, hogy ez a kellemetlen szagú terület kellőképpen elhatárolódjék a piac többi részétől.

Az acélszerkezet alkalmazása a gyors szerelhetőség és költségkímélés érdekében volt előnyös. A külső homlokzattal szemben követelmény volt a téglaszerkezet alkalmazása. A Drasche-féle téglagyár hidraulikus kézisajtolóval gyártotta idomtéglákkal hangsúlyozták a nyílásokat. Sárga és piros téglák váltakozó beépítésével geometrikus és sávos minták díszítik a homlokzatot. Az építészetileg hangsúlyos helyeken a párkányokat is téglaidomokkal emelték ki. Zsolnay pyrogránit díszíti a homlokzatot. Az osztópárkányoknál, a fő- és a mellékhajók oromfali lezárásánál, közbenső falmezőkön alkalmazták a színes elemeket. A Fővám téri épületszakasz tetőszerkezete és a két torony fedése színes mázas cseréppel készült.

Az épület hatalmas méretei ellenére igen hamar szűknek bizonyult. Már 1902-ben döntés született, hogy a nagybani piacot ki kell telepíteni az épületből, vagy új központi csarnokot kell építeni. Ekkor bontották el a vasúti vágányokat, és alattuk a süllyesz-

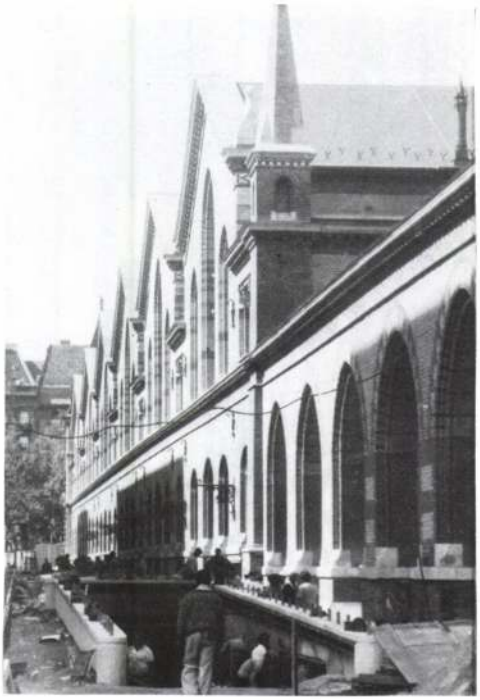

3. A Sóház utcai homlokzat a gépkocsi-kihajtóval

4. A főhomlokzat nyugati tornya

tett szerkezetet a földszinti padlónívóhoz igazították. Ekkor szűnt meg a nagybani piaci funkció, és már csak kerületi csarnokként használták tovább az épületet.

A csarnokban a legjelentősebb károsodások a II. világháború alatt keletkeztek. Erősen megrongálódott a baromficsarnokként nevezett földszintes épületrész és a Pipa utca felőli utolsó kereszthajó.

A háború utáni helyreállításkor elhasználták a pincében tárolt tartalékanyag (kerámiaelemek, idomtéglák) legtöbbjét. A helyreállításkor természetesen a gyorsaság fontosabb szempont volt, mint az igényesség. Ezt követően az épületben 1968–74 között volt komolyabb átalakítási munka, amikor pl. a Fővám tér felőli részleges árkádosítás is épült.

Az évek során a csarnok belső képe teljesen elvesztette arculatát. A régi egybefüggő elárusító területet szétszabdalták, és zárt pavilonokat építettek a csarnoktérbe. A kereskedelem-technológia változása, a közegészségügyi és élelmiszer-higiéniai előírások zárt pavilonok építését követelték meg. Ezek az épületen belüli építmények valóságos bódévárost alkottak a szép csarnoktérben. Hatalmas lifttömböket építettek, felső gépházzal fejelve meg az árva tornyokat.

Az épület szerkezetei a majdnem száz év alatt elhasználódtak. Korrodálódott a pince feletti födémszerkezet poroszsüveg-födémének gerendája, az ezeket kiváltó tartók, a tető vasszerkezetének egyes elemei. Több ponton a tartóban már folytonossági hiányok is látszottak. Az épület pillérei is igen megrongálódtak. A pince téglapilléreibe befogottan álltak a vasoszlopok. A befalazott talplemez korróziója miatt a téglapillérek legtöbbje hosszában széthasadt. Ezekért a szerkezeti károsodásokért vált az épület életveszélyessé, aminek következtében az árusokat kiköltöztették, majd több mint egy évig üresen állt az épület. A gazdátlanság itt is felgyorsította a pusztulást. A tetőhéjazat meghibásodása miatt a becsorgó esővíz a tartószerkezet állékonyságát tovább ron-

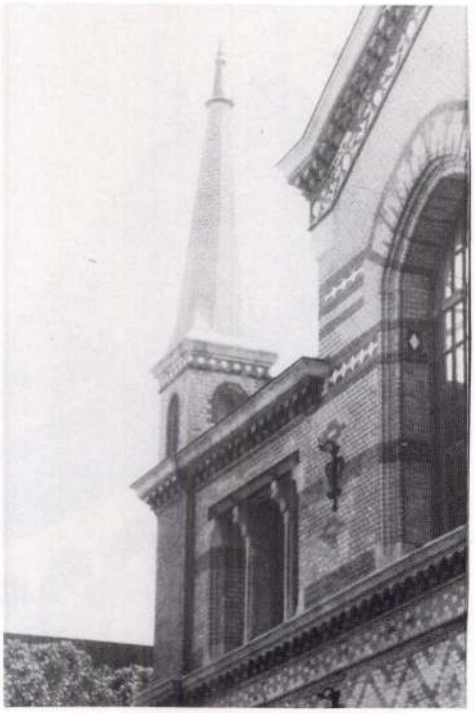

5. A hátsó torony helyreállított csúcsdísze

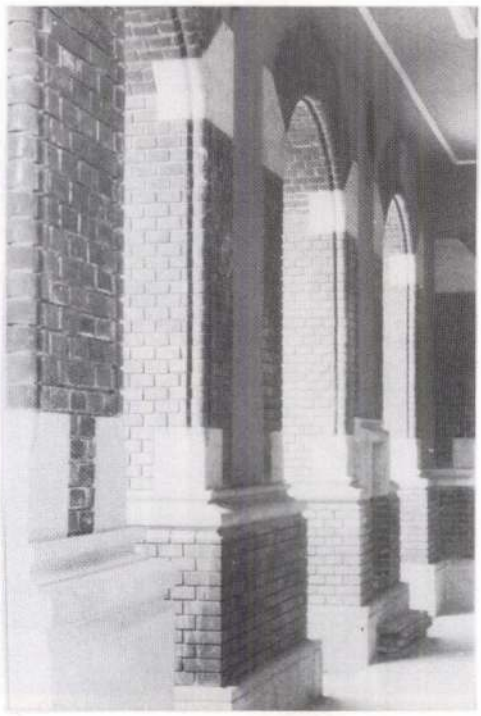

6. Az árkád pillérei

totta. Elodázhatatlan volt az épület felújítása.

Minden nagyvárosban komoly kérdésként vetődik fel, hogy egy ilyen épület hogyan tartható meg, hogyan újítható fel. Az építésekor város melletti épület napjainkra a belváros részévé vált. A piacfunkció megőrzése jelentős teherforgalmat vonz a belső területekre. Általános törekvés, hogy a tehergépkocsi-forgalom a város külső területeire korlátozódjék. A rosszul értelmezett gazdaságos területhasznosítás sem kedvez az ilyen épületek megőrzésének. Láttuk, Párizsban milyen veszteség érte a fővárost, amikor a vásárcsarnok elbontása mellett döntöttek. A főváros határozata szerint ezt az épületet az eredeti funkciónak megfelelően, piacként kell helyreállítani.

Rendezési terv készült a terület feltárására, a csarnoképület kiszolgálási lehetőségének meghatározására. A BUVÁTI Rt. rendezési terve meghatározta az árufeltöltés irányát, módját, a tervezett dél-budai metróval együtt építendő Fővám téri aluljáróhoz és a Csarnok téren létesítendő mélygarázshoz való kapcsolatot. A IX. kerületben, a Ráday és a Pipa utca között kialakítandó gyalogos elsőbbségű övezet az észak-déli közlekedési tengely helyzetét határozta meg. Eszerint az épület mellett a Sóház utcában alakul ki új forgalmi utca. Az árufeltöltés is ebből az utcából, térszín alatt oldandó meg. A Sóház utcai szint alatti rakodás a teljes közművezeték-rendszer átalakítását, az itt húzódó, hajózható főgyűjtő szennyvízcsatorna kiváltását feltételezte. Pontosan ez volt az épület felújításának egyik legnagyobb műszaki kérdése. A kivitelezés idejére sem lehetett ezt a közművet a főváros életéből kiiktatni.

A vezetékek időben való feltárásának köszönhető, hogy megismertük a csatorna pontos nyomvonalát. A tapasztalatok szerint a főgyűjtő 80 cm-rel volt távolabb az épülettől, mint ahogy az a közműnyilvántartásban szerepelt. Így lehetőség adódott, hogy a csatorna és az épület közé kerüljön a le-

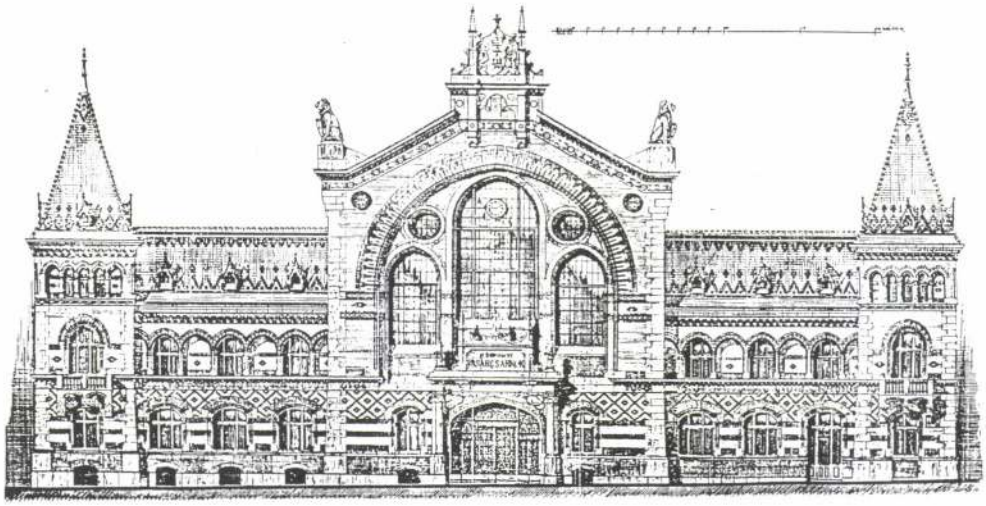

12. Az épület főhomlokzata (Pecz Samu terve)

könnyed kovácsoltvas szerkezetű lépcsőkön bármely más anyagú járólap idegenül hatott volna.

Egy-egy véletlenül megmaradt eredeti tartozékot is mintául használtunk. Így az épület külső homlokzatán egy öntöttvas közműtáblát, a fejépület galériáján ajtóvasalatokat, fővárosi címeres zárcímet találtunk.

A galéria korábban kihasználatlan területe volt az épületnek. Itt voltak a Csarnok- és Piacigazgatóság irodái, amelyeket teljesen zárt fallal határoltak el. A galériai terület feléről teljesen kirekesztették a vásárlókat. A fennmaradt árudákat csak kevesen látogatták. Most mozgólépcsők segítségével könnyíthető meg a szintek közötti közlekedés. Három a pince és a földszint, négy a földszint és a galéria között üzemel. A nagy csarnoktér lezáró oromfalai mellett lehetett e korszerű szerkezeteket úgy elhelyezni, hogy az ne zavarja meg a belső tér látványát.

A Pipa utcai szélső eredeti pavilonsor nagyon rossz állapotban maradt meg. Az öntöttvas elemek legtöbbje eltörött, és az eredeti drótfonatokat farostlemezzel pótolták. Az ép, újra felhasználható elemeket kiválogatva megállapítottuk, hogy mintegy felehosszúságban állítható fel újra a régi pavilonsor. A csarnok erős lejtése és a szakhatósági követelmények miatt ezt eredeti helyén nem lehetett bemutatni. A mozgólépcsők érkezésénél, a fő közlekedési irány tengelyében, központi helyen, a galérián adódott a legmegfelelőbb hely a portálsor felállítására.

Ennek a Pipa utcai pavilonsornak a szerkesztéséhez igazodik az új pavilonok felépítése is. Ugyanaz a homlokzati tagoltság csak helyet biztosít a cégfeliratok számára is. Ugyanilyen ellensúlyos rendszert követnek a homlokzati portálok. A helyenként megkövetelt hőszigetelő üvegezés miatt azonban most helyenként lényegesen nagyobb súly mozgatása vált szükségessé. Külön ügyeltünk arra, hogy a homlokzati gépfonat diagonál rajzolatú legyen csakúgy, mint az eredeti portálhomlokzatokon. A szigetpavilonoknál a felső látvány is meghatározó, hiszen a galériáról a pavilonok felülnézete érvényesül.

Komoly nehézséget jelentett az épület egységes gépészeti rendszerének kialakítása. Egy épületben sok kisebb, egymástól független épületben az önálló funkcionális egységek egymástól teljesen független üzemmódúak, ezért több mint negyven szellőzési kör kiépítéséről kellett gondoskodni, és valamennyi levegővételi és kifúvási pontot rejtetten kialakítani. A látványos belső térben bármilyen látható vezeték elképzelhetetlen. Segítséget jelentett az épület árkádosítása, hiszen a pillérek kiszélesí-

tésével a téglaburkolat mögött a fejépület belső tetőfelületéig vezethetők fel a légcsatornák és az egyéb vezetékek.

A galéria alatti födém, vasgerendák közötti betonboltozat, amely a csúcsokon 3 cm-re vékonyodik el. Ebbe a vastagságba nemcsak padlóösszefolyót, hanem vezetéket sem lehet vezetni. Ezért az oldalfal mentén kiemelt padka épült, a pavilonok padlószintjét egy lépcsőfoknyival emeltük meg. Így a galérián a víz, a csatorna, a fűtés vezetékét egyaránt körbe lehetett vezetni. A szélfogók mellett kialakított takart aknákba kerültek a felszálló- és ejtővezetékek, hogy a pincei alaprendszerhez kapcsolódjanak. A fal melletti pavilonok tetején is rejtetten vezethetők a nagyobb kábelkötegek.

A teljes épület 1 m vastag alaplemezen áll. Ezen épültek a téglapillér téglaalapjai. Az alaptestek fölött, az alaplemeztől 1 m magasságban alakították ki az épület pincei padlóvonalát. Alatta feltöltés volt, amelyben az elmúlt száz év valamennyi ismert és elfelejtett vezetékét elhelyezték. A padlólemezt, a feltöltést az alaplemez felső síkjáig kellett elbontani. A pincei padló födémként épült, az alátámasztó szerkezete pedig a gépészeti vezetékek nyomvonalához alkalmazkodott. Így alakult ki az épület padlócsatorna rendszere.

A rekonstrukció része volt a Duna alsó rakpartjára vezető alagút helyreállítása. Ez a II. világháború után mintegy negyven méter hosszúságban beomlott. A későbbi közműépítéskor nem voltak tekintettel a volt építményre, annak hajdani légterén átvezették nyílegyenesen a közműveket. Mivel a Sóház utcában minden dél-pesti irányba menő gerincvezeték megtalálható, valamennyi korábban itt lefektetett vezetéket az új alagútszakasz födémében kellett átvezetni, ahogy ez az aluljárók építésénél szokásos. Szerencsére az alagút alaplemeze sértetlenül megmaradt. Vörösfenyő cölöpökön 1 m vastag beton alaplemez készült, amely az alulról felszívódó nedvesség ellen is megfelelő szigetelést nyújtott. A helyreállításkor ugyanerre az alapra épült az új szakasz is, ezért az alagút nyomvonala pontosan megegyezik az eredetivel. A sértetlen szakaszokon tégladonga, vasbeton és poroszsüveg-boltozatos födém is volt. Ez utóbbi szorult csak cserére az acélgerendák korróziója miatt. Az alagút teljes belső falfelületére 10 cm vastag torkrétbetont kellett felhordani, amely az oldalsó szerkezetek szigetelését is megoldotta. A helyreállított alagút alkalmas arra, hogy az épületből teljesen elkülönített útvonalon szállítsák el a hulladékot. Az alsó rakparton az alagút kijáratánál felújításra került a rakparti fal, felfrissítették és bearanyozták az eredeti feliratot. Vízzáró kapu beépítésével árvíz esetén is megakadályozható, hogy a csarnok felé lejtő alagúton át víz jusson a csarnok pincéjébe.

Az 1. sz. Vásárcsarnok éjszakai díszkivilágítást kap. A harsányan megvilágított Közgazdaságtudományi Egyetem mellett hasonlóan megvilágított épület nem célszerű. Kihasználva a hatalmas üvegablakokat, a belső acélszerkezetet megvilágítva az épületsziluett fényei érvényesülnek úgy, hogy a belső acélszerkezet látványa is feltárul. A kétoldalról megvilágított acéltartók deszkázatra vetülő árnyai szinte megsokszorozzák a rácsozatot. Éjszakai megvilágítást kapnak a főhomlokzati tornyok. Az épület körüli falikarok pontszerű fényei támasztják alá a világító ablakok foltjait.

Az épület hosszú ideig volt elzárva a közönség elől. A kivitelezés körüli viták, az alaptalan vádaskodások miatt elterelődött a közönség figyelme a lényegről. Valójában nagyon szigorú feltételek mellett, rövid idő alatt kellett az építőknek nagyon igényes munkát végezniük. Az épület teljes korszerűsítésének építészei: Tokár György, Hidasi Györgyi és Nagy Gergely, a BUVÁTI Rt. tervezői. A Magyar Építő és a Középületépítő Vállalat által létrehozott, Veres László és Pelikán Imre vezette Közkereseti Társaság vállalta a generálkivitelezői feladatot. A tetőszerkezetet korábban a Barna László vezette Klinker Kft. állította helyre.

Nagy Gergely

PECZ SAMU.

Pecz Samu építőművész, műegyetemi tanár, udvari tanácsos 1922 szeptember hó 1.-én 68 éves korában meghalt. Benne a legutolsó évtizedek építőművészete egyik igen karakterisztikus művelőjét, a műegyetem nagytudású, lelkiismeretes és lelkes tanárát, a magyar társadalom nagy tiszteletnek és szimpátiának örvendő tagját vesztette el. Pecz Samu a magyar közéletben szinte, sajnos ritkaságszámbamenő, azok közé az egyéniségek közé tartozott, akik tartózkodva minden közéleti és nyilvános szerepléstől, csakis tehetségüknek, nagy tudásuknak, nagy munkaszeretetüknek és lelkiismeretességüknek köszönhetik az elismerést. Mint építészről minden egyes kartársa, akármilyen művészi meggyőződése is volt, elismerte nagy tudását és elismerte az ebből fakadó művészi meggyőződését. Az a tisztességes, alapos és fáradságot nem kímélő munka, melyet minden egyes műve kivétel nélkül magából kisugároz, a lelkiismeretes szakember példaképévé avatta. Tudása és minden tülekedéstől ment munkálkodása magasan fölé helyezték a kenyérért küzdők tömegének. Összes művei egy erős és határozott egyéniség jellegét viselik magukon. Pecz Samu alkotásain alig látszanak meg azok a legtöbb építőművész pályáján mutatkozó állomások, melyek a kezdő művész, még ki nem forrott műveitől a munkaereje teljében levő művész életkorába eső műveken át a már teljesen kiforrott mester művéig követhetők.

Mint a régebbi idők embere, nagy [illegible] és melyrenató tanulmányok, alapos és mély iskolázottság után, az igazi mesterek szinte félénk lelkiismeretességével, érett művész korában látott csak ahhoz, hogy önmaga adjon maradandó emberi műnek életet. Nagy szerkezeti tudásából eredő, teljesen kiegyensúlyozott judiciuma itt-ott talán némileg a ridegség benyomását keltette, mindazonáltal művei mentesek a kiforratlanság minden jelétől, rajtuk a gondos munka és az anyagszerűség mindig és állandóan megérezhető. Mindezek szigorú betartása együttvéve a legtökéletesebben kiforrott ízlést eredményezik. A szerkezeteknek volt igazi mestere és így igazi mestere volt az építőművészetnek is. Egyes munkái, mint például a vásárcsarnok, az országos levéltár és a műegyetemi könyvtár raktárépületeinek szerkezeti megoldása, a műegyetemi könyvtár olvasótermének hálóboltozatos lefedése szinte a virtuózitásig menő szerkezeti megoldások, melyeket csak az mer megvalósítani, aki mestere szakmájának. Pecz Samu nagy lelkiismeretessége, időt és fáradságot nem kímélő munkálkodása mellett produktív építész is volt. Tényleg megvalósított épületei: a budapesti unitárius egyház temploma és bérháza, a debreceni Kossuth Lajos-utcai ref. templom, a Szilágyi Dezső-téri ref. templom, a központi vásárcsarnok, számos bérház, mint a József-körúti Wirnhardt-házak, a Kálváriatéri Pecz Ármin-féle ház, a műegyetem népszerű *Gólyavára*, az 1900-ban épült beregszászi főgimnázium és az 1902-ben épült ungvári reáliskola, a fiumei magyar tengerészeti akadémia, a budapesti ágostai hitvallású egyház városligeti főgimnáziuma és temploma, a Czigler Győző halála folytán rászakadt műegyetemi építkezések, mint a könyvtár, a műszaki mechanika-, a mechanikai technológia-, a géplaboratórium- és a központi gépház épülete, az országos levéltár, a Haller-utcai nagy székesfővárosi bérház és számos kisebb építkezés. Megépített műveire szóló megbízását csaknem kivétel nélkül pályázat útján kapta, míg számos pályadíj tüntette ki megbízás alá nem került műveit. Legutolsó épületének, a debreceni református főgimnáziumnak csak terveit készítette el, míg a kivitelt és művezetést, hosszas éveken át hűséges munkatársa, Nagy Károly vezette. Beállott betegeskedése miatt ezt már nem tudta elvégezni.

Pecz Samu 1854-ben született, főiskolai tanulmányait részben a budapesti, részben a stuttgarti műegyetemen végezte. Tüzértiszti vizsgája letevése után a bécsi képzőművészeti akadémián töltött két évet mint Hansen Theofil tanítványa, ahol 1878-ban egy királyi palota tervezetével elnyerte a *Preis stipendium*-ot. Elnöke volt az ugyanabban az évben alakult *Verein der Architekten an der Akademie der Bildenden Künste*-nek, a mostani Hansen Theofil club elődjének, majd Schulek Frigyes mellett a koronázó templom helyreállítási munkáiban vesz részt, mig az 1880—82. években Hauszmann Alajos mellett működik. 1882—87-ig Schnedár és Steindl mellett tevékenykedik, mint műegyetemi tanársegéd, amely időben, több tanulmányt írva az ókori kőszerkezetekről és az ók[illegible] templom feltűnésről, magy[illegible] fejlődéséről, magy[illegible]

Műegyetemi rendes tanárrá 1888-ban nevezték ki. Mint tanár nemcsak kartársai körében örvendett nagy szeretetnek, de hallgatói is nagyon kedvelték és tisztelték. Szigorú, elnézést nem ismerő volt és mégis szerették hallgatói, sőt valósággal népszerű professzor volt, mit mindig és minden egyes hallgatóval szemben tanusított igazságosságának és úgy az előadásából kiérezhető nagy tudásának, valamint nagy lelkiismeretességének köszönhetett. Protekciót, elnézést nem ismert és mindenkor fáradozást nem ismerő gondossággal vizsgáztatott.

Akik tanítványai közül közelében lehettek, nagy ragaszkodással viseltettek iránta, mert műhelyében az igaz, komoly munkát tanulhatták meg.

Műhelyébe nem hatolt be a tülekedő kor levegője: itt áhítattal, szeretettel, gonddal dolgoztak, itt nem sürgette senki a munkát, mert minden egyes ember rajongással dolgozott mestere mellett. Mint embert a szerénység, a jóság és az igazi urat megkülönböztető becsületesség jellemezte. Nem tülekedett, nem öklözött, nem gázolt: egész életében dolgozott.

Pecz Samu ravatalánál a magyar építész-kar minden rétege képviselve volt, legtöbben azonban egyéni ragaszkodásból kísérték el utolsó útjára: hiszen alig van ma magyar építész ki, tanítványa és tisztelője ne lett volna. Özvegyén kívül két építész fia Gyula és János gyászolják.

Rerrich Béla.

MMÉE Közl 1922.

Egyletünk felterjesztése a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz, a tüzelőszer kísérleti állomás megszervezése és az energiagazdasági ügy rendezése tárgyában.[1]

Nagyméltóságú Miniszter Úr! A trianoni szerződés által megnyomorított Csonka-Magyarország egyik legégetőbb kérdése az energiagazdálkodás jövendő kialakulása. A trianoni szerződés az országot vízierőinek 50%-ától, erdeinek 85%-ától, szénbányáinak illetve széntelepeinek 60%-ától fosztotta meg. Elrabolta tőlünk az óriási kincset képviselő erdélyi gázmezőket, a Nyitramegyében és Szlavóniában feltárt olajmezőket és ezzel válságos helyzetbe sodorta a háború és a forradalmak által a végkimerülésig legyengült közgazdaságunkat. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet felismervén a fenyegető veszedelmet, már két év előtt, rögtön a román megszállás alól való felszabadulásunk után, mihelyt működését újból megkezdhette, napirendre tűzte az ország energiagazdálkodásának problémáját és azóta állandóan foglalkozik eme probléma megoldásával, ismételten és igen behatóan tárgyalván az idevágó kérdések minden részletét.

Már több mint egy esztendeje, hogy egyesületünk memorandummal fordult a magas kormányhoz és feltárván az ország energiagazdaságának válságos helyzetét, rámutatott azokra az intézkedésekre, melyek az energiagazdálkodás helyes mederbe való terelése szempontjából szükségesnek mutatkoznak. Úgy tudjuk, hogy az egyesület eme felterjesztése az illetékes és arra hivatott kormányhivatalokban beható tanulmányozás tárgya és hogy már rövidesen a végrehajtást célzó intézkedések is várhatók. Az ország egész energiagazdálkodását felölelő kérdések nagy kiterjedésénél fogva azonban nem várható az egész nagy komplexum egy csapással való megoldása, hanem számolnunk kell a gyakorlat nehézségeivel és a keresztülvihetőség lehetőségeivel, úgy hogy a kérdés egyes részleteit a sürgősség és kivihetőség adta sorrend szerint fokozatosan fogjuk csak megoldhatni.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet-ben megtartott tárgyalások során az a nézet alakult ki, hogy első sorban a tüzelőszerekkel való gazdálkodás terén lehetne és kellene oly intézkedéseket megtenni, melyek megmaradt tüzelőszerkészleteink okszerűbb és gazdaságosabb kihasználását biztosítanák. Magyarország megmaradt széntelepei ugyanis majdnem kizárólag harmadkori barnaszenekből és lignitekből állanak, feketeszenet csak a pécsi, komlósi és szászvári bányák tartalmaznak, melyek azonban aránylag csekély kiterjedésűek, másrészt ezek a szenek sokkal silányabb minőségűek is, mint a sziléziai vagy németországi kőszenek, melyekből a háború előtt Nagy-Magyarországba évente mintegy 40 millió *t* volt a behozatal; ezeket a jobbfajta szeneket Csonka-Magyarország sem nélkülözheti teljesen. Tetemes mennyiségeket vagyunk kénytelenek ma is ezekből a szenekből behozni, ami a magas szénárak és pénzünk csekély fizetőértéke miatt kereskedelmi mérlegünket erősen rontja és hozzájárul valutánk további romlásához. Teljes hiányával van továbbá az ország az ásványolajoknak, úgy hogy ezekért is óriási összegekkel kell a külföldnek adóznunk. A külföldi szénből ezidőszerint behozatalunk kb. évi $1^1/_2$ millió *t*, ennek értéke legkevesebb 4.000 koronával számítva 6 milliárd korona, 400.000 m^3 fáért 890 koronájával köbméterenkint a külföldnek 356 millió koronát fizetünk, 70.000 *t* ásványolajért 50.000 koronájával $3^1/_2$ milliárd koronával adózunk évente a külföldnek, végösszegben tehát nemcsak hogy a külföldről behozott tüzelőszerekért több mint 10 milliárd koronával vagyunk ellenséges szomszédaink adófizetői, hanem közgazdaságilag és politikailag is függő viszonyba kerülünk velük szemben.

Illetékes tényezők megállapítása szerint a szénben rejlő energia kihasználása nálunk ezidőszerint még oly kezdetleges, hogy ez a gazdálkodási mód bátran szénpazarlásnak nevezhető. *Halaszthatatlanul sürgős tehát azoknak a módoknak és eszközöknek felkutatása, melyekkel egyrészt a tüzelőszerkezetek gazdaságosabbá volnának tehetők,* másrészt minden módot és eszközt fel kellene használnunk arra, hogy ahol technikailag lehetséges és nem kerül aránytalanul nagy elviselhetetlen anyagi áldozatokba, a *nagy fűtőértékű külföldi szenekre berendezett tüzelőszerkezeteket hazai szenekkel való fűtésre alakítsuk át,* új telepek tervezésénél és építésénél pedig már eleve ügyelnünk kellene arra, hogy azok hazai tüzelőszereinknek megfelelően készüljenek. *Törekednünk kell továbbá arra, hogy a szénnek teljes vagy részleges lepárlása útján a külföldi olajokat pótló vegyitermékeket előállíthassuk,* mivel egyrészt iparunkat függetlenítenők a külföldtől, másrészt pedig vegyiiparunk fellendítéséhez járulnánk hozzá.

Mindeme kérdések tanulmányozása és a gyakorlati megoldás előkészítése szempontjából *egy az alábbiakban részletesebben kifejtett intézmény létesítését tartja a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet szükségesnek, amely szervesen kapcsolódnék egyesületünk 1920. évi, az energiagazdálkodást illetőleg a kormányhoz intézett felterjesztésben javasolt energiagazdasági intézethez.*

Idevonatkozó *részletes javaslatunk ismertetését Emlékiratunk III fejezetében,* a javasolt intézmény felállításának pénzügyi lehetőségeit pedig a IV. fejezetben tárgyaljuk.

Ehelyütt hivatkozunk arra, hogy Németországban, mely pedig a szénben leggazdagabb országok egyike, több tudományos intézet foglalkozik a kőszén és barnaszén sajátságainak felkutatásával, amely intézetek az iparral is szorosabb kapcsolatot tartanak fenn; emellett külön gyakorlati intézmények működnek a meleggazdálkodás tökéletesebbé tételére és újabban nagy súlyt vetnek a főiskolákon fűtőtechnikusok kiképzésére is.

Magyarországon, amely egyrészt kokszolódó szén behozatalára van utalva, másrészt azonban igen kiváló barnaszéntelepeknek, s újabban feltárt nagyterjedelmű lignittelepeknek van bővében, a fent részletezett okoknál fogva a legnagyobb szükség van a szénfelhasználás minél gazdaságosabbá tételére. Emellett, arra való tekintettel, hogy ásványolajokkal egyáltalán nem rendelkezünk, a külföldtől való függetlenítésünk céljából a legnagyobb jelentőségű az, hogy ezt a szükségletünket lehetőleg szénből termelt olajokkal pótoljuk.

Az itt felvetett kérdéseket és feladatokat behatóan tárgyaljuk és ismertetjük a jelen felterjesztéshez csatolt emlékiratunkban, itt még csak egy visszás körülményre bátorkodunk Nagyméltóságod figyelmét felhívni, mely széngazdálkodásunk terén gyakran észlelhető, hogy t. i. a szenek elosztása körül nincsenek mindig kellő figyelemmel a vasutaink megcsappant szállító-képességére és sok esetben teljesen megokolatlanul szállítanak szeneket a bányától sok száz kilométernyi távolságokra, holott a célnak teljesen megfelelő tüzelőszert sokkal közelebb fekvő más bányából is lehetne beszerezni. A javasolt intézmény egyik feladatává volna teendő, az ilyféle visszásságok megakadályozása is.

[1] A felterjesztés és emlékirat Bernauer Izidor tagtársunk, mint bizottsági előadó szerkesztésében: Dorner Béla, dr. Freund Mihály, dr. Sümegi László, Schön Győző, Sziget Gábor, Ordódy János bizottsági tagok közreműködésével készült.

Pecz Samu

-493. l.
490-93. l
képek

házak részére, étage-házak ismeretlenek, azok a házak is ritkák, amelyek emeletenkint csupán egy lakást, avagy legfölebb kettőt tartalmaznak. A sok lakású ház szokásos nálunk átalánosan.

S hogy ezeket luxussal építjük, csak körül kell néznünk a nyugati külföldön, s látni fogjuk, hogy ott sokkal igénytelenebbek és szerényebbek a lakóházak; a mi bérházaink pedig vetélkednek a középületekkel és egyszerűség, szerénység helyett azokat túlzott dimensiókkal állítjuk elő és túlon túl cifrázzuk is. Aki utóbb épít, bizonyos, hogy a szomszéd háznál magasabbra emeli fel a magáét. Pedig a szabályzat elég módot ad arra, hogy a helyiségek készítésekor takarékoskodjunk; hogy szerény méretekben tartsuk. Ugyanis a helyiségek belső magasságára vonatkoemeletes ház pedig 25·00 *m* magas lehet. Ezek a méretek túlzottak, sőt nagyon is megelégedhetnénk azokkal a méretekkel, amelyeket a külföld is használ, s mely szerint pl. Párisban 20·00 *m* a legnagyobb házmagasság, Berlinben 22·00 *m*; s a legtöbb európai városban a lakóházak külső magassága 19·00 és 22·00 *m* között változik. Egyedül Bécsben építettek 25·00 *m* magassággal négy- és ötemeletes házakat, s sajnos, innen vettük a mintát, holott ott újabban szintén törekszenek a házmagassági méret leszorítására.

Ha sokaljuk a szabályzat szigorát, akkor arra kell törekedni, hogy építsünk kizárólagosan bérházakat, nagyobbnál nagyobb bérkaszárnyákat. Ahol sok lakót tömünk egy házba, ott a hatóságnak kell beavatkoznia és a biz-

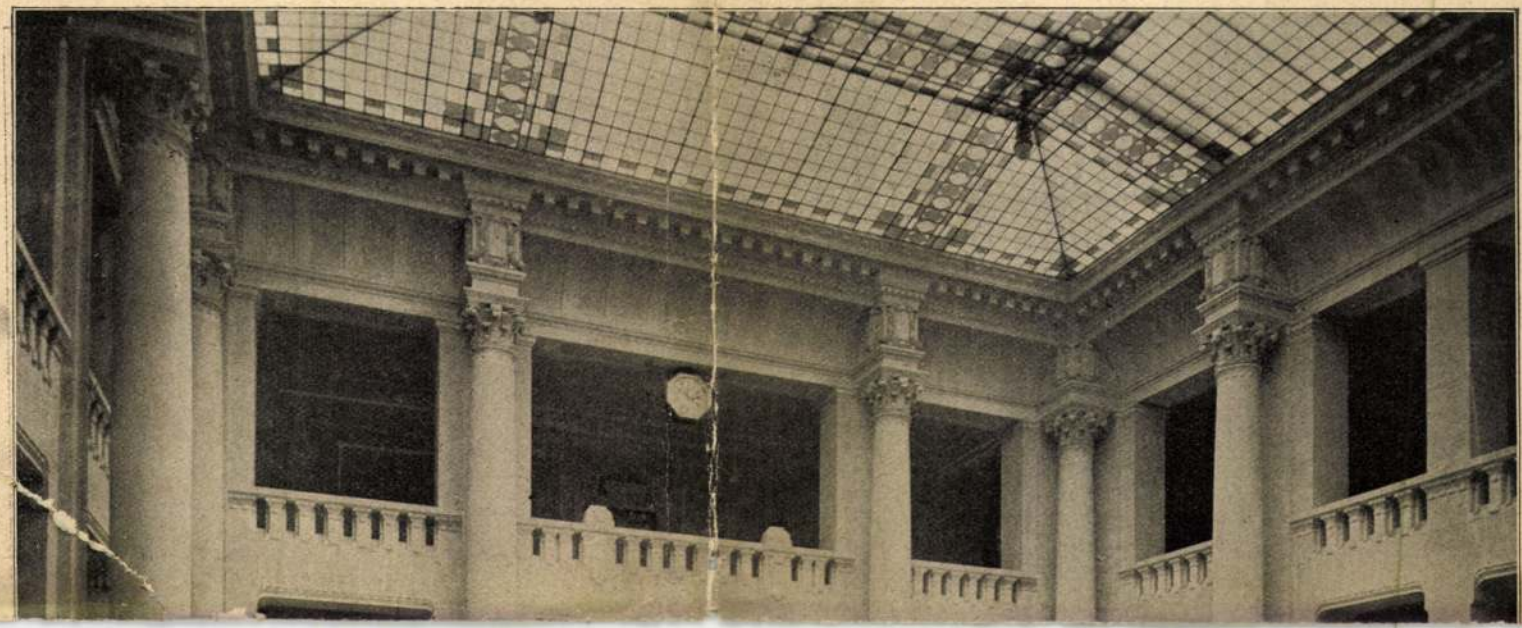

Állítja ugyan a hatóság, hogy volna várostervünk s 1904-ben ki is adta a Fővárosi Közmunkák Tanácsa Budapest általános szabályozó tervét. De éppen ez a terv az, mely minden szakember előtt a leghatározottabb bizonyítékot szolgáltatja arra, hogy eszerint Budapestet kiépíteni nem szabad, ennek nyomán haladva, Budapestet nem előre, hanem veszedelembe vinnők.

Budapest jó szabályozását mind hangosabban követelik a műszaki körök és egyesületek, mert a közismert helytelen viszonyokon gyökeresen és alaposan kell segíteni, még pedig úgy, ha a városépítést helyes alapokra fektetve, jól irányítsuk, amire az első lépés az új városterv.

Ma tanácstalanul állunk szemben a város óriás területkiterjedésével, nem tudjuk racionálisan kihasználni azt a és távolabbi vidékre. Helytelen beépítésünk, jó városterv hiánya türhetetlen lakásviszonyokat teremtett. Aki csak teheti, menekül a főváros területéről s szabadulást keres ez áldátlan lakásviszonyoktól.

S az okból, minthogy a város helytelen beépítés viszonyainak javítására az első és elengedhetetlen lépés a városépítés mai elvein alapuló új, általános városszabályozó tervnek a megállapítása, nagyon örvendek, hogy a műszaki körök követeléséhez immár más testületek is csatlakoznak, és a közgazdasági társaság is előtérbe helyezi ezt a követelést.

A másik momentum, amire rá akarok térni, az az általánosan kimondott állítás, hogy az építésügyi szabályzatunk az oka, hogy drágán építkezünk. E panaszt halljuk minden oldalról, de mindig csak általánosságban

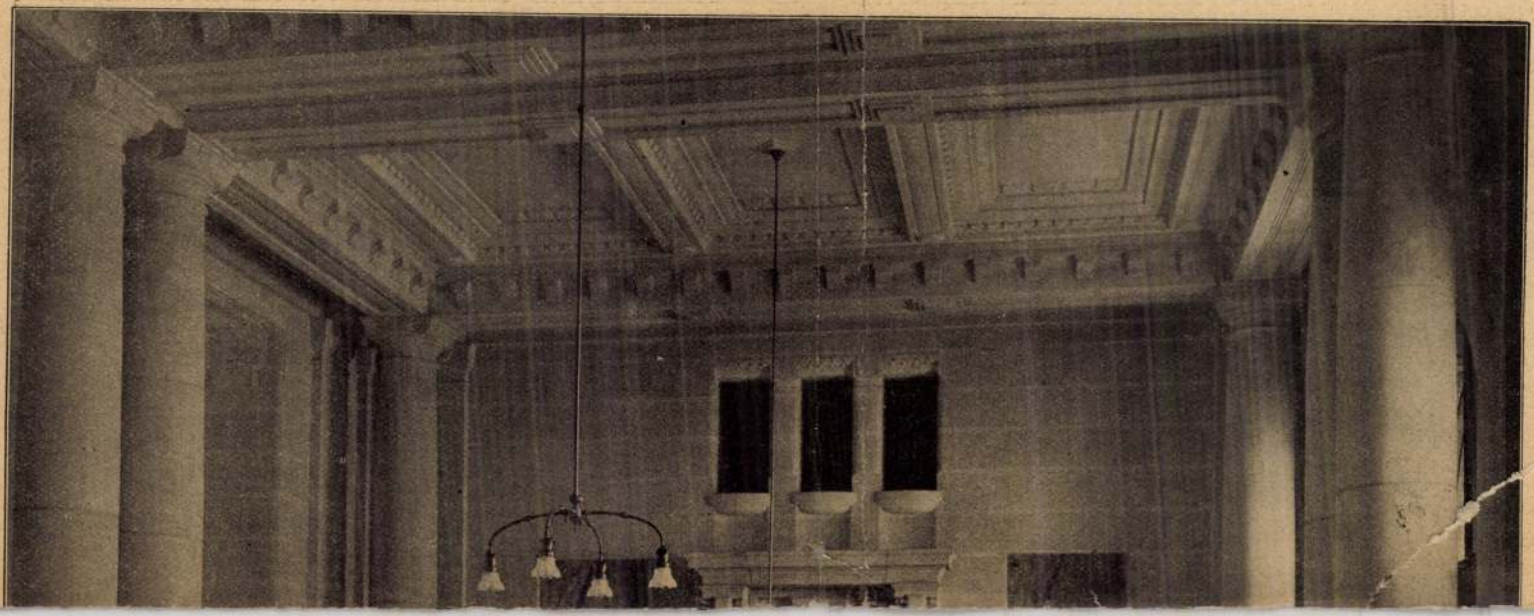

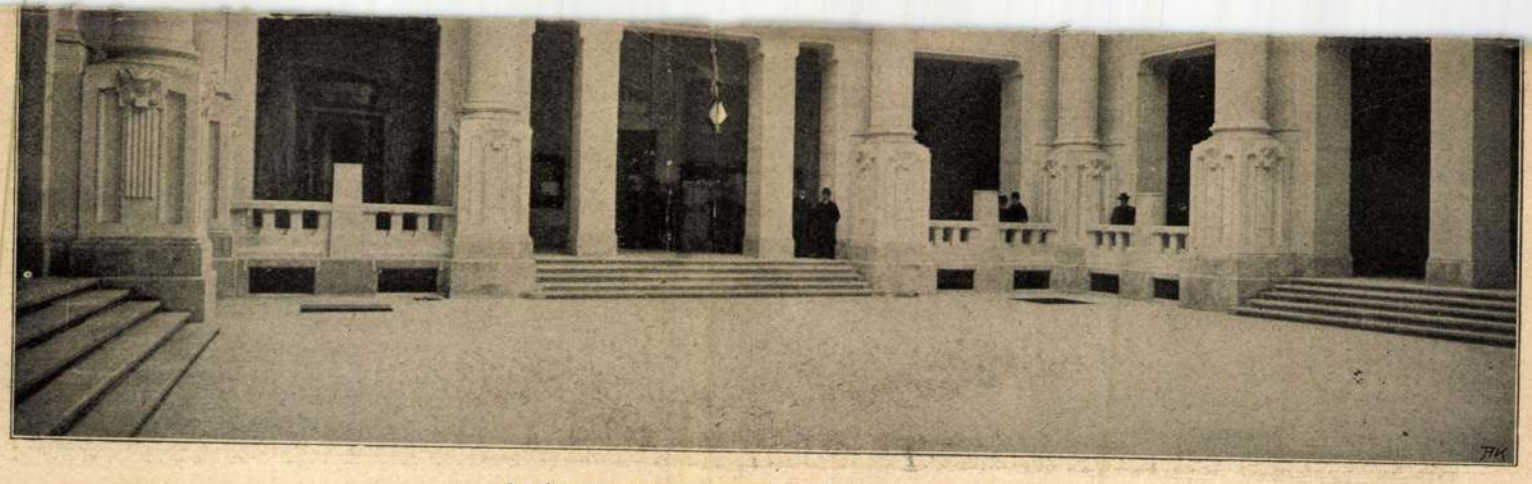

Az új műegyetem központi épületének üvegudvara.

zólag a szabályzat szerint az első övezetben 3·00 *m*, a másodikban 2·80 *m* s a iöbbiekben 2·60 *m*-re is csökkenthetjük ezt a mértéket. Minimális számok ezek s ezért nem él velük a közönség, noha közegészségileg e magasságok teljesen elegendők, s a külföldön széltiben használják is. Ezzel ellentétben a mi emeletmagasságaink átalánosan túlságos nagyok, 4·00 *m*-nél kisebb ritkán van, de rendesen 4·50, sőt 5·00 *m*-t is alkalmazunk. Pedig a költségek ezekkel a méretekkel igen magasra rugnak.

Az építésügyi szabályzat tehát igenis megengedi az olcsóbb építkezést; de midőn ezt állítom, egyben mégis hibáztatnom kell a szabályzatot. És ez az, hogy a házak külső magasságának meghatározásakor nem maradt a belső méretekre következetes, hanem ott az átalánosan szokásos túlzásba tévedt.

Maximális házmagasságul ugyanis megszabja, hogy kétemeletes ház 17·00 *m*, háromemeletes ház 21·00 *m*, négytosság, a közegészségfenntartás és a tűzbiztosság szempontjából is szigorú szabályokat alkalmazni. De jogosan követelhetjük a szabályzat enyhítését a magánház, a családház részére. Ezekben a kisebb házakban a hatósági beavatkozás fölösleges, itt mindenki szigorú őre a saját élete és egészsége biztosításának. Ennélfogva igenis az szükséges, hogy a magán- és családi ház építő rendszerét nagyobb mértékben meghonosítsuk. Ezek tömeges építésére kell módot nyujtania a várostervnek; akkor olcsóbbban fogunk építkezni, olcsóbban és jobban lakni és kedvezőbbé alakulnak a lakásviszonyok. Velük, a családház építőrendszerének meghonosítása által concurrentiát állítunk az üzérkedés építette bérházakkal szemben és enyhítünk a lakásmiserián ott, ahol a segítséget épp oly szükségesnek tartom, mint a munkásházakra, értem az intelligens, de kevésbbé módos (tehetős) középosztályt. Mert tessék elhinni, nemcsak munkás-

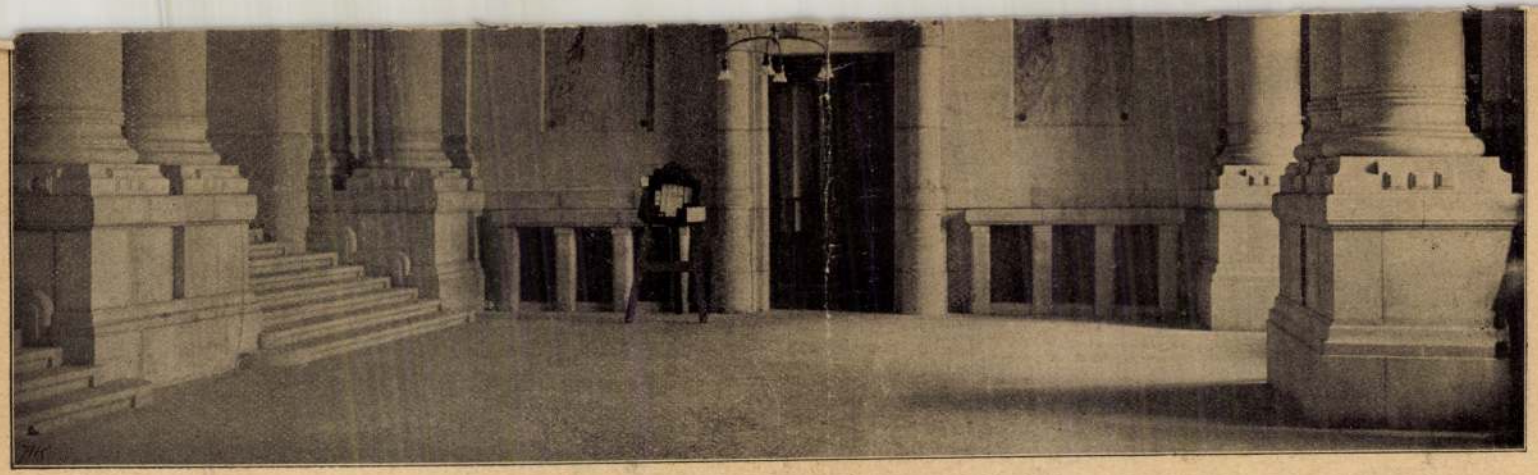

Az új műegyetem központi épületének előcsarnoka.

20000 *ha* óriás területet, amelylyel Budapest az összes európai nagyvárosokat — csupán Londont véve ki — túlszárnyalja. Páris területe 3 milliómnyi, Berliné 2½ milliómnyi lakósággal csak kevéssel több mint ⅓ része Budapest területének. S míg rengeteg kiterjedésű kültelkeink nem tudnak fejlődni, a szűk belső területre beszorítunk házra-házat, minél nagyobbat, minél magasabbat.

A kiépített Berlinben az egy házra eső lakószám — sajnos — 70 lélek, Párisban csak 48. S Budapesten odáig fejlődtek a viszonyok, hogy a külterületek gyér és alacsony házakkal való beépítésének dacára az átlagos számítás házankint már *45 lélekre rug.*

Óriás végletekben sínylik városépítésünk. Zsúfolt helyen rengeteg nagyságú bérkaszárnyák, a kültelkeken a gyéren beépített kihasználatlan pusztaság; a főváros lakosságának azonban még sincs rajta helye, hanem kivándorolni, kitelepedni kényszerítjük a fővárost környező közelebbi odaállítva; és ennek bizonyítását nem igen kisérlik meg. Kénytelen vagyok itt az előadó urat némiképp rektifikálni, illetőleg ezt az általános balhiedelmet a valódi értékére redukálni.

Drágán építünk, az igaz, de ennek nem annyira a szabályzatunk az oka, mint análunk az építkezésben lábra kapott fényűzés. Szeretjük bérházainkat is feltünővé tenni, azokat lehetőleg díszesen előállítani. A feltünés, fényűzés e hajlama táplálkozott azon az igyekezeten, mindig nagyobb és nagyobb házakat emelni; szóval ez a kizárólagos bérkaszárnya építkezésünk miatt kapott lábra.

Ez igenis az építésügyi szabályzatunk, vagyis helyesen mondva, várostervünk hiányának, illetőleg helytelenségének a folyománya. Ma a város az épületnemek tekintetében nélkülöz minden racionális területi beosztást. Csupán bérháztelkeket alkotnak, más lakóháztypus nálunk nem honosodott meg. Nincsen területünk az egycsaládos magán-

Az új műegyetem központi épületének főkapuja. Tervezte *Hauszmann Alajos.*

régi időben Magyarországgal és bizanccal álltak összeköttetésben. A stockholmi múzeum több Árpád-kori magyar pénzt őriz, amelyek Svédország területén kerültek napvilágra. A XIV. és XV. században alakul ki a honi jellegű textilművészet, sajátos díszítő elemekkel. A múzeum 135—140 tárgyat állított ki. Ezek a XVII. és XVIII. századból való történelmi és művészi becsű tárgyak és pedig szőnyegek, himzések, csipkék, kesztyűk és a házfelszereléshez szükséges szövött emlékek. Egyik legszebb darabja e csoportnak Anders *Zorn* világhírű festőművész gobelinszövésű szőnyege az 1753 évszámmal, amelyen azonban a felhasznált motivumok mind középkoriak.

Ezen a történelmi alapon épült fel a mai házi ipari tevékenység. Minden vidéken alakult háziipari egyesület, felkarolva az illető vidék ősi szövő, csipkeverő és himző iparát és a régi alapokon, modern művészek motivumaival gazdagítva virágzó házi ipart teremtettek.

eljárással színezik, amelyhez mohát, fakérget, levelet és bogyókat használnak fel. Előszeretettel alkalmazzák a meleg narancssárga színt és a vöröset különböző árnyalatokban. Csipkéik közt jellemzők a mértani formákra vert szalagcsipkék.

A házi ipari egyesületeken kívül néhány jól vezetett iparművészeti műhely foglalkozik a textilművészetnek magasabb igényű termékeivel. A Branting Ágnes vezetése alatt álló „Licium" első sorban egyházi tárgyakkal, remek miseruhákkal, nagyértékű antipendiumokkal és pompás fali szőnyegekkel van képviselve kiállításunkon. Méltóan sorakoznak ezekhez a „Handarbetets Vänner" termékei.

Nem kevésbbé érdekes két iparművészeti iskolának, a Tekniska Skolan-nak és a Högre Konstindustriale Skolan-nak kiállítása is. A növendékek iparművészeti tervrajzait és a stockholmi múzeumban tanulmány céljából iparművészeti tárgyakról másolt rajzait láthatjuk e kiállításon.

tartani a lakottság és közegészség viszonyait alaposan ismerni. Csakis akkor foghatni alaposan a dolgok javításához, ha alaposan ismerjük a bajokat. Igen helyesen jelezte a lakásbejelentő hivatalt a lakáspolitika kezdő lépésének. De utalt egyszersmind arra, hogy más oldalról a

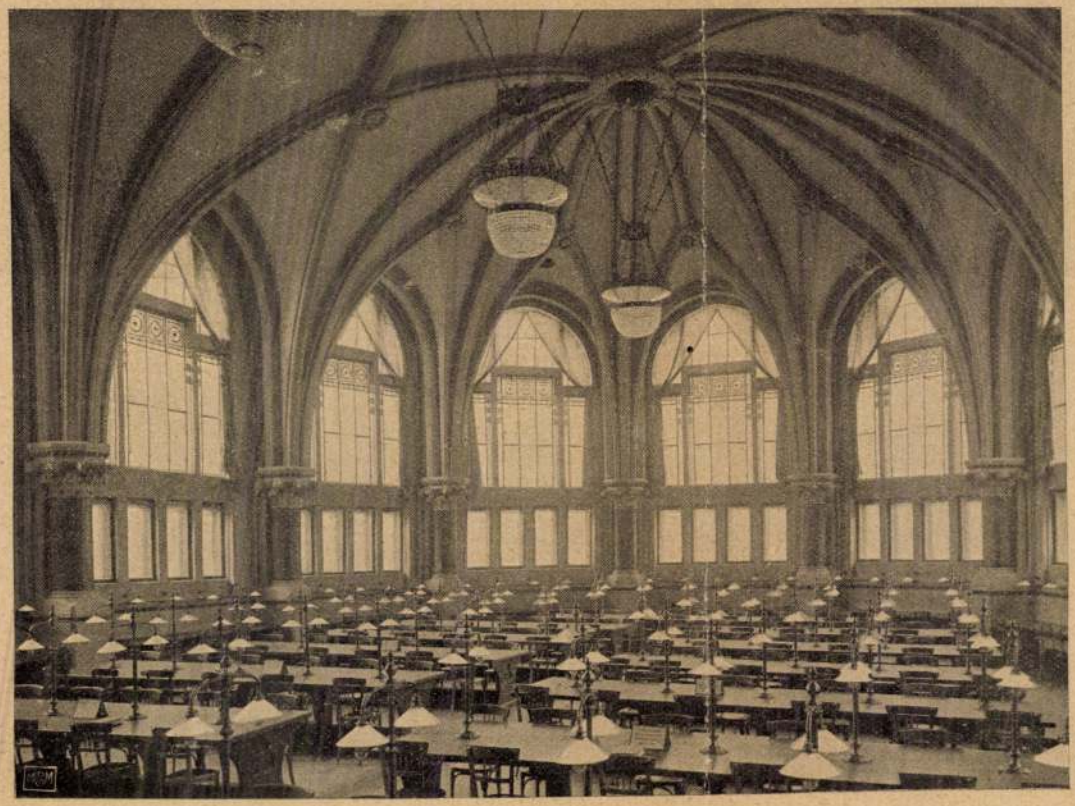

A könyvtár olvasóterme.

az elhelyezésről.

A vita során *Palóczi* Antal, mint meghivott is felszólalt és fejtegetéseivel általános helyeslést aratott. Felszólalásában különösen a lakásügy műszaki részére fektette a súlyt. Tekintettel az anyag nagy terjedelmére, ezúttal az előadásnak csak *két* mozzanatára reflektált, s a saját tapasztalataival kibővítve világította meg. És így folytatta: Elsőül veszem az előadó úrnak ama követelését, amely szerint elengedhetetlen szükség, hogy Budapest főváros számára mielőbb új *általános szabályozó és fejlesztő tervet* kell szerkeszteni. E kívánalmat a magam részéről a legmelegebben és legerősebben támogatom és igen kérem a t. közgazdasági társaságot, kegyeskedjék azt elfogadni s annak érvényesítésében a leghathatósabban közreműködni. Városunk általános beépítési viszonyainak, lakóházaink fölépítése dolgában fennforgó mostoha viszonyoknak, a *jó városterv hiánya* egyik fő kútforrása. Régóta felpanaszolt szomorú tény, hogy Budapest építése a kellő előrelátás híjával történik, *nem tervszerűen* halad, hanem az eshetőségek, az alkalomról-alkalomra való intézkedések fonák s általános elégedetlenséget keltő eredménye.

Svéd házi ipari és iparművészeti kiállítás az iparművészeti múzeumban.

Az elmúlt nyáron a Svensk Hemslöjd egyesület kezdeményezésére Stockholmban svéd iparművészeti kiállítást rendeztek, mely nagy sikerrel járt. Ennek a háziipari és textilművészeti csoportja Európaszerte feltűnést keltett. Ezt az anyagot szerezte meg kiállításra az Iparművészeti Múzeum. Részt vesz benne a Nordiska Museeten kívül huszonkét slöjd egyesület, körülbelül ezer darab tárgygyal.

A kiállítás magvát a Nordiska múzeum történelmi anyaga foglalja el, mely két csoportra, az északira és a délire van szétválasztva. A felhasznált motivumokból látható, hogy a szövőipar ősi foglalkozás Svédországban. Érdekes, hogy a

Ennek a tudatos munkának eredményét igazolja a kiállítás jórészének érdekes és a művészi követelményeknek is mindenben megfelelő anyaga. Ez annyival is inkább tanulságos ránk nézve, mert hazánkban is a legilletékesebb tényezők az egész ország támogatásával a magyar népművészet és házi ipar fejlesztéséhez fogtak. A népművészet Svédországban közszükségletet fedez és ennélfogva állandó kereseti forrása a népnek, amely ekként megtanulta a saját művészetét megbecsülni és szeretni.

Talán a legszebb csoport a Mora-vidéki házi ipari csoport. Itt a házi ipari törekvéseket a Zorn festő és felesége által támogatott Hämslöjdens Vänner vezeti. Főtörekvésük arra irányul, hogy felkutassák és felélesszék a hagyományokat. A szőttesek és varottasok fonalait az ősi növényfestő

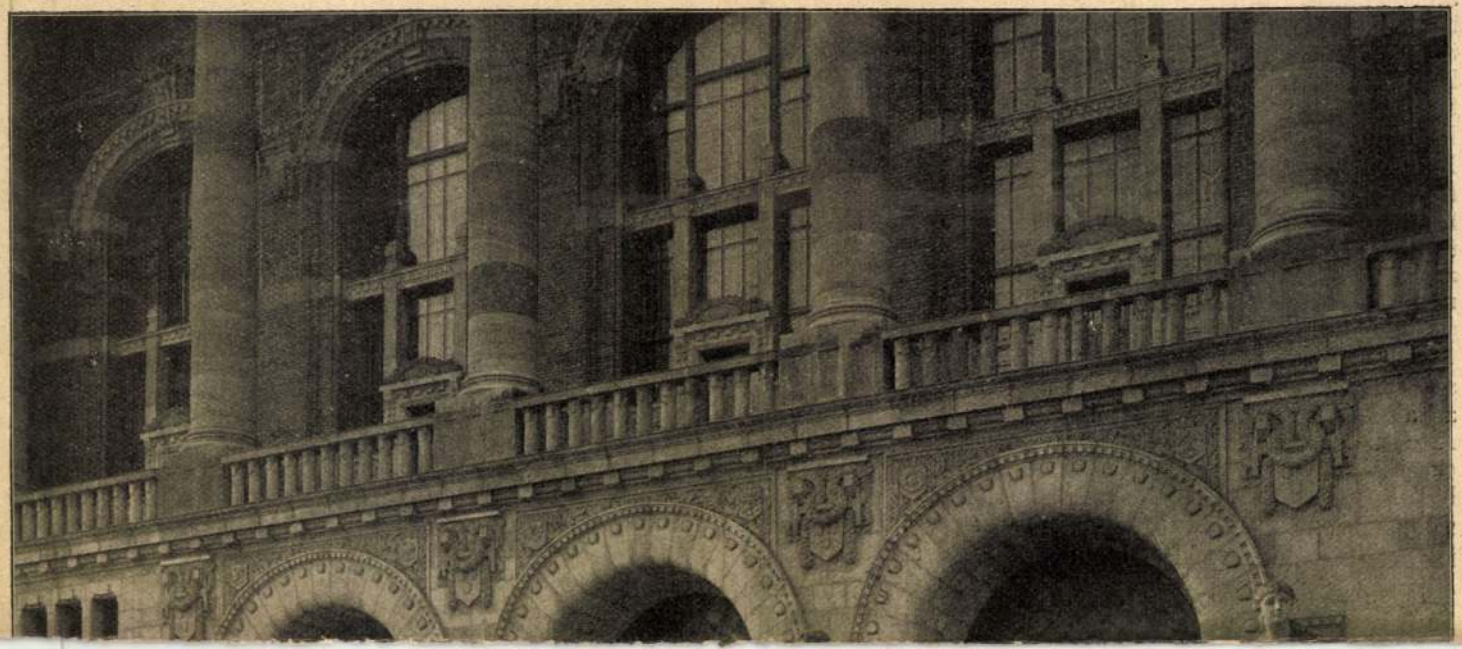

A svéd kiállításhoz csatlakozik az Iparművészeti Társulat karácsonyi vásárja, mely a magyar iparművészet fejlettségének újabb bizonyítéka.

A kiállítás január hó 5-ig marad nyitva. *Csányi Károly.*

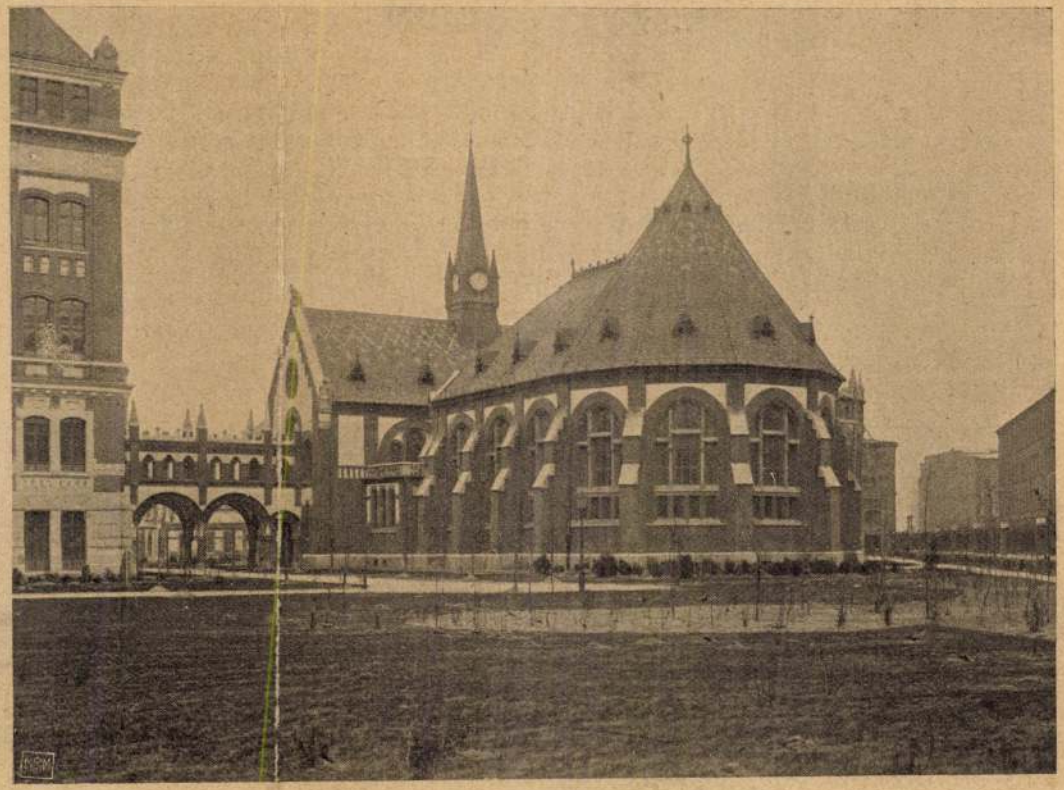

Az új műegyetem könyvtárépülete. Tervezte *Pecz Samu.*

A budapesti lakáspolitika.

A közgazdasági társaság a folyó hó elején több estén át behatóan tanácskozott a budapesti lakásviszonyok javítása körüli teendőkről. *Ferenczi* Imre dr., ki a polgármester megbízásából a külföldön hosszabb időn át tanulmányozta a lakáskérdést, igen tartalmas beszédben ismertette — nagyszámú hallgatóság előtt — végzett tanulmányait s előadta azokat a javaslatokat, melyeket a maga részéről életbe léptetni szükségesnek tart lakásügyünk javítására. Az „Építő Ipar" egyike azoknak a lapoknak, melyek a lakásügyet állandóan napirenden tartják és minthogy ez alkalommal az eszmecsere tökéletesen azon a mesgyén haladt, melyre régóta állhatatosan fölhívtuk a figyelmet, szolgálatot teszünk az ügynek, midőn az itt elhangzott fontosabb véleményekről lapunk olvasóit is értesítjük.

Ferenczi dr. elsősorban a *lakásügyi hivatal* felállítását kívánja, a lakások bejelentését, hogy számon lehessen

város beépítésének viszonyain is kell segíteni; itt pedig az szükséges, hogy Budapest számára *újabb általános szabályozó és fejlesztő terv* állapíttassék meg. Felemlítette továbbá, hogy építésügyi szabályzatunk túlságos szigorú szabályai is okai annak, hogy drága az építkezés s emiatt drágák a lakások; kívánja tehát azoknak a szabályoknak

Petz Samu

A fővárosi szobrai

Magyar Nemzet 1985. 1. 21.

a XX. század elején alakíttatta
plébános.[44]

ismert mester, a cseh származású
za és akvarell alkotása[46]. Vélhetően
készült. Melka, Teleki Sámuel és
zött Magyarországra és 1870-ben
központi hely a Magyar-kapunak
zadban épült kapuk, bástyák és
nt láttuk – 1817-ben bontották le.
ebbi kaputornyát, a Magyar-kaput,
lején még állt. A megnövekedett
72-ben ezt is lebontották. A kapu
kéttornyú, helybeli szóhasználattal
átjuk.

lon kis barokk ház áll, ablakain
ól balra eső részen 1789-ben
nek adtak telket műhely építésére.
ült a város „vízlövő masinája" és
ben a műhelyben öntött a mester

PECZ Samu, építen

emlékve

BERÉNYI Zsuzsanna: A Budapesti Evangélikus Gimnázium Kartehete = Confessio 13. 1989/4 p 52,53

XIX-
-XX r. / Mesterek

PECZ SAMU

Patakiné Kósa Éva: Magyar Országos
Levéltár. Bp., 1997, Korona k.

altábornagy Selmecbányán
alispánná. Traitler Jáno
szolgabirákká nevezte ki,
meg ôket Besztercebányár
tisztviselôk letették a h
császári sereg élelmezésé
lóadag behajtásához.[35] ök a
száriak nagy megelégedésér
szinû, hogy erre a megbíza
táborszernagy, aki 1709.
szolgálatai fejében Blasko
magyarádi birtokot.[36] A csás
igazolja az az okmány is, a
én iródott. Ebben Esztergo

PEC2 Samu

MTA műnak felügyelője 1902-ben
az épületről

M. Ért. 1994/1-2. 131.
132.

PECZ Samu

részt vett a dévaványai ref. templomra
Tiszt pályázatom 1885

Ld. Szüggyi Dánieli A dévaványa
református templom építése.
Dévaványa 1995 8.

le réalisé à l'initiative des usagers avec
urs d'un architecte et d'un collectif d'in-
mis à la disposition par l'entreprise.

(I,).- Priroda sviditel i simbol. (La natu-
in et symbole).
orativnoe Iskustvo.- Moskva.- n° 6, 74, pp
3 ill. noires.

é par l'environnement dans l'aménagement
ents commémoratifs (mémorial Pinguisson de
la Cité, exemples soviétiques et yougosla-

I (M.).- Estetičeskaja organizacie proizve-
sredy na voljkom avtomobilnom zavode. (Or-
on esthétique de l'environnement dans l'u-
omobile de Voljski).
ničeskaja Estetika.- Moskva.- n° 6, 74, pp
11. noires, 8 ill. couleur.

rès cinq années d'exploitation, des solu-
mise en couleur de l'usine de voitures
fabriquant sous licence Fiat ; il s'agit
des premières expériences dans ce domaine
n URSS. Quelques difficultés rencontrées :
imposées par Fiat, différentes des normes
ues, difficultés de fabrication (surtout
émaux). Résultats positifs par la mise en

PECZ Samu epitesz

bérházairól ld. Erdei 1991. 63. p.

PEC2 Sama
BUDAPEST

I. Szilágyi Dezső téri Ref. templom

Adatok a Viziváros történetéhez. Szerk.
Mészáros György, Mészárosné Herczog Magdolna.
2.köt. Bp. : Budapesti Városszépítő Egyesület,
1991 328-336.p.

PECZ SAMU építész

RÁCZ Zoltán: Borsos József és Debrecen korai modern építészete. Debrecen : Hajdu-Bihar m. Tcs., 1990

1o,12, 25.p.

PECZ SAMU

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 154.p. és ill.

Művészi díj: Sárosfürdő tervei

Petz Samu

Művészet III. évf. 1905. 406. l.

M.D.K.

Petz Samu, építész tanár

tervezte a Szilágy Dezső téri református templomot.

Palóczi Viktornak erről készített hus tusszrajza:

Építőipar - Építőművészet, Bp.1923.évf. 9-10. sz.

29. old.

M.D.K.

Petz Samu, építész

a Gellért fürdő- és szállóra még 1901-ben kiírt pályázaton egyik első díjat nyert. Az építkezés-Hegedűs Armin, Sebeskyén Artur és Stark Izidor összevont tervei szerint csak 1911-ben indult meg.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1919. évf. 10. sz.
75. old.

M.D.K.

Petz Samu, építész

által tervezett Országos levéltér építésére megtartott verseny tárgyalás alapján kijelöltér az egyes vállalkozóra.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

ort. 8. sz. 11. old.

Pfetz Samu építész M.D.K.

Szilágyi Dezső téri ref templom / 1893-1896/

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. lol.l .

MDK

Petz Samu épitőmüvész

Barátai és tanitványai, emlékére emlékkutat létesitettek, melyet a Szilágyi Dezső-téren állitottak fel.
A kutat Herrich Béla ép.tervezte. A szobor Berán Lajos müve.

Cikk: Petz Samu épitőmüvész emlékkutja.

Pesti Hirlap 1929.jun.28. 11.o.

MDK

Petz Samu müépitész

Tervei után készült épületek:
A nagy körut több palotája,
a budai ref.templ. Kép a 219.old.
A Föv.közp.vásárcsarnoka, melynek terveire
nemzetk.pályázat volt hirdetve, s az ő tervei
nyerték el az első dijat, s fogadtattak el
kivitelre.

Vasárnapi Ujság 1896. 43.évf. 14.sz.219.l.

MDK

Petz Samu müegyetemi tanár

A Városligeti Fasorban épült evang.templ. és főgimn. épületének terve.Kép a 679.old.

Cikk: Uj evang.templ. és isk. Bp.-en.

Vasárnapi Ujság 1905. 52.évf.42.sz.

MDK

Petz Samu müépitő

Az Országos Képtár, a metszetgyüjtemény, a Muzeum kép- és szobortára nem maradhatott továbbra is széjjelszorva, igy született meg a Szépmüvészeti Muzeum esz,éje.Elhatározták egy hatalmas palota fölépitését,amely az összes állami mügyüjteményeket modern elrendezésben foglalja magában.Az uj palota terveire hirdetett pályázat első diját Petz Samu nyerte.

Cikk: Szépmüvészeti Muzeum.

Uj Idők 1899.V.26.sz.

Petz Samu MDK

épitész

Kotsis Iván: A 1oo éves müegyetem. Bp. 1947.
4-5.sz.

Petz Samu

MDK

épitész

G.: Térey Zechzig Jahre. Kunst PLL. 1913. dec. 25.

MDK

Petz Samu építész

D: Müszaki tanács. Épitő Ipar, 1905, 45.sz. 370 l.

MDK

Petz Samu, építész

Sárosfürdő terv. 3000 koronás díj.

Művészet, 1904. 406. l.

Petz Samu épitész M.D.K.

Müegyetem Könyvtárának épülete 1906-1909

Preisich Gábor: Bp. városépitésnek története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964. 98.l.

reisich Gábor: Bp. városépitéséenk története a ki-
egyezést a Tanácsköztársaságig. p. 1944.

Petz Samu épitész M.D.K.

A régi Müegyetem Puskin / Esterházy/ utcai előadóterme

1898

Preisich Gábor: Bp. város-épitészet története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig. Bp. 1964. 98.1.

Fetz Samu épitész M.D.K.

Központi Vásárcsarnok

Preisich Gábor: Bp. városépitészének t r ténete a ki-
[illegible] a Tankönyvkiadóig Bp. 1964. 100.1.

Petz Samu építész

Ő tervezte a debreceni Kossuth utcai református templomot (1887

A képzőművészet Debrecenben, 1961

Petz Samu

Kossuth u ref. templom

" " " belseje

(2 regis)

A képcsőmüvéneted Debrecenben, 1961

42, 43 kép

MDK

Petz Samu, Förk Ernő, Hegedüs Ármin, Sterk Izidor és Alpár Ignác

A budapesti Sárosfürdő pályatervei. Művészet 1905. 3. sz.

M.D.K.

Petz Samu, építész, tanár

tervei szerint épült fel az Alkotmány- és Kohári utcák sarkán álló Unitárius templom, melyet 1890. okt. 26-án avattak fel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1890. XI. évf. okt. 28. sz. 1. old.

Petz Samu MDK

Vázlatok

Sárosfürdő, pályaterv

Rákóczi uti evangélikus egyház

Sárosfürdő, pályaterv

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

Petz Samu MDK

Vázlatok I-II.

Budapesti ágostai evangélikus templom és főgimnázium

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

Petz Samu MDK

Jégcsarnok

Királyi palota, pályaterv

Szépmüvészeti Muzeum pályaterv I-V.

Mücsarnok 1925 tavaszi tárlat

ADM

Petz Samu MDK

Vázlatok

Erzsébetvárosi katholikus templom

Budai református templom,Urasztala és szószék

Bpesti ágostai evangélikus templom.keresztelő-medence, mellvéd

Mücsarnok 1925 tavaszi tárlat

Petz Samu

MDK

Budai református templom I-IV.

Fasori ágostai evangélikus templom I-II.

Erzsébetvárosi katolikus templom I-III.

Bpesti New York palota I-IV.

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

Petz Samu

MDK

Magy.Kir.Orsz.Levéltár I-VI.

Pozsonyi Posta és Távirda

Bpesti Vásárcsarnok

Magy.Kir.József-müegyetem,könyvtárépület

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

Petz Samu MDK

Rákáczi uti evangélikus egyház,bérház és templ

Pesti zsinagóga I-V. tervpályázat

Herkulesfürdő, fürdőépület

Királyi palota I-II. pályaterv

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

Petz Samu MDK

Vázlatok

Haller utcai bérház

Tengerészeti akadémia

Dévaványai református templom

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

Petz Samu

MDK

Budapesti unitárius templom

Vázlatok

Dévaványai református templom

Budai református templom, szószék

Műcsarnok 1925 tavaszi tárlat

Petz Samu, építész

M.D.K.

6000 koronás első díjat nyert a Szépművészeti kurzus terveire kiírt pályázaton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1899. XX évf.

márc. 15. sz. 8. old.

M.D.K.

Petz Samu, épitész-tanár

nyert megbízást a deb-
recení Vásárcsarnok várlas-
terveinek kidolgozására.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.
febr. 2. sz. 11. old.

Petz Samu,építész MDK

75 éves fennállását jubiláló belvárosi reáliskola /Eötvös József reálisk./ - képzőművészeti kiállításán fényes névsor sorakozik fel egykori növendékei révén.

Egy jubiláris kiállítás a Nemzeti Szalonban. Képzőművészet.1932. 2o6.old.

MDK

Petz Samu, tanár

megtervezte a müegyetem hiányzó épületeinek tervrajzait.

temeünk mult évi tevékenysége.- Váll. [illegible]
1905.szept. 27.

MDK

Pecz János, építész

Rados programja alapján épített
fel az 1907-09-es években a
a műegyetemi könyvtár épületét.

dr. Mórocz Imre: Rados Gusztáv

728-731
l.

A KÖNYVTÁROS. BP. 1962. december XII/12

Pecz Samu

Tervei alapján épült a bp. i lágymányos Duna parti Műegyetem könyvtár épületét, a mechanikai tanszékeket és laboratoriumokat.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 4631

661.

Pecz Samu

A Tanácsköztársaságig a Műegyetem Építészeti Osztályához csupán hat tanszék tartozott; ezek közül Pecz Samu a Középítéstani tanszéket vezette.

Major Máté: Építészetünk ügye a Tanácsköztársaság idején. - Magyar Építőművészet, 1969. 3.sz. 50-51.l.

M.D.K.

Pétz Samu, építés

Központi Vásárcsarnok részére kidolgozott részletes tervét ismerteti a lap. még hiczi homlokzati nézettel

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1893. XXII. évf.

ápr. 1. sz. 73-77. old.

M. D. K.

Petz Samu, építész-tanár

tervei szerint felépült debreceni református templomot ismerteti a lap egy távlati rajzzal.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1889. XVIII. évf.

ápr. 1. sz. 73-74 old.

Petz Samu, épitész

Müvészet, II., 1903. 357.

Müvészeti irodalom.

Petz Samu èpitész

Pesti Hirlap. 1932. febr. 24. 5

Rerrich Béla műépitész meghalt

Petz Samu építész

Művarát, 1922. II. 183. o.

Gyászrovat.

P e c z S a m u épitész

M Ű V É S Z E T
II.évf. 1903.
78.
"Lejáró pályázatok"

Petz Samu építész

Pesti Hírlap. 1923. máj. 24. 6

a budapesti evangélikus főgimnázium...

Petz Samu építész.

Teljes munkássága szerepel a
műcsarnok tavaszi tárlatán
meghalt.

Magyarság 1925 v. 7

Petz Samu müegyetemi tanár,épitész /1854-1922./

Kossuth utcai ref.templom /repr./

A képzőművészetek Debrecenben /szerk.Bőgel József/
1961.Debrecen. Képjegyzék 42.

Petz Samu

Tervezte Debrecenben 1887-ben a. neo-
gót református templomot

A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecen

40.e

Petz Samu építész

Templom és középület tervei szerepelnek a hűsarnok tavaszi tárlatán

Az Est 1925 V. 16

Pelz Samu

Nemzeti Szalonban az Eötvös József reáliskola kiállításán neve szerepelt.

NU. 932. X. 18.

Pelz Samu.

Nemzeti Szalon jubiláris tár-
latán templomterveivel szerepelt.

PH. 1932. X. 16.

M.D.K.

Petz Samu

Résztvett a Szépmüvészeti Muzeum épitésére hirdetett tervpályázaton, 1899.

6ooo K-s I. dijat nyert

A Szépmüévszeti Muzeum 1906-1956, Bp. 1956.

Pelz Samu, építész

kinevezték a József-Műegyetem általános épületszerkezeti tanszékére nyilvános rendkívüli tanárává.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1887. XVI.évf.

jan. 1. sz. 28. old.

M.D.K.

Petz Samu, építész

a Dévaványai ref. templom fő- és oldalhomlokzati terveit, alaprajzát és metszetét állította ki az 1885-évi Orsz. Kiállitáson.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1885. XIV. évf.

jul. 19. sz. 154. ~~xxx~~ old.

Petz Samu, építész

M.D.K.

Steindl Imre és Aigner Sándor, mindhárman egy-egy 1000 ft-os díjat nyertek az Erzsébetvárosi templomra kiírt terapályázaton.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1891. XX.évf.

márc.10.sz, 60-61.old.

Petz Samu

Kizárólag neogótikus és neoromán elemeket használ fel építkezésein.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1791

Petz Samu

A Szépmüvészeti Muzeum épitési terveire beérkezett pályázatok közül a hatezer koronás első dijat nyerte a müvész.
"Tudomány és müvészet" c. rovat közleménye

Képes Családi Lapok, Bp. 1899. márc. 19.
XXI. évf. 12. sz. 192. lap

Petz Samu

tervezte a kitünő Tolbuchin körúti vásárcsarnokot /1895-1897/

Császár László:"Párizs gyomrának" ürügyén. - Magyar Építőművészet, 197o. 1.sz. 52-53. l.

53. l.

PETZ SÁMU

ÉPÍTÉSZ.

1895 ÉS 1897 KÖZÖTT ÉPÜLT FEL TERVEI SZERINT A TOLBUCHIN KÖRÚTI VÁSÁRCSARNOK. (VASSZERKEZET.) (EML).

CSÁSZÁR LÁSZLÓ: „PÁRIZS GYOMRÁNAK" ÜRÜGYÉN.

MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZET, 1970/1. 52-53. LAP

Pecz Samu MDK

Zsolnay főbb épületkerámiai munkái 1913-tól

A Fővárosi Orfeum, az eszterági kápolna s a bp-i Astoria száll- belső burkolata /E i k i s c h n R./ A világháboru alatt a besztercebányai erdőigazgatósági székház homlokzata /Waelder Gyula/; az Országos Levéltár külső majolika diszei/Pecz Samu/ és a Gellért-fürdő.

41.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete. Pécs. 1959.

Petz Samu, építész Mon

A Reáltanoda n.-i főreáliskola [ma: Eötvös J.-gimn.] tanulója volt.

Magyar László: Száréves az első ~~magyar~~ főreáliskola
18. l

Család és Iskola, Sp. 1954. jan.-febr. V/1-2. sz

MDK

Petz Samu müépitész

Berán Lajos alkotása, emlékszob. gipsz

Angol-magyar kiáll. Mü. 1926. máj.

15.1.

M.D.K.

Petz Samu

Mü.egy.tanár tervei szerint épült az evangelikus templom Nagyváradon.

dr.Kertész János: Nagyvárad templomai.
Városok Lapja 1942. 13.szám. 154.old.

MDK

Petz Samu

épitész
xxxxxxx, az iskola v. növ.

Iskolatörténeti kiáll. 1954. jun. 15. l.

Eötvös József gimn. loo éves fennállása

Petz Samu

MDK

Szilágyi Dezső téri ref. templom.
1893-96.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
48-49.l.

M. D. K.

PETZ Samu épílész

Hauszmann munkatársaként em-
léti

Ybl Buda 273. l.

Petr Sámuel építész

M.D.K.

A debreceni kossuth utcai ref. templom építője. (1887.)

A debreceni Kossuth utcai tplom. Debrecen 1938, 1.

MDK

Petz Samu építész

kiállitási nagy éremmel kitüntetve.

A képzőm. kiáll. kitüntetései. Vasárnapi Ujság. 1885. 32.sz. 520 l.

Petz Samu MDK

épitész

Vásárcsarnok.

77.o.

Székely László /szerk/: Budapesti zsebkalauz.
Bp. 1959.

MDK

Petz Samu, építész

Megemlítve: A miskolci egyetemi könyvtárat tervezte. 1909-ben készült el az épület.

Zsidai József: Jó ütemben épül a miskolci egyetemi könyvtár 523-525.

KÖNYVTÁROS, Bp. 1967. szeptember XVII/9.

...ully alapján hosszabb
...tot. gyarapítását folytatni

...um, csak nagyon szükséges
...áltoztatható

...ltor tartalmat:

...tématör
...ötör (Torzsanyag,
...yűjtötör ajánlott anyag

...ör -> teljességre törekvés
...— -> erőteljes válogatás ->
...gyűjt. kiegészítése.

...örekvés:
...t "teljesség
teljesség -> bizonyos kényezőt
...gozzát a beszerzést, anyagi
stb.

PECZ Samu

Róka Emilő: Pecz Samu Szilágyi Dezső téri református templom és a protestáns centralizáló templomépítészeti hagyomány. = AH 1996/2. 117-175. ill

Ennek alapján válhatnak i
rált, számitógépesitett, r
nyi információs rendszerre
egy- és többnyelvű szótár
tok, a tezauruszok és a t
donképpen ugyanazt az ala
zák, ugyanakkor minden eg
cifikus funkciójának meg
egyfajta sajátos informác
Olyan egyesitett, számitó
létrehozni, amely a fente
szer kezelésére képes"43.

Ennek az elképzelé
képzelhető el a közeli jö

PEC2 Samu

Nagy Gergely: Budapesti vásárcsarnokok
a városfejlődés tükrében napjainkig. Bp. 1997
20–42 és 100–101. ill

MOLNÁR János (1728–1804)

M.

PEC2 Samu

M. Tudálexikon A-tól 2-ig.
Bp. 1997 637

Petz Samu

MDK

épitész

Országos levéltár székháza.

163.o.

Székely László /szerk/ Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1959.

MDK

Petz Samu

Magyar kiállitó művészek névsora. Műcsarnok, 1899. 22.sz. 346-348 l.

Petr Sámuel
építész

M.D.K.

A vasárcsarnokot építette.

Budapest und Umgebung. Budapest. 44l.

186. kép. *Ereklyetartó. Olasz, XIV. század.*

KÖRMENETI KERESZT,
előoldal közepén Krisztus-test, fenn Agnus dei, szárvégekben szentek. Hátoldalon középen ülő Krisztus, szárvégekben evangelisták jelképei. Olasz munka a XIV. századból.
Trébelt réz, famagon, mag. 44·5 cm.
A kölni Schnütgen-gyüjteményből Simor prímás vásárolta, 1884.

Keresztény Múzeum Esztergomban. Egyházművészeti Lap, V., 1884., 362. l. — Csányi Károly: A kisplasztikai kiállítás. MIP, XV., 1912., 122. l.

KÖRMENETI KERESZT,
vésett szárakkal, plasztikus Krisztus-testtel, hátoldalon vésetekkel.
Olasz munka, XIV. század. (Hamisítvány?)
Réz, mag. 42 cm.

Csányi Károly: A kisplasztikai kiállítás. MIP, XV., 1912., 122. l.

Petz Samu fényképész
Budapesti központi vásárcsarnok. fénykép
Debreceni református templom "
Budai Fazekas-téri templom belseje "
Budapesti unitárius templom "
Budapesti unitárius templom "
Szegedi Képzőművészeti Egyesület kiállitása.
1900 szeptember 16

M.D.K.

PET2 épitész

Müvért. 1952.
Gerő László: Az épitészet koraeklektikus stilusa 103.1

103

Pecz S.

MDK

A Zsolnay gyár kerámiai munkái 1894-ben

A kecskeméti városházán /Lechner Ö/.
Az uj Országházán /Steind/
A budapesti Közp. Vásárcsarnok /Pecz S./
külsü diszei
sz/ö szines oszlopok,szobrok /11 szobrász
88. müve./

37.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár müvészete. Pécs. 1959.

Petz Samu

Középkori építészettel kapcsolatosan több ilyen tárgyu irodalmi tanulmánya jelent meg. A Szilágyi Dezső téren álló templom az ő műve. Beráu Lajos Petz Samuról szobrot készitett.

Gádor E.: Budapest szobrai, Budapest, 1955. 25 l.

M.D.K.

Pelz Samu, építész

nevét emliti a szerző,
mint a Vásárcsarnok tervezőét:

Bajor Nagy Ernő: Ferencvárosi sétár

BUDAPEST, VI. évf. 1968. 12. sz. 8. old.

+ 1 kép a bejárati kapuról

Pecz Samu

1892-ben benyújtott tervpályázata a Központi Vásárcsarnok felépítésére első díjat nyert.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

374

MDK

Pecz Samu

Fábián G.dr.: Magyarország iparoktatásának története az utolsó száz évben. Épitő Ipar-Epitő Művészet. 1932. dec. 1. 23-24. sz. 90.l.

M.D.K.

Pecz Samu, építész-tanár

előadást tartott a vasbeton alkalmazásáról a templom építészetben, és heves hizokanást rendezett ellene. „Ezrey" igen szellemesen figurázza ki azt az álláspontot: „Nekem a vasbeton azt sugja-hog, nem szereti a felszerelíséget... én a vasbetonnal már csak az egész emberiség számára épülő hatalmas csarnokot építeném meg, ... amelybe fenntartás nélkül ... az emberszeretet ... minden hívője bevonulhatna..."

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXII. évf.

Jan. 25 sz. 5. old.

Pecz Samu MDK

Budai ev.ref.templom.Alsó alaprajz, tus

Budádi ev.reform.templom.Felső alaprajz

Erzsébetvárosi r.k.templ.őálya terve,toll

Műcsarnok 1896.ezredéves kiáll.

Pecz Samu építész

dékán

1898-1899.
1899-1900.

József nádor 1930-39. 112. l.

M.D.K.

Pecz Samu, építész

második díjat nyert a Központi Vásárcsarnok nemzetközi pályázatán, ahol csak egy szavarattal kapott kevesebbet, mint az első díjjal jutalmazott franciák. Viszont a végleges tervekre való megbírást ő nyerte el.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1893. XXII. évf.

jan. 1. sz. 7. old.
+ febr. 10. sz. 38. old.
+ jun. 20. " 146. "

M.D.K.

Pecz Samu, építész

a Rudas-fürdőre be-
adott pályaműve alapján
ujabb, szűkebbkörű pályá-
zatra kapott felszólítást.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. évf.

dec. 14. sz. 9. old.

Pecz Samu műegyetemi tanár

Több műépitészszel készitette a székesfővárós kislakás-épitkezéseinél a terveket.

Liber Középitk. 24.lap

M.D.K.

Pecz Samu, építész

első díjat nyert a budai ev. reform. templomra kiírt terepályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1892. XIII évf.

jun. 14. sz. 2. old.

Az áru kiküldőjének (exportőrnek) neve:

lakóhelye:

Hivatalos láttamozások és megjegyzések:

4.5
kü
köt

Vámtarifa szám:	A kiszállítandó áru pontos kereskedelmi megnevezése (többféle áru esetében külön-külön)	Üresen hagyandó

A szállítmány brutto eladási ára (értéke) a számlázott külföldi pénznemben	

Pecz Samu

~~Ziegler Gróró~~

K ~~Hammann Mária~~

vod

z

Nagy Károly, Pecz

Samu emlékezete

Bp. 1931 –

MDK

Pecz Samu

a magyar református konvent székházának tervpályázatán résztvett a birálóbizottság munkájában

Tervpályázati hirek. Magyar Épitőművészet 1907. 1o. sz. 18.1.

MDK

Pecz Samu

emlékplakettje. Készitette: Visnyovszky Lajos

Visnyovszky Lajos, szobrász és éremművész. E.G. II. 595.l.

MDK

Pecz Samu

A Munkásbetegsegélyző pénztár tervpályázata.
Magyar Épitőművészet 1907. 8. sz. 26.l.

Pelcz Samu épitész

Bpest, Központi Vásárcsarnok

Tér és Forma, 1933 VI.1

M.D.K.

Pecz Samu, építész-tanár

emlékének tanítványai (főleg Rezzich Béla) és tisztelői kezdeményezésére emlékhutat állítottak fel, a Központi Vásárcsarnokon kívül másik legjelentősebb művének, a Szilágyi Dersőtéri templomnak közelében.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1929. L. évf.

jul. 3. sz. 3. old.

MDK

Pecz Samu

Fábián Gáspár dr. cikke. Városkultura. 1935.

354-356. o.

MDK

Pecz Samu

Képzőművészet. 1935. 12.o. kép

mdk

Pecz Samu egyetemi tanár

A Műegyetemi könyvtár olvasóterme.

Kép a 96–97 l közül

Málnai Béla: Újabb magyar könyvtáregyületek
Népművelés 1911, 6. köt. 96–97 l.

MDK

Pecz Samu ép.

A ref. konvent székháza. Vállalk. Közl. 1907. okt. 9. 5. l.

M.D.K.

Pecz Samu, építész, tanár

tervezta az Üllői-ut és Haller-ut sarkán álló öt-emeletes városi tisztviselő bérházat, a nála megszokott, vakolt részekkel tarkított téglahomlokzattal, sok kis tornyocskával. Az épület külsejéről ömaga azt írja hogy „... a megrivánt szerkezeteket... szép és tartós alakban akartam kifejezésre juttatni ... mely eljárás ... a legkivatottabb egy leendő házai stylus keletkerését elősegíteni.!"

Építőipar - Építőművészet, Bp.1915.39.évf. 20.sz.

117-119.o. 1-2.á. + 21.sz. 125-126.o. 3-4.á.

Pecz Samu MDK

A dévaványai ref. templom oldahomlokzata, főhomlokzata, hosszmetszete

Műcsarnok 1885. Bpi. orsz. ált. kiáll.

Pecz Samu MDK

Könyvtári olvasóterem. repr.

Az uj müegyetem.
Vasárnapi Ujság 1909. nov. 28. 990-994.o.

Pécz Samu MDK

A könyvtár. repr.

Az uj müegyetem.
Vasárnapi Ujság 1909. nov. 28. 990-994.o.

Pecz Samu MDK

Nagy Károly: Pecz Samu emlékezete. Bp. 1931.

Pecz Samu

MDK

Az uj müegyetem könyvtárépülete. repr.

Épitő Ipar 1909. dec. 26. 489-491.o.

Pecz Samu MDK

Az uj müegyetem könyvtárának olvasóterme. repr.

Épitő Ipar 1909. dec. 26. 489-491.o.

Pecz Samu

MDK

A mezőgazdaaági géptani épület. repr.

Az uj müegyetem III.

Épitő Ipar 1909. dec. 12.

Rmmk Ár

Pecz Samu . MDK

Az uj müegyetem mechanikai és mezőgazdasági épületének metszete. repr.

Az uj müegyetem III.

Épitő Ipar 19o9. dec. 12.

Pecz Samu

MDK

A müegyetem müszaki mechanikai épületének homlokzata. r-pr.

Az uj müegyetem III.

Épitő Ipar 1909. dec. 12.

Pecz Samu MDK

Könyvtári épület a könyvraktárú homlokzattal.repr
A könyvtár alaprajza. repr.

Hauszmann Alajos: A királyi József müegyetem
uj otthona.
Magy. Mérnök és Épitész Egylet Közlönye 1904.
265-288.o.

Pecz Samu MDK

Hallgatók olvasóterme a könyvtárban. repr.

Hauszmann Alajos: A királyi József müegyetem uj otthona.
Magy. Mérnök és Épitész Egylet Közlönye 1904. 265-288.o.

MDK

Pecz Sámu épitőmüvész,müegyetemi tanár

Jelentős rész jutott Peczнek Czigler Győző halála után az uj Müegyetem kiépitésében.
A régi Müegyetem u.n.Gólyavárát is ő épitette.
Ő tervezte a könyvtárépületet s az ő müve a szertári és laboratóriumi épületek legtöbbje.
Életének főmüve az Országos Levéltár.

Gyászrovat.

A Mübarát 1922.II.183.1.

MDK

Pecz Samu épitőmüvész,müegyetemi tanár

78 éves korában elhunyt./1922.szept.1./

1882 óta müködött a müegyetemen.

1886.A debreczeni ev.ref.templom.

1889.A budpesti unit.templ.és bérház.

1895.Szilágyi Dezső-téri ev.ref.templ.

1896.A központi vásárcsarnok.

Számos egyéb pályázaton is résztvett s több magánépületet tervezett a a fővárosban:A Mikszáth Kálmán-tér és Sándor utca sarkán négyemeletes bérház.

Gyászrovat.

A Mübarát 1922.II. 183.l.

MDK

Pecz Samu müegyetemi tanár

Budapest székes főváros tanácsa 1892-ben nemzetközi tervpályázatot hirdetett központi vásárcsarnok épületének tervezésére.A birálóbizottság Pecz Samu müegyetemi tanár pályamüvét tüntette ki. Képek a 787, 788.l.

Markó Miklós: A Központi Vásárcsarnok.

Vasárnapi Ujság 1896.43.évf. 786, 787.l.

MDK

Pecz Samu

A szófiai iparmüvészeti kiállitás magyar csoportja. Oltári készlet bronzból. Tervezte: Pecz Samu. Kép a 127. old.-on.

Magyar Iparmüvészet 1918.

MDK

Pecz Samu

Pesti evangélikus templom udvari homlokzata
Fénykép.Tervezete:Pecz Samu.

Pesti evangélikus templom belső nézete az olt
felé.Fénykép.Tervezete:Pecz Samu.
Pesti evangélikus templom utcai homlokzata.
Fénykép.Tervezete:Pecz Samu.

Iparmüv.Társ.egyházm.kiáll.1908.

MDK

Pecz Samu

Pesti evangélikus templom belső nézete az orgona felé.Fénykép.Tervezte:Pecz Samu

Budapesti Erzsébetvárosi templom pályaterve Fénykép.Tervezte:Pecz Samu

Budai református templ.dunaparti homlokzata Fénykép.Tervezte:Pecz Samu

Iparmüv.Társ.egyházm.kiáll.1908.

MDK

Pecz Samu

Budai ref. templom belső nézete.Fénykép.Tervezte:Pecz Samu.

Debreczeni ref.templom homlokzata.Fénykép. Tervezet:Pecz Samu.

Budai református templom hátsó homlokzata.Fénykép.Tervezte:Pecz Samu.

Pesti unitárius templom utcai homlokzata. Fénykép.Tervezete:Pecz Samu.

Iparmüv.Társ. egyházm. kiáll. 1908.

M.D.K.

Pecz Samu, építész tanár

Tervei szerint építettek fel a régi Nüegyetem [Muzeum-körut] területén, a régi intézetek épületei körött a matematikai előadásokra szánt nagy előadó-termet [Gólyavár], ami azonban az állandó helyszűkét még mindig nem orvosolta, úgy hogy még öt helyen kellett, magas bérek ellenében, magánlakásokat tanítási célokra igénybevenni.

Czigler Gy.: A kir. József-nüegyetem új épülete.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1900. 34. kót. 583. old.

M.D.K.

Pecz Samu, építész.

előadása a protestáns templomok építéséről, és részletes ismertetése a debreceni kálvinista új templom számára készített terveiről.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1888. 22. köt. 193-205. old. és 241-251. old. VIII - XI. füzet, a debreceni templomról, számos szövegábra, az általános részhez.

PECZ SAMU

A dévavényai ref.templom oldalhomlokzata.
Ugyanannak alaprajza
" főhomlokzata.
" hosszmetszete.

1885.orsz.kiáll.kat. 55.oldal.

MDK

Pecz Samu épitész

1894-96. Dimitrov tér 6. Központi Vásárcsarnok épitése

GenZak Bpest.

M.D.K

Pecz Samu, építész

tervei szerint épült fel a budapesti Körponti Vasút-csarnok

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Heti Értesitője, Bp.
1897. XVI. évf. 43. old.

M.D.K.

PECZ Samu építész

(1854-1922)

Bp. Központi vásárcsarnok (1896)

" Szilágyi Dezső téri ref. templom

Debrecen, ref. templom

Bp. Unitárius templom (Kolozsvár u.)

Műegyetem könyvtárépülete

Rados Jenő: Magyar épitészettörténet Bp. 1961. 297.

MDK

Pecz Samu építész

Egyesületeinkből. Vállalk. Közl. 1907.márc.2o. 4.l.

MDK

Pecz Samu

Építőipar, Építőművészet, 1925. 49. évf.

MDK

Pecz Samu épitész

biráló bizottság tagja

Pályázatok tervkészitésre. Vállalkozók Közl. 19o9. márc. lo. 4. l.

MDK

Pecz Samu

épitész

Magánép. eng. Bp. Vállalk. Közl. 1909. jul. 18. 262. l.

MDK

építész

Pecz Samu

Magánép. eng. Bp. V állalk. Közl. 1909. jul. 14. 4.l.

3/.

néhai Pecz Samu, építész MDK
müegy.prof.

Szinte barokkizálta, feloldotta a gót stilust hatalmas zsidótemplom tervén, örök kár, h. ez kivi telre nem kerülhetett. Alaprajzi megoldásai páratlan müvészettel ékeskednek. -Hála illeti meg tanitványait, élükön Nagy Károly müegy. tanárral, akik összegyüjtötték a nagy mester dolgait. - Itt van egy nagy mester müveinek kollekciója, mely ugy amint van, magva lehetne az épitészeti muzeumnak.

Dór: Epitészet a Mücsarnok tavaszi tárlatán.
ÉPIP-ÉPMÜ 1925. jun. 1. 49. évf. 21-22. sz. 75-76. l.

2/.

néhai Pecz Samu, építész. MDK
müegyet. professzor

Egy gyönyörü királyi palota terve, mellyel a bécsi "Preisstipendiumot" nyerte el, a Herkules fürdő gyönyürü pályaterve, melyet most tedeztek fel hagyatékában, továbbá a Széprüvészeti Muzeum I. dijat nyert terve a klasszikus stíluskban való jártasságát hirdetik. -Érdekes volna megtudni a lelki átalakulást, mely ezt derüs nyugodtarányu épitési modorból átvitte öt a rideg, száraz, asszketikus gótikus stilhez.

Dér: Épitészet a mücsarnok tavaszi tárlatán.

ÉPIP - ÉPMÜ 1925. jun. 1. 49. évf. 21-22. sz. 75-76. l.

1/.

MDK

néhai Pecz Samu, müegy. prof.
épitész

hagyatéka gyönyörködteti a tárlat közönségét.
Egy nagy ember és művész óriási munkássága tárul elénk. A Pecz-kiállitás bucsujáróhelye kellene, hogy legyen az ifjabb épitészgeneráció számára.
Már ifjukorában klasszikus szép tervezeteket alkotott. Erdekes, h. Pecz -mint középkorinstilusban dolgoz mester vált hiressé. Eleinte reneszánsz és neoklasszikus uirányban dolgozott.
A Vásárcsarnok alkotója.

Dór: Épitészet a Mücsarnok tavaszi tárlatán.
ÉPIP-ÉPMÜ 1925. jun. 1. 49. évf. 21-22. sz. 75-76. 1

M.D.K.

Pecz Samu, építész-tanár

... Tisztelői még egy emlékkutat is szándékoznak felállíttatni, melynek modellje, Rerrich Béla és Berán Lajos közös műve, szintén látható a Tavaszi tárlaton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1925. XLVI. évf.

jun. 3. sz. 2. old.

M.D.K.

Pecz Samu, építész-tanár

egyszeri tanítványai hegyelltes kérrel gyűjtöttek össze minteg 70 terozajzát, melyek a Műcsarnok tavaszi tárlatán Munkácsy, László Fülöp és Pentelei Molnár műveivel együtt kerültek kiállitásra.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1925. XLVI. évf.

jun. 3. sz. 2. old.

Pecz Samu épitész M.D.K.

A középitéstan tanára volt.

Emlékmüve a Szilágyi Dezső téren levő kis kut tanitványai Rerrich Béla épitész és Berán Lajos szobrász alkotása. /1929/

Szalai Imre: Pecz Samu

Magyar Épitőmüvészet 1962 /5. 63.1.

Pecz Samu épitész M.D.K.

Tanulmányai : " A görög kőszerkezetek ismertetése, különös tekintettel a görög dór szentély szerkezetére"

"Az ókeresztény templom-épitészet fejlődése"

alapján az ókori épit szet magántanárává habilitálták.

1880-82-ig H auszmann "lajos,

1887-ig Steindl Imre mellett müködött,mint tanársegéd a középkori tanszéken.

1888. rendes tanárrá nevezték ki

"agyar Épitőművészet 1962 /5. 63.1. . /.

Pecz Samu épitész M.D.K.

1878. a bécsi képzőművészeti akadémián az ebben az évben alakult Épitészi Egyesület elnöke lett.

Visszakerült Budapestre ,Schulek Fregyes mütermébe, ahol a Mátyás tempolm tervein dolgozott,

A József Müegyetemen az első okleveles épitészek, majd az első tanárok egyike volt.

Templomtervezési tanulmányáért a "Hollán" dij első fokozatát nyerte

Magyar Épitőművészet 1962 /5. 63.l.

Pecz Samu épitész M.D.K.

Budapesten született.

Iskoláit is itt végezte, Főiskolai tanul,ányait is 1871-1873-ig a budapesti müegyetemen kezdte ,és a stuttgartti Müegyetemen fejezte be1873-1875.

Utána 2 évet töltött a bécsi képzőművészeti akadémián, Theofil Hansen , a bécsi Parlament alkotójának tanitványaként

1878-ban az akkori legnagyobb épitész-hallgatói dijat nyerte el egy pályamüvel.

Magyar Épitőművészet 1962 /5. 63.l. . / .

Pecz Samu épitész M.D.K.

I. dijas tervei:

Városligeti Szépmüvészeti Muzeum pályaterve,

Gellért fürdő "

Fiume Tengerészeti Akadémia "Ennek kivitelezése is az ő müve

Müegyetemi gólyavár,

Országos Levéltár,

Szalai Imre: Pecz Samu

Magyar Épitőmüvészet 1962 /5. 63.l.

Pecz Samu épitész M.D.K.

Bp. József krt. 66. és 68. sz bérház.

" Kálvária téri / Pecz Ármin-féle/ bérház Zsolnay majo-
lika felhasználásával.

Bp. Üllői ut és Hámán Kató ut sarkán a Főváros bérháza

Kolozsvár, Széky-féle bérház,

Szalai Imre: Pecz Samu

Magyar Épitőművészet 1962 /5. 63.1. . /

Pecz Samu épitész M.D.K.

B p. Ülloetmány utcai unitárius templom,

2 Gorkij -fasori evangelikus templom,

Debrecen Kossuth utcai ref. templom, ennek épitésével kapcsolatos:"A protestáns templomok épitéséről, kapcsolatban a debreceni kálvinista templom részletes ismertetésével " c. dolgozata.

B p. Központi Vásárcsarnok /1892/a nemzetközi pályázat 3 egyenlően elosztott első dij egyikét nyerte, valmint megbizást a részletes tervek kidolgozására és az épités vezetésére

Magyar épitőmüvészet 1962 /5. 63.1. /.

Pecz Samu épitész M.D.K.

/1854-1922/

A Szilágyi Dezső téri ref. templom épitője /Pályadijat nyert terve alapján /

Első dijat nyert pályatervei:
Dévaványa, ev. ref. templom,

Bp. lipótvárosi zsidótemplom,

" erzsébetvárosi kat. templom,

/.

Szalai Imre:Pecz Samu
Magyar Épitőmüvészet 1962 /5. 63 .l.

Pecz Samu

MDK

A budai ev.ref.templom kiviteli terve, repr.

Műcsarnok 1896. ezredéves kiáll.

MDK

Pecz Samu

Országos Levéltár

Bierbauer V.dr.: A háboru előtti Budapest épitészete. Évk. KMT. 1929. **171.l.**

Pecz Samu, építész-tanár

M.D.K.

1922. szeptember havában meghalt. „A József-körúton épitett két homlokzata a renaissance-vilésről tanúsrodik... de főleg a gótikus izű nyerstégla épitést kulturálta. Budapesten 3 jelentős műve van: a Körponti Vásárcsarnok, a Kohány-utcai his unitárius-templom és a Szilágyi Dezső téri református templom.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1922. XLIII. évf.

szept. 6. sz. 1-2. old.

Petr Samu, építész, tanár M.D.K.

módosított teroci alapján az ajánlattevő francia mérnökök újabb tervet nyújtottak be, amely arvaban még ig is 1.778.362 frt. 32 krajcár költséget jelentett volna, a Petz-féle 1.705.000 frt-os költséggel szemben, dacára annak, hogy a Petz-féle terv 400 négszögöllel nagyobb beépített területet jelent. Ezért tehát a franciákkal való tárgalást a tanács megszakította

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV. évf.

febr. 20. sz. 2. old.

Petz Samu, építész, tanár M.D.K.

elhészitette a központi vásárcsarnoknak az előirányzott hölség értelmében módositott terveit, melyek szerint Escande és Gourrmez francia mérnökök ujabb kiviteli ajánlatot fognak hészitení

Vállalkozók Lapja, Bp. 1894. XV. évf.

jan 16. sz. 2. old. [A febr. 6.

1. old. szerint a francíák számítása alapján a csarnok építése 3.416.413 frankba kerülne

M.D.K.

Pecz Samu, építész, tanár

tervei szerint épülő új beregszászi főgimnáziumra kiírtak a versenytárgyalást.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1900. XXII. évf.
aug. 29. sz. 5. old.

M.D.K.

Pecz Samu, építész-tanár

1500 koronás első dijat nyert a fiumei Temperészeti Akadémia pályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1901. XXII évf.
nov. 27. sz. 7 old.

M.D.K.

Pecz Samu, építész-tanár

pályanyertes terve alapján rövidesen megkezdik a finnei Tengerészeti Akadémia építését.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1902. XXIII. évf.

márc. 5. sz. 7. old.

Pecz Samu, építész-tanár M.D.K.

nyert megbízást az ung-vári főreáliskola terveinek elkészítésére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1902. XXIII. évf.

febr. 19. sm. 6 old.

M.D.K.

Pecz Samu, épitész - tanár

terveri a nagyváradi ág. ev. egyház uj templomát.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1902. XXIII. évf.

febr. 12. sz. 10 old.

MDK

Pecz Samu

Magyar V.: XII. Nemzetközi épitész kongresszusról.
Épitő Ipar-Épitő Müvészet 1931. jan. 15. 13.1.

Pecz Samu

épitész

hagyatéki kiáll-

Mücsarnok

Az Ujság

1925. máj. 16.

(c.a.: A Mücsarnok

tavaszi kiállitása.)

Veſtalin. Gemäl

Nach einer Photographie v

Pecz Samu

Alkotmány u. 12. n.
a magyar unitárius
egyház bésára és
semploma (1890)

Thirring Bpest
76. l

Pecz Samu

épitész

a Városligeti fasor-
19-23. n. ág. ev. fő-
gimnázium és tem-
plom utobbi Eét hajós
gótizlesü épület, 1905

Thirring Bpest

88-C.

Pecz Samu

műegyetemi

könyvtár

épület

l.

Magyar Könyv-

szemle

1924. 34. l.

Pecz Samu

1902-ben a pozsonyi ker. postaigazgatósági és 1. sz. városi postahivatal épületének második tervpálya-zatán II. díj.

Bierbposta
66. l.

vegges

g 70.

Hostmann /

Christian

Zur Geschichte und Kritik
des nordischen Systems
der drei Culturperioden.

(Separatabdruck aus dem Archiv
für Anthropologie, Bd. VIII. Heft. 1)

< Pecz Samu >

cikke

< > A protestáns templomok építéséről, kapcsolatban a debreceni kálvinista új templom ismertetésével. MMÉE közl. 1888. 193–205, 241–251. l.

alaprajzokkal

Fenti terverte a templomok-

kebb kereskedelem és a bizánci művészet is kevéssel ezelőtt érte el fejlődésének második csúcspontját. Ezen az úton azonban csak importált műtárgyak hatására gondolhatunk, ami különösen Konstantinápolynak 1204. évi, a «latin keresztesek» által történt kifosztásakor lehetett élénk.

A bizánci művészet és az irodalom hatása elsősorban a korszellemre hatott alakító erővel. Jellemző ezen a téren, hogy a X. század egyházi írói, különösen a cluny-i mozgalomhoz tartozó apátok, mily elítélően nyilatkoznak az antik írókról. Alig egy század multán ugyanez a műfaj szinte telítődik antik írók idézeteivel, ami kétségtelenül a korszellem megváltozására mutat. De a krónikák is felfedezik az antik emlékeket. A bizonytalan nemzeti mult nagy, legendás eseményeit szívesen kapcsolják római romokhoz, sőt e romok új mondák, legendák kútfejévé is válnak. Elegendő itt idézni Sicambriának meséjét a frankok vándorlásának legendáját, mely szerint a Trójából menekülő le-

Pecz Samu

épitéz

Körp. vásárcsarnok

cvod

z

Gárdonyi Albert dr.

Ötven esztendő Bpest
székesfőváros történe-
téből. Bp. 1925.
58. l – 77. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pecz Samu

Thieme Becker

XXVI. 338. l.

Lyka

EGYZÉKE.

Pecz Samu

wód

Lechner 1940

202. l

Pecz Samu

1854 - 1922

cród

Divald 1927

151. l -

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

FODOR FERENC
könyv és papírkereskedése
könyvnyomda, könyvkötészet
VESZPRÉM

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Pecz Samu

l.

Evang. templ.

204. 205. l.

Falicz ky Mihály

~~Weiss Ferenc~~

Gröber Lőrinc (vagy Gröber)

Petz Samu

épilet

Irod

Zoltai Lajos dr. A debreceni
városháza négyszázéves tört.
Debrecen, 1931. 19. l.

6267
T. 6431. –

tüntető e térkép alján CONSTAN-
ren számos hajóval. Oldalt jobb-
ata fölül

mit der umliegenden Gegend, und des
legt von Tob. Conr. Lotter in Augsburg.
ANTINOPLE, des Places voisines, et du
. Conr. Lotter, Geogr. à Augsbourg.

o. 1 Constantinopel és A. Der Serail ;
hleusse nahe an Constantinopel bey
jup. és Q. ~~[illegible]~~ Die Inseln.

. 49.2: 55.2 cm.

95

Petr Sanun

Úvod

Uj Idők 1899. V.

557. l.

Petr Sauer

l.

Liber Bpest vobrai

126. l.

BUDAPEST
235 JUN. -7 11
62

Petr Samu

épitéz

cród

Pruzsinszky Pál: A

budapesti Kálvin-téri

templom. Bpest, 1921.

56. és köv. ll.

nersdorf), ev. templom.
m

?)
ny. (?)
g), ev. templom.

Pecz Samu építész

az Országos Levéltár és a

Központi Vásárcsarnok építésze

46 éve halt meg.

Népszava 1968 szeptember 1

10. old.

Pecz Samu építész

47 éve halt meg

Nemzeti 1969 augusztus 31
10. old

2) Pecz Samu
építése

Műegyetem könyvtáréplete

Rados: Magyar építészettört. 308.
Műszaki kiadó 1971.

1) Pecz Samu
építén

/1854–1922/

Művei: Központi vásárcsarnok /1896/
Szilágyi Dezső téri ref. templ.
Debreceni ref. templ.,
Unitáriusok kolozsvár utcai szék-
háza és templome

Rados: Magyar építésze Hört. 308.
Műszaki Kiadó 1971.

Petz Samu

mjerte a Központi Vásárcsarnok tervpályazatát

Császár László: Az iparosodás értékes emlékei.

Budapest, 1970. 8. sz. 40 l.

Pecz Samu

Magyar Vilmos A
hala kútja. Pecz Samu
emlékének.
Építő Ipar – Építő Müvé-
szet. 1929. 27–28. sz.

42

azilikából, XI. és XII. század
l. szám)

Pécz Samu

vod
z

Vigh Albert: Emlékbeszéd. Pécz Samu emlékkiállításának felavatásán tartotta —. Építő Ipar — Építő Művészet. 1929. 106, 107. l.

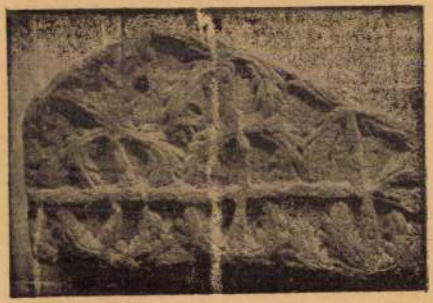

46

48

azilikából, XI. és XII. század
., 65. és 7/a sz)

Pecz Samu

wod
2

Epitő Ipar – Epitő
Müvészet. 1929. 100 l.
(Rerrich Béla Pecz
Samu kutja.)

1929 jul. 29 én
adták át a forásomak

Petz Samu építész

MŰVÉSZET
II.évf. 1903.
65.
"Kitüntetések"

Petz Samu

MDK

Tengerészeti akadémia
Dévaványai ref.templom
Jégcsarnok

építészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Műcsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu MDK

Pesti zsinagóga, tervpályázat
Pesti zsinagóga I-IV. tervpályázat
Királyi palota

építészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Műcsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu

MDK

Bp.New York palota. Pályaterv
Herkulesfürdő, Fürdőépület
Bp.Székesfőv. Közp. Vásárcsrnok

épitészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Műcsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu MDK

Magy.kir.József müegyetem, Könyvtár épület
Rákóczi uti evangélikus egyház, bérház és templom

építészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Műcsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

MDK.

Petz Samu épitész

A pozsonyi m. kir. posta- és távirdaigazgatóság épülettervének pályázatán az looo koronás II. dijat nyerte,

Müvészet 19o3. 65.l.

MDK

Petz Samu

A Szépmüvészeti Muzeum épületének pályaterve, repr.

A Szépmüvészeti Muzeum pályázata. Vasárnapi Ujság 1899. 13. sz. 199,200.l.

Pecz Samu

Az épületet Pecz Samu műegyetemi tanár terverte és 1898-ban adták át rendeltetésének. A létesítés idején építészeinket az a világszerte elurálkodott korszellem hatotta át, amely szerint minden feladatukat a rendeltetés legmagasztosabb eszményének kifejezőjeként szándékozták megoldani.

Hoch István: A Tolbuhin körúti vásárcsarnok.

Budapest, VII. évf. 7. sz. 1969. júl., 40. l.

Pecz Samu

... ezen épület mellett Pecz Samu
műegetemi tanár egéb alkotásai:
a Batthyány téri református temp-
lom és a Műszaki Egetem Könyvtára.
Ezek az épületek mind erényeikkel,
mind hibáikkal elütnek többi
épületeinktől, valószínűleg ezért tör-
ténik róluk kevés említés az épité-
szettörténeti irodalomban, vagy neve-
zetesebb-épületeink ismertetőiben.
Hoch István: A Tolbuhin körúti vásár-
csarnok.
Budapest, VII. évf. 7. sz. 1969. júl. 40. l.

MDK

Petz Samu

Dimitrov tér 7. Központi Vásárcsarnok.

épült 1889-96.

Zakariás G. Sándor: Budapest. [illegible]. 1961.

170.1.

MDK

Petz Samu építész

a debreceni egyházközs. bérházának tervei

Magyar Épitőművészet 1910, 8.sz. 32.l.

MDK

Petz Samu

A Magyar Epitőművészek Szövetsége 1909-évi közgyülésén a bizottságok ügyvezető mesterének választották.

Epitő Ipar 1909.maj.30. 22.sz. 202.l.

MDK

Petz Samu müépitész

Pályanyertes müépitészek. Mücsarnok, 1898. 21.sz.

203 l.

M.D.K.

Petz Samu műegyetemi tanár

A Szépművészeti Múzeum pályatervének első dija.
Cikk: Térey Gábor dr. " A Szépművészeti Múzeum pályatervei"

Műcsarnok, Budapest, 1899. ápr.2. 159.lap.

MDK

Petz Samu müépitész

Bp.-en született 1854-ben.Tanulmányait a budapesti müegyetemen kezdte, és Stuttgartban fejezte be, ahonnan még két évre a bécsi képzőművészeti akadémiára ment.
1887-ben ny.r.tanára lett a müegyetemnek.
Tervei után készült épületek:
debreczeni czegléd-utcai templom,
a bp.-i unit.templ.és bérház,

Vasárnapi Ujság 1896.43.évf.14.sz. 219.l.

Mák

Pétz Samu egyetemi tanár

is Kézitett tervet a v. ferences templom átalakításához, (1890.)

Magyar Műemlékek: Keszthely Műemlékei
1962, 91. l.

MDK

Petz Sámuel

Irod.:

Lauser, Dr Wilhelm: Die Kunst in Oesterreich-Ungarn II.Jahrg. Wien i n. 14.1.

MDK

Petz Samu épitész

Rákóczi siremlék biráló biz. Vállalk. Közl. 1909. okt. 13. 5.l.

Petz Samu

MDK

Királyi palota Pályaterv I-II.
Vázlatok
Haller utcai bérház

építészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Műcsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu MDK

Budai református templom. Szószék
Vázlatok
Erzsébetvárosi katholikus templom

építészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Műcs mnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu MDK

Pozsonyi Posta és Távirda
Budapesti Vásárcsarnok
Magyar királyi Orsz. Levéltár I-V.

épitészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Mücsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu MDK

Budai református templom I-II.
Fasori ágostai evang.templom
Budai református templom

épitészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Mücsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu MDK

Erzsébetvárosi katholikus templom I-II
Budapesti erzsébetvárosi templom I-II

épitészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Mücsarnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu

MDK

Budai református templom Urasztala és szószék
Budapesti ágostai evangl.templom Keresztelő-
medence, mellvéd

építészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Mücs rnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu MDK

Budapesti unitárius templom
Vázlatok
Dévaványai református templom

épitészeti tervrajzok, látképek, fényképek
Mücs rnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu MDK

Sárosfürdő, pályaterv
Vázlatok I-II.
Budapesti ágostai evangélikus templom és főgimnázium

Mücs rnok 1925. Tavaszi kiállitás

Petz Samu MDK

Vázlatok
Sárosfürdő, pályaterv
Rákóczi uti evangélikus egyház

Műcs rnok 1925. Tavaszi kiállítás

Petz Samu MDK

Királyi palota pályaterv.
Szépmüvészeti Muzeum I-V. pályaterv

Mücs rnok 1925. Tavaszi kiállitás

Pecz Samu, építész-tanár M.D.K.

tervét a kultuszminisztérium (palota) pályázatán maró kritikával ismerteti a cikkíró Ezrey, mondván, hogy „a tanár úr ugyanezek megbuktatná azt a hallgatóját, aki ilyen kaliberű szigorlati tervet készítene." [Egyik harmadik díjat nyerte el]

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.

jun. 21. sz. 4. old. és 8. old.

MDK

Pecz Samu

Fábnagymagyép. 34.l.

M.D.K.

Pecz Samu, építés

tervei alapján készül a fasori ág. ev. gimnáziumhoz tartozó templom csillár berendezése.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.

febr. 15. sz. 10. old.

M.D.K.

Pecz Samu, építész-tanár

tervei szerint épült fel a fasori ev. iskola, melyre annak idején „pályázaton kívül" adta be a tervét.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.
Okt. 11. sz. 3-4 old.

Pecz Samu, építész-tanár M.D.K.

tervét versenyen kívül
küldte be a fasori evang. gim-
názium pályázatára. Cikk-
író ezt tartja legjobbnak.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1903. XXIV. évf.
ápr. 29. sz. 4. old.

Pecz Samu, építész-tanár M.D.K.

tervei szerint épül az ungvári reáliskola 153.106 K. előirányzati összeggel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1903. XXIV. évf.

jul. 15. sz. 5. old.

M.D.K.

Pecz Samu, épitész-tanár

a város megbizásából elkészitette a debreczeni vásárcsarnok terveit, de a 2 millión felüli költségelőirányzatot a város közönsége sokallni fogja

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

épr. 5. sz. 3. old.

Pecz Samu, építész M.D.K.

felszólítást kapott az Osztrák-Magyar Bankról, Bécsben az Alserstrassen felépítendő székházának szűkebb körű tervpályá zatára.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

márc. 15. sz. 13. old.

Pecz Samu, építész-tanár M.D.K.

tervei szerint épül fel a debreceni ev. ref. főgimnázium.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1905. XXVI. évf.

jul. 19. szl 5. old.

MDK

Pecz Samu építész

Beöthy Zs: Az ujabb m.müépitész et. Budapesti Szle
1919. febr. 123 l.

MDK

Kinevezések. Epitő Ipar-Epitő Művészet 1918. szept.21. 252 l.

MDK

Pecz Samu építész

Beöthy Zs: Az ujabb m.müépitész et. Budapesti Szle
1919. febr. 125 l.

MDK

Kinevezések. Épitő Ipar-Épitő Művészet 1910. szept. 21. 252 l.

MDK

Pecz Sa mu, müegy.tanár,müpp.

a Magy. Ép.Művészek Szövetsége 19o7 jun.6.-án tartott egyetemes ülésen a föv. művészi kiépitését célzó tervvel foglalkozott.

A főváros művészi kiépitése. -Vállalkozók Közlönye. Bp.19o7.VI.12. 8.old.

MDK

Pecz Samu

Alapitók... ÉIÉM 1925.

MDK

Pecz Samu

P.S. emlékezetének megünneplése. Rerrich Bélától

Épitő Ipar Épitő Müvészet 1925. 61. l.

MDK

Pecz Samu 1854-1922. épitész

359-415.sz. épitészeti tervrajzok, látképek és fényképek

Tsv. kiáll. Műcs. 1925. máj. 26-28. l.

MDK

Pecz Samu építész

Orsz.Közép.Tanács... Vállalk. Közl. 1906.
jul. 18. ✗ 8.1.

M.D.K.

Pecz Samu, építész tanár

tervei szerint épült fel a budapesti központi vásarcsarnok.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1898. 32. köt. 221-231. old. 7 rövid ábrával és IV-VIII. táblamellékletekkel

MDK

Pecz Samu építész

Kinevezések. Vállalk. Közl. 1906. jul. 18.

5 l.

Pecz Samu, építész M.D.K.

Tervének ismertetése a New York életbiztosító-társaság budapesti palotájára kiírt pályázaton. [Az első díjat és a kivitelt Hauszmann Alajos nyerte el.]

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1893. 27. köt. 97-99. old. 4 szöv. ábra + III. tábla

M.D.K.

Pecz Samu, építész tanár

tervei szerint épült fel a József műegyetem új otthonának építése során, a könyvtár és a gépészeti arakok épületei. A központi épületet Hauszmann Alajos, a telek északi sarkában álló régebbi épületet (kémiai intézet) Czigler György tervezte.

Hauszmann A.: A József műegyetem új otthona.
A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1909. 43. köt. 267. old. szöv. 278-279. old. kép

MDK

Pecz Samu, ép.

A kultuszminisztrium uj palotájának tervpályázatán a két harmadik dij egyikét ő nyerte.

Kitüntetések.-Művészet.1905. 4.sz. 2 71.l.

MDK

Pecz Samu

Kinevezések. Épitő Ipar-Épitő Művészet, 1918. szept. 21. 252 l.

MDK

Petz Samu é.

Tav. kiáll. Műcs. 1925. máj. 37. l.

-1-

Pecz Samu, építész, tanár M.D.K.

halála alkalmából szerző kimeritően méltatja az elhunyt érdemeit, hangsulyozván, hogy számtalan egyéb, és főleg bérházépületei mellett ő elsősorban nagyszabásu középületek hivatott terveője volt, melyen belül a nyerstégla architekturát modern feladatokra alkalmazta s ezzel egy egyéni zamatu „Backstein-gótikát" honositott meg nálunk.

Magyar Vilmos: Pecz Samu emlékezete.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1929. 63. köt. 269-270. old.

-2-

Pecz Samu, építész, tanár M.D.K.

... legfontosabb munkái (Alkotmány-u. 2., Kálvária-tér 8. és sor más bérhára mellett): a Szilágyi Derső-téri református templom, az Unitárius-templom, a fasori evangélikus templom, a Központi Vásárcsarnok, a Műegyetemi Könyvtárépület és az Országos levéltár.

Magyar Vilmos: Pecz Samu emlékezete

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1929. 63. köt. 269-270. old.

Pecz Samu, építész

M.D.K.

nevét a XIX. sz. utolsó évtizedeiben fellendülő hatalmas építőmunka legtehetségesebb fiataljai között emliti:

Lechner Jenő dr.: Kauser József emlékezete

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1921. 55. kót. 123. old.

M.D.A.

Pecz Samu, épitéz

Nevét a XIX. sz. utolsó évtizedeiben fellendülő hatalmas épitő munka legtehetségesebb fiataljai körött emliti:

Lechner Jenő dr.: Kanser József emlékezete

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp.
1921. 55. köt. 123. old.

-1-, M.D.K.

Pecz Samu, építész, tanár (1854-1922)

halála alkalmából nerző méltatja és felsorolja munkásságát: a bpesti unitárius egház temploma és bérháza, a debreceni Kossuth Lajos utcai ref. templom, a bpesti Szilágyi Dezső-téri ref. templom és vásárcsarnok, a Kálvária [ma Kulich Gyula-] téri Pecz Armin-féle ház, a Múzeum-körúti Műegyetem népszerű Gólyavára.

./.

Rerrich Béla: Pecz Samu

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1922. 56. köt. 303.

M.D.K.

-1-

Pecz Samu, epités, tanár (1857-1922)

halála alkalmából mezőt méltatja és jelszerelje munkásságát: a bpesti unitarius egyház templomra és berbára, a debreceni Kossuth Kajos utcai ref. templom, a bpesti Szilágyi Dezső-téri ref. templom és Vásárcsarnok, a Vilmária [ma Kulich Gyula-] téri Pecz Armin-féle bár, a Mezeum-könyvtár tüzeplem nepszerű jelyarára.

./.

Kerrick Béla: Pecz Samu

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egyesz Közlönye, Sz.

1922. 56. köt. 303.

M.D.K.

Pecz Samu, építész, tanár

... a beregszászi főgimnázium (1900), az ungvári reáliskola (1902), a finnei magas tengerészeti akadémia, a bpesti ág. ev. egház városligeti főgimnáziuma és temploma, a József műegyetem könyvtár épülete, a műszaki mechanika, technológia, géplaboratórium és központi gépház épületei, az Orsz. Levéltár, ./.

Rerrich Béla: Pecz Samu

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1922. 56. kót. 303. old.

M.D.K.

Pecz Samu, építész, tanár

... az Üllői-ut - Haller-utca sarki nagy sikes fővárosi bérház és számos kisebb építkezés.

Rerrich Béla: Pecz Samu

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1922. 56. kót. 303. old.

Pecz Samu

MDK

Jubiláris épitészeti kiállitás a Mücsarnokban. Épitőmesterek Lapja. A Munkaadó. 1934. dec. 13.

M.D.K.

Pecz Samu, építész

Műegyetemi könyvtári olvasóterméner egy fény képét körli:

Dr. Fónyad Ernő: Egyetemi város a Duna partján.

BUDAPEST, Bp. 1967. V.évf. 6. sz. 22. old.

Pecz Samu

Építési tervekkel nezepel a
Kép. mův. Társulat tavasz. tárlatán
a hűcsarnokban
„Budai ref. templom (emlitve)
„Örnögös levéltár —" —

Magyarság 1925 v. 16

MDK

Pecz Samu, építész

A Műegyetem legrégibb épületeinek egyik tervezője.

Dannas László: Mesre tart a diákváros? 3

ESTI HIRLAP Bp. 1966 szept. 13.

MDK

Pecz Samu

három évre az országos képzőművészeti tanács tagjává nevezték ki

A magyar orsz. képzőm. tanács. Építő Ipar 1908. jul. 12. 285.l.

Petz Samu

a Szilagyi Dezső-téri
budai ref. templom. 1894-
1896-ig épült fenti tervei
Hrúz

Patay Pál dr.: A 100 éves
Kálvin-téri templom.
1830–1930. Bp. 1930-

Zj. l.

Gyapjú, 330×355 cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.
Radisics Ipolyi, 194. szám. — Gerevich PA, 258. l. — Őszi kiállítás, 1930., Ipolyi. 54. szám. — Dutka 59. l. — Lepold—Lippay 56. l.

DÁVID-SOROZAT 3. (210. kép)
Dávid és Betsabe eljegyzése. Német (emdeni?) műhely a XVI. század második feléből. Bordürrel.
Gyapjú, 330×510 cm.
Az Ipolyi-gyüjteményből.

Budapest székesfőváros vásárcsarnokai

8°, K, 45 L, Budapest, 1897.

Petz Samu

P. G. – A Szépművészeti Múzeum pályázata. Vas. Tip. 1899. (Keppel).

199 l.
200 l.

A cikk Schickedanz bornagyában.

Petr Sauer

Násd

s

Bmk 136

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enged

.....

a műhelyfőnök
a

8. sorsz. Műhelyi minta

Petr Šaum

Univerzit. 1903. 65, 357

– 1904. 406

– 1905. 212

l. nég Pecr S.

Porcellis Jan: A háborgó te-
ger (424 (646), 270 (9[illegible]).

Petz Samu †

Minsarnok
1925. tav. Gratt 359-415
életrajz

Zollfeld h. n. III. 45.

Petr Saum

epilep

Bpmisz 123. l.

Petr Samu

Az unitárizmok egyháza és bérháza az Alkotmány és Kohány utca sarkán.

Bpmúsz. 197 l.

Petr Samu

építész

iroda

Magyar Pályázatok

1905–6 1. 7. 16–18.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

helyettesének
a.

Endrényi Imre, Szeged.

Petr Samu

epitbi

irál

a

Műcsarnok, 1899. 154. l

.....nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

élyezem:

.....

vagy helyettesének
áírása.

. — Endrényi Imre, Szeged.

Petr Šum

[illegible]

a Hejnův. Muza

[illegible] páfavatá chůdy.

[illegible]

P. G. 200 l. [illegible]

Petr Sami

[illegible]

[illegible]

2

A budapesti unitarius hitközség temploma és bárháza. Vas. Ugy 1890.

699. l. Eppel
– 700.

Petr Sam

opiten

rovid életrajza

arckeppel

nerő nelkül.

Ornág Vilány 1899

614. l.

Petr Sauer

vrad

J E Eppelt

Petr Sauer

IROD. laid

Vas. Zp 1896.
7871.

Petr Janu

IROD.

Budapest fő és szék-
város központi vasár-
csarnoka. Magyar
Genius, 1893 I 83.
Képekkel

Petr Sanm

ind

Magyar Pályiatok

1903. 5 sz. 23-25 l

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 ..... év

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztar

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Petr Sam

Eletrap, arcrkép.

IROD.

Vgs. Up 1896,
218-219 l

Petr Sauer

Grad ciestlog lärd

Vaslyp 905. 679

Egypt

Petr Sauer

epitex

wod

Z

Vaclyp 1894. 649 l

Petr Jaum

öpttén

laisd

Vas. Ny 1888.

408–409

Lep. Eippel

Petr Jaum

optten

[illegible] Vasbys 1889.
404 l

Petz Samu

rod

Építő Ipar

1889. 9 szám. (A budapesti unitárius egyházközség temploma és lelkháza)

Jenti Lenke

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Petz Sam

wod

Épitő Ipar

1891. 29 l.

_____ *műhely.*

őnökség!

_____ hó____n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ számu _____

i.

vi _____ hó_____

_____

sajátkezű aláirás és munkásszám.

Petr Samm

archeje Balló
Edétől repr.

Vas. Ujs. 1913. 934. e.

BUDAPEST
9 APR 1922

Petr Samu

Paál Jób: Az Országos Levéltár. Vas. Ujs 1913. 973. l

Képekkel

Petr Samu

Lampérth Géza dr

A magyar kir. Orszá-
gos Levéltár új
palotája. Vas.
Ujs. 1918. 246–247.
1. képpel.

Lovas csata:

Az összecsapott
ben van, melyből
leginkább ki, kik
ellenfelet. Mindke
mindig élénken
lobogóját és a do
elesett harczosok és
badult paripa a
ben balra erődöz
szemlélhetjük az ü

Olajfestés, va
Vétetett Dessew
Ára 5 ft.

1891: VIII. 25-én
1891: IX. 7-én

(Petz Samu)

cikke

(-) Hozzászólás a műegyetemi oktatás ügyéhez.

A MMÉE Heti Ertesztője – 1910. 140. l.

750 szám.

19

Műemlékek Orsz

Tárgy:

A beadvá

Novemberi számadások felterjesztése

Melléklete

Egyúttal e

Előirat szá

Utóirat sz

Másolat:

Petz Samu

epitéz

vrd

Térey Gábor dr. A szép-
művészeti Muzeum pálya-
terve. Múcsarnok, 1899
158–161. l.

Lásd

Pecz

alatt

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enged

.....

a műhelyfőnök
a

8. sorsz. Műhelyi minta

Pecz

P. 4. *Samu.* építész. l. *Pecz S.*

Kossuth Lajos 1888-ban:

Mellig, ötnyolczad
bajusza s körszakála ősz, s
nyakkendője fehér pettyes, t
elejű. O

Olajfestés,
Az 184

MDK

Pecz Samu, építész

A Lágymányoson felépült új Műegyetem Külön könyvtár épületének tervezője.

Dr. Móra László: A régi és az új műszaki egyetemi könyvtárépületek 400-403.

A KÖNYVTÁROS, Bp. 1964. július

XIV/-

Pecz Samu, építész

MDK

A Műegyetemi könyvtár
épületét tervezte.

dr. Móra László: 120 éves a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára 459–462.

KÖNYVTÁROS, Bp. 1968. augusztus

XVIII

Pecz Samu

vrod

Neij Béla:

Neuvreti építőművé-
szet és stilus.
Bp. 1917. 13. l.

Pecz Samu

ivod

Magyar Vilmos:
A hála kútja. Pecz Samu emlékének.
Építő Ipar — Építő Művészet - 1929. 27-28. sz.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Müemlékek Országos Bizottsága

úrnak

BUDAPEST

VI. Állatkerti ut 1.

Petz Samm

a vizivarosi ref.
templom
fervezője

Farpesti ref
300 és kv. ll.

altdeutscher Tracht. — 1835: I. 18. *M. J. Mirevelt:* Bildniss eines Mannes. — 1844: I. 2. *M. J. Mirevelt:* Männliches Bildniss. — 1865, 1866, 1867, 1869: VII. 1. *M. Mirevelt:* Férfi-arczkép.

b) Az Orsz. Képtárban. 1871: VII. 1. *M. Mirevelt:* Férfi-arczkép. — 1873: VII. 1. *M. E. Mirevelt:* Männliches Bildniss. — 1876, 1878, 1879: XV. 628. *M. J. Mirevelt:* Férfi-arczkép. — 1881: 242. *M. Mierevelt műterme:* Férfi-arczkép. — 1888: XXI. 743. *C. de Vos:* Egy férfi képe. — 1896, 1897: XXI. 743. *C. de Vos:* Férfi képe. — 1897: XXI. 743. *C. de Vos:* Portrait eines Mannes. — 1898: XXI. 743. *C. de Vos:* Portrait d'homme. — 1901, 1904: XXI. 743. *C. de Vos:* Férfi képe.

Pecz Samu

irod
z Dunst Ferenc dr

Emlékkönyv a restaurált keszthelyi r. k. templom felszentelése alkalmából. 1896.

szept. 8. Keszthely 1896.
8–9. l

Fenti tervet készitett, de költséges volta miatt az eredeti terv nem kerülhetett kivitelre, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

< Pecz Samu >

könyve

< > A protestáns templomok építéséről, kapcsolatban a debreczeni kálvinista új templom részletes ismertetésével.

Külön lenyomat
a MMÉE köri. XXII.
kötetéből Bpp. 1888.
Négy táblával

fa.

T. 4167.

ros felé hajóhid vezet, mely-
ötött ki, jobbra pedig vitorlás
n két vadkacsa uszik. A hegyes
lirata a lebegő mondatszalagon:

A. Cittadina , o Castello és
chut.

7 cm.

ata, Modena 1865.

-93-43.

Pecz Samu

Erod

Megfagrott Muzsikus

1909 36-l. Lörchöppel

< Pecz Samu >

kompei

< > Görög kösserkezetek ismertetése.

< > Ókeresztény templom-épitészet.

T V Á N Y

zerbillió pengőről, mely összeget
július hó elsőhetének második fél-
zottsága pénztárából felvettem.

gő szorozva 1.200 B P.-vel/

elnök

(Pecz Samu)

könyve

(7 A protestáns templomok építéséről.

Pecz Samu

wód
z

Petermagyarnów

Verecke V. 114. l.

Petr Sanm

wód
z

Kel 1885

IV. k. 4. f. 776 l.

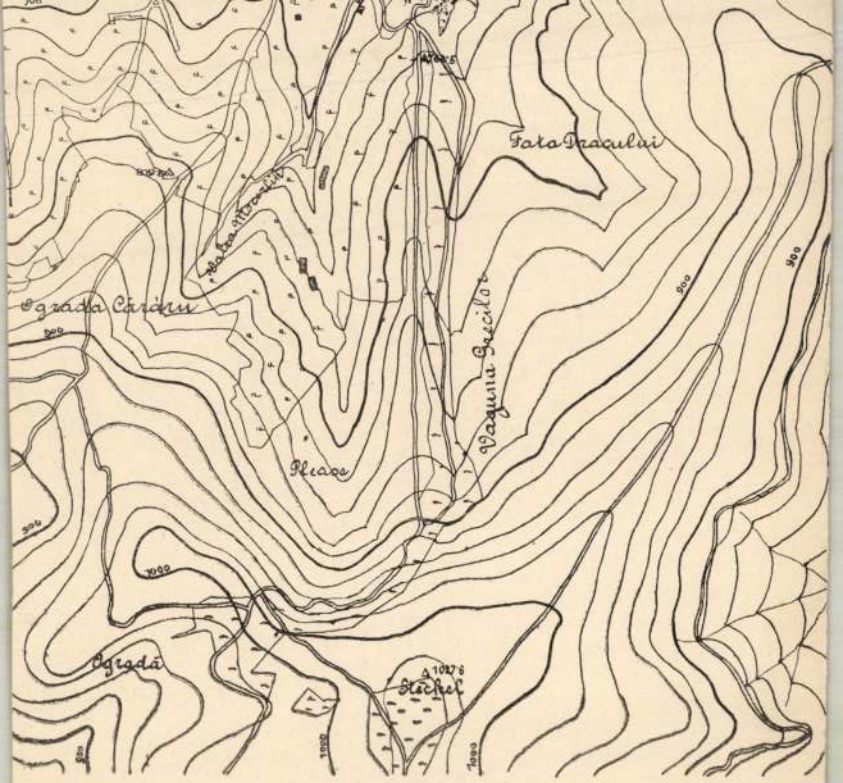

Brassó szab. kir. város vízvez

Petr Samu

karikaturaja

repr.

Megfagott Muzsikus

1921-30 l.

Pecz Samu

erod
i

Hauszmann Alajos:

A magyar királyi
József műegyetem
új épületei. Bp.
1909. 8. l. 17. l. 20. l.

a könyvtár is a
gépészeti szakok épü-
leteit tervezte

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Petz Samu

Cred

A m. kir. József-
műegyetem könyvtá-
rának címjegyzéke.
Harmadik kiadás.
I. k. Bp. 1910.
IX – XVI. l. képekkel

TÁNY

lió pengőről, mely összeget elnöki
lius hó első félhetére a Műemlé-
l felvettem.

elnök

Pecz Samu

1854 –

l.

Zelovich József

354, 355. l.

lásd itt a névmu-
tatót!

Petz Samu

építési

l.

Papp Nagyvárad

82. l.

Nyílhegy vasból, római VI. 138.

Pecz Samu

Az Országos Levéltár
új épülete.
Századok 1911. 556.

Pecz Samu

Szögyi Elemér: Emlék Budavárából Bpest, é. n. 85. l.

Lázár László:

Mellig, kissé jobbra
szakált hord, arcza lebere
móra kötött nyakkendőj
mentéjének gallérja s szeg
sorban:

SZA

GRÓFF LÁ

Erdélyi Fő

és Ország

a jobb karnál: „Barabás
s legalól középütt: „gedr. be

Könyomat, a
Kőszavajzolta:

Lt

csere.

Pecz Samu

1903-ban versenyen kívül vett részt a budapesti fasori lutheránus és gimnáziumi templom tervpályázatán a kivitelre ő nyert megbízást. A templomot 1905 okt. 8-án szentelték fel.

Győry Aranka dr.: Evangelikus templomművészet Budapesten, Bpest, 1935, 52. l. 53. l. 55. l. — 61. l.

Pecz Samu

wód
z

Lechniépu. 515. l.

Michelangelo is,s itt kezdte tanu
szép napon Lorenzo il Magnifico m
faragta egy öreg faun fejét.Ez le
megdicsérte,de hozzáfüzte,hogy il
fogsorral ábrázolni.Michelangelo
a többit kiütötte.Ezzel Lorenzo i
ve,s engedelmessége miatt még job
Nazional-ban /Bargello,Michelange
faunt abrázoló maschera,de ez nem
később tulajdonitották neki,lehet
tötték Michelangelo személyével k
azonban,hogy a fiatal Michelangel
Magnifico figyelmét,ki hamar magá
Ebben a fiatal zsenge korában kés
reliefet/Firenze/,mely mutatja,ho
mint inkább annak mesteré,Donate
ebben az időben készült a Kentaur
je /Firenze,i Buonarroti/,mel
a fiatal korából figyelmet érdeme
korának minden fiatal müvésze a S
járt,hogy Masaccio Brancacci kápo
ilyen napon összeveszett Torrigia
te,hogy eltört orrcsontja,s egész
az esetet maga Torrigiani irja le
neki el kellett menekülnie,hogy e
ját.Életének következő szakaszára
a lánglelkü barátnak a hatása,aki
varta a lelkeket.A firenzei udvar
va Savonarola kikelt a világi niu
kal korholta a fényüzést,a pompát
lást.Óriási hatása volt ennek a s
nő,csunyaarcu barátnak,ki fel tud
körébe vonta a humanista tudósoka
elégették müveiket,patricius hölg

Pecz Samu

cród

Bierbauer Virgil dr.

A háborn előtti

Budapest építészete.

Erk KMT. 1929.

171. l.

PRINTED IN ROTOGRAVURE BY THE A
TIEFDRUCK DER ATHENAEU

COPYRIGHT BY THE HUNGARIAN FIN

Peer Sanm

vrád

MMÉE Kösl.

1914. 194. l.

Pecz Samu

wód

Goll Elemér dr.

A Pozsonyi M. Kir.

Tudományegyetem

elhelyezése

MMÉE Közl.

1916. 294 l.

Budapest. Kilóggi Dersi Sári Pecz-Samu emlék-kút.

8 órai Ujság.
1929. VI. 28., 7.
(: Kir. :)

Pecz Samu festő

Magyar Művészet 1925. 2. sz. 56. o.
Kiállitások.

Némethy László.

Tér és Forma V. é. f. 1932. 281-285 l. 11 ab.

A debreceni uj Köztemető és épitményei.

(aláírás nélkül.)

Peez Jaum épitéri

Prot. rele

1925, 438-82

Pecz Samu

+ Bpest 1922 szept. 1.

Revai XX. 746. l.

ORSZ. M. KIR. IPARMÜVÉSZETI ISKOLA IGAZGATÓSÁGA
BUDAPEST, IX., KINIZSI UTCA 31. SZ.

szám.

Nagyságos

Dr. S z e n t i v á n y i G y u l a

főtitkár urnak,

B u d a p e s t .

Hivatalból.

Közszolgálati ügyben.

Szépmüvészeti Muzeum.

Pecz Samu

erő

=

Szilágyi Sándor

Nagy-Budapest.

Budapest 1927. 36. l.

T. 4649.

csikós tartja féken, a kiknek a
at. [redacted] A háttérben ménes lát-

einem wilden Gesütte in Ungarn.

a rl. 19.3 : 28.9 cm.

4-455.

Pecz Samu, epitész, szül

1854, III. 1. Budapesten, megh. 1922

IX. 1. u. o. Budapesten, Stuttgart-

ban és Berlinben tanult, azután

Schulek és Hauszmann műtermei-

ben dolgozott. 1885-től tanára volt

a bpesti műegyetemnek. Művei,

(megfelelő tőrbenyire csúcsívés stílus-

ban épitett): a bpesti unitarius,

a Szilágyi Dezső téri református, a

fasori evang. gimnázium és

templom, a központi vásárcsar-

nok, a József műegyetem könyv-

tár épülete, az Országos Levéltár

palotája stb.

Művészeti lexikon 618. l.

(16)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Pecz Samu

wod

Vas. Ujs. 1909. 991. l.

(Az uj nincsz ellem.)

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

31 nap **MÁJUS** 20. hét

12 Vasárnap	Pünkösd v. *Pünkösd vas.*
13 Hétfő	Pünkösd h. *Pünkösd h.*
14 Kedd	Bonifác *Bonifác*
15 Szerda	Salle sz. J. *Zsófia*
16 Csütörtök	Nep. János *Mózes*
17 Péntek	Paskál hv. *Paskál*
18 Szombat	Venanc *Erik*

Pecz Samu

irod

Vas. Ujs. 1897. 369. l.
(A vásárcsarnokból,
képekkel.)

Pecz Samu

Pecz Samu. Jeltelen cikk. Vállalkozók Közlönye, máj. 25.

Művészet 1910. 271. l.

Győr 1934 április 14.

Géza úrnak

Lányipuszta

ott 10 láda tojást btó 864 kg a mai nap
n átvettük.
6.-P.-t a Győri Takarékpénztár Rt, Győr

te után engem értesíteni szíveskedjek.

Teljes tisztelettel
Káldor Imre

Pecz Samu

Pecz Samu, építész, műkertész fia, szül. 1854-ben Budapesten, 1876 okt.-ben iratkozott be és 1878 júl.-ig az építészeti szakosztályon Th. Hansen tanítványa volt. 1878-ban 200 frt. ösztöndíjat kapott.

Fleischer Bées 74. C

Bassen Bartelmees: A delfti te
plom belseje 35 (599), 1106 (37).

Peez Samu

Művészet 1905. 271, 422
– 1910. 271

Magyar Művészet
1925. II 56.
1926. 584

...agyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztan

Kelt ....., 191..... év

.....

tanu.

.....

tanu.

Pecz Samu

írád

Építő Spar 1893. 17. l. (21 l.)

(A Budapesten építendő Központi vásárcsarnok terve)

...agyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... é-

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ...

nevü munkástársamat szóbelileg megbizta

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Pecz Samu

wód

Épitő Ipar

1893. B. l. (Buda-
pest vásárcsarno-
kai)

_____ *műhely.*

főnökség!

_____ hó____n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ szamu _____

n.

vi _____ hó_____

_____

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Pecz Sam

inéd

Épits par 1892 -

158 ll A budai ev.

ref templom)

I. Dij.

...agyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ...

nevü munkástársamat szóbelileg megbizta

Kelt ....., 191..... (

.....

tanu.

.....

tanu.

Pecz Sam

ind

Épitő Spar

1891. 115 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztan

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Peer Samm

cred

Épitö Spar

1892. 13. l. (A budapest – grichet városi templom)

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

y helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Peer Saum

wód

Nchv 27 l

..... *mühely.*

önökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... szamu .....

i ..... hó .....

.....

sajátkezű aláirás és munkásszám.

Peer Samm

erod

Épitö Ipar 1891. 60. l.
(A budapest erzsébet-
városi templom pilgatér-
vei)

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláírás és munkásszám.

Pecz Samu

Szód

—

Sándy Emila. A budai farekastéri ev. ref-templom. Epitő Ipar 1895. 26 szám. 27 szám 28 szám.

Jenti Terve

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedély

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírás

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Peer Samu

Gród

Az Építési Ipar

1885. 26 sz. (A déva-
ványai ref. templom)

Peez S (?)

Vörösmarty Mihály tus-
rajz.

Ernst

Építés.

Esterha
java

Pecz Samu

u. 1706.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbizta

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Pecz Sam

Inod

M. Építőművészet

1907. 9. 27. (Vélemények a műszaki kamaráról)

magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 ....

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ..... , 191 ....

.....

tanu.

.....

tanu.

Pecz Samu

Gród

Magyar Építőművészet

1911. 10-11 sz. 14-17. l

(Budapest, IX. Gróf Hallerutcai tisztviselő ház.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedélye

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírása.

Pecz Samu

wód

Magyar Pályázatok

1903. 1 sz. 9-11. l.
31. l.

magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... é

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ...

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Peer Sann

laid

Karadok

1911. čís. 556 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedély

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírás

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Pecz Sam

épiték

irod

Magyar Pályázatok

1905-6. 7 sz. 14-16

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... é

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Pecz Samu

Wód

Mts S IX k. 1898

293

Pecz Sam

epitet

wd

New

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

az osztályfőnök aláírása.

Engedély

a műhelyfőnök vagy
aláírás

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Pecz Samu

Wód

Az Építési Ipar

1884. 75. l. (A dé-
vavajai templomter-
vek bíráló bizottságá-
nak jelentése.)

I. díj.

Pécz Samu

Kösp. vásárcsarnok

Bpmúsz 289–294. l.

Pecz Samu

építész

irod. esetl. lásd

Pecz Samu. Budapest székes fővárosának Központi vásárcsarnoka. Magyar Mérnök és építészegylet közlönye. XXXII. k. 1898. 221–231. 2 szövegábrával és a IV–VIII. táblamellékletet.

IV. Amurath.

Egész alak, állva, ki
~~ja~~ ~~s~~ baljával kardjána
kingró részszel, kettős lóf
körszakála göndör. Boká
palástja rövid újú s kebl
A kocikás padozatú teres
~~s~~ jobbrá a szabadba nyer
emelkednek. Az égbolt fe
olvasható:

„AM

Rézmetszet, méretei a

911

Happel: Thesaurus
Beschreibung der Tur

Pecz Samu

Pecz Samu emlékezete. Irta: Nagy Károly műegyetemi ny. r. tanár. Különlenyomat az 1930. évi május hó 18-án tartott emlékünnepély beszédeiből.

Rendkívül vonzó, meleg, tartalmas, szép megemlékezés Nagy Károly professzor beszéde néhai jó professzorunk, Pecz Samu felett, mely egyuttal nagyszerű kulturtörténeti dokumentum is. Elolvasása nemcsak a kegyelet miatt, de egy nagy alkotó zseni pályájának megismerése miatt is páratlanul élvezetes.

Építőipar — Építőművészet

1931. 110.f

Pecz Sam

epitem

wod

Hu 265. l. 267 l.

Pecz Samu

építész.

Irod.

Pecz Samu. A protestáns templomok építéséről, kapcsolatban a debreczeni Kálvinista uj templom részletes ismertetésével. (VIII–XI. tábla) M. Mérnök és Építész Egylet Közlönye. XXII. 1888 193–205, 241–257.

Ő épitette a debreczeni uj kálvinista templomot?

Pecz Samu

[illegible]

Vas. hjs. 1909.

990. l. (Az

nj mincgyetem,

képekkel és

arcképjel)

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enged

.....

a műhelyfőnök
a

8. sorsz. Műhelyi minta.

Pecz Samu

épitész

1885. Budapest.

1. A dévaványai ref. templom oldalkomlokzata.

2. h. amak alapraja

3. " " fókomlokzata.

4. " " hosszmetszete.

Budapesti orsz. ált. kiáll. és képzőművészeti csoport képes tárgyjutatója.

Bpest. 1885.

Önéletr. adatok.

Petz Samu

ired

Épitő Ipar

1897. 272. l. 277 l.

(A kir. Ivisek

műegyetem nagyterem

épülete; szöveg ab-

vakkal)

fenti sorok

vezet épülhy

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

m.

évi ..... hó .....

.....

saját kezü aláirás és munkásszám.

Pecz Sam

Magyar királyi államvasutak.

Szód

Épitő Ipar

1909. 493. l.

(Az új műegye-
tem konzistáréguli-
tete)

Hepetrel

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Pecz Sam

cod

Magyar Ulmus

Az uf. nüegetem.

Épitő Ipar 1909.

465-1.

(Kapcsolt)

Vesszben fenti

Arch

..... *mühely.*

...főnökség!

...v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

...m

...évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Pecz Samu, Pest.

1885. orsz. ált. kiáll.: A dévaványai ref. templom oldalhomlokzata, alaprajza, főhomlokzata és hosszmetszete.

Pecz Samu

1854 – 1922

szód

Levéltári Közlemények

1923. 221 – 223. l.

Művei: a debreceni egyik reformatus, a budaimpesti unitárius, a budai (Szilágyi Dezső téri) reformatus, a városligeti fasorban lévő evangelikus templom, az orsz. levéltár, a közp. vasárcsarnok, a finnei m. kir. tengerészeti akadémiát, a bereg szászi állami gimnazimot az ungvári áll. alreáliskolat a József műegyetem budai új épületcsoportjának több épületét.

Sisak, bronzból IV. 114.

Pecz Samu

Úrod

Pecz Samu. A budapesti evangelikus ny. fögymnasium és templom. Epitő Ipar. 1906. 217. l. 225. l. 233. l.
(abrakkal)

fenti szerei alapján
epitettz

1903 – 1905.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhelyf

Miután keresményemnek 191..... év...

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztam.

Kelt ....., 191..... évi

.....

tanu.

.....

tanu.

Pecz Samu

Miscsonde
1908. ephármin. Etat.
90, 91 l.

Schwärtz Janos

Mellig, hétnyolczad balr
szemöldöke barna, szeme szürke
lója febér, mellénye kissé kivág
vannak. A vászon hátán: „
Olajfestés vászonra, mé
Festette: Hickel Wisef
Schwärtz Ferdinánd v
Al. Kept. 177.

Pecz Samu

Műcsarnok
1896. mill. kiáll.

Keresztgyűjtemény a tímegi múzeumban

VI. 150.

Pecz Samu

U. 4305.

Altgeburg h.n. VII.238.

Pecz Samu

epeka † 1922

l. ev. -

A Mübarát 1922. 183. l.

ébr. -

Madonna.

6
49 Francisco de Zurbaran.

Pecz Samu

1879/80 I. esti tanfolyam (Petz-nek írva) stud. Budapesten 1854 márc. 1. Evang. Epitész, mint rajzoló Schuler Friggesnél van alkalmazva –

Lichoczky Tivadar VI. 193

– – fele nyitemány VI. 193

Petz Samu

† 1922 szept. 1.

wód
z

Döry Ferenc: Az
uj Országos Levéltár
megépítése. Századok
1924. 403-417. l.

Lesenczetomaji vizigóth sír leletei

VI. 132.

Petz Samm

l. okr.

U. 1903

Gallia Aquitania V. 262

Pecz Samu

ired

Pecz Samu. A New York
életbiztosító társaság buda-
pesti palotájának pága-
terve. M. Mérnök és Ép. Egyl.
közlöje XXVII. 1893. 97–
99. l. és egy tábla.

Pecz Sam

ésod

M. Měnitš é Epit. epl. Kozl.
XXXIV. 1900. 583. l.

-i m. kir. posta- és távirda-pénztár

Nyugta

azaz: ..... Korona

mely összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190..... évi .....

lakbérnegyedre eső részletet, a .....-i m. kir. post

..... pénztárból minden hiány nélkül felvettem.

Kelt .....-n, 190..... évi .....

Pecz Samu

MAGYAR MÜVESZET

1925. II. 56
1932. 130

a ..... szakosztály

Pecz Samu †

Prod

Magyar Mérnök- és Építész-
Egylet Közlönye 1922. 293. l.

Pecz Samu építész

† 1922 szept. 1. Budapest

Szül. 1854.

Irod

Rerrich Béla, Pecz Samu.

Magyar Mérnök- és Építész

Egylet Közlönye 1922. 703. l.

arcképpel.

Nekrolog. Ha kell, fel-

használandó.

Pecz Sámuel

építész.

Szül. Budapest 1854.
Oklevelet nyert 1882.

Műegyetem V. l.

10793.

k gallérral, vértje felett vállon át-
es keretbe helyezett tojásdad me-

ET EXCELLEN-
ominus

LENSTEINIVS
SAGANI CAESAREAE
Praefectus etc.

n.
is, Coloniae Lib. V.

Pecz Samu

Lód

Ezrey: Pecz Samu +
Vállalkozók Lapja.
1922. 36. 7.

TFŐ

TANKÖNYVEI

DD

A LEGELŐNYÖSEBBEN,

RDA

LEGHAMARABB

ÖRTÖK

BESZEREZHETŐK

TEK

Budapest, Kossuth L.-u. 18,

A KÖNYVESBOLTJÁBAN

Pecz Samu

Szód

Fabián Gáspár dr.

Nagy magyar építészek kitüntetései. MMÉE Közl. 1936. 142. l. 143. l.

Ad. 3/1938.

K i m u t a t

A Müemlékek Országos Bizottsága
tai részére s azok családtagjai
tására jogositó arcképes igazolv
tését, illetőleg kiállitását kér

/ Vallás és Közoktatásügyi m. ki
ti cél

Sor-szám	N é v	R a n g	leró állí ille vény si i téke ar.
1.	1.	2.	
1.	Dr. Genthon István	előadó	2
2.	Dr. Szentiványi Gyula	titkár	2

Pecz Samu

vod

Sós, Aladár

Die ungarische Baukunst am Ende des 19. Jahrhunderts. A Müggyűtő 1930.

8-9.A.241.l

Pecz Samu

épitész, vül 1854. Bjest

úvod

Krück II. 361. l.

Csengődi népkvt. III. 240

ügyvéd
Békésvármegye tb. főügyésze
Nemzeti Hitelintézet Rt. orosházi
fiókjának ügyésze
Honvédségi védő
Orosháza

Tek.

Europa Film-,Könyv és Lapterjesztő Rt. cégnek

B U D A P E S T

V.Visegrádi-ut 36.

Péczely Antal

ród festő

életrajz

Művész Kurír

1936. 2. n.

Pécely Antal

Szegedi Uj Nemzedék,

Pécely Antal képkiállitása

Ha elemezzük, mik a benső rugói annak, hogy Péczely Antalnak, az alföldi származásu kitünő ffestőművésznek képei oly erővel ragadják meg a nézőt, ugy két tényezőben látjuk az indokokat. Először a képek tárgyában, mely nem az ugynevezett hypermodern aktkultusznak hódol, hanem egyszerü indulatokat és csendes érzelmeket ábrázol, az áhitatot, a merengést, a vizsgálódást. Másodszor az alföldi tarka szivárványtól ellesett szinek lendületes alkalmazásában és ha van bujaság a képekben, ez szineinek hatalmas fénysugarakban való tobzódása.

Minden képben előcsillámlik egy alapszin, melyhez minden alkalmazkodik. Lehet ez az alapvető szin szürke (»Kopott régiségek«) vagy kékes (»Naplemente«), az egész képet sejtelemszerüvé magasztalja fel.

Igen sok egyházi vonatkozásu ké-

nést keltenek.

— Mikor jött haza?

— Juniusban. De nemsokára ismét megyek.

— Jobban érzi magát külföldön?

— Nem. De ott van munka. A külföldi gyárakkal állandó összeköttetésben vagyok. Belőlük élek. Ezért kell kimennem.

— És itthon?

— Állandó kiállítója vagyok a Műcsarnoknak és a Szalonnak. Dehát a kerámiát itthon még nem értékelik eléggé, külföldön teszik, van rá vevő.

— Tervei?

— Dolgozni, dolgozni! — mondja fiatalos lendülettel. — A munka az egyetlen, amiért érdemes lelkesedni.

Elhisszük neki. Fiatalság és energia árad belőle. Dolgozni akar. És érvényesülni fog, mert nemcsak a tehetsége, hanem az akarata és lelkesedése is egyengetik az útját.

⁂

Amerikai-úti műtermében találjuk Törzsök Károly szobrászt. Egyike a legtehetségesebb művészeinknek, a jövő nagy ígérete. Oroszlánkörmeit azonban már megmutatta néhányszor. Fiatal, szinte törékeny ember. De figurái erős és életteljesek. Három évet végezte az akadémiát Kisfaludy Strobl mesteri keze alatt. A Műcsarnok és Szalon állandó kiállítója.

— Hol járt külföldön?

— Franciaországban, Olaszországban és Monacoban voltam tanulmányúton.

Remek portraitista. Műterme teli van jobbnál-jobb kész és most készülő portréval.

— Min dolgozik?

különön szoba berendezésével tudott csak megoldani. Ez pedig a kombinált nappali szoba, amely egyesíti magában az ebédlő-, a dohányzó-, az úri- és a fogadószobák teljes kényelmét.

Külön rá kell mutatnunk arra, hogy a mai modern bútortervezők nagy sulyt helyeznek a kényelmes ülőbútorokra, amikre a mai világ agyonhajszolt emberének tényleg igen nagy szüksége van.

Ennek a stilusnak, melyet ez a kombinált szoba kifejezésre juttat, egyúttal az a lényege, hogy a lehető legnagyobb kényelmet biztosítsa és amellett a jól megvilágított és kisebb grupéba elhelyezett bútordarabok kellemes és művészi összhatást nyújtsanak.

Kultúrembernek igen lényeges követelménye és óhaja, hogy a gasztronómiai élvezetnek megfelelő környezetben hódolhasson. Már a legrégibb korban is az étkezésre szolgáló helyek voltak azok, ahol a legnagyobb kényelmet és fényűzést fejtették ki. Ez a hely ugyanis mindig a ház reprezentatív helyisége volt.

Igen szerencsés elgondolása a *Bútorcsarnok Szövetkezetnek* az, hogy az ebédlőberendezésnél mellőzi a mai könnyű, modern stilust és ehelyett a klasszikus olasz renaissance, XVII. század bolognai nemes stilusa szerint, de amellett a mai modern követelmények szemmeltartása mellett építette meg az ebédlőjét, amely nagyszerűen érzékelhető a fotografiánkon bemutatott nagy tálalón is.

Hangsulyozni kívánjuk, hogy bár ez az ebédlő a régi bolognai stilusban készült, mindamellett mégis modern és egyéni felfogásban a mai kor teljes igényét és komfortját szolgálja.

Egyébként a *Magyar Bútorcsarnok Szövetkezet,* (gr. Tisza István u. 18.) mely a Műbútorasztalos Ipartestület ellenőrzése alatt áll, kimeríthetetlen tárháza a stílszerű, modern, értékes műbútoroknak, miért is legközelebbi számunkban is be fogunk mutatni egy-két berendezést olvasóinknak. *(P. I.)*

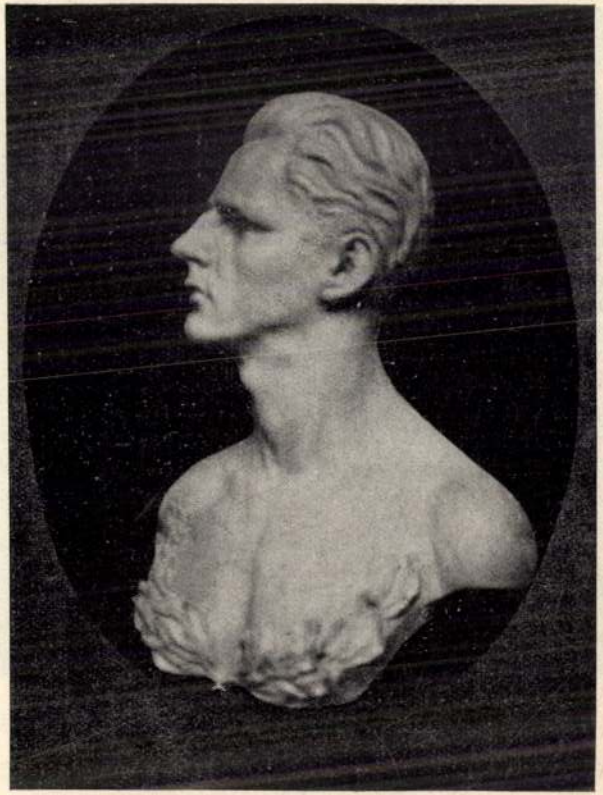

Törzsök Károly. „Achilles"

Tehetséges. Csak néhány éve végezte az akadémiát, ahol Strobl volt a mestere.

Külföldön jár állandóan, mindenütt sikere van. Bécs... Berlin... Párizs... Mellszobrokat és plaketteket készítek. — Előkelő személyeket sorol fel, akiknek portréi nála készülnek. — A „Honsz" részére most készítem a hősök plakettjét.

— Külföld?

— Meghívtak Amerikába. Rövidesen hajóra szállok és megyek az újvilág új lehetőségei felé.

— Hosszabb időre?

— Igen.

Elbúcsúzunk a fiatal szobrászművésztől, aki nemsokára itthagy bennünket. Mert tehetséges.

Pár szó a modern lakberendezésről

A mai kor lakásberendezése arra irányul, hogy a berendezési tárgyak necsak a szükséges célt szolgálják, hanem emellett, bizonyos ízléssel, művészi felfogást juttassanak érvényre.

A ma mindinkább előtérbe lépő stílus azt a célt szolgálja, hogy a régi nemes formák alapján a terület minél gazdaságosabb kihasználása mellett és a mai kor szükségletének megfelelően, művészi kiképzésű és teljesen praktikus bútortárgyakat alkossanak.

Az átlag kultúrember ma — sajnos — nem rendelkezik azokkal az anyagi eszközökkel, amelyekkel régente a *hasonló* műveltségű emberek rendelkeztek és amellett a mai kor megnövekedett kultúrigénye lényegesen nagyobb, mint volt a multban. A bútortervező művésznek tehát számolnia kell azzal, hogy a legkevesebb költséggel, sokoldalú használhatósággal biró és mégis művészi bútordarabokat alkosson.

A közölt két fotografián a *Magyar Bútorcsarnok Szövetkezet*, mint az *IOKSz* tagja, *Pereszteghy* bútortervező iparművész elgondolása szerint, igen művészieson és praktikusan oldja meg azt,

Virágok. Brukk Hermina olajfestménye.
Nemzeti Szalon.

Madonna a gyermekkel. Varga Ferenc alkotása.
Műcsarnok Őszi Tárlat.

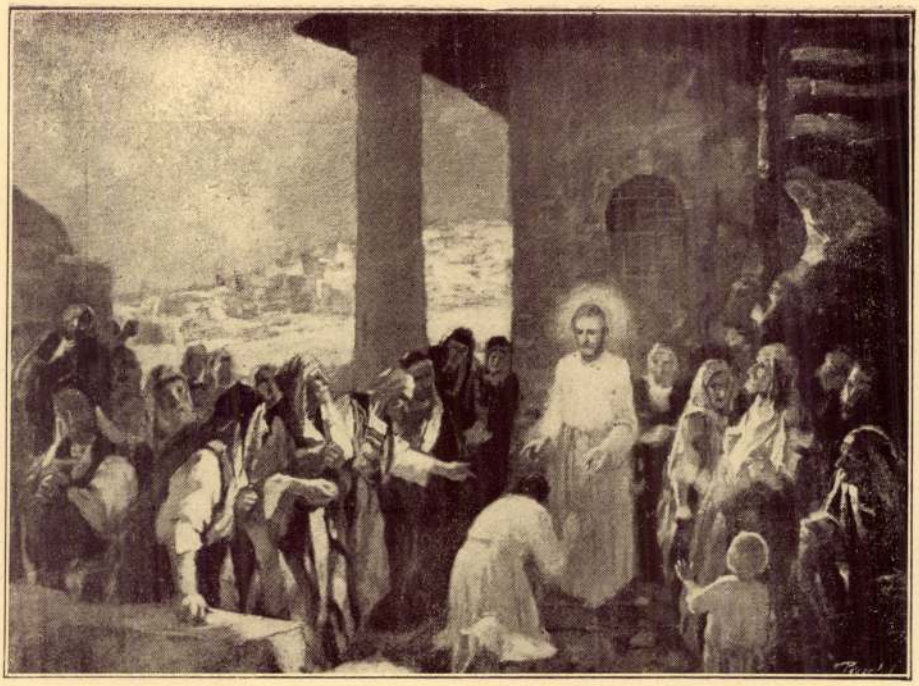

Az vessen elsőnek követ... Péczely Antal olajfestménye.

Magas politika. Péczely Antal olajfestménye.

Dor a művészetben.
(Bpest, 1941.)

Péczely Antal

Művész-Élet
1932/33. dec.–jan.

Péczely Antal: „Politika"

MÜVÉS

MÜVÉSZETI . TÁRS

ÁRA
70
FILLÉR

Péczely Antal: Kukoricafosztás.

— de hiszen... sikerült valami nekem, amiért sokat és igazán imádkoztam?

No, no, ne vigyük túlzásba a dolgokat! Inkább csukjuk be szépen az ablakot, mielőtt mindenre rá még egy alapos náthát is kapunk a javából.

És most valahonnan vékony, nagyon vidám és nagyon szemtelen ugatás hallatszik... lehetetlen becsukni az ablakot. Lám, lám, milyen kíváncsi vagyok, még jobban kihajolok és látok.

A keskeny kis mellékutcán hirtelen felkapott nagykabátban egy nő szalad sietve. Abból a fajtából, akinek elege van új télikabátra, de cselédre már nem és maga szalad reggel a fűszereshez, mielőtt hivatalba menne. Maga szalad...

Illetve hogy szaladna, de a lábai között ott gömbölyödik, ide-oda gurul valami kicsi, sötét gomolyag, két villogó, nagyon eleven szemmel és fényes, fehér, apró fogacskákkal.

(Nagyon, nagyon tetszett neki, ahogy

Péczely Antal

Éjféli mise. Péczely Antal olajfestménye.

Ősz a művészetben. (Budapest, 1940) 25. l.

asztalnál és lángoló pillantásokat vet rám, csak te tetszel nekem, te drága, te nagyeszű, te zseniális fiú, te!"

És egyszer, amikor már nem bírta szenvedélyeit fékezni, *rámöntötte az ásványvizet!*

Ez pillanatnyi enyhülés volt, nyugtalan energiáinak pillanatnyi lehülése, de éreztem, nem habozhatom tovább és elhatároztam magamban: másnap reggel, lesz, ami lesz, megkérem a kezét.

... Aznap a véletlen elibémsodorta Ethelt, amiért annyit sóvárogtam: este is.

Egyedül.

És amellett oly pillanatban, aminőnél alkalmasabbat megálmodni sem lehet. Még csak tíz óra volt, de a Dogepalota kőcsipkéi között már ott ragyogott a hold ezüst fénye, a Piazzán finom és halk térzene szólt, a nagy kanálisról szerenáta-foszlányokat sodort erre a langyos augusztusi szél: megrázóan szép, a Beadeckerben két csillaggal jelzett este volt, amelyen öntudatosan hosszú, egyenletes angol járással, erősen kutatva utánam jött Ethel.

A boldog rémülettől megmerevedett a lábam. A parton álltam, a Riva Schiavonin, szemben a szárnyas orosz-

PÉCZELY *Antal*, festő és grafikus, * Budapest 1891 jún. 9. A bpesti képzőművészeti főiskolán tanult, azután mint rajztanár működött. 1924 óta fest intenzíven, s a grafikával és illusztrálással is foglalkozik. A Műcsarnok és a Nemzeti Szalón kiállítója s egyik alapítója a gyulai művésztelepnek.

E. G. II. 279 C

mos szőke haja vállaira
e pánt szorítja, ingvállát
oglár tartja össze, kék
gas ruhája pedig piros.
vannak; a középtérben
nyos erődöket bolthajtásos
míg jobbról, a szikla tete-
ttérben hegyes vidék terül

, méretei 81·5 : 54·7 (88·2 :
n B : XV–937. és a régiben
ecsértéke 16000 K.

li mester.

elejéről.

ussal.

jobbrafordultan ábrázolt
al mellett ül és baljával a
ek Jézust fogja, a ki vörös
et mindkét kezével tart.
lt, derékon megkötött kék
míg a göndör hajú szőke
ól szelt hegyes vidék bal-
nmal, melyhez léczkerítés

keretben, fa, méretei 52·8 :
n B : XV–939. és a régiben
— Becsértéke 12000 K.

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 ÁPR 12
KÖZGAZDÁSZ

Péczeli Margit

1021

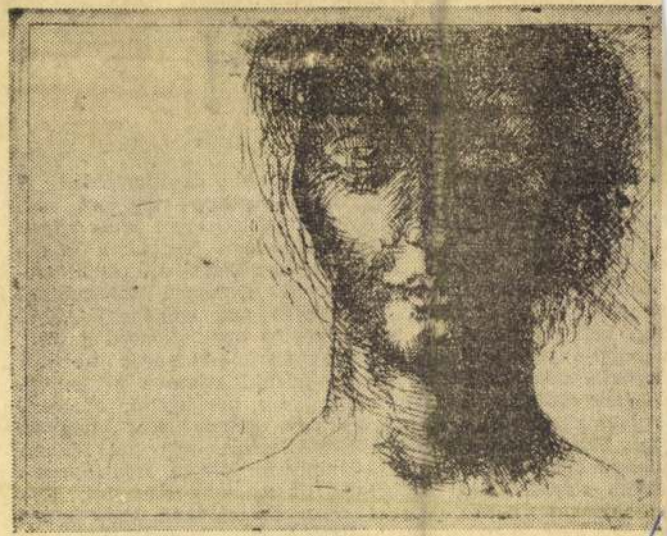

Női fej (Péczeli Margit grafikája)

SAJTÓHIGYELŐ

yas sz

rűségétől, a kényelmes, modern környezettől is, (mint pl. könyvtár, klubok, házi stúdió, közvetlen vagy közvetett szemléltetés). Sajnos ezek többnyire hiányoznak kollégiumainkból. Azonban azt meg kell jegyeznünk, hogy *a tárgyi-anyagi feltételek nem meghatározók, csupán befolyásoló tényezők.* Szerepükkel a továbbiakban nem foglalkozunk, hisz a most kezdődő rekonstrukció, az épülő új kollégium remélhetőleg komoly változásokat hoz ezen a téren.

A megoldás elsősorban az embereken múlik. A kollégiumban lakó hallgatók nagy többsége vidékről [illegible] *kényszerű összetartozás. S hogy mennyire így van ez, bizonyítja, hogy a lakók egyre gyakrabban sürgetik a közös megmozdulásokat, mert szívesen jönnének társaságba.* Magányosok lennének? Azért ennyire nem szomorú a kép, csupán 20—21 éves korban mindenki szívesen ül le vitatkozni, beszélgetni, söröznl. Hogy amikor már nagyon nyomasztó a négy fal, legyen kihez fordulnom. *Meg tudnám a tíz ujjamon számolni, akihez odamehetnék, hogy gyere csináljunk együtt valamit. Miért? Mert nem ismerem. Köszönünk, ha közvetlen szükséges, „vakkantunk"* [illegible]

MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

CSEPELI POSZTÓ
Budapest

Péczeli Margit

1971 OKT 13
1021

Péczeli Margit grafikája

lni, és mindezzel köz
úságunk formálását.

A KISZ-esek megh
egyúttal megválaszt
zetőség soraiban mint ahogy az már a gyár jellegéből fa-
d, elsősorban olyan fiatal munkások és munkásnők kerül-
k majd, akiknek a vezetésben való részvételét a munka
edményessége feltételének is tekintjük. Olyan vezetőség
egválasztására kell törekednie KISZ-küldötteinknek, amely
ztosítéka a vezetés stabilitásának. Vagyis, a megbízatás
t évét a megválasztott fiatal következetes, kitartó munká-
l a mi gyárunkban, a mi KISZ-szervezetünkben tölti, és a
lyamatos munkát, amit az ifjúsági mozgalom elvár tőle,
m szakítja meg más vállalathoz való áthelyezéssel,
lépésével.

A KISZ-küldöttértekezlet alkalmával gyári KISZ-
ltalságunk tanúbizonyságát adhatja majd, hogy fegyelme-
tt magatartásával, politikai érettségével olyan szervezetben
möríti a gyári KISZ-eseket, amely segíti a vállalat főbb
lkitűzéseit a termelésben megvalósítani és amely cselekvő-
pességénél fogva méltónak bizonyul a felnőtt nem-
dékhez.

---

g a munka is jobban ment

— Minden igyekezettel azon
gyunk, hogy a kelet-afrikai
porttervünket teljesítsük az
következő napokban. A szö-
de, a kivarró és a kikészítő
nkájára ezért számítottunk
kommunista vasárnapon is,
ely az export teljesítése
szempontjából is lényeges — tájékoztatott a vállalat érdekeit tekintve a kommunista vasárnap fontosságáról *Nagy elvtársnő.*

— Ma még a munka is jobban megy, hogy vasárnap van.

(Folytatás a 3. oldalon)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Péczeli Margit
1967 AUG 25
GANZ-MÁVAG

és maris egy kissrúc ...
dult:

— *Na, gyere, öcsi, rakodni...*

jék az autókat, legalább lépés-
ben hadd menjenek.

1021

Péczeli Margit grafikája

...ett kerüljön.

...t E-részleg dolgozói a csuklós vil-...moson...

A JOBB PROGRAMOZÁS,

s a rugalmas termelésirányítás meghozta a várt eredményt. A gyáregység havonta a negyedévi terv 30—35 százalékát teljesítette, ami mondhatni hullámzásmentes, mintaszerű ütemességet jelent.

A vízgépgyár közben olyan feladatokat oldott meg, mint a Schroemann szivattyúk elkészítése, szovjet rendelésre, különféle szivattyúk legyártása kubai rendelésre, s a szivattyú pótalkatrészterv túlteljesítése. Mindezek velejárójaként az első negyedévben a

GANZ-MÁVAG
1967 JAN 15
1021

Péczeli Margit grafikái

Vitafórum a reformhatározat gyá

Szovjet üzemi tapasztalatok:

A termékek átadási re

Romanov, a Szovjetunió minőségfelügyeleti hatóságának egyik kiemelkedő szakértője az erfurti (NDK) konferencián előadást tartott a minőségellenőrzés megszervezéséről. Az alábbiakban közöljük az előadás rövidített szövegét, amely bizonyára — a gazdasági mechanizmus reformja kapcsán — nálunk is nagy érdeklődést kelt majd. A teljes anyag az *Országos Műszaki Könyvtár Dokumentációs Központ* gondozásában megjelenő *Műszaki Ellenőrzés* című külföldi tájékoztatóban kerül a nyilvánosság elé. Az értékes írást a Műszaki Ellenőrzés szakszerkesztője, *Makay György*, vállalatunk ismert mérnöke bocsátotta rendelkezésünkre.

A kiváló minőségű gyártmányok előállítása a szocialista közösségben elsődleges feltétele a termelőerők mind gyorsabb fejlesztésének, valamint a munka- és anyagráfordítás csökkentésének, továbbá az üzemeltetési és javítási költségek mindenre való csökkentésének.

A *termék minősége* széles körű fogalom, ami nem kizárólag az üzemeltetés műszaki jellemzőit és a termék előállításának minőségét jelenti, hanem egyidejűleg a termék megbízhatóságát, tartósságát, technológiai, esztétikai, művészi (formatervezés) szerkesztését, valamint a gépek szerkesztésénél figyelembe veszik a csereszabatosság lehetőségeinek fokozását. Az elkövetkező 1 évben az exporttermékek gyártásánál lényeges mennyiségi növelés van előirányozva. A mennyiségi növelés mellett mint *elsődleges feladat, az exporttermékek minőségének lényeges javítása.*

A műszaki, szervezési és nevelő intézkedéseket, amelyek nélkülözhetetlenek a legmagasabb fokú műszaki színvonal és kiváló gyártmányok előállításának eléréséhez — ebben az irányban folyik ma a munka —, a következő négy fő csoportba lehet sorolni:

»»» 1 ««««

Először: az előállítandó termékek tervezése megfelelő műszaki színvonalának felülvizsgálata, hogy a gyártásra újonnan és régebben bevezetett termékek *minősége, megbízhatósága és tartóssága megelőzze vagy legalább egyforma szinten legyen a világ termelésében elért legjobb eredményekkel.*

Másodszor: a termék gyártásának ideje alatti, megszakítás nélküli tevékenység, mint a minőségfejlesztés, ilyen van a helyes műszaki dokumentációnak, amelynek, mint egy üzemi törvénynek, a termelési folyamat szabályzati gyűjteményének kell lennie, és e törvénynek a termelési folyamatot alá kell rendelni.

»»» 2 ««««

Másik, ami ilyen ösztönző hatást gyakorol a technológiai fegyelem betartására, a termékek, illetve munkadarabok selejtmentes gyártására, ezek egyszerű bemutatásából való átadása a MEO-nak. E rendszer egy komplex, szorosan egymással összefüggő és egymástól függő szervezeti, mérnök-technikai és nevelő intézkedésekből tevődik össze. Ideológiai alapját a dolgozókban levő öntudatnak köszönheti, akik a munkához való hozzáállásukkal és felelősségérzetükkel ügyelnek a munka jó minőségben való elvégzésére.

A rendszer szervezési alapja a minőség *effektív és operatív ellenőrzése* a termeléstől egészen a vezetőségig — a munkát elvégző dolgozótól a vezetőig — és egyben a terméket előállító dolgozó szigorú felelőssége a selejtes termék készítéséért.

E rendszer műszaki, technikai alapja a haladó technológia, a fejlett technika, amely biztosítja a termékek selejtmentes előállítását a munkapadokon, minden egyes résznél és minden egyes technológiai folyamatban.

Milyenek e rendszer szervezési alapszabályai?

A selejtmentes termékek előállításának szervezésében legnagyobb fontossággal bír elsősorban a terméket előállító dolgozó felelőssége a minőségért, a mester, valamint a vezetők és üzemrészlegvezetők felelőssége.

A dolgozóknak, mestereknek (művezetők, szerk. megjegyzése), és üzemvezetőknek *szigorúan* tilos selejtes alkatrészeket, gépegységeket, kész-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Péczeli Margit
GANZ-MÁVAG

1967 SZEP 1

1021

HEGESZTŐK

(Péczeli Margit grafikája)

Az egyén és a közösség

„A legtöbb baj az emberekkel van. Nevelni kell őket, mondják mostanában. De kérdezem én, lehet-e felnőtt embereket nevelni? Arról nem is szólva, hogy én nem vagyok pedagógus... És ahány ember, annyiféle. Egyszer arról is írhatna — és ezt mint magánember mondom —, hogy mi a fontosabb: az egyén vagy a közösség?"

Most írok. Módosítással kezdem. Módosítással azért, mert *nem állunk az előtt az alternatíva előtt, hogy vagy az egyén, vagy a közösség.* A kollektivizmus ugyanis mint a közös társadalmi élet és [illegible] ez elválaszthatatlanul összefügg az emberi kapcsolatokkal is. Sokféle tényező belejátszik ebbe, köztük az emberek képessége, szemléletmódja, vagy a munkához való viszonya. Vannak dolgok, amelyek *két emberre különbözőképpen* és vannak olyan mozzanatok, amelyek *egy egész kollektívára is azonos módon hatnak.* A múltkor az egyik műhelyben mondta valaki, hogy munkahelyén egyebet sem hallani, csak azt, hogy ki mit csinál rosszul és ki milyen hibát követ el. A jó eredményekről nem esik szó sohasem

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

CSEPELI POSZTÓ
Budapest

Péczeli Margit

1021

Péczeli Margit: Leányfej

Demény Ottó:

Csukd be a szemed

Ez a tél se legyen gorombább.
A töppedt hófoltok között
tócsák villognak a sötét úton,
s az ólmoseső hűvös pontjai
megülnek barna bőrkabátomon.

Ez a tél se legyen gorombább.
Valami könnyű álmot áhítok
— kitisztul a mindig fülledt szoba,
vállad színe uralkodik a csöndben,
s öledbe hajtott nyugvó arcomon
halovány rajzot húznak ujjaid.

Ez a tél se legyen gorombább.
A hideget, a fagyot kirekesztve,
ki óvja jobban most a másikát,
kiből árad éberebb nyugalom?
Aludj, aludj, csukd be a szemed.

Nők a

A gyár létszámának 60 százaléka fiatal. Az ő kezdeményezésükre mindig számítunk

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1973 DEC 6

KÖZGAZDÁSZ

Péczeli Margit
1021

Péczeli Margit linómetszete

Kiszlak 20 év multán

Érettségi tablókon közismerten elmaradhatatlan a felirat: „találkozunk 5 év múlva!" S még ez a viszonylag rövid idő is milyen messzinek tűnik a felnőttéválás küszöbére lépve, hiszen annyi változás — pályaválasztás, egyetemi tapasztalatok, diploma, családalapítás — sűrűsödik össze e néhány év alatt. Azt pedig ugyan ki merné kockáztatni, hogy 20 év távlatában tervezzen, gondolkozzon önmagáról és kortársairól?

Ilyesféle gondolatok motoszkálhattak — kimondva és kimondatlanul — annak az egy

mire alapozva
tani a marxist
tudomány ok
szerét. S mind
ciális viszony
kor a csomag
dett ablak és a
szoba még ne
és egy éjszaká
sért 10 forintot

Hajlamos va
hogy eze
mostoha körül
repük volt abb
az első évfolya
biekhez képest
kiemelkedő, el
gi és tudomá
rünk „termelő
tellett akara
vágyból, szor
hogy kifejlődj
oroszlánrészt
dő gazdaság
megszervezés
dig párosult
igény, melyet
sadalomtudós
szükséglet tá
rülhettek ma
tünk élére ol
Keserű Jáno
miniszter,
roly és Vin

Budapest

1021

Péczeli Margit

Emberi szó

Börcsök Mária

MEGINT TEMETTÜNK

Tegnap megint temettünk
és esett.
Zöld hártyaként a nedves levelek
fölénk feszültek,
fehéren, mint az üdvözültek
rózsák izztak,
s a sír fölött
két keskeny deszkaszálon
lengett a halott.

A kevéske hust,
amit még meghagyott
a rák,
felhúzott innyel lesték a földgöröngyök,
sok romlott testtől még meg nem csömörlött
falánk
és fürge állatok.

Ernyők,
s alattuk arcok álltak ott,
s a kabáton kitüntetés helyett
sajtos tüdők,
elhízott szívek,
s akár a gyöngy, egy apró daganat . . .

Aztán elállt
és mint a madarak
csapdosta szárnyait a lucskos lomb felettünk.
Valakit a gyászolók közül
tegnap megintcsak eltemettünk.

Else Lasker-Schüler

ANYÁM

Ő volt a nagy angyal
Ki mellettem járt?

Vagy eltemették anyámat
a füstfelhős ég alatt —
halála fölött sose virul kék.

Szemem bárcsak ragyogna mégis
s fényt vinne néki.

Ha mosolyom nem merülne el arcomban,
a sírjára tenném.

De ismerek egy csillagot,
amely mindig ragyog;
ezt viszem az ő földjére.

Ezentúl már egészen egyedül leszek én,
mint a nagy angyal,
ki mellettem járt.

Hajnal Gábor fordítása

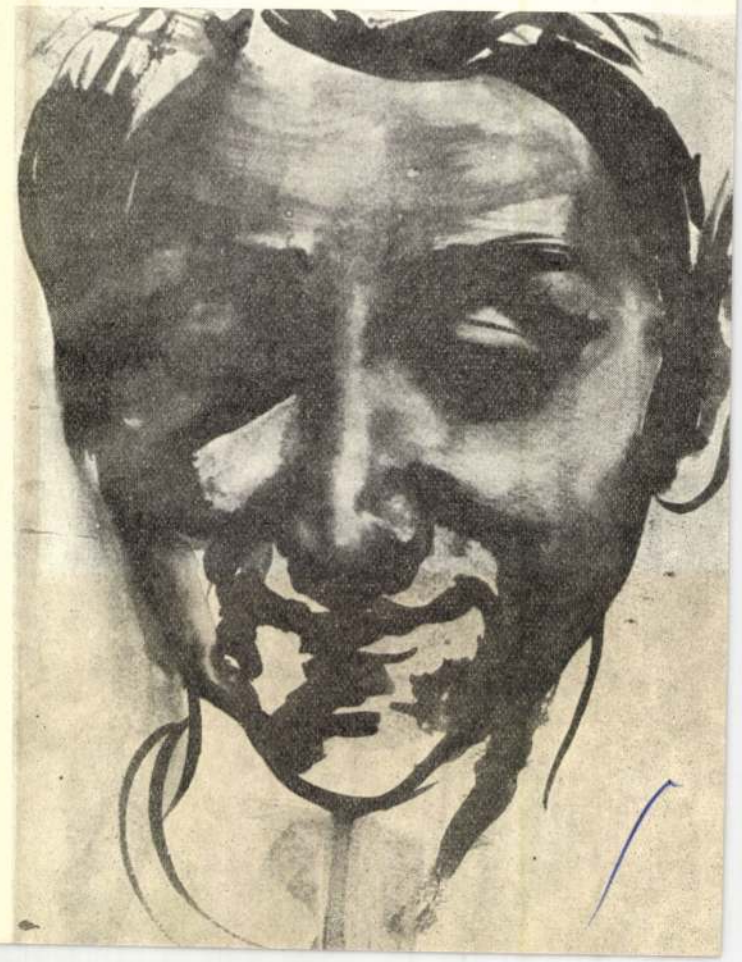

Péczeli Margit: Női portré

Az emberekről kell tanúvallomást tennem…

Gondolatok Julius Fučik humanizmusáról

Julius Fučikot 1942. április 24-én tartóztatta le a Gestapo és 1943. szeptember 8-án Berlinben kivégezték. A pankráci börtönben A. Kolinsky börtönőr — egy beépített kommunista — segítségével, aki a szükséges körülményeket megteremtette számára, naplót írt, az azóta világhírű *Riport az akasztófa tövéből* című művet.

Fučik naplójára, az antifasiszta irodalomnak immár egyik klasszikus alkotására nemcsak az irodalomtörténet emlékezik.

1961-ben, az akkor már 22 éve börtönben sínylődő spanyol költő, Marcos Anna, aki Fučik naplóját titkos úton szerezte meg, a burgosi fegyház rabjainak illegális folyóiratában idézte azt példaként, 1963-ban Albie Sachs, a dél-afrikai fajvédő törvénnyel szembeszálló fiatal ügyvéd, az egyik fokvárosi börtönben Fučik bátorságából merített erőt a helytálláshoz.

A *Riport az akasztófa tövéből* a póztalan hősiesség dokumentuma. Maga Fučik írta egyik korábbi riportjában: „*Ki kell . . . bővítenünk a hősiesség fogalmáról alkotott meghatározásunkat: hős az az ember, aki a döntő pillanatban minden erejét latbaveti, hogy megtehesse azt, amit az emberiség érdekében tennie kell. . . Mindezek a hősök eltérnek a burzsoázia által kigondolt hősi eszménytől. Túlságosan egyszerűek és természetesek. Igen, hősiességük mindössze ennyi: mindent latbavetnek, hogy megtegyék, amit az elhatározó pillanatokban tenniük kell. Ez az a hősiesség, amit igyekszünk eltanulni. Az eljövendő döntő pillanatok idejére.*"

Számára az eljövendő döntő pillanatok ideje a második világháború alatti antifasiszta harc időszakában érkezett el. Nemcsak a közvetlen célt látta világosan, hanem képzett ideológusként fogalmazta meg a harc stratégiai célját is. „*A Pireneusoktól a sarkkörig húzódik a front — ordítja Hitler; Amerikától egészen Indiáig húzódik ennek a háborúnak az arcvonala — ordítja Churchill, Hitlert is túlharsogva. Nem! Mind a ketten tévednek, mégpedig halálosan tévednek a maguk kárára. E háború legjelentősebb láncainak szakadatlan láncolata az összes kapitalista és a kapitalizmus igájában sínylődő országok közepén vonul végig, körül az egész földgolyón*" — írta 1941 május elsejei illegális röpiratában.

Sosem tévesztette össze a taktikai célt a stratégiaival, tudta, hogy a század alapvető ellentéte a fasizmus ellen kötött szovjet—amerikai—angol fegyverbarátság ellenére is a kapitalizmus és a szocializmus ellentéte maradt.

Fučik annak a történelmi típusnak egyik legnagyobb alakja, aki fenntartás nélkül hitt a szocializmus világméretekben való gyors győzelmében. 1940 őszén írt illegális röpiratában, a *Nyílt levél Dr. Goebbels miniszterhez* című írásban ilyennek látta a háború utáni Európát: „*. . . önök kezdték ezt a háborút, nem önök fogják befejezni — s ezt ma már önök is tudják —, nem önök fogják befejezni, hanem azok a nemzetek, amelyeket a forradalmi munkásosztály vezet, s amelyek a Szovjetunió hatalmas — és az önök minden egyes „sikere" után egyre jobban növekvő — erejére támaszkodnak. Ezek a nemzetek fogják befejezni a háborút, darabokra tépik az önök terveit és felépítik az új Európát, nácik nélkül, különböző színű fasiszták nélkül, prédaleső gazemberek nélkül, a szabad munka Európáját, a szabad nemzetek Európáját, az igazi új Európát, a szocialista Európát.*"

Ma már tudjuk, hogy a szocialista Európa létrejötte a szocializmus és a kapitalizmus erőinek hosszú harca után érkezik majd el, Fučik hite azonban az adott történelmi periódusban mégsem volt csupán forradalmi naivitás; a második világháború valóban a szocializmus világméretű előretörésével fejeződött be.

Fučik nem tartotta elegendőnek az ellenség gyűlöletét, arra tanított, hogy „*. . . a győzelemhez tettekre van szükség*". Azok közé a forradalmárok közé tartozott, akik az írást a tett egyik formájának tekintették, akikben a toll embere sosem vált a toll „*csak irodalmár*" rabszolgájává, akik mindig számoltak a közeli halállal, s ennek megfelelően cselekedtek, írtak.

Az ilyen emberek, akik életüket nem rontják el a megalkuvó befejezéssel, szenvedélyesen szeretik a mindennapi életet. Fučikot a lélektani módszerekkel próbálkozó rendőrbiztos többször is elvitte egy prágai kerti vendéglőbe. „Téged elfogtunk — mérlegelte a helyzetet — és nézd csak, megváltozott azóta valami? Az emberek éppúgy sétálnak, mint azelőtt, nevetnek vagy szomorkodnak, mint azelőtt, az élet megy tovább, mintha te

Magyar Hírdető
SAJTÓFIGYELŐ
Bp. V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

PETŐFI NÉPE

Péczeli Margit

1021 APR 27

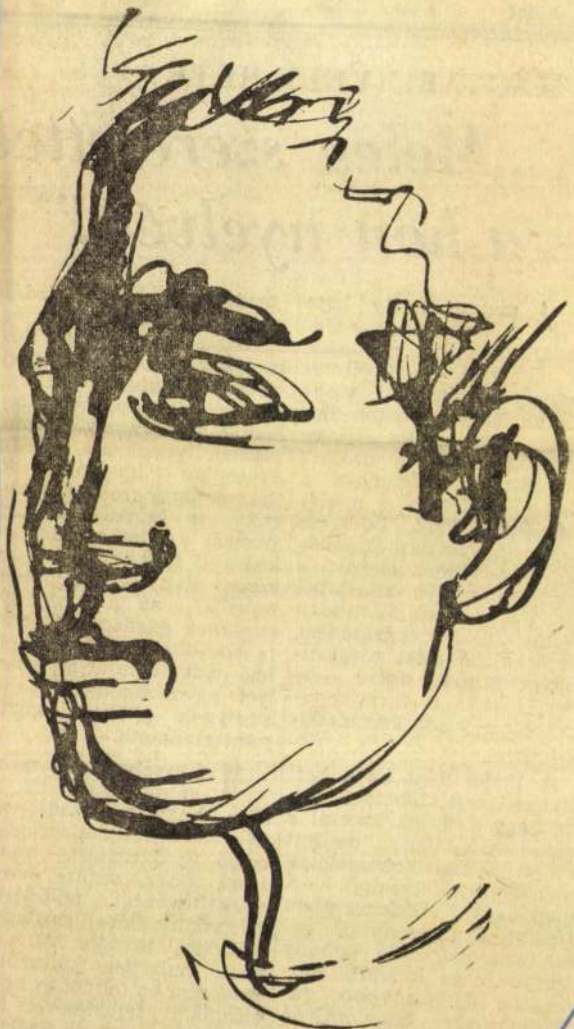

Péczeli Margit rajza.

A MAGYAR NYELV HETE

„Meleg szeretettel a hon nyelvén!”

A magyar nyelv hete a mai napon befejeződik. Az ilyen napokkal és hetekkel a figyelmet szoktuk ráirányítani valamilyen nagyon fontos dologra. Tagadhatatlan, hogy az utóbbi években nagyon megnőtt az érdeklődés a magyar nyelv és a nyelvi problémák iránt. Lőrincze Lajos ötperces rádióelőadásaiból a rádióhallgatók, a televízió nyelvi adásaiból pedig a tv-nézők állandóan ébren tartott érdeklődése tűnik ki. A most megrendezett magyar nyelv hete még fokozta is édes anyanyelvünk iránti érdeklődésünket.

A Petőfi Népe az e heti cikksorozattal lehetővé tette, hogy megyénk lakosai a rádió előadásai mellett külön is foglalkozhassanak a nyelvi kérdésekkel. A megjelent cikksorozatban főként a mindennapi beszédben előforduló néhány kirívó hibát tűztünk tollhegyre, mindannyiszor rámutatva arra, hogy milyen gazdag a magyar nyelv a kifejzés árnyaltsága és gazdasága tekintetében.

(gondoljunk csak a *kérdés* mellett a *problémára*), az úgynevezett nemzetközi szavakat pedig, amelyeket vendégszavaknak is nevezhetünk (pl. *film, rádió, televízió, autó*), nyelvünk rontásának veszélye nélkül nyugodtan használhatjuk. Sokszor az a szó és szókapcsolat is helyessé válhat amelyet kezdetben idegenkedve fogadtunk. Egy képpel élve: sokkal jobban fejlődik az a növény amelynek gazdag gyökérzete felszívhatja a táptalaj élő nedveit, mint az, amelyet agyondédelgetünk, é amelynek gyökerei közü sokat elvágunk.

Mai nyelvművelő mozgalmunknak az célja, hogy megakadályozza a sokszor tudatlanságbó eredő nyelvrontást, más részt, hogy segítse nyelvünk további fejlődését. Nyelvünk valóban gazdago fejlődött tovább. Az el múlt évtizedek kulturális gazdasági és feltűnően nag technikai fejlődésével lé pést tudott tartani. Szókincsünk jelentős mértékbe gyarapodott, sőt állandó

Péczeli Margit

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1970 MÁJ

VILÁGOSSÁG

Budapest

1021

Tragédia. *Péczeli* Margit rajza

R. A. TSANOFF, *Autobiographies of Ten Religious Leaders — Alternatives in Christian Experie*
élmény alternatívái). San Antonio: Trinity University Press, 1968. 304 o. — A szerző meg van
a nagy kultúrmozgalmakról, és hogy 2) a keresztény hit *sokdimenziós*. A szerző képes arra, hogy
egészbe ötvözzön össze, és így pl. Ágostont a patrisztika, Newman-t pedig az anglikán egyház a
nia. A Tsanoff által lefestett gondolkodók között ott van még — többek között — Tolsztoj, Albe
egy-egy „alternatívát jelent a keresztény élményben". Tsanoff könyve érdekes és hasznos olvasm
gondolkodás történetével foglalkoznak.

D. L. EDWARDS, *Religion and Change* (Vallás és változás). New York: Harper & Row, 1969.
sosságának történetét írja le; nagyobb hangsúlyt helyez a vallásra mint a változásra és jobban hi
Hangsúlyozva az ökumenikus mozgalom és a II. Vatikáni Zsinat fontosságát, Edwards amellett
túra és az iparosított gazdaság kihívásával szemben a fő keresztény hitvallások mutatják a legkif
latait Marxra és Freudra, a biológiára és a technikára, a keleti spiritualizmusra és a nyugati meg
nek dacára meglehetősen zavartalan dogmatizmussal, Jézus halálának és feltámadásának alig-alig demitologizált koncepciójával fejezi be munkáját.

S. KEEN, *Apology for Wonder* (A csodák védelmében). New York: Harper & Row, 1969. 218 o. — A szerző azt törekszik igazolni, hogy a mai ember valóságfelfogása túlságosan is a racionalitás görög modelljére támaszkodik, így az ember *eszmékhez* kötött és sohasem lehet *önmaga*. Keresztény szempontból nézve — érvel Keen — ez helytelen, hiszen Krisztus azért jött el, hogy az emberek önmaguk lehessenek. A szerző bőven merít az egzisztencializmus hatása alatt álló filozófiai áramlatokból.

J. J. STOUDT, *Jacob Boehme: His Life and Thought* (Jacob Böhme: Élete és gondolkodása). New York: Seabury Press, 1968. 317 o. — Az eredetileg 1957-ben *Sunrise to Eternity* (Az örökkévalóság hajnala) címmel megjelent könyv újbóli megjelentetése igen hasznos vállalkozás, hiszen Stoudt munkája talán a legjobb bevezetés Böhme misztikus-filozófiai gondolkodásába. A könyv rendkívül józan és tudományos, alaposan demitologizálja a Böhme életéről szóló szokásos leírást. Stoudt bizonyító anyaggal kitűnően alátámasztott Böhme-életrajzot ad, a gondolkodó életéről szóló fejezeteket ugyanezen időben kifejtett munkásságát ismertető fejezetekkel váltogatva: ezáltal Böhme fejlődésének képe egészen tisztán kibontakozik. Stoudt részletesen elemzi azt a folyamatot, melynek során Böhme az alkímia fogalmi kereteit kinőve közelebb kerül a korábbi német misztikához (ebben az összefüggésben megemlítendő, hogy Meister Eckhart hatását a szerző eléggé elhanyagolja), és olyan spekulatív mélységeket ér el, melyekben joggal láthatjuk a német idealizmus anticipációját. — A könyv elé Paul Tillich írt rövid előszót.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Péczeli Margit
GANZ-MÁVAG
1967 AUG 11

1021

DÉLI PIHENŐ

(Péczeli Margit grafikája)

enység gazdálkodást

je természetszerűen húzódott át az idei esztendőre.

A központi újítási iroda, törekvéseinek egyike ennek a tekintélyes restanciának a felszámolása volt. S így *az első félévben az említett 1476 elbíralatlan javaslatból mintegy 90 százalék elbírálttá vált.*

Hogy ez így alakult, abban jó része volt egy új módszernek is. Voltaképpen egy kísérőlapról van szó, amely mint elnevezése is jelzi, elkíséri a javaslatot a véleményezés és elbírálás útján.

„Ha az érdemi határozathoz szakértői vélemények szükségesek, az egyszemélyi elbíráló jelen kísérőlapnak az újítási javaslattal együttes bemutatása alkalmával jelölje meg a

gyárban van a legkevesebb probléma, s hogy a gyáregység főmérnöke, mint egyszemélyi elbíráló igen megfontoltan mérlegel minden egyes javaslatot.

ALAPVETŐ EZ, hiszen *az újítások értékelésében a közösségi és az egyéni érdeknek egyaránt kifejezésre kell jutnia.* S a kettő összhangjának megteremtésében az újítási díj *az anyagi ösztönzést* szolgálja.

És itt álljunk meg egy pillanatra. El kell ugyanis mondanunk, hogy vannak, akik azt tartják: újítani kizárólag pénzszerzési lehetőséget jelent. Az ilyen álláspontot vallók túlnyomó többsége nem újító, nézeteiket a szubjektívitás diktálja, az, hogy csak az újító részére kifizetett díjat „látják" és nem gondolnak arra: mennyi töprengés, mennyi megfeszített munka áll egy javaslat mögött. Vannak olyanok is, akik egy-egy konkrét esetből általánosító jelleggel szűrik le az említett véleményt. Holott, ha elő is fordul, hogy egyesek meg nem engedhető eszközökkel, a szocialista erkölcs ellenében az újító mozgalmat pénzszerzési lehetőségként" akarják ki-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-[illegible], 188-307

1967 JUN 2

GANZ-MÁVAG

Péczeli Margit

1021

Péczeli Margitnak, gyárunk grafikusának képzőművészeti kiállítása a művelődési házban május 23-án nyílt meg. A kiállítás megtekinthető június 15-ig, 10 és 19 óra között.

★

[illegible] tettek a Nyug-

rek, sem a munka jellegével
alapjaiban nem változnak
meg. De az új helyzetre máris
készülnünk kell, s az is bizo-
nyos; az anyagbeszerzőknek is
hozzá kell járulniuk

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

GANZ-MÁVAG

Péczeli Margit

1967 MÁR 3

1021

Péczeli Margit grafikája.

közvélemény formálása

iri pártszervezet munkásságáról

ták nem valósították meg maradéktalanul a párt irányvonalát. Az ilyen jelenségek megelőzését szolgálja, hogy a jövőben évente egyszer értékelik majd a tömegszervezetekben dolgozó kommunisták munkáját.

A szakszervezeti munka javítása

A szakszervezet jogainak és vele párhuzamosan felelősségének növekedése is előtérbe kerül a politikai munkában. A szakszervezetnek vétójoga lesz majd egy sor kérdésben, s ez *a megnövekedett döntési jog rendkívüli felelősséget követel majd.* Ugyancsak növelni kell a dolgozók bevonását a különböző döntésekbe, részeseivé kell tenni őket a vezetésnek. Másrészt a dolgozók problémáival való mélyreható törődés, javaslataik megszívlelése, a megfelelő intézkedések meghozatala, az eddiginél nagyobb jelentőséget kap majd a szakszervezeti munkában, de a pártmunkában is.

Szükséges, persze, a különbségtétel a pártmunka és a szakszervezeti munka között. Elhangzott a kommunista küldöttek tanácskozásán, hogy a gyáregységi pártszervezet kénytelen volt foglalkozni egy sor olyan problémával, amelyeknek megoldása szakszervezeti tennivaló lett volna. *Ez nyilvánvalóan a gyáregységi szakszervezeti munka gyengeségét mutatja.* Ezzel kapcsolatban a felszólalók bírálták a gyáregységi üb tevékenységét, a nem megfelelő munkavégzés miatt. A felszólalók a jobb együttműködést, a dolgozók jobb érdekképviseletét kérték számon a gyáregységi szakszervezettől. *Javulnia kell a gyáregységi szakszervezeti munkának* — hangoztatták a felszólalók.

Feladatok a pártmunkában

A fentiek mutatják, hogy a gyáregység kommunistái a

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Péczeli Margit
GANZ-MÁVAG
1967 FEB 24

1021

Péczeli Margit rajza

beteglátogatást is. Ily
65-ben és 66-ban több
hétszáz dolgozót lát
meg a szakszervezeti a
ták.

Sajátosan szakszervezeti feladat a dolgozók üdültetésével való foglalkozás is. A beszámoló pontos és részletes kimutatást adott erről. Kitűnt, hogy 65-ben 175, 66-ban 209 fő kakapott üdülési beutalót. Emelkedő tendencia, de az igények még nagyobbak. Teljesítésük meghaladja az üszb erejét.

Miként a beszámoló ismertette, sokat foglalkozott a szakszervezet a dolgozók

politikai nevelésével

is. Ennek kihatásaként említette a beszámoló a dolgozóknak különböző iskolákba és

Kozsar elvtárs —, hogy a szakszervezet tagjai egyetértenek a párt által meghatározott célkitűzésekkel. Ebben az évben is sok és komoly feladat vár a dolgozókra. *Ezek megoldása egyúttal fontos tényező abban a törekvésben, amely dolgozóink felemelkedését segíti elő.*

Lényegében ezeket hangsúlyozták a vitában felszólalók is. S ezekkel, valamint a szavazataikkal bizalmat előlegeztek a küldöttek az új üzemi szakszervezeti bizottságnak, amelybe hét régi és négy új tagot választottak be.

D. M.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
Péczeli Margit
FONALÓR
1966 SZEP 27.

1021

BEMUTATJUK

A központi gyár és a Fonógyár fiatal dekorációsa Péczeli Margit idén végzett kitünő eredménnyel a Képzőművészeti Főiskolán. Öreg asszony témájú linómetszetét ezúttal mutatjuk be olvasóinknak.

Hogy túljutottam az út egy szakaszán, új, eddig ismeretlen érdeklődés ébredt fel bennem azok iránt, akik most készülnek az útra lépni.

Hátra tekintek, s tükörben látom magamat félszegen, gátlásokkal körülkerítve, s mégis határtalan kíváncsisággal az ismeretlen világ iránt. Így, pontosan így indultam iskolát, egyetemet magam mögött hagyva. Aztán a tükörkép eloszlik és azt figyelem, vajon ő, korosztályom alig egy évtizeddel fiatalabb tagja milyennek látja az előtte kibontakozó világot? Szemén keresztül szeretnék látni, hogy a megszokást a frisseség váltsa fel bennem is.

Őszinte bizalommal tárulkozik. Nagy, szép tiszta tervekről beszél, munkáról, alkotó kedvről, ami felajzott íjként feszíti ujjait. Kék és vörös színekkel festi előttem a jövő s a tűz mellett lángra lobbanok én is.

Előttünk az út. Én folytatom, ő most kezd. Hátra tekintve figyelem első lépéseit, s lángra gondolok. Szikrákat szórva magasan lobog benne, holnap talán csendesül, de nem aludhat ki. Újra és újra fel fogja szítani a a közösség, akikkel az úton lépést akar tartani, s akiknek cserében megmutatja, úgy ahogy ő látja — szépnek a világot.

— H. —

A központi gyári sz
kialakításának befej

(Folytatás az 1. oldalról)

téshez, gyártáshoz szükséges munkaköröket, ezzel járó kialakított tevékenységet a gyári apparátus veszi át, míg e feladat ellátáshoz nem szükséges tevékenységi körök az apparátus és a vállalatvezetés közvetlen irányításával nyert megoldást. Más alapelvű szervezet ellentmon-

mely az ipari nagyvállalatok létrehozásának egyik alapvető indoka. A kialakított szervezet a következő:

★

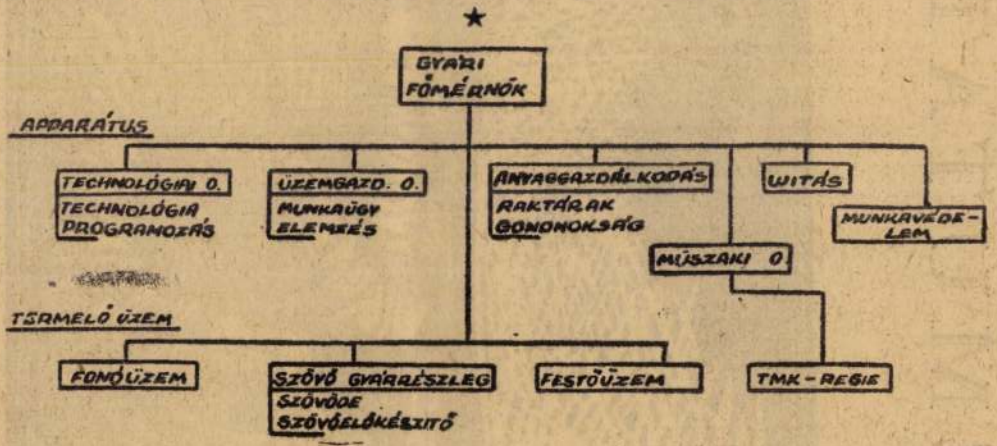

Az így kialakított *szervezet annak létszáma és összetétele megoldotta ill. megteremtette a gyári irányítás, valamint a megalapozott műszaki, technológiai, gyártási irányító és elemző munka feltételeit.*

A festőüzem leválasztása a szövő gyárrészlegről — a nagymértékű kooperáció és bonyolultságra való tekintettel — *normális üzemvezetési lehetőségeket teremtett* a szövő gyárrészlegen belül és a festődénél egyaránt.

A főkönyvelőségen belül pedig kialakítást nyert egy olyan számviteli részleg, mely a Központi gyár tevékenységéhez alapvetően szükséges számviteli feladatokat fogja ellátni, hatáskörileg az igazgató-főkönyvelőhöz tartozóan.

Itt az a lényeg, hogy tevékenységük adatszolgáltatás elemzés a Központi gyár részére, amely az eddiginél hatékonyabb, tájékozottabb irányítást és jobb munkát tesz majd lehetővé.

Végeredményképpen leszögezhető, hogy *a Központi gyár új és kedvezőbb szervezeti feltételek között létszámában megnövekedve, szakmai összetételében megerősítve a továbbiakban eredményesen végrehajthassa feladatát.*

A vállalat vezetését az a cél irányította, úgy a szervezet kialakítása, mint a személyi feltételek biztosítása során, hogy *a Központi gyár munkáját a lehető legoptimálisabb feltételekkel biztosítsa, természetesen a józan lehetőségek és adottságok figyelembevételével.* Miután ez megtörtént, most már a Központi gyáron a sor! Lehet, hogy apró részleteiben e szervezet nem fog minden egyes ember személyes elképzeléseivel találkozni. Ez nem is lehetséges. Az is lehet, hogy a személyi átcsoportosítások során *itt-ott lesznek ellentétes vélemények, különböző szubjektív meggondolások. Ezek azonban ellentétesek a közösség érdekével,* mely a jobb kollektív munkán keresztül kell, hogy érvényesüljön a gyár, illetve a vállalat jobb eredményeiben.

Nagy Dénes

FONALŐR
A Pamuttextilművek dolgozóinak lapja
Felelős szerkesztő: Mares Gyuláné
Szerkesztőség és lapterjesztés: Budapest XI., Hauszmann A. u. 20.
Telefon: 269—034
Ára: 30 fillér, negyedévre: 1,80 Ft
Kiadja a Hírlapkiadó Vállalat Budapest VIII., Blaha Lujza tér 3.
Szikra Lapnyomda

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

PETŐFI NÉPE

Péczeli Margit
1907 SZLP

1021

Péczeli Margit rajza.

ményes és gyümölcsös kertekben.

hasonló anyagbó a ruha anyagábó

A citromfa nevelése

A citrom magról nagyon könnyen nevelhető. Az egy-két napig langyos vízben áztatott magot, homokos, könnyű lombföldbe dugva ültessük cserépbe. Meleg helyen, öntözgetve 2—3—4 hét alatt már ki is kelnek növénykék. Ezután növénykéket, természetesen egyesével, lehetőleg mély pálmacserépbe ültessük át — hogy a hosszúra növő karógyökerének elég helye legyen — érett marhatrágyás, agyagos és homokos lombföld keverékébe.

Az idősebb tövek gyökérkoszorúját átültetéskor 3—4 cm-nyivel visszavágjuk. Visszametsszük azonban a koronáját is, hogy a gyökér és a lombozat egyensúlya megmaradjon. A metszett fácska koronája így szépen alakítható, formálható is. A 6—7 leveles hajtásokat 3—4 levél felett vágjuk vissza, a citrom ugyanis, ha termést hoz a harmadik-negyedik ágazáson hozza illatos fehér, vagy rózsaszínes virágait és termését.

tálra helyezzük és ráöntjük a mártást. Melegen tálaljuk.

DARÁZSFÉSZEK: Fél kiló lisztből, 3 tojássárgájával, csipetnyi sóval, 3 deka langyos tejben megfuttatott élesztővel, 5 deka porcukorral 2 és fél deci tejjel lágy tésztát dagasztunk. Jól kidolgozzuk, majd meleg helyen pihentetjük háromnegyed órán át. Ezután vékonyra kinyújtjuk és megtöltjük. Töltelék: 10 deka vajat, 15 deka porcukorral és 2 deka kakaóval jól elkeverünk (kakaó helyett tehetünk bele 10 deka darált dióbelet is). A megkent tésztalapot felsodorjuk, majd 3 és fél centiméteres szeletekre vágjuk. Kilisztezett tepsibe rakjuk, ismét megkelesztjük, majd forró sütőben megsütjük. Melegen, vaníliás cukorral meghintve tálaljuk.

Régi somogyi szőttes ke több száz változatos mint egyszerű motívumot a tisz zésminták népszerű gyűjtő Mária. Talán rövidesen kö tünk majd a sok szép so feledésbe merülő gazdag

Keresztszemes öltésekkel ezt a szőtteseken alkalmaz zéssel, modern terítő, futó zési szett készítésére is.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
1967 SZEP 15.
GANZ-MÁVAG

Péczely Margit

1021

Hegesztők (Péczeli Margit grafikája)

mint arra is szü
hogy egyes gyáregy
lyek jól állnak é

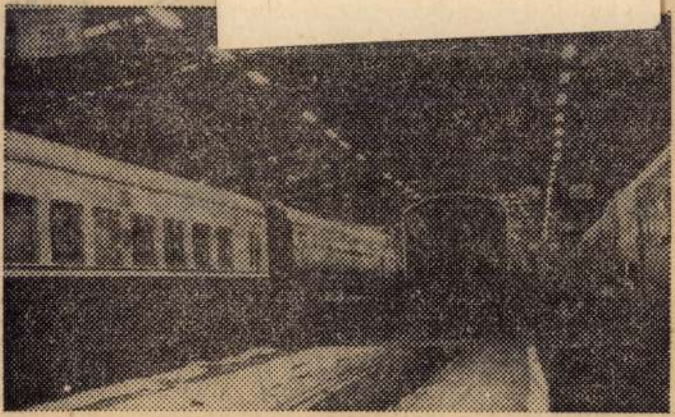

Két héttel a negyedév befejezése előtt a vagongyári festőműhelyben. Az utolsó simításokat végzik a szovjet vonaton.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Péczeli Margit

PESTMEGYEI HÍRLAP

1967 AUG 2

A PÁLYA ELEJÉN

Érettségi előtt álló nagykőrösi diáklány, hosszú, majdnem az életébe kerülő betegségből gyógyulva, a kórházi ágyon újra kezébe vette rég elfelejtett, sutba dobott festőszerszámait, s megpróbálta, olyan könnyedén futnak-e még keze alól a vonalak, mint régen kisdiák korában, amikor tehetségét próbálgatta. Így erősödött benne napról-napra, hogy a képzőművészet lesz élete igazi célja. Amikor kikerült a kórházból, összetörte a régóta dédelgetett szülői álmokat — hogy az egyetlen gyermek valami igazán hasznos egzakt pályára lép, s az élet reális oldalán, a kémia, a fizika, és a biológia tudományában keresi boldogulását. Jelentkezett a Képzőművészeti Főiskolára. Bár első próbálkozásakor nem vették fel, eltökélte magában: ha törik, ha szakad, újra próbálkozik. A következő évben sikerült. Aztán a tanulás szigorú és száraz évei következtek. Az unalomig ismert környezet, mindig az a néhány tárgy: egy szék, egy festőállvány, egy kopott drapéria, egy női test, az iskolás festői feladatok tárgyai.

Egy évvel ezelőtt végezte el a főiskolát, s a Ganz MÁVAG-ban kapott állást, mint dekoratőr. Festő kollégájával közösen bérel valahol a Lágymányoson egy tizedik emeleti mosókonyhát, ahol a madártávlatból kínálkozó nagyszerű kilátásból nem látni semmit, mert a keskeny ablak magasan és vízszintesen a mennyezet közelében nyílik. Ez a műtermük.

Egyelőre csak a fiatalon szerzett meggyőződések, s a főiskolán tanult esztétikai normák fogalmazódnak újra és újra, s gyakrabban baráti beszélgetéseken, vitákon, mint a vásznon, papíron, rézlemezen. Ezek a viták, ezek a beszélgetések azonban már formálják mindazt a mondanivalót, ami képi formában is előbb-utóbb napvilágot lát.

Péczeli Margit a Ganz MÁVAG-tól kapta élete első jelentős megbízatását. Megbízatást az 1918-as MÁVAG gyári sortűznek, a hat mártír halált halt és tizenhét sebesült munkásnak emléket állító grafikai sorozat elkészítésére.

Talán itt kezdődik, mondja, talán itt megtalálja azt a képet, ami a sajátja, s ami egy életen át tartalmas alkotó munkára ösztönözheti.

D. J.

kiugrik az aut
lából egy sz
fúvórésze. Ezer
szani egy sk
nincs, ezt csak
het, mivel a s
kában az egyn
sípok hol fúj
vásra szólalna
hangszerben be
holszonda található, amely letiltja az automatát, ha a vevő már ivott. Ilyenkor a gép visszaadja a két forintot. Hogy a gyermekek ne használhassák az automatát, a szájharmonika kellő magasságban van elhelyezve, amit csak a felnőttek érnek el. De mi lesz akkor a kis termetű felnőttekkel? — kérdezhetik. Erre is kész a válaszom. Alaposan átgondoltam a dolgot: a kisméretűek nem isznak. Nekik nem is annyira fontos, mert ők messzebb vannak a naptól, tehát nem lehet annyira melegük. De mi van akkor, kérdezhetik tovább, ha valamelyik részeg ember megkér egy józant, hogy szerezzen neki egy pohár sört? Erre azt kell mondanom, hogy ki az a bolond, aki abban a dögmelegben másnak szerzi meg azt az egy pohár sört? Mert el is felejtettem mondani, hogy az automata csak 40 celsius fok felett működik.

— Dozvald —

zeti Kódex és földjogi törvénytervezet elkészítésére.

Ez a munkabizottság rögtön az indulásnál elkészítette a kódex felépítésének tervét, majd felosztotta a munkát az egyes szervek között. Így például a Földművelésügyi Minisztérium lett a gazdája a tsz-tagok jogai és kötelességei új meghatározásának; az Igazságügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség pedig a termelőszövetkezeti vitás ügyek eldöntésének szabályozásához nyújt segítséget.

A kodifikációs munka során nemcsak a saját, hazai tapasztalataikat használták fel, hanem a külföldieket — a szocialista országok termelőszövetkezeti mozgalmai fejlődésének tanulságait — is.

A törvényelőkészítő munka hagyományos méreteinek megfelelően az első tervezetben a problémákat, a másodikban a vitás kérdéseket, a harmadikban a javasolt szöveget vetették papírra. A fő kérdések közül a legjelentő-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

GANZ-MÁVAG

1961 MÁR 24.
Pécseli Margit
1021

VERŐFÉNY

Péczeli Margit grafikája

ödés a szovjet féllel...

ta, hogy a műanyagok közül szerkezeti anyagként ők is az üvegszálerősítésű poliésztert alkalmazzák. Elsősorban a *vasúti kocsik padlózatának és ajtajainak kialakításánál szánnak nagy szerepet ennek a műanyagnak*, de fejlesztési terveikben foglalkozni kívánnak homlokok, tetők, tartályok, egy darabból épített WC-fülkék ilyen műanyagból történő elkészítésével is. Utalt arra, hogy a közelmúltban teljesen üvegszálerősítésű poliészterből gyártott villamost is építettek már, amelyik az elkövetkezendő hónapokban kerül alapos vizsgálat alá, mert véleményük szerint ennek az anyagnak sem szerkesztési, sem méretezési, sem üzemeltetési paraméterei nincsenek kidolgozva és még

poliészterből készült szellőzőcsatornára, ülésekre, motorburkolatokra, WC-padlókra és padlótálcákra stb. Nem képezi fejlesztési tervük tárgyát a műanyag szendvicsszerkezetek kialakításának, valamint a műanyaghab szigetelések alkalmazásának kérdése sem.

A tájékoztatás szerint a szovjet személyszállító vasúti kocsik műanyagbeépítési normája *1100 kg kocsinként*, mely értéket a jelenlegi 250 kg-ról fokozatosan kívánják elérni 1970-ig. Összehasonlításul megemlítem, hogy a Ganz-MÁVAG motorvonatainál a műanyagfelhasználási hányad, jelenleg típustól függően *1500—2000 kg, amit 1970-re 3000—3500 kg-ra tervezünk felemelni.*

A műanyagosítás programjának végrehajtásával megbízott vagongyárak, a leningrádi, a rigai és a kalinyini üzemek, természetesen más műanyagok alkalmazásának kér-

GANZ-MÁVAG
1967 JUN 9.

Ganz—MÁVAG 1967. JÚNIUS 9.

Egy fiatal művész első bemutatkozása

1021

Egy kiállítás mindig jelentős esemény egy művész életében, kivált ha ez a kiállítás egy fiatal művész első „igazi" bemutatkozása. Elsősorban ezért is *tiszteletreméltó a művelődési háztól, hogy lehetőséget és segítséget adott egy fiatal, pályáján most induló művésznek* (még akkor is, ha saját munkatársa...) — egy önálló kiállítás megszervezéséhez. De — és éppen mert egy fiatal művészről van szó, súlyosabban esik latba — amiben a legtöbb támogatásra szorult: *a kiállítás meghirdetésében, a bemutatkozás formaságaiban magára hagyta.* Igy aztán az ünnepélyes megnyitón a gyáriak nem is igen vehettek részt, hiszen a meghívókat sem küldték szét, mintha a kiállítást csak úgy a maguk kedvére, s nem a nyilvánosságnak szánták volna... Pedig senkinek sincs olyan szüksége a nyilvánosságra, a közönség véleményére, mint egy első tárlattal jelentkező festőnek. És *Péczeli Margit* kiállítása megérdemli, hogy odafigyeljenek.

Megérdemli, mert *művészetét tartalmi szempontok irányítják.* Szellemi közlendőjét nem cseréli fel valamilyen ügyes, festői fogással, nem hatnak rá divatos áramlatok, nem akar elkápráztatni. *Becsületes, őszinte szándékkal keresi a kontaktust a közönséggel.*

Alig egy éve hagyta el a főiskolát, a kiállítás anyaga még egy éves sincs. Ilyen rövid időszak terméséből egy tárlatra valót összeválogatni — mindenesetre merész vállalkozás s talán nem is mindig a legszerencsésebb. Egy kisebb időszak terméséből válogatva nyilván könnyebben kerülnek be gyengébb művek is, több az azonos téma, mint egy nagyobb korszak termésében, amelyik eleve átfogóbban, sokoldalúbban jellemzi a művészt. Ez a magyarázata annak is, hogy a kiállított rézkarcok, festmények hangvétele is nagyjából azonos. Komoly, sokszor már drámai hangulatú képek ezek, elég csak a témájukat felsorolni: *baleset, vak öregasszony, vietnami sorozat, vihar, újságolvasó, vagy Soós Zoltán Goromba kovácsok című versciklusának legtragikusabb, igaz, hogy egyben legszebb részletéhez készült illusztráció.*

Ezt a hangvételt szolgálja a színekkel is, kolorittját a vörös és a kék uralja, drámai együttesben, másutt a vörös és a zöld egymásrahatásával tesz nyugtalanítóvá egy egyébként olyan békés, hétköznapi eseményt is, mint az újságolvasás. Hideg kékkel veszi körül alvó portréját. Egy linóleummetszetén csontos öklű, leszegett fejű ember töpreng. Még tájait sem vidítja fel üde, napsütötte színekkel, plen air hatás helyett saját hangulatával árnyékot von a házsorok fölé.

Rézkarcai jó rajzkészségről, felkészültségről tesznek tanúbizonyságot, de kompizíciója lehetne összefogottabb, kiegyensúlyozottabb, tisztább.

„Csak azokat érdemes megfesteni, akik dolgoznak" — mondta Péczeli Margit egy beszélgetés során, és ezt fejezi ki a kiállítás mottójául választott Gorkij-idézet is. *A munka azonban nemcsak erőkifejtést, vívódást, küzdelmet jelent, hanem ugyanakkor fel is szabadítja, felvidítja az embert, megajándékozza az alkotás örömével, az elvégzett kötelességek jóleső érzésével.* Ez az, ami Péczeli Margit munkáiból hiányzik, ebben vitatkozunk vele.

A vietnami sorozat egyik rézkarca.

Reméljük, hogy következő kiállításán, amikor egy átfogóbb korszakkal jelentkezik, már ezeknek az érzéseknek is hangot ad.

(Fekete)

KI MIT VÁR A GAZDASÁGI REFORMTÓL II.

Az export növelésének feltétele a kiterjedtebb piackutatás

Interjú Becsek Sándorral, a külkereskedelmi főosztály vezető helyettesével

Az exporttal való foglalkozásra mindenkor nagy figyelmet kellett fordítanunk, hogy a nemzetközi árucserében gyárunk megfelelő arányban képviselje magát.

Különös jelentőséget nyer ez a gazdasági reform bevezetése után, mikor is a kereslet és kínálat törvényeit jobban szem előtt tartva még inkább hozzá kell járulnunk az ország külföldi fizetőképességének növeléséhez.

A rendelésállomány feltöltésének, az export bővítésének feltétele a rendszeres piackutatás. A témával kapcsolatban felkerestük Becsek Sándort, a külkereskedelmi főosztály vezetőhelyettesét, hogy nyilatkozzék, milyen tevékenységet folytatunk e téren, s hogyan akarjuk ezt a munkát tökéletesíteni.

— Milyen a jelenlegi helyzet szocialista relációban?

— Az idei tervünknek és kapacitásunknak megfelelően el vagyunk látva megrendelésekkel s azt is elmondhatjuk, hogy jövőre is sikerült feltöltenünk rendelésállományunkat. Többek között szerződést kötöttünk a Szovjetunió vasútjaival 40 négyrészes elővárosi vonat szállítására és Lengyelországgal 25 000 LE-s DVM2 Diesel-mozdony, valamint 13 db 500 LE-s motorkocsi legyártására. 25 lengyel ipari mozdony lekötése folyamatban van. Ezenkívül *Bulgáriának* és *Kubának* is szállítunk járműveket, valamint tárgyalások folynak a *Jugoszláv Vasutakkal* 65 Diesel-mozdony leszállítására az elkövetkező években.

— Mi a helyzet a tőkés viszonylatban?

— Tőkés rendeléseink az első félévi exporttervet és kapacitást kitölti. Újabb rendelések megszerzéséért tartós piackutatási munkát folytatunk. Többek között motorvonatok szállítására ajánlatot tettünk *a görög, az iraki és chilei vasutaknak*. Ajánlatot adtunk *Iránnak és Brazíliának, előkészítjük Egyiptomnak és Libanonnak*.

— Szakértőnk a közelmúltban felkereste a pakisztáni és a burmai piacot, hogy az odaszállított motorvonatokhoz alkatrészeket szállítsunk s újabb motorkocsikra rendelést szerezzünk. Kooperációs tárgyalást folytatunk *Franciaországgal*, s kereskedelmi igazgatónk üzletkötési tárgyalásra utazott *Chilébe, Uruguayba* és *Brazíliába*.

— Milyen terveik vannak a piackutatás javítására?

— Arra kell törekednünk, hogy minél hathatósabban működjünk együtt a Külkereskedelmi Minisztérium külföldi kereskedelmi kirendeltségeivel. E kirendeltségek ugyanis *állandóan figyelemmel kísérik saját területükön a versenytárgyalási kiírásokat* s ha kérjük, mindenkor készségesen megadják a szükséges információkat. Ezenkívül súlyponti piacainkkal, Egyiptommal, *Argentínával*, s a környező szocialista országokkal mindenkor behatóan kell foglalkoznunk. Évente többször is ki kell utaznunk a várható igények folyamatos felméréséért.

— Fokoznunk kell ezenkívül az elméleti piackutatási munkát és a külföldi szaksajtó figyelését, valamint a havonta kiadásra kerülő piackutatási sajtószemlében olyan friss anyagot kell közölnünk, amiben kínálkozó alkalmat a külföldi vasúti gördülőanyaggyártó vállalatokkal való kooperációra.

— A Ganz-MAVAG termékeinek milyen a versenyképessége?

— Örömmel nyugtázhatjuk, hogy a külföldi szaksajtó gyárunkat úgy tartja nyilván, mint a világ egyik élenjáró vasúti gördülőanyaggyártó vállalatát. Hogy ezt az előkelő helyet megtartsuk, bővítenünk kell a választékot. Ugyanis mind ez ideig a MÁV igényei szabták meg a mindenkori választékskálát, s nem fordítottunk elég figyelmet a fejlődő országok igényeire, holott a világ vasúti járműigényeinek 30 százalékát képviselik ezek az országok. Nem tudjuk a velük való kapcsolatot kifejleszteni, mert nem vagyunk tagjai a Világbanknak, ugyanis ezek az országok a Világbank segítségével, közreműködésével vásárolnak vasúti anyagot.

— Milyen terveik vannak a piackutatási tevékenység anyagi ösztönzésére?

— Ez az üzletkötők külön dotálása útján képzelhető el. De azzal is számolnunk kell, hogy a piackutatási eredmények mindenkor szakágazatonként megkaphatók az egyes piackutató vállalatoknál. Ezek busás ellenérték fejében bármikor megadják a szükséges információt. E célra is költenünk kellene. Arra nem gondolhatunk, hogy állandó képviselőt bízzunk meg azokban az országokban, amelyektől

Munkaverseny hírek

— **Az EKGY-ban** az 1433-as műhelyben „Mágnes", az 1443-as műhelyben „Klapka", „Táncsics", „Asztalos János", „Szabadság", „Kos-

Hatmilli a szilikózis

Újabb hasznos létesítménnyel gazdagodott vállalatunk vas- és fémöntödéje, az üzembehelyezett *„Hydro-Blast" vízsugaras öntvénytisztító berendezéssel.*

A vas és fémöntvénytisztítás légkalapácsos lazítással teljesített eddigi nehéz fizikai

Javítják a

Mottó: „... Javítsuk ki, mert ma holnap pallásról néz be az ég, Közbevágott Pató Pál úr: ej, ráérünk arra még."

(Petőfi S.)

Hónapok óta figyeltem aggódva a G-telepi mészraktár omladozó falát, amelyre valamikor — nagyon régen — krétával felírta valaki: ez is munkásvédelem?

Később oda került a fal mellé egy „Vigyázz, életveszélyes!" tábla is. Ezt már bizonyára hivatalosan állították a fal mellé. A raktárt azonban ezek ellenére — továbbra is

1021

Pécezi Margit grafikája

t a silómühely
osz őrnagy be-
nyakig olajos
z öngyujtóját
nagyaráz vala-

n nevet.
ty... — mond-
ába, ahol har-
hordó áll.

vagyunk. Az
nár bontakozik
natta" gyárban
zabadulás után
k néhány mun-
et-e dolgozni?
utcai telepen
csinálta „hadi-
alig nagyobb,

etek visszavo-
hangulat ural-
ncsiak összeta-
Az emberek
alami egészen
harsogó össze-
után megérzik
. Segíteni, te-
rnak már öl-
ják a kilátás-

plakátja még ott éktelenkedik a meglazult vakolaton. A csontos, tagbaszakadt, bajuszos katonák jóizűen nevetnek, amikor meglátják, hogyan ijesztgették velük a gyengébb idegzetű lakosságot. A prémsapkás, pufajkás tovarisok dohánnyal kínálják a munkásokat. Azok pedig óvatosan, nehogy egy csepp is kárba vesszen, csavarják meg, vagy gyömöszölik zsebre a hónapok óta nélkülözött kincset.

Az udvar közepén hangos kiáltás hallatszik. Csajkákkal, ételhordókkal, lábasokkal odagyűlnek az emberek. Két katona hatalmas kondérban borscsot cipel, és leteszi az udvar közepén. Leveszik a fedőt, a forró gőz lecsapódik az olajos, kormos arcokra, kezekre. Nagy zörgéssel megtelnek az edények. Aztán az emberek letelepszenek és csöndes falatozásba kezdenek.

Egy fiatal, szőke tiszt végigsiet az udvaron. Halkan jelent valamit az ezredesnek. Minden szem rászegeződik. A munkások, katonák abbahagyják az evést. Pillanatok alatt elterjed a szomorú hír: az őrnagy... a fiatal őrnagy, aki sapkáját mindig Pável fejébe nyomta... Nemrég még itt nevetett, kiabált, krumplit osztogatott az embereknek, sürgette a munkát. Három perce itt volt, és most halott. Hogyan történt? Egyszerűen, pillanatok alatt, fájdalom nélkül.

Fiatorigát felé sietett gépkocsival. Kőkápolnánál egy hadnagy megállította, és figyelmeztette:

— Őrnagy elvtárs, az úton aknák vannak.

Egy pillanatig gondolkodott. Gyors pillantást vetett a hadnagyra, aztán összehunyorított szemmel előrenézett, és ennyit mondott:

— Nyicsevo, nada jéhaty.

„Mindegy, menni kell".

Ezek voltak az utolsó szavai.

GORKIJ

Március 28-án volt 100 éve, hogy megszületett Alekszej Makszimovics Gorkij, korának nagy írója, a szocialista realizmus megteremtője. A Béke-világtanács határozatára a Gorkij-évfordulót a világ minden országában megünnepelték.

Pécseli Margit
GANZ-MÁVAG

1967 FEB 10

1021

Rövid interjú a toronyban

Műtermi beszélgetés gyárunk grafikusával

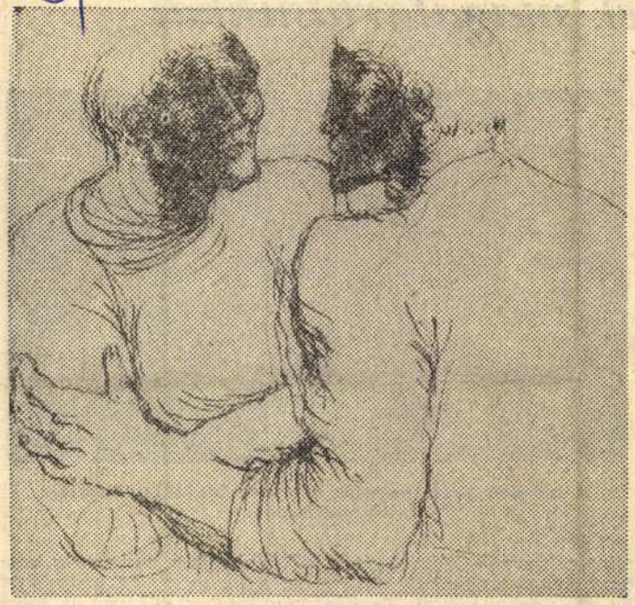

A művésznő egyik rajza

A toronyban találtam Pécseli Margitra, ott, ahol a gyermekszakkör dolgozott eddig. A nagyablakos, világos helyiség kiválóan alkalmas műteremnek, az erkélyről a gyárra látni, és a Kolónia háztetőire. Sajátos varázsa van ennek a képnek, szinte kínálja magát a megörökítésre. Körülötte papírlapok hevernek, vázlatok.

Háziasszonyos szabódással mondta: Kicsit kopasz még ez a terem, barátságtalan. Lassan majd kialakítom, csak előbb még nekem is meg kell szoknom, meg időm se nagyon volt eddig...

— *Mióta dolgozol itt?*

— Néhány hónapja. De korábban is dolgoztam már dekorációban, csak a környezet új, a munka nem.

— *Mikor végezted el a Főiskolát?*

— Idén, azaz már tavaly, festő szakon tanultam, az utolsó évben mentem át grafikus szakra, így arról kaptam diplomát is. De tulajdonképpen ez mindegy... Mindkettőt szívesen csinálom, nem is tudnék választani köztük. Ha sokat festettem, jólesik rajzolni, rézzel dolgozni, ha kifárasztottak a rézlemezek, alig várom, hogy újra festeni kezdjek.

— *Hallottam, kiállításra készülsz...*

— Így volt, de most egyre jobban halogatom az időpontot, nem lustaságból, csak anyagilag még nem tudnám fedezni a költségeit. Sokba kerül egy kiállítás, még akkor is, ha a termet nem kell kibérelni. Ebből a szempontból szerencsés helyzetben vagyok, a Művelődési Ház vezetősége lehetővé teszi, hogy a házban állítsak ki. Az anyagot már összeválogattam. Néhány éve otthon, *Nagykörösön* állítottam ki.

— *S a kritika?*

— Furcsa dolog ez olyan helyen, ahol gyerekként tartották számon az embert. Először csak a szomszédok, közvetlen ismerősök, rokonok nézték meg a tárlatot, hümmögtek, bólogattak, aztán elismerték, „ügyeskezű lány ez a Margit". Valahogy ekkor oldódtak fel a szüleim is, ekkor ismerték el, hogy „valamit ér ez a szakma is". Mert eddig nehezen szokták meg még a gondolatot is, hogy kémikus, vagy orvos helyett grafikus lett a lányukból.

— *Mióta rajzolsz?*

— Tulajdonképpen mindig is rajzoltam, ha ceruza akadt a kezembe, minden elémkerülő papírt összefirkáltam. Persze, gyerekkorában mindenki rajzol, és én nem is készültem festőnek, grafikusnak. Komolyan csak a főiskolai felvételi előtt kezdtem el rajzolni.

Tervek, elképzelések sokasága foglalkoztatja, rajzolni szeretne, festeni, minél többet, és minél jobban, hogy képeivel gondolatokat ébresszen, örömet szerezzen...

(F.)

szerepe
anizmusban

kesítési, önköltségi adatok, elemzések, beszámolók stb.). Ezek területe és tartalma az új gazdasági mechanizmusban jelentősen változni fog, hogy ezáltal a vállalat jobban alkalmazkodjék az új gazdasági követelményekhez. Egyes jelenlegi információk elmaradnak (pl. egyes népgazdasági statisztikai mutatók, beszámolók), *viszont más vonatkozásban bővül az információk köre* (pl. távlati döntések információ igénye, banki kapcsolatok adatszükséglete, matematikai módszerek alkalmazásához szükséges adatok stb.).

A funkcionális vezetés információszükséglete ugyancsak gyors és *pontos gépi rögzítést* követel meg, továbbá az adatok több vetületű, elemzésre alkalmas csoportosítását, összesítését a döntési variációk *széles körű* megalapozásához.

(Részlet *dr. Tóth Antal* cikkéből, megjelent az Ipargazdaság 1966 novemberi számában.)

SZOCIALISTA MÓDON:

Együtt és egyenként bizonyítanak tetteikkel, magatartásukkal

A Kossuth brigád a szereldében dolgozik. Tizennégy tagot számlál. Közülük öten, vagy hatan csaknem 10 éve együtt vannak. A szocialista brigád követelményeinek teljesítésére elsők között vállalkoztak a mozdonygyárban. Eddig háromszor nyerték el a szocialista címet, teljesítményük, megbízható munkájuk alapján.

Az utóbbit tekintve: ők végzik a mozdonyok komplettálását. Emiatt gyakran tartózkodnak

a fényező üzemben.

Csinosítják, öltöztetik a mozdonyokat. Mindezt megannyi meós szemeláttára, s ellenőrzése mellett. Ami hiba kiugrik, azt is ők javítják. Utánuk már csak az átvevők következnek. Így bizony sok múlik azon, hogy *milyen fürgék, milyen pontos a munkájuk.* Átéltek néhány évvégi hajrát is. Ezekből úgy kerültek ki, hogy *öregbedett a brigád becsülete és hírneve.* Már régóta nincs sem késés, sem hiányzás náluk. S ezzel — több

A mozdonygyári szerelde Kossuth brigádja. Vezetője Karsai Sándor

mint egy éve — kiérdemelték, hogy *bélyegzés nélkül járnak be az üzembe. Karsai Sándor* brigádvezető elvtárs szerint sem ment ez simán, magától. A brigád összefogott ellenőrzése szükséges, hogy időről időre kivívják a bizalmat. A munka minőségénél is az a cél vezeti őket, hogy megteremtsék a *brigádjótállás* lehetőségét. Ez a *negyedik* szocialista cím elnyerésének feltételei között is szerepel. Év végére remélik teljesíteni.

Nemrégen új dolgozó került a brigádba. Jó szívvel fogadták. Eddig se volt tőlük idegen a fiatalokkal való foglalkozás. De akkor tekintik majd *Farkas Józsefet* a brigád egyenrangú tagjának, ha kiállja a próbát. Ő még bélyegez. Ha beigazolja, hogy nem késik, nem hiányzik, kérik majd számára is a bélyegzés alóli mentesítést. A munkában igyekvő szorgalmas. De tő. Sokoldalú embernek tartja, s ez még az olvasáshoz való kedvcsinálásban is megmutatkozik. Az újításokat *Simon Géza* intézi a brigádban. Űrlapokat hoz, segít formába önteni az ötleteket. Múlt év novemberében 6 újításuk volt. S erre az évre, a negyedik cím elérésének részeként is, *minden negyedévre két-két újítás beadását vállalták.* Ez is olyan, ami a munkával is összefügg, de a szocialistább életmóddal, frissebb, alkotóbb gondolkodásmóddal is édestestvér. Éppen úgy, mint az, amit a körletük szépítéséért tettek.

Karsai elvtárs sokat látott, sokat hallott itt 32 év alatt. Ő ne tudná, hogyan ebédeltek régen az emberek? Gépek mellett, azonmód, ahogy dolgoztak, szurtos, piszkos kézzel. Most *rendelkezésre állnak az ebédlők.* De ezzel a lehetőség-

alatt

élmillió forintos
karítást hozott
-fejlesztő státusz

MAGYARORSZÁG

1000 új hadirepülőgép 30 új légikikötő

A nagy angol fegyverkezés első kiderült titkai

London, február 26.

(A Magyarország tudósítójától.) A fegyverkezési bizottság mindennap ülést tart, hogy mennél hamarabb kidolgozza a fegyverkezés programját, amelyet a kormány Fehér Könyvben fog a nyilvánossággal megismertetni. Ugyanez a diplomáciai emlékirat tartalmazni fogja azokat az intézkedéseket is, amelyek az angol fegyverkezési ipar egyes vállalatai között a hathatós együttműködést fogják biztosítani. Illetékes helyen egyelőre a legszigorúbban titkolják a fegyverkezési program részleteit, nehogy alkalmat adjanak idő előtt a heves sajtópolémiára. Hír szerint az angol honvédelmi tanács 30 nagy új repülőkikötőt akar építeni, főleg délkeleten és keleten és sokszáz légelhárító ágyút rendelt a hadianyaggyárakban. Azoknak a hadirepülőgépeknek a számát, amelyek az első vonalba tartoznak, 580-ról 1500-ra fogják szaporítani és ennek megfelelőleg a személyzetet 30.000-ről 50.000-re fogják növelni.

Nem engedték szavazni a jászladányi ellenzéki választókat

Napokig tart a Scheftsik György elleni petició tárgyalása

(A Magyarország tudósítójától.) Politikai körökben *nagy érdeklődés nyilvánul a jászladányi képviselőválasztás ellen benyujtott petició iránt*, amelynek tárgyalását *ma délelőtt tiz órára* tűzte ki a közigazgatási bíróság. Jászladányban *Scheftsik* Györgyöt jelentették ki megválasztott képviselőnek. A panaszt *Lázár* Imre független kisgazdapárti jelölt hívei nyujtották be. A bíróság a mult évben megtartott első tárgyaláson *bizonyitást rendelt el* és ma *Torzsay-Bieber* Gyula tanácselnök közölte, hogy *a bizonyitási eljárást lefolytatták.*

Biró Balázs előadó bíró ismertette a panasz anyagát és a tanukihallgatások eredményét. *320 tanut hallgattak ki.*

Az előadó bíró a hivatalos adatok alapján megállapitotta, hogy *a kerület 10.104 választója közül 1933-an nem szavaztak le*, a le nem szavazottak aránya *Jászladányban a legnagyobb.*

A tanuk közül *Pálas* Ferenc eskü alatt vallotta, hogy a választás napján este nyolc óra tájban a községháza tanácstermében *Scheftsik kijelentette, hogy két óra tájban megkérte Kóczián választási elnököt, csináljon valamit, hogy meg ne bukjék.* Kóczián összeszámláltatta a szavazatokat és megállapitotta, hogy a *gyülekezőhelyen lévők még leszavazhatnak*, de másokat nem szabad szavazásra bocsátani. Igy lett ő képviselő.

A választási igazolványok egyrészét tényleg nem tudták kézbesiteni, körülbelül négyszáz szavazóigazolványt vittek vissza a községházára. Jászladányban az első körzetben 800-an szavaztak le, 200-an Scheftsikre, 600-an Lázárra. *A záróra már két órakor kitűzték*, amikor a választóknak *mindössze 35 százaléka* élt szavazati jogával. *Alexander* Zoltán szavazatszedő küldöttségi elnök szerint a záróra kitűzésekor *Lázár pártja még bőven ki tudta állitani a turnusokat.*

Több tanu vallomást tett arról, hogy akiknek szavazóigazolványuk nem volt, azokat *nem engedték be* a gyülekezőhelyre. Azt is vallják, hogy *a szavazóigazolványokat csendőrök gyüjtötték össze* s ezek alapján állitották össze a turnusokat. Sok tanu arról tett vallomást, hogy noha felmutatták szavazóigazolványukat, mégsem engedték őket a gyülekezőhelyre.

Antal Mihály községi rendőr, aki a gyülekezőhely ellenőrzésére volt hivatalból kirendelve, megerősíti azokat a vallomásokat, amelyek szerint *nem engedték a gyülekezőhelyre azokat, akiknek nem volt szavazóigazolványuk*, viszont Fekete csendőrtörzsőrmester ezzel ellentétben azt vallotta, hogy *mindenkit bengedtek* a gyülekezőhelyre.

Több tanu vallomása szerint *Kóczián* Emil választási elnök utasitást adott Zalántai csendőrszázadosnak, a Lázár-párt gyülekező helyén lévő emberek szétoszlatására.

Kóczián Emil vallomásában kijelenti, hogy *semmi szabálytalanság nem történt.* Mindenütt arra adott utasitást, hogy akinek szavazóigazolványa van, engedjék be a gyülekező helyre. *Scheftsik tőle a választással kapcsolatban semmit sem kért, még kevésbé adott utasitást.* Tévesnek minősíti azt a vallomást, hogy a csendőrszázadosnak utasitást adott volna a gyülekezőhelyen lévő választók szétoszlatására.

Biró Károly Lázár-párti azt vallotta, hogy Kóczián választási elnök délután félhárom óra tájban végigjárta a szavazókörzeteket, felbecsülte a Lázár-párti szavazók számát és utána rövidesen beszüntették a szavazást. *Őt magát sem engedték leszavazni*, noha jelentkezett és be akart állni a turnusba. Vele együtt több Lázár-párti bizalmit akadályoztak meg a leszavazásban.

Hivatalból megállapította a bíróság a választásvédelem kérésére, hogy *Biró* Károly *Lázár* Imrével rokonságban van, valamint azt is, hogy Biró Károlyt izgatás vétségéért egyhónapi fogházra ítélték, de az ítélet végrehajtását felfüggesztették.

Biró Balázs előadó a továbbiakban egész sereg tanuvallomási jegyzőkönyvet ismertetett, amelyekben a választók arról tesznek vallomást, hogy *3 óra előtt sem engedték őket leszavazni.*

Tálas Sándor előadja, hogy egy *Pál Szabó* János nevü Scheftsik-párti választó neki elmondotta, hogy *¾3 órakor az első körzetben 100, a másodikban 90, a harmadikban 50—60 választó volt, akik nem tudtak szavazati jogukkal élni.*

Gyergyi János azt vallja, hogy a csendőr jelentette előtte, hogy ha *Scheftsikre akar szavazni, akkor bemehet, de egyébként nem engedi be a szavazóhelyiségbe.* Hasonló vallomást más tanu is tett.

Nagy József 3 órakor akart szavazni. *Nem engedték.* Látta, hogy a gyülekező helyen sok választó volt, akik Lázár Imrére akartak szavazni. Ezeket 3 órakor *a csendőrök szétkergették.* A továbbiakban a tanuk arról tesznek vallomást, hogy megjelentek a szavazatszedő küldöttség előtt, Lázár Imrére kivántak szavazni, *de mivel személyi adatai nem egyeztek meg a választói névjegyzékben szereplő adatokkal, szavazataikat nem fogadták el.*

A bizonyitás lefolytatására kiküldött bíró megállapitotta, hogy *ezeknek a választóknak van szavazati joguk.*

Ezzel befejezték a jászladányi első szavazó körzetre vonatkozó vallomások ismertetését és *a második szavazó körzet anyagára tértek át.*

Az előadó bíró hivatalos adatok alapján megállapitotta, hogy *920 szavazatot adtak le* a második körzetben, amiből 235 Scheftsikre, 685 Lázár Imrére esett. A záróra kitűzése előtt 446 szavazatot adtak le, a többit mind *a záróra kitűzése után.*

Baghy Ferenc szavazatszedő küldöttségi elnök vallomásában előadta, hogy a *szavazást Scheftsik-turnussal kezdték.* Scheftsik választóit turnuson felül is engedték szavazni. 2 óra 40 perckor Scheftsik-párti választó nem volt, Lázár-turnus még nem érkezett, ezért kitűzték a zárórát. Lázár bizalmija tiltakozott. Ő kiadta az utasitást, hogy a *záróra leteltével a gyülekező helyre választókat beengedni nem szabad.* Nem győződött meg arról a záróra kitűzésekor, hogy vannak-e még Lázár-párti választók. Elismeri, hogy *Lázár megbizottai közül néhányat nem engedett leszavazni, mert későn jelentkeztek.*

Hegedüs Imre segédjegyző helyettes elnök elismeri, hogy *a záróra kitűzését nem tették közhirré.*

Antal István NEP-bizalmi kijelentette, hogy *szabálytalanság nem történt.* Nem tudja, mi az a záróra, de viszont nem tud arról sem, hogy szavazóigazolvány nélkül bárkit is szavazni engedtek volna.

A panaszosok tanuinak val'omását ismertette ezután az előadó bíró, akik az első szavazó körzetre vonatkozóan ismertetett vallomásokhoz hasonlóan azt vallják, hogy *Lázár Imrére kivántak szavazni, de szavazati joguk gyakorlásában akadályozva voltak.*

Minthogy a bizonyitási anyag rendkívül terjedelmes, a vallomások ismertetése *még a holnapi tárgyaláson is folytatódik.* Csak azután kerülhet sor a felek előterjesztésére. Ahhoz, hogy az ügyben érdemi itélet hangozhassék el, kétségkívül *több tárgyalási napra van még szükség.*

Gyűlik az adomány a belügyminiszter felhívására a nyomorgó vidéknek

(A Magyarország tudósítójától.) Kozma Miklós belügyminiszternek az *inségsujtotta mezővidék megsegitésére* indított mozgalma *egyre nagyobb visszhangra talál a közvéleményben.* Elsőnek a belügyminisztérium és a székesfőváros tisztviselőkara mozdult meg és ajánlotta fel lelkesedéssel havi illetményeinek egyrészét az inségsujtotta vidékek nyomorának enyhitésére.

Hozzájuk csatlakoztak most *az OTI tisztviselői és egyéb alkalmazottai.*

Rajtuk kívül eddig a következő adományok érkeztek: *Kozma* Miklós belügyminiszter 500 pengő, a *Gazdák Biztositó Szövetkezete* 1000 pengő, a *Mezőgazdák Szövetkezete* 500 pengő, *önkormányzati testületek kárpótlási vagyonának gazdasága* 500 pengő. *Természetbeni* adományokat küldtek a Magyar Cukorgyárosok Országos Egyesülete 10 vagón cukrot, a Magyar Textilgyárosok Egyesülete 65.000 pengő értékü textilárut, a Hangya 2 vagón babot, a Futura 1 vagón babot és 150 mázsa burgonyát, a Köztisztviselők Szövetkezete 50 métermázsa lisztet és 3 métermázsa füstöltszalonnát, az Első Törökszentmiklósi Gőzmalom 8 métermázsa lisztet, az IOKSz 20 pár bakancsot.

Árvíz Hevesben

Gyöngyös, február 26.

(A Magyarország tudósítójának telefonjelentése.) Gyöngyösön és környékén négy nap óta szakadatlanul tart az esőzés, de már a mult hét elején is nagyobb csapadékmennyiség esett. Az utóbbi napok esőmennyisége megközelíti a 70 millimétert, amely a multhetivel együtt már 100 milliméternél is többre rúg. A nagy esőzés megduzzasztotta a patakokat. Tegnap a *Mérges patak* Vámosgyörknél, ma pedig Tarna Visneknél kilépett medréből.

A megáradt patakok *Halász, Aranyos, Patkár, Visnek, Tarnamérő és Tarnaörs község határait öntötték el.* A viz 10—15, sőt néhol 20 centiméter magasan is áll a földeken. A hevesmegyei gazdasági egyesülethez még nem érkeztek be a jelentések, de közlésük szerint, amennyiben az esőzés után fagy következik, úgy az őszi vetésekben súlyos kár állhat be. Az árvizveszélyre való tekintettel *a gyöngyösi posta további intézkedésig egész éjjel tartó telefonszolgálatot rendelt el.*

Felelős szerkesztő: MAGYAR ELEK
Felelős kiadó: SÜMEGI VILMOS
Szerkesztőség és kiadóhivatal: VII. kerület, Rákóczi út 54 szám.
Pénzpénztár, hirdetési-, előfizetési, utazási- és könyvosztály: VII. kerület, Erzsébet-körút 18—20
KIADJA A MAGYARORSZÁG NAPILAP R.-T.
Szerkesztőség Becsben I., Kohlmarkt 7.
Kéziratot nem őrzünk meg és nem adunk vissza

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat nyomása. Felelős nyomdavezető: Kárpáti (Kettinger) Antal

Első elemista számoló- és festőzsenit fedeztek fel Hódmezővásárhelyen

Hódmezővásárhely, február 25.

(A Magyarország kiküldött munkatársától.) Péczely Gyurka — Péczely Attila dr. hódmezővásárhelyi orvos kisfia — május ötödikén lesz hétesztendős. *Első elemibe jár.* Húszig tanul számolni, összeadást, kivonást, szorzást, osztást. Aztán olvasást, szépírást, szavalást. Rajzot eak annyit, hogy egyenes, meg görbe vonalat, kiflit, holdat tudjon. *Péczely* Gyurka mindent tanul az iskolában, csak *számolni és rajzolni nem.* Számolni azért nem, mert *egy szempillantás alatt megmondja, hogy ebben, vagy abban az esztendőben ez, meg ez a hónap ilyen, meg ilyen napján hétfő volt-e, vagy szombat.*

Csak úgy fejből. Összehúzza egy pillanatra a szemét, fölnéz a mennyezetre, aztán kivágja a megoldást.

Rajzolni azért nem tanul, mert *kivételes festőzseni.*

Péczely Attila dr. fiatal orvos. A vásárhelyi cserepekkel gazdagon díszített, magyaros ízlésű előszobában szinte restelkedve mondja:

— *Én magam is értetlenül állok a dolog előtt.* A familiában van néhány festő, őszintén megmondom: amolyan közepes tehetségek, inkább passzionátus festők. Én is festegettem egy időben a magam szórakozására, mostanában inkább zeneszerzéssel és népdalgyűjtéssel foglalkozom. Ebben a vásárhelyi határ valóságos kincsesbánya...

Péczely Gyurkának háromesztendős korában — mint annyi más háromesztendős gyereknek — mindene volt a ceruza meg a papír. Akkor még nem látszottak meg az oroszlánkörmök a firkálgatásokon. Mindent profilban látott, az autót, a kocsit, a lovat, a mozdonyt. Csak később, egy- vagy másfélesztendő mulva tűnt fel, hogy *Gyurka szenzibilis vágyódással ragaszkodik a fához, virághoz. Órák hosszat üldögélt egy-egy fa alatt.*

Négyesztendős, ötesztendős korában már úgy rajzolt, hogy édesapja felfigyelt munkáira. Házat, templomot, fűzfát, akácfát, hársfát. *A házat és templomot naiv, szinte groteszk, de perspektivikus beállításban.* A fákat meg úgy, hogy *az akácfa valóban akácfa volt, a fűzfa fűzfa, a hársfa meg hársfa.* Ettől kezdve csak a képek érdekelték ezt a különös gyermeket.

Az első festék

Erőszakkal vitte be édesapját egy képkiállításba, nem mozdult a képek elől és ő kédezte meg a kiállító művészt: hogyan kell a színekkel bánni.

Ahogy egy nagyon kedves és kíváncsi kisgyerek kérdészuhatagára válaszolnak a felnőttek, *úgy árulta el a festés legelemibb technikáját a kiállító művész Péczely Gyurkának.* Édesapjának festéket kellett szerezni, temperát adtak Gyurkának, meg olcsó papírszőnyegből kivágott lapokat.

Péczely Gyurka két rajzszöggel a rendelő ablakpárkányára szegezte a papírlapot, belemártotta az ecsetet a temperába és félóra alatt olyan ragyogó, színes *csendéletet festett, hogy csak bámultak.*

Gyurka lecsapta az ablakpárkányra az ecsetet, körültáncolta, ugrálta a szobát és szinte magánkívül kiabálta bele a nagyvilágba gyönyörűségét:

— *Apukám! Sikerült! Sikerült! Le tudtam festeni, amit akartam! És úgy, ahogy akartam!...*

Most templomban van Gyurka. Két perebe nem telik, benyit a csatakos, szeles, esős időből. Bizalmatlanul végigmér, villámgyorsan kibújik a télikabátjából, sapkájából, meleg mackónadrágjából, azután még bizalmatlanabbul kezet nyujt.

— *Kezét csókolom!...*

Péczely Gyurka olyan, mint a többi első elemista úrigyerek. *De egész lénye finom szenzibilitást, rendkívüli érzékenységet árul el.* Egykedvűen nézi, hogy elémrakják vagy harminc festményét.

Péczely Gyurka csendéletei, tiszai fűzes

Péczely Gyurka fest

tájai olyanok, mintha most kerültek volna ki egy jó s felnőtt festő keze alól.

A pöttömnyi festőművész most közelebb jön, kikapja egy képét a kezemből és azt mondja:

— *Bácsi, ezt a képet nem szeretem. Tetszik tudni: nem sikerült. Nem az, amit én akartam festeni... Mert nem sikerül ám mindig.*

Mondják, hogy Gyurka sokszor félbehagy egy képet, *toporzékol, kiabál, csapkod mérgében,* mert — nem sikerült. Néha meg *játszi könnyedséggel, szédületes gyorsasággal fest és szinte leheletlenül rövid*

Gyurka egyik festménye

idő alatt kész a kép. Régi, vásárhelyi cserépvázák hamisítatlan igazi formájában ragyog ki ecsete alól a váza, mindig más alakú, mindig valami új és érdekes, csodálatos fényhatással megfestve, azután mindig más virágcsokor.

— Gyurka, — mondom neki — *én nem hiszem, hogy te ilyen szépen tudsz festeni.*

— *Akkor mingyárt festek egy képet a bácsinak, bár most nem sok kedvem van hozzá.*

Azért leül, kivételesen az asztal mellé, hogy lefotografálhassuk munka közben. Lerajzszögezi a papírlapot, a következő pillanatban barna festékbe mártja az ecsetét és mire felocsudunk, *már villámgyorsan felvázolta egy váza és egy csokor konturjait. Egy perc mulva él, ujjong, csillog és pompázik a papiron egy mélykékszínű váza,* másik perc: *mintha hirtelen porréteget törölnének le egy rendkívüli értékű festményről, olyan gyorsan születik meg a szemünk előtt egy margarétacsokor.*

Talán *három percig tart az egész.*

Iványi-Grünwald Béla véleménye

Iványi-Grünwald Béla a közelmultban Hódmezővásárhelyen volt, *Péczely* Attila megmutatta neki Gyurka néhány képét. *Iványi-Grünwald Béla, akit megkértünk, mondja el benyomásait a hétesztendős festőzseniről,* ezeket mondotta:

— *A hétéves Péczely-gyerek festése valóban rendkívüli, még a manapság az egész világon felfedezett gyerek-tehetségek munkái közt is. Képeiben meglepő, hogy nem egyes alakokat ábrázolnak és kivált az, hogy nincsenek rajzolva, hanem festve komponálva, igazán képszerűek.* A temperamentumos kis *Péczely* valóságos fiók-*Tornyay, ami természetes, hiszen eredetiséget kívánni tőle minden közvetlen naivitása mellett sem lehet. Igen, legbámulatosabb benne a temperamentuma. Most még csak az kell, hogy felnövekedéséig az ezerféle gátló körülmény — mások beavatkozása, irányítása — ne tegye tönkre, meg ami ugyancsak gyakori: magától idő előtt ne szűnjön meg a tehetsége.*

A kis *Péczely* Gyurka nem törődik azzal, hogy minek tartják őt, csak festegeti a maga szórakozására. *Egyre könnyebben és gyorsabban rögzíti le fantáziájának színes álmait.*

*

Péczely doktorral együtt távozunk, a doktor úr nagymisére megy. *Kodályt énekel a kórus...*

(R—ó)

A Hitelbank mérlege

Csökkentek a külföldi tartozások, emelkedtek a betétek

Mindig különös várakozás szokta megelőzni a Magyar Általános Hitelbank mérlegét. Az 1935-ös eredményszámlán az előző évi áthozattal együtt *3.4 millió pengő tisztanyereség* áll a közgyűlés rendelkezésére, de az igazgatóság a jelentős üzleti eredmény ellenére a nyereséget ismét *a belső erők gyarapítására* kívánja fordítani.

A Hitelbank legelőször alkalmazkodott a világválság által megkívánt helyzethez és immár negyedik esztendeje tartalékolja mutatkozó feleslegeit. És bár a válság azóta enyhült, mégis az igazgatóság kitart az *óvatos és jól bevált üzletpolitikája* mellett. Hogy ez az üzletpolitika helyes úton halad, azt ékesen bizonyítja a bank betevőinek és üzletfeleinek szaporodása. A vezetőség, élén *Scitovszky* Tiborral, teljes mértékben élvezi a növekvő számú ügyfelek, a közgyűlés és a részvényesek bizalmát.

Kiemelkedő mozzanata az elmult év eseményeinek, hogy az intézet *külföldi tartozásai* 1935-ben *18.6 millióval csökkentek* és ugyanekkor a *betétek 17.7 millióval emelkedtek.* Az alant következő beszámoló mindenkit meggyőzhet arról, hogy a Hitelbank mennyire rugalmasan igyekszik a megváltozott viszonyokhoz alkalmazkodni:

A *Magyar Általános Hitelbank* igazgatósága ez évi február 25-én *Harkányi* János báró b. t. t. elnöklete alatt tartott ülésében megállapította az 1935-ös üzletév mérlegét. A nyereség- és veszteségszámla 2,076.378 P 71 fillérrel javasolt leírások keresztülvitele után — a nyereségáthozat figyelembevétele nélkül — *2,214.569 P 68 fillér nyereséggel zárul* a tavalyi 2,093.997 P 87 fillérrel szemben. A multévi 1,191.648 P 22 fillér nyereségáthozat betudásával *összesen 3,406.217 P 90 fillér áll a közgyűlés rendelkezésére.* Az igazgatóság a március 19-re egybehivandó közgyűlés elé azt az indítványt fogja terjeszteni, hogy ezen összegből 500.000 P a rendes tartalékalap növelésére, 200.000 P az értékcsökkenési tartalékalap gyarapítására, 900.000 P az alkalmazottak nyugdíjalapjainak javadalmazására fordíttassék, a fenmaradó 1,806.217 P 90 fillér pedig az 1936-os üzletévre vitessék elő. Az igazgatóság ama meggyőződés alapján, hogy a jelenlegi viszonyok mellett üzleti politikájában ezúttal is az intézet belső erősítésének szempontját kell irányadó elvként érvényre juttatni, *azt a javaslatot terjeszti a közgyűlés elé, hogy osztalék és igazgatósági tantiéme az idén se kerüljön kifizetésre.*

Az előterjesztett mérleg adataiból mindenekelőtt két fontos körülmény emelkedik ki: az egyik *a betétállomány igen tekintélyes megnövekedése,* a másik az az újabb számottevő haladás, melyet *a bank külföldi kötelezettségeinek leépítése* terén a lefolyt évben is felmutathat.

A *betétek állománya* a megelőző évzárlat óta *17.7 millió pengővel* (181.5 millióról 199.2 millió pengőre) *emelkedett;* ebből 6.5 millió pengő esik a takarékbetétek megnövekedésére (56.7 millióról 63.2 millió pengőre) és 11.2 millió pengő a folyószámlabetétek gyarapodására (124.8 millióról 136 millió pengőre). A betétállomány szaporulata csupán körülbelül egyheted részben származik a bank érdekköréhez tartozó vállalatok betéteinek emelkedéséből, túlnyomó részben tehát azokból az új betétekből adódik, amelyeket egyéb üzletfelek bíztak az intézet kezelésére.

A bank *külföldi kötelezettségeinek összege további 18.6 millió pengővel ment vissza,* amiből mindössze 1 millió pengő jelentkezik egyes külföldi fizetési eszközök árfolyamcsökkenésének kihatásaként. A külföldi kötelezettségek előbb említett 18.6 millió pengős apadásából 7.2 millió pengő mutatkozik a mérlegben az »egyéb hitelezők« tétele alatt, amely ezáltal 51.1 millióról 43.9 millió pengőre ment vissza, míg a fenmaradó 11.4 millió pengővel a külföldi kezességi kötelezettségek kisebbedtek.

A bank *pénztári készletei és zsiróköveteléseí* 15.4 millióról 16.6 millió pengőre emelkedtek. *Az adósok állománya és a váltótárca* összesen 212.7 millióról 216.1 millió pengőre növekedett; ebből az adósok tétele 130.2 millió pengőt, a váltótárca pedig 85.9 millió pengőt tesz ki.

Az *értékpapirok és érdekeltségek* együttes összege a tavalyi 52.1 millióval szemben 58.7 millió pengővel szerepel a mérlegben; az emelkedés főleg a banknak *egyes vállalatok alaptőkeemelésével vállalt részesedésére* vezethető vissza. Az intézet nemcsak hogy nem élt a 100—1936. számú kormányrendeletben megállapított értékelési lehetőséggel, hanem értékpapírjait és érdekeltségeit az 1935 december 31-én jegyzett tőzsdei árfolyamoknál is *lényegesen alacsonyabban* vette fel a mérlegbe.

A *törlesztéses jelzálogkölcsönök,* amelyek épúgy, mint az azok alapján kibocsátott záloglevelek egyaránt dollárra szólnak, 34.4 millióról 32.6 millió pengőre csökkentek. A *áruosztályok* a lefolyt üzletévben is kielégítő eredményeket értek el.

Az *üzleti költségeknél* végeredményben 248.000 pengő csökkenés jelentkezik, mely egyrészt a különböző költségtételeknél elért 365.000 pengőt kitevő megtakarítások, másrészt pedig az adók és illetékek összegének 117.000 pengővel történt emelkedése révén állott elő.

Az intézet élénk folyóüzleti tevékenysége úgy az ügyfélszámlák gyarapodásában, mint a forgalom összegszerű emelkedésében is kifejezésre jut, amivel kapcsolatban külön említést érdemel *a folyószámla- és a pénztári forgalom számottevő megnövekedése.* Az üzleti forgalom bővülése azon sokoldalú kapcsolat gondos ápolásának eredményeként jelentkezik, amely az intézetet a mezőgazdasághoz, a kereskedelemhez és az iparhoz fűzi.

A bank szem előtt tartva az érdekkörébe tartozó vállalatokhoz fűződő fontos közgazdasági érdekeket, még az elmult évek kedvezőtlen gazdasági viszonyai közepette is változatlan készséggel állott az említett vállalatok rendelkezésére és továbbra is nagy gondot kíván fordítani ama kapcsolatok ápolására, amelyek őt a hozzá közelálló iparágakhoz fűzik. Annál is inkább, mert az ipari helyzet fokozatos javulása immár a termelés legtöbb ágában mindjobban érezhetővé válik.

A Tündér megállt. Szebb, csodálatosabb volt, mint valaha. Kivonta karját az Ember karjából, s körülmutatott a nagy, pompázó mindenségben. Nem szólt semmit, csak várt. Fent voltak!

Az Ember lelke egy pillantással magábaszívott mindent. A kacagó madarakat, a csodás fehérséget, virágillatot, susogó szellőt, mindent, mindent a Tündéren keresztül érzett, látott...

Felkacagott. Búgva, ezerszer több lélekkel, mint a hegytető madarai, kitárta karjait és a Tündér lábai elé térdelt...

még visszacsengett a kedves hang, de lassan, feltartóztathatatlanul hült a fészek, e a kedves hangot elnyomta a sziszegő szél.

Ezerszer hosszabb volt az út, mint felfelé és, amennyire boldog volt akkor, olyan mélyen szántott most lelkén a fájdalom. Izmainak csak a sulyát érezte, s a szanaszét szállongó varjak károgása úgy hangzott, mint száz, meg száz kalapács zakatolása. Nekiesett egy tüskéstörzsű fának. Egy kiálló csomó felhasította homlokát. Az eddigi némaság megtört és elcsukló, forrókönyü zokogássá olvadt. Az Ember megtanult sírni.

Péczely Antal: „Búcsú"

Péczely utal

MESE EGY SZEGÉNY EMBERRŐL

IRTA: KATÓ ALFRÉD

Az a szegény ember, akiről most szó esik, valóban élt, sőt, még ma is él. Mikor ez, amit most elmondok, megesett vele, egy szürke barlangban lakott, amit ma ház-nak neveznek, s minden reggel újra, meg újra nekikapaszkodott annak a hatalmas hegynek, aminek Élet a neve. Ez a hegy abban különbözik a többitől, hogy mindig látunk a tetején valami csillagot, de, akárhogy is kapaszkodunk, soha nem jutunk közelebb.

A Szegény Ember, akiről szó esik, nem ismerte a gazdagságot, az örömet, a boldogságot, ám, mindezek ellenére, nem tartotta magát szegénynek. Minden reggel reménnyel ébredt és este azzal feküdt le, hogy, bár ma nem sikerült, holnap újra nekivág a Hegynek, s akkor, holnap, óh holnap, egészen bizonyos, hogy sikerülni fog. A holnap tartotta életben, s minden este arra gondolt, hogy az a Holnap holnap fog bekövetkezni.

Egyszer aztán, mielőtt a holnap holnappá lehetett volna, ráeszmélt arra, hogy ő a Szegény Ember. Egyszer valami történt, a Ma után és a Holnap előtt, ami megmutatta, milyen szegény, egyedülálló ember ő.

Este volt és bebújt barlangjába. A nagy holnapra gondolt. Összebújt vackán, mint évezredek előtt és elaludt, vagy csak azt hitte, hogy álmodik.

Hideg volt és a barlangba befütyült a szél. Az Ember borzongott és fázott . . .

Aztán világosság szűrődött be és megjelent a Tündér. Hihetetlenül síma, könnyű volt, úgy, hogy az Ember ujjongott, kacagott és vele kacagott a Tündér is, aki, minél feljebb jutottak a Hegyre, annál szebb lett. Gyönyörű volt.

Szőke haja leomlott, szemei csillogtak. Szemei beleolvadtak az Ember tekintetébe, kacaja összecsendült az Ember boldog nevetésével. A Szegény Ember megtanult nevetni. A Tündér gyönyörű nő volt. Szebb valamennyinél, akit valaha is láttak, festettek, szerettek.

Mentek és elmaradt a Gond. Mentek, egyedül a gyönyörű úton. Az Ember kacagott, fejük fölé ezer virágzó fa lombja hajolt, s a virágok és lombok között átkandikált a nap, hogy arannyal hintse be a Tündér haját. A Tündér karja összetapadt az Ember karjával, tekintete felmelegítette az Ember lelkét, felemelte az Ember homlokát és megdobogtatta az Ember szívét. Az Ember megtanult boldog lenni.

Mentek felfelé és az Ember érezte, hogy minden perc szebb, boldogabb.

Az út hosszú volt, mégis hihetetlenül hamar járták meg. Már látta fentről az integető pálmákat és hallotta a kacagó madarakat. Megremegett és boldog volt lelke gyökeréig. Tiszta, kristályos örömmel szorította magához a tündér karját. Neki köszönhet mindent . . . Mindent.

Péczely Antal

Péczely Antal: „Selyemkendő"

Művész - Élet 1932/33
dec - jan. 74

Z-ÉLET

DALMI FOLYÓIRAT

1932 dec 1

duplum

PÉCZELY ANTAL: Jézus imádása

csallóközi FARKAS LŐRINC: Szekér-tanya

SZÖLLŐSY JÁNOS: Gyulai táj

A Gyulai Művésztelep kiállításáról

HÍREK

Már is összeomlás fenyegeti a new yorki Kossuth-szobrot. Egy amerikai magyar ujságból vettük át az alábbi hirt.

»Egész New Yorknak ez az egyetlen olyan szoborműve, amelyen az idő mulását a zöld patina helyett *rozsda* jelzi. Ami azt jelenti, hogy a szobor nem bronzból készült, amire a pénzt gyüjtötték, hanem *ócskavasból*, amelyet »rozsda mar és nem ragyog.« A szobormű mellékalakjai keserves állapotban vannak. A talpazaton álló honvéd *bal lába a térd felett eltörött*. Vagy rosszul öntötték, vagy a silány anyag mállik szét, vagy pedig külön öntötték a lábakat és úgy csatolták a testhez, hogy máris szétvállik és ennek az alaknak az összeomlása minden nap várható. Mielőtt még összeomlása bekövetkezik, valószinű, hogy ez a szegény honvéd el fogja veszíteni a borjuját is, mert *a vasszijjakat elrágta a rozsda és a borju leválófélben van a honvéd válláról*. Ezenkivül már csak a honvéd bakkancsával van baj, amelynek a talpa veszendőfélben van, máskülönben minden rendben lenne. Az öreg paraszt alaknak a jobb keze van veszedelemben, amelyen erős repedés jelzi, hogy már csak nagyon rövid idő kérdése és *félkézzel fog ott állani a bucsuzó apa*. A főalak állapota semmivel sem jobb, mint a többié. A nyakán *hatalmas vágás éktelenkedik* és a rajta lévő díszmagyar olyan, mintha egy »second hand« üzletből került volna ki: ahová csak néz az ember, mindenütt *repedések látszanak, a rozsda eszi az atillát* és az egész egy toldott-foldott ócskaság benyomását kelti, amelyről itt is, ott is lerí a *gipsz, és egyéb porhanyó ócska anyag*.

Köztudomásu az, hogy a new yorki parkkomissió sürgős átiratot intézett az egykori szoborbizottság vezetőségéhez, amelyben felszólította, hogy *azonnal intézkedjék a szobor újjáöntése dolgában, mert különben hivatalos intézkedés fog történni, hogy a düledező közbotrányt a város e szép helyéről eltávolitsák, mielőtt végérvényesen lefekszik és meghal.*«

Szegény Horvai, nincs szerencséje a Kossuth-szobrokkal.

A Deutsche Kunst und Dekoration, dr. Alexander *Koch* nivós folyóirata ismét gazdagon illusztrálva és gondosan megválogatott anyaggal jelent meg. A damstardti folyóirat legujabb száma az 1927—28. évfolyam utolsó füzete volt.

A Millenáris emlékmű leleplezése. *Zala* György mester monumentális alkotásának, a milléneumi emlékműnek leleplezése országos ünnepség keretében a jövő év tavaszán fog megtörténni. Példátlan a művészet történetében, hogy ilyen hatalmas szobrászmű egyetlen kéz alól kerüljön ki. Nagy mesterünknek ezt a zseniális művét, melyben egy emberöltő munkája fekszik, méltó ünneplésben készül részesiteni úgy a magyar társadalom, mint a hivatalos fórumok, melyek az 1929 májusára teljesen befejezett monumentum leleplezési ünnepségét előkészitik.

Egyesületi hirek. *A Magyar Országos Képzőművészeti Társulat* új igazgatója dr. *Fóbossy* Gedeon orsz. gyül. képviselő, helyettese pedig dr. *Csillery* András v. miniszter lett. — *A Munkácsy-céh* első kiállitása a Nemzeti Szalonban november 11-én nyílik meg. — *A Független Művészek Társasága* klubhelyiségében (VII. Erzsébet-körút 41.) *Tornai* Gyula festőművész, a társaság elnöke, vetitett képekkel kisért előadást tart keleti élményeiről.

Műteremhirek. *Zombory* Lajos festőművész, a szolnoki művésztelep doyen mestere, állandó téli műtermet rendez be a fővárosban. — *Englerth* Emil festőművész megfestette a Pécsi Kerületi Postapalota díszterme számára *Demény* Károly ny. államtitkár, a magyar posta volt vezérigazgatójának életnagyságú portréját. A fényes ünnepségek között leleplezett arckép a magyar posta hálája a szerb megszállás alól felszabadult pécsi posta újjáteremtéséért. — *Sassné Farkas* Böske balatoni képei megjelentek levelezőlapreprodukciókban.

A hüvösvölgyi szabadiskola kiállitása. A *Mészáros* Mihály festőművész igazgatása alatt álló Hüvösvölgyi Plein Air Festőművészeti Szabadiskolában dolgozó művészek *Albrecht* főherceg védnöksége alatt kollektiv kiállitást rendeztek. Különböző fajsulyu piktorok, akiket a művészet őszinte szeretete hozott özsze. *Mészáros* Mihály portrérajzai, amelyeket olaszországi tanulmányutján Hory András, római követünkről, Spada Potenziáni hercegről, Róma kormányzójáról, Mussolini helyetteséről, Dino Grandiról és Raimondo generálisról készitett, karakterizáló erőt mutatnak. *Borbáthné Barabás* Annának, nagy Barabás Miklósunk unokájának, báró Splény Györgynéről és Fedák Bélánéról festett portréi, és egy kedves interieurje emelkedik ki a sorozatból. *Strauber* Andor komor tónusu, egységre törekvő kompoziciói nagyobb feladatokra való hivatottságot árulnak el, *Udvary* Dezsőnek napfényben fürdő aktját és öreg rabbifejét dicsérjük. *Bauer* Soma gondos részletezéssel festett tanulmányai közül »Vasárnap délután«-ja a legtetszetősebb. *Somló* Jenő nagy szinfoltokban festett csendéletei jók. *Kovacsics* Ernő tájképei dekorativ hatásuak. *Kemény* Éva amerikai utazásainak benyomásait örökitette meg bravuros grafikáján. *Günther* Erzsébet és *Aczél* György munkái figyelemre méltóak. K. *Radnai* Margit izléses kerámiái egészitik ki a lelkes együttest.

KERTÉSZ PÁL

császári és királyi udvari szállitó • Úridivat és fehérnemükülönlegességek

BUDAPEST, VI. Teréz-körút 12. / Alapitási év: 1895.

Péczeli Antal

Péczeli Antal festőművész, III.
Zsigmond király-útja 68. 366-708

Bptávb 1940 szept.

Szigetvár.

A középtért a Neu és az
lalja el ormain félholdas
flu:-on czölöpökön nyugvó hid
tábori sátrak láthatók. Felir

ZIGETH verloren A

alól jobbra: 23.

Rm., mér. a vk.

Péczely Aubel

Bizakodó könyvhét

FOTÓ: MTI – OLÁH TIBOR

Megnyitó idején a debreceni Kossuth téren

Nem sok jót ígért az időjárás a 75. Ünnepi Könyvhét tegnapi megnyitójára. Végül meggondolta magát: elállt az addig szakadó eső, és már-már a nap is kisütött, mire a pesti Bazilika előtti Szent István téren *Szabó Magda* elmondta köszöntőjét.

A központi helyszínen 193 könyves cég 126 pavilonja nyitott meg az ünnep tiszteletére. Könyvek várják Budapesten a Móricz Zsigmond körtéren, a Várban, a Ráday utcában és az ország számos városában – Balatonfüreden az idén először – az érdeklődőket. Sok ezer között 351-féle friss nyomdaszagú kötet.

A Szent István téri megnyitó után átadták a Szép Magyar Könyv 2003 verseny és a könyvesboltok Hermész díjait. Gyerekkönyv kategóriában díjat kapott Muskát Zsuzsa Nahát! című kötete (Móra). A tankönyvek közül díjat nyert a Sokszínű matematika 1. osztályos kötete (Mozaik), továbbá a Moro úr sikeres lefagyasztása című mű (Enciklopédia). Az ismeretterjesztő munkák közül a Geomédia Kiadó Reklámélet Pest-Budán és Budapesten 1845–1945 és a Mindentudás egyeteme I. kötete (Kossuth) lett díjazott. A tudományos művek díját a Terc Szakkönyvkiadó 5 ház című kiadványa kapta. A művészeti kiadványok díjazottja lett a Kieselbach Galéria Modern magyar festészet 1892–1919 című kötete, amely egyúttal *Medgyessy Péter* miniszterelnök különdíját is elnyerte; továbbá a Vincze Kiadó Székely Aladár-albuma, amely a könyvborítóért Tamás László különdíjban is részesült. A szépirodalmi és ifjúsági könyvek közül oklevéllel jutalmazták a Felszámolás című Kertész-kötetet, amely a Nemzeti Kulturális Alapprogram különdíját is kapta, és Az elfátyolozott arckép című munkát – előbbi a Magvető, utóbbi a Borda Antikvárium gondozásában jelent meg. *Mádl Ferenc* köztársasági elnök különdíját kapta az Akadémiai Kiadó A Sándor-palota című kiadványa. Az Antall József Emlékdíjas könyv a Corvina Zsolnay – A gyüjtők könyve lett. *Demszky Gábor* főpolgármester különdíját a Helikon Budapest – Az ikerfőváros 1860–1890 című albuma nyerte el. Különdíjat adott a Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány a Móra Sárkánymese című kötetének. Az idei közönségdíjas munka a Helikon és az Országos Széchenyi Könyvtár közös kiadványa, az Európa térképei 1520–2001.

Tegnap este a pesti Petőfi Irodalmi Múzeumban megnyílt a könyvhét eddigi hetvenöt évét bemutató kamarakiállítás is.

V. Gy.

DEBRECENBEN CSOÓRI SÁNDOR beszélt a könyvhét helyi megnyitóján. A Kossuth-díjas költő szólt arról, hogy századokon át fontos szerepe volt az irodalomnak Magyarországon. – 1990 után mégis nagyok sok író felszabadultan annak tapsolt, hogy nem kell többé politizálni, és kínlódnia a közélettel – mondta. – Az írók menekülését a közéletből akkor is, és azóta is nemzeti szerencsétlenségnek tartom.
Csoóri a közelmúltbeli tíznapos gazdatüntetést is említette: – Létükért küzdöttek a gazdák, de az írók, akik régen forradalmas lázzal álltak melléjük mindig, most az Írószövetségből való kilépéssel foglalkoztak százasával.

Múmia magas sarkú cipőben

Alberto Giacometti gyerekszemmel

A Szépművészeti Múzeumban kiállított Giacometti-alkotások sokak szerint nem gyerekeknek valók, a múzeumban működő Szépműhely Alapítvány azonban interaktív kiállításnézést szervez iskolások számára. Nagy sikerrel.

Alberto Giacometti svájci szobrász neve Magyarországon is jól ismert, de a XX. századi művészet meghatározó alakjának legfontosabb műveit most először lehet látni hazánkban. Alapélménye a magány, a halál, leginkább a háborús korszak emberi következményei foglalkoztatják. Figurái félelmetesek: hol parányiak, hol ijesztően vékonyak. A gyerekek – a maguk módján – értik ezeket a problémákat. Másrészt megindítja képzeletüket a szokatlan látvány.

Ma egy ötödikes osztály a múzeum vendége. *László Zsófit*, a Szépműhely lelkes tárlatvezetőjét már ismerik a gyerekek. Járt bent náluk az iskolában, ahol közösen „felkészültek" Giacomettiből. Még ott megállapodtak, hogy a múzeumban a szakember nem fog előadást tartani, legfeljebb egy-két mondatnyi segítséget ad, és a gyerekek kitalálják saját Giacomettijüket.

– Mi ez szerintetek? – kérdezi tőlük László Zsófi egy szobor előtt. A gyerekek izgatottan vágnak egymás szavába: szöcske, imádkozó sáska, nő, aki lement hídba, csontváz, rákféle, összeroncsolódott jármű, totálkáros robotnő, fenyőfa gyökerekkel. Kompromisszum születik: ez a félelmetes valami vagy bogár, vagy egy nő. Esetleg egy bogárrá alakuló nő. – Ez borzasztó! – kiált fel egy gyerek. – De hogyis az, csak a nő kissé bogaras – mondja a másik.

Azután ahogy a vezetőjük rávezeti őket, felismerik a figura mellét, fejét, szétnyíló lábát, talán levéllé vagy virággá alakuló kezét. Egyszerre csak világosan látják, mit ábrázol, és a gyerekek végül érteni kezdik az alkotást.

A Kanálasszony előtt is értetlenül állnak először. Testrészeket próbálnak együtt felfedezni a primitív művészet ihlette női alakon. – Milyen tárgy hasonlít szerintetek egy nőre? – kérdezi azután László Zsófi. S megindul az asszociációs játék: Váza. Seprű (mert szoknyát idéz). Csákány (fejrésze egy copfos nőre emlékeztet).

– Most átmegyünk a másik terembe, ahol a kanál alakú asszony és a fejet ábrázoló téglalap után megint nem fog stimmelni valami – mondja Zsófi a gyerekeknek. Alig várják.

A földön körbeülik a Lépő férfit. Zsibonganak, ötletbörzén próbálnak magyarázatot találni, miért ilyen ez az ember. Egy mostanában látott film okán a mocsári rém vezeti a találati listát. Van, aki megtoldja egy kicsit, és kosaras mocsárlakót mond, beteg ET-t, anorexiás zombit, azután múmiát magas sarkú cipőben. – Inkább csak körvonala van neki – mondja egy komoly kislány –, egy szegény, beteg, pestises ember. És magányos.

László Zsófi vezetésével először megállapodnak abban, hogy egy „normális" szobor körvonala és felülete sima, Giacometti szobrai rücskösek és vibrálnak. Majd a figura érzelmeiről beszélnek. – Biztosan valami nagyon rossz élménye volt. – mondják kórusban. – Látszik, hogy kevés dolgot érez, és bizonytalan.

A művészettörténész hozzáteszi, hogy általában az ember érzelmei az arckifejezésén tükröződnek, ellentétben ezzel a szoborral. – Igaz, igaz – csatlakozik az egyik gyerek –, szegénykének mindene fél. Nagyon magas, de látszik, hogy a lelkében picinek érzi magát – mondja.

A szobor szokatlanul kis talapzaton áll. Erről a tipikus Giacometti-jegyről folyik a beszélgetés. – Sajnálom őt, és szerintem oda is férne mellé valaki, ha nagyon akarná. Legfeljebb ellépne valamerre – mondja valamelyikük. – Dehogy akarja – vág a szavába egy másik gyerek –, csalódott az emberekben, és már nem is vágyik senkire. Különben is, nézd meg, aki ilyen sovány, nem tud egy lépést sem megtenni.

Szablyár Eszter

FOTÓ: SZABÓ BERNADETT

A Kanálasszony előtt

HIRDETÉS

Már nem is áru?

Vita a kultúra finanszírozásáról

Jó három évtizede terítéken lévő kérdés Magyarországon: áru-e a kultúra? A kérdés persze nem valóságos, hiszen a rendszerváltás előtt sem volt senkinek kételye az iránt, hogy a kultúra persze áru (is). Az utóbbi hat-nyolc esztendőben – feltehetően a kereskedelmi televíziók és a bulvársajtó roppant gyors térhódítása nyomán – egyre inkább az a kérdés: vajon fenntartható-e még, s ha igen, miként, a minőségi kultúra. Élesebben fogalmazva: vajon érdemesnek tartja-e még a piac a kultúrát arra, hogy árunak tekintse. E problémának szentelt most különszámot a *2000* című folyóirat.

A 2000 kultúrafinanszírozásról szóló különszámába *Szilágyi Ákos* író, szerkesztő írt bevezető tanulmányt. Ennek egyik alapgondolata az, hogy a kultúra – ahogyan Szilágyi mondja: a szellemi kultúra – értékmérője nem lehet csupán a piac. „Lehet-e nyereséges valami annak ellenére, hogy piaci szempontból veszteséges? – kérdezi. Megtérülhet-e valami máshol, egyben tehát másként is, mint a piacon? Vajon ami nem fér el a piacon – a ráfordítás-megtérülés idejében, a profitmaximalizálás idejében –, arra nincs is szükség?" „Jól tudjuk –mondja, hogy a piaci ráfordítás és megtérülés idejében nagyon sok minden nem fér el, hogy a piaci idő, amely – a közkeletű metaforát kölcsönvéve – egész egyszerűen pénz, az időnek csupán egyik, különleges és nem általános szervezési módja…"

Szilágyiétól teljes mértékben különbözik *Bródy András* véleménye. A neves közgazdász az Élet és Irodalom legutóbbi számában reagált a 2000-ben közölt véleményekre. Szerinte nem a piaci viszonyok okozzák a kultúra számára a legtöbb problémát, hanem a mindenkori kormányok fiskális politikája: „Nálunk mindenki azt hiszi, hogy a benzin árát terheli a legtöbb adó. Pedig ha végigszámoljuk, hogy a kultúra ápolásához mennyivel több ágazat munkája szükséges, amelyeket mind-mind megadóztatnak, nyilvánvalóvá válik, hogy a kultúra

> Nyilvánvaló, hogy a kultúra költségeiben nagyobb az adó részaránya, mint a benzinében.

költségeiben nagyobb az adó részaránya, mint a benzinében… A könyv ára ma nálunk magasabb, ha borban, benzinben, kenyérben mérjük, mint sok más, műveltebb országban". Hozzátette: „Ne tételezzük fel, hogy az állítólag „ágazatilag semleges" adóterhelés elvi elismerése mellett azért olyan súlyosak éppen a művészeti alkotások adóterhei, hogy a politikusoknak módjuk legyen a beszedett összegek töredékén kilóra megvenniük a magyar írókat és irodalmat."

A kérdéskörről a Ráday Könyvesházban tegnapelőtt rendezett vitában részt vett *Kovács Gábor*, a Bankár Holding Rt. vezérigazgatója. Az üzletember, aki hárommilliárd forintos tőkével hozott létre képzőművészeteket támogató alapítványt, arról számolt be, hogy a kultúra körüli piaci és pénzügypolitikai viszonyokban – amelyek gyakran egybeesnek – rengeteg visszásságot tapasztal. Ha valaki megvásárol egy művésztől egy szobrot irodaháza díszítésére, nem igényelhet vissza áfát, ha egy drága gigantposztert vesz egy áruházban, akkor igen – mondott egy konkrét példát. A legsúlyosabb gondot abban látja, hogy az állam nem megrendelő, hanem pénzosztó, ugyanakkor nem támogatja alternatív elosztási mechanizmusok létrejöttét, amelyek olcsóbbá tennék a kultúra támogatását. Ha az ő alapítványa adja ki egy kiállítás katalógusát, az 600 ezer forintba kerül, ugyanez állami kiadásban 5 millió forint – hangzott egy másik példa.

Harsányi László, a Nemzeti Kulturális Alap elnöke, aki személyes befolyását is latba vetette, hogy a 2000 különszáma megjelenhessen, hangsúlyozta, hogy a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma sajátságos helyzetben van. A kulturális élet támogatásával kapcsolatos pénzügyi és piaci szabályozás ugyanis más minisztériumok feladata. Egyetértett Kovács Gáborral: szerinte is arra kellene törekedni, hogy az állam ne pénzosztó, hanem megrendelő legyen. Annál inkább, mivel Magyarországon jelenleg 400 milliárd forintot költenek kultúrára, és ebből bő 130 milliárdot az állam fizet ki.

Hovanyecz László

Füstbe ment tervek

Nem, nem egészen mentek füstbe azok a tervek, amelyek a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény Pipa utcai kiállítóhelyiségében láthatók, tervezőik ugyanis nem dobták tűzre őket, de annyiban mégis a semmibe vesztek, hogy sohasem valósultak meg. Maradtak csupán ideák. Ferencvárosi nagy középületek és létesítmények jelennek meg a látogató előtt: másképp. Amilyenek lehettek volna, de nem lettek. Mert a mindenkori bírálóbizottság más terveket tartott jobbnak.

Itt láthatók például a gyönyörű Iparművészeti Múzeum tervváltozatai. Milyen unalmas épület lenne, ha nem Lechner terve valósul meg, hanem mondjuk Quittner Zsigmondé vagy Hauszmann Alajosé. Vagy itt a Vásárcsarnok esete: P. Escande és J. Gourmez francia mérnökök rajzán a csarnok középhajója nem emelkedik a kereszthajó fölé, nem fogja össze a kompozíciót, így oldalnézetből az egész építmény olyan tagolt, mint egy hernyó. De a nyertes tervező, Pecz Samu is romantikusabb tervet nyújtott be először a megvalósultnál. A megmaradt tervlapok egyikén látható, micsoda várkastélyszerű víztornyot képzelt a csarnok déli végére.

A Bakáts téri templom tervezésekor Ybl neoromán és Steindl gótikus elképzelése mérettetett egymáshoz. Végül is Ybl kapott megbízást a tervezésre, de nem azt a változatot dolgozta ki, amellyel pályázott. A vágóhíd rajzban maradt variációi is érdekesek, némelyik

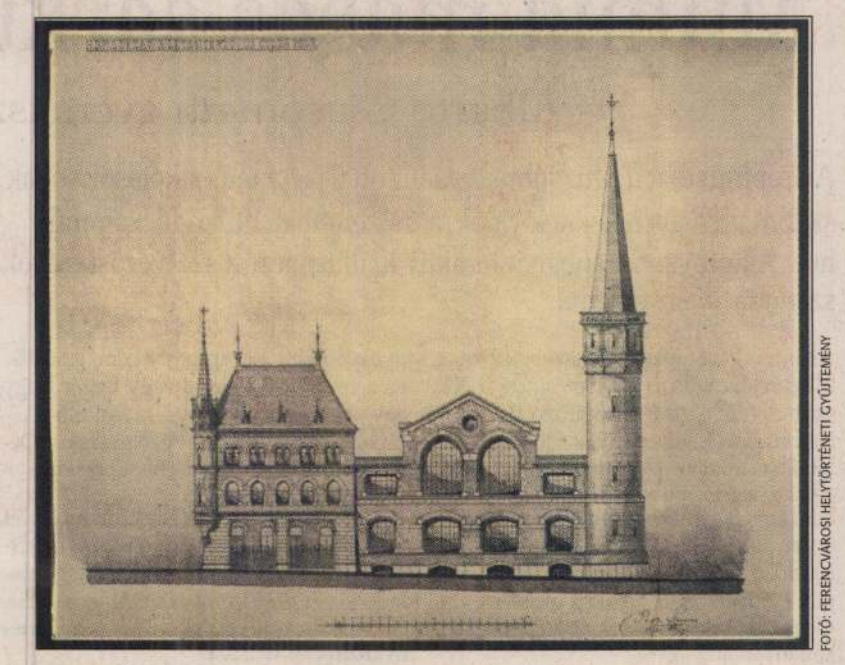

FOTÓ: FERENCVÁROSI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY

A Nagyvásárcsarnok Pecz-féle tervváltozata

elgondolásban szökőkút is szerepelt a telep közepén. De ha már szökőkút: a Kálvin téri Danubius-kút pályázatára beadott tervek közül is itt van néhány (ritkán láthatók!): feltűnő, hogy Schickedanz pályázata mennyire hasonlít a megvalósult Ybl-félére – holott Ybl nem is került az első körben a díjazottak közé.

Mint az a gyűjtemény kiállításain megszokott, az egyik teremben enteriőrt is berendeztek: most egy építész műhelyébe léphetünk. Középen nagy, tintafoltos tervezőasztal, a polcokon tervek tekercsei, s a falon egy repedt tükör. Igen, mert a tervező belevágta a tolltartót: a tusok ott fekszenek szétszórva a földön. Remek rendezői geg: hiszen itt vesztes terveket láthattunk. És bár érdekesek voltak, valljuk meg: a hajdani bírálók többnyire jól döntöttek.

CSORDÁS LAJOS

Rádióritkaságok Budán

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

Férjétől tanulta a rádiójavítást

Özvegy Krajcsovics Mihályné rádiójavító vízivárosi műhelye akár egy múzeum: a falakon nyomtatott áramköri lapok, hangszórók, Unitra magnetofon, Zenith, Philips, Sokol és Pacsirta rádió, az Orion-gyár termékei, amelyeknek káváit még a múlt század első felének bútoraihoz igazították. A vitrinben hangszórók, a fiókokban elektroncsövek várják, hogy egy régi darab javításánál pótolhassák az eredetit. A polcokon mérőműszerek, oszcilloszkópok, ellenállásmérők, mind-mind antik darab.

Rabby Emma huszonöt éve, férje halála után vette át a Bem utca 2. szám alatt található műhelyt. Addig kirakatrendezőként dolgozott, de férjétől elleste a javítás fortélyait, később pedig segédkezett is neki.

Krajcsovics Mihály Németországban tanulta a szakmát, majd hazatérve itthon kezdett el dolgozni. Az asszony elmondása szerint férjét is egy elromlott rádió ürügyén cserkészte be. Az említett rádió mindössze azért nem működött, mert kihúzták a konnektorból, de megismerkedésük emlékére ma is az üzletben áll.

Kezdetben egy Kapás utcai lakásban dolgoztak, ott minden helyiségben volt legalább egy rádió. Krajcsovics urat gyakran látogatták színészek, sportolók betegeskedő gépeikkel, ő készítette az FTC-pálya számtalan hangerősítőjét, amelyek közül egy antik példány ma is megtalálható az üzletben, emellett színházaknak is dolgozott.

Rabby Emma híres Sokol-javító, elmondása szerint ez a kedvence, mert a tranzisztoros rádiók nem ráznak. A csöves rádiókkal alkalmazottja foglalkozik, de a forrasztást és a potméterek cseréjét maga is szívesen elvégzi. A környékbeli nyugdíjasok zsebrádiói mellett autórádiók és lemezjátszók javítását is vállalják, de a műhelyben órákig el lehet bóklászni a múlt századi masinák között.

K. É.

Lelőhely

A honfoglalás fáradságai

Ha a Magyar Tanítók Lexikonában leírtak szerint járt el az a hajdani pedagógus, akinek a tanügyi segédlete most itt van előttem, akkor „tervszerű előkészítést" végzett, mielőtt a Csepel-sziget körüli kirándulást beillesztette volna tanítványai munkarendjébe. Előre bejárta a tervezett útvonalat, feljegyezte, hogy a tanmenetet illetően mi hasznosítható a látnivalók sorából, de úgy intézte, hogy „a komoly feladatok mellett jusson hely a kirándulás keretében a játéknak, nótának, tréfával fűszerezett pihenésnek" is. A lexikon szerkesztői így látták csak biztosítottnak, hogy a tanulmányi kirándulás elérje azt a célt, amelyet az új tanterv neki szánt. Jelesül, hogy az „iskola tanító és nevelő munkájának alappillére" legyen.

Kétségtelen, hogy a Budapest Székesfőváros Iskolai Tanulmányi Kirándulásai sorozatban megjelent Csepel-szigeti útmutató rendkívül alapos munka volt. A tanító, aki erre támaszkodott, nemcsak a környék történetével tudta megismertetni a nebulókat – megjegyezve például, hogy Árpád vezér a szigeten pihente ki a „honfoglalás fáradságait" –, hanem azt is pontosan elmagyarázhatta, hogyan működik a soroksári Duna-ágat lezáró, 1928-ban átadott zsiliprendszer. Az elméleti alapozás után pedig jöhetett a pompás hajókirándulás.

A diákokat szállító motoros a Ferenc József híd alól indult; elhagyta a Gellért-hegyet, a Lágymányos „hirtelen nőtt, modern városrészét", majd átbújt a Horthy Miklós-híd alatt, amelynek budai végén a polai régi világítótorony mása emlékeztetett a magyar haditengerészet hősi tetteire. Aztán jött az összekötő vasúti híd, és a gyerekek máris megpillanthatták a fővárosi villanytelep kürtőit, a Kábelgyár és a Hengermalom magas elevátorát, míg bal kéz felől a szénpályaudvar látványa tárult eléjük. Utána pedig a Csepel-sziget: a Vámmentes kikötő óriási berendezései mögött a 47 ezer lakosú Csepel községre ráépült vasmű, posztó- és papírgyár kéményei magasodtak.

A hajó továbbsiklott, az osztály hamarosan elhagyta Budafokot. A szigeten lélegzetelállító látvány tárult a szemük elé: a 314 méter magas lakihegyi nagyadó „karcsú, szédítően magas tornya". A tanár nem mulasztotta el megjegyezni, hogy ez itt a világ legmagasabb antennája. Aztán jött Nagytétény és a főváros sertéshizlaló telepe, a hajó pedig a part menti kis falvak között folytatta az útját. A legérdekesebb látnivalót alighanem a helyenként csoportosan horgonyzó vízimalmok kínálták.

Lefogadom, minden bölcs magyarázat dacára nagy izgatottság lett úrrá a fiatalokon, amikor a hajó beúszott a Tassi-zsilipbe. De mire megszokták volna a vaskapukkal lezárt kőfalak látványát, már fel is értek a soroksári Duna-ágba. A hajó tovább dohogott, elhagyta Tasst, Dömsödöt és Ráckevét, a tanító pedig elmagyarázta, hogy az itteni emberek a főváros gyümölcs- és zöldségszállítói, hiszen a közvetlen hajójáratok egyenesen a Soroksári út mellett kiépített, rendkívül modern Nagyvásárcsarnok kikötőjébe szállítják hajnalonta őket és árujukat. Majosházán, a kincstári erdők ölében megpillantották a Horthy-liget névre hallgató nyaralóhelyet, aztán jött a többi: a Duna-ág partját végig szebbnél szebb üdülő- és nyaralóhelyek pöttyözték, a lapos partokon pompás strandfürdők várták a víz szerelmeseit.

Igaz, akadtak errefelé tekintélyesebb települések is. A 19 ezer lakosú Soroksár lakói javarészt abból éltek, hogy tejet, zöldséget, jeget, kenyeret szállítottak a fővárosba, míg a négyszer nagyobb Pestszenterzsébetet egyenesen úgy tartotta számon a füzet, mint rohamosan kifejlett nagyvárost, Budapest valóságos külvárosát, ahol a hajóállomás melletti, népszerű strand mellett jódos-sós gyógyfürdő is várta a látogatókat.

Ez már majdnem az út vége volt. A gyerekek még megnézhették Csepel túloldalát, aztán behajóztak a Kvassay-zsilipbe. Mikor onnan is kibukkant a kis hajó, már komolyan benne jártak az estében. „Az esti világításban fantasztikusan szép látvány, mikor a fokozatosan szélesedő látkörben elénk tárul a főváros millió fényponttól megvilágított képe" – írta a füzet, és ez minden bizonnyal így is volt. Még egy darabig. 1941-et írtak akkoriban.

N. KÓSA JUDIT

nol www.nol.hu/lelohely

HIRDETÉS

75. ÜNNEPI KÖNYVHÉT
2004. június 4–6.

Szerzők, folyóiratok, kiadók / Bemutatkozik az Őrhelyek Egyesület / Koncertek / Kiállítások / Filmbemutatók / Utcazenészek
Gyermekprogramok / Cimbora Színpad, Sárkányos Könyvtár
Jótékonysági koncert a Madarász utcai Gyermekkórház javára
Irodalmi törzsasztal Mészáros Sándorral és Tarján Tamással
100 éves a Szabó Ervin Könyvtár / Nagy Budapest Törzsasztal
Könyvvásár / Dedikálások / Sátrak (szépirodalom / gyermekkönyvek / művészet, tudomány, életmód / könyvek Budapestről / levéltári kiadványok)

Ráday Könyvesház
Telefon: 219-5255, raday@enternet.hu

Ráday utca
Szabó Ervin tér

RÁDAY KULTUCCA

NÉPSZABADSÁG

A Népszabadság **hétfőtől szombatig** mindennap
BUDAPEST OLDALAKKAL
jelentkezik.

A visszatérő témák:
– Körkép a kerületek életéről, az önkormányzatok munkájáról
– Budapest múltja: dokumentumok, emlékezések az elmúlt évtizedekből
– Riportok, tudósítások a főváros jelenéről
– Kulturális körkép: programok, kiállítások, színház- és moziműsor.

Hirdetési ügyekben felvilágosítást adunk a 436-4430, 436-4449, 436-4460, 436-4461-es telefonszámon.

*30% engedmény**

**Minimum 3 darabos ülőgarnitúra vásárlása esetén a legkisebb elem árából.*

QUATTRO MOBILI
BÚTORSZALON
Az andante ülőgarnitúrák legnagyobb választéka

andante
bőrbútorok

Budapest, Szent István krt. 30., Tel.: 1/ 340 4408
Pro Design Bútorüzlet Budapest, Király u. 15., Tel.: 1/ 413 1586

www.quattromobili.hu

Áresés a Schillernél!

Opel Corsa Euro 1.2 most csak 2 399 000 Ft!
Légkondicionálóval is szédítő az ára: 2 599 000 Ft!
Most speciális finanszírozási ajánlat a készlet erejéig – THM: 3,99%!
Nyitott hétvége június 5-6-án!

2 év garancia

További vonzó ajánlatokkal és rendkívül kedvező részletfizetési akciókkal várjuk Önt márkakereskedésünkben! Az ajánlatok megváltoztatására fenntartjuk a jogot. A fenti ajánlatok a korlátozott készlet erejéig vagy 2004. augusztus 31-ig érvényesek.
Vegyes átlagfogyasztás: 6,0 l/100 km, CO_2 kibocsátás: 143 g/km. A képen látható autó illusztráció.

Opel. Jó ötletek – jobb autók.

Az Ön Opel-partnere: Schiller Opel Bp. XIII. ker., Váci út 113., Tel.: 452-1111, 452-1100, Fax: 452-1134
Bp. IV. ker., Fóti út 143., Tel.: 2-72-72-72, Fax: 2-72-72-71, www.schilleropel.hu

ert a munkások szerződéskötéskor erre
engem magamat illet, nézeteim révén
előtt társadalmilag és politikailag
lytól. Ha nem lennénk a helybeli
nek, akkor bizony ennek keserves kö-
r sok izben. De igy is jellemezhetem
. amit egyik elhunyt községi
nyának, aki könyveket kért tőle:
nyom, Kner Imre is attól lett olyan."-
on tul azonban közlöm, hogy a mi
iv szerződés rendszere legelőször
előtt a vidéken is majdnem minden
évenként lehetett a béreket javitani,

PECZ SAMU
építészet

AZ ÁHÖRÉS KORA

141.0-

SZÍNHÁZ

Czillei és a Hunyadiak

FOTÓ: MTI – SÁNDOR KATALIN

Schell Judit és Keszég László

Vörösmarty Mihály utolsó drámáját Spiró György fordításában játsszák a Nemzetiben. Móricz Zsigmond – akit Spiró nem kedvel – javasolta átírni köznapi nyelvre a magyar klasszikusokat. Így végzett a Magyar Elektrával és Kemény Zsigmonddal. Időnként kipattan a gondolat, hogy restaurálják a XIX. században írott drámákat.

A drámai óságok közbeszédhez igazításában van színházi ráció. Bár sikert még nem hozott. Színházak táji rémhír, könnyű nekünk modern nyelven Shakespeare-t játszani – azóta Aranyt is avultnak tartják, lecserélik –, de súlyos megbirkózni angoloknak az Erzsébet-kori nyelvezettel. A dolgok állása szerint az angolok valamiként mégis elvannak Shakespeare-rel. A régies kifejezések kihúzása vagy átírása nem szavatoltan lelkesíti a gimnáziumi ifjúság színházjáró részét. Szókincsét azonban szegényíti az ó nyelvi fordulatok hiánya.

Spiró fordítása Benczúr Gyula emlékezett ünnepélyességétől nem jut el Derkovits Gyula szárazságáig. Megmarad Madarász Viktornál, képzőművészetileg kifejezve a változást. Katona József Jeruzsálem pusztulásának átírásával Spiró már kísérletezett. Illyés Gyula „átigazította" a Bánk bánt. Mészöly Dezső televíziósította Katonát. Hubay Miklós a Balassi Menyhárt árultatását és Madách Csak tréfáját átírta. Keresztúri Dezső a Mózest. A magyarról magyarra fordítás megoldására az eddigi tapasztalatok szerint ihletett színházi előadás képes. Vörösmarty szövege homályos, szerkezete zavaros. Spiróé világos, racionális, logikus, áttetsző, érthető, mellékalakoktól megtisztított, dramaturgiailag eszesen korrekt. Szinte valamennyi javításával, változtatásával egyetérthetünk. Vörösmarty tébolyult verbalizmusát, őrjöngően szónoki költészetét kiváltotta az ésszerűség. Tananyag lehetne, miként kell megreparálni egy vad, romantikus drámát. Tanítani kellene, nem előadni.

A Nemzeti Színház vasárnap este restaurált drámai műemlék helyett romantikus modorban elkészített színdarab előadásával kiváltotta a hagyományőrzés föladatát. Az eredeti II. felvonás kezdetén Hunyadi János pompás temetésén a rímtelen jambusokat prózával váltja a sokaságban triviális tréfákat beszélő gyásznép. A darab meg nem jelenő főszereplője – Hunyadi János – gyászünnepsége a közvélekedést kifecsegő sírásókkal nemcsak shakespeare-izál, hanem shakespeare-i. Az előadásban ebből annyi maradt, hogy Bodrogi Gyula szabatos színészi életösztönnel viccesnek mutatkozik Ivan pór szerepében. Kiaknázza a nevettető alkalmakat, a háborúba és történelembe belecseppent agg jobbágy bölcs távol tartását a kincstári hazafiasságtól. Ripacsság? Az. Ilyen ripacs volt Shakespeare, ennyire ripacs színházi költő Vörösmarty.

A költőt színházi gyakorlatlansággal vádolni légből kapott. Estéit színházban töltötte. Megnézte a Pesti Színház minden előadását. (Gondolják meg: minden este a Nemzetiben!) Gyakorlati színháztudóként velős elemzéseket írt Bajza elvi kritikáival szemben. Előadások után Egressy Gáborral, Lendvayval, Megyeriivel a közeli Csiga vendéglő különtermében szálakra szedték a színpadon és a nézőtéren történteket. 1844-ben mindössze kétszer játszották el a Czillei és a Hunyadiak drámáját. A júniusi részvétlenség fő oka, hogy január 27-én tüntetésszámba menő sikere a Nemzetinek Erkel Hunyadi László című azonos cselekményű operája. A „Meghalt a cselszövő…" Ausztria-ellenes titkos sláger lett.

Az előadást rendező Lendvay Márton soknak találta a szöveget. Közösen megnézték a történeti drámát. A játszott szövegkönyv megtalálható a Széchenyi könyvtárban.

Kapisztrán nak a temetésen királyt jósló hisztériáját Spiró kiegyenesítette. Az eredeti 48 sor 17-re csökkent. A növekvő dinamikájú nagyária nemcsak színészi magánszámnak szerkesztődött, nemcsak költői bőbeszédűség, de látomás, jóslat, cselekményhajtó gyúanyag. A költő lángbeszédét kioltotta a dramaturg. A megrészegült verseket Spiró kijózanította. A szabálytalan Vörösmarty helyett egy szabályos Gabányi Árpád-színdarabot fujtat el Papp Zoltán. Szövege belefúl a szavalótechnikába. Mellette áll azonban ifjú Hunyadi Mátyásként az Operettből idevetődött Bródy Norbert. Tekintetéről leolvasható a kihúzott jóslat szövege is. (Vörösmarty drámája első előadásán a 28 éves – s az évben elholt – Hubenayné nadrágszerepként játszotta az uralkodásra tudatosan készülő, felvágott nyelvű 16 éves, majdani nagy uralkodót.)

A tömegjelenetek valószínűleg a szegedi tánctervező Juronics Tamás számláját terhelik. Van egy báli kép. Táncol vagy tizenkét pár a színen, de táncosnak csak a színész Schell Judit mutatkozik. A többiek vagy Szegedről utaztak és elfáradtak a vonaton, vagy itt voltak a Nemzeti építkezésénél és maradtak a cégnél. Ők a történelmi tömeg is az előadásban. És minél többen bejönnek a színre, annál kevesebben vannak a színpadon. Valahogy kiszorul a levegő. És karajban ülnek, mint a Parasztbecsület egyik staggione-előadásán, vagy állnak Khell Zsolt díszletablakában, élettelenebbül, mint maga a kulissza. Juronicsnak van még egy tánca – ha ki nem dobták a főpróba óta –, karjukat égnek vető apácák táncolnak Hunyadi János temetésén. Ilyent utoljára Halász Péter koreografált a Portugál apácához, ott is megkapóan rosszul hatott. Halász azonban alternatív. Babarczy viszont egymaga a színészképzés, a rendezőképzés hazánkban. Egy-két színészegyetem atyja. A pesti színészeti egyetemé, ami működik, és a kaposvári színészeti egyetemé, ami még nem működik, csak fizet. Babarczy okosan elgondolta, hogy a Hunyadiakban a mai politikai élet tükörképét megmutatja a Nemzetiben, de nem tudta megcsinálni az előadást. Úgy fest héttől fél tizenegyig az előadás Khell Zsoltnak túl bő díszleteiben, mintha rendezve volna, még sincs megrendezve.

> *Tananyag lehetne, miként kell megreparálni egy vad, romantikus drámát. Tanítani kellene, nem előadni.*

A „puha és férfiatlan" V. László bábkirályt Keszég László, a kaposvári színház rendezője adja. Időnként kimegy a jelenetből. Visszajön Hunyadi Lászlóként: Szakács Györgyi átöltöztette fekete bányászünneplőbe. Amikor közös jelenete van V. Lászlónak és Hunyadi János öregebbik fiának, szívességből Schmied Zoltán öltözködik be magyar királlyá Keszég helyett. Az előadást záró politikai apoteózisban Schmied ugyancsak helyettesíti Keszég rendezőt horvát bánként. (És áll fegyelmezett másolatként. Ne tudja meg a rendező, mire gondol ilyenkor Schmied: legkevésbé a magyar történelem vérzivatarosságára.) Így a király politikai hamisággal maga mellé ölelheti Hunyadi fiait – mint IV. Béla teszi Bánkkal az idevonatkozó tragédia végén. Hárman kompromisszumosan összeölelkezve távolodnak a szín fenekére. Kevésbé színházi ötlet, inkább publicisztikai gondolat: a politikai ellenfelek egyike tizenkilenc, húsz a másik. Erről szól az előadás. A dráma ezenkívül ábrázolja a rangkórságot. A szerzési éhséget. Ragaszkodást címhez, hatalomhoz, előnyös helyzethez. Babarczy megfaggatásukhoz érzéketlen. A süllyesztőből kibukkan két kabaré-török, gyönge viccel lezáratlanul hagyja a kínos estét. (Vörösmarty biztosabb színházi kézzel zárta tervezett drámai trilógiájának elkészült első részét.)

A jelentékeny Básti Juli sokáig nem húzza fel arcáról Szilágyi Erzsébet politikaian demonstratív özvegyi gyászfátylát. Csak hangja hallik. Fél szeme villan néha a tüll alól. Több óra múlva mégis meglátni Holbein-képként: a fekete bársonyból kifehérlő arcát gazdaságosan visszafogott, mégis erős jelentésű mimikájával. Kérdés: a nagy, egyedi tehetségnek miért kell évadbeli egyetlen szerepét másodrangú föladattal eltékozolnia harmadrangú előadásban? Sinkó László Czilleiként rendezői elgondolásból is szakít a szerep cselszövői fölfogásával. Halk, megnyerő eszű, előkelő. Súlyos színészi fölénnyel metszően okos Polonius államminisztert száguldoztat farkasétvágyú becsvággyal. Élvezi a játékot. Élvezi, hogy kezében tartja a politikai bábúk madzagjait. „Félre"-szólásai, magánbeszédei őszinték: lenézett sakkfigurái előtt kísérletet sem tesz álcáznia magát. Sinkó nem színházi intrikus, politikai játékos. Szarvas József Gara nádorként buta Polonius: politikai érdekből árulja leányát, de úgy tesz, mintha semmiből semmit sem értene, és tényleg nem ért semmit.

Biberach hatású szerepében Kulka János kallódó ritterként elénekli (a többi között) „Ha férfilelkedet egy nőre feltevéd…" sorkezdetű, Vörösmartynak önállóan Keserű pohár címmel is megjelent, a dráma bordalaként működő strófáit. Erkel helyett Selmeczi György megzenésítésében. Schell Judit hálóingben és báli ruhában, apródnak öltözötten a dráma szereplői között ágyról ágyra járó hivatásos ágyasként mindvégig megőrzi okos, önálló, fanyar személyiségét. Vörösmarty a többszörösen átjátszott politikai szívkirálynő szerepébe odalopta a shakespeare-i Rosalindát: fiúnak öltözött lány és fiút szereplő színésznő kusza kettősét. Az egészséges színészi ösztön költőibb a dramaturgiai tanács fondorkodásánál: Schell megérzékíti azt is, amit kivágtak szerepéből.

Fölsorolandó a résztvevők közül továbbá Kaszás Attila, Trokán Péter, Gazsó György, Újlaky László, Horváth Ákos, Balikó Tamás és Gubás Gabi. Az előadás színészi stílusa a gyönge kezű rendezőket jellemző színészi ki mit tud: a köznapi közléstől skálájuk az üres szavaló öblögetésen, a dráma hangremegtetésen, áldrámai bömbölésen át tévelyeg az amatőr színjátékig.

M. G. P

INTERJÚ

A Szerben túl

Az irodalom új, magyar története

Szerb Antal óta nem volt olyan merész magyar irodalmár, aki belevágott volna az egyetemes és a magyar irodalom áttekintésébe. Gintli Tibor és Schein Gábor, az ELTE BTK irodalomtörténészei ezt most megtették.

Önök szerzőpárosként már megírtak két középiskolai irodalomtankönyvet. Miben más a mostani vállalkozás?

Schein Gábor: – Tankönyvszerzőként sem elsősorban órán használatos könyvet írtunk, hanem kiegészítőt, háttérismereteket bővítőt. Ilyenformán akár lehetne átfedés is, de ez nem jellemző. Az új könyvünkben másfajta didaktikai megfontolások érvényesülnek.

Befolyásolta-e a munkát Szerb Antal árnyéka? Éreztek-e esetleg olyan elvárásokat, amelyek Szerb Antal maszkját kényszerítették önökre?

S. G.: – Az írás során nem foglalkoztunk azzal, hogy azt a műfajt, amely a mi könyvünket is elhelyezhetővé teszi, Szerb Antal teremtette meg a magyar irodalomban. Sem részleteiben, sem egészében nem akartuk az övéhez mérni munkánkat. Az azóta eltelt hatvan év ezt lehetetlenné is teszi. Egyszerűen jó könyvet szerettünk volna írni.

Gintli Tibor: – Ráadásul egy maszk két emberre nehezen húzható rá. Azonban mi is regényként értelmeztük a műfajt, hiszen történetmondásról van szó, amelynek szereplői esetünkben szerzők és műveik.

S. G.: – És ha regényt írtunk, először is tudatosítanunk kellett magunkban a helyzetünket: a nézőpontunk semmi esetre sem lehetett a külső mindentudásé. Másrészt mivel a kérdéseink a jelenhez tartoznak, az elbeszélendő történetet egyetlen pontján sem láthattuk lezártnak. Egyikünk sem osztotta azt a hegeli elképzelést, hogy a művészet múltjellegű. És az írás közben még inkább kiderült, hogy a történet sok-sok nem várt fordulatot, kérdést tartogat.

G. T.: – A mindentudó elbeszélő pozíciója biztosan távol állt tőlünk. Ami azt is jelenti, hogy tudásunk mindenképpen korlátozott, részleges, de az érvelés igényessége és a könyvbe foglalt szaktudás igyekezetünk szerint megbízhatóvá teszi az elbeszélést.

Milyen olvasót képzeltek el könyvüknek? Meg tudták-e határozni, hogy az elképzelt olvasónak milyen mélységben kell egy-egy korról, szerzőről, műről beszélni?

S. G.: – Nem, nem tudtuk. Nincs olyan átlagolvasó, akihez igazodni lehetne, nincsenek mérések, amelyek kiterjedten vizsgálták a humánműveltség helyzetét és tartalmát az országban. Azonban mindettől függetlenül az ember elképzel egy fiktív helyzetet, amelyben van egy hallgatója annak, amit mond.

G. T.: – Nyilván nincs semmilyen objektív mérce arról, hogy ez a könyv mennyire közérthető. Azonban arra törekedtünk, és ezt meg is valósítottuk, hogy olyan fogalmat, amelyet nem definiáltunk, nem használunk, azaz bevezetetlen fogalmak nincsenek. Ha valaki nem lineárisan olvassa a szöveget, akkor a fogalommutatóval vissza tudja keresni az esetleg számára ismeretlen fogalom jelentését.

A szubjektivitás ilyen munkánál, gondolom, kikerülhetetlen. Vannak-e olyan szerzők, művek, akiket és amelyeket az átlagolvasó esetleg hiányolhat?

S. G.: – Azt hiszem, az átlagolvasó nem talál nagy hiányosságokat. Elsősorban bizonyos művek hiányozhatnak, mert a bekerülő művek nagy hányadáról a könyv részletesen szól. Az irodalom történetét főként elemzéseken keresztül meséltük el. Nem irodalmi telefonkönyvet kívántunk létrehozni, azonban törekedtünk arra, hogy a könyvet kézikönyvként is lehessen használni.

A műelemzésből eleget profitálhat az olvasó?

G. T.: – Egy olyan könyvet írni érdeklődő, de laikus közönségnek, amely az egyes műveket említés szintjén vonultatja föl, és kizárólag poétikai folyamatokról ír, nagy tévedés lenne. Az olvasónak valamilyen olvasmányélménye mindig van, ezáltal rögtön párbeszédre alkalmas helyzetbe kerül. Ha ez a pozíció létrejön, és mi ezt feltételezzük, akkor a poétikai folyamatokat is képes lehet áttekinteni. Úgy gondolom, az olvasó éppen az értelmezések nélkül záródott volna ki a könyvből. Ha pedig olvasmányai közül korábban kimaradt egy-egy mű, leginkább szintén az élvezetes elemzéssel kelthetjük fel az érdeklődését.

Az önök szemlélete napjaink irodalomelméleti és filozófiai tapasztalatait tükrözi. Ez pontosan mit jelent?

S. G.: – A megértői és olvasói helyzetünk komolyan vételéről van szó. Tudásunkkal nem állunk kívül a történeten, nem egy elképzelt katedráról mondjuk el, mit kell tudni erről vagy arról a szerzőről, műről vagy időszakról. Mi magunk is részesei vagyunk a történetnek. Nem a modern szaktudás telepedik rá a könyvre, hanem ezek tapasztalatait használtuk fel saját helyzetünk meghatározásakor.

G. T.: – Ezek a szövegek – ez biztos – sehol nem lesznek példatárai egy-egy most népszerű elméletnek. Azt hiszem, aki nem foglalkozik irodalomelmélettel, annak nem fog feltűnni, hogy milyen elméleti iskola befolyásolta a szerzők kérdésföltevéseit, így maga is bátran kérdezhet, írhatja saját történetét.

CZIFRIK BALÁZS

Gintli Tibor Schein és Gábor

■ **AZ IRODALOM** rövid története. A kétkötetes könyvet a Jelenkor Kiadó gondozza. Ez első kötet a romantika korával zárul, míg a 2005-ben megjelenő második napjaink kortárs irodalmát is feldolgozza.

História

ÍZELITŐ AZ ÚJ SZÁMBÓL

Izsák Lajos: Nagy Imre kiigazítási kísérlete – az 1953-as év krónikája (Glatz Ferenc) – Lakossági adók, 1953 (Gombócz Márta) – Angol diplomaták Magyarországról I.–II. (H. Haraszti Éva) – A berlini felkelés (Farkas Ildikó) – Internálótáborok felszámolása (Baráth Magdolna) – Az ÁHV (Baráth Magdolna) – Faludi Péter: A koreai kérdés történelmi hátteréről – Az ügyészség (G. M.) – A Népstadion (Farkas Ildikó) – Majtényi György–Szatucsek Zoltán: A kiskereskedelem és a kisipar államosítása – A haza javára, a magad hasznára jegyezz békekölcsönt (G. M.) – Agrárpolitikai irányváltás (V. Zs.)

A modern gótika nagymestere volt

Százötven éve született Pecz Samu, Budapest jeles építésze

Több mint száz éve már, hogy a budapesti Műegyetemnek nagy hírnévvel megtisztelt professzori kara gyakorolta az intézményben hivatását, nevelve az újabb és újabb mérnökgenerációkat. Egyszerre tanítottak itt a historizmus legnagyobb magyar mesterei: Hauszmann Alajos, Steindl Imre, Schulek Frigyes, Cziegler Győző és Pecz Samu. Utóbbit robusztus szálfatermetéről könnyű volt felismerni. Ridegnek látszó modora mögött érző szívű, őszinte ember lakozott. Az előadóterem mindig megtelt, ha ő tartott órát. Diákjai annak ellenére ragaszkodtak hozzá, hogy az egyik legnehezebb tantárgy oktatója volt.

Pecz Samu

A közkedvelt professzor 1854-ben, éppen 150 éve született Pesten. Felnőtté válása után tanulmányait is itt kezdte, majd a stuttgarti műegyetemen folytatta, végül a bécsi Művészeti Akadémián a híres Hansen Theofilnek, a bécsi Parlament tervezőjének kezei alatt érett alkotóvá. Hazaérkezését követően a legnagyobb mesterek mellett dolgozhatott: Schulek Frigyes alkalmazta a budai Mátyás-templomnál, majd ezt követően Hauszmann Alajos irodájában kapott állást. A XIX. század eme dicső korszakában egy épület szépsége és hasznossága abban nyilvánult meg, hogy mennyire tudott megfelelni a gyakorlati céloknak. Ha pedig ez a szempont a legfontosabb, akkor az első és a legjobb Pecz Samu volt mindannyiuk között! Ezt a tézist igazolva említhető az Országos Levéltár budai Várban álló épülete, melynek tervezésekor a felsorolt kritériumokat tekintette elsődleges szempontnak.

A feladatra készülve, felkészülése tökéletesítése érdekében beutazta Európát, tanulmányozta Bécs, Lipcse, Weimar, Párizs és más nagy városok legújabb leléltárait. Különbet akart azoknál alkotni, és ezt a szándékát meg is valósította. Tervezéskor fő szempontja az volt, hogy könnyen áttekinthető legyen majd az épület. A dokumentumok egyszerű kezelhetősége érdekében a raktárhelyiségeket úgy alakította ki, hogy azok elérésénél létrát ne kelljen használni. Ezért nagyobb belmagasságú emeletek helyett két alacsonyabbat tervezett, melyeket egy üvegbeton födémmel választott el. Találó volt ez az ötlet abból a szempontból is, hogy az esetleges tűz így kisebb kárt tudott volna okozni. Az oltásra szánt víz tározóját abba a toronyba helyezte, amibe a kémény is került, így a tárolt matériát megvédte télen a fagy ellen. Annak érdekében, hogy a kéménybe feljutó szikra vagy hamu ne okozzon tüzet, az egész tornyot 76 méter magasra emelte, ahol a száraz iratokra veszélyt már nem jelenthetett. Szép kilátás is nyílik innen a budai hegyekre, így annak tetejére erkélyt illesztett.

Több más, tudományos célokat szolgáló épületeket is tervezett, melyek között méltán volt híres egyetemistakörökben a régi Műegyetem Múzeum körúti kertjében álló Gólyavár (ma az ELTE használja). Pecz az anyagok szilárdságának megfelelő ismeretében emelte a nagyon olcsó, de a célnak megfelelő előadótermet.

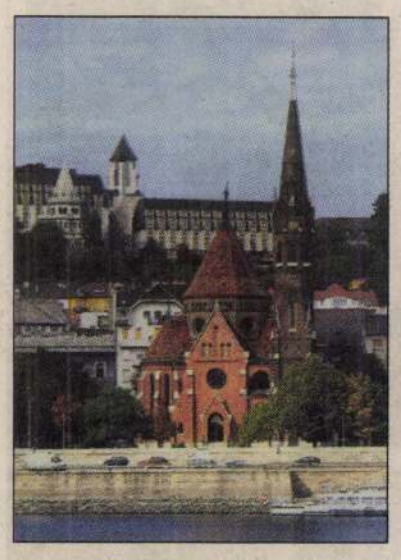

A Szilágyi Dezső téri templom

A Vámház körúti vásárcsarnok

FOTÓ: DOMANICZKY TIVADAR

Másik híres műegyetemi épületét már az új területen és koncepcióban, Hauszmann Alajos műegyetemi tanárral együttműködve alkotta meg. Hauszmann – egyebek mellett – a könyvtár tervezését bízta Peczre. A templomra emlékeztető neogótikus alkotásban a történelmi hagyományokat is tiszteletben tartva alkalmazta a modern építészet új anyagait, az acélt és a vasbetont, az ezek nyújtotta szerkezeti lehetőségeket kihasználva.

Legismertebb alkotása a Vámház körúti vásárcsarnok, ez egyben hazai téglaépítészetünk egyik legszebb emléke. Egy nemzetközi tervpályázatot kellett megnyernie ahhoz, hogy az ő elképzelése valósulhasson meg. Ennél azonban jóval nagyobb kihívást jelentett a pár méterre hömpölygő Duna. Az épületnek a folyó felőli oldalán csömöszölt agyagfalat alakított ki, alá pedig kavics-beton réteg került. A telek, amelyre épült, egyik két méteres magasságkülönbséget mutató hullámzó felület volt. A csarnok bejáratait ennek ellenére úgy tudta kialakítani, hogy ez a szintkülönbség ne legyen zavaró. Természetesen a földszint alatt teljes hosszában és szélességben húzódó pince mennyezete éppúgy hullámzik, mint felette a padló burkolata. A problémát nagyon diszkréten oldotta meg, és ami ennél a ténynél is sokkal fontosabb, így is elbírja az építmény azt a ránehezedő hatalmas súlyt, amit a csarnok szerkezete jelent.

Pecz Samu – az elért sikerek ellenére – életében sosem kapott kitüntetést. Halála után azonban művésztársai, tanítványai emléket állítottak neki. Rerrich Béla ötlete volt, hogy a legutóbb említett műve előtti ligetben állítsanak fel egy emlékkutat. Végül is a Szilágyi Dezső téren állítottak fel egy miniatűr díszkutat, melyet 1929. június 29-én avattak fel. A helyszín kiválasztására az adott okot, hogy a téren álló templom is Pecz Samu alkotása. A nagyszerű műveken túl ez a kút állít örök emléket a hírneves tanárnak és alkotónak. A középkori építőmesterek csuklyás köpenyébe bújtatott alakja úgy magasodik a szűk öblű medence fölé, mint önmaga makettje. Oktat az emlékjel is.

SÓS ZSUZSANNA

UTCA-KÉP

Ásványos víz bájos keretben

A plakát az utca képeskönyve – állították a XX. század jeles reklámteoretikusai és később újságírói. Ehhez hozzátehetjük: egyszersmind a hétköznapok históriás könyve is.

A „Főherczegi Szt. Margitszigeti gyógyfürdőt ajánló" – magyar és német nyelvű – plakátról nem derül ki, hogy mikor nyomtatták. De az bizonyos, hogy 1902-ben vagy az ahhoz nagyon közeli években születhetett meg, hiszen felirata egyetlen szó különbséggel megegyezik a Vasárnapi Ujság 1902. évfolyamának több számban is megjelentetett hirdetésszövegével: „Főherczegi Szt. Margitszigeti gyógyfürdő. Budapesten. Nyári és téli gyógyhely. 43:3 C° kénes hévforrás, Thermal-, iszap-, villamos-fény-, mesterséges szénsavas-, forrólég-, mindennemű gyógy- s edző (Kneipp) fürdők. Svéd gyógytorna-terem. Napfürdő. 150 holdas árnyékos park. Csúz, köszvény, ischias, ízületi bántalmak, emésztőszervi bajok, szívbetegség, vesebántalmak, vérszegénység, ideggyengeség ellen. Szt. Margitszigeti üdítővíz – elsőrangú szénsavval telített ásványvíz."

A plakát hat látképpel igyekszik minél vonzóbbá tenni a gyógyfürdőt, illetőleg az egész Margitszigetet.

Felülről a másodikon a forgalomnak 1900-ban átadott szárnyhíd látszik a sziget déli csúcsának Pest felőli oldalával. A Margit hídról levezető, pénztárépülettel bástyázott kishíd megsokszorozta a szigetre látogatók számát – még akkor is, ha a bejutásért fizetni kellett (az addigi csónakos vagy gőzhajós megközelítés sem volt persze ingyenes).

A legfelső képen a fürdőépület hátsó homlokzata látszik, körülötte szálláshelyekkel, vendéglátóegységekkel. A harmadik kép ugyanennek az épületnek az elülső oldalát mutatja. Ybl Miklós tervezte – egyébiránt az ő keze nyomát viselte a sziget jó néhány más köz- és magánépülete is – azután, hogy 1867-ben Zsigmondy Vilmos sikeresen fúrt 120 méter mély hévízkutat az északnyugati szigetrészen.

A Margitsziget című munkájában Gál Éva a következőket írja: „A gyógyvizet csöveken vezették be a Margit-fürdő márvány, kő és porcelán kádfürdőibe. A Margit-fürdőtől északnyugatra, a Dunaparton, közvetlenül az artézi kút fölött épült meg az ívócsarnok, s a hátához épített, mintegy hét méter magas sziklafalról vagy inkább romot mintázó kőfalról zuhogott alá a fölös forrásvíz, mesterséges vízesésként, egy félkör alakú medencébe. A gyógyvízzel élők nagyobb része a városból kelt át naponta a szigetre. A fürge kis gőzhajók (a Fecske, a Sirály, a Sólyom, a Hattyú) reggel 5-től este 10-ig szállították az utasokat a város különböző kikötőhelyeiről a Margitszigetre és vissza. A tehetősebbek és a gyógyulást az üdüléssel összekötni kívánók szobát vagy lakást béreltek a szállodákban és a villákban."

FORRÁS: BTM KISCELLI MÚZEUM

Amit egy szigettől csak várni lehet

Törs Kálmán a szigetről szóló 1872-es kötetében aprólékosan leírta a fürdő belsejét. Szólt a tizenhat márványoszlop tartotta előcsarnok látványosságairól, a félkörben sorakozó ülőpadokról, az üvegezett pénztárról és hírlapárus-pavilonról, a huszonegy kádfürdőről és a harmincegy kő-, márvány-, porcelán- és tükörfürdőről: „A medenczék belsejébe lépcsők vezetnek s mindegyik medenczébe két lefelé menő csőnyílás van, a melyek közül az egyik a hideg, a másik a meleg víz számára. Ezek a csövek a medencze fenekén egy-egy rézlemezből készült, szétfolyó szájban végződnek, a melyek a vizet a medencze egész fenekén egyenlő mennyiségben terjesztik szét. A medenczék mindegyikének a falán egy-egy kagyló van, a melyből a víz folyik a medenczébe. Ezek a kagylók a medencze falán egy-egy bronz-csőben vannak, a mely a falon kívül egy-egy csappal van ellátva, a melyek segélyével a víz hőmérséklete szabályozható."

A legfelső képen a fürdőépület hátsó homlokzata látszik, körülötte szálláshelyekkel, vendéglátóegységekkel. A harmadik kép ugyanennek az épületnek az elülső oldalát mutatja. Ybl Miklós tervezte – egyébiránt az ő keze nyomát viselte a sziget jó néhány más köz- és magánépülete is – azután, hogy 1867-ben Zsigmondy Vilmos sikeresen fúrt 120 méter mély hévízkutat az északnyugati szigetrészen.

A Margitsziget című munkájában Gál Éva a következőket írja: „A gyógyvizet csöveken vezették be a Margit-fürdő márvány, kő és porcelán kádfürdőibe. A Margit-fürdőtől északnyugatra, a Dunaparton, közvetlenül az artézi kút fölött épült meg az ívócsarnok, s a hátához épített, mintegy hét méter magas sziklafalról vagy inkább romot mintázó kőfalról zuhogott alá a fölös forrásvíz, mesterséges vízesésként, egy félkör alakú medencébe. A gyógyvízzel élők nagyobb része a városból kelt át naponta a szigetre. A fürge kis gőzhajók (a Fecske, a Sirály, a Sólyom, a Hattyú) reggel 5-től este 10-ig szállították az utasokat a város különböző kikötőhelyeiről a Margitszigetre és vissza. A tehetősebbek és a gyógyulást az üdüléssel összekötni kívánók szobát vagy lakást béreltek a szállodákban és a villákban."

Törs Kálmán a szigetről szóló 1872-es kötetében aprólékosan leírta a fürdő belsejét. Szólt a tizenhat márványoszlop tartotta előcsarnok látványosságairól, a félkörben sorakozó ülőpadokról, az üvegezett pénztárról és hírlapárus-pavilonról, a huszonegy kádfürdőről és a harmincegy kő-, márvány-, porcelán- és tükörfürdőről: „A medenczék belsejébe lépcsők vezetnek s mindegyik medenczébe két leleményes szerkezetű csap szolgál, egyik a természetes meleg, másik a hideg víz számára... Minden fürdőfülkéhez egy előszoba van építve, ellátva a legnagyobb kényelemmel. A vörös-márvány- és mozaikpadlót ügyesen fonott gyékények borítják, oldalt van a kényelmes bőrpamlag, szemben azzal a tükör, alatta az öltözőasztallal, s minden fürdőfülkében óra, és közvetlen a medencze mellett a távirda, melynek csak egy gombját kell megnyomni, hogy a fürdőszemélyzet szolgálatunkra legyen."

A gyógyfürdőt ma hiába keresnénk a szigeten. A második világháborúban erősen megrongálódott, később pedig lebontották, hogy modern szálloda nyíljon a helyén.

A plakát alsó negyedébe a mesterséges vízesést, az 1873-ra felépült Grand Hotelt, a szép számú szigeti templom-, illetőleg kolostorrom egyikét rajzolta az ismeretlen nevű alkotó. Sőt még a palackozott szénsavas víznek is szorított helyet.

A plakátlátvány igazolni látszik Jókai 1893-ben papírra vetett – Gál Éva idézte – mondatait: „A sziget a Duna kellős közepén távol esik az utcák zajától; levegőjét por nem szennyezi, lakásai díszesek és kényelmesek, árnyas sétaútjai szélesek, tiszták, mindenfelé a buja növényzet életerős üde-zöld színe... Ásványos vízhez bájosabb keret alig képzelhető el."

D. GY.

Új építészetünk Londonban

MUNKATÁRSUNKTÓL

A londoni Magyar Kultúrközpont a *Magyar Magic*-program keretében építészeti kiállítást rendezett a Királyi Építészeti Intézet székházában (RIBA) Hungarian Architecture Today: Modernist and Organic címen. Az angol főváros egyik legelegánsabb főútján lévő art deco épületben látható kiállítás a mai magyar építészetet mutatja be, egymás mellett megjelenítve mind a modernet, mind az organikust. A magyar tehetségek munkái tervek, fényképek és rajzok révén jelennek meg, valamint látható a tokaji Disznókő borászatból – Ekler Dezső terve – egy 4,2 méter magas oszlop másolata. A Millenáris Parkot egy hatperces kisfilm és Losonczi Áron szenzációs fényáteresztő (O beton) fala reprezentálja. Az installációt a fiatal Új Irány-csoport tervezte.

Tervek, fényképek és rajzok képviselik a magyar mesterek munkáit

Fővárosunkból a Budapest Aréna (Közti), a Számadó utcai lakáskomplexum (DLA Építész Stúdió), egy Hegyhát utcai családi ház (DOM Építészműterem), az Erzsébet tér (Firka Stúdió), a MEO Kortárs Galéria (Inarchi), a Millenáris Park (Wéber József, Benczúr László, Takács Ákos) és kertjének (Új Irány-csoport) terve jelenik meg.

HIRDETÉS

Egyet fizet – kettőt vihet!

Astra Viva már 75 572 Ft-ért elvihető !

Hozzon magával 75 572 Ft-ot és elvihet egy Opel Astra Vivát és akár egy horvátországi nyaralást is*! A legkedvezőbb árú Viva modellek már csak korlátozott darabszámban kaphatók: ne szalassza el ezt az utolsó lehetőséget! Ha pedig mégis valamelyik másik akciós modellünket választja vagy használt autóink közül vásárol, akkor is az Öné a nyaralás! További akcióinkról érdeklődjön telefonon vagy személyesen.

Ugorjon be az Opel Dunába!

*Astra Viva 1.2 5 ajtós modell finanszírozási ajánlat esetén: 72 hónapos futamidő, 47 539 Ft havi részlet, THM=12.7%. A sikerre való tekintettel március 6-ig autót vásárlók közöttt további 20 horvathorszagi utat sorsolunk ki. Fogy.: város/országút/vegyes: 7,9/5,1/6,1 l/100 km, CO_2: 146 g/km (Astra 1,2 l benzinmotoros, kézi váltó)

2 év garancia

Az Ön Opel-partnere: Opel Duna 1097 Budapest, Soroksári út 160., Tel.: 347-1000, Fax: 347-1010, www.opelduna.hu, ertekesites@opelduna.hu

Opel. Jó ötletek – jobb autók.

Pesti vásárcsarnokok: ötös nyitány

A Vámház körútiban az első koronás látogató Ferenc József volt – két hónappal az 1897. február 15-i avatás után

„Mindinkább pusztul, tünedezik a régi Budapest, hogy helyet adjon az új, fényes ragyogó világvárosnak" – számtalan tudósítás kezdődött ilyenformán a XIX. század vége felé. A budapesti polgár csak kapkodta a fejét a rohamos változások láttán: nemcsak egyes épületek, de egész utcasorok és terek tűntek el, illetve nőttek ki a földből, miközben mindennapi életét gyökeresen átformáló technikai vívmányokkal (pl. villamos, telefon, villanyvilágítás, gázfűtés, autó) is meg kellett barátkoznia. Százöt éve, 1897 elején például szinte egyik napról a másikra eltűnt a város tereinek, utcáinak egyik, évszázadok óta megszokott tartozéka: a piac. Február 15-én este 8 órakor ünnepélyesen átadták a pesti oldal öt vásárcsarnokát, s ettől kezdve a város belső kerületeiben megtiltották az utcai és a házaló kereskedést.

A városegyesítés idején az élelmiszer-kiskereskedelem legnagyobb része nyílt piacokon zajlott, egyes cikkeket pedig házalók közvetítettek. A 44 nyilvántartott piacon 1889-ben összeírt nyolcezer árus többsége a földről árulta az élelmiszert, az „előkelőbb" egyharmad pedig szekérről, jobb esetben asztalról kínálta portékáját. A kellő távolságból szemlélődő persze elsősorban keleties egzotikumot látott a piacokban, „ahol rendszerint jól kihízott kofák, roppant nagyságú esernyőik alatt táborozva, harcra mindig kész nyelvvel várták a vásárló szándékkal közelgő »nagyságákat« s izmos vörös karú szakácsnékat". A Duna-part a Petőfi tértől a Vámházig egyetlen hatalmas piac volt, s hasonló nagyságrendűnek számított az Újvásár (ma Erzsébet) téri élelmiszer-piac is különleges színfoltjával, a hatalmas zsibvásárral.

A főváros lakosságát elsősorban a környékbeli falvak parasztsága látta el élelmiszerrel. A lélekszám növekedésével és a közlekedési eszközök fejlődésével az ellátókörzet ugyan folyamatosan növekedett, de a század vége felé a félmillió ember élelmezését már nem lehetett a feljáró piacozókra alapozni. A higiénia fontosságának felismerése, az egészségügyi ellenőrzés érdekei és a városképi szempontok szintén hozzájárultak, hogy a XIX. század utolsó évtizedében gyökeresen új intézményrendszert hozzanak létre az élelmiszer-ellátás céljaira.

A városvezetés ugyan az 1860-as évektől foglalkozott a tervvel, hogy fedett csarnokokba, állandó árusítóhelyekre terelje az élelmiszerek kereskedelmét, de gyakorlati lépésekre csak a nyolcvanas évek végén szánta el magát. Párizsban, Londonban, Berlinben, Bécsben már évtizedek óta működtek vásárcsarnokok: ezek tanulmányozása után, 1891-ben határozta el a közgyűlés öt vásárcsarnok építését, ahol ellenőrzött minőségű áru cserél gazdát, olyan szervezeti keretben, amely kiiktatja a felhozatal szélsőséges hullámzását, ezáltal csökkenti az árak ingadozását. A francia és az angol mintától eltérően – ahol a csarnokok egy-egy árucsoportra szakosodtak – egy központi és több kerületi, vegyes profilú csarnok építéséről döntöttek. 1895–97 között öt ilyen épült: a Vámház körúton a Központi Vásárcsarnok, továbbá a Rákóczi téri, a Klauzál téri, a Hunyadi téri és a Hold utcai vásárcsarnok. 1899-ben a Belvárosi Fedett Vásárral, 1902-ben pedig a Batthyány téri vásárcsarnokkal bővült a hálózat.

A nagybani értékesítésre, valamint a Belváros-Ferencváros ellátására szánt Központi Vásárcsarnokra 1892-ben nemzetközi tervpályázatot írtak ki, s a beérkezett kilenc pályamű közül egy francia és egy magyar terv nyerte el leginkább a zsűri tetszését. Végül az utóbbit választották, és Pecz Samu műegyetemi tanár kapott megbízást a végleges tervek elkészítésére.

Az építkezés 1894-ben kezdődött, s a következő év őszén már állt az épület. A tetőt vasszerkezetek tartják, falai téglából készültek, homlokzatát pedig az ekkor már nemzetközi hírű pécsi Zsolnay-gyár pirogránit díszítőelemeivel ékesítették, s ugyanott készültek a színes mázas tetőcserepek is. Az építészet által ekkoriban felfedezett vasszerkezeteknek köszönhetően hatalmas belső teret hoztak létre: a 220 méter hosszú, 60 méter széles, középen 28 méter magas csarnok 10 400 négyzetméter hasznos területet fedett le. Padlója, a környékhez igazodva, több mint másfél métert lejt a Duna felől, hogy lépcsők ne akadályozzák az áru mozgatását. A természetes megvilágítást óriási ablakok teszik lehetővé. A kivitelező korának gépészeti csúcstechnikáját alkalmazta: önálló áramszolgáltató berendezés gondoskodott a világításról, a teherliftek mozgatásáról, a szellőzésről és a hűtésről.

A pincéből, ahol a raktárakat és a hűtőkamrákat helyezték el, alagút vezetett a Duna-partra, a csarnok saját kikötőjéhez.

A millenniumi nagy építkezések sorába illeszkedő létesítmény már csaknem készen állt, amikor 1896. június 30-án, tíz nappal a tervezett megnyitás előtt részben leégett. Így csak a következő év elején, 1897. február 1-jén vehették birtokba az árusok és a vásárlók, az ünnepélyes átadást pedig két héttel később rendezték meg: február 15-én este nyolc órakor, több ezer ember jelenlétében gördült be az első tehervonat. A Központi Vásárcsarnokba ugyanis nemcsak közúton, hanem vasúton és vízen is áramlott az áru. A pincéből – ahol a raktárakat és a hűtőkamrákat helyezték el – alagút vezetett a Duna-partra, a csarnok saját kikötőjéhez. A tehervonatok a nyugati, Sóház utcai oldalon lefektetett síneken jártak be a csarnokba. Az áruval megrakott szekerek a középen húzódó széles kocsiúton gördültek végig éjszakánként. A súlyos csomagok házhoz szállítására 1903-tól a villamosokhoz délelőttönként teherkocsit csatoltak, amely, míg meg nem telt, egy kitérőn várakozott a csarnok mellett.

„A hal-árúsító helyek a Központi Vásárcsarnokban a király látogatásakor – Weinwurm Antal fényképe" a Vasárnapi Ujságban (1897)

FORRÁS: FSZEK BUDAPEST-GYŰJTEMÉNY

A középső kocsiút egyúttal a csarnok két funkcióját is szétválasztotta. A Duna felőli oldalt a nagykereskedők birtokolták: itt szerezték be árukészletüket a négy kerületi csarnok kereskedői. A nagykereskedői oldal két végén, az ún. hivatalos közvetítők terén zajlottak az árverések. A termelők egyszerűen vonatra adták a ládába, kosárba, zsákba csomagolt zöldséget, gyümölcsöt, tojást, húst, amely a hivatalos közvetítőhöz került, aki ellenőrizte a minőséget, majd árverésen értékesítette, s a jutalék levonása után elküldte a pénzt.

A csarnok alsó felét a kiskereskedők standjai foglalták el. A fal mellett a húsosok zárt pavilonjai, köztük és a kocsiút között a zöldség-, gyümölcs-, sajt- és vajárusok asztalai sorakoztak. A csarnok végén tölgyfa tartályokból kínálták a halakat. A piac többi részétől elszigetelve, a hátsó, földszintes baromficsarnokban árulták az élő állatot. Iparcikkeket – bádog- és cserépedényt, konyhai és háztartási eszközt, ruházatot és lábbelit – a galérián lehetett beszerezni.

A csarnok működését részletes és szigorú rendtartás szabályozta. A villanyvilágítással ellátott, sodronyhálóval elválasztott rekeszeket, márványlappal fedett tölgyfa asztalokat egy hónapra lehetett bérbe venni, a napijegyesek a kocsiút két szélén, egyszerűbb standokon kínálták az engedélyükben szereplő árufélét. A bérlők kötelesek voltak nevüket is feltüntetni standjuk felett. „Ott olvasható a falakon szanaszét a kemény tilalom, hogy a vevőkre nem szabad kiabálni: ide jöjjenek, amoda ne menjenek stb., mint ez hajdan a Duna-parti ősi telepen olyan szokásos volt." Előírták, hogy csak tisztán öltözött, egészséges eladók árusíthattak. Csomagolni csak tiszta papírba lehetett, tilos volt az élelmiszerre ülni, azt lópokróccal letakarni. Tilos volt a csarnokban állatot szabadon engedni, de levágni és kopasztani is.

A vásárcsarnokok megnyitása a társadalmi érintkezés finomodását is magával hozta: „A kofák is egészen átalakultak. Kétségtelenül nagyon hat rájuk, hogy most már nem a szeles, poros Duna-parton veszekednek roppant nagy foltos esernyőik alatt, hanem ott árulnak abban a fényes palotában, amely majd két millió forintba került." A stand feletti névtáblától az addigi egyszerű piaci kofa rangos kereskedőnek hiszi magát, s érzi, hogy „illedelmesebb modor illeti meg, mint hajdanában, ... s nyelvét igyekszik lehetőleg korlátozni, amiben ... – segítségére vannak a csarnokban uralkodó szigorú és tréfát nem ismerő szabályok is" – írta a Vasárnap Ujság tudósítója.

A Központi Vásárcsarnok felépültétől Budapest nevezetességének számított. Nemcsak a turisták tömegei keresték fel, hanem a prominens vendégeknek is szívesen büszkélkedett vele a főváros. Az első koronás látogató Ferenc József volt két hónappal a megnyitás után. Tiszteletére a kofák ünneplőt, az asztalok pedig virág- és szalagdíszt öltöttek. Még ugyanebben az évben Vilmos német császár tekintette meg, az újabb korból pedig Margaret Thatcher 1984-es és Diana hercegnő 1990-es látogatása maradt emlékezetes.

A budapesti vásárcsarnokok építése a maga idejében szervesen illeszkedett az európai kereskedelmi formák alakulásába. Ma már ritkaságszámba mennek azzal, hogy még mindig eredeti funkciójukban üzemelnek, így nemcsak építészeti, hanem tágabban véve kultúrtörténeti értéket is képviselnek. Megnyitásuk után a fővárosiak hamar megszeretették őket, s úgy látták, hogy bár „a főváros a régi piacok megszűntével keleties zománcából vesztett ugyan, a világvárossá fejlődés felé viszont hatalmas lépést tett".

Fónagy Zoltán

SZALON

Budapest híre

Ajánló: Békés Pál
író

Fontos darabnak tartom Spiró György új színművét, az Elsötétítést, amelyet a Pesti Színház tűzött műsorra. A színmű a zsidóság létkérdéseiről szól a második világháború előtti és alatti Magyarországon, mégis nyomasztóan aktuális. Hegyi Barbara, Lukács Sándor és Hegedűs D. Géza alakítása kiemelkedő; az előadást Marton László rendezte.

Mindenkinek ajánlom a Szépművészeti Múzeum 1900 című kiállítását. A tárlaton kiváló anyag látható, olyan alkotók grafikái, mint Toulouse-Lautrec, Cézanne és Gauguin. Tizennégy éves lányomra, akivel együtt néztük meg a képeket, Edvard Munch ovális, tébolyult arcai hatottak legjobban (e nyomasztó hatást később egy szelet tortával kellett oldani), de a két-három Chagall-nyomat szintén lenyűgözte.

Érdekes könyv az Amerikában élő Györgyey Klára Molnár Ferencről szóló monográfiája, az író életművének első ideológiamentes bemutatása. Az igen olvasmányos monográfia egyik központi gondolata, hogy Molnár Ferenc hangsúlyozottan budapesti író volt, aki identitását az emigrációban is megőrizte. A hetvenes-nyolcvanas évek Molnárt kísérő elit fintorgása és a mostani túlhabzó diadal után jó érzés egy róla szóló hiteles könyvet kézbe venni. Az Egyesült Államokban a színházi emberek a magyar írót elsősorban „budapestiként" tartják számon.

Lejegyezte: Rados Virág

PALETTA

A SZAMURÁJTÖRTÉNET című japán filmet mutatja be holnap és holnapután este hét órától a VIII., Lőrinc pap tér 2-ben a Sambhala központ.

TŰZPIROS VIRÁG: Kovács Erzsi estje holnap este hét órakor az Óbudai Társaskörben (III., Kiskorona utca 7.).

SZILÁGYI TERÉZ kiállítását Beke László nyitja meg ma este hatkor a Balassi könyvesboltban (II., Margit utca 1.).

A VILÁGHÍRŰ zenepedagógus, zeneszerző és karnagy Bárdos Lajos életútját és művészi pályáját idézi fel az a koncert, amelyet a Bárdos Lajos Társaság rendez holnap este hat órakor a Régi Zeneakadémián (VI., Vörösmarty utca 35.).

Csehov-játék levelekkel

Az Új Színházban kiderül: a magányos írót ostromolták a nők

Amikor elkészült a Csehov novelláiból írt előadás, a De mi lett a nővel? magyar, majd – Moszkvában is játszott – orosz változata, Kiss Csaba azt mondta, rendezőként végzett Anton Pavloviccsal. Aztán meggondolta magát, mert rábukkant az író szerelmes leveleire, amelyeket három nővel: Lika Mizinovával, Lidija Avilovával és Olga Knipperrel váltott. Ezekre a dokumentumokra, napló- és színdarabrészletekre épül a Csehov szerelmei című előadás, amelyet ma este mutatnak be az Új Színház stúdiójában. Anton Pavlovicsot Kulka János, szerelmeit Györgyi Anna játssza.

Györgyi Anna és Kulka János FOTÓK: KOVÁCS BENCE

– Konfliktusa volt tavaly az Új Színház igazgatójával. Ettől az évadtól nem ön a művészeti vezetője a teátrumnak. Hogy-hogy mégis itt rendez?

– Premier előtt talán ünneprontó lenne a múltat bolygatni, ráadásul a helyzet is tisztább és egyszerűbb, mint az erről keringő pletykák. Az igazság az, hogy tavaly az igazgatóválasztás után egy héttel visszaadtam művészeti vezetői megbízásomat. Nem éreztem jól magam főrendezőként, az elképzeléseim sem sikerültek úgy, ahogy szerettem volna. Egy szó, mint száz, rájöttem: nem vagyok alkalmas erre a posztra. De rendezői szerződésem továbbra is érvényes. Nagyon örülök, hogy mertem, mert nem könnyű lemondani. És utána még nehezebb. Nálunk a sikertelenséget szinte jellembeli hibaként kezelik. Mintha megbélyegzett lenne az, aki kudarcot vallott. Én az Új Színházzal kudarcot vallottam, és nagyon keserű fél évadot éltem meg. Úgy éreztem, hogy nincs rám szükség. Nem baj, a lányom épp járni kezdett, soha vissza nem térő nyár volt. Vele néha napokig nem éreztem bukott embernek magam. Hogy a kérdésére is válaszoljak: először a Thália Színházban akartuk bemutatni a Csehov szerelmeit. Ott megy a De mi lett a nővel? is. Elkészült az anyag a Csehov-levelekből, a több mint kétszáz oldalnyi fordítás. Egyeztettük a két színészt, Kulka Jánost és Györgyi Annát, a Nemzeti Kulturális Alaptól és a Soros Alapítványtól jelentős támogatást kaptunk. Féléves komoly munkánk feküdt a darabban. De ekkor a Thália október elején hirtelen olyan műszaki és próbafeltételeket kínált, amelyekkel komolyabb produkciónak nem szabad nekikezdeni. Megkérdeztem Márta Istvánt, befogadná-e a produkciót az Új Színház Stúdiójába. Elolvasta a darabot, megnézte a terveket, és igent mondott.

– Akkor kezdte el írni a Csehov szerelmeit, amikor már nem akart vezető lenni. Unalomból vagy tenni vágyásból?

– Négy-ötévenként írok egy-egy félénk adaptációt. És a mélypont hónapjai alatt a Csehov szerelmei mellett két egész estés, nagyszínpadi darabot is befejeztem. Azt mondják, hogy jók. Egyiket a filmgyár kötötte le, a másikat pedig jövőre szeretné bemutatni egy vidéki színház.

– Amikor megírta és megrendezte a Csehov-novellákra épülő De mi lett a nővel?-t, tudta, hogy dolga lesz még ezzel az íróval?

– Nem, sőt... Amikor elkészült a darab orosz változata is, és azt eljátszottuk a moszkvai Művész Színházban, úgy éreztem: na, én ennyit szerettem volna mondani Csehovról. Színműveit soha nem akartam megrendezni, mert nekem olvasva sokkal élvezetesebbek, teljesebbek.

– Akkor mégis mi történt? Leesett a polcról a Csehov-levelek kötete?

– Tavaly elkezdtem őket olvasni – mindenféle szándék nélkül. Ha már úgyis az olvasás éve volt! Találtam egy levelet, amelyet Csehov Lika Mizinovának

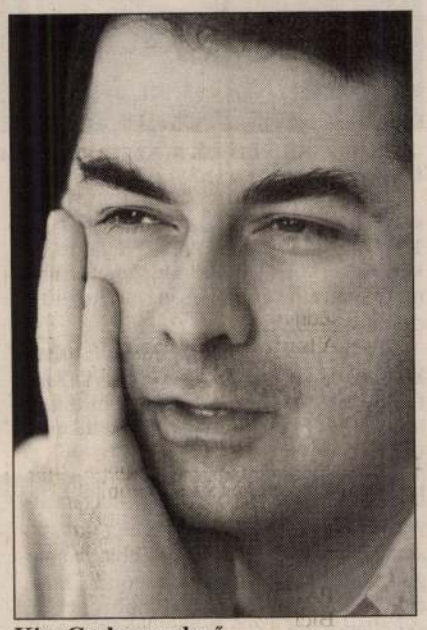

Kiss Csaba rendező

írt: „Milyen kínzásokat találjak ki a maga számára, ha mégsem jön ide. Leöntöm forró vízzel, és izzó fogókkal tépek ki a hátából egy darab marhahúst." Ha Poe, Hoffmann vagy Sade márki írta volna, kicsit közhelyesnek tűnik. De Csehovtól azért váratlan, sőt már-már groteszk fordulat, nem? Miért pont marhahúst tép ki a szeretett nő hátából? Megnéztem az eredeti szöveget, mert nem akartam hinni a szememnek. És ekkor kiderült, hogy a Csehov által igen nagy becsben tartott, katalogizált hagyatékban több mint tízezer levél maradt ránk. Ebből eddig csak 186 jelent meg magyarul, a válaszokból pedig egy sem. Pedig szinte magányos vidéki életének roppant fontos része volt a levelezés, barátságainak, szerelmeinek pontos lenyomatát őrzik a lapok. És ezek nem pár soros cetlik, hanem öt-hat oldalas írások! Radnai Annamária, az előadás dramaturgja kétszáz, magyarul eddig nem olvasható levelet válogatott ki és fordított le Csehovtól és a három nőtől. Az aszszonyok válaszaiból egészen más férfi nézett ránk, mint írásai, sőt saját levelei alapján gondolnánk róla. A magányt, a vidéki élet egyhangúságát és a súlyosbodó tüdőbaj jeleit egyre nehezebben viselő író megpróbálta merev lánccal magához kapcsolni őket. Se közelebb, se távolabb. És erre a viszonyra néha rámentek a nők évei, vagy örök nyugtalanságként hurcolták magukkal ezt a kifejlődni nem hagyott szerelmet.

– És ön leleplezi Csehovot?

– Dehogyis! Legfeljebb megpróbáljuk körüljárni egy férfi és három nő igazságát. Ráadásul csak a szöveg telítettségéből jöhet rá a néző, hogy ezek levelek. A párbeszédes szerkezetet egyszer törtük meg, mert Lidija Avilova – aki tizenöt évig levelezett Csehovval – az író halála után visszakérte és – három kivételével – elégette a leveleit.

– Mi lett azzal a háromval?

– Ezeket akkor még nem katalogizálta Csehov, vagyis kint maradtak az íróasztalon, és nem vették észre. Csehov leveleiből az derült ki, hogy kapcsolata Avilovával mondhatni szakmai volt. Azonban harmincöt évvel Anton Pavlovics halála után a hetvenéves írónő megírta a memoárregényében, hogy milyen nagy szerelem volt az övék. Erre a kortársak nem nagyon emlékeztek. A nő pedig fel is ajánlkozott: „Ha valaha kell majd neked az életem, csak gyere érte, és vidd." Erre nem került sor, de a mondat bekerült a Sirályba.

– Van még terve Csehovval, vagy végképp „leszámol" vele?

– Nyáron bukkantam rá a Szerelmes hal című novelljára, ahol egy háromkilós kárász halálosan beleszeret Szofja Mamocskinába, és keserűségében, szerelmi mámorában öngyilkos lesz miatta. Ha találok új játszótársakat, talán írok egy darabot Csehovnak azokból a novelláiból, amelyekben az állatok szeretik az embert.

Szemere Katalin

Millenáris farsang

Mától vasárnapig zenészek, bábosok és mutatványosok népesítik be a Millenáris Teátrum és a Fogadó épületét. A farsangi kavalkádot a Balázs Elemér Group lemezbemutató koncertje nyitja ma este, fél nyolctól. A koncerten vendégszerepel *Dresch Mihály, Dés László* és *David Yengibarjan.*

Szombat délelőtt tíz órától kézművesvásárt rendeznek, ahol a gyerekek – egyebek között – azt is megtanulhatják, hogyan kell farsangi fánkot sütni, és elkészíthetik saját maszkjaikat is.

A Gyermekfarsangolón népszokások elevenednek meg, sók özönlik el a parkot, és délután azt is megtudhatják a látogatók, mi fán terem a kiszézés. Este a Locomotiv GT dalaira írt, Mindenki című balettből mutat be részleteket a KFKI Magyar Kamarabalett társulata. Ezután a Mystery Gang és a Budapest Ragtime Band koncertezik.

Vasárnap délelőtt tizenegytől a gyerekek farsangi jelmezeket készíthetnek a Dolgozó műhelyben. Délután fél kettőtől a Szigony zenekar szerepel a Millenáris színpadon, majd a Ládafia Bábszínház műsora következik.

A háromnapos mulatságot interaktív farsangolás zárja. A

Diákzsűri a filmszemlén

Az idei 33. Magyar Filmszemlén negyedszer nyílt lehetőség a diákzsűri részvételére. A formálisan megújult testületbe az ország hat felsőoktatási intézménye delegált kommunikáció és film szakos tagokat. A négy kategóriában odaítélt díjakat ma adják át a Toldi moziban.

Az idei szemle filmjeit négy kategóriá-

A német Budapest

Szerepük kiemelkedő volt a kulturális és politikai életben

Hányféle Budapest is van valójában? Valószínű, hogy nagyon sokféle. 1995 óta tudunk a zsidó Budapestről, mostantól pedig nem csupán magyarul, hanem németül is olvasható a német Budapest története.

A németek Budapesten című könyvet a Fővárosi Német Kisebbségi Önkormányzat jelentette meg, és Hambuch Vendel, a testület elnöke szerkesztette. A testes tanulmánykötet hallatlanul sokrétű leírását adja a pest-budai, illetve óbudai németség históriájának a kezdetektől napjainkig. Márpedig a kezdetek a nagyon távoli múltba nyúlnak vissza.

I. Géza királyunk telepít 1148-ban Óbudára németeket. Óbudáról megemlékezik az 1200 környékén keletkezett német hősi eposz a Niebelungenlied is, amely Eccelenburgnak nevezi a várost. És ettől kezdve a magyarországi németség egészen a múlt század végéig igen fontos szerepet játszik a városiasodásban, a polgárosodásban.

A II. József által elrendelt népszámlálás szerint Budának 24 847, Pestnek pedig 22 417 lakosa volt 1787-ben. A következő, 1850-es népszámlálás azonban már azt mutatta, hogy Pest kilencvenötezer lakosával jóval megelőzte a mindössze negyvennyolcezres Budát (amelyhez még Óbuda lakóit is „odacsapták"). A 18–19. század fordulóján a becslések szerint Pest lakóinak kétharmada lehetett német, Budán pedig egy 1820-as leírás szerint tíz németre jutott egy magyar. Az első nemzetiségi statisztika 1851-ben készült. Pest 94 955 lakosa közül 33 884-en vallották magukat németnek. Budán (Óbudát is ideértve) a 48 334 lakosból 27 939 tartozott a németséghez. Az 1880-as népszámlálás volt az első, amelynek keretében igazi anyanyelvi statisztika készült. Ekkor a már egyesített Budapestnek 371 ezer lakója volt. A németek ekkorra elvesztették vezető pozíciójukat, de még minden harmadik budapesti – 118 600-an, az összlakosság 33,4 százaléka – német anyanyelvű volt. Megjegyzendő azonban, hogy a 19. század vége felé még mindig a német vezetett Budapesten a beszélt nyelvek sorában. 264 ezren beszéltek németül, míg magyarul csak kétszázötvenezren. Az 1890-es népszámlálás még 115 573 német anyanyelvű fővárosit mutatott ki. Ám a budapesti németek aránya most már igen gyorsan csökken. 1900-ban a 98 515 német anyanyelvű már csak a lakosság tizennégy százalékát tette ki, 1910-ben a 78882 német a budapestiek kilenc százalékát jelenti. 1940-ben már teljes egészében mutatkozik meg az asszimiláció hatása: a 22 586 német anyanyelvű a fővárosi lakosság 1,9 százalékát jelenti.

A szappanfőző és gyertyamártó céh bizonyítványa Pest város látképével, 1815

Sváb kofaasszony, 1868,

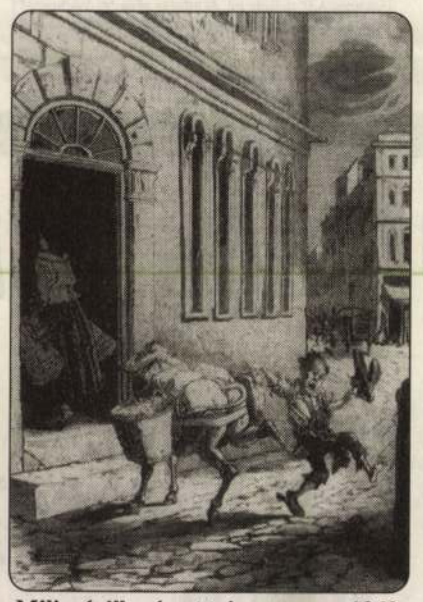

„Milimári", német tejesasszony, 1868

ILLUSZTRÁCIÓK A KÖTETBŐL

A kassai Grosschmidt család két halhatatlant is adott Magyarországnak: Márai Sándort és Radványi Gézát. És egy másik nagy család, a Kremsner, amelynek Rákosi Jenőt, Rákosi Viktort és Rákosi Szidit köszönhetjük. Nem maradhat említetlen persze Kuncz Aladár és Herczeg Ferenc neve sem. Mint ahogy az olyan neves tudósoké sem, mint Budenz József és Hunfalvy Pál, akik a magyar finnugrisztika megteremtői voltak. Semmelweis Ignác és Szentágothai János a magyar orvostudománynak szerzett világhírnevet. A magyar muzsika aligha képzelhető el a három nagy Ferenc, Liszt, Erkel, és Lehár nélkül. A magyar színészet Blaha Lujza, Bajor Gizi, Déryné és Jászai Mari nélkül. A magyar futball pedig Schlosser Imre, Sebes (Scharenpeck) Gusztáv, no meg Puskás (Purzeld) Ferenc nélkül.

Mindezt azért fontos nagyon tudnunk, hogy jobban ismerjük magunkat.

Hovanyecz László

Mindeközben a német géniusz igen nagy szolgálatot tett a magyar szellem fejlődésének. A németek Budapesten című kötetben van egy kis lexikon, amelyben egy korántsem hivalkodó, inkább nagyon is szerény névsorát van módunk tanulmányozni azoknak a német származású személyiségeknek, akik kiemelkedő szerepet játszottak a magyar kulturális, illetve politikai életben. Mostanában gyakran kerül szóba a Horthy-rendszer két kiemelkedő kulturpolitikusának, Klebelsberg Kunónak és Hóman Bálintnak a neve. Ők ugyanúgy német származásúak voltak, mint nagy elődjük, Trefort Ágoston – Eötvös József politikai barátja –, aki 1872-től 1888-ig öt kormányban töltötte be a vallás- és közoktatásügyi miniszteri posztot. De német családból származtak a magyar szociáldemokrácia olyan neves képviselői is, mint Peyer Károly, Peidl Gyula. Hírneves egyházi személyiségek ugyancsak szép számmal kerültek ki a hazai németség köréből. Így például Gisswein Sándor, a magyarországi kereszténységszocialista mozgalom egyik alapítója, Ordass Lajos, a kiváló evangélikus püspök, akire egyebek között hajthatatatlan náciellenessége miatt emlékszünk, de Prohászka Ottokár és Schütz Antal is, akik századunk nagy hatású magyar katolikus teológusai voltak. És akkor még ott vannak a művészek.

Távcső és málladozó vakolat

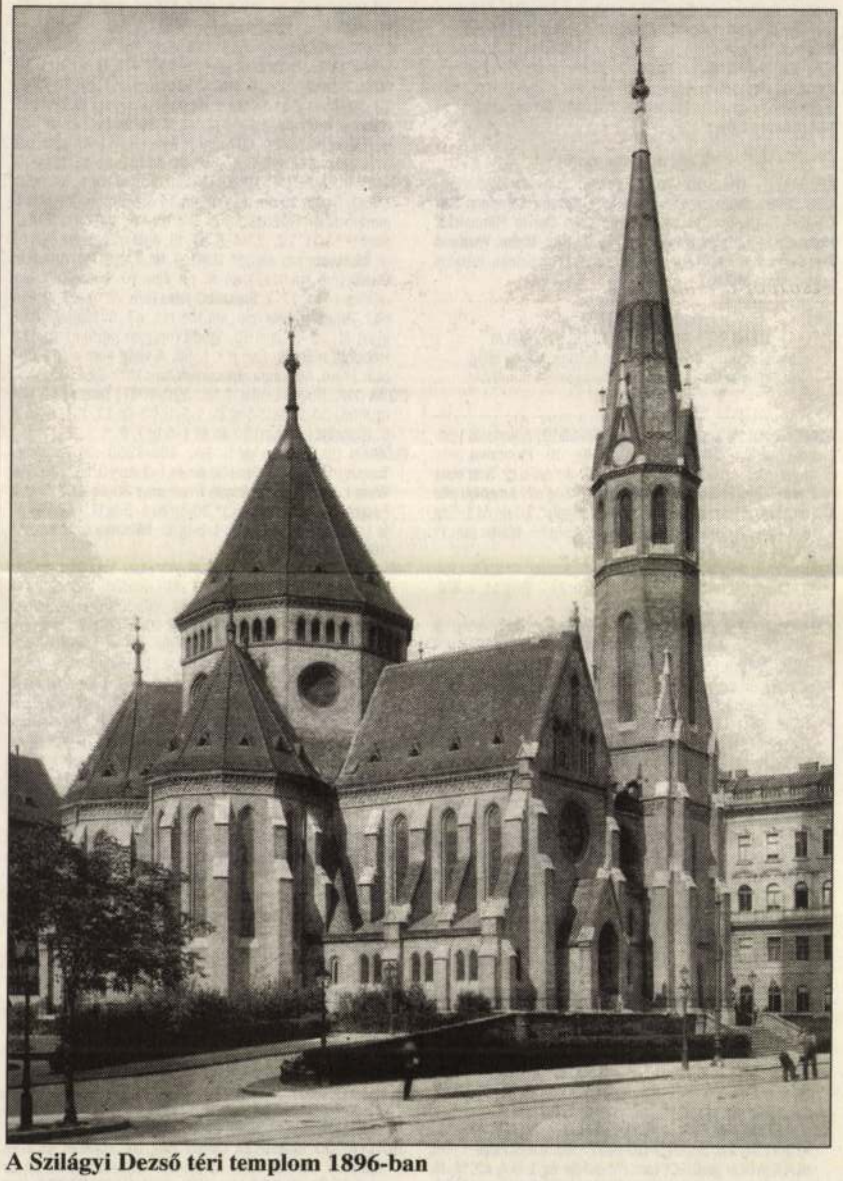

A Szilágyi Dezső téri templom 1896-ban

Teljes felújításra szorul a Szilágyi Dezső téri református templom, de a közösség képtelen vállalni a százmillió forintos költséget. Az 1996-ban századik születésnapjára díszkivilágítást kapott templom beázik, mert téglaburkolatát szétmarta a savas eső.

„Körülbelül 10 év előtt indult meg a mozgalom a budai kálvinisták között, hogy maguknak saját külön egyházat szerezzenek, mely mozgalmat erősítette és megokolta a rohamos szaporodás, úgy, hogy a pesti ref. egyháznak máris szűkké vált kálvintéri székhelyén többé elférni alig bírtak." Az Építő Ipar című műszaki hetilap 1895. június 26-i számában Sándy Gyula írta ezt a ma Szilágyi Dezső téren álló budai református templom kezdeteiről.

A tervpályázaton nyertes Pecz Samu elképzelései nyomán hajóval és karéjokkal bővített ötszög alaprajzú templomot építettek. A munka azonban nem volt könnyű. A tér talaja évszázadok alatt egymásra halmozott feltöltésekből állt, ami jócskán megnehezítette az alapozást. Végül az egész templomtestet másfél méter magas betonrétegre állították, a budai oldal legmagasabbjának tartott torony alapzatát pedig a Duna szintjénél is mélyebbre építették. Bár a bokrétaünnepet már 1894-ben megtartották, a templom csak 1896-ra készült el.

Az épület elnyerte a református közösség maximális tetszését, hiszen nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is egyedinek mondható templomot kapott.

A téglaépületek nagy hibája viszont, hogy százévente szinte teljes felújításra szorulnak. A Szilágyi Dezső téri templom téglaburkolatát is szétmarta a savas eső, belsejében már láthatók a fugák között beszivárgó víz nyomai. Százmillió forintra lenne szükség a teljes felújításhoz, de nincs az a gyülekezet, amely vállalni tudná a hatalmas költséggel járó munkát. A kilencvenedik születésnapra megújult ugyan a belső tér, kívülre feltették a rézborításokat és a Zsolnay-tetőcserepeket, 1996-ban pedig díszkivilágítást is kapott, de elmaradt a torony és a teljes külső rész rekonstrukciója. 1993-tól apránként zajlik a felújítás, amelyhez legutóbb egy pályázaton kétszázezer forintot nyert a közösség. A teljes megújulásért *Riskó János* lelkész egyelőre annyit tehet, hogy a nemrég vásárolt távcsővel naponta ellenőrzi a külső-belső részek állapotát.

Riskó János azt mondja, neki inkább az emberekkel kellene foglalkoznia, mint a kövekkel. Nem menedzser, hanem mecénás szeretne lenni, aki saját energiáját mások boldogulására hasznosítja.

L. K.

A FŐVÁROSI MOZIK MŰSORA 1999. DECEMBER 30-TÓL 2000. JANUÁR 5-IG

A szövegben a gyártó országot csak kezdőbetűvel vagy rövidítve jelöljük. Egyéb rövidítések mb.: magyarul beszélő, *14 éven alul nem ajánlott; **Csak 16 éven felülieknek; ***18 éven felülieknek; K: kísérőfilm; H: híradót is játszanak. A budapesti mozikban jegyváltás az előadás kezdete előtt egy órával, aznapra és egy napra előre. Csak délután működő mozikban jegyváltás az előadás kezdete előtt másfél órával, aznapra és három napra előre.

A HÉT FILMBEMUTATÓI:

IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (The Blair Witch Project) Színes, feliratos amerikai film** **Átrium, Campona Ster Century, Cineplex Odeon, Cinema City, Corvin Filmpalota, Hollywood Multiplex Duna Plaza, Lurdy Ház, Metro, Westend Ster Century, Puskin** (eredeti nyelven!) A LYUK Színes, feliratos tajvani film* **Művész**

BUDAPEST FILM
SZEMÉLYES FILMINFORMÁCIÓS SZOLGÁLAT
Telefonszáma: 459-5055. Mindennap 10-20 óráig.
Személyes filminformáció, felvilágosítás filmekről, moziműsorról!

ALKOTÁS (XII., Alkotás út 11. Tel.: 355-5819) **Anastasia** (mb. am. rajzfilm) 30-31-én és 2-án de. 10. **Pinocchio** (mb. angol–am. mesefilm) 30-31-én és 2-án de. h12. **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) 30-2-ig n2. **Amerikai pite** (mb. am.)** f4. **Sztárom a párom** (angol)* 30-án és 1-5-ig f6. **Oltári nő** (mb. am.) 30-án és 1-5-ig f8. **Mátrix** (am.)* 30-án és 1-5-ig este f10.

ÁTRIUM (II., Margit krt. 55. Tel.: 212-5398) IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (am.)** 30-án és 2-5-ig 11, 1, 3, 5, 7, 9, 31-én 11, 1, 3, 1-jén 3, 5, 7, 9.

CAMPONA STER CENTURY MEGAPLEX (XXII., Nagytétényi út 37-45. Tel.: 424-3333) IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (am.)** 30-án és 2-án f12, h2, f5, h7, 9, éjjel n12, 31-én de. f12, 1-jén f5, h7, 9, éjjel n12, 3-5-ig h2, f5, h7, 9, éjjel n12. **Ítéletnap** (mb. am.)** 30-án és 2-án 10, 1, 4, n8, éjjel h11, 31-én de. 10, 1-jén 4, n8, éjjel h11, 3-5-ig 1, 4, n8, éjjel h11. **Bosszúból jeles** (am.)** 30-án és 2-5-ig 12, f3, 5, h8, éjjel n11, 31-én de. 12, 1-jén 5, h8, éjjel n11. **Asterix és Obelix** (mb. fr.) 30-án és 2-án n11, h1, n4, h6, n9, 31-én n11, h1, 1-jén n4, h6, n9, 3-5-ig h1, n4, h6, n9. **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) 30-án és 2-án 10, n1, 3, 31-én de. 10, n1, 1-jén 3, 3-5-ig n1, 3. **Háborgó mélység** (am.)** 30-án és 1-5-ig n6, 8, éjjel 11. **Amerikai pite** (mb. am.)** 30-án és 2-án n12, f2, h4, n7, f9, éjjel n12, 31-én de. n12, 1-jén h4, n7, f9, éjjel n12, 3-5-ig f2, h4, n7, f9, éjjel n12. **A világ nem elég – 007** (am.)* 30-án és 2-án n11, n5, éjjel f11, 31-én de. n11, 1-jén és 3-5-ig n5, éjjel f11. **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) 30-án és 2-án f11, 2, 31-én de. f11, 3-5-ig 2. **Hippolyt** (magyar) 30-án és 2-án h12, n3, h5, 7, f10, 31-én de. h12, 1-jén h5, 7, f10, 3-5-ig n3, h5, 7, f10. **Szentiványéji álom** (am.) 30-án és 2-5-ig n2, f8, 1-jén f8. **Tágra zárt szemek** (am.)*** 30-án és 1-5-ig f7, éjjel 10. **Állj, vagy jövök!** (mb. am.)* 30-án és 1-5-ig f6, h8, éjjel 10. **Életfogytig** (am.)* 30-án és 2-5-ig f1, f4, 6, h9, 31-én f1, 1-jén f4, 6, h9. **Mulan** (mb. am. rajzfilm) 30-án és 2-án h11, n2, n5, 31-én de. f11, 1-jén n5, 3-5-ig n2, n5.

CINEPLEX ODEON PÓLUS MOZI (XV., Szentmihályi út 131. Tel.: 419-4224/25/26/27, 410-2452/53) IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (am.)** 30-án és 1-5-ig n2, f4, f6, h8, h10, 31-én n2, f4, f6, h8, 30-31-én és 2-án de. n12 is, 1-jén éjjel 12 is. **Asterix és Obelix** (mb. fr.) 30-án és 1-5-ig f2, n5, h7, n10, 31-én f2, n5, h7, 30-31-én és 2-án de. 11 is, 1-jén éjjel h12 is. **Bosszúból jeles** (am.)** h1, n4, h6, n9, 1-jén éjjel n12 is. **Ítéletnap** (mb. am.)** 30-án és 1-5-ig 4, 7, éjjel 10, 31-én 4, 7. **Háborgó mélység** (am.)** 30-án és 1-5-ig h4, h9, 31-én h4, 1-jén éjjel 11 is. **Hippolyt** (magyar) n1, f5, f9. **Amerikai pite** (mb. am.)** f3, f7, 1-jén éjjel h11 is. **A világ nem elég – 007** (am.)* 6. **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) 12, 2, 30-31-én és 2-án de. 10 is. **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) 1, 30-31-én és 2-án de. n11 is. **Bigyó felügyelő** (mb. am.) 30-31-én és 2-án de. f11. **Egyiptom hercege** (mb. am. rajzfilm) 30-31-én és 2-án de. h11.

CINEMA CITY CSEPEL PLAZA (XXI., Rákóczi F. út 154-170. Tel.: 425-8111) 31-én zárva! **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) f2, f4, f6, 30-án és 2-án de. f12 is. IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (am.)** h2, h4, h6, 8, éjjel f11, 30-án és 2-án de. h12 is. **Ítéletnap** (mb. am.)** f3, f6, 8, éjjel f11, 30-án és 2-án de. 12 is. **Asterix és Obelix** (mb. fr.) 2, 4, 6, 8, éjjel n11, 30-án és 2-án de. 12 is. **Bosszúból jeles** (am.)** 2, 4, 6, 8, éjjel 10, 30-án és 2-án de. f12 is. **Hippolyt** (magyar) n9, éjjel n11. **Háborgó mélység** (am.)** f2, h4, 6, 30-án és 2-án de. n12 is. **A világ nem elég – 007** (am.)* este n9, f11. **Amerikai pite** (mb. am.)** 2, 4, 6, 8, éjjel 10, 30-án és 2-án de. 12 is.

CORVIN BUDAPEST FILMPALOTA (VIII., Corvin köz 1. Tel.: 459-5050) 31-én 16 óra után, 1-jén 14 óra előtt az előadások elmaradnak! IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (am.)** n11, 12, f2, n4, 5, h7, f9, éjjel n11, 1-jén éjjel n1 is. **Ítéletnap** (mb. am.)** 10, f1, 3, f6, 8, éjjel f11. **Asterix és Obelix** (mb. fr.) h11, 1, n4, f6, h8, éjjel 10. **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) n11, 12, 2. **Bosszúból jeles** (am.)** 4, n7, f9, éjjel h11. **Amerikai pite** (mb. am.)** f11, n3, 6. **Hippolyt** (magyar) f1, n5, 8, éjjel 10. **Egérút** (magyar rajzfilm) 10, f12. **Háborgó mélység** (am.)** 1, h6. **A világ nem elég – 007** (am.)* n4, n9. **Tágra zárt szemek** (am.)*** éjjel h11.

DUNA (XIII., Hollán Ernő u. 7. Tel.: 320-4947) **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) 30-án és 2-5-ig 11, 1, 3, 5, 31-én 11, 1, 3, 1-jén 3, 5. **Hippolyt** (magyar) 30-án és 1-5-ig 7, 9.

FLÓRIÁN (III., Flórián tér 3. Tel.: 368-9250) 31-én zárva! **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) 30-án és 1-2-án 10, h12, h2. **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) 30-án és 1-5-ig 4. **Fergeteges forgatás** (am.)* 30-án és 1-5-ig f7. **Amerikai pite** (mb. am.)** 30-án és 1-5-ig f9. **Ítéletnap** (mb. am.)** 30-án és 1-jén éjjel f11.

HOLLYWOOD MULTIPLEX DUNA PLAZA (XIII., Váci út 178. Tel.: 239-4470) 31-én a 16.15 óra után kezdődő előadások és 1-jén a 15.30 óra előtt kezdődő előadások elmaradnak! **Asterix és Obelix** (mb. fr.) este h8, 10, 30-31-én és 2-5-ig f11, h1, 3, f6 is, 1-jén f4, f6, éjjel 12 is. **Ítéletnap** (mb. am.)** h10, n1, h3, n6, 8, éjjel f11, 1-jén éjjel h1 is. HATODIK ÉRZÉK (am.)** Premier előtt! 31-én 4, 1-jén éjjel 11, 2-án 8. **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) 10, h12, h2, h4, h6. MEGLEPETÉSMOZI Brad Pittel. Premier előtt! 5-én h8. **Amerikai pite** (mb. am.)** n11, n1, n3, n5, n7, n9, éjjel n11, 1-jén éjjel n1 is. IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (am.)** 11, f2, f4, f6, f8, f10. **Hippolyt** (magyar) 30-án és 1-5-ig f1, f3, h5, h7, h9, éjjel h11, 31-én 12, 2. **Egyiptom hercege** (mb. am. rajzfilm) 30-31-én de. f11. **Háborgó mélység** (am.)** 30-1-jéig és 3-4-én h8, éjjel n11, 2-án éjjel f11. **Egérút** (magyar rajzfilm) 30-án és 1-5-ig 4, 30-án és 2-án n11, 12, 2 is. **A világ nem elég – 007** (am.)* 30-án és 1-5-ig 6, f9, éjjel 11. **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) 30-án és 2-án n12, h2. **Bosszúból jeles** (am.)** 30-án és 1-5-ig f5, 7, f10, 1-jén éjjel h12 is. **Apafej** (mb. am.)* de. 11. **Állj, vagy jövök!** (mb. am.)* 1, 3, n10, 1-jén éjjel n12 is. **Amerikai pite** (American Pie) (eredeti nyelven, magyar felirattal!)** 5. **Életfogytig** (am.)* n8. **Bigyó felügyelő** (mb. am.) 30-án és 2-án f12, n2. **Oltári nő** (mb. am.) 30-án és 1-5-ig n4, f8, 1-jén éjjel h12 is. **Oltári nő** (The Runaway Bride) (eredeti nyelven, magyar felirattal) 30-án és 1-5-ig este h10. **Szentiványéji álom** (am.)* 30-án és 1-5-ig n6. **A múmia** (am.)* 30-án és 2-án de. f11, 1. **Mátrix** (am.)* 30-án és 1-5-ig f4, 1-jén éjjel 12 is. **Séta a Holdon** (am.)* 30-án és 1-5-ig n7. **Tágra zárt szemek** (am.)*** 30-án és 1-5-ig este 9.

HOLLYWOOD MULTIPLEX LURDY HÁZ (IX., Mester utca és Könyves Kálmán körút sarok Tel.: 456-1165) 31-én az utolsó előadás 16 órakor, 1-jén az első előadás 16 órakor kezdődik! **Asterix és Obelix** (mb. fr.) h1, 3, n6, f8, h10, 30-31-én és 2-án de. f11 is, 1-jén éjjel 12 is. **Ítéletnap** (mb. am.)** 30-31-én és 2-5-ig f3, n6, 8, éjjel h11, 30-31-én és 2-án de. h12 is, 1-jén n6, 8, éjjel f12. IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (am.)** f2, 4, n7, f9, éjjel h11, 30-31-én és 2-án de. n12 is. **Hippolyt** (magyar) 2, n5, f6, h8, éjjel 10, 30-31-én és 2-án de. h12 is. HATODIK ÉRZÉK (am.)** Premier előtt! 31-én f4, 1-jén éjjel h11, 2-án este n9. **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) 12, 2, 4, 30-31-én és 2-án de. 10 is. **Életfogytig** (am.)* 30-1-jéig és 3-5-ig 6, n9, éjjel f11, 2-án 6, n9, éjjel 11. **Egérút** (magyar rajzfilm) h2, h4, 30-31-én és 2-án de. h12 is. **Bosszúból jeles** (am.)** h6, n9, éjjel h11. **Amerikai pite** (mb. am.)** n1, f3, h5, 7, n10, 30-31-én és 2-án de. 10 is. **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) 30-án és 1-5-ig h1, f4, 30-án és 2-án de. n11 is. **Szentiványéji álom** (am.)* 6. **Tágra zárt szemek** (am.)*** 30-1-jéig és 3-5-ig este h9. **Oltári nő** (mb. am.) n3, 30-31-én és 2-án de. f12 is. **A világ nem elég – 007** (am.)* 5. **Háborgó mélység** (am.)** h8, éjjel n11. **Bigyó felügyelő** (mb. am.) 30-31-én és 2-án 10, n1. **Állj, vagy jövök!** (mb. am.)* h3, 5, n8, f10, 1-jén éjjel h12 is.

HORIZONT (VII., Erzsébet krt. 13. Tel.: 322-2499) **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) 30-31-én és 2-5-ig 10, 12, 2, 4, 1-jén 2, 4. **Amerikai pite** (mb. am.)** 30-án és 1-5-ig 6, 8, f10.

HUNYADI (XIX., Üllői út 283. Tel.: 282-9510) 31-én zárva! **Egérút** (magyar rajzfilm) 30-án és 1-2-án 2. **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) 30-án és 1-5-ig h4. **Ítéletnap** (mb. am.)** 30-án és 1-5-ig h6, n9. **Amerikai pite** (mb. am.)** 30-án és 1-2-án de. 10. **Mátrix** (am.)* 30-án és 1-2-án de. h12.

KOSSUTH 4 MOZI (XIII., Váci út 14. Tel.: 349-3771) **Asterix és Obelix** (mb. fr.) 30-án és 2-5-ig 10, n1, f3, h5, 7, n10, 31-én 10, n1, f3, h5, 1-jén h5, 7, n10 (2. h. prol.). **Ítéletnap** (mb. am.)** 30-án és 2-5-ig f11, 1, f4, 6, f9, éjjel 11, 31-én f11, 1, f4, 6, 1-jén 6, f9, éjjel 11 (3. h. prol.). **Amerikai pite** (mb. am.)** 30-án és 2-5-ig 10, 12, 2, 4, 6, 8, 31-én 10, 12, 2, 4, 6, 1-jén 6, 8 (4. h. prol.). **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) 30-31-én és 2-5-ig 10, f1 (16. h. prol.). **Tágra zárt szemek** (am.)*** 30-án és 2-5-ig 3, 6, 31-én 3, 1-jén 6 (7. h. prol.). **Straight story** (am.-fr.) 30-án és 1-5-ig este 9 (4. h. prol.). **Mátrix** (am.)* 30-án és 1-5-ig éjjel f11 (22. h. prol.).

MATRIX 3D WORLD (VI., Váci út 1-3. Tel.: 238-7300, 238-7301) 31-én a 18 óra után kezdődő előadások elmaradnak! 1-jén nyitva tartás: 14 órától éjjel 10-ig! **Utazás a múltba** (3D, mb. am. 5' 10") 30-31-én és 3-5-ig 10–11 óráig, 2-4 óráig, 1–2-án 2–4 óráig. **Cápasziget** (3D, mb. am. 5' 10") 30-31-én és 3-5-ig 11–12 óráig, 6–8 óráig, 1–2-án 4–6 óráig. **Ali baba** (3D, mb. am. 5' 10") 30-31-én és 3-5-ig 12–1 óráig, 4–6 óráig. **Galaktikus dodgem** (3D, mb. am. 5' 10") 30-31-én és 3-5-ig 1–2 óráig, 8-éjjel 10 óráig, 1–2-án 6-éjjel 1 óráig.

METRÓ (VI., Teréz krt. 62. Tel.: 353-4266) IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (am.)** 30-án és 2-5-ig 10, 12, 2, 4, 6, 8, éjjel 10, 31-én 10, 12, 2, 4, 1-jén 2, 4, 6, 8, éjjel 10. **Kamaraterem: Sztárom a párom** (angol)* 30-án és 1-5-ig 3, 5, 7, 9.

OLIMPIA (XI., Etele út 55. Tel.: 203-4642) 31-én zárva! **Háborgó mélység** (am.)** 30-án és 1-5-ig 5, 7, 9.

SOTE (IX., Nagyvárad tér 4. Tel.: 459-0351) **Dolcsi vita** (am.–kanadai)* 31-én f9. **Csúcsformában** (am.)* 31-én éjjel 10.10. **Hippolyt** (magyar) 31-én éjjel 0.20. **Sztárom a párom** (angol)* 31-én éjjel 2.

SPORT (XIV., Thökölyút 56. Tel.: 343-8983) 31-én zárva! **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) 30-án és 1-2-án f2. **Állj, vagy jövök!** (mb. am.)* 30-án és 1-2-án h4. **Mátrix** (am.)* 30-án és 1-5-ig f6. **Oltári nő** (mb. am.) 30-án és 1-5-ig 8.

WESTEND STER CENTURY MEGAPLEX (VI., Váci út 1-3. Tel.: 238-7222) 31-én a 16 óra után kezdődő, 1-jén a 14 óra előtti előadások elmaradnak! **Bosszúból jeles** (am.)** 10, f1, 3, f6, 8, éjjel f11. IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (am.)** f12, 2, f5, f7, h9. **Asterix és Obelix** (mb. fr.) h11, n2, h4, n7, h9. **Ítéletnap** (mb. am.)** 10, 1, 4, 7, éjjel 10. **Amerikai pite** (mb. am.)** n11, f1, h3, 5, n8, f10. **Háborgó mélység** (am.)** f11, 1, f4, 6, f9. **Életfogytig** (am.)* n12, h2, n5, h7, n10. **Tarzan** (mb. am. rajzfilm) h11, h1, 3, n6. **Fergeteges forgatás** (am.)* este f8, h10. **A világ nem elég – 007** (am.)* n11, n2, n5, n8, éjjel n11. **Hippolyt** (magyar) f2, 4, n7, f9, éjjel h11. **Egyiptom hercege** (mb. am. rajzfilm) de. n12. **Mátrix** (am.)* 5, 8. **A múmia** (am.)* 11, 2. **Egérút** (magyar rajzfilm) 11, f2, f4, f6. **Szentiványéji álom** (am.) este h8, f11. **Oltári nő** (mb. am.) h3, h6, n9. **Bigyó felügyelő** (mb. am.) de. f11, h1. **Állj, vagy jövök!** (mb. am.)* n6, f8, h10. **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) h11, 2.

ARTMOZI-HÁLÓZAT

BEM (II., Margit krt. 5/B. Tel.: 316-8708) 31-én zárva! **Rákóczi hadnagya** (magyar) 30-án 4. **Kék madár** (mb. am.–szovjet mesefilm) 1–2-án f4. **Hamlet I–II.** (ff., mb. szovjet) 3-án 4. **Nyomorultak I–II.** (mb. NDK) 4-én f4. **A gyűlölet** (fr.)** 5-én 4. **A kőszívű ember fiai I–II.** (magyar) 30-án 6. **A 13. harcos** (am.)* 1-jén 6, 3-án 8. **Hét év Tibetben** (am.)* 2-án f6. **Szép remények** (am.)* 3-án f7. **Sok hűhó semmiért** (mb. angol–am.) 4-én 7. **A Suttogó** (am.) 5-én h6. **Tamás és Juli** (magyar) 30-án 9. **Szellemkutya** (am.)** 1–2-án 8. Nirvána (olasz–fr.)* 4-én 9. **Mindenki a napra tör** (angol)* 5-én h9. **Dobermann** (fr.)*** 1-jén éjjel 10. **Ludas Matyi** (magyar rajzfilm) 30-án de. 10. **János vitéz** (magyar rajzfilm) 30-án 12. **A Pál utcai fiúk** (magyar–am.) 30-án 2. **Mézga család** (magyar rajzfilmek) 1–2-án 2.

CIRKO-GEJZÍR (V., Balassi B. u. 15–17. Tel.: 269-1915) 31-én zárva! 2000., ahogy én látom... **Az élet könyve** (am.–fr., H. Hartley) Kísérőfilmje: **Alexandriai dohánybolt** (M. Mestci) 30-án és 1-5-ig h6, 7, n9, f10. **Eleven hús** (sp., P. Almodóvar)** 30-án 5. **Legényanya** (Garas D.) 1-jén f6. **Gabbeh** (iráni–fr., M. Makhmalbaf) 2-án f6. **Flört** (H. Hartley)* 3-án f6. **Édes2kettes** (hongk., V. Kar-vaj)** 4-én f6. **Titkom virága** (sp., P. Almodóvar)** 5-én 5. **Tangó** (C. Saura)* 30-án és 1-2-án 7. **Vérvörös** (mexikói–sp., A. Ripstein)*** 3-án 7. **Gadjo Dilo** (T. Galif) 4-én 7. **Halott ember** (J. Jarmusch) 5-én h7. **Törökfürdő** (F. Özpetek) 30-án 9. **Születésnap** (T. Vinterberg)** 1-jén 9. **Éjszaka a Földön** (J. Jarmusch)* 2-án 9. **Almodóvar: Kika** (P. Almodóvar)** 3-án 9. **„Antineuralgika" Szerelem első vérig** (magyar)* 4-én 9. **Eső előtt** (M. Mancevski)* 5-én 9. **Gejzír Galéria:** Málnási Judit kiállítása.

EURÓPA (VII., Rákóczi út 82. Tel.: 322-5419) 31-én és 1-jén zárva! **Agyament Harry** (am.)** 30-án és 2-án n2. **Tökéletes katona – A visszatérés** (am.)** 3-5-ig n2. **Állj, vagy jövök!** (mb. am.)* 30-án és 2-án 3. **Good Will Hunting** (am.)* 3-5-ig 3. **Taxi** (mb. fr.)* 30-án és 2-án n6. **Ryan közlegény megmentése** (am.)** 3-5-ig n6. **Csodás álmok jönnek** (am.)* 30-án és 2-án 8. **Szerelmes Shakespeare** (am.)* 3-5-ig 8. **Kamaraterem: Fergeteges forgatás** (am.)* 30-án és 3-5-ig h2. **Anastasia** (mb. am. rajzfilm) 2-án h2. **Hivatali patkányok** (am.)* 30-án és 2-án h4. **Angyalok városa** (am.)* 3-5-ig h4. **A 13. harcos** (am.)* 30-án és 2-5-ig h6. **Félelem és reszketés Las Vegasban** (am.)* 30-án és 2-án f8. **Az őrület határán** (am.)** 3-5-ig f8.

HUNNIA (VII., Erzsébet krt. 26. Tel.: 322-3471) 31-én zárva! **Exotica** (kanadai)** 30-án 4. 2000., ahogy én látom... **Az élet könyve** (am.–fr.) 30-án, 1-2-án és 4-5-én 6, n8, f9. **Babe 2 – Kismalac a nagyvárosban** (mb. am.) 2-án 4, **A kárbecslő** (kanadai)** 3-án 4, **Lolita** (am.)*** 4-én f4. **Ponyvaregény – Pulp Fiction** (am.)*** 5-én f4. TIT Józsel Attila Szabadegyetem Bunuel-filmklubja 3-án 6. **Az én XX. századom** (magyar)* 30-án este h10. **A nő kétszer** (am.–angol)* 1-jén este h10. **Szellemkutya** (am.)** 2-án és 4-5-én este h10, 3-án éjjel 10.

MŰVÉSZ (VI., Teréz krt. 30. Tel.: 332-6726) A mozi előcsarnokában Mayer András Hajlatok csudát! című fotókiállítása tekinthető meg. 31-én zárva! **Eljövendő szép napok** (kanadai, A. Egoyan)* 30-án és 1-5-ig f5, h7, 9, 2-án n3 is. 2000., ahogy én látom... A LYUK (tajvani, T. Ming-Liang) 30-án és 3-5-ig 8, 1-2-án n7, 8. **A Ravasz, az Agy és két füstölgő puskacső** (am.)** 30-án és 1-5-ig este h10. **Születésnap** (T. Vinterberg)** 30-án 4. **Lottózsonglőrök** (ír)* 30-án és 3-án 6. **Lost Highway – Útvesztőben** (am., D. Lynch)** 1-jén 4. **A nagy Lebowski** (am.)** 2-án 4. **Éjszaka a Földön** (J. Jarmusch)* 3-án 6. **Központi pályaudvar** (brazil)* 3-án 4. **Két angol lány** (M. Leigh)* 4-én 4. **Elizabeth** (ang., S. Kapur)* 4-én h6. **Eső előtt** (ang.–macedón)* 5-én 4. **Nekem lámpást adott kezembe az Úr Pesten** (Jancsó M.)* 5-én 6. **Eleven hús** (P. Almodóvar)** 2-án 2. **Macskajaj** (jug., E. Kusturica)* 30-án és 1-5-ig n5, f7, 8.50, 2-án 2 is. **Lőporos hordó** (szerb–horvát, G. Paskaljevics)** 30-án és 3-5-ig h8, 1-2-án h6. is **A nő kétszer** (ang.–am.)* 30-án h4. **Trainspotting** (ang., D. Boyle)** 30-án h6. **A boldogságtól orditani** (am., T. Solondz)** 30-án, 1-2-án és 5-én este h10. **Szájból szájba** (sp.)**.1-jén h4. **Titkom virága** (P. Almodóvar)* 2-én h2. **Sekély sírhant** (D. Boyle)** 2-án h4. **Félelem és reszketés Las Vegasban** (am., T. Gilliam)* 3-án h4. **Pámakönyv** (P. Greenaway)** 3-án este h10. **A kertben** (M. Sulik) 4-én h4. **Közel a szerelemhez** (Salamon A.)* 4-5-én h6. **Az erőszak vége** (W. Wenders)** 4-én este h10. **Bálványrock – Velvet Goldmine** (T. Hayness)*** 5-én h4. **Simon mágus** (magyar, Enyedi I.)* 30-án és 1-3-ig n7, 8. **Az alkimista és a szűz** (magy., Kamondi Z.)** Kísérőfilmje: **Zárás** (Kenyeres B.) 30-án és 1-3-ig n5, h10. **Cigányok ideje** (E. Kusturica)* 4-5-én este h9. **Underground** (E. Kusturica)* 4-5-én h6.

ÖRÖKMOZGÓ (VII., Erzsébet krt. 39. Tel.: 342-2167) 31-én zárva! **A máltai sólyom** (am., J. Huston) 30-án f5. **Budapest-filmek** (Összeállítás 1945 előtti kisfilmekből) 30-án f7. **Disznóól** (olasz-fr., P. P. Pasolini) 30-án f9. **Rendőrök és tolvajok** (olasz, M. Monicelli és Steno) 1-jén f5. **Autóstop** (orosz–olasz, Ny. Mihalkov) + **Moszkvai séta** (orosz, G. Danyelija) 1-jén f7. **Bolond Pierrot** (fr., J-L. Godard) 1-jén f9. **Stan és Pan** (am.) 2-án f5. A SZIBÉRIAI BORBÉLY (Ny. Mihalkov) Premier előtt! 2-án 6. **Week-end** (fr.–olasz, J-L. Godard) 2-án 9. **Az ördög szépsége** (fr., R. Clair) 3-án f5. **A telihold napja** (orosz, K. Sahnazarov) 3-án f7. **A nő a nő** (J-L. Godard) 3-án f9. **Férjes asszony** (fr., J-L. Godard) 4-én f5. **Sebek** (jugoszláv, S. Dragojevic) 4-én f7. **Közöny** (olasz–fr.–algíri, L. Visconti) 4-én f9. **Egy katona, meg egy fél** (olasz, Steno) 5-én f5. **Csendőrök** (fr., J-L. Godard) 5-én f7. **Öt este** (szovjet-orosz, Ny. Mihalkov) 5-én f9.

PUSKIN (V., Kossuth L. u. 18. Tel.: 429-6080) 31-én 6 órától zárva! 1-jén az első előadás h1 órakor kezdődik! A SZIBÉRIAI BORBÉLY (orosz–angol–fr.)* Premier előtt! 30-án és 1-5-ig este 9. IDEGLELÉS – THE BLAIR WITCH PROJECT (eredeti, angol nyelvű kópia)** 31-1-jén 3. **Hippolyt** (magyar) 11, 2, h4, f6, n8. **Eljövendő szép napok** (kanadai)* de. h11. **Lottózsonglőrök** (ír)* h1. **Szentiványéji álom** (am.)* f11, h1, 3, f5. **Tágra zárt szemek** (am.)*** n6, h7, este f10. **Straight story** (am.–fr.) 30-án és 1-5-ig este 8, 10. **Az utolsó napok** (am.)* 30-án 3. **Az élet szép** (olasz)* 2-án f3. **Macskajaj** (jugoszláv)* 3-5-ig n3.

SZINDBÁD (XIII., Szent István krt. 16. Tel.: 349-2773) 31-én zárva! **Séta a Holdon** (am.)* 30-án és 1-5-ig n7, n9. **Tea Mussolinivel** (olasz–angol)* 30-án és 1-2-án n5, 5-én f7. **Ragyogj!** (ausztrál)* 3-án n5. **Az élet szép** (olasz)* 2-án f7, 4-én n5. **Káma-Szútra** (am.–indiai)** 5-én n5. 2000., ahogy én látom... **Tamás és Juli** (magyar) 30-1-jéig 4; **Éjfél** (brazil)* 30-1-jéig 5; **Időn kívül** (fr.)* 30-1-jéig n7; **Az első éjszakám** (sp.)* 30-1-jéig f8. **Lottózsonglőrök** (ír)* 30-án és 1-jén 9, 2-5-ig f9. **Közel a szerelemhez** (Close to Love) (with English subtitles) 5-én f5. **Simon mágus** (Enyedi I.) (with English subtitles)* 4-én f5. Eric Rohmer filmjei: **Az ősz meséje** (fr.)* 4-én f7; **Párizsi randevúk** (fr.)* 2-án f5; **A nyár meséje** (fr.) 3-án f7. **Szindbád Galéria:** OM – Képek, mantrák Amrita Sasmalye és Koma Etyus kiállítása.

TABÁN (I., Krisztina krt. 87–89. Tel.: 356-8162) 31-én zárva! **Szellemkutya** (am.)** 30-án n7, 1-jén f9. **Mátrix** (am.)* 30-án és 5-én n9. **Esterházy-vacsora** (Papp G. Zs.) + **Tandori** (magyar) 1-jén 5. **Törvénytől sújtva** (am.)* 1-jén f7. **Hugó, a vízilló** (magyar–fr. rajzfilm) 2-án f4. **Az idő urai** (magyar–fr. rajzfilm) 2-án 5. **Csak egy kis pánik** (am.)* 2-án f7. **A velencei kurtizán** (am.)** 2-án f9. **Lolita** (am.)*** 3-án 6. **Lost Highway – Útvesztőben** (am.)** 3-án n9. **Derszu Uzala I–II.** (szovjet) 4-én n7. **Éjszaka a Földön** (am., J. Jarmusch)* 4-én f9. **Bóbita** (Weöres Sándor gyermekverseiből) (magyar) 5-én f5. **Sztárral szemben** (am.)* 5-én n7.

TOLDI (V., Bajcsy-Zsilinszky út 36–38. Tel.: 311-2809) 31-én zárva! **Nagyterem: Hófehér** (magyar rajzfilm) 30-án f5. **Macskafogó** (magyar–német rajzfilm) 1–2-án f5. **Hivatali patkányok** (am.)* 3-5-ig h5. **Tágra zárt szemek** (am.)*** 30-án és 1-5-ig n7. **Straight story** (am.-fr.) 30-án és 1-5-ig 9. **Gémes György-terem: A hercegnő és a kobold** (magyar–am. rajzfilm) 30-án 5. **Szaffi** (magyar rajzfilm) 1-jén 5. **VIII, a veréb** (magyar rajzfilm) 2-án 5. **Elizabeth** (angol)* 3-5-ig f5. **Észak, észak** (magyar, Bollók Cs.) Kísérőfilm: **Alexandriai dohánybolt** (M. Mestci) 30-án és 4-5-én f7. **Exotica** (kanadai)* 1-jén f7. **A Ravasz, az Agy és két füstölgő puskacső** (am.)** 2-3-án f7. **Szellemkutya** (am.)** 1-5-ig f9. **Cukorkékség** (angol feliratral) 30-án f9.

VÖRÖSMARTY (VIII., Üllői út 4. Tel.: 317-4542) **Star Wars I. rész – Baljós árnyak** (mb. am.) f3. **Straight story** (am.-fr.) 5. **Szentiványéji álom** (am.)* 30-án és 1-5-ig 7, 9.

FILMEK TOPLISTÁJA

Ítéletnappal búcsúzunk 1999-től

Önmaguk riogatásával búcsúztatják az egyessel kezdődő éveket a pesti mozik nézői: Karácsony előtt egy Arnold Schwarzenegger-pszichothriller, az *Ítéletnap* vezette a listát. Csaknem negyvenezren voltak kíváncsiak a borzongató, látványos speciális effektusokra, akciójelenetekre és a misztikus hangulatra. A decemberben szokásos mozis hajrától némileg elmaradnak az elmúlt hét adatai: az őszi–téli eredmények között a kilencvenkétmillió forintos összforgalom egyáltalán nem számít kiugrónak.

„Vigyázz, halandó! A kürtök megszólalnak hamar, az Angyal lángpallosával az ég burkára telepszik, s feltöretik a hetedik pecsét! Új ítélet, új bíró jövel. Ezer éve rettegik érkezésem, az ellenemre készülő rend menthetetlenül elbukott, s mielőtt te, emberfi, végleg lebuksz a poklok fenekére, még játszma egyetlen nőért, Christine-ért folyik, a tét pedig az emberiség jövője. Christine egy titokzatos ismeretlen vágyainak tárgya, aki látszólag csak egy férfi a sok közül, valójában azonban maga a megtestesült Gonosz. Hatalma emberi ésszel felfoghatatlan, célja pedig ugyanolyan egyszerű, mint amennyire végzetes.

Egy új vígjáték, az *Életfogytig* került még fel a toplista hatodik helyére a bemutató hetében. A történet New Yorkban játszódik, 1932-ben. Egy piti zsebtolvaj egy elegáns éjszakai mulatóban keresi aznapi áldozatát, egy bankpénztárost, aki egy hölgy társaságában indult az éjszakába. Pár órával később már közösen keverednek bele egy szeszcsempészügybe.

A különlegességekre vágyóknak ajánlhatjuk inkább Atom Egoyan *Eljövendő szép napok* című

„Különös szilveszter"

2000 BUDAPEST

NYUGATI PU. AUTÓPARKOLÓ, SZÍNPAD

BLAHA LUJZA TÉR SZÍNPAD

15.00–21.15 ELŐSZILVESZTER
(Házigazda: Éliás Gyula)
OPERETTGÁLA, IRIGY HÓNALJMIRIGY, BIKINI
22.00 SUNNY DANCE BAND
A 20-30-as évek slágerei
22.30 NÉPSZABADSÁG-HANGJÁTÉK
22.45 SUNNY DANCE BAND
A 30-40-es évek slágerei

Peczity Nándor

az Osztajity Zozuk-féle alapítványból 800 K

Éimisk 1913-14.

Peczity Nándor

a szabadkai g. kel.
egyházkörségtől 600 k

Kötimisk 1909/10. 9. l

⊥ negyedszázados jubilaeu-
man

Gyarapodás.

~~eumára.~~

elvényen, lovassági tábornoki egen-ruhában, pa-
d jelvényével, szalagjával és csillagjá-
e fölé ⊥ a nemzeti szinű lobogót is tartó
Andrássy Gyula grófot diszmagyarban és
tjuk. Mögötte, ~~de~~ kissé lejjebb, balról az
figyelmünket. Az előtérben a Jelenkor kép-
hadapród, a koronázási jelvényeket viszi
szet nyujt pálmát. A lépcső előtt, egyfe-
öshadseregbeli gyalog-százados mögött, egy
ngernagy) és egy honvédgyalogos ~~xxx~~; más-
dtollat mutató gróf Zichy Jenő), Vaszary
úr, Jókai Mór a költő és ~~képviselő, meg~~
portot. Középütt a Hódolatot jelképező
nen, a ~~xxx~~ Historia jegyez ülve. Oldalt
~~[illegible]~~ A háttérben a ⊥ bel-
tünik szemünkbe. Fölül a sarkokban két
gyiken ≥1867≤ és a másikon ≥1892≤ olvasható.
≤.

⊥ bud. apesti

cm.
893.
893: XI. 29. (50/94).

3 (41)

1894. XI. 493 — 213

Peczity Nándor

a szabadhai g. kel. cszhár-
körségtől 600 k.

Értimisk 1910/11.

16. l.

Pálffy János gróf, pozsonyi főispán arck.

III. 35.

Peczity Nándor

Lakásbrenderő zakon

II. díj.

Értimisk 1911/12

23 l.

Peczity Vándor

Osztojity-féle öntöndij alapból 800 k

Évinisk 1912/13

28. I

T. 3954.

vidéken [illegible] a Harsány
nozzanatai szemlélhetők, Felirata

GLIA
TVRCHI I
ERI, E GLI
TI DELL´IM-
LE SEGVI LA SCON
TO INIMICO, IL
DELL A 1687.

te: La Letta A mostra il fianco dell
e commandaua il Serenmo Elettore,
ioni di Fanteria, e da un Reggimen-
ezése: Z. cosi chiamato dalla vicina
n és l. il nostor Carriaggo.

69.8: 94.5 cm.

-2416.
IA-t nyerjük.

MDK

Peczky János, 1667-174o.

Kupeczky János képmása., után, mezzotinto

Ernst Múz. aukc. Árv. Közl. 1.rk.sz. 1939.jan.

22 l.

Péczely Piroska

Árverési Csarnok aukció kat.

37. sz. 1927 márc.

916 Ismeretlen német (?) mester a XIX. századból.

Vérese. Rk.

K. 1.50

120 m/ 97 k.

Péczely Piroska

festő

szül. Kiskomaróm

lásd

Boz Magyarlex

746 h.

Péczely Piroska

szül. Kiskomáromban (Zala m.)
1899 jun. 17. Rk. 4 polg.
1915/16 II. elsőéves művész-
nőv. Bosnay Istv.
1916/17. I. másodéves n. o.
1916/17 II. " " " "
1917/18. I. harmadéves n. o.
nem járt.
1917/18 II. betegszolt nem
járt.

Hellenisztikus művészet III. 201

Péczely Piroska

1915/16 II. – 1917/18

Ferkèpzomfoiskòvk

122. f.

Peczelszberger Károly
építész

szül. Esztergom 1902

Befejező szigorlat ideje 1928

Névjegyzműegyetem 205 l.

Nagy-Várad.

A középtért elfoglaló vár
malom köti le figyelmünket; az
négyes fogattal ágyút szállita
a háttérben pedig hegyek látsz
datszalagon:

WARAD

Szines rm., mér. a rl

140-95

Péceli Margit festő

Rácz József pedagógus-képzőművész volt tanítványa. Nemrég lezajlott fővárosi kiállításon szerepelt munkája.

P. J.: Húsz éve a szakkör élén.

Népművelés, 1941. máj. (?)

Péceli Margit

festő Rácz József tanítványa volt.

P.J. Husz éve a szakkör élén

Népművelés 1971/1 42 old.

Péczely Margit - MDK

festő

szerepelt a kiállitáson.

Dömötör János: A Képzőművészeti Főiskola növendékeinek kiállitása Vásárhelyen.

Csongrád Megyei Hirlap. 1963. aug. 6.

Pécreli Margit

1917 - Lenini életmű I. rézkarc 33×40 cm
1917 - " " II. " 33×40 "
1917 - " " III. " 33×40 "

Stúdió 170. Ernst Múzeum Bp. 1970. Kiáll. kat.
Bev.: Bereczky Loránd

MDK

Péczely Piroska

Jplánka, of.

N. Szal. tsv. tárl. 1922. máj.

Péczely Piroska MDK

Jolánka, olf.

Nemzeti Szalon 1922. május Tavaszi tárlat

Peczkó Gábor

Grafikus munkákkal szerepelt a Szfőv. Községi Iparrajziskola kiállításán.

P.H. 933. XII. 17.

M.D.K.

Pecztenczky Bertalan, szepesi

1561-ben hivják Egerbe új kátházak ácsolására, de nem érkezik meg.

Détshy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között. I. közl. 194. o.

Az Egri Múz. Évkönyve. I. Eger, 1963

Pecztenczky Bertalan ács M.D.K.

156i-ben a szepességből Egerbe hivják uj kutházak ácsolására.

Détsky Mihály: Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között
Az Egri Muzeum Evkönyve 1964. I. Eger- 1964. 194.1.

Péczeli Margit

Rácz József tanitványa volt Nagykőrösön.

Kortárs, 1968/8 1295. old.

Péczy István

Ötvös

1581-ben Kolozsvár

N o Kolötvcch 22. l.

Péceli Margit

kiállítása megnyílt Nagykőrösön.

Rézkarcok, tollrajzok, litografiák

~~Nagykőrö~~

Pesten a Parnut- és Textilforrában fog dolgozni, mint dekorátus.

Egy fotó is műveiről

Megnyílt egy kiállítás
Pestmegyei Hírlap, 1966. aug. 26. 4. o (Nagykőrösi Híradó)

Pécsely Margit
grafikus

M.D.K.

Pesst vett a tarlaton.

B.L.: Pályárat a Fiatal Képzőművészek Stúdiójában
Művészet, 1968. október - 28 kep.

MDE

Péczeli Margit

Koncerto II., linó

9. szegedi nyári tárlat. Móra F. Muz.
1968. aug.

MDK

Pécsely Margit

József Attila III., rk.

14. vásárhelyi őszi tárlat, Tornyai János Muz. 1967. okt.

Péceli Margit

Említve

(falus) sérotóbor a svájci hárban
Pest megyei Hírlap, Bp. 1970. nov. 18.

MDK

Péczely

"Pallas Debreciná"-jában Ferenczy Csokonay szobrának debreceni megérkezése alkalmából hat ünneplö költemény jelent meg.

Pogány Ö.G.:M.szobrászat a 19.sz. elsö felében. Bp. 1939. ?.32.l.

Péczely

gyári művezető
tervező iparművész
Herenden.

cród

Művészet
1940. 31. n. 21. l.
(Herend 100 éves.)

102/1943

Február hó 15.-én ke
löm, hogy a dunaszerdahelyi rk.t

PECZ Samu

Karácson Sándor: Pecz Samu (Pest, 1854. március 1 – Budapest, 1922. szeptember 1. = Műszaki Fervesz, 39, 1999, 2. 6-8., ill

ények. A Vas Megyei Honismereti Mozgalom
László. (Kiadja a) Vas Megyei Levéltár. 96 p.

újító adománylevele. A kisérőtanulmányt és
tte: Madarász Lajos. Az oklevél latin szövegét
címerrajzokat készítette: Gáty István. (Kiadja)
00. 8 sztl lap hasonmás + 16 p. kísérőfüzet.

lékek. Szerkesztette: Kun József. Hadtörténelmi
zijj Jolán. (Kiadja) Hadtörténelmi Levéltár (és a)

rkesztette: Molnár András. Zalai Gyűjtemény 50.
g, 2000. 524 p. ill. térképmelléklettel.

egye múltjából. Szerkesztette: Molnár András.
g, 2000. 166 p.

Mária. Zounuk a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei
lorné Zsoldos Mária. (Kiadja a) Jász-Nagykun-

Kaszás Marianne

Pecza Mihály, aranymüves

Győrben polgárjogot nyert: 1756. jún. 9. Sopron megyéből jött. luth. Taksa 24 Ft./Album Neo-Civium 1743-1838/. 100.o

Lengyel Alfréd: Sopronmegyei családnevek Győr város polgárkönyveiben. 97. old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XII. 1958. Sopron

PÉCZELI ANTAL

Magyar Nemzet, 1990.dec.4. 8.p

— **A Magyar Képzőművészeti Főiskola** szeretné megörökíteni a II. világháború áldozataiává vált volt hallgatóinak emlékét, ezért kéri erre vonatkozóan a hozzátartozók, ismerősök értesítését a főiskola rektori hivatalába, 1062 Budapest, Andrássy út 69—71.). Eddig a következő volt hallgatókról tudunk: Bakó (Beyer) Vilmos, Bodó Aurél, Breznay Imre, Csergezán Sándor László, Dinnyés Károly, Dragon Zoltán, Drucker Dénes, Füzekas Sándor, Fülep Gábor, Gorzval Stefánia, Karay Kádár Gyula, Nagy Ödön, Péczeli Antal, Perjés András Miklós, Somlai (Scheich) Gyula, Strasser István, Szabados Jenő, Szikora Antal, Szin (Schwarz) György.

MDK

Péczely Antal ifj.

Karózas, tempera

"A Magyar Művészetért" Képzőm.Kiall.Kat.
Műcsarnok, 1940 Dec.15-Jan.12. 1941.6.1.

ifj. Péczely Antal MDK

Karózás, tempera

Mücsarnok 1940/41 A magyar művészetért c.kiáll

Péczeli Antal

I. éves hallg.

Képrm. Forsk. Évk

1936/37. 72 l

Ferkèpzomfoiskèvk

Péczeli Antal

rajztamárjelöli

l. Ferk pzomfoiskèvk

1939-41. 144. l.

jegyzék

... hó 1.-én kifizetendő illetményekről.

9		10		11		12		13	
v o n á s o k									
fizetési előleg		pénzintézeti központi kölcsön		letiltások		had-felszerelési adó		állami nyeremény kölcsön	
P	f	P	f	P	f	P	f	P	f

Péczeli Antal

l.

Ferkèpzomfoisk[illegible]k

1939 – 41. 101. l

[illegible]

131. l. 132. l.

MINTA.

.....szám. ..

Kárfelvételi je

a./ a tanintézet megnevezése és cím

b./ a támadás ideje:.....év.....

tartama.....óra.....per

c./ a ledobott bombák száma:.....

d./ a ledobott vagy lezuhant egyéb

Péczeli Antal

l.

Ferkipzomfoiskivk

1939-41.178.l.

VILLA,
1800 körül.
Aranyozott ezüst.

ÉKSZERTÁLKA,
ovális, MI monogrammal.
XIX. század eleje.
Aranyozott ezüst, átm. 13 cm.

DÉNES FELÁLDOZZA MAGÁT NAGY LAJOSÉRT
Dombormű keretben.
Magyar munka, 1860 körül.
Ezüst, mag. 44 cm.

BALAMBÉR KIRÁLY CSATÁJA
Dombormű keretben.
Magyar munka, 1860 körül.
Ezüst, mag. 43 cm.

KANÁL,
6 drb., fekete zománccal.
XIX. század.
Aranyozott ezüst.

TÁNYÉR
XIX. század.
Zománcos réz, átm. 19 cm.

Péczeli Antal

rajztanár jelölt

Ferkápzomfoiskóvk

1939-41. 151. l

326. kép. *18. (Mss. III. 176.) Horae Mariae Virginis. XV. sz. 79a la*

Pécseli Antal

középiskolai rajztanári oklevelet kapott 1941-ben

Ferképzőintézeti
1939-41. 176. l.

ándor, Kaposvár.

Szentiványi Gyula urnak, a Müemlékek Országos Bizottság
főtitkárának,

Budapest.
IX. Hőgyes Endre u.10.

MDK

Péczeli Antal
Ihlet

esszi: Derü a müvészetben. M.Nemz.Müvészet, 1939, 2.sz. 34 l.

Biberger, Johann Ulrik
Bieckham, George, ifj.
Birkhart /Birckart/ Anton
Blasius András
Blaschnek Sámuel Benjámin
Blau, L.
Bloemen, Adriaen van
Blondesu, Jacques
Blooteling /Bloteling/ Abraham
Blödtner /Blödner/ Cyriacus
Bogner, Anton
Bohaez, Thomas
Bosion /Bossi, Bosso/ Giovanni A
Boye József
Braun Károly
Bressanini, ifj.
Buccarich Emil
Bucher, Joseph
Chapuy, Nicolas Marie-Joseph

MDK.

Péczeli Antal festőművész
A Nemzeti Szalon Tavaszi Tárlat.

Képzőművészet 1929. 21. 144. l.

MDK

Péczeli Antal festő

Műveivel résztvett a Nemzeti Szalon tav. tárlatán.

Cikk: A Nemzeti Szalon tav.tárlata.

Képzőművészet, 1929. 21.sz. 144.l.

MDK

Péczeli Antal

Egy jó képpel szerepel a tárlaton.

Képzőművészet, 1928. 8-9.sz. 86.lap

PÉCZELY ANTAL
/ 1891 5 /

Külföldi aukción:
Anton Peczely: Bei der Wahrsagerin.
Öl auf Leinwand, 40x50 cm., Sign.

Wien, Dorotheum
464. Kunstversteigerung, Janner 1983
Katalogus 50.old., 349.sz. Taf. 36.

PÉCZELI ANTAL

/ 1891- /

Aukción:
Anton Peczeli: Lesender Rabbiner.
Öl auf Karton, 24,5x35 cm. Sign.

Wien, Dorotheum,
453. Kunstversteigerung, 1981 Febr.
Katalogus 431.sz. 55.old.

MDK

Péczeli Antal

Este van, o.

Főv. Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke

Bp. 1952.

M.D.K.

Péczeli Antal /1891-

636. Este van. Olajf. 50x39.5 vászon.

Háborus műtárgyveszteség-jegyzékek. Iv. füzet. MÚMOK. Bp. 1952. 45.l.

Péczeli Antal (1891-)

Este van.
Oljf. Sign.

A Fővárosi Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Budapest 1952.

MDK

Péczely Antal

Interieur, of.

Árv. Közl. 1939. szept. 4.rk.sz. 91.sz.

26 l.

Péczely Antal festőművész

Ünnep

"Nő a művészetben"kiállitás katalógusa.1936.Mücsarnok.

PÉCZELY ANTAL

Tanulmányok. Ceruzar.

Magyar kiállitás tárgymutatója.Műcsarnok 1934.
18.oldal

Pécsely Antal

Áhítat c. olajf.

repr.

Magyar Nemzeti Művészet

1938. 2. sz. 27. l.

MDK

Péczely Antal

Áhitat, olajf.

I. Művészeti Kiáll.Kat.1946.Jul.-7.-Jul.28.-
11.lap

Péczely Antal

Bemutatok műve:

120. sz. „Áhitat," olaj.

Balogh J.: A „Magyar képzőművészetért," I. művészeti kiállítás, Budapest, 1946. VII.

11 l

MDK

Péczely Antal

Áhitat, olaj

Magyar Képzőművészetért. 1. kiáll. Ernst Muz.
1946. jul. 11 1.

Pièzely Antal

Ábitab, olajfestmény

Magyar Képzőművészet
I. Kiáll. Katalógus 1946 júl

PÉCZELY ANTAL

819. Holdvilágos éjszaka. Olajf. 3ox4o.
82o. Pihenő törökök. Olajf. 24x28.

Árverési Csarnok aukciokat. 1931.dec.4.sz.
44.oldal

MDK.

Péczely Antal festő

"Holdvilágos éjszaka" /olaj/

"Pihenő törökök" /olaj/

Árverési Különy 4.sz.1939. december.
44.1.

Péczely Antal (1891-)

Görög utca.
Tollrajz. Sign. 1917.

A Zsák utca.
Tollrajz. Sign. 1917.

A Fővárosi Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Budapest 1952.

MDK

Péczely Antal

Görög utca, toll

A Zsák utca, toll

Főv. Képtár háborus veszteségeinek jegyzéke
Bp. 1952.

M.D.K.

Péczely Antal /1891-

951. Görög utca. Tollrajz 19.5x15.5 papir
952. A zsák utca. " 33x25 papir.

Elvesztek. /Fővárosi Képt./

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. IV. fi zet.
67. l.
MUMOK. Bp. 1952.

MDK

Péczely Antal

Egyik vendége a Gyulán létesitett nyári festőtelepnek.

Csallóközi Farkas F.: Nyári festőtelepet létesit Gyula társadalma.

Képzőművészet 1928. 8-9.sz. 107,108.lap.

MDK

Péczely Antal

A Gyulán létesitendő nyári művésztelep vendége volt.

Csallóközi Farkas Lőrinc: Nyári festőtelepet létesit Gyula társadalma.

Képzőművészet, 1928. 107-108.l.

MDK

Péczely Antal festő

A figurális kompoziciók mestere. Révész Imre és Edvi Illés tanitványa.
A Mücsarnok és Nemzeti Szalon állandó kiállitója.
Külföldön is sikerrel szerepel: Nürnberg, Stockholm és Amsterdam.
Békésgyulán 1925-ben Csallóközi Farkas Lőrinccel Müvésztelepet alapitott.

Cikk: Müteremhirek.

Müvész-Élet 1932.dec.1. 13.1.

MDK

Péczely Antal

Művész Kurir 1938, 4. sz. 50.l.

Péczely Antal, MDK

a Vaszary Kolos-dijat neki itélték.

Kende Béla: A Műcsarnok tavaszi tárlata.1940.
Művészet. 1940. 33.sz. 46.l.

MD K

Peczely Antal, festöm.

Kende Béla: A Műcsarnok tavaszi tárlata. 1940.
Művészet. 1940. 33.sz. 46.l.

Péczely Antal

festő

Szombas délután

repr.

Művész Kurír

1936. 2. 4.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Péczely Antal

1909/10 - 1912/13

Ferkèpzomfoiskovk

122. l.

Pécsely Antal

festő

Műcs. kiáll. 1928 tól

Pipics 128. l.

Péczeli A.

Árverési Csarnok aukció Kat.

32. sz. 1926. ápr.

Majthényi Mihály.

Mellig látható s k
forgó díszíti; haja, sze
szeme barna. Magas
nagy díszgomb van. F

Non omne
honest

a kép körül:

Michael May
Assessor. Anni

Vászon, méretei 18
Gr. Csáky László a

MDK

Péczely Antal

"Az vessen elsőnek követ..." olajfestmény.repr.

"Magas politika" olajfestmény.repr.

Ősz a müvészetben. /Bpest, 1941./

MDK

Péczely Antal

Az vessen elsőnek követ..., of. repr.

Ősz a müvészetben, Bp. 1941.

Péczely

Magyar politika c.
gyenge magyar genre-
képe repr.

Atilla. 1941, márc. l. Hz

MDK

Péczely Antal

Jézus imádása, repr.

Képzőművészet 1928. 13.sz. A Gyulai Művésztelep kiállításáról. 209. l.

MDK

Péczely Antal

Jézus imádása, repr.

Képzőművészet 1928. 13.sz.

MDK

Péczely Antal

Árviz Berényben, festm.

Tavasz a müvészetben. Bp.1940. 25 l.

A, BUDAPEST, VIII. KÖNYVES K. KRT. 40.

kölcsönadott Radványi. B: Hogyan. készitsünk
Adattárunk fenti cimére sürgősen
ben a könyv elveszett volna, kérjük
alunk fenti cimére beküldeni.

Dr. Morvay Péter sk.
osztályvezetőhelyettes

Pécsely Antal

Thieme Becker

XXVI. 338. l.

Lyka

Árvíz Berényben. Péczely Antal olajfestménye. Műcsarnok, Tavaszi Tárlat.

embörök laktak a fejünk fölött a padláson, csak ugy döngött a lábuk, hajladozott a meszelt tető, én mög remögtem, mer mindön minutában rámrogyhatott vóna. Ott tőtöttem egy rémségös éccakát; röggel osztán bétereltek egy nagy hodályba, a sok parasztal, cigánnyal, még urféle is vót ott, [illegible]

— Orgazda — mondja az egyik csendőr — dohányt találtunk a szalmazsákban, a cigány lakat alatt bevallotta, hogy ide is hozott.

Elvitték Örzse nénit Pécsre, oda volt vagy két hétig. Úgy lopakodott be a faluba este. A házban kuksolt egész nap, szégyelte magát szörnyen, napokig nem bujt elő. Miska fia, meg a menye hajnaltól estig a mezőn dolgoztak, a gyerek vitte utánuk az ebédet, amit Örzse néni főzött.

Kérdeztem a gyereket, hogy: mit csinál öreganyád? Azt mondta: beteg.

Egyszer csak egy ünnepnap előjött Örzsi néni. Az én kutamra jártak, nekik az se volt, a kut a mesgyén áll, kerekes, könnyen boldogul vele. Mindjárt elcsiptem a szülét.

— Mit csinált a városban Örzse néni, ugyan sokáig ott tartották az urak.

— Ott ám, hogy a tüzesménkü szórja szét üket! Igy csuffá tönni engöm a falu előtt, jaj ekkora szégyön, nem élem tul tanétó uram, nem én, ilyen gyalázatba esni öregségömre . . . Jézusatyám . . . áristomba töttek a falu csufjának — sírta jajszóval.

— Lássa Örzse néni, így paktázzon máskor a cigánynyal.

— Leforrázom a dögöket, ha egy is befordul a portámra — kapta föl a fejét, aztán megint szipogott — ilyen gyalázat, ilyen szégyön, nem élöm tul!

Péczely Antal

Péczely Antal: Utcai könyvárus.

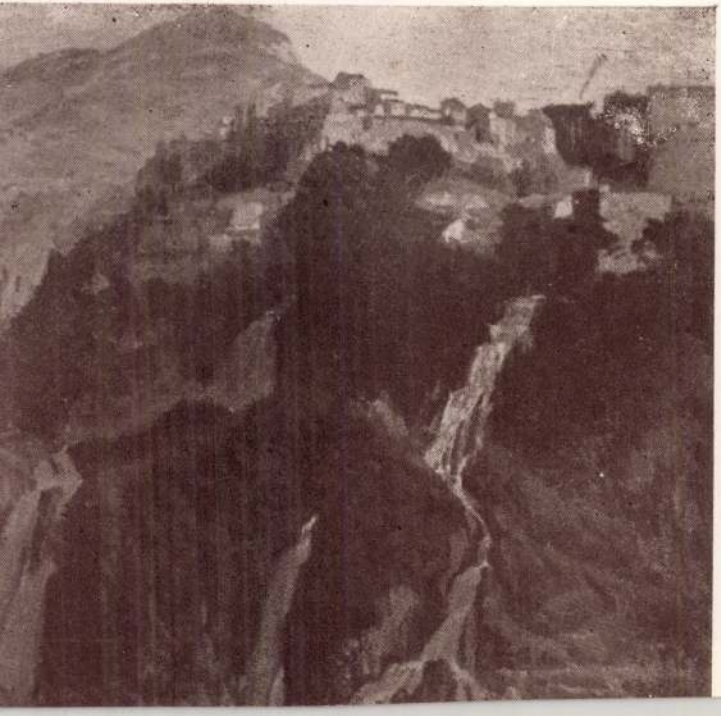

Péczely Antal

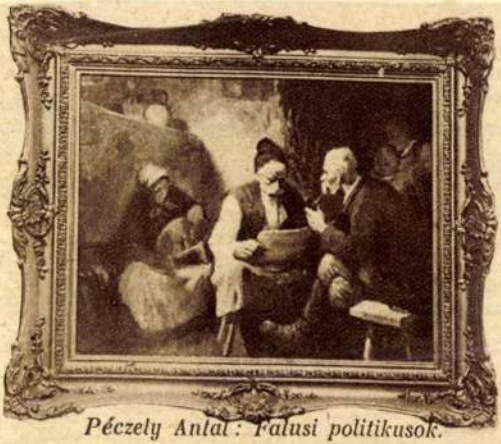

Péczely Antal: Falusi politikusok.

Magyarság képes mell. 1928. dec. 2.

Maratti festménye

Péczely Antal MDK

Árviz Berényben

Mücsarnok 194o Tavaszi tárlat

Please Answer

Árvíz Bevárjuk

Mócsa nok 1940 Tavaszi Vármat

MDK

Péczely Antal

Árviz Berényben.

Tavaszi Tárlat. 1940. ápr.-máj. 25.l.
Mücs.

MDX

Peccaly Antal

Arvíz Berényben.

Tavaszi Tárlat. 1910. ápr.-máj. 25.1.
Nice.

Péczeli Antal

MDK

Az ihlet

Műcsarnok 1939

Derü a művészetben kiáll.

Péczeli Antal

Az ihlet

Műcsarnok 1939 Derű a Művészetben

Péczeli Antal

Estefelé

Műcsarnok 1939 dec-1940 január

MDK

Péczeli Antal

Estefelé, of.

Horthy jub. kiáll. Kücs. 1939. dec. 20.1.

Péczeli Antal

MDK

Hazafelé, olf.

Műcsarnok 1928 tavaszi kiállitás

Péczely Antal

MDK

Traumburg

Miecsarnok 1939 dec.-1940 január

MDK

Péczely Antal

Traumburg, of.

Horthy jub. kiáll. Műes. 1939. dec.

11. 1.

Művészet. 1940.
V. évf. 31. sz. 12 l.

Pécsi Antal: Frauberg.

Péczely Antal MDK

Ünnep

Mücsarnok 1936. okt-nov.
Nő a müvészetben kiáll.

Péczely Antal

MDK

Ünnep

Műcsarnok 1936 Nő a művészetben c. kiáll.

Péczely Antal MDK

Fekete hajó, olf.

Mücsarnok 1942 A magyar müvészetért c.kiáll.

MDK

Péczely Antal, festö

568. Fekete hajó. Olf.

Sp.Hües.K-"A Magyar Művészetért. Képzőművkiáll. 1942. jun.6.-22. Kat.22.1.

Péczely Antal MDK

Legyen meg a Te akaratod!

Mücsarnok 1943 Téli kiállitás

Péczely Antal MDK

Legyen meg a Te akaratod!

Műcsarnok 1943. nov-dec.
Téli kiállitás

Péczely Antal

MDK

Vasárnapi bál

Műcsarnok 1943 Téli kiállítás

Péczely Antal MDK

Vasárnapi bál

Mücsarnok 1943.nov-dec.
Téli kiállitás

MDK

Péczely Antal, festö-graf.

Tanulmányok. Ceruzarajz.

Mücs.-Az 1934.évi Magyar Kiáll. 1934.szept.27.-okt.28.
Kat. 18.1.

Péczely Antal MDK

Tanulmányok, ceruzarajz

Mücsarnok 1934 Nemzeti Munkahét kiállitás

Péczely Antal

Templom belseje
c. képe
(Műcsarnok Szent István
kiáll.)

Repr.

Művész Kurír
1938. 4. n. 55. l.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertől.

4341/1941. szám.

Müemlékek Országos Bizottsága,

Budapest.

Hivatalból.

[illegible] ügyben.

Hőgyész Endre-u.10.

Péczeli Antal

MDK

Templom belseje

Műcsarnok 1938 Szent István kiállitás

Pécsell Andal

Templom bolese

Péczeli Antal MDK

Templom belseje

Műcsarnok 1938. Szent István kiáll.

Péczeli Antal

Műcsarnok festő Erőd u. 4.

1928 tavr. kiall. 350

Klassa VIII. 201.

MDK

Péczeli Antal

Dr.Faustus, vf.

Akik együtt öregedtek, vf.

M.Akv. és Passt.festők Egyes. 8. kiáll.
N.Szal. 1921. ápr.
14 l.

C91

Péczeli Antal

Öreg tudós, vf.

Faun, vf.

M.Akv. és Paszt.festők Egyes. 8. kiáll.
N.Szal. 1921, ápr.

14 l.

MDK

Péczeli Antal

Nagyanyám, of.

Derengés a técsi völgyben, xf.

N.Szel. kiáll. 1927. jun. 2o. 1.

MDK

Péczeli Antal

Váróterem, olaj

N.Szal. tavaszi kiáll. 1929. jun. lo 1.

Péczely Antal festő
mül. 1891. jun. 9. Bpest.
Képröm. főisk. Bpest.
1915 óta Bpesten mint tö-
dik -

Váróterem Gyulán,
of. 1928

Kat Nürnb 1929

31. l

1943.

Tegény nőszenek edesapja mondja, nem sokkal

áron való békepropaganda így hálózza be Kalamár Kálmán regényében a helytálló magyarságot. A háboru elvész, ugy vész el, ahogy Ady mondotta: »Elveszünk mert elvesztettük magunkat«, csak ép arra nem felel Kalamár Kálmán, hol vesztettük el magunkat s mi volt a tragikus sodrás, ami a magyar munkásságot idegen vezetők hálójába ragadta? Szerb megszállás, vörös uralom következnek el a Város életében és a regényhős egyéni életében is, aztán ahogy az élet a regény hősét elsodorja gyermekkori szerelmétől, ugyanugy elsodorja a Várostól is, hogy csak később, nagy megpróbáltatások és nagy csalódások után bukkanjon a Lányra az édes szülőföldön.

Kalamár Kálmán regénye kulcsregény s majdnem önéletrajz. Vagy talán egészen az. Ha jobban el tudott volna szubjektiv érzéseitől szakadni, tán többet mond a tanulságok terén is s inkább irodalmi regényt alkot. A regény sodra is csendesebb lett volna, igy sokszor azt érezzük, tul gyorsan és sietve mondja el mindazt, ami a lelkében maradt és ez a sietősség nem engedte meg a belső megérlelődést. Stilusa tiszta és vonzó, tud elbeszélni és ért az irás mesterségéhez. De sokszor ugy érezzük, bár darabosabb lenne, jobban meg-

jezeteiben Szeged város multiát ismerteti a reformáció koráig, majd a hituitás szegedi mozgalmaival, alakjaival és eseményeivel foglalkozik. Élénk összefoglalásban ismerjük meg a történelmi adatokat az evangélikusegyház szervezkedésének a XVIII. századba nyuló szakából is. A könyv nagyobb része az evangélikus egyházközségnek a multszázadbeli és ujabb eseményeiről és fejlődésének állomásairól tájékoztat. Ezek a fejezetek sokkal részletesebbek, talán részletezők is, de nem a könyvnek, hanem inkább a távolibb multtal foglalkozó fejezetek rovására. Dr. Rapcsányi munkájának értékét azzal a kivánsággal ismerjük el: bár minden város, község, egyház történetében és multjában ilyen összefoglaló tanulmány igazitana el. Ebben még szegények vagyunk, ha ujabban a helyi történetkutatás terén is látunk eredményes buvárkodást.

A szerzőről még csak annyit, hogy délvidéki származásu, sokáig élt Jánoshalmán és Baján, orvosi tanulmányokon kivül irt helyrajzi ismertetéseket is. Értesüléseink szerint most készült el az alföldi boszorkánytörténetek feldolgozásával. Reméljük, hogy délvidéki vonatkozásu irásaival és tanulmányaival is találkozni fogunk.

Berényi János

PÈCZELI ISTVÁN építész

Művtört Ért. 1989 1-4 182-183.

valamint szlovákiai városok Bür
vics Géza irányitásával: Eva To
Kassa, Nagyszombat, Selmecbánya

Feldolgozás:

1982-ben elkészült a levél
A rendezési és mutatózási munkál
Judit) 1983-ig folytak. A régi
az A-I-3, A-I-9, A-I-13, A-I-15
ziózás, előleltározás, leltároz
naprakész kiegészitése, a meglé
maradt. Ebből következően a gyü
használatát neheziti. A gyüjtem
sitőben tervezett ismertetése n

A gyüjteményre forditott

	anyaggyüjtés	v
1981	61.000,- Ft	
1982	60.000,- "	4
1983	38.000,- "	5

Péczeli kastély

Vas. Ujs
1857.89. l.
Keppel

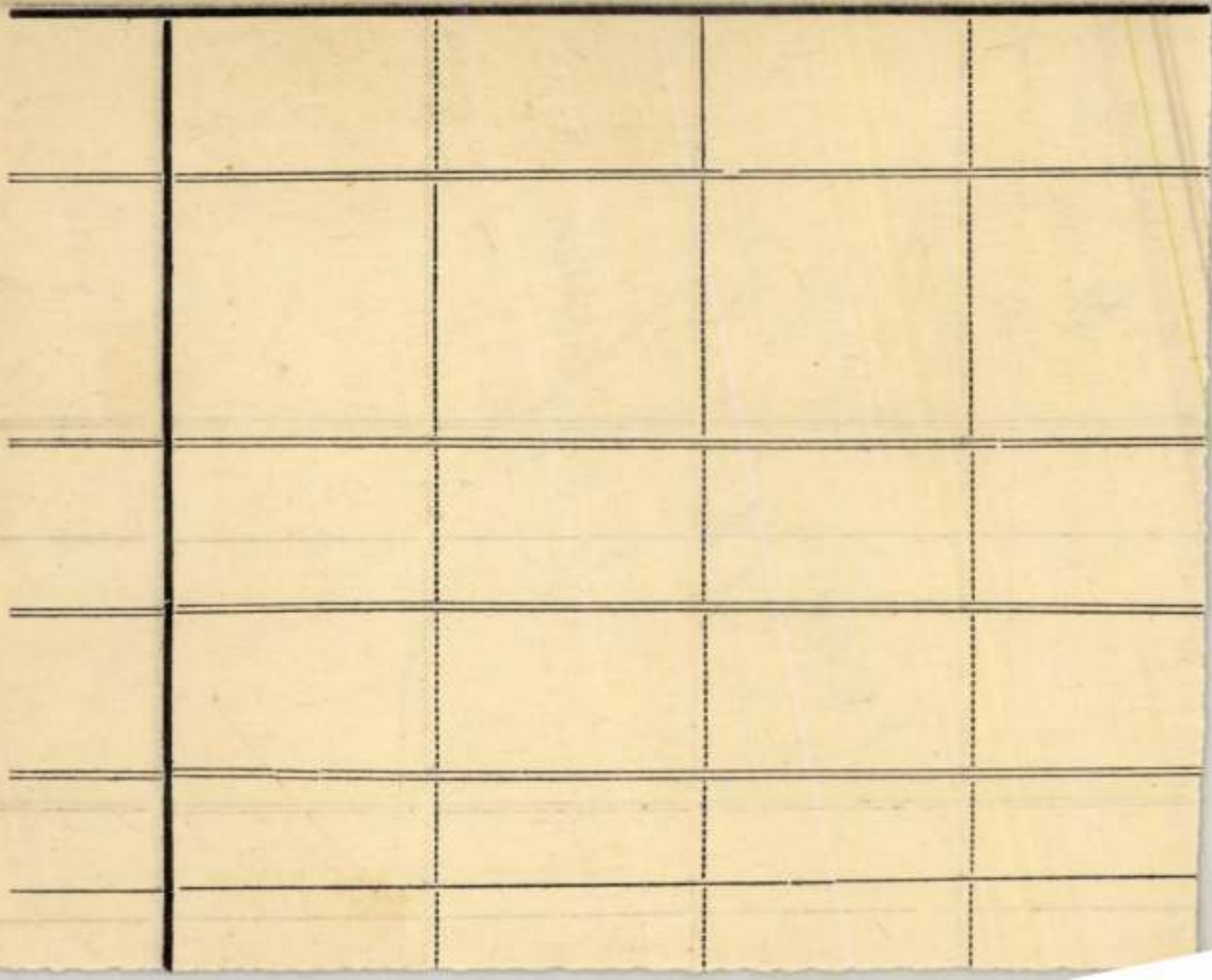

Péczeli Ráday-kastély

PÉCZEL

Gr. Ráday-kastély (barokk)

M...: Egy nap Péczelen.
VV 1857, 89 l.
(képe 89 l)

Péczely Ignác
acélmetsző
" a derék és ügyes aczélmetsző és photograph" mütermét
Kaposvárt állandóra megny totta.
Budapesti Hirlap 1855.2557.lap

94.

Magyar millenniumra 1896

Vörös rég. füdel.

Av. Fenn fölkörben: EZRED ÉVES TÖRTÉNETÜNK — EZREDEKRE REMÉNYNEKÜNK.

Közepen: Ferencz József mell szakra fölött Hungaria bakér koszorut tart, aldalt magyar ainerer pajzsa támaszkodó ilyen I. Mátyás korabeli öltözetben. Lenn bakérág, rajta Kormány pálca is erszágalma

Rev. Árpád hexamlása

Pécsely Béla

munkát emliti

Faller László: Komárom megye műemlékeinek irodalma /válogatás/ - Műemlékvédelem, 1971.2.sz.122-128.l.

125 l.

Dr. Pécsely Béla építőművész

Várostervi (zaj.) Terveste dr. P. B., Galambos F. el., Lombár Pállel, Sedlmayer J. és J. néval, Sima J.: Fripessel együtt. (144 l.)

Beszámoló a Balaton fejlentésének egyéves munkájáról. Bárczes István, Farkas Tibor, stb. Bp., 1958, 137–166 l. [Klny. a Kap. Építőművészetből]. 144.

Péczely Imre

grafikus

Magyar Ujságrajzoló Művészek Kiállitása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel. özv.Adyné finom feje és a "Gond" jól képviseli.

Pesti Hirlap 1931.XII.20.

Péczely Imre rajtoló

Pesti Hirlap. 1931. dec. 20. 32

K. K. L. a magyar cejvágrajtoló
műveszek kiállítása

mDK

Péczely József

ref. tanár zerkesztő

1789 ben az ő szerkesztésében, indította el a „Mindenes Gyűjtemény" első számát. (Első Tudományos folyóirat) 137 példány ban ennek egy része ingyen. Rövid életű volt, mert tiányzott a magy. közönség érdeklődése

÷ Péczely József és az ő „Mindenes Gyűjteménye" Grafikai Szemle" 1907 évf. 12 sz. 275 l.